

ANICII. — EX TYPIS M. P. MARCHESSOU.

>

SALM ANTICENSIS

C A R M E L I

Parenti suo Eiiæ consecrati

Summam Theologicam Angelici Doctoris D. Thomæ complectens.

TRACTATUS VIII. — DE ULTIMO FINE

TRACTATUS IX. — DE BEATITUDINE

TRACTATUS X. — DE VOLUNTARIO ET INVOLUNTARIO

ILLUSTRISS. ac REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI D. D.

Carolo Amabili de la **TOUR**-d'AUVERGNE-LAURAGUAIS

A RCHIEPISCOPO BITURICENSIS

N OVA,

PARISIIS

Apu d VICTOREM PALMÉ

RECTOREM GENERALEM

25, via Grenella,

BRUXELLIS

Apu d J. A L B A I

SUCCURSALIS RECTOREM

5, foro Lovanicensi,

i 8 7 S

INDEX

DISPUTATIONUM

ET DUBIORUM

Quæ in hoc quinto tomo una cum quæstionibus et articulis D. Thomæ continentur.

TRACTATUS VIII

De ultimo line.

QUÆSTIO PRIMA.

- De ultimo line homini? 1
Art. 1. Utrum homini conveniat agere propter finem? 3
Art. 2. Utrum agere propter finem sit proprium rationalis naturæ? 4

Disputatio I.

- De fine humanorum actuum in communi : necnon de mediis ad illum in communi sumptis. 6
Dub. 1. Utrum non tantum finis, sed etiam media intrinsece participant rationem boni? 6
Dub. 2. Qua ratione bonum, quod ad convertentiam cum fine dicitur, cum illo identificetur. 16
Dub. 3. Utrum illud dumtaxat bonum, quod habet rationem finis, sit objectum specitativum voluntatis : media vero ad objectum materiale pertineant? 18
Dub. 4. Utrum objectum formale actus electionis sint media, vel finis? 38

Disputatio II.

- De actionibus, quæ fiunt propter finem : ubi primo natura actionis humano examinatur. 53
Dub. 1. Utrum recte statuerit D. Thom. omnes, et solas illas actiones proprio dicendas esse humanas, quæ a voluntate deliberata procedunt? 53
Dub. 2. Utrum omnes actiones humanæ a voluntate elicite habeant esse proprie, et formaliter propter finem? 60
Dub. 3. Utrum omnes actiones humanæ a voluntate imperatæ, etiamsi assumantur per

modum finis ultimi, habeant esse propter finem? t/i

- Dub. 4. Utrum Deus in suis actibus liberis agat proprie propter finem? 71
Dub. 5. Utrum ratio proxima, et formalis ex parte creaturarum terminandi dilectionem Dei, et causalitatem ejus finalem, sit ratio medii proprie dicti, aut in quo consistat? 80
Dub. 6. Utrum actus necessarii divinæ voluntatis proprio sint propter bonitatem divinam, tanquam propter rationem finalem? 90
Dub. 7. An, et quomodo creaturæ non rationales operentur propter finem. 91
Art. 3. Utrum actus humani recipiant speciem ex fine? 102

Disputatio III.

- De finibus intermediis, sive non ultimis. 102
Dub. 1. Utrum dentur fines intermedii, qui ordinentur ad alium finem, sine eo, quod verum, et proprium rationem finis amittant? 103
Dub. 2. Utrum intermedia respectu anteriorum exerceant proprie rationem finis? 113
Art. 4. Utrum sit aliquis finis humanæ vitæ? 126
Art. 5. Utrum unius hominis possint esse plures ultimi fines? 128

Disputatio IV.

- De natura, unitate, vel pluralitate finis ultimi. 128
Dub. 1. Utrum voluntas possit simul actualiter appetere plures ultimos fines adæquatos, et totales? 129
Dub. 2. Utrum voluntas possit simul habitualiter appetere plures fines omnino ultimos? 135
Dub. 3. Qua ratione peccans mortaliter constituat finem ultimum in creatura. 116

a

- Dub. 4. Utrum justus peccans voniaHler habeo' pro tine salwm. negative ultimo bonum inordinatum, circa quod nccoat : an quis sit ultimus finis illius actus? 172
 Art. 6, Utrum homo omnia, quæ vult, velit propter ultimum finem? 181

Disputatio I.

- De actionibus, qua> fiunt propter ultimum finem. 181
 Dub. unie. Utrum quidquid homo vult, velit propter ultimum finem, referalque in illum omnes suos actus? 181
 Art. 7. Utrum sit unus ultimus finis omnium hominum? 187
 Art. 8. Utrum in illo ultimo fine aliæ creatur® convenient? * 187

TRACTATUS IX

De Beatitudine.

QUJESTIO SECUNDA.

- De his, in quibus hominis beatitudo consistit- 189
 Art. 1. Utrum beatitudo hominis consistat in divitiis? 190
 Art. 2. Utrum beatitudo hominis consistat in honoribus? 191
 Art. 3. Utrum beatitudo hominis consistat in fama, sive gloria? 196
 Art. 4. Utrum beatitudo hominis consistat in potestate? 198
 Ari. 5. Utrum beatitudo hominis consistat in aliquo corporis bono? 198
 Art. 6. Utrum beatitudo hominis consistat in voluptate? 199
 Art 7. Ulrum beatitudo hominis consistat in aliquo bono animæ? 200
 Art. 8. Utrum beatitudo hominis consistat in aliquo bono creato? 201

QÜÆSTIO III.

- Quid sil beatitudo. 203
 Art. 1. Utrum beatitudo sit aliquid increatum? 203
 Art. 2. Utrum beatitudo sit operatio? 201
 Art. 3. Utrum beatitudo sil operatio sensitivæ partis, aut intellectivæ tantum? 201
 Art. 4. Utrum si beatitudo est intellectivæ partis, sit operatio intellectus, an voluntatis? 205

Disputatio I.

- De bealitudine formali, quantum ad ejus essentiam. 206
 Dub. i. Utrum beatitudo nostra formalis sil ipsa divina essentia, ut unita per illapsum cum anima beati? 206
 Dub. 2. Utrum beatitudo formalis consistat in aliquo habitu, an vero in sola actuali operatione? 213
 Dub. 3. Ulrum beatitudo formalis sit una simplex operatio : vel plures essentialiter includat? 227
 Dub. 4. Utrum operatio, in qua essentia Lentitudinis consistit, sit in actus intellectus, vel voluntatis? 231
 Dub. appendix. In quo actu beatitudo supernaturalis hujus vitæ consistat. 262

- Ait. 5. Utrum beatitudo sii operatio intellectus speculativi, uu practici? 268
 Art. 8. Ulrum beatitudo consistat in consideratione scientiarum speculativarum? 269
 Art. 7. Ulrum beatitudo consistat in cognitione substantiarum separatarum scilicet Angelorum? 270
 Ari. 8. Utrum beatitudo hominis consistat in visione divinæ essentia»? 270

QÜ.ESTIO tv.

- Do liis quæ ad beatitudinem exiguntur. 273
 Art. 1. Ulrum delectatio requiratur ad beatitudinem? 273
 Art. 2. Utrum in boatitudine sit principalis visio, quam delectatio? 276
 Art. 3. Utrum ad bealiludinem requiratur comprehensio? 277

Dûputatio II.

- De dotibus animæ beatæ. 278
 Dub. 1. Quot, et quæ sint dotes animæ beatæ. 278
 Dub. 2. Utrum dotes animæ sint habitus, au vero actuales operationes? 283
 Dub. 3. Utrum dos comprehensionis sit habitus, vel aclus;aul in quo consistat? 287
 Dub. i. Utrum dotes in omnibus beatis reperiantur? 295

Disputatio III.

- De sanctorum aureolis. 297
 Dub. 1. Quid, et quotuplex sit aureola. 298
 Dub. 2. Quibus conferenda sit aureola martvrii. 393
 Dub. 3. Quibus Virginibus aureola debeatur. 309
 Ari. i. Utrum ad beatitudinem requiratur rectitudo voluntatis? 315

Disputatio IV.

- De beatorum impeccabililate. 316
 Dub. -unicum. Utrum beati ab intrinseco, et ex ipsa natura beatitudinis sint omnino impeccabiles? 316
 Art. 5. Utrum ad beatitudinem hominis requiratur corpus? 333
 Art. 6. Utrum ad beatitudinem requiratur aliqua perfectio corporis? 335

Disputatio V.

- De dotibus corporum beatorum. 335
 Dub. 1. Quæ sint dotes coqioris glorificati : et unde originentur. 336
 Dub. 2. Utrum omnes prædictæ dotes sint formæ positivæ : et ad quod genus pertineant? 340
 Dub. 3. Utrum in beatitudine omnes potentliæ sensitivæ exerceannt suas operationes? * 361
 Art. 7. Utrum ad beatitudinem requirartur aliqua exteriora bona? 3Gg
 Art. 8. Utrum ad beatitudinem remlralur societas amicorum? 369

QUÆSTIO V.

- De adeptione beatitudinis, 370
 Art. 1. Utrum homo possit consequi beatitudinem? 370
 Art. 2. Utrum unus homo possit esse beatior altero? 371
 Art. 3. Utrum aliquis in hac vita possit esse beatus? 371
 Art. 4. Utrum beatitudo habita possit auferri? 371
 Art. 5. Utrum homo per sua naturalia possit acquirere beatitudinem? 372

Disputatio VI et ultima.

- De beatitudine, sive felicitate naturali. 373
 Dub. 1. Utrum sit possibilis, et existat de facto aliqua felicitas naturalis, iuxta proprie, quamvis imperfecte, notionem beatitudinis mereatur? 373
 Dub. 2. In quo operatione beatitudo naturalis consistat? 386
 Dub. 3. In quo statu consequantur homines beatitudinem naturalem? 394
 Art. 6. Utrum homo consequatur beatitudinem per actionem alicujus superioris creatura? 395
 Art. 7. Utrum requirantur aliqua opera bona ad hoc quod homo beatitudinem consequatur? 399
 Art. 8. Utrum omnis homo appetat beatitudinem? 399

TRACTATUS X

De voluntario, et involuntario.

QUÆSTIO VI.

- De voluntario, et involuntario. 400
 Art. 1. Utrum in humanis actibus inveniantur voluntarium? 401
 Art. 2. Utrum voluntarium inveniat in brutis? 402

Disputatio I.

- De essentia, et aliquibus divisionibus voluntarii. 403
 Dub. 1. Quid sit voluntarium : et quot modis dicatur? 403
 Dub. 2. Utrum voluntarium proprie dictum dividatur in imperfectum, et perfectum : et quæ sit hæc divisio? 412

Disputatio II.

- De voluntario libero. 418

- Dub. 1. Utrum sit aliquod voluntarium liberum absolute indifferenti? 418
 Dub. 2. Quæ indifferentia sit de ratione libertatis? 429
 Dub. 3. Utrum libertas formalis primo, et per se tantum conveniat voluntati? 443
 Dub. 4. Utrum libertas in actibus elicitis sit aliqua ratio intrinseca : et quæ sit ejus essentia? 446
 Dub. 5. Utrum voluntas viatoris per se accessitetur ad speciem, vel exercitium alicujus actus? 448

Disputatio III.

- De divisione voluntarii perfecti in liberum, et necessarium. 455
 Dub. 1. Utrum sub voluntario perfecto, non solum contineatur liberum, sed etiam necessarium : et quod ex illis sit perfectius? 455
 Dub. 2. Utrum divisio voluntarii perfecti in liberum, et necessarium sit essentialis? 463
 Art. 3. Utrum voluntarium possit esse absque omni actu? 466

Disputatio IV.

- De voluntario indirecte, sive per omissionem. 466
 Dub. 1. Utrum possit dari ommissio voluntaria sine actu, qui sit causa omittendi? 466
 Dub. 2. Utrum ommissio ut sit voluntaria requirat debitum non omittendi? 494
 Art. 4. Utrum violentia voluntati possit inferri? 504
 Art. 5. Utrum violentia causet involuntarium? 505

Disputatio V.

- De violento. 506
 Dub. 1. Quid sit violentum : et qualiter involuntarii causa existat? 506
 Dub. 2. Utrum Deus alicui creatura violentiam inferre possit? 511
 Dub. 3. Utrum voluntas in ordine ad seipsam possit violentiam pati? 516
 Art. 6. Utrum metus causet involuntarium? 522
 Art. 7. Utrum concupiscentia causet involuntarium? 528
 Art. 8. Utrum ignorantia causet involuntarium? 529
 Reliquas quæstiones hujus tractatus, cum suis articulis, et eorum adnotationibus reperies a pag. 530 usque ad finem.

INDEX LOCORUM

SACRÆ SCRIPTURÆ

QUÆ IN HOC QUINTO TOMO CONTINENTUR

EX VETERI TESTAMENTO		EX P/ALMIS.	
Ex Genesi.		1. <i>Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum.</i>	262
1. <i>Sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius.</i>	4->0	16. <i>Satiabor cum apparuerit gloria tua.</i>	230
31. <i>Sed, et Sichem ad patrem, et ad fratres ejus ait, augete dolem : et munera postulate, et libenter tribuam, etc.</i>	280	35. <i>Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos.</i>	257
49. <i>Desiderium collium æternorum.</i>	211	48. <i>Inclinabo in parabolam aurem meam.</i>	232
50. <i>Num Dei possumus resistere voluntati?</i>	511	79. <i>Ostende faciem tuam, et salvi erimus.</i>	232
Ex Exodo.		85. <i>Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus, etc,</i>	232
33. <i>Non videbit me homo, et vivet.</i>	355	118. <i>Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.</i>	262
Ex Deuteronomio.		119. <i>Exultabunt Sancti in gloria. Exaltationes Dei in gutture eorum,</i>	361
26. <i>Dominum elegisti hodie, ut sil tibi Deus.</i>	39		
32. <i>Dereliquit Deum factorem suum, et recessit a Deo salutari suo.</i>	46	Ex Proverbiis.	
Ex I id. 3 Reg.		13. <i>Justus comedit, et replet animam suam : venter autem impiorum insaturabilis est.</i>	167, 385
18. <i>Usquequo claudicatis in duas partes! Si Dominus est Deus, etc.</i>	130	14. <i>Errant qui operantur malum.</i>	321
Ex Toiha.		16. <i>Omnia propter semetipsum operatus est Dominus.</i>	75
13. <i>Per vicos ejus alleluia cantabitur.</i>	362	18. <i>Cum obsecrationibus loquitur pauper ; et dives effabitur rigide.</i>	195
Ex Judith.		30. <i>Mendicitatem, et divitias ne dederis mihi.</i>	193
16. <i>Non esi qui resistat voci tuæ.</i>		311	
Ex Esther.		Ex Ecclesiaste.	
13. <i>Non est qui possit tuæ resistere voluntati.</i>	311	12. <i>Deum time, et mandata ejus observa. hoc est enim omnis homo.</i>	262
Ex Jod.		Ex Canticis.	
1. <i>Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles et in Angelis suis reperit pravitatem.</i>	316	1. <i>Meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.</i>	361
7. <i>Militia est vita hominis super terram.</i>	297	Curremus in odorem unguentorum tuorum.	361
29. <i>In carne mea videbo Deum Salvatorem meum, quem risurus sum ego ipse, ct oculi mei conspecturi sunt.</i>	361	3. <i>Inveni quem diligit anima mea : tenui eum. nec dimittam.</i>	290
		4. <i>Odor unguentorum tuorum super omnia aromata.</i>	290
		5. <i>Ego dormio, et cor meum vigilat.</i>	280

x	INDEX LOGOM5M SACILE SCIUPTUK.E, ETC.		
	Ex Sapientia.		
	3. Fulgebunt justī, et tanquani scintiller in arundinetō dīa urrent.	131	
	8. Attingit a fine usque ad finem fortiter, etc.	100	
	11. Tuā autem pater providentia gubernat.	100	
	16. Ignis. ut nutrentur justī etiam suā? virtutis oblitus est. creatura enim tibi factori deserviens.	511	
	Ex Ecclesiastico.		
	1. Ad locum unde exeunt flumina revertuntur.	50	
	15. Deus reliquit hominem in manu consilii sui : apposuit tibi ignem, et aquam, ad quod colueris porriges manum tuam : ante hominem vita, et mors, etc.	120	
	31. Deo ius qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia thesauris.	191	
	Ex Isaia.		
	1. Γιε genti peccatrici, dereliquerunt Dominum, abatienali sunt retrorsum.	116	
	4. Mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ. current, et non laborabunt, a ibulabunt, etc.	3-11	
	13. Regem in decore suo ridebunt.	361	
	48. Ait Dominus, propter me, propter me faciam.	75	
	56. Hæc dicit Dominus Eunuchis, etc. Dabo eis in domo mea, et in muris meis locum, et nomen, a filiis, et filiabus.	300	
	63. Laudem Domini annuntiabo super omnibus, quæ reddit nobis Dominus.	196	
	Ex Jeremu.		
	2. Ne dereliquerunt fontem aquævicæ, et foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.	116	
	Ex Daniele.		
	11. Qui ad justitiam erudiunt mullos, lanquam stelbc fulgebunt in perpetuas reternitates.	301	
	Ex OsEA.		
	2. Sponsabo te mihi in fide.	278	
	Ex Habacuc.		
	3. Audiri auditionem tuam, et timui.	211	
	Ex Sophonia.		
	3. Tunc reddam populis labium electum.	361	
	EX NOVO TESTAMENTO		
	Ex Mttilf.o.		
	5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.	191. 262	
	Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum ridebunt.		
	Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.	304, 300	
	Ne-nn potest duobus dominis servire : aut enim unum odio habebit, et alterum diliget,	116	
	Nolite solliciti esse dicentes, quid manducabimus aut quid bibemus, aut quo operiemur, etc.	195	
	10. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum : estote prudentes sicut serpentes, et simplices, etc.	309	
	Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego cum coram Patre meo.	302	
	13. Fulgebunt justī sicut sol in regno Patris eorum.	311	
	16. Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro, et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus.	263	
	19. Sunt Eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum.	302	
	25. Intra in gaudium Domini tui.	302	
	26. Tristis est anima mea usque ad mortem.	257	
	Ex Luca.		
	2. Tuam ipsius animam pertransibit gladius.	308	
	10. Maria optimam partem elegit.	89, 261	
	21. Tr. patientia vestra possidebitis animas vestras.	310	
	-22. Dispono vobis regnum, ut edatis, et bibatis supra mensam meam in regno meo.	25G	
	Ex Joanne.		
	13. Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ca.	261	
	11. Qui diligit me, diligetur a Patre meo. et manifestabo ei meipsum.	232	
	In domo Patris mei mansiones multæ sunt.	272	
	15. Gaudium vestrum sit plenum.	256	
	Vi. Pater clarifica filium tuum, ut omne, quod dedisti ei. det eis vitam æternam.	232	
	Hæc es', vita æterna, ut cognoscant te Deum verum, et quem müis'i Jesum Christum.	216, 232, 261	
	Pater, quod dedisti mihi, volo, ut ubi ego sum, et illi sint mecum, et videant claritatem meam.	232	
	17 Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis.	232	
	Ex Actibus Apostolorum.		
	20. Beatius est magis dare, quam accipere.	193	
	Ex Paulo ad Romanos.		
	8. Spe salvi facti sumus.	263	
	Quod videt quis, quid sperat?	271	
	9. Optabam anathema esse a Christo pro fratribus meis.	257	

Ex Epistola I ad Coiuntiiios,

3. Omnia vestra sunt, vos autem Christi,
Christus autem Dei.220

9. Sic currite, ut comprehendatis.210, 287

12. Excellentio rem viam vobis demons-
tro. sequimini charitalem.203

13. Caritas non quærit quæ sua
sunt.158

Charitas nunquam excidii.

Major horum est caritas.255, 203

Ex 2 ad Coiunthios.

I. Sicut socii passionum estis, sicerilis et
consolationis.335

10. Arma militias nostræ nwi sunt car-
nalia, sed spiritualia.309

Ex Epistola ad Ephesios.

5. Ambulate in dilectione.203

Ul exhiberet sibi gloriosam Eccle-
siam. non habentem maculam, aut
rugam, aut aliquid ejusmodi; sed
ul sit sancta, et immaculata.316

Ex Epistola ad Philippenses.

9. Omnes quærun t quæ sua sunt.118

3. Sequor, si quomodo comprehendam.287

Quorum Deus venter est.70, 129, 165

Gaudium meum, et corona mea.207

Ex I ad Timotheum.

1. Finis præcepti est caritas.263

2. Non coronabitur, nisi qui legitime
ce'tare iit.297

Ex Epistola ad Titum.

1. Quod confitentur verbis se nosse
Deum; factis autem negant.301

Ex Jacouo.

2. Ostendam libi ex operibus fidem
meam.301

i. Scienti igitur facere bonum, et non
facienti, peccatum est illi.195

Ex Epistola I Petri.

5. Pascite qui in vobis est gregem Dei.
et cum apparuerit Princeps pasto-
rum percipietis immarcescibilem
gloriæ coronam.301

Neque turpis lucri gratia, sed volun-
tarie.400

Ex Epistola I Joannis.

3. Videbimus eum sicuti est.216, 271

Ex Apocalypsi

1. Videbit eum omnis oculus.362

Ego sum Alpha, et Omega, etc.

2. Vincenti dabo manna absconditum.251, 361

Esto fidelis usque ad mortem, et dabo
tibi coronam vitæ.300

Vincenti dabo edere de ligno vitæ.250

5. Fecisti nos Deo nostro regnum, et
Sacerdotes, el regnabimus.297

1. Amicti stolis albis, et palmæ in ma-
nibus eorum.301

1-1. Habentes nomen ejus, et nomen Pa-
tris ejus scriptum in frontibus
suis.301

Sequuntur agnum quocumque ierit.301

Sine macula sunt ante thronum
Dei.316

19. Gaudeamus, et exaltemus, et demus
gluriam ei, quia venerunt nuptiæ
agni, et uxor ejus præparavit se.278

Beati qui ad cænâ m nuptiarum agni
vocali sunt.

DE ULTIMO FINE

A fine exordium sumimus, acturi cum Angelico Doctore in hac secunda Theologice parte de humanis actibus, moralibusque operationibus. Nec invertimus ordinem : omnis quippe actio humana ex fine procedit, ad ipsumque finem tendit : *Oportet* (ait D. Thom, in præsentia) *ex fine accipere rationes eorum, quæ ordinantur ad finem.* D. Thom. Unde et Philosoph. 2 Physic, textu 89 finem principio comparat : quia sicut principium in speculabilibus, ita in practicis, et operabilibus ab homine se habet finis. Recte igitur tractatum hunc, in quo tam de fine in communi, quam de fine ultimo in communi, etiam sumpto agitur, aliis hujus secundæ partis, ubi de actibus humanis, de eorum bonitate, et malitia, de virtutibus, et donis, de vitiis, et peccatis, et caeteris, quibus homo in prædictum finem tendit, aut ab illo avertitur, agendum est, præmittimus : ut habita notitia ejus, quod in hac materia rationem à principio sortitur, postmodum de aliis, quæ ex illo derivantur, et per ipsum regulantur, commodius, et utilius tractetur. Cum autem finis (ut ex sequentibus patebit) habeat esse, vel adæquatum, vel præcipuum nostræ voluntatis objectum, in quo tanquam in proprio perfectivo, complemento, et termino delectatur, et quiescit; ex hoc ipso ejus cognitio, atque adeo notitia hujus tractatus fortius animum ad sui assecutionem allicere debet : quia cujus delectat amor, nequit non grata esse scientia, et cognitio. Quod in causa fuit August, lib. 9 de Civit. D. Aug. Dei, ut totam hominibus philosophandi, et addiscendi rationem ad amorem finis reduxerit. *Nulla alia* (inquit) *philosophandi hominibus causa est, nisi finis boni.* Absolvit autem hunc tractatum Angelicus Doct. in 1 q. hujus I, 2 quem nos ejus tutissimis vestigiis, tam in minimis, quam in maximis inhærendo, quinque disputationibus explicare curabimus. Utinam tanto Magistro Duce, tam in hoc, quam in reliquis, qui supersunt hujus nostri cursus tractatibus, verum sensum, et mentem ipsius assequi, proindeque scopum veritatis attingere et optatum finem consequi valeamus.

PHOËMIÛM

Cotupl.

Noiuea

Thôn.

Pki!.

Krisio.

Irâ.

DTiofl

Qaid
sit
medium.

ratione ad Unem referuntur. Inde etsi in hoc tractatu potissimo de fine, maxime vero de ultimo agendum sit, dicemus etiam non pauca de mediis : quia correlative juvant se mutuo in cognitione. Medium igitur (ut nomen pnesefert nihil aliud est, quam via, per quam itur ad ultimum : et ut attinet ad prasens, medium est id, per quod voluntas tendit ad exequendum finem : unde tota ratio medii proprie didi in utilitate, et convenientia ad ducendum in finem sita est. Diximus *medii proprie didi*: quia largo modo loquendo, quidquid appetitur in online ad aliquem finem, et propter ipsum, etiam si nullam importet utilitatem, vel conducentiam respectu talis finis, potest, et solet appellari *medium*. Qua ratione dicemus infra disp. 2 duh. 5 creaturas in ordine ad Deum, ut terminant ejus dilectionem posse dici *uiedia* large, et extenso vocabulo; non autem proprie, et rigorose : quia medium in hac acceptione importat conducentitiam, et utilitatem prodictam : quæ tamen in creaturis immediate in ordice ad Deum non reperitur.

Ex quo fit, quod licet voluntas non tantum appetat finem, sed etiam media, aliter tamen, et aliter in illum, et in hæc fertur : nam finem appetit propier se; media vero non nisi propter linem, et ratio formalis volendi media, est bonitas ipsius linis. Quocirca D. Th. 1 p. q. 5 art. 6 in solut. ad 2 sic ait : *Utilia dicuntur, quæ non habent in se unde desiderentur; sed desiderantur solum, ut sunt ducentia in alterum: sicut sumptio medicinæ amaræ*. Hæc enim quatenus est medium in ordine ad sanitatem, solum potest appeti, ut utilis ad illam, et in eam duceos. Cum autem dicimus medium esse id, per quod voluntas tendit in finem, intelligendum est ordine executions : in quantum executio medii est via, et tendentia ad assequendum finem ; non vero ordine intentionis : quia potius in hoc ordine finis inducit voluntatem ad volendum, et eligendum media, et est ratio (ut diximus) appetendi ipsa. Quæ omnia pro oculis habenda sunt, quia in discursu tractatus sæpius occurrunt.

7. IHud etiam antequam ulterius procedamus, admonendum duximus : videlicet plures quæstiones, quæ circa linis causalitatem excitari possent : cujusmodi sunt *Utrum finis sil vera causa realis ? Utrum moveat voluntatem secundum esse reale, vel*

secundum esse apprehensum? (ju,r sil ratio in actu primo finalizandi, et movendi? In quo causaidas finis in actu secundo consistat? et alias, quæ in præsentī ab aliquibus examinantur, a nobis consulto proierniitti : non quia eas neglexerimus, aut non scitu dignas reputemus : sed quia a nostris Compl. 1.-2 Phys. (ibi enim tract, de quatuor generibus causarum, atque adeo do causa finali propriam sedem habet) dis. 14 accurate discussio sunt. Et ideo pro hujusmodi questionibus lectorem ad prodictum locum, non quasi ad alienum, sed quasi ad alium nostrum tractatum remittimus ; quia et hunc nostrum Théologie, et illuni Collegii nostri Compl. artium Cursum, non tanquam diversos, aut in veri consonantia, aut in doctrinæ consequentia, aut in D. Thom. insequendis vestigiis, sed tanquam eundem omnino laborem, idem opus, ibi inchoatum, hic consummatum (sicut ipsimet Complutenses in profationo ad Lectorem circa libros de Anima testati sunt) reputamus. Unde esset actum agere, aut hic repetere, quæ ibi dicta sunt, aut ea, de quibus in prodicto Cursu ex professo disputatum est, rursus in examen vocare. Quapropter omnibus illis quæstionibus omissis, seu potius præsuppositis, alia, quæ Angelicus Doctor in præsentī quæstione tradit, et quæ magis ad Theologicum institutum accedunt, examinare curabimus.

ARTICULUS I.

Utrum conrcaial homiti aggre propier finem ?

Ad primum sic proceditur : Videtur, quod homini non conveniat agere propter finem; causa enim naturaliter prior est suo effectui; scii tinis habet rationem ultimi» ut ipsum nomen sonat; ergo finis non babel rationem causæ, sed propter illud agit homo, quod est causa actionis, cum hæc pnespositio *propier* designet habitudinem causæ; ergo homini non convenit agere propter finem.

2. Præterea, illud, quod e-t ultimus finis, non est propter finem; sed in quibu-datn actiones sunt ultimus tini', ut patet per Philosophum in 1 Ethic.; ergo non omnia homo agit propter finem.

3. Præterea, tunc videtur homo agere propter finem quando deliberat; >rd mulU homo agit absque deliberatione. de quibus cliam quandoque nihil cogitat; sicut cum aliquis movet pedem, vel manum, aliis intentas, vel fricat barbam ; non fgu homo omnia agit propter finem.

Sed conto. Omnia, qua? sunt in aliquo genere, derivantor a principio illius generis; sed tints est principium in operabilibus ab homine; ut palet per Philosophum in sreutdo Pbvsic. ergo homini convenit omnia agere propter finem.

Respond.'o dicenium, quod actionum, quæ ab homine aguntur, ill@ soi@ dicuntur humana?, quæ sunt propriae hominis in quantum est homo. Differt autem bo.no ab alii\$ irrationalibus creaturis, in boc, quod est suorum actuum domina;. Unde illæ solæ actione; vocan ur proprie human@, quarum homo est dominus. Est autem homo dominus suorum actuum per rationem, et voluntatem : unde, rt liberum aibitrium esse dicitur facultas voluntatis, et rationis. Ill@ ergo actiones proprie baman@ dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedant : Si quæ autem aliæ actiones homini conveniant, possunt dici quidem

DISP. I.

quidem hominis adfoiHM, se<l non proprie humanæ cum non sint biiiiiiiis in quantum est humo. MHiiifeslUiO (M autem, quod ðmne aeliones, qtiæ procedunt ab aliqua pulcnba cau>aulur ab ei secuiiibim rationem sui objcrLL Objwluin amem volfiut.ilis c.sl linis, <l borinm : node oportet, quod omnes h liones linmanæ propter lliPm sint.

Ad primum ergo dicendum, quoti litu> , etsi sit þoslrre mus m cxcruliunc, e4 tamen primus jn intentione a^entl-, et hoc mod-» habet r itionem causa».

Ad secundum dicendum, quod si qua actio humana sil ultimus Unis, oportet eam esse voluntariam; alias non ðæ humana, ut dictum e t. Actio autem aliqua dupli citer dicitur voluntaria. Uno modo, quia imperatur a Vûiuolatc. sicut ambulare, vel loqui : alio modo, quia clieimr a vo uiitate, sicut ipsum velle. Inrpossibi'e autem est. quod ipse actus a voluntate elicitus, sil ultimis li nis : nam objectum voluntatis e t llini sicut obj cluni visus e»t color. Laide sinit impossibile es», quod primum visibile sit ipsnm videre; quia omne videie est alicujus objecti visibilis : ita laioossibpû est, quod primum appe tibile, quod est linis, sit ipsum velle. Unde relinquitur, quod si qua actio humana sit ultimus Unis, quod ipsa sit imperata a vo unUle: et ita ibi aliqua jictb hominis, ad minas ipsuin velle, est propter finem. Quidquid ergo homo faciat, verum e-t dicere, quod homo agat propter finem, etiam agendo actionem, quæ est uliimns linis.

Ad tertium dicendum, quod hujusmodi actiones non sani proprie humanal. : quia non procedunt ex delibera tione rationis, quæ est proprium principium humanorum artuum : et ideo habent quasi linem imaginatum, non autem per rationem præstitutum.

Prima conclusio : like actiones proprie humanæ dicuntur, quæ ex voluntate delibe rata procedunt.

Secunda conclusio : Finis, et bonum est ob jectum voluntatis.

Tertia conclusio : In omnibus humanis bpsralur homo propter flnem.

ARTICULUS II.

Utrum agere propter fine)» sil proprium rationalis naluræ?

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod agere prop ter finem sil proprium rationalis natura : homo enim, cujus est agere propter linem, nunquam agit propier finem ignotum : sed multa sun', quæ non cognoscunt linem, vel quia omnino carent cognition?, sicut creatura insensibiles, vel quia non apprehendunt rationem linis, scul bruta animalia : videtur ergo proprium esse rationalis creatura agere propter linem.

2. Pralerca, agere propter linem, est ordinaro suam actionem ad finem : sed hoc est rationis opus : ergo non convenit his, quæ ratione carenf.

3. Præïeren, bonum, et linis est objectum voluntati?, fdl voluntas in ratione est, ut dicitur in tertio de Anima; ergo agere propter finem non est nisi f rationali natura.

Sed contra est, quod Philosophus probat in 2 Physicor., quod non solum intellectus, sed etiam natura agit prop ier finem.

Respondeo dicendum, quod omnia agentia nerese est agere propter finem. Causarum enim ad invicem ordina tarum, si prima subtraînur, necesse est a'ïas subtrahi. Piirna autem inter omnes causas est causa finalis; cujus ratio est, quia materia non sequitur formam, ni-i secun dum» quod movetur ab agente; nihil enim reducit se de potentia in actum, agens autem non movet nisi ex in tentione linis; si enim agens non esset determinatum ml aliquem effectum non magis ageret hoc, quam illud. Ad hoc ergo, quod determinatum effectum producat, necesse est, qund determinetur ad abquid certum, quod habet rationem finis. Hæc autem determinatio, sicut in ratio nali natura per rationalem fit appetitum, qui dicitur vo luntas ita iit aliis fit per inclinationem naturalem, quæ dicitur appetitus naturalis. Tamen considerandum esi , quod aliquid sua actione, vel motu tendit ad linem dupli citer. I no modo, sicut se ipsum ad finem movens, ut hoiao. Alio modo, sicut ab alio motum ad linem, sicut sagitta tendit ad determinatum finem, ex hoc. quoi mo vetur a sigillante, qui suam actionem dirigit in finem. Illa ergo, quæ rationem habent, se ipsa movent ad linem;

qui i habent dominium auortim artuum pfrl liberum arbi trium, quod est facultas volan'atis, <t r.it oois. Illa rcro, qua Milone r.irenf. tendunt in flnctn propter naturalem inclinationem quasi au alio mula.iinn .tolcin a >c lþ-i cum non cognoscant rationem finis; et i leo ui' il n udem ordinare possunt, sed solum in finem ab a i > » rdinantur. Nam tota frrationali natura comparatur ad D.min. sirnt insthimonlum a-i agofis principal, wt supra haMtum est; et ideo proprium est natura rationalis, * t lemlii in fiomn. quaal se agens, vel ducens ad finem. Natura vcn> irra tionalis quflsi ab a(ið acta, vel duci . sive in finem ap prehensum, sicut brula animalia; sive in finem nnn ap prehensum, sicut ea, quæ omnino cognitione c<rent-

Ad primum ergo dicendum, quod q audio homo per se ipsum agit propter linem, cognoscit linem. sed quaiMO ab alio agitur, vel ducitur, puU cum agi-ur ad imperium al terius, vel cum movetur a iero ðmpeel t non est nr ces^arium quod cognoscat finem; et ita est in ċreaturi irrationabilibus.

Ad secundum dicendum, quoi ordinare in finem rst ejus, quod se ipsum agit in finem. Ejus vero, quod ab alio agitur in finem, e>l ordinari in finem, quod poled esse irrationalis natura, sed ab aliquo rationem baben'e.

Ad lenium dicendum, quod ohje/tum voluntatis c t finis, et bonum in universa i Unde non potest esse volunbs iu his, quæ carent ratione, et intellectu: cmn non possint apprehendere universale, sed est in eis appetitus natura is, vel sensitivus determinatus ad ali quod bonum particulare. Manifestum autem e<t, <].">! particulars causa» moventur a c<u?a universali : sicut cum Rector Civitalis, qui intendit bonum commiue. movet suo impe-io o:nnii particularia officia civitatis: ct ideo necesse est, quo i ηη-»li. nuæ carent ratione, moveantur in fines þarticulare a > aliqua voluntate ra tionali, qua» se extendit in bonum universale, scilicet a vo'nnlaie divina.

Prima conclusio : Proprium est naturæ ra tionalis. ut ad linem tendat tpiasi se agens, vel ducens in linem.

Secunda conclusio : Naturæ non rationales tendunt in linem qiiasi ab alio actæ, vel ductæ; non tamen cognoscunt rationem finis.

Primam et tertiam conclusionem primi articuli examinabimus in secunda dis putatione simul cum doctrina articuli secundi. Secunda vero ejusdem articuli primi conclusio, plura involvit, quæ dis cussione egent circa distinctionem fin's a medio, et circa conditiones, et naturam utriusque, tam secundum se, quam in ordine ad specificandam voluntatem ; pro quibus erit

DISPUTATIO I.

i)e fine humanorum in communi; nccnon de mediis ad illum in communi diam sumptis.

Conjungimus in unum disputationem de line in communi, ct de mediis : quia illius, ct horum cognitio invicem se juvant, et inter se dependent. Nam sicut inedia quatenus talia sunt, nequeunt cog nosci nisi [cr ordinem ad finem : sic linis, et ea, quæ ad ipsum spectant, per fecte examinari non possunt sine relatione ad media. G»rca eorum vero naturam

«suppositis illis, Complut, loco citato præstant) sufficiet hic examinare secundam conclusionem primi articuli D. Thom. nempe, quod *finis, et bonum est objectum voluntatis*. Cæterum, quia hæc propositio virtutes duas continet : quarum prima est, *bonum, et finem esse idem inter se*; secunda vero, *finem, seu bonum, quod est finis esse objectum voluntatis*: utraque autem difficultate non caret, quia in illis media a ratione boni, et a linea objecti voluntatis videntur excludi; seorsim, et primo loco prima pars examinanda est.

DUBIUM I.

Utrum non tantum finis, sed etiam media intrinsece participant rationem boni?

Ut in decisione hujus, et subsequentis dubii clarius, et distinctius procedamus, oportet nonnulla ad id necessaria, præsertim circa naturam boni, de qua in titulo iit sermo, præmittere.

Promittuntur quædam ad dubii decisionem

Quid
sit
bonum.

D.Thora.

Phil.

H.Thom.

w.

I. Quid sit finis, et quid medium (saltem rudi Minerva; jam in proœmio descripsimus. Circa alium vero terminum quem in titulo dubii posuimus, nempe *bonum*; sciendum est ex D. Th. q. 1 et 2! de Verit. art. 1 aliisque in locis, et ex communi Thomistarum doctrina 1 part. q. 5, passionem entis, quam *bonum transcendentale* dicimus (de huc enim bono in præsentia fit sermo), addere supra ipsum ens, ut sit perfectivum appetitus per modum convenientis ad illum, non tantum secundum rationem specificam ipsius entis, quo modo verum est perfectivum intellectus, sed etiam secundum *esse*, quod in rerum natura habet : nam bonum, ut docet Philosoph. ÷ Metaph. commento 8, per se primo invenitur in rebus. Et ideo dixit D. Thom. citato art. 1 ex q. 1 de Verit. quod *Convenientiam entis ad appetitum exprimit hoc nomen bonum. Inde in principio Ethic. dicitur, bonum est, quod omnia appetunt. Convenientiam vero entis ad intellectum exprimit hoc nomen verum* : et q. 21 citata ad explicandum boni naturam utitur sæpè nomine *perfectivi alterius*, scilicet appetitus : ut videro est ar. I, 2 et 6. Formalis ergo ratio boni in ratione

convenientis, et perfectivi appetitus, sila est.

2. Quod si Ang. Doct. 1 p. q. 5 et 3 cont. Gent. c. 37, naturam boni transcendentalis non per rationem *perfectivi*, sed per rationem *perfecti* (quo perfectivo prior est : prius enim unumquodque est perfectum in se, quam sit alterius perfectivum), explicuisse videatur; non propterea sibi contradicit. Tum, quia dici posset S. Doct. non sumpsisse nomen *perfecti* (ut sic dicamus passive, pro eo solum, quod habet perfectionem in se ipso : sed magis quasi active, prout est idem, ac perfectio (Omens aliis communicari, et illa perficere : qua ratione perfectum cum perfectivo coincidit. Videturque hæc explicatio desumi ex ipsomet contextu, ubi frequenter dicitur, quod unumquodque in quantum est perfectum, in tantum est appetibile. Constat autem, quod appetibilitas, quæ est passio boni, non sequitur immediate ad rationem perfecti in se, et quasi passive sumpti, sed ad rationem perfectivi, et perfectionis respectu appetentis ; appetit enim unumquodque, quod potest ei perfectionem communicare, atque adeo, quod est sui perfectivum. Tum etiam, quia licet admittamus D. Thom. usum fuisse nomine *perfecti*, quasi passive, secundum quod precise exprimit id, quod est perfectum in se, nihil contra nos ; nam tunc dicendum erit, non idcirco explicuisse per illud naturam boni transcendentalis, quasi ipsa ratio *perfecti* in se sit formalissima ratio talis boni : sed quia rem esse in se perfectum, est fundamentum, et ratio a priori bonitatis. Sicut stepe etiam rationem prædicti boni explicuit per rationem appetibilis ; ut videre est tota illa q. 5 quamvis appetibilitas formalis non tam sit de essentia boni, quam proprietas, vel quasi proprietas supponens illud, et ad ipsum consecuta, ut dubio sequenti magis explicabimus.

Utrum vero ratio ista *perfectivi*, in qua totam naturam boni constituimus, sit absoluta, vel respectiva secundum *esse*, aut secundum *dici*; aut saltem fundet relationem ad appetitum : sitque hæc relatio realis, vel rationis, aliaque huc spectantia? videri possunt apud expositores D. Thom. loco citato ex 1 parto ; neque enim propria est hujus loci major circa hæc discussio. Inter alios vero rem hanc dilucide tractat M. F. Joannes a S. Thoma in suo cursu theologico tom. 1 disp. 6 art. I.

Joan, a
S.Thom.

Banc oi'go rationem *perfectivi* appolitus, in qua consistit boni natura, siipponimue (ill, quod est per se notum) intrinsece, et perse reperiri in line : quia si bonum est, quod omnia appetunt, ut Philos, dicit lib. I Ethic, il/ud Utique erit maxime per se bonum, quod non solum appetitor propter se, sed etiam aliis est causa, ut desiderantur, sicut est linis. De mediis etiam supponimus denominari aliquo modo *bona*, ut ostendit communis divisio boni in *honestum, delectabile, et utile* : ex quibus duo priora habent rationem finis ; posterius vero medii. Quaerimus autem utrum hæc denominatio *boni* in mediis sil tantum extrinseca desumpta immediate a bonitate finis : an vero media ipsa, quatenus talia sunt, sua etiam intrinseca polleant bonitate, per quam intrinseca denominatione suo modo *bona* dicantur.

Statuitur prior assertio ex mente Philosophi et D. Thomæ.

Primj 3. Dicendum est primo non solum finem, HiPo'θ sed etiam media, quatenus talia sunt, participare intrinsece rationem boni. Assertio hæc desumitur ex Philosopho l. 1 Magnorum Moraliū c. 5 ubi ait : *Bonorum quædam sunt fines ; quædam vero non.* Illa autem, quæ non sunt fines, procul dubio sunt media, atque adeo hæc habent rationem boni. Desumitur etiam ex communi illa boni divisione, quam omnes communiter recipiunt, ab eodem Arist. Philos. 2 Ethic, c. 3 et l. 8 c. 2 et ab aliis antiquis tradita, in *honestum, delectabile, et utile* : nam bonum, honestum, et bonum delectabile pertinent ad rationem finis ; bonum vero utile constituit rationem medii. Eamdē assertionem docet D. Thom. infra in hac l. 2 q. 8 art. 2 ubi ita ait : *Patio autem boni, quod est objectum potentiae voluntatis invenitur non solum in fine, sed etiam in his, quæ sunt ad finem, scilicet in mediis, et l p. q. 83 art. 3 inquit : Proprium objectum electionis est illud, quod est ad finem, hoc autem in quantum huiusmodi habet rationem boni, quod dicitur utile.* De malo q. 1 art. 1 : *Utilia sub divisione boni comprehenduntur.* Similia habet primo contra Gentes c. 40 2, 2 q. 33 art. 6 ad 3; ibi: *Ea, quæ ordinantur ad finem habent rationem boni ex ordine ad finem ; aliisque in locis.*

Neque hi» testimoniis adaptari potest solutio, quam adhibent Suar, et alii ex adversarii» infra referendis, videlicet quod Angelicus Doctor solum intendit, media, et ea, quæ sunt ad finem denominari *bona* ; non autem per bonitatem sibi intrinsecam, sed per bonitatem ipsius finis. Nam in primo ex prædictis testimoniis expresse dicit rationem boni, per quam media *bona* dicuntur, reperiri in ipsis mediis : hæc autem locutio nun potest verificari de sola extrinseca determinatione : cum nulla forma dicatur esse in illo, quod solum extrinsece denominat : non particula, *in*, manifeste significat inhærentiam. et existentiam in subjecto, cui applicatur. Deinde in omnibus aliis testimoniis assignatur, ut propria forma denominativa boni, ipsa utilitas mediorum, et ordo, quem dicunt al finem : hæc autem intrinsece sunt in ipsis mediis : intrinsece enim media sunt utilia, et per ipsam intrinsecam utilitatem habent respicere finem : ergo etiam prædicta denominatio debet esse illis intrinseca. — Potestque hoc confirmari alio ejusdem D. Th. testimonio in 2 dist. 21 q. 1 D. Thom. art. 3 ubi loquens de bonitate mediorum, et distinguens illam a bonitate finis, sic ait : *Aliquid tamen est, quod in se bonitatem habet, non tamen appetitur si absolute considretur, sed ex ordine ad finem bonitatem quamdam sortitur, quæ utilitas nominatur, etc.* Ubi, ut vides, ipsamet utilitas mediorum est propria eorum bonitas, atque adeo sicut illa est intrinseca, et propterea media intrinsece *utilia* dicuntur : sic etiam ista intrinseca esse debet, et intrinsecam denominationem *boni* mediis tribuere.

4. Eamdē sententiam tuentur ex discipulis sancti Doctoris Deza Hispalensis in 1 ilist. 3 q. 5. art. 3 notabili 1, cujus verba, quia ad debite intelligenda aliqua testimonia D. Thom. et modum loquendi plurium discipulorum ejus, non parum juvare possunt, referre p'acuit, quæ sunt huiusmodi. *Tertia perfectio rei consideratur per hoc, quod ad aliquid ordinatur, sicut ad finem, et bonum ejus : hæc autem perfectio, et bonitas convenit ei ab extrinseca : dicitur enim res hoc modo bona, eo quod ad bonum ordinatur. Advertendum tamen est, quod si consideretur habitudo, vel ordo rei ad suum finem, et bonum in quantum subjective, et fundamentaliter est in re, et ut sic dat rei quoddam esse respectivum dicere possumus, quod res etiam isto tertio modo*

Den.

* K

IJ]

T]

HI

H

M

I

II

' BH

JI

II

II

potest dici bona bonitate quodammodo intrinseca, el sibi inh,Trente : scilicet ipso esse relaliro quod ipse ordo ad finem, el bonum dat rei, secundum, quod res dicitur esse ordinatu ad iut/ni finem, rt bonum : nani omne esse in quantum hujusmodi, perfectio, et bonitas quadam est. El tamen quia ista r dio bonitatis accipitur a fine, el bono, quod est rei exlrinsecum, res ipsa secundum quod ordinatur ad suum finem, et bonum, dicitur absolute bona bonitate exirinseca. Hæc ille. Quæ verba notanda, et observanda sunt : quia multorum, quæ in hac materia occurrunt, continent intelligentiam Idem tuentur sapientissimus, pariter ac religiosissimus Magister F. Peirius Cornejo observantis (farmelilanæ nostræ familiæ optima proles, atque sui temporis Theologorum facile Princeps, t. 1 tr. 5 disp. 1 n. 7 et tr. 6 disp. 5 num. etiam 7 - Curiel in præsentī art. 1 5 ; Coriei. ^onles lom J jjiigp j.i q .7. p.-Gabriel ^onki. Vasq. in præsentī disp. 1 ; Lorca disp 5 membro 3 ; Valentia disp. 1 q. 1 punct. I ; Salas tr. 1 sect. 2 disp. fin. 32 ; Granado controversia2 tract. 5 sect. 1 num. 3 ; Ægid. de præsentatione l. 1 de fine in communi q. 5 art. 5 § 2 ; M. Araujo l. 1 Metaphys.q. 6 art. 5, et alii. Favent etiam, quamvis non ita expresse loquantur, Capreol. H Capreolus in 1 disp. 3 q. 3 art. 1 in solutione ad objecta tertio loco conira tertiam conclusionem ; Cajet, infra q. 8 an. 2 ; Cajeton. Ferrara lib. 1 contra Gent. c. 95; Meūna Medina. in præsentī dub. 1 in prima.solutione al 2. Videturque esse Conradi, et aliorum, qui Conrad. asserunt, quod quando D. Thom, in hoc primo articulo dixit bonum, et finem idem esse, locus fuit de fine in latiori significatione, prout etiam media comprehendit, ut in procomio tetigimus : quamvis enim doctrinam horum aut horum, quoad modum exponendi D. Thom, non approbemus (existimamus namque Angelicum Doctorem locuium fuisse de line proprie dicto, ut inferius constabili, liquet tamen eos lenuisse nostram sententiam in hoc quod est tribuero bonitatem intrinsecam non tantum lini proprie dicto, sed etiam mediis. Prima ratio. 5. Probatur deinde assertio ratione desumpta ex Angelico Doctore locis citatis. Media, quatenus talia sunt, dicunt intrinsecam convenientiam ad appetitum, intrinsecamque appetibilitatem ; ergo intrinsecam bonitatem. Consequentia estevidens, suppositis illis, quæ numero primo prælibavimus. Antecedens vero suadetur :

nam media important intrinsecam utilitatem, et conducendam ad consequendum linem : hiec autem militis, seu conductia. aliqua convenientia est ; ergo, etc. Dices cum Suar, utilitatem repertam in mediis esso quidem convenientiam ad linem, ad quem conducunt : non autem ad appetitum, per ordinem al quem sumitur ratio boni. Effugium. Sed contra est, quia si media ab intrinseco dicunt convenientiam ad linem, et in hac convenientia utilitas eorum sita est, nequit non talis utilitas importare convenientiam ad ipsum appetitum : quia cui convenit aliquis linis , convenire quoque debet, quod est utile, et conveniens ad talem linem. Itopugualur. Confirmatur : nam cui conveniens est assecutio alicujus termini, etiam est conveniens via, et medium, quæ ducunt ad talem terminum : ut patet in gravibus, quibus, quia esse in centro, est conveniens per modum termini, etiam est conveniens motus, et via ad centrum : ergo si finis, qui est terminus appetitus habet esse illi conveniens; melia, et utilia, quæ conducunt ad finem, et sunt via ad ipsum, importare etiam debent sim-lem convenientiam. Ratio. 6. Confirmatur secundo, et explicatur animadvertendo, quod sicut virtus existens in lapide, v. g. per quam tendit in centrum, est quædam participatio virtutis conservativæ lapitis existentis in eodem centro : et ideo cum lapis movetur deorsum, eo velocius movetur, quo magis ad centrum appropinquat : quia per approximationem ad suam causam virtus prædicta quodammodo confortatur, et roboratur ad causandum pnedictum motum, ut docet Aristot.lib. 1 de Ccclo text. 38 et ibi D. Thom.lect. 17 : itautilitas. per quam me lia ducunt in finem, est quædam participatio convenientiæ, et bonitatis ipsius finis. Unde illud medium utilius est al finem aliquem, quod magis ad illum appropinquat, quodque magis participat de ipso fine. Eo, vel maxime, quod cum media habeant rationem causæ efficientis respectu finis (propria enim causalitas eorum in finem est causalitas effectiva, ut infra dicemus) debet id. quod est formaliter in fine aliquo modo præexistere in mediis : et hæc præexistentia est aliqua participatio ipsius linis. Hoc ergo animadverso, potest sic roborari

rari impugnatio facta. Quia eo ipso, quod modia sint convenientia ad linem, ct cum illo conformentur, debent intrinsece participare rationem ipsius linis : ergo, si hæc ratio consistit in convenientia, et conformitale ad appetitum, debet hujusmodi convenientia, et conlormitas in inediis ipsis intrinseco etiam participari. Atque adeo si in prædicta conformitate ad appetitum bonitas sila est, nequit non reperiri suo medo intrinsece in mediis, quamvis per dependentiam, et participationem a line. Secunda ratio pro eadem, assertione potest proponi sub hac forma. Media quatenus talia sunt habent intrinsecam vim, et aptitudinem terminandi motum voluntatis, quamvis non terminent illum nisi cum respectu ad linem : ergo habent intrinsecam bonitatem licet dependentem a bonitate ipsius finis. Consequentia videtur perspicua : Tum quia ratio boni (ut diximus η. I) in nullo alio quam in aptitudine terminandi, et perficiendi appetitum consistit : et ideo tantum habet unumquodque de ratione boni, quantum in illo est hujus aptitudinis. Tum etiam, quia id, quod ab intrinseco potens.est terminare actum alicujus potentiae, debet in se habere rationem objecti talis potentiae : cum autem objectum voluntatis sit bonum, consequens est, quod si media habent ab intrinseco vim, et aptitudinem ad terminandum illius actum, rationem quoque boni intrinsece habere debeant. Antecedens vero suadetur exemplo, quo D. Thom. utitur motus corporalis, qui sicut simpliciter terminatur ad ultimum, ita secundum quid saltem terminatur ad medium, per quod itur ad ultimum : et in utroque quamvis diverso modo est vis intrinseca ad prædictum motum terminandum. Idem ergo dicendum erit de motu voluntatis tendentis per melium ad assecutionem finis : neque enim, quoad hoc potest sufficiens differentia inter utrumque istum motum constitui, ut intuenti constabit. TUa. Qua ratione usus fuit D. Th. 1 p. q. 5 ar. 6, ad ostendendum non solum delectabilia, et honesta, sed etiam utilia, quæ sunt media, habere rationem boni. A'av bonum (inquit) est aliquid in quantum esi appetibile, cl terminus motus appetitus : cujus quidem motus terminatio considerari potest e.r consideratione motus corporis naturalis. Terminatur autem motus corporis naturalis simpliciter quidem ad ultimum,

secundum quid autem etiam ad medium, per quod ilur ad ultimum, quod terminal motum, el dicitur aliquid terminus motus, in quantum aliquam partem motus terminal, el-. Sic ere/o in motu appetitus id, quod est appnlibite terminans motum appetitus secundum quid ut medium, per quod tenditur in aliud, vocatur utile, etc. 8. Confirmatur ex eodem Ang. Doct. D.Thom, eadem 1 p. q. 83 ar. 3. cujus verba n. 3 retulimus ; ubi ea ratione probat electionem esse actum potentiae appetitivæ, scilicet, voluntatis, quia proprium ejus objectum, ad quod direc e, et perse terminatur, est medium, seu utile ad finem : El hoc (inquit) in quantum hujusmodi habet rationem boni; ergo in ipso medio datur intrinseca vis, el aptitudo ad pnedictum actum terminandum, atque adeo bonitas intrinseca. Esasio. Nec refert, si dicas, rationem terminandi electionem in mediis esse bonitatem ipsius finis, media vero secundum se præcise esse objectum materiale, ad quod nulla bonitas intrinseca desideratur. Contra Pra'rl datur. enim est, quod licet media nec moveant, nec terminent actum elections nisi per ordinem ad finem, et cum dependentia ab illo, non tamen lota ratio terminandi est sola bonitas existens in fine : sed in ipsis mediis, quamvis dependentor a line, est aliqua intrinseca vis, et aptitudo ad prædictam terminationem. Hoc autem sic suadetur : quia, ut voluntas eligat aliquod medium, non tantum movet bonitas finis, ad quem tale medium conducit, sed simul cum hac motione, movet etiam (saltem secundario) utilitas ipsius medii : vere enim utilitas ista allicit voluntatem, ut supposita intentione finis, eligat medium, quod est utile ; el non eligat, sed potius respuat, quod est inutile : et ubi plura utilia reperiuntur, utilius magis allicit, et idcirco præeligilur : ergo ratione propriæ, et intrinsecæ utilitatis, et non tantum ratione bonitatis finis habent media vim, et aptitudinem ad actum electionis terminandum. 9. Confirmatur, et explicatur : nam ita se habet medium in ordine ad terminandum actum vo'untatis, qui est electio, sicut conclusio syllogismi speculativi, ad terminandum actum intellectus, qui dicitur scientia actualis : ita enim comparat Ang. Doct. media, et finem ad voluntatem D.Thoui. sicut principia, et conclusiones ad intellectum, ut videre est hac 1, 2 q. 8

ari. 2 et aliis quamplurtbus in locis : sed in conclusione datur propria, et intrinseca venias, el cognoscibilius distincta a veritate, ct cognoscibilitaie principiorum, quamvis ah illa dependens, daturque ratione talis cognoscibiliatis propria, et intrinseca vis ad terminandum actum scieutificum intellectus : ergo etiam in mediis concedenda esi bonitas el appeiibilitas intrinseca distincta ab appetibilitate ex bonitate finis, quamvis ab ea defendens, propriaquo , et intrinseca vis ad terminandam actum electivum voluntatis, quamvis hujusmoli ratio semper sit per respectum ad finem.

5 in.

.Hie assertio pro plena dubii decisione.

Alia aascrtio . 10. Dicendum est secundo, rationem boni non reperiri æqualiter in fine, et in mediis, sed in fine omnino per se primo, et absolute ; in mediis vero quasi secundario, et per respectum ad finem. Unde bonum, quod est finis, est bonum simpliciter absolute, et primario: bonum autem, quod dicitur intrinsece de mediis, tantam est bonum secundum quid, diminutum, el secundarium : atque adeo licet bonum in lota sua latitudine extendat se ad finem, et ad media ; bonum tamen quod primario, et absolute tale est, coincide cum line, et cum illo convertitur. Hree conclusio (quam fero omnes unanimiter recipiunt) continet, tum majorem explicationem assertionis praecedentis, tum etiam legitimam intelligentiam plurium testimoniorum Aristotelis et divi Thomæ, qui diversis in locis diversimode circa rem hanc loquuntur. Aliquando enim agentes de bono, extendunt illud non solum ad finem, sed etiam ad media, ut numero 3 vidimus. Aliquando vero bonum pro solo line accipiunt, el asserunt cura illo converti : ut videre est apud Philosoph. libr. 2 Physicorum cap. 3 et 1 Ethieor. cap. 1 ubi postquam dixit, *Bonum est, quod omnia appetunt*, subdit : *Finium autem differentia quadam est*, etc. Pro eadem reputans divisionem boni, et finis atque adeo pro eodem ipsum finem, et bonum Et c. 7 sic inquit : *Id, quod unicuique est bonum, eidem etiam est finis*. Et 2 Metaph. textu 8 : *Qui tollunt finem, tollunt rationem boni*. D.Thoii. Ubi divus Thomas lectione 4 sic habet : *Remota causa finali, removetur natura, et*

ratio boni: eadem enim ratio boni, ct /inis est. Quem etiam loquendi modum habet Angelicus Doct, 1 p. q. 5 art. 2 ad 1 ot art. 4 in corpore, et ad 1 et 1 contra Gent, c. 37 et 96, q. 22 de verit. art. 13 el alibi stepe. Qua' testimonia cum intelligi nequeam de bono in tola sua latitudine, propter illa, qua' hactenus diximus, necessario intelligenda sunt de bono, quod est tale primario, absolute, et simpliciter : ac proinde hoc genus boni debet cum fine converti; illud vero, quod do modiis intrinsece praedicatur, secundum quid diminute. et secundario rationem boni habere debet. Eamdetn assertionem secundum lotum quod in ea diximus, docet D. Thom. D.ThK q. 21 de verit. art. I, ubi sic ait : *Primo, et principaliter dicitur bonum ens perfectivum alterius per modum finis ; sed secundario dicitur aliquid bonum, quod est ductivum in finem prout utile dicitur bonum, etc*. Quibus verbis consonant quæ habet q. 1 de malo art. 2 : *Loquendo de bono absolute, bonum habet amplissimam extensionem : cum enim bonum sit id, quod est appetibile, id quod est secundum sc appetibile est secundum se bonum : hoc autem est finis ; sed quia ex hoc, quod appetimus finem, sequitur, quod appetamus ea, quæ ad finem ordinantur : consequens est, ut ea, qux ordinantur ad finem, ex hoc ipso, quod tn finem, vel bonum ordinantur, boni rationem obtineant. Unde utilia sub divisione boni comprehenduntur*.

11. Deinde probatur nostra conclusio ratione ex praedictis locis desumpta. Bonum esi perfeclivum appetitus per modum convenientisx ergo illud erit primaiio, et absolute bonum, quod per se primo, et absolute appetitum perficit; quod vero secundario, et secundum quid hujusmoli perfectionem communicaverit, etiam rationem boni secundam quid, et secundario sortitur : sed ratio perfectivi appetitus bono, quod est finis, convenit primario, absolute ct simpliciter; mediis vero solum secundario, et per ordinem ad finem : ergo solum finis habet rationem boni perse primo, et simpliciter; media autem secandum quid, ei secundario. Antecedens, et utraque consequentia liquent : et etiam minor subsumpta quoa 1 priorem partem : quoad posteriorem vero facile suadetur : nam media eo modo habent perficere appetitum, quo terminant motum ipsius appetitus : sed motum appetitus terminant solum secundum quid, scilicet per modum

modum vire, ot lendontire ad lineiii, ut numero 8 diximus : ergo Hccunduin quid dumtaxat liabunt appnliluin perficere.

Deinde, bonitas, quin repoditur in inediis secundum se praeciso sumpta, non est sufficiens ad terminandum appiiitum, nisi dopendenler a bonitate finis, et in ord ne ad ipsam : non enim media sunt appetibilia propter se, sod tantum propter finem : ergo praedicta bonitas secundum so sumpta, nec perficit, nec terminat simpliciter, et per se primo appetitum ; sed secundum quid secundario, et cum dependentia a fine, ut ab eo, quod terminat, el perficit primario, et simpliciter : erit igitur eodem modo bonitas, scilicet secundario, diminute, et secundum quid ; bonitas vero finis primario, absolute, et simpliciter.

Refertur opposita opinio : el diluitur primum argumentum.

12. Oppositam sententiam primæ nostræ assertioni (contra secundam namque nulla militat opinio) tenet Suarez disput. 40 suie Metaphysicae sect. 12 num. 22 et 23 et disp. 23 sect. 6 num. 17. Ubi mediis quatenus talia sunt negat omnem bonitatem intrinsecam, asseritque solum denominari extrinsece bona ab eadem bonitate, quæ existit in fine : ad eum modum, quo medicina dicitur sana, non ab aliqua sanitate existente in ipsa, sed a sanitate animalis, cujus est effectiva. Pro qua etiam sententia Ægidius ubi supra refert Aureolum in 1 dist. 1 q. 2 art. 3 Et illam tueri videntur ex Thomistis Alvarez in præsentia disput. 1 et Grog. Martinez dub. 2 et 3 de quibus non ita constat : quia forte loquuntur juxta explicationem, quam ex Deza retulimus ; appellantque bonitatem mediorum *exlrinsecam*, non quia non inhæreat ipsis, sed quia desumitur per ordinem ad finem extrinsecum. Verum quidquid sit de hoc, prædicta sententia probari posset primo pluribus Arist. et D. Thom. testimoniis, in quibus rationem, et nomen *boni* soli fini attribuunt, bonumque curn fine sæpe convertunt. Consulto tamen hrec testimonia praetermittimus, quia ex dictis numeris praecedentibus constat, quomodo, etsi suadeant secundam assertionem, nullatenus priori adversantur.

Magis tamen urgere videtur locus alter

ipsius D. Thom. lib. 1 Ethieor. Icet 9. D.Thom. Ubi ea doctrina Philosophi sic habet : *Est aliquid, quod appetitur non propter aliquam formalem bonitatem in ipso existentem, sed solum in quantum esi utile ad aliquid, sicut medicina amara*. Ubi 'ut vides) concedit Angelicus Doct. medicina» amarre, quod sit utilis, et medium ad finem : et simul neirat ei formalem bonitatem in Illa existentem, propter quam appetatur. Quod magis explicat 1 p. q. 5 art. 6 ad 2, ibi : *Utilia dicuntur, qu.v non habent in se unde desiderentur, sed desiderantur solum, ut sunt ducentia in alterum, sicut sumptio mcdicinx amaræ*, et q. 24 de verit. art. C : *Tota ratio appetibililalis ejus quod est ad finem in quantum hujusmodi, est finis*.

Confirmatur : nam juxta doctrinam D. Confirm. Thom, citato loco ex 1 p. bonum dividitur in *honestum, delectabile, et utile* non sicut univocum, sed sicut analogum. Quam analogiam del ere esse non proportionalitatis proprire, secundum quam ratio significata per nomen in omnibus analogatis intrinsece invenitur ; sed proportionis, seu attributionis, juxta quam prædicta ratio solum invenitur intrinsece in principali analogato, in aliis vero per intrinsecam denominationem, ostendi Angelicus D.Thmm. Doctor q. 21 de verit. art. 1 ubi predictam analogiam comparat cum analogia sani respectu animalis; medicinae, et urina), quæ apud omnes est attributionis. Unde in line corporis ita ait : *Sic ergo primo, el principaliter dicitur bonum ens perfectivum, alterius per modum finis : sed secundario dicitur aliquod bonum, quod est ductivum in finem, prout utile dicitur bonum : sicut ct sanum dicitur non solum habens sanitatem, sed perficiens, el conservans, et significans*.

Conlirmatur secundo ex alia ejusdem divi Thom. doctrina in hac 1, 2 q. 7 art. 2 ad 1, ubi ea ratione docet posse actum humanum denominari bonum, aut malum ex circumstantiis extrinsecis, quia talis actus denominatur *bonus* per molum utilis ad finem : *El in his, quæ ad aliquid dicuntur* subdit) *denominatur aliquid non solum ab eo, quod inesl, sed etiam ab eo, quod extrinsecus adjacet*. Apponitque exemplum in *dextro, el sinistro*, quæ srepe sic denominantur, non a relatione in eis existente, sed a relatione existenle in alio, ut cum columna dicitur *dextra*, quia est ad sinistram hominis, ct *sinistra*, quia existit

Conlirai, alia D.Thom.

DE ULTIMO FINE.

ad dexteram : ergo ex mente D. Thom. utilia, quæ ad finem ordinantur extrinsece tantum denominantur *bona*.

°.-10. 13. Respond, ad argumentum D. Thom, in nullo ex illis tribus testimoniis negare mediis omnem bonitatem intrinsecam, sed solam primariam, et absolutam, quæ est propria finis. Et hoc voluit significare in primo, cum dixit, *inedia non appeti propter aliquam bonitatem in eis existentem* ; bonitas enim, quæ reperitur in mediis, quamvis si bonitas formalis, et per se appetibilis, non tamen est appetibilis propter se : quia *propter*, denotat causalitatem finis quam solum potest exercere bonum, quod est tale primario, et simpliciter. Itaque aliud est, quod tribuit mediis esse per se, et intrinsece appetibilia; et aliud, propter quod sunt appetibilia : primum dat eis intrinseca bonitas, quæ est eorum utilitas : per hanc enim sunt per se eligibilia, atque adeo per se appetibilia : secundum vero competit illis ratione bonitatis ipsius finis : quia sola bonitas est ratio, propter quam aliquid desideretur.

Quod autem D. Thomas non omnem bonitatem, sed illam dumtaxat, quam diximus, a mediis voluerit excludere, non obscure colligitur ex ipso contextu, si attendatur ad ea, quæ in predicto testimonio ex 1° Et hic. præmiserat, ubi genus causæ finalis secundum quod includit tam finem, quam media, comparat causæ efficienti, secundum quod ad principalem, et instrumentalem se extendit : et ait, quod sicut ex parte efficientis datur unum agens imperfectissimum, scilicet instrumentum, quod non agit per propriam formam, sed solum in quantum est motum ab alio, ita ex parte finis datur unum movens imperfectissimum, scilicet melius. *Quod movet appetitum non propter aliquam formalem bonitatem in ipso existentem, sed solum in quantum est utile ad aliud, nempe ad finem, etc.* Ex qua doctrina potest utraque assertio nostra confirmari : quia re vera instrumentum non omnino caret forma agendi sibi intrinseca, sed habet intrinsecum virtutem a causa principali receptam, perquam in ejus effectum influit, ut ostendunt Nostri Compl. lib. 2° Physic, dis. 12 q. 1. Dicitur tamen non agere per propriam formam, tum quia prædicta virtus est imperfecta, et diminuta, tum etiam, quia non convenit instrumento omnino secundum se, sed per

participationem causæ principalis, et cum dependentia ab illa. Ad hunc ergo sensum, et non aliter negat 1°. Thomas mediis bonitatem intrinsecam, per quam possint movere appetitum. Quapropter si exemplum observari debet, dicendum est non omnem bonitatem intrinsecam excludere, sed eam dumtaxat, quæ est bonitas simpliciter, et secundum se sufficiens ad prædictam motionem, atque adeo quæ non tantum sit appetibilis per se, sed etiam propter se, quod soli bonitati tantum competit ; concedere vero bonitatem diminutam, et imperfectam participatam a line.

II. Quæ etiam explicatio applicanda est aliis duobus testimoniis. Nam cum loco citato ex 1° p. dicitur : *Utilia non habere in se unde desiderantur*, sensus est. non habere unde desiderantur *propter se*, et sistendo in ipsis, quamvis habeant intrinsecam bonitatem, et appetibilitatem propter aliud, ut denotant verba subsequencia : *sed desiderantur, ut sunt ducentia in alterum*. Similiter cum loco de veritate dicitur, quod *lota ratio appetibilis ejus, quod est ad finem, est finis*, loquitur de appetibilitate, quæ constituit rationem omnino formalem, et movens appetitus, cujusmodi est sola bonitas lineis ; ut dicemus dub. 3. In quo proinde non excludit aliam intrinsecam appetibilitatem, per quam media secundo, et dependenter a fine terminent suo modo appetitum.

Ad primam confirmationem dicendum est, quod sive analogia illa, secundum quam loco citato ex 1° p. dividitur bonum in *honestum, delectabile, et utile*, sit attributionis, sive proportionalitatis, nequaquam ex predicto testimonio convinci potest bonum utile extrinsece dumtaxat denominari *bonum* : sicut id non potest convinci de bono delectabili, quod simul cum utili ponitur a divo Thoma, ut minus principale analogatum ; et solum bonum honestum, ut analogatum principale, ut videre est in solut. ad 3, ubi postquam dixit bonum dividi in prædicta tria membra, sicut analogum, quod prædicatur secundum prius, et posterius, subdit : *Per prius enim prædicatur de honesto, secundo de delectabili, tertio de utili*. Quod si hoc non obstante conceditur bono delectabili bonitas intrinseca, non est cur ea ex vi prædicti testimonii negetur utili,

15. De qua autem analogia in prædicto loco D. Thom. loquatur, non omnino constat : potest enim coneruentur de utraque explicari.

Solut. I
confirm.

DThom.

*u"

explicari, Probabilius autem videtur ipsum loqui de analogia proportionalitatis propria, juxta quam ratio significata per nomen analogum invenitur intrinsece in omnibus analogis, ut nostri Complut. optime probant in Logica disp. 10 q. 3 et 4. Neque obstat, quod Ang. Doct. tribuit prioritatem, et posterioritatem tribus predictis bonis secundum quod sunt analogia; quæ inæqualitas videtur repugnare analogiæ proportionalitatis propria. Nam juxta hunc dicendi modum asserendum est, prioritatem hanc non attendi penes ordinem dependentiam? cæterorum in analogatorum, nempe boni delectabilis, et boni utilis a principali analogato, scilicet bono honesto tanquam ab eo per quod diffiniuntur, et a quo denominantur (quam solam prioritatem, et posterioritatem tanquam propriam analogiæ attributionis, analogia proportionalitatis excludit; sed solum est prioritas, et posterioritas secundum ordinem dignitatis, et excellentiam?, quem hæc analogia permittit : ut patet in Deo, et creaturis, substantia, et accidenti : quæ etiam quatenus sunt analogata proportionalitatis respectu entis, prædictum ordinem servat; vel saltem non excludunt. Si autem dicamus prædictam analogiam esse attributionis : sicut est analogia, secundum quam dividitur *sanum* in *animal*, *medicinam* et *urinam*, consequenter asserendum est, bonum, quod sic dividitur, prædicari intrinsece de principali analogato, scilicet de bono honesto ; de aliis vero duobus, nempe delectabili, et utili, quantum est ex vi hujus analogiæ solum extrinsece : cum quo optime cohæret quodlibet ex prædictis bonis, ut subest simul cum honesto analogiæ proportionalitatis dici *bonum* intrinsece. Quemadmodum licet ens secundum quod est analogum attributionis ad Deum, et creaturas intrinsece solum significet Deum ; ut tamen subest analogiæ proportionalitatis, convenit omnibus intrinsece. Idemque accidit in analogia ejusdem nominis *entis* ad substantiam, et accidens : et in analogia *boni*, et *veri* ad bonum, et verum per essentiam, et ad bonum, et verum per participationem. Sed circa hoc videri debent Complut, loco citato, ubi doctrinam D. Tb. circa nominum analogiam optime elucidant.

16. Per quod patet ad primum testimonium, quod in hac confirmatione affertur ex q. 21 de Verit. Admittimus namque ana-

logium illam esse attributionis : et concedimus rationem significatam per nomen *bonum*, secundum quod hac analogia commune est ad finem, et ad media, reperiri intrinsece in solo primo analogato; negamus tamen, quod eadem boni ratio ex vi alterius analogiæ, scilicet proportionalitatis propriæ (quam analogia attributionis non excludit) nequeat in omnibus analogatis, atque adeo, tam in fine, quam in mediis intrinsece inveniri, ut explicatum est.

Ad secundam confirmationem respondetur sensum D. Thom, in illo loco solum esse, quod media, et ea, quæ important relationem ad aliquid extrinsecum, possunt denominari *bona* per ordinem ad tale extrinsecum : non ita, quod ipsum extrinsecum sit forma immediate denominans; sed ordo, et proportio ad illud, quæ intrinsece inhærent ipsis mediis : ad eum modum, quo dici solet, denominationes sex posteriorum prædicamentorum, sumi ab extrinseco, ut denominationem *locali* a loco : denominationem *quando* a tempore, etc. non quia locus, vel tempus immediate per se ipsa hujusmodi denominationes tribuant, ac proinde denominationes ipsæ extrinsecæ sint, sed quia formæ denominantes ab his extrinsecis dependent : quamvis re vera inhæreant rebus denominatis, ut probant N. Complut, in Logica disp. 16 q. 1. Unde D. Thomas loco citato non absolute dixit actus humanos denominari *bonos*, vel *malos extrinsece*, sed *secundum proportionem ad aliquid extrinsecum* : quæ proportio intrinseca est in actibus, quamvis terminus, per ordinem a quo desumitur, scilicet circumstantia et finis, sit extrinsecus : et ideo in fine illius solutionis ita concludit : *El ideo cum bonitas actuum sit in quantum sunt utiles ad finem, nihil prohibet, eos bonos, vel malos dici secundum proportionem ad aliqua, quæ exterius adjacent.* Ipsa ergo proportio actus ad finem, non finis ipse, est propria forma denominans prædictos actus.

§ v.

Alia ejusdem sententiæ fundamenta.

17. Secundo probatur eadem sententia : quia tota ratio medii consistit in tendentia, et relatione ad finem : at relativa, quatenus talia, nullam dicunt perfectionem, aut bonitatem : ergo neque media. Major, et

Solut.2
fonSra.

N.

; I

secun-
dum
argum.

Consequentia constant ; minor habetur ex doctrina a nobis tradita tom. 2 in tract, de Trinit disp. 6, ubi ostendimus bonum, et perfectum dici in ordine ad se, non in ordine ad aliud : et hac ratione asseruimus divinas relationes, quatenus precise dicunt *esse ad*, non exprimere perfectionem.

Respondetur majorem esse veram de relatione transcendentali, et *secundum dici*; non autem de relatione pradicamentali, et *secundum esse* Nam licet media hanc posteriorem relationem fundent, non tamen propria eorum ratio in illa consistit, sed in eo quod ipsam fundat : quæ est quædam ratio respectiva *secundum dici*. Quamvis autem relatio prædicamentalis secundum quod dicit *esse ad*, non exprimat perfectionem, ut diximus loco citato, relatio tamen transcendentalis potest illam importare. Ratio discriminis sumitur ex utriusque relationis natura : nam prædicamentalis est purus respectus ad aliud tanquam ad purum terminum, in quo prinde nulla convenientia, neque ad subjectum, neque ad ipsum terminum, neque ad appetitum importatur, et ita ex nullo capite perfectionem, vel bonitatem explicat. Transcendentalis vero, quamvis *retio* nuncupetur, re vera est forma absoluta : et licet ordinetur ad aliquid extrinsecum, aut ab illo dependeat ; non tamen est purus respectus, sed dicit, vel influxum in terminum, vel proportionem, et commensurationem cum eo, vel participationem ab ipso, vel alias similes rationes, quæ importaro possunt convenientiam, et appellibilitatem. Adde, quod si divinæ relationes secundum suum *esse ad* perfectionem exprimerent, hujusmodi perfectio non esset diminuta, et secundum quid, neque esset utilitas, sicut est bonitas mediorum : quia talis bonitas, utpote necessario involuta cum imperfectionibus Deo repugnaret; sed esset bonitas, et perfectio simpliciter, quæ haberet rationem boni honesti, et ultimi finis : hæc autem bonitas nun potest convenire rei essentialiter respectivæ, et cujus totum *esse* est in ordine ad aliud, et ideo nos eam denegavimus divinis relationibus quatenus exprimunt *esse ad*. Cum quo stat, quod bonitatem diminutam, cujusmodi est utilitas, mediis concedamus, etiamsi sint respectiva : quia hujusmodi diminuta bonitas bene potest desumi per respectum ad aliud tanquam ad causam, effectum, aut finem.

18. Tercio probatur : nam media taliter

se habent in sua bonitate, ut subluta bonitate linis, nullatenus bona remaneant ; quamvis ipsa media intrinsece non varientur : unde eadem medicina, quæ respectu hominis indigentis sanitate dicitur bona, respectu sani siepe est nociva : ergo, quod media sint bona, aut non bona præcise est denominatio extrinseca, alias non posset variari, sine eo, quod ipsa media intrinsece mutarentur.

Respondetur animadvertendo, hoc argumentum æque procedere de utilitate mediorum, ac de bonitate. Nam eodem inodo invariata natura mediorum, per solam mutationem linis desinunt esse utilia, sicut desinunt esse bona. Quare sicut ex hoc non convincitur utilitatem in mediis esse extrinsecam (ul adversarii etiam fatentur sic neque bonitatem. Respondetur igitur media sublato, aut variato fine, remanere intrinsece bona sicut remanent intrinseco utilia : non quidem, in actu secundo, et respectu appetentis illum linem. cui jam non sunt utilia : sed in actu primo per ordinem ad alium linem, et ad alium appetitum, cui possunt esse proficua. Nec mirum si eadem media, quæ prius per ordinem ad hunc, vel illum finem, et respectu appetentis illum, denominabantur in actu secundo, intrinsece *bona, el utilia*, modo absque sui intrinseca mutatione per solam variationem ipsius finis, amittant, vel mutant, prædictam denominationem, quia frequens est in denominationibus, quæ dependent a connotato extrinseco, quamvis ipsæ re vera intrinsecæ sint, variari, incipereque, et desinere absque mutatione intrinseca subjecti per solam connotati mutationem : ut exemplis ostendimus tomo 2 in tract, de voluntate Dei disp. 7 n. 50 et 56.

19. Quarto arguitur prædicta sententia. Media, quatenus talia sunt, non alliciunt, nec movent voluntatem, sed hoc proprium est solius finis : ergo non habent intrinsecam bonitatem. Consequentia videtur perspicua. Antecedens vero ex eo suadetur, quia movere, el allicere voluntatem est propria causaitas linis, ut ostendunt N. Complut. citata disp. 14 q. 5, atque adeo nequit convenire mediis.

Confirmatur, nam plura sunt media, quæ secundum se, et intrinsece nullam habent entitatem : ut cum aliquis assumit, tanquam medium ad aliquem finem omissionem hujus, vel illius actus, qui possent ad linem oppositum conducere : et cum assumit

Qssumit ut medium ad excludendam miseriam, quum patitur, non esso : ergo in hujusmodi mediis nulla potest esse bonitas, vel appetibilitas intrinseca. Patet consequentia : quia eodem inodo habet aliquid esso bonum, sicut ens, cum bonitas sit passio entis.

Respondetur ad argumentum negando antecedens, si universaliter intelligatur : oppositum namque numero 9 ostendimus. Ad probationem dicendum est, causalitatem linis, secundum quod a mediis distinguitur, non esse utcumque movere, et allicere voluntatem, sed movere illam primario, et propter se : media autem quamvis habeant vim intrinsecam movendi, non tamen primario, et propter se ; sed secundario, et propter finem. Et licet media (ut per 3ioc replica, quæ hic fieri posset, maneat soluta) non habeant sufficientem virtutem ad movendam voluntatem, nisi linis influat : supposita tamen ejus causalitate, ipsa etiam media aliquem præstant influxum, exercentque respectu actus electionis, propriam causalitatem, quamvis incompletam, omninoque dependentem a causalitate finis, ad quam proinde reducitur.

20. Ad confirmationem respondetur primo, media, quæ non habent intrinsecam entitatem, atque adeo intrinsecam bonitatem, neque etiam habere intrinsecam utilitatem : sed sicut extrinsece dicuntur *bona*, sic extrinsece denominantur *utilia*. Nos autem in præsemi loquimur de mediis, in quibus intrinseca ut litas reperitur : solumque intendimus hujusmodi utilitatem esse formalem bonitatem.

Respondetur secundo, quod cum voluntas privationes vel negationes, quæ secundum rem nullum *esse* habent, appetit, vel eligit ut media ad aliud, apprehendit illas sub aliqua ratione entis, et sic attribuit eis utilitatem : sicut autem ad fundandam appetibilitatem sufficit bonitas apprehensa, etsi talis bonitas ubi apprehenditur re vera non sit juxta doctrinam, quam N. Complui, loco citato q. 4 tradunt), ita ad fundandam proportionatam bonitatem, et utilitatem, sufficit aliquid apprehendi per modum entis, licet secundum rem nullam habeat entitatem. Quæ solutio sumitur ex D. Thom. infra q. 8 art. 1 ad 3 ubi sic ait : *Dicendum, quod illud, quod non est ens in rerum natura, accipitur ut ens in ratione : unde negationes, el privationes entia dicuntur; in*

quantum igitur sunt hujusmodi mlia, apprehenduntur sub ratione, boni, etc.

Tercio. Respondetur animadvertendo, duobus modis posse voluntatem eligere aliquid per modum medii : vel perse, quia scilicet per se ipsum, et per propriam utilitatem conducit ad consecutionem boni : ut cum ad assequendum honorem, delectationem, divitias, etc. eligimus ea, quæ in hujusmodi fines per se ducunt, vel per accidens in ordine ad fugiendum, et cavendum aliquod malum : ut cum ad cavendum miseria eligit aliquis non esse : vel ad vitandam tentationem elgit omissionem hujus, vel illius actus, qui possent esse causa ruinae. Prima electio est actus prosecutionis : et quia prosecutio non potest esse nisi boni, idcirco quod per talem actum eligitur, debet esse per se bonum, et utile, atque adeo debet habere per se entitatem, quæ prædictæ utilitatis fundamentum sit: et de hujusmodi mediis procedit doctrina, quam tradidimus. At vero secunda electio potius est actus fugæ, nec tam dicenda est electio boni, quam vitatio mali. Unde talis actus potest terminari ad aliquod *non esse*, ut ad privationes, vel negationes : non quia in eis sit aliqua intrinseca utilitas, vel bonitas, quæ per se conducat ad consecutionem boni ; sed quia per modum omissionis mali possunt ad id per accidens deservire : de qui bus doctrina nostra non procedit.

21. Denique arguitur pro prædicta sententia. Quia si in mediis, esset bonitas distincta a bonitate finis, actus terminatus ad medium, ab illo specificaretur, essetque proinde diversae speciei ab actu, qui terminatur ad finem . et ubi in ordine ad eundem linem essent plura, et diversa media, electio unius speciei distingueretur ab electione alterius : hoc autem manifeste est falsum : ergo, etc. Minor suadetur : nam cum aliquis intendens occidere Petrum, eligit ad hujusmodi finem ensem, vel lapidem, omnes hujusmodi actus, intentio occidendi, et utriusque medii electio sunt ejusdem speciei, scilicet speciei homicidii : ergo, etc. Ad hoc argumentum constabit ex dicendis dub. 4 ubi specificatum electionis assignabimus.

Sohitur

HetiHIU-510.

Soloib^

1

Ad cfoitlr-mlio-5? a.

tfcllio 4

Quartis argoni.

ConfiraJ

i.Tiou.

i

4

Terliwu,

6r.i

i

DUBIUM IL

Qua ratione bonum, quod ad convertentiam cum fine dicitur, cum illo idenlificetur?

Ex his, quæ diximus, habetur bonum in tota sua latitudine in plus esse, quam finem : bonum vero, quod primario absolute, et simpliciter tale est, atque adeo bonum, quod solum ambit delectabile, et honestum, cum fine converti. Oportet autem, ut principium illud D. Thom. quod *bonum, et finis sunt idem*, perfecte intelligatur, examinare, quam inter se connexionem habeant ratio prædicti boni, et ratio finis : an nimirum sint idem omnino formaliter, ita quod formalitas unius sit ipsa formalitas alterius, solumque quoad nomina, vel modum significandi distinguantur. An vero solum identice unum cum alio convertatur; sicut bonum convertitur cum vero, et uno : aut verum, et unum cum fine : vel quem alium connexionis modum intrinsece observent. Et quamvis eadem militet difficultas circa connexionem medii cum bono utili, quod cum ipso convertitur : quia sicut delectabile, et honestum se habent ad rationem, et denominationem linis, ita se habet utile ad rationem, et denominationem medii : brevitatis gratia pnesens dubium circa solum finem instituimus : quidquid autem in eo dictum fuerit, applicandum est proportionem servata ad media.

§ UNICOS.

Duabus assertionibus difficultas explicatur?

Prima 22. Dicendum est primo bonum, quod ad apertio, convertentiam cum line dicitur, neque esse idem cum illo præcise in sensu iden- Lico : sicut identificantur verum, et bonum : neque etiam omnino formaliter, ita ut ratio, et formalitas unius in abstracto, vel in actu signato sit ipsa formalitas alterius. Utraque pars assertionis communis Djeiaii. est inter Ductores : quam tuentur Cajetan.

I p. q. 5 ar. i et in præsentis articulo 1, Capreolus in 2 dist. 34 q. 1 ar. 3 ad finem. Capreolus in 2 dist. 34 q. 1 ar. 3 ad finem. Deza in I dist. 3 contra primam conclus., Deza in I dist. 3 Perrara. q. 5 art. 1, Ferrar. 1 coni. Gent. cap. 37 Naur. et lib. 3 cap. 17, Nazar, citato loco ex I Ahar. p. q. 5, Alvar, in præsentis dub. 1, Greg., Mart. dub. 2' M. Araujo ubi supr. art. 5, Araujo, et plures alii.

Probatur prima pars testimoniis Arietati. et D. Thom. qui frequenter usserunt, bonum importare rationem causa? finalis, et bonum in quantum bonum habere rationem finis; ut videre est locis citatis n. 10. Quæ locutiones majorem connexionem dicunt inter bonum, et finem, quam pure identicam. Deinde Angelic. Doct. 1 p. citata q. 5 art. 4 ad 1, ex eo docet bonum, et pulchrum, quamvis secundum rem sint idem, differre ratione : *Quia bonum* (inquit) *habet rationem finis, pulchrum vero importat rationem causæ formalis*. Ubi, ut constat, majorem connexionem, et identitatem constituit inter bonum, et finem, quam inter pulchrum, et bonum : cumque inter hæc sit connexio saltem identica ; consequens lit, ut inter illa major alia inveniatur. Præterea tertio contra Geni, cap. 17 ratione 1 sic inquit : *Oportet, quod bonum in quantum bonum sit finis*, et ratione 2 : *Quidquid est finis, est hujusmodi in quantum est bonum*. Insuper q. 21 de verit. ar. 2 sic ait : *Ratio boni in hoc consistit, quod aliquid sit perfectivum alterius per modum finis*. Pluresque hujusmodi locutiones apud Ang. Doct. reperiuntur, quæ de illis, quæ identice dumtaxat, et materialiter sunt idem, verificari nequeunt.

Probatur etiam, ratione ex prædictis testimoniis desumpta : quia nequit intelligi finis absque ratione boni, sicut nec bonum explicari, aut diffiniri potest nisi connotando rationem finis, et ideo (ait D. Thom. cit. q. 21 de verit. art. 1) *Omnes recte diffinientes bonum, ponunt in ratione ejus aliquid, quod perlinet ad habitudinem finis* : at quæ sic connectuntur majorem unionem dicunt, quam pure identicam, et materialem : quando quidem sola aliquorum identitas non tollit, quo minus unum sine alio intelligatur : ergo, etc.

23. Secunda vero pars ejusdem assertionis etiam insinuat ab Arist. et D. Thom. potestque suaderi. Quia bonum, et finis diffiniuntur diversis formaliter diffinitionibus : bonum enim diffinitur, *quod est perfectivum appetitus per modum convenientis* : finis autem, *cujus gratia aliquid fit, aut qui est appetibilis propter se, et alia propter ipsum*; ergo importantes rationes formales aliquo modo distinctas : diffinitio namque explicat essentiam, et formalitatem rei diffinitæ : et ideo ubi sunt diffinitiones diversae, diversa? etiam debent reperiri formalitates.

Confirmatur

DISP. f, DUB. IL

Confirmatur, nain brüta per sensurn, et appetitum attingunt formaliter rationem boni, quod est linis, nampo boni delectabilis : et lamen non attingunt ipsam rationem formalem linis, ut disp. eeq. dub. 7 ostendemus : ergo hujusmodi rationes non omnino coincidunt.

DTIwm. Nec refert, si objicias : Tum testimonium 1). Thom. ex 2 Metaph. lect. 4 : *Quod eadem esi ralio boni, el ratio finis ; ergo eadem est utriusque formalitas.* Tum etiam aliud ejusdem D. Thom. testimonium, quod adduximus ex 3 cont. Gent., nempe : *Quod bonum in quantum bonum habet rationem finis*, nam particula *in quartum* videtur importare sensum reduplicativum, atque adeo identitatem omnino formalem. Tum denique, quia si finis ingreditur diffinitionem boni, aut e converso, eo ipso unum eorum est de conceptu, et ratione formali alterius : nam cum diffinitio importet essentiam rei, il quod intrat diffinitionem, non potest esse extra essentiam. Respondetur enim primam propositionem D. Thom. scilicet, *quod ralio boni est ralio finis*, non intelligi omnino formaliter, sed fundamentaliter : et sensus est, quod ralio boni habet esse fundamentum proximum, sc.i ratio a priori linis, ut in seq. assertione magis explicabimus. Et eumdem sensum reddit 2a propositio : quia particula illa, *in quantum*, non cadit supra rationem formalem finis, sed supra rationem formalem boni, et supra rationem finis fundamentalem, quæ omnino coincidunt. Ad tertium dicas, finem non ingredi in recto diffinitionem boni, sed tantum in obliquo : illa vero, quæ hoc modo ad alicujus diffinitionem spectant, licet habeant cum illo majorem conjunctionem (supposito, quod identilicentur), quam pure identicam : non tamen sunt de ejus conceptu formali, ut in quampluribus diffinitionibus, quorum diffinila important habitudinem ad aliquid a se formaliter distinctum, cernere licet.

Alu Wertio. 24. Dicendum est secundo bonum, quod est finis, et ipsum finem talem inter se habere conjunctionem, ut ratio boni in actu signato, et quasi abstracti sumpta sit ratio a priori, et proximum fundamentum rationis finis : in actu vero exercito ipsum bonum formaliter denominative per se, et immediate sit finis. Assertio hæc non tam probatione indiget, quam explicatione : continet enim intelligentiam plurium lo-

Salmant. Curs. theolog., tom. V.

corum D. Thom. et Ariel, et ideo illam tumentur omnes, quos pro præcedenti retulimus, et alii, quos refert, et sequitur Ægid. lib. I de fine in communi q. 5 art. I n. 3. Pro cujus intelligentia animadvertendum est, quod cum aliquid secundum suam rationem abstracte consideratam habet esse fundamentum proximum alterius, ac proinde in actu signato ipsum fundamentaliter proxime, in actu exercito denominatur per se ab eo, exercetque munus ejus proxime, et immediate, quod est esse ipsum formaliter denominatione. Ut quia quantitas v. g. secundum suam essentialem rationem habet esse proximum fundamentum extensionis localis, diciturque in actu signato fundamentaliter proxime ipsa extensio ; eadem in actu exercito suscipit per se denominationem *extensæ*, et est illud quod directe, et immediate exercet munus prædictæ extensionis. Cum ergo in præsentī dicimus rationem boni in actu signato esse fundamentaliter proxime rationem finis, in actu vero exercito ipsum bonum esse formaliter denominative finem, hæc secunda assertionis pars est explicatio primæ, et sensus integer est, quod ratio constitutiva boni est fundamentum proximum rationis constitutivæ finis, estque illud, quod munus linis immediate exercet : ac proinde, quod in actu exercito per se, et immediate *finis* denominatur.

25. Probatur breviter prima pars, quæ manifeste infert posteriorem : nam ex eo, quod aliquid sit bonum, et conveniens respectu appetitus, sequitur, quod sit appetibile : appetit enim unumquodque proprium bonum : ergo ex eo, quod sit bonum primario, absolute, et simpliciter sicut est illud, quod cum fine convertitur, sequitur, quod sit primario, et propter se appetibile : in quo propria, et primaria iatio finis sita est, ut in prooemio explicuimus : atque adeo hujusmodi ratio sequitur ad rationem boni, et supra illam immediate fundatur.

Dices, appetibilitatein in bono tantum esse denominationem extrinsecam desumptam a potentia appetitiva ; sicut in colore visibilitas tantum est denominatio extrinseca a potentia visiva : sed ratio finis est aliquid tenens se ex parte boni, et ei intrinsecum : ergo non consistit in prædicta ratione appetibilis.

26. Respondetur, quod licet appetibilitas omnino formalis forte sit denominatio ex-

Expli-
raton

Objer-
tiu.

W.y
L. '
?
9

Diluitur,

trinseca proveniens a potentia, id Limen, supra quod immediate cadit hujusmodi denominatio (quod appetitio objectiva dici potest) ex parte objecti se tenet, dicitque in eo aliquid intrinsecum, nempe esse proxime attractivum appetitus : et hujusmodi appetibilis objectiva est, quam nos dicimus consequi immediate ad essentiam boni, et in qua consistit ratio finis. Nam ex eo, quod aliquid sit perfectivum respectu appetitus, quæ est essentia boni, infertur, quod sit ejusdem appetitus ad se attractivum, quod est esse appetibile. Et hæc est fortasse illa proprietas boni, quam Philosophi, et Theologi appellant *diffusivum sui*, ut non obscure colit Ti. om. fitur ex D. Thom. q. 21 de verit. art. I ad 4, ubi prædictam proprietatem per habitudinem causæ finalis ita explicat : *Cum autem dicitur, quod bonum est diffusivum secundum sui rationem, non est intelligenda effusio secundum quod importat operationem causæ efficientis, sed secundum quod importat habitudinem causæ finalis*, etc. Hæc enim ratio diffusivi in nullo alio consistere videtur, quam in eo, quod bonum sit attractivum appetitus, cui se debet communicare. Neque obest illud de visibilitate : nam eodem modo philosophandum est de hac denominatione, sicut de denominatione appetibilis. Distingui itaque debet duplex visibilitas : alia tenens se ex parte coloris, quæ dicit in eo vim intrinsecam ad immutandum visum, quam appellare possumus visibilitatem *objectivant* : et talis visibilitas habet se, ut proprietas ad essentiam coloris; et alia, quæ supervenit ex ipsa visiva potentia, quam admittimus esse extrinsecam.

DUBIUM III.

Utrum illud dumtaxat bonum, quod habet rationem finis, sit objectum specificativum voluntatis, media vero ad objectum materiale pertineant?

Postquam explicuimus, quod bonum cum line recipitur, et quam inter se dicant connexionem : accedit secundum quod initio disput. examinandum proposuimus ; videlicet quodnam sit proprium, et formale voluntatis objectum ; an nimirum solus finis, seu bonum, quod finis denominatur? An vero bonum in tota sua latitudine, prout etiam media comprehendit? Et quia cum de objecto alieu-

jus potentite, vel habitus sermo est, plura occurrere solent circa objectum formale, vel materiale; primum, vel secundarium : per se, vel per accidens, etc. quæ rem secundum se difficilem, defectu distinctionis non parum confundunt : aperte pretium erit antequam ad resolutionem accedamus aliquas objecti divisiones breviter explicare.

Diversi modi, et divisiones objecti explicantur.

27. Cum objectum proprie illud sit, circa quod potentia, vel habitus mediis suis actibus versantur, et quod illis quasi obicitur, ut ab eis attingendum, ex diverso modo quo aliquid attingibile est ab aliquo actu, habitu, vel potentia, diversæ objectorum rationes, et divisiones desumuntur. Primo enim dividitur objectum in *formale*, *cl materiale* : objectum formale dicitur, quod per se, et ratione sui ab habitu, vel potentia respicitur, tanquam id, a quo specificantur. In quo objecto duo distinguunt communiter Doctores : nempe rem ipsam, quæ attingitur a potentia, quam appellant rationem formalem, *quæ*, seu objectum formale, *quod* ; et rationem formalem, sub qua attingitur, quam vocant rationem, *sub qua*, seu objectum, *quo*. Esse autem in quolibet objecto formali utramque istam rationem distinguendam ostendunt bene N. Complut, in Logica dis. I q. 2 et dis. 19 q. 4. Objectum vero materiale appellatur, quod attingitur a potentia non ratione sui, sed ratione objecti formalis, a quo quasi formalizatur, et actuatur, ut possit prædictam attingentium terminare. Unde D. Thom. 2, 2 q. 1 art. 1 aliisque in locis illud, quod nos diximus objectum formale *quod*, seu rationem *quæ*, appellat objectum materiale ; et solam rationem *sub qua* objectum formale ; quia illa prima ratio per hanc posterorem formalizatur, et actuatur : et ita se habet ad ea sicut materia ad formam, aut sicut id, quod est minus formale ad aliquid formalius. Quamvis autem in rigore loquendo, hoc ita sit, jam communis usus obstinuit utramque prædictam rationem appellari *objectum formale* cum distinctione illa, *quod*, vel *quo* seu *rationis quæ*, et *sub qua*. Quare absolute loquendo, illud dicendum est objectum materiale, quod

quod utramquo prædictam rationem præsupponit.

28. In hoc etiam materiali objecto diverxi gradus objecti magis, vel minus materialis juxta majorem, vel minorem ab objecto formali recessum, assignari solet. Et ideo inter objecta materialia aliud dicitur *omnino materiale*, quod nullo modo in se attingitur, sed est præcise sub ectum, vel materia objecti formalis; quod etiam dicitur *objectum per accidens*; quia tota ratio talis objecti consistit in eo, quod accadat objecto formali, et illi jungatur: qua ratione corpus dicitur objectum materiale, et per accidens respectu visus: quia licet in se ipso a potentia visiva non attingatur, est tamen conjunctum cum colore, qui attingitur ab illa per se. Aliud vero est objectum ita materiale, ut licet objectum formale tam *quod*, quam *quo* præsupponat, ratione illorum vere in se ipso attingitur, atque ita dici potest *objectum materiale per se*; sicut creaturæ dicuntur esse objectum materiale divini intellectus, et divinæ voluntatis; non tamen dicuntur objecta per accidens, quia licet ratione divinæ essentiae, in se ipsis tamen a Deo cognoscuntur, et amantur.

inisiō3 <^ecun^a divisio objecti est in *primarium*, et *secundarium*: quæ fere eodem modo explicari potest, sicut præcedens; quia eodem fere gradu aliquod objectum inducit conditionem primarii, vel secundarii respectu alicujus potentiae, sicut rationem objecti formalis, vel materialis participat. Et ideo objectura omnino *primarium* dicenda esset sola ratio *sub qua*: quidquid vero ratione ejus attingitur, adhuc ipsa ratio formalis *quæ* habet aliquid objecti secundarii: quia in ordine ad terminandam potentiam omnino prima est ratio *sub qua*: ratio autem, *quæ*, non nisi, ut stat sub illa habet terminare. Cæterum, quia prædicta ratio *sub qua* (ut nomen præsefert) non tam habet esse objectum, et ratio attacta a potentia, quam ratio attingendi seu ratio, sub qua objectum attingitur, quamvis modo dicto inter alias objecti rationes primatum obtineat, ob idque dici possit *ratio objecti primaria*, non tamen nomen *objecti primarii* absolute sortitur: sed hoc proprium est rationis formalis *quæ*; atque adeo *objectum secundarium* absolute dicitur, quod non solum rationem *sub qua*, sed etiam rationem *qua* præsupponit, proindeque coincidit cum objecto materiali.

30. Tertio dividitur in objectum *adæquatum*, et in objectum *inadæquatum*. Adæquatum dicitur, quod adæquat totam latitudinem potentia), vel habitus: non quia hæc ad alia attingenda non se possint extendere, sed quia nihil attingunt, nisi ratione prædicti objecti, et per ordinem ad ipsum. Inadæquatum vero dicitur, quod est pars objecti adæquati. Hæc autem divisio non est ita universalis, sicut duæ præcedentes; sed est tantum subdivisio prioris. Unde ejus divisum est solum objectum formale *quod*; ratio enim *sub qua*, utpote, a qua sumitur unitas specifica potentiae, vel habitus, semper est aliquid formaliter indivisibile non admittens partitionem. De objecto autem materiali, quamvis, ut plurimum habeat latitudinem, non curatur, an sit adæquatum, vel inadæquatum: quia adæquatio potentiae, sicut ejus specificatio non sumitur ab eo. Solum ergo objectum formale *quod* prædictam distinctionem admittit: quia licet aliquando etiam sit indivisibile non minus, quam ratio *sub qua*: ut patet in objecto fidei, quod est Deus trinus, et unus, aliisque hujusmodi; aliquando tamen est aliquid genericum divisibile in varias species: ut patet in colore, qui est objectum potentiae visivæ dividiturque per album, et nigrum, etc. Quando ergo objectum formale *quod* admittit prædictam latitudinem, habet locum illa subdivisio: nam ipsum genus, seu totum, prout omnes suas species, et partes comprehendit, dicitur *objectum adæquatum*; quælibet autem ejus species, vel pars vocatur *inadæquatum*. Ut color, verbi gratia, secundum quod ad omnes species coloris se extendit, dicitur objectum adæquatum visus: color vero albus, vel niger est objectum inadæquatum. Ex his inadæquatis objectis unum solet esse principalius alio: ut in ordine ad intellectum nobilius objectum est Deus, quam creaturæ: et substantia, quam accidens; quæ est alia subdivisio prædicti objecti *in principale*, et *minus principale*, quamvis etiam nomen *objecti principalis* non infrequenter soleat tribui adæquato.

31. Ubi observandum est, quod quia pars quodammodo est materialis respectu totius, et nullum ex objectis inadæqualis terminat potentiam nisi ut stat sub ratione objecti adæquati, et secundum quod illud participat, solent etiam prædicta objecta inadæquata appellari *objecta secunda-*

1 frtM
divisio-

Obser-
vatio.

ria, et quodammodo *materialia* : non tamen absolute *materialia*, aut *omnino* *secundaria* dicenda sunt : quia cum in objecto primario, et formali, quod est objectum adæquatum non omnino distinguantur, non ponunt in numero cum ipso : et ideo potius dici debent *objecta formalia inadæquata*, vel *objecta formalia secundaria*, aut *paries objecti secundarii*, quam *materialia*, vel *secundaria* simpliciter et absolute. Oritur autem diversitas hæc nominandi predicta objecta, ex eo quod ipsa inter se subordinata sunt : et quod in ordine ad unum est posterius, et se habet sicut materia, ob idque dici potest *materiale*, et *secundarium*, in ordine ad aliud est prius, et habet rationem formæ atque ita appellari potest *formale*, et *primarium*.

Nota lamem, quod licet videatur esse eadem ratio objecti primarii, et objecti formalis, necnon et objecti materialis, et objecti secundarii hoc intelligendum est de illis objectis, quæ in se a potentia attinguntur, atque adeo rationem objecti per se aliquo modo servant. Nam objecta per accidens, quæ in se ipsis non attinguntur, ut est substantia respectu visus, quamvis numerari debeant inter objecti materialia, non tamen rationem objecta secundarii sortiuntur : quia de ratione talis objecti est, ut licet secundario, et ratione alterius, in se tamen attingatur, et non omnino per accidens ad huiusmodi attingentiam se habeat. Unde objectum materiale in plus est, quam secundarium : quia etiam se extendit ad objectum per accidens, cui nomen *secundarii* proprie loquendo, attribui nequit.

Deinde observa, quod in potentiis materialibus, et corporali organo affixis : ut est visus, auditus, etc. quæ ex uno actu in alium non deveniunt, vix assignari potest prefer objectum formale adæquatum, et objecta inadæquata, aliquod materiale per se : quia ab huiusmodi potentiis solum objectum adæquatum, et objecta inadæquata attinguntur in se ipsis. Alia vero materialia objecta precise sunt objecta per accidens, quia non attinguntur in se, sed conjunguntur per accidens cum eo, quod per se attingitur. Ut videre est in potentia visiva, quæ præter colorem, et ejus species nihil in se ipso attingit, (sensibilia enim communia, ut quantitas, motus, etc. quamvis attingantur a predicta potentia in se ipsis habent se, ut

modificationes objecti formalis, et ideo quoad præsens non ponunt in numero cum illo). Unde respectu istarum potentialium solum objectum inadæquatum, vel sensibile commune dici poterunt objecti secundaria. Cæterum in potentiis spiritualibus sicut intellectus, et voluntas, quæ, vel eodem actu plura subordinate in se ipsis attingunt, vel ex uno in alium deveniunt, ultra objectum formale adæquatum, et præter objecta inadæquata, dantur alia objecta precise materialia, quæ in se ipsis attinguntur : sicut sunt creature respectu divinæ voluntatis, et divini intellectus : et sicut est proximus respectu charitatis, etc. et ita huiusmodi objecta quamvis sint precise materialia, sunt tamen objecta per se propter rationem dictam. Et hec proprie appellantur *objecta secundaria*, utpote ab objecto primario omnino distincta, et alio quate potentia ratione illius, ut attingenda in se ipsis secundario se extendit. Cum autem dicimus, quod prædicta objecta secundaria attingunt in se ipsis, non intendimus, quod ipsa ratione sui moveant potentiam, aut ejus respectum immeliate terminent; sed quod, quamvis ratione alterius, et per aliud, vere tamen potentia usque ad illa se extendit cognoscendo, vel amando id quod sunt, et non tantum illud, cui conjunguntur.

32. Postremo dividitur objectum ab aliquibus in *molivum*, et *terminativum*; cuius divisionis membra ex ipsis terminois notificantur. Est tamen circa illa observandum, objectum motivum non ideo sic appellari, quia precise moveat potentiam, et non simul terminet : imo, quod per se primo terminare eam solet est huiusmodi objectum molivum, sed quia sic terminat, ut simul moveat. E contra objectum pure terminativum dicitur, quod ita terminat, ut saltem per se primo non moveat. Unde objectum molivum coincidere debet cum objecto formali, et primario, objectum vero precise terminativum cum secundario, et materiali.

His ita explicatis, non erit difficile propositum dubium absque æquivocatione decidere. Quod ex titulo constat non procedere de objecto formali *quo*, vel ratione *sub qua* : hæc enim ratio, ut in plurimum, est aliquid innominatum importans talem modum terminandi ex parte objecti qui sit radix proprii, et specialis modi tradendi potentia», cuius est objectum : sed de objecto

Uli.
divisio.

ff.

Alia
observa-
tio.

jecto formali *quod* primario, et adæquato, quod coincidit cum objecto molivo, et est id, quod, prout stat sub ratione, «*ἡ* (*μία*, spécifiant potentiam. Et hoc inquirimus respectu voluntatis, an sit solus finis, seu bonum, quod est finis; an vero bonum in tota sua latitudine prout media comprehendit?

§ II.

Assertio prior : eligitur mens Angelici Docioris.

Asinio. 33. Dicendum est primo, solum illud bonum, quod habet rationem finis, esse objectum formale, *quod*, et specificativum voluntatis, media vero ad objectum materiale pertinere. Hæc assertio salis aperte colligitur ex illis, quæ tom. 2 tract. 4 disp. 3 dub. 2 agentes de objecto divinæ voluntatis tradidimus. Videtur autem expressa j-χ Thom. in præsentī art. 1 in corp, ubi sic ait : *Manifestum est, quod omnes actiones, quæ procedunt ab aliqua potentia causantur ab ea secundum rationem sui objecti : objectum autem voluntatis est finis*, etc. ; et in solut. ad 2 : *Objectum voluntatis est finis, sicut objectum visus est color*. Respondent Vasq., Montes, et alii infra referendi divum Thomam non loqui de objecto formali adæquato, sed de objecto principali : ut si diceremus demonstrationem esse objectum Logicae, non quia ipsa sola sit objectum ejus formale, sed quia inter inadæquata est principalius, et ad eam aliæ secundæ intentiones, quæ etiam ad objectum formale Logicae spectant, ordinantur. Sed contra, nam Angelicus Doctor ex principio illo, quod finis est objectum voluntatis, concludit omnem actionem voluntariam, et humanam debere esse propter finem : *Quia omnes actiones, quæ procedunt ab aliqua potentia, causantur ab ea secundum rationem sui objecti* : si autem solum esset objectum inadæquatum principale, prædicta illatio nulla esset : quia non est de ratione objecti inadæquati quantumcumque principalis, ut quoties potentia operatur, debeat esse in ordine ad illud : alioqui adæquaret totam latitudinem talis potentiae et non esset inadæquatum. Adde exemplum de colore respectu potentiae visivæ, quo D. Thomas utitur, non recte accommodari objecto inadæquato magis principali, ut intuiti patebit. Quod si Angelicus Doct.

aliquibus in locis appellat finem objectum principale voluntatis, sumit ly *principale*, non ut distinguitur precise contra objectum minus principale, sed ut distinguitur contra objectum secundarium, et est idem, ac objectum primarium, et specificativum, ut videre est q. 23 de verit. art. 1 ad 3 et art. 4 in corpore, aliisque in locis.

Ex quo manet etiam impugnata solutio Conradi, et aliorum asserentium D. Thomam sumpsisse nomen *finis* in latiori significatione, prout etiam ad media se extendit. — Nam cum in conclusione inferat omnes actiones humanas debere esse propter finem, et quoad hoc sermo sit de fine stricte dicto, ut omnes exponunt, et constat ex contextu, non debuit in antecedenti loqui in latiori significatione, alias committeret æquivocationem, et nihil concluderet.

Idem docet S. Doct. infra q. 8 art. 2 in corp. ubi ex eo probat simplicem actum voluntatis, qui ab ipsa potentia *voluntas* nominatur, non terminari ad media, sed ad solum finem : *quia simplex actus potentiae* (inquit) *est in id, quod est secundum se objectum potentiae*, et quia objectum potentiae volitivæ est actus finis, concludit prædictum actum terminari solum ad finem. Et in 1 d;st. 45 art. 2 in solut. ad 1 sic ait : *Dicendum, quod in objecto alicujus potentiae est duo considerare : scilicet illud, quod est materiale, et illud, quod formaliter complet rationem objecti, etc. Illud, quod formaliter complet rationem voliti, est finis, ex quo est ratio boni : et hoc intelligit Philosoph. cum dicit, quod voluntas est finis : sed ea, quæ sunt ad finem habent se materialiter ad objectum voluntatis*. Eodem modo loquitur q. 23 de verit. art. 1 ad 3 et art. 4 in corp. Quem sequuntur Cajet, infra q. 18 art. 6 et in præsentī, ubi Medina dubit. 1, Medio. Alvar, disp. 1 n. 16, Greg., Mart. dub. 3 Alvar, dicens esse sententiam communem inter Thomistas, noster Cornejo tract. 6 disp. 5 n. 7 et disp. 6 n. 7, Salas tract. 1 disp. 6 num. 32, et a fortiori debent illam tueri Suar, et omnes qui tenent media non habere intrinsecam bonitatem, quos citavimus num. 2.

34. Ratio vero fundamentalis desumpta ex Angel. Doct. potest reduci ad hanc formam. Illud est objectum formale adæquatum, et specificativum voluntatis, in quod ipsa voluntas secundum se tendit, et ad quod per se primo dicit habitudinem : sed hujusmodi est solus finis : ergo solus finis

Vera
rall,

DE ULTIMO FIXE.

constituit dictum objectum; atque adeo media spectabunt precise ad objectum materiale. Consequentia est nota : et major videtur etiam perspicua : Tum quia sicut primum, quod in qualibet re invenitur, est ejus essentia, et species, et hæc in potentiis consistit in respectu per modum actus primi ad suum specificativum, ita repugnat, illud, quod aliqua potentia per se primo respicit non habere rationem objecti specificativi, atque adeo formalis adæquati. Tum etiam, quia eo ipso, quod intelligamus aliquod objectum terminare per se primo habitudinem voluntatis, intelligimus hujusmodi habitudinem, atque adeo voluntatem ipsam per prædictum objectum specificatam, seu in sua specie constitutam : ergo intelligimus in ipso objecto rationem specificativi. Cum autem hujusmodi ratio in solo objecto formali, et adæquato per se primo inveniatur (objecta enim inadæquata eatenus dumtaxat participant rationem specificativi, quatenus sub ratione objecti adæquati continentur), consequens est, ut illud, ad quod voluntas per se primo dicit habitudinem, rationem prædicti objecti sortiatur. Minor autem videtur expressa D. Thom. cil. art. 1 ex q. 23 de Verit. in solut. ad 3, ubi sic ait : *Dicendum, quod voluntas est alicujus dupliciter : uno modo principaliter, et alio modo secundario. Principaliter quidem voluntas est finis, qui est ratio volendi omnia alia : secundario autem est eorum, quæ sunt ad finem, quæ propter finem volumus. Voluntas autem non habet habitudinem ad volitum, quod est secundarium sicut ad causam, sed tantummodo ad volitum principale, quod est finis.* Deinde suadetur, nam voluntas non respicit media, nisi quia respicit finem, per rationem ejusdem finis : ergo per se primo tantum respicit ipsum lineui. Ad hæc : illud respicit per se primo voluntas, quod est per se primo sibi conveniens, atque adeo, quod per se primo habet rationem boni, cum ratio boni sita sit in convenientia ad voluntatem, vel appetitum, ut diximus num. 1, sed ratio boni, et convenientis ad voluntatem per se primo reperitur in solo fine, in mediis vero secundum quid, et secundario, ut dub. 1 n. 10 explicuimus; ergo solum bonum quod est finis, non vero media, terminat per se primo habitudinem voluntatis.

35. Confirmatur, quia ille est terminus primarius habitudinis voluntatis, qui est proprium objectum primi actus ipsius vo-

luntatis, qui dicitur *simplex volitio*, vel *voluntas*: sed objectum hujusmodi actus est solus finis : ergo hic et non media, constituit rationem prædicti termini. Consequentia liquet : utraque autem præmissa ostenditur a L. Thorn, infra q. 8 art. 2, ubi sic ait : *Si autem loquamur de voluntate secundum quod nominat proprie actum, sic proprie loquendo est finis tantum. Omnis enim actus denominatus a potentia nominat simplicem actum illius potentia. Simplex autem actus potentia est in id, quod est secundum se objectum potentia, Id autem, quod est propter se bonum, et volitum, est finis. Unde voluntas proprie est ipsius finis. Ea vero, quæ sunt ad finem non sunt bona, vel volita propter se ipsa, sed ex ordine ad finem. Unde voluntas in ea non fertur, nisi quatenus fertur in finem : unde hoc ipsum, quod in eis vult, est finis. Sicut et intelligere proprie est rerum, quæ secundum se cognoscuntur, scilicet principiorum ; eorum autem, quæ cognoscuntur per principia, non dicitur esse intelligentia, nisi in quantum in eis ipsa principia considerantur Sic enim se habet finis in appetibilibus, sicut se habet principium in intelligibilibus.* Ratio vero hujus doctrinæ facile reddi potest : quia in actu simplici voluntatis splendet per se primo natura ipsius voluntatis, ejusque essentialis, et primaria habitudo in illo manifestatur, et explicatur : ergo quod fuerit objectum prædicti actus, erit terminus primarius talis habitudinis.

36. Confirmatur secundo. Nam ad illud per se primo terminatur voluntatis habitudo, quod per se primo eam movet, et perficit : sed hujusmodi est solus finis : ergo, etc. Major constat, quia habitudo potentia passivæ, qualis est voluntas, ad suum objectum, est habitudo perfectibilis ad suum perfectivum, et mobilis ad suum motivum : unumquodque enim ab eo, a quo perficitur, movetur : ergo, quod per se primo habuerit rationem perfectivi, et movivi hujusmodi potentia, erit per se primo terminus prædictæ habitudinis. — Adde, quod cum voluntas amando suum objectum, feratur in ipsum juxta illud D. August, lib. 3 confess, capite U : *Pondus meum, amor meus, eo feror quocumque feror.* Hoc ipsum, quod est ad aliquod objectum terminari, et ab eo affici, est moveri, et ferri in ipsum ; unde talis erit hæc motio, qualis fuerit prædicta terminatio ; idemque erit per se primo motivum. quod est per se primo terminativum.

iMinor

Alia
conſür-
wāt.

D. Aug.

D. ibou. Minor vero probatur. Tum ex I). Thom. 1 p. q. 19 ari. 2. ubi ita inquit : *In his, ijuv volumus propter finem, Iola ratio movendi est finis, el hoc csl, quod movoi io-lunlalem*, etc. Ex qua doctrina colligit S. Doel. quod licol Deus velit alia a se, scilicet creaturas, non tamen ab illis move-tur, sed a sola sua bonitate ; quia hanc vult, ut linem ; illas vero, ut ad finem. Unde (concludit) *cum Deus alia a se non velit, nisi propter finem, qui est sua bo-nitas, ul (licium csl. non sequitur, quod aliquid aliud moveat voluntatem ejus, nisi bonitas sua*. Eodem modo loquitur in 1 dist. 45 q. 1 art. 2 ad 2. Tum etiam probatur eadem minor, quia voluntas non appetit media, nisi mota a fine, et ideo illa dumtaxat media eligit, quæ possunt ad illum conducere ; ergo, quod per se primo movet voluntatem est solus finis.

§ III.

Triplex evasio præcludilvr.

Prima 37. Occurres primo, cum aliquibus, terminum primum habitudinis voluntatis, atque adeo ejus specificalivum, non esse determinate finem, seu bonum, quod abstrahit a Gne, et a mediis, sub cujus ratione, tam ille, quam hæc prædictam habitudinem terminant.

R>fw Verum si ratio facta, et utraque confirmatio perpendantur, ex eis constat prædictum terminum non posse esse aliquid superius ad finem, et commune ipsi, et mediis : alias sicut voluntas ratione illius communis potest ferri in finem independenter a mediis, sic ratione ejusdem posset ferri in media independenter a fine : non enim tunc ratio attingen li media e.-set linis, sed bonum in communi sumptum, cujus ratio reperitur etiam in mediis Hoc aulem falsum esse, ex se, et ex nostra ratione constat.

Confirmatur, si terminus primarius habitudinis voluntatis esset aliquid superius ad finem, et ad media, posset voluntas habere actum circa hujusmodi terminum secundum se, et cum præcisione sumptum, qui proinde actus, nec terminaretur ad media, neque ad finem ; hoc autem apertam involvit contradictionem ; nam ut dis. seq. dub. 2 ostendemus, omnino repugnat dari actum voluntatis, qui non versetur circa bonum, vel appetendo ipsum propter se, atque adeo per modum

iinis; vel propter aliud, et sic per modum medii.

Confirmatur secundo, et explicatur ; nam cum intellectus, et voluntas sint potentia spirituales, et præcisivæ, possunt abstrahere primariam rationem sui objecti ab omnibus inferioribus, et sic abstractam possunt habere actum circa illam : ergo, vel dicendum est posse dari in voluntate actum neutrum, qui nec circa media versetur ; vel non est asserendum, quod primum objectum voluntatis sit aliquid superius ad finem commune tini, et mediis.

Secundo respondebis finem esse quidem terminum primum, et specificativum habitudinis voluntatis : non tamen adæquatum ; sed inadæquatum magis principalem, cui media per modum termini inadæquati etiam primarii, licet minus principalis subordinantur. Videturque hæc doctrina necessario admittenda : quia si quælibet subordinatio unius objecti ad aliud tolleretur ab eo, quod subordinatum est, rationem termini primarii, et specificativi, solum objectum inadæquatum principalius esset objectum primum, et specificalivum : atque ita objectum specificativum logicæ esset sola demonstratio, cui subordinantur difinitio, divisio, terminus, et aliae secundæ intentiones : et objectum specificativum intellectus creati esset solum ens increatum, quia omnia entia creata subordinantur increato : aut esset sola substantia, et non accidens, quia omne accidens substanliæ subordinatur : quod falsum esse aperte constat : ergo, quod media in ordine ad terminandam habitudinem voluntatis subordinantur fini, non tollit quominus ipsa rationem termini primarii, et specificativi, quamvis inadæquati participant.

38. Sed neque hoc vim rationis enervat : quia esse terminum primum, et specificativum non potest per se primo convenire objecto inadæquato : ergo si talis ratio per se primo in fine reperitur, ideo est, quia habet rationem objecti adæquati. Consequentia liquet : antecedens ex eo suadet, quia nullum ex objectis inadæquatis alicujus potentiæ terminat ejus habitudinem, nisi in quantum est pars objecti adæquati, atque adeo in quantum rationem objecti adæquati participat, et per eam formalizatur, et actuatur : ergo quod per se primo prædictam habitudinem terminat, est ipsum objectum adæquatum :

Evimo
aī;

a.

Præclu-
dilur.

i

atque ita non stat aliquid per se primo terminare, et esse dumtaxat objectum inadæquatum.

Deinde quodlibet objectum inadæquatum, quantumvis principale supponit aliam rationem primariam, per quam terminat, quæ est ratio objecti adæquali : sed finis in ratione termini, habitudinis voluntatis nullam aliam rationem supponit, ut numero præced. ostensura est ; ergo non est objectum inadæquatum. Quæ ratio eodem modo convincit intentum ex parte mediorum; nam cum media in ordine ad terminandam habitudinem voluntatis præsnponere debeant rationem objecti adæquali, alias ipsa essent objectum adæquatum ; et nihil aliud supponant nisi finem : lit convenire huic rationem talis objecti; ac proinde, quod sicut media adhuc inadæquate non constituunt rationem finis, neque etiam ad rationem prædicli objecti inadæquate adhuc pertineant. Ad illud, quod in favorem hujus solutionis adducitur de subordinatione unius objecti inadæquati respectu alterius, constabit num. 40 ubi prædictam objectionem diluemus.

39. Forte dices tertio finem terminare per se primo respectum voluntatis, ut in actu secundo tendentis ad objectum, non autem terminare per se primo habitudinem ipsius voluntatis per modum actus primi; sed terminum primum hujus habitudinis constitui simul ex fine, et mediis; atque adeo ex vi nostræ rationis solum convinci linem esse objectum adæqualum respectu primæ volitionis; respectu vero potentiæ volilivæ, et habitudinis ejus per modum actus primi esse inadæquatum.

Verum hoc quoque facile refellitur : tum quia voluntas, et quælibet alia potentia non utcumque respicit suum objectum etiam ex parte actus primi, sed ut attingendum per actus secundos talis potentiæ; unde prædicta habitudo per modum actus primi prius est in ordine ad actum secundum, quam in ordine ad objectum; ergo si respectu voluntatis, ut tendentis ad objectum in actu secundo, solus finis, non vero media habet esse terminus primarius; idem dicendum est respectu ejusdem voluntatis, et tendentiæ, quam dicit per modum actus primi. Tum etiam, quia cum voluntas (ul dicebamus) non respiciat objecta, nisi quia respicit actus, quibus illa attingit, eodem proportionali modo dehel terminari ad objecta habitudo,

quam voluntas per modum actus primi importat, sicut comparatur ad ipsos actus : sed actum, quo voluntas immediate attingit iinem respicit per se primo, actum vero, quo immediate versatur circa media, respicit secundario, et ratione amoris ipsius : ergo eodem proportionali modo respicere debet etiam ex parte actus primi iinem, et media. Minor, in qua sola posset esse difficultas, facile suadetur : nam voluntas ad amandum, et volendum finem tendit omnino per se, et propter ipsum finem ; ad amanda vero, seu eligenda media, non omnino tendit per se, sed determinata per amorem linis : unde neque ipsa media propter se diligit, sed propter finem, nec potest circa illa aliquod modo versari nisi propter iinem.

Diversæ objectiones adversus rationem nostram proponuntur, et diluuntur.

40. Verum contra rationem nostram objicies primo id quod n. 38 insinuavimus) quod subordinatio inter objecta aliqujus potentiæ, vel habitus non est sufficiens ratio, ut excludamus illud, quod alteri subordinatur a ratione objecti formalis : ergo, quod linis terminet per se primo habitudinem voluntatis ; media vero cum subordinatione ad finem, non tollit quominus utraque ad rationem objecti formalis pertineant. Antecedens suadetur : Tum inductione in aliis objectis, verbi gratia intellectus : etenim, quod creaturæ subordinentur Deo, et accidens substantiæ, non tollit, quod omnia hæc ad objectum formale intellectus pertineant. Idem cernitur in objecto formali logicæ, sub quo continentur diffinitio, divisio, demonstratio, omnesque aliæ secundæ intentiones logicales, ut videre est in nostris Complut, dis. I Logicæ q. 3, et tamen omnes ordinantur ad demonstrationem. Tum etiam ratione : quia si prædicta subordinatio excluderet subordinatum a ratione objecti formalis, nunquam inler objecta inadæquata unum esset principalius alio, neque haberet locum divisio illa objecti in *principalius, et minus principale*, cujus n. 30 mentionem fecimus : nam objectum minus principale nequit non habere aliquam subordinationem respectu principalioris, vel quia ad ipsum ordinatur, vel quia ab eo dependet : ergo, etc.

Confirmatur

Confirmatur primo : nam sicut media subordinantur lini, et non appetuntur, nisi propter illum, ita fines non ultimi subordinantur ultimo, ita ut omnino repugnet ferri voluntatem ad aliquem finem non ultimum, nisi cum subordinatione ad ultimum, ut infra videbimus : sed hæc subdinalio non obest, quominus quilibet finis etiam non ultimus rationem objecti formalis participet; nequo officit, ut solus ultimus finis sit objectum formale adæquatum : ergo etc.

Confirmatur secundo : nam quod voluntas non respiciat media nisi ratione finis, solum arguit finem esse rationem *sub qua* respiciendi, et attingendi ipsa media, ac proinde esse adæquatum respectu voluntatis in ratione objecti *quo*, non vero in ratione objecti *quod* : ergo licet ob hanc rationem excludamus media a ratione objecti *quo* voluntatis, non tamen a ratione objecti formalis *quod* debent excludi.

11. Respond, ad objectionem, animadvertendo, unum objectum posse subordinari alteri dupliciter : vel in esse rei, eo quod *esse* unius ab alio dependet, aut ad ipsum ordinatur : sicut creatura? dependet a Deo, et ordinatur ad illum : et sicut accidens dependet a substantia, et habet esse propter illam. Vel formaliter in esse objecti, seu in ratione termini habitudinis potentiæ, a qua respicitur : quæ subordinatio tunc solum invenitur, quando unum ex prædictis objectis non tantum est causa, ut aliud sit, sed etiam est latio formalis, ut a potentia attingatur. Hac ratione proximus subordinatur Deo in ratione objecti charitatis : quia ratio formalis diligendi proximum per charitatem est sola divina bonitas. Illa ergo objecta, quæ priori modo subordinantur, non idcirco excluduntur a ratione objecti formalis, quia talis subordinatio materialiter se habet ad rationem objecti : efficit tamen, ut illud, cui prædicto modo alterum subordinatur, sit prius ipso, saltem ordine dignitatis, atque ita *principalius* appellatur. Quod, et nihil amplius utraque probatio istius objectionis convincit. Cæterum, quod posteriori modo subordinatur, excluditur eo ipso a ratione objecti formalis, quam habet illud, cui subordinatur : et ideo si subordinetur non tantum, ut objecto *quo*, sed etiam, ut objecto *quod*, excludetur a linea utriusque objecti; remanetque in ratione objecti omnino materialis. Unde quia media subordinantur fini

non solum in esse rei, sed etiam in ratione objecti voluntatis, ita ut ipse finis non tantum ut ratio *sub qua*, sed etiam, ut ratio *qux* prius inspecta, et attacta, sit ratio attingendi, et respiciendi media : hujusmodi subordinatio constituit finem subjectum formale adæquatum specificativuin voluntatis non solum *quo*, sed etiam *quod*, media vero ab utriusque ratione excludit.

Per quod patet ad utramque probationem antecedentis : quia licet creature subordinentur Deo, et dependant ab illo in esse rei, sicut accidens dependet etiam a substantia, et cæteræ secundæ intentiones logicales a demonstratione, cui deserviunt; non tamen talis subordinatio habet esse formalissime in ratione objecti intellectus, aut habitus Logicæ : quia nec Deus est ratio formalis intelligendi creaturas, nec substantia intelligendi accidentia, nec demonstratio est ratio formalis attingendi per Logicam reliquas secundas intentiones : et quamvis (ut sic tacita replica diluatur) accidentia nequeant perfecte cognosci sine dependentia a substantia, sicut nec creature, ut tales sine dependentia a Deo ; hæc tamen dependentia præcise est ab illis; ut a quibusdam connotatis, non autem, ut a ratione formali cognoscendi.

42. Ad primam confirmationem, si sermo sit do fine ultimo in particulari, qui est Deus, negandum est antecedens : nam etsi voluntas informata charitate quidquid recte appetit, ordinet saltem virtualiter ad hujusmodi finem, ut alibi demonstrabimus, hoc non tollit, quominus ipsa voluntas secundum se considerata possit plura alia appetere absque subordinatione ad istum finem ; imo et quæ illi repugnant : ut contingit quoties appetitus aliquid inordinatum. Si autem loquamur de line ultimo formali, seu in communi, secundum quod importat bonum satiativum appetitus, dicendum est hujusmodi ultimum finem includere veluti partes integrantes omnes alios fines non ultimos : quia prædictum bonum satiativum ex omnibus coalescit. Unde admissio tamen finem ultimum esse terminum primum habitudinis voluntatis, consequenter asserendum est esse objectum ejus specilicativum formale, et adæquatum.

Neque hinc fit, fines non ultimos pertinere ad objectum præcise materiale sicut perlinent media : quia prædicli fines (ut

Conlir-
nalar
l-rimo.

Coufir-
talar
letando.

Diiaitar
pectio.

Pt ima
objeeiio.

Tenia
evasio.

Impu-
gnaiur.

IMF

NV

Solvitur
confirm.

ψ
s.

r.-I.-i

i

i

diximus) sunt quasi partes ejusdem finis ultimi ; et ita habent se ad voluntatem sicut objecta formalis inndæquata ; ad eum modum, quo omnes species eioris sunt objecta inadequate potentia' visivæ : quia color, qui est objectum adæquatum, omnes illas in esse objecti tanquam partes inducit : et quamvis hujusmodi inadæquata objecta non nihil objecti materialis participant, ut num. 30 observavimus, non tamen absolute dicenda sunt objecta materialia ; sed formalia inadæquata, ut ubi explicuimus.

Solui. 2. 43. Ad secundam confirmationem respondetur finem esse rationem volendi media, non utcumque, sed per modum objecti prius voliti, ut *quod* : repugnat enim, quod voluntas appetat media, nisi prius appetierit finem : et quia id, quod supponit aliud objectum formale, et primarium non solum *quo* sed etiam *quod* secundum rem distinctum, quod sit ei ratio terminandi non solum in ratione objecti *quo*, sed etiam in ratione objecti, quod, habet esse secundarium, ac proinde absolute materiale : idcirco media, quæ, utroque modo finem pnesupponunt, et ab eo realiter distinguuntur, absolute dicenda sunt objecta materialia, et secundaria.

Urplica. Neque obesi, si urgeas, quod actus electionis non terminatur ad volendum finem ut *quod*, sed ad volenda, et eligenda media quamvis propter finem : ergo non finis, sed media terminant immediate per modum objecti *quod* pndictum actum. — Respondetur enim electionem solum esse actum voluntatis secundarium : et ita quod media respectu illius habeant rationem termini, et objecti primarii *quod*, non sufficit, ut idem habeant respectu voluntatis quia respectu lermiini primarii habitudinis voluntati, tam electio, quam ejus objectum *quod*, est quid omnino secundarium, de quo dub. sequenti.

Secunda uhjecti°. 44. Deinde contra doctrinam primae conQrûiatjonis objicies : quod si vera sit major propositio, nimirum, quod ille est terminus primarius habitudinis voluntatis, ad quem simplex actus, qui dicitur *voluntas* lermiatur, probat media simul cum fine habere rationem talis termini : quia pndictus actus non solum terminatur ad linem, sed etiam ad media : ut docet expresse D. Thom. q. 22 de verit. art. 13 ad 9, ubi sic ait : *Dicendum, quod quamvis volunlas sil principaliter de fine, ex eo, quod ea, quæ sunt ad finem, non desiderantur nisi*

propter finem ; nihilominus tamen voluntas est eorum etiam quæ sunt ad finem, etc. ; et ari. 15 in corp. : *Voluntatis actus est velle et intendere, sed velle prout ratio proponit voluntati aliquid bonum absolute, sive sil propter se eligendum, ut finis : propter aliud, ut quod esi ad finem : ulrumque enim velle dicimur, etc.*

Respondetur negando sequelam. Neque testimonia divi Thomæ id convincunt. Tum quia in eo, quod nos adduximus ex q. 8, hujus 1, 2, cui major fides habenda esi, expresse dicit voluntatem sumptam pro illo simplici actu non esse nisi finis. Et in solut. ad 2 ubi continetur propositio illa Philosophi desumpta ex 3 lib. Ethic, c. 2, *quod voluntas est finis, electio autem eorum, quæ sunt ad finem*, respondet, non quidem extendendo pndictum actum adhuc secundario ad media, sicut in testimoniis quæ in objectione adducuntur : sed ait, quod *Philosophus loquitur de voluntate secundum quod proprie nominat simplicem actum voluntatis, non autem secundum, quod nominat potentiam*. Quo non obscure indicat se hic mutasse sententiam, aut saltem loquendi modum meliorasse. Tum etiam, quia si prædicta testimonia expendantur, ex eisdem constabit non esse sermonem de mediis formaliter quatenus talia sunt : etenim Angelic. Doctor intendebat distinguere simplicem volitionem ab intentione, et objectione penes objecta, ad quæ terminatur : cum ergo de electione dixerit, quod terminatur ad media quatenus taba sunt, el quatenus conducunt ad linem : et de intentione, quod terminatur ad finem, ut assequendum per media, non potuit de simplici volitione asserere, quod vel ad linem sic sumptum, vel ad media, quatenus media sunt, terminetur. Unde cum ait prædictam volitionem terminari ad bonum absolute sive sil finis, sive medium, sensus est, quod terminatur ad quamcunque rem, in qua invenitur ratio boni absolute, quod est esse propter se appetibile, in quo primaria ratio finis sita est : sive a ias talis res ad aliud ordinetur, et habeat simul rationem medii, per quam terminet formaliter electionem : sive solum sit appetibilis propter se, et ratio alia appetendi, quod est habere complete rationem finis, ad quam intentio terminatur. Quam explicationem desumpsimus ex eodem Angelico Doct. in 2 distine. 28 q. 1 art. 4 in corp, ubi sic dicit : *Quædam sunt, quæ quærunlur propter finem, quæ ni-*

Diiniuj

AriU

D.Thom.

D.Tta

iQliifJ.

hiluminus habent in se, unde desiderentur : el in talia potest voluntas ferri dupliciter, vel secundum quod ea propter finem quæril (quo pacto asserit terminare actum electionis, de quo subdit) *et sic idem est actus voluntatis, qui est in finem, el in illud, quod est ad finem. Vel secundum quod ipsa sunt quædam res per se desiderabiles, el sic est alia voluntas de utroque*. Et hoc posteriori modo asserit terminaro actum simplicis volitionis.

Secundo diei potest, simplicem volitionem term nari etiam ad media : non formaliter, ut media sunt, sed ut in eis linis relucet : sicut in conclusionibus evidentem resolutis relucet principia, ex quibus deducuntur. Ubi ratio medii, ut talis, materialiter se habet ad prædictam terminacionem ; quod vero formaliter terminat, est relucencia finis, vel ipse finis, ut relucens in mediis. Quæ etiam solutio desumitur ex Angelico Doctore loco a nobis allegato ex q. 8 ubi postquam dixit simplicem volitionem solum terminari ad linem, non vero ad media, quatenus talia sunt : eo, quod, quæ sunt ad finem, non sunt bona, vel volita propter se, sed ex ordine ad finem, et ita voluntas in ea non fertur, nisi quatenus fertur in finem, subdit : *Unde hoc ipsum, quod in cis vult, est finis : sicut et intelligere proprie est torum quæ secundum se cognoscuntur, scilicet principiorum ; eorum autem, quæ cognoscuntur per principia, non dicitur esse intelligentia, nisi in quantum in eis ipsa principia considerantur. Sic enim se habet finis in appetibilibus, sicut se habet principium in intelligentibus, ut dicitur in 7 Elhicoz*. In quantum ergo finis contentus virtualiter in mediis, relucet, et consideratur in illis, poterunt hæc terminare simplicem volitionem : sicut principia, ut considerantur in conclusionibus, possunt per simplicem intelligentiam cognosci.

Nec refert, si urgeas : Tum, quod voluntatem terminari ad finem quatenus relucentem in mediis, nihil aliud est, quam terminari ad ipsa media secundum quod sunt appetibilia propter finem : atque adeo secundum quod exercent formaliter rationem medii. Tum etiam, quia sic se habet simplex volitio ad finem, sicut se habet electio al media : sed electio nunquam terminatur ad media secundum quod precise continentur, aut relucet in line, sed ut habent esso in se ipsis : ergo, etc.

40 Respondetur ad primum negando

DIHP. i, DUB, 111.

antecedens : nam sicut non est omnino idem attingere conclusiones alicujus scientim, ut deductas ex principiis, atque adeo, ut cognoscibiles propter principia, et attingere in eisdem conclusionibus talia principia, quatenus in illis relucet : et ideo hæc posterior cognitio sit per simplicem intuitum, illa autem per discursum : ita non est omnino idem respectu voluntatis appetere media propter finem, et appetere ipsum finem, ut relucentem in mediis : nam respectu prioris actus media sumuntur in recto, ut ratio *quæ* formaliter attacta ; finis autem quasi in obliquo, et ut ratio attingendi : respectu vero posterioris ipse finis importatur in recto, et denominatur *volilus* : media vero de materiali se habent per modum subjecti, in quo finis attingitur. Unde ad media, ut attingenda propter finem, quæ est formalissima ratio mediorum, terminatur electio ; ad finem vero secundum, quod relucet in mediis (in qua consideratione media, ut media materialiter se habent, et ratio formaliter attacta est finis) tendit simplex volitio.

Pro cujus explicatione observandum est cum Cajet, super cit. art. 2 q. 8, dupliciter posse comparari finem ad media, et principia ad conclusiones : uno modo secundum habitudinem significatam per particulam *propter* : quatenus scilicet denotatur media appeti propter finem ; et conclusiones sciri propter principia. Alio modo secundum habitudinem significatam per particulam, *in*, quatenus denotatur finem apprehensum, et cognitum in mediis, appeti in illis ; et principium, quod virtualiter manet in conclusionibus in ipsis cognosci : inter quas habitudines hoc versatur discrimen, quod secundum illam, quæ significatur per particulam *propter*, medium, et conclusio attinguntur secundum se, et ut talia formaliter, atque adeo per proprium actum, qui est electio respectu medii, et respectu conclusionis demonstratio, neque prout sic terminant formaliter actum simplicis volitionis, et simplicis intelligentiæ : at vero secundum eam habitudinem, quæ significatur per particulam *in*, medium, et conclusio non attinguntur secundum se, et formaliter, ut talia sunt, aut secundum id, per quod a fine, et principiis distinguuntur : sed ratio attacta est formaliter ipse finis, et ipsa principia, quæ in conclusione voluntati, et intellectui offeruntur. Et ideo simplex volitio et simplex iutelligentia, (jute ad

Explicatur.

i >>

1

P

ql

DE TERTIO FINE.

hæc objecta terminamur, non propterea extrahuntur ab hoc. quod est terminari ad finem, et ad principia : neque ad media, et conclusiones formaliter, ut talia extenduntur.

47. Aii secundum respondetur esse disparem rationem : nam electio, utpote, quæ tendit ad executionem rei, debet terminari ad suum objectum secundum, quod habet esse in seipso : quia non aliter productum objectum mandandum est executioni; et ideo non media utcumque, sed media, ut in seipsis, possunt terminare electionem : simplex autem volitio non sic tendit ad executionem rei, sed est actus abstractivus, et præisivus : potest ita ubicumque ratio sui objecti, scilicet finis, sive in se, sive in alio ei ab intellectu proponatur, potest ad illum terminari. Potestque hoc explicari in actu intentionis, cujus objectum est etiam finis, et nihilominus, quia est actus tendens ad executionem, non terminatur ad finem, quatenus solum relucet in mediis, sed ad finem in seipso : quia finis, ut finis, sic, et non aliter potest executioni mandari. Ita ergo proportionem servata, de electione in ordine ad media dicendum est : neque enim est minor disparitas inter electionem, et simplicem volitionem, quam inter hanc, et inter intentionem.

Tertio
objectum.

Tertio obijcies contra eandem confirmationem, quod sicut media quatenus talia sunt, non attinguntur per simplicem volitionem, sed per alium actum, qui est electio, sic nec finis in quantum finis est, productam volitionem terminat: sed proprius actus finis est intentio : ergo si ob hanc rationem media excluduntur a linea objecti formalis voluntatis, deberet excludi finis.

Diluitur.

18. Respondetur negando antecedens ; uterque enim ille actus, scilicet simplex volitio, et intentio, ad finem sub ratione finis terminatur, quamvis diverso modo. Pro quo nota, quod in fine duplex ratio, alia primaria, et alia secundaria invenitur : primaria ratio finis (ut in præmio tetigimus est, quod sit propter se appetibilis absolute, hoc est, nullo habito respectu ad media : secundaria autem sita est in eo, quod sit propter quem alia desiderantur : atque adeo in eo, quod sit appetibilis, ut consequendus propter media : finis ergo, ut consideratur precise secundum primariam rationem, attingitur per simplicem volitionem : et ideo secundum

illam terminatur per se primo habitudinem voluntatis, et spociūnae earum : idem vero finis prout includit rationem secundariam, est proprium objectum intentionis. Quæ est doctrina D. Th. q. 22 de Verit. art. 13 ubi ait : *Intendere in hoc, differt a velle, quod velle tendit in finem absolute ; sed intendere dicit ordinem ad finem, secundum quod est in quem ordinantur ea quæ sunt ad finem.*

49. Neque hinc iit (ut per hoc tacita objectio solvatur actum intentionis terminari ad objectum materiale voluntatis, eo quod terminatur ad finem secundum rationem illam secundariam, quæ non attingitur per simplicem volitionem. — Quia licet intentio secundum suam propriam, et specificam rationem respiciat per se productam rationem secundariam ; non tamen primariam excludit, sed ex utraque objectum ejus coalescit. Nam quemadmodum visio albi, v. g. secundum rationem geneticam, quam includit, respicit per se primo colorem, qui est primaria ratio objecti visus, et secundum rationem differentialem respicit per se differentiam albi, et ideo objectum ejus adæquate sumptum utramque hanc rationem includit ; ita intentio, qua ratione actus voluntatis est, et convenit cum simplici volitione, respicit finem, quoad rationem primariam. et essentialem ipsius finis, secundum propriam differentiam, et in quantum intentio est reduplicative, extenditur ad secundariam. Verum tamen est, quod sicut color albus, potest quæcumque alia determinata species coloris, in quantum talis est, non constituit, per se primo objectum formale visus : sed habet se ad illud aliquo modo materialiter, et secundario (juxta ea, quæ num. 30 explicuimus) et hac ratione visio albi, licet ex ea parte, qua respicit colorem, terminetur ad objectum visus omnino primarium, in quantum tamen respicit differentiam albi, terminatur ad objectum quodammodo materiale, et secundarium : ita bonum, quod est finis, quamvis secundum rationem primariam, quam explicuimus, constituat objectum omnino primarium, potest formale voluntatis; quoad rationem secundariam spectat ad objectum aliquo modo secundarium, et materiale ; atque adeo intentio, prout hanc rationem respicit, dici potest terminari ad objectum voluntatis quodammodo materiale.

50. Neque obest, si urgeas, juxta hanc doctrinam

(hictriniin non esse. inler iutenliom..... electionem aliquam differentiam quoad hoc, quod esi terminari ad objectum formale, vel materiale voluntatis. Nam eodem modo dicemus de electione, quod etsi in quantum electio est, terminetur ad objectum voluntatis materiale, ut tamen dicitur coimnūnem rationem actus voluntatis, et convenit cum volitione simplici, et cum intentione, terminabitur sicut illa: ad objectum formale. Respondetur enim negando antecedens : Tum, quia electio (ut seq. dub. dicemus) est actus omnino secundarius voluntatis; ideo neque secundum rationem communem, neque secundum rationem differentialem ad objectum ejus formale immediate terminatur. Tum etiam, quia medium, quod est proprium objectum electionis est omnino aliud a fine, qui est formale voluntatis objectum, et ita pertinet ad objectum absolute secundarium, et materiale : at vero secundaria illa ratio finis, quæ attingitur per intentionem, non omnino differt a ratione ejus primaria, sed est veluti ejus differentia, et modificatio : quæ ita se habet respectu prædictæ rationis primariæ, sicut differential coloris : quæ sunt objecta inadæquata visus ad objectum ejus adæquatum, quoti est color. Undo sicut objectum inadæquatum, non absolute, sed quodammodo, et secundum quid dumtaxat dicitur *secundarium*, et *materiale* : ita prædicta ratio non nisi secundum quid ad objectum voluntatis materiale spectat.

51. Denique objicies contra secundam confirmationem non recte cohærere ejus doctrinam cum illa, quam dub. I n. 8 tradidimus : ubi ex eo probavimus media habere intrinsecam bonitatem, quia habent intrinsecam vim ad movendum, et allicendum appetitum : ergo non recte hic asserimus objectum motivum voluntatis dumtaxat esse finem. — Et confirmatur, quoniam actus, quo voluntas fertur ad media, non est precise amor affectionis, qui infert suum objectum, sicut est amor divinus respectu creaturarum ; sed est vere amor affectivus, qui præsupponit objectum eligendum, et ejus bonitate allicitur : ergo media per prædictum amorem movent, et attrahunt voluntatem ; atque adeo non sunt objecta pure terminativa.

Respondetur negando antecedens : nam cum loco citato tribuimus mediis vim ad movendam voluntatem, locuti sumus de motivo secundario, quod licet per se mo-

veat, non tamen per se primo, sed cum dependentia ab alio priori movente, quod est ignis. Iri præseiiti vero loquimur de motivo primario, quod (saltem respectu voluntatis) coincidit cum primario terminativo : estque illud, a quo voluntas «pacificatur : et hujusmodi objectum motivum dicimus esso dumtaxat finem. — Per quod patet ad confirmationem : solum enim convincit, media habere rationem objecti motivi secundarii : non etsi ratione propriæ utilitatis alliciant voluntatem, supponunt tamen in hac sua motione, ut primariam rationem movendi bonitatem ipsius linis, et ita solus finis est qui per se primo movet.

52. Dices : Non est de ratione objecti præcise materialis, quod aliquo modo moveat, sed solum quod terminet : ut patet in objectis materialibus divinæ voluntatis, quæ nullatenus eam movent : ergo si media saltem secundario movent voluntatem, non eruat objecta pure materialia.

Respondetur, quod licet contra rationem objecti materialis sit movere per se primo potentiam, sicut movet objectum primum : et non sit de ejus ratione, universaliter loquendo, movere adhuc secundario : et ideo dantur plura objecta materialia, quæ nullo modo movent : non tamen ex ratione objecti materialis excluditur aliqua secundaria motio : et ita dari possunt objecta materialia, quæ illam exerceant : præcipue vero hoc locum habet in potentiis, quæ habent aliquos actus secundarios directe, et per se tendentes ad objecta materialia : ut de electione per quam voluntas tendit ad media, infra dicemus. Nam tunc objecta ista licet respectu ipsius potentiæ sint materialia : respectu tamen illorum actuum habent rationem objecti formalis, atque ita possunt, et debent movere voluntatem in ordine ad illos : licet, quia talis motio essentialiter est in ordine ad actum secundarium, et ad hunc non tendit nisi præsupposita motione finis, et in virtute ejus, respectu ipsius voluntatis absolute sit motio secundaria : ac proinde motio objecti secundarii, et materialis.

,TI

§ V.

Statuitur posterior assertio.

53. Dicendum est secundo, media non Sefun, h ita de materiali se habere respectu volun- assertio.

tatis, ut sint objecta ejus per accidens, sed in ratione objecti materialis voro esse objecta per se : undo absoluto dicentia sunt: *objectum materiale per se*, xel *objectum stcundorium*. Hæc conclusio desumitur D.Thom. ex D. Thorn. l p. q. 83 art. 3 et q. 21 de Verit. art. 6 aliisque in loc. ubi ea ratione probat electionem esse actum potentiæ appetitivô, scilicet voluntatis, quia proprium eju objectum, quod est bonum utile, sub objecto ipsius potentia' appetitiva? continetur : si autem pnvdictuin bonum præcise esset objectum per accidens, nulla esset ratio Angelici Doct. quia ex objectis par accidens nequeunt dignosci actus alicujus potentiæ : non enim ex eo, quod visio terminatur ad coquis, quod est ejus objectum per accidens, concludi potest, quod sit actus potentiæ visivæ, ut intuenti patebit. Colligitur etiam prædicta assertio ex omnibus illis testimoniis, et rationibus, quibus dubio l probavimus media, quatenus talia, importaro bonitatem intrinsecam : nam etsi hujusmodi bonitas eis non sufficiat, ut sint amabilia propter se, sufficit tamen, ut per se, et in se a voluntate diligantur, quamvis totum hoc sit in ordine ad finem. Unde prædictam assertionem tuentur fere omnes Doctores, quos pro pr® edenti retulimus : et a fortiori omnes illi, quos n. 55 pro sententia opposita referemus. Quod si ex discipulis D. Thom. aliqui asserere videantur media esse objectum voluntatis per accidens, ut Med. ubi sup. in 3 solui, non sumunt, ly *per accidens*, ut omnino distinguitur contra *per se* sed ut distinguitur a *per se primo* : et est idem, quod *per aliud*, et *secundario*, ut ex sensu verbis eorum satis constabit.

51. Probatur breviter ratione deducta ex his, quæ hactenus docuimus. Quoniam media ita comparantur ad voluntatem, ut vere attingat, et amet illa in se ipsis, quamvis non per se primo, nec propter se; ergo vere sunt objecta ejus per se, quamvis secundaria, et materialia.

Confirmatur : nam illam habitudinem dicunt inedia ad voluntatem, quam habent ad finem, propter quem eliguntur : sed ad finem comparantur per se. et non per accidens : per se enim finis dependet a mediis, et ipsa media ad illum conducunt : ergo, etc.

Confirmatur secundo : quia saltem sic se habent media ad voluntatem creatam.

sicut proximus ad charitatem, et sicut bona creata ad voluntatem divinam : sed hæc nou sunt objecta per accidens, sed attinguntur in se ipsis, quamvis secundario, et de materiali : ergo. etc. Nec necesse est ad hanc assertionem suadendam plura adducere. Tum quia ex dictis pro præeedenli non obscure colligitur. Tum etiam, quia a nemine, præcipue ex illis, (pii mediis intrinsecam bonitatem concedunt, quoad rem ipsam negatur : imo Suar, et alii, qui hujusmodi bonitatem negant, prædictam assertionem tuentur. Tum denique, quia argumenta, quæ contra primam assertionem statim adducemus, hanc secundam manifeste convincunt.

Sententia primæ assertioni opposita referatur : et diluitur primum argumentum ex auctoritate.

55. Oppositam sententiam contra primam assertionem, videlicet, objectum formale, et spocificativum voluntatis non esse solum tinem, sed bonum in tota sua latitudine, prout media comprehendit, atque adeo media non esse dumtaxat objectum materiale, sed formale inadæquatum, licet minus principale, tuentur Vazq. in præsentia disp. 1, Lorca disput. 5 membr. 3, Curiel dub. 2 § 5, Granado contr. 2 tract. 5 disp. 3 num. 3 et 17, Montes disp. 12 num. 39,Ægidius de Præsentatione lib. 2 de tine in communi quæst. 5, art. 15

Potestque suaderi primo ex D. Thom. quampluribus in locis, quæ citantur in tabula aurea Verbo *voluntas* n. 25 26 et 27, in quibus Angelic. Doct. absolute asserit, bonum esse objectum voluntatis, neque a ratione talis objecti media excludit, vel illud ad solum finem restringit. Deinde in hac l. 2 q. 8 art. 2, ut probet voluntatem sumptam pro potentia non solum extendi ad finem, sed etiam ad ea, quæ sunt ad finem, sic ait : *Ad ea enim se extendit una-rluxque potentia, in quibus inveniri potest quocumque modo ratio sui objecti : sicut visus se extendit ad omnia quxeumque participant quocumque modo colorem : ratio autem boni, quod est objectum potentiæ voluntatis invenitur non solum in fine, sed etiam in his, qux sunt ad finem.*

Confirmatur ex his. quæ habet in sollit. ad 2 el art. 3 etiam ad 2 et q. 12 art. i in

in corp, tU'ciiou in 2 disl. 38 q. 1, obi comparut media respectu volimtalís nmi colore respectu pititcuiiño visivæ; linem vero cum luce: at non solum lux, sod etiam color est objectum formule prædictio potentiæ. ut ex communiiori, et divi Thom. sententia ostendunt N. Complut, in libri» de. anima disput. 10 q. 5 : ergo etiam media, et non tantum finis pertinere debent ad objectum formale voluntatis.

Confirmatur secundo : nam s.epe Angelicus Doctor appellat finem objectum voluntatis principale, quasi distinguens illud ab alio minus principali, quod est medium, ut videre est q. 13 de verit. art 4 in corp , divisio autem objecti in *principale, et minus principale*, non est divisio penes objectum materiale, et formale, sed penes diversa objecta formalia inadæquata,ut num. 30 tetigimus : ergo, etc. — Adde quod si D Thom. sentiret inedia præcise esse objectum materiale voluntatis, non uteretur ad probandum electionem esse actum potentiæ appetitivæ ratione illa ex l p. et q- 2i de verit. qua n. 53 ostendimus media non esse objectum per accidens respectu voluntatis : nam actus potentiarum, sicut non distinguuntur penes objecta per accidens, ita nec penes objecta præcise materialia : sed penes objecta formalia, à quibus specificantur.

56. Respondetur mentem Angelici Doct. satis perspicua pro nobis esse in omnibus illis testimoniis, quæ pro prima assertionem adduximus ; et ideo juxta illa intelligenda, et explicanda sunt, quæ hic referuntur. Quare in illis, in quibus, nulla facta mentione de line, asserit bonum esse objectum voluntatis ; aut non loquitur determinate de objecto formali, sed de objecto, quod est. tale per se, sive sit formale, sive materiale. Aut si ex contextu appareat loqui de objecto formali, nomine *boni* non intelligit bonum in tota sua latitudine, prout extenditur ad media, sed bonum, quod est tale absolute, et simpliciter, quod ut num. 10 diximus,cum fine conx'ertitur : nam analogum per se sumptum stat pro famosiori. — Adde, quoties divus Thom. ait, bonum esse objectum voluntatis, nulla facta mentione de fine, esse propositionem indefinitam, et ita restringendam per alia ejusdem divi Thom. testimonia num. 33 adducta, in quibus rationem prædicti objecti ad solum bonum, quod est. linis, determinat.

Ad locum vero quæstionisB cujus verba

in iirgiimcnlmn referuntur. Respondetur, hoc solum posse ex verbis illis colligi, quod nos mm negavimus, scilic-t rationem objecti voluntatis reperiri aliquo modo in mediis : quod vero hoc sit primario, sicut reperitur in objecto formali, ex prædicto testimonio nequaquam deducitur : quin potin» colligitur oppositum; nam in eo dicitur sufficere ad hoc, ut aliquid attingatur. ab aliqua potentia, quod ratio objecti talis potentiæ *quocumque modo in illo reperialur*. Ubi particula illa *quocumque modo* valde diminuit objectum, cui applicatur : potiusque videtur accommodata ad denotandum illud, in quo ratio objecti voluntatis secundum quid diminute, et secundario invenitur, sicut invenitur in objecto materiali ; quam ad significandum ipsum objectum formale, cui prædicta ratio, non *quocumque modo*, sed primario absolute, et simpliciter convenit.

57. Ad primam confirmationem dicendum est D. Thomam adduxisse illud exemplum juxta probabilem aliquorum sententiam, qui asserunt lumen requiri ex parte objecti ad videndum colorem : esseeque proinde primarium visibile respectu cujuscumque visionis, atque adeo primarium objectum, non tantum *quo*, sed etiam *quod*; colorem vero esse dumtaxat objectum secundarium, et materiale. Non autem id asseruit ex propria sententia, juxta quam color est objectum formale visus, et lumen formale non requiritur ad illum videndum ex parte objecti, sed præcise ex parte medii, ut docet ipse S. Doct. pluribus in locis relatis a nostris Complut, ubi sup. ut num. 67. Quo etiam loco num. 77 et

79 opiime advertunt, multoties Angel. D.Thom Doct. uti sententia contraria pro adducendis exemplis ad res theologicas explicandas : quia ad hoesatis est utiopinione aliqua probabili, ut ex communi sententia constat : docetque ipse D. Thom. l p. q. 67 ubi ad quoddam testimonium Arist. dicentis *lumen esse speciem ignis* respondet Philosophum dixisse id non ex propria sententia, sed per modum exempli ad aliquid explicandum, subjungitque : *Non tamen est mullum curandum de his exemplis, quæ Aristoteles adduxit in libris logicalibus, quia adducit ea, ut probabilia in opinione aliorum.* Sic ergo hic proportionabiliter dicendum est. Eo praesertim, quia idem S. Doctor art. l hujus q. expresse dicit, finem esse objectum voluntatis, sicut color est objectum visus : et infra q. 8 art. 2, finem com-

Prima
continui.

Secund t
conflrm.

N. Corn
pol.

Alu
(tmfirm

Sehi-
Ur
»rga-
seniutE

D.

Pu

cou

in

<.

Ad l

ωηϑΓω.

Ccm-

pluU

D.Thom

Aristot.

,

l

parat non ad lucem, sed ad colorem? media vero non ad colorem. sed ad ea, quæ colorem participant : cui doctrina’, et comparisonibus standum est, utpoto omnino conformibus sententiæ, quam non per modum exempli, sed ex propria monte docuit circa objectum potentia» visivie in testimoniis a nostris Complut, citatis.

Addimus tamen etiam admissa illa sententia, juxta quam divus Thomas prædictum exemplum adduxit, nihil contra nos. Quia in prædicla sententia, consequenter loquendo, asserendum est solum lumen esse objectum formale *quod* potentia visivæ : colorem vero esse objectum materiale : atque adeo ex eo, quoti media comparentur colori, et finis lumini, potius sequitur finem esse objectum formale, *quod*, voluntatis adæquatum : media vero solum esse materiale.

58. Ad secundam confirmationem respondetur nomen *objecti principalis* sæpe etiam tribui objecto formali adæquato, quia ut n. 30 tetigimus, inter omnia est principalissimum : et quod D. Thom, in hoc sensu loquatur colligitur ex eisdem testimoniis : non enim appellat finem objectum principale ad distinctionem alterius minus principalis : sed ad distinctionem objecti secundarii, atque adeo materialis, ut legenti constabit.

Ad id, quod additur, negandum est antecedens : nam licet objecta per accidens non conducant ad dignoscendos actus aliqujus potentia, eo quod hujusmodi actus nullam habent per se connexionem cum prædictis objectis : **bene tamen objecta materialia** per se : quia hæc habent per se connexionem cum objecto formali : et potentia, quæ non attingit objectum formale, neque hæc materialia potest attingere. Unde optime, deducere potuit Ang. Doct. electionem, quæ terminatur ad medium, esse actum voluntatis, ex eo. quod ipsum medium per se, quamvis de materiali, et secundario ad objectum ejusdem voluntatis speciet.

f VII.

J/itid ejusdem sententia fundamentum, cl solutio illius.

s==>- ^eciin,^lim Pro ^ae sententia fundamentum est hujusmodi : nam ita comparatur finis in ratione objp ti ad voluntatem, sicut principia comparantur ad intellectum ;

inedia voro sicut conclusiones pertinent ad objectum formale intellectus : ergo non tantum linis, s»»d etiam modia perlinere debent ad objectum formale Voluntatis. Consequentia liquet : major vero desumitur ex D. Thom, infra q. 8 ari. 2 et q. 13 art. 3, 2, 2 q 23 art. 7 et aliis locis, et ex ratione, qua in favorem nostra' priuiae assertionis usi fuimus : quia sicut finis est ratio appetendi media : et ideo voluntas non appetit illa, nisi propter finem : sic principia sunt ratio cognoscendi conclusiones : et propterea intellectus nunquam eis assentilur, nisi propter principia. Minor autem suadetur : nam cum intellectus sit potentia universalissima, debet ei assignari pro objecto specilicativo aliquid maxime universale, quod proinde tam principia, quam conclusiones comprehendat. Et ideo N. Complut, in lib. de anima disp. 17 q. 1 et nos tom. 1 tract. 2 disp. 1 n. 18 et 51, cum valde communi sententia *ens* saltem reale, in tota sua latitudine pro objecto specilicativo intellectus assignavimus.

Confirmatur primo, quia si sola principia essent objectum formale intellectus, non magis pateret objectum formale hujus potentia, quam objectum habitus principiorum, qui appellatur *inleUigenlia* ; imo objectum utriuspie coincideret : hoc autem manifeste est falsum : ergo, etc. Sequela videtur perspicua : quia objectum prædicti habitus se extendit ad omnia principia tam universalialia, quæ Philosophus lib. 1 Poster, cap. 2 appellat *dignitates*, quam particularia, quæ *positiones* vocat, ut ostendunt prædicti Complut, in Logica disp. 20 q. 1 n. 5 : ergo si hæc dumtaxat principia constituunt objectum potentia intellectivæ. et conclusiones ad objectum materiale spectant; idem erit objectum specificativum hujusmodi potentia. et supradicti habitus. Falsitas vero consequentis probatur : Tum quia major est latitudo potentia intellectivæ, quam latitudo cujuscumque habitus talis potentia’ : imo, et quam latitudo omnium habituum, qui prædictam potentiam informant, ut ex se. constare videtur. Tum etiam, quia si objectum formale illius habitus coincideret cum objecto formali intellectus, ad ea dumtaxat se posset extendere intellectus, ad quæ se extendit talis habitus : ex quo fieret, quod vel intellectus adhuc pro materiali, non se extendet ad conclusiones, ut cognoscendas in

Pris
coitn

Pl 11a
th ic.

Cfrg.
Mart.

VI
jr.m
Minn.

ho ipnis, vol quod habitus principiorum codein modo ad illas, ci ml omnia iulelligihilia so extunderet : nam, quæ habent idem Qbjoetum fformali etiam in objecto materiali, quod ratione formalis attingitur, dehent convenire.

Confirmatur secundo : quia in Deo objectum adæquatum divini intellectus non est sola essentia divina, prout habet rationem principii : ut sic enim est objectum divime iitellignri.æ, quite est virtus intellectuali , correspondons in nobis halitui principiorum : sed eadem essentia, ut dicit conceptum entis divini in tota sua latitudine, ut tom. 1 tract. 3 disp. 1 dtib.4 diximus : ergo neque in nobis sola principia erunt objectum adæquatum intellectiva) potentia, sed ens in omni sua amplitudine atque adeo, prout comprehendit etiam conclusiones.

Confirmatur denique : nam teste D. Thom. 2,2, q. 1 art. 1, principia comparantur ad conclusiones solum, ut ratio *sub qua* : sicut relatio divina ad objectum fidei, aut sicut lux respectu coloris, qui est objectum visus : quod etiam docent N. Complut. in Logica disp. 1 n. 43 et disp. 19 n. 49 : ergo non excluduntur conclusiones a linea objecti formalis *quod*, sed sub illo continentur.

60. Sunt circa hanc difficultatem, qui non agnoscunt discrimen inter principia, et conclusiones in ordine ad intellectum ex una part?., et inter finem, et media respectu voluntatis ex alia, negantquc proinde minorem argumenti. Ita aliqui ex discipulis I). Th. de quorum num. videtur esse Greg. Mart, infra q. 8 dub. 1 in 2 solut. ad 6, juxta quam doctrinam (quæ habet non parvum fundamentum in D.Thom.) ad probationem minoris dicendum est, sufficere ad universalitatem potentia intellectivæ, quod ejus objectum formale sit ens immediate, et per se primo intelligibile. in omni sua latitudine : hoc est, prout abstrahit a creato, et inçreato : naturali, et supernatural!, substantia, et accidenti, existenii, futuro, aut possibili : neque ex dictis a nobis, et a Complut, locis in argumento citatis major latitudo pr.rdicti objecti potest deduci. Unde, cum conclusiones quatenus tales, non sint cognoscibiles nisi per aliud, scilicet per principia, non videtur inconveniens illas a ratione, objecti formalis intellectus excludere.

Ad primam confirmationem neganda est sequela : Tum, quia ad habitum intelli-

Salmant. Curs, theolog., tom. V.

goutiii! non perlinent omnia prima principia; sed solum speculabilia necessaria : principio vero praeifica pertinent ad habitum syndoresis : sicut principia contingentia ad quemdam habitum de genere, opinionis : de quo videndi sunt Complut, in Logica disp. 20 n. 21 et 22. Cum autem cuncta hæc principia sub objecto formali intellectus comprehendantur, manifeste constat, prædictum objectum in plus esse, quam objectum intèlligentia, aut cujuscunque alterius habitus. Tum etiam, quia ratio, secundum quam principia pertinent ad intellectum, est superior, et universalior ratione habitus principiorum. Pro quo animadvertendum est, quod sicut in fine distinximus rationem primariam, quæ consistit in hoc, ut sit appetibilis propter se; et rationem secundariam, quæ in eo sita est, ut sit ratio appetendi alia: ex quibus illa est superior, et universalior, quia (juod est ratio alia appetendi, semper a fortiori est propter se appetibile; cum tamen non semper, quod propter se appetitur, sit in actu exercito ratio alia appetendi : ita in principiis duplex ratio distinguenda est : alia primaria, et universalior, consistens in eo, quod sit ens immediate, et per se cognoscibile : sive alias etiam sit cognoscibile per aliud, sive dumtaxat per se : et secundum hanc rationem constituunt principia objectum formale potentia intellectivæ. Alia ratio secundaria minus universalis ; consistitque in eo, quod sit propositio immediata, per quam alite propositiones mediata, scilicet conclusiones, demonstrantur : et secundum hanc constituunt objectum habitus intelligentia. Constat autem, quod hæc posterior ratio inferior est ad illam priorem, et minus communis : sub illa enim comprehenduntur non solum propositiones immediata, ex quibus deduci possunt conclusiones, sed etiam plura alia, quæ etsi nullam conclusionem inferant, sunt per se immediate cognoscibilia. Imo ipsæme.t conclusiones licet non formaliter, ut conclusiones sunt, sed, ut via possunt, attingi ab intellectu, primariam illam rationem sortiuntur, et ad objectum ejus formale spectant.

61. Adde, objectum habitus principiorum solum includere principia secundum se considerata, ut sunt attingibilia dumtaxat in se ipsis, excluduntque omnem determinationem per conclusiones, adhuc tanquam per objecta materialia ; et ideo

cognitio talis habitus ita sistit in ipsis principiis, tanquam in objecto formali, ut nullatenus ad conclusiones ratione ipsarum principiorum, etiam tanquam ad objectum materiale se extendat : at vero objectum intellectus claudit predicta principia, tam secundum quod habent esse cognoscibilia in se ipsis : quam ut possunt determinari per conclusiones, sicut per objecta materialia, possuntque non tantum in actu signato, sed etiam in actu exercito in illam cognitionem induero ; et ideo intellectus postquam cognovit principia, potest transire, saltem tanquam ad objectum materiale, ad conclusiones, quod satis arguit principia ipsa sub universaliori ratione terminare habitudinem intellectus, quam respectum habitus principiorum.

Ad
secun-
dam.

Ad secundam confirmationem constat ex illis, quæ tom. I loco in ea cit. diximus, quomodo essentia divina, sub universaliori ratione, nempe ul est ens divinum per se primo intelligibile | quo pacto rationem principii, quam diximus principium, sortitur) habet esse objectum formale intellectus Dei essentialis, seu ejus intellectus, sine eo, quod ad hujusmodi objectum conclusiones, quæ ex divina essentia deduci possunt, pertineant. Eadem vero essentia divina, ut habet esse per se sola, obtinetque secundariam illam rationem principii, quam explicuimus, est objectum attributi intelligentie. Videantur, quæ ibidem dicta sunt, præsertim a n. 8i.

Ad
tertiani.

Ad tertiam confirmationem sequendo hanc viam dicendum est, quod licet principia respectu conclusionis, atque adeo respectu habitus scientilici, præcise sint ratio *sub qua* quod, et nihil aliud confirmatio ista convincit) respectu tamen intellectus sunt tota ratio *quæ*, et objectum formale *quod*, et adæquatum : atque adeo conclusiones, quæ in ordine ad scientiam tantum supponunt rationem formale, *sub qua*, et ita habent rationem objecti formalis *quod*, in ordine tamen ad intellectum utramque rationem *quæ*, et *sub qua* præsupponunt, et sic spectant ad objectum eius materiale, juxta illa, quæ de inediis in ordine ad potentiam volitivam, et in ordine ad electionem dub. seq. « licemus: ex quibus nonnullæ objectiones quæ contra hanc solutionem 'quam ul probabilem recipimus) fieri possunt, probabiliter etiam manebunt soluta.

Verior

Secundo, et nudius respondetur

concedemlo objectum formale intellectus non esse sola principia adhuc in illo sensu, quem explicuimus, sed ens isal-
tom realt.} in tota illa latitudine, quam intendit argumentum, atque adeo comprehendere etiam conclusiones. Negamus tamen hinc deduci, quod media ad objectum formale voluntatis pertineant. Pro cujus intelligentia animadvertendum est. hoc versari discrimen inter intellectum, et voluntatem, ortum ex propria natura, et conditione utriusque potentia, quod intellectus non perficitur a suo objecto. no: terminatur ad illud formaliter secundum osso, quod habet in se ipso, sed secundum *esse*, quod habet in intelligente : nam veritas, quæ est propria intellectus perfectio, in ipso intellectu per se primo invenitur, et inde derivatur ad res intellectuales. E contra vero voluntas fertur in proprium objectum secundum *esse*. quod habet in se ipso : quia bonum, quod est objectum voluntatis, primario invenitur in rebus, et ex illis a voluntate participatur, ut Philos, ait 6 Metaph. commento octavo.

Ob-
Scn. '

Phil

Ex quo fit, quod naturalis inclinatio intellectus præcise est ad intelligendum suum objectum, et ad assequendam veram ejus cognitionem : nec de executione talis objecti in se ipso, aut de existentia ejus in rerum natura per se curat. Inclinatio autem voluntatis saltem in ordine physico, prout nunc loquimur, non est præcise ad amandum bonum, quod est objectum ejus, sed ad assequendum illud secundum esso, quod habet in se ipso : neque omnino appetitus ejus sistit, usque, dum [inedictmn bonum execution! mandatur, et in se ipso possidetur. In cujus signum videmus quod, ut intellectus cognoscat aliquam rem, non requiritur, quod talis res aliquo modo in se existât : et ita potest extendi ad res mere possibles ; ut autem voluntas aliquod objectum appetat, necessarium est, quod habeat, vel habiturum sit existentiam, aut apprehendatur aliquo modo cum ordine ad illam : et ideo res mere possibilis nullo modo potest appeti, nec terminare actum voluntatis, qui sit amor. Cujus nulla aptior ratio reddi potest, nisi quod cognitio fertur ad res secundum *esse*, quod habent in cognoscente, ipsaque cognitio, et existentia rei cognitu; in cognoscente, est tota intellectus perfretio, et in ea naturalis appetit? hujus polonlia' quiescit. E converso voluntas

Illata

feilur in re» fwctinduiii quoi! Hunt in «e
ipHis, proptoieaqiie illas ainat, ul roalem
enruiu peiTectiom consequatur,

liuiiu
J*

63. Fil deinde, quod cum intellectus,
Cognito nuo objecto transit ratione illiti»
ail cognoscendum aliud : ul cum ex cogni-
tione principiorum transit ad conclusio-
nes, hæc posterior cognitio non ordinatur
ad priorem, aut ad ejus objectum, sicut
ad linem, se l intenditur a cognoscente
propter so ipsam, tanquam propria per-
fectio intellectus, non secus, ac ipsa prima
•cognitio. Unde utraque est de primaria
intentione naturæ. Et ratio est, quia co-
gnitio conclusionis neque ordinatur, ut ad
linem a l cognoscenda principia, cum ho-
runi cognitio ad illam supponatur : ne-
quo etiam ad conse pienda, seu execution!
mandanda ipsa principia : quia (ut dixi-
mus) intellectus secundum se non curat
do executione rei intellectæ, nec aliud
intendit de suo objectu, quam cognitio-
nem. Intenditur ergo prædicta cognitio
conclusionis propter se ipsam, et per mo-
dum finis, sicut intenditur cognitio prin-
cipiorum, ex qua causatur. Et ideo licet
cognitio conclusionis ordine executionis,
et in genere, causæ efficientis, aut etiam
fonnalis, vel aliquo modo materialis, sit
posterior cognitione principiorum, non
tamen ordine intentionis, neque in genere
causæ finalis, ut recte observarunt N.
Complut, in Logica disp. 17 an. 31. Cæ-
terum cum voluntas ex amore finis transit
ad eligenda media, hujusmodi electio, et
medium ipsum, quod eligitur, totum ordi-
natur ad finem prius intentum. Non enim
post amorem, et intentionem finis, volun-
tas procederet ad eligenda media, nisi
quia ejus inclinatio non est dumtaxat ad
amandum, et intendendum finem, sed ad
consequendum in re finem intentum ad
cujus exeeutionem prædicta media requi-
runtur.

Ex quibus colligere licet discrimen in-
ter conclusiones in ordine, a l intellectum,
et media in ordine ad voluntatem ad præ-
sens valde obs'ervandmn : quod scilicet
respectu intellectus tam conclusio, quam
principia sunt de primaria intentione, et
omnium cognitio propter se ipsam quæ-
ritnr'; solumque in ordine executionis
una ex aliis dependet : respectu vero vo-
luntatis soliis finis per se primo intendi-
tur; media autem præcise quæninuntur prop-
ter finem, et ita in ordine intentionis
præcise sunt aliquid secundarium.

l>i. Denique observa, quod esse aliquod Alto
objectum alrtoIntc primarium, vel secun- ot>5fn'
darium ac proinde formale, vel materiale
respectu alicujus potentia·, maxime vero
respectu intellectus, et voluntatis, quæ
sunt potentia; passivas, non tam attenden-
dum est secundum ordinem executionis,
quam secundum ordinem intentionis.
Unde non eo ipso aliquod objectum dice-
tur absolute, secundarium, et materiale,
quia in ordine executionis, scilicet in ac-
tuali sui attingentia ab alio dependeat, si
alias in ordine intentionis, æque, primo
a potentia respicitur, et propter se in-
tenditur. Et ratio videtur perspicua: quia
cum ordo potentue passiva; ad suum ob-
jectum sit ordo perfectibilis ad perfecti-
vum, illud debet esso potius in ratione ob-
jecti talis potentia·, quod est potius in
ratione perfectivi : constat autem, quod
secundum istam rationem illud est potius,
quod in ordine intentionis est prius : eo
quod unumquodque intendit suam per-
fectionem, et ad id primaria intentio na-
tirræ fertur, quod plus habet de ratione
perfectivi, quidquid sit de ordine execu-
tionis. et de modo, quo in actu exercito
a potentia attingitur.

H

Ex quibus jam liquet, quam vera sit Verius2
secunda solutio, pro cujus explicatione soluL
hæc adduximus, et. quomodo licet objec-
tura voluntatis, et intellectus principia,
et finis, mediaque, et conclusiones inter se,
quoad alia assimilenlur : quoad hoc tamen
admittunt discrimen ; quod conclusiones
non excluduntur a ratione objecti formalis
intellectus, ex eo quod cognoscantur per
principia ; media vero eo ipso, quod non
sint appetibilia, nisi propter linem, excludi
debent a ratione objecti formalis volunta-
tis. Et ideo quamvis major argumenti sit
vera : æquiparatio tamen quæ fit in ma-
jori, non in omnibus tenet, specialiter vero
quoad hoc non debet admitti. Cujus ratio
manifesta est ex dictis : quia conclusiones
licet secundum ordinem executionis depen-
deant ex principiis, et non possint de facto
cognosci nisi per ipsa principia, in ordine
tamen intentionis non dependent : sed ita
propter se earum cognitio quærfltur, sicut
cognitio principiorum : quare prædicta de-
pendentia de materiali se habet ad ratio-
nem objecti formalis quod intellectus :
atque ita nequeunt conclusiones a linea
objecti formalis hujus potentia· præcise
propter illam excludi. Cæteruii media non
solum in ordine executionis, sed in or-

dine intentionis essentialiter dependent a fine ; cum neque in exercitio a voluntate eligi, aut appeti possint nisi præsupsita intentione, et amore, linis : nec in ordine intentionis voluntas illa respiciat nisi propter linem, et quia ad ejus executionem requiruntur ; et ideo assecuto line, voluntas nihil curat de mediis ; quod manifeste convincit media in via intentionis, atque adeo in ratione objecti esse quid secundarium et materiale respectu voluntatis.

65. Per quod patet tum ad primani probationem majoris desumptam ex modo loquendi D. Thom : omnia enim testimonia, in quibus constituit similitudinem inter finem. et principia, et inter conclusiones, et media intelligenda sunt cum hac nostra exceptione fundata in ipsa natura intellectus, et voluntatis. Tum etiam ad secundam ex ratione : nam licet principia sint, ratio assentiendi conclusionibus, sicut finis est ratio appetendi media, aliter tamen, et aliter hoc eis convenit : quoniam conclusiones solum in ordine executionis, et in genere causæ officientis, aut aliquo modo formalis dependent ex principiis : ordine vero intentionis ita primo, et immediate respiciuntur ab intellectu conclusiones, sicut principia : et ita cognitio illarum propter se intenditur, sicut cognitio istorum ; imo ipsa principia, et eorum cognitio videntur ordinari sicut ad finem, ad cognoscendas conclusiones : cuius signum est, quod habita notitia principiorum, intellectus non sistit, nec naturalis ejus appetitus quiescit, usquedum ad cognitionem conclusionum pervenerit : atque ita in genere causæ finalis non minus ; imo potius principia cognoscuntur propter conclusiones, et in ordine ad eas, quam conclusiones propter principia, ut docent N. Complut, loco citato. At vero finis ita est ratio diligendi media, ut hæc etiam in ordine intentionis omnino ab illo dependeant, et nonnisi propter ipsum a voluntate appetantur.

Diximus conclusiones dependere a principiis in *genere causæ formalis aliquo modo* : ad denotandum, quod licet principia concurrant ad assensum conclusionis tanquam ratio *sub qua*, non tamen. Ut talio *quæ*, sed in ipsis conclusionibus, est propria, et intrinseca veritas per se cognoscibilis *ut quod*, per se perfectiva intellectus, et propter se ab eo intenta, quæ formaliter terminat ejus habitudinem : quamvis de materiali, et per modum con-

ditionis requiritur ut prius intellectus cognoseat, *ut quod* principia, et per Initie cognitionem tanquam per modium, et viam transeat ad eognoscendas conclusiones. In quo etiam conclusiones a mediis distinguuntur ; nam hæc, ut amentur a voluntate, non tantum supponunt finem per modum rationis *sub qua*, sed per modum rationis *quæ*, prius attache : ita ut hujusmodi attingentia non de materiali, vel per modum conditionis se habeat ad attingentia mediorum, sed formalissime tanquam attingentia objecti formalis ad attingentiam objecti materialis, quod in se non habet rationem formalem etiam *quæ* terminativam potentiæ ; sed eam simul cum ratione *sub qua* præsupponit. Conclusiones vero de formali, et in esse objecti, tantum supponunt principia per modum rationis *sub qua*, aut per modum ejus, a quo hæc ratio desumitur : quod autem etiam *ut quod* debeant principia prius cognosci in materiali se habet, et per modum connotati : unde dependentia conclusionum a principiis sicut a ratione, quæ prius cognita, potius est dependentia in esse rei, quam in ratione objecti.

66. Nec obest, si objicias, Tum quod si Repli in his, quæ diximus, distinguimus finem, et media a principiis, et conclusionibus, vix potest assignari, in quo alio conveniant Tum etiam quod illa prima confirmatio, quam num. 35 in favorem primæ assertionis ex 1). Thoma adduximus, nimirum, quod id solum est objectum formale alieujus potentiæ, ad quod simplex actus talis potentiæ terminatur, non minus convincit sola principia esse objectum formale intellectus, quam solum finem esse objectum formale voluntatis : quandoquidem sicut simplex actus potentiæ volitivæ, quæ dicitur *voluntas*, terminatur ad solum linem. ita simplex actus potentiæ intellectivæ, qui dicitur *intelligentia*, seu *intelligere* terminatur dumtaxat ad principia : ergo vel prædicta confirmatio non est efficax ; vel convincit contra hanc solutionem. Tum denique, quod cognitio conclusionis vere est propter cognitionem principiorum tanquam propter linem : ad hoc enim intellectus cognitis utcumque principiis transit ad cognoscendas conclusiones, ut in ipsis conclusionibus eadem principia magis penetret, et perfectius cognoscat : ergo etiam in ordine intentionis conclusio, et ejus cognitio habent esse propter principia.

Respondetur

Pilano- IlcBpondptur enim ad primum, plura
,9f' alia superesse, in qiiibu» principia fini,
et conclusiones modiis assimilentur, etiam
posita illa differentia. Adhuc enim verum
est. quod linis in operabilibus habet
se sicut principium in speculabilibus :
quia, sicut principium est aliquid per bo
notum, ita linis est aliquid propter se
amatum : et sicut principium est causa
conclusionis, et eam infert, sic finis est
causa electionis modiorum, et illam indu-
cit : et rursus, sicut in syllogismo specula-
tivo, quod infertur ex præmissis, est con-
clusio; ita in syllogismo practico electio
illata voluti ex principio, ex amore tinis
habet rationem conclusionis. Pluraque alia
assignari poterunt, in quibus similitudo,
et æquiparatiû D. Thomæ verificetur.

67. Ati secundum respondetur doctri-
nam illam D. Thom. optime persuadere
intentum, prout a nobis applicata fuit
objecto voluntatis; non tamen idem con-
vincere in objecto intellectus. Ratio vero
discriminis petenda etiam est ex diverso
modo utriusque potentiæ in ordine ad
attingendum, et intendendum suum ob-
jectum. Pro quo notanda sunt duo. Pri-
mo, quod voluntas, cujus actus est *velle*,
fl intendere illud dumtaxat per se primo
intendit, quod per se. primo actualiter
attingit. Unde sicut solum finem per se
primo intendit, ita solum illum attingit,
et amat per se primo. Intellectus vero,
respectu cujus *intentio* non dicitur aliquis
ejus actus, sed ipsa ejus natura, et natura-
lis inclinatio; non solum id intendit per
se primo, quod per se primo attingit seu
cognoscit; sed totum illud, cujus cognitio
tribuit ei perfectionem; sive immediate,
et per se primo, sive dependenter ab alio
intelligatur. Secundo animadverti debet,
quod simplex actus tam intellectus, (piam
voluntatis debet terminari ad solum illud,
quod hujusmodi potentiæ in exercitio im-
mediate attingunt : quia simplex actus,
qui non importat ratiocinationem, et ori-
ginem ex alio, in id solum fertur, quod
immediate, et sine indigentia discursus
potenti® occurrit. Ex quo fit, quod in
ordine ad voluntatem, respectu cujus ob-
jectum per se primo intentum, et imme-
'liate in exercitio attactum coincidunt
optime ex terminatione simplicis actus ad
solum finem, colligitur hunc dumtaxat
Osse formale ejus objet tum : quia si solus
finis terminat prædictum actum, solus
ipso habebit immediate attingi a voluntate, j

ct id, quod voluntas immediate attingit,
hoc, et nihil aliud primario intendit, et
illud dumtaxat, quod primario intendit
habet, rationem objecti formalis. Cætorum
in ordino ad intellectum, respectu cujus
non solum cognitio ejus, quod attingitur
immediate, sed etiam cognitio ejus quod
attingitur dependenter ab alia, sub pri-
maria intentione comprehenditur, non
bene infertur ex eo, quod simplex actus
terminetur ad sola principia, quod hæc
dumtaxat habeant rationem objecti for-
malis, quia hujusmodi objectum compre-
hendere debet totum id, quod est de
primaria intentione intelligent^; cum
tamen simplex actus intellectus, non ad
totum hoc se extendat, sicut nec totum
hoc immediate, et sine discursu intelligen-
dum occurrit.

68. Nec refert, si urgeas, quod Angelic. Nova
Doct. ad explicandam illam doctrinam
posuit exemplum in actu simplici intel-
lectus, et in ejus objecto : ut videre est
infra q. et art. 2 ubi postquam prædictam
doctrinam applicuit simplici actui volun-
tatis, et objecto ejus, sic ait : *Sicut intel-
ligere proprie est eorum, quæ secundum se
cognoscuntur, scilicet principiorum : eorum
autem, quæ cognoscuntur per principia,
non dicitur esse inlelligenlia, nisi in quan-
tum in eis ipsa principia considerantur :
sic enim se habet finis in appetibilibus, sicut
se habet principium in intelligibilibus.*

Non itaque boc refert, quoniam Angel. Solutio.
Doct. non utitur hoc exemplo ad expli-
candum immediate objectum potentiæ vo-
iitivæ, sed ad explicandum objectum sim-
plicis volitionis : et quamvis propter ea,
quæ diximus, utrumque objectum coïnci-
dât, non tamen ex vi prædicti exempli id
inveniri posset, nisi adjuncta speciali con-
ditione, et natura voluntatis. Unde ex
exemplo secundum se sumpto, solum ha-
betur, quod sicut simplex actus intellec-
tus ad ea solum se extendit, quæ immediate
cognoscenda occurrunt, et quæ in exercitio
per se. primo attingitur ab intellectu,
scilicet principia, ita simplex actus volun-
tatis ad ea solum se extendit, quæ secun-
dum se, et immediate appetuntur, nempe
fines. Quod vero objectum hoc, quod im-
mediate appetitur, coïncidât cum eo, quod
intenditur primario, ac proinde, quod
objectum simplicis volitionis cum objecto
formali potentiæ volitivæ reciprocetur.
ortum habet ex speciali ratione, quæ
solum militat in voluntate.

q

'jj

69. Ad ultimum dicendum est, quod licet ex intentione operantis cognitio conclusionis possit ordinari ad plenius cognoscenda principia, hoc tamen non tollit, quominus intentione natura? cognitio conclusionis per se primo intendatur. Quemadmodum licet cognitio principiorum ordinari possit tanquam ad linem operantis, ad cognoscendas conclusiones, hoc non obstat, quin prædicta cognitio habeat rationem finis, et propter se appetatur et intendatur a natura, ut ex se constat.

Ad confirmationes principalis argumenti, non est necesse iterum occurrere : quia juxta hanc secundam solutionem, non militant contra nos.

VIII.

*Citimum argumentum proponitur,
et diluitur.*

Argam,
ieriiam.

Tertio probatur prædicta sententia ; nam de ratione objecti adæquati alicujus potentiæ est, ut comprehendat omnia, ad quæ potentia se potest extendere; alias non esset illi adæquatum, siquidem non adæquaret totam ejus latitudinem : sed linis non comprehendit omnia, ad quæ voluntas se extendit : ergo non est objectum ejus formale adæquatum. Minor probatur : quia voluntas extendit se etiam ad media, quæ non continentur sub ratione finis.

Confirm. Confirmatur primo, dantur plures actus voluntatis, cujusmodi sunt *electio*, *consensus*, et *usus*, quorum objectum formale, et specificativum, non est finis, sed medium : ergo objectum adæquatum ipsius voluntatis debet esse aliquid commune fini, et mediis. Patet consequentia : nam cum actus sit exercitium potentiæ, et id. medio quo attingit suum objectum, nihil potest esso objectum formale cujuscumque actus, nisi, quod est objectum formale saltem inadæquatum ipsius potentiæ.

2 fon-
llnu.

Confirmatur secundo in actibus fuge, ut est odium, tristitia, desperatio, et alii similes, qui sunt actus voluntatis versantes circa malum, et ab eo specificantur : malum autem, ut malum nequit habere rationem finis : ergo, etc. z

Solut.
arg uni.

70. Respondetur ad argumentum, objectum adæquatum alicujus potentiæ, vel habitus debere aliquo modo comprehendere omnia, ad quæ talis potentia, vel habitus

se extendunt nam propterea objectum adæquatum dicitur *abjectum attributionis*, quia omnia, quæ potentia, vel habitus quo» cumque modo attingit, ipsi attribuuntur; non tamen requiritur, quod comprehendat illa tanquam partes sui, aut intégrales, aut subjectivas, atque adeo tanquam objecta formalia inadæqualu ; sed sufficit, ut contineat ea voluti partes potentiates, quæ ab eo dependent, vel ad ipsum ordinantur. Ut videre est in charitate, quæ non solum se extendit ad Deum, qui est objectum formale adæquatum, sed etiam ad proximum, eo quod est aliquid Dei, et ordinatur ad illum, quamvis non sit pars nec subjectiva, nec integratis prædicti objecti, ac proinde nec rationem objecti formalis participet. Idem contingit in fide, quæ per ordinem ad suum objectum formale attingit plura alia quæ nequaquam sunt partes intégrales, vel subjectiva talis objecti, ex eo solum, quod ad ipsum ordinantur, suntque proinde quasi partes ejus potentiales. Hoc autem modo etiam linis comprehendit media : quia eum ad illum ordinantur, bene possunt dici partes ejus potentiales.

Ad confirmationes, quæ majorem involvunt difficultatem, dicemus dub. sequenti. Sol

DUBIUM IV.

*Utrum objectum formale actus electionis sint
media vel finis.*

Quamvis disputatio de electione, et de aliis actibus, qui versantur circa media : uti sunt *consensus*, et *usus*, propriam sedem habeat inferius a quæstion. 13 ubi d. illis ex professo disserit D. Thom., oportuit propositum dubium hic excitare : quia perfecta intelligentia illorum, quæ in præcedenti stabilita sunt, ex ejus decisione non parum dependet. Et quamvis eadem difficultas sit circa omnes prædictos actus, cum omnes immediate, et per se media respiciunt : nihilominus brevitate, et claritatis gratia eam specialiter quoad electionem examinabimus : quidquid autem circa hanc dictum fuerit proportionem servata, intelligendum est de consensu, et usu. Quia vero nomen hoc *electio* diversimode accipi solet, oportet, de qua electione fiat sermo, explicare.

8 L

Animadversiones ad dubii resolutionem.

71. Animadvertendum ergo nsl, quod electio lnt nomen prieKeferl | proprie pigniHcat discretionum inter plura, acceptionemqie unius præ aliis in ordinoml aliud aliquid consequendum, vel agendum : *digere* enim proprii? sonat, unum *tmullis legere* : quod utique fieri debet ex amore alicujus, quod sit ratio discernendi inter ipsa, et accipiendi ex eis magis opportunum ad illud consequendum. Unde electio præter habitudinem, quam dicit ad rem, quæ eligitur, duplicem respectum importare videtur : alterum ad ea, ex quibus eligitur ; seu interquæ discretiofit : alterum ad linem, propter (piem eligitur. Et ratione utriusque hujus respectus diversas habet acceptiones. Primo enim accipitur pro quocumque actu libero, eo quod in quolibet quidam modus discretionis, et quædam virtualis electio reperitur. Nam cum libertas in indifferentia ad utrumlibet consistat, quicumque libere aliquid vult, discernit, et eligit quodammodo inter extrema libertatis, dum relicto uno alterum assumit. Et hac ratione quidquid libere iit, sive alias proprie sit electio, sive intentio : et sive ex hac, sive ex illa procedat, dicitur fieri ex -electione. Quocirca Philosoph. lib. 2 Ethic, c. i ad opus honestum requirit, *Ul fiat ex electione, et propier ipsum*. Unde electio in hoc sensu extendit se non solum ad media, sed etiam ad quemcumque linem, qui libere appetitur. Imo ipse finis ultimus, qui est Deus, et supernaturalis- beatitudo, hoc modo sub electione cadit, juxta illud Deuter. 26 : *Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus*; et Lucæ 10 : *Maria optimam partem degit* : id est, *sternam bealiludinem, seu requiem in xlernum mansuram*, exponit August, tom. 4 lib. 2 quæstion. Evangelicarum, quæst. 20 et tom. 10 sermon. 27 de verbis Domini.

72. Secundo sumitur pro volitione finis intermedi, etiam si terminetur ad illum in quantum finem : cum hujusmodi finis semper ametur cum subordinatione ad ultimum, actus, qui ad illum terminatur, habet nonnihil electionis. Et eodem modo quoties actus aliarum virtutum imperantur a charitate, et ad ejus finem referuntur, solent nuncupari *electiones* : quamvis

eorum objectum non sit medium proprie dictum, ut die. seq. dub. 5 constabit.

*

Tortio accipitur nomen *electionis* pro actu, quo medium rationis, quod est proprius finis virtutis moralis in particulari materia, attingitur juxta præscriptum, et regulas præcedenti®. Quamvis enim præscribere linem virtutibus moralibus in communi, et abstracte sumptum, non pertineat ad prudentiam, sed ad ipsam rationem naturalem, ex qua omnes prædictæ. virtutes habent inclinare, ad bonum rationis juxta doctrinam D. Th. 2, 2 q. 47 art. 6. Nihilominus tamen determinare in particulari materia qualiter medium inter diversas circumstantias occurrentes observari debeat, atque adeo qualiter in hac, et in illa materia prædictum bonum attingendum sit, pertinet ad prudentiam, ut docet ipse D. D.TLom. Thom. hac 1,2, q. 66 art. 3, ubi insolut. ad 3 sic ait : *Dicendum, quod prudentia non solum dirigit virtutes morales in eligendo ea, quæ sunt ad finem, sed etiam in præstituendo finem; est autem finis uniuscujusque virtutis moralis attingere medium in propria materia ; quod quidem medium determinatur secundum rectam rationem prudentiæ, ut dicitur in 2 ct 6 Elhicor*. Hujusmodi igitur actus, quo medium rationis in particulari materia attingitur, specialiter nomine *electionis* insignitur : ut videre est lib. 2 Ethic, c. 6 ubi virtus moralis diffinitur ab Aristotele : *Habitus electivus in mediocritate consistens prout sapiens, etc.* et lib. 8 cap. 13, principalis actus prædictæ virtutis ponitur *electio*, non quia omnes ejus actus præcise versentur circa media, aut sint proprie electiones: sed quia etiam ipsa intentio finis in particulari materia, quæ est potissimus illius actus, *declio* nominatur. Unde dixit D. Thom. D.Thom infra q. 56 art. 4 loquens de prædicto actu, quam Philosophus appellaverat *electionem*, quod in *eleclione duo sunt; scilicet intentio finis, qux perlinet ad virtutem moralem, et prxacceptio ejus, quod esi ad finem*. Videatur etiam in 3 distinct. 33 q. 2 art. 3. In nulla autem ex istis acceptionibus sumimus electionem in præsentia; quia (ut constat) communes sunt aliis actibus voluntatis, et plures intentiones hoc modo *electiones* dicuntur.

I

73. Quare ultima, et propria ejus ac- ultima ceptio est pro actu, qui versatur immediate circa medium, ul præcise dicit ra- cl ra- acceptio; tionem utilis ad aliquem finem; estque talis actus acceptatio ipsius medii in ordine

ad prædictum finem : condistinguiturque formaliter ab intentione, simplici volitione, fruitione, et aliis, si qui sunt in finem necnon a consensu, et usu, qui licet versentur circa idem medium, respiciunt tamen illud sub distincta ratione. De quo plura diximus torn. 2 tr. 5 disp. 2 dub. 2 iterumque dicemus infra tract. 12 in arbore prædicam. n. 4. Et hæc est propriissima, et rigorosa acceptio *electionis*, et de illa sic sumpta inquirimus quodnam sit illius objectum formale, et specificativum, an nimirum medium ipsum, quod eligitur; an vero finis, propter quem eligitur.

Animal-
versio.

Deinde nota, quod de electione, et de specificatione ejus possumus loqui, vel in genere moris, prout scilicet habet rationem bonæ, aut malæ moraliter : vel in genere Physico, et ut spectat præcise ad ordinem nature : et quia de prima specificatione agendum est infra q. 18 in tract. de bonitate, et malitia, ideo in hoc dub. de sola posteriori ex professo agemus.

i n-

Dubii nodus dissolvitur.

C inclu-
sio.

7 i. Dicendum ergo est, objectum formale quod specificativum electionis esse medium secundum rationem medii, et utilis ad finem, non vero ipsum finem. Atque idem dicendum est, servata proportionem de consensu, et usu. Assertio hæc jam a nobis fere diffinita fuit torn. 2 tract. 5 disput. 2 num. 62. Ubi probavimus, media quatenus media sunt, et ratio sua intrinsicæ utilitatis habere multiplicem rationem formalem objectivam, specificativam, et distinctivam diversorum actuum voluntatis, uti sunt electio, usus. etc. Quam etiam sequuntur Alvar, disp. 43, noster Cornejo tractat. 6 disput. 5 dub. 1. et alii ex Thomistis. et a fortiori tuentur illam Montes., Curiel, Lorca, Granada, et alii, quos num. 55 retulimus, llabeturque apud Aug. Doct. 1 part. q. 83 art. 3 ubi sic ait : *proprium objectum electionis est illud, quod est ad finem*. Eodem modo loquitur quæst. 22 de veritate art. 15, ubi agens de electione, cujus potentiæ actus sit. ita inquit : *Quod enim sit directe actus voluntatis, patet ex duobus. Primo ex ratione objecti. quia proprium objectum electionis est id. quod est ad finem*, etc. Quæ sane loca non satis exponuntur de objecto materiali : tum quia hujusmodi non dicitur objectum

Alrar.
Cortiejo.
Monte*.
Curiel.
Lorea.
Gra-
nado.

D. Thom.

proprium ; non enim dicimus reverts esse proprium objectum divinæ voluntatis, vel divini intellectus : aut proximum esse proprium objectum Charitatis : non nisi quia hæc sunt objecta præcise materialia, et appellatio *objecti proprii* soli objecto formali accommodatur. Tum etiam quia D. Thom. ad investigandam propriam essentiam electionis, et cujus potentia actus sit, recurrit ad ejus objectum; constat vero essentiam actus venire per se primo ex solo objecto formali. Et quamvis materiale aliquando ad id deservire possit ; ubi tamen ex professo de hac re agitur, non erat ita expediens, relicto objecto formali, ad materiale recurrere.

Deinde idem Aug. Doct. in hac 1, 2 q. 13 art. 4 sic ait : *Sicut intentio est finis, ita electio est eorum, quæ sunt ad finem* ; sed intentio ita est finis, ut hic sit objectum ejus formale : ergo electio ita debet versari circa media, quæ sunt ad finem, ut hæc ad formale ejus objectum pertineat. Videatur 2, 2 q. 24 art. 1, et 3, 3 q. 18 ar. 4; in 2 dist. 38 ar. 3 ad 5. — Adde, modum loquendi D. Thom. circa finem in ordine ad voluntatem, vel actum intentionis et in ordine ad electionem satis hoc denotare. Nam cum loquitur in ordine ad voluntatem, vel intentionem, absolute dicit finem esse earum objectum : cum vero loquitur in ordine ad electionem, non dicit esse objectum, sed *rationem objecti*, ut videro est, infra q. 8 ar. 3 et q. 12 art. 4; esse autem rationem objecti non proprie convenit objecto quod etiam formali, sed est proprium rationis *sub qua*, vel ejus unde ratio ista desumitur.

75. Probatur assertio ratione ex his locis desumpta. Quia illud est objectum formale quod alicujus actus, quod directe, formaliter, et ut quod, per talem actum attingitur, sed quod hoc modo attingitur per electionem, non est finis sed medium, ergo, etc. Major videtur perspicua : in hoc enim differt objectum quod, a ratione sub qua, quod hæc non est necesse, ut sit formaliter attacta : sed sufficit, quod sit ratio attingendi ; illud vero debet, ut quod attingi, atque adeo id dumtaxat erit objectum quod, et formale respectu cujuscumque actus, quod directe, et formaliter per illum attingitur. Minor vero suadetur. Tum quia si electio formaliter, et ut quod attingeret finem, denominaret illum formaliter electum : nam quilibet actus tribuit suam denominationem primariam ob-

Italis
asser-
tioni.

it'cto *quod* formali, et primario. Primaria autem denominatio electionis non potest esse alia nisi denominatio *eleccli*. Tum etiam, quia s@pe durat electio, quando juin non adest formalis, et expressa cognitio linis, ut experientia constat : id autem, quod formaliter, et. expresse per actum volitionis attingitur, debet expresse, et formaliter cognosci : nec potest cessante formali cognitione volitio formalis pernancre.

Cm fir. Confirmatur : ita se. habent (quoad præsens attinet) linis, et medium in ordine ad electionem, sicut principia, et conclusiones in ordine ad scientiam (neque enim hic locum habere potest discrimen, quod inter prædicta in ordine ad intellectum, et voluntatem constituimus, ut intuitu constabit), sed objectum formale *quod* habitus scientiæ sunt conclusiones, quæ cognoscuntur per principia, non vero ipsa principia, per quæ cognoscuntur; ergo, etc. Minor suadetur; quoniam principia in ordine ad scientiam præcise spectant ad rationem formalem *sub* (*µia*, ut ex Philos, et D. Thom. probant N. Complut, in Logica dis. 19 q.-i. Et ratio videtur perspicua: quia cum scientia essentialiter sit cognitio rei per suas causas, proprium ejus objectum *quod* debet esse scibile, quod habet causam su@ cognitionis : hujusmodi autem non sunt principia, sed sola conclusio, ergo, etc.

i III.

Eoasio cujusdam junioris praecluditur.

tan. 76. Huic argumento occurrit perdoctus quidam Junior ex discipulis D. Thom. cui opposita sententia magis placet, non satis convinci, medium osse objectum formale electionis, ex eo, quod solum illud denominetur formaliter *eleettim* : quia non semper sunt idem objectum formale, et objectum denominationis. Imo sæpe denominatio alicujus actus cadit dumtaxat supra objectum materiale : eo quod formale est incapax talis denominationis. Ut videre est in actibus divinæ prædestinationis, electionis, creationis, et aliorum : quorum objectum formale, etiam *quod* est sola divina essentia ; creatura; vero præcise sunt objectum materiale, ut explicuimus t. 2 pluribus in locis : et nihilominus denominationes *electi*, *praedestinati*, aut *creati* non tribuuntur divinæ essentiæ, sed solis

creaturis.—Ad confirmationem respondet eodem modo : quia denominatio *sciti* (inquit) non est propria denominatio disjecti formalis respectu habitus scientiæ, sed objecti materialis : et ita non rnirum, si conclusio, et non principia *scita* denominetur, quamvis non illa, sed hæc ad objectum formale pertineant.

77. Hæc tamen solutio rationem nostram non enervat : nam etsi loquendo de denominatione actus secundaria, non semper sit idem objectum formale, et objectum denominationis, ut in exemplis adductis contingit : loquendo tamen de primaria, omnino coincident. Hoc autem sic ostenditur : quia sicut repugnat formam esse in aliquo, tanquam in proprio subjecto, et non tribuere illi denominationem suam primariam, ita repugnat actum ad aliquid ferrninari tanquam ad objectum *quod* formale, et primarium, et non eo ipso conferre illi denominationem primariam talis actus : et sicut ex incapacitate subjecti ad suscipiendam denominationem primariam forni®, colligimus incapacitatem ejusdem ad exercendum munus subjecti *quod* respectu talis form®, sic ex incapacitate alicujus objecti ad recipiendam denominationem *attacti ut quod per actum*, colligere debemus incapacitatem ipsius ad exercendum munus objecti formalis *quod* respectu talis actus : militatque utrobique eadem ratio: nam sicut primaria denominatio form® respectu subjecti nihil aliud est, quam forma ipsa ut communicata subjecto, et idcirco .eo ipso quod subjectum formaliter, et *ut quod* suscipiat formam, suscipit prædictam denominationem, ita denominatio primaria actus respectu objecti, nihil aliud importat, nisi tendentiam ejusdem actus, et terminationem ad objectum : quare manifeste repugnat aliquid exercere munus objecti formalis *quod* respectu alicujus actus, et non eo ipso suscipere denominationem primarium provenientem ex ipso actu. Ergo si linis esset objectum formale *quod* actus electionis, non posset non denominari fonnaliter. et *ut quod* ab ea *attactus*, ac proinde *elatus* : cum hæc sit denominatio illius primaria. Quod si semel est incapax recipiendi hujusmodi denominationem, ideo est quia est incapax exercendi munus pnedicti objecti.

78. Neque exempla adducta oppositum convincunt : quia omnes actus divin® voluntatis, et intellectus, qui respiciunt di- caolor exempla.

vin.im essentiam per modum objecti formalis *quod* tribuunt ei suam denominationem primariam. Denominationes vero *dccli, prxdeslinaii, et creati* propterea solis creaturis tribuuntur, quia sunt omnino secundarim. Si vero petas denominationem primariam, quum actus prædicli tribuunt divina' essentia'? Respondetur, denominari' illam *cognitam*, aut *wlitam*, *ul est ratio eligendi creaturas, prædestinattdi*. aut *creandi*. Idem enim actus prædestinationis, V. gr. absque distinctione etiam virtuali. terminatur per se primo ad cognoscendam practice divinam essentiam, prout est ratio ordinandi creaturas ad suum finem : et secundo ad ipsas creaturas, ut ad rem ordinatam ; et sic divinam essentiam denominant *cognitam formaliter, prout est ratio prxdiclx ordinationis* ; cslque hæc primaria denominatio, qua non potuit definire: creaturas vero *ordinatas*, et *prxdestinalas*, quæ est denominatio secundaria, sine qua essentia prædictorum actuum eadem permaneret.

Neque hinc fit, hoc ipsum posse dici de electione creata respectu finis, et respectu mediorum; nam hujusmodi electio neque ad rem electam, neque ut ad rationem eligendi terminatur ad finem formaliter, et *ut quod* ; ut patet cum cessante formali cognitione finis, durat electio. Unde etiam si admitteremus primariam denominationem, quam electio tribuit, non esse denominationem *electi* ; sed aliam, adhuc non posset dici, quod finis formaliter eam recipiat. — Diximus, *etiam si admitteremus, etc.* quia respectu electionis creaturæ, nequaquam id debet admitti, sed sicut primarius ejus conceptus, est quod sit electio, et in hoc primaria ejus ratio consistit, ita denominatio primario ab illa proveniens, non potest esse alia, quam denominatio electi. Secus dicendum est de electione divina, cujus primarium munus non est, quod sit electio creaturarum : potuit enim Deus non eligere creaturas : sed quod sit volitio divinæ essentiae. prout est ratio in actu signato eligendi illas, ut explicuimus.

Effugium.

Impugnatio.

79. Dices, licet finis non attingatur per electionem formaliter, et *ut quod*, atque adeo per modum rei electæ, attingi tamen *ul quo*, quatenus est ratio eligendi media: et attingi virtualiter in mediis.—Sed contra, quia attingi dumtaxat ut *quo*, aut esse rationem attingendi aliud, proprium est solius rationis *sub qua* : quælibet enim ratio *sub qua* sic attingitur : ergo si finis

hinc solummodo attingitur per electionem, non attingitur tnnquatn objectum formata *quod* ; alias nulla erit distinctio inter hujusmodi objecta. Quod vero dicitur <le attingentia virtuali, vel non est ventjn, vel non est ad rem.

Pro quo nota, objectum aliquod attingi virtualité) iribus modis posse contingere. Vel quia virtualiter continetur in eo, quod formaliter attingitur : qua ratione media attinguntur per actum intentionis, quia continentur virtualité; in fine, quem intentio attingit formaliter. Et hunc modum attingendi virtualiter planum est non sufficere ad rationem objecti formalis : quin potius videtur esso proprium objecti materialis, ut ex adducto exemplo constat. Vel quia est causa, ut aliud attingatur ; et quia causa manet virtualiter in effectum, dicitur virtualiter attingi, cum attingitur formaliter illud, cujus est causa. Hoc modo finis attingitur virtualiter per electionem mediorum, quia intentio finis, et ipse finis est causa eligendi media, et virtus intentionis illius in horum electione permanet. Et neque hic modus attingentiæ sufficit ad objectum formale : nam, quod sic attingitur, solum mediate, et quasi radicaliter influit in actum, per (piem virtualiter attingi dicitur; quatenus influit immediate in alium actum, a quo iste causatur, ut in adducto exemplo constat : ad rationem autem objecti formalis non sufficit quomodo-cumque influere in actum, sed debet influere proxime, et formaliter. Unumquodque enim eo modo participat rationem objecti, quo influit in actum, cujus objectum dicitur : et ideo si sit objectum proximum, et formale, eodem modo debet influere : quod si solum mediate, et radicaliter influit, hoc dumtaxat modo rationem objecti sortietur. — Adde quod sicut de ratione objecti est, ut objiciatur actui, cujus objectum dicitur: ita juxta modum, quo objicitur, participare debet rationem objecti : atque adeo, quod non objicitur immediate, et formaliter per se ipsum, sed mediante alio, cujus est radix, mediate dumtaxat, et radicaliter objecti rationem habebit.

80. Denique aliquid potest attingi virtualiter, quia attingitur non immediate in seipso, sed ut splendet, et relucet in alio: ita ut ratio attingendi, imo et ratio formalissime, et per se primo attacta sit ratio illa, quæ in alio relucet ; id vero, in quo relucet, præcise se habeat sicut materia. Et hunc modum attingentiæ admittimus sufficere

sufficere :nl rationem objecti formalis. Quia quod sic attingitur, non tam dicitur attingi virtualiter, quin attingi formaliter illi alio, in quo relucet : et ita quod proxime, et formaliter influit in actum atque adeo tanquam objectum formale, («t sola illa ratio contenta in alio, re)ucen»[ue in illo ; ipsum vero, in quo relucet, participat concurrens, ut subjectum, et materia applicans ad actum prædictam rationem. Certe in illis nullatenus hoc tertio modo attingitur virtualiter per electionem. Nam, ut num. 45 ex I). Thoma diximus, ad finem, secundum quod relucet in mediis, terminatur actus simplicis volitionis, qui est ejusdem rationis cum actu terminato ad finem secundum se, et in se : sicut ad principia quatenus relucet in conclusionibus terminari diximus eandem simplicem intelligentiam, quæ terminatur ad ipsa principia secundum se, et in se sumpta. Cum ergo objectum electionis debeat distinguere ab objecto simplicis volitionis, consequens est. quod illius objectum nequeat esse finis, prout prædicto modo relucet in mediis; sed media ipsa, in quibus finis alias relucet, formaliter ut media sunt, et ut a fine distinguuntur, atque adeo, quod proxima ratio terminativa, et specificativa electionis non sit bonitas finis, sed propria utilitas medii, ratione cujus est proxime, et formaliter eligibile.

81. Ex quo etiam impugnata manet solutio quæ adhibetur confirmationi : nam omnia, quæ diximus, æque probant principia non posse esse objectum formale *quod*, habitus scientiæ. Sed præterea impugnari potest. Tum quia manifeste repugnat Philosopho, et D. Thomæ. Ille enim lib. 2 Poster, c. ultimo hanc proponit quaestionem : An eadem scientia, qua cognoscitur conclusio, attingat etiam principia, per quæ cognoscitur? *Dubitaverit autem quispiam* (inquit) *utrum cognitio eorum, quæ mediis vacant* (scilicet principiorum) *sive eadem? an non eadem? et utrum scientia sive utriusque? an non sive?* Respondet vero : *Hæc itaque cum ita sint, scientia quidem principiorum non erit*, etc. Ubi, ut vides, negat cognitionem scientificam ad principia se extendere, ac proinde, quod respiciat illa tanquam objectum formale, *quod*. De quo videndus est D. Thom. lect. 20. Idem supponit Aug. Doct. lib. 1 Poster, lect. 41 ibi : *Cum ergo scibile sit proprium objectum scientiæ*, etc. Scibile autem non est principium; sed sola conclusio. Et 2,

2 q. 1 art. I, distinguens in objecto habitus cognoscitivi duas rationes; nempe rationem formalem *quæ*, et rationem *sub qua* ; ad primam dicit pertinere conclusiones, et ad secundam media, per quæ conclusiones demonstrantur, et ita inquit : *Cujuslibet cognoscitivi habitus objectum duobus modis ; scilicet id, quod materialiter cognoscitur, quod est sicut materiale objectum, et id, per quod cognoscitur, quod est formalis ratio objecti ; sicut in scientia Geometriæ materialiter scita sunt conclusiones, formalis vero ratio sciendi sunt media demonstrationis, per quæ conclusiones cognoscuntur*. Circa quem locum observant bene N. Complut, disput. t Logicæ num. 10 et communiter Thomista, quod divus Thomas appellat objectum materiale, quod nos dicimus objectum formale *quod*, seu rationem *quæ*, eo quod ratio ista ad rationem *sub qua* habet se, sicut materiale ad formale, ut n. 27 adnotavimus. Hanc ergo rationem *quæ* respectu scientiæ Mathematicæ, affirmat Angelicus Doctor esse conclusiones, principia vero per quæ cognoscuntur, esse solum rationem cognoscendi, atque adeo rationem *sub qua*. Quare manifeste videtur contra ejus doctrinam asserere, aut quod principia scientiæ sint ejus objectum formale *quod*, aut quod conclusiones ad objectum pure materiale pertineant.

82. Tum etiam eadem solutio impugnatur. Quia scientia diffinitur tamquam per objectum, per conclusiones, non vero principia, ut videre est in N. Complut, citata dis. 19 ubi ex Arist. 6 Ethic, c. 6 hanc desumunt scientiæ diffinitionem : *Scientia est habitus circa propositiones universales, necessarias, et mediatas*. Habitus autem non diffinitur per objectum præcise materiale, sed per objectum formale *quod*, ut stat sub ratione *sub qua*; ergo non principia, quæ sunt propositiones immediatæ ; sed propositiones mediatæ, quæ sunt conclusiones ad rationem prædicti objecti *quod* spectant. Adde, quod si objectum formale *quod* scientiæ essent principia, idem esset objectum habitus principiorum, et objectum scientiæ ; quamvis secundum diversam rationem (quod solutio, quam impugnamus, libenter admittit) atque adeo idem esset in esse rei objectum *quod*, nostræ Theologiæ, et objectum finis, quæ est habitus principiorum Theologiæ, nempe Deus, seu propositiones, quæ de divinitate immediate enuntiantur : hæc enim

N.
Comp<

sunt principia Theologia', et hæc eadem sunt objectum fidei. Ex quo rursus fieret non minus Theologiam, quam fidem esse virtutem Theologalem : darënturquo proinde contra communem consensum, et modum loquendi Theologorum quatuor Théologales virtutes, nempe Charitas Spes, Fides, et Theologia.

Nec refert, quod prædicla principia sub diversa ratione habeant esse objectum Theologia?, ac sunt objectum fidei. Quia ad rationem virtutis Theologalis sufficit, ut attacta per modum objecti formalis *quod*, sit Deus in seipso, quidquid sit de ratione, secundum quam attingitur : secundum diversam enim rationem Deus est objectum spei, et objectum charitatis ; et nihilominus utraque est virtus Theologalis, quia utraque illum respicit per modum objecti formalis *quod* ; ergo si objectum *quod* Theologiæ est idem in esse rei cum objecto Fidei ; ac proinde objectum formale *quod* specificativum utriusque est Deus, prout est in se. seu propositiones, quæ de illo immediate enuntiamur, utraque erit virtus Theologalis, etiamsi prædictum objectum sub diversa formaliter ratione attingant.

Objec-
Un.

83. Neque obest, si objicias, quod intellectus postquam assentit præmissis, non indiget novo habitu ad assentiendum conclusioni : ergo vel habitus scientiæ extendit se ad assentiendum præmissis : vel superfluit talis habitus. Consequentia videtur perspicua ; antecelens autem suadetur. Nam intellectus per assensum præmissarum manet determinatus, etiam quoad exercitium, ad assentiendum conclusioni, ut probant N. Compl. in log. disp. 17 q. 4 ; ad id autem, a quo quod intellectus est determinatus, non requiritur habitus : cum habitus ponatur ad tollendam indifferentiam potentiæ, ut D. Thom. docet infra q. 50 art. 3 ad 5 : ergo, etc. Respondetur enim, quod etsi intellectus per assensum præmissarum necessitetur ad assentiendum conclusioni in præsentia ipsarum præmissarum, non tamen ad assentiendum illi, quoties secundum se, et absentibus præmissis ut sic dicamus), occurrit : sed ad hoc necessarius est novus habitus. Unde etsi habitus scientiæ non se extendat ad assentiendum præmissis, neque etiam necessarius sit ad assentiendum conclusioni, quoties hæc per formalem demonstrationem, et in præsentia præmissarum ex illis infertur : adhuc tamen prædictus

So'uiar.

habitus non superfluit, sed ponitur in facilitandum, et habilitandum intellectum, ut quoties aliqua conclusio, quæ prius per formalem demonstrationem ex præmissis deducta fuit, per se, et solitarie occurrit, prompte, et faciliter ei assensum prælæt in virtute præcedentis demonstrationis, sine eo, quod nova demonstratio formalis ad id sit necessaria.

§ IV.

Refertur opposita opinio ; et primum ejus fundamentum enervatur.

84. Contraea, quæ in hoc dubio resolvimus, sentiunt nonnulli, quos suppresso nomine refert Martinez et alii etiam ex discipulis D. Thom. quorum sententia suaderi potest. Primo, quia nullus actus cujuscumque potentiæ potest habere pro objecto formali id, quod non continetur sub objecto formali adæquato ipsius potentiæ : sed objectum formale adæquatum voluntatis est solus finis, ut ostensum est dub. præced. : ergo neque electio, neque aliquis alius ejus actus, potest habere pro objecto formali medium, vel aliquid, quod non sit finis. Minor, et consequentia constat. Major autem videtur perspicua : nam cum potentia per omnes actus tendat ad suum objectum formale, omnino repugnat aliquem ex illis egredi latitudinem talis objecti : aut esse objectum alicujus ex prædictis actibus id, quod sub objecto potentiæ non comprehenditur.

Confirmatur : nam potentia specificatur ab objecto mediis suis actibus : ergo idem debet esse objectum specificativum actuum, et objectum specificativum potentiæ.

85. Ut huic argumento -quod est præcipuum pro opposita opinione; clarius et facilius respondeamus, animadvertendum est primo ad specificandam aliquam potentiam et idem est de habitibus) simul concurrere ordine quodam actus, et objectum : nam objectum non specificat nisi ut est attingibile mediis actibus, neque actus nisi per modum attingentiæ objecti : unde sicut, quod immediate specificat actum, est objectum : ita quod specificat immediate potentiam, est actus, et medio ipso objectum. Cæterum sicut in objectis distinguimus, aliud primum : quod scilicet a potentia per se primo respicitur, et per ordinem ad quod specificatur, et hoc vocamus ob'jectum *specificativum*, et *formale* :

Pfifct
a 7 ».

venii
pro
sola-
tioce.

l'otwlc et uliud secundarium, quod non por se primo a potentia attingitur, sed ex consequenti, et ratione objecti primarii, quod *materiale* appellamus, estque extra lineam specilicativi : ita ex parte actuum distinguere debemus quosdam primarios, pro quorum elicentia potentia, et habitus instituta sunt a natura, et per ordinem ad quos spccilicantur, et difliniuntur quosdam vero secundarios, qui non perlinent ad rationem specilicativi habitus, vel potentia?, neque intrans eorum diffinitionem : sed consequuntur ex actibtis primariis, in quorum virtute continentur. Cujus ratio Mi™, traditura D. Thoma 2, 2, quæst. 28 art. 4 ubi ioquens de habitu charitatis, et de ejus actibus, sic ait : *Esi autem contingens tx uno habitu plures actus ejusdem rationis ordinatos provenire, quorum unus sequatur a altero. Et quia posteriores actus non procedunt ab habitu virtutis, nisi per actum priorem, inde est, quod virtus non diffinitur, nec denominatur, nisi ab actu priori; quamvis etiam alii actus ab ea consequantur*, etc.

8fi. Ex quo fitiet est secundo observandum' quod licet actus primarii debeant habere pro objecto formali ipsum, quod est objectum formale potentiae, quia (ut diximus) potentia non nisi mediis hujus modi actibus a prædicto objecto specificatur : actus tamen secundarii no ipso, quod sunt tales, petunt versari immediate, et perse primo circa objecium secundarium : ita ut, quod respectu potentiae solum est secundarium, el materiale, respectu prædictorum actuum sit furmale, et pr.ma- I rium : proindeque eorum specificalivum.

Et ratio videtur perspicua : nam actus aliquis non dicitur secundarius, quia ad objectum secundarium de materiali, et secundario se extendat : hoc enim etiam I actibus primariis potest competere, ut patet in actibus divinis, qui post attingendam divin»? essentialæ, extendunt se de materiali ad attingendas creaturas ; ergo i idcirco appellatur secundarius, quia per i sc primo, et ut ad objectum formale sui, terminatur ad id, quod respectu potentiae est secundarium, et materiale. Et licet tales actus eo ipso quod secundarii sunt, et ab actibus primariis dependent, non possint non etiam dependere ab objecto primario potentiae, a quo actus primarii specificantur : hæc tamen depenlencia nequaquam est ut ab . objecto *quod* directe, et formaliter attacto ipsis actibus secundariis, sed sicut a causa, et principio, in

cujus^virlute excreentur : et ad summum sicut a ratione *sub qua*, juxta ea, quæ η. 8u tetigimus, et num. 93 magis explicabimus. Per quod tacita objectio manet obiter soluta.

87. Et quamvis hæc doctrina non sit adeo communis, non tamen est ita particularis, ut exemplis careat. Etenim juxta Elucidatur exemplis. N. Comp. Araojo. probabiliorem Thornistarum sententiam, quam luentur N Complut, in lib. de anima disp. 17 n. 8 in l solut., Araujo I. l Met. q. l ar. l n. 3, et alii, objectum formale, adæquatum, et specilicativum intellectus est solum ens reale ; ens vero rationis præcise spectat ad objectum materiale : et nihilominus aliquis habitus intellectus, scilicet habitus logicæ, et ejus actus habent pro objecto formali specilicativo ens rationis, ut probant iidem Complut. in logica disp. l q. 1, et docent communiter Thomistæ. Cujus nulla aptior ratio reddi potest, nisi, quod actus logicæ sunt actus secundarii intellectus (actus enim primarii tendunt præcise ad ens reale) et ideo possunt habere pro objecto formali, et specilicativo sui id, quod respectu poI tentiae est materiale, et secundarium. Abud exemplum est in logica docente, et mente : quæ cum sit unus habitus, isque essentialiter, et entitative scientia, debet habere pro objecto formali, et specilicativo verum infallibile, et necessarium : et ita actus illius primarii, qui sunt actus docentis, sunt vere scientific'., specificanturque proinde ab objecto necessario : et tamen cum hoc cohaeret, ut plures alii ab eodem habitu eliciti, cujusmodi sunt actus utentis, nec sint scientifici, nec circa objectum specificalivum habitus immediate versentur, aut ab eo specificentur ; sed ab aliquo contingenti, et opinabili, quod respectu habitus solum potest esse objectum secundarium. Cujus rei plura alia exempla adducere possemus, in actibus secundariis Gharitatis, Fidei, Spei Theologica?, etc. quæ brevitatis causa omittimus.

Denique observa, ex actibus a voluntate elicitis illos esse primarios, qui versantur immediate circa finem : ut est simplex volitio, et intentio : nam propter hos primo instituta est. Electio vero, et alii, qui versantur immediate circa media, ex propria sua ratione sunt actus secundarii : quia sicut voluntas, et ejus beatitudo non est per se primo ad media, sic neque ad prædictos actus. SJulio argu-mentor.

8S. Ex his ad argumentum facilis est

olutio. Respondetur enim niajoroii esse veram loquendo de actibus primariis, in ordino ad quos potentia specificatur : ii enim respicere debent tanquam objectum formale, et speciificativum, ipsum, quod est formale potentia. Secus de actibus secundariis, qui eo ipso p. ssunt, et debent per se primo respicere aliquod respectu potenti® secundarium ; atque ita debent habere pro objecto formali ipsorum aliquid, quod respectu illius est tantum materiale. Et quia electio, et cæteri, quibus voluntas attingit media, essentialiter sunt actus secundarii, possunt ea respicere tanquam objectum sui formale, quamvis respectu voluntatis solummodo sint materiale. Quare cum in probatione majoris in argumento dicitur, potentiam per omnes suos actus tendere ad objectum formale : si intelligatur de tendentia proxima et immediata, solum est verum loquendo de actibus primariis ; nam actibus secundariis potest ad objecta materialia immediate attingenda dellecti. Quamvis hujusmodi attingentia semper sic cum dependentia, et respectu ad objectum primum. — Per quod patet ad confirmationem : solum enim procedit de actibus, per ordinem ad quos potentia specificatur, qui sunt actus primarii.

Objection.

89. Nec refert, si contra solutionem objicias, potentiam quocumque modo operetur, semper operari sub ratione sui objecti formalis, et in ordine ad ipsum : nam sicut propriam speciem nunquam exuit, sic neque in aliqua Operatione mittere potest respectum ad proprium speciificativum : ergo omnis actus voluntatis, sive primarius, sive secundarius respicere debet objectum speciificativum ipsius voluntatis, quod est finis. — Adde, quod si voluntas haberet aliquos actus, qui respuerent prædictum objectum, non esset efficax ratio Angelici Doctoris in hoc art. 1, ubi ex eo probat omnes actus humanus debere esse propter finem, quia omnes procedere debent a voluntate secundum rationem sui objecti formalis, quod est finis : aut altem non de omnibus sed de illis tantum, qui immediate circa linem versantur, intentum convinceret : quo i quidem est contra communem consensum discipulorum sancti Doctoris. — Adde secundo, quod idem Angelicus Doct. art. 2 ex eadem ratione prohibet omnes actus humanos specuari a line, ac roinde respicere illum tanquam objectum formale.

Quod etiam de omnibus actibus voluntariis, sive circa modia, sive circa linem versantur, intelligendui esae, modus loquendi, et contextus demonstrat.

90. Non itaque hoc referi : nam con- j.,
emo antecedenti, distinguendum est con- ti
sequens, et si sensus sit omnem actum voluntatis debere respicere objectum ejus formale, vel tanquam objectum primum, et immediatum ipsius actus; vel saltem tanquam causam el principium movens initiative ad illum tanquam rationem *sub qua* (modo infra declarando), admitti debet; quod et nihil amplius ox antecedenti colligitur. Si autem sensus sit omnem actum voluntatis, etiam secundarium debere respicere prædictum objectum fieri i
modum objecti proximi ipsiusmet actus, negandum est : quin, ut aliqua potentia etiam quando operatur per actum secundarium et in ordine ad objectum secundarium, operetur sub ratione objecti primarii, satis est, quod ipsum objectum primum moveat ad talem operationem per modum rationis ju & *qua* et ut objectum ultimum, I
quamvis non sit ejus objectura formale, j
quod, nec proxime ad eam concurrat.

Per quod patet ad primum, quod ex D. Thom. additur : ut enim omnes actus voluntatis sive primarii, sive secundarii s nt propter finem, satis est, quod omnes illum respiciant aliquo ex modis dictis : quia ly. *pi'opltr*, non dicit determinate causalitatem objecti formalis, *quod* : sed vel hujus, vel rationis *sub qua* saltem radicalis — Similiter dicendum est ad secundum : sat est enim, ut doctrina illa articuli verili. elur, quod omnes actus voluntatis respiciant linem aliquo ex prædictis modis : nam eo ipso finis ad eorum specificationem concurreret, sicut principia concurrunt ad specificationem habitus scientiæ et omnium suorum actuum, quamvis nec sint)
objectum eorum formale *quod*, nec ratio formalis *sub qua* omnino proxima, sed solum id, ex quo talis ratio desumitur.

91. Secundo objicies, de ratione voluntatis esse, ut sit potentia libera, et ideo actus, qui ab illa procedunt tanquam a principio agendi libere, non posse esso pure secundarios : constat autem inter omnes actus, qui a voluntate hoc modo procedunt, potissimam esse electionem ; nam idcirco specialiter libero arbitrio attribuitur, quia libertas, seu facultas accipiendi unum, relicto alio, in electione potissimum splendet, ut docet D. Timm. l p. q. 83 art. 3. j

Despondetur, 1

?Ů IU'spQiHh'iui, pOliUM ox hac objectione
 «olutioiWin nostram cunlirmuri. Nam *i
 voluntas sit potentia libera, prius turnon
 est potentia naturalis, ox eo quoti libertae ni
 natura fundatur et eam essentialiter præ-
 supponit : undo sicut primarius conceptus
 voluntatis non est, quo i sil libera, ita ne-
 que actus, in quibus potissimum libertas
 splendet, cujusinodi est electio, ad prima-
 rium speciificativum ipsius voluntatis ter-
 minari debent, aut inter actus primarios
 enumerari. E contra vero, quia conceptus
 primanus voluntatis est, quod sit poleu-
 lia naturalis, illud debet pro objecto ejus
 primario et spccilicativo assignari, in
 quod per modum natura; tendit, cujusmodi
 est tinis el pracipue linis ultimus : ilique
 actus dicendi sunt omnino primarii, qui-
 bus in hujusmodi objectum immediate,
 atque adeo cum aliqua necessitate fertur.
 Ex quu ht, ut inter actus perfecte volun-
 tarios ille magis accedat ad rationem actus
 primarii, qui minus participat de ratione
 liberi, magisque per modum naturte ob-
 jectum suum respicit; e converso autem
 illi potissimum inter actus secundarios
 numerari debent, in quibus reperitur ma-
 jor libertas. Potestque explicari in volun-
 tate divina, cujus conceptus primarius ne-
 quaquam consistit in eo, quod sit libera,
 sed in eo, quod sit perfectissima natura :
 el ideo circa suum objectum prirtiarium
 secundum se consideratum, quod est di-
 vina bonitas, omnino necessario fertur ;
 adusque ejus omnino primarius, seu pri-
 maria ejus terminatio nequaquam est M-
 hera. E conlra vero ratio liberte esi in illa
 munus secundarium, tolaque libertas non
 in terminatione al objectum primum
 secundum se sumptum, sed in termina-
 tione ad secundarium sita est, ut explicui-
 mus in tract, de voluntate Dei disp 7. dub.
 7 : electionem ergo esse maxime liberam
 potius arguit esse actum secundarium.

*Dujki aliud pro prædicta sententia argu-
 mentum , et ulriusque solutio.*

92. Secundo arguitur pro prædieta sen-
 tentia : quia finis aliquo modo est objectum
 electionis non materiale; ergo formale. Ma-
 jor constat : nam electio vere est propter fi-
 nem, et finis in eam influit, ab iliaque
 aliquo modo respicitur : ergo aliquo modo
 babel respectu illius rationem objecti. Mi-

nor otium probatur : quia electio respicit
 linem ut rationem formalem appetendi, et
 eligendi media : hic autem modus respi-
 ciendi non est proprius objecti mater alis,
 ut ex se constat : ergo, ěb

Dices linem, neque esse objectum ma-
 teriale electionis, neque objectum formale
quod; sel pertinere ad rationem *sub qua*;
 sicut principia demonstrationis perlinent
 ad rationem *sub qua*, habitus scieritiæ. —
 Sed contra: quia non stat media esse objec-
 tum formale, *quod* speciificativum electionis,
 et linem esse rationem *sub qua*; quia ratio
sub qua alicuius actus, vel habitus, debet
 immediate afficere objectum formale *quod*,
 debetque esse intrinseca tali objecto : eo,
 quod hujusmodi ratio nihil aliud esi, quam
 atting.hilitas propria, et intrinseca pr.edicti
 objecti : constat autem finem non hoc
 modo afficere me lia, sed liabct se ad illa
 omnino extrinsece : ergo, etc.

93. Respondetur nihilominus, sustinendo *Solutio.*
 traditam solutionem. Ad cujus impugna-
 tionem dicendum est : duplicem posse as-
 signari rationem *sub qua* respectu alicujus
 actus, vel habitus : aliam proximam, et
 formalem, sub qua immediate objectum
 formale *quod* attingitur, et hanc admitti-
 mus debere esse intrinsecam tali objecto,
 debereque immediate il ud afficere, ut im-
 pugnatio convincere videtur. Alia est ratio
sub qua mediata, et radicals, quæ ita ap-
 pellari potest, eo, quod sit radix, et causa
 rationis *sub qua* proximæ, et formalis : et
 hæc non debet esse intrinseca objecto for-
 mali *quod*, sed sufficit, quod per ordinem
 ai illam , dependenterque ab ea tanquam
 a radice sua? intrinsecæ attingihiliatis
 respiciatur. Cum ergo linem pertinere di-
 cimus ad rationem *sub qua* electionis, non
 loquimur de ratione *sub qua* proxima, et
 formali : quia hujusmodi ratio non differt
 ab intrinseca bonitate, et eligibilitate me-
 dii, ratione cujus intrinsece est per elec-
 tionem acceptable : sed de ratione *sub qua*
 radicali, et mediata. Nam re vera tota ap-
 petibilitas. et eligibilitas medii, ex line tan-
 quam a radice desumitur, et ab eo essen-
 tialiter dependet. Quemadmodum principia
 demonstrationis dicuntur pertinere ad ra-
 tionem *sub qua* scientite : non quia per
 se ipsa immed ate, et intrinsece afficiant
 conclusionem, quæ est objectum formale
quod, atque adeo non quia sint ratio *sub*
qua proxima, et formalis : hæc enim est
 ipsa cognoscibilitas intrinseca conclusionis,
 quæ *scibililas* dicitur, sed quia sunt causa,

et radix, a qua prædksa sedulitas onum ducit. Et juxta luec intelligenda sunt quolies in praesenti, aul alibi dixerimus finom pertinere ad raliunem *sub qua* electionis, et principia ad rationem *sub qua* scientia?.

ur * Tertio probator : quia ita comparantur ad electionem linis, et medium, sicut Deus, et proximus comparantur ad actum Charitatis, quo diligimus proximum propter Deum : sed respectu istius actus solus Deus est objectum formale; proximus vero praecise est objectum materiale : ergo etiam respectu electionis linis habebit rationem objecti formalis ; media vero ad materiale pertinebunt. Major videtur perspicua : Tum quia proximus per charitatem diligitur per molum medii in ordine ad Deum tanquam ad iinem. Tum etiam, quia sicut proximus non diligitur nisi propter Deum, et ideo Deus, et ejus bonitas est ratio diligendi proximum : ita medium non appetitur, neque eligitur nisi propter iinem, ipsaque bonitas linis est ratio appetendi, et eligendi illud. Minor vero praeterquam quod videtur esse expressa divi Thomæ 2, 2, q. 25 art. 1j probatur: quia Cbaritas etiam prout inclinatur ad diligendum pruximum, est virtus Theologalis, ut ex se constat : de ratione autem virtutis Theologalis est, ut solus Deus sit ejus objectum formale, et ut a solo ipso specificetur : ergo, etc.

jPl' 94. Respondetur primo negando majorem. Ratio dispariatis est, quod in proximo secundum quod diligitur per Charitatem non supponitur aliqua bonitas distincta a bonitate Dei, quæ formaliter moveatur ad illum, etiam propter Deum diligendum : sed proxima ratio, ut diligatur per Charitatem, est bonitas divina, quæ in proximo relucet : proximus vero, et quælihet bonitas creata praecise se habet per modum materiæ, in qua bonitas Dei splendet. Ad eum proportionalem modum quo n. 45 diximus, quod cum simplex volilio terminatur ad media, tota ratio medii, et propria ejus bonitas habet se de materiali : quod vero formaliter terminatur est bonitas linis, prout in medio relucet. E, ideo sicut simplex volitio etiam quando terminatur ad media, habet pro objecto formali solum iinem, ipsa vero media respicit ut materiale : ita actus Charitatis etiam quando terminatur ad proximum, liubet pro objecto formali divinam bonitatem : proximum autem pro materiali. Et

quod! ibi formailier etiam *ni quod* diligimus non rsl proximus, ut est aliquid Dei, eed Deus relucens in proximo. Quod optime docuit divus Bernard, lib. de amore Dei c. 1j, ubi sic aiL : *Doermur amare proximum secundum legem Charitatis putam : ut sicut Deus non nisi se ipsum amat in nobis, tl nos ipsum didicimus amare in nobis : ita et proximum, sicut nos incipiamus amare, in quo solum Deum amamus.*

Cælerum in mediis, ut sunt atlingibilia per actum electionis, supponitur de formali propria bonitas distincta a bonitate linis : nempe eorum utilitas, ratione cujus proxime, et formaliter electionem terminant, alliciuntque immediate voluntatem, ut ipsa eligat. Quamvis quia talis bonitas essentialiter est respectiva linis, tota illa allicientia sit propter finem, et cum dependentia ab illo, modo explicato § praecedenti.

95. Ex quo fit (et confirmatur non parum hanc solutionem) quod licet in cbaritate idem specie sit actus, quo diligitur proximus propter Deum et quo Deus propter se diligitur, ut multi probabiliter censent, et videtur docere divus Thomas 2, 2, q. 25 art. 5 et in 3 distn. 27 q. 2, art. 4 quæstiunc. 1 ad 3; actus tamen, qui terminatur immediate ad media, scilicet electio, distinguitur specie ab actu, qui immediate terminatur ad finem. Cujus nulla aprior ratio reddi potest, nisi illa, quam tradidimus et insinuat a divo Thoma in 3 distinct. 9 quæstion. 2 articul. 1 ad 2, quia nimirum in medio datur propria bonitas distincta a bonitate finis formaliter terminativa electionis : in proximo aulem tota ratio terminandi actum charitatis est ipsa divina bonitas, quæ dilectionem Dei immediate terminat : cum hac sola diversitate, quod dilectionem Dei terminat, ut habet esse in ipso Deo, dilectionem vero proximi, ut relucet in proximo, cui communicatur : quia bonitas divina eadem formaliter est, sive in se, sive in proximo consideretur, utraque dilectio ad eandem speciem spectat.

96. Nec verum est, si rlgorose loquamur, quod in prima [robatione majoris dicitur, videlicet proximum diligi per charitatem per modum medii : quamvis habeat cum mediis aliquam similitudinem : ob idque a divo Thoma sæpe *medium* nuncupetur, ut vrdere est 2. 2 quæst. 44 art. 2. Quoniam de ratione medii proprie dicti est ut conducat ad finem per modum

moduli) mill., inhialque. elT. clive in il-
ium : cum iulem Deo. ut est in se ipMO,
nihil sit utile, aut in illo influera posait,
lit, ul nihil eorum, quæ propter ipsum
immediate diliguntur, ametur proprio par
modum medii. Undo neque, actus, quo
proximus nropter Deum diligitur, proprio
est electio, sed quiedam volilio, aul inten-
tio .secundaria : de quo plura dicemus
disput. teq. dub. 5. Ad secundam proba-
tionem dicendum est, aliter proximum dili-
gi propter Deum, et aliter medium propter
linem : nain in proximo (ul dictum esi)
tota ratio proxima ol formalis diligendi
est Deus : et proximus solum est objectum
materiale : medium vero ita eligitur prop-
ter finem ; ut proxima el formalis ratio
eligendi non sil linis, sed bonitas et utili-
tas ejusdem medii, ut explicatum est
nam. 94.

97. Se undo respondetur, admissa ma-
jori, negando minorem : quamvis enim
objectum formale et specificativum habi-
tus charitatis sit solus Deus et bonitas in-
creata ipsius (quod ei nihil amplius D. Tho-
mas loco in argumento citato intendit,
suadetque probatio prædictæ minoris ex
ratione desumpta), actus tamen, quo pro-
ximus ex charitate expresse et formaliter
diligitur, potest et debet habere pro ob-
jectu formali *quod* ipsum proximum, qui
respectu habitus Charitatis est objectum
præcise materiale. Cujus ratio desumitur
ex dictis a n. 86, quia dilectio proximi
quamvis vere sit actus Charitatis, est tamen
secundarius : qui proinde non pertinet ad
specificativum ipsius charitatis, sed conse-
quitur ex actu primario et specificativo,
qui est dilectio Dei : Unde tanquam actus
essentialiter secundarius petit habere pro
objecto formali sui id, quod respectu Cha-
ritatis et respectu actus primarii est objec-
tum materiale : juxta ea, quæ numero ci-
tato explicuimus.

Wkc- Nec refert, si objicias, quod si dilectio,
U5, qua diligitur proximus ex charitate, habe-
ret pro objecto formali ipsum proximum,
deberet distinguere specie a dilectione Dei :
cujus oppositum num. 95 asseruimus :
D.TUni. docetque divus Thomas locis ibi citatis,
praesertim 2,2, quæstion. 25 art. 1 ubi ait :
*Idem specie actus est, quo diligitur Deus el
quo diligitur proximus*, etc Sequela vide-
tur perspicua : nam aclus distinguuntur
pfr objecta : el juxta hanc solutionem di-
lectio proximi habet distinctum objectum
formale a dilectione Dei. — Ad h;cc : si ob-

Saimant. Curs. thcolog.. tom. F.

jecium formale habitus Charitatis est solus
Dette ut diximus repugnantia videtur,
quod aliquis ejus actus ad aliud, quam ad
ipsum Deum tanquam ad objectum formale
terminetur : unde, vel dilectio proximi
non erit actus Charitatis : vel objectum
ejus formale non debet esse proximus.

98. Respondetur enim admittendo se-
quelam : nam licet sit probabile, dilectio-
nem Dei, et proximi esso actus omnino ejus-
dem speciei quam probabilitatem in præce-
denli solutione secuti sumus) etiam est
valde probabile illos physice. distinguere :
sicut distinguitur electio ab intentione.
Cujus non parum efficax argumentum est,
quod utraque illa dilectio potest simul ma-
nere in voluntate : cum tamen accidentia
solo numero\listincta in eodem subjecto
esse non possint. Id, quod non obscure
habet div. Thom., in 3 distinct. 27 quæst.
2 art. 1 ad 3 ubi dilectionem Dei, et di-
lectionem proximi docet esse diversos ac-
tus, sicut visio albi et visio nigri : quas constat
plusquam numero differre. Quare cum
Angelic. Doctor tum ibidem, tum etiam
loco citato ex 2, 2, dicit prædictas dilectio-
nes esse ejusdem speciei, aut loquitur so-
lum in genere inoris : quomodo etiam in-
tentio, et, electio ad eandem speciem
pertinent, ut dicemus num. 103, vel solum
intendit esse, ejusdem speciei reductive,
eo quod dilectio proximi ad dilectionem
Dei reducitur : Vel denique sensus est,
quod licet dilectio Dei, et proximi distin-
guantur specie in esse rei, non tamen in
ratione termini habitudinis Charitatis.

Pro cujus intelligentia nota actus ali-
cujus habitus, vel potentiæ considerari
posse, aut in esse rei, et secundum pro-
prium uniuscujusque differentiam : aut in
ratione termini habitudinis potentiæ, vel
habitus : hoc est, quoad rationem, sub
qua ab eis per se primo respiciuntur.
Primo modo non repugnat distinguere in-
ter se specie : sicut visio albi, et visio
nigri specie distinguuntur. Secundo modo
omnes actus unius potentiæ habent esso
ejusdem speciei, sicut habitudo, quam
terminant, est eadem specie : et ita om-
nes intellectiones in ratione termini habi-
tudinis intellectus, ejusdem speciei sunt,
quamvis in esse rei, et secundum proprias
differentias aliquando plusquam specie
differant. Juxta hunc ergo sensum expli-
cari potest D. Thom. dum ait dilectionem
Dei. et dilectionem proximi esse ejusdem
speciei : quia videlicet non constituunt

«listiie los terminos h;ddtiidiiii> Claritatis, sed sub eadem specilica rationi quantum est ex parte ipsius Charitalis ordine quodam ab illa respiciuntur. (aim quo stat, prædictos aenis, si considerentur in osse rei, et secundum proprias diderentias. quas ex objectis immediatis desumunt, specie distingui. —Ad id. quod additur, respondetur solum probare de actibus primariis charitatis : non autem de secundariis, qualis est dilectio proximi juxta dicta a num. 89.

99. Ex his duabus solutionibus, prior magis congruit illis, qua torn. 2 tract, i disp. 3 num. 39 diximus. Posterior autem etiam est maxime probabilis. Quod si aliquis utramque voluerit conjungere, poterit non improbabiler distinguere, in charitate duplicem actum erga proximum, alterum, quo Deus immediate, et *ul quo i* diligitur in illo, quatenus in eu relucet ; qui sane actus erit ejusdem speciei cum actu, qui versatur immediate circa ipsum Deum, juxta dicta in 1 solut. n. 9i. Alterum, quo diligitur formaliter, et immediato proximus, ut est aliquid Dei, et cum dependentia ab eo, non ut ab objecto proximo, et formali talis actus, sed ut ab objecto radicali juxta secundam solutionem datam num. 97 et juxta ea. quæ diximus num. 93 et talis actus distinguetur specie a dilectione, quæ ad Deum immediate terminatur. Qua etiam via testimonia Angel. Doct. quæ num. 98 explicuimus facilius ad concordiam reducentur.

§ VI.

Duo podcriora ejusdem sententiv fundamenta pñponunliir, et diluuntur.

4argum. jqq Quart0 probatur eadem sententia : quia in Deo datur formaliter electio in ordine ad creaturas : at hujusmodi electio non potest habere pro objecto furmali ipsas creaturas, quæ habent rationem medii ; sed solam divinam bonitatem, quæ est linis : ergo non est de ratione electionis, ut specilicetur a mediis, aut quod illa tanquam objectum formale respiciat. Major D.Tiom. est expresse divi Thom. 1 p. quæst. 23 art. 4 et quæst. 24 art. I, 3 pari, quæst. 18 art. 4 de verit. quæstion. G et aliis quamplurimis in locis, desumiturque ex sacra Scriptura, in qua electio frequenter Deo attribuitur respectu creaturarum, ul videro est 1 ad Corinth, cap. 1

num. 17 ul 28 el nd Ctdossens 1 num. », 2 ad Thessalun. 2 mini. 12 Artor. 13 num. 17, Jacobi 2 num. 17 uliisque in loris : qua» procul dubio intelligeiida sunt de electione proprie, et formaliter dicta, juxta communem regulam exponendi sacram Scripturam in sensu proprio, et formali. ubi ex hac expositione nullum sequitur absurdum. Minor vero etiam constat : nam, ut ostendimus torn. 2 tract, i disp. 3 duh. 2 nullus actus voluntatis divina potest specilicuri a creaturis, aut illas tanquam objectum formale respicere ; sed omnium objectum formale est sola divina bonitas, ut ibi explicuimus. Consequentia videtur perspicua : nam, quod est de ratione formali electionis, sicut est objectum ejus specilicativum. debet cuilibet electioni, atque adeo etiam divinæ competere.

Respondetur admissa majori, et concessa minori distinguendo consequens : et concesso de electione, quæ simul est formaliter intentio, sicut est electio divina ; negari debet de illa, quæ tantum est electio, qualis est creata, de qua nunc loquimur. Explicatur hoc, animadvertendo, quod sicut in nobis *intendere* et *eligere* in ordine ad eundem linem pertinent ad eandem virtutem, ita in Deo idem formalissimus actus sine distinctione adhuc virtual! est intentio, seu volitio, qua se ipsum diligit, ut linem, et electio, qua creaturas eligit, et diligit propter se. Cujus ratio desumitur ex illis, quæ torn. 2 tr. 5 disp. 9 a num. 110 diximus : quia intentio, et electio respectu ejusdem linis circa materiam ejusdem virtutis, pertinent ad eandem lineam, et omnia, quæ ad eandem lineam pertinent in Deo identificantur sine distinctione virtuali. Ex quo lit, quod electio divina non potest habere aliud specificativum, neque aliud objectum formale, nisi ipsum objectum specilicativum intentionis : et quia intentio ex sua ratione ubicumque sit, petit sppecilicari a fine, ideo electio Dei etiam a One specificatur : media autem sicut respectu intentionis, ita respectu prædictæ electionis spectant ad objectum materiale. Cæterum electio creata distinguitur formaliter ab intentione, et ita petit habere distinctum specilicativum, potestque proinde terminari tanquam ad objectum formale ad media, quamvis objectum intentionis sit solus finis. Et sane, quod divina lectio non debeat quoad hoc parilicari cum electione creata, etiam ad-

versarii

M'isinii debout iidiuillitū. Nani eo ipso, qikiil illu non distinguatur virilunliter a diviui Intentione, creata vero distingua- Inr. debent prædicta electiones habere diversa objecta forinalin, ut inluenti patebit, et ita liatur locur, ut uni āmdgrn imis pro objecto linem, qui est etiam objectum formale intentionis ; et alteri media, quæ a prædicto objecto distinguuntur.

I 101. Dices : quod electio in creatis distinguatur ab intentione, et in Deo non distinguatur, non satis persuadet, media non debere pertinere ad objectum formale electionis divinæ. si semel pertinent ad objectum formale electionis creatæ : sed potius arguit, quod sicut idem actus in Deo est simul intentio, et electio, continetur quo sub eminenti quadam ratione tam intentionem, quam electionem, ita objectum prædicti actus debet simul comprehendere, tam media, quæ sunt objectum electionis creatæ, quam finem, qui est objectum intentionis. Sicut ex eo, quod divina sapientia eminenter contineat nostrum habitum principiorum, et habitum scientiæ, non colligitur objectum illius esse sola principia, quæ sunt objectum nostri habitus principiorum, sed etiam conclusiones, quæ sunt apud nos objectum scientiæ : ergo, vel dicendum est objectum electionis creatæ non esse, media, sed finem ; vel ad objectum formale divinæ pertinere finem, et media.

Respondetur, negando antecedens : optime enim colligitur ex identificatione, quæ est inter intentionem, et electionem divinam, objectum formale illius actus esse solum finem, etiamsi objectum electionis creatæ sint media. Pro cuius intelligentia notandum est, quod etsi idem actus divinæ voluntatis sit formaliter intentio, seu volitio Dei, et electio creaturarum ; non tamen utrumque hoc ad conceptum ejus essentialem, et specificativum spectat : sed primaria, et, specifica ejus ratio consistit in eo solum, quod sit volitio Dei : quod vero sit electio creaturarum, est munus secundarium extra speciem existens, quod potuit deesse, si Deus nolisset eligere creaturas. Et ita priusquam intelligatur advenire illi actui munus electionis, intelligitur adæquate specificatus, atque quædam cum toto suo objecto formali. In electione autem creata, quæ tantum est electio, debet hoc pertinere ad ejus conceptum specificativum, et essen-

tialem : nec posset manere talis actus cum sua specifica essentia, si munus electionis illi deesset. Unde quia objectum specificativum cujuscunque actus non debet assignari secundum munera, quæ secundo exercet ; sed secundum specificativum, et primum : idcirco licet respectu electionis creatæ objectum specificativum sint media, quæ eliguntur ; respectu tamen divinæ, debet esse solus finis, qui primum amatur, et intenditur.

102. Quare cum a creatis ad divina munus electionis transferimus, non debemus, objectum formale electionis creatæ, quæ sunt media ad objectum formale electionis divinæ, transferre ; sed tantum ad objectum materiale, et secundarium : quia prædictum munus, quod in creatis est primum, et constitutivum speciei actus dicti, atque ita petit, ut media per ordinem, ad quæ desumitur, sint objectum formale ; in divinis est secundarium, supponiturque adæquate constitutam essentiam divini actus : et ideo postulat, ut media, per connotationem, ad quæ tale munus desumitur, pertineant ad objectum materiale. — Neque obstat, quod dicitur de divina sapientia. Nam hæc (saltem juxta modum dicendi, qui tangitur in objectione) ita continet scientiam nostram, et habitum principiorum, ut utrumque prout in ea continetur, ad conceptum essentialem pertineat, nullumque eorum sit munus præcise secundarium : et ideo tam conclusiones, quæ sunt objectum formale habitus, qui solum est scientia, quam principia, quæ sunt objectum habitus principiorum, sub objecto formali illius comprehendendi debent.

103. Secundo respondetur ad propositum argumentum : quod licet actus divinæ voluntatis denominetur formaliter electio, non tamen in ea acceptione, et rigore, in quo nunc de electione loquimur. Pro quo recolenda sunt quæ in principio hujus dub. adnotavimus. Et quoad præsens attinet, habet hoc nomen duas acceptiones, et utraque est propria, et formalis secundum duos respectus, quos n. 71 importare diximus, nempe ad finem, ad quem aliquid eligitur, et ad ea, ex quibus eligitur. Cum enim eligere proprie sit, unum e multis legere in ordine ad aliud, omnis ille actus, per quem discernimus inter plura, et unum relictis aliis, assumimus in ordine ad aliquid aliud, potest cum aliqua proprietate dici *electio* : sive quod

Alia solutio.

hoc modo assumitur, conducat per modum utilis, et medii proprie dicti, **■** non od dumtaxat ordinetur ad partivipandum, et habendum in se illud, iu quod ordinatur. Et juxta hanc acceptio- nem ponitur in Deo formaliter electio circa creaturas rationales : in quantum quibusdam relidis, aliquas acceptat ad beatitudinem ipsius Dei iu se participandam : ad quod planum est praedictas creaturas non assumi per modum utilis : quia ad Deum, qui est finis hujus electionis, nihil potest hoc modo immediate ordinari, ut n. 76 tetigimus, et disp. seq. dub. 5 late explicabimus.

Alia acceptio electionis est, qua sumitur pro actu versanto circa modia, ut media, et ut conducentia ad finem per modum utilis. Hæc vero acceptio non habet locum in Deo, qui nihil diligit, vel eligit, utile sibi, atque adeo ut medium proprie dictum ad se, qui est finis omnium suorum actuum. Et in hac acceptione sumimus electionem, cum dicimus specificari a mediis. Electionem autem sic sumptam, neque ex Scriptura, neque ex D. Thoma convinci potest reperiri formaliter in Deo. Tum quia, manifeste poneret imperfectionem in illo : quippe imperfectio, et indigentia est diligere aliquid per modum utilis respectu diligentis. Tum etiam, quii cum alia acceptio, quam explicuimus, etiam sit propria, et formalis, ea sufficit, ut testimonia Scripturae in sensu proprio intelligantur. Quamvis etiam nullum esset inconueniens ad aliquam metaphoram recurrere, quando intelligentia Scripturae in sensu inigis proprio divin» perfectioni, aliqua ex parte obsesset. Sane, quod non in tota proprietate electio in Deo ponenda sit, docuit D. Damascen. lib. 3 fidei c. 14 ubi ait : *Prohxresim, id est electionem in Domino dicere impossibile est, si proprie loqui volumus.* Sed hæc amplius dub. ciato elucidabimus. Ex quibus constat, nullum trahi argumentum ab objecto electionis divin», ad objectum creatæ in sensu, iu quo nunc de hac loquimur.

D. Dj-
IU9SC.

Postre-
mum
argum

10 i. Deuique probari potest praedicta sententia : quia si electio specificaretur a mediis, deberet omnis electio distinguī specie ab intentione, quæ specificatur a solo line : sed non omnis electio hoc modo ab intentione distinguitur : ergo, etc. Major constat : nam actus, qui habent distincta objecta specificativa. debent inter se specie distinguī. Minor vero suadetur :

etenim uctus, qm. quis intendit aliquem occidere, et. aotus, qmo (digit gladium ad occidendum, non sunt diversu. specie; sed pertinent ad eandem homicidii : alias oporteret utrumque istum actum seorsim in confessione explicari, etiamsi continuarentur inter se : quod non est dicendum. Similiter cum aliquis intention» oraro, eligit, ut remedium ad id opportunum egressum in agrum, huiusmodi egressus non est actus alterius specie; ah intentione. orandi, et ah ipsa oratione; sed omnes isti actus participant speciem Religionis : cujus rei plura alia exempla possent adduci.

Respondetur concessa majori, loquendo N ut modo loquimur) do electione, et specificatione ejus in genere physico : ut sic enim semper differunt specie electio proprie dicta ah intentione. In quo etiam sensu negari debet minor. Et ad utramque probationem dicendum est, actus illos esse ejusdem specie; solum in genere moris : in quo genere admittimus electionem non specificari a mediis, sed a fine. Ratio vero, ob quam electio in hoc genere a fine specificetur, assignari potest : quia cum totum genus morale per ordinem ad rationem, seu ad regulas moris desumatur, id solum potest in eo tribuere speciem, quod importat specialem ordinem convenienti», aut disconvenienti» ad praedictas regulas : hoc autem solum est bonum honestum, quod importat rationem finis, vel malum huic bono contrarium. Bonum autem utile, sicut etiam delectabile præcise, ut talia, sicut praescindunt a confonnitate, vel deformitate eum ratione, sic etiam a ratione objecti moralis. Et ita neutrum eorum, si secundum se consideretur, habet intrinsecam appetibilitatem spectantem per se ad genus moris : atque adeo neque intrinsecam bonitatem, vel malitiam spccificativam hujus generis : nisi ratione boni honesti, aut mali contrarii, quæ in genere, moris habent rationem finis.

105. Dices : Utilitas, quam habent aliqua media ad finem honestum, ut egressus in agrum causa orationis, acquisitio pecuniæ ad erogandam eleemosynam, vel ad solvendum creditori debitum ex justitia, etc. non potest non esse aliqua conformitas ad rationem ipsis mediis intrinseca : quia si finis secundum se rationi consonat, modia, quæ ad illum conducunt, debent participare similem convenientiam : quemadmodum

ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς fix fio, quod bonum tnins-
ceiulrutdle, quod cum lino convertitur,
importet per se convenientiam ad appe-
lin, intulimus dub. I num. 6, etiam media,
quit ad priedietum bonum conducunt,
importaro suam aliqualem convenientiam
intrinsicam. Ergo si modia, in genere
physico propter prædictam convenientiam
respectu appetitus comparantur ad elec-
tionem tanquam ad objectum formale,
non est cur propter similem convenien-
tiam ad rationem, non eodem modo cum
electione in genere moris comparentur.

Respondetur, prædictam utilitatem non
esse primo ad finem honestum, forrnali-
ter, ut honestus est, sed solum materiali-
ter ad id, quod alias habet honestatem,
ut præcise est bonum quoddam transcen-
dendale. Cujus signum est, quod si præ-
dicto lini apponatur aliqua circumstantia
mala, ratione cujus amittat honestatem,
ut cum quis dat eleemosynam propter
inanem gloriam, adhuc media ad illum
consequendum conservant totam suam
intrinsicam utilitatem; nec minus utilis
est pecunia ad dandam eleemosynam
propter inanem gloriam, qui sane actus
non terminatur ad eleemosynam, ut hones-
tam, quam adtribuendum illam ex motivo
misericordiæ, quod est bonum honestum.
Non ergo prædicta utilitas est per se
primo ad finem, ut honestum, nec depen-
det per se ab ejus honestate : quamvis sit
utilitas ad id, quod alias est honestum.
Ex quo fit, ut prædicta utilitas etiam
quando ordinatur ad finem honestum, non
dicat præcise ex hoc capite intrinsicam ho-
nestatem, aut intrinsicam convenientiam
ad rationem ; sed solum extrinsece deno-
minetur *conveniens*, et *honestus* ab hones-
tate, quæ est in fine : atque adeo, quod
five actus terminetur immediate ad ipsum
finem, sive ad medium, solum specificetur
in genere moris a bonitate existente
inline, ut in tract. de bonit. et. malitia la-
tius explicabimus.

106. Ex dictis iu hoc dubio, praesertim
a n, 85 soluta manet non solum prima
confirmatio ultimi argumenti dub. præ-
ced. n. 69 adducta, quæ procedebat de
actu electionis, et de aliis, qui versantur
circa media (cujus occasione dubium hoc
excitavimus), sed etiam secunda confirma-
tio ejusdem argumenti, quæ procedebat de
actibus fugæ, ut est odium, tristitia, me-
tus, et aeteri, qui versantur circa malum.
Nam cum hujusmodi actus etiam sint ac-

tun secundarii Mtlunlaiis consequentes ac-
tus prosecutionis (non enim voluntas fugit
mahmi, nisi quia arnat oppositum bonum)
quamvis admittamus illos terminari nd
malum in quantum malum tanquam ad
objectum formale *quod*, non sequitur,
quod objectum formale voluntatis non sit
solus finis, aut quod malum, ad quod præ-
dicti actus, terminantur, ad hujusmodi ob-
jectum pertineat : quia actus secundarii
voluntatis possunt respicere tanquam ob-
jectum formale sui aliquid, quod sub ob-
jecto formali illius non contineatur, ut ex
dictis constat. Quod specialiter locum ha-
bebit in his actibus fugæ qui adhuc magis
recedunt ab actibus primariis voluntatis,
quam electio, et alii, qui versantur circa
media.

DISPUTATIO II.

*De actionibus, quæ fiunt propter finem : ubi
primo natura actionis humanæ examina-
tur.*

Sicut Angelicus Doct. a fine, ad ea, quæ
propter finem fiunt, gradum fecit: sic nos,
examinatis his, quæ ad rationem commu-
nem finis tam secundum se, quam in col-
latione ad voluntatem spectant, disputa-
tionem de actionibus, quæ propter finem
exercentur, etiam in communi institui-
mus. Cuncta siquidem, quæ in præcedenti
disp. circa finem, et media discussa sunt,
eo tendunt, ut melius dignoscatur, quæ
operationes, et quomodo habent esse prop-
ter finem. Inter alias vero maxime hujus
instituti sunt propriæ actiones humanæ :
de quibus plures disputant initio hujus
tractatus, ubi examinari solet doctrina D.
Thom. asserentis in primo artic. illas dum-
taxat actiones propriæ *actiones humanas* di-
cendas esse, quæ ex voluntate deliberata
procedunt. Id, quod nos in hac 2 disp. ubi
tam de hujusmodi actionibus, quam de
aliis, si quæ propter finem fiunt, expresse
disseritur commodius examinandum re-
servavimus.

DUBIUM I.

*Utrum recte statuerit divus Thomas om-
nes, et solas illas actiones propriæ dicen-
das esse humanas, quæ a voluntate deli-
berata procedunt ?*

Quoniam inter omnes actiones, quæ

propter finem exercentur, maxime ad liane
disputationem pertinent ut nuper diceba-
mus) quæ proprie' dicuntur *humana*, ea-
rum naturam primo loco aperiemus.

Elucùtalur doctrine Angelici Doctoris.

Condn-
sio.

I. Dicendum ergo est, recte statutum
fuisse a 1). Thnm. omnes, et solas illas ac-
tiones debere dici *humanas*, quæ a volun-
tate deliberata procedunt. Assortionemhanc
D.Tbom. thentur unanimiter discipuli S. Doct. a
quibus proinde sigillatim referendis absti-
nemus. Maxima vero illius probatio est
auctoritas tanti Magistri, non solum in
præsenti art I ubi id ex professo tradit,
sed etiam art. 3 seq. et infra q 7 art. i.
q. 10 art. 1 ad I, q. 18 art. 5 et 9, q. 71
art. 3 ad 3, 3 part. q. 19 art. 2 et aliis
quampluribus in lucis, ubi eamdem doctri-
nam repetit, et confirmat. Ejus vero ratio
fundamentalis potest proponi sub hac
forma.

Omnes, et solæ illæ dicendæ *actiones*
humanæ, quæ sunt propria? actiones homi-
nis, quatenus homo est sed omnes, et
solæ illæ actiones, quæ ex voluntate per
rationem deliberata procedunt, sunt hu-
jusmodi : ergo, etc. Major videtur per se
nota : quia perspicuum est. denominatio-
nem *humani* ab homine secundum prop-
riam hominis rationem desumi, sicut de-
nominatio *animalis* desumitur ab animali
secundum proprium animalis gradum, et
Angelici ab Angelo secundum propriam
Angeli rationem. Minor vero ita suadetur
a D. Thoma. Quia illæ actiones habent
esse propriæ hominis in quantum homo
est, quæ procedunt ab illo, secundum
quod in operando distinguitur ab irra-
tionalibus : ab hujusmodi autem distin-
guitur eo quod ipse, non vero illa opera-
tur cum libertate, et ut dominus suorum
actuum quod dominium ei competit per
rationem, et voluntatem : ob idque libe-
rum arbitrium appellatur *facultas volun-
tatis, et rationis* : ergo illa? dumtaxat actio-
nes erunt propriæ hominis, quatenus homo
est, propriæque dicuntur *humanæ*. quæ ab
eo per liberum arbitrium, rationemque de-
liberativam ortum ducunt. Ex quo sic iu-
fert Ang. Doct. : Si *quæ ulix actiones homini*
convenient, possunt dici quidem actiones
hominis (quia ad hanc locutionem satis
est, ut ab eodem supposito hominis proce-

Ang.
Doct.

dant), *sed non proprie humanæ, eum sint*
hominis in quantum homo est. Nam locu-
tio hæc dicit sensum roduplicativum, ad
quem necessarium erat id, quod explicui-
mus.

Cætermn, ut ratio hinc plene capiatur,
unam, vel alteram objectionem contra il-
lam addueemu ex quarum solutione ve-
ritas magis elucescet.

*Prima objectio contra rationem D. Thomæ,
illiusque solutio.*

1. Objicies ergo primo : Plures esse ac-
tiones, quie sunt propriæ hominis quatenus
homo est, et idcirco in nullo alio repe-
riuntur, quæ non sunt actiones libera»,
nec proinde a voluntate deliberata proce-
dunt : e contra vero dari plures alias libe-
ras, et a voluntate deliberata procedentes,
quæ non sunt propria? hominis, in quan-
tum homo est, sed communes aliis anima-
libus : ergo vel major rationis D. Thomæ
non est universaliter vera, vel falsum as-
sumitur in minori. Antecedens quoad pri-
mam partem probatur : Tum in prima co-
gitatione intellectus, et in motibus primo
primis voluntatis, quæ omnem deliberatio-
nem antecedunt : et tamen solius hominis
sunt propria. Tum etiam in actibus ri-
dendi. flendi, et loquendi, qui sæpe præ-
sertim in pueris, et amentibus, sine
deliberatione exercentur : et tamen non
reperiuntur in aliis animalibus, sed pro-
veniunt a gradu sensitivo, secundum quod
in homine propter conjunctionem ad intel-
lectum participat quemdam modum perfec-
tionis, quem non habet in cæteris animalibus.
Pluresque alii actus assignari possunt,
qui soli homini conveniunt, in quibus nulla
datur deliberatio, neque libertas. Quoad
secundam partem probatur idem antece-
dens : nam actus comedendi, bibendi,
deambulandi,, et alii similes procedunt
regulariter in homine a voluntate delibe-
rata, suntque proinde actiones propriæ hu-
mante : et nihilominus non sunt propriæ
hominis in quantum homo est, sed in quan-
tum animal : et ideo sunt communes bru-
tis : ergo, etc.

Confirmatur. Plures actus exercentur
ab homine absque, prtevia consultatione, et
inquisitione mediorum, qui sunt vere ac-
tus liberi, et humani, ergo non est de ra-
tione hujusmodi actuum, ut a voluntate
deliberata

ilelihenila procedunt. (lanHOquentia liquid : mini deliberatio mm dfttur ubeqtm prævhi üflnsnlUiiiunu. $\Lambda\pi I\eta \eta I\eta i\eta$ vîto cmi-Uit in ndu intentionis, et in aliis, qui Hunt circa Iiuk'iu : ht enim per se nun requirunt consultationem, eo quod deliberatio, et consilium non est da fnt ; sed de mediis.

Conlinnulu secundo . multoties homo peccat, eo quod operator absque deliberatione, quando tenebatur deliberare : ergo tunc datur actio humana sine deliberatione. Patet consequentia, quia omnis actio poccaininosa esi. humana, et moralis.

Asiiaij.

wls-
wo''

3. Hujus objpctionis plures solutiones adducit Gregor. Mart, quas longum esset referre, et examinare. Ut vero propriam, et quæ magis ad rem videtur, explicemus, animadvertendum est primo distinctionem hominis ab aliis posse attendi dupliciter : vel solum in essendo. et quoad entitatem, seu substantiam : vel in operando formaliter, hoc est, in ratione principii operative respicientis formaliter operationem. Primo modo distinguitur a creaturis irrationalibus primo, et. per se per rationalitatem, per quam in specie hominis constituitur, et ex consequenti per illa accidentia, quæ soli homini conveniunt, ut est intellectus, voluntas, visibilitas, etc. quæ ad rationem consequuntur. Secundo modo distinguitur per proprium, et rationalem modum operandi ipsius hominis. Qui sane modus non consistit in eo solum, quod operetur per intellectum, et voluntatem : nam supposito, quod homo sit intellectivus, et volitivus, operari utcumque per hujusmodi potentias, non addit specialem modum distinctionis ab irrationalibus supra primum, sed totum hoc pertinet ad distinctionem in essendo, et in ea includitur. Consistit ergo prædictus modus operandi, in eo, quod homo agit cum indifferentia ad utrumlibet, movendo se ad operationem, atque adeo cum libertate, et dominio sui actus; quæ libertas in cæteris animalibus locum non habet, eo quod ex propria natura petunt operari cum determinatione ad unum, et ut mota ab alio, ut dubio septimo explicabimus.

Ex quo fit, quod si proprie, et formalissime loquamur, tunc solum homo operatur, ut distinctus in operando ab irrationalibus (saltem loquendo de homine prout in via quando operatur libere, et cum pnedicto dominio : sive talis actus secundum substantiam immediate pertineat ad partem rationalem, ut sunt ope-

rationes intellectus et voluntatis : sive ad sensitivam, socundurn quod in homine r-iihordinatur rationali, ut sunt omnes operationes sensus, et appetitus, quæ participant libertatem. Quoties vero prædirta libertate, et dominio caret, ac proinde operatur cum determinatione ad unum, et ut ab alio actus, etiam si talis operatio ab intellectu, et voluntate, aut ab aliis potentiis, qua: solius hominis sunt propria:, eliciatur; non agit, ut distinctus formalissime in operando ab irrationalibus, sed ad summum, ut distinctus in essendo. et quasi de materiali. Quia licet operetur per naturam, et potentias rationales, quæ distinguunt illum ab irrationalibus in essendo, non operatur cum modo proprio, per quem in ordine operativo ab eis differt.

4. Secundo animadvertendum est, ut aliqua actio dicatur propria hominis, quatenus homo est, non sufficere, quod procedat ab illo, secundum quod distinguitur ab irrationalibus solum in essendo, atque adeo, ut operante quomodocumque per intellectum, et voluntatem, etc. sed debet procedere ab eo, secundum quod distinguitur formaliter in operando, importatque proprium modum agendi, quem explicuimus : cum tamen in aliis formis, quæ non sunt operationes, aut etiam in ipsis operationibus, quatenus præcise dicunt gradum accidentis, satis sit ad hoc, ut dicantur *proprie hominis, et accidentia humana*, quod convenient illi, secundum quod in essendo ab aliis differt, sintque accidentia, et formæ perlinentia ad partem rationalem ; vel ad sensitivam, secundum quod rationalem attingit : etiam si prædictam differentiam in operando, et modum hominis proprium non concernant. Et ratio videtur perspicua : nam cum quælibet actio, ut talis importet respectum ad suum principium non præcise, ut est talis res, sed ut est formatter principium ipsius actionis, dicitque talem, vel talem modum eliciendi illam, omnino necessarium est ad hoc, ut aliqua actio dicatur *propria actio hominis*, quod oriatur ab illo, secundum quod formaliter in operando differt ab aliis, quibus similis actio non convenit, ac proinde secundum quod importat modum operandi hominis proprium. Gæterum aliæ formæ, quæ non sunt operationes, ut dicunt præcise gradum accidentis, non respiciunt hominem formaliter, ut principium operativum ; sed secundum suum *esse* ab-

Alia
animad-
versio.

solute sumptum : vel saltem præscindendū a modo operandi. Quare satis est ad hoc, ut dicantur accidentia propria hominis, et proprie *humana*, quoi convenient ipsi, secundum quoti ab aliis creaturis in essenm distinguitur : ac proinde, quod convenient illi secundum partem rationalem, vel secundum sensitivam, ut rationalem participat,

5. Ex quibus omnibus lit (et est tertio observandum', quod cum D. Thomas in sua ratione ait illas actiones proprio dici *humanas*, quæ sunt proprie hominis, quatenus homo est, et quatenus ah aliis animalibus distinguitur, loquitur de homine, ut est formaliter in ordine operativo distinctus ab aliis, non autem quatenus præcise est talis in essendo. Et ita dicunt recte Curiel, et Medina, quod particula in *quantum* reduplicat modum operandi hominis proprium ; non gradum, vel differentiam humanæ natura? : quia non hic posterior sensus, qui valde materialis est, sed ille verus, et omnino forma ior sanctum Ductor »n: docebat, quem etiam nos in efformanda ejus ratione secuti sumus.

Solutio
objectio-
nis.

Ex his ergo ad objectionem facilis est solutio : negandum est enim antecedens pro utraque parte, si sermo sit de homine, quatenus homo est in operando, et quatenus in hoc ordine ab irrationalibus distinguitur : quamvis possit concedi, si sermo sit de homine quatenus ab eis differt præcise in essendo. Sed neganda est absolute consequentia : quia major propositio D. Thom. non de homine, ut homo est in hoc secundo sensu, sed in primo intelligi debet. Ad utramque probationem pro I parte dicendum est omnes illos actus, et quicumque alii ab homine secundum gradum rationalem, aut secundum sensitivum, ut rationalem participat, sine libertate hic exercentur, solum esse proprios ipsius, ut distinguitur ah aliis in essendo, non vero in operando : ac proinde quoad entitatem, et in ratione accidentium, non formalissime in ratione actuum. Et ideo quamvis sint accidentia propria solius hominis, et ob id denominari proprie possint *accidentia humana*, non tamen absolute dicenda sunt *actiones propriis hominis*, vel proprie *actiones humanæ*.

Replica.

Enervatur.

6. Sed dices : Nullus ex prædictis actibus reperitur in aliis ab homine ; ergo omnes etiam in ratione actuum sunt proprii ipsius, ut homo est Respondetur necando consequentiam : quia ad veritatem antece-

dentis, sufficit ut talis actus in ratione accidentium sint proprii solius hominis : *id est* (quod idem est) sufficit, quod sint proprii hominis quoad entitatem, et ut distinguitur ab aliis in essendo — Addit. quod si loquamur de prædictis actibus, non quoad substantiam, sed præcise quoad modum, secundum quem ab homine procedunt, possunt diei communes creaturis irrationalibus, quia modus ille procedendi sine libertate, etiam in actionibus irrationalium reperitur.

Ad probationem pro 2 parte antecedentis respondetur, actus comedendi, ambulandi, etc. secundum quod ab homine ex imperio voluntatis exercentur, in nullo alio reperiri. Quod vero iidemmet actus secundum speciem reperiantur in aliis animalibus, solum convincit, illos ex sua specie non esse determinate actus humanos, nec petere determinate, ut a voluntate procedant, non autem probat, quod quatenus ab ea procedunt, non sint proprii hominis, ut dicit proprium modum agendi, atque adeo quod non possint proprie denominari *actiones humanæ*.

7. Ad primam confirmationem respondetur, deliberationem posse sumi dupliciter : uno modo stricte prout involvit consultationem, et inquisitionem de mediis in ordine ad aliquem finem eligendi : alio modo latius, ut significat indicium intellectus proponens rem cum indifferentia, et sufficienti lumine ad discernendum inter bonum, et malum. Quando ergo D. Thom. asserit ad actionem humanam requiri, quod procedat a voluntate deliberata, sumit deliberationem, ut abstrahit ab utraque acceptione : quia quælibet sufficit, ut actus sit liber, et nihil aliud requiritur, ut procedat ab homine secundum modum operandi sibi proprium, ac proinde, ut sit proprie actus humanus. Quamvis autem intentio, et alii actus, qui sunt circa finem, non supponant primam deliberationem, si tamen sunt vere actus liberi, supponere debent secundam, ut intuitu constabit.

Sed urgebis : quod hic modus operandi cum deliberatione non est ita proprius hominis, quin conveniat tum Angelis, tum Deo, qui in omnibus suis actibus liberis agunt ex deliberatione hoc modo accepta : ergo prædictus modus operandi non sufficit adtribuendam denominationem actionis propriæ humanæ.

8. Respondetur, actionem humanam in presenti

præienli (quod nltimil ad rem ipmri), non sumi proui distinguitur ah actibus liberis Angelorum, aut etiam Dei : sed secundum rationem omnibus illis communem, el quatenus præcise distinguitur ab actionibus et modo agendi creatura; irrationalis Quare non mirum, si prædictus modus operandi etiam Angelis, aut Doo conveniat. — Diximus *quod allinet ad rem ipsani* / nam quantum ad denominationem actus Angelorum, et a fortiori actus Dei non sunt dicendi *humani*: quia talis denominatio ultra prædictum modum operandi, constat, quod actio sit in supposito humano : et itu ubi suppositum, quod agit, est Angelus, vel Deus per naturam divinam, operatio dicetur *divina*, vel *Angelica*. Undo ad hoc, ut diffinitio actionis humanæ tradita a D. Thom. scilicet quod *procedat a voluntate deliberata*, etiam quoad nomen conveniat solis actionibus humanis, quæ ab homine exercentur, debet sumi voluntas deliberata, ut importat de materiali differentiam humanæ naturæ per quam ab omni alia natura, etiam intellectuali, in essendo distinguatur, quia debet connotare, ut diximus, quod suppositum agens sit humanum, aut saltem in humana natura subsistens. Hujus tamen differentiae Angelicus Doct. mentionem non fecit, quia non tam ad nomen, quam ad rem voluit attendere.

Ad secundam confirmationem respondetur, antecedens esse verum, loquendo de deliberatione formali : tunc autem scilicet cum homo peccat defectu deliberationis, datur deliberatio interpretativa, quæ sufficit ad peccatum, et consistit in eo, quod licet homo de facto non deliberet, nec coanoscat formaliter deformitatem objecti, possit tamen, et teneatur : ut alibi dicemus. Doctrina autem I). Thomæ per quamlibet ex prædictis deliberat onibus iullicienter salvatur.

f HI.

Principalis objectio adversus rationem D. Thom. ponitur, et enervatur.

9. Secunda, et principalis objectio contra rationem D. Thomæ desumitur ex actu amoris Dei, qui in Pa'ria a Beatis exercentur. Etenim hujusmodi actus tam secundum substantiam, quam secundum modum (qui est cum expressione meritorum objecti, et attingendo illud formaliter prop-

ter se' est propria actio hominis, in quantum horno est, et in quantum distinguitur a creaturi» irrationalibus non solum in essendo, sed etiam in operando, cum modus ille operandi in nullo alio pneterquam in natura rationalis mperiatur : et nihilo minus talis actus non procedit ex voluntate deliberata, sed est ornino necessarius, quia Deus clare visus, non solum quoad specificationem, sed etiam exercitium necessario arnatur. Ergo, vel non omnis actio propria hominis, in quantum homo est, est proprie humana; vel non est de ratione hujusmodi actionis, quod a voluntate deliberata procedat. Quæ etiam objectio militare videtur in aliis actibus necessariis Beatorum, cujusmodi est ipsa visio beatifica, et fruitio, vel gaudium de Deo possesso. Nam etiam hujusmodi actus sunt proprii hominis, et perfectissimi, qui ab illo exercentur, et tamen eo ipso, quod sunt necessarii, non procedunt ex voluntate deliberata : ergo, etc.

Circa hanc difficultatem diversa sunt Aionim auctorum placita. Inter quos Suarez in sotutio-præsenti tract. 1 disp. 2 sect. 2 η. 9, Salas soarci. disput. 4 sect. 1 et alii eam ad quæstionem de nomine reducunt propter diversas acceptiones, quas potest habere hæc vox *actio humana*. Ex quibus deducendum est, utrum amor beatificus inter actiones humanas numerari debeat : vel non. — Hic tamen dicendi modus non occurrit objectioni : quia præsens difficultas non solum est, an prædictus actus appellari debeat *actio humana*, sed an habeat reipsa id, quod natura, et diffinitio actionis humanæ, prout a D. Thom. traditur, requirit? Quod prædictus dicendi modus nequaquam explicat.

10. Alii vero propter vim argumenti one dunt prædictum amorem esse acioem proprie humanam. Ad id autem, quod urget in oppositum respondent, salis esse, ut talis actio dicatur esse a voluntate deliberata, quod procedat ab illa, non coacte, neque ex sola determinatione naturæ, et mo lo servili : ut in actionibus beatorum contingit; sed ex advertentia rationis ad merita objecti : etiamsi sit necessaria, eo quod prædicta merita id exigunt : neque amplius voluisse divum Thom. cum dixit esse de ratione actionis humanæ, quod a voluntate deliberata procedat. Sed hanc explicationem, et modum dicendi merito rejicit Magister Curiel dub. 1 § 3 et revera cutiel. ex ipsis verbis D. Thom. ejus falsitas ap-

paret : cum enim 8. Doctor asserat voluntatem deliberatam, et operantem cum dominio sui actus, idem esse, ac liberum arbitrium, nequit in doctrina ejus vocificari actionem non liberam a voluntate deliberata procedere : sicut non potest vocificari, quod procedat a libero arbitrio,

Unde idem Curiel hae solutione impugnata, docet, talem amorem noa e-se intra actione.' proprie humanas enumerandum. Esc enim de ratione istius actionis ait ille) quod sit apta ad consecutionem ultimi finis per modum meriti : quod predicto amor., utpole post consecutionem finis ab homine elicitio, nequaquam convenit. Verum neque hic dicen ii modus salisfacit : quit non occurrit probationi in argumento facte : quæ pro ul dubio urget ad suaden tum talem amorem esse actionem proprie humanam saltem loquendo de actione humana in tota sua latitudine, ut intuenli constabit.

Denique Medina, Greg. Mart, et alii pnedictura amorem enumerant inter actiones humanas hic a D. Thom. diffinitas. Ad quod sufficere putant, quod licet non formaliiter saltem terminative procedat a voluntate deliberata : in quantum ex natura rei supponit actus liberos, quibus beatifica visio, et ex consequenti idem amor promeretur, et qui ad illum sicut ad præmium terminantur. — Sed quamvis ista solutio nihil falsum re ipsa contineat, possitque sufficienter doctrina? D. Thom. adaptari ; adhuc non omnino quietat animum : quia objectio si attente inspiciatur, absolute concludere videtur amorem, de quo loquimur, formaliter ut ab homine elicitum, et non tantum terminative esse actionem propriam ipsius in quantum homo est, ac proinde proprie, et formaliter humanam.

Animai)-
verno
pro vera
solu-
tione.

II. Quare, ut legitimam tradamus solutionem, duo animadvertenda sunt. Primum est, quod sicut diversus est status hominis existentis in hac vita, et status existentis in Patria : nam primus est status viæ, et secundus termini : ita diversus operandi modus in utroque isto statu ei assignari debet, uterque proprius ipsius hominis quatenus homo est. Etenim in via ipse status postulat, ut homo, si humano modo, et ut distinctus ab irrationabilibus operatur, semper operari debeat cuin libertate, et dominio sui actus : ita ut in potestate ejus sit, quocumque objecto sibi proposito operari, et non operari : quia cum pro

huc .statu nullum objectum possit proponi, in cujus prosecutione non possit apparere aliqua ratio mali, nequit qq. Ctssiiari voluntas, supposito, quod es parte intellectus detur sufficiens cognitio, atque adeo supposito, quod homo' ut homo est, operetur. In patria veru, ubi primum objectum nostra) voluntatis erit Deus clare visus, in cujus prosecutione nulla potest apparere ratio mali, idem status petit, ut voluntas omnino necessario circa diu l versetur Eslqne hic modus operandi cum necessitate pro tali statu, et circa tale objectum valde proprius hominis, in quantum homo est, et in quantum distinguitur in operando a creaturis irrationabilibus, quia prædicta necessitas non erit ab extrinseco, neque ex sola doterm natione natura), aut ex imperfecto modo cognoscendi : ex quibus capitibus necessitas reperta in operationibus irrationabilium ortum ducit : sed ex perfectissima cognitione, et penetratione objecti amati : quod tante bonitatis, et dignitatis est, ut si semel prout est in se, et juxta merita ipsius perlecte cognoscatur, omnino necessario ametur. Unde dubitari non potest, quod hic modus operandi cum necessitate creaturis irrationabilibus nullatenus competat : atque adeo, quod sit proprius hominis pro prædicto statu.

Secundo animadvertendum est (id, quod Medina, Greg. Mart, et alii ex Thomistis in pnesenti observarunt) quod cum D. Th. diflinivit actionem humanam esse illam, *quæ ex voluntate procedit, et quæ est propria hominis in quantum homo est*, non fuit locutus de actione humana etiam proprie dicta in toti sua latitudine ; neque de homine in quocumque statu, sed solum in hac vita, et de actionibus, quæ ab illo in via exercentur, et meliis quibus ad linem ultimum promerendum tendit, aut ab illo avertunt : quia harum dumtaxat actionum consideratio directe pertinebat ad Theologum moralem in hoc tract, qui est de homine ut tendente per suos actus morales ad ultimum Unem. Unio nec modum operandi hominis proprium in tota sua latitudine, et pro quocumque statu, sel solum, prout existentis in hac vita, nobis explicuit.

I2. His prænotatis respondetur ad objectionem : amorem beatificum esse quidem actionem proprie humanam, loquendo de actione humana in tota sua latitudine, ut dicit actionem propriam hominis in quantum

J

a u

Sol

quantum homo est, pro quocumque stau ; quod, at nihil aliud pnedictit objectio con- vincit : non autem esso actionem proprie humanam, aut proprium hominis, in quan- tum homo est secundum modum operandi, quem habet in hac vita : de qua dumtaxat actione, ol modo operandi Angel. Doct. in præsenli sermonem instituit. Unde non mirum, quod diffinitio ab ipso tradita, scilicet *quod procedat a voluntate delibe- rata* prædicto amor non conveniat : quia talis difiinitio non fuit tradita pro actione humana in tota sua latitudine, sed pro sola actione humana status via? : quæ ea- dem est, ac actio libera, ct moralis. Et ita

D.Thom. art. 3 hujus q. pro eodem sumit D. Thom. actus humanos : *Nam idem sunt* (inquit) *actus morales, el actus humani* : quare cum sola actio libera, sit proprie actio moralis, manifeste constat non sumpsisse hic actionem humanam in tota sua latitu- dine pro actione, quæ est propria hominis in quocumque statu : quia hujusmodi actio fic accepta etiam dilectionem necessariam Patrice, quæ moralis non est, comprehen- dit.

Neque, ex doctrina Angelici Doct. colligi potest voluisse excludere prædictam di- lectionem a ratione actionis proprie hu- man®, sumptae in tota sua latitudine. Imo videtur id, quod diximus, insinuasse. Tum quia prima Hia, et universalior propositio, scilicet : *Illas actiones esse proprie huma- nas, quæ sunt proprix hominis in quantum homo est*, etiam amorem necessarium, de quo loquimus, potest comprehendere : quamvis ex subjecta materia, ct per se- cundam propositionem minus universa- lem, videlicet : *Illas actiones esse proprias hominis, in quantum homo est, quarum ipse habet dominium, cl quæ ex voluntate de- liberata procedunt*, artificiose fuerit res- tricta ad actiones viae, quia ad institutum moralem magis pertinebant. Et ideo in prima propositione videtur S. Doctor dif- iinisse actionem humanam in tota sua lati- tudine, et in secunda actionem humanam hujus status, quæ convertitur cum actione libera, et morali. Tum etiam, quia cum aliquas hominis actiones a ratione actionis proprie humanæ voluit excludere, exem- plificavit in solis act'ombus, quæ sine de- liberatione in hac vita ab homine exer- centur : ut videre est in solut. ad 3 primi art. nulla facta mentione de actibus neces- sariis ex perfecta cognitione ; quasi nolue- rit hujusmodi actus a linea actionis hu-

mame ex vi præsentis doctrinæ positive excludere; quamvis neque illos fonnaliter comprehenderit.

13. De aliis vero actibus, nempe vi- sione, et fruitione, de quibus in objectione mentio (it, idem non improbabiliter dici pos- set. Quamvis etiam possit assignari non modica riisparitas etenim beatificus amor cum immediate dirigatur a perfecta cogni- tione objecti beatifici, ex propria sua ra- tione habet versari circa tale objectum formaliter propter ejus merita : in quo ipse splendet proprius modus operandi rationa- lis naturæ, et magna distinctio a modo ope- randi irrationabilium. Visio autem quam- vis sit actus perfectissimus intellectus, et ob id quoad substantiam proprius rationa- lis naturæ, in modo tamen exeundi a po- tentia, et attingendi objectum absque dis- cursu, et cum omnimoda necessitate, non est ita proprius ipsius hominis, quin ha- beat majorem similitudinem cum cogni- tione. intuitiva, quæ reperitur in aliis ani- malibus, quam amor beatificus habet cum actibus appetitus eorumdem. Et idem, servata proportionem dicendum est de actu fruitionis : nam etiam hujusmodi actus habet ratione sui præcise sumpti illum mo- dum operandi proprium hominis, eo quod fruitio non dirigitur ita immediate a cog- nitione objecti, nec formalissime attendit merita illius; sicut attendit amor, ex quo fruitio ipsa resultat. Unde proprium objec- tum fruitionis est bonum fonnaliter ut pos- sessum, propriusque modus talis actus est, quod sit quies in prædicto objecto : quæ sane quies suo etiam modo in animalibus invenitur. Et ita dixit D. Aug. lib. 83 quæstionum q. 30 quod *frui cibo, el qua- libet corporali voluptate, non absurde existi- mantur cl bestia*'. De quo D. Thom. inf. q. 11 art. 2. Unde nec modus proprius, quem fruitio ex se importat, differt a modo operandi irrationabilium, sicut modus amoris. Ex quo fit visionem Dei, et frui- tionem non ita proprie dicendas esse for- maliter actiones humanas, adhuc sumpta actione humana, in tofa sua latitudine, sicut amor beatificus. Diximus *fonnaliter*, nam esse actionem humanam terminative juxta solutionem, quam ex Medina, et Martinez retulimus, non minus convenit visioni quam amor, ut intuenti constabit. Unde prædicla solutio specialiter pro hu- jusmodi actibus quibus doctrina circa amorem tradita non ita apte accommoda- tur, poterit deservire.

Quid
dicen-
dum
de vi-
sione
et in-
tellectu.

D. Au-
ffUSt.

(Urum omnes actiones humanae a voluntate dicito· habeant esse proprie, et formaliter propter finem ?

Qua-
actiones
sim
rticiiaē
Ct <JRæ
iwpe-
raix.

I Inter actiones humanas, quarum natura dubi precedent. explicuimus, alia? vocantur *ehcilx*, eo quod a voluntate immediate efficiuntur, ul volitio, intentio et fruitio qui sunt actus versantes circa finem; electio, consensus, et usus, qui versant ut circa media. Alite dicuntur *nnpera-*, cujusmodi sunt omnes »llæ, quæ ab aliis potentiis sui ditis imperio voluntatis ex motione ejus exercentur. Imo quælibet actio, quæ præsupponit aliam, ex qua causatur, potest quantum est ex hac parte, dici *imperata* ; etiamsi a voluntate non inedia alia potentia eliciatur. Et quamvis de omnibus hu usmodi actionibus examinandum sit, qualiter habeam esse propter finem, in hoc tamen dubio de solis elicitis agemus quia specialis difficultas, quæ circa aliquas ex imperatis esse potest, proprium dubium evpustulat. Quamvis vero dubii titulus de omnibus actionibus humanis elicitis procedat eo quod circa omnes potest esse aliqua ratio dubitandi, specialiter tamen movetur propter eas, quæ sunt immediate circa linem ; ad quas reducitur controversia, et sententiarum diversitas, quæ in præsentī esse potest : de aliis namque quæ circa media versantur, omnes concedunt proprie, et formaliter propter linem exerceri. Esse autem aliquam actionem proprie, et formaliter propter linem, nihil aliud est, nisi quod finis formaliter, ut talis, suam causalitatem circa illam, el circa ag-ms in ordine ad illam exerceat; ita ut prædicta actio secundum quod egreditur a proprio agente sit formaliter effectus linis : nam *y propter* causalitatem finis significat. In quo vero hujusmodi causalitas consistat, explicant N. Complui. 2 Physic, disp. 14 q 5. Ex quorum doctrina, quæ ad præsens necessaria fuerint, desumemus.

Decisio dubii, et prima ratio pro assertione.

As.<er-
ihj.
D.Ti.o:n

15. Dicendum est omnes actiones humanas a voluntate eicitas, esse proprie, et formaliter propiir linem. Ita D. Thom.

in præsentī art. I ubi sic ait : *Oportet quod omnes actiones human.v propter finem sint* ; et in solut. ad 2 : *Quidquid ergo homo agit, verum tst dicere, quod homo agat propier finem, etiam agendo actionem, qu.r est ultimus finis.* — Quo i vero aiunt Lorea, et alii, videlicet D. Thom. non sumpsisse *esse propier finem*, proprio, et stricte; sed large, ut est idem, ac pro quocumque modo tendendi ail finem, facile refellitur : Tum quia ratio Ang. Doct. quam s;atim adducemus, oppositum suadet. Tum etiam, quia juxta hanc expositionem diminute processisset : siquidem non explicasset, quid sit proprie agere propter finem, et respectu quarum actionum' id propriè homini conveniat, quod est assumptum articuli, ut ex titulo, et modo dicendi constat. — Eamdem assertionem docet D. Thom. infra q. 6 art. 1, 3 contra Gent. c. 2 et q. 22 de verit, art. 2 ubi ita inquit : *Sicut influere causal efficientis est agere, ita influere causer finalis est appeti, ct desiderari.* Ergo eo ipso, quod linis desideretur, etiamsi nullus alius actus interveniat, exercet suam causalitatem, terminatque illam tale desiderium, atque adeo est effectus finis, et propter ipsum. Sanctum Doct. sequuntur Capreol. in I dist. q. I ad 5 con-cjpwI tra 6 concī., Alvar, in præsentī disp. 2, Greg. Mart. art. 2 dub. I conclus. 6, Montes, disput. I q. 6, Curiel, art. I dub. 2 § 4, N. Complut. 2 Physic, disp. 14 an 44. Idem tenet Suar. disp. 2 sect. I n. 6 et in Metaph. disp. 23 sect. 3, Salas tract. I disp. 4 sect. 2, Molin. I par. q. 5 disp. I, Ægidius a Present, lib. 2 q. 9 art. 5 2 et 6, Conimbr. 3 Phys. c. 7 q. 22 art. I, et plures alii.

Probatur ratione D. Thom. Omnes actiones alicujus potentiæ debent procedere ab illa secundum rationem sui objecti formalis: sed objectum formale voluntatis, ut operantis humano modo, est linis, formaliter, prout exercet rationem finis : ergo omnes actiones humanæ a voluntate ilicifie debent esse propter finem. Major constat : nam sicut repugnat potentiam operari, et non in ordine ad suum objectum formale, ita repugnat, ut aliqua actio ab illa exerceatur, nisi secundum rationem talis objecti. Minor probata a nobis fuit disp, præced. dub 3. Consequentia vero deducitur ex præmissis : quia actionem esse proprie, et formaliter propter finem non est aliud, quam exerceri formaliter secundum rationem finis.

Confirmatur :

Consist

Confirmatur: nam no ipuo, quod objectum formale admquitiuni voluntatis sit finis, ut exercet formaliter rationem linis, debet quoties humano modo voluntas agit, operari eum dependentia ab ipso fine : debetquo proindo finis sub ratione talis in omnem ejus operationem influere : ergo eo ipso omnis hujusmodi operatio est formaliter effectus linis, ac proinde exercetur formaliter propter ipsum. Patet conspuentia, quia exerceri, et osse propter finem, nihil aliud est, quam terminare proprium causalitatem finis, et esse ejus effectum.

Objei-
tw.

IG. Nec refert objectio, quæ contra hanc rationem fieri solet; videlicet non recto ox eo, quod objectum voluntatis sit linis, et omnes actiones alicujus potentiæ eliciantur ab ea secundum rationem sui objecti, intulisse D. Thom. omnes actiones voluntatis debere esse propter finem. Nam ex illo antecedenti ad summum potest inferri omnes prædictas actiones esse in ordine ad finem ; non autem propter ipsum. Quemadmodum ex eo, quoi objectum potentiæ visivæ sit color, aut lux, et omnes actiones istius potentiæ fieri debeant secundum rationem talis objecti, non infertur prædictas actiones propter lucem, vel colorem exerceri, sed solum in ordine ad illa. — Potestque hæc objectio fulcri : quia si prædicta ratio esset efficax, concluderet actiones indeiiberatas voluntatis esse proprie propter finem : nam etiam hujusmodi actiones debent ab illa exerce.i secundum rationem sui objecti.

Dihitor.

Respondetur namque negando antecedens : quia respectu voluntatis, ut operantis humano modo, idem est operari in ordine ad suum objectum, et operari formaliter propter ipsum, quod tamen in aliis potentiis non contingit. Et ratio est : quia cum objectum voluntatis sit finis formaliter, ut talis, modus proprius terminandi actiones voluntatis debet esse per modum linis, propriaque causalilas talis objecti debet esse causalitas linis : quia in eo consistit, ut aliquid liat propter ipsum. Unde div. Thom. consulto ex prædiclo antecedenti intulit omnes actiones humanas esse propter finem, et non solum esse in ordine ad linem. Turn quia htec duo loquendo de line formaliter, et de voluntate operante humano modo, omnino coincidunt. Tum etiam, quia in prædicta illatione melius nobis explicuit modum terminandi, et influendi, qui est proprius objecti voluntatis, ut distincti ab objectis aliarum potentiarum.

quæ uon sunt formaliter ipse linis, de cujus ratione est, ut actio, quæ in ordine ad illuni exercetur, fiat propter ipsum. Et cum alias in antecedente objectum voluntatis non solum secundum rationem communem objectis aliarum potentiarum, sed secundum propriam, et specialem objecti ipsius voluntatis, atque adeo finis formaliter, propriaque ejus causalités, et modum influendi contineantur, potuit prædictum consequens ex illo legitime deduci.

17. Ex quo constat Angel. Doct. non ex communi modo operandi potentiæ circa objectum, intulisse proprium modum operandi voluntatis circa finem (ut ait Lorea), sed ex proprio objecto voluntatis, quod est linis, deduxit proprium modum operandi circa illud, qui est operari propter finem. Per quod patet ad illud, de potentia visiva; nam cum objectum ejus formale non sit linis, sed præcise exerceat erga illam rationem objecti, toluin potest concludi actiones prædictæ potentiæ tendere ad illud tanquam ad objectum ; non autem fieri propter ipsum, tanquam propter finem; quia causalilas significata per particulam *propier*, solum habet locum in actionibus illius potentiæ, cujus objectum est finis.

Ad confirmationem negandum est antecedens ; quia finis formaliter sub ratiore finis solum est objectum voluntatis, ut operantis humano modo : objectum vero ejus ut operantis absque deliberatione, et plena cognitione, est illud bonum, quod de objecto appetitus brutorum dub. 7 dicemus. Et ideo solum illæ actiones, quæ a voluntate humano modo eliciuntur, quæ sunt proprie humante, debent propter finem formaliter exerceri.

18. Objicies secundo rationem propositam ad summum convincere in actionibus, quæ versantur immediate circa finem : cujusmodi sunt simplex volitio, fruitio, et intentio ; secus in aliis, quæ sunt circa media, ut est electio, consensus, et usus : quippe objectum istarum, non est finis, sed media juxta dicta disp, præced. dub. 4.

Respondetur satis esse ad efficaciam rationis, etiam in actibus, qui versantur circa media, quod finis sit objectum formale adæquatum respectu ipsius voluntatis, et quod ad omnes ejus actus comparetur, vel per modum objecti *quod*, vel saltem

Alia
objecI,°.

> 9

EneiM-
tur.

per modum rationis *sub qua* radicalis : quo saltem modo comparari diximus ad electionem, consensum, et usura disp. præc. n. 90 et 93. Nam eo ipso omnes prædicti actus eliciuntur a voluntate secundum rationem finis, et cum dependentia ab illo : Site tanquam ab objecto formali *quod* ipsorum actuum, sive tanquam ab objecto radicali : et hoc sufficit. ut omnes sint formaliter effectus finis, et propter ipsum. Quia particula *propter finem* non dicit solum causalitatem objecti proximi ; sed extendit se etiam ad radicale. Imo, ut aliqua actio propriissime, et omnino stricte propter finem exerceatur, non debet hic esse objectum proximum illius, sed alterius actionis, ex qua illa originetur. Et ita omnes actiones, quæ versantur circa finem, et solum mediate attingunt finem, in omnium sententia exercentur proprie propter finem : cum tamen de aliis, quæ finem immediate attingunt, plures id negent, ut infra videbimus.

§ II.

Alia ratio pro assertione.

19. Secundo probatur assertio alia ratione desumpta ex D. Thom. q. 21 de verit. art. 1 et 1 p. q. 5 art. 6 in hunc modum. Omnis actus humanus a voluntate elicitus, vel est circa finem, vel circa media : sed omnis huiusmodi actus est proprie propter finem ; ergo major constat. Tum, quia talis actus aut terminatur ad objectum primum voluntatis, et sic ad finem ; aut ad secundarium, et sic ad media. Tum etiam, quia vel respicit bonum, ad quod terminatur, vel appetibile propter se atque adeo, ut delectabile, vel honestum ; vel ut appetibile propter aliud, et per modum utilis. Inter hæc enim in ordine ad voluntatem creatam non cadit medium.) Si primum : respicit per modum finis : quia ad huius rationem sufficit, ut appetatur propter se. Si secundum : terminatur tanquam ad medium, ut ex se constat. Minor vero quoad actus versantes circa media, ab omnibus admittitur : quia huiusmodi actus supponunt amorem finis, et ex hoc amore procedunt : unde propriissime fiunt gratia finis et terminant ejus causalitatem. quæ non distinguitur a prædicto amore. Quoad actus, qui sunt circa finem, probatur : nam etiam isti dependent formaliter a fine, et finis formaliter

ut finis est in eo inluit : ergo vere sunt illius effectus. et terminant ejus causalitatem, atque adeo fiunt propter ipsum.

Confirmatur. Finis non inluit in actus, qui sunt circa media, neque exercet in, ordine ad illos suam causalitatem, nisi in medio amore ipsius finis : ergo prius exercet eandem causalitatem, et inluit in prædictam amorem : atque adeo prius huiusmodi amor debet esse propter finem, juxta illud : *Propter quod unumquodque tale, talis illud magis.*

Confirmatur secundo : nam actus, qui versantur circa finem (supposito, quod sint humani) non respiciunt illud omnino materialiter, sicut respiciunt actus brutorum, quæ non cognoscunt rationem finis : ergo respiciunt illum formaliter sub ratione finis : igitur finis, ut finis exercet circa illos suam causalitatem. quod est ipsos fieri formaliter propter finem. Utraque consequentia videtur perspicua. Antecedens vero probatur : nam, ut dub. 7 dicemus, propterea actus brutorum non respiciunt finem formaliter, quia finis non causal, nisi ut cognitus, et illa non cognoscunt rationem finis : ergo cum homo huiusmodi rationem cognoscat, et omnes ejus actus humani supponant prædictam cognitionem, consequens est. ut omnes finem formaliter respiciunt, finisque sub ratione talis in omnes influat.

20. Dices cum Vazquez, *appeti propter se, appeti propter aliud* non esse contradictoria, neque opponi immediate, quia, utrumque importat positivum : sed ad summum erunt contraria, inter quæ potest cadere medium : et ita ex vi secundie probationis non habetur omnem actum voluntatis debere esse aut circa finem aut circa media. — Et confirmari potest : quia actus fume, ut odium, tristitia, etc... sunt actus voluntatis, qui neque circa finem, neque circa media versantur.

Hæc tamen obiectio nullius momenti oncoqst : quia *appeti propter se, et appeti propter aliud*, licet utrumque sit positivum, {Equivalent positivo et negationi : nam, idem est appeti præcise propter se, ut hic accipitur, ac appeti non cum ordinatione ad aliud : et appeti præcise propter aliud, ac appeti non propter se. Unde *propter se, et propter aliud*, quoad præsens ita se habent, sicut *propter se, et non propter se*; aut sicut *propter aliud, et non propter aliud*; quæ manifeste contradictionem involvunt.

Ad

«l cuiiliriniitioripni roSpomletur in prædicta division» sermonem <we «le actibus prosecutionis, qui stint, in online ad bonum : et respectu hujusmodi actuum dicimus esse atliequataui ; actus vero fugit», cum sint circa malum, non pertinent per se ad hanc divisionem. Possunt tamen ad eam reduci, eo quod malum non rejicitur, nisi propter oppositum bonum. Unde sicut electio mediorum habet esso propter linem, quia oritur ex amore linis, et terminatur ad media in ordine ad ipsum, Ha fuga cujuslibet mali dicitur esse propter oppositum bonum, quia ortum habet ex ejus amore, el ad illud consequendum, ut ad finem ordinatur. Et hoc modo etiam quilibet actus fugor, si semel est humanus, liabel esse propter finem.

21. Deinde contra probationem minoris quantum ad primam partem objīci potest, quod multoties electio est de mediis ad finem improportionatus : ergo tunc non erit effectus linis nec propter ipsum. Patet consequentia : nam causalitas finis in ordine ad electionem mediorum fundatur in eorum utilitate, et proportionem. Tum etiam, quia ita comparantur media ad finem conclusiones ad principia : hæc autem non influunt, nisi in conclusiones, quæ habent proportionem cum ipsis, et quæ ex eis legitime deducuntur.

Respondetur, quod etsi media multoties sint reipsa improportio nata ; semper tamen sunt proportionata in existimatione eligentis : et hoc sufficit, ut finis influat in illa : quia finis movet prout in apprehensione, et unumquodque movet, sicut illud apprehenditur. Unde satis est proportio existimata finis cum mediis, et mediorum ad finem, ut in electionem influat. De principiis in ordine ad conclusiones est dispar ratio ; quia principia non influunt secundum *esse dumtaxat* apprehensum ; sed secundum necessitatem, et connexionem, quæ in illis reipsa in ordine ad conclusionem invenitur ; unde non mirum, quod deficiente vera connexione, et proportionem inter ijla, deficiat influxus.

§ HI.

Refertur prior opposita sententia, cl argumenta ejus diluuntur.

22. Conlra ea, quæ stabilivimus, est prima sententia negans actus illos, qui immediate circa finem versantur, ut est

simplex ejus volilio, fruitio, et interdial, esse proprie, et formaliter propter finem. Hunc tuentur ex recentiorilras Gnbr. Viizq. in præsentia «lisp. 3, Lorca dis. etiam 3, Fonseca 5 Metaph. c. 2 q. 11 sect. 2, Franciscus Felix m sua lentat. tract. ! c. 1 diff. 4. Eam insinuare videtur Ferr. 1 cont. Gent. c. 75, Zumel 1 p. q. 5 an. 4 dis. 2, D mnez 1 p. q. 80 ari. 2, et Soncin. 5 Metaph. q. 2, quamvis Tiomistæ explicari possint, ita ut nobis non adversentur juxta ea. quæ explicando aliqua testimonia Ang. Doct. statim dicemus. Earndem sententiam, quoad actum simplicis amoris, ul probabiliorem tenet .Egidius loco supra allegato, el refert pro ea Gabrielem, Ilerveum, O'Kam, Greg. et alios, quos certum non est sic sensisse, et mullominus Cajetanum, et Med. quos etiam prædictas auctor cit. q. 9 a. 9 quia in alio longe diverso sensu loquuntur, ut num seq. videbimus.

Probatur primo ex D. Thom. I coni. gent. c. 75 ubi sic ait : *Causalitas finis in hoc consistit, quod propter ipsum alia desiderantur* : ergo tunc solum exercet finis suam causalitatem, quando al a scilicet media propter ipsum desiderantur ; non vero quando immediate appetitur ipse finis. Et in 3 dist. 27 q. 1 art. 1 aliisque in locis amorem finis didit esse proprium omnium actionum, quæ propter finem fiunt : ergo ipse amor non est propter finem, alias esset principium sui.

Respondetur Aug. Doct. in primo testimonio non explicuisse causalitatem finis adæquaie, prout omnibus modis potest exerceri, neque causalitatem primariam, sed solum secundariam, el inadæquatam, quatenus se extendit ad media : quia hæc posterior causalitas satis fuit ad rem, de qua in illo loco, et ad intentum magis conducebat. — In secundo testimonio loquitur de ordine actionum, quæ fiunt propter finem, et asserit, quod prima affectio finis, quæ est simplex amor, est principium, et causa, ut cæteræ omnes propter finem exerçantur, eo quod finis ad illas non movet, nisi ut prius amatus. In quo nullatenus negat, quod ipse amor etiam sil propter finem. Et juxta hanc doctrinam explicari debet testimonium quoddam ex D. Dionys. et alia ejusdem D. Thom. quæ citat Ægidius ubi sup. § 3, et 4.

23. Deinde probatur ratione ex ipsa definitione finis, quæ sic communiter circumfertur : *Cujus gratia aliquid fit*, ubi parti-

fil	BE Π.ΤΙΜή ΕΙΝΕ	DISP. H, DUR. H.	(»	ë-U·· 'i
				W Ij]
				·' i ;
				· I
				fêtaît
				-H B
				t TOwSg
				jKjrawM
				r
				c
				s
				lJ
				' t ;
				z
				2k S& B
				I m KIBw I
				v . Γ
				. :j?c
				\
				H
				AfrcMKftSp

cula illa *cujus gratia* idem significat. ac *cujus amure* : ul nullis probaro nititur Ægidius. Et ita denotat ilia solum fieri propter finem, seu gratia linis, qua· limit ex amure ipsius tinis, aique ad· o, qua· prædictam amorem præsupponunt : ergo idem amor non lit gratia finis, neque propter ipsum.

Confirmatur : nam cum dicitur aliqu'd fieri propter finem, ly *propter* nun denotat solam bonitatem ipsius finis, et dependen· dam actionis a tali bonitate : alias actiones brutorum, quæ etiam dependent a bonitate objecti, dicerentur propter linem formaliter exerceri : ergo denotat amorem ipsius linis : igitur illi dumtaxat actus habebunt esse propter finem, qui ex prædicto amote procedunt, et illum præsupponunt.

Confirmatur secundo : quia, quod est effectus linis, supponit finem actu cau· santem, atque adeo causalicatem ipsius finis : sed hujusmodi causalitas non distin· guitur ab ejus amore, ut bene probant N. Complue, loco cit, : ergo talis amor præ· supponitur ad effectum finis; non ergo ipse est proprie finem.

Confirmatur denique, quia juxta commu· nem sententiam finis causât secundum, quod est in intentione : ergo prius est, quod ipse finis sit volitas, el intentus, quam quod causet.

24. Respondetur ad argumentum, præ· dictam diffinitionem traditam fuisse ab xVristolele, non per id, quod est prima· rium. et essenziale in fine : quia hoc so· lum est, quod sit appetibilis propter se; sed per id, quod est in illo secundarium, et consequens : scilicet, quod alia liant propter ipsum sumpto ly *fiai*, ut perlinet proprie ad ordinem exeeutionis), aut prop· ter ipsum desiderentur, ut in procetnio, ct disp. prted. n. 18 diximus. Quare ex vi illius diffinitionis, quomodocumque particula *cujus gratia*, exponatur, non po· lest concludi actus, quibas immediate finis appetitur, non esse ejus effectus, aut linem non influere in illos secundam primariam rationem, qliæ est *appeti propter sc*. El juxta btec loquuntur Cajetan. et Med. et alii ex Thomistis, cum asserunt perlinere ad rationem finis, ut propter ipsum alia desiderentur. Addimus, etiamsi prædicla diffinitio primariam rationem linis conti· neret, nihil contra nostram assertionem posse concludi. Tum, quia particula *cujus gratia* alias admittit explicationes, suffi· cienterque explicatur per particulam *prop·*

ter (qua translal o antiqua utitur foro in omnibus locis, in quibus Aristot. agit do line), llæc autem dictio *propter finem* nm\ necessario significat ox amore linis ; sod potest præcise denotare bonitatem ipsius finis, quæ movet ad actum, qui propter illum exercetur. Tum etiam, quia adhuc admissa priori illa explicatione, suficien· ter salvatur, actus, qui sunt immediata circa finem, exerceri gratia, et amore finis.

Pro quo notu, quod quemadmodum cum dicitur : *aliquid agere in virtute alterius*, locutio hæc potest sumi, vel *transitive*, el hac ratione denotat prædictam virtutem esse aliquid medium inter illud, quod per eam agit : et inter agens, cujus est virtus; *vel intransitive*, sicut cum dicimus calorem agere in virtute ignis, ubi ly *in virtute* non significat aliquid medium inter ignem, et calorem ; sed denotat, quod ipse calor est propria virtus ignis iut ex Cajet, docent bene. N. Complut, lib. 2 Physic, disput. 10 n. 43), ita cum dicitur aliquid fieri ex amore finis, ly *ex amore* potest sumi, vel transitive, ut significet aliquid omnino distinctum ab eo, quod fit : el hoc modo media, et actus, qui versantur circa illa immediate, dicuntur fieri amore finis, eo quod præsupponunt talem amorçai a se realiler distinctum. Et potest etiam sumi *intransitive*, prout solum denotat, ipsum· met, quod lit, esse amorem linis. Sicut enim ad hanc locutionem *calor agit in virtute ignis*, sufficit calorem esse virtutem ignis, etiamsi inter utrumque nihil reale mediet, cur non sufficiet ad illam, *hoc est, vel fit amore finis*, ipsum, quod lit esse amorem finis, qnamvis inter amorem et effectum nihil mediet?

25. Sed urgebis, quod fieri propter fi· nem, non est dumtaxat, fieri amore finis, sed fieri ex tali amore : ergo hoc ipso, quod aliquid propter finem fiat, debet a prædicto amore distingui. Patet conse· quentia, nam particula *ex* importat ordi· nem causalitatis inter id, quod fit, et il· lud, ex quo iit, et ita postulat distinctionem inter utruinque. — Respondetur sulficien· ter salvari, quod aliquid fiat propter finem, si fiat amore linis, quamvis particula *ex amore* non verilicaretur. Secundo respon· detur ordinem importatum per prædictam (•aniculam ex parie ejus, quod fit, non es·e ad amorem sicut ad causam, sed sicut ad causalicatem, quæ respectu finis potest cum effectu identilicari. ut infra magis explicabitur.

Per

H a u

MDI

finis

ipsum

intransitive

J

l:

χ.

b

||

|

I

>

ft

»

f

r

] Ai

H

I

,||

j

111

HqÛ

i·ll·

|

i(

I;

]l

j|

j

e«w

I

I|

Per quod palet nd primam e.oiiifirunitio· MDI : siquidem udniisso, quod dictio illa *propter finem* non designet bonitatem finis, sed ejus umorem, optirfie salvatur ip· simi amorem finis propter finem fieri : siquidem salvatur, quod fiat amore linis intransitive, modo nuper explicato; imo ct quini lint ex tali amore. — Diximus, *admisso, quod dictio illa*, etc. quia re vera dictio *propter finem* melius exponitur, si dicamus denotare bonitatem linis, per ipnim tanqnam per rationem movendi et linalizandi influit in amorem, et in alios actus, qui propter illam exerceri dicuntur. Neque obest illud, quod tangitur de ope· rationibus brutorum : quia cum hæc non cognoscant rationem finis (ut infra dice· mus), non apprehendunt bonitatem objecti sub ratione finis; sed solum materialiter cognoscunt sub ratione delectabilis bonum illud, quod habet rationem linis : et idcirco operationes eorum quatenus ab eis eli· ciuntur non sunt proprie propter finem ; imo neque propter ipsam bonitatem, si in omni rigore loquamur : quamvis sint in ordine ad illam : eo quod particula *propter* rigorose sumpta denotat proprium influxum finis.

26. Ad secundam confirmationem con· cessa majori et minori, distinguendum est primum consequens, et si sensus sit amo· rem finis adæquate sumptum, et secun· dum omnem formalitatem præsupponi ad quemlibet effectum linis, negandum est : si autem sensus sit, quod talis amor qua· tenus præcise exercet munus causalitatis finis, debet præsupponi ad ejus enectum, iia>i·concedi poterit. Pro cujus explicatione ani· madvertendum est, quod, ut ostendunt 5.Ub–bene N. Complut, lib. 2 Physic, disp. 14 q. 5, causalitas finis non est aliquid secun· dum rem distinctum ab actione causæ effi· cientis, scilicet voluntatis, quæ operatur propter ipsum finem : sed idem amor im· mediate elicitus -a voluntate circa linem, tenet se ex parte utriusquo, et est actualis utriusque influxus. Et idcirco dixit I). Thom. citata q. 22 de, verit. quod *sicut in· fluere causa; efficientis est agere, ita influere cans? finalis est appeti, seu desiderari*. Unde in prædicto actu amoris distinguenda est saltem distinctione virtual), duplex forma· litas : alia, secundum quam est immediata dependentia sui a fine, seu actualis influ· xus finis in ipsummet actum : et hoc modo est proprie causalitas finis. Alia vero, se· cundum quam est actualis dependentia

Salmant. Curs, theolog., tom. V.

ab efficiente, ac proinde causalitas, ot influxus ipsius efficientis : quæ formalitas præsupponit illam priorem, et dependet ab ea, non sicut a causa, sed sicut a causali· tale, media qua dependet a lio■, .-iret a causa. El secundum hanc formalitatem pra·dictus amor est proprie effectus li· nis. Ratio est, quia finis inter omnes est absolute prior in caosando, et ideo solum, effectus aliarum causarum, sed eliarn ipsæ in causando, et ideo non sohifn, effectus aliarum cati· sed etiam ipsa· iri causando, ea· rumque causalitates sunt effectus finis . atque adeo præsupponunt causalitatem ejusdem linis, siquidem dependentia præ· dictarum causalitatum a fine, nequit in· telligi, nisi media causalitate ipsius finis.

Ex quo fit, quod idem amor, qui, ut se tenet ex parte finis, est causalitas illius, et id, medio quo effectus finalis a fine de· pendet, ut tenet se ex parte voluntatis effi· cientis, exercetque munus causalitatis effi· cientis, comparatur rursus cum eodem fine per rnodum effectus, et per modum depen· dentis, ab eo, ut *quod* mediante illa alia priori formalitate : qua posita, intelligitur jam finis actu causans, et finalizans præ· dictum amorem, secundum quod est a vohmtate : atque adeo voluntas ipsa intolli· gitur.elicere talem amorem proprie prop· tor finem, et ut terminans causalitatem ip· sitis finis : ipseque amor intelligitur dependens, *ut quod* a fine tanquam verus ejus effectus exercitus proprie, et formaliter propter ipsum.·Per quod satis patet ad prædictam confirmationem : nam etiamsi linis, ut actus causans, ac proinde causali· tas ejus debeat ad suos effectus præsupponi, etiamsi prædicla causalitas non omnino distinguatur ab amore, quem voluntas eli· cit circa finem, quique est causalitas ejus· dem voluntatis, salvatur, quod talis amor vere sit offectus finis, et *ut quod* propter illum : non quidem adæquate secundum omnes formalitatos in illo repertas, sed iiiadæqmito, quatenus ex parte voluntatis se tenet per modum causalitatis, imo et per modum effectus ipsius voluntatis : quia secundum hanc rationem mt dixi· un· præsupponit seipsum, ot est quo· damumdo dependens a se. secundum quod ox parte tinis se tenet, exercetque munus

27. Neque hinc fit ut ita quædain re· plica diluatur causam finalem, ul actu eausantein. realiler priorem

effectu, defectu distinctionis realis effectus a causalitate. Nun licet predicta causantes non distinguatur realiter a tali effectu, finis tamen actu causans realiter distinguitur. saltem distinctione includentis, et inclusi ratione virtutis causalitatis; e. quam importat una cum predicta causalitate. Nec necessaria est per se loquendo major distinctio inter causam actu causantem. et intellectum : ut videre est non solum in causis intrinsicis materiali, et formali, quarum effectus omnino rigore sola distinctione includentis, et inclusi ab eis differunt ait ostendunt N. Complut, loco citato disput. 9 q. V. sed etiam in causa efficiendi, quae majorem proportionem habet cum causa finali. Etenim in potentiis immanentibus, quarum actus aliquando nullum produunt terminum a se distinctum, idem actus, v. g. visio divina, est simul causalitas, media qua potentia intellectiva agit, et est effectus *ut quod* productus sine eo, quod inter hæc duo munera distinctio realis intercedat. Idem ergo, proportionem servata, de effectu, et causalitate finis dicendum erit.

28. Urgebis, in amore, quem voluntas elicit immediate circa finem. nulla datur formalitas. quæ non dependeat ab ipso fine : ergo si ratio facta a numero. 19 aliquid probat, convincit predictum amorem secundum omnes formalitates in illo repperas, atque adeo etiam secundum quod est causalitas finis, esse effectum ipsius finis, et propter ipsum. Respondetur, etsi demus, quod intendit replica, nihil contra nos : quia modo non disputamus de causalitate finis, sed admittimus non distingui a predicto amore, neque ipsum omnino antecedere: et hoc admissio, asserimus predictam causalitatem debere consistere non in toto illo actu adæquate sumpto, sed in formalitate, quam explicuimus. Consequenterque admittimus formalitatem hanc, ut munus causalitatis exercet, non supponere finem actu causantem, atque adeo non esse computandam inter effectus finis, neque esse proprie propter ipsum. Quod si aliunde ratio suadet etiam hanc formalitatem debere esse propter finem. nihil contra nostram assertionem concludit.

Diximus, *si dixeris, quod intendit replica* : quia re vera admitti non debet, sed distinguendum est antecedens : et si sensus sit, quod in predicto amore nulla detur formalitas, quæ non dependeat a

line saltem, *ut quod*, concedendum Si autem sensus fuerit, quod nulla detur formalitas. quæ immo dependet, *ul quod*, negari debet : et negandum est consequentia : quia ad rationem effectus proprie dicti, requiritur hæc secunda dependentia. Quare cum formalitas causalitatis finis solum habeat primam, non debet absolute connumerari inter ejus effectus, nec debet dici proprie propter ipsum ; quamvis cum addito illo *ut quod*, possit hoc admitti.

29. Ad tertiam denique confirmationem respondet Montes, ubi sup. n. 71, quod respectu electionis mediorum, et aliorum actuum subsequentium, finis movet, ut in intentione, quia semper tales actus intentio aliqua præcedit; respectu vero intentionis, desiderii, aut amoris ipsius finis non movet nisi, ut in apprehensione. Sed quamvis admittatur universaliter locutio illa *quod finis movet. ul in intentione*, nihil sequitur contra nos, quia intentio prout in præsentia accipitur, non significat actum intentionis a voluntate elicitedum, sed esse apprehensum, et intentionale, quod causa finalis habere debet in mente, ad hoc. ut causet. Et ita idem est finem movere prout in intentione, ac prout in apprehensione, ut bene tetigerunt N. Complut, citata disput. 14 q. 4.

30. Tertio probatur predicta sententia: quia saltem illi actus, qui versantur circa finem jam consecutum, nequeunt esse effectus finis : et tamen sæpe sunt actus humani : ergo, etc. Major ex eo constat, quia causalitas finis consistit in motione, et attractione; assecuto vero fine, cessat omnis motio, et animus quiescit. Undo dixit Aristot. 1 de Generatione text. 55, quod *adepto fine, cessat actio, et motus*. In cujus etiam probationem Ægidius ubi sup. adducit testimonium quoddam D. Thom. q. 21 articulo 2, ubi ait pertinere ad rationem finis : *Ul sit appetitus, vel desideratus ab his, quæ finem nondum attingunt* : ergo agentia illa, quæ finem consecuta jam sunt, non operantur propter finem.

Confirmatur alio ejusdem D. Th. testimonio in hac 1, 2, q. seq. articulo 6 in solutio. ad 1, ubi ait : Quod sicut bonum per se ipsum appetitur, ita et delectatio propter se. non propter aliud appetitur, si ly propter dicat causam finalem, etc. : ergo juxta mentem Ang. Doct. delectatio, quæ assecutionem finis consequitur, non est propter ipsum finem.

Respondetur

. CO. Ti-
riUL.

Repliru.

Ener-
vat.

Enerva-
tor alia
via.

A4
tene
conir

Arçi-J
rarato
terlin.

Arist

D. liJ
i

j|

T

Nhi. Hi'spnndt'iir negando majorem. Ad probationem dicendum eat, naaecuto fine, cessam motum desiderii, et quiescere animum tñ hoc niotu; non tamen ab aclu, tñ motu perfecto, qui eat fruitio, vel complacentia de line jam adepto, in qua Utah's quies consistit. Unde talis actus (supposito quod sil humanus) vere terminât rationem, et causalitatem linis, atque adeo vere est propter ipsum. — Dictum autem Aristotelis intelligitur non de omni actione, quæ propter linem lit, sed de, illa, quæ ad ejus consecutionem tendit. — Locus vero D. Thom. si adæquate, ut in suo loco, referatur, se ipsum pro nobis explicat; sic enim habet: *Duo sunt de rationis finis, ul scilicet sit appetitum, vel desideratum ab his, quæ finem nondum attingunt, aut sil dilectum, el quasi delectabile ab his, quæ finem participant: cum ejusdem rationis sit tendere in finem, el fine quodammodo quiescere.*

Epi- 31. Nonnihil difficultatis continet se-
iX CUU(lmni testimonium, et ideo Greg. Mart.
«ira. ubi sup. corollario 4 post 6 conclusionem, illo ductus, excipit ab actibus, qui propter linem fiunt, delectationem de fine assecuto: quia (inquit) talis actus non ponit in numero cum ipso fine: et, ita sicut finis non est proprie propter se, sic nec prædicta delectatio propter finem: Et hanc existimat fuisse mentem D. Thom. in illa solutione. — Hic tamen dicendi modus non omnino placet. Tum quia oppositum satis colligitur ex alio testimonio nuper relato, Tum etiam, quia supposita doctrina, quam D. Thom. tradit in hoc 1 art. circa omnes actus humanos, absque fundamento excipitur delectatio ab his, quæ propter linem fiunt, si semel est actio humana: neque ad id cogit locus, si attente inspicatur: non enim negat D. Thom. delectationem formaliter, ut est actio elicita circa linem, propter finem esse, sed ait dumtaxat, quod ut est objectum appetitus, non appetitur propter aliud; sed propter se, sicut appetitur finis.

Atisad- Pro cujus intelligentia nola, delectationem posse considerari dupliciter: vel obiectivp, hoc est, quatenus habet rationem objecti respectu alterius actus, quo appetitur: vel formaliter, in quantum ipsa est quidam actus elicitus circa finem. Primo modo non [>onil in numero cum line, sed utrmnque constituit unum integrum appetibile respectu voluntatis tendentis in linem. Nam sicut lapis appetitu naturali

sub eadem ratione appetit descendere ad centrum, et quiescere in illo: ita voluntas sub eadem ratione appetit consequi finem, et delectari in illo assecuto: et ideo sicut appetii finem propter se; et non propter aliud, sic delectationem, ul constituit unum integrum objectum cum eodem fine appetit propter se: et non propter aliud. Et hoc dumtaxat voluit Angelicus Doctor in prædicta solut. ad I. o.Thjm. Cælcrum non negat eandem delectationem sumptam formaliter, ut est actus elicitus circa finem esse, et exerceri propter ipsum, ut intuenti totam illam solutionem, manifestum erit. Sic enim habet: *Dicendum, quod ejusdem rationis est, quod appetatur bonum, quam quod appetatur delectatio, quæ nihil aliud est, quam quietatio appetitus in bono: sicut ex eadem virtute natura est, quod grave feratur deorsum, el quod ibi quiescat. Unde sicut bonum propter se ipsum appetitur, Ha el delectatio propter se, el non propter aliud appetitur, si ly propter dicat causam finalem, etc.* Ubi, ut vides, totus sermo est delectatione, ut habet rationem appetibilis, atque adeo, ut consideratur per modum objecti alterius actus, quo appetitur; non vero, ut ipsa potest sumi per modum actus eliciti circa linem. Et ideo consulto D. Thom. nunquam dixit delectationem non esse propter aliud tanquam propter finem, sed non appeti propter aliud tanquam propter causam finalem: quia in ordine ad appetitum sui habet ipsa rationem linis, neque omnino ponit in numero cum objecto, ct bono, a quo specificatur,

§ .

& IV.

Secunda sententia adversa: unicum pro ea . fundamentum, el ejus solutio.

32. Secunda sententia alia via nobis adversatur; quia existimat constituendos esse, in voluntate quosdam actus, quos appellant *neutros*, quia neque circa finem, neque circa media versantur, qui proinde non erunt propter finem. Pro hac Cajet, et alii infra q. 8 referunt Scotum in 1 dist. 1 q. scotuf. 3. Quamvis pluros auctores, ut Montes, disp. 12 q. 3, Lorca dis. .8, Vazq. dis. 32 et alii exstiment in alio diverso sensu locutum fuisse: ita ul solum voluerit actum neutrum inter fruitionem, et usum, nempe actum virtutis moralis non relatam actualiter ad ultimum linem. Talem nam-

que actum dicit Sensus non esse iruitin-
nem, alias esset peccaminosus. cum pec-
catum sit frui bono creato : neque esse
usum, eo quod ad ultimum finem non ordi-
natur. Cum quo tamen stare potest
etiam in Scoti sententia' quod sit circa fi-
nem proximum : et ideo quamvis conce-
datur actus neuter in hoc sensu, non con-
ceditur actus, qui non sit circa media, vel
finem. In quo etiam sensu explicari solet
opinio O Kami, Majoris, Aureoli, et alio-
rum, quos pro eodem Scoti placito referunt
Montes, et alii. — Sed quidquid sit de
mente horum auctorum, et de acceptione
illa fruitionis, et usus, pro sententia cons-
tituente actum neutrum, qui nec versetur
circa finem, neque circa media, refeiri de-
bet Salas in pra-senti tract. 1 disp. 6 sect.
2 et tract. 6 disp. 1 sect. 8.

Argum. Pro hac igitur opinione (quæ cæterorum
fere omnium calculo reprobatur arguiur
in hunc modum. Potest voluntas amare
communem rationem boni secundum, quod
abstrahit ab utili, delectabili, et honesto,
ac proinde a ratione finis, vel medii : ergo
talis amor neque erit formaliter circa fi-
nem, neque circa media : erit igitur actus
neuter in sensu explicato. Utraque con-
sequentia videtur perspicua, et antecedens
probatur. Quia potest intellectus abstrahere
prædictam communem rationem boni, et
sic abstractam voluntati proponere : ergo
poterit voluntas eadem rationem modo
isto sibi propositam amare.

Confirmatur : potest intellectus propo-
nere voluntati aliquod bonum præcise sub
ratione convenientis, et appetibilis, non
determinando an sit appetendum propter
se, vel propter aliud : potestque voluntas
hujusmodi bonum eo modo propositum
diligere : ergo elicit actum, qui neque sit
circa finem, neque circa media ; de quo-
rum ratione est, ut determinate propter
se, vel determinate in ordine ad aliquid
appetatur.

33 Respondetur negando antecedens :
nam cum objectum primariam voluntatis
sit bonum, ut habet rationem finis, et ob-
jectum secundarium sit illud, quod est ad
finem, repugnat voluntatem creatam in
aliquod objectura tendere, nisi vel deter-
minate per modum finis, vel per modum
medii, quod est ad finem. Ad probationem
dicendum est, quod licet intellectus possit
abstrahere quasi in esse rei rationem boni,
secundum quod prescindit ab omnibus
suis inferioribus, non tamen in ratione

objecti voluntatis propter rationem modo
traditam. Unde nec potest eidem voluntati
bonum ita abstractum proponere, ut ab
ea appetendum, quin in hujusmodi pro-
positione aliqua differentia, saltem in actu
exercito includatur. Quemadmodum licet
divinus intellectus cognoscat, et apprehen-
dat omnem rationem boni, secundum
quod abstrahit a creato, et inerrato, ne-
quit tamen proponere tale bonum volun-
tati divinæ, ut ab ea appetendum, nisi
sub ratione boni increati, vel cum subor-
dinatione ad hujusmodi bonum. Et ratio
est eadem ulrobique, videlicet, quod sicut
objectum formale primarium divinæ vo-
luntatis est sola bonitas increata, et prop-
terea quidquid ei proponitur ab intellectu
divino, ut appetendum, vel est prædicta
bonitas, vel aliquid cum dependentia ab
illa : ita formale objectum voluntatis
creata? est bonum sub ratione finis, et
ideo quidquid ab illa appetitur', debet ab
intellectu proponi (saltem in actu exercito)
vel per modum finis, vel ejus, quod de-
pendet a fine, scilicet medii. — Diximus
saltem in actu exercito, etc. quia quamvis
intellectus cum proponit voluntati aliquod
bonum, possit in actu signato non dis-
tinguere an sit finis, aut medium ; in modo
tamen illud proponendi, atque adeo in
actu exercito, debet aliquam ex his duo-
bus differentiis determinate attingere, ut
statim magis explicabimus.

34. Ex quo ad confirmationem distin-
guendum est antecedens : et si sensus sit
posse intellectum proponere bonum sub
ratione convenientis non determinando in
actu signato, et quasi speculative, an sit
conveniens, et appetibile propter se ; an
vero propter aliud, transeat. Si autem sen-
sus fuerit, quod potest proponi voluntati
bonum aliquod, ut ab ea appetendum sine
eo. quod, practice, et in actu exercito in-
dicet tale bonum esse appetendum propter
se ; vel propter aliud, negandum est ; et
neganda est absolute consequentia. Et ra-
tio est, quam n. 19 et 20 tradidimus :
quia *appeti propter se*, et *appeti propter
aliud* in actu exercito involvunt extrema
contradictoria, scilicet *appeti propter se* ;
et non propter se : unde ex eo, quod in-
tellectus proponat aliquid voluntati, ut ap-
petendum, debet illud sub aliquo ex his
extremis proponere. Et licet speculative,
et in actu signato non discernat differen-
tias illas *propter se*, aut *propter aliud* ;
practice, et in actu exercito semper pro-
ponit

punit aliquam ex illis : quia eo ipso, quod proponat bonum appetendum, ei non dicitur esse appetendum propior aliud, ex modo proponendi dicitur habere in se rationem suam appetibilis, atque adeo practice proponit ipsum, ut propter se appetendum, et eo ipso voluntas ad illud propter se terminatur.

Potestque hoc non incongrue explicari ex eo, quod juxta communem sententiam licet intellectus possit apprehendere rationem boni abstrahendo ab eo, quod est conveniens ipsi appetenti, vel alteri : nihilominus, ut voluntas in tale bonum feratur, determinate debet proponi sub ratione convenientis ipsi appetenti : eo quod unumquodque appetit quidquid appetit sub ratione sibi convenientis. Et quamvis in actu signato hæc ratio non semper ab intellectu discernatur, practice tamen, et in actu exercito semper proponitur : nec bonum ab intellectu aliter apprehensum diligeretur, juxta commune proloquium, *Amabile bonum, unicuique proprium*.

DUBIUM III.

Utrum omnes actiones humanæ a voluntate imperatæ, etiamsi assumantur per modum finis ultimi, habeant esse propter finem ?

Quoniam decisio hujus dubii ex intelligentia ejus, quod in titulo supponimus, vel saltem admittimus, dependet : oportet hunc primo loco elucidare, et difficultatis Status aperire.

i I.

Status dubii aperitur.

35. Supponimus ergo, aut saltem admittimus, quod sicut voluntas creata potest perverse, et inordinate operando constituere in aliis rebus creatis suum ultimum finem, ita potest ad hoc assumere aliquas actiones humanas. Ut contingeret, si talem actionem exerceret, aut appeteret precise propter se ipsam, sistendo in sola ejus delectatione., et non ordinando neque actualiter, neque habitualiter ad alium finem magis ultimum. In quo nulla apparet repugnantia, neque est, qui de hoc dubitet; et sine controversa admittitur a D. Th. in præsentī art. 1 ad 2. Desumiturque ex Philosoph. lib. 2 Ethic, cap. 1 ubi

dicit ; *quod in quibusdam, actiones sunt ultimus finis.*

H

Observat tamen Ang. Duct, actionem, quæ assumeretur per modum finis ultimi, non posse esse actionem voluntatis precise elicitam, sed debere esse (supposito, quod sit humana) imperatam. Et rationem tradit : quia cum objectum voluntatis sit finis, præcipue ultimus, et omnis actus suum objectum præsupponat, quilibet a voluntate elicited presupponere debet predictum finem, ac proinde repugnat, quod ipse rationem finis ultimi sortiatur. Addit Ductor Ang. quod sicut primum visibile non potest esse visio, quia omnis visio est alicujus visibilis : ita quia omnis volitio est alicujus volibilis, primum volibile, qui est finis ultimus, non potest esse volitio. Quam doctrinam alibi commodius examinabimus. Hæc autem ratio in acubus imperatis non militat : nam licet hujusmodi actus, ut stant sub imperio voluntatis, præsupponant objectum actus elicited, ac proinde aliquem finem ultimum, secundum se tamen antecedunt prædictam actionem, et comparantur cum illa per modum objecti : unde nulla est implicatio, quod secundum hanc considerationem assumantur per modum finis ultimi.

36. Objicies, quamlibet actionem etiam imperatam exigere terminum a se distinctum, ad quem sicut ad finem ordinetur : ergo repugnat eam habere rationem finis ultimi. — Deinde, aut loquimur de fine absolute ultimo, aut de fine ultimo in aliqua consideratione, qui tamen finis absolute ultimo subordinetur? Si de primo, falsum videtur actionem imperatam posse per modum finis ultimi assumi : nam finis hujusmodi in solo Deo, et in ejus visione, quæ non dependet ab imperio voluntatis, consistit. Si de secundo, non videtur ad rem : nam supposito, quod admittantur fines intermedii, quorum unus subordinetur alteri (de quo disp. 3) nulla apparet specialis difficultas hujus loci, in eo, quod actio imperata sic per modum finis accepta, habeat esse propter finem absolute ultimum, ut intuitu constabit.

Respondetur ad primum admissum per Solui, t. omnem actionem produci terminum distinctum, de quo alibi) non semper hujusmodi terminum habere rationem finis respectu ipsius actionis ; sed aliquando habere precise rationem finis elicited, ac proinde non transgredi quominus ipsa actio habeat rationem finis etiam respectu termini per

eum producti. Ut enim dicemus in tract, de Peccatis disp. 3 num, 23 in online operationum immanentium ipsa operatio est finis tam termini, quam principii. — Et quamvis ex natura rei omnis actio essai propter suum terminum, tanquam j ropier linem ; non tamen repugnat, quod intentio operantis in ipsa actione ultimate sistat, non curando quantum ad hoc do termino, vel objecto, sed referendo potius hæc in illam sicut in finem. Totum enim hoc ex sola operationis intentione dependet : juxta quam sæpe assumitur, ut medium, quod ex natura rei habet rationem finis ; et ut finis, quod deberet esse medium. Et hæc est perversio cujuslibet peccantis mortaliter, frui utendis; et uti fruendis, ut docei Aug. lib. 83 quaestionum q. 30 et D. Thorn. q. 7 de malo art. 1 ad tu.

Solat, i. 37. Ad secundum respondetur utroque illo modo posse intelligi cum admittimus actionem imperatam assumi lanquam finem ultimum : magis tamen ad pnvsens conduit , si intelligatur de fine ultimo absolute. Neque urget probatio in oppositum : quia licet secundum rei veritatem ratio finis omnino ultimi in solo Deo, et in visione ejus repenatur, et ideo voluntas ordinata, et recta hunc suum pro ultimo fine sibi constituat; non tamen repugnat, quoi inordinate, et perverse operando, rationem prædicti finis creature, et actibus a se imperatis attribuat. Unde avarus habet pro fine ultimo divitias, ambitiosus honores, gulosus et ebrius cibum et potum , juxta illud Apost. ad Philipp. 3 : *Quorum Deus venter est.* Ad probationem pro secunda parte dicendum est, etiamsi doctrina D. Thom, intelligatur de fine ultimo in aliqua tantum serie (de quo finis salis probabile est fuisse loculum Arist. loco ab ipso sancio Docture allegato admissaque illa ductrina de finibus iniermediis, quam disput. seq. statuemus, manere adhuc difficultatem propriam hujus luci, quomo lo actio, quæ in aliqua serie rationem finis ultimi sortitur; in eadem sit propter finem, qui sit ipsamet actio : non curando an extra talem seriem ad alium finem absolute ultimum a se distinctum ordinetur. In quo, re bene inspecta, eadem involvitur difficultas, ac si prædicta actio assumeretur per modum finis omnino ultimi. Ut autem difficultati propositæ plenius occurramus, agemus dubium in ei hypothesi, quod actiones, de quibus in præsentī lit sermo, assumantur, ut linis

ultimus absoluto : ex cujus decisione quid de prmdictis actibus, cum in aliqua tantum serie rationem linis ultimi sortiuntur, dicendum sit, a fortiori constabit.

38. His suppositis, remanet alia difficultas inter discipulos D. Thom. : nimirum do quo fine intelligendus sit sanctus Doct, cum negat actionem elicitam posse esso finem ultimum? Pro quo animadvertentium est, quod, ut supra in prommio tetigimus, linis potest sumi tripliciter. Primo pro ipsa re, quæ est finis, seu in qua bonum, quod consequi intenditur, invenitur, et dicitur finis *qui*, vel linis *objectivus* : qua ratione Deus secundum rei veritatem est omnium ultimus finis, et pecunia finis avari. Secundo sumitur pro adeptione talis rei, et dicitur linis, *quo*, seu *formalis* : sicut visio beatifica, per quam Deum assequimur, est finis noster formalis, et adeptio pecuniae finis formalis avari. Tertio sumitur pro fine adæquate sumpto, secundum quod tam finem *qui*, quam finem *quo* complectitur : quomodo Deus clare visus est ultimus linis completus creaturæ-rationalis : et pecunia possessa avari.

39. Ubi secundo observandum venit, hujusmodi finem adæquatum quandoque esse talem per compositionem, seu aggregationem ex line *qui*, et line *quo* secundum rem distinctis : ut contingit in exemplis adductis ; quandoque per simplicitatem, et identitatem, eo quod in eodem bono utraque ratio indistincte concurrit. Et hoc contingere necesse est. quoties id, quod a voluntate assumitur tanquam finis *qui*, est aliqua actio : quia cum finis *quo* non sit aliud, quam adeptio, et assecutio finis *qui*, et quælihet actio sit adeptio sui ipsius, non potest supposito quod ipsa sit finis *qui*, finis *quo* ab eo distingui.

Quamvis autem doctrina D. Thom. cum negat, actum elicitem posse habere rationem finis ultimi, intellecta de quolibet ex istis finibus reipsa verificetur (ut tractat, seq. disp. 1 dub. 4 constabit) ; et ita intellexisse videntur prædictam doctrinam Capreol., Med. et alii : verius judicamus cum Greg. Mart, et aliis ThomisLis Angelicum Doct. in præsentī determinate loqui per se primo de fine *qui*. et ex consequenti de line completo per simplicitatem : finem vero *quo*, quoties a line *qui* distinguitur, atque adeo finem per compositionem adæquatum sub prædicta doctrina noluisse comprehendere.

40 Et ratio videtur perspicua : tum quia

quia loquitur juxta mentem Philosoph. I Ethic, cup. I cujus testimonio utitur in argumento ml probandum aliquas actiones habere rationem finis; al Philos, non loquitur de actionibus, quoto præcise sunt assecutiones alterius finis, ac proinde quæ præcise sunt finis </uo, sed de actionibus, quai habent rationem finis *qui* : cujusmodi est equitatio, civilis, et alii similes. Quamvis quia quilibet actio (ut diximus) est adeptio sui, prædictæ actiones simul habeant rationem finis *quo*. Tum etiam, quia Angelicus Doctor, ut probet finem, de quo loquitur, non posse esse actum voluntatis, supponit tanquam omnino certum, primum appetibile esse objectum prædicti actus, et realiter ab illo distinguere : et ex hoc infert, finem ultimum, qui est primum appetibile, distinguere etiam a tali actu : si autem sub prædicta doctrina comprehenderet etiam finem *quo* distinctum realiter a fine *qui*, non esse efficax ejus ratio, secundum quod præcise innuitur illi principio, quod tanquam certum supponitur. Nam licet certum, et ab omnibus receptum sit, primum appetibile distinguere ab actu voluntatis. quo appetitur : et etiam sit certum finem ultimum *qui* esse primum appetibile; non tamen est certum, sed valde controversum (ut tract, seq. videbimus) an finis *quo* pertineat ad rationem primi appetibilis, quod debet antecedere actum voluntatis. Et ideo quandiu Angelicus Doctor hoc non probat (ut re vera non probat usque ad q. 3) non recte Intulisset, si loqueretur de fine *quo*, debere distinguere ab actu voluntatis, ex eo dumtaxat, quod primum appetibile ab eo distinguitur. Scotus namque, et alii, qui existimant formalem beatitudinem in actu voluntatis consistere, hoc posterius libenter concedunt ; et tamen primum illud negant. Dicendum ergo est D. Thom. prædicta ratione usum fuisse, quia loquebatur per se primo de fine *qui*, de quo omnes concedunt coincidere cum primo appetibili, esseque voluntatis objectum, et non actum.

Quia tamen prædictus finis *qui* in casu Ang. Doctoris non est res absoluta, sed actio : de cujus ratione est, ut sit assecutio sui ipsius, identificantur secum finem *quo* et coincidit reipsa cum fine adæquato per simplicitatem modo explicato. Unde supposito, quod finis *qui* non possit esse actus elicited voluntatis, ex consequenti etiam habetur finem adæquate sumptum, ac

proinde finem *quo*, in casu, quo loquimur, a prædicto actu distinguere. Et ideo consulto diximus, D. Thom. loqui per se primo de fine *qui* ; ex consequenti autem de fine per simplicitatem adæquato. Quibus sic stabilitis, vertimur in dubium, utrum actiones, quæ a voluntate imperantur, prout ab ea imperantur, sint vere et proprio propter finem, etiam cum ad nullum alium finem ordinantur, sed in eis tanquam in fine ultimo voluntas sistit?

SII.

Difficultas dubii expeditur.

4 I. Dicendum ergo est, omnes actiones Assertio, humanas a voluntate imperatas, etiam cum assumuntur per modum finis ultimi, esse vere et proprie propter finem. Hæc assertio saltem cum prædictæ actiones non assumuntur per modum finis ultimi, sed ordinantur in finem ab eis distinctum, est adeo communis et ab omnibus recepta, ut supervacaneum sit aliquem in particulari recensere : et ex dictis toto dub. præced. circa actiones elicited a fortiori convincitur : siquidem tales actiones quatenus imperatæ a voluntate, vere dependent a fine, vereque finis circa illas, mediis actibus elicited, exercet suam causalitatem, præsupponuntque non solum finem, in ordine ad quæ imperantur, sed etiam ejus amorem, a quo imperantur : unde propriissime fiunt gratia et amore finis : ergo nihil illis deest, quominus vere et proprie propter finem sint.

Nec refert, quod potentiæ, a quibus elicuntur prædictæ actiones, non habent pro objecto finem sub ratione finis : hoc enim proprium est voluntatis : ex quo inferri videtur, quod neque ipsæ actiones ab eis elicuntur formaliter secundum rationem finis, vel propter finem. — Non igitur hoc refert. Dum, quia loquimur de prædictis actionibus, non ut præcise elicited a propriis potentiis, sed, ut imperantur a voluntate et ut stant formaliter sub ejus motione : secundum quam rationem cumdem finem et sub eadem ratione respiciunt, ac ipsa voluntas. Tum etiam, quia omnes potentiæ, quæ a voluntate moventur, participant aliquid ipsius voluntatis et ratione hujus participationis possunt operari in ordine ad proprium voluntatis objectum et attingere illud sub eadem formaliter ratione.

42. Sod absolute quoad omnes actiones imperatas, etiam cum assumuntur tanquam ultimus finis ad quem casum fere tota difficultas reducitur docet inter alios nostram assertionem Curiel art. 1 dub. 2 § 3 conclus. 3 et interius in solut. secundi principalis argumenti. Et quamvis a D. Thom. Th. in præsentia definita non fuerit quia ejus decisio, ut bene observat citatus Curiel, ad intentum S. Doct. non referebat nisi tamen adeo consona sua doctrina, tum in hac I, 2, q. 20 art. 1 et sequentibus. Tum etiam in 2 dist. 10 q. 1 art. 3, necnon q. 2 de malo art. 3, aliisque in locis, ut merito ei debeat attribui. Probatur ratione, quam dubio præcedenti tetigimus. Omnis actio a voluntate imperata, etiamsi sumatur per modum finis ultimi procedit ab illa, ut operante in ordine ad finem et ex motione ipsius finis : ergo omnis hujusmodi actio dependet a fine et est effectus finis : atque adeo fit proprie propter ipsum. Antecedens videtur manifestum : nam cum objectum voluntatis, ut operantis humano modo, sit finis, secundum quod exercet hanc rationem, omnino repugnat aliquam actionem humanam ab illa sive elicitive, sive imperative procedere, nisi ut operante in ordine ad hujusmodi objectum, ac proinde nisi ex ejus motione et influxu. Consequentia autem videtur perspicua : Tum quia, si prædicta actio procedit a voluntate, ut operante ex motione finis, debet ipsa terminare hujusmodi motum, ac proinde fieri cum dependentia a fine et tanquam ejus effectus, quod est fieri propter ipsum. Tum etiam : quia eo ipso, quod talis actio procedit a voluntate, ut operante in ordine ad finem, procedit ex intentione et amore finis, sumpto ly *ex* transitive et rigore juxta illa, quæ dub. præced. n. 24 diximus : ergo propriissime fit propter finem.

Confirmatur : nam cum finis movet voluntatem, ad omne illud extenditur causalitas finis, ad quod se extendit causalitas voluntatis ! et ideo quidquid in genere causa; efficientis est effectus voluntatis, in genere causa; finalis est effectus finis : ergo vel actio, quæ assumitur, ut finis ultimus, non erit effectus voluntatis, et sic nec ab illa imperata, vel debet simul esse effectus finis, et propter ipsum.

§ III.

Triplex objectio proponitur, et enervatur.

13. Objicies primo : Aelio, quæ exercetur propter finem, dependet ab illo, et est ipso posterior, sicut quilibet effectus est posterior sua causa : ergo supposito, quod actio imperata assumatur tanquam finis ultimus, nequibit esse propter ipsum finem : aliter enim prædicta actio dependeret a seipsa, et esset respectu sui prior, et posterior, quod aperte repugnat. — Ad hæc : quælibet causa debet distinguere realiter a suo effectu : ergo repugnat actionem, quæ est causa finalis, simul esse effectum talis causæ itque adeo esso propter finem. — Confirmatur : Nam vel finis, propter quem prædicta actio exercetur esset ipsamet actio ? et hoc non : alias finis coincideret omnino cum eo, quod est ad finem. et causa cum suo effectu. Vel esset alius finis distinctus ? et neque hoc dici potest, alioqui non ipsa actio assumeretur, ut finis ultimus, sed ille alius, propter quem exerceretur : cujus oppositum supponimus.

Respondetur ad objectionem, actionem, de qua loquimur secundum diversam rationem, et cum sufficienti distinctione, prioritatem. et posterioritatem exercere munus causæ finalis, et munus essendi propter finem : atque ita nihil obstat, quominus etiamsi assumatur tanquam finis ultimus. exerceatur propter eundem finem. Pro quo animadvertendum est cum Magistro Curiel ubi supra et est doctrina I. Thom. locis n. præced. citatis) actionem imperatam posse dupliciter considerari. Uno modo secundum se, et in esse objectivo antecederet ad omne imperium voluntatis. Quo pacto independentem ab ipsa voluntate debet in se habere aliquam bonitatem objectivam. sive naturalem sive artificialem, aut alterius generis, ratione cujus possit allicere voluntatem, ut appetat, et rationem finis in illa constituat. Alio modo, ut subordinatur actui elicito voluntatis, medio quo imperatur, et ut moraliter cum illa conjungitur in ordine ad constituendum in genere moris unam integram operationem, juxta doctrinam, quam tradit D. Thom. infra q. 17 art. 4, quæ sano conjunctio, et subordinatio ipsi actioni, quæ imperatur, secundum se accidentale quid est, et potest sine illa considerari.

disp. ii, Diin. in.

Inter has considerationes est magnum
ilisorîpèn : nam sumpta actio imperata
priori modo, non est actio humana, sicut
neque e>l voluntaria : atque adeo nec
prout sic est in ordine ad linem, aut de-
nemlol ah illo : ipiia totum hoc debet esse
por suhordinationem ad voluntatem, a qua
suburdinaiiione in hac consideratione pra-
scindit ; remanetque dumtaxat in ratione
abjecti, non «oluin actus eliciti, sed etiam
ipsius actionis imperata', secundum quod
illi subordinatur. ut magis explicabimus
tract. 1l disp. 3 a num. 9. Posteriori vero
modo prædicta actio est proprie humana,
utpote quæ secundum hanc rationem a
voluntate deliberatu procedit, et est for-
maliter voluntaria, et libera. Unde hoc
modo sumpta debet respicere eundem
linem. quem actio elicitæ, a qua impera-
tur. Nam quia actio imperata ut diximus)
secundum hanc considerationem constituit
moraliter eandem numero operationem
cum imperante , cui subordinatur, debet
prout sic respicere idem objectum, habere-
que eundem finem. Et ideo sicut actio
imperata priori modo sumpta comparatur
ad elicitam imperantem per modum ob-
jecti, et linis, sic etiam ad seipsam ut
imperatam, et posteriori modo acceptam
comparatur ut linis suimet. Quia impossi-
bile est, quod actus elicitus respiciat for-
maliter aliquem linem , et quod actio
imperata, ut illi subordinatur, non partici-
pet ordinem ad eundem finem : atque
adeo, quod si actio imperata sumpta se-
cundum se est finis elicitiæ, non sit etiam
linis suimet sumptie formalissime ut im-
perata;.

i'i Ex quo ad objectionem in forma,
concesso antecedenti, negari debet conse-
quentia : quia non repugnat actionem im-
peratam secundum duas prædictas rationes
esse simul causam, et effectum priorem,
el posteriorem : linem. et ad finem.

Ad illud, quod additur, dicendum est.
prædictam actionem, ut habet esse prop-
ter linem, distingui realiter a seipsa,
secundum quod exercet rationem causæ
finalis distinctione includentis, et inclusi,
quæ sufficit inter causam finalem, et suum
effectum. Etenim actio imperata prout est
ad linem, includit præter se ipsam secun-
dum se, et objective consideratam, depen-
dentiam a voluntate, et exislentiam physi-
cam aparté rei, (pias, ut exercet rationem
causæ finalis, non includit. Deinde, ut
exercet munus causæ claudit exislentiam

in osso intoiitiomili, nam finis movet
prout existens in intentione, et includit
propriam caiisnlitatem (mis, qua est ipsa
actio dicito, prout est. actualis molio finis
juxta dicta n. 2G| imo includit linem cui;
quia linis *cujus gralia* non movet, nisi ut
constituit simul cum fine *cui* adæquatam
rationem causa finalis (ut N. Complut, jç. r,om_
citata disp. Ii q. l ostendunt : constat P!ut
autem prædictam actionem, ut habet præ-
cise esse propter finem, nihil horum in-
eludere; sed dicit tantum seipsam positam
in exacutione, et cum subordinations,
quam explicuimus.

Ad confirmationem vero constat ex dic-
tis, quomodo etsi finis, propter quem exer-
cetur actio imperata, sit ipsamet, nihilo-
minus non c jincidit causa omnino eum suo
effectu, nec linis cum eo, quod est ad fi-
nem : quia licet prædicta actio utrumque
munus præset, non tamen secundum eam-
dem rationem ; sed secundum diversas,
et cum reali dis.inctione, ut explica-
tum est.

45. Secundo objicies : quod actus alia-
rum potentiarum ex eo. quod imperentur
a voluntate; nihil habent intrinsecum.
quod non haberent, si absque hujusmodi
imperio exercerentur : at in hoc casu non
proprie fierent propter finem, ut de opera-
tionibus brutorum dub. 7 dicemus : ergo
nec modo cum a voluntate imperantur.

Respondetur negando majorem valde
enim probabile est, voluntatem per suum
imperium imprimere actibus aliarum po-
tentiarum aliquid intrinsecum, quod est
voluti inclinatio et pondus in finem ipsius
voluntatis : quemadmodum charitas im-
primit actibus aliarum virtutum modum
quemdam intrinsecum, qui est participatio
ejusdem charitatis, ratione cujus tales ac-
tus intrinsece tendunt ad ejus finem, ut in
tractatibus de merito et Charitate, Deo
dante, explicabimus. Deinde respondetur
admissa majori et concessa minori, ne-
gando consequentiam : nam eo ipso, quod
actio imperata conjungatur moraliter cum
actione imperanto et illi subordinetur (sive
ha*c subordinatio ponat in ea aliquid intrin-
secum, sive non debet talis actio esse pro-
prie et formaliter propter linem. sicut est
actio imperans, cui subordinatur : nec plus
ad unum, quam ad aliud requiritur. Et ratio
est, quia cum voluntas non operetur, nisi
ex motione finis el in ordine ad ipsum, id,
quod sufficit, ut aliqua actio sit effectus
voluntatis, sufficit ut sil eilectus finis, at-

.(M

«HH

«B

l Jnj|M

-

| JEW

. 'jljs

jpgi

; Fs

EH

r&BH

*

r|

'Wjffa

'BB

*&3

| .gj

H|

jES

M

.-ft®

r, "

4®!

-'3LK

κ I

DE ULTIMO FINE

que adeo propter ipsum. I ndo sicut ad illud prius sufficit moralis conjunctio actionis imperata) cum imperanto et snbordinatio, quam diximus : ita eadem conjunctio et subordinate sufficere debet ad hoc posterius : quidquid sit de prædicto intrinseco. Quæ doctrina ab omnibus communiter admittitur, saltem ubi actio imperata nou assumitur, ut finis ultimus : in quo casu militat etiam difficultas.

UiiiQU
nbjediû

16. Denique objicies ex nostra ratione sequi, quamlibet rem quamcumque absolutam ab ordine ad finem productam ab agente per voluntatem, etiamsi assumatur tanquam finis ultimus, esse proprio propter finem et ejus effectum : at hoc manifeste ridetur falsum : ergo. etc. Sequela patet : nam quælibet talis res terminat influxum voluntatis et est effectus ejus, ut operantis tfropter finem : ergo debet juxta nostram rationem terminare causalitatem ejusdem finis, ac proinde esse propter ipsum. Minor vero probatur : quia esse propter finem solum potest convenire aut mediis, quorum ratio sita est in utilitate ad finem : aut actionibus voluntariis, quæ important tendentiam ad ipsum, tanquam ad objectum, vel circumstantiam : res vero absolute, quæ per se ipsas sunt appetibiles et praesertim cum in eis finis ultimus constituitur; non apparet, quem respectum dicant ad finem, aut quomodo habeant esse propter illum.

Diluatur.

47. Respondetur, distinguendo consequens, seu explicando sequelam : nam si sensus illius sit quamlibet rem absolutam ab agente per voluntatem factam, produci, imo esse propter finem denominative dumtaxat et mediate : nihil falsum continet, atque ita potest, et debet admitti. Si autem sensus sit rem absolutam esse propter finem, quidditative et immediate negari debet : quia neque iu se verum est, neque est sequela nostne rationis. Explicatur hoc, animadvertendo, quod sicut dependere et esse ab efficiente aliter convenit actioni, quæ essentialiter est egressus ab illo ; aliter rei absolutæ, quæ secundum se consideratu, a tali egressu praescindit : et ideo actioni convenit quidditative et immediate per suam essentiam; rei voro absolute, solum denominative et mediate : quatenus media tali actione denominatur *producta*; ita hoc, quod dicimus *propter finem esse*, aliter convenit actionibus voluntatis, et mediis, quæ essentialiter consistunt in tendentia, vel conducentia ad

finem : et aliter rebus absolutis, quæ secundum se (etiam cum ah agente per voluntatem producuntur) sicut abstrahunt ah ordine ad efficientem, sic etiam a tendentia ad finem pnvscinduul. : media namque et actiones voluntaria., ut talos per suas formas denominantur *tendentia ad finem*, et ideo denominatio *essendi propter finem* est eis intrinseca et immediata. At vero rebus absolutis, quæ secundum se neque respiciunt finem, neque efficientem, prædicta denominatio non convenit per propriam formam, sed inedia actionemoluntatis, qntn est dependentia illarum a voluntate et a fine et (ut sic dicamus! ipsum *esse propter finem* talium rerum. Unde sicut hujusmodi actio est extrinseca et accidit prædictis rebus, sic etiam illa denominatio, lloc autem modo negari non debet de qualibet re, quod fiat et sit propter finem eo ipso, quod producat ab agente per voluntatem, cum talis res assumitur tanquam ultimus finis : nam etiam tunc illa res prout existens in intentione, movet ad sui assecutionem et exercet respectu sui secundum diversas rationes munus effectus et causte finalis.

Pro aliis hominis operationibus, quæ vel non sunt actiones proprie humanæ, quales sunt actiones partis vegetativæ, et plures actiones partis sensitivæ., aut etiam intellectivæ., quæ non fiunt modo proprio hominis : vel saltem non procedunt a voluntate deliberata, cujusmodi est amor beatificus : atque adeo non sunt de numero actionum, quas D. Thom. in praesenti *humanas* appellat, necesse non erit speciale, dubium instituere : quia ex his, quie circa amorem increatum Dei necessarium duh. 6 et circa actiones creaturarum irrationabilium dub. ultimo dicemus, constabit, qualiter eis conveniat, esse propter finem.

DUBIUM IV.

Utrum Deus in suis actibus liberis agat proprie propter finem.

48. Quamvis de divinis actionibus, et de modo, quo habent esse propter finem, D. Thom. in praesenti specialem mentionem non fecerit, et nos circa illas torn. 2 tract. 4 in annotationibus atl art. 5 q. 19 1 partis nonnihil dixerimus, oportet tamen ad plenam intelligentiam communis doctrinæ quam habet S. Doct. ar.

2 hujus q. ubi universaliter stulirit omnia agentia aliquo motio agere propter liucm. ea. <|u« citato lv<0 tetigimus, latius hic examinare. Porro inter actiones divinas quietlam sunt libera·, ut, electio, prædestinatio, creatio, et. alite, quæ existentium creaturarum concernunt : quæ·» dani necessaria·, ut productiones personarum. umor Dei essentialis, et si qua· ad creaturas possibles ante omne decretum liberum terminantur : de quibus omnibus per tria sequentia dubia dicemus.

I T.

Prxmillunlur duo ad dubii resolutionem.

DtH» Duo breviter animadvertenda sunt. Pri-
Kisio. nium actiones Dei liberas posse considerare, vel prout tenent sc ex parte ipsius Dei, et formaliter in eo manent, sive quoad terminationem activam. (Supponimus namque ex communiori Thomistarum sententia, quam alibi secuti sumus, Deum ad extra non operari actione formaliter transeunto: sed tantum virtualiter; formaliter vero immediate.) Vel quoad terminationem passivam ad creaturas productas, quæ terminatio secundum rem ab ipsis creaturis non distinguitur. Unde cum quierimus : Utrum Deus in suis actibus liberis operetur propter finem? Possumus loqui, vel de line, qui sit finis ipsorum actuum, quoad prædictam terminationem activam in Deo existentem ; vel qui solum sit finis illorum, quoad passivam, et effectus productos.

49. Secundo animadvertendum est, longe inter se distincta esse, actiones Dei habere finem, qui sit vera causa illarum : et habere finem, qui tantum sit ratio finalis. Nam habere finem, qui sit vera causa, involvit imperfectiones dependentiæ, distinctionis, et alias, quæ sunt de ratione effectus; a quibus denudari potest hoc, quod est habere finem, qui solum sit ratio finalis. Quemadmodum in genere causae efficientis habere aliquid veram causam, seniper est cum imperfectionibus involutum; non tamen habere rationem a priori, per quam existentia ejus probetur, et a qua nostro modo intelligendi oriatur. Et ideo D. Thom. 1 p. q. 10 art. 2 et cum eo communiter Theologi per immutabilitatem Dei tanquam per rationem a priori probant ætemitatem, et hanc ex illa dicunt nostro modo intelligendi provenire.

Hoc supposito videndum modo est, an actiones Dei libera·, tam quoad activam, quum quoad passivam terminationem habeant esse propter finem, qui vel sit causa earum, vel saltem ratio finalis.

:E

SU.

Assertio prior pro communi sententia.

50, Dicendum est primo, Deum in suis ac- 13iiiΓ
tibus liberis operari proprie propter finem, qui sit vera causa finalis prædictorum actuum quoad terminationem passivam ad creaturas, sive quod idem est qui sit vera causa finalis effectus producti. Hæc assertio (quam communiter recipiunt Theologi) continetur satis expresse iu Scriptura : praesertim Proverb. 16 ubi dicitur: *Omnia Pn> propter semelipsum operatus est Dominus;*''' 1''' et Isai. 48 : *Ait Dominus : Propter me, prop-* Isol. 48.
ter me faciam : ubi particula *propter* manifeste denotat causalitatem fiuis. Et Apo- Apjc, 1.
cal. 1 : *Ego sum Alpha et Omega, Principium et Finis,* videlicet omnium rerum. Lique ex aliis similibus testimoniis manifeste convincitur. Quam etiam tenet expresse D Thom. 1 p. q. 19 art. 1 ad 1 : *Dicen-* D.Tbom.
dum, quod licet nihil aliud a Deo sil finis Dei, tamen ipsemet est finis respectu omnium, quæ ab eo fiunt. Idem docet q. 22 art. 2 et q. 44 art. 4, ubi communiter ejus Interpretes : necnon in 1 dist. 1 in 2 p. distinctionis q. 1 art. 1 ad 2 1. 1 contra Gent. c. 86 et 87 et lib. 3 c. 17 et 18. Docuitque etiam Arist. 12 Metaph. cap. 19 Anstot.
textu 50. 1

Et posset probari pluribus rationibus. Ratio quibus Angel. Doct. et Arist. locis citatis utuntur : præsertim, quæ assumuntur ex generali providentia, et causalitate effectiva, quam Deus exercet erga omnes creaturas tanquam primum agens, cui corresponde™ debet proportionatus linis. Sed quia res est perspicua, et sine controversia, sufficit ratio qua div. Thom. utitur citata quæst. i i, ubi magis ex professo de hoc agit, quæ brevissima est, potestque sub hac forma proponi. Quoties Deus ad extra operatur, producit determinatum effectum : ergo intendit determinatum finem. in online ad quem, et propter quem talem elfectum producit, atque adeo, qui sit ejus causa finalis. Antecedens omnibus est notum ; consequentia etiam est perspicua, quia ex actione agentis non intenditis determinatum finem, non sequitur

Ratio

—^
«
‘111

* sfl
"3H

; er se determinatus effectus, neque est cur potius hic, quam ille producat, cum tota hæc determinatio o\ determinationo linis desumi debeat.

Eusto. 51. Dices, licet hæc ratio convincat Deum agere propter finem utcumque, prout etiam agunt ereatttræ non racionales. non tamen probat agere propter finem proprie, et lormaliler; hoc est. movendo se. et dirigendo effectum in illum, quod est proprium rationalis agentis. Et ideo D. Thom. in præseuti ari. 2 utitur prædicla ratione ad probandum etiam agentia irrationalia agere propter finem; de quibus certum est, non agere propter iilum, nisi tantum materialiter. Hoc tamen facile refellitur; quia licet pnedicto. ratio in communi sumpta, et ut sic dicamus ex vi foimte solum probet aliqualem modum operandi propter finem, abstrahendo ab hoc, quod sil propter finem formaliter, vel solum materialiter; et ideo applicata irrationalibus, tantum probet hunc posteriorem modum agendi; ut tamen Deo applicatur. convincit primum. Nam eo ipso, quod ex prædicta ratione in communi sumpta habeatur, omne agens determinatum effectum agere aliquo mulo propter determinatum finem; habetur, quod si tale agens sit primum, quod nequii ab alio dirigi. debet operari movendo, et dirigendo se in finem, atque adeo ex cognitione propria, et amore talis finis: qnod est operari propter ipsum formaliter. Hoc autem non convincit in agentibus secundis rationis expertibus quæ eo ipso |>etunt dirigi ab alio cognoscente, et intondente finem, ut intuiti constabit.

Satis lit
iolcrro-
galioui. 52. Quæres autem, an hujusmodi finis, propter quem Deus pra-dicto modo operatur, non tantum sit ipse. Deus, et ejus bonitas, quæ psi omnium ultimus finis, sed etiam aliquæ res creatæ, quæ rationem finis intermedii respectu divinarum actionum modo dicto sumptarum sortiantur / Et respondetur affirmative ex D. Thom. l p. q. 9 art. 5 et 3 coiit. Gent. c. KG et 87, ubi ex professo probat. Deum propter utrumque finem cum debita subordinatione operari. Et ratio est, nam cum operari hocmolo propter finem, solum sit ordinare creaturus ad suos fines: plures autem res creat:e ad alias sicut ad finem proximum ordinentur, ut partes ad suum totum: dispositiones ad formam: instrumenta artis ad arte facta: merita ad præmiuin, etc. lit, ut Deus cum tales res pro-

ducit. fodem online illas producat. Et ita quasdam ordinal ad alias tanquam ad lines proximos, et omnes ad suam bonitatem sicut ad finem ultimum, cujus non est quorere alium finem. Quod optime explicuit Augei. Doct. citato art. 5 q. 19 in solui, ad 3 dicens: *Dtus voluit hominem habere manus, ul deservirent intellectui, operando diversa opera; et voluit cum habere intellectum, ad hoc, quod esset homo; et voluit cum esse hominxm, ut fruereetur ipso, vel ad complementum universi;* / /u.τ i/uit/wn *non est reducere ad alios fines creatos ultiores; unde hujusmodi dependent ex simplici voluntate Dei; alia vero ex ordine aliarum causarum.* Et l cont Gent. c. 8G ita ait: *Sic igitur procedere possumus in assignando divinæ voluntatis rationem* (intellige quoad terminationem passivam| *Deus vult hominem habere rationem ad hoc, ul homo sil: vult autem hominem esse, ad hoc, quod completio universi sil; vult autem bonum universi esse, ad hoc, quod habeat bonitatem ipsius.* Et quia circa hoc nulla potest esse alicujus momenti difficultas, in eo non immoremur.

§111.

Alia assertio stabilitur.

53. Dicendum est secundo Deum in nulla sui actione operari propter finem, qui sit causa finalis ipsius actionis, quoad terminationem activam. Assertionem hanc tenet D. August, lib. 83 quaestionum q. 28 ubi docet non esse quærendam causam, quare flens voluerit creare mundum. Et idem docet D. Thom. citata q. 19 art. 5 ubi inquit: *Dicendum, quod nullo modo voluntas Dei causam habet:* et quamvis iiferque sanet. Doct. præcipue loquatur de causa efficiente, per hujus tamen exclusionem exclusit a divina voluntate causam finalem ad correspondentiam. quæ inter has causas respectu ejusdem effectus invenitur, ut nos torn. 2 in annotatione ad citatum articulum observavimus. Iu quo, quod attinet ad rem ipsam, conveniunt omnes Theologi, et communiter discipuli Angelic. Duct, negantes divinæ voluntati omnem causam, respectu cujus ipsa, aut ejus actus prout in Deo manent, habeant rationem effectus.

Diximus, *quod allinet ad rem ipsam:* nam licet in modo loquendi aliqui ex discipulis div. Thom. ut Cajet. l p. citata quæsiion.

kilipstion. 4, Soncinas lib. 5 Mefaph. q. 2 et Alvar, hicdisput. i, videantur absoluto tribuere divinis actionibus causam finalem (quorum locutioni favet D. Tlmm. l coni. Gent. cil. cap. 87), re vera tamen a communi sententia non recedunt: nam ita assignant pñalam causam, ut omnes imperfectiones ilependentim, et distinctionis, quin causalitatem veram comitantur, a pñatis actionibus excludant. Et ideo manifesto loquuntur de causa non vera, et reali, sed .secundum modum nostrum concipiendi. Quomodo intellexit D. Thom. Ferrara pnedicto c. 87, ut si diceremus simplicitatem Dei esse causam immutabilitatis, et hanc æternitatis, quia secundum modum nostrum concipiendi, æternitas ex immutabilitate, et immutabilitas ex simplicitate originari videntur. Vel nomina *causæ finalis* inteiligunt rationem finalem, quæ causæ finali æquivalet seclulis imperfectionibus, juxta ea, quæ n. 49 tetigimus. Unde immerito Ægidius a Præsent. lib. l q. 14 art. 4 et alii, quos ipse refert, Soncinatis sententiam temeritatis, aut improbabilitatis nota inurunt; nam prædicta sententia sane intellecta, nihil falsum reipsa continet, et quoad modum loquendi sustinetur etiam l.Tka. ab Ang. Doct. loco citato, ubi sic ait: *Voluntati enim causa volendi est finis; finis autem divinæ voluntatis est sua bonitas, ipsa igitur est Deo causa volendi.*

■ 5i. Probatur prædicta assertio ratione. Quelibet actio Dei active considerata, est formaliter in ipso Deo, estque proinde aliquid increatum, et independens: ergo repugnat habere in quocumque genere, veram causam.

Confirmatur: si prædicta actio haberet causam finalem, aut esset divina bonitas, aut aliqua bonitas creata? non primum: nam inter id, quod habet veram causam, ct ipsam causam debet esse distinctio realis, quæ inter actiones Dei, et ejus bonitatem nequaquam reperitur. Et multo minus potest dici secundum: quia evidens est, nihil creatum posse, esse veram causam actionis increatæ; alias hæc dependeret a creaturis, sicut omnis effectus dependet il sua causa

lint. Observandum tamen est, nos in secunda assertionem loqui facta suppositione, quam diximus num. 48, videlicet Deum ad extra non operari per actionem formaliter transeuntem, quæ subjectetur in creatura. Quæ est communior Thomistarum senten-

lia: pro qua videri possunt Bann. l p. Bunner, qiia-sl. 45 art. 3 el ilia, quæ, nos tom. 2 tract. 5 disp. 3 a num. 18 diximus. Si ven» admittamus in Deo operationes ad extra formuliter transeuntes, el receptas in ipsis creaturis consequenter dicendum est, illas secundum se esse propter finem tanquam propter veram causam, sicut de increatis quoad terminationem passivam § præcedent. diximus. Tunc enim idem judicium ferendum est de prædictis actionibus, ac de illarum effectibus, cum etiam ipsæ sint aliquid creatum. Unde si admitteremus hanc opinionem, noslra 2 conclusio inellegenda esset de actionibus liberis immanentibus divini intellectus, et voluntatis, a quibus imperarentur prædictæ actiones transeuntes.

§ IV.

Ultima assertio pro plena dubii decisione statuitur.

55. Dicendum tertio Deum in omnibus 3asSer- actionibus liberis operari proprie propter no finem, qui sit earum ratio finalis secundum activam terminationem. Hanc assertionem tuetur D. Thom. l cont. Gent. D.Tham. cit. c. 8G ratione l ubi sic ait: *Finis est ratio volendi ea, quæ sunt ad finem: Deus autem vult bonitatem suam, tanquam finem: omnia autem vult, tanquam ea, quæ sunt ad finem: sua igitur bonitas est ratio, quare vult laïque adeo, et quare operatur) illa, quæ sunt diversa ab ipsa:* et cap. 87: *Quamvis autem aliqua ralio divinæ voluntatis assignari possit, non tamen sequitur, quod voluntatis ejus sil aliqua causa.* Idem docet i p. q. 44 art. 4 et q. 19 art. l ad 3 et art. 2 ad 2, ubi asserit, quod divina bonitas movet voluntatem Dei ad volendum non solum ipsam divinam bonitatem, sed etiam alia a se. Quod antea docuerat Boët. lib. 3 de BçiM. consol, prosa 3, dum dixit: *Insitam bonitatem livore carentem pepulisse Deum, ul res externas operaretur.* In quo proinde conveniunt omnes Theologi, et interpretes Ang. Doct. locis ciialis. Sed præcipue D.Thoru. tenent nostram assertionem Greg. Mart. Gregor, in præsentī art. 2 dub. l conclus. 3, Montes, disp. l q. 5 concl. 3, Bann. Blñail. citata q. 44 an. 4, Ferrara l coni. Genl. Ferrara, c. 87; et, si recto intelligantur Cajet., Soncinas, et Alvar, locis citatis η. 53. Nec Souci-dissentiant ut existimat Gregor. Mart.)

Suar. cl Molina : nain non negant divinis actionibus rabonem finalem, 3rd causam, in quo bene, el proprie loquuntur.

I ratio- 5fi. Probatur ratione desumpta ox 1). Thom. Quia divina bonitas allicit, ot $\pi\omega$ vel motione propria linis seclulis im- perfectionibus' voluntatem Dei, ut creaturas diligat, et illas in esse producat : ergo exercet rationem finis respectu divinorum actuum, quibus prædictæ creaturæ producantur et diliguntur. Antecedens vero probatur, quia Deus ex præcognitione, et amore propriæ bonitatis, movetur ad eligendum, et producendum creaturas : et quod ipsa divina bonitas sui diffhsiva in id maxime inclinatur : ha'c autem est propria motio finis : ergo. etc.

Cuitôr- mator. Confirmatur : nam propterca actus liberi Dei non possunt esse ex parte sua propter finem tanquam propter veram causam, quia in hoc involvitur imperfectio, quæ est de ratione effectus : ergo cum esse propter finem tanquam rationem a priori nullam imperfectionem includat, ut ex dictis n. 49 constat, non est illis denegandum;

Objet- lio. Nec referi, si dicas : quod sicut esse propter finem tanquam propter causam, arguit distinctionem illius, quod est propter finem, ab ipso fine : quia idem non potest esse causa sui ipsius : sic esse propter rationem finalem : quia neque etiam potest idem esse ratio sui ipsius :

Diluinnr. ergo utrumque actibus repugnat. Respondetur negando antecedens : nam inter illud, quod precise est ratio a priori, et id, cujus est ratio, sufficit distinctio virtualis, quæ Deo sine imperfectione potest competere. Inter id vero, quod habet veram causam, et ipsam causam recipiunt distinctio realis formalis, quæ in Deo locum non habet, ubi non obviatur relationis oppositio. Et præterea additur ex parte ejus, quod habet causam, dependentia realis, quæ cuilibet perfectioni Dei repugnat.

Alin- raiio. Secundo probatur eadem assertio alia ratione desumpta ex testimoniis Scripturæ, quæ n. 50 adduximus : nam ex eis constat Deum ad extra absolute operari propter finem : ergo non tantum effectus productus. sed etiam ipsa operatio debet esse prupter illum. Patet consequentia : quia, ut aliquis absoluto dicatur operari propter finem, non est salis effectum productum habere liuem : imo etiamsi casu, et non propter finem operaretur, effectus posset

habere finem : requiritur ergo, quod ipsa operatio exerceatur gratia finis. Nam sicut operari absolute, est exercere absolute operationem : ita operari propter finem, est exercere operationem gratia linis : cum igitur hujusmodi finis respectu divinæ operationis non possit osse vera causa, ut ostendimus, consequens est, quod comparetur ad illam tanquam ratio finalis.

57. Quod si inquiras, an hæc ratios finalis respectu operationis Dei ad extra sit sola ejus bonitas, vel etiam aliquis finis creatus? — Respondetur cum Ferrar. I cont. Gent, citat, c. 87, et Montes in præsentia disp. I n. 53, solum divinæ bonitati id posse competere. Cujus ratio non est illa, cui innitur Vasquez l. p. q. 8? c. 2, et præsentia disp. 4 c. 2, videlicet in qualibet rerum serie non posse dari nisi unicum finem, cujus gratia agens operetur. Quem sane finem respectu divinæ operationis perspicuum est debere esse divinam bonitatem. Hujusmodi enim fundamentum nullius roboris esse constabit seq. disp. ubi probabimus dari fines intermedios.

Legitima ergo ratio sumitur ex D. Th. n. m l p. q. 19 art. I ad 3, ubi sic ait : *Objectum divinæ voluntatis est bonitas sua, qua est ejus essentia : unde cum voluntas Dei sit ejus essentia, non movetur ab alio a se ; sed a se lanium : eo modo loquendi, quo inlelligere, et velle dicitur motus.* Et art. 2 ad 2 : *Cum Deus alia a se non velit nisi propter finem, qui esi sua bonitas, ut dictum est, non sequitur, quod aliquid aliud moveat voluntatem ejus nisi bonitas sua.* Ex quibus sequens formatur ratio. Illud dumtaxat comparatur ad divinam voluntatem, et ad ejus operationem, tanquam ratio finalis, a quo ipsa voluntas ad operandum movetur : sed nullo alio præterquam a sua bonitate potest moveri : ergo hæc sola est ejus ratio finalis.

Confirmatur : quia sola divina bonitas est objectum formale adæquatum divinæ voluntatis, tam secundum se. quam secundum terminationem activam ad creaturas : ergo sola illa potest esse ratio a priori in genere finis, etiam quoad prædictam terminationem. Antecedens ostensum fuit torn. 2, tract. 4, disput. 3, dub. 2. Consequentia vero liquet : quia ratio a priori per modum finis pertinet ad objectum formale voluntatis, pl convertitur cum illo : si quidem solum objectum formale alicujus potentiae illam movet, et propterea appellatur objectum motivum.

Confirmatur

Confirmatur secundo : nam si aliud printer bonitatem divinam esset finis divinæ voluntatis, non tantum esset ratio finalis, sod vera causa : hoc autem repugnat : ergo, etc. Major probatur : quia supposito, quod aliquid sit ratio finalis respectu alterius, non aliunde potest impediri vera causalitas, nisi ex defectu realis distinctionis : unde si bonitas divina ab ejus voluntate distingueretur, eo ipso, quod movet illam per modum linis, esset vera causa finalis. ergo si ponamus aliquid ab eo distinctum esse rationem motivam, et finalem divinæ operationis ; consequenter asserendum est esse veram causam.

§ V.

Triplex objectio in oppositum.

58. Contra ea vero, quæ diximus, objicies primo : quod Deus diligit creaturas rationales amore amicitiae, et non amore concupiscentiæ : est autem de ratione amicitiae, quod amicus sit finis *cui* respectu amoris : sicut de ratione amoris concupiscentiæ est, ut finis *cui* rei amatæ sit ipse qui amat : ergo saltem hoc modo comparantur creaturæ cum Deo per modum finis. Huic objectioni occurrimus torn. 2 tract. 4 disp. 3 num. 38, et ex ibidem dictis breviter respondetur, de ratione amicitiae, prout abstrahit a creata, et increata, solum esse, quod amicus sit finis *cui* respectu boni amicabiliter amati, non autem respecta ipsius amoris (quamvis amicitia creata plus exigit, ut citato loco expliouimus) unde ex hoc, quod Deus creaturas rationales diligat amore amicitiae, solum sequitur prædiclas creaturas esse linem *cui* boni creati a Deo illis amati, et præstiti, atque adeo ipsius amoris Dei quoad passivam terminationem : non autem quoad terminationem activam.

59 Secundo objicies, quod plures actus Dei habent pro objecto specificativo aliquid creatum : ergo respectu hujusmodi actuum exercebunt creaturæ rationem finis. Antecedens probatur in actu divinæ misericordiae, cujus objectum est miseria sublevanda : et in actu divinæ justitiae, cujus objectum est æqualitas in rebus constituenda : et idem est de actu divina; omnipotentiae, cujus objectum est ens creabile, vel facillibile, et non aliquid increatum : ergo, etc.

Confirmatur : nam opera meritoria mo-

vent per modum objecti voluntatem divinam, ut conferat pro ipiis premium merenti : ergo non repugnat dari extra Deum aliquod motivum formale, voluntatis divinæ, ac proinde aliquid, quod exerceat erga illam rationem linis. Consequentia videtur perspicua. Antecedens autem suadetur : ipiia meritum non influit in premium immediate illud officiendo, sed movendo, et alliciendo voluntatem præmiantis, ut premium conferat : nam cutn meritum non sit causa physica præmii, sed dumtaxat moralis, non aliter in illud influit, nisi movendo per modum objecti voluntatem præmiantis, ut mercedem operibus meritiis proportionatam retribuat : unde immediatus influxus meriti non in premium, sed in præmiantis voluntatem immediate exercendus est. - Adde, quod cum aliquis apud Deum meretur, meretur, ut Deus ejus meritum remuneret, atque adeo mereatur actum, quo conferendum est ipsi premium. Si autem hujusmodi actui non repugnat, ut sub merito creature cadat, neque etiam repugnabit, quod aliquid creatum exerceat circa illum rationem finis.

Respondetur ad objectionem negando Solutio, antecedens. Ad probationem diximus in tract, de volunt. Dei disp. 7 a n. G3 quomodo objectum formale, et specificativum divinæ misericordiae non est miseria sublevanda (hæc enim solum habet esse objectum materiale) neque aliquid extra Deum existens, sed ipsa divina bonitas, secundum quod est ratio miseriæ sublevandæ, et eodem modo dicendum est de justitia, omnipotentia, etc. ut ibi explicuimus. — Confirmat onem vero hujus objectionis solvimus in eodem tract, in annotationibus ad art. 5 q. 19 num. 7. Videantur, quæ ibid, diximus. Ad id, quod additur, dicendum est, quod cum homo apud Deum meretur, non tam meretur ut Deus ei premium largiatur, quam, ut ipsemet a Deo premium recipiat : ot ideo, quod sub merito cadit, non est actus remunerativus Dei secundum se, aut secundum activam terminationem, sed solum quoad terminationem passivam, quæ non distinguitur a præmio, ut constat ex dictis n. 48. De hoc tamen in tract, demerito sermo redibit.

Denique objicies : quia si Deus solam objectio bonitatem diligit, ut finem, sequitur diligere omnes creaturas tanquam media ordinata ad eandem bonitatem, atque adeo tamquam utiles, cum utilitas semper sit

un.ma.

de ratione medii hoc autem videtur falsum : nani Deus, qui nullo eget, nihil diligit per modum utilis : ergo, etc. — Hæc objecto postulat ut explicemus sub qua ratione terminent creaturæ ex parte sua dilectionem Dei, et referantur immediate ad divinam bonitatem, quatenus exercet erga illas rationem linis. Quam diûicuhatem qua> valde Theologica esi' in hunc locum examinandam reservavimus : quia ad rem, de qua agimus, decisio ejus non parum conducit : quamvis non minus apte in materia de voluntate Dei, ubi de amore ejus in ordine ad creaturas et professo disseritur, pertractari potuisset.

DUBIUM V.

Utrum ratio proxima, cl formalis cx parte creaturarum terminandi dilectionem Dei, cl causalitatem ejus finalem sit ratio medii proprie dicti : aut in quo consistat?

Ut sensus propositi dubii, el ejus difficultas omnino percipiatur, nonnulla pro illius intelligentia breviter præmittemus.

Sensus dubii aperitur.

60. Sicut in omnibus creatis assignant Theologi unam communem rationem terminandi influxum Dei effectivum, quæ communiter dicitur esse *ratio entis facibilis*, pef quam immediate respiciunt divinam omnipotentiam, ut influentem active in illas : ita assignari debet similis ratio omnibus illis communis, per quam immediate terminent causalitatem Dei finalem, respiciantque tanquam finem bonitatem divinam, quæ movet Deum ad eas diligentias : quæ proinde ex parte ipsarum creaturarum erit ratio proxima, el formalis terminandi divinam dilectionem. Nam sicut ex parte Dei eadem est formalissime ratio diligendi creaturas, et finalizandi eas, nempe divina bonitas ; iia ex parle creaturarum eadem debet esse ratio formalis terminandi dilectionem Dei, et recipiendi, ut linem ejus bonitatem. — Consulto autem dicimus *ex parle creaturarum*; quia terminus absolute formalis divinæ dilectionis, etiam prout extenditur ad creaturas, non potest esse aliquid creatum (ut ostensum fuit tract. 4 disp. 3 dub. 2), sed sola divina bonitas, quæ

simul est Do» ratio diligendi seipsuni tanquam objectum formale, et. ratio diligendi creaturas tanquam materiale. CæU-rum ultra banc rationem omnino formalem tenentem se ex parte Dei, qutu ad ěju amorem comparatur, ut ratio finalis, debet in ipsis creaturis assignari alia ratio huic directe, et per se correspondens, qua suo modo scilicet ex parle creaturarum, sit proxima, et immediata ratio terminandi secundo prædictum amorem, re-'piciendique tanquam linem divinam bonitatem, atque adeo terminandi causalitatem ejus finalem. Hanc ergo rationem appellamus *formalem ex parle creaturarum*, quamvis absolute loquendo ad objectum materiale divini actus pertineat : eo quod omnes alia in creaturis re'perta per eam quodammodo formalizantur in ordine ad hoc, qued est esse ad Deum sicut ad finem : neque aliter terminarent ejus amorem, aut causalitatem finalem, nisi prædicta ratione, ut formaliori in ordine ad talem terminationem, et quantum est ex parte creaturarum omnino proxima afficerentur.

Ha autem ratio necessario debet esse omnibus creaturis communis. Nam sicut omnes habent immediatum ordinem ad divinam omnipotentiam, sicut ad principium effectivum, dependentque ab ea immediate in genere, causæ efficientis, et propterea debent immediate participare rationem illam *entis facibilis*, quæ dicitur esse ratio proxima terminandi causalitatem Dei effectivam : ita omnes prout a Deo diliguntur, habent esse immediate ad ipsum sicut ad linem : et ideo iu omnibus participari debet proxima ratio terminandi hujusmodi causalitatem, supra quam ' immediate. fundetur habitudo illarum ad divinam bonitatem sicut ad finem, propter quem a Deo diliguntur, et ad quem ab eo ordinantur. — Querimus igitur, an hujusmodi ratio sit ratio medii proprie dicti : seu hoc, quod est creaturas esse proprie media ad divinam bonitatem, ita quod immediata collatio illarum ad hanc, sit collatio medii proprie dicti, et addimus particulam illam *proprie didi*; quia si nomen medii largius sumatur, pro eo, quod quomodocumque est ordinatum ad aliud, dependetque ab eo sicut a ratione diligendi ipsum, perspicuum est Deum diligere creaturas immediate tanquam media : quia perspicuum est diligere omnes illas ut ordinatas ad divinam bonitatem, propter quam amantur. Eam medium proprie dictum debet importare

importare ultra prædictum ordinem per medum fundamenti illiti» aliquam comluentiam, et utilitatem respectu finis, ut quem eligitur. Unde nisi creatura? importent hujusmodi utilitatem, et conducendum respectu divina? bonitatis, non erunt proprio inedia ad illam, quamvis eam respiciant proprie, ut linem. Tuncque explicandum erit, quæ sit ista habitudo creaturarum ad Deum, quæ cum sit ad linem, non est proprio habitudo medii.

§ II.

Assertio prior, et primum pro ea fundamentum.

61. Dicendum est primo creaturas respectu divinæ bonitatis non comparari proprie per modum medii, atque adeo neque hanc posse esse rationem proximam ex parte illarum terminandi divinam dilectionem. Assertio hæc valde consonat testimoniis sanctorum Patrum, et plurium Theologorum, quæ in 2 assertione adducimus. Desumiturque ex Ang. Doct. 1 p. q. 19 art. 2 et 1 contra Gent. c. 78 aliisque in locis. Quam etiam non obscure tradit in 3 dist. 32 q. t art. 2 ad 2, ubi docet amorem Dei erga omnes creaturas etiam inanimatas esse amorem benevolentiae : atque ita sentit non diligere illas formaliter, ut media ; quia amor medii, ut talis respectu ipsius medii, non est benevolentiae, sed concupiscentiae : ut desumitur ex ipso D. Thom. in hac 1, 2, q. 26 art. 14.

Probatum ratione ex prædictis locis desumpta. Creaturæ respectu bonitatis divinæ, non est in se ipsa, nullam dicunt conducendam, aut utilitatem : ergo non comparantur ad illam proprie per modum medii : igitur cum a Deo propter prædictam bonitatem diligantur, non diliguntur proprie, ut media propter finem. Hæc 2 consequentia manifesta est ex priori : quia Deus sub eadem ratione, quantum est ex parte creaturarum diligit illas, sub qua ipsæ ad divinam bonitatem sicut ad rationem finalizandi, et diligendi eas comparantur. Unde si hæc Collatio non est proprie per modum medii, neque etiam prædicta dilectio terminabitur proprie ad illas sicut ad media. Prima vero consequentia sequitur ex antecedenti. Nam medium idem est, quod utile, et conducens ad finem : et ideo ubi nulla datur utilitas respectu alicujus finis, non potest esse in or-

dine ad talem finem vera ratio medii. Antecedens autem videtur etiam manifestum. Tum, quia utilitas denotat indigentiam ejus, cui est utilitas : et ideo respectu Dei, qui nullo eget, nihil potest esse utile. Tum etiam quia medium, et utile, debet habere influxum in finem, ad quem dicitur utile : secluso enim omni hujusmodi influxu, non est assignare in quo utilitas consistat : constat autem nullam creaturam habere immediatum influxum respectu divinæ bonitatis : alioqui hæc ab illis dependeret : ergo nulla potest exercere respectu ipsius rationem utilis.

62. Occurrit Magister Curiel in præsententi artic. 2 dub. 1 § 6, quod licet sit de ratione medii esse utile ad assequendum finem, non tamen esse utile ipsi fini : quia utilitas medii non est utilitas fini, vel finis, sed ad finem : sicut utilitas medicinæ, quæ est medium ad assequendam sanitatem, non est utilitas ipsius sanitatis, sed est utilitas ad sanitatem, quæ cedit in bonum infirmi : quare licet Deus diligat creaturas tanquam media ordinata ad suam bonitatem, sicut ad finem, non sequitur illas esse Deo utiles : quamvis possint dici utiles ad Deum.

Hæc tamen evasio non infringit nostram rationem : tum quia licet media non sint utilia fini *cujus gratia* ; debent tamen esse utilia intendenti talem finem, et dirigenti, ac ordinanti in illum prædicta media : aut saltem debent esse utilia ei cui talis finis intenditur, atque adeo fini *cui* : cum ergo Deus non tantum sit finis *cujus gratia*, sed etiam finis *cui* respectu creaturarum formaliter, ut a Deo dilectarum, sitque diligens, et ordinans illas ad prædictum finem, consequens est, quod si creaturæ attinguntur formaliter ut utiles, hujusmodi utilitas vere sit utilitas ipsius Dei. Tum etiam, quia si omnes creaturæ terminant divinam dilectionem sub ratione utilium, alicui debent esse utiles : utilitas enim, alicujus est utilitas, et utile alicui debet esse utile : non est autem præter Deum, cui omnes creaturæ possint esse utiles : ergo, etc.

Dices, creaturas, ut terminant dilectionem sibimet esse utiles, quatenus earum quædam cedunt in utilitatem, et commodum aliarum, deserviuntque illis ad assequendum finem ultimum. — Sed contra, supponamus Deum non produxisse nisi unam creaturam ; verbi gratia, supremum Angelum ; tunc illa creatura eodem modo sicut nunc, et sub eadem ratione, termina-

I solutio
Curiel.

gnuar.

Effu-
gium.

Præclu-
lur.

rot dilectionem Dei: at non per modum utilis alteri creatura, quia tunc non daretur; ergo, vel non terminaret sub ratione utilis, vel illa utilitas cederet in commodum ipsius Dei. Eodem ergo quoque modo nunc philosophandum erit; quoniam latius proxima terminandi divinam dilectionem ex parte creaturarum semper debet esse eadem; sicut ratio diligendi ex parte Dei nunquam variatur. Praeterea, quamvis de facto una creatura alteri sit utilis ad consequendum suum finem, et hoc alteri, deveniendum tamen est ad aliquam, quæ sit ultima, ne detur processus in infinitum; et talis creatura, aut nulli, aut soli Deo poterit esse utilis. Quod idem cum proportionem, dicendum est de collectione omnium creaturarum, quatenus per modum unius sumpta comparatur ad divinam dilectionem. Cum enim extra prædictam collectionem nulla supersit creatura, cui possit esse utilis, idem argumentum iit de ea quoad præsens, ac de qualibet, creatura in particulari accepta, si a Deo sola conderetur.

Ain
iropu-
gmñio.

63. Deinde impugnatur prædicta solutio: quia creaturae nec Deo, neque ad Deum immediate possunt esse utiles: ergo etiam si concedamus media non debere esse utilia fini, sed ad finem, non potest concedi, quod creaturae comparentur immediate cum divina bonitate per modum medii. Antecedens sic probatur: nam utilitas ad aliquem finem involvit influxum modii in ipsum finem, et dependentiam finis a medio in genere causæ efficientis: unde quod nullo modo influit, et a quo finis nullo modo dependet, nulla ratione dici potest *utile*: cum ergo creaturae nec influant in divinam bonitatem, nec bonitas divina ab eis dependeat, non est cur in ordine ad illam immediate dicantur utiles.

Nec refert, si dicas, creaturas influere in divinae bonitatis manifestationem, communicationem, et assecutionem, et in ordine ad has exercere rationem utilis. Nam, vel sermo est de manifestatione, et communicatione activa, quæ se tenet ex parte Dei. et reipsa ab ipso non distinguitur; vel de communicatione passiva, quæ non differt ab ipsis creaturis? Si de prima, certum est creaturas nullum habere in eam influxum, utpote quæ est aliquid increatum. De secunda autem quid dicatur non conducit ad præsens: tum quia finis, propter quem Deus creatu-

turas diligit, ulqiiio adeo pei ordinem ad quem sumitur habitudo, quin esi ratio formalis ex parte illarum terminandi prædictam dilectionem, non est communicatio passiva, et manifestatio bonitatis, et attributum Dei. sed ipsa bonitas increata ex cuius amore Deus se creaturis communicat, ut optime ait Angelicus Ductor q. Dj, 3 de Potent, art. 15 ad 14: *Dicendum, quod communicatio bonitatis non est ultimus finis, sed ipsa divina bonitas, ex cuius amore est, quod Deus eam communicare vult.* Unde ratio formalis ex parte creaturarum lenninandam dilectionem Dei non debet desumi ex habitudine ad prædictam communicationem, sed ex habitudine immediata ad divinam bonitatem, quæ communicatur: quam habitudinem ostensum est, non posse esse per modum utilis. Tum etiam, quia talis manifestatio, vel communicatio non est aliquid propter ipsas creaturas; sed connumeratur inter illas. Unde quod omnes res creatæ deserviant ad eam per modum utilis, solum probat unam creaturam esse medium ad aliam; non tamen, quod ad divinam bonitatem per modum medii comparentur. Et sane præsens quæstio eodem modo ac de reliquis creaturis procedit de prædicta manifestatione: quia cum ipsa non diligatur a Deo, ut ratio finalis, debet diligi, ul ad finem, qui est sua bonitas, ad quam constat non ordinari per modum utilis. Unde impugnatio nostra eandem vim habet in hac creatura manifestatione, ac in reliquis creaturis.

Adde primo, quod sicut manifestatio divinae bonitatis, licet sit finis cæterarum creaturarum, nontamen ad dilectionem Dei, et ad ejus bonitatem comparatur per modum finis habet se de materiali, juxta dicta dub. præced. num. 57, ita in aliis creaturis esse utiles, et conducere per modum medii ad eandem manifestationem, nequit esse ratio proxima terminandi dilectionem divinam. Neque enim in istis potest se habere magis de formali ad id, quod diximus prædicta ratio medii, quam in illa ratio finis, quæ medio currendet. — Adde secundo, quod sicut ex parte Dei eadem est ratio diligendi omnes creaturas, sic ex parte omnium illarum debet esse eadem ratio terminandi ejus dilectionem: cum igitur in manifestatione passiva bonitatis, et attributorum Dei non possit esse ratio utilis, idem dici debet de reliquis creaturis quæ ad prædictam manifestationem ordinantur.

fiohilift-

64. Secundo respondent alii animulverleiulo utilitalorn, posse sumi dupliciter. Vol pro bonitate ordinata ad supplendam indigonliam alicujus tendentis ad consequendum linem : ve' pro bonitate consona, et decente ipsi lini, aut naturæ ejus quod rationem (inis *cujns gruiin* sortitur. Quo supposito dicunt creaturas term nare d lectio net» Dei, ut me lia, et utiles ad divinam bonitatem, si utilitas sumatur hoc secundo niodo : quia terminant prout important bonitatem consonam, et decentem divinæ : secus si utilitas primo modo accipiat : quia talis utilitas argueret indigentiam in Deo

HMLi-
13f.

Sol hoc facilius impugnatur. Tum, quia utilitas in qualibet usitata acceptione, importat commodum illius, cujus est utilitas, ut ex ipsa nominis etymologia, et ex latinis dictionariis cuilibet constabit. Neque aliquis consuevit appellare *utile*, quod præcise est consonum, aut decens, si id, cui consonat nullum ex eo emolumentum reportet. Alias enim finis sub ratione finis, et bonum honestum formalissime, ut honestum quæ maxime decent naturam intendentem illa, dicerentur *utilia, et inedia* : quod est confundere nominum significationes, et vocabulis impropriissime uti. Tum etiam, quia quomodocumque sumatur *utile*, si constituit veram rationem medii, debet habere influxum in id, ad quod dicitur *utile* ; est enim de ratione medii proprie dicti, ut ducat in aliud, deserviatque, et conducat ad illud ; quod nullo modo fit, ubi nullus datur influxus. Cum igitur nulla creatura hoc modo se habeat ad divinam bonitatem, non potest dici, quod comparetur ad illam per ino lum utilis, secundum quod utilitas constituit veram rationem medii.

§ in.

Secunda ratio elucidatur.- Aw»d-
\\ w''

Q5. Ut secunda ratio intelligatur, animadvertendum est iex dictis a nobis torn. 2 tract. 4 disput. 3 dub. 2) duas esse differentias amoris : alius enim est amor *affectionis*, quo voluntas amantis fertur al rem auratam, et ad illam afficitur, quasi tracta, et mota ab ipsius amabilitate. Unde hic amor piæmponit ex parte objecti bonitatem. quam diligit, afficientem, et trahentem al se affectum amantis, et propterea appellatur amor *affectionis*, vel *affectivus*,

ant *affecclualis*. Alius est amor, quo voluntas pnpciae efficit, et efficiendo trahit, et convertit ad se amatum : diciturque amor *effectiois*, vel *effeccliûus* ; quia nihil ex parte roi atnaiaæ pneaupponit ; sel infert, efficit toturn bunum quod diligit. Cum autem omnis amor (juxta doctrinam D. Dionys. cap. 4 de divin, nomin. et D. Thom. in hac 1, 2, q. 28 art. I) sit virtus unitiva ligans amantem cum re amata, et ex utroque unum quodammodo constituens : hoc inter utrumque amorem versatur discrimen, quod per affectivum res amata trahit, et unit ad se amantem, magis quam e converso : et ideo inter effectus istius amoris ponitur exiasis, per quam amans raptus a bonitate objecti exit quodammodo extra se, ut uniatur cum re amata, et ibi vivat, ubi amat : unde in hoc amore amans quasi possidetur ab amato, et amatum dominatur affectui amantis. Per amorem vero effectivum e contrario amans trahit, et unit ad se amatum, communicans ei entitalem, et bonitatem, media qua amami assimiletur, et conformetur, et hoc modo cum illo per participationem, et similitudinem conjungatur.

Ex quod fit (et est secundo observandum) quod in amore præcise affectivo amatum habet se tanquam perficiens, et complens appetitum amantis, seque illi communicans; amans vero sicut recipiens, et dependens ab amato. E contra vero in amore pure effectivo amans se habet præcisc, ut dans, et communicans objecto amato illud ipsum, quod in eo amat : amatum autem, ut recipiens, et dependens ab amante. Unde hic posterior amor oritur ex bonitate, et maxima perfectione ejus, qui amat, et ex summa illius communicabilitate, facunditate, et liberalitate : prior vero ex bonitate objecti amati : et ubi amans ab amato distinguitur, oritur etiam ex potentialitate, et indigentia ipsius amantis.

G6. Denique observa, quod iut loco citato testimoniis SS. Patrum et plurium Theologorum probavimus) quamvis amor divinus, Secundum quod terminatur ad ipsum Deum, fit *affectivus*, quia Deus diligit se a sua bonitate allectus, et attractus ; ut tamen terminatur ad creaturas, præcise est amor *effecclivus* ; nun enim cum Deus creaturas amat, ad earum bonitatem afficitur : sed dicitur illas diligere, quatenus amore suo illas efficit, trahit, et convertit ad se. Quod docuit D. Bern. lib. de amore

2 âriî.
maJver-
sio.3 ani-
mjiher-
sio.

D Brill.

Dei c. 4 ubi loquenscum Deo, sic ait : *Non enim afficeris ad nos, vel a nobis cum nos amas ; sed es, quod es, qui semper id ipsum es : non autem a te, ad te. et in te afficimur, cum te amamus ;* et D. Bonavent in 32 dist. 32 q. 1 inquit : *Deus non dicitur creaturas diligere ratione affectionis, sed ratione communicationis alicujus Ioni : Ha quod dilectio potius dicitur esse dilectio effectus, quam affectus, et idem tradit Angel. Doct. ibid. cujus verba statim referemus, et q. 23 de verit. art. 4 ad 13 ibid. : Cum dicitur Ceum velle aliquid, lanlummodo^importatur ordo ipsius Dei ad HHus affectionem in propria natura. Videatur ! contr. Gent. cap. 87 et Dionij. j part. q. 23 art. 2, Dionys. Carthus., Capreii. Pre^ol. Alens, et alii, quos citato loco adduximus. Hujusvero ratio traditur a Bonavent, his verbis : *Nam umor divinus non est amor inclinans ad alterum; sed potius alia inclinans, et trahens ad se ipsum, et eam tetigit Alens, q. 28 et q. 35 memb. 3 dicens : Amor enim, qui est affectio, transformatur quodammodo amantem in amatum. Cum ergo Deus per suum amorem, nec mutetur, nec transformetur in creaturas, neque aliquis ejus actus ad eas ordinetur, et inclinetur; sed potius omnes eas inclinet, et ordinet ad se ipsum, et in se quodammodo transformet, in le est, quod ejus amor erga creaturas, non sit proprie affectivus, sed effectivus ;* et quod in tantum eas diligat, in quantum communicat illis sua bona, per quæ trahit, et inclinat eas ad se. Quod optime explicuit Angelicus Doctor citata dist. 32 quæst. 1 art. 1 art. 1 ad 3 ubi sic ait : *Amor omnis transfert quodammodo amantem »n amatum, sed diversimode, uno modo, secundum quod amans transfertur in participandum ea, quæ sunt amati (Ecce amor affectivus). Alio modo, ul communicet amata, quæ sunt sua (Ecce. effectivus). Primo ergo modo Deus non transfertur in amatum, quod est creatura, sed secundo modo in quantum bonitatem suam ei communicat.**

Ad hæc : amor *affectivus*, ubi amatum distinguitur ab amante, non procedit ex sola ipsius bonitate, et communicabilitate; sed magis ex amabilitate objecti amati, et ex indigentia, et potentialitate amantis, ut numer. præced. diximus. Constat autem amorem Dei erga creaturas nun ex illarum bonitate, nec ex aliqua Dei potentialitate, vel indigentia ortum ducere : sed ex excessiva ejus bonitate, et summa communicabilitate, quæ illum adeo inclinat ad se dandum, et diffundendum, ut non permiserit

(si ita loqui licet) Deum in so ipso absque communicatione permanere : et sine no, quod ejus amor ad creaturas se extendat, non quasi aliquid in ipsis qnærens; sed ut donans, et communicans illud ipsum, quod in eis amat : atque adeo non quia ah illis efficiatur, sed potius ut eas afficiendo ad so moveat, sibique jungat. Quæ doctrina desumpta est ex D. Dionys. c. 4 de divinis nominibus ; ubi ita inquit : *Confidit ergo: et hic sermo dicere verus, quod, et ipse omnium causa propter bonitatis excessum cuncta amat, cunela facit, cuncta perficit, cuncta continet, cuncta convertit, et est divinus amor bonus boni propter bonum. Ipse enim bonum operans existenlium amor in bonum secundum excessum praeexistens non dimisit ipsum sine germine in se ipso manere, etc.* ubi b. Thom. lect. 9 super hæc ultima verba sic ait : *Hic inquam amor divinus non permisit ipsum manere in se ipso sine germine, id est sine creaturarum productione, sed amor movet ipsum ad operandum secundum excellentissimum operationis modum, in quantum produxit omnia in esse. Ex amore enim bonitatis suæ processit, quod bonitatem suam voluit diffundere, et communicare al is, secundum quod fuit possibile, scilicet per modum similitudinis, et quod tjus bonitas non tantum in se ipso maneret, sed ad alia efflueret, etc.*

67. Quibus prænotatis sequens conficitur ratio pro assertionem. Omne, quod amatur per modum medii proprie dicti, supponitur ad amorem in ratione objecti amabilis, afficitque ad se voluntatem amantis, atque adeo amatur amore affectivo; sed Deus nullam creaturam diligit hoc amore, ergo nec per modum medii; minor certa est ex dictis; major vero probatur. Omne, quod amatur per modum medii, eligitur, ut conducens, et deserviens ad aliquem finem, et idcirco vocatur *medium*, quia per illud ad hujus ascensionem pervenitur; ergo prius debet concipi, ut proportionatum, et connexum cum fine, atque adeo bonum, et eligibile, invitausque et alliciens ad sui electionem, quam ametur, et diligatur ; non ergo talis electio erit amor pure effectivus, sed affectivus. Præterea de ratione medii est, ut inter finem, et voluntatem, sicut inter exln ma versetur, ita ut, neque utroque sit omnino prius, neque omnino posterius, sed medium locum teneat participans aliquid prioritatis, et posterioritatis utrimque : unde sicut prout se tenet ex parte voluntatis

volanlatifl debet anteeo lore finem ordine executionis, quia voluntas in hoc ordino est prima ; sicut tenet so ex parle finis, debet antecedere voluntatem ordine intentionis, in quo or line linis omnino præcedit; nec aliter potest salvari in illo ratio medii; antecedit ergo actum voluntatis erga ipsum; el sic amatur pure effective.

W Dices, tunc medium præcedere finem
pM* in exeeutione, et voluntatem in intentione,
quando eliuitur ex indigentia, et quæritur
ineo utilitas; non autem quando electio
ex sola bonitate, et liberalitate eligentis
Prx.-iti. procedit, sicut procedit electio divina. Sed
contra; nam quod medium debeat inter-
jacere, et mediare inter voluntatem eli-
gentem et finem, ad quem eligitur, atque
adeo participare utriusque prioritatem in
or-line ad alterutrum, diffinitio, et
etymologia medii convincit. Quod vero
ejus electio possit non oriri ex aliqua in-
digentia, vel simpliciter, vel ad melius
esse, non est unde colligi possit; et ratio
nostra oppositum efficaciter concludit. Tum
quia ubi nulla supponitur inligentia, sicut
non datur ad quod medium conducat, ita
nec circa quod exerceat rationem medii.
Tum etiam quia, quod ex sola bonitate,
et liberalitate amantis diligitur, confertur
cum line, et cum amore ut utroque om-
nino posterius, ex ipsis pure illatum, el
consecutum : et ideo ejus habitudo est om-
nino ultimi, et non medii : ergo si semel
conceditur alicui objecto, quod ametur
proprie per modum medii, negari non
debet, quod ejus amor proce lat ex indi-
gentia ; et quod in aliquo ordine pnesup-
ponat illud in ratione objecti amabilis,
ac proinde quod sit amor affectivus, juxta
dicta num. 65.

§ IV.

*Assertio posterior, verus dicendi modus
explicatur.*

68. Ex quibus inferendum, et dicendum
est secundo proximam rationem, et for-
malem ex parte creaturarum, terminandi
dilectionem Dei, et recipiendi illum, ut
finem esse participationem, et similitudi-
nem extensivam, et diffusivam divinæ
bonitatis, quatenus per talem similitudi-
nem, et participationem ad Deum trahun-
tur, et ei approximantur; unde etsi habi-
tudo creaturarum ad divinam bonitatem

non proprie sit habitudo medii, est tamen
habitudo propre, ut ad finem, non per
modurn conducent s, sol magis per mo-
dum participantis ad panicipabile, et re-
ceptivi ad difiueivum, extensionisque et
communicationis passivm ad extensibile, et
comrnunicabi e per sui similitudinem. As-
sertio hæc non invenitur ita expresse, et
sub istis terminis apud auctores, quia nul-
lus (quem vidimus) rem ex professo discus-
sit. Desumitur vero ex testimoniis SS.
Patrum et Theologorum, quos nuper
retulimus : et ex D. Thom. 1 p. q. 19 art. D.Thom.
2 ubi ait : *Perlinet ad voluntatem divinam,*
ul bonum suum aliis per similitudinem
communicet secundum quod possibile est :
sic igitur vult, et se esse, el alia, sed se ut
finem, alia vero, ul ad finem; in quan-
tum condecet divinam bonilatem, etiam, alia
ipsam participare : et 1 cont. Gent. c. 78 :
l'olunlas Dei ad alia comparatur, in quan-
tum bonitatem participant ex ordine ad
bonitatem divinam qûz est ratio volendi
Deo. Ubi (ut vides) habitudo creaturarum
ad divinam xoluntatem. ut diligentem eas,
et ad divinam bonitatem, ut rationem di-
ligendi, explicatur per modum similitudi-
nis, participationis, et communicationis :
non vero per modum alicujus conducentis,
aut exercentis rationem melii; et in 3 ubi
sup. in corp. art. reldens rationem, quare
creaturæ a Deo diligantur; recurrit ad si-
militudinem divinæ bonitatis, quæ in eis
invenitur. *Unde (inquit) cum bonitas, quæ*
est in creatura, sit similitudo divins boni-
latis, sequitur, quod ipse creaturam dili-
gat. Quasi hæc similitudo sit ex parte
creaturarum proxima ratio diligendi a Deo.
Videatur in solut. ad 3.

Probatur, ratione desumpta ex eodem i ratio.
D. Thom. 3 contra Gent. c. 19, quia illa
est proxima raiio ex parte creaturarum
referendi ad Deum, ut ad finem, et termi-
nandi ejus amorem, quam omnes crcaturæ
appetunt, quæquo inter rationes creatas
est omnino ultima, et per modum finis
in omnibus intenditur : sed hujusmodi est
similitudo, et participatio divinæ Bonita-
tis. secundum quod est extensio, et dif-
fusio illius, unitque creaturas cum Deo :
ergo sub hac ratione diliguntur immediate
ab illo, et sunt ad eum, ut a l finem. Ma-
jor constat : nam cum omnia, quæ sunt
ordinata sint unum propler aliud, oportet
illud esse immediate propter ultimum,
propter quod sunt omnia alia: ac proinde
illam esse in omnibus creaturis u'timam,

.ij

3

y

3

t

i

X

I

H

H

H

1 >

I'li.io. Minûr vero ostenditur a D. Thom. loco C;t. quinque rationibus, ubi in -l sic at : *firs omnes crealx sunt qvxdam images primi agentis, scilicet Dei : agens enim agit sibi simile : perfectio enim imaginis est. ulreprsrsentft suum exemplar, p-r similitudinem ad ipsum : ad hoc enim imago constituitur. Sunt igitur res omnes propter divinam similitudinem consequendam, sicut propter ultimum finem.* Et in ultima ritione concludit : *Omnis res p-t suum motum tendit in aliquod bonum sicut in finem ; in lanium autem aliquid de bono participat, in quantum assimilalur divimr bonitati, qux Deus est: omnia igitur per moins suos tendunt in divinam similitudinem : sicut in finem ultimum.* Finem ultimum appellat non absolu e, sed inter creatos : quia finis omnino, e. a' solute ultimus non potest esse simili udo divina? bonitatis, quæ est aliquid creaium ; sed ipsa divina bonitas, secundum quod est in seipsa, ad quam qeæhbei ejus participatio, et similitudo tanquam ad finem ordinatur, ut num. 63 dicebamus.

Confirmatur, et explicatur animadvertendo : quod etsi divina attributa non specilicentur formaliter a rebus creatis (propter ea, qua' alibi diximus illis tamen, quæ concernunt creaturas, qualis est Voluntas, Misericordia, Omnipotentia, etc. semper assignatur ex parte creatdranim aliquod spec iicativum virtuale, nimirum illa ratio, sub qua cietene rationes creata' proxime, et immediate terminant habitudinem, et influxum talium attributorum juxta dicta n. 60. Ut respectu divinæ Misericordi;©, ratio *sublevabitis a miseria* : respectu Omnipotent^{TM}?, ratio *entis faclibiiiis*, etc. Dicitur autem hæc ratio *specificativum virtuale*, quia quamvis de facto non specificet. est talis conditionis, ut si attributa divina possent ab aliqua ratione creata speciem sumere, ab ea specificarentur. Et in eodem sensu potest dici virtualiter *ratio fi alis* ; quia si aliquid creatum potest esse linis divinatorum actuum, et terminare amorem Dei per modum intentionis, esset prædicta ratio.

Ex quo sic confirmatur ratio facta. Virtuale specilicativum voluntatis Dei ex parte creaturarum est similitudo extensiva divina? bonitatis, et passiva ejus diffusio : ergo hæc erit proxima ratio ex parte

earnmdein creaturarum terminandi dike-liotiem Dei, et respiciendi illum, ut linem. Consequentia constat ex notabili pnesupposito. Antecedens mitem ita suadetur : Illud <sl spécifiativum virtuale divina-voluntatis, quod Deus per se primo virtualiter intendit in omnibus creaturis, et propter quod tanquam propter rationem virtualiter finalem sui actus, vult quidquid in eis vult : sed quidquid Deus intendit est extensio, et diffusio sum bonitatis, media ejus similitudine : vult enim omnes creaturas, ut extendant, et diffundant bonitatem divinam : et media hac extensione illam manifestem : ergo, etc.

Deinde probetur alia ratione desumpta ex doctrina pned. §, quia ex parle Dei formalissima ratio linalizandi creaturas est divina bonitas, ut sui communicativa, et diffusi'..!, extensibilisque ad alia : hæc enim est ut aiebant Dionys. et I). Thom. quæ non permisit Deum in se ipso sine germine, et communicatione ad extra permanere : ergo ex parte creaturarum illa erit proxima ratio essendi ad Deum, ut ad finem, quæ directe, et per se prædictæ commun.cabilitati corresponde! : hæc autem est extensio, et diffusio ejusdem divinæ bonitatis media sui similitudine : igitur sub hac ratione respiciunt omnes creatur@ Deum, ut linem, et ab eo diliguntur.

Confirmatur primo. Creaturas esse ad l cjdurn ut ad linem, est trahi ad ipsum, sicut Deum linalizare creaturas, est illas ad se trahere, juxta illud Joan. 3 : *Omnia Ira-jon.s. ham ad me ipsum*; sed trahuntur immediate per participationem , et similitudinem , quam dicimus : et ideo illa creatura habet esse Deo magis unita, quæ bonitatem ejus perfectius participat : ergo, etc.

Confirmatur secundo. Nam per id creatunc ex parte sua diliguntur a Deo, per quod efficiuntur aliquomodo bonum ipsius Dei.: omnis enim amor respicit bonum, non qualecumque, sed proprium, et conjunctum cum amante juxta illud : *Amicabit' bonum, unicuique proprium* : sed creatura efficiuntur quodammodo bonum Dei per similitudinem dilfusivam, et extensivam suæ bonitatis : ergo per hanc immediate ab eo diliguntur, et ad illum ordinantur. Desumiturque hæc confirmatio ex D. Thoma in 3 distinctione citata, ubi sic ait : *Unicuique habenti cognitionem amabile h.Tiwn est proprium bonum : unde, cum in beo sit sui perfecta cognitio, amat suam bonitatem; bonum autem alicujus non solum dicitur secundum*

eundum hoc, quod In ipso est, sed secundum iluod in alio est per similitudinem ; unde n.in bonitai, qis.vrsl in creatura, sil similitudo divita bonitatis, sequitur, quod ipse creaturam diligit.

8 V.

buplfT objectio contra duas pracedentes assertiones.

i rt.y' 70. Contra priorem assertionem ob-
l ll
M
i
I
,
l
i
I
■
l' tn"

cies : quoti Deus eligit proprie, et formaliter creaturas ad se : ergo diligit illas tanquam media. Antecedens constat : tum ex pluribus Scriptura', et D. Thom. testimoniis, quæ citavimus disp, præccidenti n. 10U. Tum etiam, quia amor Dei erga creaturas non est proprii' simplex volitio, aut intentio, alias respiceret illas ut finem : ergo debet esse electio; cum non supersit alia species actus, ad quam pertineat. Tum denique, quia Deus vult nostra merita, ut conferentia ad beatitudiaem, eligique hæc, et non illa in ordine, ad dictum finem : ergo datur in illo vera, et propria electio.

Confirmatur : nam diligi per modum finis, et diligi per modum medii involvunt immediatam oppositionem : sicut diligi propter se, et propter aliud : aut sicut diligi propter se, et non propter se, ut ostendimus in hac disp. dub. 2. Qua ratione probavimus ibid. n. 19 omnem actum humanum versari circa linem, aut circa media : exclusimusque. actum neutrum : sed Deus nullam creaturam diligit ut finem : ergo diligit omnes tanquam media.

Confirmatur secundo: quia eo proportionali modo diligit Deus creaturas, propter se ipsum, sicut nos per amorem Charitatis diligimus illas propter Deum; sed nos eas diligimus tanquam media ordinando ad Deum, sicut ad finem : ergo, etc. — Adde August, lib. 1 de doclr. Christ, cap. 30, sic de Deo loqui : *Non igitur fruitur nobis, sed utitur : nam si neque fruitur, neque utitur, non invenio quemadmodum diligit.* — 6Ti«. Adde etiam D. Thorn, locis in hoc dub. citatis, et alibi sæpe asserere Deum diligere se ut finem, creaturas vero ut ad finem : quod autem diligitur ut ad finem, diligitur per modum medii, imo amorem Dei erga creaturas esse amorem concupiscentia? docet in 3 dist. 32 q. 1 art. 2 ad 2; amor autem concupiscentia? terminatur

ad objectum sub ratione utilis, et medii : ergo, etc.

I
71. Hanc objectionem solvimus disp. Solatia, præced. dub. ultimo a η. 103, ubi explicuimus, quo sensu amor Dei erga creaturas pos.il, et debeat dici electio, sine eo, quod terminetur ad illas proprie, et formaliter ut ad media, et qualiter intelligenda sint loca Scriptura», et D. Thom. in quibus electio Deo attribuitur. Videantur qua? ibid, diximus, per quæ patet ad l antecedentis probationem. Ad secundam respondetur actum amoris Dei secundum se, et secundum suum conceptum quasi specificum, solummodo esse simplicem volitionem, aut intentionem : quia talis actus specificatur a solo Deo, quem respicit ut finem : terminatio vero ad creaturas non perlinet ad conceptum specificum : et ideo potuit non esse, sicut potuit Deus creaturas non diligere. Unde prædicta terminatio neque est per modum intentionis, nec omnino proprie per modum electionis, sed per modum terminationis secundariae, quæ ad primariam reducitur : nec quærenda est ei alia species. Adde, intentionem, electionem, aut simplicem volitionem solum esse species amoris *affectivi*, de cujus ratione est sppcificari vel a fine, vel a mediis : et ideo amor pure *affectivus*, qualis est amor Dei erga creaturas formalissime ut talis, ad nullam illarum debet pertinere. Nec propterea inquirenda est alia species amoris, ad quam pertineat : quia distinctio, et constitutio specierum desumitur ex rebus creatis : et ideo perfectionibus, quæ in solo Deo reperiuntur : sicut est amor de quo loquimur (non enim amor pure effectivus habet locum in creaturis) non assignantur differenti@ vel species. Quamvis hoc ipsum, quod est prædictum amorem esse *pure effectivum*, poterit dici ejus differentia, et species : quia per id sufficienter illius ratio innotescit, et a quocumque alio amore discernitur.

72. Diximus *proprie, et formaliter*, etc. quia virtualiter, et eminenter potest hie amor effectivus denominari *electio* : quatenus terminatur ad ea, quæ in ordine ad aliquem finem extrinsecum sunt media; quamvis non respiciat illa formaliter sub ratione medii : sicut cum terminatur ad aliquid habens rationem finis, quamvis non sub ratione, finis, potest eodem modo dici *intentio* : atque hoc pacto actus, quo Deus vult prædestinato beatitudinem, solet dici *intentio*, et actus, quo vult

media, et merita conducentia ad illam, solet dici *electio*, quia eminenter pñvstat totum id, quod pñestaret si per ordinem ad praedicta objecta esset intentio, aut electio lormaliter. Quibus etiam addendum est illud, quod in confirmatione primae rationis pro 2 assertionem numer. 68 diximus.

Per quod patet ad tertiam probationem ; nam Deus volendo merita nostra, quæ sunt media ad beatitudinem. vult quidem illud, quod alias est medium, non tamen fonnaliter sub ratione medii : situi volenJo beatitudinem, quæ est finis meritorum, vult id, quod alias est finis, n<»n tamen per modum finis; sed tam ratio medii, quam finis habet se in praedictis objectis omnino de materiali : sicut in aliis creaturis se habent propriæ differentia, ut quod alia fit homo, alia equus, alia Angelus, etc. Et ratio videtur perspicua ex dictis num. 63 ; nam habitudo, secundum quam debet attendit ratio formalis ex parte creaturarum terminandi dilectionem Dei, non deiæt esse habitudo unius creaturæ ad alias, sed omnium immediate ad divinam bonitatem, quæ est Deo ratio volendi, et finalizandi omnes creaturas : habitudo aulem illa, quam dicunt merita formalissime in ratione medii, non est immediate ad divinam bonitatem, sed ad beatitudinem nostram, quæ formaliter est aliquid creatum. Unde talis habitudo, quamvis sit a Deo volita sicut aliæ rerum differentia, non tamen potest esse ratio proxima ex parte meritorum, ut ab eo diligantur. Adde, rationem terminandi divinam dilectionem, debere esse communem omnibus creaturis, ut diximus n. 60. Quamvis autem ratio medii reperiatur in meritis ad beatitudinem ; non tamen reperitur in ipsa bealitudine considerata in ordine ad Deum.

Solvi-
tur l
confirm»

73. Ad primam confirmationem respondetur illa extrema, nempe *diligi per modum, finis, et diligi prr modum medii* solum esse immediata in ordine ad amorem effectivam, in ordine ad quem coincident cumj,illisj *diligi propter se, et diligi propter aliud, aut propter se, et non propter se*. Hujusmodi enim amor, quia supponit in suo objecto bonitatem perfectivam appetitus, non potest aliter ad ipsum terminari, nisi vel per modum medii, vel per modum finis : quia aut talis bonitis perficit ratione sui, et sic habet rationem

linis : aut perficit ducendo ad aliud, et sic hibet rationem medii. Cætermn amor puro effectivus nullum ex priudicis extremis respicit : sed term natur ad amatum akiori, et nobiliori modo : nempe, ut dans, et ad se trahens. Quæ terminatio neque est per modum fu is, neque proprie per modum medii, sed per modum extensionis bonitatis finis. Potuimus tamen loco in hac confirmatione citato, ratione illa uti ad excludendum actum neutrum. Tum, quia loquebamur de amore creato, qui semper est amor affectivus. Tum etiam, qui? ild non sumpsimus nomen *medii* in ea proprietate, in qua nunc lo-
■piimnr, pro eo, quod est utile, et conducens ; sed large pro quolibet dilecto in ordine ad finem. Adde, ex eo, quod amor effectivus Dei non respiciat creaturas formaliter, ut media, non sequi dari actum neutrum : quia idem amor absque distinctioni est etiam affectivus respectu Dei, et respicit eum ut finem.

74. Ad secundam confirmationem (quid-
quid sit de veritate majoris propositionis) neaanda est minor : Caritas enim non diligit creaturas fbrmaliter tanquam media, et ut utiles : nec sibi, quia *non quarrit quæ sua sunt*, 2 Corinth. 13; nec Deo, quia Deo nihil est utile. Et proptt-rea dicemus in tract, de merito, et in tract, de Charit. nullum acium. qui præcise habet retonem utilis, cujusmodi sunt actus ex objecto indifferentes, posse imperari immediate a Charitate, nisi media alia virtute inferiori, quæ habeat pro objecto aliquid creatum, respe tu cujus talis actus rationem medii exerceat : unde proxima ratio ex parte creaturarum terminandi amorem Charitatis, est illa, quam in 2 assertionem explicuimus, scilicet quia participatur in illis divina bonitas, quam Caritas per se primo diligit : et quia sunt quædam ejus extensiones, communicationes, et diffusiones per modum similitudinis, et sub hac ratione illas ad Deum immediate refert.

Neque obest, si urgeas, quod amor Cha-
ritatis, utpote creatus, est amor affectivus etiam respectu creaturarum, qui nun efficit, sed suppnit bonum, quod amat : ergo debet illas respicere xe) per modum finis vel per modum medii : at non per modum finis: nam finis Charitatis est solus Deus : ergo, etc. Respondetur enim concesso oii-ju antecedenti, et prima consequentia, distinguendo minorem : non per modum
finis

Sohn
bri

Rejiia

Init primarii, 11 quo c. hñritus specificatur, concedimus; non per modum *finis sccu-*
durii, qui in ipsum Deum sicut in finem
 primum refertur, negamus. Unde quoad
 line est discrimen inter amorem charitatis,
 et (i)uurem Dei iocreatum : quod respectu
 hujus posterioris, creaturae neque exercent
 rationem finis etiam secundarii; nec ra-
 tionem medii ; sed dumtaxat amati se-
 cundarii illati ex primario, et ex ipso
 amore. Respectu vero primi exercent ra-
 tionem finis secundarii propter rationem
 tactam in hac replica. Et licet (ut sic
 tacita alia diluatur) bonitas divina sub
 eadem ratione moveat voluntatem nostram
 per charitatem ad diligendas primario
 creaturas, sub qua movet divinam; et sic
 creaturae ex parte objecti eodem modo
 comparentur cum illa, prout terminant
 utrumque amorem : ex parte tamen ipsius
 amoris est discrimen, quod assignavimus.
 Nam amor creatus etiamsi sit charitatis,
 supponit aliquam indigentiam, vel poten-
 tialitatem ex parte amantis : et sic potest
 affici saltem secundario ad creaturas,
 potestque habere illas pro fine sui ipsius
 secundario ; increatus vero nullo modo
 potest affici ad illas, nec habere ipsas pro
 fine etiam secundario : quia hoc esset
 signum indigentiae : sed amat eas li-
 berrime ex sola fecunditate, et commu-
 nicabilitate. Quare major istius confir-
 mationis non nisi cum hoc discrimine
 inter charitatem creatam, et increatam,
 admittenda est.

Ad illud, quod additur, dicendum est,
 •1:5 August non loqui de usu proprie forma-
 liler dicto, qui terminatur ad medium sub
 ratione utilis diligenti, vel fini intento;
 sed large, et materialiter : quatenus inter
 ipsas creaturas vult Deus quasdam esse
 aliis utiles : nullam vero sibi. Unde post
 verba in objectione relata subdit : *Sed ne-*
que utitur ut not : ille igitur usus, qui dici-
lur Dei, qui nobis utitur, non ad ejus, sed
ad nostram utilitatem refertur : ad ejus
aulem tantummodo bonitatem. Ad divum
 Thomam constat ex dictis. Stat enim
 Deum diligere creaturas, ut ad finem,
 et propter finem, qui est ipse Deus, s ne
 P0, quod diligit eas per modum medii
 proprie dicti, quia non quaelibet habitudo
 ad finem constituit propriam rationem me-
 dii, sed debet esse per modum conducen-
 tis, et influentis in illum, ut explicuimus a
 n. 62 : quare cum creaturae non ita compa-
 rentur ad Deum, sed potius, ut participan-

tes, et recipientes, ideo quamvis diligantur
 ut ad finem, non diliguntur per modum
 medii. Quod si alicubi insinuare videatur
 Deum diligere creaturas tanquam me-
 dia : vel sumit medium large juxta dicta
 n. 61 vel non intendit omnimodam parita-
 tem, sed aliqualem similitudinem, quae in
 eo sita est, ut utraque diligantur in ordine
 ad aliud, quamvis cum discrimine a nobis
 assignato. Quod vero dicitur de amore con-
 cupiscentiae, non est contra nos : quia non
 oritur, quod sic diligitur, diligitur per mo-
 dum modii : imo finis *cujus gratia* dili-
 gitur saepe hoc amore. Eo vel maxime, quod
 Deus nihil diligit concupiscendo sibi;
 quamvis possit dici quodammodo concu-
 piscere aliis : quatenus creaturas non ra-
 tionales vult rationalibus deservire. Si
 tamen habitudo omnium illarum ad Deum
 immediate consideretur, amor divinus erga
 eas dici debet *benevolentiae*, non *concupiscen-*
tiae. Neque aliud voluisse Angel. Doct. loco
 citato ostendunt verba : *Quamvis nos* (in-
 quit) *non diligamus creaturas inanimatas*
amore benevolentiae, quia earum bonum non
est a nobis, Deus tamen eas diligit amore be-
nevolentiae : quia per hoc, quod eis bonum
vult, sunt, et boni sunt. Tamen Deus, quam-
vis non amet aliquid in concupiscendo sibi,
amat tamen in concupiscendo alteri, ul non
fiat vis in verbo concupiscentis, quod anxie-
tatem, non proprietatem desiderii importat.

76. Deinde contra 2 assertionem ob-
 jectio : quod habitudo receptivi, vel exten-
 sionis ad diffusivum, et participantis ad
 participabile, potius exprimit dependen-
 tiam in genere causae efficientis, quae de-
 pendentia explicatur per *esse ab alio*, vel *ex*
alio : quam dependentiam in genere finis,
 quae significatur per *esse ad aliud*, seu
propter aliud, habitudo vero per modum
 similitudinis^ pertinet ad genus causae
 exemplaris, quae sub formali continetur :
 ergo nullo ex^his modis^ loquendi explica-
 tur habitudo creaturarum ad Deum, ut ad
 finem,

Respondetur, negando consequentiam.
 Tum quia propria causalitas boni recte
 explicatur per rationem diffusivi : et ideo
 dicitur, quod est proprietas boni diffundere
 se, aut esse diffusivum, quae diffusio ait
 D. Thom. q., 21 de Veritate artic. I ad 4)
 non est intelligenda secundum quod im-
 portat operationem causae efficientis, sed
 secundum quod importat habitudinem cau-
 sae finalis; recte igitur explicabitur depen-
 dentia effectus a fine per habitudinem

Amfr
 Dei non
 cnphte-
 liae. seu
 benevo-
 lentiae.

Ang. l.
 Dotljf.

2 objec-
 tio.

Enerva-
 tur.

receptivi. et extensivi, qua' directe correspondent diffusi. ilitali, et extendibilitati. Tum etiam, quia revera in no, quod dicimus creaturas esse recipientes a Deo. et participes divina bonitatis per modum extensionis, et similitudinis, simul significatit, quoti sunt a Deo, sicut ah efficiente, et quod sunt ad ipsum, ut ad linem, : et sic utraque habitudo, et utraque dependentia effectiva, et finalis sufficienter exprimilur. Et ratio est perspicua : nam per illudub-t, quod creature participant, et recipiunt effective a Deo ; extendunt ejus bonitatem, et fiunt ei similes ; media vero hoc similitudine recolunt a nihilo, et Deo approximantur; et excludendo ut sic dicamus) nihilitawm, in ipsum quodammodo convertuntur, et ad eum trahuntur, eoque magis uniuntur cum illo pe- pndictam similitudinem, quo magis a nihilo elongantur. Unde quemadmodum quatenus creatur© exeunt, et recipiunt a Deo, terminant causalitatem ejus effectivam, sic prout medio hoc egressu, et participatione ei assimilantur, el appropinquant, t-rmiant causalitatem ejus finalem : secundum EccIm,;. illud Ecclesiast. 1 : *Jd locum unde exeunt flumina revertuntur.* Et sicut ipse Deus consideratus per modunvprincipii jextrahont.s (ut ita dicamus a fp creaturas in sua virtute contentas, et dantis illis entitatem aliququaliter simile entitati divinae, consideratur tanquam causa effectiva illarum : ita ut consideratur per modum objecti moventis divinam voluntatem ad praedictam similitudinem communicandam, necnon per modum termini trahentis illas ad se, et unientis scum media tali similitudine, consideratur formalissime in ratione finis illarum : creaturæque ipsæ. ut stant sub hacheatitudine. assimilatarum, et eonjunctarum Deo , considerantur formalissime, ut ad illum, et propter illum, et ut terminus influxus divini ini genere causa finuiis.

Excm- 77. Nt refert id, quod tangitur do causa peninct exemplari. Ium , quia exemplar etiam 3,1 f'cuU' pertinet ad genus causa finalis, ut docent fiaaîk. N. Compl. iib. 2 Physt ., disp. 9 q. 5. Et ideo I). Thom. 3 com. Gent. c. 19 multis probat iyiem reruin omnium esse assimilari Deo tanquam perfectissimo exemplari. Tum etiam, quia in hoc, quod est creaturas esse Deo similes duo inclu'un-tur. Primum, quod représentent, et exprimunt Deum nobis, el quod in hac repræsentatione divinis Ideis tanquam

forma et prototype conformantur, et commensurantur : et secundum hanc rationem terminant formalissime causalitatem Dei exemplarem. Secundum est, quod media similitudine, et participatione Dei, ipsi Deo uniuntur, el approximantur : sicut media eadem similitudine a nihilo recedunt. Sub hac autem ratione sunt formalissime ad Deum sicut ad finem, et respiciunt bonitatem ejus, ut moventem ad earum dilectionem, atque adeo terminant divinum amorem. Ut enim n. 69 dicebamus, ad objectum amoris non solum pertinet, quod sit bonum, sed quod sit simile, et conforme, ac unitum amanti. Et ideo sicut ratio boni, ita ratio similis ad ordinem amabilis, et ad ordinem finis, vel per modum causa?, vel per modum effectus spectat. Differunt vero amor effectivus, quod ille uui supponat suum objectum, debet etiam supponere bonum amanti simile, trahens, et convertens illum ad se : hic vero prædictum objectum efficit communicando dii bonitatem sibi conformem, per quam illud ad se trahit, ac secum unit. Et sicut in amore affectivo amantem trahi ad objectum, pst esse ad illud, ut ad finem, ita in effectivo objectum trahi ad amantem per amantis participationem, et similitudinem, est esse ad eum formalissime sicut ad finem, et amari propter ipsius bonitatem.

DUBIUM VI.

Ctrum actus necessarii divinæ voluntatis proprie sint propter bonitatem divinam tanquam propter rationem finalem?

Non quierimus jam de fine, qui sit vera causa: quia ex dictis dub. 4 constat actus Dei non posse hoc modo propter finem esse : sed qui in genere finis habeat esse tanquam ratio a priori. Nam quia circa actus Dei necessarios potest esse quoad hoc specialis difficultas, quæ non videtur militare in liberis, oportuit seorsim dubium hoc examinare. Est autem duplex actus necessarius in divina voluntate : amor essentialis toti Trinitati communis, quo Deus seipsum diligit : et amor notionalis, quo Pater, et Filius Spiritum sanctum producant. Et de utroque procedit difficultas. Alios vero actus necessarios, qui nec elicitive, nec imperative ex divina voluntate procedunt : cujusmodi sunt intellectio necessaria, generatio Filii, etc. certum

certum est non osse propria propter linem : quia linia sob ratione linis «oluin habet esse objectum voluntati» : et ideo adhuc in creaturis solus actu» voluntarius linem formalitor attingit.

*Deciditur dubium quoad amorem Dei essen-
Halem.*

78. Dicendum est primo amorem essen-
tialem, quo Deus suam bonitatem diligit,
esse propior bonitatem ipsum tanquam
propior rationem linalem. Hæc asseri o
videtur expressa D. Thom. I p. q. 19 an. 2
ubi ait : *Sic igitur Deus vult ct se esse., el
nlia: sed se ut finem; alia vero, ut ad fi-
nem*, Si autem Deus se, et suam bonita-
tem amat, ut finem : ergo talis bonitas
exercet ct a prædictum amorem rationem
linis. Idem docet I cont. Gent. c. 72 rat.
8. Quem sequuntur in propriis terminis
Socii.5 Metaph. sect. 2 n. 3 disp. 23
secti 3 n. 17, et alii, qui asserunt amorem
beatificum in b atis esse propter divinam
bonitatem tanquam propter finem : nam
re bene inspecta, eadem ratio est utrobi-

**, Probatur ratione desumpta ex Ang.
Doct. Divina bonitas perfectissime a Deo
cognita, et appretiata secundum sua me-
rita, movet ejus voluntatem, ut ipsam ne-
cessario diligat : ergo talis amor vere est
propter divinam bonitatem tanquam prop-
ter rationem finalem. Antecedens su.po-
nitar ex communi Theologorum doctrina
in materia de volunt. Dei. Consequentia
vero probatur. Tum, quia ad hoc, ut ali-
quis amor vere sit propter finem, sufficit,
quod procedat ex cognitione perfecta ipsius
linis; nam eo ipso finis media tali cog-
nitione influit in prædictum amorem, et
exercet erga il um munus causre, vel ra-
tionis finalis. Tum etiam, quia si amans
perfecte cognoscit finem, habet in seipso
sufficiens principium movendi se in linem,
nempe prædictam cognitionem; et ita
amat, non ut ab alio motus, sed ut movens
se in linem ; quod, et nihil amplius, a l
agendum propter finem requiritur.

Confirmatur ; nam finis influit in actum,
qui est circa illum juxta modum, quo ab
operante cognoscitur ; et ideo in operatio-
nes brutorum, qure non cognoscunt fi-
nem secundum rationem finis, non influit,
nisi materialiter, ut seq. dub. explicabi-

mu»; ergo cum Deus bonitatem suam per-
fæ.ti^eime cognoscat, et omnem rationem,
quæ in illa est ad divinum amorem Gnali-
zandum ; consequens esc, ut etiam præ-
dicta bonitas non materialiter, sed forma-
liter sub ratione finis in ejus amorem
influat : ac proinde, quod talis amor vere
sit propter illam, tanquam propter finalem
rationem.

79. Confirmatur secundo : nam ex tri-
bus capitibus posset repugnare, amorem
Dei necessarium osse propter suam boni-
tatem tanquam propter finem. Vel quia
esse propter finem includeret imperfectiones
distinctionis, et dependentiæ a fine, qu-
u in Deo esse non possunt. Vel quia actus
exercitus propter finem debet prresuppo-
nere amorem linis, ex quo procedat, quem
divinus amor eertum est non supponere.
Vel denique, quia ad agendum propter fi-
nem requiritur libertas, quæ non reperitur
in necessario Dei amore. Sed nullo ex his
capitibus provenire potest prædicta repu-
gnantia ; ergo, etc. Minor quoad primum
caput constat ex dictis num. 49 ubi ostendi-
mus, quomodo etsi habere causam linalem
includat illas imperfectiones, non tamen
habere rationem a priori in genere finis.
Sicut licet habent causam efficientem
importet similes imperfectiones, habere
tamen rationem a priori in ordine elec-
tive nullam involvit. Et ideo divina es-
sentia est hoc modo ratio a priori suo-
rum attributorum : et inter ipsa attributa
quædam aliorum : ut simplicitas immu-
tabilitatis, immutabilitas aeternitatis, etc.
Quoad secundam vero partem constat
ea leni minor ex dictis dub. 2 hujus
disp.. ibi enim ostendimus amorem, qui
immediate versatur circa linem, etiamsi
nullum alium præsupponat, esse proprie
propter finem, unde ex hoc capite nequit
divinus amor a ratione essendi propter fi-
nem excludi. Tertia autem pars suadetur:
quia gratis adslruilur illa necessitas liber-
tatis : nam sive actus sit liber, sive sit
necessarius/eo ipso, quod ex perlecta co-
gnitione linis procedat, agens movet se per
illum in finem sub ratione linis ; et finis
sub hac ratione movet ad talem actum :
ergo nihil deest quominus prædictus actus
sive necessarius, sive liber proprie sit
propter finem.

Alia
cnnilrin.

( )uj obslcnl huicprimx assertioni.

80. Contrarium hujus a.-senm: is tenet (Egidtus a Præsent. I. l q. 17 f. 2. Ubi universaliter statuit nullum actum necessarium esse proprie propter finem. Curiel in præsentī art. 2 dub. l £3, et alii. Aique idem asserere tonentur omnes, qui dicunt, actus versantes immediate circa linem, non esse propter illum, quos dub. 2 u. 22 retulimus. Præter argumenta ve o, quā ibi adducta, et soluta sunt, unum superest pro prædicta sententia. Quia in actibus necessariis operans non se movet, nec dirigit in finem : ergo non agit proprie propter finem. Antecedens constat : nam quod se movet, et dirigit in operando, habet dominium sui actus, et i a operatur ex de iberatione, et consilio : Tum etiam, quia quoties voluntas operatur necessario, non operatur per modum voluntatis, sed per modum naturæ : est autem de ratione naturæ, quod operetur directa, et mota ab alio, ut docent communiter Philosophi. Consequentia vero probatur : quia ita docere videtur D. Thom. m præsentī ari. 2 ubi dicit, illa proprie a^ere propter finem, quæ se movent, et dirigunt in finem : atque ex eo probat creaturas irrationales non opérai i formaliter propter linem, sed tantum materialiter; quia non se movent, nec dirigunt in illum : sed aguntur, et moventur ab alio.

Respondetur antecedens solum esse verum de illis actibus, quorum necessitas oritur ex mperfecta cognitione objecti : cujusmodi sunt actus animalium irrationabilium. Cum autem prædicta necessitas provenit ex perfectissima cognitione, et penetratione objecti, non tollit quominus volens actum necessarium, se moveat, et dirigit in finem. Et ratio est, quia ut agens moveat se in finem, satis est habere in se ipso prine pium sufficiens talis motus : ad hoc autem sufficit, ut cognoscat perfecte rationem finis : nam hæc ipsa cognitio est sufficiens principium movendi se in finem juxta ejus merita. Quocirca ubi finis perfecte c ignitus petit amorem necessarium, sicut petit bonitas divina, talis cognitio est volenti sufficiens principium movendi se in finem necessario. Ubi vero finis perfecte cognitus postulat amari libere, eadem cognilid est principium movendi se in eumdem per amorem liberum : et ideo sive

hoc, sive illo modo volens tendat in linem, dummodo illu n perfecte cognoscat, semper tomld, ut movens se in illum, non ox uli priori amore, deliberatione, vel consilo, sed ex prædicta cognitione. Sed circa hoc vide infra tract. 10 disp. 3 dub I. Γμ quod patet ad primam probationem : quod enim, ut agens moveat se in finem, debeat piæcedere deliberatio , aut consilium. dehealque actus cadere sub dominio operantis, nun est universaliter verum; sed tunc solum quando finis perfecte cognitus non postulat amorem necessarium ; ubi autem petit talem amorem, sicut petit bonitas perfecte cognita, absque deliberatione movet se amans in linem ratione prædictæ cognitionis.

81. Ad secundam probat:onem dicendum est, tunc naturam operari, ut motam ab alio, quando in se ipsa non habet sufficiens principium motus, ut in omnibus naturis cognitione intellectiva carentibus, et etiam in natura humana respectu aliquarum operationum contingit. Cum aut-m natura habet prædictum principium, sicut habet natura intellectualis , sive libere, sive necessario ad finem tendat, tendit ut movens, et dirigens se in illum : quia re vera talis necessitas non oritur ex mfectu principii movendi se. sed ex meritis objecti : quod eo ipso, quod perfecte cognoscatur. amorem necessarium postulat, atque adeo petit, ut cognoscens ipsum, non libe e, sed necessario se in illud dirigat. Quare lle dumtaxat modus operandi cum necessitate, aut per mo lum naturæ, tollit ab operante, quod moveat se in linem, qui tollit perfectam finis cognitionem : atquo adeo infert, ut oper.ins tendat in finem tanquam motus, et directus ab alio , qualis est modus operandi creaturæ irrationali Uhi vero necessitas prædictam cognitionem non tollit, sicut non tollit necessitas Dei, el Beatorum : neque infert, quod operans moveatur ah alio, nec tollit, quod se iirigat, et moveat in linem, ut explicatum est.

I III.

Quid de amore nolionali tenendum sit?

82. Dicendum est secundo amorem Dei notionalem formalissime loquendo, non esse propter tinem. Hæc assertio est D. Γ.M Thom. l p. q. 19 art. 8 ubi ita inquit: Persons divinæ, quarum Pater est principium,

pium, non procedunt ut ad finem (cum quælibet illarum sil ullimus finis'] sell naturali prccessione, quæ magis ad rationem naturalis polenti# perlinere videtur. Uhi Ang. Duct, sirnul excludit a divinis processioneibus causam, el rationem iinalein : et ad excludendam causam adjunxit propositionem illam parenthesi inclusam : cum quælibet illarum sil ullimus finis : ad excludendam vero etiam rationem finalem, subdit : Sed naturali processione, quæ magis ad rationem naturalis pulenliæ pertinere videntur. Quam rationem statim expendemus. Angelicum Doct. sequuntur ejus discipuli Greg. Mart, in præs. art. 2 dub. l conclus. 4, Alvar, disp. ^h, Curiel, Montes., Suar., /Egid. a Præsent. sup. relati. Ut autem efficacia rationis D. Thom. percipiatur, recolenda sunt, quæ diximus tom. 3 in tract, de Trinit. disp. l dub. 3, videlicet amorem notionalem in divinis non esse actum, vel operationem distinctam adhuc virtualiter ab amore essentiali, sed ipse amur essentialis connotando quod sit in Patre, et in Filio, efficitur notionalis, et productio Spiritus sancti : sicut eadem intellectio essentialis connotando, quod sit in Patre tanquam in principio, quod ex nullo, efficitur generatio Filii, et intellectio noiionalis : solumque additur per hujusmodi connotationes. quidam modus fecunditatis ratione cujus habent esse actualis productio personae procedentis. Quare loqui de amore notionali, ut notionalis est reduplicative, sicut nunc loquimur, non est aliud, quam loqui de amore essentiali, quoad prædictum modum fecunditatis.

Quo supposito, potest sic eflormari ratio. Amor notionalis, et ejus terminus, non procedit formalissime ex cognitione linis : ergo non sunt formaliter propter illum Consequentia est perspicua. Antecedens probatur, et explicatur : nam licet amur noiionalis supponat cognitionem divinæ bonitatis, et omnium, quæ in eo reperiunlur, tamen quod sit notionalis, et productio Spiritus sancti non habet formalissime ex ista cognitione, sed ex ipsa fecunditate naturæ divinæ, quæ petit, sicut per intellectum Filio, ita per voluntatem Spiritui sancio communicari. Unde si per impossibile intelligeremus Deum amare suam bonitatem absque perfecta ejus cognitione, ac proinde non amare illam formaliler tanquam iinem, adhuc intelligeremus (supposita fecunditate naLuræ divinæ)

amorem illurn, ut notionalem, et productivum Spiritus sancti. Sicut etiamsi per impossibile intelligeremus divinam bonitatem secundum se non exigere amorem neci ssarium, adhuc intelligeremus (supposita prædicta fecun litate) amorem notionalem necessario producere Spiritum sanctum. Hoc autem salis o-tendit, quomodo etsi amor Dei essentialis ex cognitione divinæ bonitatis procedat, non tamen ut habeesse noiionalis, sed tota hujus raliio ad fecunditatem naturæ divinæ reducenda est.

Objicies, quod perfectissimus modus operandi naturæ rationalis, est movendo, et dirigendo se in finem, atque adeo propter illum : ergo cum non tantum amori essentiali, sed etiam notionali debeamus perfectissimum modum attribuere, erit uterque propter finem. Respondetur antecedens esse verum in illis operationibus, quæ ex natura sua petunt esse in ordine ad finem : secus in illis, quæ a fine præscindunt, et ex sola naturæ fecunditate ortum habent, quales sunt operationes Dei notionales, tam voluntatis, quam intellectus. Et quamvis absolute concedamus esse de ratione operationis perfect®, tendere in finem; non necesse est ut id habeat secundum omnes suas formalitates : potest enim illamel operatio, quæ secundum se, et absolute sumpta, est in ordine ad finem, aliunde etiam modificari, et formalizari, sine eo, quod in hac modificatione tendentia ad finem resplendeat : neque propter hoc rationem perfectæ operationis amittet. Unde, quia amor Dei notionalis est eadem omnino operatio cum amore essentiali cum sola distinctione modali, quam explicuimus. sufficit ad ejus perfectionem, quod ipsa operatio absolute sumpta, seu quatenus amur essentialis est, sit proprie propter finem : quamvis quoad modum, per quem constituitur in ratione notionalis, id non habeat.

84. Dices, Amor notionalis, ut talis est voluntarius : ergo ex cognitione finis, atque adeo propter ipsum. — Respondetur, ad vo unlarietatem operationis salis esse, ut procedat ex ilia cognitione, quæ est finis, quamvis non propter merita finis, sed propter fecunditatem naturæ, sicut procedit amor notionalis : ut autem sit proprie propter linem, requiritur, ut sit propter prædicta merita, seu ex tali cognitione, ut penetrative, et expensive illorum ; quod non habet prædictus amor formaliter, ut notionalis.

Objec-
tio.

Diluitur,

Replica
cnenat-

Es dictis in hoc dub. Circli amorem Dei essentialem remanet explicatum id, quod dub. 3 n. 47 in hunc locum remisimus. Videlicet, qua ratione amor necessarius Beatorum habeat esse propter finem? Sic enim necessitas amoris Ilei essentialis non obest, quominus sit propter divinam bonitatem tanquam propter rationem finalem, neque et am oberit minor necessitas, quæ in amore beatorum reperitur. ad hoc. ut talis amor Stt vere, et propr e propter eadem divinam bonitatem tanquam propter finem, non quidem, ut rationem finalem, sed ut veram causam : quia suppos.-ta reals distinctione, non est cur divina bonitas circa prædictam amorem rationem cause non exereeat.

DUBIUM VII.

In, et quomodo creature non rationales operentur propter finem?

Postquam diximus de'humani-, et divinis actionibus, descendimus ad operationes inferioris naturæ, scilicet non rationalis : quia de eis satis ex professo tractat Ang. Præcep. in præs. art. 2 qualiter habeant esse propter finem. Et quia eadem debet esse ratio quoad hoc de omnibus non rationalibus, sive omni prorsus cognitione careant, sive cognitione sensitiva potiantur : idcirco pro omnibus unicum dubium instituimus, quod tribus assertionibus decidemus.

Assertio prior : communis sententia stabilitur.

85. Dicendum est primo j rædictas creaturas in omnibus suis operationibus agere aliquo modo propter finem. Hanc assertionem (quæ est communis Philosophorum, et Theologorum doctrina, a quibus proinde referendis consulto abstinemus) docuit AristoJ. Arist. 2 Physic, c. 7 et 8 dicens : *Naturam alicujus gratia operari*. Et in 1 ille cælo c. 4 ait : *Deus, et natura nihil facit frustra*. Similia habet lib. de partibus animal. c. 13 lib. 4 de generat. animai, c. 1 et 2 et lib. 2 de Anima c. 1. Id ipsum probat D. Thom. non solum in præsentī, sed 1 p. q. 44 art. 1 et q. 113 art. 1, 3 cont. Gent. cap. 2 et 3. aliisque in locis. Et sane ipse ordo rerum in operando

adeo consonus uniuscujusque natura», udetique limius, et stabilis, specialiter vero avium, et animalium amor, et ingeniui in educandis fœtibus, suum quasi artificium in foveis, ac mdulis construendis, industria, et solieitudo in cibo, et putu quærendo. et in inultis aliis operationibus de quibus late agunt Dim. lib. 6 historia», ^{fi} Plutare, in lib. de industria animal.) ^h demonstrant. hæc non casu, et temere; sed ex certo, et determinato line operari. Rationes etiam pleres suppetunt, quas adducunt Arist. D. Thom. et Interpretes utriusque, possuntque apud illos videri : specialiter vero apud Ægid. a Præsent. lib. 1 q. 11 et 12. Nos autem eam dumtaxat, qua D. Thom. in præs. utitur, adducemus, quæ potest ad hanc formam reduci. Omno attens dum agit, debet esse determin dum (unumquodque suo modo ad certum, et determinatum eliectum : alias non esset ratio cur potius hunc, quam illum determinate produceret) : sed hujusmodi determinatio provenire debet ex certo, et determinato line : ergo omne agens defiet aliquo modo operari propter finem, seu in ordine ad ipsum. Minor, quæ so a eget probatione. suadetur : nam quod agens potius hunc effectum, quam illum producat, provenire debet ex inclinatione ad hunc potius finem, quam ad illum : si enim in omnes æqualiter inclinaret, non esset ratio, cur potius effectum conducentem ad illum finem, quam conducentem ad alium produceret : adesse igitur debet determinatio ex parte finis, ut sit determinatus effectus.

Diximus, omne agens esse determinatura in operando *unumquodque suo modo* : quia non in omnibus invenitur æqualia determinatio ad effectum : nam agentia univoca determinata sunt non solum ad genus, sed etiam ad speciem effectus : ut ignis ad producendum ignem, et equus ad producendum equum. In agentibus vero æquivocis sufficit determinatio quantum ad aliquam rationem genericam eo quod hujusmodi agentia respiciunt rationem universalem, et communem, sub qua diversos specie effectus possunt producere.

86. Dices, plura, agentia ex sua intrinseca natura osso ad certum effectum determinata : ut ignis determinatus est ad producerem ignem, et non aquam ; equus ad generandum equum, et non leonem, Pt sic de reiiquis agentibus univocis; in quibus proinde determinatio in cq eraudo non

non necessario .Hinnitur ex determinatione
linis.

f) v Contra : nam quo.! natura prædictorum
agentium determinata sit ml certum effec-
tum, nun allundo provenire potest, nisi
quia habet inclinationem ad deiermiiiftlum
finem. liuplerea namque ignis natura sua
determinatus est ad producendum ignem,
quia habet iui.atum appetitum ad confier
vaiul.un suam speciem : qua- conservatio
fit media productione alterius ignis : et
ideo si hujusmodi inclinationem ad certum
linem secludamus, in nulla natura reina
nebit de enninatio ad aliquem edoctum ;
stante vero prædicta inclinatione, in ipsa
continetur determinat o desumpta ex line :
quia talis inclinatio, sicut in genere rausie
efficientis dependet a natura, supra quam
fundatur, sic in genere linalis dependet a
termino ipsius inclinationis. Et ideo sicut
seclusa natura non remaneret, sic nec se-
cluso line. Unde, quoad hoc non ponunt
innumero determinatio, quæ est ex natura
operantis, et quæ est ex line. Quapropter
?T:a. Angel. Doct. in praesenti artic. 2 postquam
dixit, quod *ut agens determinatum effectum*
I *producat, necesse est determinari ad aliquid*
i *habens rationem finis*, subdit : *Hæc autem*
I *determinatio, sicut in rationali natura per*
rationalem fit appetitum, qui dicitur volun-
tas : Ha in aliis fit per inclinationem na-
turalem, quæ dicitur appetitus naturalis, etc
Quo uptime explicuit determinationem ad
certum eliectum per inclinationem natu-
ralem non ponere in numero cum determi-
natione ex fine : eo quod tinis habet esse
terminus prædictæ inclinationis.

\$«- 87. Neque obest, si objicias, quod agens
* dum operatur nun solum est determinatus
ad speciem effectus, sed etiam ad indivi-
duum : aliqui non esset ratio, cur potius
hunc numero'elledum, quam illum pro-
duceret : hæc autem determinatio nume-
rica non potest desumi ex tine; quia linis
secundum se regulariter loquendo, v. g. .
[conservatio speciei ignis non magis petit
' hunc numero ignem, quam illum; siqui-
dem in quolibet illorum prædicta species
conservatur ; ergo non recte ex determi-
natione effectus intulit D. Thum. deter-
minationem linis. Respondetur enim
Angel. Doct. non ex qualibet determina-
tione effectus, sed ex determinatione se-
cundum speciem intulisse determinationem
finis respectu cujuslibet agentis. Quamv s
autem determinatio numerica effectus non
ex solo fine, sed ex aliis etiam principiis

desumatur, determinatio tamen specifica
non potest aliunde, quam ex determina-
tione finis primario desumi, ut probatum
est.

88. Objicies secundo testimonium Aris- Alja
tol. 2 Physic, c. 5 ubi sic ait: *Eorum, tyrcw,*
quæ fiunt, alia propter aliquid fiunt; alia tl,lû'.
non : ergo non omne agens agit propter
linem. Respondetur : hoc testimonium
optime explicari a D. Thom. ibid. lect. 8 D.Thom.
ubi sic ait : *I/icit, quod, quædam fiunt prop-*
ter finem : quadam vero non. Habet autem
hæc divisio dubitationem ' quia omne agens
agit propter finem : sive agat a natura, sive
agat ab intellectu. Sed sciendum est, quod
ea dicit non propter aliquid fieri, quæ prop-
ter se fiunt, in quantum in seipsis habent
delectationem, vel honcdatem, propter quam
secundum se ipsa placent. Vel dicit non
propter fmem fieri, quæ non fiunt propter
finem deliberatum : sicut confricatio barbæ,
vel aliquid hujusmodi,, quod interdum fit
absque deliberatione ei sola imaginatione :
unde habent finem imaginatum, sed non
deliberatum. Consulto voro ea, quæ Ægi-
dus citata q. 12 § 3 contra utramque
banc D. Thom. explicationem objicit, præ-
termittimus, quia parvi momenti sunt,
et facili negatio ex ipsis D. Thom. verbis
diluentur.

Denique objic es, plores esse effectus, ultima
qui casu, et fortuito eveniunt juxta doctri- objectiü.
nam ejusdem Aristot. citato cap. 5 ex 2
Physic, quam omne communiter sequun-
tur : ergo tales effectus non fiunt propter
finem : illud enim casu, et fortuito fieri di-
cimus, quod fit præter intentionem, et
ordinem linis. Confirmatur : nam multa
fiunt in natura praepestere, et inordinate :
ut in monstris, et aliis innumerabilibus
effectibus videmus : ergo hæc non fiunt
propter finem, nec cum ordine ad finem,
sed omnino præter finem, et præter ordi-
nem.

89. Respondetur ad objectionem con-solvitur,
cesso antecedenti distinguendo primum
consequens : *Non fiunt propter finem* per se
intentum ab agente particulari, transeat;
non fiunt propter, finem per se intentum ab
agente universali, et per accidens ab agente
[particulari, negandum est, et neganda est
absolute secunda consequentia. Etenim ef-
fectus, quos dicimus a causa, et fortuna eve-
nire : non idcirco sic evenire dicuntur,
quasi a nullo agente per se intenduntur :
nam revera agens universale per se illos
intendit : et ideo respectu hujusmodi

agentis nullus effectus .licendus est casualis, ant fortuitus; sed quia ab agente particulari non intenduntur |er se, sed per accidens junguntur alteri effectui. qui perse intenlitur; ut cum aliquis fo liens terram invenit thesaurum, talis effectus dicitur casualis, et per accidens, quia per accidens jungitur effossioni terne, quam agens particulare inter. Iit. Et licet respectu hujusmodi agentis hic effectus sit per accidens; ipsum tamen agens semper agit in oidine ad finem per se intentum; quia semper intendit aliquid per se, quod est terminus, et finis primarius sute actionis, et cui effectus casualis coniungitur; et ideo quamvis distinxerimus primum consequens, negavimus absolute secundam consequentiam.

Ad confirmationem respondetur negando
Acgast. antecedens, sicut illud negat divus Augustinus lib. 3 de Trinitate capite 2 et libr. 5 de Genesi ad litteram capite 21, et divus
Damase. Damascenus libr. 2 de fide capite 7. Nam ea, quæ hominibus præpostera. et inordinata videntur, ex eo, quod finem, ad quem a Deo ordinantur, ignorant, sunt re p-a ordinatissima, et sapientissime disposita in ordine ad occultum finem, quem supremus author intendit; cujus providentia. alLtudo ut dicitur ad Rom. 11) 'investigabilis est, et incomprehensibilis,

§ II.

Alia assertio pro vera sententia.

90. Dicendum e-t secundo creaturas non rationales, sive quæ omni carent cognitione, ut sunt agentia pure naturalia : sive, quæ habent cognitionem sensitivam, ut sunt animalia bruta, in nulla operatione agere proprie, et formaliter propler finem, sed tantum materialiter : attingendo nimirum id, quoi reipsa est finis, sed non sub ratione finis. Hiec etiam assertio est communis apud Philosophos, et Theologos, quos propterea sigillatim referre non oportet. Deduciturque ex Arist, I Metaph. cap. 3 et lib. 4 de generat. animal, cap. 2. Eumque locet Angelicus Doctor non solum in præsentī, sed etiam infra quæstione 12 arlic. 5 et I p. quæst. 113 arlic. 5 ad 2, 3 contra gentes cap. 24 aliisque in locis : ex quibus sequens ratio desumitur. Illa solum operamur proprie, et formaliter propter finem, qilæ movent se ipsa, et dirigunt in finem : sed creaturæ

non ra iona'es etiam sensitivæ non dirigunt, nec movent in finem; sed potitu agunt, ut directa, et mo a ab alio : ergo non operantur proprie, et formaliter propter finem. Major, et consequentia constant. Minorem vero nititur probare Pater Salas in præsentī, tract. I disput. 4. Qai&o- (inquit creaturæ non rationales in omnibus suis operationibus prædeterminantur, el præmoventur a Deo ad agendum, et ita nequeunt ipsæ se movere, et dirigere. Hæc tamen ratio nullius momenti est : nam prædictas creaturas prædeterminari a Deo ad operandum, nullatenus obsesset, ut ipsæ in suis actibus moverent se, et dirigerent, nisi aliunde talis modus operandi ei repugnaret : ut patet in rationalibus, quæ adhuc sic præmotæ agunt omnino libere, et movent se cum pleno dominio sui actus, ut tenet universa schola D. August. et D. Thom. Pro quo videri potest Al-Aicæ. varez de auxiliis dis. 22, 23, et 24 et quæ nos tom. I in tract, de scientia et voluntate Dei agentes de divinis decretis, et prædiffinitionibus fuse diximus.

Unde doctrina, et probatione ex Salas rejecta, legitima probatio illius minoris accipienda est a D. Thom. in præsentī, et infra quæstione 6 arlicul. 2. Quoniam illa solum se movent, et dirigunt in finem, quæ cognoscunt ipsam rationem finis : eo quod cognitio finis, ut num. 80 dicebamus. est principium movendi, et dirigendi in illum : creaturæ autem irrationales etiam sensitivæ non cognoscunt formalem rationem finis, sicut nec cognoscunt ordinem finis, et ejus, quod est ad finem : quia totum huc superexcedit caput naturæ rationalis, petitque altiore cognitionem quam pure sensitivam, videlicet discursivain, et ratiocinativam. Cujus rationem tradit D. Thom. citata q. 6. quia ad cognoscendum finem formaliter sub ratione finis, oportet cognoscere, et expendere merita objecti, quod habet rationem finis, necnon proportionem finis ad actum, qui prop.er finem fit, et proportionem actus ad talem finem : quod fieri nequit absque ratiocinatione, et discursu. Nam cum finis formaliter sit *cujus gratia*, id est, propter cujus merita aliquid fit, qui solum per cognitionem sensitivam apprehendit objectum sub ratione delectabilis, et convenientiam ejus ad appetitum sicut apprehendunt bruta, nec tamen expendit merita, et dignitatem talis objecti, seu convenientiam, et proportionem

ejus

ejus ad actum, qui Iit, non cognoscit linem formaliter sub ratione hac : quippe non cognoscit illum ut est, *cujus gratia, el propter quod* talis actus.

(j) Confirmatur, quoniam bruta non cognoscunt formaliter medium sub ratione medii : ergo nec linem sub ratione linis. Consequentia liquet : nam cum medium, el finis sint correlativa, qui non cognoscit rationem formalem unius, neque etiam cognoscere potest rationem alterius. Eo præsertiū, quia sicut finis est *cujus gratia aliquid fit*, ita medium est *quod fit gratia alterius* : et ideo eamdem ponderationem bonitatis objecti, eamdemque expansionem meritorum ipsius petit cognitio utriusque. Antecedens vero suadetur : quia de ratione medii est ordo, et habitudo ad finem : et ideo, ut medium formaliter cognoscatur, debet fieri ordinatio, et collatio inter ipsum, et finem. Hoc autem manifeste superat cognitionem sensitivam, et petit vim ratiocinativam: ob idque dicitur I Metaph. in principio, quod *ordinare proprium est sapientis, et intelligentis*.

Aliam rationem insinuat Angelic. Doct. in solut. ad 3 hujus art. ob quam animalia irrationabilia non cognoscunt rationem finis : quia adeam cognoscendam requiritur cognitio finis, et boni universalis; et quia cognitio sensitiva non se extendit ad rationem boni universalis, se.l solum ad particularia objecta ; idcirco bruta, quæ sola cognitione sensitiva gaudent, nequeunt finem in quantum hujusmodi apprehendere. Cujus rationis vis, ut intelligaiur. animadvertendum est ex eodem D. Thom. q. 21 de verit. art. I ad I et ar. 5 in corp. elq. 22 arlic. 2, quod sicut medium in quantum medium dependet a fine, et idcirco ad cognoscendum medium formaliter, necessaria est cognitio finis; ita quilibet finis particularis, et non ultimus dependet in finalizando a line ultimo, quod est bonum universale. Unde cognitio, quæ ad hujusmodi bonum non se extendit, sicut est sensitiva, nequit attingere finem etiam particularem in ratione finis, quamvis apprehendat bonum particulare, quod alias rationem linis exercet.

§ III.

Proponitur, el diluitur duplex objectio.

92. Contra ea, quæ in hac secunda assertionē diximus, fuit quorundam antiquorum error, qui brutis, et irrationabilibus ratio-

Salmanl. Curs. theolog. tom. K.

nem aliquam, et vim intellectivam, licet imperfectiorem quam sit in hominibus, tribuebant. Pro quo errore refertur Porphy. lib. 3 de abstinence, vel de sacrificiis. Enindemque tenuisse Anaxagoram, et Pythagorarn affirmat Plutarchus cap. 20, ipseque in illum inclinat in dialogo, cui titulus, *Quod brutis ratio insit*, ut notarunt Conimbricenses lib. 3 Physic, cap. 9 q. 3 art. i ibidemque art. 2 testantur non defuisse ex ænrioribus, qui hujus dogmatis palrJtinum susceperint. Omnes ergo, qui errorem hunc sequuntur, tenentur asserere bruta agere proprie, et formaliter propter finem, ut intuenti constabit. Cæterum quia talis error adeo est manifestus, ut omnibus pateat, in ejus impugnatione immorari non oportet. Illo autem prætermisso contra stabilitam veritatem, potest objici. Primo, quo l omnia viventia etiam insensibilia movent se in suis operationibus : in quo a non viventibus discernuntur juxta doctrinam D. Thom. I p. q. I8ar. I et sequentibus Unde dixit Philosoph. textu 28 quod *officium vilæ est moveri a se* : ergo cum omnia aliquo modo propter finem operentur. secundum id, quo l in prima asseniono diximus; fiet inde, ut prædicta viventia non utcumque agant propter finem ; sed movendo se in illum, atque adeo formaliter propter ipsum.

Respondetur animadvertendo lid quod ex D. Thom. observarunt nostri Complutenses in libris de Anima, dis. 4 a num. 30) tribus modis posse aliquid movere se. Vel quoad exeeutionem operationis duntaxat : vel quoad exeeutionem, et furinam, quæ est principium operandi : vel quoad exeeutionem, formam, et finem operationis. Primus modus movendi se est communis omnibus viventibus, consistitque in eo, quod non præcise per modum instrumenti, sed ut causæ principalis, atque adeo per virtutem permanentem, et completam existentem in ipsis inQuunc in operationes, quibus moventur. In quo viventia discriminantur a non viventibus, quæ licet moveant afia, et moveantur ab aliis, nunquam tamen in operationes, quibus ipsa moventur, inlluunt, nisi fort- per modum instrumenti, juxta ea, quæ prædicti Complut. 3 Physic, disputatione 28 num. 29 tradunt. Secundus modus se movendi invenitur in omnibus, et solis viventibus cognoscitivis, quæ a se ipsis habent quodammodo principia cognoscendi, scilicet species intentionalos. Pro quo videri debent

Ariston

; nedicti amores loco citato <le anima, numero 31, 3 i et 35 : tertius vero modus proprius est intellectivorum : nam sicut Inedumtaxat cognoscant linem formaliter ut talem, et proportionem ejus ad id, quod est finem : ita ea sola possunt se, vel alia ad finem dirigere, el movere.

93. Pro cujus amplior» intelligentia observa oꝝ D. Th. quæst. 21 de veritate art. 7 quod omnis actio provenit ah agente sub ratione cnjusdam simili!udini>. et proportionis inter agens, et effectum produAum : ita ut agens ad id solum moveat, cujus similitudo, el virtus in eo pneexistit. Unde quoties in operatione, per quam vivent se movet, aut in ejus termino dantur aliqua rationes, vel grains, quorum similitudo, et proportio in ipso vivente non pneexistit, tunc vivens non se movet ad hujusmodi rationes, seu gradus, «-ed attingit illos, ut ab alio motum. Nec propterea ratiunem viventis in operando amittit; quia, ut operatio sit propria viventis, satis est, ut moveat se ad aliam, vel alias rationes in eadem operatione repertas, quas sua virtute præcontinet.

Deinde nota, quod licet omnes agens ratione sum virtutis operativæ contineat propriam operationem, quatenus operatio est, et (ut ita dicamus: quantum ad entitatem, sola tamen agentia cognoscitiva finis continent ordinem operationis ad finem. Nam cum hujusmodi ordo essentialiter a fine, et ab influxu ejus dependeat, in illo dumtaxat potest sufficienter pnecontineri, in quo linis taliter præexistit, ut possit movere, et allicere agens ad operandum propter ipsum ; cum autem linis non moveat, nisi ut cognitus, præconlinentia ejus, ut moventis inveniri nequii nisi media ipsius cognitione. Quare illa dumtaxat, quæ finem sub hac ratione finis cognoscunt, præhabere in se possunt ordinem operationis ad illum, atque adeo sola viventia intellectiva. Ex quo fit hujusmodi in suis operationibus movere se adæquate, id est tam ad substantiam operationis, quam ad ordinem ad finem; quia omnes istæ rationes in eis pneecontinentur. Reliqua autem viventia solum se movent ad substantiam operationis, quia sola hæc continetur in eorum virtute activa ; vel ad summum ad rationem boni particularis 'delectabilis, cujus species potest per sensum apprehendi. Ad linem veru, et ad ordinem operationis ad ipsum, atque adeo ad operationem quatenus propter finem fit, moveri debent ab

aho cognoscente rationem linis. Ex quibus salis patui ad objectionem. Vido infra tract. IU disp. I num. 7.

Objicies secundo : quo l viventia sensiliva cognoscunt, et appetunt liiiom formaliter sub hac ratione : ergo movent se etiam, quoad ordinem ad linem. Antecedens probatur, tum quia prædicta viventia cognoscunt, et appetunt bonum saltem delectabile formaliter sub ratione boni : sed bonum delectabile habet formaliter rationem linis ; ergo. Tum etiam, quia appetunt pnedictum bonum propter se, et non propter aliud : ergo appetunt illud tanquam finem forma iter : quandoquidem finis diffinitur, quod est propter se appetibilis.

Confirmatur. Viventia sensitiva cognosceunt, et appetunt plura per modum m dii, ei utilis ad linem : ergo cognoscunt, el appetunt ipsum linem. Consequentia ex eo constat, quia medium non appetitur nisi per ordinem ad finem, atque adeo, nisi linis sub hac ratione appetatur. Antecedens autem suadetur : nam eum bruta quærun, quæ sibi possunt deservire , vel ad educandam prolem, vel ad sedandapi famem, aut sitim, etc. non appetunt illa sub ratione delectabilis : cum sæpe in illis non delectatio, sed defatigatio, et molestia reperialor : ergo appetunt quatenus sunt media utilia ad prædictos lines. Videturque hæc confirmatio desumi ex D. Thom. l D.Ttat p. q. 78 art. 4 ubi sic ail : *Necessarium esi animali, ut quxral aliqua, vel fugiat, non solum, quia sunt convenientia, vel non convenientia ad sensum, sed etiam propter aliquas alias commoditates, ct utilitates : sicut avis colligit paleam, non quia delectet sensum, sed quia est utilis ad nidificandum.*

Respondeiur ad objectionem negando antecedens, et ad primam probationem (omissa solutione, quam adhibet Ægid. a Præsent. lib. l q. 13 art. 3 quam recte impugnant Curiel art. 2 dub. 2 § 3, Vazq. disput. 3 cap. 2, et alii) dicendum est sensitiva irrationalia cognoscere quidem in actu exercito bonum, quod appetunt sub ratione boni particulars delectabilis, seu sub ratione convenientis ad proprium appetitum, non vero sub ratione linis forraaliler. Nam licet bonum delectabile reipsa sit linis, non tamen formalissime loquendo, ratio tinis est ratio boni, ut diximus disp. l dub. 2. Et quamvis in ordine a l appetitum rationalem bonum nunquam exerceat hanc rationem boni, nisi exercendo rationem linis : eo quod sub objecto pcædicti appetitus

litus utraque continetur : in ordine tamen ad appetitum sensitivum possunt, el debent separari. Ad secundam respondetur bruta non appetere bonum delectabile propter se, si omnino proprie, et in rigore loquamur : quia ly propter dicit expansionem, el ponderationem meritorum objecti, eo quod *appeti propler se*, i.lom esi, ac appeti gralia sui, et propter propria merita, ut num. 90 dicebamus : quod manifestum est non posse brûlis convenire. Potest tamen dici bruta appetere pnedictum bonum propter se quatenus non ordinant illud ad aliud objectum, sed sistit ibi eorum appetitus, atque adeo quia appetunt illud per se ratione propriae delectabilitalis.

95. Se i dices inter hoc, quod est *appeti proprie propler se*, seu per modum finis, el *appeti propter aliud* non cadit medium, ut diximus dub. 2 : ergo eo ipso quod bruta bonum delectabile, quod appetunt, non ordinent ad aliud, appetunt illud propter se, et per modum finis. Deinde bonum delectabile, quod est objectum appetitus brutorum, aliquam erga illum exercet causalitatem, sed talis causalitas non videtur esse alia nisi causalitas finis : ergo.

Respondetur ad primum, quod licet respectu appetitus rationalis, qui dirigitur cognitione intellectiva expendente, et penetrante merita objecti, non cadat medium inter illa extrema, et ita in ordine ad pnedictum appetitum optime inferatur, quod si appetit aliquid , et non propter aliud appetat illud formaliter propter se ; respectu tamen appetitus sensitivi, qui non dirigitur tali cognitione, prædicta extrema non sunt immediata, sed datur tertius modus appetendi sibi proprius, consistens in eo, quod licet feratur ad bonum delectabile ratione sui, et sistendo in illo atque ita non propter aliud ; non tam formaliter propter merita talis objecti : ac proinde, nec proprie propter ipsum. Ad secundam respondetur causalitatem, quam bonum delectabile exercet erga appetitum brutorum, potius pertinere ad genus causæ formalis exirinsecæ, ad quod pertinet causalitas objecti, quod non pertingit ad rationem finis , quamvis talis causalitas non nihil habeat causalitatis finis, eo quod exercetur alliciendo, etattrahendo.etidcirco ad genus čausa finalis reducatur. Gieterum quandiu prædicta allicientia, et molio non fundatur in meritis objecti expensis, et

penetralis, non pertingit ad causalitatem finis proprie, et formaliter, sed solum materialiter, et reductive, ut dictum est.

96. Ad confirmationem negetur etiam antecedens : et ad probationem respondet bene Curiel Joco proxime citato, omnia illa appeti a brutis per modum boni delectabilis : quatenus ex eis, et ex bono delectabili ad quod deserviunt, constituitur unum integrum appetibile, quod objicitur appetiui brutorum per modum unius objecti simplicis absque ordinatione unius ad aliud. Ipsa enim brutorum æstimativa determinata esta natura ad apprehendendum simul per modum objecti simplicis bonum delectabile, et id, sine quo haberi non potest tale bonum : et ideo potest eorum appetitus etiam per modum naturæ super utrumque ferri, sine eo, quod ordine unius ad aliud bruta percipiant; atque adeo sine eo, quod apprehendant, vel appetant aliquid per modum medii, et utilis. Videatur Curiel loco citato. — Neque oppositum hujus colligitur ex testimonio illo divi Thom. non enim appellat prædicta objecta *commoditates*, et *utilitates*; quia, ut sic formaliter a brutis appetantur; sed quia non afferunt delectabilitatem, quæ percipiatur sensibus externis : et quia sunt rationes insensatae, quæ sola æsiimativa, et memoria percipiuntur. Unde non distinguit hujusmodi commoditates, et utilitates a delectabili in tota sua latitudine, sed solum a delectabili secundum sensum externum, ut legenti litteram illius articuli manifestum erit. Quomodo autem bruta hujusmodi rationes insensatas percipiant, et unde habeant species, mediis quibus illas apprehendant, aliaque huc conducentia explicant N. Compl. in lib. de anima dis. l 5 q. 3.

§ IV.

Assertio posterior ad plenam dubii decisionem.

97. Ex quibus inferendum, et dicendum est ultimo, agentia non rationalia operari propter finem, ut directa, et mola ab alio, scilicet ab intelligentia cognoscente, et intendente eorum lines. Hanc quoque asser tionem recipiunt unanimiter Philosophi, et Theologi, uno, vel altero excepto, quem infra referemus. Docuil illam Aristoteles libro 4 de Generatione animalium cap. 2 ubi inquit : *Omnia qux natura, vel*

solutio conlino.

Ultima assertio*

ArijloL

Mia
(»h><T
Uüü.

3 ob<er-
ratic.

Ch,

BeplicJ.

Esame-
nier.

D.Ttat

soi.qfl.

03.

arte efficiuntur, ratione aliqua esse, et fieri.

Ex quo manavit tritum axioma, *Opus naturae est opus intelligentiae*, quod est apud Averroem 2° Physic, commento 18. Cum ergo intelligentia, et ratio, a qua nature operationes diriguntur, non solum in creaturis irrationalibus, oportet, quod sit extra, et quod tales creaturae agant propter finem, ut moveantur, et dirigantur ab alio cognoscente finem. Idem docuit 10° Metaphysic. cap. 3 ubi laudat illos Philosophos qui dixerunt mentem, seu intelligentiam facere in tota rerum natura, nostra in nobis efficit. Eademque assertionem tanquam omnino certam statuit Angelicus Doctor non solum in praesenti art. 2, sed etiam 1° p. question. 103 artic. 1° et 5° et 3° con. Gentes cap. 24. Et colligitur ex illis sacrae Scripturae testimoniis, in quibus Dei providentia, et gubernatio erga creaturas commendatur. Cujusmodi est illud Sap. 14: *Tua autem, Pater, providentia gubernat*. Est enim providentia ut div. Thom. 1° p. quaest. 22 describit) *Patio ordinandorum in finem* : et ita si Deus omnibus creaturis providet, oportet, quod omnes illas in suos fines dirigat. Quocirca de divina sapientia eodem lib. cap. 8 dicitur *quoque attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter*.

Halio. 98. Ratio vero desumitur ex dictis : etenim omnia agentia de quibus loquimur, agunt propter finem, et tendunt mediis suis operationibus ad certos, et determinatos fines, ut probavimus in prima Assertionem : ergo cum (juxta dicta in 2°; ipsa non se moveant, et dirigant in praedictum finem, oportet, ut ab alio cognoscente finem dirigantur.

ConGr-Hijur. Confirmaur ; quoniam finis, in ordine ad quem operantur praedicta agentia, non exercet immediate propriam causalitatem erga eorum appetitum : eo quod finis (ut n. 93 explicuimus) non causat nisi cognitum sub hac ratione ; nec prout sic cognoscitur ubi illis : ergo debet assignari aliquod aliud agens cognoscibile finem, respectu cuius praedictam causalitatem a quo modo exerceat, et a quo supra ista agentia in finem moveantur.

Ei?siu. Deinde, praedicta agentia tendere ad proprios fines ratione naturae appetitus, et naturalis inclinationis in eosdem fines : atque ita non indigere ut ab alio moveantur. Sed contra * nam. ut docet divus Thomas 1° 2° in praesenti ad 2°, appetitus, et inclinatio naturae irrationalis non est di-

rigentis, et ordinantis in finem, sed ordinati, et directi : non enim irrationali naturae potest competere dirigere, et ordinare ; sed ordinari, et dirigi : unde querendum est exterius principium, a quo praedicta inclinatio, et appetitus, ipsaque natura in proprium finem dirigatur. Hujusmodi autem principium debet esse intelligens, alias non poterit cognoscere finem sub hac ratione, nec proinde poterit in eum dirigere.

99. Si autem inquiras, an hujusmodi principium sit solus Deus, qui est universalissimus omnium provisor, et motor, quique omnibus creaturis, in ipsa earum conditione inclinationes ad proprios fines distribuit : de quo proinde dubitari non debet, quod omnes illas in eosdem fines, saltem ratione praedictae inclinationis moveat : an vero praeter Deum aliqua etiam intelligentia creata praedictam motionem, et inclinationem efficiat ? Respondendum est hoc posterius. Nam sicut omnes actiones, et motus horum inferiorum ex coelorum motu dependent, et ideo illo cessante, nullum aliud corpus moveretur, aut operaretur : sic etiam dependere debent ab intelligentia creata movente eosdem coelos, et ab ea in proprios fines dirigi. Quae doctrina fere communis est apud Theologos, et Philosophos, cumque optime explicat, et multis probat divus Thomas 3° contra Gentiles cap. 78 necnon cap. 23 et 24 ubi inter alia sic ait : *Quia vero omne, quod movetur ab aliquo per se, et non per accidens, dirigitur ab eo in finem sui motus : corpus autem caeleste movetur a substantia intellectuali, et causaliter per sui motum omnes motus in istis inferioribus : necessarium est, quod corpus caeleste dirigatur in finem sui motus per substantiam intellectualem, et per consequens inferiora corpora in proprios fines. Sic igitur non est difficile videre, qualiter naturalia corpora cognitione carentia, moveantur, et agant propter finem ; tendunt enim in finem sicut directa in finem a substantia intelligente, per modum, quo sagitta tendit ad signum directam a sagittante, etc.* Loquitur autem de substantia intellectuali creata, ut ex textu constat. Videatur etiam 1° p. q. 110 art. 1.

Quod si rursus quaeras, an ad directionem, qua naturalia agentia moventur a Deo in suos fines, sufficiat prima ordinatio, quae in praedictione naturae uniuscujusque media naturaliter inclinatione imminuta fuit ? an insuper requiratur aliqua nova directio quoties

quoties actu creatura operatur ? ¹ ~~h~~ ondel /EJdius n Præsentat. citato lib. I quæst. 12 ori. 2 non «sufficere priorem illam (h-rect'onem, sed posteriorem requiri : quod tain testimoniis divi Thomæ, quam talione [robaro intendit. At vero Curii-i art.'2 hujus q. primam directionem sijficere do- cet ; quamvis ex alio cap. ct j ropier a'iam rationem, secundam requiri non neget : quod si recie. explicetur, utrumque verum judicamus. Nam si sermo sit. de directione, quie sufficiat ad hoc, ut quoties agentia naturalia operantur, habeant certos, et determinatos lines, dicendum est sufficere lrimam illam directionem : cum ratione illius habeant prædicta agentia nauralem inclinationem ad proprium linem, ac lroinde naturalem inclinationem ad agen- dum in ordine ad ipsum. Si autem sermo sit de directione, quam petunt agentia, de quibus loquimur, eo quod sint agentia secunda, quæ sicut *in fieri, et esse*, sic etiam in actuali *operari* a primo, et uni- versali agente immediate dependent: aut ex eo, quod Deus de illis, et singulis earum actionibus habéf. perfectissimam pro- videntiam, requiritur etiam posterior di- rectio. Quod satis efficaciter contra Du- rand. et alios probant N. Complut. lib. 2 Physic, disp. 10 per Lotam, in quo proinde non immoramur.

Objectio
<i He-
rein.

100. Objicies ex Pereyra lib. 2 de prin- cipiis rerum naturalium c. 3 quod juxta principia Aristot. in'elligentiæ, etiamsi inter illas numeretur Deus, non cognos- cunt determinate in particulari res infe- riores, sed solum in universali, et in communi. (In hoc quippe errore fuisse Aristot. censent graves doctores ex doc- trina ipsius 12 Metaph. c. 9.) Ergo stando ejus doctrinæ, non potest defendi, agentia naturalia dirigi in proprios lines ab inlel- ligenliis, quæ directio petit specialissimam cognitionem.

Dniiior.

Respondetur, quod etsi Aristot. in ali- quibus locis circa divinam providentiam non omnino, ut par erat, locutus fuerit, quoad cognitionem tamen rerum mate- rialium in particulari, et determinatam multo probabilius est illam Deo non de- negasse : ut constat ex multis ipsius tes- timoniis adductis ab Ægidio ubi sup. quæsl. 2 art. 2 § 7. Atque ita sentiunt plures auctores, quos ibidem refert : inter quos est divus Thomas i p. q. 14 art. 11 ubi ex eodem Philosopho probat Deum singularia, quæ nos cognoscimus, perfecte

cognoscere : et inter alia inquit : *Nam el Philosophus pro inconvenienti habet, quod aliquid cogno.colur n nobis, quad non cognoscatur a Iko. Unde contra Empedo- clem eirguil in l de Anima, el in 3 Me- laph. quod accideret Pcum esse insipien- tissiinuni, si discordiam ignorari l.* Lorus autem ex 10 Mela, h. ubi op ositus error videtur fundari, congruam habet explica- tionem : nam eatenus negat Deum cog- noscere alia a se quatenus nihil exua se. seu extra suam essentiam cognoscit. Quod cum vera Theologia o, lime potest cohæ- rere : nam cum hoc stat, in ipsa ivina essentia omnia creata perfectissime, et specialissime ab eo attingi, ut habetur l p. q. 14 ari. 5 et G et ideo eodem lo- quendi modo usus fuit D. Augustinus lib. n 83 quæst. q. 4G qu -ni D. Th m. citato n Th. ® artic. 5 ad l in sensu d do explicat. :

10l Nec refett, si secundo cum eodem Aifc» auctore objicias, quod si agentia naturalia ob^cUO agerent, ut mota ab intelligentia, sive creata, sive divina, nunquam in suis acti- bus a consecutione intenti finis defice- rent : alioqui talis defectus in ipsam mtel- ligentiam refunderetur : atqui prædicta agentia sæpea consecutione finis deficiunt: ergo. — Et confirmatur : nam etiam — si fingamus mundum esse absque iritelli- genliis, adhuc agentia naturali moverentur in proprios fines : ut levia sursum, gravia deorsum, etc. ergo, quoad hoc non dependent ab intelligentes.

Respondetur enim agentia naturalia in suis motibus nunquam deficere a conse- cutione finis universalis, quem inlelli- genlia . a qua movemur, per se primo intendit, quamvis multolies deficient a consecutione finis particularis hujus, vel illius agentis. Hujusmodi autem defectus inconvenit Intelligentes, Pt etiam Deo at- tribui : quia non repugnant defectus mo- rales : ncc communi bono universi, sed ad ejus pulchritudinem, et ordinem con- ducunt. Et ideo corruptiones, et defecus naturales cadunt sub secundaria inten- tione naiuræ universalis, et naiuræ auc- toris : ut docent N. Compl. in lib. de Ge- nerat. disputat. 3 quæst. 3. Ad confirma- tionem negandum est antecedens : quia nisi essent Intelligent!®, Ocelum non mo- veretur : cessante autem motu cadit, cessa- rent omnes motus, et operationes naturales inferiorum corporum, utdocelD. Thom. q. 5 de Potent, art. 8 quodlib. 7 art. 11, el in 2 disl. 11 art. G.

Elium e
ralur.

N. Com-
ptai.

Ex dictis in hoc dubio manet perspicuum id, quod huc remisimus; videlicet, qua ratione actiones non humana qua ab homine exercentur, ut sunt actiones partis vegetativæ, et sensitivæ, aut etiam rationalis. quoties deliberationem præveniunt, habeant esse propter finem; quia de prædictis actionibus idem iudicium ferendum est. ac de actionibus irrationabilium, a quibus homo in illo modo operandi non differt: et ita dicendum est. quod» et si in omnibus illis homo agat propter finem; non Limen proprie, et formaliter, hoc est movendo, et dirigendo se in finem: sed materialiter, attingendo id, quod reipsa est linis, motus tamen, et directus ab alio.

ARTICULUS ULTIMUS

17r. ni ef/3i ù«M4χ1 *ttcipiM* ijKc'em ex *fini*?

Ad tertiam rit proceditor. Tidetar, quoi ocus buraâni uoo recipiui speciem a tiae- Finis coita est ci-Si extinsrea: sel umnaqiiûd^ae habet speciem ab aliquo principio htriösew: ergo actos huinaai eoa recipias! speciem a fine.

1. Præterea. illud, quod dut speciem, oportet esse prius. Sed finis est posterior in esse: ergo acias humanas uen habet speciem a tine.

3. Ffletceæ, idem non potest esse nisi in ana specie: sed eonidem naitfo actam contingit ordinari ad diversos fines; ergo finis noj dat speam actibus haminr.

Sed canirj est. ruod dicit Aagast. in lib. de moribus Ecclerix-, et Manicuaorum: Seccodum qaoð finis est Cii-pabili>, vel laudabilis, secandum hoc tunl opera nostra culpabilia, vel laudabilia.

Responded dicendam, quo»! anumaodque sortitor speciem secundum actum, et non secandam potentiam; unde ea, quæ sunt composita ex materia, et forma conuitantur in suis >p<ciebas per propriis formas. Et hoc etiam eon siderandum fest in motibus propriis: cum enim motus quodammodo distinguatur per actiorem, et pastioaetoalrumque horum ab «la speciem sortitur: actio quidem ab actu, qui est principium arendi: passio veni ab actu, qui est tenninos motus nostn. unde calefactio uibil alin l est. qiurn /uotio qogttam a calore procedens: calefactio vero passio uibil aliud est, quam motus ad calorem. Difinitio auleni manifestat rationem speciei Et utroque medo itltri hamidi, sive cjinrid&enlur per modum actionum, sive per modum passiomnu speciem a fioe sortiuntur: ulrojuc enim modo possunt considerari artus humani, io quod honnj movet se ipsum, et movetur a fe ipso. Dicitum est autem >upra, quod actus dicuntur bunuui in quantum procedunt a voluntate deliberatu: objectum autem voluntatis e>l bonum, et finii. Et ideo manifestam est, quod principium humauoruni actuum, in quantum suni humani, est finis, et similiter est terminus coramdeni: nam id, ad quod terminatur artus hummus, est id, quod voluntis inteudit Unquam linem: sicut in agentibus uaturalibns forma crtierati evl cotifoouK formæ generantis. Et quia, ut Ambrite dicit super micam, mons proprie dicuntur bumani: actus morales ptopne speciam sortiuntur ex tine: mini idem sunt actus murales, et actus humani.

Ad nrimuui ergo dicendum, quod finis non est omnino aliquid citriusée, uni ab actu, quia comparatur ad actum, ul j rincipium. vel terminus: ct hoc ipsum est de ratione ârtus, U scilicet fñ ab aliquo quntum ad actionem, ct ut sil ad aliquid qtiunhui ad pa^ionem.

Ad secuodum dicendum, quod finis, secundum quod est prior iu intentione, ut aictum est, -eeuudum hoc pertinet ad voluntatem: el hoc modo dai spectem actui humano, sive morali.

Ad tertium dicendum, quod idem actus numero, secundum quod semel egreditur ab agtnie, non otdinatur nisi ad tinum finem proximum, a quo habet speriem: sed po-

tat ordinari ad blurt's lines remotos iniorum urnis ttois altering Pubslbilv lanicn aM» <|uod unus acta \$e-eundum «nctlcui ñalura ouhnHur ad diversos fine ro-lAAMtis. >kui hoc ipsum, quod r<i occulere hominem, quoti rst idem jcemidum hpevieui ñatura potat «ndioan sicii in Unem a4 Gonservaiionvio justitia», <t ad siiisûrieodum ine ht rx hoc erunt diversi .irius secunduui speciem moris; quia uno modo erit actus viriulis» alio modi) cut «tus viiii. Non enim mutus recipit spécifia ab eo, quod <st terminas per accidens, sed solum ub tu, quod e\$t terminus per so: tities autem morales accidunt rei natandi; cl e c unvrso ratio ñalunli linis accidit monili; d ideo nihil prohibet æe u>. qui sunt idem secundum speciem lui.ira-, esse diversos seemulum specie@mons, et e converto-

Prima conclusio: Sive actus humani considerentur per modum actionum, sive per modum passionum, speciem a fine sortiuntur.

Secundi conclusio in solutione ad 3: Idem actus numero, secundum quod semel egreditur ab agente, potest ordinari ad plures lines remotos: quorum unus est linis alterius.

Circa primam conclusionem suppositis illis, quæ N. Compl. in Logica disp. 16 q. 2 circa specificativum actionis, et passionis tetigerunt, et quæ nos supra disp. 1 dub. 3 et 4 circa specificativum voluntatis, et actuum ejus tradidimus, nihil speciale occurrit usque ad tractatum de bonitate, et malitia, -ubi de specificatione humanorum actuum in genere moris ex professo agemus.

In secunda statuit Ang. Doct. quamdam doctrinam ab eo multoties repetitam, quam etiam arc. 4 et G sequentibus, ut certam supponit: videlicet dari lines intermedius, qui ultimioribus subordinantur: atque ita rationem linis non in solo ultimo, sed etiam in aliis ad ipsum ordinatis reperiri. Quæ doctrina licet sit fere communis, ab aliquibus recentioribus non admittitur. Et quia ex illa omnino, quæ circa specificationem humanorum actuum infra q. 18 dicenda sunt, dependent, debuit hic pro ejus examine institui

DISPUTATIO III.

De finibus intermediis, site non ultimis.

Post doctrinam de fine in communi, et de actionibus, quæ propter linem fiunt, ad determinatas linis species devenimus. Et ante finem ultimum, ad quem properamus, occurrit nobis quasi via ad ipsum linis, qui dicitur *intermedius*, sive *non ultimus*: de quo in procemio hujus tractatus n. 5 diximus, quod ita terminat operationem voluntatis, et ea, quæ ad illum conducunt, ut ipse etiam ad ultimio rem alium finem ordinetur: et propterea *non ultimus*, sed *intermedius*

intermedius merito appollntur. De quo duo Mainiiuidn erunt in line disputatione. Primo an rtnpsu dentur hujusmodi lines intermedii, qui otium cum ad alium ultimio-rem ordinantur, exerceant proprie, el lbrmaliler rationem linis : non quidem respectu ipsius linis, ad quem ordirfanlur id quod est per se notum) sed respectu alicujus medii antecedentis, cl respectu actus voluntatis, quo cum prædicta subordinatione appetuntur? Secundo utrum ratio pnedicti linis non tantum conveniat intermediis, quæ secundum se, non considerata utilitate ad alium, sunt delectabilia, vel honesta, atque adeo absolute, et simpliciter propter se appetibilia, se.l etiam aliis, quæ (saltem per se primo) solum habent rationem utilis : seu quæ seclusa utilitate ad aliud nihil habent unde desiderentur : hæc enim sunt quæ proprie, et absolute *intermedia* dicuntur.

DUBIUM I.

Utrum dentur fines intermedii, qui ordinentur ad alium finem, sine eo quod veram, el propriam rationem finis amittant.

Sensus hujus dubii ex modo dictis remanet perspicuus : et ideo majori explicatione non eget.

%

§ I.

Communis, et vera sententia stabilitur.

lwr-
î»,

At m.

!.. Dicendum est, dari lines intermedios, qui licet appetantur propter alium ultimio-rem linem, et ad illum ordinentur, exercent nihilominus respectu præcedentium mediorum, et respectu actus, quo sic appetuntur, veram, et propriam rationem linis. Assertio hæc habetur expresse apud Philosophum lib. I Ethic, cap. 7 ubi postquam assignavit diffinitionem finis pnedicli. nempe, *cujus gratia, reliqua operantur omnes*, statim distinguit prædictum linem in *ultimum* : qui iia appetitur propter se, ut non propter alium appetatur : el in *non ultimum*, seu *intermedium*, qui licet appetatur propter se, non tamen appetitus sistit in eo. sed ordinatur ad alium : et ideo sic ait : *Cum itaque plures sint firmi, et horum quosdam ob alios expetamus. ut divitias, fistulas instrumentaque omnia, perspicuum est non omnes fines esse per-*

fretos. Finem perfectum appellat finem ultimum, seu felicitatem, quia perfecte satiat appetitum : alios vero fines particulares, in quibus felicitas non consistit, appellat imperfectos, quia non perfecte satiant : et hujusmodi fines dicit expeti propter aliud, scilicet profiter linem ullimurn. Unde subdit : At finem optimum perfectum, quid esse constat. Quare si lanium unus perfectus sil finis, is hic erit, qui quærilur : sin plures, is, qui horum est perfectissimus. Eum autem, qui per se est expetibilis, perfectiorem eo dicemus esse, qui est propter alium expetendus : et cum, qui nunquam ob aliud expetitur iis universis, qui per se, cl propter illum etiam expetuntur. Et eum igitur perfectum simpliciter, qui per se semper est, et nunquam ob alium expetendum. Talis autem finis ipsa felicitas maxime esse videtur. Hanc enim propter se ipsam te mper, el nunquam ob aliud quidquam expetimus : honorem autem, voluptatem, mentem, virtutem denique omnem, cl propter se expetimus; (quippe cum ipsorum unumquodque expeteremus, si nihil inde etiam proveniret) et felicitatis etiam gratia ; per hæc ipsa felices fore nos arbitrantur. Dantur igitur juxta mentem Philos, fines intermedii subordinate ulteriori fini : et qui ita propter se, ut etiam propter illum appetantur. Quod ex dicendis dub. sequenti magis constabit : nam testimonia Philosophi, quæ ad probandam nostram assertionem ibi expendemus, a fortiori hanc convincunt.

Idem docet Angel. Doct. ibid. lect. 9 D.Thonu et lib. 2 Phasic, lect. 5 et 5 Metaph. lect. 2 cujus aliqua verba dub. seq. referemus. Tum etiam in hoc art. ubi in solutione ad secundum expresse dicit, posse eumdem actum, secundum quod semel egreditur ab agente, ordinari ad diversos lines inter se subordinates, quorum unus sit finis alterius. Necnon art. 4 et fi sequentibus 3 cont. Gent. c. 2 et c. 17 et 109. De malo q. 1 art. 1 in corp. Quæst. 21 de Verit. art. 1 ad 1 el aliis quampluribus in locis : in quibus statuit, vel tanquam certum supponit dari fines per se subordinates, sive ex natura rei, sive ex intentione operantis, quorum unus non moveat nisi cum dependentia ab alio, et in ordine ad ipsum : et ex hoc probat non posse dari inter eos processum in infinitum, sicut nec datur in causis efficientibus per se subordinalis. Pneterea in hac I, 2, q. 12 art. 2 asserit actum intentionis terminari non solum ad finem ultimum, sed etiam ad intermedios,

D.Tbjfm,

qui ultimo subordinantur : atque ita sentit productos fines etiam ut subordinates, conservare rationem finis ; alias non terminarent actum intentionis. Quod apertius tradit art. sequentibus, ubi probat posse intendi plures fines, dummodo unus sub ordinetur alteri. *Dicendum, quod aliqua duo possunt accipi dupliciter : vel ordinata ad invicem; vel ad invicem non ordinata. El siquidem ad invicem fuerint ordinata, manifestum est ex prmissis, quod homo potest simul multa intendere. Esi enim intentio non solum finis ultimi, ul dictum est, sed etiam finis medii; simul autem intendit aliquis, el finem proximum, et ultimum, si cui confectionem medicinx. el sanitatem.* Quem Lcum fatetur Vazquez in notatione super productum art. 3 esse expressum pro nostra sententia : ait tamen Div. Tbom. accepisse intentionem non in propria acceptione , sed late : qua ratione dicitur aliquis intendere omne id, quod appetit, et non solum finem. Sed quod Angel. Doct. loquatur de intentione proprie dicta prout distinguitur ali electione, et ab aliis actibus voluntatis, atque adeo prout terminatur ad finem sub ratione finis, est communis intelligentia omnium discipulorum, el interpretum D. Thomæ in illo loco : quod ex tulo qmestionis, ex ordine docirinae, et contextu cuilibet constabit. Et q. 18 an. 4, 6 et 7 docet eumdem actum humanum posse habere diversas species moralitatis : quarum una desumatur ex fine proximo, et aliae ex finibus remotis De quo vide infra tract. 11 disp. fidub. 3.— Sequuntur D. Tbom. Cajet, in proSENTI, art. 3, Me lin.. Curiel, et Valent. art. 4 ubi Greg. Marl. dub. 2, Alvar, disp. 6, Montes, disp. 2q. I, Lorca disp. 6, Araujo art. 8 dub. 1, N. Cornejo infra q. 8 tract. 5 disp. 2 dub. 2 et 3 et tract. 6 disp. 5 dub. 1, N. Complut, lib. 2 Physic, disp. 14 q. 1. Ferr. 3 cont. Gent, c 2 et 17, Ægid. a Pros. lib. 1 q. 3 art. unico, el Romanus in 2 dist. 38 ait. 2, O Kam in 2 q. 3 art. 2 collatio 2 et 3, Gabr. in 2 disk 1 q. 5 et est fere communis sententia inter Philosophos et Theologos.

MO

Rdtio
assertio-
nis.

2. Probatur ratione desumpta ex D. Thom. quoniam eodem proportionali modo philosophari debemus inter fines quoad subordinationem unius ad alium : sicut in causis efficientibus, eo quod agens, et finis invicem se respiciunt, et mutuo sibi correspondent : at in causis efficientibus subordinate unius ad aliam in movendo, et

officiendo, non tollit quominus illa, quæ subordinate est, exerceat proprio, ol formaliter rationem causæ efficientis, ntiaui principalis : ul patet in causa secunda, quæ non agit nisi cum subordinatione, el dependentia a causa prima : ergo neque etiam obstat similis subordinatio inter fines, ut is, qui alteri subordinatur, in movendo, el finalizando veram rationem linis exerceat.

Confirmatur : nam cuilibet agenti propter finem correspondes debet proprius linis, in ordine ad quem operetur : orgo agentibus per se subordinatis, quorum unum non agit cum dependentia ab alio, corresponderent lines per se subordinati, quorum unus non moveat nisi cum dependentia, el subordinatione ad aliud : atque adeo propter ipsum. Et sicut non obstante prædicta subordinatione inter principia agentia, unumquodque illorum conservat, et exercet respectu effectos procedentis ab illo veram rationem causæ efficientis : iia non obstante prædicta subordinatione inter fines, exercebit unusquisque veram, el propriam causalitatem fina em respectu medii, et actus tendentis ad ipsum.

5 II.

Evasio Gabrielis Vasques impugnatur.

3. Occurrit Vazq. e.-se disparem rationem : quia in causa secunda prout subordinatur primæ, remanet propria forma, et virtus intrinseca, per quam in virtute propria, atque adeo per modum causæ principalis inlluit in effectum, el ratione talis virtutis potest conservare, et exercere causalitatem effectivam. At vero in finibus eo ipso, quod unus alteri subordine- lur, et aj peiatur propler illum, non appetitur propter se, nec movet appetitum ratione propriæ bonitatis sed ratione bonitatis linis, cui subordinatur : unde eo ipso amittit propriam causalitatem finis, et remanet præcise in ratione medii. — Ad confirmationem vero dici posset subordinationem finium, quam quærimus, non esse desumendam per respectum ad diversa agentia inter se subordinata. sed per respectum a-l unum, et idem agens, quod unica actione distinctos fines unum propter a'ium attingat : atque adeo, quod dentur causæ efficientes subordinate inter se, parum ad praesens conducit.

Hæc

l'r.v.iu.

Hæc tamen evasio nullius momenti est : quia sicut in causa efficiente secunda datur propria forma, et virtus, ratione cuius in virtute propr a potest concurrero ad effectum : ita in finibus intermediis, de quibus in hoc dubio, datur propria, et intrinseca honestas, aut' delectabililas, ratione cuius possunt appeti propter se, possunlquo in virtute propria ratione scilicet prædictæ honestatis, aut delectabilitatis, finalizare, et movero appetitum : ergo si in causa secunda subordinatio ad primam, non tollit quominus ratione propriæ virtutis per se efficiat, et influat in effectum, neque eliam in finibus intermediis subordinatio ad finem ultimum ullo modo impedit, quod ratione propriæ honestatis, aut delectabilitatis propter se appetantur, exerceantque respectu præcedentium mediorum, et actus voluntatis, quo sic appetuntur, veram rationem finis. Unde hæc evasio manifeste petit principium, dum reddit pro ratione disparitatis id ipsum, cuius rationem quærimus.

4. Dices ex doctrina ejusdem Vazq. in ratione efficientis nihil includit, quod repugnet subordination! ad a iud efficiens prius : et ideo non est cur impediatur ejus causalitas per praedictam subordinationem. Cæterum in ratione finis clauditur, quod sit ultimus terminus operationis, et quoti omnia alia propter ipsum appetantur; quod totum destruitur per subordinationem ad alium ult-mioiem : nam quod ad a iud ordinatur, eo ipso non est ultimum, neque appetuntur omnia propler ipsum. Sed con- ira : quia non minus, imo magis videtur esse de ratione efficientis, quod sit primum, et initium operationis, quam de ratione finis, quod sit terminus, vel ultimum : siquidem efficiens diffinitur, *a quo primo incipit motus* : el in diffinitione finis nulla est particula, quæ ita exprima rationem ultimi. Si igitur efficiens esse id, a quo primo incipit operatio, recte componitur cum eo, quod non omne efficiens sil primum, et quod causa secunda etiam cum subordinatur primæ, conservet veram rationem efficientis : cur non cum ratione finis stare poterit, quod non sit omnino ultimus, et quoi etiamsi alicui ultimiori subordine- lur, conservet nihilominus veram rationem finis?

5. Qualiter vero accipiendum sit, cum dicitur perlinere ad rationem finis, quod sit ultimum, et quod sil terminus operationis, D.Tioa. explicat D. Thom. tum lib. 2 Pphys. lect.

5 ubi sic ait : *aliquis credat, quod solum id, quod est ultimum, sil causa sicut cuius gratia propter hoc, quod nomen finis ultimum quodammodo videtur esse ; est igitur omnis finis ultimum non simpliciter, sed respectu olicujus.* Tum etiam in hac 1, 2, q. 12 ari. 2 ubi cum posuisset contra se secundum argumentum ad probandum actum intentionis debere semper terminari ad finem ultimum : eo quod objecturo ejus est finis, secundum quod est terminus operationis, et terminus habet rationem ultimi. Respondet : *Ad secundum dicendum, quod terminus habet rationem ultimi finis, sed non semper ultimi respectu lotius, sed quandoque respectu alicujus partis.* Et propterea concluderat in fine corporis, quod licet intentio *semper sit finis; non tamen oportet, quod semper sit ultimi finis.* Quo etiam proportionali modo exponenda est diffinitio causæ efficientis, scilicet *a qua primo incipit motus.* Non enim requiritur ad rationem vcii efficientis adhuc rincipabs, quod sit absolute, et omnino primum, sed quod sit primum in suo ordine : aut quod sit primum, a quo executionis incipit motus, facta collatione al alia genera causarum. Quæ prioritas convenit cuilibet agenti quantumcumque alteri priori agenti subordine- lur et etiam suo modo instrumento : cuius motio non potest intelligi sine subordinatione ad causam principalem. — Similiter cum dicitur de ratione finis esse, ut omnia appetantur propter ipsum, non debet intelligi de omnibus absolute : nam hoc pacto solus Deus possei licite appeti per modum finis, cum solum in eum possint omnia licite referri : sed quæ ad finem, de quo agitur in actu exercito conducunt, quæ sunt omnia media inter ipsum, et causam efficientem.

G. Solutio, quæ adhibetur confirmationi, Anhnnd- facile etiam corruet animadvertendo, quod 'erillJ- cum aliqua causa efficiens operatur mola ab alia, el cum subordinatione ad illam, una, ei eadem actio secundum rem procedit ah utraque : a suborlinanje quidem mediate, et ut sic dicamus, imperative; a suburdinata autem immediate, et elicitive. Unde prædicta actio, secundum quod procedit a causa subordinate ratione propriæ virtutis, dicitur, et est propria actio talis causæ : secundum vero, quod procedit ab eadem causa subordinata in virtute subordinantis, et ratione motionis, qua movetur ab ea ad agendum, est actio ipsius causæ subordinanlis : et ita secundum diversum respectum est attio, et ca-.salitas utrius-

B-
■i

[Mtf

M(

^K.
M.-.
MU
H.
M;-..
Bk
R
K.>
B
■£-<
B£.
K
■
K'
K.-
\$
■'■.
■
■'
K

■?<
■
■
B
■'
■
K
B

F'

E
Bft?

imjio-
Siu"
id wo-
Cna³

que. Hine facile rejicitur prædicta evasio :
nain cum subordinate. quam qua-rimu>
interlines, deboat esse in online ad eam-
dent actionem, non tollit quin desumi pos-
sit per respectum ad distincti agentia,
quorum unam alteri subordinetur : quan-
doquidem talia agentia, ut subor limita,
non agunt nisi per eamdem actionem. E<
quo major explicatio pnediciæ c. nirma
tinnis deducitur. Quia si ex parte principi;
eadem actio potest procedere a duobus
agentibus, quorum unas subordinetur al-
teri, moveaturque ab illo ad aeendnm,
sine eo quod agens, quod ita suhordina-
tur amittat veram, et propriam rationem
efficientis principalis respectu talis actio-
nis : cur non ex parte termini attin-
get duos fines correspondentes prædielis
agentibus, et habentes inter se similem
subordinationem, atque adeo, quorum
unus appetatur propter aliud ; sine eo quod
is, qui subordinates est, veram rationem
causa- finalis respectu prædictæ actionis
amittat?

Rrpticj. Dices : non semper agentia subordinate
operari propter dix ersos fines, sed sæpe un us
est finis utriusque. — Respondetur, tran-
seat antecedens de quo alibi : sufficit enim
nobis, quod aliquando prædicta agentia
propier diversos sines operentur, et illos
tunc per eamdem actionem subordinate
attingant : ut saltem multoties continuere
extra dubium est : jam enim verum erit
dari lines intermedios, qui simul cum su-
bordinatione ad alium ultimiozem con-
servent rationem linis : nec no.-tra conclu-
sio universalis est, sed indéfiniti.

S HI.

Alia ratione desumpta ei b. Thoma o\$-
tenditur.

y. Deinde suadetur assertio alia ratione
desumpta quoque ex D. Thom. Quoniam
plura appetit voluntas per modum finis,
quæ non appetit tanquam finem ultimum :
ergo appetit illa, ut fines intermedios sub-
ordinates ulteriori fini. Antecedens prte-
terquain, quod de eo nullus dubitat patet in
actibus virtutum moralium, de quorum ra-
tione est terminari ad propria objecta sub
ratione boni honesti appetendo illa propter
se, atque adeo tanquam finem : et ideo
inter reliqua necessaria, ut aliquis actus
sit virtutis moralis, enumerat Arist. lib. 2
Ethic, c. 4, quod fiat ci electione, et propter

ipsum, id est propter bonum honestum ta-
lis virtutis : certum esc autem prædicloi
actus non terminari n<l talia objecta lan-
quam ad lirem ultimum ; nam cum i;<H
sint aliquid creatum, actus, qui ad illi
tanquam ad ultimum linem terminaretur,
non esset virtutis, sed valde peccaininosus,
utpote constituens finem ultimum in crea-
lura. Consequentia vero probatur : tam
quia, quod appetitur, et non cum subordi-
natione ad alium ultimum linem, appetitor
eo ipso tanquam linis ultimus : siquidem
appetitur tanquam id, in quo appetitus
sistit : ergo eo ipso, quod prædicta objecta
appetantur ut lines, et respectu talis appo-
litus non sint ultimi, debent appeti cum
subordinatione ad alium ultimiozem, ac
proinde, ut lines intermedii. Tum etiam
quia, quod appetitur, non ut finis ulli-
mus, appetitur non ut bonum compleium
satians appetitum, se l ut bonum incom-
pictum, et pars boni completi perfecte sa-
tiantis : ergo appetitur cum subordinatione
ad præ lictum bonum completum : omnis
enim pars habet esse, et appeti propter
suum totum. Quæ ratio habetur apud Ang.
Doct. art, 6 hujus qmesi. ubi ad proban-
dum omnia, quæ homo vult, velle propter
ultimum finem, sic ait : *Necesse esi, quod
omnia, qux homo appetit, appellei propter
ultimum finem, el hoc apparet duplici ra-
liant. Primo quidem, quia quidquid homo
appetit sub ratione boni : quod quidem si
non appetitur ul bonum perfectum, quod e;l
ultimus finis, necesse est, ul appetatur, ul
tendens in bonum perfectum, quia semper
inchoatio alicujus ordinatur ad consumma-
tionem ipsius ; sicut palet tam in his, qux
fiunt a natura, quam in his, qux fiunt ab
arte : el ita omnis inchoatio perfectionis or-
dinatur in perfectionem consummatam, qui
esi propier ultimum finem.* (Wr-
Adde : quoi quemadmodum causa effi-
ciens, eo ipso, quod non sit prima, semper
amt in virtute pnmæ. et ut mota ab ifia, sic
etiam finis eu ipso, quod non sit ultimus,
dehel semper movere in virtute finis ultimi,
el cum subordinatione ad ipsum. Quod
optime vidit sanet. Doct. eodem art. 6 in
I ratione, quam ibi efformat : et q. 21 de
verit. art. l ad l et art. 5 in corp., necnon
q. 22 art. 2 ubi sic ait : *Sicut in/luere
causx efficientis est agere , ita in/luere
causx finalis, esi appeti, ct desiderari; d
ideo sicut secundarium agens non agit nisi
per virtutem primi agentis eiislenlem in eo:
ita secundarius finis non appetitur nisi per
virtutem*

virtutem finis principalis (scilicol ultimi in
(H Iridentem, prout scilicet est ordinatus in
illum. l'l ideo sicut lh-us propier hoc, quod
est primum efficiens, agit in omni agente:
ibi propter hoc, quod est ultimus finis, Oppe-
titur in ennni fine. Appeti autem linem u'-
liuin in omni fine, nihil aliud est, ni-i
quod omnis alius linis in ordine ad ipsum,
et propter ipsum appetatur.
8. Duplici via occurrit Vasquez. Primo,
quod licet objecta virtutum moralium non
possint honeste appeti tanquam finis ulti-
mus positivo (do cujus ratione est, ul sil
bonum perfectum, et satialivum, el quod
omnia ad ipsum ordinentur, quod in so'o
bono increaio repcriiur) possunt tamen
appeti, ut finis negative ultimus; a<l quem
satis est ita appeti secundum se. ut non
appetatur propter aliud, etiamsi nec satiet
appetitum : neque omnia ad illum referan-
tur. — Deinde, quod etsi nulla creatura
possit habere rationem finis ultimi abso-
lute, et respectu lotius voluntatis; at non
videtur repugnare, ut respectu hujus, vel
illius (articularis actus rationem finis ul-
timi exerceab; quia ad hoc non est neces-
sarium, ut satiet appeiilum, sed ut ille ac-
tus particularis in eo sistat.
Si tamen ratio Angel. Doct. perpenda-
tur, utraque evasio corrui. Prima quidem,
quoniam ratio prædicta non lanium suadet
nullum bonum inadæquatum, et imper-
fectum, quale est quudeumque creatum,
posse appeti per modum finis ultimi posi-
tivi; sed probat omne tale bonum, eo ipso
quod inadæquatum, et imperfectum, debere
positive appeti in ordine ad bonum con-
summatum, et perfectum, quod exercet
rationem finis ultimi positivi; atque adeo
probat nullum appeti præcise propter se,
et tanquam ultimum negative (an vero in
alio sensu admitti debeant fines negative
ultimi infra videbimus). — Secunda vero,
quia sicut inclinatio voluntatis semper est
ad bonum perfectum, et satiativum, ita
quilibet ejus actus quantumcumque parti-
cularis, debet tendere in prædictum bo-
nuin : siquidem debet participare talem
habitudinem : unde repugnat, quod in bono
incompleto, et inadæqualo tendentia ejus
sisiat, atque adeo, quod simile bonum,
etiam respectu particularis actus, rationem
ultimi exerceat.

SIV.

Observatio anifnadcerbmnda pro majori in-
telligentia pr.ecedenlis doclrinx.

9. Antequam ad oppositam sententiam
accedamus, pro majori mtelligentia pr.rce-
dentis doctrmæ observandum est, quod li-
cet utraque ratio a nobis proposita per se
primo solum videatur conclu lere subordi-
nationem in causis finalibus respectu finis
ultimi, et universalis : re bene inspecta,
ex illis etiam habetur inter ipsos lines in-
termedios, et particulares dari posse simi-
lem subordinationem. Et ideo sicut omnes
intermedii, et non ultimi subordinantur
ultimo eo, quod per hanc subordinationem
rationem tinis amittant : ita ex finibus
intermediis unus alteri, et ille alteri, a
proximo usque ad pene ultimum possunt
subordinari; sine eo quod per hanc subor-
dinationem amittant rationem finis res-
pectu actus, quo sic subordinate appe-
tuntur. Et ratio videtur perspicua : nam
potissimum, quod posset impedire hujus-
modi subordinationem, esset quia ratio
finis petit (ut adversarii autumant' quod sit
ultimus, et quod ita appetatur propter se, ut
non propter aliud : hæc autem ratio æque
militat in qualibet finium subordinatione :
sive is, cui fit talis subordinate sit ulti-
mus, sive non ultimus, ut intuenti consta-
bit : et ideo si in primo casu non tollitur
ratio finis ab eo, qui subordinatus est, non
est cur auferatur in secundo?

Deinde in causis efficientibus non solum
omnes causæ secundæ subordinantur pri-
mæ, sed inter ipsas causas secundas sæpe
una subordinate alteri, et movetur ab ea
ad agendum, sine eo, quod rationem veri
efficientis amittat : similiter ergo dicendum
erit in causis finalibus. El in hac latitudine
constituunt Aristot. et D. Thom. subordi-
nationem per se inter fines; negantque
posse dari processum in infinitum : quia
licet proximus subordinetur alteri ultimiori,
el hic alteri magis ultimo, ct sic do pluribus
aliis, deveniendum est ad unum, qui sit
omnino ultimus, a quo ordine intentionis
incipiat operatio, et qui reliquos omnes
moveat ad linalizandum, et influendum,
ut videre esi locis citatis, et ex testimoniis,
quæ sequenti dubio dicemus amplius pa-
tebit.

10. Sed objicies, potius ex similitudine
causæ finalis efficientem convinci opposi-
tum hujus observationis. Quoniam in cau-

Exem-
plum ex
causis
efficienti-
bus.

Objec-
tio.

sis efficientibus licet omnes causæ secunda' subordinentur pruna', etciusæ particulares subordinentur causæ univer.-ali : ipsa' tamen causa» particulares inter se non admittunt huiusmodi subordinationem ; nam cum ðua causæ particulares totales non possint ad eundem effectum concurrere, eo ipso, quo.1 una suboidinetur alteri, et moveatur ab ea amittit rationem principalis, et remanet in ratione instrumenti : ergo si servata proportionem philosophandum est in causis finalibus, non est asserendum, quod unus finis conservando rationem hanc, possit subordmari alteri, ni\$ĩ tantum ultimo.

Dilniinr. Respondetur negando antecedens ; nam revera in causis efficientibus multoties una subordinatur alteri particulari in ordine ad aliquam operationem, sine eo quod rationem causæ principalis amittat, ut exemplum ostendunt N. Complut, in lib. de Generat, disp. 9 num. 56. Tum in calefactione refracta, quæ simul procedit a mixto et ab igne, cuius virtus in mixto permanet : et nihilominus utrumque est causa ejus particularis principalis. Tum etiam in primo actu voluntatis Angeli, qni simul, ut a causa particulari processit a De », oh idque talis actus non potuit esse peccaminosus : et ab ipsa voluntate Angeli, eo quod prædictus actus utpote vitalis. exigebat procedere tanquam a causa principali a principio conjuncto. Et idem dici posset de motu cordis, qui simul habet esse a generante tanquam a causa particulari, eo quod est debitus animali in instanti generationis et ab ipso animali, eu quod est vitalis. Et quidquid sit de his et similibus exemplis, in ipsis adhuc instrumentis doctrina nostra cumprobatur. Nam instrumentum ita concurrat in virtute causæ principalis ad ejus effectum, ut simul operetur aliquid virtute propria, quod sit quasi prævium ad actionem principalis agentis : et respectu huius, quod sic agit, semper servat rationem causæ principalis, ut bene explicant pnedicti Complut. 1. 2 Phys, disp 2 q. 2. Quod non tantum verum est, quando instrumentum elicit duas operationes realiter distinctas, alteram correspondentem su® propriæ virtuti et alteram correspondentem virtuti principalis agentis relictie in instrumento; sed etiam quando unica operatione complet totum effectum. Nam licet illa actio entitative sit una, est multiplex formaliter et secundum unam

rationem procedit ab instrumento, ulo,.'- r.mte per propriam virtutem; et secundum aliam, ut operante in virtute agentis, a quo elevatur. ■

Quod confirmaro possumus ex his, qu® dicemus infra tract. 11 dis. 6 dub 3, jkism scilicet eundem actum humanum a diversis habitibus subordinate procedere, lia bereque ex illis diversas species moralitatis; etiamsi omnes prædicti habitus per modum causa' principalis concurrant. Pari ergo ratione plures lines particulares cnm subordinatione unius ad alium, terminari poterunt prædictum actum, sine eo quod in hac terminatione, et subordinatione aliquis eorum rationem linis amittat.

11. Per quod et objectio proposita soluta manet, negando id, quod assumit. Cum autem dicitur non posse eundem numero effectum a duabus causis particularibus totalibus procedere, intelligendum est de eodem effectum secundum eandem rationem : si namque plures rationes particulares habentes inter se aliquam subordinationem in eo concurrant, potest a diversis causis particularibus proportionali modo inter se subordinatis produci, ut statim magis declarabimus. Addimus pro majori huius intelligentia, reperi non parum discriminis inter subordinationem, qua omnes tines non ultimi subduntur ultimo, et inter illam, qua ex ipsis finibus non ultimis unus subordinatur alteri. Nam subordinatio ad finem ultimum convenit aliis ex natura rei; et ideo nullus eorum sine hac subordinatione potest movere voluntatem, neque exercere rationem finis ; subordinatio vero unius non ultimi ad alium similiter non ultimum saepe provenit ex sola operantis intentione. Quemadmodum in causis efficientibus omnibus secundis convenit ex natura rei subordinate primæ, ex hacque subordinatione inlluxus earum dependet, cum inter ipsas causas secundas, quod una subordinetur alteri, sæpe proveniat ex libera alicujus voluntate.

12. Ex quo fit, quod, ut actio, quæ terminatur ad aliquem finem non ultimum, respiciat illum cum subordinatione ad ultimum, et propter ipsum, non est necessarium, ut præcedat alia prior intentio ipsius finis ultimi, a qua imperetur : sed sicut linis non ultimus ex natura rei subordinatur ultimo, sic etiam actio, quæ ad illum terminatur, suapte natura ad hunc tendit, ut disp. 5 magis explicabimus.

S. C. P.

Fit deinde, quoti sicut in genere causa efficientis, ut aliquis effectus procedat a duabus causis, particulari scilicet, et universali, non est necessarium dari in tali octu plures rationes particulares aliquo modo distinctas, quia in hujusmodi causis potest idem numero effectus a pluribus depondero : ut aulem procedat a diversis causis particularibus subordinatis, debemus praediclas rationes distinguere, ut nimer. praecedenti tetigimus; ita in finibus, ut aliqua actio ordinetur ad duos fines, particularem scilicet, et universalem, non est necessarium considerari in illa plures rationes particulares, ratione quarum ad distinctas species pertineat : quia respectu horum finium quaelibet actio quantumcumque divisibilis, potest ad plures ordinari. Caeterum, ut plures fines particulares etiam subordinates respiciat debet respicere praedictas rationes correspondentes eisdem finibus, subordinates aliquo modo inter se, sicut lines ipsi subordinantur : quia secundum eandem rationem in nullo genere causae potest idem effectus a diversis causis particularibus totalibus dependere.

Refertur opinio Gabrielis Vasquez.

13. Oppositam sententiam totis viribus defendere conatur Gabriel Vasquez in praesenti dis. 4 c. 2 ubi praecipuum ejus patronum se constituit : et merito; quia in ea universalitate, in qua ab hoc auctore defenditur, vix alius poterit pro ea referri. Asserit itaque haec opinio nullum finem intermedium, et qui subordinatur alteri fini, in ea coordinatione, in qua intermedium est, exercere proprie rationem finis, neque respectu mediorum antecedentium, neque respectu actus voluntatis. Et quamvis predictus auctor videatur loqui de solis intermediis, quae non habent in se honestatem, aut delectabilitatem, sed utilitatem dumtaxat (de quibus agemus dub. sequenti) attamen re bene inspecta, omnibus negat rationem finis, eo ipso quod ad aliud ordinentur. Quod cuilibet manifestum erit : Tum ex argumentis, quibus praedictam opinionem probare nititur, quae aequae procedunt de omnibus intermediis, sive alias delectabilia, aut honesta, sive solum sint por se primo utilia. Tum etiam, quia juxta eju? doctrinam in tota disp. citata, et duabus sequentibus, de ratione cujuslibet finis

est, quod sit ultimus saltem negative : et quod ita appetatur propter se, ut non propter aliud : et tom. 1 in 1 p. disp. 82 cap. 2 num. 9 statuit *nullam esse intermedium finem, sed omnem finem esse ultimum in suo ordine*. Cujus probationem ad hunc locum remittit. Ex quo infertur nullum intermedium eo ipso, quod appetatur propter aliud, quatenus stat sub praedicto appetitu, exercere etiam rationem finis. Ob idque infra disp. 51 cap. 3 et disp. 73 cap. 7 ex hac sua doctrina tenet contra communem sententiam, quod cum aliquis appetit objectum temperantiae v. g. quod est secundum se bonum honestum, profiter finem alterius virtutis, puta Religionis, talis actus nullam accipit speciem bonitatis a praedicto objecto? quia eo ipso, quod hujusmodi objectum appetatur propter aliud, amittit rationem finis, et species bonitatis non potest desumi nisi ex fine. Quam doctrinam infra tract. 11 disp. 6 dub. 3 ex professo impugnabimus. Unde Aegid. a Praesent. ubi supr. absolute tribuit ei hanc sententiam, et dicit esse unicum pro ea.

Quare dum in praesenti disp. 4 cap. 1 idem Vasquez ait, neminem posse dubitare eandem rem posse habere duas bonitates, alteram utilis ad finem, et hac ratione esse medium ad talem finem : alteram delectabilis, aut commodi, et hac ratione esse finem, etc. non concedit posse in eadem coordinatione idem appeti propter se, et propter aliud : aut posse simul exercere rationem medii, et finis etiam respectu diversorum : sed solum, quod in eadem re, quae dum appetitur propter aliud exercet rationem medii possit de materiali reperiri bonitas delectabilis, vel honesti, ut sic respectu alterius actus, quo appetatur praecise, propter se, rationem finis exerceat. In quo nulla unquam fuit, neque esse potest dubitandi ratio.

14. Probat igitur praedictam sententiam ex Arist. 2 Pliys. 3 textu 29 ubi sic diffinit finem *cujus gratia caetera fiunt*, per caetera (ait Vasq.) intelligit omnia praeter ipsum. Haec autem diffinitio non potest convenire alicui intermedio : nam eo ipso, quod ad aliud feratur, jam non omnia fiunt ipsius gratia, ut ex se constat. Deinde, idem Arist. 2 Metaph. cap. 2 ut probet non posse dari in causis finalibus processum in infinitum, sic ait : *Item ipsum cujus gratia finis, tale aulem est, Quod non est alterius gratia, sed cujus causa cas-*

1 argum.

AristM.

&

(tco'i si tale frit u'.ènuni, non erit infiv.ih: n : ginj jī nrtiftait, nou erit ipsum m/iii gratia, sul qui faetuHl infinitum, la- lci ftw tpiod boni æilunim nu ruul. Quibus in verbis tria dicit, quæ videntur pro hac sententia Primo : finem ita dehere esse <»-/-(çr-.ilia extera fii-ul : ul ipso non sil alterius gratia, atque adeo, ul non appetatur propter alium finem : Secundo, quod quia d? ratione finis est, ul sii ultimum, ubi non daretur ultimum, sed ah uno in aliud intermedium procederetur in inlinilum, non daretur fini imert tertium, quoi! qui admittunt processum in infinitum, et non assignant aliquem finem ultimum auferunt rationem boni, quæ esi ipsa ratio finis : ergo ratio hæc non salvatur i intermedii ηme uratia alterius appetuntur.

Eecna- lor. Respondetur ad primum testimonium, admissa prædicta diffinitione, per particulam *extera* (quæ non invenitur in textu gra-co, sed ex aliis locis addita est ab Argyropylo, et communiter recipitur non intelligi absolute omnia protcr ipsum : alioqui solus linis positive ultimus haberet rationem finis, in quem solum omnia absolute referuntur : quod nec Vasquez admittit. Quare legitima explicatio est, quam num. 5 ex D. Thom. tradidimus, videlicet per ly *extera* intelligi non omnia absolute, sed omnia, quæ finem, de quo est sermo, ante edunt, et quæ mediant inter agens, Cl ipsum finem, sive hæc sint plura sive unum dumtaxat. Sic autem explicata diffinitio. optime quadrat finibus intermediis, etiam cum propter magis ultimum desiderantur.

Ad secundum res[>ondetur. ibi esse sermonem non de quolibet fine, sed de ultimo, a quo ordine intentionis operatio primo incipit, et cæteri lines in movendo dependent, et huic tribuit conditionem illam, quod non sit alterius gratia, et quod cetera omnia amentur propter ipsum. Neque idcirco dixit ex ablatione ejus per processum in infinitum auferri naturam boni, et linis, quia ratio veri finis in solo illo reperiatur : aut quia non reperiatur in intermediis, quæ ordinantur ad ipsum (si enim in quolibet processu unus tantum esset finis, non supponeret Aristoteles dari processum, et subordinationem in causis finalibus, ul revera supponit, quoties negat posse in tali processu abire in infinitum, sed quia cum omnes fines intermedii in movendo, et finalizando ab ultimo de-

[H'n<|prtiit, ex ablatione ultimi illifrf omnibus ratio linis.

K'UTi quou an vasquez, with i Aristotelem non fuisse usum hac rttlio!»», I ut a nobis eliormatur ud tidlendum pnw I sum in infinitum, sed alia longo diver.»: I nimirum, quod quia linis est cujus cr.ith I sunt cætera ; et ipse nullius gratia, deUt I esse extremum, et ultimum : el ideo ubi I non est ultimum utmost linis. Nam Philas- I pius. ut diximus, quarehat iinem onjniw I ultimum, per quem processus iu iifmitmu I vitandus erat ; et ideo huic soli fini æ. j commodavit per se primo suam rationem, I et conditiones ibi enumeratas. Cum qiw I stat, quod e.v vi ejusdem rationis ex con- I sequenti, et secundario auferatur ratio I linis etiam ab intermediis per pndictma I processum, ut ex dictis constat. Quare ra- I tio nostra, et ea, quam ellormat Vasquw I revera non differunt; et in verbis Arih. I utraque continetur. I

15. Secundo arguitur pro hac sententia. Quia de ratione linis est ut appetatur." propter se, et bonitatem in eo exislenlm, sed eo ips<». quod aliquod objectum appetatur propter aliud. non appetitur propter se : ergo amittit rationem finis. Major, i: consequentia constant : minor vero probatur. quoniam *app< Upropter se et appeti propter aliud* opponuntur ; sicut absolutum, »a relativum : cl sicut *esse a se*, et *esse ab alio*: ergo sicut repugnat eamdem rem esse a se, et ab alio, ita repugnat, quod idem objectum appetatur propter se, et propter aliud. .. I

Confirmatur, nam quod appetitur propter se, appetitur in quantum est bonum delectabile, aut honestum ; quod vero appetitur propter aliud, appetitur in quantum est utile ad aliquod ex illis : cum autem hæ sint diversæ appetibilitates, constituere debent diversa appetibilia : atque ita exigunt distinctos actus, qui ad illa terminentur : ergo, etc. ■

Confirm, secundo; actus, qui terminatur ad objectum, ut appetibile propter se, n est actus intentionis, aut simplicis voluntatis ; actus autem, qui terminatur ad objectum, ul appetibile propter aliud, est actus electionis: sed intentio, et electio omnino sunt distincti actus; ergo repugnat aliquod objectum sub utraque ratione per eundem actum attingi.

Respondetur ad argumentum negando lininon-m. Et ad probationem dicendum -y [gsÇ_que)d sicut in causis efficientibus non opponuntur

opponimini· etiam respectu iixlfm actionis. aliquid movere a m·. seu per propriam virtutem, et simul in movendo dependor· ab alio; et ideo quælibet catina secunda principalis habet, ulriimqm·, quia et influit in suam operationem per propriam virtutem, et in hae ipsa rootion· dependet a Deo; ita non opponuntur etiam lespectu ejusdem actus, aliquid appeti propter so, scilicet ratione proprite honestatis, aut de-leclabililatis; ei. simul appeti propter aliud ratione dependentia·, et subordinationis ad ipsum. Neque Ime genus absoluti el respectivi inter se opponuntur ; imo necessario se concomitantur; nam simul in essendo nulla datur res creata ita absoluta, ut non involvat aliquem respectum transcendentalem nd aliam, a qua in suo esse dependeat ; sic in causando, et monendo propter causam primam, et Iinem omnino ultimum, non potest dari aliqua causa ita absoluto movens, ut in sua causalitate non dependeat ab alio ; propterea vero *esse a se*, et *ab alio* repugnant, quia cum *esse* nihil in re supponat, sed sit primum, quod in ea invenitur, eo ipso, quod aliquid sit ab alio, non potest habere in se, a quo sit suum *esse* ; atque ita non potest dici *esse a se* nisi per exclusionem essendi ab alio. Cæterum *causare*, et *movere* non est primum, quod in re invenitur, sed supponit virtutem causativam, a qua sit? et ideo quidquid habet in se prædictam virtutem, sicut eam habet quælibet causa efficiens principalis, et quodlibet bonum delectabile, aut honestum, dici potest movere a se, aut per se : quamvis quia talis virtus est participata ab alio, potest prædicta motio esse etiam ab alio, vel propter aliud.

Ad primam confirmationem respondetur, diversa appetibilia tunc postulare distinctos actus, quibus appetantur, cum non habent inter se subordinationem : quando vero unum subordinatur alteri, potest ulrnmque per eundem attingi. Sicut diversa principia activa tunc solum postulant necessario distinctas actiones, cum non subordinantur in ordine ad efficiendum : posita veru inter ea subordinatione, stat eamdem actionem a duobus principiis activis procedere : sicut siepo eadem actio entitalive corresponde! instrumento, ut agenti per virtutem causa· principalis et ul agenti per propriam virtutem : quamvis hujusmodi virtutes distinguantur et diversa principia activa constituent, ut teti-

gimn- n, 10 et latius explicant N, Complût. loco ibi citato.

IG. Dices : actu» specificanfur et distinguuntur per objecta : ergo ubi sunt distincta appetibilia formaliter, debent dari distincti actus, quibus, appetantur. — Respondetur, quod etiam actiones specificautur el distinguuntur penes principia activa : et nihilomimi· distincti.'- principiis correspondet sæpn eadem actio entitalive. Car ergo non eodem proportionali modo objecta formaliter distincta attingi poterunt. per eundem actum? et præserlim quod principia activa, non tantum formaliter, sed etiam realiter distinguuntur; cum tamen inter objecta, de quibus loquimur (ut in plurimum, sit tantum distinctio formalis. Tunc igitur objecta et principia formaliter distincta requirunt distinctos actus entitalive, (piando non subordinantur in ratione objecti, aut principii ; quando vero subordinate concurrunt, non est necessarium actus distingui entitalive, sed sufficit unicus actus, in quo sint aliquomodo distincti et subordinati respectus ad prædicta principia et objecta.

Sed urgebis : quod licet medium subordinétur fini, ad quem est utile : non tamen in eodem objecto : ubi concurrat propria delectabilitas, vel honestas et utilitas ad alium finem, rationes istæ inter se subordinantur; cum nulla sit, quæ ordinetur ad aliam : ergo quamvis medium ad aliquem finem et ipse «finis possint subordinate uno actu attingi, sicut attinguntur per actum electionis ; objectum tamen, quod ex una parte secundum se est finis et ex alia medium ad alium finem, cujusmodi sunt omnes fines intermedii, nequibit secundum utramque rationem eodem actu attingi. — Adde : quod juxta doctrinam D. Thom. infraq. 11 ar. i, tuncsolum voluntas eodem actu fertur in finem et in id, quod est ad finem, quando non attingit utrumque immediate et in se ipso, sed unum in alio, aut unum in recto et aliud in obliquo : quando vero utrumque secundum so et in recto immediate attingit, expresse dicit D. Thom. quod sunt simpliciter duo motus voluntatis in utrumque : ergo quamvis possit actus voluntatis terminari ad appetendum medium propter finem, quomodo medium sumitur in recto et tinis in obliquo : aut ad finem, ut assequendum per media, quomodo finis attingitur in se, media autem ut continentur in ipso fine : repugnabit tamen, quod in eodem objecto

FtCpliCJr

Enen*»
lur.Alia
replica.

immediato rationem finis, quam habet secundum se et rationem medii ad alium ultimio-rem directe et formaliter attingat.

Hoc tamen parum urget, quoniam in objectis, de quibus loquimur, ita concurrunt propria delectabilitas, aut honestas, et utilitas ad alium finem. quod una est fundamentum alterius. Nam vel delectabilitas. aut honestas fundat utilitatem, vel ipsa utilitas delectabilitatem, aut honestatem : et sic habent sufficientem subordinationem. ut. eodem actu attingantur. Quod si prædictæ rationes nullam importarent connexionem; sed haberent se omnino disparate, ut poterit contingere, non contendimus attingi uno, et eodem actu : neque id requiritur ad veritatem nostræ assertionis, ut intuiti constabit. Ad id vero, quod additur ex D. Thom. dicen- lum est sanctum Doctorem loqui de medio ad aliquem finem, et de ipso fine, ad quod est tale medium, atque adeo de fine, et de mediis realiter distinctis : et de his asserit, quod si utrumque sumatur secundum se, et sicut in recto possunt terminare distinctos actus quamvis adhuc prout sic non absolute neget, quod unus, et idem actus entitativus possit ad utrumque terminari secus si unum in recto, et aliud in obliquo modo dicto sumantur. Nos autem loquimur cum in eodem objecto ratio finis, et ratio medii ad alium finem coincidunt, unaque. in alia fundatur; de quibus nunquam san tus Doct. asseruit, quod necessario requirant distinctos actus.

17. Ad secundam confirmationem, ut respondeamus, animadvertendum est primo ex tribus capitibus posse provenire, quod unum objectum appetatur propter aliud tanquam propter finem. Vel quia conducit, et habet influxum in illud, estque ejus effectivum : sicut medicina conducit ad sanitatem; et instrumenta artis ad artofactum. etc. et quod hoc modo appetitur, appetitur propriissime per modum medii, et. utilis; nam propria causalitas medii est, quod sit effectivum finis. Vel quia est pars ipsius integralis : quo pacto quilibet finis particularis, etiamsi in eo nullam efficientiam, aut utilitatem consideremus, appetitur propter finem universalem, qui est bonum satiativum coalescens veluti ex partibus integralibus ex omnibus finibus particularibus non ultimis. Unde quod sic appetitur propter aliud, quamvis sapiat conditionem medii, et ideo sæpe *medium* appelletur, non tamen proprie

comparatur ad illud tanquam incilium, sed tanquam finis particularis ad finita totalem, seu tanquam pars finis ad totum finem. Denique unum potest appeti propter aliud. non quia sit utile ad ipsum; aut quia sit ejus pars; sed quia infertur ex illo, et est ei connexum ratione participationis, et similitudinis, estque ejus quædam quasi extensio, et diffusio, qua ratione diximus disp. præcedenti dub. 5 omnes creatura amari a Deo. et ab habente charitatem immediate propter ipsum Deum tanquam propter finem. Quod autem sic appetitur propter finem, neque appetitur proprie loquendo tanquam medium ad ipsum, nec sicut finis partialis propter finem totalem, sed sicut objectum secundarium illatum ei primario, et cum illo connexo, modo dicto; vel ad summum tanquam secundarius finis, in quo primarius participatur, et per quem diffunduntur juxta dicta dub. cit. n. 74.

Secundo nota, quod si de electione proprie, et in rigore loquamur, secundum quod ab intentione, et ab aliis actibus distinguitur, objectum ejus proximum, et specificativum non est quicquidque bonum appetibile propter aliud, sed appetibile per modum medii, et utilis, ut dis. 1 dub. 4 vidimus. Et ratio est perspicua : nam sicut quia intentio ex se tendit ad finem, intentio proprie dicta debet immediate versari circa finem proprie dictum : ita quia electio ex se tendit ad medium, electio proprie sumpta debet versari circa id, quod proprie sit medium, atque adeo utile. Ex quo fit, neque actum, quo finis particularis appetitur propter finem universalem, neque illum, quo creaturæ per charitatem diliguntur immediate propter Deum, proprie esse electionem : nam cum nullum ex his objectis appetatur per modum utilis; sed vel tanquam finis partialis propter totalem, vel tanquam finis secundarius propter primarium, actus, qui ad illum terminatur, potius est quædam intentio secundaria, aut partialis, quæ ex subordinatione ad primariam terminatur ad appetendum finem partialem propter totalem, aut finem secundarium propter primarium: quam electio proprie dicta, de cujus ratione est, terminari ad utile ut utile.

18. Ex his constat, quod si loquamur de finibus intermediis, secundum quod appetuntur propter ultimum finem, sive particularem, qui est Deus, sive universalem qui est bonum satiativum actus, qui ad il-

los

los terniimitur, non est proprio diiectio, sed quædam intentio particularis, vel secundaria. Et ita ob hanc rationem non est necesse ad hoc, ut. appetantur propter se, et propter aliud, terminare illos duos actus intentionis, et electionis, qui in 2 confirmatione proponuntur, Nam tota illa appetibilitas est objectum intentionis ; et nihil est in ea, quod ad electionem proprio dictam pertineat. Quare quod attinet ad hujusmodi fines prædicta confirmatio locum non habet.

Sed dices, saltem erit necessarium, ut quilibet finis non ultimus terminet duplicem actum intentionis, alterum ut est appetibilis propter se, et alterum ut est appetibilis propter finem ultimum. Respondetur negando antecedens : quoniam prædictum finem esse appetibilem propter se, et propter ultimum, non est duplex appetibilitas ; sed una, et eadem, quæ utramque rationem includit. Nam sicut causalitas causæ secundæ efficientis adæquate sumpta non solum dicit influxum in effectum, sed dependentiam ipsius causæ secundæ a causa prima ; et seclusa qualibet ex his rationibus non remanet causalitas causæ secundæ : ita appetibilitas, et causantes finis non ultimi, essentialiter involvit, et quod sit appetibilis propter se, et quod in hac appetibilitate subordinetur fini ultimo. Et ideo si deficiat aliqua ex his rationibus, non potest intelligi appetibilitas finis non ultimi. Unde prædictæ rationes non constituunt duo appetibilia, quæ possint esse objecta duplicis intentionis. Dato vero esse distinctas appetibilitates, sufficeret essentialis connexio, et subordinate, quæ est inter eas, ut unico actu intentionis attingerentur. Si enim subordinate inter fines realiter distinctos, satis est, ut uno actu plures simul intendatur, ut n. 1 ex D. Thom. vidimus : quæ ratio obstare poterit, ut duplex illa appetibilitas essentialiter subordinata, et identificata, eodem actu intentionis simul appetatur?

19. Cæterum quia assertio nostra non solum intelligenda est de finibus intermediis in collatione ad ultimum, sed etiam de ipsis finibus intermediis collatis inter se : ut dum appetimus unum propter aliud : ex quibus eo ipso, quod uterque particularis sit : nullus videtur posse ordinari ad alterum, nisi per modum medii, et utilis. Respondendum adhuc est prædictæ confirmationi cum N. Cornejo ubi supra posse eundem actum entitativum

Satinant. Curs, theolog., tom. V.

exercere formaliter munus intentionis, et electionis, et utriusque denominationem suscipere quando in objecto talis actus cum aliqua subordinatione concurrunt propria delectabilitas, aut honestas, et utilitas ad alium finem, ut sæpe sæpius accidit. Neque hoc videri debet difficilior, quam quod eadem actio entitativa, v. g. scissio artificiosa, procedat ab instrumento, puta a serra, ut agente, cum virtute propria, et per modum causæ principalis; tum per virtutem receptam ab agente principaliori, et sic per modum instrumenti, in quo nullus invenit repugnantiam. Ut enim sæpe diximus, ita se habent *appeti propter se* ratione propriæ honestatis, vel delectabilitatis, *et appeti propter aliud* ratione utilitatis : sicut agere a se ratione propriæ virtutis; et agere motum a causa secunda particulari per ejus virtutem. Quare si hoc potest unica actione fieri, non est cur illud exigit plures actus.

Nec refert, si urgeas, intentionem et electionem pertinere ad distinctas species; ergo non possunt esse idem numero actus : nam quæ differunt specie a fortiori debent distinguere numero. — Respondetur, etiam actionem et passionem pertinere ad distincta genera et nihilominus sunt idem numero motus entitativi, ut probant N. Comp. lib. 3 Phys. disp. 17 q. 2, et eadem numero qualitas, v. g. calor potest simul pertinere ad speciem dispositionis et ad speciem passibilis qualitatis, ut ex Philos. observat recto D. Th. infra q. 49 art. 2 ad 1 ; ita ergo dicendum est, quod licet intentio et electio ad diversas species pertineant, possunt in eodem numero actu conjungi cum sola distinctione formali.

DUBIUM II.

Utrum intermedia respectu anteriorum exerceant proprie rationem finis?

Institutio hujus dubii eo tendit, ut doctrina in præcedenti stabilita ad speciales fines intermedios, in quibus potest esse major difficultas, applicetur. Hujusmodi autem sunt, quæ absolute dicuntur *intermedia* : quorum naturam oportet primo loco breviter explicare.

be quibus intermediis difficultas pruccdat.

Cum ea sit intermedii natura, ut inter duo extrema versetur : quoti s ad assequendum aliquem finem plura media ordinantur, omnia, quæ cadunt inter primum et ipsum finem, *intermedia* dicuntur : ul si ad sanitatem comparandam, v. g. ordinetur extenuatio humorum et ad extenuationem purgatio, ad purgationem potio medicinalis et ad hanc ejus confectio, priusque ad eandem conficiendam herbarum collectio, etc. in quorum quolibet duplex respectus considerari debet ; alius ad media antecedentia, qua» ad ipsum ordinantur et ad actum voluntatis, quo propter ipsum appetuntur et alius ad subsequentem finem, ad quem deservit. Et quamvis ratio hujus posterioris respectus perspicuum sit nullum illorum exercere rationem finis; quin putius talis respectus est propriissima ratio medii; remanet tamen non parva difficultas, an ratione prioris vera ratio finis eis conveniat.

Htcrnie
üior.m. Quod ut melius intelligatur, animadvertendum est, intermedia prædicta esse in duplici differentia: quædam enim sunt, qua» per se primo exprimunt sufficientem honestatem, aut delectabilitatem, ratione cujus etiam si ad alium finem particularem non ordinentur, possunt appeti propter se, et quæ simul ratione ejusdem honestatis, vel delectabilitatis fundant utilitatem et conducentiam ad alium finem particularem magis ultimum, in quem possunt ab operante referri; ul cum aliquis, v. gr. appetit bonum humilitatis propter bonum pœnitentiæ et hoc rursus propter bonum religionis, quod adhuc ordinat ad bonum obedientiæ, vel justitiæ. legalis; quolibet enim ex istis bonis etiamsi præsciûdamus utilitatem ad aliud, affert per se. primo propriam honestatem, propter quam est appetibile et simul ratione talis honestatis fundat conducentiam ad alium finem, propter quæ potest appeti. Et de similibus intermediis ostensum est dub. præced., etiam cum propter aliud appetuntur, conservare respectu antecedentium rationem finis.

21. Alia sunt intermedia, quæ seclusa, aut præcisa utilitate ad aliud, nullam per se exprimunt appetibilitatem : et ,deu cessante line, ad quem ordinantur, non habent

in se undo desiderentur. Hujusmodi sum qua diximus ordinari ad sanitatem, ul estenuntio humorum, deambulatio, aut purgatio, potio, ejus confectio, etc. inter quæ etiam enumerat Arislot. t Elii c. cap. 7. Divitias, fistulas, et alia instrumenta, quæ ad ministerium humane vitæ necessarii, vel milita esse solent : uti calafnus, cultellum, penicillum et similia. Quorum acquirendorum gratia plura fieri solent : nec tamen si secludamus conducentiam ad finem, propter quem quærentur, remanet in eis saltem per se, et quatenus intermedia sunt; propria aliqua appetibilitas. Et hæc suat quæ ad præsens dubium spectant, et quæ proprie absolute *intermedia* vocantur. Illa vero priusquam reipsa sint, et nun incongrue appellantur *fines intermedii*, non tamen absolute dicuntur *intermedia* : eo quod nomen *intermedii* absolute prolatum plus exprimit de ratione medii, quam de ratione finis : sed appellantur *fines non ultimi*, magis, vel minus proximi, aut remoti.

Consuito vero diximus in prædictis intermediis non remanere appetibilitatem, si secludamus conducentiam ad finem, etc. Quia an ipsa eorum utilitas fundet, vel secum afferat aliquam aliam appetibilitatem essentialiter cum illa connexam, et ab ea dependentem, ratione cujus propter se appetantur, et anteriora media ad illa ordinantur? in processu dubii examinandum est. — Addimus etiam *saltem per se, et quatenus intermedia sunt*; quia non refert prædicta intermedia aliunde habere aliquam delectabilitatem, et honestatem, quoties talis delectabilitas, aut honestas per accidens se habet, et quasi extranee ad eorum utilitatem, ut. cum contingit potionem medicinale esse sapidam, ratione cujus ultra conducentiam ad sanitatem, habet, quod delectet gustum : aut cum ratione amaritudinis affert secum honestatem mortificationis. Talis namque delectabilitas, aut honestas non convenit prædictis intermediis per se, et quatenus intermedia sunt, sed conjungitur cum eis per accidens, et omnino de materiali, et ideo quod attinet ad præsens, non est magis de ea curandum, quam si ibi non esset. Quare intermedia, in quibus reperia fuerit, non idcirco excludentur ab instituto nostri dubii, quamvis nec sit de illa curandum, sed ab eis omnino abstrahendum.

§ IX.

iera sententia testimoniis D. Thom. cl Arial, demonstratur.

Uⁱci. 22. Dicendum est ergo intermedia pno-
tu dicta in ordine ad anteriora media, et ad
actum voluntatis, quo appetuntur, exercere
veram rationem finis. Hanc assertionem
docent plures ex his, quos dub. p^recedenti
retulimus : ul ex antiquis Ægid., Gabriel,
el O'Kam, et ex discipulis D. Thom. Ferrar.,
Alvar, et N. Cornejo locis ibi citatis. Kⁱ
illam supponere videntur Medina, Curiel,
Valent, et alii, qui concedunt plures fines
intermedios ex natura rei subordinates.
Nam subordinate ex natura rei inter plura
intermedia, vix nisi in bis, de quibus lo-
quimur in hoc dubio, poterit roperiri. Con-
sentit etiam Fonseca 5 Metaph. c. 2 in
expositione textus littera J/, quamvis pos-
lea q. 10 sect. 2 in oppositum inclinare
videantur. Et ex parte Lorca in p^ræsenti
disp. 6 ubi intermediis tribuit causalitatem
finis inadæquatam : nempe, quod alia ap-
petamur propter ipsa : non autem, quod
ipsa appetantur propter se. Nostram etiam
assertionem, ut probabilem, et in via D.
Thom. omnino certam tenet Ægid. a P^rae-
sentat. lib. 1 q. 10 artic. 3 § 5 el alii. Et
hæc sane fuit mens Aristot. 1 Ethic, c. 7
cujus verba num. 1 retulimus, nam post-
quam dixit esse plures fines, ex quibus
quosdam ob alios expetimus, posuit exem-
plum, ut *divitias, fistulas, instrumenlaque
omnia* : quæ sunt nostra intermedia.

l^oci. Deinde 5 Metaph. c. 2 statuit causam
quatuor modis dici. Et postquam enume-
ravit materialem, et efficientem, accedens
ad finalem sic ait : *Amplius, ul finis hoc
autem est, quod esi cujus causa, ut ambu-
landi sanitas; nam quare ambulavit? dici-
mus ul sanciar; el dicentes ita putamus
reddidisse causam : et quæcumque movente
alio fiunt infra finem, ut attenuatio, aul
purgatio, aul pharmacies, aul organa, etc.*
ubi Angel. Doct. sect. 2 sic ait : *Quarto
modo dicitur causa finis: hoc autem est. cu-
jus causa aliquid fit, sicut sanitas est causa
ambulandi. El quia de fine videbatur minus,
quod esset causa, propter hoc, quod esi ulti-
mum non esse, ideo specialiter probat de fine,
quod sil causa. Nam hæc quæstio quare, vel
propter quid, quæritur de causa. Cum autem
quæritur quare, vel propter quid quis ambu-
lat? convenienter respondentes dicimus, ul
sanetur: el sic respondentes opinamur red-*

*dere causam. Inde palet, quod finis est
causa. Non solum aulem ultimum propter
quod efficiens operatur, dicitur finis respectu
præcadentium, sed etiam omnia intermedia,
quaesunt inter primum agens, el ultimum
finem, dicuntur finis respectu præcedentiam.
Et eodem modo dicuntur causa, unde prin-
cipium motus respectu sequentium: sicut
inter medicinam, quæ est primum agens in
hoc ordine, et sanitatem, quæ est ultimus
finis sunt ista media, scilicet attenuatio,
quæ est propinquissima sanitati in his, quæ
superabundant in humoribus, el purgatio,
per quam acquiritur attenuatio, et Pharma-
cia, idest medicina laxativa, el ex qua pur-
gatio causatur. el organa, idest instrumenta,
quibus medicina, vel pharmacies præparatur,
cl ministratur. Hujusmodi etiam omnia sunt
propter finem, el tamen unum eorum esi
finis alterius; nam attenuatio est finis pur-
gationis, el purgatio pharmaciæ. Hæc divus
Thomas exponens Philosophum.*

Nec minus clare pro nostra sententia lo-
quitur uterque 2 Physic, cap. 3, ubi fere
eadem verba repetit Aristot. et in ultimis Aristot^L
secundum translationem antiquam sic ait r
*El quæcumque jam movente alio intermedia
sunt finis, ul sanitatis; macies, aul purga-
tio, aul poliones, aul organa, superque di-
vus Thomas : Addit (inquit) quod omnia, D.Tbnm.
quæ sunt intermedia inter primum modum,
seu ultimum finem, omnia sunt quodam-
modo fines : sicut medicus ad sanitatem in-
ducendam extenuat corpus; el sic sanitas
est finis maciei; maciem autem operatur
per purgationem, purgationem aulem per
polionem, polionem aulem præparat per ali-
qua instrumenta: unde omnia hæc sunt quo-
dammodo finis. (Addit quodammodo, quia
licet veri, et proprii, sunt tamen fines im-
perfecti, ut infra dicemus) nam macies est
fines purgationis, et purgatio polionis, cl
potio organorum, el organa sunt fines in
operatione, vel inquisitione organorum. Et
hoc inducit ne aliquis credat, quod solum id,
quod est ultimum, sil causa, sicut cujus
gratia propter hoc, quod hoc nomen finis
ultimum quoddam videtur esse. Est igitur
omnis finis ultimum, non simpliciter, sed
respectu alicujus. Eadem sententiam do-
cet D. Thom. aliis quamphirimis in locis,
quæ dub. p^ræced. num. 1 citavimus, p^ræ-
sertim vero 3 cont. Gent. c. 2 ratione 2,
sic habet : *Omnia intermedia inter agens,
el ultimum finem, sunt fines respectu prio-
rum, cl principia activa, respectu sequen-
tium.**

SiHt'fri
l.dhl
Aristo-
tel.

Hejici-
tor.

23. Quæ testimon a saltem, quod attinet
nd D. Thom adeo sunt perspicua, ut ipsi
adversarii fateantur Aug. Doctor, contra
se, et pro nobis stare. Quod vero attinet ad
Arist. concedunt Vasq. et Ægid. a Prm-
sent, duo posteriora esse extra rem. Quia
(inquiunt; sensus illorum verborum, d qua-
cumque movente alio intermedia, sunt finis,
non est, quod intermedia sim tines, seu
habeant rationem finis sed quod sunt, et
fiunt gratia finis : nam ly finis non est in
eam nominandi, sed gignendi. El ita colli-
gunt ex textu græco, quem mea quidem
sententia ait Vasq. omnes translatâmes
melius vertere potuerunt. Ipse vero reddens
verbum pro verbo sic transfert : El qua-
cumque movente alio intermedia (supple
iunl), fiunt ipsius finis (supple causa), sup-
pleri enim debet vox vev/i latine causæ.
vel gratia, quam sæpius praemiserat Arist.
et stylo suo laconico ibi praetermisit : cui
interpretationi favere etiam videtur, quod
statiin sequitur in genitivo : ut sanitatis
macies, etc. Nam idem casus esse debet ly
finis, et ly sanitatis; eritque legitimus
sensus, vel quod omnia illa intermedia,
r.empe macies, purgatio, etc. sum alicujus
finis, scilicet sanitatis : vel quod sicut ma-
cies est alicujus sanitatis, sic praedicta in-
termedia habent esse alicujus tines Colli-
gunt quoque id ex verbis sequentibus, ubi
Philosophus, ut rationem redderet prio-
rum verborum, subdit : Omnia enim hæc
finis gratia sunt. Sane ad ostendendum in-
termedia esse fines, non erat congrua ratio,
quod sunt, vel fiunt gratia finis, cum po-
tius ex hoc habeatur esse dumtaxat media,
et fieri propier finem.

Verum enim vero cum Aristotelis testi-
monia non minus bene, imo longe melius
ab Angelico Doct. ejus interprete fidelis-
simo, quam a praedictis auctoribus exa-
minata, perpensa, et penetrata fnh-se
existimare debeamus, merito ipsius inter-
pretationem credimus esse omnium ad:e-
quatissimam, ac proinde cæteris praeferen-
dam. — Jam vero, quod attinet ad casum
illum finis an sit nominandi, vel gignendi,
non multum refert, nec expositio Ang.
Doct. ex eo dependet, ut statim videmus.
Mirum tamen est, velle Gabrielem Vasq.
ut novam ejus versionem omnibus anti-
quioribus praeferamus. Praesertim cum sit
valde contingens in ipso graeco codice, ex
quo transcripsit a tempore, translationis
antiquæ, quam secutus videtur D. Thom.
errorem aliquem irrepsisse, apparereque

nunc in genitivo, quod ab Arist. positum
fuit ut nominativum. I

Nec lectioni l). Thom. dissonat serfs
contextus, et quoti post verba illa quæcum-
que movente alio intermedia sunt finis, ad-
ditur immediato in genitivo, ut sanitatis
macies, aut potio, etc. Nam formalissima
sensus est non quod intermedia sunt ali-
quid finis, qui est sanitas, aut quod sunt
gratia finis, eo modo, quo macies est gra-
tia sanitatis : sed quod licet sint veri lines,
non sunt fines absoluti, et impendentes ab
aho fine ejusdem ordinis, sicut est sanitas:
sed sunt fines ut ipsius sanitatis : id est,
qui in sua finalizatione a sanitate, ut a fine
ultimo illius ordinis dependent : atque adeo
sunt tali modo fines, ut simul sint media;
sine eo, quod illud possit ab hoc praescindi.
Cum vero prosequitur textus, macies, aut
purgatio, aut organa, est sane concisa, et
eliptica oratio : et in ea assignat Philoso-
phus, quæ sint illa intermedia, quæ asse-
verat esse fines, ut sanitatis, quasi apertius
diceret : hujusmodi intermedia, quæ appel-
lavi fines, ut sanitatis sunt macies, purgatio,
polio, etc. Quare dum subdit : Omnia hæc
finis gratia sunt, reddit rationem, non pri-
mæ propositionis, videlicet, quare inter-
media sint finis, ut sanitatis : sed secunda?,
nimirum, quare inter prædicta intermedia
numerantur, macies, potio, el organa ; nam
hujus optima ratio est, quod omnia hæc
sunt gratia finis, scilicet sanitatis, siqui-
dem eo ipso debent mediare inter ipsam
sanitatem, et agentem, qui eam intendit:
ac proinde debet eis convenire natura, et
conditio intermediarum, et ad hoc deservit
immediate prædicta causalis.

Et sane juxta expositionem adversa-
riorum talis causalis superlinit : quia si
illa propositio : El quæcumque movente alio
intermedia sunt finis, debet ita intelligi, ut
ly finis sit in casu gignendi, ac proinde, ut
suppleri debeat causa, vel gratia, et sil
sehsus, quod intermedia sunt, vel causa
finis, ut Vasquez, et Ægid. contendunt, ut
quid adderet Philosophus : Hæc omnia finis
gratia sunt, nisi ut probaret idem per idem,
et supertlue repeteret? Amplectenda igi-
tur est nosira expositio.

24. Quamvis autem hac via incedendo a ^s-I
perspicuum sit testimonia Aristot. con-
gruentissime adduci pro nostra sententia : Piesa-
et omnia, quæ Vasq. et Ægid. contra ex-
positionem Angelic. Doct. o jiciebant, fa- l ** I
cile corruant : non tamen prædicta exposi-
tio alligata est ad hoc, quod casus ille, de
quo

V<n
!««
ln#
kK

quo crut dies ilium, «it oominativu<, vol genitivus : sed in ipso coniectu in verbis antecedentibus habuit I). Thom, in utroque loco sufficiens fundamentum ad Philosophum sic interpretandum, et subintelligendum prædictum nominativum, sicut intellexit I Metaph. ubi in nulla translatione talis casus haberi. Et ideo quidquid circi hoc dicatur, et quamcumque versionem sequamur, optime quadrat ejus expositio. Quoi facile animadvertet, qui seriem contextus utriusque testimonii accurate perspicual. Nam postquam in prioribus verbis statuit Aristot. dari quartum genus causæ, quæ dicitur finis, *amplius ut finis*, et hanc difflinivit, quod est *cujus causa* (intellige) *fit aliquid*, procedit, ut explicet qui sint hujusmodi fines, seu quibus in rebus ratio causæ finalis a se difflinitæ inveniat : et cum primum exemplum posuisset in sanitate, *cujus causa fit deambulatio : ut ambulandi sanitas*, reddidissetque pro ratione, *quia interroganti, quare ambulavit? dicimus ut sanetur : et dicentes ita, putamus reddidisse causam*; adjungit immediate in 5 Metaph. juxta translationem Argiropyli : *El quæcumque alio movente inter ipsum, et finem fiunt, ut intermedium, sanilalemque macies, aut purgatio, aut instrumenta*. Utrobique autem ne sensus maneat omnino imperfectus, hæc posterior clausula conjungi debet cum prima, in qua positum fuit exemplum de causa finali in sanitate : nam revera omnia illa verba *quæcumque movente alio*, etc. nihil aliud continent nisi ampliationem, et extensionem prædicti exempli ad alios fines minus notos, hujusmodi sunt omnia intermedia ad ipsam sanitatem, videlicet attenuatio humorum, purgatio, etc. in quibus non ita ad sensum apparebat, quod essent fines.

Quod melius patebit, si secernamus claritatis gratia clausulam illam interjectam immediate ante prædicta verba, in qua redditur ratio, quare sanitas sit causa ambulationis : quod sine periculo variationis sensus optime fieri potest, remanebitque series contextus in hunc modum : *Amplius (supple dicitur causa) ut finis : hoc autem est, quod est cujus causa : ut ambulandi sanitas : et quæcumque movente alio fiunt infra finem* ■ seu ut alia translatio) *quæcumque inter movens, et finem media fiunt, ut attenuatio, aut purgatio, etc. intellige. sunt etiam cujus causa, sicut est sanitas*. Nisi enim exemplificatio ad omnia se extendat, et hæc posterior clausula, quæ agit de intermediis

cum primi, quæ agit de sanitate, nonne talur, ut sit sensus omnia prædicta, scilicet sanitatem, et intermedia esse id *cujus causa*, posteror clausula non rem, neque reddet sensum perfectum, ut consideranti patebit, imo non erit supra quod cadat causalis, quæ sequitur : *hec namque omnia finis causa fiunt*.

25. Nec refert, quod prædicta causalis non videtur reddere rationem, quare intermedia sint fines : cum potius in ea dicatur, quod i fiunt causa linis. Nam Philosophus his verbis vel non reddit immediate rationem. quare prædicta intermedia sint fines, sed quare inter ea, quæ fiunt infra finem, atque adeo inter prædicta intermedia, attenuatio, purgatio, et pharmacia annumerentur, ut n. 22 tetigimus : hujus enim optima ratio est, quod omnia hæc fiunt causa finis. Vel voluit ostendere, omnia prædicta esse fines, non quomodocumque, sed intermedios, et subordinatos sanitati tanquam ultimo fini in illo ordine : et id optime habetur, ex eo quod ab agente fiant non præcise propter se, sed causa ipsius sanitatis.

Neque etiam refert, si objicias cum Ægidio, quod juxta hanc explicationem non solum intermedia, sed etiam primum medium haberet rationem finis : siquidem Arist. loquitur de omnibus, quæ fiunt inter agens, et finem : hoc autem manifeste est falsum : nam propter primum medium nihil est, quod appetatur; et sic non est respectu, cujus rationem finis exerceat. — Respondetur enim primum medium esse ipsam operationem agentis propter finem; unde sicut hæc operatio proprie non mediat inter agens, et finem, sed tenet se omnino ex parte agentis, quod in ratione talis constituit, nec ponit in numero cum ipso ; ita nullum ex his, quæ inter agens, et finem mediant, de quibus loquitur Arist. habent rationem primi medii ; sed omnia supponunt primum medium, scilicet prædictam operationem.

§ III.

Eadem sententia ratione fulcitur.

26. Deinde probatur nostra assertio ratione. Quoniam ad veram, et formalem rationem linis sufficit, ut aliquid fiat gratia ipsius, seu propter illum appetatur; hæc est enim finis diffinitio desumpta ex Arist., sed hoc habet intermedia, de quibus loqui-

Ohio
120-

Dilum.

asst-mv

*

I
y

mur; ergo convenit illis vora ratio finis. Minor, quæ solum indiget probatione, suadetur; nam sicut in quolibet ordine omnia modia, seu intermedia ordinantur ad linem ukimum illius Ordinis, et ob id omnia fiunt, et aptetuntur propter ipsum : ita ad primum •intermedium ordinatur primum medium, et utrumque ad intermedium secundum. et sic de aliis ; eodemque ordine unum appetitur, et lit propter aliud, et illud propter aliud usque ad ultimum. Quod i; arte medicina exemplo ab Arist. et D. Thom. repetito, facile potest explicari. Etenim sicut omnia, quæ me licus successive ordinat ad acquirendam sanitatem; uti est collectio herbarum, potio medicinalis ex eis confecta, purgatio, quæ fit media tili polione, extenuatio humorum, quæ fit per purgationem, etc. ordinantur a ipsam sanitatem, et ideo omnia fiunt ipsius gratia, appetunturque propter illam : sic ex prædictis mediis, collectio herbarum fit, et appetitur propier conficiendam potionem, et potio propter purgationem, purgatio vero propter humorum extenuationem ; et sicut, quod fuerit posterius, semper dependet a priori, et habet esse ab illo in genere causa» efficientis : ita semper quod est prius, ordinatur ad posterius, dependetque ab eo in genere finis.

J cor-Bat

Confirmatur : nam illud est vere, et proprie finis, per quod respondetur «ad interrogationem *propter quid*; hac enim ratione ostendit Arist. sanitatem esse causam finalem deambulationis : quia quærenti *propter quid infirmus deambulet?* respondemus, *ut sanetur* : et ita respondentes (inquit Philos.) *putamus reddidisse causam* : sed interroganti *propter quid fiat collectio herbarum?* legitime respondetur, *propter conficiendam polionem* : et eodem modo quærenli *propter quid fiat polio?* optime dicitur ; *propter humorum attenuationem, vel purgationem* : ergo unumquodque ex his respectu priorum exercet proprie rationem finis.

2 con-Ünii.

27. Confirmatur secundo ; id, a quo aliud dependet in genere causæ finalis, çxercet erga illud rationem finis, ut est per se notum : sed priora media dependent a posterioribus in prædicio genere : ergo, etc. Minor quoad aliquod genus dependentia) a nemine negatur. Quod autem prædictum genus sit causæ finalis, constat : Tum a sufficienti enumeratione ; quia neque est causa) efficientis potius enim in hoc genere secundum melius pendet a

priori) neque etiam est materialis aut formalis, ut ex se liquet. Tum etiain, quid unum intermedium ab alio solum possej dependere, vel sicut a medio ad ipsum : vel sicut ab ejus fine : at certum est, dependentiam j rioris medii a posteriori non esso, ut a medio ad ipsum : ergo debet esse sicut a tino.

4

Confirmatur denique : nam respectu- n»cujuslibet medii debet assignari aliquis finis proximus, qui immediate terminet, et specified ejus utilitatem : sed respectu primi medii ad sanitatem, puta potionis medicinalis hujusmodi finis non est ipsa sanitas, quæ esi linis ultimus in illa serie : ergo debet esse aliquod ex intermediis : illud nimirum, quod immediate subsequitur at potionem, et ad quod immediate illa deservit scilicet humoris attenuatio. Major, et consequentia constant : minor vero probatur : nam ille est finis omnino proximus cujuslibet medii, in quem proxime influit, et ad quem ejus utilitas proxime conducit: at potio non est proxime utilis ad sanitatem, nec proxime in illam influit, sed media attenuatione humoris, ita ut si hanc attenuationem non efficeret, nullam haberet convenientiam ad sanitatem : ergo finis illius omnino proximus non est sanitas, sed prædicta attenuatio. Praeterea medium, et finis omnino proximus debent inter se immediate proportionari, debeique sicut medium a fine in senere finis, ita finis a medio in genere efficientis immediate pendere : unde ille erit finis proximus cujuslibet medii, cui tale medium immediate commensuratur, et in quem immediate effective influit : sed potio non commensuratur cum sanitate, neque influit immediate in illam, sed media attenuatione : ergo hæc, non vero sanitas est linis illius immediatus.

Adde, quod potio non amittit suam utilitatem, et suam efficientiam in ratione medii, ex eo quod aliquando non influat in sanitatem, si tamen sufficienter influit ad humorem expellendum. Non enim dicenda est inutilis potio, quæ hunc posteriorem effectum sufficienter præstât, quamvis non præstet illum priorem : ergo finis proximus, per ordinem ad quem dicitur utilis, et a quo utilitas hæc specilicalur non est sanitas, sed prædicta expulsio ; alioqui ubi impediretur sanitas, utilitas potionis (saltem in actu exercito) omnino tolleretur.

I'rxcludilur responsio Gabrielis Vasquez.

l < μ μ λ «

28. Occurrunt adversarii huic nostræ rationi : quoi licet voluntas cum appetit plura intermedia subordinate, velit unum illorum esse, aut fieri propter aliud, quatenus vult unum ordinari, et deservire ad comparandum aliud : non tamen proprie loquendo unum vult propter aliud : quia hæc posterior locutio denotat, quod velit unum, quia vult aliud, atque adeo volitionein unius esse causam volendi aliud : ad quo necessaria erat in illo prius volito, ultra appetibilitatem utilis, quæ est appetibilitas medii, aliqua appetibilitas absoluta honesti, aut delectabilis, ratione cujus possit exercere causalitatemimportatam per particulam *propter*, quam in intermediis, de quibus loquimur, supponimus non reperiri. Ita Vasquez disput. 4 cap. 4. Quam evasionem confirmare nititur ex Angel. Doct. l p. q. 19 art. 5 et l cont. Gent. c. 86 et 87 ubi docet, quod cum dicimus Deum velle unam creaturam propter aliam non est sensus velle unam, quia vult aliam : sed solum velle unam esse propter aliam, seu ut sit alia. Quod ideo S. Doct. asseruisse putat Vasq. quia omnes creatura respectu divinæ voluntatis, habent se, ut media inter se ordinata ad divinam bonitatem, quæ est ultimus finis : ita ergo dicendum erit de quibuslibet intermediis, quoties omnia ad alium finem ordinantur.

Ad l confirmationem ex doctrina ejusdem auctoris, et aliorum posset responderi particulam *propter* quoties refertur ad intermedia non importare proprie loquendo causalitatem finalem, aut respectu prioris medii, aut respectu voluntatis : quasi voluntas ab uno intermedio moveatur ad volendum aliud : sed significare dumtaxat ordinem prioris medii ad finem per intermedium. — Ex quo ad secundam, et tertiam dici posset unum intermedium non dependere ab alio posteriori tanquam a causa, neque efficienti, neque finali, sed omnia ordine quodam dependere a fine.

lapa-
rMtar.

29. Sed hæc solutio non satisfacit: Tum quia falso dicitur veritatem illius locutionis *telle unum propter aliud* necessarium esse volitionem unius esse causam volitionis alterius. Nam Deus propriissime dicitur velle creaturas propter se tanquam propter finem; et tamen volitio sui non est ei causa volendi creaturas, cum sit una, et eadem

simplicissima volitio, quæ secundum nullam sui rationem potest habere causam. D^o quo videndus est D. Thom. l p. q. 19 art. 5, et quæ nos ibid, circa secundam conclusionem adnolavimus. Tum etiam, quia esto ad prædictam locutionem requireretur id, quod ait Vasquez, non idcirco desineret habere locum in intermediis. Nam revera sicut volitio sanitatis, verbi gratia, est causa volitionis purgationis, eo quod ex amore illius movetur infirmus ad appetendum istam : ita volitio purgationis est causa volitionis potionis. Unde hæc est legitima causalitas : *quia infirmus vult purgationem, vult potionem*. Quod a leo verum est, ut etiamsi infirmus vellet sanitatem, si tamen non vellet purgationem, ad quam potio medicinalis deservit, non vellet prædictam potionem : ergo ob hanc rationem non debet intermediis denegari ratio finis.

Adde, salis esse ad efficaciam nostræ rationis, quod in toto rigore sit vera illa prima locutio, quam Vasquez admittit, nempe *quod voluntas appellit unum intermedium fieri, et esse propter aliud*. Nam eo ipso, quod voluntas sic velit; et fiat sicut ipsa vult, verum est unum intermedium fieri, et esse propter aliud, ac proinde hoc posterius esse talis conditionis, ut aliud fiat propter ipsum. Quod, et nihil amplius postulat in toto rigore diffinitio finis.

Neque id, quod in sui favorem adducit ex D. Thom. ei favet : nam Angel. Doct. non idcirco negat Deum velle unam creaturam proprie propter aliam, quia una non sit finis alterius : sed quia respectu volitionis divinæ, quoad activam terminationem, sicut nulla creatura potest habere rationem objecti formalis, ita nec rationem finis, ut disputatione præcedenti dub. 4 explicuimus. Cum quo stat, quod sicut ex parte ipsarum creaturarum Deus vult unam esse propter aliam, sic etiam vult unam esse finem respectu alterius. Unde potius ex hac doctrina D. Th. nostra roboratur.

Neque etiam est alicujus roboris solutio, quæ adhibetur confirmationibus : nam particula *propter* non importat purum respectum, sed veram, et realem causalitatem : et ideo ubi hæc non datur, quamvis detur ordo unius ad aliud, non habet locum prædicta particula : non enim dicimus unum relativum esse propter aliud, quamvis dicat ordinem ad ipsum; quia unum non est causa alterius, sed sunt simul natura : imo si proprie loquamur, particula *propter* non importat quamlibet causalita-

Impu
gnator
soluti
in con-
Ur-
natio-
nis

{ H H I
IsHgMnj
ftHiswS

B B H

tom. sod determinate dicit causalitatem finalem : et ita non dicimus *visionem esse propter colorem*, quamvis respiciat illam tanquam terminum, dependeatque ab eo in genere causæ formalis objectivæ, non nisi quia non dependet, ut a fine. Cum igitur de intermediis, ut ostendimus, verissime dicatur unum *esse propter aliud*, consequens est, dari inter ea non quemcumque ordinem unius ad aliud sed ordinem medii ad finem, atque adeo verum influxum, et causalitatem finalem.

30. Deinde occurrunt alii, quod licet unum intermedium moveat ad appetendum aliud : ut attenuatio humorum ad sumendam potionem ; non tamen id præstat ratione sui, aut in virtute propria, sed ratione, et in virtute finis principalis intenti, scilicet sanitatis : et ideo non tam dicendum est causa, ut aliud fiat propter ipsum, quam, ut fiat propter principalem finem. Unde proprie, loquendo prædictam intermedium potius se habet, ut medium, per quod finis diffundit suam motionem ad priora media, quam, ut verus finis, qui per se moveat ad illa. Potestque hæc solutio roborari exemplo instrumentorum, quæ pertinent ad genus causæ efficientis (quibus intermedia per omnia assimilantur). Etenim cum agens principale ad eundem effectum prestandum assumit plura instrumenta, et medio uno movet ad aliud, ut cum medio ligno movet securim ad scindendum, non idcirco aliquod ex prædictis instrumentis efficitur causa principalis, vel amittit rationem instrumenti : quia licet unum moveat aliud, non id præstat in virtute propria, sed in virtute agentis principalis cujus causalitatem veluti defert ad posteriora instrumenta, ita ergo proportionem servata, philosophandum erit de intermediis quoties plura inter se subordinata ad eundem finem ordinantur.

Pnext
luditur.

Verum neque ista solutio quamvis majorem probabilitatis speciem habere videatur) enervat vim nostræ rationis : potius enim exemplum, quod pro se adducit, doctrinam nostram confirmat. Quia juxta communem Thomistarum sententiam quam probant N. Complut., lib. 2 Physicæ disp. 12 dub. 2) omnia instrumenta, quæ mediant inter agens principale, et ultimum effectum, taliter agunt, et movent unum ad aliud in virtute ipsius agentis principalis, quod in unoquoque eorum debet simul reperiri aliqua propria virtus activa per quam, et non per solam virtutem prædicti

agentis primum instrumentum agit aliquid in secundum, ut omnia simul cum eodem agente influunt aliquid proprium in ultimum effectum : atque adeo taliter unumquodque eorum exercet munus instrumenti, ut rationem causæ principalis non ex toto amittat. Si igitur servata proportionem philosophandum est de intermediis (ut revera philosophandum esse existimamus) plane deducitur, quodlibet ex illis taliter movere in virtute finis principalis, et propter illum appeti, ut habeat simul bonitatem, et appeubilitatem sibi propriam, ratione cujus (quamvis semper cum dependentia a mutatione principalis finis) possit movere, et appeti propter se ; necnon et alia propter ipsum.

31. Pro cujus majori intelligentia, et a m.* nostræ assertionis confirmatione animadvertendum est, quod ubi causa efficiens continet effectum producendum adæquate secundum omnes rationes, secundum quas petit produci, non indiget instrumentis ad operandum : ut patet in Deo, qui quoniam omnem effectum perfectissime continet, nullo instrumento indiget : licet aliquando utatur eis dignatione, qua vult associari sibi creaturas in operando, ob idque potest indifferenter quolibet instrumento uti. Tunc ergo causa efficiens indiget instrumento, quando effectus non continetur in ea complete, et adæquate, sed reperitur in illo aliquis gradus, modus, vel formalitas, quæ in virtute ipsius causæ non præexistit. Et ideo, ut producatalem effectum, indiget adjuvari per aliquod agens inferius talis conditionis, ut in eo illud, quod principali deest, præcontineatur ; ac proinde, quod non solum deferat (ut sic dicamus) ejus causalitatem ad ultimum effectum, sed defectum illius suppleat, attingatque virtute propria illam formalitatem, modum, aut gradum, quem virtus principalis agentis nequit attingere. Atque ita contingit in agentibus creatis ; quæ propterea ad determinatos effectus indigeni determinatis instrumentis, sine quibus, vel cum aliis, vel nullo modo, vel non ita bene illos efficerent. Homo, v. g. utitur calamo ad scribendum, et penicillo ad pingendum, quibus uti non posset ad secundum : assumit vero securim ad secandum, quæ non posset assumi ad scribendum, nec ad pingendum. Et hoc non ob aliam rationem, nisi quia cum homo instrumentis utatur ex indigentia, et in auxilium (ut ita dicamus) suæ virtutis productivæ,

duclivæ, illis dumtaxat potest uti, quæ pnvdictaiū indigentiam poHsunt supplerō : alque adeo, (juin prieter rationem principalis agentie iuibent ex so aliquam activitalem accommodatam ad naturam effectum», continentemque illum gradum, sive formalitatem, quai in virtute principalis agentis non pneexisiobat. Quod in exemplis adductis quisque facile intuebitur.

Ex hac doctrina communiter recepta, satis liquet id, quod asseruimus : videlicet omnia instrumenta, quæ sunt inter agens præcipuum, et ultimum edoctum, taliter operari in virtute prædicti agentis, et per modum instrumenti, quod simul agunt aliquid virtute propria, et ut causa aliquomodo principalis : ac proinde exemplum contra nos adductum in solutione, quam impugnamus, esse pro nobis. Imo ex eadem doctrina habetur, eodem modo philosophandum esse de intermediis, quolies plura ad eundem finem ordinantur : ut ad sanitatem humoris attenuatio, potio medicinalis, instrumenta pharmacopolæ, quibus potio conficitur, etc. Et ratio est eadem utrobique : quamvis enim sanitas se sola moveat ad eligendum medium sibi immediatum : puta attenuationem, eo, quod hæc ad illam immediate conducit : non tamen potest movere ad eligendum remotum, scilicet potionem, nisi adjuvetur per attenuationem, ad quam potio immediate deservit, et cum ea conjungatur, ut unum integrum finem constituent : ergo cum attenuatio movet ad appetendam potionem, non movet dumtaxat in virtute sanitatis, aut præcise tanquam medium deferens ejus causalitatem ad a iud, sed etiam in virtute propria, ac proinde ut verus finis.

Uilir, 32. Adde pro majori hujus confirmatione, ordinem in finibus recte considerari ex ordine agentium : eo quod agens, et finis sibi correspondent. In agentibus aulem invenitur triplex gradus : scilicet agens universale, et primum, quod a nullo dependet : agens secundum principale, quod solum dependet a primo universali : et agens instrumentale, quod simul cum dependentia a primo, et universali, dependet etiam ab aliquo agente particulari, cujus est instrumentum : et in omnibus his reperitur, quamvis in diverso gradu, vera, et propria ratio causæ efficientis. Similiter ergo in finibus debet triplex gradus distingui, nempe finis universalis, et omnino ultimus, qui nulli subordinatur, sicut

eat bonum universale : et finis particularis principalis, qui ex natura rei solum subordinatur ultimo : cujusmodi est sanitas, et omnes qui independenter ab utilitate ad alium finem particularem, sunt propter se appetibiles. Ac denique finis proprie intermedius, qui licet ex natura rei ordinetur ad alium finem particularem, et independenter ab hac ordinatione non possit appeti, simul lamen habet ex se aliquam convenientiam, ratione cujus potest appeti propter se, et movere ad appetenda anteriora media propter ipsum. Et hæc erunt intermedia, de quibus agimus in hoc dubio.

Adde secundo, sed ukimam confirmationem pro assertionem factam, semper manere in sua vi : quia cum finis principalis non terminet immediate habitudinem omnium mediorum, nequit esse respectu omnium illorum immediatus finis : et ita oportet, quod ex ipsis intermediis posterius exerceat rationem finis immediati respectu prioris, et sic de aliis usque ad primum : atque adeo oportet, quod cum unum movet ad appetendum aliud, præter motionem finis principalis moventis dumtaxat mediate, detur in unoquoque eorum propria appetibilitas, latione cujus finalis (ut sic dicamus) proxime, et immediate utilitatem antecedentis, et moveat proxime ad illud appetendum.

§ V.

Alia assertionem difficultas plene expeditur.

33. Dicendum est secundo, supradicta 9 asser-intermedia non esse fines perfectos; sed t10. valde imperfectos, et in genere finis quid diminutum. Hæc assertio, quæ est explicatio præcedentis, a nemine negatur : et ita superfluum esset aliquem in particulari pru ea recensere. Habetur autem expresse apud Philos. 1 Ethic, c. 7. Ubi postquam pbilos. dixit esse aliquos fines, quos ob alios expetimus, scilicet intermedios, conclusit : *Perspicuum est non omnes fines esse perfectos.* Ubi D. Thom. lect. iUsicait : *Videntur D.Tbom. autem esse plures gradus finium, quorum quosdam eligimus propter alios solum, sicut divitias, quæ non appetuntur nisi in quantum sunt utiles ad vitam hominis, eljfstulas quibus canitur, et universaliter omnia organa, quæ non quærentur nisi propter usum eorum; unde manifestum est, quod omnes isti fines sunt imperfecti.* Quod op-

lime explicat S. Doct. ex similitudine causæ finalis ad efficientem : nam in hoc genero aperitur triplex gradus agentium : aliud enim est agens perfectissimum, quod a nullo alio dependet, sicut est agens primum : aliud agens secundum principale, quod licet dependeat a primo, non tamen alteri agenti particulari subordinatur : et ideo quamvis non habeat omnimodam perfectionem. absolute dicitur *etgens perfectum* : aliud denique est agens instrumentale, quod non a primo, et universali agente, sed etiam ab aliquo particulari necessario dependet; et ideo quamvis vero, et proprie rationem efficientis obtineat, est tamen in hoc genere diminutum, et imperfectum. Similiter ergo in genere finis aliquid est, quod nullo modo appetitur propter aliud, sicut finis ultimus; et hic est omnium perfectissimus. Aliquid vero est, quod licet ad hoc, quod appetatur, dependeat ab ultimo, non tamen dependet ab alio fine particulari, sed exprimit secundum se sufficientem honestatem, vel delectabilitatem, ratione cujus absolute est propter se appetibilis. Et hujusmodi finis, quamvis non pertingat ad summam perfectionem, quæ reperitur in ultimo, absolute tamen dicitur *finis perfectus* : tales vero sunt fines omnes non ultimi, de quibus dub. precedent! diximus. Denique alius est finis ita imperfectus, ut in sua appetibilitate non solum dependeat ab ultimo, sed etiam ab aliis particularibus : eo, quod per se primo solum exprimit rationem utilis : et si habet aliquam delectabilitatem, aut honestatem, dependet ab utilitate, et ei quodammodo subordinatur. Hujusmodi autem sunt intermedia, de quibus agimus, quæ licet rationem finis attingant, participant illam valde imperfecte, et diminute.

34. Quæ autem sit hæc imperfectio intermediorum in ratione linis, diversi diversimode explicant. Fonseca namque ubi supra, Suar., Salas, et alii ex his, quos pro contraria sententia referemus, in eo putant consistere, quod non exercent veram, et rigorosam causalitatem finalem, sed impropriam, et valde metaphoricam : et ita solum dicuntur *fines* reductive, aut large, secundum quod nomen *finis* extenditur ad quemcumque terminum, etiam si causalitatem finalem non exercent. Sed hæc intelligentia ex dictis in toto hoc dubio manet sufficienter impugnata : et ita necesse non erit pro illa rejicienda amplius immorari.

Alii, ut Lurca cui in verbis consentire

videtur Suar.) ex eo putant prædictos hunc dici *imperfectos*; quia non sit de ratione finis, et esse appetibilem propter se, in quo consistit ratio ejus primaria : et quod alia appetantur propter ipsum, quæ est ratio secundaria, intermedia non utramque istam rationem, sed secundariam dumtaxat participant : et ideo solum habent esse lines incomplete, et inadæquate. Sed hæc etiam explicatio displicet : nam sicut proprietas non potest reperiri absque essentia, cujus est proprietas : ita ratio illa secundaria, quæ est sicut proprietas finis, non potest reperiri absque primaria : undo non stat intermedia habere rationem linis, quoad hoc, quod est *alia appeti propter ipsa*, et non quoad hoc quod est *appeti Ipsa propter*

Eo præsertim, quod hic locum habere debet commune axioma : *Propter quod unumquodque taU, et ipsum magis* : ergo si propter intermedia alia appetuntur, deinde ipsa esso magis appetibilia, atque adeo propter se. Manifeste enim repugnare videtur. ut objectum, quod non habet sufficientem bonitatem, ut propter se appetatur, moveat voluntatem ad appetenda alia propter ipsum.

Vera ergo intelligentia hujus rei desumitur ex doctrina Angel. Doct. quam nupreced. explicuimus : videlicet intermedia appellari fines imperfectos, quia dependent in finalizatione non solum ab ultimo, et universali fine, sed etiam a finibus particularibus non ultimis, et ab utilitate, et conducentia ad ipsos. Unde quemadmodum instrumenta appellamus *agentia imperfecta*, non quia veram efficientiam non exercent, sed quia in sua causalitate non tantum dependent a primo, et universali agente, sed etiam ab aliquo particulari, a quo moventur, et applicantur ad efficiendum : ita intermedia dicuntur *imperfecta* in genere finis, non quia veram, et propriam causalitatem in finis, tam quoad rationem ejus primariam, quam quoad secundariam non exercent : sed quia in prædicta causalitate dependent non tantum a fine ultimo, et universali, a quo omnes alii fines non ultimi dependent, sed etiam ab aliquo fine particulari, et non ultimo, et ab utilitate ad talem finem. Spectat enim ad perfectionem finis, ut sit aliquid ultimum, et independens : unde eo magis aliquid recedit a perfectione linis, quo magis recedit a ratione ultimi, importatque dependentiam a pluribus. Atque adeo ille finis erit simpliciter imperfectus, qui non tantum supponit

finem

finem simpliciter ultimum, sed etiam linem ultimum in qualibet aerie, et online, sicut supponunt intermedia, de quibus loquimur. Neo necesse est in hujus assertionis explicatione, aut probatione immorari : quia suppositis illis, quæ pro præcedenti diximus, nulla circa cum potest esse difficultas.

8 VI.

Sententia advena cum suis fundamentis, Hæc eorum enodationibus.

35. Contrariam sententiam, videlicet intermedia, de quibus loquimur, non habere proprio rationem linis, defendit Vasquez in præsenti disp. 4 et eam, ut probabilioram amplectitur Ægidius a Praesent. bb. l. q. 10 art. 3 8 4 et Greg. Mart. in pnés. art. 4 dub. 2, quibus reipsa adbærent Montes, disp. 2 q. 1 n. 24 et 25, Suar. disp. 23 Metaph. sect. 6 et in præ. disp. l. sect. 4 conclus. 1, Salas tract. l. disp. 6 sect. 2 n. 28, Fonseca, et ex parte Lorca, quos supra retulimus : licet plures ex his in modo loquendi non hiscum convenire videantur. Et quamvis pro hac sententia a fortiori militent argumenta, quæ dub. præcedenti contra nostram adduximus, quia tamen ibi soluta sunt, non oportet illa rursus repetere. Probatur deinde ex Philosoph. lib. 1 Maenor. Moral. c. 2 ubi ait : *Bonorum alia iunt fines : alia non quemadmodum sanitas quidem finis, atque sanitatis causa, scilicet medicina neuliquam finis est.* Et 8 Ethic. c. 2 postquam divisit bonum in honestum (quod absolute *bonum* appellat) jucundum, seu delectabile, et utile, subdit : *quare fit, ut amabilia sint ipsum bonum, et jucundum, et fines.* Ubi ut vides, sub ratione finis, noluit comprehendere utilia : ac proinde, nec intermedia de quibus loquimur. Quod etiam docuisse videtur D. Thom. l. Ethic. lect. 9 et l. p. q. 5 art. 6 ad 2 ubi inquit : *Utilia dicuntur, quæ non habent in se unde desiderantur, sed desiderantur, ut sunt conducentia in aliterum, sicut sumptio medicinas amaræ, etc.*

Respondetur, hujusmodi testimonia solum convincere intermedia formaliter, et reduplicative in quantum sunt utilia, et appetuntur propter aliud (secundum quam rationem Philos. et D. Thom. ille eis loquuntur non esse formaliter fines, quod

libenter admittimus : non tamen probat eadem intermedia simul cum utilitate non posse habere delectabilitatem aliquam, vel honestatum, ratione cujus possint appeti propter se, et alia propter ipsa : et hoc pacto exercere rationem finis. Itaque eum nos asserimus omnia intermedia simul esse inedia, et fines proprie dictos, non intendimus utrumque hoc convenire illis secundum eandem omnino rationem : quia ratio medii, et ratio finis ubicumque reperiantur nequeunt non aliquo modo distingui : sed sensus est, quod in omnibus prædictis intermediis simul cum utilitate, per quam constituuntur formaliter in ratione medii, debet necessario reperiri aliqua delectabilitas, vel honestas per se appetita, et connexa cum utilitate, per quam in esse finis constituuntur.

36. Objicies, quod etsi in aliquibus intermediis simul cum utilitate delectabilitas, vel honestas reperialur; non tamen in omnibus; quæ enim delectabilitas excogitari potest in medicina amara, aut in missione sanguinis, aut in maceratione, et attenuatione humorum, aliisque similibus? a quibus si præscindamus, quod sunt utilia ad sanitatem, nihil erit per quod appetantur. Immerito igitur ad talem delectabilitatem recurrimus. Tum etiam, quod modo non agimus de intermediis : quæ simul cum utilitate habent propriam delectabilitatem, quatenus eam habent : sicut potio medicinalis potest habere delectabilitatem saporis : nam de his omnibus actum est dub. præced. et ideo talem delectabilitatem, ut quid accidentarium, a prædictis intermediis, secundum quod cadunt sub consideratione hujus dubii n. 21 exclusimus : ergo, quod intermedia, de quibus loquimur, habeant, aut non habeant rationem finis, præcise attendi debet ex parte utilitatis, nullo habito respectu ad delectabilitatem, vel honestatem. — Adde, adversarios non omnibus intermediis negare rationem finis, sed illis dumtaxat, quæ supponunt esse tantum utilia. Unde nisi hoc supponatur, non erit locus controversæ.

Hoc tamen parum refert : nara quod in omnibus intermediis, et utilibus admitti, et supponi debeat saltem aliqua delectabilitas, ac proinde, quod eo ipso, quod aliquid sit utile, simul etiam sit aliquo modo delectabile, asseritur expresse ab Aristotel. 2 Ethicorum cap. 3 ubi cum dixisset, quod *tria sunt, ob quæ quispiam*

f.rpelit honeslum, utile, et jucundum, ita subjungit : Malus autem peccat, d maxime circa voluptatem : h.rc enim omnia, quæ in expelitionem cadunt, comitatur. Quippe cum et honestum, cl utile videatur esse jucundum. I bi D. Thom. lect. 3 sic ait : Malus autem homo peccat, et præcipur circa delectationem, quæ est communior inter prædicta, etc. consequitur enim ad omnia, quæ cadunt sub electione : honestum enim est delectabile homini, secundum quod est conveniens rationi utile autem est delectabile propter spem finis, etc. Idem asserit D.Tboa. sand. Doct. 2, 2, q. 1 id art. 3 in corp. ubi sic concludit : In pluribus tamen est delectabile, quam utile, et honestum : quia amne utile, et honestum est aliquialiter delectabile, sed non convertitur, ut dicitur in 2 Elhic. Et ratio ab eo tacta est. quii ipsum habere, quod est utile, et quod conducit ad assequendum finem, qui per se primo delectat, est quoddam genus delectabilis propter spem, qutu in po ipso iinhibitur obtinendi talem finem : et quia hujusmodi spes necessario concomitatur omne per se utile etiam cum in online ad sensum habet esse contristans, uti est portio amara; idcirco in omnibus intermediis prater utilitatem ad ulteriorem finem, admittenda est saltem prædicta delectabilitas orta ex ipsa utilitate, et in illa fundata : quæ sit eis proxima ratio terminandi habitudinem præcedentium mediorum, et exercendi rationem finis.

37. Diximus saltem *prædicta delectabilitas* : quia non omnino negamus in aliquibus intermediis posse ex eadem radice oriri aliquam honestatem eodem modo diminutam : quatenus habere, quod est utile ad finem per se primo honestum, videtur similiter genus quoddam honestatis. Cætenim quia hoc non est adeo certum; et esto sic esset, non potest esse universale pro omnibus intermediis : et ad veritatem nostra doctrinæ satis est, quod de delectabilitate Philos, et D. Th. generaliter tradunt, idcirco pro diluenda proposita objectione, potius ad delectabilitatem, quam ad honestatem recurrimus. — Diximus etiam *quæ sit eis proxima ratio terminandi*, etc. quia cum delectabilitas, quam dicimus, ortum habeat ex utilitate, et supra ipsam fundatur, debet etiam in movendo, et finalizando ab illa dependere : non tanquam a ratione proxima, et formali constitutiva finis, sed tanquam a ratione fundamentali, et radicali. L'nde si

ab intermediis auferamus rationem utili#, nec remanebit iu eis prædicta delectabilitas, nec erit per quod rationem finis exerceant, aut ad se appetenda, vol alia propter se appetitum moveant. Ex quo palet, quod intermedia ratione istius delectabilitatis, non per se primo, sod secundo, et ex consequenti ad utilitatem, denominentur *delectabilia*. Per quod palet ad objectionem.

Ad itl, quod additur, respondetur animadvortendo, in aliquibus intermediis idtra delectabilitatem diminutam, quam diximus oriri per se ex utilitate, reperiri aliam quasi extraneam, et accidentalem, quæ est delectabilitas perfecta et absoluta, respectu cujus utilitas per accidens, et de materiali se habebit : et ideo ea seclusa, remanerent adhuc prædicta intermedia delectabilia : sicut seclusa hujusmodi delectabilitate remanerent utilia : quia nec utilitas ab hac delectabilitate, neque hæc delectabilitas perse ab utilitate dependet. Hujusmodi est in medicina sapida verbi gratia delectabilitas respectu gustus ratione dulcedinis : et in ense, vel calamo delectabilitas ad visum, quæ proveniret ex colore, aut figura, secundum quod rendunt ad pulchritudinem Ad remergo: quamvis hæc posterior delectabilitas debeat excludi ab intermediis, secundum quod cadunt sub præsentis consideratione, non tamen illa prior : nam talis delectabilitas, utpote per se, et ab intrinseco connexa cum utilitate, valde conducit ad resolutionem hujus dubii, adhuc supposita doctrina dubii præcedentis. Et sane si supponeretur non dari prædictam delectabilitatem, aut non magis de ea, quam de alia in præsentis curandum esse, non remaneret locus difficultati, quia nec nos, neque aliquis ex his, qui nostram sententiam sequuntur, dubitare potest, intermedia ratione solius utilitatis, non exercere causalitatem finis.

Adversarii vero etsi negent reperiri in omnibus intermediis talem delectabilitatem, et hac via negent eis rationem finis, non tamen possunt id tanquam certum supponere, cum verius sit oppositum, aut saltem utrumque controversum. Quare dum aliqui ex ipsis dicunt se loqui de intermediis, quæ prater utilitatem ad aliud nullam aliam bonitatem important : si per hoc velint excludere omnem delectabilitatem, falsum supponunt : cum ostensum a nobis sit, nulla esse intermedia, quæ saltem

(Pii) ilolpe.Inbilituitpin illam intrinsecam, fit diminutam non sortiantur. Si autem solain loquantur do alia delectabilitato aei- deniuli, et extranea (ut revera loquuntur) optime jure CQOtra illos dubiam hoc discutimus : In quo lacta prædicta suppositione, asserimus de omnibus intermediis, quod ipsi negant.

38. Sed urgebis primo : quia si omne utile eo ipso est delectabile, etiam primum medium, de quo dubitari non potest, quod sit utile, exercebit ratione prædictæ delectabilitatis causalitatem linis; hoc autem est contra communem sententiam; communiter namque supponitur de primo medio, non esse finem; et controvertitur, au idem vel oppositum dicendum sit de intermediis; ergo.

Respondetur negando sequelam, si loquamur de primo medio in ea serie, in qua est primum ; et hoc est, quod communis sententia negat; nam eo ipso, quod appetatur tanquam primum, atque adeo, quod nullum aliud propter ipsum appetatur, appetitur præcise per modum utilis ad sequentia intermedia; ne curatur pro tunc de delectabilitate. Concedimus tamen reperiri in illo medio, sicut reperitur in intermediis, prædictam delectabilitatem ad utilitatem consecutam, sufficientem quantum est ex se, ad exercendam rationem finis, et de facto poterit eam exercere in alia serie, ubi non sit proximum, sed supponat aliud, quod gratia ipsius fiat, et propter ipsum appetatur. Imo etiam cum nullum aliud medium propter ipsum appetitur, poterit voluntas actu quasi reflexo amare illud propter se ratione prædictæ delectabilitatis. Hoc tamen regulariter non contingit, quia cum talis delectabilitas sit imperfecta, tunc solum voluntas fertur ad eam appetendo illam propter se, quando simul est ratio, ut aliquid necessarium ad finem ultimum appetatur immediate propter ipsam.

39. Urgebis præterea, quod intermedia prius natura exercent rationem finis respectu præcedentis medii, quam rationem medii respectu sequentis : prius enim est, instrumenta, quibus potio medicinalis præparalur, fieri gratia ipsius, in quo prædicta potio exercet jam causalitatem finis, qaam eamdem potionem per modum medii influere in sanitatem : ergo prior debet esse in quolibet intermedio delectabilius, per quam exercet rationem finis, quam utilitas, ratione cujus munus medii

præstat. igitur si quæ delectabilitas in intermediis reperitur, non frit consequens ad utilitatem, et posterior illa, ut asseruimus; sed magis e converso.

Respondetur admisso antecedenti, ne niloiiur gando utramque consequentiam : nam licet intermedium prius exerceat causalitatem linis respectu rnedii præcedentis, quam influat effective, et per modum medii in finem subsequentem : nihilominus in seipso prius est appetibile, secundum quod est utile ad prædictum finem, quam secundum quod est finis medii antecedentis. Et ideo voluntas prius vult medicinam prout conducit per modum medii ad sanitatem, quam velit eam propter se, et velit propter ipsam instrumenta deservientia ad ejus confectionem. Unde quia bonitas rei per se primo attenditur ex comparatione ad voluntatem : eo quod unumquodque est bonum in quantum appetibile; absolute debet esse prior in prædictis intermediis utilitas, quam delectabilitas intrinseca. Adde (et explicabitur magis) quod licet intermedium prius influat finaliter in medium ante edens, qnam influat effective in finem sequentem, non tamen absolute est concedendum, quod prius influat per modum finis, quam per modum medii; atque adeo quod sit prior in illo delectabilitas intrinseca, quam utilitas. Et ratio est, quia antecederet ad utrumque illum influxum habet alium in voluntatem, movendo saltem secundario, ct alliciendo ad sui electionem, et quia hujusmodi influxum præbet, non ratione delectabilitatis, sed ratione utilitatis ad subsequentem finem, ac proinde fonnaliter in quantum medium, ideo absolute prius influit ut medium, quam ut finis, quamvis aliquis influxus medii influxum finis præsupponat.

40. Deinde probatur prædicta sententia, quia ex nostra sequitur omnem actum intentionis esse simul electionem ; et e converso : ac proinde actus istos inter se confundi : ergo. Sequela probatur : quia si omnia intermedia simul habent rationem medii, et finis, actus, qui ad illa terminatur, simul attinget immediate, utramque istam rationem. Unde sicut ex qua parte attingit rationem medii est electio, ita ex qua parte rationem finis attingit, erit intentio.

Respondetur in primis nullum esse inconveniens eumdem numero actum entitative distinctum vero formaliter, simul esse intentionem, et electionem, ut dubio præce-

Aliud argument.

Enervatur.

«ienii latius explicuimus. — Addimus pne- torca. non sequi ex nostra doctrina omnem intentionem esse etiam electionem ; aut e converso : nam saltem actus, qm terminatur ad tinem ultimum in qualibet serie abso- lute, et simpliciter, solum erit intentio, et actus, qui terminatur ad primum me- dium. poterit esse tantum electio. — Deinde quamvis intermedia simul habeant rationem linis, non est necessarium ac- tum, qui ad illam terminatur, utramque istam rationem attingere; sed poterit in quolibet eorum attingere convenientiam, et utilitatem ad ulteriorem finem, prae- scindendo, quantum est ex vi talis actus, a delectabilitate per quam potest tinalizare modia pnedentia : ut do primo medio num. S3 diximus, quamvis nequeat attin- gere delectabilitatem praescindendo ab utilitate : quia licet utilitas in ordine in- tentionis nun dependeat a delectabilitate, delectabilitas tamen, de qua loquimur, dependet ab utilitate.

ABTICLL’S IV.

- Γ/riDi rît clhJM ttivw finit knmanz fite ?

Ad qnartuw sic proceditor. Vîddnr, quoi non sit ali- quis ultimus finis Imman;? vite, sed procedatur in fini- bus in infinitum. Bon enta .vecufidum nxionrm e4 diuusivum sui, ut palet per Dion : c. de dirin no- iiii Si <... .od procéda ex heno. ipsum etiam est bo- num, oportet quod illud bonum diffamât aliud bonum, et sic processus boni est in infiriluia. Sed tonum babel nlidnem fiul.; ergo in finibus est P ocessus in infinitum. *2. l'rætcrw, ea, quæ sont rairoms in intimlom multi- plicari j : un le et Malhça uauhlaies in in- finitum augentur. Specits etum numerorum propter hoc possunt e<'e induite, quia dato quolibet numero, alium majorem excogitare potes. Sed desiderium finis sequitor apprêeoiiourm rationi? : ergo videtur, quod in finibus proe?(tacr io nfiaitam. 3. Prrie*e>> bonum, et finis est objectant voluntatis, sed voloatas infiaillies pote t reillecii supra seipsaw : possum enim velle aliquid. et ve'le me, velle il'ud, et sic iu infini- turn ; ergo in finibiu bumanæ voluntatis protenditur in in- finitum, et non est aliquis nltimes fiais humat;;: volun- htis. Sed contra est. quod Philo*, dicit 5 Melaph. quod qui infinitam faciunt, auferunt naturain boni ; sed bonum est, quoi! habet rationem tinis: emo contra rationem finis est, quod procedatur in iutinitom : necesse est er'ro ponere unum ultimum fincui. Bcspondeo dicendum. quod per se loquendo, impossi- bile csl In finibus procedere in infinitum ex quacumque parte. In omnibus enim, quæ per se habent ordineui ad invicem, oportet, quod remoto primo, removeantur ea, quæ sunt ad primum. Unde Philos, probat in 8 Phys. quod non e 4 possibile in rausis moventibus procedere in infi- nitum : quia non cssêt primum movens, quo subtracto, alia movere non possunt, rum non moveant nisi per i oc, quod mo cnlur a primo mnvnle. In linihus autem inve- nitur duplex ordo, scilicet <irdo intentionis, ct ordo asse- cutionis et in utroque ordine oportet esse aliquid primum, id enim, quod est primum iu ordine intentionis, est U' àsi principium movens appetitum. Unde subtracto principio, appetitus a nullo moveretur. Id aurem, quod e-t princi- pium in assecutione, est nnde incipit np« ratio : unde isro principio subtracto, nullus inciperet aliquid i p*r.iri. Prin- cipium autem intentionis est ultimus finis; principium au- tem assecutionis, est primum eorum, ijuæsuital finem. Sic ergo ex neutra parte possibile est in infinitum proce-

deri'i quia SI non £»«rt Ulhinus lluis, liibil mdcttlw, nec alfqu? actio rennin icetur : nec etium qu cwerri i> leniiu agentis. Si autem nrtti esscl hriruum lu hi>. sum ad Aûooi. nullus inciperet aliquid operari, urclnoi» narvlur i iinMlium, sed in inllnitum prucederCL Ej qihrr non habent nnlinem per >c, sed per accidens, siMla- ticem iwijunuunlur. nihil prohibe! ifillnitoicm hibert. cau>4· enim per accidens iudelerminafm sum. K| hoc etna modo CcmtingH esso inlhiiiah ni per accidens in üoiüb, et ht\$! quæ sunt ad Unem. Ad primum ergo dicendum, quod de ralionc boni H, quod aliquid ab ipso erthjal : non tamen, quod ipvun alio procedat Et ideo cum bonum l abeat v.uic n< :.i t , et primum bonum sil ultimus finis, ratio ista nou þri.j, qurd non sil ðlliinu linis, <ei quod llmr pπiηo ^upgosip», pn>.edatur in iniinitum Miferius. versus ea. qrnoumai finem. Et hoc quidem competent, si consider retnr mli virtus pnmi b·ή . qu.r est inliniia Sed quia priiuom ha- niHc nem secundum intel eclum· cujw ■ secundum, aliquam certam rationem produire iu cathila: a iquis fertus mo ns adbibetur bon rurn vJllinidvia prtao b um, a quo umnia aua bona pariicip.nit virtutem diT^rf- vam : ct i<ho diffusio bonorum non procedit in iniinihta: d sicut dic»turSap. 11: Deus omnia disposuit in numero, pomlcrc, < i un. Ad secuudhin dicendum, quod in his. qu;n sunt per <e, ratio ircipit a prin ipii> naiura'iter notis, cl 9d aiiavea t^nhium pr grcdilur. Unde Plililos'pbus probat in l PuHcr. qo.d in demonstrationibus non <st p <sus foie- finitum : çuii in demonstrattoninus attenditur ordo ill· 3uorum per se ad invicem ronnexorum/ tl non perarrh èn In his anferm. quæ per accidens connectuntur, nihil prohibet rationem in infinitum » rocedere : areidit aulem quantitati, aul numero præexistenti in quantum hujos- modi, quod ei addatur quantitas, atit unitas : uudeinhe- .-medi nihil prohibet rationem procedere in fninitum Ad terti in dicendum, quod illa multiplicatio ncluaa voluntatis reflexa· siq» a seipsani per accidens se habet ad crdinctD :lû»um : quod patet ex hoc, quod circa unum tan- dem actum indifferenter semel, vel pluries supra seipsam rolufiU> rc.:e:lilur. Prima conclusio : Neque in finibus, neque in bis, quæ sunt ad linem, potest dari per so loquendo processus in infinitum. becanda conclusio : Non repugnat proces- sus per accidens in infinitum, sive in finibus, •n h. Juæ sunt ad Unem. Notationes circa litteram articuli. Quoniam doctrina hujus articuli et utra- que conclusio ab omnibus communiter re- cipitur et ratio Angelici Doct. manifeste illam convincit, superfluum est pro ejus defensione disputationem instituere. Est tamen primo circa titulum animadverten- dum particulam illam ullitnus finis, etc. posse intelligi. vel dp fine, qui sit ultimus absolute et simpliciter, seu in omni ge- nere : in quem proinde omnes actiones hominis referantur. Vel de fine ultimo tantum secundum quid, nempe in aliquo determinato genere, aut serie causarum finalium per se subordinatarum : sicut in medi -ina. sanitas : et in militari victoria, etc. Et quamvis aliqui auctores, ut Vaz- TUM quez in præsentî disp. 4 cap. 3, Suar, Siffi disp. 3 sect. 2, Fonseca 2 ftletaph. c. ? F † quæst. 1 sect. 4 et 7 prædictam particulam de fine ultimo in hoc secundo sensu intel- ligendam esse censeant; nos tamen cum Medina

NOTATIONES C1KCA ARTIC. IV.

W:ii. Medina in ρπυκ. et Ægidio lib. 2 do ul-
limo lino q. i art. .I. d. line ultimo <im-
pliciiier sanctum Doct. locutum fuisse
tustimtunue. Idquo aperte convincitur :
Tum ex serie sequentium articulorum :
nani de illo line ultimo loquitur in isto,
de quo in sequenti inquiri : *utrum unius
hominis possint esse plures ultimi /hies?* sta-
tuitquo partem negativam et in (i : *Utrum
homo omnia quxvull, velit propter ultimum
fint.ni?* affirmativam pariem resolvit. At in
bis duobus articulis certum est loqui de
line ultimo simpliciter : ergo de eodem
loquitur iu præseiiti. Tum etiam quia ra-
tio, qua D. Thom. utitur ad suadendum
in quolibet processu voluntatis assignan-
dum esse aliquem iinem ultimum, a quo
ordine intentionis mutus appetitus inci-
piat et in quo ordine exacutionis quiescat,
non tantum probat de fine ultimo secun-
dum quid, scilicet in hoc, vel illo genere;
sed etiam de line ultimo absolute et
simpliciter. Quod facile suadetur effor-
mando prædictam rationem in bunc mo-
dum.

Nam vel bonum, in quo sistit appetitus
et a quo incipit motus voluntatis ordine
intentionis plene satiat appetitum, vel
non satiat? Si primum, erit finis ultimus
simpliciter, quoniam solus hic finis tribuit
plenam satietatem. Si secundum, repu-
gnat, quod appetitus in eo sistat et quod
non appetat illud in ordine ad aliud plene
satiativum, quod proinde sit simpliciter
finis ultimus. — Adde, quod D. Thom.
loquitur de fine ultimo humanæ vitæ :
linis autem, qui solum est ultimus in ali-
qua rerum serie, non dicitur absolute *finis
humanæ vitæ* : non enim absolute loquendo
dicimus esso ultimum finem humanæ vitæ
sanitatem, aut victoriam, aut alia hujus-
modi, quæ discursui humanæ vitæ deser-
viunt; sed aliquid altius et communius,
ad quod cuncta hæc et tota vita hominis
ordinantur, ergo, etc.

2. Deinde circa primam conclusionem
observa eam, debere intelligi de finibus
(et idem est de his, quæ sunt ad iinem)
per se snbordinatis : non utcumque aut in
esse tei dumtaxat, sed formalissime in
ratione finium, atque adeo in causando et
movendo : ita, ut unum moveat formali-
ter, cum subordinatione ad aliud et de-
pendentor ab ejus motione. Si namque
prædicta subordinatio solum sit in es-
sendo, eo quod unum habet esse causatum
ab alio et sic de reliquis; tunc neque in

finibus, neque in his, quæ sunt ad finem,
repugnat procedi in infinitum : quia talis
subordinatio licet sit per se in esso rei, in
ratione tamen causæ formaliter loquendo,
ardum est per accidens, quæ proinde nihil
abstat processui in infinitum.

Ad hoc autem explicandum aliqui, de
quorum numero sunt Capreol. in 2 dist. Capreol.
20 q. 1 artic. 3, Conrad, et Medina in
hoc articulo distinguunt hæc duo : **nirni-1. ^**
rum causas esse per se subordinatas et
esse subordinatas essentialiter. Et primam
subordinationem tribuunt his, quæ per se
dependent in essendo, in quantum una
non posset esse, nisi fuisset alia : et in
talibus (inquiunt) quantum est ex hoc
capite, non repugnat abire in infinitum.
Posteriorem vero tribuunt causis illis,
quæ dependent formalissime in causando
et movendo : eo quod una nequit influere
nisi mota ab alia movente et influente : in
quibus proinde negant prædictnm proces-
sum. Alii vero, ut Fonseca 2 Aletaph.
c. 2 q. 1 sect. 2 pro epdem sumunt 'quod
attinet ad præsens) subordinationem per
se causarum et subordinationem essentia-
lem, quia utramque dicunt debere esse
subordinationem in causando. Sed hoc
dissidium potius est de modo loquendi -
in quo, cum de re constet, immorandum
non est. Ex quo palet nullam esse objec-
tionem, quæ iu præsentia ab aliquibus ad-
versus doctrinam D. Thom. solet fieri, vi-
delicet, quod si mundus et generationes
fuissent ab æterno (ut non repugnare os-
tendunt N. Complut. 3 Physic, disp. ul-
tima) consequenter esset admittendus pro-
cessus in infinitum in causis efficientibus
pro se subordinates : ac proinde etiam in
causis finalibus : nam hic equus, v. gr.
qui modo, est, dependeret per se ab illo, a
quo fuit genitus et hic ab alio : et sic in
infinitum, siquidem nullus esset primus,
a quo generationes inempissent. — Hæc
igitur objectio, supposita doctrina, quam
modo tradidimus, nullius momenti est.
Quoniam dependentia equi, qui nunc est
ah illo, qui præcessit et illius ab alio, etc.
præcisc est in essendo et de materiali :
quatenus, ut unus sit, debuit esse alius;
non tamen est dependentia in causando
formaliter : nara quilibet eorum, suppo-
sito, quod sit, causât et efficit indepen-
denter ab hoc, quod alius efficiat. Et licet
ad Ipc, ut posterior equus habeat *esse*, sit
per se quod prior genuerit; ad hoc tamen,
ut ille posterior alium generet, supposito

v.

•h*

I
?

N. Cblu'
plut.

ew, omnino de materiali est generatio ejns ex priori,

3. Denique observandum est, subordL nationem inter lines aliquando contingere ; ex natura rei : aliquando ex sola operantis intentione, juxta ea. quæ disputatione præced. η. H diximus. Quocumque autem modo contingat (dummodo sit subordinatē per se in causando) repugnat processus in infinitum. Quare tunc solum admittitur a divo Thom. hujusmodi processus , quando licet de facto plures fines inter \$e conjungantur et moveant voluntatem, motio unius per accidens est tam ex natura rei, quam juxta operantis intentionem, ad hoc, ut moveat alius. Cujus optimum exemplum adducit sanctus Doctor hic ad 3 in voluntate, cum supra suos actus reflectitur, procedendo ab-uno in alterum. Nec tunc talis processus poterit esse usque in infinitum simpliciter, seu categorematice, ita ut omnes prædicti fines actu existant, vel moveant : quoniam hoc genus infiniti in actu in qualibet entium multitudine repugnat, ut probant N. Complut, in lib. Phys. dis. 18. Sed dicitur procedere in infinitum, quia in nullo sistitur; sed dato quolibet, potest dari alius et alius usijue in infinitum syncategorematice.

ABUCULUS V.

Utrum unius heminis possint esse plures ultimi fines ?

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod possibile >it voluntatem unius hominis in plura ferri simul sicut i : ultimos fines Dicit enim Au?. 19 deCiv. Dei, quod quidam ultimum bominis finem posuerunt in quator, scilicet in voluptate, in quiete, in boni< naturæ, el in virtute. aatem manifeste suut plura : ergo unus homo potest cons tit'iere ultimum finem suæ voluntatis in multis.

2. Praeterea, quæ non opponuntur ad iuvicem, se invicem non excludunt; sed nulla inveniuntur in rebus, quæ sibi invicem non opponuntur: ergo si unum ponatur ultimus finis voluntatis, non piopter hoc alia excluduntur.

3. Præterea, ¶olunta ner huc, quod c «astituit ultimum finem in aliquo, suam liberam potentiam non amittit; sed antequam constitueret ultimum Oneia suum in itio, puta in voluptate, poterat constituere finem suum ultimum iu alio, puta in divitiis; ergo etiam postquam constituit aliquis ultimum finem suæ voluntatis in voluptate, potest simul constituere ultimum finem io dnivis; ergo possibile est unius hominis voluntatem simul ferri iu diversa, sicut in uUioios fines.

Sed contra, illud» in quo quiescit aliquis sicut in ultimo fine, hominis aficctui dominatur; quia ex eo totius vitæ sum regulas accipit. Unde de gulosis didtor Philip. 3 : Quorum Deus venter est, quia scilicet con-lituunt ultimum finem in deliciis ventris. Sei sicut dicitur Mutili. 7 : Semo potest duobus dominis servire, al invicem scilicet nun ordinalis; erso impo^ibile est, esse plures ultimos fines unius hominis ad invicem non ôtdinato

Respondeo dicendum, quod impossibile est, quod voluntas unius hominis simul se habeat ad diversa sicut ad ultimos fines. Cujus ratio potest triplex assignari.

Prima est. quia rum unumquodque appellai suam perfectionem, Illud appetit aliquis, ut ultimum finem, quod appetii ul bonum perfectum, et completivum sui ipsius. Unde August, dicit 19 de CiviUte Dei, finem hominum nunc dicimus, non quod consumitur, ut non sit, sed quod

pertieitur, ut plene sit. Oportet igitur, quiid n'timai ta» iu impleat totum hominid appetitum, quod nihil em fy- aum apprteodirm relinquatur : quod c>\$v non point, aliquid extraneum ad ipsius perfectionem H-quiudur. Oli mm potest c>se, quod in dun sic lendat appetitu y utrumque sil honum perfrctuui ipsius.

Secunda ratio esi. quia sicut in processu rationis, priacipium est id. quoti naturaliter cognoscitur : lia iu processu rationalis appetitus, qui est voluntas, onmtet principium id, quod lumniiter desideratur. Hoc am<\$. oportet esse unum, quia ratlin non tendit nisi ad unn». Principiem autem m processu rationalis appetitu i, < v- limus tinis : unde oportet id, in quod tendit voluobs >b ratione ultimi tinis, ës e unum.

Tertia natio est, quia cum actiones voluDbtis ex fine specient sortiantur, sicut supra labitum est : oportet, qw4 a line ultimo, qui est communis, sortiantur rationem^ aeris, sicut et naturalia ponuntur in genere ^ecundma far mulein rationem communem. Cum iuitur omnia appetibi α voluntatis, in quantum hujusmodi, sint unius geturis, oportet ultimum tioem esse unum : el pnecinue quia ia quolibet genere est unum primum principium. Ultimes astem finis babet rabonem primi principii, ut dictum r\$L Sicut autem se habet ultimus linis hominis simpliciter id totum humanum genus, ita se habet ultimus linis hoju hominis ad hunc hominem; unde õportet quod sicut om- nium lominum est naturaliter unus linis ultimus, iu hujus hominis voluntas in uno ultimo tine statuatur.

Ad primum ergo dicendum, quod omnia illa plura accipiebantur in ratione unius boni perfecti ex his constituti, ab his, qui in eis ultimum finem ponebaul.

Ad secundum dicendum, quod etsi plura accipi possent, quæ ad invicem oppositionem non habeant; tamen boao perfecto opponitur, quod sit aliquid de perfectione rei extra ipsam.

Ad tertium dicendum. quod potestas volunlal s noo ta; hei, ut faciat opposita es:e simul : qond cuntingaet, si tenderet io plura disparata, sicut in ultimos fines, ut ex dictis patet

Conclusio : Impossibile est voluntatem unius hominis simul se habere ad plura, si- eut ad ultimos lines.

DISPUTATIO IV.

De nalura, unitate, vel pluralitate finis ullimi.

Per intermedia, et Snes non ultimos ad ultimum, qui est principalis pars hujus tractatus, discursus pervenit. Cujus conditio, et natura in communi dumtaxat isicut in procemio diximus) modo examinanda est : ut ad subsequentem tractatum de Beatitudine, ubi verus, et particularis finis ultimus creaturæ rationalis inquiritur, aditus patefiat. Communia autem, qu@ prædictum linem spectant, reducuntur ad ad ejus unitatem, vel pluralitatem respectu ejuslem appetitus, de quo est præsens disputatio : et ad operationes, quæ propter exercentur, aut non exercentur : pro quibus aham licet brevem instituemus.

DUBIUM 1.

Utrum voluntas possit simul finaliter appetere plures ultimos fines adæquales, et totales?

Utrum plura quæ in hoc, et in reliquis dubiis tanguntur, melius percipiantur, oportet pro tituli intelligentia nonnulla prælibare.

Prælibetur aliqua ad tituli intelligentiam.

1. Quamvis, res, quæ vere est finis ultimus humanæ vitæ, et in qua beatitudo nostra re ipsa sita est, naturales Philosophi non cognoverint : ejus tamen formalem rationem, conditiones, et naturam saltem in communi, non omnino ignorarunt. Unde Arist. 2 Metaph. c. 2 prædictum finem sic describit : *Ipsam, cujus causa finis : tale autem est, quod non est alterius gratia, sed cujus causa cætera.* Quam definitionem tradit etiam 2 Physic, c. 3 et 1 Ethic. c. 7. Utiiturque illa L. August, lib. 19 de Civitate Dei cap. 1 ubi ita inquit : *Illud est finis boni nostri, propter quod appendenda sunt externa : ipsum autem propter se ipsum.* Et licet omnes ejus particulæ possent aliis finibus utcumque accommodari, absolute tamen, ut verba tonant soli ultimo perfecte congruunt : pro quo dumtaxat (ut disput. præced. num. 14 observavimus) tradita fuit a Philosopho prædicta definitio. Ex ea vero constat duo esse de ratione ultimi finis : videlicet, et quod appetatur præcise propter se, ita ut ad nihil aliud ordinetur; et quod omnia alia quæcumque homo appetat, appetat aliquo modo propter ipsum : quorum quolibet deficiente deficit ratio prædicti finis. Utrum, autem quælibet ex istis conditionibus necessario inferat aliam, ita ut nullo modo possint separari? an vero prior ex illis, nempe *appetitur præcise propter se*, possit esse sine posteriori, scilicet sine eo, quod omnia appetantur propter ipsum? atque adeo an admitti debeat aliquis finis, qui solum dicatur *ultimus negativè*, in quantum non ordinatur ad alium, quamvis neque omnia appetantur propter ipsum? An vero omnis finis ultimus debeat esse talis, ut propter illum indispensabiliter cætera omnia appetantur, ac proinde, ut non tantum negativè, sed etiam positivè sit ultimus? inferius explicabitur.

Salmant. Curs. theolog., tom. V.

Ex quo fit, saltem finem positivè ultimum debere esse summum bonum, et plene satisfactivum respectu appetitus : aliter neque appetitus in eo sisteret : sed quæreret extra ipsum aliam, quibus satisfaceretur, et ad quæ ille ordinaretur : nec proinde omnia appeterentur propter ipsum. Unde dixit Philosophus 9 Ethic, cap. 9 de eo, qui assecutus est talem finem : *Deo insunt omnia bona.* Et infra : *Id quod expetibile est, adsit ipsi oportet, vel egenus erit hoc ex parte.*

2. Cæterum hujusmodi bonum summum, et ultimus finis duobus modis accipi potest (ut cum D. Thom. art. C hujus quæst. omnes communiter observant) : vel pro ipsa ratione formali constitutiva illius : nempe summa, et consummata bonitate, qua satiari debet appetitus, ut sic in communi, et in abstracto sumpta : quo pacto accipitur ultimus finis omnino formaliter : vel pro re, et subjecto, in quo invenitur, et cui applicatur prædicta ratio, quæ est acceptio ejusdem finis magis materialis. Soletque prædictus finis sic sumptus appellari *finis ultimus in particulari* : sicut etiam primo modo acceptus dicitur *finis ultimus in communi* : sumpta communitate finis non pro universalitate aliqujus gradus potentialis ad plura inferiora, sed pro indifferencia, et capacitate formæ actualis ad diversa subiecta, a quibus consideratur præcisa, et abstracta. Cum autem forma sic præcisa nequeat concipi, ut multiplex, quia multiplicatio in formis provenit a subjectis ; fit, ut formalis illa ratio finis ultimi, sic abstracte concepta nullatenus ab intellectu apprehendi possit cum aliqua pluralitate, aut multiplicitate : atque adeo, quod neque isto modo possint voluntati proponi, vel ab ea appeti plures ultimi fines. Unde difficultas hujus dubii solum potest procedere de fine ultimo in particulari, et magis materialiter accepto.

3. Qui adhuc sumi potest, vel pro re, seu subjecto, in quo secundum veritatem invenitur prædicta ratio boni satisfactivi. Et neque de hoc procedit quæstio : cum certum, et de fide sit, tale bonum in solo Deo reipsa contineri. Vel pro eo, cui existimatio appetentis videretur, vel falso prædictam rationem attribuit. Quo pacto illi constituunt suum finem ultimum in divitiis : alii in honoribus : alii in voluptatibus : alii in deliciis ventris, secundum illud ad Rom. 13 : *Quorum Deus venter est.* Alii vero in omnibus istis simul sumptis

Debet esse amarum bonum.

Philos.

Duplex est acceptio.

Alia duplex acceptio.

nom. 1.

per modum unius boni ex eisdem veluti ex partibus aggregati : aut in aliqua ratione prædicto aggregato formaliori : et denique justus in solo Deo, secundum quod est summe bonus in seipso. De hujusmodi ergo finibus est præsens difficultas, an possit voluntas plures appetere ?

Addidimus in titulo particulam illam *si»m«Z* ; quia successive perspicuum est id non repugnare; sed contingit de facio, quoties qui erat in peccato mortali habens pro fine ultimo bonum creaturæ. justificafar, et ad Deum convertitur ; aut e contra cum is, qui modo est in gratia, postea peccat. Addidimus etiam *actualiier* : nam utrum homo possit manere habitualiter conversus ad plura sicut ad ultimos fines, aut cum habituali conversione ad unum, conveni ad aliud actualiter examinandum est dub. sequenti. Denique *aijecimus totales, el adsqualos* : quia etsi aliquando id, in quo voluntas constituit ultimum finem, sit aliquid simplex, et indivisibile : aliquando etiam potest esse aggregatum ex pluribus bonis quasi partialibus quorum quodiibet solum inadeguate prædictum finem constituat : et tunc unumquodque ex istis dicetur finis ultimus partialis, poteritque voluntas plura ex illis appetere in ordine ad finem totalem, quem constituunt. Quamvis re bene inspecta, eo ipso, quod prædicti fines partiales sunt, et ad totalem ordinantur, potius dicendi sunt non ultimi ; siquidem referuntur ad alium ultimio-rem, scilicet totalem.

§ H.

Communis, el vera sententia stabilitur.

Asser-
tio. 4. Dicendum ergo est, nullam voluntatem posse simul actualiter appetere plures ultimos fines adæquatos, et totales. Hæc conclusio (saltem si loquamur de finibus positive ultimis) est adeo communis inter Doctores, ut nemo hactenus illam absolute negaverit : atque ita superfluum erit pro hac parte eos sigillatim referre. Sed universaliter de quocumque fine absolute ultimo tenent nostram assertionem cum
† It
Cajetan. D. Thom. omnes ejus discipuli in præ-
Conrad. tenti, ubi Cajet., Conrad., Medina, Curiel,
Curiel Alvar., Greg. Mart., N. Araujo, Lorca,
Alvar, et alii : et infra q. 71, Zumel art. 6 disp.
jrt»&r?.r' ID De quo tradant etiam plures ex
Araujo, scholasticis cum Magistro in 2 distin. 38.
Maft. Deduciturque non obscure ex filo Maith.

li : *A< oio potest duobus dominis servire* (scilicet non subonlinatis inter so' el idoo subditur : *Non potestis Deo servire, d m.iminonir*. Qem locum tie finibus ultimis explicat D. Thom. in argumento *Sed contra*. Et meriti» : nam id, quod appetitur. ut finis ultimus, omnino dominatur voluntati, debetque omnes ejus allectus sibi subicere : in quo maximum illius dominium, el ejus sorvilitas splendet.

Id ipsum indicavit Parens Elias dum 3 Regum 18 populum, cujus pars Deo, 3Bβκ pars vero Idolis servire volebat, sic ob- jurgavit : *Csquequo claudicatis in duas paries? Si Dominus est Deus, sequimini eum ; si autem Boas, sequimini illum*. Quasi diceret, idcirco inter vos divisi estis, quia impossibile est, simul habere duplicem Deum, atque adeo duplicem finem ultimum, Dominum scilicet, et Baal : ne ergo ad invicem dividamini, et claudicetis in duas partes, necesse vobis est in amplectendo unico Deo, et fine ultimo convt-nire. Quod Eliæ dictum omnis populus naturalis luminis vi constrictus, tanquam per se notum adeo probavit, ut ex tanta multitudine, nullus ausus fuerit ei contradicere. Unde sequitur, *cl non respondit populus ei verbum*. Eadem assertio desumitur ex Philosopho locis citat, n. p[^]. 1 et lib. 1 Ethic, c. 7 ubi docet finem ultimum, qui non appetitur propter aliud, unum tantum esse debere.

Rationes enim ad hanc veritatem comprobendam plures suppetunt : ex quibus f^j tres adducit Angel. Doctor, pro quarum efficacia, quod attinet ad duas posteriores, videri potest Cajetan. et Martin. Prior vero (qua dumtaxat brevitati consulentes, et ut magis per se nota, ulemur) potest sic proponi. De ratione ultimi finis est, ut sit (saltem in existimatione appetentis) bonum perfectum, et plene satians appetitum : sed repugnat proponi simul voluntati plura hujusmodi bona : ergo, et quod simul appetat plures ultimos fines. Major constat : nam finis ultimus dehet apprehendi, ut bonum totale, in quo appetitus omnino quiescat : alioqui non appeteretur, ut ultimus, ut ex se, ex dictis n. 1 constat : si autem non apprehenderetur, ut bonum perfectum, et plene satiativum, non quiesceret in illo appetitus, sed quæreret ulterius bonum perfectum, per quod satiaretur. Tum etiam : nam si prædictum bonum non appetitur, ut omnino perfectum, et satiativum, debet appeti, ut

ut imperfectum, et ut inchoatio, et pars boni perfecti pl.me satiantis : atque adeo debet appoti in ordine ad hujusmodi bonum : quia, ut optime nit Ang. Ductor, semper inchoatio alicujus ordinatur ad ejus consummationem : sicut etiam omnis pars tendit ad suum totum : repugnat ergo esse, aut concipi tanquam ultimum terminum, sive finem appetitus, quod in ordine ad illum non apprehenditur, ut bonum perfectum, et consummatum. Minor etiam facile suadetur : nam aut voluntas plene satiaretur quolibet ex praedictis bonis, aut non satiaretur ? si non satiatur, eo ipso tale bonum non est ei ultimus finis, nec voluntas in eo sistet. Si satiatur, ergo non indiget alio, nec potest illud appetere ad sui satietatem, cum supponatur pleno satiata. Deinde, vel unumquodque ex illis bonis explet totam capacitatem voluntatis ; vel relinquit aliquid, quod non explet. Si primum, non remanebit voluntas capax appetendi aliquid extra tale bonum. Si secundum, eo ipso praedictum bonum non appetitur, ut plene satiativum, nec proinde ut ultimus finis : quia non stat aliquid plene saliare, et non explere capacitatem appetitus, quem satiat.

Confirmatur : nam si voluntas appetere duplex bonum, quorum unum non esset finis alterius, de nullo verificaretur appeti omnia propter ipsum : imo de quolibet verum esset alterum non appeti propter ipsum, quæ est contradictoria praedictæ universalis : ergo neutrum haberet conditiones finis ultimi, cujus est, ut omnia propter illum appetantur.

EnsJo* 5. Occurrunt Vazquez, et alii, quos infra referemus, hac D. Thomæ ratione tantum probari, non posse dari respectu ejusdem voluntatis duplicem finem positive ultimum : secus si unus dumtaxat esset ultimus positive ; et alter solum negative : aut si uterque sit ultimus tantum negative : quia ad rationem finis negative ultimi, salis est, quod non appetatur propter aliud, quamvis nec omnino appetitum satiet, nec appetantur omnia propter ipsum.

Hæc tamen evasio nullius momenti est : nam ratio Angelici Docturis probat omnem finem ultimum eo ipso, quod non ordinatur ad alium, debere esse talis conditionis, ut pleno appetitum satiet, et omnia propter illum appetantur : atque adeo omnem hujusmodi finem, aut esse positive ultimum, aut non esse simpliciter ultimum etiam

negative : erga non tantum repugnat voluntatem simul appetere plures fines positive ultimos, sed etiam pures, quorum unus est ultimus positive, et alius negative, aut plures ultimos negative. Consequentia liquet : antecedens vero probatur, expendendo vim praedictæ rationis in hunc modum. Etenim aut finis, qui dicitur *negative ultimus* appetitur tanquam bonum perfectum, et consummatum appetentis : aut non sic appetitur, sed ut bonum imperfectum, ac inchoatio boni perfecti? Inter hæc enim non est assignare medium. Si primum, necessarium est, ut voluntas illo plene satiatur : cum quilibet appetitus omnino satiatur suo bono perfecto : atque adeo, ut extra illud nihil appetat ; sed si quid aliud appetat, semper sit cum subordinatione ad ipsum, et aliquo modo propter ipsum : quod est, praedictum finem esse ultimum positive. Si vero secundum dicatur, non omnino quiescet appetitus in illo bono, neque appetet ipsum præcise propter se, atque adeo tanquam finem negative ultimum : sed propter bonum perfectum, et consummatum, cujus est pars. Sicut enim appetitus in quolibet actu intendit sui satietatem, ita quocumque bonum imperfectum, et non plene satiativum appetit in ordine ad bonum perfectum, quod dumtaxat potest plene satiari.

Et quamvis explicite, et in actu signato non semper intellectus proponat voluntati bonum, quod debet appetere, aut tanquam bonum perfectum, aut tanquam partem, et inchoationem istius boni ; practice tamen, et in actu exercito debet illud sic proponere : quia aut debet praedictum bonum proponi tali modo, ut appetitus quiescat, nihilque extra illud requirat : et sic ex ipso modo proponendi, practice indicat intellectus esse bonum perfectum, et plene satiativum, siquidem solum hujusmodi bonum potest appetitui quietem præbere ; aut debet taliter proponi, quod appetitus non omnino in illo quiescat : et sic in actu exercito apprehenditur, ut bonum imperfectum, practiceque ex ipso modo proponendi indicatur pars boni perfecti : et juxta hoc judicium practicum prosequitur illud voluntas. Per quod manet obiter præclusa alia evasio, quæ rationi Angel. Doct. poterat adhiberi.

G. Deinde impugnatur supradicta solutio. Nam cum voluntas semper debeat habere aliquem finem positive ultimum, in quo appetat satiari (ut adversarii etiam

Alij Impugnatio ejusdem evasionis.

DE ULTIMO FIXE

fatentur) et de ratione talis finis sit, quod appetantur omnia propter ipsum ; omnino repugnat dari aliquem alium linem, qui appetatur praecise propter se ; ac proinde, qui sit ultimus etiam negative : alias ille prior finis non esset positive ultimus, cum saltem hic posterior non appetatur propter illum.

Effec-
tiam

Dices primo ad rationem linis positive ultimi non requiri, ut appetantur propter illum omnia absolute, sed omnia quæ ad ipsum conducunt : sæpe autem voluntas appetit aliqua, quæ non conducunt ad prædictum linem : ut patet injusto dum peccat venialiter : qui sane actus non conducit ad ejus finem positive ultimum, qui est Deus, nec potest exerceri propter illum : sed sistit in proprii objecto tanquam in fine ultimo negative.

Præflo-
dior.

Sed contra est; quia referri in aliquem finem ea præcise, quæ conducunt ad illum, non est proprium linis positive ultimi, ut distincti a reliquis ; sed convenit etiam finibus, quos adversarii dicunt *negative ultimos*, et etiam finibus intermediis; quilibet enim ex ipsa communi ratione finis habet, ut propter illum appeti possint omnia, quæ conducunt ad ipsum ; ergo ut finis, qui dicitur *positive ultimus* ab aliis decernatur, debet esse talis conditionis, ut omnia absolute, et non cum hac, vel illa limitatione, quæ in aliis finibus adhibetur, ad illum referantur : et sane ita exposcit dignitas finis positive ultimi, et præstantia supra reliquos juxta Philosophi diffinitionem, quam n. 1 tradidimus. Quomodo vero peccata venialia justi in Deum referantur, dicemus dub. 4.

Al. uJ
effu-
gium.
Hefelii-
lar.

7. Dices secundo cum Suarez sufficere, ut linis positive ultimus, sit dignus, et capax, quantum est ex se, quod in illum omnia referantur, quamvis operans aliqua non referat Verum neque hoc tollit vim nostræ rationis. Nam, vel operans apprehendit practice, et diligit talem linem, secundum quod ejus dignitas exigit : vel non sic diligit in Si primum, oportet, quod omnia referat in illum : quia ita postulat ejus dignitas. Si dicatur secundum, non diligit eum formaliter, ut finem ultimum : siquidem non appetit, nec diligit, sicut dignitas, et merita finis positivo ultimo exposcunt. Unde talis linis solum dicitur *ultimus* alias et in esso rei. eo quod in se est quædam res. quæ potest appeti per modum linis ultimi : uou vero

quia hic, et, nunc respectu appetenti? rationem (in finis ultimi exerceat.

Ex quibus manifeste liquet lines negative ultimus, saltem in eo sensu, quem intendunt Vasquez. Suarez, et alii infra referendi, scilicet pro fine, qui ita appetatur propter se, ut nec omnia aliquo modo in ipsum, neque ipse ullo modo in aliud referatur, nullatenus admittendos esse : sed omnis linis hoc ipso, quod non sit positive ultimus, debet esse simpliciter non ultimus, et relatus aliquo modo in alium. — Diximus *saltem in eo sensu*, etc. quia an alio sensu longo diverso, quem infra explicamus, possit, et debeat admitti aliquis linis negative ultimus. aut qui tantum sit ultimus secundum quid, et qua ratione id debeat intelligi, ex dicendis dubiis sequentibus constabit.

§ III.

Fit obviam emergenti interrogationi.

8. Quæri autem potest, esto nequeat voluntas appetere duplicem finem ultimum copulative, volendo obtinere simul utrumque in quo sensu accipienda sunt, quæ hactenus diximus! an saltem disjunctive possit illos simul appetere, volendo indeterminate habere unum, aut alterum, nec determinando potius hunc, quam illum? Cui interrogationi quæ communis est in præsentia) ut respondeamus, animadverti debet, prædictos fines dupliciter posse proponi voluntati, et ab ea appeti. Aut ita, ADJ13) quod ratio formalis, quæ appetitur in uno- '«» quoque, sit omnino eadem, solumque de materiali, et in esse entis distinguatur: ut si quis appeteret. verbi gratia cathedram primariam Juris Canonici, vel civilis propter rationem eximii honoris, vel stipendii in unaquaque æqualiter existentis : cui honori, et stipendio materiale quid est, quod cathedra sit hujus, vel illius juris. Et hoc pacto non dubitamus posse prædictos fines disjunctive appeti. Neque id esset appetere plures, ut plures : quia etsi materialissime, et in esse rei differant, in ratione tamen appetibilis, atque adeo in ratione finis præcise se habent, ut aliquid unum : nec voluntas attendit ad illorum differentias, sed ad communem rationem lucris, et honoris, in quo omnino conveniunt. Aut possunt proponi, et appeti formaliter, quatenus inter se distincti, atten-
dendo

dendo ad iiniuscunjsque differentiam, vel pppciliennm ; vel imlividuulem, ut si quia dicat : *lu/o tanquam ultimum finem, iri honorem secundum quod honor esi, vel delectationem, quatenus delectatio est, et quolibet oblenio, meus appetitus in illo quiescet.* Et hic est proprius sensus hujus quæsili.

jyitb
{ijaiti.

Cui discipuli D. Thomto communiter respondent negative. : quod est intelligenhnn, sive predicti lines specio, sive solo numero distinguantur. Ratio desumitur ex dictis, quia repugnat, ut intellectus practice, et in actu exercito apprehendat duplex bonum, unumquodque tanquam omnino perfectum, et plene satiativum, atque adeo tanquam finem absolute ultimum : ergo etiam repugnabit, quod voluntas simul appetat utrumque adhuc sub disjunctione. Consequentia liquet : nam cum voluntas nihil appetat, nisi fuerit ab intellectu propositum : ad hoc, ut duplicem illum linem etiam divisive appeteret, deberet uterque modo dicto illi proponi : aliter enim non voluntas, sed intellectus disjungeret prædictos fines proponendo unum, et non alterum : voluntas vero illum tantum determinate appeteret, quem intellectus determinate proponeret; nec afficeretur simul ad utrumque sub disjunctione hujus, vel illius juxta sensum interrogationis; sed ad unum dumtaxat hunc, et non illum; de quo non est quæstio. Antecedens autem suadetur ex dictis n. 4 eo ipso, quod intellectus apprehendat, et judicet, unum ex prædictis finibus esse bonum omnino perfectam, judicat esse in illo, vel forma iter, vel eminenter totum illud, ad quod proprius appetitus se potest extendere; ergo nequit apprehendere extra ipsum aliud bonum perfectum satiativum hujus appetitus; alias in illo priori non totum bonum satiativum containeretur.

Df::D Quocirca dixit in praesenti D. Thom. in solut. ad 2 : *Quod etsi plura accipi possunt, quæ ad invicem oppositionem non habeant, tamen bono perfecto opponitur, quod sil ali-*

Et confirmatur : nam, vel intellectus judicat utrumque istum finem importare perfectionem respectu voluntatis, vel non? Si importet, quandiu voluntas non haberet copulative utrumque, non haberet totum bonum sui perfeclivum : ac proinde, nec linem ultimum, de cujus ratione est, ut totaliter appetitum perficiat : unde neque aliquis ex prædictis finibus esset adæquatus. Si vero aliquis illorum prædictam per-

fectionem non importet, *ory* ipso non hahehit rn'ionem finis nltimi, nt ox se constat.

il. Dices corn Granado in present! tract, 1 disput. 3 num. 5, posse quempiam errando existimaro, vel non esse de ratione ultimi finis, quod sit honiim plen · satiativum, vel utrumque illud bonum hoc habere : et supposito hoc errore utnimquo tanquam linem ultimum sub disjunctione appetere. Sed hoc nullius momenti est : quia licet speculative, et in actu signato possit contingere talis error; practice, et in actu exercito non debet admitti. Nam eo ipso, quod aliquod bonum non apprehenderetur, ut plene quietativum, et nt continens totam perfectionem, ex ipso modo apprehendendi practice judicaretur non esse finem ultimum. Sicut etiam dum apprehenditur duplex bonum, quorum unum sit omnino extra aliud, practice judicatur neutrum esse integrum, et perfectum : utpote cui deest perfectio alterius boni : ergo quidquid sit de judicio speculativo, in practico tamen, quod sequitur voluntas, admitti non debet prædictus error.

Dices secundo : posse aliquem existimare, unum ex illis bonis eminenter contineri in altero : et huc ratione quodlibet ex illis sufficere ad satiandam voluntatem. — Sed contra : quia hic loquimur de prædictis finibus formaliter, ut plures sunt, et ut inter se distinguuntur : si ^utem considerentur prout unus continetur in altero, non accipiuntur, ut distincti, neque, ut plures; sed ut aliquid unum, vel formaliter, vel eminenter. — Adde, quod si intellectus judicet unum ex illis eminenter, vel formaliter contineri in altero, et nihilominus ab eo distingui : eo ipso nequit judicare utrumque esse summum bonum : quia debet judicare continens in plus esse, et majus bonum, quam contentum : atque adeo hoc posterius non esse bonum totale, et adæquatum, sed ejus quasi partem : bonum vero adæquatum esse illud in quo continetur; unde hoc dumtaxat habet rationem finis omnino ultimi : quidquid vero eo minus est appetetur propter ipsum.

10. Nec refert, si objicias : quod non repugnat hic, vel similis actus : *Si obtinuerio Regiam, aut Pontificiam dignitatem, qualibet ex illis contentus ero, el nihil amplius quxram* : ergo potest utraque apprehendi, ut bonum omnino satiativum. Confirmatur : quia potest aliquis appetere, videre Deum hoc, vel illo actu visionis,

Erisio.

Pr^cla-
diior.

Alia
evasio

Enerva-
tur.

Objec-
tio.

judicando in quolibet ex illis adæquate finis ultimum formalem : ergo etiam poterit appetere sub ea lent disjunctione plures fines ultimos objectives, cum nulla videatur osso major ratio de his. quam de illis.

Oiiuiar.

Respondetur enim omissis quatuor solutionibus» quas Medina, et alii assignant. nec plene satisfaciunt) admissio antecedente, si utraque illa dignitas consideretur precise. secundum quod conveniunt in aliqua una ratione : puta summi honoris, aut summæ dignitatis, ad quam materiale quid est respectu appetentis, quod sit Regis. vel Summi Pontificis : eo. quod appetens non attendit ad hujusmodi differentias : secus si accipiantur formaliter, ut distincte, et ut una formaliter est dignitas Regia, alia vero Pontificia, juxta illa, quæ n. 8 adnotavimus. Et eodem modo distinguendum est consequens, et concedenda, vel neganda consequentia. Per quod patet ad confirmationem : nam qui appetit videre Deum hac, vel illa visione, non attendit individualement uniuscujusque differentiam, sed communem, et specificam rationem visionis Dei, in qua conveniunt, et secundum quam quælibet est consecutio finis ultimi objectivi.

Alia
objectio.

11. Objicies secundo, cuilibet peccanti mortaliter proponi simul duos ultimos fines, alterum per rationem errantem, scilicet bonum commutabile, ad quod convertitur, et alterum per fidem, quæ etiam in eo, qui peccat, dictat Deum esse finem ultimum, a quo per peccatum avertitur : ergo quantum est ex parte apprehensionis intellectus non repugnat voluntatem ferri simul distinctive in utrumque. Respondetur distinguendo antecedens, et concessio de propositione dumtaxat speculativa, quo pacto peccatores per fidem Deum cognoscunt : negandum est de propositione omnino practica, de qua in present! loquimur. Peccator enim practice solum proprium bonum judicat esse sibi omnino sufficiens : Deus vero apprehenditur ab illo, ut bonum particulare, et inadæquatum. ex quo simul cum aliis bonis, quæ diligit, quasi integratur bonum plene satiativum, ul dicemus dub. 3 ubi ultimum finem peccatoris examinabimus.

Enervatur.

Et si urgeas, ex hoc sequi omnes, qui mortaliter peccant, errare contra fidem : quia de fide est, solum Deum esse summum bonum creature rationalis, et ejus ultimum finem. — Respondetur negando

sequelam : nam, ut aliquis peccet directo contra fidem, requiritur, quod formater, et in actu signato judicet oppositum ejus, quod fides dictat : plures autem ex his, qui mortaliter peccant, non hoc modo judicant bonum commutabile esse finem ultimum : sed interpretative dumtaxat, et ex modo operandi, ut alibi explicabimus.

§ IV.

*Referlur opposita opinio cum suis
fundamentis.*

12. Quamvis pro sententia affirmante plures fines positive ultimos posso simul a voluntate appellari. nullus auctor appareat : sunt tamen, qui existiment id non repugnare in finibus negativo ultimis : aut cum unus appetitur ut ultimus positive, et alii, ut ultimi negative. Ita Vasq. in present! disp. 5 et Suarez disp. 3 sect. 2 cum quibus saltem in modo loquendi sentire videtur Montes, disp. 3 n. 74 et alii. Solentque pro hac sententia referri quidam Philosophi, quorum meminit D. August, lib. 19 de Civit. Dei c. 1 constituens plures ultimos fines, ut voluptatem, virtutem, quietem, etc. eos tamen explicat Angel. Doct. in solut. ad 2 hujus articuli : *Dicendum* (inquit) *quod omnia illa plura accipiebantur in ratione unius boni perfecti ei his constituti ab his, qui in eis ultimum finem ponebant.* Juxta quam expositionem prædicti Philosophi solum admittebant plures fines positive ultimos partiales, et inadæquatos. Ex suppositione autem alicujus erroris posse oppeti disjunctive, plures fines positive ultimos tenet Granado ubi supra, et Salas disp. 8 sect. 4.

Prædictam vero sententiam de finibus negativo ultimis nititur probare Vasq. ex Philos. 2 Ethic, c. 4 ubi docet, esse de ratione cujuslibet virtutis moralis, ut tendat in proprium bonum propter ipsum. Ex quo infert Vasq. prædictam tendendam debere esse cum omnimoda exclusionem ordinationis ad alium finem : atque adeo sistendo in objecto virtutis, tanquam in fine ultimo negative. Alii ut Suar, adducunt pro ea D. Thom. infra q. 12 art. 3 in corp, ubi docet posse hominem plura simul intendere ad invicem non ordinata : et hac ratione eligere unum medium præ aliis, quia conducit ad plura, quæ voluntas intendit.

Verum

Verum quod attinet ad locutn Arixtot. ox dictis disp. pnncedonli sati» constat, ilimlitoi- debeat inteiligi, ol quam aliena sit amento Philosophi, et a communi aenton- lia interpretatio prædicti auctoris. Ad testi-
 jijj!, i. inouium i). Thom. respondetur sanet. Doctor, se ipsum explicuisse in solutione ad 2 ubi sic ait : *Ea, quæ sunt plura secundum rem, possunt accipi, ul unus terminus intentionis, prout sunt unum secundum rationem : vel quia aliqua duo concurrant ad integrandum aliquod unum : sicut ad sanitatem concurrunt calor, cl frigus commensurate : vel quia aliqua duo sub uno communi continentur : quod potest esse intentum : puta acquisitio vini, el vestis continetur sub lucro, sicut sub quodam communi : unde nihil prohibet, quin ille, qui intendit lucrum, simul hæc duo intendat.* Juxta hæc ergo intelligendum est, cum dicitur in corp, articuli voluntatem posse intendere plura inter se non subordinate : quia possunt esse subordinate uni tertio intento principaliter, et aliorum fini.

13. Deinde arguitur : non repugnat dari plures causas efficientes totales non subordinate respectu ejusdem etlectus, ut multi (locent : ergo nec repugnabit dari plures lines totales, quorum nullus subordinetur alteri, sed sit ultimus saltem negative.

siM Respondetur, oppositum antecedentis omnino tenendum esse in schola D. X.Cés-Thoin. ut N. Complut, optime probant ' ' 2 Physicorum, disp. IG qurest. 3 et 4. Sed admissio antecedenti, negatur consequentia : quia saltem in qualibet opinione repugnat dari plures causas efficientes omnino primas : ex quibus dumtaxat, non vero ex causis secundis, posset desumi argumentum ad pluralitatem constituendam in line ultimo.

legis. Tertio arguitur : nam Gentiles, qui colebant plures deos sicut omnibus divinitatem attribuebant, sic in quolibet eorum constituere debebant linem ultimum, cum ratio talis finis ad divinitatenftnaxime pertineat : ergo, etc.

Respondetur, Gentiles idolâtras, qui colebant deorum pluralitatem, sicut non omnibus, et singulis attribuebant rationem primæ causæ, et primi principii omnino divinitatis comitem, sed inter omnes hujusmodi rationem, divinitatemque ipsam dividebant : ita nec in quolibet eorum adæquate constituebant rationem finis ultimi; se.l ex omnibus veluti ex finibus partialibus unum integrum, et adæquatum existimabant coa-

lescero. Quamvis, ut constabit dub. 3, melius dici possit ultimum finem Idolatræ non esse Idolurn, unum, vel plura, sed proprium bonum, ad quod Idolorum cultum ultimate refert.

14. Denique arguitur pro prædicta sentontia; quia tam justus, qui venialiter peccat, quam peccator, qui operatur bene moraliter habent duplicem finem, saltem negativo ultimum ; ergo pluralitas hujusmodi finis non repugnat. Antecedens, quoad priorem partem facile suaderi videtur; nam justus, qua ratione est in gratia, habet pro line ultimo Deum ; secundum autem quod venialiter peccat, debet ei assignari alius finis ultimus, in quem peccatum veniale, quod ad Deum ordinari nequit, ultimo referatur. Ex quo etiam probatur posterior pars ; quia omnis, qui peccat mortaliter, quantum est ex hac parte avertitur a Deo, et constituit finem ultimum in bono creaturæ. Ex qua vero operatur aliquando bene moraliter, debet habere pro fine ultimo Deum saltem respectu illius operationis; alias si omnes ejus actus haberent creaturam pro fine ultimo, omnes essent peccaminosi.

Hoc argumentum, quod attinet ad præsens dubium, parum habet difficultatis; quia nec justus, nec peccator operatur simul bene, et male moraliter, eo quod quaelibet ex istis operationibus excludit alteram. Cæterum si applicetur ad probandum posse voluntatem simul habitualiter appetere plures ultimos fines, aut unum actualiter, et alterum, vel plures solum habitualiter, tangit graviolem hujus maleriæ difficultatem, in cujus enodatione insudabunt dubia, quæ subsequuntur.

DUBIUM II.

Utrum voluntas possit simul habitualiter appetere plures fines omnino ultimos?

Quamvis in actuali voluntatis conversione ad plures ultimos fines simul appetendos, cito appareat implicationis ratio, ut dub. præced. vidimus; in habituali tamen non ita de facili invenitur. Et ideo, ut hanc difficultatem, cujus decisio ad plures Theologiæ materias conducit, accurate tractemus, propositum dubium seorsim examinare opus fuit. Tunc autem voluntas dicetur appetere habitualiter plures ultimos fines, quando per modum habitus fuerit conversa, et inclinata ad

pluri bona, neque inter se, nec aut -ri ullo modo subordinata. sed respiciendo quodlibet illorum, ut omnino perfectum, et plene satiativum; sicut ratio finis ultimi requirit.

hæc sententia, et primum pro ea fundamentum ex l. Thom.

Assertio. 15. Dicendum ergo est, neque habitualiter posse eandem voluntatem appetere plures fines omnino ultimos, aut esse simul conversa ad illos. Assertionem hanc D. Thom. tenent communiter discipuli D. Thom. quos dub. præced. retulimus et plures alii. Desumitorque ex Angelico Doctore tum in præsentia, ubi efficacior rationem prædicte implicationis, quam statim proponemus, adducit. Tum etiam in 3 dist. 31 quæst. 1 artic. 1 et quæst. 13 de malo ar. 2, ubi ex proresso probat quolibet mortali peccato amitti habitum charitatis : *Quia non est possibile* (inquit) *unius hominis esse mullos fines ultimos*. Et loquitur non solum quando prædicti fines omnes actu appeterentur, sed etiam quando, vel omnes habitu, vel unus actu, et alius habitu diligerentur; alias nihil concluderet ad intentum, de quo loquitur, ut intuitu constabit.

Prima
ratio
asserlio
nis.

Primam rationem prædictæ implicationis adducit ipse D. Thom. in præsentia in argumento *Sed contra* : et potest ad hanc formam reduci. De ratione finis ultimi est, ut plene dominetur voluntati, cujus est finis, atque adeo, ut omnes illius affectus, sive actuales, sive habituales sibi subordinet, et subjiciat : sed nequit voluntas esse hoc modo habitualiter conversa ad plura; ergo nec respicere plures fines ultimos habitualiter. Major constat; nam, cum sit de ratione boni trahere, et movere appetitum ad se, et juxta gradum suae bonitatis magis, vel minus sibi illum subjicere, oportet, quod bonum adæquatum, et totale talis appetitus, cujusmodi est ultimus finis, totaliter ad se illum convertat, ac proinde, quod omnes habitus voluntatis, et omnes affectus sibi aliquo modo subjiciat. Minor videtur perspicua : quia totalis subordinationis voluntatis ad unum terminum, non permittit subjectionem ad alium, nisi hic posterior illi priori subordinetur, atque ita rationem ultimi finis amittat.

Confirmatur. Vel effectus, quo voluntas est conversa ad unum ex prædictis finibus, subordinatur aliquo modo conversioni ad aliorum; vel immo subalternatur? Si primum, talis conversio non erit tanquam ultimum finem : quia sicut hujusmodi finis petit, ut non subordinetur alteri, et per quamlibet subordinationem rationem ultimi amittit; sic allectus, qui est conversio ad illum, postulat, ut nulli alteri affectui subdatur. Immo, quod aliquis finis respiciatur a voluntate cum subordinatione, vel non subordinatione») ad alterum, ac proinde tanquam ultimus, vel non ultimus. per se primo desumi debet ex subordinatione, vel non subordinatione conversionis voluntatis ad talem finem, quidquid sit de ipsis finibus secundum se, et in esse rei consideratis : atque adeo quoties aliquis affectus convertit voluntatem, sive actualiter, sive habitualiter cum subordinatione ad alterum, non convertit tanquam ad finem ultimum. Si vero dicatur secundum, tunc altera conversio, cui prædictus affectus non subditur, non erit conversio ad ultimum finem : siquidem, nec per illam talis finis totaliter dominatur voluntati : nec voluntas adequate illi subjicitur. cum remaneat in ea aliquis affectus extra prædicti finis subjectionem.

!G. Dices : conversionem habituales ad ultimum finem non debere explicari per hanc totalem subordinationem ex parte affectuum, et habituum voluntatis, qui sunt principia actuum, sed per subordinationem ex parte termini : scilicet per habituales inclinationem ad actum secundum, quo fiat prædicta sui ordinatio. Nam sicut appetere aliquid habitualiter, non est aliud, quam voluntatem esse inclinatam per modum habitus ad illud in actu secundo appetendum : ita converti habitualiter ad aliquod objectum tanquam ad finem ultimum, cui debetur subjectio totalis, nihil aliud est, quam, quod voluntas sit per aliquem habitum inclinata ad eliciendum actum, per quem ei totaliter subordinetur. Hoc autem modo voluntatem esse, conversam ad plura, ex nullo capite repugnantiam importare videtur.

Hæc tamen evasio nequaquam solvit nostram rationem : quia conversio, quæ debet esse tanquam ad finem ultimum, non quomodocumque importat inclinationem ad actum : per quem fiat totalis subiectio. sed cum dominio, quod explicuimus : ex parte principii ipsius actus supra omnes alios.

alios afloctua, ft inclinationes existentes in \okiniite. Tum, quia subjectio, qua non importat hujusmodi dominium, non est maxima subjectio, »c proinde nec ita totalis, sicut debetur maximo bono, scilicet lini ultimo. Tum etiam, quia alias possemus dicere justum, in quo sæpo post conversionem remanerent habitus vitiosi, esse habitualiter conversum ad plures ultimos linos : videlicet ad Deum per charitatem, et ad bonum creaturæ per prædictos habitus; siquidem eo ipso, quod maneant involuntate talos habitus, aliquo modo inclinant illam ad actus, qui sunt peccata mortalia, per quæ voluntas totaliter bono creaturæ subjicitur, et a Deo avertitur. Quod quidquid sit de potentia absoluta) de facto, et regulariter contingere, sicut contingit manere in justificatis habitus vitii, nullus audebit asserere. Amplius ergo) aliquid requiritur, ut prædicta inclinatio sit conversio tanquam ad ultimum finem : hoc autem non potest esse aliud, nisi dominium supra omnes affectus voluntatis ex parte principii, et per modum habitus, ut explicuimus.

Coniirmatur, et explicatur : etenim quod justus in casu posito per habi^{im} charitatis sit conversus ad Deum tanquam ad linem ultimum; per habitum autem vitii non dicatur conversus ad creaturam, non potest præcise provenire ex discrimine inter terminos utriusque conversionis : siquidem uterque habitus inclinatur aliquo modo ad actum, qui est totalis subjectio, vel ad Deum, vel ad bonum creaturæ, ut dicebamus : ergo solum potest provenire ex discrimine ipsarum conversionum secundum se, et ex parte principii, atque adeo ex diverso dominio utriusque inclinationis supra voluntatem, etiam antecederet ad actum secundum ; quia videlicet inclinatio, qua: est per charitatem, taliter voluntati dominatur, ut omnes alios allectus sibi subiciat : nullatenusque permittat illos (in sensu composito) prorumpere in actum secundum, contrarium ipsi charitati. E contra vero inclinatio, quæ est per habitum vitii, ita manet ratione domini charitatis debilitata, et refrænata, ut potius famuletur, quam dominetur : quia licet speculative (ut sic dicamus) et quasi remote inclinet ad peccatum mortale; non tamen practice, et expedite voluntatem ad illud convertit : semperque usus prædictæ inclinationis manet sub dominio charitatis. Sed dehoclatius dicemus in tractatu de pecca-

tis disp. 1 dub. 2 ubi explicabimus, sub quo statu maneant vitia in recent-r justificato, et quare non denominent illum absolute vitiosum. ■.

Addo, ad conversionem in finem ultimum necessarium esse, quod voluntas taliter maneat habitualiter disposita in ordine ad prædictum linem, ut semper sit in præparatione animi ad actualiter illi subjiciendos omnes suos allectus, exercendo, vel omittendo quemcumque actum linis postlaverit : et ideo quicumque habet habitum charitatis, est semper in hac dispositione in ordine ad Deum : constat autem prædictam dispositionem non posse reperiri absque dominio, et subjectione per modum habitus, et ex parte principii, ut explicatum est : ergo, etc.

17. Deinde impugnatur prædicta solutio, el ostenditur magis efficacia nostræ rationis: quia habitualis conversio voluntatis ad aliquem finem ultimum, supponit conversionem actualem ad eundem : ergo supponit retractationem cujuslibet conversionis ad alium finem similiter ultimum : igitur repugnat voluntatem, sive per modum actus, sive per modum habitus esse simul conversam ad plures. Hæc secunda consequentia manifesta est ex priori. Et antecelens etiam videtur perspicuum : nam sicut habitus non acquiruntur nisi mediis actibus, ita habitualis conversio voluntatis ad aliquem terminum, non acquiritur nisi media conversione actuali : et ideo hæc debet semper illam præcedere. Prima vero consequentia suadetur : Tum quia actualis conversio voluntatis ad aliquod objectum tanquam ad ultimum finem, importat amorem efficacem appetitativum super omnia talis finis : atque adeo actualem ordinationem, et subjectionem totius voluntatis in illum ; non esset autem prædicta ordinatio efficax, et totalis, nisi per illam omnes allectus tam actuales, quam habituales, ad prædictum finem converterentur, el ei quoad usum, et exercitium, subjicerentur : atque adeo revocarentur, et averterentur ab omni alio fine ultimo irreducibili ad illum priorem. Tum etiam, quia per quamlibet actualem conversionem tanquam ad finem ultimum, proponit efficaciter voluntas nunquam operari contra illum, et consequenter neque in ordino ad aliquid ei oppositum, et irreducibile in ipsum : ergo retractat omnem allectum operandi circa alium finem ultimum : siquidem eo ipso, quod ultimus est, nequit

T S

\12

a

operatio circa ipsum elicitā ad aliū re-
ferri : imo nequii non illi aliquo modo ad-
versari, sicut ipsi ultimi finas inter se con-
trariantur.

Ob;«- 18. Dices, multoties existentem in poc-
l p' cato mortali, ac proinde conversum habi-
tualiter tanquam ad finem ultimum ad
bonum creaturae, reddi liabitualiter con-
versum ad Deum virtute alicujus sacra-
menti, sine aliquo actu, per solam infu-
sionem Charitatis, et Grati® : ergo non
semper conversio habitualis supponit con-
versionem actualem, et retractationem con-
versionis ad oppositum.

Piisitor. Respondetur conciso antecedenti, dis-
tinguendo consequens : et si sensus sit.
quod non semper conversio habitualis sup-
ponit actualem formalem, transeat : si au-
tem sensus sit. quod non semper supponit
conversionem actualem, saltem virtutalem,
negari debet. Nam cum Deus sine actu
Charitatis infundit Gratiā in Sacramento,
virtute ipsius Sacramenti supplet prædic-
tum actum, qui ex natura rei, et perse lo-
quendo ad infusionem grati® necessarius
est : et ideo ipsa infusio gratiæ, et virtus
Sacramenti supplens talem actum dici po-
test *conversio vultatis in Deum*, Pt virtualis
retractio conversionis ad creaturam. Et si-
cut gratia, qm̄e infunditur in Sacramento
sine actu formali charitatis, est omnino
ejusdem rationis cum illa, quæ infunditur
cum prædicto actu; sic eodem modo con-
vertit habitualiter ad Deum, avertitque a
quocumque alio ultimo line. Unde non mi-
nus per prædictæ grati® infusionem omnes
animæ vires, et omnes voluntatis affectus
convertuntur ad Deum (unumquodque suo
modo) et subjiciuntur ei, quam si præces-
sisset expressa ordinatio per actum forma-
lem charitatis. De hoc autem in tractatu
de merito disp. 4 dub. ultimo latior sermo
redibit. Addendum est, causam hujus ob-
jectionis in nulla alia conversione posse
habere locum nisi in conversione ad
Deum, quæ fit per habitum infusum : con-
versio namque ad alios fines ultimos non
potest fieri per habitum a Deo infusum,
quia talis conversio, quatenus excludit
conversionem ad Deum, est peccaminosa,
et ideo nequit esse in voluntate, nisi ex vi
alicujus actus, qui sit conversio actualis.

Alia 9. Secundo objicies, quod habitus vi-
jecll' tiosi non possunt subordinari conversioni
ad Deum : nam cum tales habitus ab in-
trinseco sint inordinati, et mali, sicut re-
pugnat illos a Deo produci, sic etiam re-

duci in ipsum tanquam in causam finalem.

Respondetur, quod licet hujusmodi ha-
bilus non possint positivo, et directo ordi-
nari in Deum : aut subordinari conver-
sioni ad ipsum. Leno tamen indirecte, et
quasi negativo : quia licet charitas non
possit imperare illorum actus; potest illos
reprimere, et prohibere : et de facto pro-
hibet, dum permanet in voluntate. In
quantum igitur conversio ad Deum, qua
fit per charitatem, prædictos habitus refre-
nat, et non permittit illos prorumpere in
actus contrarios, dicuntur sub ejus
dominio permanere, et indirecte ad Deum
ordinari. Ad eum proportionalem modum,
quo dub. 4 dicemus peccata venialia homi-
nis justi referri in Deum liabitualiter, non
directe, quasi liant propter ipsum, sed quia
est in potestate charitatis prohibere illa,
ne liant, et de facto prohiberet, si ejus fini
adversarentur. qui est quidam modus rela-
tionis indirectæ; ut ibi explicabimus.

Sed urgebis : quod per solam infusio-
nem grati®, et charitatis non mutantur
intrinsicè vitia, usque dum per actus con-
trarios diminuuntur, vel corrumpuntur :
ergo sicut ante prædictam infusionem in-
clinabant ad Creaturam tanquam finem ali-
quo modo ultimum modo explicando num.
28 et 29. et nullo modo Deo subjicieban-
tur : sic postea in eodem statu remane-
bunt. — Respondetur, vitia illa quamvis
physice non varientur, variari tamen mo-
rahter : qui per infusionem charitatis amit-
tunt statum habituum vitiosorum. Et
quamvis maneant cum propria substantia,
et intensione, manent tamen retractata, et
refrænata, et in via corruptionis : solum-
que inclinant ad actus mortaliter peccami-
nosos remote, et quasi speculative. Hoc
autem sufficit, ut indirecte, modo expli-
cato, Deo subjiciamur, et ut nullo modo
ad creaturam, sicut ad ultimum finem con-
vertant : quia talis conversio debet esse
efficax, practica, et expedita.

Elucidatur secunda ratio pro assertionem.

Ut secunda ratio nostræ assertionis me-
lius intelligatur, animadvertendum est,
habitum convertentem voluntatem ad fi-
nem ultimum debere esse superioris, aut
æqualis virtutis cum ipsa voluntate : aliter
enim non omnino subjiceret eam sibi ;
nec proinde conversio, quæ per talem ha-
bitum

bitam flrret» ewet totalis et adæqnata, fient postulat natura finis absolute ultimi : repugnat siquidem voluntatem omnino subjici et converti adæquato ad aliquem terminum per aliquid inferius et impotentius ipsa in voluntate. El pnrterem debet prailictus habitus habere pro objecto finem ultimum formaliter sub ratione talis : quia cum habitus solum inclinet potentiam ad proprium objectum, illius tantum erit convertere ad finem ultimum, cujus objectum sit prædictus finis. Ex quo sequens conficitur ratio pro assertione.

Hoc est possibilis duplex habitus superioris virtutis, vel æqualis cum voluntate respiciens finem ultimum : ergo nec duplex conversio habitualis ad talem finem. Consequentia liquet ex notabili præsupposito. Antecedens vero probatur : nam, vel uterque ille habitus esset supernaturalis et infusus : vel uterque, aut alter esset acquisitus? Primum dici non potest : quia in ordine supernaturali, sicut non est assignare alium ultimum finem præter Deum, ut est summe bonus, in se, sic nec alium habitum respicientem prædictum finem præter habitum charitatis, cujus objectum est divinum bonum, secundum quod est in se ipso. Adde, quod habitus infusi causantur immediate a solo Deo : et ideo si essent plures hujusmodi habitus respicientes plures fines ultimos, ista pluralitas, quæ proculdubio esset in ordinata, in Deum refunderetur. Neque etiam potest dici secundum : nam quicumque habitus naturalis in voluntate existens debet acquiri virtute et actibus ipsius voluntatis debetque ad illam comparari, ut effectus æquivocus : de cujus ratione est, quod virtutem causa? non adæquet : ergo quicumque hujusmodi habitus est minoris et inferioris virtutis, quam ipsa voluntas, atque adeo debet potius illi subordinari, quam eam sibi subjicere.

21. Confirmatur. Ita comparatur habitus acquisitus ad voluntatem, sicut objectum illius ad objectum voluntatis : sed objectum cujuslibet habitus acquisiti est multo inferius objecto voluntatis et comparatur ad illud sicut pars ad totum et sicut particulare ad universale, sub quo continentur : ergo, etc. Minor probatur : nam objectum habitus acquisiti semper est bonum particulare, hoc, vel illud : objectum autem voluntatis est bonum in tota sua latitudine; sub quo omnia bona clauduntur. Elpropterea habitus dicitur determinatio

potentia quia potentiam ex se respicientem universale et commune, determinat ad particulare, quod respicit ipse habitus.

Confirmatur secundo et explicatur : nam vel objectum, ad quod voluntas dicitur per talem habitum converti, est ratio proprii boni in communi : sub qua ratione appetit voluntas (seclusa gratia) quidquid appetit, juxta illud Philosophi : *Amabile bonum, unicuique aulem proprium*. Vel est aliquod bonum particulare, quod sub bono proprio continetur et propter illud amatur? Non primum : quia voluntas circa proprium bonum in communi per seipsam est determinata, expedita et facilis : et ideo quantumcumque circa illud actus multiplicentur, nullum acquirat habitum, ut infra tract. 12 disp. 2 dub. 3 latius dicemus : ergo dicendum est secundum : atque adeo sicut bonum istud particulare subordinatur bono proprio et non diligitur nisi in ordine ad illud : sic habitus ad prædictum bonum particulare inclinans, debet subjici voluntati, non vero illam sibi subjicere.

22. Dices, conversionem ad finem ultimum tunc solum requirere habitum superioris, vel æqualis virtutis, ac voluntas, quando talis finis secundum rei veritatem est ultimus : eo quod reipsa est bonum adæquatum et plene satiativum, secus si præcise sit talis ex apprehensione operantis : quia plena subjectio voluntatis debetur dumtaxat fini ultimo, vero et reali, non apparenti et existimato.

Iltec tamen evasio non solvit rationem : nam cum voluntas in nullum objectum feratur, nisi prout ab intellectu sibi proponitur affectus et conversio illius per hanc propositionem debet omnino regulari; quidquid sit de re proposita secundum se. Unde quemadmodum cum intellectus apprehendit rem, quæ secundum se est finis ultimus, non per modum finis ultimi, sed sub ratione alicujus boni particularis et inadæquati, conversio voluntatis ad talem finem non est totalis, neque est conversio tanquam ad finem ultimum : quia non commensuratur cum eo, quod res amata in se ipsa est, vel non est : sed cum eo, quod intellectus in illa apprehendit. Ita cum idem intellectus, rem, quæ secundum se non est finis ultimus, approbabit per modum summi boni et proponit eam voluntati, tanquam finem ultimum, voluntas fertur in illam, ac si esset reipsa sicut proponitur. Ac proinde non

¶
,4j
'3
9
·¶
J|
j
31
|
'3
Æ
'¶
'j
'JS
τB
3·
S
B
3
J
'λ
|
H
'>>
n
|
]
I
J
1
■
5
,·
,g
■
jjS
\$
J'S
'|
-I' I
'S
X
i 1
-fl
I

minus adæqnato in illam convertitur, quam si esset revera ultimus finis. Quæ est doctrina Philos. lib. 2 Physic, text. 31 et Angelici Doctor. in hac I, 2, q. 8 art. 1 ubi sic ait : *Ad hoc, quod voluntas in aliquid tendat, non requiritur, quod sit bonum in rei veritate, sed, quod apprehendatur in ratione boni. Et propter hoc Philosophus dicit in 2 Physic. quod finis est bonum, vel appetens bonum.* De quo potest videri idem Philosoph. 8 Ethic, c. 2.

Εἰς τὸ καὶ
ἐν τῷ φιλο-
σοφίᾳ.

Quod etiam explicari potest alio exemplo, nam quemadmodum, ut actus voluntatis speciem actus boni habeat, non requiritur. quod res amata in se sit bona : neque, ut habeat speciem mali, requiritur, quod sit mala : sed utrumque attendi debet ex modo, quod ab intellectu proponitur : et ideo sæpe res mala apprehensa, ut bona, specificat actum bonum et res bona apprehensa, ut mala tribuit speciem actus mali : ita conversionem habitualement voluntatis esse adiequatam. sicut fini ultimo debetur : non dependet ex eo, quod res, ad quam est talis, conversio, secundum se est, vel non est sed ex eo, quod ab intellectu practice proponatur sub ratione finis ultimi. Nam cum bonitas non convertatur ad se voluntatem, nisi secundum quod est apprehensa, eo ipso, quod in apprehensione sit bonitas adæquata, debet totaliter voluntatem convertere : atque adeo debet fieri talis conversio per aliquid superioris, aut æqualis virtutis cum ipsa voluntate.

Αἰὶ δὲ
ἐν τῷ
φιλο-
σοφίᾳ.

23. Dices secundo, probari ex nostra ratione, non posse voluntatem converti ad plures fines ultimos conversione formali, quæ fit per habitum positivum, secus conversione interpretativa : quia ad hanc non requiritur prædictus habitus : sed potius petit fundari in privatione.

Sed neque ista evasio alicujus momenti est : quoniam conversio interpretativa ad unum finem ultimum, supponit debitum conversionis positivæ ad oppositum et privationem talis conversionis : inde enim, qui concedunt puram omissionem peccaminosam, interpretantur voluntatem converti per illam ad objectum contrarium divina legi, quia relinquit actum positivum quem ob-
jectum consonum tali legi : cum autem non possit esse debita, unica

licet ad Deum habet alia namque potius tenetur voluntas nunquam sic converti) licet quod nec possit dari in illa. nisi unica

privatio tali conversionis, nec plusquam una conversio interpretativa ad alium finem ultimum fundata super prædictam privationem conversionis ad Deum ; qui proinde posita conversione ad Deum necessario destruitur. Atque ita, nec possunt coexistere in voluntate plures conversione interpretativæ ad distinctos fines ultimos, nec conversio interpretativa ad unum et conversio formalis ad alium.

§ III.

Nonnulla? objectiones contra prædictam rationem.

24. Contra hanc secundam rationem plura statim se offerunt primo aspectu difficilia, quæ in medium proposita, et soluta, eam potius elucidabunt. Objicies enim primo, sequi ex nostra ratione, nec successive posse reperiri in voluntate plures habitus convertentes eam ad finem ultimum : imo. nec per alium habitum, quam per charitatem posse fieri prædictam conversionem : hoc autem manifeste videtur falsum : siquidem eadem voluntas, quæ modo per gratiam, et charitatem est conversa ad Deum verum ultimum finem, amissa gratia avertitur ab illo, et constituit finem ultimum in creatura. Sequela patet : nam habitus acquisitus (si vera sunt, quæ diximus) nec simul cum charitate, nec successive post illam, ad prædictam conversionem sufficit. Inter infusos vero sola charitas respicit finem ultimum : ergo, etc.

Respondetur ita esse loquendo de habitu proprie dicto, secundum quod importat qualitatem distinctam a voluntate, et entitati ejus superadditam : sola enim charitas. quæ est participatio voluntatis omnino superioris, scilicet divinæ, potest nostram adæquate sibi subordinate : Ex quo tamen non lit, quod successive non possit voluntas? respicere habitualiter distinctos fines ultimos : quia recedente charitate, per quam conversa erat ad Deum finem ultimum supematuralem, per se ipsam sine qualitate, superaddita, connotando ipsius charitatis privationem, manet conversa ad proprium bonum, quod est ultimus finis peccatoris, ut dicemus dubio sequenti.

Nec refert, si urgeas : tum quod conversio ad proprium bonum tanquam ad finem ultimum, est inordinata, et peccaminosa : ergo non potest fieri per solam entitatem voluntatis

voluntatis sine aliquo sibi superaddito : alitu Ih'iis. qui ol author prædictæ eniia-
tis, e.-sel causa talis inordinationis. Turn
etiam, quia natura voluntatis eadem est,
existence charitate, et non e.xistento : ergo
si «missa charitate convertit hominum ad
homini proprium tanquam nil linem ulti-
mum, eodem modo convertet, illa exia-
tento : erit igitur homo statui conversus,
taiiquain ad linem ultimum, ad Deum per
babiuii charitatis, et ad bonum proprium
per naturam sum voluntatis.

25. Ad primum enim respondetur, con-
versionem ad proprium bonum posse con-
siderari dupliciter : vel ut est præcise ad
bqftumadæquans voluntatem non absolute,
sed ut tendentem ai bonum ex inclina-
tione propriæ naturæ, et ut sic dicamus,
in ordine creato, præscindendo ab hoc,
quod talo bonum, atque adeo, et ipsa con-
versio subordinetur, aul non subordinetur
bono divino; vel potest considerari, ut sis-
tit in ipso bono proprio cum exclusionem
subordinationis ad divinum, ac proinde,
ut in ultimo absolute. Primo modo nihil
exprimit deformitatis; quia appetere sive
aetualiter, sive habitualiter proprium bo-
num, ut adæquatum, et ultimum præcise
in ordine creato, non excludendo, nec in-
eludendo subordinationem ad divinum,
sed præscindendo ab illa, nullam deonli-
ualionem importat. Hoc autem pacto vo-
luntas per suam entitatem convertitur ad
proprium bonum : ex quo nulla deformitas
in Deum reducitur. Secundo vero modo
considerata prædicta conversio exprimit
deformitatem, nempe exclusionem debitæ
subordinationis boni proprii ad bonum di-
vinum : qua subordinatione exclusa, ip-
sum bonum proprium efficitur saltem ne-
gative ultimum absolute, et non tantum
in hoc, aut illo ordine. Ilæc tamen exclu-
sio non lit formaliter per ipsam entitatem
voluntatis, cujus Deus est author, sed per
privationem charitatis, et gratiæ, et per
peccatum mortale non retractatum, quæ
nullatenus in illum reducuntur.

Dices : ergo etiam seclusu gratia non
manet voluntas conversa ad proprium bo-
num, sicut ad finem absolute, ultimum;
sed tanquam ad finem ultimum cum ad-
dito, nimirum *in ordine crealo*. Respon-
detur negando consequentiam : nam etsi
voluntas per suam entitatem nude sump-
tam. solum respiciat proprium bonum, ut
ultimum cum addito illo *in ordine crealo*,
ut aiTecta tamen gratiæ privatione, respi-

cit illud, ut absolute ultimum, quia per
prædictam privationem impeditur snbor-
dualio ad bonum divinum, i-fiiciturque
ut tendentia voluntatis in proprio bono
sistat, sino spe ut ita dicamus) ulterius
progrediendi. Et quoniam inordinatio in
prædicta conversione reperta, non con-
sistit in positiva tendentia ad honum pro-
prium secundum se sumptum, sed in eo,
quod talis tendentia in priedi to bono om-
nino, et ultimate sistit : ideo pr.< dicta
inordinatio non in entitatem voluntatis,
quæ est a Deo; sed in privationem gra-
tiæ, quæ est a creatura, reducenda est: et
quamvis Deus causet totum positivum,
quod est in tali conversione, non causât
illam formaliter, ut est conversio ad bo-
num proprium, sicut ad finem absolute
ultimum. Sed hæc dub. sequenti magis ex-
plicabimus.

Per quod patet ad secundum primæ re-
plicæ : nam voluntas exis'tente charitate,
ideo non convertitur ad proprium bonum,
tanquam ad finem absolute ultimum, quia
non est affecta privatione ordinationis ad
bonum divinum; sed potius opposita or-
dinatione. Ut enim dicebamus, voluntas
per suam entitatem nude sumptam solum
debet esse conversa ad proprium bonum,
ut adæquatum, et ultimum cum addito,
nempe *in ordine crealo*, seu respectu appe-
titus, qui est ex inclinatione propriæ na-
turæ; omninoque præscindit ab eo, quod
est sistere ultimate in tali bono per priva-
tionem gratiæ, et charitatis, vel non sis-
tere, sed tendere ad bonum divinum per
ipsius charitatis ordinationem : et ideo
ablata charitate, sistit in proprio bono,
respicitque illud, ut finem absolute ulti-
mum : posita autem, non sistit ibi, sed
procedit usque ad bonum divinum, in eo-
que quiescit.

26. Secundo objicies : quod saepe vo- 2
luntas per actus ordinis naturalis conver-
titur aetualiter ad bonum commutabile,
tanquam ad finem ultimum, ut patet quo-
ties mortaliter peccat : ergo etiam per ha-
bitum ejusdem ordinis poterit converti ha-
büualitiT. Patet consequentia. Tum quia,
sicut habitus isti sunt effectus voluntatis
inadæquati, et æquivbci, sic etiam actus :
ergo si hoc in actibus ad prædictam con-
versionem non obstat, neque etiam obsta-
bit in habitibus. Tum etiam, quia actus
illisi multiplicentur, non possunt non ge-
nerare habitum, qui ad similes actus in-
clinat : ac proinde, qui sit habitualis in-

dinaio. et conversio ad eundem finem, quem attingunt actus, qui est ut supponitur finis ultimus. Tnm denique, quia non debet esse minuris efficacit  habitus acquisitus per actus, quam actus, quibus acquiritur : eru'o si artus sufficiunt ad couerlendum actualiter voluntatem subijciendo omnes ejus affectus, cur non sufficiet habitus ad convertendum habituuliter ?

1a
1er.
AnioaJ

Ct buic objectioni, et omnibus propositis probationibus occurramus. animadvertdndum est id, quoti n. 21 diximus, scilicet voluntatem ad proprium bonum in communi, el sub ratione talis attingendum non indigere habitibn quia per se ipsam est sufficienter ad id determinata, sicut quælibet putentia est per se determinata ad communem rationem sui objecti : et ideo quoties voluntas per multiplicationem actuum acquirit aliquem habitum, talis habitus quantum pst ex se, solum inclinatur ad aliquod bonum particulare, quod est pars boni proprii secundum peculiarem rationem talis boni : et sicut bonum istud particulare continetur sub bono proprio, sic prædicta inclinatio subijcitur inclinationi, qua voluntas ad ipsum bonum proprium tendit. Ex quo fit actum secundum in plus esse, quam habitum : quia non tantum attingit bonum particulare. ad quod iuclinatur habitus, sed et communem rationem boni proprii, ad quam primaria inclinatur ipsa voluntas. Et unus actus correspondet simul potentia  volitivæ, et ejus habitui : et consideratus secundum gradum genericum volitionis, seu in quantum est volitio boni proprii, ut sic, sp cifiant potentiam : consideratus vero secundum gradum differentialem, in quantum scilicet est volitio particularis boni, sp cifiant habitum : el sic quodammodo utrumque adæquat. Fit deinde, quod licet actus secundus secundum gradum differentialem consideratus, qua ratione correspondet habitui, non convertatur voluntatem ad finem ultimum : quia secundum hanc rationem solum convertitur ad bonum particulare, quod est objectum ipsius habitus, quodque sub bono proprio continetur, et nonnisi propter illud diligitur : consideratus tamen secundum gradum genericum, qua ratione correspondet voluntati, optime potest esse conversio illius, ad talem linem : quia secundum pndictum gradum terminatur ad communem rationem proprii boni, propter quod voluntas diligit, quidquid ex inclinatione, propria  naturæ diligit, et in

quoniam sistit omnino ejus tendentia, eo ipso quo per charitatem ad unum sup maturaleni non elevetur.

27. Ex hoc ad objectionem admissam. w- tecedente negatur consequentia. Ad jri- main probationem respondetur, quod etsi actus secundus secundum gradum differentialem, ut est volitio hujus particulari boni, qua ratione correspondat habitui, non adæquat voluntatem, quia, prout sic solum respicit quoddam ejus objectum inad equalum : potest tamen ad quaro illam saltem fonnaliter) secundum gradum genericum volitionis, quia ratione sp cificai ipsam voluntatem : quia secundum hunc gradum respicit communem rationem proprii boni, quod per modum objecti formalis esse adæquatum, et sortitur rationem finis ultimi : et ideo quamvis prædictus actus secundum gradum differentialem, non sit conversio ad finem ultimum, bene tamen secundum gradum genericum propter rationem dictam. Quocirca est manifesta disparitas inter actum secundum, et habitum : quoniam habitus, neque secundum gradum genericum. neque secundum specificum respicit communem rationem proprii boni, cui dumtaxat potest convenire ratio finis ultimi : et ideo secundum nullum gradum potest dici simpliciter adæquatus voluntati : nec formaliter, nec materialiter : ac proinde, nec convertere illam ad prædictum finem : actus vero secundum gradum genericum adæquat formaliter voluntatem, quia extendit se ad proprium bonum, ultra, quod voluntas ipsa naturæ suæ relicta, nequit extendi : quamvis possit sub illo attingere tanquam objecta partialia, et quodammodo materialia plura bona particularia, qu  prædictus actus non attingit. Unde etsi ob hanc rationem talis actus non convertatur actu voluntatem ad omne bonum, quod potest ab ea appeti propter ultimum linem ; convertitur tamen ad ipsum finem, qui est ratio omnia alia appetendi : et in hoc ipso subordinatur sibi, et prædicto fini omnes allectus existentes in ipsa voluntate respectu cujuscumque boni. Utrum vero actus voluntatis sit effectus univocus ejusdem, vel diversæ speciei ? alibi explicabitur.

Ad secundam confirmationem respondetur, concedendo habitum acquisitum inclinare ad similes actus, non tamen adæquate, neque quoad gradum genericum secundum, quem tales actus attingunt finem ultimum, scilicet proprium bonum in communi;

cununi; sed inndæquate quoad griidum diflorenlialoni dumiaxat, secundum qm n'spiclunt bonum purlieulare ad ultimum finem ordinatum. Undo et ipse habitus solum debet esse conversio ad hujusmodi particulare bonum; non vero ad ipsum linem ultimum. Per quod patet ad tertiam probationem : quia sicut major est extensio actus, quam habitus : sic etiam major est illius, quam istius efficacia in ordine ad subjiciendum allectus voluntatis.

28. Sed urgebis : quod actus voluntatis non est conversio ad bonum commutabile, sicut ad finem ultimum, nisi in quantum est mortaliter peccuminosus : quod convenit illi secundum gradum differentialem, et non secundum gradum genericum : ergo ratione illius, et non ratione istius habet esse actualis conversio ad linem prædictum : atque adeo cum habitus directe inclinet ad gradum diflerentiatem, erit conversio habitualis ad eundem finem. Utraque consequentia est perspicua. Antecedens autem probatur : Tum quia nullus actus voluntatis ex sua communi ratione excludit ordinationem ad finem supernaturalem, nec petit sistere in bono commutabili; atque adeo nec præcise secundum istam rationem convertit ad id sicut ad finem ultimum : ergo solum potest sic convertere ratione propriæ differentiæ, per quam respicit hoc, aut illud bonum particulare : puta furtum, adulterium, homicidium, etc. quæ contradantur fini supernaturali, et relationem ad eum excludunt. Tum etiam, quia quod proprium hominis bonum, quod dicitur finis ultimus peccatoris, non subordinetur bono divino, et ideo ametur ut omnino ultimum, non provenit ex communi ratione boni proprii : hæc enim ratio secundum se omnino præscindit, et a relatione ad aliud, et ab exclusionem talis relationis, ut numero 25 diximus. Unde quod eam excludat, ac proinde, quod ametur, ut ultimum absolute, provenit illi, quia conjungitur cum aliquo ex bonis particularibus, quæ diximus, quibus prædicta relatio repugnat : ergo habitudo, et tendentia ad hoc particulare, bonum, non autem ad rationem illam communem, dicenda est conversio ad linem ultimum.

itir.i. Respondetur concedendo bonum proprium secundum se non esse irreferibile ad bonum divinum, sed hoc habere ex conjunctione ad bonum particulare, quod dhioo repugnat. Ex hoc tamen non sequi-

tur pnedictum bonum particulare exercere simpliciter, *et. ul quod* rationem finis ultimi : nec positivi : si quidem nec voluntas quidquid appetit, propter illud appetit : nec ipsum appetit præcise propter se, et sistendo in eo; sed propter bonum proprium, cujus est pars. Negari tamen non potest quodlibet bonum particulare, quod est objectum peccati mortalis, habere quodammodo rationem finis ultimi negativi, id *quo* : quaternis est id, quo bonum proprium redditur incapax relationis ad bonum divinum, et sic absolute ultimum negative. Hoc autem modo admittimus posse dari plures fines negative ultimos : quia potest voluntas simul appetere plura objecta, quorum quodlibet bono divino repugnet, et proprium bonum ab illo avertat, reddatque irreferibile in ipsum : sed hoc non est admittere plures fines simpliciter ultimos, adhuc negative, ut auctores, contra quos egimus dubio præcedenti a num. 5, constituebant : quia in nullo ex prædictis objectis sistit voluntas, sed omnia ordinat, ad proprium bonum, et appetit propter illud, ut dictum est. Unde ad summum poterunt dici *negative ubi secundum quid*, et cum addito illo *ul quo*, quatenus propter oppositionem, quam important ad divinum bonum, impediunt ejus relationem, qua sublata sistit voluntas in bono proprio, tanquam in absolute ultimo. Quo etiam modo non est inconveniens admittere in voluntate unum, aut plures habitus acquisitos, per quos convertatur ad plures fines ultimos negative, *ul quo* : quia sicut prædicti fines non sunt simpliciter ultimi adhuc negativo ; sed tantum secundum quid : sic conversio, quam exposcunt, non debet esse conversio simpliciter, hoc est adæquata, et totalis; sed partialis, et inadæquata, quæ est conversio secundum quid. Hujusmodi autem conversionem non repugnat multiplicari in voluntate : nec requirit formam superioris, aut æqualis virtutis cum ipsa voluntate, ut ex se liquet.

29. Dices : si dantur plures fines negative ultimi, *ul quo*, etiam debent admitti plures ultimi simpliciter, seu *ul quod* ; quia esse tale *ul quo* est esse constitutivum ejus, quod est *ul quod* : multiplicatis vero constitutivis, debent constituta multiplicari. Respondetur negando sequelam, quoniam hujusmodi fines non ideo appellantur negative ultimi, *ul quo*, quia per modum formæ constituent proprium bonum in ratione linis ultimi ; hoc enim

Alft
replica,

sohitur.

præstat positiva bonitas ipsius K ni proprii, ratione cnjus movet, et terminai voluntatem; sed quia per modum impedimenti tollunt subordinationem ad finem supernaturalem; qua subluta, prædictiun proprium bonum . quod secundum se non nisi cum addito, scilicet in ordine creato, babebat rationem ultimi, efficitur ab>ohite ultimum negative; non per additionem bonitatis sed per oppositionem privativam ad finem superiorem, cui secundum se poterat subordinari. Quamvis autem multiplicatio forma: constitutiva» multiplicet constituta, non tamen multiplicatio impedimenti tendendi in aliud, multiplicat in et», in quo sistit, rationem ultimi. Præsertim earn unumquodque ex impedimentis impedit adæquate, et totaliter, sicut quodlibet mortale peccatum impedit tendentiam ad finem supernaturalem. Tunc enim pluralitas non ponit in numero in ordine ad effectum præstandum, et multiplicatio impedimentorum omnino de materiali se habet, sicut cum in diversis rebus præcise attenditur eadem bonitas, diversitatem illam non multiplicare rationem linis, diximus dubio præcedenti, num. S.

5 objc-
lio.

30. Tertio objicies, quod potest homo constituere finem ultimum in aliquo ex illis bonis particularibus, ad quod immediate inclinet habitus acquisitus, ergo tuuc talis habitus erit conversio ad ultimum finem. Consequentia videtur nota, et etiam antecedens, nam homines relicto Deo, qui solus ex natura rei habet esse ultimus finis, pro lihito constituunt sibi talem finem, in eo, quod unusquisque, ut satiativum apprehendit. Et propterea antiqui philosophi adeo laboraverunt in investigando hominis beatitudinem : quia cernebant aliquos constituere illam in honoribus, alios in divitiis, et fortunæ bonis, quosdam in delectationibus carnalibus, et nonnullos in deliciis ventris, juxta illud ad Philip. 3 : *Quorum Deus venter esi* : ergo, etc.

Diluitor.

Respondetur, negando antecedens, si intolligatur de fine ultimo formali, vel de materiali absolute, et simpliciter adæquale, de quibus doctrina nostra intelligenda est. Nam ut dub. sequenti ostendemus, finis ultimus formalis cujushbet existentis in peccato mortali, est bonum sui ipsius proprium in tota sua latitudine : finis vero materialis simpliciter alæquatus non est

aliquid determinatum,

omnibus bonis, qua: sub ratione proprii continentur. Si vero sermo sil de fine ul-

limo materiali secundum quid adæquiti, potest, et debet pnedictum antecedo»? a l-
mitti : quod, et nihil amplius probatio ejtwsuadet, ut n. G(> explicabimus. Et juxta eundem sensum distinguendum est con\$equarts: *Talis habiluseril conversidad fine,n ultimum* formalem, vel materiale adæquatum simpliciter, negamus : ad ultimum finem adæquatum secundum quid, Iranseat. Neque hoc est conti a nos : quia non negamus posse habitum acquisitum indinare ad finem ultimum hoc posteriori modo; sed tantum priori. Dicitur autem prædictus finis adiequatus secundum quid : quatenus existente in intellectu illa apprehensmne, quia judicat lotum suum bonum esso, v. gr. divitias, nequii voluntas ultra extendi. Quamvis, quia absolute loquendo non adæquat capacitatem voluntatis, potest mutata illa apprehensione, in aliis pluribus finem formalem requirere. Unde, quod bonum satiativum voluntatis ad tale, vel tale objectum determinetur, quodammodo est per accidens, nempe ex suppositione j rædictæ apprehensionis, qua cesante tollitur prædicta determinatio, el adæquatio.

Ex quo fit, quod quamvis successive possit voluntas inclinare ad diversos lines hoc modo ultimos per distinctos habitus acquisitos : ut nunc ad divitias, postea ad honores, deinde ad cultum idolorum, etc. nunquam tamen simul existent in illa piores hujusmodi inclinationes, et ita neque hoc modo admittimus posse simul manere habitualiter conversam ad plures fines ullimos. Et ratio est perspicua : nam bonum, quod est objcc.um cujuscumque habitus, tandiu habet rationem finis ultimi adæquati, modo explicato, quandiu existit apprehensio, quam diximus, illa voro cesante, prædictam adæquationem omnino amittit, remanctque omnibus modis inadæquatum : et ideo idemmet habitus, qui in sensu composito prædictæ apprehensionis respicit suum objectum, ut ultimum finem secundum quid alæquatum, mutata apprehensione, respicit illud, ut omnibus modis inadæquatum. Unde, sicut non possunt esse simul in intellectu plures ex illis apprehensionibus : quia dum apprehendit totum bonum in divitiis non potest apprehendere idem in honoribus; ita nec possunt esse in voluntate plures habitus, qui simul accedunt ad propria objecta tanquam ad buna adæquata, et fines ultimos adhuc secundum quid modo explicato. Per quod

alia objectio, qua præcedene posset urgeri, manet ubiter solute.

31. Denique contra confirmationes ejusdem rationis objicies : quod habitus charitatis determinat voluntatem ad aliquod particulare bonum sub objecto adæquato voluntatis contentum : et nihilominus talis habitus est superior voluntate, et convertit eam ad ultimum finem : ergo etiam si habitus acquisitus habeat pro objecto bonum particulare contentum sub objecto voluntatis, tanquam pariem sub toto, poterit eodem modo illam convertere.

iwu. Respondetur negando consequentiam : nam bonum, quod est objectum habitus charitatis, quamvis formaliter habeat se ad objectum voluntatis sicut pars : eminenter tamen est totum : quia continet eminenter omne excogitabile bonum, ad quod voluntas potest extendi : et ratione hujus eminentiæ potest subjicere sibi totam voluntatem, et totum ejus objectum. Bonum autem, quod est objectum habitus acquisiti non habet prædiclam eminentiam continentiam : sed ita est pars contenta sub objecto voluntatis, ut nullo modo ipsum contineat. Unde et habitus inclinans ad prædictum objectum, taliter debet subjici voluntati, et ut sic dicamus, sub illa contineri, ut nullatenus sibi eam subiciat.

§ IV.

Corollarium ad dubii complementum.

i. > In calce vero hujus dubii animadvertimus, ex utraque nostra ratione manere a fortiori probatum non posse voluntatem appetere simul duos fines simpliciter ultimos, alium actualiter, et alium habitualiter. Et ratio est perspicua : nam cum prædicta conversio sive per actum, sive per habitum Gat, debeat esse totalis, et subordinate sibi omnes affectus in voluntate existentes, ex propria ratione habet, quod non possit esse alia conversio extra ipsam : sicut lotum ex propria ratione habet, quod non sit aliquid extra illud.

Σ&- Dices, conversiones habituales contrarian directe, et idcirco necessario se excludere; non tamen actualem, et habitua- lem ; quia inter actum, et habitum non est directa contrarietas, sed indirecta ; quæ non obstat coëxistentiæ. — Respondetur, quod licet inter actum, et habitum non sit oppositio directe contraria; potest esse virtualis contradictoria, quæ importat longe

majorom impossibilitatem. Et talis oppositio reperitur de facto inter conversionem actualem, et habituaalem al distinctos fines ultimos : quia converti ad unum actualiter, infert utramque istam conversionem esse adæquatam respectu voluntatis, et utramque, vel saltem aliquam non esse adæquatam; quæ est manifesta contradictio. Et sane, quod conversiones habituales omnino necessario se excludant, non potest ortum ducere ex sola directa contrarietate : nam formas directe contrarias non repugnat esse simul in gradibus remissis; cum tamen prædictæ conversiones etiam de potentia absoluta in nullo gradu simul compatiantur.

Sed inquires : an saltem virtualiter possit simul voluntas prædictos fines appetere : aut simul cum conversione actuali, vel habituali ad unum, retinere conversionem virtuaalem ad alium? — Et respondetur omnino negative : Tum, quia conversio virtualis per se supponit formalem, in cuius virtute fit; et ideo exclusam, et retractatam formali, repugnat quod virtualis remaneat. Tum etiam, quia conversio virtualis reducitur ad actuaalem; nam conversio actualis dividitur in *formalem*, quæ fit per actum formalem, et in *virtuaalem*, in qua talis actus virtualiter perseverat; unde sicut conversio actualis formalis ad unum finem retractat omnem conversionem ad oppositum, et ideo est impossibilis cum illa; sic etiam conversio virtualis hoc ipsum præslat. Adde, prædictam conversionem ex eo dici virtuaalem, quia præslat, quoad effectum, totum, quod præstaret formalis : et ideo conversio, quæ nequit esse cum formali, repugnat eodem modo, ut virtuali conjungatur.

Interragat^o

Respondet^o

Adversariorum opinio refertur.

32. Oppositam sententiam a fortiori tueri lenentur omnes, qui concedunt, posse voluntatem simul actualiter appetere plures fines solum negative ultimos, quos dub. præcedenti n. 12 retulimus : non enim potest esse major implicationis ratio in conversione habituali, quam in actuali, ut ex se liquet. Præcipuum pro hac sententia argumentum est illud, quod in fine præcedentis dubii tetigimus de peccatore operante bene moraliter : in quo videtur concepiendus duplex ultimus finis saltem

habitualis : alius respectu mortalis peccati, qui sit creatum, e! alius respectu honesta' operationis. qui sit Deus. Quod argumentum fortius appare: in peccatore fideli elicienti actum spei Theologica' : qui sane actus omnino incapax videtur relationis ad alium finem præterquam ad Deum. Eadem sententiam sequi etiam tenentur qui admittunt eundem hominem posse esse simul in gratia, et in peccato mortali, «altem de potentia absoluta. De quorum numero sunt Scoius in 2 dist. 37 q. unica. U Kam in 4 q. 3, Gabriel in 1 dist. IS art. I, Suar, de gral. lib. 7 cap. 20. et alii : quia talis homo per gratiam manet conversus ad Deum finem ultimum supernaturalem : et per peccatum ad bonum creatura : et ita necessario habet duos ultimos fines. Sed de hoc posteriori agemus in tract, de justificat, ubi ex doctrina in hoc dub. tradita, et ex aliis D. Thom. principiis sententiam illam falsam esse o.-tendemus. Primum vero argumentum postulat, ut examinemus finem ultimum existentis in peccato mortali : pro quo sit

DUBIUM III.

Qua ratione peccans mortaliter constituat finem ultimum in creatura?

Quia in hoc titulo aliquid supponimus, et aliquid in dubium vertimus, oportet, antequam ad resolutionem difficultatis accedamus, certa ab incertis separare.

Ii.

Separantur certa ab incertis.

33. Res est perspicua, et in Theologia communiter recepta, peccatorem per peccatum mortale Deum verum finem ultimum deserere; et avertendo se ab illo incommutabili bono, constituere ultimum finem in creatura; seu in bono ejus commutabili Id enim Scriptura sæpissime testatur, Deuteronom. 32 : *Dereliquit Deum factorem suum, et recessit a Deo salutari* Jerem.n. suo Isau 1 : *'æ genti peccatrici, dereliquerunt Dominum, abalienati sunt retrorsum,* scdicel versus creaturas, et idola, ut exponitur Lyranus. Jeremie 2 : *Ille dereliquerunt fontem aquæ viva', et foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent oquas.* Ubi propterea utitur fontis, et aquæ similitudine, quia sicut aqua appetitur, ut

satiet, et sitim exiingat, sic bonum commutabile creatura? amatur a peccatoribus, ut satiativum sui appetitus : quod est proprium solius finis ultimi : Deus autem varus fons aqua? vivæ, qui solus potest perfecie satiare, deseritur, et derelinquitur. Et Maith. 6 reddit Dominus rationem liu-lfcti huiusmodi aversionis a Deo. dicens : *Nemo potest duobus dominis servire* (hoc est Deo, et dividis tanquam finibus ultimis, ut explicat D. Thom.'): *aut enim unum odio habebd, et alterum diligit; aut unum sustinebit, et alterum contemnet.* Id etiam statuunt sancti Patres, præsertim 1). Augustin, lib. D. Atq. 83 quæstionum, quæstione 30, ubi ait : *Omnis Hague humana perversio est fruendis uti velle, atque utendis frui.* Quasi dicat perversitatem mortalis peccati in eo sitam esse, quod voluntas creatura, qua uti debebat tanquam medio, fruatur tanquam fine ultimo : nam fruitio simpliciter non est nisi ultimi finis : Deo autem, quo tanquam fine ultimo fruendum erat, utitur tanquam medio, subordinando, et postponendo illum creaturæ. Quo etiam alludit lib. 4 de Civit. Dei cap. 28, lib. 21 cap. 26 et lib. 1 de doctrina Christiana cap. 30, D. Thom. d.t.u? 3 part, quæslione 86 artic. 1 ita ait : *Culpa mortalis ulrumque habet, et aversionem a Deo, et conversionem ad bonum creatum, etc.* et quæslione 28 de verital. artic. 2 in cor^or. : *Quicumque in temporali finem sibi constituit, quod facit omnis mortaliter peccans, ex hoc ipso, quantum ad affectum suum, prxponit creaturam Creatori, diligens plus creaturam, quam Creatorem : finis enim est, quod maxime diligitur.* Videri potest etiam quæstione 7 de mulo artic. 9, 2, 2, quæslione 10 artic. 3, quæstione 24 artic. 12, ad 5 quæst. 118 art. 5, quæst. 161 artic. 6. et aliis quamplurimis in locis.

Rationes pro hac veritate piare suppfrunt, quas adducunt in præsentia recentiores. Optima vero est, quæ in verbis Angelici Doctoris. modo relatis continetur : nam omnis, qui mortaliter peccat, diligit plus appetitive creaturam, quam Deum; si quidem hujus voluntatem, et præceptum propter diem contemnit ; in quo ipso creaturam Deo in suo allectu præponit, et amorem super omnia, qui est proprius solius ultimi finis, a Deo aufert, et creatura attribuit, quod est averti ab illo, et converti ad hanc sicut ad finem ultimum. Unde nullatenus audiendus est Adrianus quodlib. 7 quæstione 3 ubi multis probare nititur non semper illum, qui mortaliter peccat,

peccat, diligere plus creaturam, quam Deum, nequa auferre ab eu rationem finis ultimi; quem licet Alvarez dispul. II explicare eunetur, fereoinnes rejiciunt: Medina, Gregor, Mari., Montes., Vasquez, Lurca, Suarez, et alii, solvuntque. ejus argumenta, quæ nos consulto prætermittimus, quia ex dicendis in hoc dubio, nulla esse facile constabit,

34. Hoc, ut certo supposito, vertimus in dubium, quæ sit illa creatura, aut illud bonum commutabile, ad quod peccator, sicut ad linem ultimum convertitur? Quocirca diversi sunt modi dicendi: Quidam enim, quos refert, et sequitur Suarez in præsentis disputat. 3 num. 11, Vasquez disputat. 5 cap. 1, et alii censent creaturam illam esse quodlibet objectum mortaliter peccaminosum, propter quod peccator peccatum Dei contemnit: aut saltem bonum inordinatum contrarium Deo prout abstrahit ab hoc, vel illo objecto peccaminoso. Alii vero cum Conrado existimant finem ultimum peccatoris non esse aliquid determinatum, sed aggregatum ex omnibus bonis, ad quæ ejus voluntas se potest extendere. Qui modus dicendi habet fundamentum. D. Thom. hic in solutione ad 1. Tertio (and. dicunt alii ultimum finem peccatoris esse proprium ejus bonum sub hac ratione boni proprii. Hunc modum sequitur Cajetan. in fine commentarii hujus articul. Cur. dubio unico 5 in line, Ægidius a Præsentatione lib. 2 de ultimo fine quæstion. 5 articul. 3, et alii. Quartus motus dicendi affirmat ipsum peccatorem esse finem ultimum suum: quia omnia, quæ in statu illo appetit, ordinat ad se ipsum. Hic tribuitur communiter Cajetano, et in ejus gratiam defenditur a Zumel infra quæstion. 71 articulo 1. et a Greg. Martin, in Aufert. præsentis dubio 2. Quem etiam sequi videntur Alvarez disput. 11 num. 30, Montes. disput. 2 quæst. 3 num. 58, Greg. de Valent, disput. 1 quæst. 1 puncto 6, et alii. Eundem dicendi modum tenuit Scotus in 1 disputat. 1 quæst. 5 § *Ex his*: habetque non parum fundamenti in Angelico Doctor, infra quæstion. 77 art. 4 ut poster explicabimus. Denique Granado tract. 1 disput. 3 num. 11 ultimum finem peccatoris assignat beatitudinem in communi, quæ est finis ultimus omnium hominum: in quem proinde omnes actus, sive boni, sive mali: sive peccatoris, sive justi possunt referri. Hic posterior dicendi modus omnino rejiciendus est: quia in præsentis non quæri-

tur finis ultimus peccatoris communissime sumptus, ut initio disputat, num. 2 observavimus; sed finis particularis, et proprius, per quem a justo discernitur: ad hunc autem assignandum extra eorum recurritur ad communem rationem beatitudinis, sub qua tam finis ultimus justi, quam peccatoris continetur. Primus autem, ut a suis auctoribus proponitur, nullatenus veritatem attingit, ut infra ostendemus. Judicium verum de aliis tribus ex dicendis in hoc dubio, facile erit inferre.

35. Pro cujus intelligentia animadvertenda est, quod licet in præsentis non sit verum in sermone de fine ultimo peccatoris communissime et abstracte sumpto, ut modo dicebamus, sed de fine ultimo in particulari prout condistinguitur a fine ultimo existentis in gratia: adhuc in hoc fine possumus duo considerare; alterum formale et alterum materiale. Formale est illa ratio, quæ immediate contrahit bonum et finem in communi ad esse talis finis scilicet peccatoris et quæ immediate hujusmodi finem a line particulari Justi, qui est bonum divinum, ut in se ipso discernit: nam constitutum et distinctivum idem sunt. Hæc autem est illa ratio, propter quam peccatum infra communissimam rationem beatitudinis appetit quicquid appetit; et in qua tanquam in fine particulari omnis ejus appetitus sistit: sicut omnis appetitus hominis Justi sistit in Deo, qui est ejus ultimus finis particularis. Et quamvis prædicta ratio quodammodo sit materialis respectu alterius communissimæ, quam diximus: absolute tamen quando agitur de prædicto fine in particulari, dicenda est formalis, quia formalizat omnes alias rationes in eo repertas et sub illo contentas. Et ideo in præsentis nomine *finis ultimi formalis* (nisi aliud explicetur) hanc dumtaxat rationem intelligemus. Materiale autem respectu ultimi finis particularis, est illud bonum, in quo prædicta ratio formalis immediate reperitur et quod potest a peccatore appeti propter illam. Et hoc dicemus absolute ejus finem ultimum materiale.

Qui adhuc potest dividi per materiale adæquatum et inadæquatum. Prior est, qui adæquatur cum fine ultimo formali et est (ut ita dicamus) tota ejus materia: posterior vero, qui non adæquat talem finem; sed præcise se habet, ut pars materiæ. Præsens autem difficultas non procedit de fine materiali inadæquato: quia hujusmodi finis, adhuc in ratione finis

materialis, non est ultimus simpliciter, ut diximus n. 3, sed de line ultimo formali et etiam de materiali adæquato. Pro quo adhuc nota, quod linis ultimus formalis subdividitur in iinem cui, et in finem cuius *gralia*. Ille est cui peccator ultimo ot formaliter vult omnia, quæ vult : hic vero, cuius gratia, seu propter quam ea vult. Quod si præcise consideretur ipsa bonitas, quæ est ratio linalizandi sumpta secundum se, dicitur *finis cuius gralia in abstracto*: si vero consideretur, ut applicata alicui supposito, quod afficit et pertic t ipsum suppositum, ut allectum tali bonitate, dicitur *finis cuius gratia in concreto*. His praelibatis, difficultatem propositam claritatis et distinctionis gratia, quatuor assertionibus enodare conabimur.

£

i n.

Finis cui ultimus peccatoris ex communi sententia explicatur.

36. Dicendum est primo, finem ultimum cui omnis exislentis in peccato mortali, non esse aliquid distinctum ah ipso peccatore, sed ipsummet secundum se, et secundum propriam naturam connotanlo privationem gratiæ. In hac assertionem conveniunt discipuli, et expositores divi Thomæ, quos numero 34 retulimus, et est communis inter Theologos [dissidium enim t. Aug. inter eos præcise est circa finem *cujus gratia*). Desumiturque ex Div. August in lib. 15 de Civitate Dei cap. 28 : libro 14 capite 24, fecerunt itaque duas civitates amores duo : terrenam scilicet amor sui usque ad contemptum Dei, coe estem vero amor Dei usque ad contemptum sui. Illa in gloria sua exaltat caput suum, in illa sapientes ejus secundum hominem viventes, aut corporis, aut animi sui bona", aut utriusque sectati sunt : aut qui potuerunt cognoscere Deum, non sicut Deum glorificaverunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum, aliisque in locis, ubi dicit amorem sui ædificare Civitatem terrenam Babylonis, quæ est Civitas peccatorum : sicut amor Dei ædificat Civitatem ccelestein Hierusalem,, quæ est Civitas Justorum : quia videlicet sicut finis ultimus, non tantum *cujus gratia*, sed etiam *cui* respectu Justorum est Deus, et propterea quidquid amant, ipsi Deo amant, et quidquid ædificant, Deo ædificant; ita linis ultimus, cui existons in

peccato mortali appetit omne, quod appetit, et cui quærit omne, quod diligit, est ipsemet peccator : et idcirco quidquid agit, ex amore sui agit; et omne, quod ædificat sibi, el non Deo ultimate tedifical, Eamdem assertionem tenet Div. Thom, p,iw. tum in secundo distinet. 12 quæstione 2 artic. 1 ubi ita ait : *Finis ultimus in amore commutabilium bonorum est ipse homo, propter quem omnia aha quærit*; ly enim propter quem commune est ad finem cui, et ad iinem *cujus gratia*. Tum etiam in bac prima secundæ quæstione 77 articul. 4, ubi ob hanc rationem docet, amorem sui esse principium omnis peccati ; quia cum omnia, quæ amant peccatores sibi, ipsis tanquam fini ultimo ament, omnia illorum peccata, et omnes appetitus ex amore proprio procedunt. Quod etiam tradit de malo quæst. 8 articul. 1 ad J et ad 19 dicens : *Amare est velle bonum alicui; in hoc ergo, quod homo appetit sibi qux-cumque bona, videtur amare se ipsum. El ideo amor sui ipsius non ponitur seorsum, vel radix peccati, vel etiam vitium capitale, quia omnes radices, el capita viliorum includunt inordinatum sui amorem*. Videatur secunda secundæ quæstion, 25 articul. 7 ad 1 et qua^st. 153 art. 5 ad 3.

Probatum ratione ex adductis testimoniis. Nam ille est ultimus finis *cui* respectu peccatoris, in cuius bonum ultimate ordinat omnia, quæ appetit, et cui ultimo vult quæcumque vult : sed hic est ipsemet peccator secundum se, et non aliquid ab eo distinctum : ergo. Minor, in qua sola potest esse difficultas, probatur ex illo ad Philippenses 3 : *Omnes, quæ sua sunt quseruni, non quæ Iesu Christi* : ubi sermo est de peccatoribus (Justorum enim Charitas non quærit quæ sua sunt, ut dicitur 1 ad Cornthios 13, sed amat omnia, quia sunt aliquid Dei: ; dicuntur vero quærere semper quæ sua sunt, quia in omnibus seipsos, et omnia sibi ipsis ultimate quærunt. Tum etiam ex Aristotele, qui licet moralem culpam, quatenus est offensa Dei, et aversio a fine supernaturali, utpote fidei lumine destitutus, non cognoverit, cognovit tamen omnes homines (seclusa gratia, quam ille ignorabat) propriisque arbitrii viribus relictos habere seipsos pro fine *cui* ultimo omnium, quæ diligunt. Et i-leo libr. nono, et Ethicorum capite quarto videtur suo philosophico stylo, sententiam Apostoli prævenisse, dicens : *Unusquisque sibi ipsi vult bona*,

et

et capito octavo id specialiter applicat ad peccatores, quos *Plilautos*, id est *sui amatores* appellat : *Pravus quidem* (inquit) *sui gralia cunela agit, el lanio magis, quanto pravior esi. Incusant igitur ipsum, quia nihil nisi sibi agit.* Neque obesi quod Philosophus non videtur loqui asserendo, sed objiciendo ex antiquorum opinione, quam statim quasi impugnans, subjungit : *Ab his aulcni verbis non sine ratione ipsa opera discrepant.* Non enim Aristoteles propterea antiquorum opinionem impugnat, quia assererent pravum amare in omnibus seipsum, et omnia sibi appetere : imo quoad hanc partem omnino sequitur prædictam opinionem : sed quia restringebant hoc ad solos homines, maxime vitiis deditos, quos dumtaxat, illi *pravos* appellabant : cum tamen juxta ipsius Aristotelis sententiam omnes homines, etiam qui apud Philosophos Gentiles, ut probi, et honesti habebantur, *sui amatores* appellari debeant : quia omnes sibi ipsis appetunt quæcumque appetunt, etiam cum virtuosus, el honestis operibus incumbunt. Quod verissimum est loquendo (ut Aristoteles loquebatur) de hominibus gratia destitutis, quia cum omnes hujusmodi homines, quantumvis alias honesti, et probi videantur, revera peccatores sint, et aversi a Deo, nequeunt in omnibus suis operibus, sive peccaminosis, sive honestis alium finem ultimum *cui* habere præter se ipsos : el propterea omnes dici debent *sui amatores*. Hanc autem esse mentem Philosophi adeo manifeste constat ex ipso contextu, ut superfluum esset circa hoc immorari : præsertim, quia n. 39 verba ejus ad longum referemus.

37. Deinde probalur ratione minor nostri argumenti : quia repugnat aliquam inclinationem se extendere ultra id, quod congruit principio radicali talis inclinationis, quod est ipsa natura rei, quæ inclinatur : alias prædicta inclinatio non commensuraretur cum sua causa, et esset in plus, quam ejus principium : cum ergo omnis appetitus hominis peccatoris eo ipso, quod non radicetur in gratia, nequeat habere aliud principium radicale præter ejus naturam, consequens est, prædictum appetitum ad ea dumtaxat se extendere, quæ peccatori congruunt, et quod ipse nihil appetat, nisi quo i fuerit sibi conveniens, ac proinde, quod omnes ejus appetitus in ipsomet, tanquam in fine *cui* ultimate sistat. Sed hæc magis § seq.

elucidabuntur, ubi efficaciam hujus? rationis expendemus.

Objicies, plures esse actus in homine peccatore, quos non ordinal ad se ipsum, nec per eos aliquid sibi amat : ergo respectu hujusmodi actuum non erit peccator finis ultimus *cui*. Consequentia liquet. Antecedens vero probalur : Tum in amore amicitiae, de cujus ratione est, ut amicus sit finis *cui* boni amati : hoc enim est amare aliquem amore amicitiae : velle, illi bonum propter se ipsum : in quod differt ab amore concupiscenitiae, respectu cujus finis cui est ipse qui amat. Tum etiam in omnibus aliis actibus, quos exercent peccatores circa bonum honestum : non enim dicimus amare se ipsum (etiam si sit extra statum gratiae) qui exercet actum justitiae, abstinentiae, liberalitatis, etc. Neque hujusmodi actus ex amore proprio, sed ex amore virtutis procedunt; alias non essent honesti, sed vitiosi : sicut amor proprius communiter sonat amorem peccaminosum.

Confirmatur. Actus spei, quem exercet peccator, necessario debet habere pro fine ultimo Deum : ergo non ipsum peccatorem. Consequentia palet : et antecedens probatur : quia talis actus quamvis sit in peccatore, vere est actus virtutis Theologicæ : est autem de ratione virtutis Theologie®, quod terminetur immediate ad Deum.

Nec refert, si dicas, quod licet objectum immediatum, a quo specificatur spes, sit Deus, non repugnat sperantem ordinare hujusmodi objectum ad se ipsum tanquam ad finem ultimum. — Nam contra est, impu- quia ordinare Deum ad creaturam, est enalur intrinsece peccaminosum ; ergo supposito, quod prædictus actus vere sit actus spei Theologicæ, ut supponitur, ac proinde bonus et honestus, nequit hoc modo Deum respicere.

38. Respondetur negando antecedens. Diluitor. Ad primam vero probationem occurrit ObRc- eleganter Aristotel. 9 Ethic, cap. 5 ubi sic pih iôs. ait : *El amantes amicum, id amant, quod sibi ipsis est bonum : vir enim bonus factus amicus, bonum /it ei, cui jam est amicus; uterque igitur et id quod sibi bonum est, amat.* Quæ verba ita exponit D. Thom. D.Thom. lectione 5 : *Respondet cuidam objectioni tacilx : dictum est enim supra, quod unicuique est amabile, quod est ei bonum: contra quod videtur esse, quod homo amat amicum ipsius gralia. Sed ipse respondet, quod*

Objee
Im.

Solutio,

impu-
enalur

Diluitor.
ObRc-
pih iôs.

D.Thom.

Hii, qui amant amicum. amant id, quod est bonum sibi ipsis; nam quando illi, qui esi bonus in se, est factus amicus aliajus, filiam bonum amica suo; d sic uterque dum amat amicum, amat quod sibi bonum est, etc. Quod adeo verum est, nt ob hanc rationem idem Philosophus capit. 7 *iverit nullum amicum velle suo amico maxima bona, quibus fiat omnino superior: quia tolleretur amicitia, qua' debet esse inter aequales: amicitia autem sublata, amicus et ejus bona non essent alterius amici: et quia unusquisque maxime sibi vult bona, nullus vult amico a.iquid, per quod ipsum et bona ejus amittat. Unde (inquit d dubitatur si amici relini amicis ea bona, quæ maxima sunt, ut Deos esse; non enim ulterius erunt ipsis amici. Respondet vero: Et fortasse non omnia: sibi enim ipsi maxime quisque vult bona sua. Thom.* lectione 7 sic ait: *Dicil, quod ex prædictis dubitatur, utrum amici celint suis amicis maxima bona: puta esse Deos, aut Ilfges, aut virtuosissimos? El videtur quod non: quia jam non remanebunt eis amici el ita perdent ipsi magna bona, scilicet ipsos amicos. Solritque prædictam dubitationem, dc. d dicit, quod amicus culi bona amico, r.on magis, quam omnibus aliis (id est non bona, per quæ omnes excellat, sed communia aliis), quia unusquisque vult maxime sibi bona. Unde non oportet, quod velit amico illa bona, per quæ ipse perdet amicum; quod est magnum bonum. Videatur uterque libro 9 lect. 9 ubi optime explicat, quomodo etiam cum quis ponit vitam pro amico eligit sibi maximum bonum et tunc maxime amat seipsum.*

Itaque quamvis in amore amicitiae amemus bonum amico propter se ipsum, non tamen amicus ipse est ultimus finis: quia ipsummet amicum diligimus quatenus est aliquid nostrum, et nobis conjunctum; et sic bonum, quod ei amamus, et ipsum amicum nobis ipsis ultimate amamus; nisi superveniat amicitia Charitatis, quæ cuncta hæc ad Deum secundum quod est in se ipso ultimate referat. Unde differentia inter amorem amicitiae moralis, et inter amorem concupiscentiæ, non desumitur ex ultimo fine cui utriusque, sed ex fine proximo: nam concupiscens dicitur, qui refert immediate ad se ipsum, bonum, quod amat: ut cum quis amat sibi sanitatem, divitias, delectationes, etc., amicus vero dicitur, qui hæc omnia immediate vult amico suo, quamvis ipsum amicum,

et consequenter omnia, quæ ei vult, sibi ultimate amet.

39. Ad secundam probationem respondetur, quod licet in communi, et vulgari modo loquendi, non dicamus peccatorem amare seipsum, quando exercet actus honestos, et virtuosos: quia in vulgari locutione nomen *amoris proprii* sonat in malum. et accipitur pro amore inordinato; tamen secundum rem ipsam, tunc maxima homines seipsos diligunt, quando prædictos actus exercent, quia tunc majora bona sibi appetunt, quæ sunt bona honesta. Quod etiam explicuit Aristotel. loco citato ex 9 Ethicorum, ubi postquam retulit duas illas opiniones: aliam eorum, qui dicebant non nisi prævum dicendum esse *philaulum*; id est *sui amatorem*; aliam eorum, qui asserebant etiam probum, et honestum ita appellandum esse; et utramque rationibus probabilibus communivit, reducit illas ad concordiam, et dicit utramque quodammodo verificari. Primam attendendo ad id, quod vulgari æstimatione, propterea, quæ in pluribus accedunt, circumfertur: posteriorem vero, si id, quod est *amare se* altius, et subtilius perpendatur.

Et quia verba ipsa Philosophi rem optime, declarant, non prætermittenda duximus, sed potius hoc loco referenda, quamvis nonnihil immoremur: *Dubitatur autem merito (inquit Aristoteles) utris oporteat assentiri (scilicet prima. vel secundæ opinionis rationibus) cum utrisque videatur esse credendum. Fortasse igitur laies sermones distinguendi, determinandique sunt, quousque, et quonammodo sint veri. Si itaque sumpserimus quonam utrique modo sui amatorem dicunt, fuerit forsitan manifestum. Qui igitur hoc reprehendendum esse existimant (id est, qui solos pravos, et vitiosos dicunt amare seipsos) tos amatores sui appellant, qui sibi plus tribuunt in pecuniis, et honoribus, et voluptatibus corporis, hæc enim ipsa multitudo affectat, et ipsis, ut optimis omni studio incumbit quapropter, et in certamen veniunt. Qui igitur in hisce plus habere pergunt, ii cupiditatibus, et omnino affectibus, eique parti animæ, quæ rationis est experts, gratificantur; tales autem sunt ipsi multi, idcirco, et appellatio orta est ex multitudini, quæ quidem est prava; ergo juste vituperantur hi, qui ita se amant. Non (stnutem obscurum vulgus cos, qui sibi ipsis talia tribuunt, sui amatores diet re consuevisse. Nam si quis semper studeat agere justa,*

m'xime

maxime omnium, aul temperata, aul quævis alia, quæ a virtutibus proficiscuntur, hoius-omnino sibi ipsi semper vendicel, atque usurpet, hunc nemo dicit amatorem sui, neque vituperabit. Quæ verba pulcrO Commentario illustrat Angelicus Doctor led. 8 quem licet Inviti, brevitatis causa, prætermittinius : *Magis aulem* (prosequitur Philosophus reddens rationem, cur probus maxinio seipsum diligat) *videbitur talis homo sui amator ; nam ea sibi tribuit, quæ pulcherrima, maximeque bona, d gratificatur ei, quod sui ipsius potissimum, in omnibus-que illi obtemperat, etc.* Paucisque interjectis : *Non igitur obscurum, hoc esse maxime unumquemque, el hoc maxime virum bonum amare. Quapropter maxime sui est amator; et infra ; Mens enim hominis id expetit, quod est optimum sibi, cl probus obtemperat menti* Super quæ verba divus Thomas lectione 9 sic ait : *Postquam Philosophus ostendit, qualiter dicatur aliquis amator sui secundum quod est exprobabile, hic ostendit qualiter aliquis dicatur amator sui secundum quod est laudabile, etc. Et dicit quod talis, qui studet excellere in operibus virtutum, magis videtur esse philaulus, id est amator sui, quam ille qui tribuit sibi superabundantiam bonorum sensibilium. Probat propositum duabus rationibus : quarum prima est; quia tanto magis aliquis amat seipsum, quanto maiora bona sibi attribuit : sed ille, qui studet superexcedere in operibus virtutis, tribuit sibi optima, quæ scilicet sunt maxime bona, scilicet bona honesta; ergo talis maxime diligit seipsum. Secundam rationem ponit : quia talis largitur bona ei, quod est principalissimum in ipso scilicet intellectui : el facit quod omnes partes animæ intellectui obediant : tanto aulem aliquis magis amat illud, quod est principalius in eo : el ita palet, quod ille, qui vult superexcellere in operibus virtutis, maxime amat seipsum, etc.* Ex qua doctrina liquet, quomodo etiam ille, qui virtuose agit, quirit seipsum, et proprium bonum, atque adeo habet se pro firte ultimo *cui*; nisi ratione charitatis omnia, quæ agit, et etiam seipsum ultimate in Deum referat.

40. Ad confirmationem bene respondetur ibidem : nam, ul docet divus Thomas secunda secundæ, quæstiono 17 articulo 8 in corp, et quæstiono 26 artio. 3 ad 3 et quæstione 4 de virtutibus articul. 3 in corp, aliisque in locis : amor spei secundum se, non est amor amicitiae, sed concupiscentke. Unde quamvis objectum,

seu finis proximus *cujus gratia* talis amori sit Deus (quod sufficit ad rationem virtutis Theologica.; finis tamen cui debet esse ipse operans : concupiscens enim sibi ipsi amat, quod amat, et ipse est finis *cui* rei amata. : et licet, spes formata ratione Charitatis non sistat in hujusmodi finem *cui*, sed illum in Deum referat, spes tamen informis, qualis repentur in peccatoribus, sistit in ipso operante, præscinditque ab ordine ad Deum, nt habet esse ultimus linis supernaturalis. Neque hinc fit talem amorem debere esse peccaminosum (quamvis sit satis imperfectus) quia licet sit peccatum, ordinare Deum ad creaturam sicut ad finem *cujus gratia*, ab eo omnino distinctum; hoc enim esset uti Deo, et creatura frui ; non tamen sicut ad finem *cui*, sicut non est peccatum velle frui Deo, et desiderare eum sibi, quamvis ex vi hujus actus non respiciatur Deus formalissime, ut finis ultimus ; dummodo neque ah eo ratio ultimi finis positive, vel privative excludatur, sicut excluditur per actum peccati mortalis : sed ab hoc præscindatur, sicut actus spei informis, et quicumque alius honestus a peccatore exercetur, ex vi sua præscindit, ut infra magis explicabimus.

§ III.

Refellitur prior (licendi modus circa finem ultimum *cujus gratia.*

41. Dicendum est secundo, finem ultimum *cujus gratia*, respectu peccatoris non esse quodbbet objectum mortaliter peccaminosum, neque determinate bonum inordinatum, prout ab hoc, et illo bono inordinato abstrahit. Hæc assertio statuitur contra primum modum dicendi relatum n. 34, in qua proinde convenire debent auctores, quos pro aliis dicendi modis ibidem retulimus. Estque proculdubio Angelici Doctoris in praesenti in solutione ad primum, et aliis locis, quos pro præcedenti assertione adduximus. Probatur prior pars ratione desumpta ex ipso D. Thoma, et ex doctrina utriusque dubii præcedentis. Quia de ratione ultimi finis est, quod appetatur tanquam bonum adæquatum, et plene satiativum respectu appetentis, extra quod nihil desiderandum remanet : sed bonum, quod est objectum mortalis pec-

Assertio 2.

Ratio assertionis.

cati, non appetitur hoc modo : ergo non appetitur tanquam tinis ultimus. Major, el consequentia constant. Minor vero probatur: quia cum quis furatur non apprehendit in objecto furti totum suum bonum, neque appetit tale objectum, ut plene saliativum, ut e\ se constat, et ideo potest simul appetere alia, quæ omnino sunt extra illud.

Confir-
maiun

Confirmatur : nam ex opposito fierqt. illum, qui committit plura peccata mortalia, habere simul plures lines simpliciter ultimos : at hoc manifeste repugnat : ergo, etc. Major patet : quia per talia peccata respiceret diversa objecta mortaliter peccaminosa : ergo, vel non constituit in unoquoque ex illis finem ultimum; vel habet simul plures huiusmodi fines.

E5ü-
cieffl.

Respondent Vasquez, et Suarez., prædicta objecta non esse plures tines ultimos positive, quasi omnia in unumquodque ex illis a peccatore referantur ; sed solum negative : quia unumquodque appetitur precise propter se, et sine subordinatione ad aliquid aliud Hoc autem modo non reputant inconueniens, peccatorem appetere simul plures fines ultimos : quia finis negative ultimus non appetitur tanquam bonum summum, et adæquatum. sed hoc proprium est finis ultimi positive. — Verum hanc doctrinam de finibus negative ultimis in sensu ab his auctoribus intento satis dub. I huius disputationis falsitatis convicimus : et ex dicendis in toto hoc dubio ejus falsitas amplius constabit.

Alia
evasio

Secundo respondet idem Suarez loco citato, peccatorem non constituere ultimum finem in objecto cujuslibet peccati mortalis expresse, et formaliter, sed virtualiter, et interpretative : quia cum propter illud Deum verum finem ultimum derelinquat ; eo ipso convincitur ultimum finem ibi constituere. Quamvis autem expresse, et formaliter nequeat voluntas plures fines ultimos appetere, non repugnat (ait ille) quod eos appetat interpretative. Hanc quoque evasionem preclusionis dubio precedent! n. 23, sed preterea impugnatur : quia non stat volitio alicujus interpretative, cum opposita volitione furmali : imo fundamentum ad aliquem actum interpretandum est privatio actus oppositi, ut n. citato diximus : sed ille, qui furatur verbi gratia, apprehendit multoties expresse, et formaliter illud objectum tanquam bonum partiale , et inadæquatum , et sub hae ra-

Impu-
gnatur.

timu' illud appetii : ergo nequii interpretative appetere ipsum, ul. adæquatum, el plene saliativum, sicut debet appeti linis ultimus.

I H

Confirmatur : nam quod appetitur propter aliud formaliter, vel virtualiter, non appetitur tanquam tinis ultimus adhuc interpretative : quoniam huiusmodi linis, si semel diligitur tanquam omnino ultimus, omnem relationem ad alium debet excludere : at sæpe peccator appetit objectum, circa quod peccat formaliter propter aliud; ut cum appetit furtum propter mœchiam, vel homicidium propter furtum, aut utrumque hoc propter honorem : ergo tunc non appetit tale objectum, ut ultimum adhuc interpretative.

i?. Tertio respondent alii apud Suar. 3[^] ubi supra n. 11. quod cum aliquis simul appetit plura objecta mortaliter peccaminosa, non collocat in singulis ultimum finem, sed ex omnibus illum constituit; cum vero successive ea appetit, toties mutat predictum finem, quoties mortaliter peccat : non est autem inconueniens, quod homo successive habeat plures iines simpliciter ultimos. Verum neque hæc solutio alicujus momenti est. Et primum, quod in ea dhitur, facile convincitur falsitatis ex huc usque dictis. Nam adhuc conjunctum ex diversis objectis peccaminosis, quæ peccator potest simul diligere, non semper appetitur, ut bonum totale, et adæquatum, nec præcise propter se : imo potest expresse appeti, ut inadæquatum, et in ordine ad alium ultimio rem finem secundum se peccaminosum ; ut si quis iu exemplo nuper adducto sive eodem, sive distinctis actibus) appeteret simul furtum, homicidium, et legitimam hæreditatem propter sustentationem, vel honorem : tunc enim utrumque illud objectum peccaminosum appetitur, ut inadæquatum, et ut simul cum hæreditate conduit ad honorem, vel sustentationem : ergo neque in singulis, neque in conjuncto ex utroque constituitur finis absolute ultimus.

Ex quo manet etiam impugnatum, secundum quod in eadem solutione dicitur : quia adhuc cum appetuntur successive plura objecta peccaminosa, non est necesse appoti aliquod eorum, ut bonum adæquatum, sed communiter appetuntur tanquam partes prædicti boni : ergo adhuc tunc non necessario appetuntur, ut finis ultimus. —

Adde, quod si sermo sit do fine ultimo [formali, semel admissio peccatorem posse successive

successivo appetere plures hujusmodi lines, sequitur posse habitualiter manere simul conversam ad omnes illos : cujus oppositum dub, præcedenti probatum reliquimus. Sequela probatur : nam conversio actualis tui aliquem linem ultimum constitutum per peccatum, affert secum conversionem habitualement, quæ semper durat, quandiu non aufertur ꝑt gratiam : sola enim gratia sufficiens est revocare voluntatem ab eo, in quo finem ultimum per peccatum constituit, sicut sola illa sufficit ad peccatum actuale retractandum, el auferendum habituale : unde sicut in quolibet peccatore tot dantur simul habitualia peccata, quot commisit actualia : ita tot deberent esse simul habituales conversiones, quot fuissent fines formaliter ultimi, ad quos successive actualiter fuerit conversus. Quare, vel non est admittendum posse peccatorem adhuc successive appetere plures fines ultimos formales : vel est necessario concedendum posse simul habere plures conversiones habituales ad eosdem fines.

Per quod manet etiam probata secunda pars nostra assertionis. Tum quia adhuc bonum inordinatum ut sic, non diligitur a peccatore, ut bonum totale, et adæquatum, sed potest expresse diligi ab eo, ut inadæquatum, et ut pars, ex qua simul cum aliis bonis non inordinatis bonum adæquatum coalescit. Tum etiam, quia quodeumque bonum inordinatum diligitur a peccatore propter aliud, scilicet propter bonum, quod ab ordinato, et inordinato abstrahit : ergo non diligitur, ut finis ultimus. — Addo peccatorem diligere sæpe bonum honestum independentem a quocumque bono inordinato : ergo vel debet admitti in eo duplex ultimus finis, alius pro actibus peccaminosis, qui sit bonum inordinatum : et alius pro actibus honestis, qui non includat inordinationem : vel non est assignandum pro fine ultimo peccatoris prædictum bonum inordinatum.

43. Secundo probatur assertio alia ratione. Id quod diligitur, ut ultimus finis, diligitur super omnia, et omnibus aliis diligibilibus antefertur : sed peccans mortaliter non semper diligit hoc modo objectum sui peccati, verbi gratia, furtum, nec bonum inordinatum; ergo non constituit in eo ultimum linem. Major constat; nam finis ultimus debet diligi, ut maximam, et summum bonum : atque adeo, at bonum super omnia, ad quem proinde omnia sunt referenda, et propter eum

quodammodo diligenda : ergo debet ipse diligi plus quam omnia, seu super omnia. Hac enim ratione D. Thom, secunda secundæ quæstione 44 articul. 4 probat Deum debere diligi super omnia : *Quia* (inquit) *est diligendus sicut finis ultimus, ad quem omnia sunt referenda, etc.* Minor probatur : quia multoties qui mortaliter peccat, refert bonum inordinatum ad alium ultimorem linem secundum se non inordinatum : ut dum furatur propter Patris sustentationem, vel propter bonum proprium sui ipsius : ergo plus diligit hujusmodi sustentationem, et bonum proprium, quam bonum inordinatum : nam *propter quod unumquodque tale, et ipsum magis.* Tum etiam, quia sæpe ille, qui peccat, est taliter dispositus, ut si postularet amicus, omitteret peccare omissione non inordinata : ergo non diligit bonum inordinatum supra amicum ; sed potius e converso.

Confirmatur : nam peccator appetit plura, quæ non refert ad objectum sui peccati, neque ad aliquid inordinatum : ut cum tribuit eleemosynam propter bonum misericordia : cum solvit creditori debitum propter bonum justitiæ, non apponendo aliquam malam circumstantiam ; alias diceremus, peccatorem nullum opus bonum moraliter posse exercere : quod est absurdum : ergo non diligit bonum inordinatum super omnia, neque tanquam ultimum finem : quippe de ratione talis finis est, ut omnia appetantur propter ipsum.

44. Occurrunt nonnulli, quod licet peccator non referat actualiter prædictos actus ad bonum inordinatum; refert tamen habitualiter : sicut justus refert peccata venialia in Deum. Hoc autem sufficit, tum ut bonum inordinatum exerceat rationem finis ultimi, quia ad hoc satis est relatio habitualis. Tum etiam, ut non omnes actus peccatoris ex tali fine vitientur, quia sola relatio habitualis non vitiat actum.

Sed hæc solutio facile rejicitur : quoniam adhuc habitualiter non refert peccator omnia, quæ agit ad bonum inordinatum. Et ratio est perspicua : nam referre habitualiter omnia ad aliquem linem, importat voluntatem taliter esse per modum habitus dispositam in ordine ad illum, ut nunquam contra ipsum operetur, esseque in præparatione animi ad relinquendum quidquid potest esse illi contrarium, potius quam prædictum linem : sed peccator non habet libenter hujusmodi dispositionem respectu boni inordinati ; imo sæpe habet

oppo-itam : ergo. etc. Major constat, ex eo enim diciniUi ju-tum referre omnia, etiam peccata venialia habitualiter in Deum, quia semper e-t dispositus ratione grati» ad nunquam operandum contra Deum, et in praeparatione animi ad relinquendum quixlcumque roccatum, et quodcumquo bonum, potius quam Deum : ħ saque peccata venialia do ficto relinqueret, si Deo, aut ejus āmicitia contradentur : quod si hujusmodi præparationem non haberet, non diceretur referre omnia in illum habitualiter, ut dicemus dubio sequenti. Minor vero probatur; tum quia peccator etiam quando a tualiter peccat, et prosequitur bonum inordinatum, potest esse ita dispositus, ut nullatenus illud prosequeretur, si tale, ve! tale bonum honestum occurreret . ut si amicus, vel pater postularet aut si vita, vel fama periclitaretur, ut ex: erienlia satis ostendit : ergo quod attinet ad relationem habituaalem, potius refert bonum inordinatum ad hujusmodi bona honesta, quam e converso. Tum etiam, quia transacto peccato actuali, et permanendo in habituali, potest peccator habere propositum efficax nunquam prosequendi bonum inordinatum contrarium Deo, et de facto habet hujusmodi propositum qui accedit legitime dispositus per solam attritionem ad sacramentum Pœnitentiæ : ergo tunc non refert habitua'iter omnia ad prædictum bonum : si quidem habet propositum efficax omnino contrarium.

Confir-
matur.

Confiimatur, et explicatur . nam si quis haberet propositum non obediendi Deo, ve! operandi aliquid contra illum, eo ipso convinceretur, non diligere Deum super omnia, nec referre omnia habitualiter in ipsum, absurdumque esset asserere prædictum propositum habere Deum pro fine ultimo : ergo peccator, qui habet antequam justificetur efficax propositum non peccanii contra Deum, nec obediendi ut sic dica-
mus) bono inordinato, aut illud prosequendi. ut revera potest, et in casu Confessionis habere tenetur, non potest dici, quod diligit tale bonum super omnia, aut quod referat habitualiter ad illud prædictum propositum. Aliqui l ergo superius, et magis commune assignandum est pro line ultimo peccatoris, in quod omnes ejus actus, sive boni, sive mali possint actu referri ; quod proinde abstrahere debet a ratione honesti,, et subordinati.

Objcc-
l *

45. Dices ho : esse argumentum Adriani ad probandum peccatorem non averti ;

Deo, nec constituere finem ultimum in creatura : quia siepe peccat mortaliter paratus non peccare, si hæc, ve! illi conditio adesset ; ut cum fornicatur, «juin nierelrit non postulat nisi decem nummos, paranti iuli fornicari, si peteret centum ; aut cum persequitur ignotam veritatem, quam πυο prosequeretur, si agnosceret ; ut qui peccant ex ignorantia, vel ex nimio zelo juslilhe ; aut denique cum aliquis consentit tentationi, ut postea liberius Deo inserviat ; paratus aliter non consentire. In quibus-
et similibus casibus, quos Adrianus adducit ait ipse) non apparet, qua ratione peccans diligit creaturam super omnia, aut quomodo non plus Deum diligit : si quidem non modo non est dispositus relinquere Deum, propter illam, sed est positive paratus illam propter Deum relinquere. Quod argumentum nullum esse contra communem sententiam, ostendunt expositores D. Thomæ in præsentia, ubi A irianum impugnant, et nos etiam fateri tenemur, ut ab ejus sententia recedamus ; ergo potius debuimus prædicto argumento suiutionem adhibere, quam illud in nostrum favorem assumere.

Sed hoc parum refert ; stat enim propositum argumentum nullum esse ad inlendum Adriani ; et esse valde efficax pro nobis. et contra modum dicendi, quem impugnamus. Etenim prædictus auctor non modo intulit ex illo argumento, rem quæ est objectum mortalis peccati, aut bonum inordinatum in casibus assignatis non diligi super omnia, atque adeo per modum finis ultimi quod, et nihil amplius prædictum argumentum concludit), sed intulit absolute tunc peccatorem nullum bonum creaturæ, aut creatum super omnia, et plus quam Deum diligere: quod prædictum argumentum nullatenus probat. Et in hoc fuit peccatum Adriani, quod ex particulari negativa recte conclusa, voluit inferre universalem Ut si quis ex eo, quod animal, v. g. equus, non est risibilis, quia non est rationalis, inferret nullum esse animal risibile. Unde sicut argumentum, quod per carentiam rationalitatis probat carentiam visibilitatis, est efficax respectu hujus particularis negativæ, rquus non est risibilis': et inefficax re-pectu universalis *nullum anima! esi risibile* ; ita argumentum desumptum ex eo, quod peccans mortaliter, v. g. furando, non est paratus relinquere omnia determinate propter furtum, aut propter aliud bonum inordinatum, efficax est

est

nsi ad probandam particularem negativam, quam nos intendimus, videlicet nec furtum. nec bonum inordinatum diligi a peccatore super omnia, sicut linis ultimus : est tamen inefficax ad universalem, quam infert Adrianus : *πῦλο nullam creaturam diligit talis peccator super omnia*. Datur enim alia creatura, vel saltem aliud bonum creator®, ad quod ordinat furtum, et omnia alia, quæ appetit: et respectu hujus quandiu manet in statu peccati, est semper dispositus ad relinquendum omnia propter illud, ipsum vero propter nihil aliud : et tale bonum creaturæ, quod diligitur a peccatore super omnia, et in quo constituit ultimum linem. Quæ autem sit hujusmodi creatura, vel bonum sequenti assertione explicabimus. Incedendo igitur hac via, argumentum Adriani nullum est contra communem sententiam : cui tamen non salis occurrunt Juniores, qui nullam aliam creaturam assignant, in qua peccator finem ultimum constituat, præter objectum immediatum peccati mortalis : plurimumque laborant in explicando, qua ratione prædictum objectum super omnia, diligatur, quod tamen iudicio nostro non præstant

46. Neque etiam obest si objicias : peccatorem illam creaturam diligere super omnia, et tanquam linem ultimum, propterquam Deum verum finem ultimum derelinquit, sed derelinquit Deum propter objectum peccati mortalis : ergo.

Respondetur enim distinguendo antecedens : *Propter quam Deum derelinquit omnine ultimate* concedimus; *Propter quam Deum derelinquit non ultimate, sed immediate, et proxime*, negandum est. Et eodem modo distinguenda est minor, et concedenda in hoc posteriori sensu ; neganda vero in primo : ac tandem neganda est absolute consequentia. Etenim quamvis objectum peccati mortalis propter oppositionem, quam dicit ad bonum divinum, et propter irreferibilitatem ad linem supernaturalem, sit proxima ratio deferenti D'Um, non tamen al id movet præcise, et ultimate propter se, sed cum subordinatione ad aliud bonum, quod peccator ultimate intendit : respectu cuius prædictum objectum habet se, ut pars et ut finis intermedius respectu ultimi. Unde, quia illud, ad quod ordinatur ultimate aversio a Deo. quæ peccatum fit, non est objectum immediate ipsius peccati ; sed bonum proprium, propter quod tale objectum a peccatore diligitur : ideo finis ejus absolute

ultimus, tam positive, quam negative debet esse hujusmodi bonum; non vero prædictum objectum. Potestque hoc explicari exemplo ejus, qui elegit medium inordinatum ad linem secundum se honestum, v. gr. furtum ad erogandam eleemosynam. Tunc enim perspicuum est, finem ultimum peccatoris non esse objectum furti : siquidem expresse illud ordinat ad alium linem. scilicet ad eleemosynam : et tamen proxima ratio, propter quam tollit ille actus est irreferibilis in Deum, et est aversio ab illo, non est eleemosyna secundum se, sed furtum; quamvis, quia ipsa eleemosyna est ratio eligendi furtum ad eam ultimate prædicta aversio reducatur. Unde si quis quærat proximam rationem derelinquendi Deum in illo actu, dicemus esse objectum furti : si autem quærat finem ultimum ejusdem actus, ac proinde rationem ultimum derelinquendi Deum, non dicemus esse prædictum objectum, sed magis eleemosynam, propter quam eligitur furtum, vel aliud bonum, in quod etiam eleemosyna ordinetur.

Neque hinc fit talem actum habere duas malitias : alteram ex eleemosyna, et alteram ex objecto furti : quia cum eleemosyna tunc præcise sit mala, quia est ratio eligendi furtum, tota ejus malitia reducitur ad malitiam furti. Sed de hoc dicemus tract. 11 disp. 5 dub. 2. Cum his tamen cohæret, quodlibet objectum peccati mortalis, sive appetatur per modum medii, ut in exemplo nuper adducto : sive per modum finis intermedii ordinati in alium ultimiorum, habere aliquid finis ultimi negativi *ut quo* quatenus bonum, cui conjungitur, et propter quod appetitur, impedit a relatione in finem supernaturalem. Sed hoc solum est esse ultimum secundum quid, adhuc in ratione ultimi negative, ut explicuimus dub. præcedenti n. 28.

§ IV.

Tertia, et principalis assertio pro explanatione finis cuius gratia formalis.

¶

47. Dicendum est tertio, linem ultimum formalem, *cujus gratia* respectu existentis in peccato mortali in abstracto esse proprium sui ipsius bonum sub hac ratione. *boni proprii*, in concreto vero ipsum peccatorem. ut prædicto bono affectum, vel afficiendum : connotant tamen utroque modo privationem gratiæ, et Charitatis,

3asser-
1*.

seu privationem subordination's ad linem ultimum supematurtdem In hac aser-tione conveniunt auctore-, quos num. 31 pro lerlio dicendi modo retulimus. Prius tamen, quam ad probationes accedamus oportet illam explicare. Pro quo animad-vertendum e?t, bonum proprium (ut ad præsens attinet idem esse, ac bonum per-fectivum natur.v appetentis : nam idcirco appella!nr pro. riuni, quia non est alterius, sive aliena; nature : unde quidquid appe-titur, ut perfectivum propriæ naturæ sup-po;iti appetentis, lutum sub ratione boni proprii comprehenditur. Illud vero dicitur appeti, ut perfectivum naturæ suppositi appetentis, quod ordinatur tanquam ad li-nem cui ad ipsum suppositum : qu a linis, cui intenditur aliqua perfectio, est suppo-.itum : quia linis, cui intenditur aliqua per'ectiu, estsuppositum per eam perfecti-bile. Ex quo Ht, quod respectu crealuræ rationalis idem omnino sil bonum pro-prium, ac bonum talis creature, hoc est ordinatum ad ejus naturam perficiendam, non tamen est idem, ac bonum inordina-tum, neque coincide cum bono Jelectabif, vel cum bono apparente irreferibili in Deum : aut cum bono precise naturali; sed abstrahit a supernaturali. et natura i : vero, vel apparente : honesto vel delecta-bili, et ad ea omnia se extendit. Et ratio videtur perspicua : nam homo secundum suam naturam, etiamsi sit in peccato mor-tali, non tantum est perfecti bilis bono de-lectabili ratione partis sensilivæ, aut bono apparemi irreferibili in Deum ratione po-tentiæ ad peccandum, sed etiam e-t perfec-tibilis bono honesto secundum partem ra-tionalem, qnie ex natura sua, in quocum-que sit, ad hujusmodi bonum inclinat. Nec solum secundum hanc partem habet esse perfectibilis honesto naturali, sel etiam supernaturali : quia magna perfectio nature human» est elevari ad ordinem su-pernaturalalem participandum, et afflici donis, et perfectionibus hujus ordinis : et prop-terea dicemus in tract, de peccatis disp. 2 virtutes infusas esse juxta naturam horni-nis, quia valde eam perliciunt, et ei con-gruunt. Nec sistit perfectibihtas predict» nature in bono supernaturali creato, sed pertingit usque ad bonum increatum, se-eundum quod per modum objecti potest illam beatificare : qua ratione est objectum spei. Unde omnia hæc potest peccator sibi appetere, et respectu omnium habet esse finis *cui*; et ideo omnia sub ratione boni

proprii continentur. Tantumque excipitur bonum divinum, secundum quod est bo-num proprium naturæ divinæ, el tuinun perfectio Dei in seip-o : quo pacto habet e.-se finis ultimus supornalurails, et cbari-tatis objectum.

Hanc ergo communem rationem boni proprii, seu boni crealuræ, secundum quod ad omnia prædicta se potest extendere, ip-sumquo suppositum tali bono affectum, seu afficiendum, asserimus in conclusione osso linem formalem *cujus gralia* omnino ultimum cujuslibet existentis in peccato mortali, connotanlo gratia' privationem. Hac enim non connotate, bonum proprium tantum habet esse linem ultimum cum addito, nempe infra linem ultimum super-naturalem, non excludendo subordin,'itio-nem ad talem finem : illa voro connotala excluditur hujusmodi subordination, et bo-num proprium efficitur finis ultimus abso-lute : non per additionem majoris bonita-tis. sed per exclusionem subordinationis ad bonum divinum : qua exclusa, necesse est voluntatem per omnes suos actus ia ipso bono proprio ultimate sistere. Neque finem ultimum *cujus gralia* cum fine cui confundimus : quia non est omnino idem peccator secundum se; quo pacto est linis *cui*, et bonum proprium peccatoris, vel ipse, ut tali bono affectus, quem ponimus finem *cujus gralia*.

48. Assertio ergo sic explicata probatur omnibus testimoniis pro prima adductis, quie non minus hanc, quam illam convin-tunt. Praesertim illo ad Philippeos. 2 : *Om-nia, quæ sua sunl quærunl*, quia videlicet peccatores omnia ultimate diligunt, quia sua sunt, et quia sibi ipsis expediunt, at-que aleo sub ratione boni proprii : sicut e contrario charitas omnia amat, quia sunt aliquo modo bona ipsius Dei, et nihil for-maliter, quia est bonum sui suppositi juxta illud : *Chantas non quæril, quæ sua sunl*. Idem suadent loca D. Aug. D. Thomæ, et Aristot. in quibus toties asserunt amorem sui esse causam omnium peccatorum, et omnium, quæ peccatores diligunt. Idem enim est amor sui, ac amor proprii boni, seu boni perfectivi proprii suppositi : qui quidem amor sicut respicit ut finem *cui* ipsum, qui amat : sic etiam respicit, ut finem *cujusgralia* bonum, quod amat, qua ratione est perfectivum, et bonum pro-prium suppositi amantis. Accedit axioma illud ex Philosopho lib. 5 Ethicor. ca-pite 2 : *Simpliciter quidem amicabile bo-num*:

num; *unicuique autem, id quod csl unicui-que bonum*. Et cap. 5 : *Expetibile esse con-slal, quod est absolute bonum unicuique rtro, quod ipsi est lale*, id est, *proprium*. Sensus autem utrubique est, quod licet lioniiim per se sit amabile ; nulli tamen nisi proprium, et sub ratione proprii, et per-reclivi natune amantis : quod est univer-saliter intelligendum, nisi intercedat amor charilatis, quem Aristot. non cognovit.

Ex f uihus se,luclls rat* efformatur. Ille est linis uliimus formaliter *cujus gralia* respectu uniuscujusque, ex cujus amore, sive propter quem diligit omnia, quæ dili-git : sed peccatores diligunt omnia ex amore boni proprii, et non nisi propter hu-jusmodi bonum : ergo hoc erit finis illo-rum ultimus. Major constat : quia uni-versalitas adeo absoluta in movendo, et finalizando, soli fini ultimo potest compe-tere : sicut universalitas absoluta in effi-ciendo, tantum potest convenire primo principio. Minor (praeterquam quod habe-lur ex testimoniis allegatis) probatur; tum quia omnia, quæ peccatores diligunt, dili-gunt, ut conferentia ad bonum perfectivum propriæ naturæ, quæ est radix talis dilec-tionis, et in omnibus quærunt perfectio-nem ipsius naturæ : ergo diligunt omnia sub ratione boni proprii, et propter hujus-modi bonum. Tum etiam, quia quidquid peccatores diligunt, vel diligunt amore concupiscenti», vel amore, amicitiaë : et utroque, modo diligunt sub ratione boni proprii. De concupiscentia ex se liquet : de amicitia vero constat ex dictis ¶ præccd. an. 38 quomodo [nisi sit amicitia charita-tis, quæ ortum habet ex amore solius Dei] semper oritur ex amore sui ipsius, et omne bonum, quod appetitur amico, ordinatur ultimate ad proprium appetentis. Et prop-terea dixit Philosophus 9 Ethic, cap. 4 quod *aniicabilia ad alios, ex his, quæ sunt ad sdpsum profecta esse videntur* : prop-terea namque amicus vult amico bonum, quia est aliquid sui, seu quia est alter ipse. Unde bonum, quod ei vult, ad se, et ad proprium bonum ultimate refert.

19. Confirmatur, et explicatur, animad-vertendo, quod omnis amor, et omnis ac-tus appetitus est quædam inclinatio eli-cita, per quam amans fertur, et inclinatur in suum terminum, secundum illud Au-gustini : *Amor meus, pondus meum ; eo fe-Iror, quocumque feror* ; sicut lapis sua natu-rali inclinatione fertur deorsum, et. ignis sursum. Omnis autem inclinatio sive na-

toralis, sive elicita supponit aliquam na-tnrām, in qua fundetur, et radicetur : et ideo debet omnino curn tali natura propor-tionari : ita ut ad ea dumtaxat se exten-dat, qua; naturæ congruunt. Et ratio est, nam sicut accidens non est propter se.ip-surn, sed propter substantiam, cui inest perficiendam : sic inclinatio non est prop-ter seipsam, sed propter naturam, quæ per earn inclinatur, et propter bonum talis na-ture : ut scilicet media inclinatione, na-tura consequatur, quod sibi deest bonita-tis, et perfectionis. Unde sicut repugnat naturam esse aliud a se ipsa, aut sibi con-trariam, sic repugnat inclinationem ejus ferri in aliquid a natura alienum, aut non semper tendere in illud, quod est nature proprium congruum, et perfectivum. Quod si aliqua inclinatio non respiceret bonum natune, in qua radicatur, non posset assi-gnari ob quam rationem talis inclinatio, potius quam opposita inesset illi natura. Non enim alia ratio assignari potest, cur inclinatio lapidis sit ad centrum, et non ad locum sursum : e contra vero inclinatio ignis sit ad locum sursum, et non ad cen-trum, nisi quia naturæ lapidis congruit, et affert perfectionem centrum, non vero lo-cus sursum : e converso autem naturæ ignis congruit esse sursum, et non esse in centro. Et idem apparet in qualibet alia naturali inclinatione.

Accedit : quod cum totum, quod habet inclinatio, habeat ex suo principio, et ex natura, ad quam consequitur, tota debet conformari eidem principio : nec poterit egredi ultra id, quod fali natura congruit : ac proinde quidquid respicit, debet respi-cere sub ratione illi convenientis. — Ac-cedit secundo, quod omnis inclinatio ma-nifestat virtutem suæ radicis; neque aliud potest in illa splendere, nisi, quod in hu-jusmodi radice, continetur. Unde sicut quælibet natura est maxime una, et con-juncta sibi ipsi : ita quælibet inclinatio debet tendere ad hujusmodi unitatem per-ficiendam, atque adeo ad conjungendum ipsi natune, quod illi deest bonitatis, et perfectionis. Et propterea hoc est proprium cujuslibet inclinationis, ut supra naturam, cujus est inclinatio, reflectatur, et termi-num principio conjuugat : atque hoc pacto non tantum ratione sui, sed etiam ratione termini prædictam naturam perficiat : re-ducendo in ipsam, et in ejus perfectionem quidquid attingit : alias talis inclinatio frustra esset in illa natura, nec inclinatio

instituta fuisset propti natnrani; sed o converso. Huic principio innituntur propositiones illae ex Philosopho : quod u »im- quisque sibi vult bona * quod «niiabib 6o- wwm. *sal unicuique propnum* : quod *ttmicabilia ad alterum tx amiaibilibus ad se proficiscuntur*; et alia· similes. Quia cum amor sil qu.ædam inclinatio elicita radicata, et fundata in natura amantis, debet quidquid attingit, reducere iu bonum talis natura· : et hoc paeto principium inclinationis, quod est prædicta natura, et terminus. qui est finis ultimus sibi correspondent : dum amor ad ea tantum se extendit, quæ eidem naturæ conveniunt. In quo etiam splendet unitas, et conjunctio, quam natura habet ad seipsam, dum talis inclinatio omnia respicit sub ratione convenientis. seu venientis in unum cum eadem natura.

Atia 50. Differt vero 'et est secundo obser-
° ωΔ van^ura inter inclinationem naturalem, qualis est inclinatio lapidis, et inter amorem, qui est in linatio elicita : nam illa, qui i consequitur immediate ad *esse* naturale secundum se, solum potest esse in id, quod secundum se congruit naturæ : hic vero, quamvis radicaliter in natura fundetur, debet tamen supponere apprehensionem boni, in quod tendit : et ideo ejus terminus non tam est id, quod reipsa congruit naturæ, quam quod apprehenditur sub ratione convenientis. De quo videri potest D. Thomas l p. q. 80 et quæst. 25 de veritate artic. 1 et propterea Philosophus 8 Ethicor. citato cap. 2 cum dixisset unicuique id esse amabile, quod est ei bonum, seu hunc modum : *Jmel aulem quisque, non quod est sibi bonum, sal quod apparet*. Et respondet : *Nec quidquam id refert; erit enim ipsum amabile apparens* : ac si dicat, quod licet amor semper respiciat bonum, et conveniens natura· amantis; non tamen semper respicit illud, quod est secundum rem conveniens, sed quod apprehendiitur, et apparet conveniens, sive reipsa conveniat, sive non.

Iloc supposito, confirmatur iu hunc modum ratio facta. Omnis amor, et omnis appetitus existentis in peccato mortali, est quædam inclinatio elicitæ, radicata, et fundata in ejus natura : ergo omnis hujusmodi amor tendit ultimat' ad bonum conjunctum, seu conveniens tali natura : atque adeo ad bonum proprium ip-ius peccatoris ; alias prædictus amor mm correspondet

ponderet suo radical! principio, nec principium, el terminus inelimitioin- illiu inter so proportiuiurent ur. Igitur quidquid peccator appetit, appetit sub ratione proprii, et propter ipsum. fl

Neque obest, si dicas, inclinatioivm fundatam in natura humana præcise ad bonum honestum, et consonum rationi: bonum enim inhonestum potius est contra inclinationem naturæ rationalis; et ideo vitia, et peccata dicuntur esse contra naturam hominis ; virtutes vero juxta illam : ergo ex vi hujus rationis non habetur finem ultimum peccatoris esse bonum proprium in latitudine, quam dicimus.

Respondetur enim vitia, et peccata solum dici contra naturam hominis, quia sunt contra inclinationem indictam ab auctore naturæ. Cum quo stat eamdem naturam quatenus est defectibilis, et di. it potentiam ad peccandum, sequiturque aliquam erroneam apprehensionem inclinari suo modo ad illa, quamvis semper sub ration· boni apparentis Et hæc est differentia, quam nuper observavimus inter inclinationem naturalem, et inclinationem elicitam : quod illa solum respicit bonum re ipsa conveniens naturæ ; hæc vero respicit bonum, quod apprehenditur, ut conveniens; sive alias sit juxta : sive contra naturam.

51. Dices, prædicta ratione solum probari peccatorem operari propter proprium bonum, quoties agit viribus propriæ nature, ac proinde in actibus ordinis naturalis ; secus in supernaturalibus, qui possunt esse in peccatoribus. Cum enim hujusmodi actus non fiant viribus naturæ, sed sint omnino supra illam, non videtur in eis militare ratio facta. Eo præsertim, quia si prædicta ratio in omnibus convinceret, probaret similiter justum operari propter bonum proprium, etiam cum operatur ex influxu charitatis, cum non minus in justo, quam in peccatore omnes actus radidentur iu natura. Quod est contra Apostolum l Corinth. 13 : *ChailasiWL non quærit, quæ sua sunt*.

Sed contra ; quia sive actus sit naturalis, sive supernaturalis, eo ipso, quod ex voluntate, vel appetitu procedat, procellit per modum ponderis, et inclinationis aliquid naturæ, habetque esse propter talem naturam : non enim inclinatio est instituta propter se, sed propter naturam, cujus est inclinatio, ut num. pned. dicebamus; ergo repugnat omnem actum a peccatore elicitem,

ellicituin, sive naturalem, sive supernaturalem, non propendere, nt inclinaro in proprium bonum ipsius peccatoris, supra cujus naturam talis actu» radicatur, et fundatur. Adde, quod imin ea, qua; sunt ordini» gratia? non destruant naturam, sed illam juxta modum suum perfl-ciant; exeo, quod actus sit supernatural), tantum sequitur, quod debeat inclinaro ad bonum perfectivum natura· in ordine .supernaturali ; non autern· quod inclinet ad bonum a natura alienum, aut quod non semper inclinet sub ratione boni proprii, etiamsi inclinet tupra vires natura·, et ad bonum supernaturale. Unde differentia, quæ versatur inter actus naturales, et supernaturale» (supposito, quod radidentur in eadem natura) non potest consistere in hoc, quod alii respiciant bonum ipsius naturæ, alii vero non : sed in eo, quod naturales, quia fundantur, et radidentur in potentia naturali, inclinant ad honum proprium naturale, et viribus naturæ commensualum ; supernaturales vero, quia fundantur, et radidentur in potentia obedientiali, inclinant ad bonum perfectivum naturæ per modum superexcedentis, et ut sic dicamus, ad bonum proprium obedienciale. Et ideo in omnibus salvatur ratio boni proprii abstrahentis a naturali, et supernatural).

Neque est simile de actibus, quos elicit justus ex influxu charitatis : quia quilibet justus ultra propriam naturam habet naturam divinam participatam per gratiam, in qua charitas, et omnes ejus actus radidentur, et fundantur : unde quamvis actus, qui in propria natura fundantur etiam in homine justo respiciant ejus bonum; actus tamen, qui fundantur, et radidentur in gratia, cujusmodi sunt actus charitatis, debent respicere bonum naturæ divinæ, cujus gratia est participatio. Et hinc petenda est ratio implicationis actus charitatis absque gratia habituali, ut alibi expendemus; quia cum prædictus actus essentialiter inclinet ad finem supernaturalem, qui est bonum divinum, quatenus est in seipso, seu quatenus est honum proprium ipsius D i, debet necessario supponere naturam divinam, vel per essentiam, vel per participationem, a qua oriatur, et in qua radidentur, quæ per talem actum ad prædictum finem tanquam ad bonum ipsius nature divinæ proprium inclinetur. Si autem daretur actus charitatis non radicans in gratia, non respiceret bonum naturæ di-

vinie; sed bonum naturæ creaUe, in qua radicaretur : ac proinde non esse: actus charitatis, de cujus ratione e-t, ut terminetur ad honum divinum, secundum quod i'st in seipso, et propria naturæ divina; perfectio,

52. Ex quo rursus efficacia nostra· rationis apparet ; nam ex eo, quod charitas est inclinatio radicata in natura divina participata per gratiam, et est ejus quasi vohinti», implicat in omnibus suis actibus non respicere, ut finem ultimum bonum ipsius naturæ divinæ, secundum quod est in seipso : ergo cuin voluntas peccaturis, et quæ'ibet ejus inclinatio, sive naturalis sit sive supernaturalis in propria peccatoris natura radidentur, debet per omnes suos actus tanquam finem ultimum respicere bonum proprium talis naturæ. Nec aliter mutari poterit hujusmodi finis, nisi mutata natura, seu elevata per aliam superiorem, quæ est gratia. Unde sicut advenitene gratia, quæ e-t natura superior, et subordmante sibi naturam creatam, nullus actus sistit omnino in proprio bono, sed subduntur una cum ipso bono proprio, bino divino : sic gratia deficiente, et propria natura sibi relicta, omnes ejusdem actus etiam supernaturales in proprio bono ultimate sistunt, neque adest principium, a quo dirigantur in alium ultimio-rem finem.

Deinde probatur assertio alia ratione : quia solum bonum proprium in ea latitudine, quam diximus, habet conditiones requisitas ad rationem ultimi finis respectu peccatoris : ergo ipsum debet constituere prædictum finem. Antecedens probatur : nam prædictum bonum diligitur a peccatore super omnia et ideo est paratus relinquere omnia propter ipsum ; illud vero quandiu est in peccato propter nuilum aliud relinquet. Similiter omnia, quæ diligit peccator, ordinat ad proprium bonum, et ipsum ad nullum aliud refert. Præterea prædictum bonum adaequat capacitatem voluntatis peccatoris : ita, ut quandiu est in tali statu, ultra illud nun se extendat : et quidquid aliud ad rationem finis ultimi desiderari potest, in eo, eo ipso, quod connolet privationem gratiae, reperictiir : quæ tamen conditiones nulli infra prædictum bonum possunt competere, ut ex dictis toto § 3 satis constat : ergo, etc.

*Quæ obstenlpru cedenti doctrina' præponunlur
fl diluuntur.*

¹ Io. 53. Adversus ea, quæ diximus pro hac tertia assertione, militant aliquæ objectiones, quibus salis facere oportet. Objicies ergo primo, Bonum proprium in latitudine, quam explicuimus, potius constituere finem ultimum in communi, in quo, nec justus, nec peccator distinguitur, quam proprium, et particularem finem ipsius peccatoris, per quem a justo discernitur : ergo nisi proprium bonum ad aliquid determinatum, puta ad bonum inordinatum limitetur, non assignatur linis, de quo difficultas procedit. Consequentia est perspicua, quoniam præsens dubium non controvertitur de fine ultimo in communi; sed in particulari, ut n. 2 et 34 observavimus. Antecedens vero probatur : quia bonum proprium in tota sua latitudine non habet majorem determinationem, quam bonum satiativum proprii appetitus : bonum autem satiativum proprii appetitus est ipse finis ultimus in communi : ergo, etc.

Confirmatur : nam etiam respectu justi possemus dicere finem ultimum esse bonum ejus proprium : siquidem quicumque finis ultimus ei assignetur, debet habere hanc conditionem, quod est esse satiativum proprii appetitus, in quo ratio boni proprii consistit : ergo nisi bonum proprium ad aliquod determinatum limitetur, non distinguuntur finis ultimus justi, et peccatoris.

Enervatur. Respondetur ad objectionem negando antecedens : aliquid enim superaddit proprium bonum sumptum adhuc in latitudine, quam diximus, quod non importatur in ratione boni satiativi, ut sic : et hoc superadditum determinat sufficientem finem ultimum in communi ad finem particularem peccatoris, et distinguit illum a fine particulari hominis justi. Etenim finis ultimus in communi quamvis importet bonum satiativum, abstrahit ab hoc, quod tale bonum satiet, ut perfectio nature appetentis, quæ amat ipsi appetenti tanquam *fini cui* ; vel ut perfectio alterius nature, quam proinde appetens non diligit saltem per se primo) sibi ipsi ; sed alteri supposito, in quo est talis natura. At bonum proprium superaddit, quod sit satiativum tanquam perfectio nature appetentis, et

tanquam bonum ordinatum ad ipsum appetentem, sicut ad *finem cui* ; ita quod proprium suppositum, quod est linis *cui*, » ita quasi regula talis boni. Itaque autem sufficiens, ut constituat linem *cujus gratia* particularem peccatoris eondistinetum a line particulari justi : qui quod invis comparatur ad ejus voluntatem, ut satiativus; non tamen per modum perfectis ipsius appetentis, et tanquam bonum ordinatum ad ipsum, sicut ad *finem cui*; sive commensuratum; sed ut propria perfectio Dei in seipso. Tantumque abest, ut justus in diligendo prædiclum finem, bonum suum sibi quaeratur; quod libenter eligeret se non esse, et in nihilum redigi, si hoc opus esset, ut bonum divinum esset in ipso Deo : quod longissime abest ab appetitu peccatorii : neque enim hic postoneret seipsum, et proprium bonum bono alterius, quantumcumque superiori.

54. Constatque amplius differentia inter prædictos lines, si consideremus illos in concreto : qua ratione linis peccatoris est ipsemet, ut proprio bono affectus, ut diximus numero 47. Finis vero justi est solus Deus, ut affectus sua summa bonitate : et ideo in illo priori ingreditur per modum subjecti, et mensuræ suppositum appetens, et bonum, quod amat, ut afficiens, et perficiens ipsum : in posteriori vero nullo modo ingreditur appetens, sed suppositum, quod consideratur, ut affectum bono, quod diligitur, est ipse Deus. Unde justus per charitatem totum quod vult, etiam cum amat seipsum, vult Deo, et sub ratione boni Dei ; et in hoc constituit sui appetitus satietatem. Peccator vero quidquid appetit etiam cum videtur Deum appetere, appetit sibi ipsi, et sub ratione boni sui ipsius : et in hoc vult suum appetitum expleri, et satiari.

Dices, quilibet appetitus inclinatur in id, quod est bonum, et conveniens appetenti : ergo nequit satiari in bono (ut sic dicamus) alieno. — Respondetur antea (Ia) dens esse verum, quoties appetitus radicatur in propria natura appetentis, sicut radicatur omnis appetitus hominis peccatoris; secus si radicetur in alia natura superiori ad naturam appetentis, ut revera amor justorum radicatur. Cum enim in quolibet justo supra propriam naturam reperitur gratia sanctificans, quæ est forma nature Dei participatio, et ut sic dicamus, quædam natura Deifica, et claritas, quæ est propria voluntas justorum, qua

qua ratione justī sunt, in illa radicetur, debet hujusmodi appetitus non in bonum sui soppusiti, sed in bonum ipsius Dei per se primo inclinare : et omnes alios allectus, qui sunt circa bonum talis suppositi, divino bono subicere ; et in eo, quod Deus hujusmodi bono fruatur, satietatem suam constituere. Et propterea dixit Paulus, (quod *Charitas non quærit, quæ sua sunt*; quia cum non tam radicetur in natura suppositi, in quo est, quam in ipsa Dei natura participata per gratiam, et quilibet appetitus tendat ad bonum illius, in cujus natura radicatur. Ideo appetitus, et amor charitatis non quirit, nec diligit bonum pnedicli suppositi, sed bonum ipsius Dei.

'i.j'. Per quod non modo principalis objectio in 3 manet soluta, sed nostra assertio denuo HITHO roborata. Nam eo ipso, quod intelligamus aliquid superadditum fini ultimo in communi, scilicet bono satiativo, ut sic, per quod peccator a justis discernatur, inleligimus finem ejus ultimum in particulari : sed totum hoc habet proprium bonum connotando privationem gratiæ absque majori alia determinatione : ergo hujusmodi bonum proprium in ea abstractione, quam explicuimus, est non aliquod bonum determinatum infra ipsum, constituit finem ultimum, quem investigamus. Major, et consequentia liquent : minor vero ex doctrina in hac solutione tradita convincitur.

j Ad confirmationem, constat ex dictis i quomodo bonum satiativum, vel proprium, addit supra bonum satiativum, ut sic : atque adeo, quod licet finis ultimus justī etiam includat rationem boni satiativi; non coincidit cum bono proprio, neque cum fine ultimo peccatoris.

.Xf. 55. Secundo contra secundam assertio- I ' ' nem objicies, quod si finis ultimus debet l adæquare voluntatem, et propterea excludimus ab ejus constitutivo quodcumque l bonum determinatum infra bonum proprium ; eadem ratione possemus etiam ! ipsum bonum proprium excludere, quia l neque hujusmodi bonum omnino voluntalem ælæquat : ergo prædicta ratio non ! est efficax. Antecedens probatur : nam bonum adæquans voluntatem coincidit cum ! objecto adæquato specificativo : solum enim hujusmodi objectum potentiam adæquat : sed bonum proprium non est ! objectum voluntatis adæquatum : alioqui ipsa etiam elevata per charitatem non poð-

Satinant. Curs. thcolug. loin. V.

set aliquid extra tale bonum appetere, cum nulla elevatio possit extrahere potentiam a latitudine objecti adæquati : ergo, etc.

Confirmatur : nam cum dicimus bonum proprium adæquare voluntatem : aut loquimur de adæquatione extensiva, quæ est propria objecti speciificativi : aut de intensive, quæ est propria objecti proportionali 7 Si de prima, manifeste sequitur prædictum inconveniens, quod scilicet neque elevata per gratiam, et charitatem, possit voluntas a bono proprio exire. Si vero loquamur de secunda, non bonum proprium in tota sua latitudine, sed dumtaxat bonum naturaliter appetibile debet dici adæquatum : quia solum hoc bonum coincidit cum objecto adæquato intensive, ut alibi diximus.

Respondetur animadvertendo, voluntatem humanam posse dupliciter considerari : vel ut est inclinatio, et appetitus naturæ suppositi proprii, ac proinde capax appetendi bonum per amorem fundatum in tali natura : vel ut potest elevari per aliam quasi voluntatem naturæ superioris in ipsa natura superiori radicatam. Primo modo objectum adæquatum voluntatis etiam extensive, est proprium : quia voluntas ex inclinatione propriæ naturæ, aut per amorem in ea fundatum nequit ulla potentia ultra proprium bonum extendi. Secundo modo objectum ejus primum adæquatum est bonum prædictæ naturæ superioris, in qua radicatur illa quasi voluntas, quæ elevat voluntatem humanam. Secundo nota : in homine peccatore, quandiu est in peccato mortali, nullam posse dari formam, quæ habeat rationem naturæ, præter propriam substantialem : et ideo in sensu composito peccati, nulla ejus inclinatio, nullusque appetitus potest in alia, quam in propria natura fundari : ac proinde, nec ultra bonum proprium extendi juxta dicta num. 49. unde pro tali statu objectum adæquatum peccatoris, etiam extensive est proprium bonum : nec potest, adhuc de potentia absoluta, extra illud extendi. At vero in homine justo, supra propriam naturam substantialem, datur alia natura superior, et Deifica, quæ est gratia sanctificans : daturque alia quasi voluntas, scilicet charitas, quæ in ipsa gratia radicatur : et ita voluntas humana, ut informata per charitatem, censetur jam voluntas alterius naturæ, scilicet divinæ. Unde sicut cum ex inclinatione propriæ naturæ, et per amorem fundatum in ipsa

Daplet
animad-
versio.

natura oporalur, tondit in proprium bonum, et illo adaequatur : ita cum operatur ex influxu charitatis, et ex inclinatione gratiæ tendit in bonum divinum ; quatenus est Dei proprium, et in hoc bono quiescit.

Solvitur 56. Hoc supposito, ad objectionem facilis
objectio. eJjt s<J|utjOi negando antecedens. Ad probationem dicendum est, quod si voluntas creata sumatur quatenus est capax se ferendi in bonum, tam ex inclinatione propriæ naturæ, quam ex inclinatione naturæ superioris, scilicet gratiæ. objectum ejus ada'quatum complectitur bonum ulriusque naturæ : et ideo justus, in quo est gratia, utrumque bonum diligit, subordinando tamen proprium bonum divino : sicut gratia subordinat sibi naturam, et charitas voluntatem. Si vero voluntas consideretur secundum quod præcise est capax appetendi bonum ex inclinatione propriæ naturæ, et per amorem in ea fundatum, objectum adæquatum extensive est proprium bonum in tota sua latitudine. Et quia peccator in eo statu nequit habere naturam propriam, idcirco respectu suæ voluntatis, prout est in tali statu, coincidit bonum proprium cum objecto extensive adæquatio. Ob idque cum agimus de fine ultimo peccatoris, præcise dum peccator est, solum debemus attendere ad objectum adæquatum pro prædicto statu.

Ad coniunctionem respondetur, cum dicimus bonum proprium adaequare voluntatem peccatoris, loqui de adæquatione extensiva pro statu illo peccati : in quo voluntas nequit in sensu composito elevari per gratiam, et charitatem ; his vero seclusis, quantumcumque per alios habitus supernaturales, qualis est habitus spei, elevetur, nequit extra rationem boni proprii aliquid appetere. Nec mirum, si pro distincto statu, diversam adæquationem extensivam voluntati assignemus, cum natura, ex qua voluntas inclinatur ad appetendum, est secundum quam adæquatio ejus regulari debet, possit esse diversa, ut ex dictis constat.

3 objets 57. Tertio objicies, finem ultimum peccatoris debere esse aliquid oppositum fini supernaturali, scilicet bono divino, et irreferibile in ipsum : si enim posset referri, non esset ultimus simpliciter sed bonum proprium in ea abstrahit a bono ordinato, et inordinato ; sic a bono in Deum referibili, vel irreferibili : ergo non constituit prædictam finem.

Confirmatur : nam finis peccatoris est

talis conditionis, ut voluntas -conversa ad illum, avertatur a Deo : et conversa in Deum. avertatur ab illo : ergo debet esse aliquid oppositum Deo : aversio enim ab uno termino, non fit nisi per conversionem ad oppositum.

Confirmatur secundo : aliter debet assignari finis ultimus existent! in mortali peccato, ac existenti in puris naturalibus absque peccato, et gratia : sed finis existentis in puris naturalibus esset proprium bonum abstrahens ab ordinato, et inordinato ; ergo finis peccatoris aliquid debet superaddere.

Respondetur distinguendo majorem : et si sensus sit, finem ultimum peccatoris debere esse aliquid secundum se, ei ut sic dicamus, *quiddam* repugnans Deo, et irreferibile in ipsum, negari debet : alias omnes actus peccatoris essent peccata : siquidem per omnes illos appeteret aliquid peccaminosum, nempe talem linem. Si autem sensus sit, prædictum finem debere connotare aliquid oppositum Deo, scilicet privationem gratiæ, per quam reddatur irreferibilis ad illum, concedatur. Ad minorem vero dicendum est, quod licet bonum proprium secundum se non importet prædictam oppositionem, sed abstrahat a relatione, et ab exclusione relationis in linem supernaturalem, connotando tamen gratiæ privationem, quæ est in quolibet peccante mortaliter, efficitur omnino irreferibile. Et quia sine hac irreferibilitate nequii exercere rationem finis ultimi, diximus in conclusione proprium bonum connotando privationem gratiæ, et non præcise secundum se, esse finem ultimum peccatoris.

58. Explicatur hoc animadvertendo, dno esse de ratione ultimi finis : et quod adæquet voluntatem, ratione cujus adæquationis quidquid voluntas appetit, appetat in ordine ad illum : et quod sit irreferibilis ad alterum ; ratione cujus irreferibilitatis omnis voluntatis appetitus in illo sistat. Dupliciter autem potest competere alicui bono esse irreferibile in aliud : vel quia est ita summum, ut non habeat supra se aliud : quo pacto convenit irreferibilitas bono divino : vel quia licet habeat supra se aliud, ad quod, quantum est ex se, referri possit, ratione tamen alicujus connolati impeditur talis relatio, tandiuque durat illa irreferibilitatis, quandiu prædictum connolatum adest. Et hoc pacto bonum proprium peccatoris habet esse irreferibile : quia licet ex communi ratione boni proprii, non repugnet

pugnei oi relatio ad divinum; connotai tamen in ipso peccatore privationem gratia), quæ prædictam relationem destruit. Undo, quod bonum proprium sit satiativum voluntatis peccatoris, et talis conditionis, ut omnia, quæ in statu illo appetit, appetat propter ipsum, convenit illi secundum se, ut sic dicamus, *quidditative* ratione positiva bonitatis, et convenientiæ ad | roj-rium suppositum : quod autem opponatur Deo lini supernatural!, et excludat re alionem ad ipsum, ac proinde, quod omnia, quæ peccator appetit in prædicto bono ultimate sistant, convenit ei quasi accidentaliter, ratione privationis gratiæ : cum qua conjungitur.

Ex quo fit, tum, quod licet omnes actus peccatoris sistant in bono proprio, et nullus ad finem supernaturalem transeat, non tamen omnes debent esse peccaminosi; sed illi dumtaxat, qui inducunt prædictam privationem gratiæ : sive-(quod idem est) qui sistant in tali bono privative, excludendo a subjecto gratiam, et charitatem, per quam fieri debet relatio ad finem supernaturalem : qui vero talem privationem non inducunt, sistant in ipso bono proprio secundum se, et quasi præcisive, non excludendo positive, vel privative supradictam relationem, sed ab eapræscindendo : et quamvis terminentur ad bonum alias irreferibile, non tamen formaliter, ut irreferibile ; ex eo quo proinde nullam contrahunt deformitatem.

Tum etiam fit, quod per actus, qui non inducunt gratiæ privationem, quamvis in proprio bono præcisive sistant, non dicitur peccator *frui* absolute, et simpliciter tali bono : sicut dicitur *frui* per actus, qui prædictam privationem inducunt, cujusmodi sunt omnia peccata mortalia, juxta doctrinam D. Augustini lib. 83 quæstionum quæst. 30. Et ratio est, quia ad fruendum simpliciter aliquo objecto, non sufficit, quod actus ad illud terminatus, ulterius de facto non transeat : sed requiritur, ut relationem ad aliud positive, vel privative excludat : aliter enim non sisteret in tali objecto formalissime, ut ultimo, sed materialiter, et specilicative, in eo, quod alias e?l ultimum : unde cum actus, qui non inducunt privationem gratiæ, non excludant hoc modo prædictam relationem; sed potius, quantum est ex se, habeant capacitatem ad illam, non debent dici simpliciter *fruitiones*. Nec propterea debent dici ujui ; quia *usus* importat relationem

ad aliud : sed dicentur *fruitiones secundum quid*, vel *per accidens*, quatenus ex connotatione privationis gratiæ habent, quod ulterius non transeant.

Fit denique, quod etsi omnes actus peccatoris sistant in bono proprio, non tamen per omnes dicendum est constitui in eo finem ultimum : sed per illos dumtaxat, qui sistant privative excludendo gratiam ; quia cum de ratione finis absolute ultimi sit excludere relationem ad aliud, et non tantum ab ea præscindere, per illos dumtaxat actus absolute dicendum est constitui finem ultimum in aliquo bono, qui excludunt prædictam relationem ; et hujusmodi sunt peccata mortalia. Alii vero actus, sive honesti, sive venialiter peccaminosi, qui in bono proprio sistant dumtaxat præcisive,. non dicuntur proprie constituere in illo finem ultimum : quia, quod sibi sistant, respiciantque tale bonum, ut absolute ultimum, non convenit illis per se, sed ratione connotati, scilicet privationis gratiæ, quæ per actus mortaliter peccaminosos inducitur. Per quod objectio, quæ alios non parum torquet, manet obiter soluta.

59. Sed dices, ex eodem capite habet aliquis finis esse irreferihilis in alium, ex eo quo habet esse voluntatis satiativus : nam, quod voluntas in aliud non tendat, provenit, quia plene est satiata : ergo si •proprium bonum habet, quod sit satiativum voluntatis peccatoris ex ipsa formali ratione boni proprii, ex eadem habebit irreferibilitatem ad finem supernaturalem : atque adeo quidquid appeti ur propter prædictum bonum, appetetur propter illud formatter, ut irreferibile.

Respondetur, antecedens solum esse Replica, verum, quando finis est satiativus voluntatis secundum totam suam capacitatem : atque adeo tam prout 'potest tendere in bonum ex inclinatione propriæ naturæ, quam ex inclinatione naturæ superioris, scilicet gratiæ : tunc enim quod finis sit satiativus non potest aliunde habere, nisi quia est summum bonum in omni ordine, et talis conditionis, ut nequeat cogitari extra ipsum aliud majus, vel superius. Et ita ex ipsa summa bonitate, ex qua habet prædicto modo satiare, habet omnem relationem ad aliud excludere. Secus vero quando prædictus finis solum est satiativus voluntatis, ut appetentis ex inclinatione propriæ naturæ : qua dumtaxat ratione bonum proprium habet esse satiativum :

quia lune sicut talis linis non est absolute summum bonum, sed cum addito illo *respectu voluntatis, ul appetentis ex inclinatione propria natura*; sic ex se, et ex sua bonitate non habet excludere aliud bonum superius, ad quod possit referri : et ita quod fiat irreferibilis aliunde provenire debet nimirum ex eo. quod in subjecto appetente adest aliquid superiori illi bono oppositum, quod relationem ad ipsum impedit : ut contingit in peccatoribus, in quibus privatio gratiæ? impedit ne proprium bonum ad finem supernaluralem referatur. Neque hinc fit voluntatem peccatoris, vel non satiari bono proprio, vel posse pro illo statu appetere aliquid extra ipsum : quia cum peccator non habeat nisi propriam naturam, et ex hac non inclinatur ultra bonum proprium, hoc sufficit pro tali statu ad ejus voluntatem satiandam, saltem ad hunc sensum, ut nihil possit appetere extra ipsum. Illa vero capacitas : quæ est in qualibet voluntate ad appetendum bonum divinum sub ratione boni Dei non est reducibilis ad actum absque gratia sanctificante, quæ est natura inclinans ad tale bonum : et ideo in peccatoribus, in quibus non datur gratia, prædicta capacitas est quasi non esset : et bonum proprium, quo i respectu voluntatis justi, in quo supponitur gratia inclinans ad bonum divinum, non est adæquatum in peccatore, in quo non adest gratia, neque aliquid ultra pnedictum bonum proprium inclinans, habet esse adæquatum.

60. Ad primam confirmationem respondetur, non quamlibet conversionem voluntatis peccatoris ad proprium finem ultimum avertere a Deo, sed illam dumtaxat, per quam convertitur ad illam formaliter, ut irreferibilem, et per quam sistit in bono proprio non tantum præcisive, sed privative excludendo a subjecto gratiam per quam bunum proprium poterat, quantum ex se ad linem supernaluralem referri. Et hujusmodi est sola conversio, quæ lit per actum ex objecto, vel ex aliqua circumstantia mortaliter peccaminosum. Alii vero actus, quamvis convertant voluntatem ad bonum proprium, non tamen avertunt a Deo : quia quantum est ex se, non excludunt relationem ad finem supernaluralem, nec respiciunt bonum proprium formaliter. ul irreferibile; nec sistunt in eo privative, sed tantum præcisive, licet ratione connolali, quod diximus, nequeant ultra procedere.

Ad secundam confirmationem dicendum s-w est, ultimum linem hominis in puris naturalibus esse proprium bonum priedise secundum se, non connotando privationem, sed simplicem carendam gratiæ, atque adeo neque includendo, nec positive, aut privative excludendo relationem ad finem supernaluralem ; sed omnino proscindendo ab ea. In quo satis distinguitur a fine peccatoris, qui prædictam relationem saltem de connotato excludit. Addo in puris naturalibus ubi nulla esset elevatio ad ordinem supernaluralem, linem ultimum solum extendi al bonum naturale: quia solum hujusmodi bonum posset tunc appeti sub ratione boni proprii ; ad bonum vero supernaturale appetitus hominis non pertingeret. In quo etiam finis ille distingueretur a fine peccatoris elevati ad ordinem supernaluralem, cujus appetitus ratione prædictæ elevationis potest usque ad bonum supernaturale, et increatum sub ratione boni proprii extendi.

61. Denique objicies : nostram doctrinam non satis cohærere cum modo loquendi D. August., D. Thom. aliorumque Patrum, el Theologorum, qui communiter dicunt peccatorem per peccatum mortale constituere finem ultimum in creatura : el avertendo se ab incommutabili bono, tanquam a fine ultimo, converti ad bonum commutabile, ut num. 33 vidimus : atque ita sentiunt bonum commutabile, et creatum esse finem ejus ultimum, non autem bonum proprium in tota sua latitudine, sub quo etiam increatum, ut amabile per spem, continetur.

Confirmatur : nam amor sui, qui communiter dicitur esse causa peccatorum, non est quicumque amor boni proprii, sed amor inordinatus juxta doctrinam divi August. D. A., lib. I i de Civit. Dei cap. 28 dicentis : *Quod amor sui usque ad contemptum Dei ædificat civitatem Babylonis*, et D. Thom. in hac 1, DJbu 2, q. 77 art. 4 ubi ait : *Quod inordinatus amor sui est causa omnis peccati*. Quod etiam docet aliis in locis : dicitur autem amor aliquis inordinatus, quia est boni inordinati : ergo hujusmodi inordinatum bonum, non bonum |ropriuin in tota latitudine habet esse ultimus finis peccatoris.

Respondetur o[>time cohærere nostram En-doctrinant cum molo illo loquendi. Tum quia, ut absolute dicatur, peccatorem constituere finem ultimum in creatura, satis est, quod ipse secundum se sit finis ultimus cui, quamvis tinis *cujus gralia* latius

so extendat. Tum eliam quia, licet finis cuius gratia in abstracto, abstrahat a creato, et increato : attamen eo ipso, quod non diligat illud nisi sub ratione boni proprii, est determinato bonum creature, et hac ratione potest dici commutabile, non ex parte sua, sed ex parte creature, cuius est bonum. Et hoc dumtaxat intendunt Patres, cum asserunt peccatorem constituere finem ultimum in creatura; sensus enim est, quod constituit illum in bono creaturæ.

62. Adde, multoties cum dicitur peccatorem per peccatum averti a Deo, et converti ad creaturam; non intelligi, tanquam ad finem simpliciter ultimum, qui non referatur in alium, sed tanquam ad finem ultimum secundum quid negative, et ut *quo*, qui in bonum proprium ulterius ordinatur; quo pacto quodlibet objectum mortaliter peccaminosum potest dici finis ultimus, quatenus est ratio derelinquendi Deum, et conditio necessaria, ut peccator in proprio bono ultimate sistat, juxta ea. quæ diximus dub. præced. a num. 28, vel intelligitur de fine ultimo materiali simpliciter inadæquato secundum quid, prout sequenti § magis explicabimus. Adde secundo, cum dicunt sancti Patres peccatorem constituere finem ultimum in creatura, non loqui de ipso fine ultimo præcise secundum se, sed ut est ratio avertendi a Deo fine supernatural! : hoc autem non convenit bono proprio secundum se præcise, ut abstrahit a creato, et increato, sed ut est in actu exercito voluntati ratio appetendi aliquid inordinatum; quo pacto includit quodammodo ipsum bonum inordinatum, ad cuius appetitum movet, et ratione hujus inclusi potest dici creatura.

Adde tandem, quod etsi absolute concederemus propter vim hujus objectionis ultimum finem peccatoris esse determinate aliquid creatum, non tamen restringi deberet ad bonum inordinatum contrarium Deo : Et multo minus ad illud speciale, quod est objectum peccati mortalis : sed diceret bonum proprium peccatoris creatum in tota sua latitudine, prout abstrahit ab honesto, vel delectabili : ordinato, vel inordinato : solumque excludit bonum increatum. extra quod quidquid peccator diligit, est bonum commutabile indignum proinde, ut creatura rationalis ad increatum bonum destinata, finem ultimum in eo constituat. Quam limitationem ideo, ut probabilem suscipimus, quia juxta illam

locutiones Patrum, pnesertim divi Aug. et D. Thorn, magis ad sensum accipiuntur. Quia tamen juxta explicationes a nobis traditas, etiam sine prædicta limitatione sufficienter verificantur, et ex aliis I) Th. principiis, quæ in hac disp. tetigimus, efficaciter deducitur prædictam limitationem adhibendam non esse, verius censemus finem ultimum peccatoris non esse restringendum ad bonum creatum, sed esse bonum proprium in tota sua latitudine, prout tam creatum, quam increatum, per modum boni particularis potest comprehendere.

63. Ad confirmationem dicendum est, quod licet causa proxima, et per se peccatorum sit amor inordinatus, *spu* amor boni inordinati (quod, et nihil amplius divus Augustinus, et divus Thomas locis illis intendunt) causa tamen radicalis est amor boni proprii secundum se : quia quod aliquis inordinate amet seipsam, et proprium bonum, radicaliter oritur ex eo, quod absolute se, et proprium bonum amat, et ita non bonum proprium inordinatum, sed bonum proprium absolute est, quod diligitur, ut finis ultimus. Neque hinc fit amorem boni proprii esse semper peccaminosum, sed tunc solum quando amatur in ordine ad aliquid, quod secundum se est peccatum : quia (ut divus Thomas docet de malo quæstion. 8 art. 1 ad 1) quod bonum proprium, et ejus amor sit causa peccandi, non provenit ex ipso bono proprio amato præcise secundum se, sed ex applicatione, qua Voluntas applicat illud, ut sit in actu exercito ratio appetendi bonum inordinatum. Et ideo cum solum amatur secundum se, aut cum applicatur, ut sit ratio diligendi bonum honestum; talis amor, sicut non est causa peccandi, sic non est peccaminosus. Quæmadmodum si quis diligat medium inordinatum propter finem alias honestum, at furari ad Patris sustentationem : tunc amor finis non præcise secundum se, sed ex applicatione voluntatis ad tale medium habet esse causa peccandi. Et ita si finis secundum se, vel in ordine ad medium proportionatum, verbi gratia, studium diligatur, talis amor non erit peccaminosus : et idem finis, qui fuit causa, ut medium inordinatum appeteretur peccaminose, est etiam causa, ut medium ordinatum honeste ametur. Sed de hoc dicemus iterum tract. 11, disp. 5 n. 10, ubi hæc magis explicabimus.

Diluitur
coor-
ma

Ultima assertio ad plenam dubii resolutionem.

China
a>seriio

64. Dicendum est ultimo, tinem ultimum materiale absolute, et simpliciter adæquatum respectu pēccatoris non esse aliquid determinatum, sed aggregatam ex omnibus bonis, tam delectabilibus, quam honestis, quæ potest quisque sibi appetere in ordine ad proprium bonum : quodlibet autem bonum particulare, tantum posse esse adæquatum secundum quid. Juxta sensum hujus assertionis accipiendum esse existimamus molura dicendi Conradi, et aliorum, quem num. 34. secundo loco adduximus. Et quamvis non inveniatur ita expresse apud alios auctores, habet fundamentum in divo Thoma in solutione ad hujus articuli. Nam cum esset argumentum ad probandum posse esse plures fines ultimos respectu ejusdem, scilicet voluptatem, quietem, nature hona, et virtutem, ut aliqui ex Philosophis posuerunt, respondet : *Jd primum dicendum, quod omnia illa plura accipiebantur in ratione unius boni perfecti er his constituti, etc.* Quo satis insinuat adæquatum subjectum, seu materiam, in qua homines finem ultimum inquirunt, atque adeo finem ultimum materiale. non esse determinate ad hoc, vel illud bonum, sed aggregatum, et constitutum ex omnibus, ad quæ illorum appetitus ex inclinatione propriæ natura potest extendi.

Ratio
assertio-
nis.

Probatur ratione. Ille est finis ultimus materialis adæquatus peccatoris, qui a'æquat linem ejus formalem, ita, ut ratio hujus ultra illum non se extendat ; sed solum aggregatum, quod diximus, adæquat absolute, et simpliciter pradietnra finem formalem : ergo solum illud habet esse linis ultimus materialis simpliciter adæquatus. Major, et consequentia constant : minor vero probatur ; quia finis formalis peccatoris ad totum illud se extendit, in quo ratio boni proprii potest reperiri : sed in omnibus quæ voluntas peccatoris potest appetere, reperitur hæc ratio boni proprii ; ergo solum aggregatum ex omnibus illis adæquat prædictum finem.

Conflr-
iidlur.

Confirmatur. Nullum est assignabile particulare bonum, ultra quod non possit voluntas peccatoris aliud, et aliud usque in infinitum syncategoremalice sub ratione boni proprii appetere : ergo nullum est

assignabile, in quo prædicta ratio boni proprii, atque adeo linis ultimus formalis adæquate reperitur.

Confirmator secundo. Finis ultimas materialis simpliciter adæquatus, debet esse talis conditionis, ul omnia, quæ peccator appetit, saltem materialiter appetat propter ipsum : sicut formaliter appetit omnia illa propter finem formalem : sed nullum est determinatum bonum, propter quod habeat peccator, neque formaliter, neque materialiter omnia appetere : sicut neque est aliquod, ultra quod nequeat appetere aliud, el aliud : ergo nullum hujusmodi bonum prædictum finem constituit. Restat ergo constituendum esse in aggregato, quod diximus. Nec necesse est in probatione hujus assertionis amplius immorari : quia ex dictis tam in præcedenti, quam in hoc dubio satis convincitur.

65. Sed objicies, quod non repugnat peccatorem apprehendere totum suum bonum in aliquo objecto determinato : ergo tale objectum erit finis ultimus materialis adæquatus. Antecedens vero probatur : Tura quia ideo inter gentiles Philosophos tot fuerunt opiniones circa hominis beatitudinem, et finem ultimum ; quia videbant quosdam ex hominibus totam suam felicitatem, et totum suum bonum constituere in divitiis, quosdam in voluptatibus, alios in honoribus, el aliquos in deliciis ventris, juxta illud a Ephesios 3 : *Quorum Deus venter est ; ergo*, etc. Tum etiam quia unicuique est liberum constituere bonum suum in eo, in quo voluerit, et apprehendere, ut bonum satiativum, quod re vera tale non est ; ergo poterit apprehendere tale bonum in aliquo ex prædictis objectis.

Confirmatur. Peccator per actum spei appetit Deum ut bonum sibi adæquatum, et p ene satiativum : ergo constituit in illo saltem de materiali, finem ultimum adæquatum. Consequentia liquet. Antecedens vero probatur : nam actus spei terminatur ad Deum, ut in se ipso possidendum : Deus autem in se possessus est summum, et adæquatum bonum : ergo, etc.

Confirmatur secundo : appetitus voluntatis humanæ ad bonum proprium non est ad aliquid syncategoremalice infinitum : aliis talis appetitus nunquam posset plene satiari, frustra esset constitutus a natura : ergo debet assignari aliquod objectum determinatum, quo [dene satiatur.

Confirmatur tandem ; quia naturalis finis hominis

hominis beatitudo in aliquo determinato bono creato debet constitui : huiusmodi autem bonum debet esse plene satiativum; aliter enim non posset beatificare, si adhuc relinqueret appetitum esurientem, et Fame-llcum : ergo determinabile est aliquod bonum creatum, quod adaequet bonum proprium peccatoris.

S'.s'iüur
**

ββ. Respondetur ad objectionem : si sermo sit de peccatore, in quo est fides, repugnare tilem apprehensionem : quia fides prohibet judicare quodlibet bonum creatum posse plene satiare voluntatem humanam. Et idem prohibet ratio naturalis. Si vero loquamur de peccatoribus lumine fidei destitutis, admittimus per errorem prædictam apprehensionem, ut ntraque probatio antecedentis convincit, el consequenter admittendum est, prædictum objectum posse esse linem ultimum materiale adæquatum ; non absolute, et simpliciter, sed secundum quid dujntaxat, ut in assertionem admisimus. Quod, ut melius intelligatur, advertendum est, dupliciter posse aliquod bonum dici adæquatum bono proprio : vel absolute, quia non minus se extendit, quam capacitas voluntatis ad appetendum ex inclinatione propriæ naturæ, et hæc est adæquatio simpliciter. Vel ex suppositione alicujus apprehensionis, quæ capacitem voluntatis non adæquat; quamvis quia nihil volitum, quin præcognitum, stante illa apprehensione, nequeat voluntas ultra se extendere. Hæc autem tantum est adæquatio secundum quid, nempe respectus huius, vel illius actus, aut ex tali, vel tali suppositione. Cum ergo peccator errore ductus apprehendit totum suum bonum in divitiis, huiusmodi objectum tantum est adæquatum posteriori modo : quatenus in sensu composito illius apprehensionis, et per actum, qui illa dirigitur, nequit voluntas ulterius extendi. Priori vero modo, atque adeo absolute et simpliciter remanet inadæquatum, quia non adæquat capacitem voluntatis absolute, et secundum se : et ideo potest, mutata illa apprehensione, ad alia bona transire, nullo habito respectu ad divitias. Et juxta hæc intelligendum est, quod dicitur in prima probatione antecedentis, de illis, qui felicitatem constituebant in divitiis, honoribus, voluptate, etc. Nam omnia ista bona secundum quid dumtaxat, et in sensu composito alicujus erronea! apprehensionis adæquabant illorum appetitum, propriumque bonum : absolute

vero huiusmodi bonum, et capacitas appetitus ad alia plura bona, etiam his non subordinata se extendit. Per quod patet etiam ad secundam probationem : nam licet unicuique sit liberum apprehendere hoc, vel illud bonum, ul sibi adæquatum, et stante hac apprehensione, nequeat ultra se extendere, in nullius tamen potestate est coarctare capacitem suam ad apprehendendum sic tale bonum : atque adeo neque ad illud dumtaxat appetendum : et propterea licet possit sibi determinare finem ultimum materiale adæquatum secundum quid : non tamen simpliciter. — Addimus pro majori huius rei explicatione, quod quamvis, salva fide, nullus possit expresse, et formaliter apprehendere lotum suum bonum in aliqua determinata creatura; potest tamen interpretative : et huc modo habere illam pro fine ultimo secundum quid adæquato : quia potest taliter ad illam affici, ut licet in actu signato non judicet sibi sufficere, in actu tamen exercito fertur ad eam, ac si sibi sufficeret, nihil ultra quærendo : et sic ex modo operandi interpretamur diligere illam pro tunc, ut totum suum bonum. Nec per hoc incidimus in sententiam Suar, quam num. il impugnavimus, ubi sermo fuit non de fine materiali secundum quid dumtaxat adæquato, sed de fine ultimo formali, et de materiali adæquato simpliciter, ut num. 35 atfnotavimus.

67. Ad primam confirmationem negan- solvitur dum est antecedens loquendo de bono simpliciter adæquato, et satiativo. Nam licet Deus in re possessus omnino satiet, non tamen a peccatore appetitur, ut satians de facto, sed ut satiaturus pro tempore determinato cum exclusionem alterius temporis; solum enim vult peccator satiari Deo iu futurum, excludendo ab illo satietatem pro tempore præsentis, pro quo appetit plura alia, in quibus absque ordine ad ipsum Deum, quærit satiari. In quo ipso excludit a Deo practice et in actu exercito rationem boni absolute, et plene satiativi, quia huiusmodi satietas, ut sit plena non debet restringi ad aliquam determinatam durationem, sed omnes temporis differentias, quantum est ex parte, affectus voluntatis, debet comprehendere : sicut respectu iusti bonum divinum in se ipso habet esse plene satiativum, quia pro nulla duratione vult alio, quam illo saliri : et sic durante iustitiæ statu, nec pro hac vita, nec pro futura appetit aliquid Deo contrarium. Unde bo-

num, quod peccator, in quo esi virtus spoi, appetit, ut plene saialivum. est aggregatum ex Deo clare viso pro altera vita, et ex bonis, quæ in præsentī contra, vol præter Deum appetit, quodlihet vero ex istis appetitur, ut simpliciter inailæquatum.

Solvi-
tor 2,

Ad secundam confirmationem respondetur, quod etiam si daremus appetitum humanum, qua ratione est a Deo, et inclinatur ad bonum honestum, satiari per aliquid determinatum, de quo agemus tractatu sequenti, disputat, ultima. Ut tamen addit, quod est ex nihilo, et dicit potentiam mortaliter peccandi, terminum non admittit; nec tot appetit, quin plura, et plura usque in infinitum possit appetere, absque eo, quod in aliquo plene satietur, juxta illud Proverb.

Pro-
xrb. 13,

13 : *Justus comedit; rl replet animam suam; venter autem impiorum insaturabilis.* — Ad tertiam confirmationem constabit ex dicendis tractatu sequenti, disputatione ultima, ubi naturalem hominis beatitudinem. tam pro statu conjunctionis animæ ad corpus, quam pro statu separationis examinabimus.

f VII.

Consectaria prxcedentis doctrine.

1 coTOllt-
rimn.

G8. Ex bis, quæ hactenus resolvimus, facile erit ad concordiam reduci. tres illos modos dicendi : videlicet secundum, tertium, quartum, quos num. 31 retulimus, et approbavimus. Etenim secundus, qui asserit finem ultimum peccatoris esse aggregatum ex omnibus bonis, quæ ab eo pro tali statu appeti possunt, intelhgendus est juxta sensum ultimæ assertionis, de ultimo line materiali : Imo et de fine formali posset verificari, si prædictum aggregatum accipiatur, non præcise pro ipsis rebus, et bonis particularibus, ex quibus tanquam ex partibus coalescit, sed pro ratione illa, sub qua aggregantur, et adunantur, quæ erit ratio proprii boni, juxta illa, quæ in 3 assertionem diximus : quod, et nihil æmplius auctores prædicti dicendi modi intendisse merito existimamus. Tertius modus dicendi, qui assignat bonum proprium optime verificatur juxta sensum ejusdem tertie assertionis, de line ultimo formali *cujus gratia*; vel in abstracto, si bonum proprium præcise secundum se consideretur : vel in concreto, si sumitur, ut afficiens proprium suppositum : nam peccator ut allectus proprio bono, quem nos

diximus osse linem ultimum *cujus gratia* in concreto, coineidit eum ipso bono proprio, ut afficiente peccatorem; Quartus dicendi modus, qui ponit ipsummet peccatorem esse linem ultimum sui, de utroque fine formali *cui*, et *cujus gratia* potest verificari. Nam peccator consideratus præcise secundum se, est finis ultimus *cui* juxta doctrinam | rimæ assertionis : consideratus vero, ut affectus suo bono, est finis *cujus gratia* in concreto, prout in tertia assertionem diximus. Nullus ergo ex predictis dicendi modis referri debet, ut nostræ sententiæ oppositus : quia re bene intellecta, neque inter se, nec alicui ex propositis assertionibus adversantur. Denique. quamvis primus dicendi modus citato numer. adductus, qui asserit peccatorem constituere suum ultimum finem in quolibet objecto mortaliter peccaminoso, aut in bono inordinato, ut sic, nobis non probetur, loquendo de line sive positive, sive négative absolute ultimo, ut a suis auctoribus proponitur, contra quos egimus in secunda assertionem, in alio tamen sensu, quam sæpe insinuavimus, scilicet de line ultimo negative solum, *ul quo* juxta dicta numer. 18, aut de fine ultimo materiali secundum quid adæquato, juxta ea, quæ numero 66 tetigimus, potest, et debet admitti, ut ex dictis constat.

G9. Infertur etiam ex dictis (et est valde observandum) quod ad assignandum finem ultimum etiam in particulari omnibus actionibus, quæ a peccatore exercentur, non est necessarium recurrere ad aliquam relationem præcise habitualement : sicut juxta doctrinam Γ). Thomæ recurrendum est in homine justo, cum venialiter peccat : et sicut alii, qui nostram sententiam non tuemur, recurrunt etiam in peccatoribus, quoties operantur bene moraliter, aut solum vemaliter peccaminose; sed omnes prædictæ actiones, sive honestæ sint, sive peccaminosæ : et sive sint peccata mortalia. sive tantum venialia, habent finem ultimum particularem, ad quem vel formaliter, vel virtualiter actu referuntur. Et ratio est perspicua : nam cum bonum proprium, quod nos pro fine ultimo peccatoris assignavimus, abstrahat ab honesto, tantumque importet convenientiam ad proprium suppositum, in qua, nec bonitas, nec malitia moralis exprimitur, optime potest actualiter terminare quamcumque ejus actionem, sive honestam, sive peccaminosam : et de facto debet ita contingere ; quia

AIM
uroib-
rioa.

quia cum omnis talis actio in propria peccatoris naluru actualiter radicetur, debet etiam actualiter bonum talis naiuræ respicere, ut exerceri propior ipsum juxta dicta n. 49.

Quocirca est manifesta disparitas tam ex parte termini, quam ex parte principii : inter justum peccantem venialiter, et peccatorem operantem bene moraliter, quoad prædictam relationem. Nam justus habet determinate pro line ultimo Deum, in quem perspicuum est, nihil inordinatum posse actualiter referri, et ideo peccatum veniale, vel nullo modo, vel solum habitualiter potest referri in ipsum. Finis vero peccatoris (ut diximus) non est bonum determinate honestum, vel inhonestum, sed abstrahens ab utroque, ac proinde capax terminandi, tam actus honestos, quam peccaminosos. Deinde omnes actus peccatoris, sive peccaminosi, sive honesti radicanter in propria natura, et propterea debent omnes in proprium ejus bonum actualiter ordinari : in homine autem justo, quamvis omnes actus moraliter boni suo modo radicanter in gratia, quæ est natura inclinans ad Deum sicut ad ultimum linem, et propterea omnes hujusmodi actus prædictum linem respiciant; peccata tamen venialia nequeunt in illa radicari, ut est per se notum : atque adeo neque actu propter prædictum linem exerceri, sed ad summum habitum, modo explicando dub. seq.

70. Nec refert, si objicias, omnem actum, per quem diligitur aliquid plus, quam Deus, esse peccaminosum : sed si peccator referret actualiter omnes suos actus in linem ultimum, qui est bonum proprium, per omnes diligeret hujusmodi bonum plus quam Deum : ergo omnes deberent esse peccaminosi.

Despondetur enim animadvertendo hoc, quod est diligere aliquid plus, quam Deum, posse fieri dupliciter : vel præcisive, seu negative diligendo illud magis, vel minus nulla habita comparatione ad Deum : vel contrarie, facta nimirum comparatione inter utrumque et præferendo Deo illud aliud bonum : aut diligendo illud lili dilectione, quæ majori dilectioni Deicontrarietur, et eam excludat. Quamvis ergo, quod hoc secundo modo diligitur plus quam Deus, peccaminose diligitur ; non tamen, quod diligitur plus primo modo : quia sicut non est peccatum non dilecto Deo diligere aliquid aliud, quando hujus dilectio non est causa illius omissio-

nis, ita non est peccatum dilectio minus Deo per unum actum, diligere magis aliquod bonum per alium actum : dummodo hæc major dilectio non sit causa, quod illa sit minor. Hac ratione, qui omittit homicidium propter amicum, non paratus omittere propter Deum, non peccat in tali omissione nisi ex alia circumstantia non vitietur) : nam etsi convincatur, plus diligere amicum negative, vel præcisive, quam Deum ; non tamen contrarie, quia non est causa dilectio amici, ut Deus minus diligatur, nec impedit majorem ejus dilectionem. Licet qui omittit peccare propter gehennæ timorem, non peccat, sed laudabiliter omittit, quamvis deficiente illo timore, amor Dei non retraheret illum a peccato. Ex quo ad objectionem dicendum est, in peccatore illos dumtaxat actus debere esse peccaminosos, quibus proprium bonum diligitur plus quam Deus contrarie : cujusmodi sunt omnes, qui ex propria ratione habent excludere a subjecto gratiam, et Charitatem, sistuntque in bono proprio privative, ut diximus numero quinquagesimo octavo. Alii vero actus, qui quantum est ex se gratiam non excludunt, quamvis terminentur ad proprium bonum, ut ad aliquid dilectum plus quam Deum negative ; eo quod in illo sistunt, in Deo vero non sistunt, nequaquam sunt peccaminosi : quia tales actus non excludunt, quantum est ex se majorem Dei dilectionem, nec sistunt in bono proprio privative, sed tantum præcisive, ut dictum est num. citato.

71. Si autem inquiras an doctrina hujus corollarii comprehendat actus virtutum Theologicarum, verbi gratia spei, quorum objectum est bonum increatum ? — Satis probabiliter responderi posset negative juxta limitationem, quam numero 62 in ultima additione, admisimus. Semel enim concesso ultimum linem peccatoris esse bonum proprium determinate creatum, consequenter dicendum est, actus, qui exercentur immediate circa Deum, nec formaliter, nec virtualiter referri ad prædictum finem : sed solum habitualiter ; eo proportionali modo, quo peccata venialia hominis justis dicemus, dubio sequenti referri habitualiter ad Deum. Neque hanc limitationem adeo impugnant, quæ diximus a numero 41 sicut modum dicendi illorum, qui prædictum linem restringunt ad solum bonum inordinatum : sed potest valde probabiliter tueri : quoniam actus spei

saii.-fit
inierq-
gat.,)ni

DE ULTIMO FINE

peccatoris est satis inefficax, et eo ipso, quod non deserit peccatum mortale, per quod amittit jus ad fruendum Deo sperato, ex vi præsentis status eligit potius carere Deo in perpetuum, quam relinquere creaturam, in quo habitualiter subjicit affectum, quo sperat frai Deo affectui, quem habet ad creaturam, propter quam offendit illum : et amittit jus fruendi ipso. Quod nequit de omnibus aliis actibus, quibus peccator fertur ad bonum honestum respectu boni inordinati : ut ostensum est a numero quadragesimo tertio.

Cæterum, sequendo aliam viam, quam ut probabiliorē elegimus, scilicet ultimum finem peccatoris non esse restringendum ad bonum determinate creatum : sed esse bonum proprium in tota sua latitudine, prout tam creatum, quam increatum per modum boni particularis potest comprehendere : consequenter asserendum est, actus virtutum Theologicarum, qui exercentur a peccatore, referri actualiter formaliter, vel virtualiter ad ejus finem ultimum. Nec pro his adhuc recurrendum est ad habitualement. Et ratio est, quia quamvis hujusmodi actus, et eorum objectum nequeant ordinari tanquam medium ad aliquid determinate creatum : id enim esset uti Deo in ordine ad creaturam, non tamen eis repugnat ordinari, lanquam pars ad bonum proprium sperantis, vel credentis, abstrahens a creato, et inereato : quia eo ipso : quod nec fides, nec spes informes respiciant Deum, ut est summe bonus in se ipso, sicut respicit Charites, possunt absque aliqua inordinatione respicere illum, ut bonum perfectivum suppositi sperantis, vel credentis : ac proinde, ut aliquid contentum sub proprio ejus bono, et amatum in ordine ad ipsum. Et quamvis fides, vel spes Theologica præcise secundum se non se extendant ultra Deum, a qua specificantur; ut subordinata tamen voluntati peccatoris, a quo moventur, quatenus radicanter in ejus natura, possunt ulterius usque ad communem rationem boni proprii pertingere : et cunnotando privationem gratia.', ibidem tanquam in fine ultimo quiescere ; per quod tacita objectio manet obiter soluta.

3 illatio. 72. Infertur tertio, quod licet in homine justo omnes actus, qm ad ejus ultimum finem formaliter, vel virtualiter referuntur, recipiant ex tali fine aliquam specialem bonitatem, præter illam, quam habent ex propriis objectis : in homine tamen

peccatore nullus actus recijit specialem bonitatem, vel malitiam ex tomiinatione ad ultimum finem : et ita per urdinem ad illum prædicti actus non habent aliam speciem moralitatis, præter illam, quam habent ex objectis, vel ex aliis circumstantiis. Cujus ratio manifesta est ex dictis : nam finis ultimus justus est determinate honestus, et omnis finis honestus tribuit actibus ad ipsum terminatis propriam honestatem : sicut quilibet finis inhonestus tribuit eis malitiam : ultimus vero finis peccatoris, qui est proprium bonum, proscindit quantum est ex se a ratione boni, vel mali moralis, potiusque spectat ad ordinem physicum : et ideo nec cum a voluntate applicatur, ut sit ratio appetendi aliquod objectum honestum, puta eleemosynam, potest conferre actui aliam honestatem, quam confert prædictum objectum, quæ est honestas misericordiae : nec cum applicatur, ut sit ratio appetendi aliquid inordinatum, verbi gratia, furtum, tribuit aliam malitiam præter malitiam furti. Ad judicandum ergo, an actus a peccatore elicited sit bonus vel malus, melior, aut pejor, peccatum mortale, vel veniale, nullatenus attendendum est ad finem ejus ultimum, sed ex objecto, et ex aliis circumstantiis, quæ præcisa relatione ad prædictum finem important ordinem convenientiae, vel disconvenientiae ad rationem, venari debet.

Nec refert, si dicas, quod si quis expresse velit constituere finem suum ultimum in aliqua creatura, verbi gratia, in Idolo, aut in divitiis, talis actus ex hoc ultimo fine haberet specialem malitiam idolatriæ, vel alterius vitii : ergo quoad hoc non est disparatas inter ultimum finem justus, et peccatoris. — Respondetur enim ex dictis numero 66, creaturam illam non assumi tunc a peccatore, ut finem ultimum formalem Me quo dumtaxat intelligendum est quo i nuper diximus) sed ad summum tanquam finem ultimum materiale adæquatum secundum quid ; et simpliciter inadæquatum : ab hujusmodi vero fine non negamus posse actum desumere speciem malitiae : quia cum tantum sit pars finis materiis simpliciter adæquali, potest esse determinate malus, et dare prædictam speciem.

73. Quarto infertur peccatorem operantem bene moraliter, nullatenus habere duos fines ultimos. Deum scilicet, et creaturam, sed unum dumtaxat, qui est bonum sui ipsius,

ipsius, ad quem finem ultimate ordinat, lain creaturam, circa quam peccat, quam Deum, el quodeumque aliud ob,ecium honestam, cifca quod bene operatur. Cum enim peccator quandiu est in tali statu, quanlumcmnque virtuoso operetur, nuo diligit Deum, ut ost summe bonus in se (hoc namque proprium est solius Charitatis) sed, ut bonum sui ipsius proprium, per nullum actum quantumcumque honestum convertitur ad illum, sicut ad ultimum finem : sed, ut ad bunum particulare, et inadæquatum, ex quo simul cum aliis bonis creatis, quæ ab ipso creatore diliguntur, bonum ejus adæquatum, et finis ultimus coalescit juxta n. 64, et per hoc additis qute n. 71, circa actus virtutum Theologicarum dicta sunt, manet solum argumentum lactum in fine dubii præcedentis, cujus enodationem huc remisimus.

Sed objicies, quod omnes actus peccatoris, saltem quoad entitatem, dependent a Deo, ut a primo efficiente ; ergo debent terminari al eumdem, tanquam al finem ultimum. Patet consequentia : nam primum principium, et ultimus finis debent sibi correspondere. Propter hanc objectionem non desunt ex Thomistis, qui concedunt in quolibet peccatore duplicem finem absolute ultimum : alium in ordine physico, scilicet Deum, et alium in ordine morali, nempe proprium bonum. Neque id reputant inconveniens : quia peccator consideratus in hoc duplici ordine est quasi duplex agens, et ita petit distinctos fines ultimos. Hæc tamen solutio non omnino satisfacit : eadem enim ratione probaretur peccatorem in ordine morali habere pro fine ultimo Deum, saltem cum exercet actus honestos : quia hujusmodi actus, etiam quoad moralitatem habent ossea Deo, tanquam a primo principio, ut est per se notum : ergo si oh dependentiam ab eo in entitate physica, habent illum pro fine ultimo in ordine physico : ob similem dependentiam in moralitate, habebunt ipsum pro fine ultimo in ordine morali.

Unde omissa hac solutione, respondetur, quod etsi omnes actus peccatoris, quaratione habent esse a Deo, ut a primo principio, terminentur ad eumdem, sicut ad ultimum finem : non tamen in hujusmodi finem diriguntur ab ipso peccatore; sed a solo Deo, qui universa propter semetipsum operatur : a peccatore vero diriguntur in bonum proprium, in eoque

(Juantum est ox ejus directione ultimate sistunt. Ex quo fit, quod quamvis prædicti actus, prout corn spondent Deo, habeant pro ultimo line Deum : et prout correspondent peccatori, bonum proprium, atque ita per ordinem ad diversa agentia distinctos lines ultimos sortiantur: unumquodque tamen ex prædictis agentibus efficit illos propter unicum finem ultimum : nempe Deus propter se, et peccator propter bonum finem proprium : et sic servatur debita proportio inter agens, et finem.

Dices : illamet directio, qna peccator ordinat prædictos actus ad bonum proprium, est etiam a Deo (saltem quoad entitatem, : ergo adhuc hæc directio debet respicere ipsum, ut finem ultimum. Respondetur distinguendo consequens : *debet respicere ipsum, ut finem ultimum* prout correspondet Deo moventi, et dirigenti peccatorem, et peccatori, solum, ut moto, et directo a Deo : transeat : ut correspondet formalissime ipsi peccatori, ut moventi, et dirigenti, negandum est. Stat enim Deum dirigere peccatorem, omnesque illius actus ad se tanquam ad ultimum linem, et tamen ipsum peccatorem sua directione, quatenus ab ipso est, ad talem finem non pertingere, sed sistere in bono proprio : quia etsi totum, quod est in ipsa directione(scclusa deformitate etiam prout a peccatore, a Deo sit : aliquid tamen habet a Deo, quod non est a peccatore, respectu cujus peccator agitur, et non agit, et ratione hujus potest talis directio, quae, prout a peccatore sistit in bono proprio ; prout a Deo respicere bonum divinum. Si ergo quærat^{ur} finis ultimus, propter quem Deus operatur in peccatore, ct ad quem dirigit ipsum, omnes ejus actus, et quamlibet directionem, est ipsemet Deus, qui universa hæc propter seipsum operatur : si autem quærat^{ur} finis ultimus, propter quem agit peccator, ct in quem se, et omnes actus suos dirigit, erit bonum proprium : quia id, quod est a peccatore, prout ab eo formalissime, in prædicto bono sistit.

74. Denique ex dictis infertur, juxta nostram doctrinam nulla esse argumenta, quæ conficit Adrianus quodlibeto citato, ut probet contra communem sententiam peccatorem non semper constituere finem ultimum in creatura, nec diligere plus apprehensive illam, quam Deum : a quibus proinde abstinuimus, ct videri possunt

Replica,

Enodatur.

Ji

Corollarium ultimum.

DE ULTIMO FINE.

apud Montesinos, Gregorimn Martinez, Vazquez, et alios recontiores. Nam re vera prædicta argumenta procedunt ex suppositione, quod creatura, in qua dicitur peccator constituere linem ultimum, esset bonum illud inordinatum, quod est objectum peccati mortalis, de quo satis efficaciter conveniunt non diligere a peccatore super omnia; imo plus appreciative dibgi plura alia, ul honorem, vitam, amicum, et etiam ipsum Deum secundum aliquam particularem rationem (quamvis non. ul est summe bonus in se ut ex dictis § I satis constat. Quare, cum juxta nostram doctrinam prædicta suppositio sit falsa, omnia illa argumenta corruunt: nullatenusque ex illis probari potest peccatorem non diligere super omnia suum proprium bonum, et seipsum, ut tali bono affectum: aut diligere plus appreciative Deum, honorem, amicum, etc cum omnia hæc non nisi in online ad prædictum bonum, et ut partes ejus diligantur: atque adeo, nec quod hujusmodi bonum non ametur a peccatore, ut linis ultimus, propter quem a Deo avertitur, quoties mortaliter peccat. Quod enim, qui committit furtum, vel adulterium, sil paratus relinquere illa propter amicum, vel propter honorem, aut sit paratus non committere peccatum alterius speciei contra Deum, puta blasphemiam, aul hæresim, etc. solum probat peccatorem diligere plus appreciative unum bonum particulare, quam aliud: ut amicum plusquam furtum. aut Deum, et bonum particulare oppositum peccato blasphemiae, plus quam blasphemiam. Cum quo tamen stat, quod super omnia hæc diligat seipsum. et bonum proprium; quod nullatenus est paratus derelinquere, nec propter Deum, nec propter aliquid aliud; sed tam Deum, quam omnia alia, si opus sit, derelinquere propter ipsum.

Replit

75. Dices: aliquando quis peccat mortaliter, ut magis serviat Deo, vel ut minus illum offendat; sicut cum peccat ex zelo inordinato: aut succumbit uni tentationi, ul a pluribus aliis liberetur: ergo hic diligit plus appreciative Deum, quam se ipsum, et quam bonum proprium.

Ener.
tur.

Respondetur negando consequentiam: sicut etiam negandum est, quod ex vero amore placendi Deo. possit quis per se moveri ad peccandum; nam potius talis amor movet ad detestandum quodeumque peccatum. Quare in illis casibus, quod per

se movet peccatorem, est proprium bonum apprehensum, saltem implicite in illo zelo inordinato, aut in libertate a tentationi, quam per consensum putat acquirere. El ratio est perspicua: quia illud dumtaxat potest movere ad peccandum, ad quod peccatum conducit: nullum autem peccatum conducit ad Deum, sed potius ab illo avertit: potest tamen conducere ad proprium bonum peccatoris, quod in quolibet objectu sive honesto peccaminoso potest apprehendi. Quocirca manifesto decipitur, qui peccando contra Deum putat se moveri ex vero ejus amore; si enim ex hoc moveretur. eligeret media ad serviendum illi opportuna, omninoque fugeret peccatum, quoti a Dei amore, et servitio totaliter, et quantum est ex se, in perpetuum avertit. Idemque dicendum est quoties aliquis peccat propier ignorantiam vincibilem: quamvis enim cognita veritate forte non peccaret: dum tamen quantum potest, non curat ignorantiam excludere, non movetur ex vero desiderio placendi Deo: sed ex amore proprii boni, ex quo ortum habet negligentia addiscendi quæ oportet ad peccatum vitandum.

DUBIUM IV.

Utrum justus peccans venialiter habeat pro fine salient negative ultimo bonum inordinatum, circa quod peccat; aul quis sil ultimus finis illius actus?

Supponimus Justum ratione gratiae habere pro iine positive ultimo Deum, secundum quod est in seipso: quem per amorem Charitatis diligit appreciative super omnia, et in quem ultimate ordinat omnes actus, qui a charitate imperantur i cujusmodi sunt, ut alibi Deo danto probabimus omnes boni moraliteri. Quia tamen dum existât in via, peccat multoties venialiter, sine eo, quod gratiam amittat: merito dubitatur, quem ultimum linem in eo habeant hujusmodi venialia peccata, quæ eo ipso, quod intrinsece sunt mala, ct inordinata, nec possunt imperari a Charitate, neque in Deum formaliter. aut venialiter referri.

*Jwrl*io prior : vera divi Thoma; sententia stabilitur.

l»Wf.
û<

fcTv».

I

I

I

'

l»-r.

c«.

4* λ

ünn

l»t.i

hi.

bHi-
feir.

76. Dicendum est. primo, Justum peccantem venialiter non constituero, finem ultimnm, neque positive, neque negative in bono inordinato, circa quod peccat. Λ«-scelionem hauc docet expresso I). Thom. infra, q. 88 ar. 1 ubi iu solut. ad 3, sic ait : *Ille, qui peccat venialiter inhxrcl bono temporalı, non ul fruens, quia non consluit in eo finem, sed ul utens, etc.*; et q. 89 sequenti art. 1 ad 3 : *In peccato veniali non adhærel homo creatura; tanquam fini ultimo*. Idem tenet 2, 2. q. 2i ari. 10, de malo, q. 7 art. 1 ad 4, in 1 distinet. 1 q. 3, aliisque in locis : quem unanimiter sequuntur ejus discipuli. Tum citato loco ex 2. 2 ubi Cajetan. et Aragon. Tum q. 88 (JJ citat, ubi Conrad, et Greg. Mart. Tum c«., etiam in præsentı art. 5 ubi Medina, Al-4* λ var. disp. 12 et Lorca disp. 7 memb. 2. ünn Quod etiam tuentur D. Bonavent. in 2 (list. 42 art. 2 q. 1, Durand, ibid. q. 6, l»t.i .Egid. a Pnesent. lib. 2 de line q. 5 art. 4 § 2, pluresque alii. Probatur breviter ratione ex bis, quæ docuimus; nam peccans venialiter, non amat bonum inordinatum, circa quod peccat, v. g. mendacium, ut bonum perfectum, et plene satiativum : nec ciligit illud appretiative super omnia, neque omnia, quæ appetit, appetit propter ipsum, ut est per se manifestum : ergo non diligit illud tanquam ultimum finem.

Recurrunt auctores oppositae sententiae ad suos fines negative ultimos, de quorum ratione laiunt) non est aliquid eorum, quæ in antecedente referuntur ; sed quod ita diligantur propter se, ut in nullum alium finem ordinentur. Unde quia Justus peccans venialiter, etsi non amet objectum illius actus super omnia, neque ut bonum satiativum, non tamen ordinat illud in Deum, neque in alium finem, sed sistit ibi : idcirco respectu talis actus dicitur habere ipsum pro line ultimo, non positive, sed negative.

Sed hæcsolutio ex dictis dub. 1 et dub. precedent. facile rejicitur : quia non stat objectum venialiter peccaminosum diligi precise propter se, nisi diligatur, ut bonum satiativum, et super omnia : ergo eo ipso, quod non ametur modo in antecedenti explicato, atque adeo, ut finis positive ultimus, non amatur ut finis ultimus

etiam negative. Consequentia liquet : antecedens vero suadetur ratione D. Thorn, art. 6 hujus q. quam jam semel expendimus, et iterum potest ad præsens applicari : quia eum humanus appetitus in omnibus quaterat sui satietatem, eo ipso, quod appetat aliquod objectum, et non, ut bonum perfectum, et plene satiativum, debet illud appetere, ut partem, et inchoationem talis boni : ac proinde, ut aliquid tendens ad id, quod plene satiat : ergo eo ipso non sistit prædictas appetitus in tali objecto, nec diligit illud præcise propter se.

77. Deinde, impugnatur prædicta soinlio, et confirmatur assertio. Justus peccans venialiter refert objectum illius actus ad alium ulteriorem finem, scilicet ad bonum proprium sui ipsius : ergo neque positive, neque negative constituit in eo finem ultimum. Consequentia est nota, et antecedens probatur. "Nam quilibet appetitus non ordinatus, sive sit hominis alias Justi, sive peccatoris, fundatur in propria ejus natura, quatenus defectibilis est : et est quædam inclinatio elicitata talis naturæ : ergo debet sua tendentia pertingere usque ad bonum proprium, et perfectivum ejusdem naturæ : ita ut quodeumque objectum respiciat, semper sit sub hac ratione boni proprii, el in ordine ad ipsum, juxta dicta dub. præcedenti.

Confirmatur : quia non magis propter se diligit justus objectum venialiter peccaminosum, quam peccator; ut per se est notum. Sed peccator non sic diligit propter se objectum venialiter peccaminosum, quin illud ordinet ad aliud, scilicet ad bonum proprium, ut ex dictis toto dub. præced. constat : ergo, etc.

Confirmatur secundo : præcipua differentia, quæ inter peccatum mortale, et veniale communiter assignatur, stat in eo; quod per illud constituitur finis ultimus in creatura ; per hoc vero non constituitur, seu (ut ait D. Thomas infra q. 88 art. 1 et q. 7 de malo art. 1) quia mortale ponit inordinationem circa ultimum finem; veniale vero circa ea, quæ sunt ad linem, servato ordine finis : si autem objectum venialiter peccaminosum appeteretur tanquam linis ultimus, nulla esset prædicta differentia, ut intuenti constabit; ergo, etc. Nec necesse est in probfitione hujus prioris assertionis immorari : quia ex dictis toto dub. præcedenti, præsertim § 3 et 4 a fortiori convincitur.

Atia

DE ULTIMO FINE

objv · Nec obesi, si objicias, quoi! si justus refert objectum moraliter peccantiliosum ad bonum proprium altem hujusmodi bonum proprium diliget, ut ultimum finem, habehitque proinde pneter Deum, alium ultimum finem, quod inconueniens in Solvitor, hoc dubio evitare intendimus. — Non igitur hoc obest: quia, ut inferius dicemus, adhuc ipsum bonum proprium prout terminat habitudinem venialis peccati, refertur saltem habitualiter ad alium ultimiorum finem, qui est Dens: et hoc sufficit, ut ratio linis absolute ultimi, non in prædicto bono; sed in solo Deo a justo, etiam cum venialiter peccat, constituatur: quia finis absolute ultimus omnem relationem ad aliud sive actualem, sive habitualem excludit. An vero saltem secundum quid bonum proprium in casu pnedicto exerceat rationem finis ultimi, dicemus n. 84.

i II.

¶Zfā asserlio ex mente Angelici Docions.

asser- 78. Dicendum est secundo, Justum pec-
tio. cantem venialiter habere pro fine absolute, et simpliciter ultimo, tam positive, quam negative solum Deum, ut est in seipso: in cumque referre objectum venialiter peccaminosum, non actualiter, sed habitualiter. Hæc etiam assertio quoad utramque pariem est communis discipulorum D. D.Thom. Thomæ, quos pro præcedenti retulimus. Et eam tradit S. Doctor loc is ibi citatis, præsertim 2, 2, q. 24 art 10. ad 2, ubi sic ait: *Quod amatur in peccato veniali* (intellige a justo), *propter Deum amatur habitu; risi non actu.* Et in 1 distinet. 1 quaestione 3 adA: *Quamvis ille, qui peccat venialiter, non referat actu in Deum suam operationem, nihilominus tamen Deum habitualiter pro fine habet: unde non ponit creaturam finem ultimum.* Ac tandem quæst. 7 de malo arlic. 1 ad 4 reddens rationem, cur justus peccans venialiter non fruatur creatura, nec constituat in ea finem ultimum, ita inquit: *Dicendum, quod ille, a^i peccat venialiter, non [ruitur Ci(fatura, nfert enim eam habitualiter in Deum, licet non actu.*

Ratio pro 2 parte asser-
tionis. Et quia prior pars assertionis ex posteriori dependet, ab hujus probatione incipiendum est. Probatur ergo ratione. Quoniam justus peccans venialiter subjicit illum actum habituali relationi ad Deum, scilicet habitui Charitatis, per quem est ordinatus in illum, sicut in linem ulti-

muni: ergo refert habitualiter prædictnm actum ad hujusmodi linem. Conjoquoijlia liquet: quia sicut referri aliquid in alterum, absolute loquendo, nihil aliud est, quam subjici, et subordinari relationi tui ipsum, ita *referri habitualiter* non potest esse aliud, quam habituali relationi subjici. Antecedens vero probatur: nam quilibet justus est habitualiter dispositus ratione Charitatis ad exercendum, vel omittendum quemcumque actum illa postulaverit, putius quam Charitatem ipsam amittat: unde etiam cum venialiter peccat, est in pparatione animi ad relinquendum talem actum, si ejus omissio necessaria esset ad Charitatis conservationem: in quo ipso subjicit prædictum actum imperio, et dominio Charitatis.

Confirmatur: nam eo ipso, quod habitus Charitatis sit conversio ad Deum, sicut ad linem absolute, et simpliciter ultimum non tantum negative, sed etiam positive, ut adversarii, et omnes fateri tenentur, debet voluntati ita dominari, ut omnes ejus allectus, sive actuales, sive habituales sibi subjiciat, et omnes et aliquomodo obediant: alias prædicta conversio non esset totalis, nec Deus per illam perfecte voluntati dominaretur, sicut linis positive ultimus debet dominari, juxta ea, quæ dub. 2 explicuimus: ergo quicumque actus sive bonus, sive malus elicatur a voluntate Charitate informata, debet aliquo modo subjici ipsi Charitati, debetque sub ejus dominio, et potestate aliquomodo contineri, ac proinde debet referri habitualiter ad ejus linem.

79. Dices cum Vazq. sufficere ad rationem finis positive ultimi, quod referantur in illum omnia, quæ ad ipsum conducunt, et quod hæc sibi subjiciat; quamvis supra alia, quæ ad eum non conducunt, nullum dominium exerceat: cum autem peccatum veniale non conducat ad Deum, sed potius ab eo divertat, non erit necessarium prædictum peccatum habitui Charitatis, per quem fit iu Deum conversio, subjici. Verum quia hanc evasionem rejecimus n. 6 necesse non est in ejus impugnatione rursus immorari. Videantur, quæ ibid, diximus.

Objicies; habitui Charitatis illa dumtaxat posse subordinari, quæ possunt a po imperari: at peccatum veniale nequit imperari a Charitate. ut est per se notum: ergo neque ei subordinari. Respondetur ex dictis n. 19 satis esse, ut peccatum ve-

niale

Objet-

DJiur.

nialo subjiciatur habitualiter etiam illi. quod possit nisi illa prohiberi ne fiat, quamvis nequeat ab ea directe, et positive imperari. Qui enim habet potestatem ad inpediendum aliquid ne fiat, quamvis de facto non impediatur, habet dominium supra illud : potestque actu exerceri huiusmodi dominium non movendo, vel imperando, ut fiat; sed prohibendo ne fiat, et imperando ejus omissionem. Et hoc modo peccata venialia subjiciuntur dominio Charitatis, ut inferius magis explicabimus.

80. Ex quo manet etiam probata prima pars assertionis. Quia ille dumtaxat finis potest dici absolute *ultimus* respectu cujuscunque actus, in quem ultimate refertur aliquo genere relationis, et sui cuius dominio ultimo continetur : sed peccatum veniale hominis justum ad nullum alium finem refertur ultimate, praeterquam ad Deum, contineturque omnino ultimo sub ejus dominio : ergo ipsum dumtaxat habet pro fine absolute, et simpliciter ultimo.

Confirmatur. Quicumque alius finis praedicto peccato assignetur, refertur in Deum habitualiter : ergo non potest esse omnino ultimus debet omnem relationem ad aliud excludere : unde eo ipso, quod admittat quamcumque relationem sive actualement, sive habitualement, amittit rationem finis omnino ultimi. Antecedens autem suadetur ex dictis n. 78, quia quicumque alius finis peccato veniali assignetur respectu hominis justum, debet subjici habitui Charitatis, non minus quam ipse actus venialiter peccaminosus : nec potest esse major ratio de illo, quam de hoc, ut praedictam subjectionem effugiat : ergo quicumque talis finis debet referri habitualiter ad finem ipsius Charitatis.

§n.

Legitima explicatio relationis habitualis venialis peccati ad Deum.

81. Praecipua hujus dubii difficultas consistit in explicanda hac habituali relatione, quam D. Thom. peccato veniali tribuit in ordine ad Deum, quamque auctores opposita sententiae valde impugnant : quia non satis percipiunt, quo pacto id, quod realiter Deo displicet, sicut displicet quodcumque peccatum, possit referri in illum tanquam in ultimum finem. Et ideo, ut doctorem S. Doctoris ab eorum impugnationibus vendicemus, oportet radica-

tus explicare, in quo modos praedictae relationis consistat. Quocirca Cajetan. et c. Aragoni ubi supra eatenus dicunt peccatum veniale hominis justum referri habitualiter ad Deum; quatenus non destruit habitum Charitatis, qui ex natura sua est efficax ad referendum omnia in Deum, etiam peccatum veniale si esset referibile. Unde, quod de facto non referatur, non est ex defectu Charitatis, sed ex eo, quod praedictum peccatum est incapax talis relationis. Cui explicationi affinis est alia, quam tradit Conradus citata quaestione 88 asserens peccatum veniale referri habitualiter in Deum, non positive, sed negative : quatenus non distrahit operantem a Deo fine ultimo, neque excludit relationem ad ipsum, quae est per habitum Charitatis : et eodem modo loquitur Greg. Mart. Sed quamvis utraque expositio alias optima sit ad ostendendam, tum excellentiam Charitatis; quae potens est referre in Deum omnia ordinabilia ad ipsum : Tum etiam quomodo licet peccatum mortale contradatur Deo, et avertat ab illo; veniale vero ad hoc non pertingat; non tamen conducit ad explicandum id, quod modo intendimus; nimirum, qua ratione peccatum veniale ex eo, quod est simul cum Charitate, dicatur habitualiter referri in Deum, et habere ipsum pro fine ultimo, ita, ut nullum alium finem omnino ultimum requirat? Dicere namque peccatum veniale esse incapax, ut referatur in Deum, et quod si esset capax, ex vi Charitatis referretur, est concedere praedictum peccatum de facto nullo modo in Deum referri, ac proinde neque habere illum pro fine omnino ultimo; cujus oppositum intendit procul dubio D. Thomas. Et sane, cum quilibet de facto debeat habere aliquem finem, ultra quem nullo modo tendat, atque adeo omnino ultimum, vel positive, vel negative; dum non ostenditur quomodo veniale peccatum sit capax referri in Deum, et de facto aliquo modo referatur, necesse est, ut assignetur illi alius finis, -quem ita ordinetur, ut omnino in eo sistat : ac proinde, qui sit finis omnino ultimus saltem negative : quod, et nihil amplius adversarii volunt, ut intuenti constabit.

Alii vero apud Medinam existimant peccatum veniale in homine justo idcirco referri habitualiter ad Deum, quia refertur ad ipsum, qui peccat. Et ad proprium ejus bonum, quod quidem bonum per habitum charitatis est habitualiter in Deum rela-

Alius dicendi modus.

nE I'LTIMO FIXE.

Anar. ~~tan~~ Quam explicationem approbat ~~Alva~~ rez citata disp. 12 n. 36. Sed adhuc non satisfacit : quia quamvis hoc modo dicendi ostendatur, linem ultimum peccati venialis non posse esse objectum, circa quod immediate versatur, eo quod hujusmodi objectum semper ordinatur ad ipsum, qui peccat, et ad proprium ejus bonum, ut numero 77 dicebamus, non tamen præsenti difficultati salis occurrit. Quia peccans venialiter, et proprium ejus bonum secundum quod movet ad sic peccandum, nou est magis ordinabile in Deum, quam ipsum peccatum, nec minus displicet, et repugnat Deo ipse peccans, ut terminat habitudinem peccati venialis, linalizatque illud, quam displicet, et repugnat tale peccatum : unde difficultas, qua militat in hoc circa prædictam relationem, militat similiter in illo, supposito quod in neutro debet voluntas ultimate sistere : remanet utrobique explicandum, quo genere habitudinis possit in Deum referri id, quod nullo modo ei placet ; sed potius displicet. Quare his. et aliis minoris momenti explicationibus omissis, legitima hujus rei intelligentia desumenda est ex his. quæ dubio 2 num. 15 tradidimus, et in hoc dubio paulo ante tetigimus.

82. Dicendum itaque est, relationem habitualement peccati venialis ad Deum consistere in eo, quod, cum Justus per Charitatem diligat Deum absolute super omnia, per ipsam Charitatem subjicit illi habitualiter quidquid operatur sive malum, sive bonum : aliter tamen, et aliter : nam actus boni subjiciuntur Deo directe, quia fiunt positive propter ipsum, et terminant positive influxum Charitatis : peccata vero venialia subjiciuntur Deo indirecte. et quasi permissive, quatenus etsi positive non fiant propter illum, neque habitus Charitatis in ea influat, aut moveat, ut fiant : potest tamen impedire ne fiant et de lacto prohiberet, si ejus fini adversarentur : et ex hoc ipso prædicta peccata subordinantur Charitati quoad usum, manentque habitualiter sub ejus potestate., et dominio; et subjecta, ac subordinata Deo vero ultimo fini : et in hac habituali subjectione eorum relatio consistit.

Potest hoc magis explicari, et confirmari, si advertamus justum ratione Charitatis esse habitualiter propensum ad utendum peccatis venialibus in ordine ad Deum non directe, hoc est exercendo illa ; sed indirecte, scilicet omittendo, et sic indirecte

etiam referi illa habitualiter : quia in quolibet usu debet aliqua relatio includi. Primum quoque notu, quod peccatis possumus bene, et male uti : tuncque eis recto utimur, quando omittimus illa propter Deum, ipsique omissio est bonus usus peccati, sicut commissio est malus usus. Unde, quia adhuc cum justus venialiter peccat, inclinatur per habitum Charitatis ad omittendum propter Deum prædicta peccata, et est semper ad id in præparatione animi, potius, quam Deum, et Charitatem relinquat. dicitur habitualiter uti peccatis venialibus in ordine ad Deum : et quia usus importat relationem ad aliud, dicitur etiam habitualiter illa referre.

Ex quo fit, quod sicut solus Deus, et in conversio ad illum, quæ est per Charitatem, habet plenum dominium respectu voluntatis justis, ita solus ipse habet rationem finis omnino ultimi : quæ ratio nequitsalvari absque prædicto dominio juxta dicta n. 15 et 16. Tum etiam, quod peccata venialia justis non dicuntur relata in Deum præcise materialiter, vel concomitantur, sive negative : ex eo dumtaxat quia non excludunt Charitatem, quæ est relatio in illum, ut primus modus dicendi asserebat : sed intra lineam relationis habitualis referuntur aliquo modo formaliter, ita, ut prædicta peccata afficiantur suo modo tali ratione, et illa veluti informantur, non directe quasi imperentur ab ea; sed indirecte ratione subjectionis, et domini explicati. Nam quemadmodum, quod subest alicui formæ, informatur per illam, et non se habet præcise concomitanter : ita, quod subordinate dominio Charitatis, quæ est relatio ad Deum, sicut subordinantur venialia peccata, nequit se habere ad prædictam relationem pure concomitanter, sed quodammodo informatur, et afficitur ab illa ratione subjectionis, quam habet ad eam : et sic recipit modo explicata denominationem *relati*, et *subjecti* ad objectum ipsius relationis, quod est ultimus finis. Fit denique, quod peccatis venialibus in homine justo non est quaerendus aliquis finis (saltem peculiaris absolute ultimus, in quem formaliter, vel virtualiter actu referantur. Quia quicumque finis assignetur, debet subjici habituali dominio Charitatis, debetque proinde referri habitualiter in Deum, et per hoc rationem finis absolute ultimi amittere : quippe finis absolute ultimus excludit omne genus subordinationis ad aliud. Unde, quia solus Deus

Deus inter fines particulares nulli alteri subjicitur, nulhimquo admittit relationem, neque actualement, neque habitualement ad aliud : ideo respectu voluntatis justis solus ipse est finis particularis absolute ultimus.

83. Sed objicies primo, quia si verum est, quod in confirmatione nustris explanationis tetigimus circa usum peccatorum venialium, possemus dicere justum referre in Deum habitualiter, imo et actualiter peccata mortalia, quæ voluntarie omittit : siquidem actualiter utitur illorum omissionibus in ordine ad Deum, et omittit illa propter ipsum. Respondetur negando sequelam : quia, ut aliquid denominetur *relatum* ex vi alicujus relationis adhuc indirecte, debet coexistere aliquo modo ipsi relationi : si enim non coexistat ex defectu materiae capacis denominationis, suspenditur talis denominatio : unde cum peccatum mortale, quod justus omittit, nunquam existat, nequit ab habitu Charitatis denominari aliquo modo *relatum*; sed denominatur relata ejus ommissio voluntaria, quæ existit simul cum prædicto habitu. Potestque hoc explicari in ipsis peccatis venialibus : nam illa, quæ justus de facto committit ratione coexistentiæ ad habitum Charitatis, dominantur per illum *habitualement relata*; illorum tamen omissiones non suscipiunt hanc denominationem, quia de facto nunquam existunt. Contra vero peccata venialia, quæ justus non committit, non dicimus referri habitualiter in Deum : dicimus tamen referri illorum omissiones voluntarias : cujus nulla major ratio reddi potest, nisi quia istæ coexistent relationi, scilicet habitui Charitatis ; illa vero non coexistent.

Secundo objicies : quod peccatum veniale ubicumque sit, debet actu formaliter, vel virtualiter referri ad aliquem finem, ultra quem non transeat, sed in eo ultimo sistat : sed talis finis non potest esse Deus : ergo debet assignari alius omnino ultimus. Minor, et consequentia constant : nam esto non repugnet Deo terminare relationem habitualement venialis peccati, manifeste ei repugnat terminare relationem actualement, sicut repugnat influere in illud. Major autem videtur perspicua : quia alias daretur processus in infinitum in finibus respectu prædicti peccati, si actualis ejus relatio in nullo sisteret — Confirmatur : vel ille finis, in quo sistit actualis relatio peccati venialis appetitur, ut bonum adaequatum, et plene satiativum; vel ut bo-

num imperfectum, et pars boni adaequati? si primum, eo ipso appetitur, ut finis omnino ultimus juxta dicta tota hac disputatione. Si secundum, nequit prædicta relatio in illo sistere, quia quod appetitur, ut bonum imperfectum, et ut pars, actualiter appetitur propter bonum perfectum.

84. Propter banc objectionem Curiel in præsentis dubio unico § sexto, Gregorius Martinez infra citata quæstione octogesima-octava, et alii ex discipulis divi Thomæ concedunt peccatis venialibus, quæ justus committit, finem absolute ultimum, in quem actualiter referantur. Dicunt tamen hujusmodi finem non debere esse particularem, sed finem ultimum in communi prout dicit præcise bonum satiativum, in quem omnes actiones sive bonæ, sive malæ possunt actu referri. Neque hinc fit, prædicta venialia peccata habere absolute plures fines ultimos : quia finis ille communis non ponit in numero cum particulari, qui est Deus, neque omnino ab eo distinguitur, sed habent sicut *quo*, et *quod*; et sicut abstractum, et concretum, quæ non ponunt in numero, nec censentur absolute plura. — Sed quamvis hæc solutio sit satis probabilis, non videtur rem omnino explicare. Quia finis ille ultimus in communi non movet voluntatem, neque terminat eorum actus, nisi ut applicatus alicui fini particulari, qui sit determinate bonum proprium alicujus naturæ : sicut nec ipsa voluntas fertur in prædictum finem nisi per modum inclinationis talis naturæ : et sicut de facto omnes actus voluntatis in aliqua determinata natura radicanter, nec est possibilis actus, ut sic præscindens a determinatione prædictæ naturæ, ita finis, in quo illorum relatio actu sistit, non potest esse finis dumtaxat in communi, aut bonum satiativum, ut sic, sed debet dicere determinate bonum proprium alicujus suppositi, vel naturæ : in quo ipso importatur relatio finis particularis.

Melius ergo respondetur admittendo, dari præter Deum alium finem particularem, in quo actualis relatio peccati venialis, quatenus actualis est, sistat : ac proinde, qui in ratione finis, ut sic dicamus, *actualis*, sit ultimus : quod, et nihil amplius, objectio proposita convincit. Gæterum, quia hujusmodi finis habitualiter refertur in Deum, et subjicitur habituali dominio Charitatis, sicut ipsum peccatum veniale, non est dicendus *absolute ultimus* ; sed

1 solutio.
Curiel,
C>reg.
Mart.

Mrlmr
solulw.

DE ULTIMO FINE

cum addito diminvente, nempe in *ratione* (*•ris praeist actualis*', seu per exclusionem dumtaxat relationis actualis in alium, non exclusa habituali, quod est esse ultimum solum secundum quid ; nam finis absolute, et simpliciter ultimus omne genus relationis excludit. Et si petas quis sit finis finis particularis secundum quid ultimus, in quo peccatum veniale quoad actualem relationem sistit? respondetur esse proprium bonum peccantis, in quo omnes actus, qui non imperantur a Charitate, ita sistunt, ut ad nullum alium finem actualiter referantur. Et ratio est, quia actus, qui non imperantur a Charitate, non habent aliquid principium, in quo actualiter radicentur, et fundentur, nisi propriam operantis naturam ; unde neque possunt habere alium finem, in quem actualiter ultimo referantur, nisi bonum proprium, et perfectivum talis naturae juxta dicta numer. 89, Quia tamen in quolibet justo adest gratia, quae est natura superior, subjiciens sibi actualiter propriam naturam, omnes actus, qui in hac fundantur, et radicantur ; et totum ejus bonum debent habitualiter fini illius, scilicet Deo subordinari : atque ita in omnibus illis solus Deus est, qui respicitur, ut finis absolute, et simpliciter ultimus, qui neque habitualiter, neque actualiter alteri subjicitur, quidquid vero poeter eum diligitur, non respicitur, ut finis simpliciter ultimus : quia quamvis possit excludere omnem relationem actualem ad aliud, et hoc pacto habere rationem ultimi secundum quid ; nequit tamen subterfugere relationem, et subordinationem habitualement ad Deum : et hoc sufficit, ut rationem finis absolute ultimi amittat.

Solutio
cuius.

85. Ad confirmationem dicendum est, finem, in quo peccatum veniale quoad actualem relationem sistit, videlicet bonum proprium, esse satiativum, et adaequatum respectu voluntatis, non absolute, sed in suo ordine : nimirum, ut appetentis ex inclinatione propriae naturae : nam appetitus, qui fundatur in propria natura, in bono ipsius naturae satialur : quia vero justus ratione gratiae habet alium superiorem appetitum, scilicet Charitatem, quae non satialur nisi in bono omnino superiori, et divino, ideo praedictum bonum proprium tantum dicitur satiativum, et adaequatum *secundum quod* : non quia non satietur totum appetitum, qui ad ipsum formaliter est ; sed quia appeti-

tus, quem satiat, habet supra se alium superiorem, scilicet Charitalem, cui subordinatur. Neque hinc sit ipsum bonum proprium (saltem qua ratione terminat habitudinem peccati venialis) debere actualiter referri ad bonum divinum, quod absolute, et sine addito dicimus saliare : sed sufficit, ut referatur habitualiter. Pro cuius majori intelligentia nota : dupliciter se habere ^{tr} posse bonum, quod saliat secundum quid, ad bonum satiativum simpliciter : vel quia in eodem ordine unum se habet, sicut pars integralis ; et aliud, ut totum : quo pacto quodlibet bonum particulare, quod est pars boni proprii, comparatur ad ipsum proprium bonum, cuius est pars : vel quia pertinent ad distinctos ordines, et quodlibet in suo ordine est totum : nullumque alterius pars ; sed quia ipsi ordines habent subordinationem inter se, et unus est superior ; alius vero inferior, postulant, ut bonum, quod est adaequatum, et satiativum in ordine inferiori, subordinetur bono satiativo in ordine superiori ; et ratione hujus subordinationis dicitur satiativum secundum quid ; quamvis in suo ordine nihil relinquat (ut sic dicamus) satiandum. Hoc autem modo bonum proprium dicitur satiare secundum quid, quia tantum satiat voluntatem in ordine inferiori, scilicet, ut appetentem ex inclinatione propriae naturae. Bonum vero divinum dicitur simpliciter satiativum, quia satiat in ordine superiori, in quo quidquid perfectionis in inferiori reperitur, eminentissime continetur. Cum igitur primo modo se habent, bonum, quod satiat, secundum quid semper appetitur cum actuali relatione ad bonum satiativum simpliciter : quia appetitur ut actualis ejus pars, et talis pars actu debet appeti propter totum. Cum vero posteriori modo comparantur, satis est bonum satiativum secundum quid referri habitualiter ad bonum satiativum simpliciter : quia per hanc habitualement relationem ponitur sufficiens subordinate inferioris ad superius, et salvatur in superiori dominium, quod debet habere supra totam voluntatem, ac proinde ratio finis absolute, et simpliciter ultimi.

86. Hoc modo posset dici peccans venialiter constituere secundum quid finem ultimum in creatura. Quia cum peccatum veniale etiam in homine justo (ita dispositio a mortale, ut docet D. Thomas infra q. 88 art. 3, et per peccatum mortale
constituat

constituai homo finem absoluto ultimum in bono crealuræ, quieuwque venialiier peccat, lendit dispositive per talem actum ad hujusmodi linem : et hoc pacto potest dici dispositive, et secundum quid habere pro fine absolute ultimo bonum creaturæ, non propter aliquam relationem actualem, vel habituaalem, quam habeat de facto ad talem linoin, sed quia ad illam disponitur.

I III.

Adversa opinio : el duplex pro ea argumentum.

87. Oppositam sententiam, videlicet Justum peccantem venialiter habere pro lino negative ultimo illius actus creaturam, circa quam peccat, et nullo modo Deum, tenent Vazq. in præsentî disp. 5 cap. 2, Suar. disp. 3 sect. 4, Salas disp. 8 sect. 4, Montes, disp. 2 q. 3 § 3, et alii. Probatur hæc sententia. Quia peccans venialiter non utitur creatura, circa quam peccat, sed fruitur illa : ergo diligit eam, ut finem ultimum. Consequentia liquet : nam, juxta doctrinam D. Thomæ infra q. 11 art. 3, fruitio tantum est respectu ultimi finis : atque in hoc distinguitur ab intentione, quia hæc potest versari circa quemcumque finem sive ultimum, sive intermedium; illa vero determinate debet esse circa ultimum. Antecedens autem probatur ex D. August, lib. 83 quæslionum quæst. 30 ubi asserit omnem humanam perversitatem in eo consistere, quod homo velit uti fruendis, nempe Deo, et utendis frui, videlicet creaturis : ubi cum loquatur de omni perversitate, videtur etiam venialem culpam includere, quæ proculdubio aliqua perversitas est : at talis culpa non consistit in usu fruemplorum : uti enim Deo in ordine ad creaturam esset perversitas mortalis : ergo consistit in fruitione utendorum, nempe creaturarum. Accedit, quod juxta Augustin, doctrinam (ait Vazq.) non datur medium inter fruitiionem, et usum. Unde cum peccatum veniale non consistat in usu creaturarum, quia uti creaturis, nullam dicit inordinationem, debet consistere in fruitione.

Confirmatur ex eodem D. August, lib. de doctrina Christiana c. 3 ubi inquit : *Si eis, quibus utendum est, frui voluerimus, impeditur cursus noster, el aliquando diam*

deflectitur, ul ab his rebus, quibus fruendum est oblinendis, vel retardemur, vel diam revocemur, etc. Quibus in verbis concedit duplicem fruitionem : aliam, qua cursus noster non tantum impeditur, sed eliarn dellectiLur, et revocatur a summo bono, quo in perpetuum fruendum est : aliam vero, qua impeditur, et non dellectiLur, neque revocatur a pnedicto bono : atqui hæc posterior fruitio non potest esse peccatum mortale : ergo debet esse veniale. Minor probatur : quia omne peccatum mortale revocat a summo bono, et non solum impedit : ergo fruitio, quæ ita impedit, ut non revocet ab illo, non est peccatum mortale.

Respondetur negando antecedens : si- Solniio. cut expresse negat illud D. Thom. infra D.Tboa. q. 88 art. 1 ad 3 ubi ait : *Qui venialiler peccal inhæret bono temporali, non ul (ruens, sed ul utens,* et q. 7 de malo art. 1 ad 4 : *Qui peccal venialiler non fruirlur creatura, sed utitur ea.* Quoi repetit aliis quampluribus in locis. Ad 1 probationem respondet idem Ang. Doct. citato art. 1 et q. 7 de malo ad 20, Augustinum loqui de perversitate, quæ est perfectum malum culpæ, et peccatum mortale : et ideo non comprehendi sub eo nomine *veniale*, quod imperfecte dumtaxat rationem culpæ attingit. Idque satis denotat nomen *perversitatis*, quod proprie significat inversionem ordinis finium, et mediorum : ita ut, quod juxta rectum ordinem deberet esse finis, fiat medium ; et quod deberet esse medium, assumatur ut tinis. Cum autem veniale peccatum non destruat, neque invertat ordinem ad finem ultimum; sed servato illo ponat dumtaxat deordinationem circa media, non dicitur simpliciter, et absolute perversitas.

88. Ad secundam probat, occurrit D. Bonav. in 2 dist. 42 art. 2 q. 1 ad fi, d. bo-
niv. cujus verba, quia rem, de qua agimus, optime explicant, referre placet : *Ad illud (inquit) quod objicitur, quod amor venialis peccati, esi amor fruitionis : dicendum, quod falsum est secundum quod (rui accipitur proprie, videlicet quiescere in aliquo tanquam in fini ultimo : sic enim frui est per mortale; non per veniale. Si ergo quxras utrum sit usus, vel fruitio? Dicendum, quod neque esi usus, neque fruitio, sed abusus : nisi forte usus dicatur large omnis amor, quo quis amat aliquod non quiescens in illo, sed referi ad aliud aclu, vel habitu : sive referatur recte ;*

DE ULTIMO FINE

*sive minus recte. El quod illud oporteat dicere manifestum est : cum enim aliquis diligit creaturam referens ad aliud ; non tamen ad illud, ad quod debet, amore illo peccat ; nec tamen est fruitio, vel usus proprie dictus: sed magis proprie debet dici abusus. Unde Aug. cum dicit, omnis, qui amat aliquid, aut amat utens, aut fruens ; accipit large usum, el fruitionem: usum pro omni amore relato sive directe, vel indirecte : fruitionem pro amore non relatu, de. Quæ doctrina desumpta est ex ipso D. Aug. 1 b. de Doctr. Christ, c. i, ubi pñter fruitionem, et licitum usum, ponit usum illicitum, eumque *abusum* appellat. Cui modo loquendi favet etiam D. Thom. 1 p. q. IS art. 6 et in 3 dist. 38 art. 1 et ahbi. Et eodem modo loquitur etiam Durand, el alii. Ex quo constat Gabriel Vazq. (cujus est argumentum, cui solutionem adhibemus) r.on solum contra D. Thom. sed etiam contra Aug. Bonav. et alios contendere peccantem venialiter frui creatura, nuliamque admittendum esse medium inter fruitionem, et bonum usum ; cum tamen omnes illi concedant usum malum, qm proprie dicitur *abusus*, in quo peccatum veniale consistit.*

Solvitur
confirm.

Ad confirmationem respondetur negando minorem : quia utraque illa fruitio lit per peccatum mortale. Ad probationem dicendum est dupliciter posse contingere, quod aliquis avertatur a summi bono : vel quia omnino, et linaliler ab eo obtinendo revocatur : vel quia solum ad tempus ab eo deflectitur connotando juxta ordinem divinæ prædestinationis futuram conversionem, et reparationem. Et quamvis utraque aversio separet a Deo tanquam a line ultimo, non tamen per ulramque, sed per solam priorem dicitur ab Aug. deflecti, et revocari cursum vil® nostræ : quia per solam illam toto vitæ discursu, et consequenter in perpetuum manet mens a summo bono separata. Per posteriorem vero dicitur tantum impediri : quia respectu totius vitæ cursus, talis aversio potius dicilur impedimentum, quam revocatio, et separatio : eo quod licet ad tempus separet, non tamen in perpetuum : sed connotât futurarn reparationem, per quam saltem in fine vitæ cursus noster cum principio justificationis conjungatur.

Sargom.

89. Secundo probatur prædicta sententia.
Justus peccans venialiter non amat objec-
tum illius peccati propter Deum : ergo
amat illud præcise propter ^{«i. nr. Anni»} ^{Al} atque ad O

tanquam linem saltem negative ultimum. Antecedens suadetur : nam si justus amaret pndictum objectum propter Deum, diceretur peccare propter illum : siquidem propter id aliquis peccat, propter quod objectum peccaminosum amat : consequens est satis absurdum : ergo.

Despondetur, quoti licet absolute lo-bitjtw
quando. non debeat concedi, peccatum ve-
niale, vel ejus objectum amari propter
Deum, quia hæc locutio denotat Deum
movere, et influere ad amorem peccati :
potest tamen concedi t/uod *ametur propler
Deum habitualiter*, ut conceditur a D. Th.
*2, 2, loco a nobis adducto n. 78 ubi habet
hanc propositionem : *Quod amatur in pec-
cato veniali propler Deum, amatur habitu;*
nam ly *habitualiler* determinat imiorem, ut
supponat non pro amore actuali peccarci-
noso, qui fertur in objectum peccati : de
quo nullo modo est verum, quod sit prop-
ter Deum ; sed pro habituali amore cliari-
tatis, cui peccatum veniale, et ejus amor
subjiciuntur, juxta dicta n. 82. Unde cum
dicitur peccatum veniale amari habituali-
ter propter Deum, vel referri habitualiter
in illum, solum denotatur amorem Dei ra-
tione sui domini habitualis subordinate
tibi, et Deo pnedictum peccatum * non di-
recte quasi propter Deum liat; sed indi-
recte, ut explicuimus n. citato. Quod quia
verissimum est prædictam locutionem ad-
mittimus. Non tamen concedenda est alia
propositio, quæ infertur in probatione an-
ecedentis, scilicet *Justum peccare veniali-
ter propler Deum*, quamvis addatur *habi-
tualilcr* : quia verbum *peccare* quidquid ei
addatur, tantum potest supponere pro af-
fectu peccaminoso, qui licet subjiciatur
Deo, et ejus amori modo explicato, nulla-
tenus tamen est, aut fit propter Deum, si-
cut nec Deus aliquo modo influit, vel mo-
vet ad illum : quem influxum semper
denotat ly *propler Deum*. Et ideo quamvis
concedamus peccata venialia, quæ justus
committit, referri habitualiter in Deum,
et amari habitualiter propter Deum, nullo
tamen modo debemus concedere Jieri, aut
committi propter Deum, etiam habituali-
ter : nec quod aliquis sive actualiter, sive
habitualiter propter Deum peccet.

ARTICULUS VI.

*Dirum homo omnia fjttf. tuli, relit propfrr ullimttm
fincw.*

Ad sextom sic proceditur. Videtur, quod nō omnia
quæcunque vult homo propter linem ultimum velit. Ea
enim.

DISP. V, DUB. IJNIC.

rniui, qil» ad lhiciii ulliuii in ordinantur, .eriusn Micoti
tur. qti.nl uiilia, >cd juco a writs dirtinyiunlnr i
ergo (J, qw homo jocose agit, non Ordinal in ultiuum
incur

2. Pnrterea, Philosophus dicit in principio MoUph.
•poJ fd'eolia: speculative proflter so ipsas quæruotur :
uec Union potest diri, quod quælitn t earum sil ultimus
dois. BfgO non unmia, quat homo appetit, appetit propter
ulthuum Unem.

8. Pnelerci, quicumque ordinat aliquid in flnem, co-
giui de Illo tine : sed non semper homo cogitat de ul-
timo flue iu muni eu, quod appetit, aut facit : non ergo
omnia homo appetit, aut facit propter ultimum finem.

Sed contra est, quod dicit Agn.st, 10 de Civitate Dei :
Illud est tinis boni nostri, propter quod amantur codera,
illud autem propter se ipsum.

Respondeo dicendum, quod nccessc est, quod omnia,
quæ homo apprlit, appetat propler ultimum linem : el
hoc apparet duplici ratione : Primo quidem, quia quid-
Joid homo appetit, appetit sub ratione boni; quod qui-
em si non appetitur, ut bonum perfectum, quod est
ultimns fluis, necesse est, ut appetatur, ul tendens in
bonum perfectum, quia semper inchoatio alicujus ordi-
natur ad cmisummalionem ipsius; sicut patet, tam in
his, quæ fiunt a natura, quam in his, quæ Runt ab arte;
et ita omnis inchoatio perfectionis ordinatur iu perfec-
tionem consummatam, quæ est per ultimum finem. Se-
cundo, quia ultimus tinis hoc modo se habet in mo-
vendo appetitum, sicut se habet in aliis mulionibus
primum movens. Manifestum est autem, qnotl rause se-
cuudæ moventes non movent, nisi secundum quod mo-
ventur a primo movente; undo secunda appetibilia non
movent appetitum, nisi in ordine ad primum appetibile,
quod est ultimus tinis.

Ad primum ergo dicendum, quod actiones ludicre
non ordinantur ad aliquem linem cxlrinsecum, sed tan-
tum ordinantur ad bonum ipsius ludentis, prout sunt
delechntes, vel requiem prostantes. Bonum autem con-
summatum hominis est ultimus linis ejus.

Et similiter dicendum ad secundum dc scientia spe-
culativa, quæ appetitur, ut bonum quoddam speculaniis,
quod comprehenditur sub bono completo et perfecto,
quod est ultimus tinis.

Ad tertium dicendum, quod non oportet ; ut semper
aliquis cogitet de ultimo Rue, quandocumque aliquid ap-
petit, vel operatur. Sed virtus primæ intentionis, qua?
est respectu ultimi linis, manet in quolibet appetitu cu-
juscunque rei . etiamsi de ultimo fine actu non cogi-
tet; sicut non oportet, quod qui vadit per viam, in quo-
libet passu cogitet de line.

Conclusio est affirmativa.

DISPUTATIO V.

*De actionibus quæ fiunt propler ultimum
finem.*

Plura, quæ in hac disputatione tractari
possent, constant ex præcedenti : quæ
vero examinanda supersunt, unico dubio
absolvemus.

DUBIUM UNICUM.

*Dirum quidquid homo null, velit propler ul-
timum finem, referatque in illum omnes
suos aclus ?*

1. Habenda est præ oculis divisio finis
ultimi in communem, et particularem,
quam explicuimus dis. præced. n. 2 et quis
sit particularis, tam peccatoris, quam Justi
juxta dicta dub. 3 et 4. Deinde distingui

«olet triplex modus referendi actum ad li-
nem, et operandi propler illum : *Formatis*,
virtualis, et *habitualis*. *Formatis* est, qui fit
per actualement, et expressam linis jmentio-
nem : ut cum ex actuali amore Dei appeti-
mus humiliari propter ipsum : *habitualis*
vero cum licet nec linis, vel ejus intentio
aliquid influat in actum, adest tamen in
subjecto quædam habituais dispositio, ra-
tione. cujus omnes allectus dominio linis,
in præparatione animi (ut sic dicamus}
subduntur : de qua relatione plura diximus
dub. 2, 4 præc. disp. Denique relatio *vir-
lualis* dicitur, per quam finis re vera influit
in operationem, et operatio est ejus effectus
etiam postquam præcessit : aut cum non
adest formalis illius intentio. Quod dupli-
citer potest contingere : vel ratione praece-
dentis intentionis, quæ licet in se transie-
rit , reliquit sufficientem virtutem in
voluntate, ex quo sequens operatio impe-
retur, et ad finem dirigatur : vel quia ob-
jectum operationis suapte natura indepe-
denterque ab operantis intentione ordinatur
ad finem, sicut per se ad suum totum : ob
idque etiam si nulla-intentio talis finis for-
maliter præcesserit, ratione tamen con-
nexionis objecti cum fine, operatio attin-
gens formaliter objectum attingit virtualiter
linem.

Præsens igitur difficultas non procedit
de relatione solum habituali : qnia homi-
nem, saltem hoc modo, referre quidquid
agit ad ultimum finem etiam in particulari
sumptum, liquet ex dictis cit. dub. 2, nec
etiam de relatione formali : quippe expe-
rientia notum est, non semper quoties
homo operatur habere formalem, et expres-
sam intentionem finis ultimi : sicut nec
semper habet formalem ejus cognitionem.
Procedit autem de relatione virtuali uno,
vel altero ex duobus modis explicatis : et
procedit tam respectu finis ultimi in com-
muni, quam in particulari : sive Justi,
sive peccatoris.

§ I.

*Prior el communis Assertio rationibus
D. Thom. fulcitur.*

13

2. Dicendum est primo, hominem quo-
ties humano modo operatur, referre saltem
virtualiter omnes suos actus ad linem ulti-
mum sumptum in communi, atque adeo
quidquid vult, velle propter illum. Asser-
tio est expressa D. Aug. lib. 13 de Trinit. d. Aug.

c. 3 ubi loquens de beatitudine in comuni, qua» esi ultimus finis, sic ait : 5» (fijûîd, omnis Acui vultis; miseri esse non vultis, dixisset aliquid. quod nullus in sua non cognosceret voluntate Quidquid autan aliud quisquam latenter velit ab hac voluntate, quæ omnibus hominibus salis nola est, non recedit, et c. 5 : Quoniam verum est, quod omnes homines esse beati velint, idque unum ardentissimo amore appetant, el propter hoc exera quæcumque appetunt, etc.

I Boët. 3. idem docuit Boet. 3 de consol, prosa 2 his verbis : *Omnis mortalium cura quam multiplicium studiorum labor exerret, diverso calle procedit, sed ad unum beatitudinis finem nititur pervenire.* Legatur Aristot. 1 Etbic. c. 7 ubi dicit omnia appeti ab hominibus propter felicitatem. Quod etiam dicunt Seneca lib. de vita beata, Cic. 1 b. 1 et 2 de linib., et alii antiqui. Eadem assertionem statuit in præsentia D. Th. dicens : *Necesse est, quod omnia, quæ homo appetit propter ultimum finem,* et in 4 dist. 49 q. 1 art. 3 quæstiunc. 4, quem communiter sequuntur ejus expositores Cajet., Med., Cur., Alvar., Mont., Suar., Vasquez, et fere omnes Theologi. Probatur duplici ratione, quæ habetur in hoc art. Prima est : nam quidquid homo appetit, vel appetit tanquam bonum perfectum satians adæquate appetitum ; vel tanquam bonum imperfectum, quod est pars, el inchoatio boni perfecti : Si primum, jam illa operatio, et quidquid ab ea imperatur, exercetur propter ultimum finem, qui non differt a bono perfecto. Si secundum, similiter exercetur saltem virtualiter propter illum, quia omne, quod appetitur, ut inchoatio, et pars boni perfecti, appetitur in ordine ad ipsum, atque adeo propter ipsum.

Confirmatur : omnia, quæ homo appetit, appetit ad satiandum appetitum ; et ideo hujusmodi appetitus satiat, quiescit ; igitur nihil appetit, nisi, ut participatur in eo ratio, et virtus boni satiati ; quod est appeti virtualiter in omnibus hujusmodi bonum.

Confirmatur secundo. Nam ideo, qui appetit aliquod medium in quantum tale, appetit saltem virtualiter finem ; quia medium, ut medium non est appetibile, nisi ul conducat ad finem ; sed bona particularia non sunt appetibilia, nisi, ut juvant ad satiandum appetitum, participatque aliquid boni satiati ; ergo semper debent appeti propter hujusmodi bonum. Sed circa hanc rationem videantur, quæ diximus

ubi illam magis expendimus,

3. Secunda ratio 1). Th. est hujusmodi. Ita comparatur finis ultimus respectu finis proximi in ordine ad movendam voluntatem, sicut causa prima respectu secundæ in ordine ad efficiendum : eo quod agens, et finis mutuo sibi correspondent : sed causa secunda nunquam agit, nisi movetur prima, neque est illius aliqua actio, quæ ab hac non dependeat : ergo nec finis proximus movebit, nisi moveatur ultimus, et cum dependentia ab ipso : atque adeo omnis actio voluntatis propter quæ incutitur finem exerceatur, fieri debet propter ultimum. Hanc etiam rationem adduximus disp. 3 a n. 2 in cujus proinde expeditione non immoramur.

Est tamen contra illam non levis obiectio : quia videtur convincere omnem actum fieri propter finem ultimum, non tantum virtualiter, sed formaliter, et expresse : sicut causa prima non virtualiter ; sed formaliter concurrat ad omnem actionem causæ secundæ : patet consequentia : nam si agens, et finis debent sibi correspondere, et primo efficienti correspondere finis ultimus, eo modo debet quæcumque actio ad prædictum finem ordinari, sicut a primo efficiente dependet : ac proinde si ab hoc dependet formaliter, debet ad illum eodem modo, et non virtualiter referri.

Huic objectioni occurrunt communiter juniores, paritatem inter efficientem, et finem stare in hoc : quod sicut causæ secundæ efficientes nihil possunt producere, nisi per virtutem acceptam a prima, ita fines proximi movere non possunt, nisi ut habent in se participatam virtutem ultimi ; in quo ipso finis ultimus virtualiter movetur : non autem tenet in hoc, quod finis ultimus debeat movere formaliter, sicut causa prima formaliter influit. Et ratio desumitur ex diverso modo concurrendi causæ efficientis, et finalis : nam cum efficiens concurrat producendo aliquam entitatem, et non sit entitas, quæ non causetur formaliter a causa prima, debet hæc semper cum causis secundis formaliter concurrere : causa vero finalis non concurrat producendo, sed alliciendo, et movendo metaphorice ad sui amorem : quam motionem sufficienter ex recentibus fines proximi per bonitatem, et virtutem, quam in se habent participatam ab ultimo, etiamsi ipse finis ultimus formaliter non moveatur. Ita Curiel, Alvarez, et alii. Sed licet hæc solutio possit

sit sustineri : nun omnino satisfacit, nam Correspondentia finis ad efficientem, quam D. Th. sæpe astruit, majorem similitudinem exigere videtur inter influxus utriusque. Præsertim, quia cum causalitas finis non differat realiter ab actione efficientis, non videntur inter se coherere, quod si efficiens influat actione formali, finis ei correspondens exerceat solam causalitatem virtutalem.

i. Pro vera ergo solutione animadvertendum est, actiones voluntatis creatæ dupliciter posse considerari, et comparari ad causam primam. Vel ut cadunt sub ejus intentione, dependentque a Deo immediate, non ut actiones ejus (Deus enim non agit actione creatâ) sed, ut effectus : quo pacto non considerantur, ut actiones, quibus homo agit, et dirigit in finem ; sed magis, ut passiones, quibus a Deo dirigitur, et movetur, vel possunt considerari, ut cadunt sub intentione, et directione hominis, et in quantum actiones ejus, quibus se movet, et dirigit : qua ratione comparantur ad Deum mediate, quia non nisi mediante voluntate creatâ influxum Dei recipiunt. Priori modo procedunt a Deo formaliter, sicut cæteri effectus, qui a solo illo producuntur : at vero posteriori, tantum procedunt virtualiter, in quantum procedunt a voluntate humana in virtute motionis Dei.

Hoc supposito, ad objectionem dicimus, servari maximam proportionem inter primum efficiens, et finem ultimum, et inter effectus utriusque. Nam ut talis effectus sunt formaliter, et immediate a Deo, ab ipso Deo ordinantur formaliter ad finem ultimum, non solum in communi, sed etiam in particulari, qui est ipsemet Deus : agit enim Deus quidquid agit formaliter propter se ipsum. Non tamen hanc formalem ordinationem habent ex directione, et intentione hominis; sed ex directione, et intentione Dei, qui universa propter semetipsum formaliter operatur. Ut vero procedunt formaliter ab homine, et cadunt sub ejus intentione, et directione, quo pacto de illis in præsentî loquimur, sicut virtualiter solum ordinantur ad finem ultimum, in quantum participatur in finibus proximis : sic etiam virtualiter procedunt a causa prima, quatenus ejus motio, et virtus est in voluntate creatâ, a qua procedunt formaliter, ut propriæ ejus actiones. Quare semper est verum in eam correspondere efficienti, et quod talis est modus mo-

vendi ex parte finis ultimi, qualis est modus influendi ex parte efficientis primi. Ac tandem, quod unaquæque actio sub ea ratione, sub qua est a causa prima formaliter, et immediate, formaliter etiam ex intentione ipsius causæ primæ ordinatur ad finem ultimum : in quantum vero ex intentione causæ secundæ ordinatur ad finem proximum formaliter, et ad ultimum virtualiter, a sola ipsa causa secunda procedit formaliter, ut ejus actio : a causa autem prima non nisi virtualiter.

5. Dices : hinc fieret nunquam hominem ex propria intentione operari propter finem ultimum formaliter, sed tantum virtualiter : sicut hoc dumtaxat modo actiones ejus, prout cadunt sub ipsius directione, a causa prima procedunt. Hoc autem manifeste videtur falsum, cum multoties homo expresse formaliter apprehendat, et eodem modo appetat bonum satiativum, et finem ultimum : ergo, etc.

Respondetur, quod sicut virtus causæ primæ potest considerari dupliciter; vel secundum se, ut est in ipso Deo, vel ut recepta in creatura, ab eaque modificata, et determinata : et quod procedit ab illa primo modo, procedit a Deo formaliter, et immediate ; quod autem secundo modo, procedit virtualiter mediante causa secunda; ita finis ultimus, qui importat bonum perfectum, potest considerari vel secundum se absolute sine aliqua determinatione, et restrictione : vel ut determinatus, et contractus ad bonum naturæ creatæ. Homo igitur ex propria directione nunquam appetit finem ultimum primo modo sumptum : sed quoties illum appetit, appetit cum restrictione ad bonum proprium, et perfectivum propriæ naturæ, juxta illud : *Amabile bonum, unicuique proprium*. Solus autem Deus amat formaliter prædictum finem absolute, et sine determinatione, quia hoc modo est bonum, et finis ipsius Dei ; et ita salvatur correspondentia finis ultimi ad causam efficientem. Utenim actus humani procedunt a virtute Dei secundum se, et immediate, formaliter fiunt propter ultimum finem absolute consideratum, non ex directione hominis, sed ex directione Dei. Ut vero procedunt a prædicta virtute quatenus determinate modificata per receptionem in creatura, et directionem hominis, atque adeo ab ipso homine formaliter, et adeo virtualiter fiunt formaliter propter prædictum finem, ut determinatum ad bonum ipsius hominis, vir-

t.ualiter autem fiunt propter illum absolute sumptum, quatenus in ipso bono proprio hominis participatur, et includitur.

Et si urgeas, quod justus per cbaritatem operatur immediato, et formaliter propter finem ultimum, qui est ipse Deus absque determinatione ad bonum proprium. — Respondetur justum non sic operari ex directione omnino propria, aut ex modificatione propria' naturæ; sed magis ex directione immediata ipsius Dei, cujus natura, et voluntas exisiunt in illo media gratia, et charitate : unde non mirum, quod operationes ab his formaliter procedentes. formaliter etiam attingant ad finem ultimum, qui est ipse Deus. Diximus, *operationes ab his formaliter procedentes* : nam actus, qui a Charitate solum procedunt virtualiter, ut sunt omnes actus cæterarum virtutum, virtualiter tantummodo attingunt finem ultimum, qui est Deus : quatenus in se participant modum, et virtutem charitatis, quæ attingit illum immediate, et formalitpr.

§ II.

Statuitur dupler alia assertio.

6. Dicendum est secundo, peccatorem semper operari aliquo modo actualiter propter linem ultimum, non solum in communi sumptum, sed etiam in particulari, atque adeo nullus ejus actus refertur ad prædictum finem solum babitualiter. Hæc conclusio apud nos est perspicua ex dictis disp. præced. toto dub. 3 ubi ostendimus finem ultimum peccatoris etiam in particulari sumptum non esse aliquod objectum determinatum, sed bonum proprium in tota sua latitudine : sub quo continetur quidquid in illo statu potest appetere : unde sicut, quia omnes lines particulares continentur sub line ultimo in communi, et sunt ejus quasi partes, quemcumque finem homo appetat, appetit saltem virtualiter finem ultimum in communi, ; ita quia sub bono proprio, quod est finis ultimus particularis peccatoris, continentur velut partes, omnia, quæ pro illo siatu potest appetere, repugnat aliquid ab eo appeti, et non propter prædictum bonum, saltem virtualiter. Videantur dicta loco citato, præsertim n. 69 ubi hanc assertionem latius confirmavimus, et objectionibus, quæ in oppositum possunt fieri, occurrimus, in quo proinde modo non immoramur.

7. Dicendum est tertio justum non semper operari actu propter linem uliimum particularem, nec referre in illum formaliter, vel virtualiter omnes suos actus; sed plures referre tantum habilualitor. Hæc etiam conclusio manifesta est ex dictis n. cit. et dub. 4 seq. : nam cum lima ultimus particularis cojuslibet justi sit Deus, seu bonum divinum, ut est in se: ea solum possunt formaliter, vel virtualiter in prædictum finem referri, qura possunt eodem modo referri in Deum : constat autem saltem peccata venialia, quæ justus committit, non referri in illum formaliter, aut virtualiter ; sed tantum babitualiter juxta dicta citato dub. 4 : ergo, etc.

Sed objicies primo, quod objectum peccati venialis non amatur præcise propter se, alias amaretur, ut finis ultimus : nec amatur propter finem ultimum solum in communi, quia hujusmodi finis non movet nisi in ordine ad finem sumptum in particulari : igitur debet amari saltem virtualiter propter Deum, in quo finis particularis justi consistit. — Hanc objectionem solvimus disput. præced. dub. 4. Videantur quæ diximus a n. 84.

8. Secundo objicies : Justum per primum actum Charitatis referre se, et omnia sua in Deum, tanquam in finem ultimum particularem : manetque virtus illius intentionis in omnibus actionibus sequentibus, ut docet D. Thom. pluribus in locis : ergo omnes hujusmodi actiones fient propter prædictum finem.

Respondetur : Justum per talem actum eo dumtaxat modo posse sequentes actiones in Deum referre, quo ipsæ sunt referibiles : unde cum plures actiones, scilicet peccata venialia, non sint referibiles in Deum actu formaliter, vel virtualiter : sed solum habitualiter : hoc dumtaxat modo, et non illo priori, possunt per actum Charitatis in prædictum finem referri. De hoc tamen redibit sermo in tract, de merito disp. 4.

§ III.

Sententia opposila primæ assertioni.

9. Sententia contraria primæ assertioni videtur esse Scoti in 1 dist. 1 q. 4 et in 4 dist. 49 q. 10 ; et quamvis ab aliquibus exponi soleat, quod loquatur de fine ultimo particulari, qui est Deus, nihilominus Fran-

Mu. ciscus Felix Scotisla, in sua tentative tract. 1 c. 1 difficult. 8 rejicit hanc explicationem, et contendit Scotum loqui [i.ψ«l, d«' fitl6 ultimo etiam in communi. Pro fTM. qua sententia refert Liquetum Tartaretum, Pilosum, Sonam, et alios Scoti discipuli. Probatur primo; nam voluntas in omni humana operatione, est libera, ct libere eam refert ad finem ultirnum : ergo potest pro libito referre, aut non referre, atque adeo non est necesse, ut semper referat.

Respondetur, voluntatem respectu finis ultimi in communi esse liberam quoad exercitium actus ; non vero quoad specificationem : et ideo licet absolute possit non referre, quia potest absolute non operari, ex suppositione tamen, quod opereatur, necessario refert, ut ex dictis pro assertionem constat. Vide, quæ dicemus tract. 10 disp. 2 n. 97.

10. Secundo probatur. Sæpe homo operatur sine cognitione finis ultimi : ergo tunc non agit propter illum. Antecedens probat ipsa experientia. Consequentia vero suadetur : nam, ut homo agat propter aliquem finem, debet ipse movere voluntatem ad agendum : cumque finis non moveat nisi cognitus, et apprehensus, deliciente hac cognitione, deficit etiam prædicta motio, atque adeo modus operandi propter talem finem.

Respondetur distinguendo antecedens : ct si intelligatur de cognitione finis formali, et explicita, transeat : si vero de cognitione implicita, et virtuali, quæ sufficit ad agendum virtualiter propter finem, negandum est. Nam quicumque cognoscit aliquod bonum particulare, cognoscit in illo implicite, et virtualiter bonum satiativum, cujus est pars, et in cujus virtute movet voluntatem.

¶ Tertio arguitur : quia sequitur ex nosira sententia nullum dari in individuo actum indifferentem, vel otiosum : ergo non est sustinenda. Sequela probatur : nam actus dicitur otiosus, vel indifferens, quia non ordinatur ad debitum finem : ergo si omnis actus ordinatur ad finem ultimum, nullus manet indifferens, aut otiosus.

Respondetur negando sequelam : præcipue quantum ad actum otiosum (de indifferentibus vero, an dentur in individuo constabit tract. 11 disp. 7). Ad probationem dicendum est, actum dici *otiosum*, quia non ordinatur ad finem honestum : unde, quia finis ultimus in communi non

dicit bonum determinate honestum, sed abstrahit ah honesto, et inhonesto, relatio præcise ad hujusmodi finem non tollit otiositatem. Et idem est de fine ultimo particulari peccatoris, qui est honum ejus sumptum in prædicta abstractions : in quem ordinari diximus omnes ejus actus, sive honestos, sive inhonestos.

12. Ultimo probari potest prædicta D[t ar-guai. sententia. Quia operari propter ultimum finem, est operari ex intentione talis finis, atque adeo requirit, ut hæc intentio præcedat, et influat in operationem, atqui non semper talis intentio præcedit, ut experientia notum videtur : ergo, etc.

Ad hoc argumentum est duplex solutio apud nos æque probabilis, Juxta primam (quam, ut probabiliorem defendit Greg. Mart, referens pro ea Cajet, et Capreol.) concedenda est major, et neganda minor. Nam sicut electio cujuscumque medii semper supponit tempore, vel natura volitionem, et intentionem finis, propter quem eligitur, ita volitio cujuslibet boni particularis supponit tempore, vel natura intentionem finis ultimi, et boni in communi, ab eaque imperantur omnes volitiones, et operationes, quæ propter prædictum finem exercentur. Hujusmodi autem intentio non est necesse, ut pro quodlibet instanti homo operatur, existât formaliter ; sed cum voluntas post cessationem ab omni actu incipit de novo aliquid appetere : duratque ejus virtus per omnes actus sequentes ab uno in alium derivata, usquedum totus operationis processus interrumpitur : tuneque incipiente voluntate ilerum operari, repetitur prædicta intentio. Nec contra hoc potest aliquid ostendere experientia : quia cum hujusmodi actus fiant sine reflexione, cito transit illoruni memoria, et ideo, ut plurimum non recordamur an præcesserint, vel non præcesserint.

Videturque hæc solutio valde consona doctrinæ divi Thomæ in solutione ad 3 D.Tbota. hujus articuli : ubi cum esset *argumentum*, quod *non semper homo cogitat de ultimo fine in omni, quod appetit, aut facit; ergo non omnia appetii, aut facit propter ultimum finem*. Respondet : *Dicendum, quod non oportet, ut semper aliquis cogitet de ultimo fine quandocumque aliquid appetit, vel operatur : sed virtus primæ intentionis, quæ est respectu ultimi finis, manet in quolibet appetitu cujuscumque rei, etiamsi de ultimo fine actu non cogitetur*. Tum etiam infra q.

9 art. 6 in solutione, etiam ad 3 ubi hæc habet : /Mm move/ voluntaton *hominis, sicut universalis molor ad universale objectum voluntatis, quod «1 bonum : et sine hac universali motione homo non potest aliquid vell>' ; sed homo per rationem determina! se ad volendum hoc, vel illud, etc.* Si ergo homo non potest aliquid velle, nisi voluntas a Deo moveatur per intentionem boni universalis, et hujusmodi bonum est ipse ultimus finis in communi, consequens est, ut omnem operationem, qme propter prædictum finem exercetur, intentio ipsius præcedat. Et ratio videtur perspicua : nam cum voluntas quoties de novo incipit operari, debeat a Deo reduci de potentia ad actum, ut probat Ang. Doct. art. 4 illius quæst., uporlet ut h rc reductio sit respectu objecti maxime proprii, et per se voluntatis, ex quo possit per rationem se movere, ct applicare ad ahud quodeumque volendum : atque adeo oportet, ut sit respectu boni universalis, cujus ratio in caeteris bonis participatur, et respectu finis ultimi, propter quem cæteri appetuntur. — Accedit, quod voluntas in modo onerandi debet proportionari cum intellectu : unde sicut iste semper incipit ab universalioribus, et ideo primum cognitum est ens in universali, ut docent Metaphysici : sic voluntas incipere debet ab universali, et communi bono, quod est finis ultimus.

Alia
solutio.

13. Juxta secundam solutionem, quæ pluribus junioribus placet, respondetur, non esse necessarium ad hoc. ut voluntas virtualiter operetur propter finem ultimum, quod prima ejus operatio sit formaliter intentio ipsius finis : sed potest incipere a quocumque bono particulari, non curando expresse, et formaliter de fine ultimo : satis enim est, ut ipsa bona particularia sint ex natura rei ordinata ad prædictum finem, sicut partes ad totum : vel sicut participationes ad illud, quod participatur : nam eo ipso seclusa omni alia intentione, volilio, qoæ est formaliter boni particularis, est virtualiter ultimi finis in eo participati, et inclusi. Cum vero dicitur, quod operari propter ultimum finem, est operari ex ejus intentione, non est accipiendum per locutionem, ut sic dicamus, *transitivam*, quasi aliud sit formaliter operatio, et aliud intentio; sed intransitive in quantum ipsa inest Alvar' op0"1110 est viriualis intentio, ratione connexionis objecti cum fine. Ita Curiel, Al-Meūna. SuarS; Yar.' Med., Montes., Suar., Vasq., et alii Vani, plures.

Nec refert, si contra hanc solutionem objicias, (pia· pro priori adduximus : nam „5 potest ad ea probabiliter responderi. lit primo ad illud ite electione admissio, quod §. semper supponat formalem intentionem!» l» iitiis, respondetur, esse disparem rationem. Tum, quia electio (ut disp. l dub, 4 vidimus) est actus omnino secundarius voluntatis, et ideo non mirum, si nonpossit ab ea procedere, nisi præcedat forata liter primarius, qui est intentio finis : volitio autem boni particularis non est actus ; secun larius, sed suo modo spécifient voluntatem, et ideo potest ab ea elici independenter ab alio actu priori. Tum etiam, nam quodlibet bonum particulare habet intrinsece in se rationem motivam voluntatis, et non solum terminativam, atque ita per id, quod in se habet, potest eam mu- ; vere, et ad se trahere, sine eo, quod aliud bonum formaliter pnemoveat : media vero | non habent in se rationem inotivam voluntatis, sed tantum terminativam : unde nisi i supponatur finis movens formaliter modia l intentione, nequit voluntas in electionem prorumpere. J

14. Testimonia D. Th. possunt etiam probabiliter explicari de intentione, aut volitione ultimi finis : non formaliter distincta, sed solum virtualiter : quatenus quælibet volitio boni particularis, est virtualis intentio finis ultimi participati in tali bono. — Addit Alvar. D. Th. in primo loco solum voluisse occurrere argumento, quod ex eo, quod non semper adsit formalis cunitio, ct intentio finis ultimi, intendebat probare non semper hominem operari propter illum. Et a l hoc respondet, non esse necessarium, ut semper adsit prædicta formalis intentio, sed sufficere, quod præcesserit, et maneat virtualiter: non determinans, an semper debeat formaliter præcedere. Et ita ex hoc loco non sumitur efficax argumentum contra secundam solutionem. Adde etiam pro secundo testimonio, nomine *boni universalis*, in cujus actu Deus voluntatem constituit, posse intelligi non iinem ultimum absolute, sed in aliqua tantum serie, veluegolio : et ideo art. 4 illius quæst. appositum exemplum in sanitate, quam constat nouesse finem absolute ultimum respectu metiodici, vel infirmi, sed tantum in ordine ad media medicinalia, quæ ad eam ordinantur. — Et per hoc potest occurri etiam ad rationem : sufficit enim, quod Deus constituat voluntatem in actu respectu boni, quod

quod est linis in quolibet negotio, ut ipsa semoveat ad uninin, qtuti in eo possunt occurrere.

Ad ultimum responderi potest, non esse eanidein rationem intellectus, el volunta-
lisquiinfum ad hoc: nam intellectus cum sit primario speculativus, petit incipere ab universalioribus, quto sunt nobis no-
tiora : voluntas vero est potentia practice, et ideo potius est ei valde consonum a par-
tieulaïibus inchoare.

ARTICULUS VII.

Ulrum sil unus ulliuius finis omnium hominum ?

Ad septimum sic proceditur. Videtur, quod non om-
nium liuiuiiuni Mt udus Unis ultimus. Maxime enim videtur ultimus tinis esse hominis incommutabile bo-
num : sed quidam avertuntur ab incommutabili bono, ptfcaudu : non ergo omnium hominum uuus est ultimus finis.

2. Præicrca, secundum ultimum linem tota vita homi-
nis regulatur : si igitur esset unus ultimus tinis om-
nium tominum, seq> erelur, quod in toininibus nou
essent diversa studia vivendi, quod patet esse falsum.

3. Pneterea, linis est actionis terminus : actiones
autem sunt singularium : homines autem etsi conve-
niant in natura speciei; tamen diiferunt secundum <a,
qni' ad individua perlinent : non ergo omnium homi-
nniaest unus ultimus linis.

Sed contra est, quod August, dicit 13 de Trinitate,
qu&d omnes homines conveniunt iu appetendo ultimum
finem, qui est beatitudo.

Respondeo dicendum, quod de ultimo line possumus
lo^ui dupliciter. Uno modo secundum rationem ultimi
finis. Alio modo secundum id, in quo tinis ultimi ratio
iavenilur. Quantum igitur ad rationem ultimi Unis, om-
nes conveniunt in appetitu linis ultimi : quia omnes
appetunt suam perfectionem adimpleri, quæ est ratio
cllmu linis, ut dictum est. Sed quantum ad id, in quo
isti ratio invenitur, non omnes homines conveniunt iu
nlliao tine : nam quidam appetunt divitias, tauqr-
am tansumtiatum bonum, quidam vero voluptatem, quidam
vero quoilcnnque aliud. Sicut et omni gustui delectabile
est dulce, sed quibusdam maxime delectabitis dulcedo
Willis, am. alicujus talium. Illud tamen dulce oportet
simpliciter esse melius delectabile, in quo maxime de-
lectatur, qui habet optimum gustum. Et similiter illu l
boniita oportet esse completissimum, quod tanquam
ultimum finem appetit hah ns affectum bene dispositum.

Ad primum eigo dicendum, quod illi, qui peccant,
avertuntur ah eo, in quo vere invenitur ratio ultimi tinis;
non aulem ab ipsa ultimi linis intentione, quam quæ-
runt falso in aliis rebus.

Ad secundum dicendum, quod diversa studia vivendi
tMtugnot in hominibus propter diversas res, iu qui-
bis quæritur ratio summi boni

Ad lenium dicendum, quod etsi actiones sint sin-
pdariem, tamen primum principium agendi in cis est
utsra, quæ tendit ad unum, ut dictum est.

Conclusio : Omn?.s homines conveniunt in
appetitu finis ultimi quantum ad rationem
formalem talis linis; nun aulem quantum ad
ea, in quibus rationem istam requirunt.

Ex doctrina hujus articuli videtur con-
cludi non esse eumdem finem particula-
rem omnium peccatorum : sed alios in
divitiis, alios in honoribus, alios in volup-
tatibus, etc. illum constituere. Quod quo-
modo verum sit, explicuimusdisp. 4 n. GG.

ARTICULUS Vin.

l/ffum in i'lo ultimo flue uhx creatura: courenianl?

Ad octavum sic proceditur. Videtur, quod in ultimo
fine hominis etiam omnia alia convenient. Finis enim
n spondei principi» ; si d itlud , quod eSt priucipiuiu
hominum, scilicet DOiis, e-t etiam principium omnium
atrorum; ergo in ultimo One bumims omnia alia com-
municant.

2. Pneterea, Dionysius dicit in lib. de divin, no-
inin quod Deus convertit omnia ad se ip um un-
quam ad ultimum Unem ; sed ipse est ultnnus finis
homini', quia -rdo ipso rnicnduii est : rrgo in tine ul-
timo i omnis eliarn omnia alia conveniunt.

3. Præterea, tinis ultimus hominis est objectum
voluntatis : sed bonum voluntatis est honum univer-
sale, quod est linis omnium : ergo nceesse est, quod in
ultimo fine hominis omnia convenient.

Sed contra est, quod ultimus linis hominum est
beatitudo, quam omnes appetunt, ut August, dicit :
sed non cadit i.i aliqua alia expertia rationi-, ut beata
sint : sicut Angu-t. dicit iu bb. 83 quaestionum : noa
ergo in ultimo tine hominis alia conveniunt.

Re-pomleo dicendum, quod sicut Philosoph. dicit
in 5 Metapi. finis dupliciter; scilicet cujus et qun ;
id est ipsa res, iu qua ratio bnai invenitur ct usus,
sive adeptio illius rei; sicut si dicamus, quod motus
corporis gravis finis est; vel locus inferior, ut res;
vel hoc, quod est esse in loco inferiori, ut usus : et
finis avari est. vel pecunia, ut res. vel possessio pe-
cuniæ, ut usus. Si ergo loquamur de ultimo fine ho-
minis quantum ad ipsam rem, quæ est finis sic in
ultimo line hominis omnia alia conveniunt, quia Deus
est ultimus finis hominis, ct omnium aliarum return. Si
autem loquamur de ultimo line hominis quantum ad
consecutionem fluus; sic in hoc line hominis non com-
municant creator@ irracionales; nam homo, et ali»
rationales creaturæ consequuntur ultimum finem cog-
noscendo, et amando Deum, quod non competit aliis
creaturis, quæ adipiscuntur ultimum finem, in quantum
participant aliquam similiitudinem Dei; secundum quod
sunt, vel vivunt, vel etiam cognoscunt.

Et per hoc patet ic sponsio ad objecta; nam beatitudo
nominat adeptionem ultimi finis.

Conclusio : Si loquamur do re, quæ est
ultimus finis hominis, etiam aliæ creaturæ
conveniunt : quia omnium finis est Deus.
Sed si loquamur de illius consecutione, alius
est finis hominis, qui consequitur Deum in-
telligendo et amando : et alius cæterarum
creaturarum, quæ consequuntur illum parti-
cipando dumtaxat ejus similiitudinem.

Prima pars conclusionis intelligenJa est
de re, quæ est ultimus finis hominis se-
cundum veritatem; non secundum pecca-
torum existimationem. Hoc enim poste-
riori modo non omnium hominum est
Deus ultimus finis, ut dictum est art.
præced., nec proinde cæteræ creaturæ in
ultimo fine omnium hominum conveniunt.
G.rca secundam partem videri potest An-
gel. Doctor. 3 contra Gent. cap. 17 usquo
ad 19 ubi optime explicat quomodo finis
ultimus omnium creaturarum sit Deo assi-
milari. Et hæc de hoc tractatu.

TRACTATUS NONUS

COMPLECTENS A QU. EST. SECUNDA PRIMÆ SECUNDÆ D. THOM. USQUE AD
QUINTAM, SIVE MATERIAM

DE BEATITUDINE.

QUÆSTIO

De his, in quibus hominis beatitudo consistit.

Deinde considerandum est de Beatitudine. Primo quidem, in quibus sit? Secundo, quid sit? Tertio, qualiter eam consequi possumus? Circa primum quæruntur octo.

Tradita notitia, tum linis in communi, tum etiam linis ultimi humante vitæ similiter in communi, recto ordine pergit Ang. Doct. ad explicandum rem illam, in qua hujusmodi ultimus linis in particulari consistit. Hæc est autem nostra beatitudo, a qua priesens inscribitur tractatus. Et quamvis ab aliquibus Theologis collocari soleat in line ultimæ partis Theologiae, propterea, quod ibi agitur de consummatione sæculi, de corporum resurrectione, de judicio, de poenis damnatorum, et de aliis, quæ eveniunt in line mundi; congruentius tamen constitutus est a I). Thoma hoc loco post tractatum de ultimo line. Nam licet beatitudo; et linis ordine executionis, ac secundum suam existentiam sit postremum, quod ab hominibus expectatur; ordine tamen intentionis habet rationem principii respectu actionum humanarum, quæ ex line diriguntur, et per eum regulantur. Unde sicut ob hanc rationem tractatus de ultimo line præcedere debuit reliquos tractatus, qui ad dirigendas actiones humanas spectant : sic etiam tractatus iste de beatitudine.

Pro intelligentia vero ordinis, quem S. Doctor in eo observat, animadvertendum est, beatitudinem formalem, quæ potissime habet esse materia hujus tractatus, esse (ut infra ostendimus) actum secundum ; medium proinde inter potentiam, et objectum : et quia ordine naturæ, et cognitionis objectum præcedit actum, et actus potentiam juxta doctrinam Arist. lib. 2 de anima textu 33 : ideo D. Thom. de his tribus, scilicet de beatitudinis objecto, de ejus essentia una cum comitantibus, et consequentibus, et de potentia, sive facultate perveniendi ad illam per quatuor sequentes quæstiones disservit. Dividit ergo hujusmodi tractatum in quatuor partes. In prima agit de re, quæ est objectum formalis beatitudinis, et dicitur *beatitudo objectiva* : quia est id, quod nos per modum objecti efficit beatos. Pro quo instituit hanc secundam quæstionem : et ideo in ejus titulo ponitur : *de his in quibus beatitudo consistit*. Nam ut recte observavit Mag. Soto in 4 dist. 49 q. 7 art. 2, *ly consistit* reddit sensum objectivum : eo, quod cujuslibet actus tendentia sistit, et terminatur in proprio objecto, et hac ratione dici potest in illo consistere. In secunda parte, scilicet quæst. 3 agit de actu, sive operatione, media qua prædictum objectum consequimur, vel attingimus, quæ est

fonnaliter ipsa boatitudo, a qua intrinseco, et immediate *beati* dominantur. In tertia tractat de aliquibus requisitis ad beatitudinem, quæ vel eam comitantur, vel consequuntur : suntque proinde velati accidentia, et proprietates illius, quod pr.vstat q. 4. Denique in ultima parte de adeptione beatitudinis, de facultate, viribus, et auxiliis requisitis ad ejus consecutionem, necnon de illius appetitu q. 5 disserit. Quem ordinem, quoad fieri poterit, in nostris etiam observabimus disputationibus, ut in nullo ab Ang. Doct. vestigiis recedamus.

Animadvertere autem placuit (ne in disputationibus videamur diminute procedere) plura in hac materia occurrere, in quibus ab immorari solent ; nos vero ea prætermitemus, aut solum obiter tangeamus : vel quia nullam continent magni momenti difficultatem, quæ majori explicatione indigeat, quam habetur in littera Ang. Doct., vel quia in aliis locis hujus nostri cursus ex professo jam examinata sunt, aut in sequentibus commodius examinanda reservantur. Et maxime videri debent, quæ diximus toto tractatu de visione Dei, quæ est ipsa essentialis beatitudo. ut infra ostendemus. Quare ne idem sæpius dicamus, illas tantum disputationes in præsentia instituemus, quæ hujus materiæ stant maxime proprie, et alibi non discussæ. Pro aliis vero difficultatibus aliqua ex parte huic materiæ annexis, sufficiet assignare loca, in quibus de illis actum, vel agendum est : ut ita consulamus brevitati, et singula suis locis opportune tradantur. — Et quia doctrina hujus quæstionis secundæ, et conclusiones omnium articulorum ab omnibus Catholicis, ulpote, quæ de fide habentur, unanimiter recipiuntur, non est opus specialem disputationem pro his instituere usque ad 3 quæstionem, ubi difficiliora hujus materiæ occurrunt : satisque erit litteram Angel. Doctor, aliquibus annotationibus, vel observationibus, utcumque elucidare.

ARTICULUS I.

Virum beatitudo hominis consistat in divitiis ?

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod beatitudo hominis in divitiis consistat. Cum enim beatitudo sit ultimus finis hominis, in quo consistit, quod maxime in hominis intellectu dominatur : hujusmodi viles sunt propriae divitias : dicitur enim Eccl. c. tu : Pecunia: ubi dicitur omni. l. i. Ergo in divitiis beatitudo hominis consistit.

3. Pneterea, secundum Boet, in 3 de comfortibus : Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus: sed in pecuniis beatus possideri videtur; quia ut Philus. dicit in 5 Eth. : Ad hoc nummus est inventus, ut sit quasi

fidejussor luheiidi pio quondrumque homo volant Ergo in divitiis beatitudo consistit.

3. 1. r. i. lepa desidemini summi bimi cum humiim itre Herat, videtur esse inlinilum ; sed hoc maxime in dum t invenitur ; quia av. mis non implebitur pecunia, m diohr Eccl. O, ergo m divitiis beatitudo consi-tit.

Sed contre, bonum hominis in relinendo beatitudi- n, nulis consistit, quam in emittendo ipsam ; srd >ictilB>t m 3 de consolat, dicit : Divitia. effundendo magi qu.e coacervando melius nitent; siquidem avaritia semper irau- sos, claros facit largitas; ergo in divitiis beatitudo eo j consistit.

Respondeo dicendum, quod impossibile est bealile- li- n«w homini' in divitiis consistere ; sunt Quidn duplwev diviti», ut Pbilos dicit in t Polit., scilicet naturales, et artificiales. Naturales quidem divina? sunt, quibus cotuni subvenitur ad defectus naturaks tollendos, sicut c b> d polus, vestimenta, vehicula, et habitacula, et alia bajiv moli. Diviti» artificiales soul, quibus secimdu t u- t <ra non juvatur, ut denarii, sed ars humana eos aditirwi propter faciutem commutationis, ut sint quasi mmsrt rerum venalium. Manifestum est autem, quod in diotiu naturalibus beatitudo hominis esse non potest Quxruntur enim hujusmodi divitia ad sustentandam nataram r.oai- hi ; t ideo non possunt esse ultun s Unis, sed magis ordinantur ad hominem sicut ad linem ; unde in ordine natur» omnia hujusmodi sunt infra hominem, et iropler butuinem facta secundum illud Psal. 8 : Omnia subjecisti sub pedibu* rjus. Divitia autem artificiales non quæion- tur, nisi propter naturales; non enim quaerentur, ni- i quia pe. ea emuntur fe ad usum vita necessaria.; unde ninllo minus habent rationem ultimi fi is. Impossibile «t igitur bralitudiue, quæ est ultimus fluis hominis, in di- vitiis esse.

Ad primum ergo dicendum, quod omnia corporalia t-be- diunt pecunia?, quantum ad multitudinem stultorum, qsi sola corpora ia bona cocrnoscuul, quæ pecunia acqo'ri possunt. Judicium autem de bonis humanis non debet sumi a statis, sed a sapientibus : sicut, et judicium de saporibus 13 his, qui habent gustum bene moderat m.

Ad secundum dicendum, quod pecunia haberi possint omnia veoa'ia: non autem spiritualia, qnæ vtndi non pos- sont : unde dicitur Proverb. 17 : Quid p'rode stulto divi- tias habere, cum «apientiam emere nnn possit?

Ad tertiam dicendum, quod vppetius naturalium diu- tiarum non est infiuitus; quia secundum certam mensnn suffi iuut natur» : sed appetitas divitiarum arüiirialiam est infinitos, qnia deservit concuo scent'æ inordinato, qui non modiûral T, ut patet per Pbilos. in 1 Po ii. Ali- ter Umeo est infin tum desiaerium divitiarum, et deside- nom ün»mi boni: nam summon» bonum quanto perfetiis possidetur, laoto ipsum magis amatur, et alia contemn- tur; quia quanto magis habetur, magis cognocilu?. Et ideo dicitor Eccles. 21 : Qui edunt me adhuc esurient; sed in appet>tu divitiarum, et qoorumrumque temporalium bo- norum est e converso; nam quando jam habentur, ipsa contemnuntor, et a'ia appetuntur : secundum quod signi- ficatur Joann. 4 com Dominus dicit : Qui bibit ei hac aqua, per quam tem-oralis» fignificantur, sitiet iterum. El h c ideo, quia eorum insufficientia magis cognoscitur com lixbeutnr : el ideo hoc ip-ura o-tendit eorum imperfectio- nem, et quod in eis somnium bonoui non çon til.

Conclusio : Impossibile est beatitudineni hominis consistere in divitiis, sive naturali- bus : uti sunt cibus, vestimenta, habitacula, etc.; sive artificialibus, ut suut denarii.

.Vûtatio/icj circa /tunc articulum.

, 1. Circa hunc, et reliquos hujus quæs- yfZ tionis articulos observandum est, in omni- ®R bus ex professo sermonem esse de sûla'^.. beatitudine objectiva : quamvis ob con- nexionem doctrin» nonnulla admisceantur, quæ pertinent ad furmalem. Circa illam vero tam vari» apud antiquos Philosophos extitere opiniones, ut vix possint sub certo numero comprehendi. Unde Arist. αγῖμ α lib.

lib. 1 Ethic, c. 4 cum dixisset neque vulgum. neque sapientes circa quæstione. hanc convenire, subjungit : *Umnes, quidem perscrutari opiniones, supervacaneum fortassis est.* Do quo videri etiam potest D.

‡ 5» August, lib. 19 de Civit. Dei c. 1 et iHitr Auibros. lib. 2 de officiis c. 2. Ad evitandum ergo prolixitatem, quæ in prælicis opinionibus referendis, et refellendis, maxima esset, conatus est Ang. Ductor, tum libr, 3 cont. Gent, a capit. 26. Tum etiam in hac quæslione omnes illas ad certa capita reducere, seligendo principiores, et quæ majorem apparentiam habere videbantur. Quod et prius fecit Philosophus loco citat, ubi post verba relata sic ait : *Salis autem erit, si cas scrutabimur, quæ marime citant, aut rationem aliquam habere videntur.* Et quoniam res, quæ est objectum beatitudinis apud omnes debeat esse bonum, quod habetur ab appetente, ut maximum, et summum, usus est uterque ad id præstandum, aliqua divisione boni Aristot. utitur communi divisione *in honestum, utile, et delectabile.* Et D. Thom. majoris claritatis gratia divisione, quæ est *per creatum, et increatum* : creatum autem subdividit *in bonum exterius, uti sunt divitiæ, honor, fama, et potestas* : et *in bonum interius, quod rursus bipartitur in bonum corporis, ut est salus, pulchritudo, robur, et alia hujusmodi; et in bonum animæ, ut scientia, virtus, et similia.* Et quia a facilioribus incipiendum erat, quærit primo loco de divitiis, in quibus citius apparet consistere non posse bonum, quod creaturam rationalem debeat beatificare.

2. Conclusio autem hujus art. certa est secundum fidem, quæ non divites hujus sæculi, sed potius pauperes beatos appellat, juxta illud Matth. 5 : *Beati pauperes, quoniam ipsorum est regnum cadorum.* Et Eccles. 31 : *Beatus, qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia thesauris;* et alibi frequenter. Quod optime confirmat exemplum Christi Salvatoris nostri, qui etiam in hac vita fuit perfecte beatus, et omnibus exemplar ad beatitudinem, adeoque fuit pauperrimus, ut non haberet ubi caput reclinaret, ut dicitur Matth. 8 et Luc. 9. Et præter rationem, qua D. Thom. prædictam assertionem demonstrat in hoc an. adducit infra art. 4 alias quatuor communes, et generales, quæ licet de quolibet externo bono creato efficaciter probent, non posse esse objectum beatitudinis,

clarius id convincunt de divitiis, ut in-itiemi constabit.

3. in responsione ad tertium docet 8. Doctor appetitum divitiarum naturalium non esse infinitum, id est, insatiabilem, sed habere certum terminum : quæ est doctrina Philosophi lib. 1 Politic, cap. 6. Sed hoc intelligendum est de hujusmodi divitiis præcise, ut naturales sunt, seu ut deserviunt indigentias naturæ, quæ secundum se paucis contenta est, omninoque horret superflua. Si autem considerentur, secundum quod homines utuntur illis vice pecuniæ, deserviuntque emptio-nibus, et venditionibus, idem dicendum est de illis, ac divitiis artificialibus, quarum loco assumuntur, ut ipse Philosophus citato loco observavit. Unde prout sic appetitus illarum etiam potest dici infinitus, et insatiabilis : quia non tamen deservit naturæ, quam avaritiæ, quæ semper dicit *affer, affer,* et cum possideat plurima, plura petit. Quocirca Apostolus primæ ad Timoth. ultim. appellat hoc vitium *radicem omnium malorum* : quia cum nullo saturetur, vix est malorum genus, in quod non præcipitet avarum : juxta illud ex Gentilibus :

..... *Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?*

Philos.
Appelli-
las <vi-
tiarum
rçnnmodn
insatia-
bilis.

Æucid.

Quod optime vidit D. Joannes Chrysost. n. ctry-
homil. 18 super citatam Pauli epistolam, sîsi.
ubi expendens mala, in quæ ducit avaritia, et qualilensibi subjectos legibus iniquitatis adstringat, eisque dirissime dominetur, sic ait : *Nullus quanlumlibet Dominus adeo crudelia, et indigna prxeipit* (scilicet sicut avaritia) *incassum, inquit, et sine causa confunde animam luam : Deum offende, ignora naturam ipsam : sive Pater, sive Mater omni verecundia deposita, te adversus illos instrue. Hujusmodi sunt uvarilix præcepta : Immola, inquit, non vitulos, sed homines. Sacrificale, ait Propheta, homines, vituli enim defecerunt; non sic ista, sed cum adsint vituli, immola homines, macta cos, qui te nihil violarunt, etiamsi beneficiis affectus sis, jugula : omnibus esto adversarius, communisque inimicus ; omnes circumveni, naturam ipsam atque Deum ; aurum collige, non ut fruaris; sed ut serves, et majori cruciatu torquearis. Neque enim frui avarus potest congregatis, dum semper ne minuatur aurum timet : dum metuit sollicitus ne Thesauri deficient. Esto vigil, omnes*

suspectos habe, et servos, et amicas : esto aliarum custos : si pauperem videas fame deficere, cave miserearis imo si potes, ipsam illi detrahe culem; perjura, mentire, v-ra maledictis infectare, calumnias extrue; etiamsi in ignes cumdumsit, si mille subire oporteat mortes, si fame corrumpi. si morbo consenescere, noli ab instituto resilire. Nonne hujusmodi leges avaritia statuit * Esto impudens, inverecundum, temerarius, audax, impius, nequam, ingratus, sensum omnem, el affectum amicitix pone: parricida, et fera magis quam homo esse contende: amaritudine serpentes omnes transcende, rapina lupos, omnemque feritatem magnitudine immanitatis exupera; et si ad Dxmonis malignitatem pervenire opus sil, noli retrahere pedem : ignora beneficium. Hoc Chrysostomus tam vere quam facunde.

Diflkiil-

4. Occasione præcedentis doctrinæ inferunt hic aliqui Neoterici difficultates de avaritia, et de virtute Paupertatis. Sed hæc propriam sedem habent 2, 2, q. 118 et 186 : solum igitur perfunctorie explicandum occurrit, qualiter divitiæ. esto non beatificent hominem, conducere possint ad veram beatitudinem, aut ab illa avertant.

Doplex
crtor.

Quocirca vitandi sunt duo errores extremi. Primus fuit quorundam Hereticorum, quorum meminit D. August, lib. de hæresib. hæresi 10 qui se dicebant Jpostedicos. adeoque extollebant paupertatem, ut sine illa nulli putarent patere aditum ad salutem : quem etiam errorem secuti sunt Pelagiani, et Manicbæi, ut videre est apud eumdem August, epist. 89 ad Hilarium q. 4. Secundus error fuit Vigilantii, qui dicebat paupertatem non conducere ad assertionem vitæ æternæ, sed magis esse perniciosam, ut refert D. Hieronym. epist. 2 adversus Vigilant. Et hanc etiam hæresim ex parte secutus fuit postea Guillelm. de Sancto Amore Ductor Parisiensis, contra quem scripsit D. Thomas opusc. 19 et varia D. Bonav.

Pelagian
Munich.
Vigil.

Guilleil.
chl S.
Amore.

Desidcr.

Hinc accessit Desideritis Longobardus : et addidit uon esse licitum instituere, vel ingredi Religionem, quæ non habeat possessiones saltem in communi, ut Bellarminus refert in sua Chronologia anno Christi 1261. Idem do norunt Wicleph, Lutherus, et alii hæretici. Neque ab eorum semitis (quod attinet ad hanc partem nullum recedit Theologus quidam anonymus, contra quem agit Noster Nicolaus a Jesu Maria Polonus in Apologia

vitæ spiritualis proposit. 79 et sequentibus. /■'j J

5. Sed veritas catholica media via locedens utrumque errorem damnat, ot relegat : docelque tam divites, quam pauperes, si divina mandata custodiant, posse consequi beatitudinem ; congruentius tamen modium esse ad illum paupertatem, quam divitias. Prima pars hujus veritatis law probatur a divo Augustino epistol. citataD. i_v exemplo Patrum veteris Testamenti, qui divitiis abundarunt, et tamen scimus introisse regnum cadorum. Et ita cum supradictam Pelagianorum et Manichæoram hæresim cum suis argumentis retulisset, sic eam impugnat .*Evaserunt istorum disputationes Patres nostri Abraham, Isaac, et Jacob, qui tanto ante ex hac vita migrarunt. Habebant quippe hi omnes non paucas divitias, sicut fidelissima Scriptura testatur : Mullos tamen venturos ab Oriente, et Occidente, et non supra ipsos, vel extra ipsos, sed cum ipsis recubituros in regno calorum, ille ipse, qui propter nos factus est pauper, cum vere dives esset, veracissima promissione prxdixit. Et quamvis superbus dives, qui induebatur purpura, ct bysso, el epulabatur quotidie splendide, morluus apud inferos torqueretur ; tamen si pauperis ulcerosi misertus fuisset, mereretur el ipse misericordiam. El si pauperi illi meritum fuisset inopia, non justitia, non utique ab Angelis in Abrahæ gremium, qui dives hic fuerat, tolleretur. Sed ut nobis ostenderetur, neque in isto paupertatem per se ipsam divinitus honoratam, neque in illo divitias fuisse damnatas, sed in islo pietatem: in illo impietatem suos exitus habuisse ; suscepit impium divitem cruciatus ignis, ut tamen pium pauperem susciperet sinus divitis, etc.* Legatur etiam Psalm. 51 super illa verba : *Sed speravit in multitudine divitarum suarum.* Ubi rem hanc late, et erudite prosequitur : et utroque, loco optime explicat, qua ratione difficile sit divitibus introire regnum cadorum, ut ait Scriptura, non tamen impossibile. ' 1 |

6. Secunda autem pars, videlicet paupertatem esse congruentius modium ad assequendam beatitudinem, quam divitias •liflinita est ab Alexandro IV contra Guillelm. de Sancto Amore in bulla, quæ incipit : *Videntes clamabunt foris,* et in bulla : *Ex alto finisse,* et in Condii. Constant. sess. 8 contra Wicleph, et a Leone X contra Luther, et alios. Possetque probari innumeris Scripturæ sacræ testimoniis,

»iis. quæ ubique pauperes, et inopes *beatos* appellat : non quasi paupertas sit ipsa heatitudo, ut ex se liquet, sed quia valde mi eam promerendam conducit. Sicut etiam divitibus semper proponitur arduus, el difficilis introitus in regnum cadorum : quia lret divitiæ illum non omnino impediunt, vel de ab eo retardant, et non parum divertunt : et quia, ut in pluribus potius præstant impedimentum ad assequendam beatitudinem, quam juvamen. Sed quia voluntaria paupertas habet in sui commendationem totum Evangelium, ubi a Christo Domino summopere laudatur, et magnificatur, et ut gemma magni pretii ad emendum vitæ æternæ Thesaurum omnibus consulitur; non est cur circa hoc immoremur. Videatur Angel. Doct. opusc. 17, 18 et 19 contra impugnantes Religionem. D. Bonav. in Apologia pauperum, et opusc. de paupertate Christi, Nosterque Nicolaus a Jesu Maria in Apologia citata.

7. Sed objicies primo, quod aliquando Scriptura non videtur approbare pauperlatem : dicitur enim Proverb. 30 : *Mendicitatem, el divitias ne dederis mihi*, et Actor. 20 refert Paulus verbum Christi Domini dicentis, quod *Beatius est magis dare, quam accipere*. Dare autem supponit divitias, non pauperlatem. — Et confirmari potest exemplo sanctorum Patriarcharum veteris Legis, quos Scriptura divina, ut Dei amicos, et valde perfectos commendat, et tamen scimus non fuisse pauperes, sed divitiis abundasse : ergo, etc.

Respondetur negando antecedens. Et ad primam probationem dicendum est, ibi esse sermonem non de paupertate voluntaria (de qua nos loquimur), sed de mendicitate, quæ contra voluntatem sustinetur : per quam homo malitia sua compellitur ad furandum, et ideo statim subjungitur : *Ne forle egestate compulsus, furer, elperjurem nomen Dei mei*. — Adde, quod Salomon erat Rex, cui incumbibat sustinere regiam dignitatem : unde postulando mediocrem victum, potius optabat pauperlatem, cujus erat capax in illo statu, quam divitias.

Secundum testimonium minus obstat : nam sensus est, melius esse dare, quæ homo habet, ut pauper remaneat (sicut faciunt, qui voluntariam profitentur pauperlatem quam accipere ab aliis, ut fiat dives. Ut enim dicitur in lib. de E. cle-giasticis dogmatibus (qui habetur inter *Satinant. Curs, thcolog. tom K.*

opera August.) cap. Si : *Bonum esi facultals cum dispensatione pauperibus erogare; sed melius est pro intentione sequendi Dominum insimul donare, ct absolutum in solitudine egere cum Christo*.

8. Secundo respondetur ex Beda libr. quarto capite 54 in Lnca 12 : Dare tunc esse melius, cum iit non de thesauris repositis, sed de proprio labore. *Quod tunc digne fit* (inquit Beda) *quando quu semel pro Domino suis omnibus spretis, nihilo minus posthac labore manuum, unde, et victum- transigere, el eleemosynam dare queat, operatur*. Congruitque hæc expositio contextui : nam in verbis antecedentibus sic ait Apostolus : *Argentum, et aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut ipsi scitis; quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, ct his, qui mecum sunt, ministraverunt manus islæ. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Jesu, quoniam ipse dixit : Bealius est magis dare, quam accipere*. Quæ doctrina, ut ibi notat Cajet, præcipue locum habet in Praelatis, et Pastoribus Ecclesiae, cum quibus in isto loco agebat Paulus, qui non debent gravare subditos petendo, et accipiendo ab illis ad sumptum; sed potius de suis bonis moderatis eorum indigentiae succurrere : aut etiam de proprio labore, si necessitas id postulant.

9. Tertio respondetur ex eodem Cajet, quod *dare* dicitur beatius, quam *accipere*, quia accedit magis ad divinum statum, et ita Deo convenit dare, et non convenit accipere. Cura quo tamen stat, quod in viatoribus, et qui nondum ad statum beatitudinis pervenerunt, melius et majoris meriti sit, indigentiam propter Christum voluntarie pati, etiamsi ab aliis ad vitæ sustentationem recipiant, quam divitiis abundare, ex quibus aliis impertiantur. Quemadmodum juxta doctrinam D. Thom. 2, 2. q. 30 art. 4, misericordia dicitur maxima omnium virtutum secundum se (et Gt collatio etiam cum charitate, ut intuenti constabit) quia misereri et donare aliis est maxime superioris : cum quo tamen stat, quod in hominibus et etiam in Angelis, qui habent Deum superiorem, major sit charitas, ut ibidem dicitur. — Adde, Apostolum non dixisse, quod *dare*, est *melius*, sed quod est *bealius*, sive felicius : stat enim aliquid in hac vita, v. g. delectationem plus habere felicitatis et minus moralis bonitatis et meriti, e contra vero pienitentia, pau-

Alia
exposi
lin.
Beds.

Expo-
rt. 3.

D.Tliom.

ri

ï

perlas, labor et dolor, quæ propter Deum sustinentur, nullam in seipsis praeseferunt felicitatis, aut jucunditatis speciem : et lumen in genere moris sunt maxima) bonitatis et magni meriti apud Deum. Dum autem sumus in hac vita, non quæ magis delectant, aut felicitant æstimanda et quærenda nobis sunt, sed quæ ad veram et supernam felicitatem majori merito perducunt.

Perte*
livres
iok<e
veirri
cohere
pauper-
tateM.

10. Ad confirmationem respondetur perfectiones in lege veteri non fuisse divites, sed strenue pauperes. Hujusmodi autem fuere Parens Elias, Eliseus, et filii Prophetarum, qui etiam ante Evangelium coluere paupertatem : ad eamque sicut ad Castitatem, et ubi clientiam professione, et voto se adstringebant : adeoque in illa exercebantur, quod polentis, et herbis D. Hier. agrestibus victitabant, ut testatur D. Hier. Theodor. rou. ad Rufinum epist. 4 et Theodoretus. quem refert Salianus torn. 4 anno mundi 3145 n. 6 : *Chorus Prophetarum* (inquit) *extremam amplectebantur paupertatem : non enim habebant domos, sed utebantur tuguriis : tanta aulem utebantur paupertate, ut ne securim quidem sustinerent possidere.* Quapropter D. Isidores lib. 2 de officiis c. 16 quærens radicem (ul sic dicamus) paupertatis voluntaria?, quam in lege Evangelica Religiosi profitentur, recurrit ad Monachos Veteris Testamenti, scilicet ad Eliam, et Eliseum, ejusque successores filios Prophetarum, atque ita inquit : *Unde ad Monachos studium defluxit Paupertatis? vel quis hujus conversationis extitit auctor?* Et respondet : *Quantum attinet ad auctoritatem veterum Scripturarum, hujus propositi Principes Elias, et Discipuli ejus Eliseus, Filiique Prophetarum fuerunt, qui habitabant in solitudine, Urbibusque relictis, faciebant sibi casulas prope fluentia Jordanis.* En sanctiores veteris legis Elias. Eliseus Patres Nostri, eorumque successores filii Prophetarum pauperes fuere, Paupertatisque, sicut et Castitatis, per Obedientiam voti, et instituti Principes, ut fatetur Isidores.

D. bi-
dor.

Quod autem antiquiores Patriarchæ Abraham, Isaac, et Jacob in abundantia divitiarum amicitiam Dei conservaverint, et perfectionem non modicam assecuti fuerint, non probat divitias esse ad id medium opportunum, sed arguit non esse impossibile ex Dei auxilio vincere difficultatem, quam afferunt in ordine ad perfectionem consequendam, sicut sancti illi

ex divina gratia predictione difficultatum superaverunt.

II. Secundo objici potest testimonium quoddam I). Aug. Psal. citato, ubi lens pauperibus ne passim divites repræbendant, et non do sua paupertate præsumant, sic ait : *St enim non est praisuniendum de divitiis, quanto magis non est præsumendum de paupertate, sed de Deo vivo*, quasi diceret, si de divitiis, quæ majoris valons sunt, non debet quis præsumere, quanto minus de paupertate, quæ minoris est excellentia : aliter prædictum argumentum nullam vim habebit.

Respondetur primo, quod si sermo sit de vera, et speciali paupertate, cui, ut præmium beatitudo promittitur, minus debet quis de illa præsumere, quam de divitiis, et bonis naturæ, etiamsi sit longe majoris excellentiæ : quia divitias, et bona temporalia potest quis proprio labore, et industria acquirere ; illa vero paupertas provenire debet ex dono gratiæ, et ideo quo minus habet illam homo a seipso, eo minus debet de ea præsumere.

2. Secundo, et magis ad mentem Aug. respondetur non idcirco dixisse minus esse confidendum in paupertate, quam in divitiis, quasi illa in ordine ad vitam æternam non sit medium magis opportunum : sed quia secluso hujusmodi ordine, et sistendo præcise in ipsa egestate, vel carentia divitiarum, nihil remanet boni, in quo possit homo confidere. E contra vero divitiis, adhuc secluso tali ordine, retinent aliqualem bonitatem, saltem apparentem, quæ posset esse objectum prædictæ confidentis. Unde quia S. Doctor loquebatur de illo, qui confidit, et præsumit de paupertate, vel divitiis, non utcumque, sed ponendo ibi spem suam tanquam in ultimo line (ut legenti patebit) atque adeo excludendo ab eis quemcumque ordinem ad veram, et supernaturalem felicitatem, optime conclusit: quod si divitiis non est confidendum, minus erit confidendum de paupertate : ac si apertius dicat : Si in divitiis, quæ secundum seipsas habent aliquam bonitatis, vel delectabilitatis speciem, non est constituendus finis ultimus humanæ vitæ, quanto minus in earum carentia, quæ secluso ordine ad verum finem ultimum, nullam præsefert vel apparentem bonitatem.

13. Denique objici potest, quod ex eo divitiis non sunt medium opportunum ad beatitudinem, quia serum allerunt sollicitudinem, et distractionem circa temporalia,

‘15f

Obj«-

lia, quod divinorum contemplationem impediunt: atqui maiorem sollicitudinem videtur afferre paupertas; cum pauperes debeant ab aliis victum quaerere, et mendicare, quod maximo distrahit, praenueerim his temporibus quando charitas divitum adeo frigescit: ergo, etc.

E nitar.

Hoc argumento utitur anonymus, quem diximus: ut probet paupertatem in communi maiorem sollicitudinem, et distractionem Religiosis afferre, quam possessiones, et divitias, atque adeo minus juvare ad perfectionem ut videro est in Apologia citata proposit. 83. Et idem argumentum

D. Bob. opposuit sibi D. Thom. opusc. 17 cap. 14 septimo loco ex persona illorum, qui a Religione retrahere conabantur, solvit vero c. 16, his verbis: *Jam cetero, quod septimo loco propositum est, magis derisione, quam responsione dignum est. Quis enim non videat immensum majoris sollicitudinis esse possessionibus procurandis curam impendere, ad quod vii saeculares sufficiunt, quam acquirere simplicem vicium, et fidelium pictale collatum, et clementia divina provisum?* — Adde, pauperum sollicitudinem afferre secum humilitatem, et subjectionem, quae ad contemplationem divinorum, et unionem cum Deo valde disponit: sollicitudinem vero divitum afferre potius tumorem, et superbiam. quae praedictae contemplationi, et unioni maxime repugnant. Unde dicitur Piw. 18. Prov. 18 n. 23: *Cum obsecrationibus loquitur pauper, et dives effabilis rigide.*

14. Adde secundo, veros, et spirituales pauperes non esse sollicitos circa vitam hujus necessaria, sed circa regnum Dei spem suam non in divitibus hujus saeculi, quorum charitas (quamvis non omnium) refrigescit, sed in Domino collocantes, qui ait Matth. 6: *Nolite solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? haec enim omnia gentes inquirunt. Scitis enim Pater vester, quia his omnibus indigetis. Quaerite ergo primum regnum Dei, et justitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis.* Quapropter D. August. lib. de eleemosyna acriter reprehendit Christianum, qui timet Dei servo, et ejus servitio dedito aliquid necessariorum defuturum: *Tu (inquit) Christiano, tu Dei servo, tu bonis operibus dedilo, tu Domino suo charo aliquid putas defuturum?* „In putas qui Chi istum pascit a Christo ipso non pascitur? An putas terrena deerunt, quibus caelestia, et divina tribuuntur? Unde haec incredula cogitatio? unde impia, et sacrilega ista me-

dilatatio? Quid facit in domo Dei perfidum pectus? quid qui Christo omnino non credit, appellatur, et dicitur Christianus? Pharisei magis sibi congruit nomen. Quod si per impossibile (ut sic dicamus) pauperibus voluntariis aliquando necessaria deessent, non esset illis sollicitudo distrahens, sed gauderent propter Deum penuriam pati: poliusque cum gratiarum actione ei subjiicerentur, quam ab ipso retraherentur, ut majorum nostrorum exemplis didicimus: Sed de hac materia videndus est citatus Nicolaus a Jesu Maria in praedicta Apologia proposit. 83 et sequentibus.

ARTICULUS II

Utrum beatitudo hominis consistat in honoribus?

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod beatitudo hominis in honoribus consistat. Beatitudo enim, sive felicitas est praemium virtutis, ut Philo. dicit in 1. Ethic.; et honor maxime videtur esse id, quod est virtutis praemium, ut Philo. dicit in 4. Ethic.; ergo in honore maxime consistit beatitudo.

2. Praeterea, illud, quod convenit Deo, et excellentissimis maxime videtur esse beatitudinem, quae est bonum perfectum; et hujusmodi est honor, ut Philo. dicit in 8. Ethic.; et 1. Timothei. 2. dicitur: soli Deo honor, et gloria; ergo in honore consistit beatitudo.

3. Praeterea, illud, quod est maxime desideratum ab hominibus est beatitudo: sed nihil videtur esse magis desiderabile ab hominibus, quam honor: quia homines patiuntur jacturam in omnibus aliis rebus, ne patiantur aliquod diminutionem sui honoris: ergo in honore beatitudo consistit.

Sed contra, beatitudo est in beato, honor autem non est in eo, qui honoratur: sed magis in honorante, qui reverentiam exhibet honorato, ut Philosophus dicit in 1. Ethic.: ergo in honore beatitudo non consistit.

Respondeo dicendum, quod impossibile est beatitudinem consistere in honore: honor enim exhibetur alicui propter aliquam ejus excellentiam: et ita est signum, et instrumentum quoddam illius excellentiae, quae est in honorato. Excellentia autem hominis maxime attenditur circa raritatem, quae est hominis bonum perfectum: et secundum partes ejus, id est, secundum illa bona, quibus aliquid beatitudinis participatur: et idem honor potest quidem consequi beatitudinem, sed principaliter, et in eo beatitudo consistere potest.

Ad primum ergo dicendum, quod honor non est praemium virtutis, propter quod virtuosus operatur sed accipit honorem ab hominibus loco praemii quod a non habentibus ad dandum majus. Verum autem praemium virtutis est ipsa beatitudo propter quam virtuosus operatur: si autem propter honorem operarentur, jam non esset virtus, sed magis ambitio.

Ad secundum dicendum, quod honor debetur Deo, et excellentissimis in signum, vel testimonium excellentiae praesistentis; non quod ipse honor faciat eos excellentes.

Ad tertium dicendum quod ex naturali desiderio beatitudinis, quam consequitur honor, ut dictum est, contingit, quod homines maxime honorem deciderant: unde quaerunt homines maxime honorari a sapientibus, quorum judicio credunt se esse excellentes, vel felices.

Conclusio est negativa.

Animadversiones ad hunc articulum.

1. Ex conclusione, et rationibus articuli patet sit habetur, nostram beatitudinem non posse consistere in laude: quamvis de illa hic mentio non fiat, sed tantum de honore.

Est enim Jans, ut ait D. Thom. super Psal. 17 in principio : *Sermo dilucidans magnitudinem virtutis* : honor vero est *testimonium de excellentia alicujus* ul dicitur in hoc art. Et quidem, si loquamur de laude largo modo sumpta, includitur in ipso honore, ut quædam pars illius juxta doctrinam D. Thom. 2, 2, q. 103 art. 1 ad 3. Honoramus namque aliquem et signis, et verbis : primum relinet nomen honoris : secundum vero laudis; atque ita idem prorsus, quoad præsens dicendum est de utroque. Si autem sermo sit de laude proprie dicta, et prout ab honore condistincta, differentia inter utrumque est, quia honor redditur propter excellentiam existentis jam in fine : laus vero propter bonitatem operationis tendentis ad linem, ut docet D. Thom. loco cit. lect. 15. Quam differentiam magis explicat in 3 dist. 9, q. 1 an. 2, quæstiunc. 1 ubi sic ait : Secundum *Phil. in 1 Ethic, laus, et honor in hoc differunt ; quod laus debetur alicui propter bonitatem, quam habet ex ordine ad alterum, ut quando facit actum congruentem fini; honor autem debetur alicui propter bonitatem, quam habet secundum se. Inde secundum ipsum laus debetur homini propter actus virtutum, qui ordinantur ad felicitatem : honor autem debetur Deo, et divinis.* Videatur etiam loco cit. ex Psalm. 17 et 1 Ethic, lect. 18 necnon 2, 2, q. 91 an. 1 ad 1, ubi ob hanc rationem docet, quod Deo ut consideratur in seipso, non redditur laus; est enim major omni laude : sed reverentia, et lætitiæ honor secundum illud Psal. 118 juxta Hier, translationem : *Tibi silentium, laus;* vel ut alii, *Tibi silet laus Deus in Sion, et tibi reddetur votum* id est honor) in *Hierusalem.* Laudamus autem Deum secundum effectus ipsius, qui in nostram utilitatem, et in ejus gloriam ordinantur, secundum illud Isai. 63 : *Laudem Deo super omnibus, quæ reddidit nobis Dominus.* Si ergo beatitudo propterea, quod habet rationem finis, non consistit in honore, a fortiori, nec consistet in laude, quæ minus appropinquat fini, quam ipse honor.

Si autem quæras. ad quam virtutem pertineat reddere debitum honorem? respondetur, id pertinere ad diversas virtutes juxta diversitatem personarum, quibus honor debetur : Deo enim reddit honorem latria, sive Religio : Parentibus, consanguineis, Patriæ, et concivibus pietas: superioribus, et in dignitate constitutis obser-

vantia : Sanctis dulia : et sic de aliis ; de quibus Ang. Doct. 2, 2, q. 102 et sequentibus. Vide infra tract. 12, in arbore predic. §9.

2 In argumento, sed contra, occurrit levis difficultas : quia ex eo quod honor sit in honorato, et non in honorato, non videtur sufficienter probari non posse in illo consistere beatitudinem objectivam, de qua est sermo hic; nam hujusmodi beatitudo non est intrinsece in ipso beato. — Nec placet expositio Gabr. Vasq. qui putat D. Thom. non adduxisse prædictum argumentum ad probandam suam conclusionem, sed dumtaxat ut redderet quæstionem ex utraque parte dubiam. — Hec itaque evasio non placet : nam etsi aliquando Ang. Doct. ad id inducat argumentum *Sed contra*, raro tamen, et præsertim in summa Theologiæ. Maxime vero in hoc articulo non videtur hoc dicendum : quia prædictum argumentum desumptum est ex lib. 1 Ethic, c. 5, ubi Arist. non ad difficultandum, sed ad diffiniendum felicitatem non consistere in honoribus, ratione illa utitur.

Respondetur ergo beatitudinem objectivam, etiamsi in se sit intrinseca, debere tamen consequi, et possideri a Beato per aliquid intrinsecum, ita ut ejus *esse* in ratione beatificantis, non ex sola alterius voluntate, sed etiam ex ipsius beati operatione quodammodo dependeat. Et quia honor non solum est intrinsecus honorato, sed ab extrinseco præcise assecutio ejus dependet, scilicet a voluntate honorantis, nec ab ipso honorato per aliquid intrinsecum possidetur, optime concludit prædictum argumentum beatitudinem etiam objectivam non posse in eo consistere.

ARTICULUS III.

Virum beatitudo hominis consistat in fama, sive gloria ?

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod beatitudo hominis consistat in gloria. In eo enim videtur beatitudo consistere, quod non datur sanctis pro tribulationibus, quas in mundo patimur : hujusmodi autem est gloria : dicit enim Apost. 1 Cor. 13: Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad gloriam gloriam, quæ revelatur in vobis : ergo beatitudo consistit in gloria.

2. 1. ncterea, b. num rsl diffusum sui, ut patet per Dionys. I capitulo de divinis nominibus. Sed per gloriam bonum hominis maxime diffunditur in notitiam aliorum : quod gloria, ut ex more dicit, nihil aliud est, quam clara cognitio laudis; ergo beatitudo hominis consistit in gloria.

3. Præfatio tei, beatitudo est substantia bonorum : hoc autem esse videtur fama vel gloria; quia per hanc quodammodo homines aeternitatem sortiuntur; Unde Iher. dicit in lib. d. consolatur : Vos immortalitatem vobis propagare videmini, cum futuri fatum temporis cogitatis: ergo beati do consistit in fama, seu gloria.

Sed contra, beatitudo est bonum hominis bonum : sed fama, seu gloriam contingit esse falsum; ut coitu didi Boet.

Hort. in lib. 3 <«t consol, Plure* magnum sæpe nomon Dliivdyi opiniuix s attulerunt ; quo quid firpili cx<-o- piUri pol-'! ? uaiu qui (also prn<licunftir fmi ipsi il re- sc laudibus erubescant : non ergo beatitudo lioruiuis con l Will <n (am-, se i gloria.

Respondeo, dicendum, quod impossibile MI beali'ddi- ueiu hominis in lama, sen gloria h'iniiaiA consist- re : num gloria nihil aliud est, quam clara notitia cum kunlc, 11 Aubros. dicit, lies au'em cognita aliter comparatur d cognitionem divinum d aliter ad cognitionem huma- nant : liumaua enim cognitio a rebus cognitis ruu ntur : red divina cognitio est causa rerum rognilaruin. Unde perfectio humani boni, quæ bediludo dicitur, non po e-! caosar- a notitia humanu, sed magis notitia htiniana de beatitudine alicujus procedit, et quodammodo causatur ab ipsa beatitudine vel inchoata, vel perfecta El ideo iu fama, vel in gloria non potest consistere hominis bea- lituilo. sed bonum hominis dependet sicut ex cau-a ex cognitione Dei et ideo ex gloria, qmc est apud Deum depemlel beatitudo hominis, sicut ex causa sua : stcun- dum illud Psal. 90 : Eripiam eum et glorificabo eum : loughilnliir dierum repli bo eum et ostendam illi salutare meum. Est etiam aliud considerandum, quod humana notitia saspe fallitur : et præripue in singularibus con- tingentibus, cujusmodi sunt actus humani : et ideo fre- quenter humana gloria fallax est. Sed quia Deus falli non potest, ejus gloria semper vera est : propter quod dicitor 3 ad Corinth. 10 : Ille probatus est, quem Deus commendat.

Ad primum ergo dicendum, quod Apostolus non lo- quitur ibi de gloria, quæ est ab hominibus, sed de glh- tia, qua» est a Deo coram Angelis ejus Unde dicitur Mare. 8 : Filius hominis confitebitur cum in gloria Patris sui coram Angelis ejus.

Ad secundum dicendum, quod bonum alicujus hominis, quod per famam, vel gloriam est in cognitione mul- torum, si cognitio quidem vera sit, oportet, quod deri- vetur a bono existenie in ipso homine : et sic prxsup- ponit perfectam bcatitudinem, vel inchoatam. Si autem cognitio falsa sit non concordat rei : et sic bonum non invenitur in eo, cujus fama celebris habetur; unde palet, quod fama nullo modo potest facere hominem beatum.

Ad tertium dicendum, quod fama non habet stabilita- tem, imo falso rumore de facili perditur. Et si stabi is aliquando perse erct. hoc est per accidens, sed beatitudo habet per se stabilitatem, et semper.

Prima conclusio : Impossibile est beatitudi- nem hominis consistere in fama, sive gloria humana.

Secunda conclusio : Beatitudo hominis de- pendet ex gloria, quæ est apud Deum, sicut ex causa.

Observationes pro littera Articuli.

1. Recte post honorem quæritur de glo- ria, et de fama : est enim gloria effectus honoris, et laudis, ut docet D. Thom. 2, 2, q. 103 art. 1 ad 3. Nam ex eo, quod tes- tificamur de excellentia alicujus (in qua testificatione, ut diximus, consistit honor) clarescit ejus bonitas in notitia plurimo- rum : et hoc importat nomen *gloriæ*. Ut enim observat sanctus Doct. loco citato, gloria dicitur quasi *claria* : et ita diffini- tur *clara 'cum laude nolilia*, ut ex Div. Ambros. refert hoc loco D. Thom. sive, ut ait Cicero relatus ab eodem 3 cont. Gent. c. 29 : *Esi frequens de aliquo fama cum laude*. Fama vero diffinitur: *Mallorum ,n" 'opinio cum rumore*. Quæ si sit de re ho- nesta, dicitur *bona fama* ; si autem de re turpi, dicitur *mala fama, seu infamia*. Ex

quo patet, quod fama etiam, quæ est de re honesta, non est omnino idem cum glo- ria: addit enim hæc, qund sit clara noti- tia, et cum laude; quæ tamen fama non includit; et ita distinguuntur sicut inclu- dens, el inclusum. Et propterea Ang. Doct. in sua ratione non meminit fama sed *gloriæ*, quia cum hæc illam includat, ratio, qua probat beatitudinem non con- sistere in gloria, convincit a fortiori non esse constituendam in fama.

2. In secunda conclusione docet D. Th. nostram beatitudinem dependere ex gloria quam apud Deum habebimus, et causari ab illa, quia dependet ex divina cognitione, quæ est gloria nostra apud Deum, et est rerum omnium causa, ut di- citur 1 p. q. 14 art. 8, de qno fuse egimus tom. 1 tract, de scientia disp. 5 dub. 3. Videtur autem loqui, in hac 2 conclusione de, beatitudine formali, quæ sola po- test habere causam, cum sit aliquid crea- tum. Neque est inconueniens, ut post principalem conclusionem de beatitudine objectiva (de qua procedunt omnes isti articuli), in secunda minus principali ad formalem diverterit propter connexionem inter utramque, et propter doctrinæ com- plementum. Quamvis non incongrue etiam secunda conclusio applicari possit, suo modo, beatitudini objectivæ : quia licet hæc in se, et in esse rei a nullo dependeat: dependet tamen ejus possessio a Beato, ac proinde ipsamet in ratione possessæ : et hoc modo dici potest habere causam.

3. Est etiam observandum, quod quam- vis proprie, et in rigore loquendo, nulla gloria sit nostra formalisbeatitudo, sed vel causa ejus, vel effectus, ut D. Thom. hic optime probat ; communis tamen, et vul- garis usus loquendi jam obtinuit, ut no- mine *gloriæ* beatitudo intelligatur : quia commune est, nomina causarum tri- buere effectibus : et e converso : et ita dicimus *mereri gloriam*, et distinguimus gradus *gloriæ*, intelligendo per gloriam formalem beatitudinem.

ARTICULUS IV.

Utrum beatitudo hominis consistat in potestate ?

Ad quantum sic proceditur. Videtur, quod beatitudo consistat in potestate. Omnia enim appetunt assimilari De-», tanquam ultimo fini el primo principio : sed homi- nes, qui in potestatibus sunt propter similitudinem po- testatis. maxime videntur esse Deo conformes : unde in Scriptura Dii vocantur ut patet Exod. 3 : Diis nnn detrahes; ergo in potestate beatitudo consistit.

2. Præferca, beatitudo est bonum perfectum : sed perfectissimum est, quod homo etiam alios congrue

p>>it regere; quoi co venit bis, qat in jwtilibus sent <v.u>titali : e^go h>alitabo .i. >>tit iu pohsiate.

× r.yttri'», beati i:d.> cnm sit Baume app Ubitis, opponitur ei, qa.-l saxiine c>! luguulom : sr<) bo-aiirns maxime figiunt senituteu:, cui contra ponitur potestis : e.go iu f<otes:ait b<-jtitu-o eon'i'iii.

Seo contra, beuhl^o es: perkcliau Muo, sed potest> esi nutimc impetfecu e: cuiu: dicit Ruet. 3 de ftiaso!. : PiUr-tis bumina morius inpedere, fnmilitigum ira!»» vitore nequit : ct p. uea ; juteateiu cciim., cui satedites latus aul<i«m? qui quos (e<rct. h se plus metoit : uon igitur beatitudo consMit in potestate.

RcsjH.e.K\i di-ct-tam, quod impossible est beiUtudineju in poiesrate tOisisteie propter J:n> Primo quidem, quia potestas tabet rationeia punciipii, ut patet in 5 Uelsp'i. Braiimtj antea tabet raltooetn u limi Uni». Secundo, q.ia p-tcflls se inbet a! ton .ci et ad unlaiu ; bratitud.i autem est j-ropruia ct [erf.. torn hvtninis bvuuin : un ie nngis piissci < usistete beaiitudo aliqua in beno i>»; potestatis, qui est ;u.. Iimitem qnatu in ip.l p< le laie. Passant aufein q ituor gruerah.' rationes induci »d ostendcudum. quod in nolle prætssontm dUriomtn houonun teatdudo consistai ; q:aram prima est, q<d cwm bealittjd- sil sum-worr. homiois boiruæ, no» compalitr seem aliquod mal.ni, omnia anieui p̄redict possint inveniri et in bonis et in malis. SrCauda ratio ot, qu a ruru ratione beotitadmis su. q-od sit jvr s. sutii.iciS. ut i-itet in i Etliicor. Ille ecesse i-l. quod beatitodine adepta, nullnro bonntu necessan ;tu Loaiim desit; adeptis au era sn;galis prajuussorem, possunt adhuc @ ;Ita bona homini urçosjria déesse : puts s p entia, sanitas corpori» et tsnju»Mc<h. Tenia, qnia cata beatitudo, sit b>nnm jperfectam, ei beatitaiii i non potest aliim.d lualum ideui nrovenire, qu-d ton convent pntms»is : dieitur enici Ec.roiiuiri 5 qu d diviu'j- int rdum eoa-senaut r in malum damn: sui ei si;.,i'e patet inanis tribas. Quarta ratio est. quia ad b< :lil .l.li.ieni h mo ordinator >er prinripia interiora, cota ad ipsam natura liter ordinetur I praemissa anteni qujtoor bona mugisunt a ta .sis «tenoribus t> ut rtiurirjuui a iortntia, onde et bona fortuna dicuntur. Uud< pitet, quod iq prætuissis nullo modo hcatiudo consistit.

Ad primum ergo dicendutu, quid diwca potest, s est soa bonitas, ūnd- uti su p.t sMe non p test i.isi bene; sed hoc in hominibas mn invenitor. Unde non sufficit nd beatitadincm, quod homo assimiletor Deo qdintom ad potestatem, nhi assimiletur ci quantum ad bonitatem.

Ad secundum dicendam, quod sicut optimum est, quod aliquis utatur bene pot-slate in régirai e mu:torum : ita pess mum est, »i male utatur ct ila ptteslas sc habet ad bonum el ad malum.

Ad tertium dicendam, quod serviles est impedimentum honi usus potestatis : et ideo naturaliter homines eam fugiunt, el non quasi in potestate hominis sit summam bonum.

Conclusio est negativa.

Animadversio super istum Articulum.

1. Circa hunc articulum est nonnulla difficultas, quo pacto I). Thom. potestatem enumeret inter bona externa, cum sit intrinsece in ipso homine et proprietas animæ? Et respondet Curiel, potestatem potuisse inter prædicta bona enumerari; quia licet quoad actum primum, et ex parte principii sit intrinsece in anima, ejus exercitium est in ordino ad alios, et ita habet materiam extrinsecam. Sed quamvis ista explicatio sit probabilis, melius tamen respondetur divum Thornam hoc loco non agere de potentia physica, et naturali, quæ est intrinsece in anima,

et ejus tropiietas : hæc namque connumerari debet inter bona intnn.se) a anima, vel corporis. ¶ quibüs tractai articulis sequentibus; sed de potestate nwrali, ci humana, seu mundana, quæ provenit huniini ab extrinseco; nimirum ex aliorum voluntate, qui illum sibi superiorem coiistunnt, tribuuntque facultatem, ul eis dominetur, et imperet. Unde talis potestas. iu eo, in quo residere dicitur, forte est ens rationis, vel denominatio extrinseca desumpta ex voluntate sibi subjectorum : quemvis pro fundamento habeat potentiam physicam, et naturalem.

Et quod de prædicta morali potestate Angel. Doct loquatur palet tum ex hoc ipso art. in fine corporis, ubi dicit omnia pr.fff.issa quatuor bona, scilicet divitias, honorem, gloriam, et potestatem esse a causis exterioribus, et ut plurimum a fortuna : quod tamen de potentia physica verilicari nequit. Tum etiam ex 3 contra Gent. cap. 31 [cui correspondit hic articulus) ubi cum dixisset summum hominis bonum non posse consistere in prædicta potest.de, seu potentia mundana, subjungit primam rationem, dicens: *Cum in ea oblinenda plurimum fortuna possit, et inslobilis sit, et plerumque malis adveniat. Et inferius ratione 5 sic ait : Præterea, si aliqua potestas est summum bonum, oportet illam esse perfectissimum : potestas autem humana est imperfectissima : radicatur enim in hominum voluntatibus, el Opinonibus, in quibus esi maxima inconstantia; ct quanto magis reputatur potestas, tanto a pluribus dependet : quod etiam ad ejus debilitatem perlinet, cum quod a nullis dependet , destrui multiplicilcr possil. Non est igitur in potestate humana summum hominis bonum. Felicitas igitur hominis in nullo bono exteriori consistit; cum omnia exteriora bona quæ dicuntur forlunæ, sub prxdiclis contineantur.* Ex quo testimonio aperte constat non esse sermonem de potentia physica, ct naturali, quæ est homini intrinseca : sed de potestate morali ad dominandum aliis, quæ provenit ex illorum voluntate.

ARTICULUS V.

Clrtim beatiltdo hominis wistal in aliquo corporis bono ?

Ad quantum sic proceditur. Videtur, quod beaitnlo lominis cofi'is'at in bonis torporis : dicitur enim Eccles. 30 . Non est census supra reii-um salutis co<pors; sed in eo. quod est cptimura consistit teatilujo; ergo conatu in corporis talute.

2. Prækica, Dinins, dicil 5 c. de diviojs nominibus, quotité, eM melius quauì vivere el vivere induis quam alu, qtiæ conscqìJunNr ; sed ad csm? vel vhrre borninis, frqti»iHur silus cvrporis : cum i rgü btMliludo sit summum buiuni hominis, vi dor, quod salus corporis maxime prtineat ad bratltudinmn.

3. Pi Heres, qii.inh» aliquid ot conimunins ab alliori priacipio dependet : quia quanto est rausa sope-
?-rior, tanto ejus virtus ad plura se extendit, <cd sicut cau-
ra itn rausa» efficientis cpNsideratui ►renudum inflnrn-
liarn, ita rausalius flnh attenditur secundum appetitum :
ergo sicut prima causa efficiens i-st, quæ iu omma influit,
ita ultimus linis csl, quod ab omnibus desideratur : sed
ipsum ‹mo, est quod ffiaximc desideratur ab omnibus :
ergo in his, qtao pertinent ad ðe hominis, sicut est
sdirs corporis» maxnue consisiit beatitude.

Srd cmilra est. quod secundum beatitudinem homo excellit omnia alia animalia : sed secundum bona cor-
pons a inultis aibinalibu 4 superatur : sicut ab Elephante in diuturnitate ýita a lèono in fortitudine, a cervo in cursu : ergo beatitudo hominis non consisiit in bonis corporis.

Respotmeo dicendum, quod impossibile est beatitudi-
nem hominis in bonis corporis consistere propter duo. Primo quidem, quia impossibile est, quod illius rei, quæ ordinatur ad aliud, sicut ad linem, ultim s linis sit e;usdem conservatio in esse. Unde gubernator non intendit sicut ultimum finem conservationem navis sibi commissæ» eo quod navis ad aliud onlinnlur sicut in linem, scilicet ad navigandum. Sicut autem navis committitur gubernatori ad dirigendum, ita homo est sikk voluntati, ct rationi com-
missus. s»eundum illud, quod icitur Eccles. 50 : Deus ab initio constituit hominem, et reliquit cum in manu cousilii >nr. .Manifestum e t autem» quod homo ordinatur ad aliquid, sicut ad finem : non enim homo est summum bonum Unde impossibile est, quod ultimus finis rationis, et voluntatis humanæ sit conservatio humani esse. Se-
cundo, quia dato, quod finis rationis, et voluntatis hu-
man@ ðs conservatio humani esse, non tamen posset dici, quod finis hominis esset aliquod corporis bonum. Esseeoim hominis consisiit in anima, el in corpore : et quamvis esse corporis dependeat ab anima; esse tamen human@ anima? non depenoet a corpore, ul supra osten-
sum e>t : ipsumque corpus est propter animam, sicut materia propter formam, el instrumenta propier motorem, ul per ea suas actiones exerceat, unde omnia bona ðor-
pons ordinantur ad bona animæ sicut ad finem; unde im-
possibile est, quod in bonis corporis beatitudo consistat, quæ est ultimus linis.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut corpus ordina-
tur ad animam sitôt ad linem, ita bona exteriora ad ip-
sum corpus : ideo rationabiliter bonum corporis præfer-
tur bonis exterioribus, quæ per sensum significantur, sica», ct bonum animæ piæferlnr omnibus bonis corporis.

Ad secundum dicendum, quod esse simpliciter accep-
tum secundum, quod includit in se omnem perfectionem essendi, praeeminet vilæ, et omnibus perfectionibus sub-
s^quorilibus : sic igitur ipsum esse præhabet in se omnia bona subsequent ; et hoc modo Dionysius loquitur. Sed si consideretur ipsum ese prout participatur in hac re. vel in illa, quæ non capiunt totam perfe lionem essendi, sed habent esse imperfectum, sicut est ðesse ðbðp creator@, sic manifestum est, quod ipsum esse cum per-
fectione superaddita est eminentius. Unde et Dionysius
• ibidem dicit, quod viventia sunt meliora existenlihus, et intelligenlia viventibus.

Ad tertium dicendum, quod, quia finis respondet prin-
cipio, exilia ratione probatur, quod ultimus finis est pri-
mum prinripium essendi, in quo ot omnis essendi per-
fectio, cujus similitudinem appetunt secundum suam perfectionem : qnædarn quidem secundum es<e tantum, qnædarn secundum esse vivens, qnædarn secundum esse vivms, el inlelligens, et beatum ; et hoc paucorum est.

Conclusio est negativa.

Bona corporis rpiædam pertinent ad esse^
ut pulchritudo, sanitas, et ipsa substàntia corporalis, el de his agitur in hoc articulo. Quædam voro ad *operationem* spectant, ut sensibiles voluptates/ et delectationes, pro quibus sequitur.

ARTICULUS VI.

L'lrum bcaliludo heminit cOM^tal in MupUfél

Ad sextum sic proceditur. Videtur, quod beatilndo ho-
minis in votaptate consistat. Rraiiiudo enim, cum ?»t ultimus flnh, non appetitur propter aliud; sed alia propier ip<am;sed hoc maxime convenit delecla ioni; riillicuium est enim ab ahquo qu.rren-, propter quid ve it delectari, ut dicitur in 10 Elhic. Ergo beatiludo maxime in voluptate, tt delectatione consistit.

2. Prætcrea, rausa primo vebentenlins imprimit, quam secunda, uldiciinrin lib. derail--. Influentia autem finis attenditur secundum ejus appellilum; iilud ergo videtur ha-
bere rationem finis ultimi, quod maxime movet appeli-
lum; hoc autem ð voluptas, cuju^ signum est, quod delec-
tatio in tantum absorbet hominis voluutatem, et rationem, quod alia bona contemnere facit: ergo videtur, quod ulti-
mus finis hominis, qui esi beaiitudo, maxime in voluptate consistat.

3. Praderea, corn appetitus sit boni, il.ud, quod omnia appetunt, videtur esse bonum optimum : sed delectationem omnia appetunt, et sapientes, et insipientes, el etiam ra-
tione carentia; ergo delectatio est optimum. Consistit ergo in voluptate bcabludo, nuæ est suminum bonum.

Sed contra est, quod BoH. dicit in 3 de consol. : Tristes exitus esse voloptalum, qui-quis reminisci libidinum sua-
rum volet, inteliigel; qua? si bea os efficere possent, nihil can<æ esset, quin pecudes quoque beat@ esse dicantur.

Kdèpjk dicendum, quod quia delectationes corpora-
les pluribus not@ sunt, assumpserunt sibi nomen volupta-
tum, ut diritur septimo Ethic. In quibus tamen beatitudo principaliter non consistit; quia in unaquaque re aliud est, duod pertinet ad essentiam ejus,aliud est propnum acci-
dens ipsius; sicut in homine aliud est, quod est animal rationale mortale, aliud, quod est risibile. Est igitur consi-
derandum, quod omnis delectatio est quoddam proprium accidens, quod consequitur bealitudinem, ve: aliquam bea-
tiludinis partem; cx hoc enim aliquis delectatur, quia ha-
bet bonum aliquod sibi conveniens, vel in re, vel in spe, vel sanem in memoria; bonum autem conveniens, si qui-
dem sil perfectum, est ipsa hominis beatitude»; si autem sit imperfectum, hcaliudo est quædam participata; vel propinqui, vel remota, vel saltem apparens. tJnde mani-
festum C't, quod nec ip a delectatio, quæ sequitur bonum perfectum est ipsa essentia beatitudiuis, sed quoddam consequens ad ipsam, sicut per se accidens; voluptas au-
tem corporalis non potest etiam modo prædic o, sequi bo-
num perfectum; nam sequiur bonum» quod apprehendit sensus, qui est virtus animæ corpore utens. Bonum autem, quod pertinet ad corpus, quod apprehenditur secundam sensum, non potest esse perfectum hominis bonum. Cum enim anima rationalis excedat proportionem maieræ cor-
poralis, pars animæ» quæ est ab organo corporeo absoluta, quamdam habet inliniiaiem respectu ipsius corporis, et part um animæ corpori concr-alarum, sicut invisibilia sunt quodammodo inflnila respectu materialium, eo quod forma per materiam quodammodo contrahitur, et fluitur : unde forma a materia absoluta, est quodammodo infinita. Et ideo sensus, qui est vis ðcoqiorali cognoscit singulare, quod est determinatum per materiam : intellectus vero, qui est vis a materia abs luta, cogno cil universale, quod est abstractum a materia, el continet sub se infinita singula-
ria. Unde palet, quod bonum conveniens corpori, quod per apprehensionem sensus delectationem corporalem cau-
sal, non esi perfecchim bonum hominis, sed ð minimum quiddam in comparatione ad bonum animæ. Unde Sa-
pient. 7 dicitur, quod omne aurum in comparatione sa-
pientliæ, arena est exigua. Sic igitur neque voluptas corporalis est ipsa beatiudo, nec esc per se accidens nea-
titndinis.

Ad primum ergo dicendum, quod ejusdem rationis e>t, quod appetatur bonum, ei quod appetatur delectatio, quæ nihil est abud, quam quieiatio appellilus in bono : sicut ex eadem virtute natur@ esi, quod grave feratur deorsum, et quod ibi quie^cal^Unde sicut bonum per se ipsum appeli-
iurt ila et delectatio per se, ct non propter aliud appetitur, si k propter dicar caudam finalem; si vero dirai causam formalem, vel porius causam motivant, sic delectatio est appetibi is propier aliud, id est. propier bimum est delec-
(alionis objectum : el per consequens est principium ejus, el dat ei formam : ex hoc enim delectatio habet, quod appetatur, quia est quies in bono desiderato.

Ad 2 dicendum, quod vehemens appetitus delectationis

«vaMbifc wntiopl ex hte, <?BO<l ðperation.' sensuum, q.M seul prinripia iwsra· e· initio· ·>. stat magis p r- cepbbiles : unde citatu a piuribss debe alloues s<nsd>ile» applunlur

Ad lo.liuai di.eudnia. que-d eo mtdo omnes aplu-l nl delecti i ne», sicut elappe: ni bonum : el latueii delecta- liiuem appetunt ratione boai, et non e cuuvrrso; ni dic- lutncsl : I nde noo SMaitar, qwd delectatio -it maximum, ei per se bonutn. sed qa<M uoaqiKeque deleetiiM couse- quater aliquod bonum. el aliqua ddeetiio consequatur id, quod est p-r se, el maximum bonem.

Prima «'onclasio : Boninulo nequi', princi- paliter consistere in aliqua voluptate, sive de- fectaliene.

Secunda conclusio : Delectatio, quæ sapii- tur ad nonum perfectum, est per se accidens consequens beatitudinem, non tamen est ipsa beatitudo.

Tertia conclusio : Voluptas, sive delectatio corporalis nec est bealiludo, uec per se acci- dens illius.

dnnotah'o *duplex pro littera Articuli.*

Littera hujus articuli aliquibus difficilis visa est : quia etsi tiluius-sit de Leatitu- dineobjectiva; in corpore, et in conclusio- nibus videtur sermo esse de beatituiine formali : et ita ex stimat A'azq. neque explicat, quomodo resolutio articuli titulo correspondrai. Alii vero dicunt cum Ma- gistro Curiel, l). Thom. hoc loco non tam voluisse excludere a ratione beatitudinis objeclivæ delectationem corporalem, quam bonum, do quo est tabs delectaio : quo i dici potest *bealiludo objectiva*. Id autem præslitit, tum excludendo formalem delec- tationem a ratione beatitudinis formalis. Tum etiam excludendo prædictum bonum a ratione boni perfecti.

Verum si titulus articuli, et ea, quæ ha- bentur in majori parte corporis, altento le- gantur : manifeste constabit S. Doctorem loqui per se primo de formali delectatione, et hanc potius, quam ejus objectum vo- luisse excludere a ratione beatitudinis ob- jectivai. Excludendo enim prædiclam de- lectationem a rat one beatitudinis formalis, quæ consistit in possessione boni (quam possessionem supponere debet ipsa delec- tatio, quia delectatio non est, nisi de bono aliquoiuodo vel in re, vel in memoria, pos- sesso), a fortiori exclusit illam ab ipso bono, quod possidetur, quodque est beat- tudo objectiva, et sic intellectus discursus D. Th. legitime probat primam conclusio- nem responsivaiu articuli, videlicet, quod beatitudo non consistit in aliqua delecta- tione. Et quia ex hac doctrina saltem vide- batur inferri delectationem consequi per se ad bealitudinem, quia per se consequitur ad bonum possessum, procedit distinguens

inter delectationes spirituales, quæ conse- quuntur bonum perlectum, quod solo in- tellectu potest apprehendi, et delectationei corporales, quie consequuntur bonum ap- prehensum ; et de illis statuit in 2 conci, consequi per se ad boatitudinem, quæ con- sistere debet in bono perlecto; de his vero non esse per se accidentia illius : quia bea- titudo nequit consistere in bono illo sen- sibili, ad quod consequuntur, quodque necessario est bonum particulare, et im- perfectum : et hæc est tertia conclusio, sicque intellecta littera hujus articuli nul- lam habet obscuritatem, nec difficultatem.

Nota etiam, in solutione ad l consulto D. Thom. non dixisse delectationem non esse propter aliud : quippe cum omnis actus voluntatis habeat esse propler finem juxta dicta in præced. tractatu disp. 2 dub. 2, se l non appeti | ropter aliud · quia cum ipsa delectatio sumitur per modum objecti alterius actus, non ponit in numero cum bono de quo est; sed totum illud conjunc- tum accipitur in vi unius objecti : et dici- tur appeti propter se, ut magis explicuimus citata disp. n. 31.

AIITICÜLUS VII.

Uirun bfalitvdt) homini consistai in aliquo bono animæ ?

Ad 'Optimum sic proceditur. Videtur, quod beatitudo Cunsistit in aliquo bono animæ. Beatitudo eiboi est cunddam hominis bonum : hoc autem per tria dividitur, qua· sunt bona exteriora, bona corpori el bona auinix· : s d bealiludo non consistit in bonis exterioribus, neque io bonis corpo is, sicut supra ostensum est : ergo CONristit in bot is aniinse.

2. Prætereñ. i lud, cui appulimus aliquod bonum, magis ituamus, qu bonum, quod ei appetimus : sicut magis amamus amicum, cui appetimus pecuniam, quam pecu- niant : sed ununpii^qip· quorfeumque bonum sibi ?ppellit, anui : ergo seipsum amat magis, quam omnia alia bona; sed bca'iludo est qtOfi maxime amatur, q »j>d patet ex hoc, quod propler ipsam omnia amantur. *t desiderantur : ergo beatitudo consistit in aliquo bono ipsius hominis; sed non ia bonis corporis : ergo in bonis anmæ.

3. P æterra, perfreti» est aliquid ejus, quod perOciur; sed bratitndo est qnædam perfectio hominis; ergo beati- tudo est aliquid liominis. sed non est aliquid corporis, ut ostensum est; ergo beatitudo est aliquid atJmæ, el ita con- sistit in bonis animæ

Sed contra est. quod sicut August, dicit in lib. de Doctrina Christiana, id, ili quo constituitur brala vita propter 'e diligendum e>l : sed homo non est propter se iP'Uiit diligendus ; s d quidquid est in homine est prop- ter Deum diligendum : ergo in nullo bono animæ beati- tud consistit.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est» Unis dipticiter dicitur : scilicet ipsa res, quam adiaisc: desideramus, et usus sen pos-esMo, vel adepto illius rei. Si erga loquamur de ultimo fine nominis quantum ad ipsam rrm, quam appetimus, sicut ultimum linem, impossibile est, quod ultimus linis hominis sit ipsa anima, vel a iguid ejus; ips^ enim anima in se consi- derau, est ut n potentia eiUtens : lit enim de potentia scient-, acto -ciens el de potentia virtuosa, acta vir- tuosa : ctm autem putealia sit propter aetnm, sicut propter complementum, imuossib.le est. quod i), quod est scc.ndjm se in potentia existent, liabeat rationeoo ultimi

o'timi Hoi'; nude impossibile est. qnod ipsa anima sit illimui Huis sui Ipsius. Similiter etiam iieqiH; »liquid ejes, >ht >h potentia, sive uclu«, .<ivo habitu» ; bonum eaitn, quod est ultimus Huis. 1-4 bonum perfidum coin-p'rus boni appetitum, iipjirlilus uulrui liumanuo, qui t »t wlu ias, e-t boni universalis; qnodlilit t bonum autrui inhaliieus ip.'i an.ma-. est bonum participatum, el per tutisequen' pariiculatmn ; ut imoesihile est, auod aii-iiüutl eurum sil ullioms finis Hominis. S>-d ri loquamur Je ultimo tlue hominis quatilum ad ipsam adeptionem, vel post'S'ioncm, sen qurmcumqiie usum ipsius rei, qua? appetitur, ut linis ultimus. sie ad ultimum linem pettinrt aliquid hominis ex parte anmai; quia homo per auuiiam bratitodlnem coli-eqinlur; r<s ergo ipsa, qum appetitur, ut fini-, est id. in quo bciii udo conrstit, et qiod bratum facit : sed ejus rei adeptio vocatur hrati-tudu : unde dicendum est, quod béatitude est aliquid aaiurc, sed in quo consistit biatituuu, est aliquid extra animam.

Ad primum ergo dicendum, quod secibidum quod sub illa divisione comprehenduntur omnia bon», quæ homini soni appetibilia. sic bonum animæ dicitur uoo solum potentia, aut habitus, aut actus, sed et objectum, quod f>l Mlrinsrcum : et hoc modu nihil probibet dicere, id in qao bealiludo consistit, esse quoddam bonum animæ.

Ad secumiutn dicendum quantum ad propositum perii-uet, quod bealiludo maxime amatur, lamparo bonum concupitum ; amicus autem amatur lauquam id, cui <on-cupiscitur bonum; et sic etiam homo ama' sc ipsum : unde non rst eadem ratio amoris uttobique. Utrum autem amore amie tiæ aliqui > homo sup.a se amet, erit Ecus considerandi, cum de Charitate agetur.

Ad tedium dicendum, quod bealiludo ipsa cum sit perfectio animæ, est q oditam animæ bonum inhærens, sed iit, in quo bealiludo consistit, q md scilicet b alum facit, est aliqui i extra animam, ut dictum est.

Conclusio : Bealiludo est aliquid animæ : sed Ilud. in quo consistit beatiludo, est ali-quid extra animam.

Observationes pro hoc Articulo.

1. Conclusio hujus articuli manifeste confirmat id, quod supra in prooemio observavimus : videlicet quod cum I). Thom. ait bealiludinem consistere in hoc aut in illo bono, tolis locutio non reddit sensum formalem, sed objectivum : et sic intelligenda est non de beatitudinis essenua, sed de ejus objecto. Siquidem hic condistinguit in prædicta conclusione id, quod est beati-Uido, ab eo, in quo consistit. Quæ distinc-tio ponitur etiam in solutione ad 3 et q. seq. art. 1 in fine corporis.

2. Nota etiam, quod prædicta conclusio probatur a D. Thoma duabus rationibus, in quibus, Prima est specialis pro ipsa anima, quæ est in potentia ad ultimio-rem perfectionem, et ex hac parte repugnat, ut sit ultimus finis. Potestque hoc inlcclligt, vel de ipsa substantia animæ, quæ est po-tentia proxima *ad esse*, et radicalis ad ope-rationem : vel de illa, ut associata suis potentiis operativis. Quo sensu solet intel-lisi commune illud pronuntiatum desump-tam ex Arislot. lib. 3 de Coelo cap. 3, quod, *Esse esi propler operari*. Non enim ipsa substantia, aut ejus *esse* secundum se præcise sumpta, importare possunt habi-

tudinem, vel respectum ad operationem, et finem : quia substantia est res absoluta, et solum intenditur propter *esse*. Secunda vero ratio universalis est pro qualibet ro creata : sive sit actus, sive habitus, sive potentia : quia omnia hæc habent bonita-tem participatam, et determinatam : el sic non pertingunt ad rationem boni absoluti, et universalis, in quo dumtaxat bono po-test appetitus noster satiari. Et profitez artic. sequenti, ut excludat a ratione ob-jecti beatitudinis quamlibet rem creatam, utitur divus Thomas hac eadem ratione, quam ibi magis explicabimus.

3. In solutione ad 2 observa, quod amor beatitudinis, atque adeo et amor ipsius Dpi, ut est formalissime objectum beati-fi-cans, nuit est amicitie, sed concupiscen-tiae : respectu *cujus* quamvis Deus, et bea-titudo sil finis *cujus gratia*; finis *cui* est ipse homo, qui sibi ipsi beatitudinem vult. Unde nisi esspt alius amor, qui est prima-nus amor charitatis, per quem humo se, *ec* omnia sua, et etiam bealiludinem in Deum, ut est in se ipso, referret; non di-ligeretur Deus absolute super omnia, nec ut finis omnino ultimus; tantum in ratione concupiti, prout in disputat. 1 dub. 4 ma-gis explicabimus.

ARTICULUS vm.

Ultum hcatitiido hominis consistat in aliüuo Lono creato.

Ad octavum sic proceditur. Videtur, quod bealiludo hominis consistât in aliquo hono creato. Dicit enim Dion, cap. de ðivini nom. quod divina sapientia conjungit li-nes primorum principiis secundiorum : ex quo potest accipi, quod summum inferioris naturæ sit attingere in-timum naturæ superions : sed summum hominis botum est beaiitudu ; cum eigo Angelus naturæ ord»ne sit supra hominem, ut in primo habitum est, videtur, quod beali-tudo hominis consistat iu hoc, quod aiiquo modo attingat ad Angelum

2. Prælcree, ultimus tinis cujuslibet rei est in suo opere perfecto; unde pars est propter totum, sicut piopler tinum; sed tota universitas creaturarum, quæ dicitur major mundus, comparatur ad hominem, qui in 5 Phys dicitur minor mundus, sicut perfectum ad imiicrfechim; ergo beati udo hominis consistit in tota univrrsiiate creaturarum.

3. Prælcree humo efficitur beatus, quod ejus naturale desiderium qnieta'ur, sed desiderium hominis non exten-ditur ad majus bonum, qm ipse capere potest; cum rigo homo non sit capax bnni, quod excedit limites to-tius creaturæ, videtur, quod per aliquod bonum creatum homo beatus lien possit.

Sed contra est quod August, dicit 19 de Civit. Dei, ut viia carnis anima est, ita beata vita hominis Deus est : do quo dicitur Psal. 143:Beatus pojulus, cujus Do-minus Deus rju<.

Respondeo dicendum, quod impos ibile est bcatitudi-nem horni is osse in aliquo bono creato : beatitudo enim e-t bonum perfectum, quod totaliter quittât appeli-lum ; aliuquin non esset ultimus tinis, si adhuc r staret ah'quid appetendum. Objectum autem v'oluntati quæ est appetitus Luman s, e>l universale bonum, sical otfeclum intellectus est universale verum. Ex quo palet, q'od ni-hil potest quietare voluntatem hominis nisi bonum uni-

ohjoctuin : quin quamvis hujusmodi bonum eiwndalse etiam ad creaturas : nihil tamen bonitatis in eis reperitur, quod in Deo eminentiori modo non sit. Ad satiandum autem voluntatis appetitum satis est, vel esso bonum universale formaliter, quod nulli determinato individuo potest compe-tere, sed solum bonitati illi præcisæ, et abstractor : vel esso hujusmodi bonum emi- nenter, quod conven t soli boni incrèato : in quo quidquid bonitatis, et perfectionis excogitabile est, eminentissime præhabo- tur.

Mitr Per quo l palet ad confirmationem : nam a/ bonum divinum quamvis formaliter, et extensive (ul sic dicamus) non adaequet objectum voluntatis, adæquat tamen vir- lualiter, et intensive propter prædictam enjinentialem continentiam : ratione cujus non minorem perfectionem, et satietatem tribuit se solo voluntati nostrae, quam ti- mui cum omnibus bonis creatis. Unde quoad hoc crealuræ non ponunt in numero cum Deo.

Ssijw- Objicies secundo falsura esse, quod nos- tra voluntas non possit satiari in aliquo bono. Cum enim ejus appetitus, et capaci- tas sit aliquid finitum, non est cur nequeat bono similiter finito satiari. — Adde, quod si Deus non tribuat voluntati majo- rem concursum, quam ad appetendum bo- num creatum, necesse erit quod satietur tali bono, et quod nihil amplius quærat.

Despondetur, quod licet appetitus, et Enerva- capacitas ñostra voluntatis ox parte sub- jecti, et in esse rei sit aliquid linitum ; ex parte termini, et objecti habet infinitatem syncalegorcrnaticam : ut de intellectu do- cet D. Th. l cunt. Gent. c. 13 rat. 7 et lib. 3 c. 50 ratione 4. Nam p opter imma- terialitatem harum potentiarum habent quamdam illimitationem, et proportionem ad verum, et bonum infinitum : et ideo in nullo finito capacitas illarum expletur.

Ad id, quod additur, dicendum est ca- pacitatem voluntatis in illo casu non sa- tiari positive, sed ad summum negative : quatenus ex defectu prædicti concursus, nihil amplius appeteret. Quamvis etiam absolute dici possit, tunc prædictam capa- citatem non satiari : quia ad satietatem non sufficit non plus appetere, quasi ab extrinseco, et ex defectu concursus divini; alias voluntas, cui nullus tribueretur con- cursus, absque ullo bono diceretur satiata. Requiritur ergo, quod ipsum *non plus appe- tere* proveniat ab intrinseco : ex eo nimi- rum. quod voluntas habeat tantum boni, quantum secundum se posito sufficienti concursu ex parte Dei, est capax habere. Hoc autem modo repugnat voluntatem bono creato satiari.

Circa paritatem, quam inter objectum voluntatis, et objectum intellectus quoad universalitatem D. Thom. in hoc art. constituit, videndus est Cajet.

Q U Æ S T I O III

Quid sit Beatitudo?

Deinde considerandum est quid sil bea- liludo, el qux requirantur ad ipsam. Circa primum quxrunlur octo.

ARTICULUS I.

Olrum beatiludo sil aliquid increalum ?

Ad primam sic proceditur. Videtur, quod beatitudo sit aliquid increatum. Dicit eniin Buet. 3 de Consul, esse Deum ipsam beatitudinem licfcose ot confiteri.

à. Præterea, beatitudo est summum bonum : sed esse samara bonum convenit Deo : cum ergo non <ial (fora j-DGima bona, videiur, quod beatitudo sit idem pM l>ens.

3. Praderra, beatitudo est ultimos finis, in quem Htmliter humana voluntas, tanquam in finem ten- <ft : sed in nullum aliud voluntas hnqnaui in

linem tendere debet nisi in Deum, quo solo fruen cum est, ul Aug. dicit : ergo beatiludo est idem quod DeUS.

S d contra : nullum factum est iucrea um : sed beHi- tudo Immiiiis t aliquid factum : q«iia secundum Aug. 1 de doctr. Christ, illis rôBtfS fruehdum est, quæ nos beatos faciunt; ergo beatitudo non est a iquid iuctea- itun.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, finis dicitur dupliciter. Uno modo ipsa res, quam cupi- mus Adipisci, sicut avaro est linis pecunia. Alio modo ipsa adeptio, vel possessio, seu usus, aul fruitio ejus rei, quæ de-ideratur sicut si dicatur quod possessio pe- çunia est finis avari, et frui re voluptuosa est fluis intemperati. Prigo modo uliimus tominis finis est bonum inerèatum^cîltçél Dens, qui solus sua in- finita bonitate potc-t voluntatem bonrinis *perfect* im- phrr. Secundo autem vnodo ultimus finis hominis est creatum aliquid in ipso existons, quod dicit t aliud, qnam adeptio, vel fruitio finis ultimi : ultimus autem

fini% vocatur beaVludo. Si erga be-litudo homini con-
Sidatur, quaiAum ad cauMin, vel oljecluni, >ie est
aliquid iocratuoi» Si lulesi considerelur quantum ad
ipsim costatam beatitudinis rte est ahquid creatum.
Ad primum ergo dicendum, quòd Deus èsì beatitudo
per essentiam Nou eoiw ptr adeptionem, aul
participationem àliccjo àlteritt beatus tsll, sed per
csseitlma siram. Hom uo autrui saut bcali» sicut
ibidem d.cit BchM. ner paTtiopatioaeai : situi et dii
per participatifrm dicuntur. Ipsa auteui participatio
bcatitud ; stenedum quam boao dicitur beatus, ah-
qu«d rnraluoi est.
Ad secundum « icendum, quod beatitudo dicitur esse
summum bOBuuis bonum : goia est adeptio, vd irniio
ss&jkui boni.
Ad tertium diceediin, quod beitoludo dicitur al-
limus tinis per modum, quo adeptio Unis dicitur
fiat

Prima conclusio : Si beatitudo hominis con-
sideretur quantum ad causam, vel objectum,
est aliquid inereatum.
Secunda conclusio : Beatitudo quantum ad
suam essentiam est aliquid creatum.

Prima ex his conclusionibus supponitur
ex tota doctrina quæstionis praecedentis.
Secunda examinanda est dubio 1 dispu-
tationis. L'bi etiam explicabimus an ab-
solute loquendo, concedi possit beatitu-
dineni nostram esse aliquod inereatum.

ARTICŪLCS II.

Vtrum leatitndo sit operatio?

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod bea it do
non sil operatio. D cit enim Apvsl. Rom. 6 : Habetis
frudum vestrum in sanctificatione, Quem vero vitem
«ternam : sed vita non e?l operatio, sed est ipsum
esse viventium : ergo ultimus Quis, qui est bea iudo,
non est operatio.
2. Præierta, Boet, dicit in 3 de CoosoL quod bea-
tiludo est SU in omnium bonorum agg egatione p rfet-
tus : sed status in>u nominat operationem : ergo Leni-
tudo non rst oprratio»
3.Piælerea, beatiudo significat aliquid in boso
existons, cura sit ultima penecuo honnnis : sed ope-
ratio non significat, ut aliquid ciistens in operante, srd
magi», u. ab ipso procedens : ergo beatiudo non est
O|eralto.
i. Præterea, beatitudo permanet in b-ato : operatio
autem non permaurl, sed traosit : ergo beatituo non esi
operatio.
5. Præterea, unias hominis est una beatitudo : ope-
rationes autem suat maltæ : ergo beatitudo non e t
òpt ratio.
6. Praterea, biatitedo inest beato absque interruc-
tione : sed operatio humana frequenter inkrrump ii.r,
pala somno, vrl aliqua alia occupatione, vel quiete;
ergo beatitudo non est operatio.
Sei contra est , quod Philos, dicit in 1 Elhic.
gutd felicius est operatio secundum virtutem per-
ire am.

Respondeo dicendum, quoi secundum, quod beatiWdo
hominis est aliquid cieaturn in ipso exbtens, neces-e
est dictre, quod beatitudo hominis sit operatio. Est enim
beatitudo ultima hominis perfectio : unumquodque autem
in tantum perfectum est, in quantum est actu : nam
potentia sine actu imperfecta est; oportet ergo bcatituvini-
nem in ultimo actu hominis consistere. Manifestum est
autem, quod operatio est ultimus actus operantis; unde
el actus sicuius a Pbilosoph nouinalur in 2 de
anima; nam habens formam potest rs e >n potentia
prHius, sicut sciens est in potentia considerans; et
unie v4. quod iu ulns rebus fe unaquæqac dicitur
es>c propter suam operationem, ut dicitur in 2 de cado.
Necesse est ergo beatiludincm hummi> operationem
esse.
Ad primum ergo diceudom, quod vita dicitur du-

pliciter. I uo molo ipsum es>e viventis ; et sic tatltuta
non tût vite. Ostensum est entw, qttod usiti
hominis , quafecuique sit, non esi hominis bralitUv,
soliis enim Dei bealitu est xuurn esse. Alio l
•uritur vita ip?a operatio viventis, Secundum quia
principium vit» in aelini reducitur; et >ie
vitam activam, vrl contrinplaiivam, vel Voluptjovott;
et h«>c modo tfita æterna dicitur ultimus luis QfU
patet per hoc, quod dicitur Joan. 17 : Hac esi ii.i
ælcnia, ut cognoscant te verum Deuiu, et unum.
Ad secundum dieeuduru, quod Boet, difiiioicneo bra-
titudiuem, consideravit ipsam commoner bej' iadiM
rationem. Est enim c mmunis bea itudiuis talio,
sil bonum commune p rfectinn; et hoc sigailkiiar,
cum dixit, quod est status omnium bnnorum ^fere-
gatione perfectus; per quod nihil aliud signiûram-
nisi quod beatus est in statu boni perfc4i.5rd Arwt.
txpre«sil ipsam essentiam beatiludinis, Ostendens per
quid homo sit in huju-iuudi statu : quia per opentiurtu
quamdam. Et ideo in 1 Elhicor. ipse diam o.vteolit.
quod beatitudo est bonum perfectum.
Ad tertium dicendum, quod sicut dicitur in 9 McUpL
duplex est actio : una, qnm procedit ab operante h
exteriorem materiam, sicut urere, et secare; et Ufe
operatio noti posset esse beatitudo; nam talis operatio
uon est actio, ct perfectio agentis, sed magis ðatirbli
ut ibidem dicitur. Alia est a lio manens in ipso agente, it
sentire, inteDigere. et velle, et hujusmodi actio est
perfectio, et actus agentis ; ct talis operatio potest esse
beatitudo.
Ad quartam dicendum , quod cum beatiudo dicat
quamdam ultimam perfectionem, secundum quod divers^
res bealitetdinis capaces ad diversos gradus perfectionis
pertinere p ssunl : secundum hoc necesse e<t, quod di-
versimode beatiudo ðicala Natn in Deo est bcatilelo
per es«entiam. quia ipsum esse ejus est operatio ejus :
qua non fruitur fïio, sed ?e ip-o. In Angelis autem
beatitudo est ultima peJec'io secundum aliquam ope-
rationem, qua conjunguntur bono increalo; el bre ope-
ratio est ift eis unica, rl sempitema. in bominitos
autem secundum jtatnm præ entis vite? est ullioi
p rf etio secundum operaiiouem, qua homo nonjoffi-
gitnrDeo : sed hæc operatio ntc continua ðotest.es
el por consequens, nec unkn est : quia operatio it-
trf'Ci'S one multiplicat r : et propter hoc in stati piæ-
sentis vitæ perfecta beatitudo ab *omine haberi uua
potest. Unde ' hilos, in 1 Elhicor. pnnens bea'itedfaf@
hoiuinis in hac vita, dicit am imperfectam post inalū
concludens. Beatos autem dicimus ut homines : sol
promittitor nobis a Deo bea'itudo perfecta, qwtA
trimus sicut Angeli in cœlo; ?icut dicitur Mati. 22.
Quantum ergo ad illam beati'Udi em perfectam cessat
objectio; quia una, et continua. ct sempiterna opera-
liune m ilio beatitudinis statu mens hommis Deo
conjungitur; sed in præsentī vita qnaotmn deficiass
>b unitate, et continuitate telis operationis, tantra
deficimns a beatitudinis perfectione ; B 'amca alitai
participatio beatitudinis ; et quanto operatio potest esse
raax' continua, et una. tanto piās habet ratonra
bealiludinis : et ideo in activa vita, quæ circa niilU
occupatur, est minus de raliōe beatitudinis, quam ii
vita contemplativa. quæ versatur cirra unum, idesl, circa
veritatis contemplationem. Et si aliquando homo aera
uon operetur hujusmodi operat onem, tamen quia in
promptu habet eam. semper pofest operari. Et qua
etiā ipsauī cessationem, puta ?omniis v. l occupationis
aUcojus naturalis ad operationem pra?dictim ordinat,
quasi videtor operatio contii.ua es«e. Et per boc palet
solutio ad quintum, ct ad sextum.

Conclusio : Est affirmativa, qu e inferius
dubio 2 examinabitur.

ARTICULUS 111.

*drum beatitvdo sit operatio sensit tæ partis, azl
intellective tantum ?*

Ad Ieriium, sic proceditur. Vi 'etur, qn^d bealitmfo
cous sut eua n m operatione sensus : n dia enim ore
ia io invenitur in boonne nobilior operatione stibiliti,
nisi intellectiva, sed operatio intellectiva dependet ia
nobis ab operatione sensitiva : quia non possumus
intelligcre sine phantasmate, ut dicitur in 3 deAcimi:

ctp) beatiudo cpniisilt etiam in operatione menaitlva. **t** l'r.vkrea, Bort dicll in 3 do consol· qtlūd beatiudo **di** sUlun munium bounrum aggregaione perl· etui; b<il qyrdJin bona tun» sensiiivn : quæ alliiigimūH per %rihih upeutionriii : ergo vjdelur, quod operatio sensus rquinior ad bcatilvdim-hi.

à Pranrrea lhalitudo est bonum perfectum : nt probaiur in 1 Ethic, quod non rsed nisi homo prrilmtctur per ipsauī secundum omītes partes suos; sed per opptaiiofits scibilius ip aulain partes annum periiemnlur : eno operatio sensitiva requ niur ad bealitudinem.

Sui contra. In operuliono sensitiva communicant nubis brnU animalia ; non autem in bcatitudine : ergo beaiitodu non consistit in operatione sensitiva.

M^pondeo dicendum, quod ad bcalitudinem potest aliqeid perlinere tripi citer. Uno modo essentialiter, alio modo anlccrdeincr, tertio modo consequenter : essentialiter quidem non potest perlinere operatio sensus ad bealiludim-m : nam beatitudo hominis consistit essential ter in conjunctione ipsius ad bonum inereatum, <pod est uitimus linis, ut upra ostensum est : cui Mtno coniungi non potest per sensus operationem. Similiter etiam, quia sicut ostensum est. in corporalibus bo>is beatitudo hominis non consistit, quæ tamen sdt persensus operationem allin imus : possunt autem operationes sensus pertinere ad bcailluainem anUceueoler, et consequenter : antecedenter quidem ?ecunduui bcalitudinem imperfectam, qualis in præsenli vita Hiberi potest : nam opirallio intellectus præexigit operat o »eiu sensus. Consequenter autem in illa perfecta watiluiline, quæ expeciatur in cœlo : quia post resarreclionem ex ipsa bcatitudine amime, ut Aug. dicit in Epistola ad Dioscorum, Hei quædam refluentia in corpus, ct iu sensos corporeos, ut m suis operationibus pcrllcianiur, ul infra iungis patebit, cum de resurrectione agdur. \’on aubm tunc operatio, qua meos humana beo conjuug lar, a sensu dependebit.

Ad primum ergo dicendum, quod objectio i la probat, ool operabo sensus requiritur antecedenter ad bealiludincm imperfectam, qualis in hac vita haberi potest.

Ad sec-mdum dicendum, quod beatitudo perfecta, qua'em Angeii habent, habeī congregationem omnium bonorum per conjunctionem ad universalem fontem lotius boni : non quod indigeat singulis particularibus toni-, sed in hac beatitmiine imperfecta requiritur congregatio bonorum sufficientium au perfectissimam operationem huju> vite.

Ad tertiam dicendum, quod in perfecta bcatitudine perficitur lotus homo, >ed in inferiori parte per rc-ctidantuni n superiori ; in beaiitudme autem imperfecta præenbs vite e converso a perfectione inferioris panis proceditur ad perfectionem superioris.

Prima conclusio : Operatio sensus non potest pertinere essentialiter ad bealitudinem.

Secunda conclusio : Ad bealitudinem imperfectam, qualis in hac vita haberi potest, necessaria est antecedenter operatio sensus.

Tertia conclusio : Ad bealitudinem perfectam. quæ expeciatur iu cœlo consequetur post corporis resurrectionem perfecta sensum operatio.

Primam ex istis conclusionibus convin-
cant evidenter rationes, quas adducit Ang.
Doct. in corp, articuli, et 3 contra Gent,
c. 3. De secunda dicemus disp. ultima, et
de lerlia disp. 5 dub. 3.

ARTICULUS IV.

Clnm ii beatiudo esi inlellectwee partis, sil operatio intellectui, an vvoluntati ?

Ad quartam sic proceditur. Videtur, qurd beatitudo condiUt in adu voluntatis. Dicit enim August. li) (ie Civilité Dei, quod beatitudo hominis in pace consistil. Unde in Psal. 117 : Qui posuit lines tuos picem : Sid pax ad volantatm perlinet : ergo beatitudo hominis in voluniale conditu.

x>. Pnvlerca, beatitudo est summum bonum : s d bonum esi ohjrclum volonlatis : ergo beatitudo in voluntatis opt-iaiione tonsislil.

3. Præctcfra, primo moventi mpondet uHimus finis : fdcot uliimas finis lotius exercitui est victoria, qnæ est linis ducis, qui omneS movet : sed orimurn movens ad operandum est voluntas : quia movet alius vires, ut infra (liretur : ergo beatitudo ad voluntatem perlinet,

4. **1o** **2o** **3o** **4o** **5o** **6o** **7o** **8o** **9o** **10o** **11o** **12o** **13o** **14o** **15o** **16o** **17o** **18o** **19o** **20o** **21o** **22o** **23o** **24o** **25o** **26o** **27o** **28o** **29o** **30o** **31o** **32o** **33o** **34o** **35o** **36o** **37o** **38o** **39o** **40o** **41o** **42o** **43o** **44o** **45o** **46o** **47o** **48o** **49o** **50o** **51o** **52o** **53o** **54o** **55o** **56o** **57o** **58o** **59o** **60o** **61o** **62o** **63o** **64o** **65o** **66o** **67o** **68o** **69o** **70o** **71o** **72o** **73o** **74o** **75o** **76o** **77o** **78o** **79o** **80o** **81o** **82o** **83o** **84o** **85o** **86o** **87o** **88o** **89o** **90o** **91o** **92o** **93o** **94o** **95o** **96o** **97o** **98o** **99o** **100o** **101o** **102o** **103o** **104o** **105o** **106o** **107o** **108o** **109o** **110o** **111o** **112o** **113o** **114o** **115o** **116o** **117o** **118o** **119o** **120o** **121o** **122o** **123o** **124o** **125o** **126o** **127o** **128o** **129o** **130o** **131o** **132o** **133o** **134o** **135o** **136o** **137o** **138o** **139o** **140o** **141o** **142o** **143o** **144o** **145o** **146o** **147o** **148o** **149o** **150o** **151o** **152o** **153o** **154o** **155o** **156o** **157o** **158o** **159o** **160o** **161o** **162o** **163o** **164o** **165o** **166o** **167o** **168o** **169o** **170o** **171o** **172o** **173o** **174o** **175o** **176o** **177o** **178o** **179o** **180o** **181o** **182o** **183o** **184o** **185o** **186o** **187o** **188o** **189o** **190o** **191o** **192o** **193o** **194o** **195o** **196o** **197o** **198o** **199o** **200o** **201o** **202o** **203o** **204o** **205o** **206o** **207o** **208o** **209o** **210o** **211o** **212o** **213o** **214o** **215o** **216o** **217o** **218o** **219o** **220o** **221o** **222o** **223o** **224o** **225o** **226o** **227o** **228o** **229o** **230o** **231o** **232o** **233o** **234o** **235o** **236o** **237o** **238o** **239o** **240o** **241o** **242o** **243o** **244o** **245o** **246o** **247o** **248o** **249o** **250o** **251o** **252o** **253o** **254o** **255o** **256o** **257o** **258o** **259o** **260o** **261o** **262o** **263o** **264o** **265o** **266o** **267o** **268o** **269o** **270o** **271o** **272o** **273o** **274o** **275o** **276o** **277o** **278o** **279o** **280o** **281o** **282o** **283o** **284o** **285o** **286o** **287o** **288o** **289o** **290o** **291o** **292o** **293o** **294o** **295o** **296o** **297o** **298o** **299o** **300o** **301o** **302o** **303o** **304o** **305o** **306o** **307o** **308o** **309o** **310o** **311o** **312o** **313o** **314o** **315o** **316o** **317o** **318o** **319o** **320o** **321o** **322o** **323o** **324o** **325o** **326o** **327o** **328o** **329o** **330o** **331o** **332o** **333o** **334o** **335o** **336o** **337o** **338o** **339o** **340o** **341o** **342o** **343o** **344o** **345o** **346o** **347o** **348o** **349o** **350o** **351o** **352o** **353o** **354o** **355o** **356o** **357o** **358o** **359o** **360o** **361o** **362o** **363o** **364o** **365o** **366o** **367o** **368o** **369o** **370o** **371o** **372o** **373o** **374o** **375o** **376o** **377o** **378o** **379o** **380o** **381o** **382o** **383o** **384o** **385o** **386o** **387o** **388o** **389o** **390o** **391o** **392o** **393o** **394o** **395o** **396o** **397o** **398o** **399o** **400o** **401o** **402o** **403o** **404o** **405o** **406o** **407o** **408o** **409o** **410o** **411o** **412o** **413o** **414o** **415o** **416o** **417o** **418o** **419o** **420o** **421o** **422o** **423o** **424o** **425o** **426o** **427o** **428o** **429o** **430o** **431o** **432o** **433o** **434o** **435o** **436o** **437o** **438o** **439o** **440o** **441o** **442o** **443o** **444o** **445o** **446o** **447o** **448o** **449o** **450o** **451o** **452o** **453o** **454o** **455o** **456o** **457o** **458o** **459o** **460o** **461o** **462o** **463o** **464o** **465o** **466o** **467o** **468o** **469o** **470o** **471o** **472o** **473o** **474o** **475o** **476o** **477o** **478o** **479o** **480o** **481o** **482o** **483o** **484o** **485o** **486o** **487o** **488o** **489o** **490o** **491o** **492o** **493o** **494o** **495o** **496o** **497o** **498o** **499o** **500o** **501o** **502o** **503o** **504o** **505o** **506o** **507o** **508o** **509o** **510o** **511o** **512o** **513o** **514o** **515o** **516o** **517o** **518o** **519o** **520o** **521o** **522o** **523o** **524o** **525o** **526o** **527o** **528o** **529o** **530o** **531o** **532o** **533o** **534o** **535o** **536o** **537o** **538o** **539o** **540o** **541o** **542o** **543o** **544o** **545o** **546o** **547o** **548o** **549o** **550o** **551o** **552o** **553o** **554o** **555o** **556o** **557o** **558o** **559o** **560o** **561o** **562o** **563o** **564o** **565o** **566o** **567o** **568o** **569o** **570o** **571o** **572o** **573o** **574o** **575o** **576o** **577o** **578o** **579o** **580o** **581o** **582o** **583o** **584o** **585o** **586o** **587o** **588o** **589o** **590o** **591o** **592o** **593o** **594o** **595o** **596o** **597o** **598o** **599o** **600o** **601o** **602o** **603o** **604o** **605o** **606o** **607o** **608o** **609o** **610o** **611o** **612o** **613o** **614o** **615o** **616o** **617o** **618o** **619o** **620o** **621o** **622o** **623o** **624o** **625o** **626o** **627o** **628o** **629o** **630o** **631o** **632o** **633o** **634o** **635o** **636o** **637o** **638o** **639o** **640o** **641o** **642o** **643o** **644o** **645o** **646o** **647o** **648o** **649o** **650o** **651o** **652o** **653o** **654o** **655o** **656o** **657o** **658o** **659o** **660o** **661o** **662o** **663o** **664o** **665o** **666o** **667o** **668o** **669o** **670o** **671o** **672o** **673o** **674o** **675o** **676o** **677o** **678o** **679o** **680o** **681o** **682o** **683o** **684o** **685o** **686o** **687o** **688o** **689o** **690o** **691o** **692o** **693o** **694o** **695o** **696o** **697o** **698o** **699o** **700o** **701o** **702o** **703o** **704o** **705o** **706o** **707o** **708o** **709o** **710o** **711o** **712o** **713o** **714o** **715o** **716o** **717o** **718o** **719o** **720o** **721o** **722o** **723o** **724o** **725o** **726o** **727o** **728o** **729o** **730o** **731o** **732o** **733o** **734o** **735o** **736o** **737o** **738o** **739o** **740o** **741o** **742o** **743o** **744o** **745o** **746o** **747o** **748o** **749o** **750o** **751o** **752o** **753o** **754o** **755o** **756o** **757o** **758o** **759o** **760o** **761o** **762o** **763o** **764o** **765o** **766o** **767o** **768o** **769o** **770o** **771o** **772o** **773o** **774o** **775o** **776o** **777o** **778o** **779o** **780o** **781o** **782o** **783o** **784o** **785o** **786o** **787o** **788o** **789o** **790o** **791o** **792o** **793o** **794o** **795o** **796o** **797o** **798o** **799o** **800o** **801o** **802o** **803o** **804o** **805o** **806o** **807o** **808o** **809o** **810o** **811o** **812o** **813o** **814o** **815o** **816o** **817o** **818o** **819o** **820o** **821o** **822o** **823o** **824o** **825o** **826o** **827o** **828o** **829o** **830o** **831o** **832o** **833o** **834o** **835o** **836o** **837o** **838o** **839o** **840o** **841o** **842o** **843o** **844o** **845o** **846o** **847o** **848o** **849o** **850o** **851o** **852o** **853o** **854o** **855o** **856o** **857o** **858o** **859o** **860o** **861o** **862o** **863o** **864o** **865o** **866o** **867o** **868o** **869o** **870o** **871o** **872o** **873o** **874o** **875o** **876o** **877o** **878o** **879o** **880o** **881o** **882o** **883o** **884o** **885o** **886o** **887o** **888o** **889o** **890o** **891o** **892o** **893o** **894o** **895o** **896o** **897o** **898o** **899o** **900o** **901o** **902o** **903o** **904o** **905o** **906o** **907o** **908o** **909o** **910o** **911o** **912o** **913o** **914o** **915o** **916o** **917o** **918o** **919o** **920o** **921o** **922o** **923o** **924o** **925o** **926o** **927o** **928o** **929o** **930o** **931o** **932o** **933o** **934o** **935o** **936o** **937o** **938o** **939o** **940o** **941o** **942o** **943o** **944o** **945o** **946o** **947o** **948o** **949o** **950o** **951o** **952o** **953o** **954o** **955o** **956o** **957o** **958o** **959o** **960o** **961o** **962o** **963o** **964o** **965o** **966o** **967o** **968o** **969o** **970o** **971o** **972o** **973o** **974o** **975o** **976o** **977o** **978o** **979o** **980o** **981o** **982o** **983o** **984o** **985o** **986o** **987o** **988o** **989o** **990o** **991o** **992o** **993o** **994o** **995o** **996o** **997o** **998o** **999o** **1000o** **1001o** **1002o** **1003o** **1004o** **1005o** **1006o** **1007o** **1008o** **1009o** **1010o** **1011o** **1012o** **1013o** **1014o** **1015o** **1016o** **1017o** **1018o** **1019o** **1020o** **1021o** **1022o** **1023o** **1024o** **1025o** **1026o** **1027o** **1028o** **1029o** **1030o** **1031o** **1032o** **1033o** **1034o** **1035o** **1036o** **1037o** **1038o** **1039o** **1040o** **1041o** **1042o** **1043o** **1044o** **1045o** **1046o** **1047o** **104**

AJ Quintam ificniriu, illf, <ui ii-tvi omnia,
<ju> 'Qj. ex hee ċ Jpau , quji lutei <v. wa»
wh» quittas e i jvr quant per aeiâfe»
ToluDUtis : bed sibi! mill «rite reqsiter au bull i
dine», bkfii quxdjm Jcbiii dbpQMIfo id ipaiu :
xolu dijj auh'm boiu i>oiu'iur in munero
GM? bainin fetissl prftat ħ ifHMLio qun.lau i in
ip>4 : stat @otas nJacitur ai gents s i termini, m
ilfentio ad

Prima conc'usio : Quantum ad id, quod
esi essentialis beatitudo, impossibile est, quod
consistat in acn voluntatis,

Srcunda conclusio : Essentia bealiludinis
m actu intellectus consistit : sed ad volun-
L-Uem pertiuei delectatio beatitudinem con-
sequens.

DISPUTATIO I.

*De Beatitudine formali quantum ad ejus
essentiam.*

1. Præmissis absque disputatione, quæ
pertinere diximus ad Beatitudinem objecti-
vant, accedimus ad formalem, de qua prae-
cipua cura est in hoc tract. Ocurrirque
primo loco examinanda ejus essentia, sup-
ponendo existentiam, ve! possibilitatem ex
dictis. Tum in prae, tract, ubi ostensum
fuit dandum esse aliquem finem ultimum
humana vitæ, in cujus assecutione præ-
dicta beatitudo consistere debet. Tim etiam
in tract, de visione Dei, d sp. 1 dub. 1 ubi
de possibilitate divina visionis fuse egi-
mus : quæ quidem visio, ut inferius appa-
rebit, est essentialiter ipsa beatitudo.

Divisio
Deaiilu-
dinis.

Ne vero defectu distinctionis minus
clare procedamus, animadvertendum est,
beatitudinem dividi pnmo in beatitudinem
naturalem, ad quam homo ex sua natura
ordinatur, et quæ ipsius naturæ viribus ha-
beri posset (sive talis beatitudo de facto
existât, sive non : de quo agemus disp. ul-
tima). et in beatitudinem supernaturalem,
ad quam est elevatus, et ordinatus per gra-
tiam, quamque non nisi ejusdem gratiæ
auxiliis potest adipisci. Deinde utraque
beatitudo bipartiri debet in beatitudinem
hujus vitæ qute solum secundum quid, et
imperfecte habere potest rationem, et no-
men *bealiludinis* et in beatitudinem vitæ
futuræ. Et quidem naturalis si ponatur a
supernaturali separata, ibi etiam erit im-
perfecta, et satis diminuta. Supernaturalis
vero illius status est beatitudo perfectis-
sima, quæ plene, et adæquate reddit bo-
num, perfectum, et beatum. Et ideo sim-
pliciter loquendo, hæc sola meretur nomen
bealiludinis, et ea inteHL'itur in hoc trac-
tatu quoties nomen *beatitudo* absolute, et

sine addito profertur : ejusquo natura est,
quam modo investigamus, ■.

2. Secundo animadvertendum est, quod
nomen *bealiludinis* solet sumi dupliciter.
Vel pro statu beatifico ; secundum quod
importat aggregatum ex omnibus perfectio-
nibus, quæ ad ejus integritatem, et com-
plementum requiruntur. Quo sensu intel-
ligunt plures diffinitionem traditam a
Boetio lib. 3 de consol, prosa 2, scilicet,
quod beatitudo est *status bonorum omnium
aggregatione perfectus*. Vel pro forma illi,
seu operatione, per quam homo in tali
statu primario constituitur, quæ est ra-
dix cæterarum perfectionum ejusdem sta-
tus. Et hoc secundo modo, non vero primo
sumimus hic nomen *bealiludinis* : prædic-
tum enim aggregatum cum non sit aliquid
per se unum, neque habet determinatam
essentiam, nec potest in particulari diffi-
niri. Hanc autem formam constitutivam
essentiæ bealiludinis conveniunt omnes
Theologi, debere esse adeptionem, ac asse-
cutionem summi boni, et ultimi finis :
diversilicantur vero non modicum in expli-
cando quid sit in particulari prædicta adep-
tio, el assecutio.

DUBIUM 1.

*Utrum Beatitudo formalis sil ipsa divina
essentia, ul unita per illapsum cum Anima
Beati?*

Cum possessio, et assecutio summi boni,
in qua beatitudinem formalem consistere
dicimus, unionem quamdam importet,
juxta diversos modos unionis possibiles,
vel excogitabiles inter Deum, et rationa-
lem creaturam diversi circa illam opinati
sunt : et ideo, ut resolutio hujus dubii, in
quo agitur de unione per illapsum, quæ est
prima, et fundamentum cælerarum, melius
constet, oportet, quid nomine *illapsus* in-
telligatur, et quasdam alias uniones suc-
cincte explicare.

*Illapsus Dei in Anima, el alias uniones
explicantur.*

3. Sciendum ergo est, nomen *illapsus*
aj ud Theologos importare ingressum unius
substantiæ intra terminos alterius, et
quemdam quasi descensum ad intima us-
que illius. Debetque proinde res, quæ iuei
dicitur.

dicatur, osso aliquo modo superior : sicut aqua non Hiabitur, nee diffunditur, nisi ex loco eminentiori. Unde cum duo corpora penetrantur etiamsi unum intra aliud sit, non est pruprie illapsus : quia neutrum se habet, ut superius. Substantiæ autem spirituales tunc in aliquid illabi dicuntur, quando inlra terminos ejus immediato o. Orantur : quia prædictis substantiis non aliter convenit esso in loco, nisi ratione operationis : ut in tract, do Angelis disp. 2 late diximus. Et ideo unio per illapsum non est aliud, nisi unio per operationem immediatam intra terminos rei : sicut agens unitur passo quando immediate im-mediatione suppositi, agit intra terminos illius.

Ex quo fit, quod in res pure spirituales, sicut est anima nostra, intellectus, oivo- Juntas, nulla creatura quantumcumque superior potest illabi : quia nulla operari potest immediate intra terminos earum, ut citato loco dub. 10 ostendimus. Et ideo dicunt communiter S. Patres, et Theologi, quod *menti illabi* proprium est solius Dei, qui mentem ipsam in *esse* produxit, et conservat : ut videre est apud Aug. lib. de Ecclesiast. dogmat. c. 81. At vero in corpora Hiabuntur sæpe Angeli, et dœinones, dum in eis immediate operantur. Quamvis nec iste illapsus dicendus est omnino proprius : quia non intrant terminos essentiæ rei, qui Deo reservantur : sed solius quantitatis. Quæ omnia explicat Ang. Doc. in 2 dist. 8 art. 5 ad 3 ubi sic ait : *Dicendum, quod esse inlra aliquid est esse inlra terminos ejus : corpus enim habet terminos duplicis rationis, scilicet quantitatis, et essentiæ : cl ideo Angelus operans inlra terminos corporalis quantitatis, corpori Hiabitur : non autem ita quod sil inlra terminos essentiæ suæ, nec sicut pars, nec sicut virtus dans esse : quia esse est prr creationem a Deo. Substantia autem spiritualis non habet terminos quantitatis, sed lanium essentiæ : el ideo in ipsam non inlral, nisi ille, qui dat esse, scilicet Deus creator, qui habet intrinsecam essentiæ operationem.*

•i. Fit deinde hujusmodi unionem, seu assistendam Dei per illapsum omnino eamdein esse cum illa, qua dicitur assistere omnibus rebus *per essentiæ*, ratione suæ immensitatis. Nam ut disp. cit. n. 70 probavimus Deum esse in rebus! per essentiæ, quod convenit ei ratione immensitatis, idem est formalissime, ac

esse per operationem : po quod in Deo essentiæ, et operatio non distinguantur, ubicumque operatur e.-t pnesens ejus essentiæ : et quia divina operatio pertingit ad intima rerum, dans, el conservans omnium *esse*, et entitatem, etiam divina essentiæ omnibus immediate, et intime assistit : cum igitur esse per illapsum non sit aliud, quam esse per immediatam.operationem pertingentem usque ad intima rei, et transcendentem ejus terminos, ut ex D. Thoma vidimus, plane lit hæc omnia pro eodem omnino sumi : neque esse aliquo modo diversas *præsenliam Dei per illapsum, per essentiæ, per immensitatem, et per operationem.* Videatur Ang. Doct. 1 D.Thom. par. q. 8 art. 1 et 3 et lect. -i in 13 caput Joan, ad illum locum : *Post buccellam introivit in cum Satanas.* Cujus verba alibi adduximus, et ex illis veritas hujus doctrinæ manifeste constabit.

Solet autem distingui duplex illapsus Dei in animam : alius immediatus, et alius, qui fit mediante aliquo efectu in eo producto. Quæ distinctio, si illapsus immediatus intelligatur, quasi Deus per suam essentiæ immediate assistat animæ, absque eo, quod ibi operetur, aut præciso ordine ad operationem, nullatenus sustinenda est : quia ut modo dicebamus, et citato loco de Angelis ostendimus : secluso ordine ad operationem, non est intelligibilis aliquis illapsus Dei in rebus. Si voro ita intelligatur, quod inter Deum, ut operantem in anima, et ipsam animam, ut ellectum ejus nullus alius efectus mediet, potest admitti. Tuncque illapsus *mediatus* dicetur, per quem Deus est in anima, non jam, ut conservans ipsam substantiam animæ, sed ut produciens, vel conservans aliquem ellectum in ea receptum : qualis esset gratia sanctificans : non enim ex vi solius influxus in talem ellectum, diceretur Deus immediate illapsus animæ, sed solum illi effectui, nisi alias in ipsam animæ substantiam immediate influeret.

5. Ultra unionem per illapsum unitur Aii® Deus rationali creaturæ in ratione objecti ωi00M. intellectus, et voluntatis : quoi iit mediante operatione, quia ipsa creatura Deum, ut objectum attingit. Et quidem in hac vita, ubi Deus non apparet per suam essentiæ, sed per speculum, et in aenigmate, talis unio saltem prout pertinet ad intellectum) semper est imperfecta : in Patria vero erit perfecta, et consummata, quia videbimus eum sicuti est. Ad

hoc quoque genus unionis perlinet ea, qua Deus est in justis per gratiam : quia esse hoc modo in illis est esse sicut cognitum in agnoscente, et sicut amatum in amante, ul docet D. Thom. 1 par. q. 8 ari. 3 ad 4 et in 1 ad Anmbald. distinctet. 14 art. 4 de qua unione aliqua diximus in tract. de Trinit, disp. 19, agentes de missione invisibili divinarum personarum dub. 4 ei ultimo. Dicitur amem Deum esse in justis, sicut amatum in amante : non quia ab eis semper actu ametur, sed quia semper illis assistit diligibilis, et amabilis : sicut semper in eis datur principium diligendi ipsum Deum, et amandi. Sed de hoc latius Deo dante alibi dicemus.

Supra has est unio hypostatica, in quo ipsa divina persona immediate unitur cum natura creata, sicut minus cum re terminabili, et hæc inter possibles, est omnium perfectissima unio : quia est al constituendum unum per se suppositum, De qua agitur 2 par. in materia de Incarnat. — Quidam autem imaginantur esse possibilem quamdam al am unionem aliorum attributorum Dei cum intellectu, et voluntate creata : vel per modum actus primi constituendo prædictas potentias proxime potentes ad agendum : ut si intellectus divinus uniretur creato in ratione luminis gloriæ ad eliciendum visionem beatam : aut voluntas divina voluntati create ad eliciendum amorem charitatis. Vel per modum actus secundi, ut si ipsa actualis visio, qua Deus seipsum videt, communicaretur intellectui creato ad videndum Deum per illam : aut actualis amor, quo se diligit, voluntati create, al ipsum amandum. Nec videtur possibilis, aut imaginabilis alia unio Dei ad creaturam.

6. His explicatis, ut a certioribus incipiamus : quod attinet ad unionem hypostaticam, nullus Theologus dixit consistere in ea beatitudinem : quia talis unio de facto solum existit in Christo Domino; unio autem, in qua consistit beatitudo communis est omnibus Beatis. Si autem loquamur de possibili putest fieri etiam ad creaturas non rationales : sicut in triduo mortis Christi permansit in ejus sacrosancto cadavere. Et ex hoc ipso ostenditur non consistere in illa beatitudinem : quia creaturæ irrationales capaces non sunt beatificandi, ac proinde unionis, in qua beatitudo consistit. Circa

illam vero unionem ab aliquibus imaginatam, quam ultimo loco explicuimus, non est etiam cur hic immoremur : ostendimus enim in tract. de visione Dei disp. 1 dub. 5 prædictam unionem esso prorsus impossibilem : eo quod ponat in Deo imperfectionem forma» naturalis, et subordinationem ad potentiam creatam, de quo iterum redibit sermo 2, 2 in tract, de Charit. el 3 p. q. 9 in tract, de scientia Christi. Similiter nec in unione, quæ est per gratiam saltem nisi aliquid addatur' aliquis posuit beatitudinem : quia etiam talis unio reperitur in nondum beatis. Superest igitur duplex alia unio : videlicet in ratione objecti, et per modum illapsus : et de hac agendum est in hoc dubio, de illa vero in subsequentibus.

§ n.

Deciditur dubium ex communi Theologorum placito. ¶

7. Dicendum ergo est, Beatitudinem formalem nullatenus consistere in unione Dei per illapsum cum anima beati, ac proinde neque esse divinam essentiam, ut ei intime illapsam. Hæc conclusio communis est inter Theologos tam antiquos, quam juniores, uno excepto (si verum est oppositum tenuisse, de quo infra) Henrico Gandavensi, contra quem agunt Scot., Dur., CapreoL, Deza, Sotus, et alii scholastici in 3 dist. 49; Medina, Alvar., Curiel, Lorca, Vasq., Montes, et fere omnes expositores D. Thom. cum ipso Ang. Duct, in hoc loco. Ex quibus aliqui existimant diffinitam esse a Benedicto XII in quadam extravagant!, quæ refertur a Castro verbo *Beatitudo* hæresi G ubi dicit Pontifex: *Animas esse beatas visione, ac fruitione divinæ essenliæ*. Et quamvis fere omnia, quæ in sequentibus dicemus, ostendentes beatitudinem esse operationem elicitam ab ipso beato, et in intellectu ejus receptam, evidenter prædictam assertionem convincant, militant etiam pro ea speciales rationes.

Prima, et principalis est, quam D. Inii. Thom. tangit artic. 1 hujus quæst. quæ potest reduci ad hanc formam. In illa unione consistit beatitudo, per quam Deus habetur, et possidetur a beato tanquam bonum ipsius ; sed non est hujusmodi unio per illapsum : ergo, etc. Minor probatur : quoniam Deum illabi in animam, nihil

nihil aliud est, nisi operari in ea conservando, et quasi manutendo ejus *esse*, ne abeat in nihilum, ut num. 4 vidimus : sed in hoc potius Deus continet et possidet animam, quam ah illa possideatur, et habeatur, ut ex se liquet : ergo, etc.

Confirmatur : id, quod est beatitudo formalis habet se ut forma efficiens, et informans beatum, iliumque intrinsece denominans : divina autem essentia, ut illapsa, nequii se habere tanquam formalis : alias veniret in compositionem cum creatura, recipereturque in ea tanquam in subjecto : sed tantum se habet ut agens, el efficiens juxta dicta num. citato ; ergo in illa quantumvis intime illapsa, non potest consistere prædicta beatitudo.

8. Secunda ratio desumitur ex eodem D. Thoma q. præced. art. 4 quæ sic potest efformari. Beatitudo habet rationem finis, et hoc modo ad beatum comparatur : sed divina essentia, ut illapsa, non se habet ut finis ; sed magis ut principium : ergo in ea non consistit beatitudo. Major constat : omnes enim nomine *bealiludinis* ultimum finem hominis intelligimus. Minor autem videtur perspicua ; quoniam uniri Deo per illapsum, nihil aliud est, quam uniri in ratione agentis intra terminos essenliæ rei, atque adeo per modum activi principii.

Confirmatur : nam uniri in ratione finis est uniri formaliter in ratione objecti : finis enim non unitur, neque linalizat, nisi ut cognitus, et attactus per aliquam operationem : et ideo ea solum respiciunt finem formaliter, quæ habent intellectum, et voluntatem, ut in præced. tract, disp. 2 dub. 7 diximus : atqui unio perillapsum non est in ratione objecti, sed in ratione agentis, et principii, ut dictum est : ergo, etc.

9. Tertia ratio est (desumpta similiter exD. Thoma 3 cont. Gent. cap. 2G) quia unio Dei per illapsum est communis omnibus rebus, sicut modus existendi per essentiam ratione immensitatis : unio autem, in qua consistit beatitudo, debet esse propria solius rationalis creaturæ : nam hæc dumtaxat capax est beatificandi : ergo non consistit in unione per illapsum.

Nec refert, si occurras ex doct. Henrici omnes hujusmodi rationes procedere de illapsu communi, et universalissimo, quam Deus habet in omnibus rebus, secundum quod est illarum principium : non autem de quodam speciali illapsu, *limant. Curs, lheolog, tom. V.*

per quem divina essentia intime penetrat animam, et illam quodammodo deificat, et in se transformat. Quemadmodum in ffo candenti taliter ignis penetrat materiam illam, ut tota ignita appareat, et quasi in ignem conversa, etiamsi formam substantialem ferri non amittat. Talis autem est illapsus beatificus, in quo anima beata etiamsi in propria specie, et substantia permaneat, ita deificatur, divinitateque ipsa afficitur, ut nihil in ea appareat nisi divina forma, et divinæ dispositiones, ut loquitur Henric.

10. Non itaque hoc refert : quoniam hic particularis illapsus, ut ab isto auctore describitur, vel est impossibilis, et pure imaginarius : vel non est immediatus illapsus divinæ essentiae, ac proinde nec ad præsens conducit. Hoc autem sic ostendetur : nam seclusa unione hypostatica, et illa, quæ est in ratione objecti, impossibile est aliter Deum uniri cum creatura, quam per modum principii efficientis. Etenim prædicta unio fieri debet in aliquo genere causæ, ita quod Deus se habeat, ut causa, et creatura, ut effectus, causalitas vero sit ipsa unio, vel eam fundet : aut ergo in genere causæ finalis ; et hæc unio coincidit cum unione per modum objecti : quia finis, ut finis non unitur, nisi tanquam objectum movens, et alliciens, ut in confirmatione 2 rationis dicebamus : neque ejus causalitas exercetur immediate in substantia animæ, sed in potentiis : estque omnino idem ac actus ipsarum potentiarum, ut alibi diximus, ac proinde aliquid creatum. Et ob eandem rationem non fiet prædicta unio in genere causæ formalis extrinsecæ : quia causa formalis extrinseca est fere eadem cum causa objectiva, ejusque unio, et causalitas est in ordine ad potentias, et actus, seu habitudine, mediis quibus objecta, et termini respiciuntur : neque potest substantiam ipsam immediate afficere. Superest causa materialis, et formalis intrinseca. Et quidem de priori non potest verti in dubium, quin Deo repugnet sic uniri, propter imperfectiones, quæ sunt de ratione materiæ. Quas etiam, aut similes imperfectiones includi in causa formali intrinseca ostendimus in tract, de visione Dei disp. cit. dub. 5; forma enim intrinseca venit in compositionem cum materia, et est aliquid incompletum, et pars compositi ex utraque coalescentis, quæ omnia nequeunt ab imperfectionibus absolvi : videantur

DE BEATITUDE

qua? ibi diximus. Delinquitur ergo, quod si Deus immediate substantia· anima' unitur sicut lit per illapsum, talis unio ad solum genus causa? efficienti pertineat, sique unio agentis ad passum icproiible, quod Deus in tali unione tantum se habeat, ut principium continens, et conservans substantiam rei; non autem, ut finis possessus, mulloque minus, ut acmans, et informans.

Exem-
ptura
imigi-
Mriôm.

11. Exemplum vero ferri candentis, si applicetur immediate divinæ essentia', est pure imaginarium : Quia purissima i la substantia est omnino impermixtibiLs, et immutabilis, atque adeo incapax, ut aliquid ab ea immutetur, aut informetur : tantumque potest per se ipsam uniri, vel in ratione speciei intelligibilis cum intellectu : ubi imperfectiones formæ naturalis secluduntur, juxta ea, quæ diximus de visione Dei, disp. 2; vel in ratione subsistenti», quæ est uniri per modum termini : qualis est unio hypostatica.

Quo
peto

Diximus, *si immediate applicetur divin# essentia*:. Quia non negamus animam per gratiam quadam ratione deificari, et divinizari, transformarique quodammodo in Deum. Sed hic effectus non præbetur immediate a divina essentia sicut a forma, sed ab ipsa gratia, qua? est ejus participatio : et reddit nos Deo affines divinæque naturæ consortes. — Adde, quod sicut in prædicto exemplo, quod immediate afficit substantiam ferri, non est ipsa substantia ignis, sed calor, et candor ab igne producti, quæ sunt ignis quædam participationes : ita (ut exemplum sit ad rem) quod immediate afficit substantiam animæ, non debet esse divina substantia, et essentia, sed quid ab ea productum, et ejus participatio, cujusmodi est gratia sanctificans.

Eusio

Nec refert, si secundo dicas, ex hac doctrina solum haberi beatitudinem non consistere in illapsu Dei immediato : secus in illapsu mediato, per quem medio aliquo effectum productum in ipsa substantia animæ, qualis erit gratia Patrie consummata, Deus, antecederet ad unionem cum potentiis tali substantia uniatur.

Refelli-
tur.

12. Nam contra est primo, quod adhuc gratis hoc admissum, non habetur id, quod in hoc dubio excludere intendimus: scilicet beatitudinem formalem consistere immediate in divina essentia ut illapsa ; sed ad summum habetur consistere in illo effectum, medio quo dicitur *illabi*. De quo

elVôctu. an sit operatio, vel habitus, et un in substantia anima?, vel in potentiis rci- piatur, dub. seq. constabit. — Diximus *gratis hoc admissum*, etc., quia re vera non csl concedendum, beatitudinem consistor»? proprie, et formaliter loquendo in aliquo Dei illapsu, sive mediato, sive immediato. Et ratio est. quum tradidimus, quia in quolibet illapsu proprie dicto Deus, ut illapsus solum consideratur, ut exerçons rationem principii, et sub hac ratione terminat beatitudinem rei. in quam dicitur *illabi* : tantumque est discrimen, quod in illapsu immediato consideratur, ut principium solius substantia⁴, et ut immediato in eam influens, in illapsu vero mediato consideratur, ut principium alterius effectus, quem in tali substantia conservat, vel producit : constat autem beatitudinem non consistere in habitu ad Deum, tanquam ad principium cujuscumque effectus, sed tanquam ad objectum, vel finem, ut n. 8 diximus. Quod adeo verum est, ut licet effectus, medio quo fieret illapsus, esset illemet in quo vera sententia constituit beatitudinem, adhuc non est concedendum, consistere in tali illapsu formaliter loquendo. Nam adhuc respectu illius effectus Deus, ut illapsus tantum se haberet, ut principium : et ideo quod talis effectus esset beatitudo, non haberet ex isto capite, sed quia aliunde attingeret etiam Deum, ut objectum, et finem; nd quam beatitudinem habitu propria illapsus haberet se præsuppositive, et quasi de materiali. Et propterea quamvis Deus de facto illabatur in intellectum beati producendo in illo visionem beatificam, in qua beatitudinem consistere dicemus, non tamen consistit in ea, qua ratione est terminus prædicti illapsus, respicitque Deum ut principium, sed quatenus est attingentia ipsius Dei, ut objecti, et finis. Et quamvis hæc attingentia non esset nisi præsnpposito prædicto illapsu ; alia tamen habitu est, et aliter Deum respicit pnedicta attingentia, ab habitu illapsus.

Alia etiam ratione solet probari ah ali-
quibus nostra conclusio : ex eo nimirum, quod in Patria non datur aliquis novus illapsus Dei in substantiam animæ, præter illum, qui datur in via media gratia justificante : in quo illapsu, prout in via, perspicuum est non consistere beatitudinem. Sed nos hanc rationem consulta prætermittimus : Tum quia verius judicamus, Deum novo modo illabi in animas beatorum

A'ô
ñ
w.

DISP. I, DUB, I.

Itoniorum producendo non quidem novam qualitatem a gratia eondislinctam, sed novum, et intrinsecum modum, ratione cujus gratia illa dicitur *consummata*, red-diturque inamissibilis, et talis perfectio-nis, ac status, ut emanet ab ea lumen gloriæ, et visio beatifica, prout in tract, ile Gratia et. de Charitate latius dicemus. Tum etiam, quia rationes, quibus uti sumus, universaliores sunt; et sive detur prædictus novus illapsus : sive non, in-tentum convincunt.

§ III.

Refertur opinio Henrici Gandavensis : et argumenta pro ea diluuntur.

Oppositam sententiam, videlicet Beati-tudinem formalem non esse aliquid crea-tum, sed ipsam divinam essentiam, ut illapsam in animas beatorum, et eis im-mediate unitam antecederet ad unionem cum potentiis, tribuunt fere omnes Theo-logi tam antiqui, quam juniores Henrico de Gandavo quodlib. 13 q. 12, ubi adeo obscure, et mystice loquitur, ut non sit fa-cile sensum ejus deprehendere. Ex quo fortasse desumpsit occasionem P. Vasquez ad asserendum prædictum auctorem in ea sententia non fuisse, immeritoque ei a Theologis imponi, quasi mentem illius primus ipse calluerit. Certe et nos legimus Henricum, et quantum ex ipsius ve,rbis colligere potuimus, prædictæ sententiæ suffragatur. Tum, quia initio illius quæs-tionis præmittit Philosophos idcirco beati-tudinem in operatione constituisse, quia non noverunt (inquit) verum hominis bo-num, et verum ejus finem. Sentit igitur contra Philosophos beatitudinem non esse in aliqua operatione creata collocandam. Tum etiam, quia licet non neget poten-tias, intellectum scilicet, et voluntatem mediis suis operationibus beatificari : ait tamen beatitudinem istam potentiarum se-cundariam esse, et minus principalem : principalem vero, et primariam, qui est Deus, ipsam animam antecederet ad suas potentias immediate perficere. Unde in line quajstionis citatæ sic ait : *Dico igitur, quod Bealiludo principalius perficit essen-tiam animæ, quam potentias: quia in illa principalius habetur Deus, qui csl finis, et beatitudo, quam in potentiis; quia illam perficit quodammodo per suam essentiam; potentias aulem non nisi per illarum opera-*

Hones terminatas ad ipsam essentiam sub ratione veri, et boni, etc. En quomodo bea-titudinem principalius collocat in illa per-fectione, qua Deus per se ipsum perficit essentiam anima; antecederet ad ejus po-tentias, et operationes : quæ non potest osse alia, nisi per modum illapsus.

13. Sed quidquid sit de hoc (neque enim nostrum est pro Henrico, vel contra illum laborare : viderique possnnl Curiel, et Lorea locis citat, et /Egidius a Present, libr. 4 quæst. art. et § 1) probari potest prædicta sententia : quia sæpe sancti Pa-tres affirmant, Deum esse nostram beati-tudinem, vitam æternam, etc. ut videre est apud Augustin, tract. 26 in Joan. lib. D. Acg. 19 de. Civit. Dei, cap. 26 necnon apud Boetium 3 de Consol, prosa 10 ubi dicit, Roéi. quod Beatitudo est *ipsa divinitas*; et ex hoc concludit, quod *omnis beatus est Deus* : et D. Thom. in 4 dist. 49 q. 1 art. 2 D.Tfeom. quæstiunc. 1 absolute concedit, Deum esse beatitudinem. — Nec videntur satis expli-cari hæc testimonia de heatitudine objec-tiva. Quia sancti Patres loquuntur de hea-titudine absolute, et sine addito. Beatitudo autem absolute sumpta, stat pro formali; objectiva vero non nisi cum addito potest sic appellari.

Respondetur nihilominus sustinendo in-sinuatam solutionem : valde enim frequens est apud Patres, nomina actuum absolute, et sine addito objectis tribuere : juxta illud Symboli Athanasii : *Hæc est fides Catholica*, D.Atha nas. *quam nisi quisque crediderit*, etc. et in sa-cra Scriptura passim hoc reperitur, ut vi-dere est Genes. 49 ubi Christus appellatur *desiderium collium ælcrnorum* : quia erat Ge- nes. 49. objectum desiderii antiquorum Patrum. Et Psal. 17, Deus dicitur *laus noslra*, idest Psal.17. objectum nostræ laudis. Habacuc 3 res au- nabac.3. dita appellatur, auditio : *Audivi auditionem luam*. Atque hujusmodi innumera loca re-periuntur. Ex quo lit, quod licet in rigore scholastico non sit absque distinctione concedendum, beatitudinem esse aliquid increatum : quia talis locutio in prædicto rigore supponit pro formali : tamen juxta morem dogmaticum Scripturit», et sancto-rum potest, et debet prædicta locutio abso-lute admitti. Ad testimonium Boëtii res-pondetur, beatitudinem nostram dici *divinitatem*, non per essentiam, sed per participationem : sicut omnis beatus est per participationem Deus : et sicut ipsa beatitudo Dei est divinitas per essentiam. Ita exponit prædictum testimonium D.

Thomæ in præsentī artic. i ad primum, et in 3 an. 2 cit. quæstiunc. I ad I ; locus autem ipsius 1). Thomæ intelligitur de l»ealitudine objectiva, ex qua causatur in nobis beatitudo formalis, ut ipse ibidem se explicat.

meet. 14, Secundo probatur : quia beatitudo est summum hominis bonum : alias non satiare totum ejus appetitum : sed nulla res creata est summum bonum; ergo beatitudo non est aliquid creatum.

f confit- '1 ' ConGrmatur : nam beatitudo est ultimus finis creature rationalis, et ultimum ab ea dilectum : id autem, quod a nobis tanquam finis ultimus ordinate diligitur, est solus Deus : ergo ipse dumtaxat potest esse nostra beatitudo.

9 confir- matio. Confirmatur secundo, quia si beatitudo est aliquid creatum, debet esse accidens, et non substantia, ut ex se liquet : sed nullum accidens potest esse finis creature rationalis, cum sit in ea imperfectius, et ignobilius : ergo neque illius beatitudo.

Eoenalir. Ad argumentum respondet Angelic. Doct. in 4 quæstiunc. nuper citata, et I quæst. 26 art. 3 ad I his verbis : *Dicendum, quod Beatitudo quantum ad objectum est summum bonum simpliciter : sed quantum ad actum in creaturis beatis est summum bonum non simpliciter, sed in genere bonorum participabilium a creatura.* — Secundo respondet idem D. Thom. in præsentī ad 2 quod beatitudo dicitur summum hominis bonum, non formaliter, et ut *quod*, sed possessive, et ut *quo*, in quantum est adeptio, et possessio summi boni.

15. Ad primam confirmationem dicendum est, beatitudinem non esse absolute ullimum finem hominis, neque ultimum dilectum simpliciter : sed solum respectu amoris concupiscentia qui est proprius amor beatitudinis : atque adeo inter bona concupiscibilia dumtaxat : quæ eo ipso, quod tali amore diliguntur, ordinantur ab amante in seipsum. Ultimum autem dilectum absolute, et finis omnino ultimus est. quod ultimo diligitur amore amicitia : ita ut in nullum aliud ordinetur; sed omnia referantur in ipsum. Et hujusmodi est solus Deus, non qua ratione est bonum nostrum, et a nobis concupitum ; sed quatenus est summe bonus in se : qua ratione diligitur amore perfectio charitatis, quæ est altissima amicitia hominis ad Deum. Solutio est D. Thom. quæstiunc. citat, ad 3 ubi sic ait : *Dicendum, quod duplex est diligibile : unum, quod diligitur per modum*

benevolentia, quando volumus bonum dicere propter se ipsum : sicut diligimus «miros, etiamsi nihil eis nobis debeat occidere. Aliud, quod diligitur dilectione concupiscentia, et hoc est vel bonum, quod in nobis est, vel quia ex eo in nobis aliquod bonum fit : sicut diligimus delectationem, vel vinum in quantum facit delectationem. Quidquid autem diligitur dilectione concupiscentia, non potest esse ultimum dilectum, cum ad bonum alterius referatur, ejus scilicet, cui concupitus' : sed illud, quod diligitur amore benevolentia, potest esse ullimum dilectum. Beatitudo ergo creata, quæ nobis est, non diligitur, nisi dilectione concupiscentia. Unde ejus dilectionem referimus ad nos : et per consequens referimus eam in Deum, cum et nos in Deum referre debeamus : et ita non potest esse ultimum dilectum. Est tamen ullimum concupitum, ex hoc ipso, quod est maximum bonum, quod nobis in conjunctione ad Deum provenit : et ideo dicitur esse propter se quæsitum, vel desideratum : utrumque enim importat aliquid ullimum in his, quæ diliguntur amore concupiscentia. Etsi enim Deus concupiscatur, tamen idem est concupiscere Deum, et maximum bonorum, quod nobis ex Deo provenit ; sicut idem est concupiscere vinum, et effectum vini in nobis, puta delectationem.

Ad secundam confirmationem respondet in solutione ad 5 : *Dicendum, quod quamvis omne accidens in quantum hujusmodi, sit substantia ignobilius, tamen aliquod accidens quantum ad aliquid potest esse substantia dignius. Potest etiam accidens considerari dupliciter. Uno modo secundum quod inhæret subjecto, ex quo habet rationem accidentis : et sic omne accidens substantia indignius est. Alio modo potest considerari in ordine ad aliquid extra : et sic aliquod accidens potest esse substantia nobilius, in quantum per ipsum substantia aliqua conjungitur alicui nobiliori se : et hoc modo beatitudo creata, et gratia, et hujusmodi, sunt aliquid nobilius natura animæ, cui inhærent.* — Adde, quod substantia cum sit ens absolutum, non ordinatur per se ipsam ex natura rei ad finem, qui est beatitudo. sicut nec ordinatur ad operationem, sed mediis suis potentiis, seu habilibus, quæ sunt similiter accidentia. Unde quod attinet ad vim hujus confirmationis, salis esset, quod id, in quo consistit beatitudo, sit nobilius prædictis potentiis, et habitibus, quamvis esset ignobilius ipsa substantia. Diximus,

net, ele. quia non diffinimus, accidens supernaturale, qualo est beatitudo, esse absoluto minus perfectum, quam substantia animæ.

Ar
1.11. 3

Ili. Tertio arguitur pro prædicta sententia. Id, in quo consistit beatitudo, debet esse perfectissima unio creaturæ cum Deo, sed perfectior est unio per illapsum, quam illa, quæ est in ratione objecti : ergo non in hac, sed in illa debet consistere. Minor probatur : quia Deus per illapsum unitur immediate per suam substantiam substantiæ animæ : et ita est unio quasi substantialis : in ratione vero objecti non unitur, nisi media operatione ipsius animæ quæ est accidens : et ideo ipsa unio est accidentalis : ergo, etc.

Solvitor.

Despondetur maiorem esse falsam : quia unio hypostatica est perfectissima omnium excogitabilium, et tamen beatitudo animæ Christi non consistit in tali unione, ut omnes Theologi fatentur. Aliunde ergo venari debet natura beatitudinis, quam ex sola perfectione unionis (ut sic dicamus) cutitativa. Ex eo scilicet, quod sit unio propria solius creaturæ rationalis, quæ sola capax est beatitudinis, et ex eo, quod sit unio per modum consecutionis, et possessionis ipsius Dei in ratione finis : quæ nec unioni per illapsum, neque adhuc unioni hypostaticæ proprie conveniunt : sicut conveniunt unioni, quæ est in ratione objecti, ut ex dicendis in sequentibus amplius constabit.

DUBIUM II.

Utrum beatitudo formalis consistat in aliquo habitu ; an vero in actuali operatione?

Si semel beatitudo formalis non est divina essentia immediate unita beato, oportet, quod sit aliqua forma creata recepta in ipso ; perficiens immediate vel substantiam animæ, vel potentias, scilicet intellectum, aut voluntatem ; sola enim pars rationalis capax est beatitudinis. Quæcumque autem sit talis forma reducenda erit ad genus habitus, vel operationis : quoniam res spiritualis his dumtaxat formarum generibus habet esse perfectibilis. Et quia habitus perficiens immediate substantiam animæ ex diverso cap. postulat excludi a ratione beatitudinis, ac habitus operative qui perficiunt immediate potentiam, claritatis gratia seorsim de utrisque dicemus.

Statuatur et probetur prior assertio.

17. Dicendum est primo, nullum habitum receptum immediate in substantia anime posse esse formalem beatitudinem. In hac assertione conveniunt fere omnes Theologi, quos dub. p. neced. retulimus. Eamque convincunt plura testimonia, quæ in sequentibus adducemus ad ostendendum prædictam beatitudinem consistere in operatione intellectus. Ut autem rationibus probetur, animadvertendum est omnem habitum, vel esse in ordine ad operari, vel in ordine ad esse : hæc enim duo sunt, quæ natura per se primo intendit et ad quæ ordinat tam habitus, quam potentias. Cum autem substantia creata non sit immediate operativa (ut ostendunt N. Complut. 2 Physic, disp. 10 q. 4) inde est, quod nullus habitus in substantia anime immediate receptus, potest esse institutus perse primo ad operandum ; sed tantum ad essendum. Non quidem in ordine naturali : quoniam in hoc ordine ipsa natura et forma substantialis absque alia dispositione est sufficiens principium sui esse ; sed in ordine supernaturali, ad quem natura creata propria virtute non attingit. Et ideo, ut in prædicto ordine habeat esse simpliciter, debet elevari per aliquam participationem naturæ divinæ, quæ sit principium esse deifici et supernaturalis. Hæc autem participatio non aliter potest fieri nisi media gratia sanctificante, ut concedunt communiter Theologi : unde, hæc sola potest esse habitus in substantia animæ immediate receptus. Quicumque vero alii habitus spirituales assignari possunt respiciunt immediate operationem : et ita eorum subjectum non erit immediate substantia, sed potentia operativa. Hoc supposito,

Prima ratio prædictæ assertionis desumitur ex D. Th. in 4 dist. 49 q. 4 art. 5 potestque ad hanc formam redigi. Habitus receptus in substantia animæ præsupponitur ad beatitudinem : ergo non est ipsa beatitudo. Consequentia liquet. Antecedens vero probatur : nam beatitudo supernaturalis supponit subjectum, quod beatificat constitutum in esse supernaturali : aliter enim inter beatitudinem et suppositum beatificabile non servaretur debita commensuratio et proportio : sicut beatitudo naturalis supponit in subjecto

N.Com-
plut.

t-r

i

i

DE BEATITUDINE.

beatificabile *esse* naturale sibi proportionatum : ergo etiam debet præsupponere habitum supernaturalem, a quo est tale *esse*. Cum igitur in substantia anima non sit alius habitus, nisi qui ordinatur ad tribuendum supernaturale, ut ex notabili præsupposito liquet, consequens est, quod huiusmodi habitus supponatur ad beatitudinem ; non autem sit ipsa beatitudo.

CteſF-
aliwr

Confirmatur : quia in ordine naturali prius est esse, quam beatum esse et forma tribuens *esse* naturale, quam forma constitutiva beatitudinis naturalis : ergo in ordine supernaturali prius erit *esse* supernaturale et habitus tribuens huiusmodi *esse*, quam beatitudo supernaturalis . si igitur a substantia animæ non datur alius habitus, nisi qui ordinatur ad tribuendum *esse* supernaturale, consequens est, ut omnis habitus ibi existens beatitudinem præcedat; non vero sit ipsa beatitudo.

Effa-
ginnj.

Dices, substantiam animæ per se ipsam ratione potentiæ obediencialis esse sufficienter proportionatam ad recipiendam beatitudinem supernaturalem : sicut est proportionata ad recipiendam gratiam : et ita ex hoc capite, non erit necessarium, ut habitus dans *esse* supernatural, illam præcedat.

Imp3-
tnatur.

18. Sed hæc solutio nullius momenti est propter apertum discrimen inter gratiam, et beatitudinem. Etenim gratia cum ordinetur ad dandum *esse*, est prima forma, et natura ordinis supernaturalis creati : et ideo in hoc ordine nullam aliam debet præsupponere, sed tantum potentiam obediencialem, et capacem ex parte subjecti ad illam recipiendam. E contra vero beatitudo in illo ordine, in quo est beatitudo, est ultima forma, et ultima perfectio, sicut est ultimus finis : et ita ex propria ratione habet supponere *esse* illius ordinis. Unde si sit beatitudo supernaturalis, præsupponere debet *esse* supernaturale, quod perficiat, et habitum a quo tale *esse* confertur : nec aliter ex parte subjecti adeo capacitas, cum ea connaturalitate, quæ requiritur ad illam recipiendam, nisi mediante prædicto *esse*.

Confr-
untur
impu-
gnatio
duplici
animad-
versione.

Confirmatur, et explicatur, animadvertendo (ut loco cit. observat D. Thom. quod cum beatitudo sit assecutio summi boni, et valde perfecta, oportet esse maxime delectabilem : aliter non satiaret perfecte totum hominis appetitum. Ut autem sit hoc modo delectabilis. debet fieri con-

naturalis subjecto : valde enim ad delectationem conducit proportio, et connaturalitas inter recipiens, et receptum : et ita videmus, quod iuxta maiorem, vel minorem connaturalitatem formæ recipienda; consurgit major, vel minor delectatio ; etsi alio modo connaturalis fuerit sed .ut sic dicamus) innaturalis, potius generat tristitiam : ut cernitur in formis violentis, etiamsi alias sint perfectissima». Deinde observa, quod ut perfectio ordinis superioris fiat connaturalis rei ordinis inferioris, debet talis res prius elevari ad prædictum ordinem superiorem per aliam formam ejusdem ordinis. Quia si talis res in sua inferioritate permaneat, perfectio illa ordinis superioris, semper remanebit superior : et sic nunquam fiet ei connaturalis, ut ex se constat.

Hinc sequens deducitur confirmatio, quæ est etiam explicatio rationis Angelici Doctoris : Beatitudo supernaturalis nequit fieri connaturalis subjecto creato, nisi prædictum subjectum ad ordinem supernaturalem elevetur, et in illo constitutur, ut est per se notum : ergo forma, per quam constituitur, et habet esse in hoc ordine, præcedit necessario prædictam beatitudinem. Cum ergo talis forma sit habitus receptus in substantia animæ, consequens est, quod huiusmodi habitus necessario beatitudinem præcedat, ac proinde, quod non sit ipsa beatitudo. Qua ratione usus est Ang. Doct. loco cit. Dicitur ad probandum necessariam esse ad beatitudinem dotem visionis, seu luminis gloriæ : quia nisi prædictum lumen per modum habitus supponatur, visio beatifica non esset subjecto connaturalis : ac proinde, nec summe delectabilis, sicut requiritur ad beatitudinem. *Visio aliqua* inquit) *est delectabilis dupliciter ; uno modo ex parte objecti, in quantum id, quod videtur, est delectabilis. Alio modo ex parte visionis, in quantum ipsum videre delectabile est. Et quia operatio, in qua beatitudo consistit, debet esse perfectissima, ideo requiritur, quod visio ita sit utroque modo delectabilis. Ad hoc autem, quod ipsa visio sit delectabilis ex parte visionis, requiritur, quod sit facta connaturalis videnti per aliquem habitum, etc.*

19. Dices secundo probari hinc, quod beatitudo supponat habitum supernaturalem ; non vero, quod hic habitus sit ille, qui existit in substantia animæ, sed erit in potentia, qua elicitur ipsa beatitudo.

AÜ
en>n.

Sed

Frida-
Jdur.

Sed contra : Nam habitus supernaturalis existens in potentia ad eliciendam beatitudinem praesupponit habitum existentem in substantia : sicut potentia ipsa substantiam praesupponit : ergo admissio beatitudinem praesupponere illum priorem habitum, non est negandum, quod supponat hunc posteriorem. Deinde, quod aliqua forma sit, vel non sit connaturalis, desumi debet per ordinem ad aliquam naturam, Id enim dicimus *connaturalis*?, quod est juxta naturam rei, et ejusdem ordinis cum tali natura : ergo, ut forma supernaturalis, qualis est beatitudo, fiat connaturalis (modo in tract. de Vis. Dei disp. 2n. 160 a nobis explicato) subjecto creato, debet esse in tali subjecto naturae ordinis supernaturalis, per ordinem ad quam beatitudo, quae secundum se omnino excedit propriam subjecti naturam, ratione praedicta naturae supernaturalis modo possibili connaturalizetur. Cum igitur supernaturalis ista natura sit habitus in substantia animae receptus, tribuens ei *esse* supernaturalis, consequens est, ut beatitudo hujusmodi habitum omnino praesupponat. — Adde, quod si beatitudo praesupponit habitum existentem in potentia, existet ipsa in eadem potentia medio tali habitu, ac proinde non immediate in substantia animae.

20. Secundo probatur assertio; quoniam habitus receptus in substantia animae non potest esse alius, nisi gratia sanctificans ; sed gratia non est beatitudo, alias omnes justi essent beati ; ergo beatitudo non consistit in tali habitu. Majorem argumenti putat Suarez, non posse sufficienter probari. Cur (inquit) non potest Deus plures qualitates supernaturales infundere in substantiam animae ? Ita enim multi probabiliter censent characteres esse supernaturales qualitates inhaerentes substantiae animae, et perficientes ipsam formaliter : ergo eadem ratione erit Deo possibile alias qualitates similes, aut dissimiles animae infundere. Quod si hoc possibile est, quomodo ostendi poterit non ita fieri? Eo, vel maxime, quod in corporibus gloriosis ponunt Theologi quatuor dotes, quae vel omnes, vel plures sunt qualitates supernaturaliter perficientes corpus. Hæc ille disp. 6 sect. 1 punct. 2.

Surf7 Si tamen id, quod num. 17 animadvertimus, præ oculis habeatur, facile veritas illius majoris constabit. Quoniam habitus receptus in substantia animae, debet perse-

primo reapercere *esse* supernaturalis et institui propter tale *esse*; sed sola gratia est hujusmodi : ergo. Major videtur perspicua; nam praedictus habitus non est institutus ad dandum *esse* naturale ; sola enim forma substantialis potest esse principium istius *esse*. Neque etiam est institutus propter operationem : alias non subjectaretur in substantia animae, sed in potentiis, quae sunt per se primo ad operandum. Seclusis autem operatione, et *esse* naturali, non apparet excogitabile, propter quid praedictus habitus institutus sit, nisi ut tribuat *esse* supernaturale. — Minor autem suadetur ; quia *esse* supernaturale absolute, et simpliciter non potest aliunde provenire nisi a forma, quae in ordine supernaturali habeat rationem naturae; sicut *esse* simpliciter naturale non potest ab alio, quam a forma substantiali, quae in hoc ordine est natura, ortum ducere. Constat autem in ordine supernaturali solam gratiam habere rationem naturae, eo quod est participatio naturae divinae : ergo, etc.

Id quod dicitur de Characteribus, falsum omnino est : quia Character non recipitur immediate in substantia animae, sed in potentia cognoscitiva, ut docet D. Thom. 3 parte quaestione 64 articul. 4. Quod vero additur de dotibus corporis gloriosi, non est ad rem : quia qualitates in corpore non ponuntur praecise propter *esse*, aut *operari* per se primo, sicut ponuntur in anima : sed etiam, ut disponant corpus ad perfectam animae subjectionem ; ad quod deserviunt dotes, ut disp. 5 dicemus. — Adde (id quod observat bene Suarez loco citato)-quod quamvis de potentia absoluta non repugnaret infundi a Deo in substantia animae alias qualitates praeter gratiam ; de facto tamen infusas esse, absque fundamento aliquo asseritur : cum nulla sit necessitas talium qualitatum, neque aliquis Theologus illas agnoverit : sufficienter namque creatura spiritualis perficitur in ordine supernaturali posita gratia in anima, quae dat *esse*, et in potentiis virtutibus, quae tribuunt *operari*.

21. Secundo posset occurri negando, vel distinguendo minorem nostrae rationis; quia quamvis gratia viae non sit beatitudo, bene tamen gratia consummata patriae : unde gloria dici solet *gratia consummata*. Ex quo non iit, omnes Justos esse beatos : sed eos tantum, qui gratiae consummationem acceperunt. Verum hoc

Effu-
gium.Refuta-
Uir.

parvi momenti est: quoniam gratia via et Patriæ eadem omnino est, non solum specie, sed sæpe etiam numero: ergo si in via non constituit beatos, neque etiam constituet in Patria. Quod vero prædicta gratia sit. aut non sit gratia consummata (loquendo de consummatione intrinseca ipsi gratiæ. quæ est in eodem subjecto cum illa tantum addit distinctionem penes modum essendi : quatenus consummata vero informat animam inamissibiliter : non consummata vero informat amissibiliter. Certum est autem beatitudinem non consistere penes hunc modum essendi : posset enim saltem de potentia absoluta, esse in aliquo absque prædicto motu ; sicut in raptu Paulus fuit beatus et non inamissibiliter : ideoque non fuit perfecte comprehensor ; quia non sic objectum beatificum tenuit, quin posset amittere. Quod satis ostendit beatitudinem secundum suam essentiam non consistere in illo modo inamissibilitatis, sed esse novam formam, a gratia entitatively distinctam: quæ licet ex natura rei afferat secum inamissibilitatem, de potentia absoluta potest informare amissibiliter.

Diximus, loquendo de consummatione intrinseca ipsi gratiæ, etc. Quia si sermo sit de consummatione, quæ est per visionem beatificam, verum est beatitudinem consistere in tali consummatione (de hac enim accipiendum est, cum dicitur gloriam esse gratiam consummatam, supposito quod nomine y/onæ intelligatur formalis beatitudo, juxta id, quod q. præced. art. 3 tetigimus). Gæterum hujusmodi consummatio distinguitur entitative a gratia et est in distincto subjecto, scilicet in intellectu : et non est habitus, sed operatio actualis.

ObjM- 22. Nec refert, si objicias, quod perfectissimæ formæ, (scilicet est beatitudo, debetur nobilissimum subjectum ; sed nobilius subjectum est substantia animæ ; quam potentia : ergo beatitudo non in hac, sed in illa debet immediate existere. 10*
Diiuitur. — Respondetur majorem esse veram universalem : nam perfectior forma est anima rationalis, quam quantitas, et tamen illa subjectatur immediate in materia prima; hæc vero in toto composito, quod est longe nobilius. — Secundo respondetur beatitudinem non esse absolute perfectissimam formam, sed respectu subjecti, ut jam beatificabitur : subjectum autem, ut beatificabile includit gratiam, quæ est perfectior beatitudine, ut alibi ostendimus.

Linde sicut beatitudo non est perfectissima absolute, sed post gratiam, sic subjectum ejus immediatum non debet esse nobilissimum absolute, sed post, subjectum gratiæ, quod est substantia animæ : ad quod satis est, quod beatitudo recipiatur in intellectu, qui post animæ substantiam est nobilissimus.

23. Objicies secundo; quia si beatitudo non recipitur immediate in anima, sed in potentia operativa, necesse est tali potentia (quod de potentia absoluta non repugnat) anima non poterit beatificari ; e contra verum ipsa potentia separata ab anima poterit esse beata : hoc autem manifeste videtur absurdum ; quia quod glorificatur, sicut quod prædestinatur, justificatur, et meretur, non est potentia, sed anima, vel suppositum : ergo, etc. >3

Respondetur ita esse, quod seclusa ab anima ejus potentia intellectiva, non poterit beatificari. Neque hoc est inconveniens: quia licet quod glorificatur, ut quod, et absolute, sit anima, vel suppositum; sicut etiam suppositum est, quod meretur, et operatur, eo quod operationes, et passiones suppositorum sunt; id tamen non habet nisi mediantibus potentiis : et ideo sicut seclusa potentia non posset, operari, nec moveri ; ita nec posset beatificari. — Secundum autem inconveniens nequaquam debet admitti; quia beatitudo est operatio vitalis, et ideo petit elici non nisi a potentia vitali; potentia autem separata ab anima (esto id esset possibile) non remaneret vitalis : quia non remaneret conjuncta principio vitæ, quod est ipsa anima, in qua conjunctione vitalitas potentiæ consistit. B.

§ II.

*Posterior assertio duplici ratione citatur.
D. Thomæ fulcitur.*

2 i. Dicendum est secundo formalem beatitudinem non consistere in aliquo habitu operativa, sed in ipsa actuali operatione. Hac est conclusio I. Thom. art. 2 et in 1^a dist. 49 q. 1 art. 2 quæstiunc. 2, necnon quodlib. 8 art. 19 et aliis in locis. Desumiturque ex sacra Scriptura, in qua beatitudo non per modum habitus, sed per modum actus secundi significatur. Joan. 17 : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te*, et epLst. 1 c. 3 : *Videbimus eum siculi est*. Matth. 5 : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*,

dtbunl, nt alibi stepe. Deumilur etiam ex
 r.-l'. Phil. 1 Eth. c. 1 et 7, ubi agens de beati-
 tuiliue naturali dicit osse operationem se-
 cundum virtutem perfectam, et lib. 1 c. 6
 sic inquit : *Diximus itaque felicitatem ha-*
bilum non esse, et subdit rationem : *Ines-*
sd enim dormienti per vilam plantarum
vila viventi, el in calamitatibus maximis
consliluto. Untie prædictam assertionem
 hinrJ citata ubi Richard, art. 1 q. 4, Scot. q. 2,
 Durand, q. 4 conclus. 1, supplementum
 Gabriel. Gabriel. q. 2 ari. 2, Capreol. q. 1 art. 1,
 Hispal. q. 1 art. 1 conci. I, Sotus q. 1
 art. 2 conci. 1, expositore D. Thom. in
 St præsentī ärt 2, ubi Conrad. Med. difii-
 ûneJ. cull. 2, Curiel. 3, Alvar, disp. 17, Greg.
 Marl. dub. 2, Mont. disp. 3 q. 3, Lorca,
 irt. disp. 14 memb. 2, Vasq. disp. 8 c. 3,
 mom. guar (ljSp y, sect 2, et plures alii. Nec
 vnq.' desuni qui existiment diffinitam esse in
 Sbw. extrav. Bened. XII cujus dub. præced.
 meminimus. Favet etiam Clementina *Ad*
nostrum de hæret. et Concil. Florent, in
 litteris sanctæ unionis.

l ratio. Prima vero, et principalis ratio adduci-
 tur hic adivo Thoma, quæ potest sic pro-
 poni. Beatitudo debet esse ultima hominis
 perfectio : atqui nullus habitus operativus
 potest efse ultima perfectio, sed hoc pro-
 prium est. solius actualis operationis : ergo
 non in prædicto habitu, sed in operatione
 consistit. Major supponitur a D. Thom.
 quia est fere per se nota : cum enim beati-
 tudo sit finis ultimus, debet esse talis con-
 ditionis, ut non ordinetur ad aliud, nec sit
 ulterius perfectibilis ; nam quod perfecti-
 bile est, ordinatur ad suam perfectionem,
 et ita non est ultimum. Quod si beatitudo,
 eo quod est finis ultimus, non ordinatur
 ad aliud, nec est ulterius perfectibilis, erit
 utique perfectio omnino ultima. Minor
 vero probatur : quoniam habitus operati-
 vus ordinatur ad operationem, et perficitur
 suo modo per illam, sicut potentia per ac-
 tum : ipsa vero operatio (praecipue si sit
 immanens, de qua nunc loquimur) ad ni-
 hil aliud ordinatur, neque per aliud perfi-
 citur : ergo ipsa, non vero praedictus ha-
 bitus est ultima perfectio.

25. Nec refert, si objicias, quod vel D.
 Thom. in hac ratione intendit beatitudi-
 nem esse perfectionem ultimam ordine
 generationis, eo quod postremo in execu-
 tion advenit : vel esse ultimam ordine
 ut sic dicamus) perfectionis, quia est ma-
 xima perfectio, prop' er quam omnia alia

appetuntur ? Non primum : alias cum or-
 dine generationis posterior sit actus vo-
 luntatis, quam actus intellectus, conclu-
 deret prædicta ratio, beatitudinem non in
 hoc, sed in illo consistere : cujus opposi-
 tum dub. 4 ostendemus. Si vero secun-
 dum dicatur, restat probandum assump-
 tum : quia tenens oppositam sententiam
 negabit operationem, et actum secundum
 esse perfectiorem habitu, ac proinde modo
 illo ultimorem.

Respondetur ergo, neutro modo sumi Sohitur.
ultimum a Div. Thoma ; sed pro eo, quod
 est ultimum ordine (ut ita dicamus) ac-
 tuationis (quamvis hoc reipsa coïncidât
 cura ultimo ordine perfectionis) quia sci-
 licet ita actuatur, et perficitur, ut non sit ab
 alio perfectibile, nec remaneat secundum
 se ulterius actuandum. Quo pacto mani-
 festum est solum actum secundum, non
 vero habitum esse perfectionem absolute
 ultimam. Et hoc sufficit ad præsens, nam
 quod sic sit ultima perfectio, non est ne-
 cesse, ut ordinetur ad aliud, vel appetatur
 propter illud ; sed potest appeti præcise
 propter se : quod sufficit, et requiritur ad
 Beatitudinem. Et esto ex vi hujus rationis
 non habeatur beatitudinem consistere in
 actu intellectus, potius quam in actu volun-
 tatis, quia in ordine actuationis uterque
 est ultimus ; habetur consistere in actu
 secundo, et non in habitu, quod est in-
 tentum hujus dubii, et D. Thom. dum
 prædicta ratione utitur. Quod vero præ-
 dictus actus secundus debeat esse intel-
 lectus, et non voluntatis, probat art. 4
 duabus aliis rationibus, quas dub. 4 ex-
 pendemus.

1

2G. Sed urgebis, quod modo explicato Replica,
 neque etiam operatio est perfectio omnino
 ultima ; quandoquidem ordinatur ad ob-
 jectum, et est propter ipsum ; ergo si ratio
 adducta est efficax, convincit beatitudinem
 non consistere in operatione. Responde- Enerva-
 tur beatitudinem formalem solum dici
 ultimam inter perfectiones intrinsecas
 beato ; quo paco dumtaxat habet etiam
 osse linis ultimus, scilicet per modum fi-
 nis intrinseci, Hoc autem modo operatio
 bone potest diei ultima, quamvis ordinetur
 ad objectum, quia hoc tantum est linis, et
 perfectivum extrinsecum. — Adde, quod li-
 cet operatio voluntatis sit propter objec-
 tura, et hac ratione non sit omnino ultima ;
 operatio tamen intellectus, in qua beati-
 tudo consistit, non est propter objectum
 tanquam propter finem : sicut nec proprie

est actio humana, sed constituit una cum
objecto ultimum concupitum a voluntate.

2 asser
lio.

27. Secundo probatur assertio : quoniam beatitudo formalis cum sit ultimus finis hominis intrinsecus, consistere debet in perfectissima conjunctione ad Deum, qui est finis extrinsecus; sive .quod idem est' in illa forma, quæ hominem maxime Deo, ul fini extrinsece conjungit, et unit, sed homo magis unitur Deo per operationem, et actum secundum, quam per habitum : ergo. etc. Minor, in qua sola potest esse difficultas, probatur animadvertendo, duobus modi pqsse creaturam rationalem Deo uniri vel per modum similitudinis, qua ratione illa erit Deo magis unita, quæ fuerit ei similior. Vel attingendo immediate ipsum Deum, tanquam objectum, vel terminum. Utroquo autem isto modo major est unio per operationem, quam per habitum operativum. Quod de primo sic palet. Cum enim Deus sit actus purissimus omnem potentialitatem excludens, id (cæteris paribus erit ei similius, quod fuerit actualius : constat autem actum secundum actualiorem esse, quam habitum. De secundo vero modo unionis ;qui magis ad praesens conducit. facilius suadetur ; quoniam habitus non attingit objectum, neque unit cum eo, nisi per ordinem ad actum in quantum est principium elicilivum actus : ergo intimius, et immediatius attingit ipse actus, ac proinde perfectius cum eo unit. Adduxilque totam hanc rationem D. Thom. distinet, et quæsluac. citat, ubi sic ait : *Dicendum, quod sicut ex dictis patet, ullimus finis rei in ipsa re acceptus, est id, per quod conjungitur suo fini exteriori : Deo autem, qui est ullimus finis rerum, res dupliciter conjungi possunt. Uno modo, per modum assimilationis, ul sic dicatur illa res esse Deo conjunctissima quæ est ei simillima : et secundum hoc oportet, illud, in unaquaque rc esse ultimum ejus finem, secundum quod maxime Deo assimilais : unumquodque autem secundum hoc ad Dei similitudinem accedit, quod est in actu; recedit vero secundum quod esi in potentia : et ita illud, per quod res maxime est in actu, esi ejus ullimus finis. Alio modo pertingendo [ad ipsum Deum, quæ quidem conjunctio soli crealuræ rationali esi possibilis, quæ polesl ipsi Deo conjungi per cognitionem, el amorem : eo quod Deus est objectum operationis ejus, non autem operationis alicujus alienus crealuræ. Quocumque autem modo consideretur ultimus*

perfectio hominis, quæ est ejus finis, oportet eam ponere in genere actus. Si enim consideremus modum conjunctionis ad Deum, quæ est communis omnibus creaturis, cum res magis sit in actu, secundum quod operans, quam secundum quod es. potens operari, erit ultima perfectio uniuscujusque rei sua operatio perfecta : unde res esse dicitur propter suam operationem. Similiter, si consideremus conjunctionem, quæ est propria rationalis creatura', ultima perfectio hominis in operatione consistit ; habitus enim non conjungitur objecto nisi mediante actu, et ideo oportet, quod beatitudo in senere. actus ponatur. Tamen hæc secunda consideratio propinquius inducit ad considerationem beatitudinis, quam prima : quin beatitudo non est nisi rationalis crealux. Hæc D. Thom.

§111.

*.-llm ratio pro secunda assertione ex
Aristot. et D. Thoma accepta.*

28. Ultimo probatur hæc secunda Assertio. Quoniam beatitudo est maxima perfectio, quæ advenire potest supposito beatificabili : sed perfectior est simpliciter loquendo operatio actualis (saltem immanens, de qua nunc loquimur quam habitus operativus ei correspondens : ergo. etc. Major est principium fundamentum sententiæ oppositæ, et videtur satis perspicua: quia beatitudo debet esse talis conditionis, ut cætera omnia recte, et ordinate propter illam appetantur : id autem, propter quod omnia ordinate appetuntur, debet esse omnibus perfectius; sicut finis perfectior est his, quæ sunt ad finem. Minor vero est expressa Arist. lib. I Magn. moral, c. 3 Arist. ubi sic ait : *Quorum usus, et habitus est, semper melius, et optabilius eorum est usus habitu : Usus enim est actio finis, cum sil propter usum ipse habitus.* Et hinc probat Philosophus felicitatem non consistere in habitu, sed in bene agendo, et in bene vivendo : et quamvis loquatur de habitibus acquisitis quia non cognovit infusus.) ratio tamen, quam adducit de omnibus, convincit, ut statim expendemus.

Idem docet Angelicus Doctor hac 1, 2.
q. 71 artic. 3, ubi multis prohat excessum
simpliciter actus secundi supra habitum.
Et licet in eo loco sermo sit per se primo
de excessa in genere muris, scilicet quoad
bonitatem. pt malitiam poti-simi ejus ratio

tiù n'tjue probat excessum in esso physico, et enlitalivo, quem nunc intendimus. Ha liu vero Iulis est. Finis, ut finis delict esse simpliciter perfectior his, ãquit sunt ad finem ; sed omnis habitus operativus, sive acquisitus, sive infusus ordinatur tanquam ad liueiu ad suam operationem, et est institutus primario propter illam, juxta illud philos, 2 de cado c. 3 : *Unumquodque quorum est opus gratia operis* : ergo operatio debet esso simpliciter illo perfectior. Simili ratione usus est secunda secundæ q. 121 et artic. i ad probandum fortitudinem non esse ita perfectam, sicut est fides, fit charitas : *Quia* (inquit) *tolerare mortem* (qui est præcipuus fortitudinis actus), *non ul laudabdo secundum se, sed solum secundum quod ordinatur ad aliquod bonum, quod consistit in actu virtutis*; puta ad fidem, *el ad dilectionem Dei*; unde ille actus virtutis, *cum sil finis, melior esi*. De quo videndus est ibi Cajetan.

Duplex objectio proponitur, et enervatur.

29. Sed objicies primo, potius ex hac ratione sequi Beatitudinem non consistere in operatione : sed in habitu, quoniam gratia sanctificans, quæ est habitus, perfectior est simpliciter qualibet operatione : ergo cum beatitudo debeat esse maxima perfectio, consistet utique in prædicto habitu.

Respondetur, hic non fieri comparationem ad gratiam, sed ad alias perfectiones, quæ supposita gratia tanquam forma constituente subjectum in ratione beatificabilis, superveniunt : cujusmodi sunt habitus operativi. Nam quemadmodum in ordine naturali, nihil est beatificabile, nisi supponatur in eo natura rationalis, ita in ordine supernaturali! nullum suppositum est proxime capax beatitudinis, nisi præsupposita in illo supernaturali! natura, quæ est gratia. Et ideo sicut cum dicimus beatitudinem naturalem esse maximam perfectionem ordinis naturalis, non fit comparatio cum forma substantiali, quæ est natura, sicut cum aliis formis, quæ prædictum naturam perficiunt : ita cum dicimus beatitudinem supernaturalem esse maximam perfectionem, non fit collatio cum gratia, quæ in ordine supernaturali! est natura, sed cum aliis formis supervenientibus, inter quas prædicta beatitudo debet esse per-

foetissima. Et ad hoc. insinuandum con-
sulto diximus beatitudinem em maximam
perfectionem, quæ advenire potest suppo-
sito beatificabili : idest constituto per gra-
tiam in ratione proxime capaci» beatitudi-
nis. Per quod etiam excluditur a prædicta
comparatione unio hypostatica, quia hæc
corn constituat suppositum, neque ul bea-
tiificabile, neque absolute illud supponit.

30. Secundo obijcies, multoties finem 2 oKco
non esse ita perfectum, sicut ea, quæ sunt
ad finem; ergo ex eo, quod operatio sit fin
nis habitus operativi, non sequitur debere
esse illo perfectiorem. Antecedens probari
potest primo : quia finis Incarnationis
Christi Domini fuit salus nostra juxta illud
symboli : *Qui propter nos homines, et propter* symho-
nostram salutem descendit de caelis, et 101D.
incarnatus est, etc. et tamen Incarnatio est
longe excellentior nostra salute. — Deinde
actus religionis v. gratia perfectior est actu
temperantiae : et tamen potest ille ordinari
ad istum sicut ad finem : ut puta, si quis
colat Deum, ut temperantiam consequatur.
— Denique gratia sanctificans (ut nuper
dicebamusi perfectior est beatifica visione :
et tamen visio est finis gratia Et idem di-
cendum est de substantia creata, quæ etiam
ordinatur ad operandum tanquam ad fi-
nem, juxta illud : *Unumquodque est propter*
suam operationem : et nihilominus operatio
non est ita perfecta sicut substantia.

Confirmatur : nam ex opposito fieret coactura
 objecta omnium virtutum, et omnium ac-
 tuum voluntatis esse simpliciter perfectiora
 ipsis virtutibus, et actibus, siquidem sunt
 eorum fines. Quod tamen manifeste videtur
 falsum ; quoniam prædicta objecta multo-
 ties sunt valde materialia, et inferioris ra-
 tionis, ac actus, quibus attinguntur : ut
 patet in objecto temperantiae, quod est ci-
 bus, vel potus, et in objecto iustitiæ, quod
 est res aliena, v. g. pecunia, et sic de aliis.
 — Confirmatur secundo : Actus intellectus
 practici simpliciter est perfectior operatione
 voluntatis, ad quam movetur, sicut ipse in-
 tellectus simpliciter voluntatem excedit :
 et nihilominus ordinatur ad illam tanquam
 ad finem : nam sicut finis intellectus spe-
 culativi est veritas, ita finis practici est
 opus, juxta doctrinam Philosophi. 2 Me-
 tapli. cap. 2 ; ergo, etc. — Confirmatur
 tertio : quoniam prudentia ordinatur sicut
 ad finem ad actus moralium virtutum diri-
 gendos; et nihilominus est perfectior sim-
 pliciter ipsis virtutibus moralibus, ut docet
 D. Thom. hac 1, 2, q. 64, art. 1 et 3. —

riJimo. Confirmatur ultimo : nam quodlibet potentia operativa ordinatur ad suam operationem : et tamen multoties est perfectior ipsa operatione : quis enim neget putentiam intellectivam adæquate sumptam. plus importare perfectionis, quam importat uunica intellectio, et calorem majorem perfectionem dicere, quam dicit calefactio : ergo, etc.

objecii) 31. Respondetur ad objectionem negando antecedens, quoties ea. quæ sunt ad linem, ordinantur ad ipsum ex natura rei. Et ad primam probationem dicunt communiter Theologi, Incarnationem non fuisse ordinatam ad nostram salutem tanquam ad finem principalem, sed tanquam ad linem secundarium, qui dici solet *finis effectus*. Principalis autem finis luit gloria Dei juxta ICorint. illuti Pauli I ad Cor. 3 : *Omnia vestra sunt, vos aulem Christi, Christus aulem Dei*. Ecce ordinem finium : in quo non homo, aut ejus salus ponitur finis Christi; sed e converso. Cum aulem dicitur in symbolo, quod *propter nos homines, etc.* ly *propter* non denotat ordinem medii ad finem, sed ordinem, vel quasi ordinem cansæ efficientis a l effectum. Per quoi patet ad secundam probationem, nam cum actus Religionis aut alterius virtutis superioris ordinatur ad impetrandum, vel merendum aliquid minus perfectum, talis ordinatio solum est sicut ad effectum : res enim, quam mere-mur, vel impetramus, effectus est meriti, vel impetrationis. Quod si prædicta ordinatio ad minus perfectum esset, ut ad finem principalem, proculdubio esset vitiosa : ut si aliquis celebraret præcise propter lucrum temporale, non habens alium principalior finem, ut infra tractatu de bonitate, et malitia, disp. 5, dub. 2 explicabimus.

N. Com- PuU Ad tertiam dicendum est, gratiam non ordinari per seipsam ad visionem beatificam, neque ad aliam operationem; sed ratione virtutum infusarum, qui sunt habitus instituti per se primo ad operandum. Sicut etiam substantia creata non ordinatur ad operationem immediate per seipsam, sed per suas potentias operatives, ut bene probant Nostri Complutenses lib. 2 Physic. disput. 10, quæst. 4, et ratio est eadem utrobique : quia tam forma substantialis, quam gralia est instituta per se primo ad dandum *esse*; illa quidem in ordine naturali; hæc autem in supernaturali, neutra vero ad operandum : et ita operationem non respiciunt per se ipsas, sed mediis potentiis, et virtutibus. Quod autem dicitur :

Cnumquodque esse propter operationem, intelligendum est de illis, ut associatis prædictis virtutibus, el potentiis; non autem secundum se. Congruitquo hæc expositio verbis Arist. unde pronuntiatum illud desumptura est, quæ sic se habent: *Unumquodque quorum est opus, gralia operis*: constat autem ea, quorum est opus, claudere potentias, et virtutes oporativas.

32. Ad primam confirmationem respondetur negando antecedens, si intelligatur de objectis virtutum, aut actuum, voluntatis materialiter, et in esse rei sumptis, v. gr. cibo, potu, pecunia, etc, quia pnedicti objecta sic sumpta non sunt fines, sed solum materia, circa quam tales actus exercentur. Secus, si loquamur do illis formaliter, exercens rationem finium : quo pacto includere debent ipsos actus, quibus attinguntur, secundum quoi in eis participatur ordo, et mensura rationis. Intendit enim temperantia, v. g. non cibum, aut sumptionem ejus secundum se: se.l quod hæc attinguntur consone, et conformiter ad rationem : unde ipse ordo per rationem constitutus in prædicta attingentia est proprius finis temperantiæ : qui sane ordo perfectior est actibus ipsius temperantiæ secundum se sumptis : sicut ratio perfectior est appetitu. Et idem dicendum est de actibus voluntatis proportionem servata : nam etiam finis, ad quem talis actus ex natura rei ordinari debet, est ordo, quem ratio in illis constituit : et ideo quoties exercentur absque pnedicto ordine, vitiosi, et peccaminosi redduntur defectu finis debiti. Videantur D. Thom, et Cajet. 2, 2. q. 123 art. 7, et ea, quædicemus infra-tract. 12, disp. 3 a n. 21.

33. Ad secundam dicendum est : majorem solum esse veram intellectam de actu intellectus practici, qua ratione actus intellectus est : non autem in quantum formalissime est practicus, secunlum quam rationem convenit ei ordinari ad operationem voluntatis tanquam ad finem ; atque ita non sequitur perfectius in quantum tale ordinari sicut ad finem ad minus perfectum. Solutio est Cajetani articulo quinto hujns quæstionis. Et ut melius intelligatur, animadvertendum est, rationem practici non convenire intellectui omnino secundum se sicut nec praxis est per se primo actus ipsius intellectus : imo diffinitur, quod est *actus alterius potentlû ab intellectu, posterior intellectione, etc.* Ex quo emanavit commune axioma de

uni sumptum ex Arislole 3 de Anima cap. 10 : *hdelleclus extensione fil practicus*, ul explicat Angelic. Doctor quæst. 14 de verit. art. 4. Convenit ergo illi, quod sil practicus ex conjunctione ad voluntatem, et quasi per participationem ah ea, quæ omnino secundum se, et primario est practica. Et ratio est, quia ad rationem *practici* non sufficit versari circa objectum operabile, utcumque cognoscendo illud, sed debet esse cum motione, et applicatione ad opus. Si enim ait D. Thom. I p. q. 14 arc. 16) *ædificator consideret qualiter jxsril fieri aliqua domus, non ordinans ad finem operationis, sed ad cognoscendum lanium, erit quantum ad finem speculativa consideratio, tamen de re operabili. Cum vero ordinatur ad finem operationis, est simpliciter practica*. Cum autem *applicare ad opus* per se primo competat voluntati, quæ est prima potentia movens ad exercitium, lit, ut sicut efficacia, et motio in intellectu, et actionibus ejus reperta, tota est a voluntate, sic ratio practici inventa in illis ex eadem voluntate ortum ducat. Quemadmodum quia *ordinare* proprium est intellectus, et sapientis, ut dicitur in primo Metaph. quidquid ordinationis in voluntate, et ejus actibus reperitur, totum est ex participatione intellectus. Nam, ut docet D. Thom. infr. q. 13 art. 1 et q. 14 art. 1 ad 2, necnon q. 17 art. etiam 1, potentiæ islæ, et carum actus se invicem causant, virtusque, et perfectio unius in alio remanet : et propterea in intentione, et electione, quæ sunt quoad substantiam actus voluntatis, splendet ordo, et directio intellectus : et in imperio, quod est actus intellectus, efficacia et motio voluntatis : sicque utrique actus habent aliqui l participatum ab utraque potentia.

34. Secundo nota, quod sicut intellectus secundum se est perfectior voluntate, ita illud, quod in actu voluntatis ab intellectu relinquitur, nimirum ordo rationis, est perfectius eodem actu sumpto secundum se, ut est præcise a voluntate; e contra vero id, quod in actu intellectus ponit voluntas, nempe efficacia major, vel minor ad movendum (in quo ratio practici consistit) imperfectius quid est, quam ipse actus secundum se, ut correspondet præcise intellectui.

Ex his constat veritas prædictæ solutionis. Etenim, quod actus intellectus practici ordinetur, sicut ad finem ad actum voluntatis, convenit reduplicative, ut prac-

tice : m>n formalissime in quantum actus intellectus est, alias ornni ejus actui competeret. Cum autem in ratione practici constituatur per aliquid participatum a voluntate ; plane iit, et quod secundum hanc rationem non excedat actum ad quem ordinatur, el quod ut excedit illum non ordinetur ad ipsum sicut ad finem principalem ; atque adeo, quod nunquam finis principalis sit ignobilior eo, quod est ad finem formaliter loquendo.

35. Adde, ob aliam rationem actum intellectus formaliter, ut practicum non excedere actum voluntatis. Quia Videlicet, quod intellectus sit voluntate nobilior convenit illi in quantum habet objectum magis immateriale, et abstractum ; eo quod verum, quod esi objectum intellectus, abstrahit secundum se ab existentia, a qua non abstrahit bonum, quod est objectum voluntatis. Hæc aulem ratio solum probat excessum in actibus intellectus, ut sunt per se primo actus ejus, non vero, ut sunt formalissime practici ; quia secundum hanc rationem non minus qnam actus voluntatis concernunt existentiam objecti, neque attingunt illud sub ratione magis abstracta. Nam (ut D. Thom. ait I p. q. 79 ar. 11) proprium objectum, intellectus practici est verum habens rationem boni, ordinabile ad opus ; in quo necessario clauditur existentia. Et ideo sicut cognitio practica habet, quod sit cognitio a veritate, et cognoscibilitate objecti : iia quod sit practica habet ab ipso objecto, ut operabiii : vel (quod idem est) ut ponibili sub substantia.

Dices : quamvis cognitio practica, propter utramque istam rationem, in quantum practica, non sit perfectior actu voluntatis, saltem erit ita perfecta : siquidem perfectio, quæ in utroque attenditur, desumitur ab eadem voluntate, et ab objecto sub eadem abstractione : ergo quamvis prout est ad finem non excedat illum in perfectione, adæquabit tamen : ac proinde finis non erit nobilior, eo quod est ad finem — Respondetur negando antecedens : quoniam actus voluntatis non secundum se præcise est finis practicæ cognitionis, sed ut importat ordinem rationis, per quem commensuratur, et adæqualur ipsi rationi : hic autem ordo, utpote de linea intellectus, nobilior quid est, quam ratio practici reperta in actibus voluntatis.

Et si urgeas, quod saltem artificata externa, utpote omnino materialia, exper-

Replica,

Diluitur,

Alia replica.

lia xitalituis, nullo modo udæquant actum vitalem, et immaterialem inielleilus practici : et tamen sunt ejus fines : siquidem sunt lines artis, quæ est habitus intellectus.

Ecna- — Respondent nonnulli, finem principalem anis non esse artificiata æterna, sel actum intellectualem, quem efficit ars formaliter immanentem, et transeuntem virtualiter. Et quamvis hujusmodi actus, ut practicus necessario respiciat opus, non tamen ut iinemprincipalem, sed ut linem effectum, juxta dicta n. 30. El idem dicitur de prudentia in ordine ad virtutes morales, qnê sunt minus perfecta?. Ita Me-
b.TL ra. dîna in præsentia. 5. Favetque D. Thom. in 4 dist. 49 q. 1 art. 1 quæstiunc. 3 ubi ait : *Cognitio intellectus practici ordinatur ad cognitum, sicut causa ad effectum.*

)■? 36. Sed respondetur secundo negando majorem : nam licet operata externa materialiter sumpta, non adæquent actum intellectus practici; bene autem sumpta formaliter, quatenus important quemdam artificiosum ordinem, a ratione derivatum, quem in illis ars constituit. Videatur Ang. Doct. lib. 1 Ethic, lect. I, ubi distinguit quadruplicem ordinem per comparisonem ad rationem, et de postremo sic inquit : *Quarius autem est ordo, quem ratio considerando facit in citerioribus rebus, quarum ipsa est causa: sicut in arca, el domo.* Et inferius : *Ordo autem, quem ratio considerando facit in rebus exterioribus constitutis per rationem humanam, perlinet ad artes mechanicas.* Cum igitur hic ordo ortum habeat a ratione, sitque veluli quædam ejus sigtllatio, et impressio in artefactis, erit utique praxi perfectior : et ideo non mirum, quod sit finis alicujus cognitionis sub ratione practicæ. Quod autem prædicta artificiata materialia, et vitalitatis expertia sint, arguit non esse ita perfecta absolute, sicut actus intellectus immaterialis, et vitalis : non autem, quod si præcise fiat collatio inter rationem, per quam prædiclo actui convenit ordinari per se ad artificiata, (ad quam rationem vitalitas, et immaterialitas intellectus concomitanter se habent) et ordinem rationis artificiatis impressum, (quod quantum est ex se a materialitate praescinderet) ordo iste, quamv.s in eis sit satis materializatus, non excedat simpliciter prædictam rationem ul præcise est ad ipsum.

Polestque hoc non incongrue explicari exemplo sensibilium externorum, puta eo-

loris, soni, etc, quæ licet inanimata, at vaide materialia sint, et prout sic non adæquent potentiam sensitivam vitalem longa immaterialiorem; considerata tamen ut participatur in eis intentionaliter virtus substantiarum separatarum, quarum esi proprium, ut immola? moveant, excelunt potentias vitales sensitivas, possunlque non mota movere illas, et perficere simpliciter, imprimendo ipsis species inlentionales, quibus fiant in actu ad sentiendum, quod est proprium superioris; nam sicut quod perficitur, et patitur, in quantum tale est inferius, ita quod agit, el perficit prout sic est superius : de quo videri potest D. Thom. quæslion. 5 de potent. art. 8 et art 6, hujus quæst., et ibi Cajet. Si ergo participatio hæc intentionairs; substantiarum separatarum in objectis sensibilibus, el in animatis admodum materiabzata, conservat prædictam §aperioritatem supra potentias vitales sensibiles satis elevatas a materia : cur ordo materialibus artificiatis ab intellectu impressus, non conservabit excessum, quem diximus, supra rationem practici prout hæc ratio præcise est ad illum ?

Ad tertiam confirmationem constat eiM» dictis. Nam Prudentia pertinet ad intellectum practicum, et non nisi ut practiea reduplicative ordinatur ad virtutes morales, neque harum actus exercent erga illam rationem finis, ut sunt præcise a voluntate, vel appetitu, sed ul participant ordinem rationis, qui sane ordo perfectior est praxi in prudentia reperta.

37. Ad ultimam respondetur aliter phi-A4-■ losophandum esse de potentia activa per actionem transeuntem, cujusmodi est calor, verbi gratia ; ac de potentia activa per actionem immanentem, ut est intellectus, voluntas, etc. : illa enim non habet pro fine operationem secundum se sumptam; sed operatum, aut operationem simul cum operato : et ita non est necesse, quod operatio transiens se sola sit perfectior, quam prædicla putentia. Quæ est doctrina Philosophi libro primo Ethicorum, et divi Thomæ fln-D.Tie. dem lectione duodecima, ubi sic ait : *Es! dupler genus operationum animæ. quarum quædam transeunt in exteriorem materiam, sicut texere, et ædipeare : et hujusmodi operationes non sunt fines, sed operata ipsarum, scilicet pannus contextus, et domus ædificata.* Et q. 5 de Potentia art. 5 ad 14 sic ait : *Actus autem secundus, qui est aclio tendens in aliquod, facium, non est finis agentis,*

mjeililis, nec nobilior, quam ipsius forma (id est quam potentia activa, quæ est principium talis actionis) *nisi ipsa facia sini nobiliora facientibus : sicut artificata sunt nobiliora artificialibus instrumentis, et eorum fines.* At vero potentia operative immanens habet pro line principali suam operationem : quia operatio immanens est actus perfectus : et non ordinatur ad aliquid per eam productum : sed potius si quid a se distinctum producit, est propter ipsam operationem. Unde talis operatio, cum sit finis, debet esse simpliciter perfectior. Quod etiam docuit divus Thomas lectione nuper citata, et citato articulo quinto de Potentia, ubi inquit : *Operatio manens in operante est finis operantis, et per consequens excellentior, quam forma operantis.* Item prima parte quaestione 25, articulo primo ad secundum sic ait : *Quandocumque actus est aliud a potentia, oportet, quod actus sit nobilior potentia.* Loquimur autem de actu, et potentia immanentibus. Nec mirandum est, quod una intellectio sit simpliciter perfectior, quam potentia intellectiva : quia licet potentia excedat in permanentia, et extensione; exceditur tamen in actualitate, et quasi intentione : et hic excessus in ordine ad perfectionem est excessus simpliciter ; ille vero tantum est excessus secundum quid, ut docet D. Thomas infra q. 71 art. 3 ad 1.

38. Posset etiam non improbabiler sustineri adhuc actionem transeuntem, ut actio est, esse perfectiorem simpliciter sua potentia, ac proinde in finem illius, quamvis, ut est motus, et via ad terminum, utpote aliquid incompletum, et ad postprædicamentum pertinens, sit multo imperfectior : et secundum hanc posteriorem rationem locutos de ea fuisse Aristot. et D. Thom. in testimoniis nuper allegatis; non vero secundum primam. Quia in quantum est formaliter actio, est ens completum, et constituit proprium prædicamentum; quod nil mirum si ratione maximæ actualitatis excedat simpliciter potentiam operativam transeuntem, quamvis hæc sit qualitas. Favetque non parum huic doctrinae D. Thom. et Aristot. 1 Ethicor. lection. 10 ubi ille sic ait : *Quemadmodum tibicini, et statuario, aliisque artificibus, et denique omnibus, quorum opus aliquod actio existit, in opere bonum ipsum, et id, quod bene est videtur consistere, etc.* Quæ verba ita exponit Angelic. Doctor. : *Cujuslibet rei habentis pro-*

priam operationem, illa est bonum suum : sicut tibicinis bonum consistit in ejus operatione : et similiter ejus, qui facit statuariam, et cujuslibet artificis. Et hujus ratio est, quia bonum finale cujuslibet rei est ultima perfectio. Ubi, ut vides, uterque universaliter loquitur, et apponunt exemplum in actionibus transeuntibus statuiliandi, canendi tibia, vel fistula, etc.

Quamvis et huic testimonio (sustinendo priorem solutionem, quam Veriorem judicamus) non sit difficile occurrere intelligendum esse quod attinet ad actiones transeuntes, non de illis præcise secundum se, sed ut simul cum termino producto constituunt unum aliquid, quod agens principaliter intendit : ita ut nec sola actio, nec solus terminus, sed conjunctum ex utroque sit finis, propter quem potentia primario instituta est.

39. Addendum tamen est pro majori hujus rei explicatione, excessum perfectionis, quem tribuimus actui supra potentiam, non esse necessarium (saltem quantum est ex vi nostræ rationis) convenire cuilibet actui particulari talis potentia; sed soli actui adæquato, a quo potentia speciliter, quia hic dumtaxat est finis, propter quem primario instituta est. Juxta quam doctrinam non oportet, ut quælibet intellectio particularis sit simpliciter perfectior intellectu, nec quælibet volitio, voluntate. Sed si omnes species intellectionis, aut volitionis, quas intellectus, vel voluntas possunt producere, in unum conjungerentur, aut si daretur una intellectio, seu volitio formaliter, vel eminenter omnes illas complectens, huic concedendus esset prædictus excessus : quoniam talis actus adæquaret totam latitudinem potentiæ, et excederet in actualitate. — Diximus, *saltem quantum est ex vi nostræ rationis.* Quia ex aliis capitibus concedendum erit aliquam determinatam speciem intellectionis saltem visionem beatificam esse simpliciter perfectiorem potentia intellectiva secundum se, cum hæc sit qualitas ordinis naturalis : illa vero supernaturalis, et perfectissima in tali ordine.

Sed urgebis, hanc etiam doctrinam applicari posse habitibus : et ideo licet si daretur unus actus adæquans totum habitum, excederet illum in perfectione, non tamen quilibet actus particularis hujusmodi excessum importabit. Quod si hoc concedatur, redditur inefficax nostra ratio ad probandum beatitudinem consistere in actu

“M

Replica,

secundo propter pnedictum excessum, quoniam actus, in quo posset consistere, utpote existens a parte rei. debet esse particularis.

Enervat
Ur.

40. Respondetur animadvertendo, inter habitus operatives quosdam habere pro specilicativo, et actu adæquato unicum dumtaxat actum secundum speciem : ut lumen gloriæ habet pro actu primario, et adæquato visionem beatificam : et habitus Charitatis dilectionem Dei; si qui vero alii acius a prædictis habitibus oriri possunt, præcise sunt secundarii, qui non pertinent ad rationem specificativi. Alii vero habitus sunt, qui habent pro actu primario, et adæquato aliquid genericum, sub quo divers® species actuum comprehenduntur; sicut habitus scientiæ, a quo oriuntur plures actus specie distincti juxta diversitatem conclusivum atque primarii. Quod ergo attinet ad istos posteriores habitus, idem judicium ferendum est de illis (loquendo scilicet de infusis) et eorum actibus particularibus quantum ad excessum in perfectione, ac de potentia intellectiva, et actibus particularibus illius; quia utrobique militat eadem ratio, ut influenti constabit. Sed in habitibus primi generis aliter philosophandum est : quia cum non se extendant primario nisi ad unicam speciem actus, quilibet actus particularis talis speciei est illis adæquatus, et est finis, propter quem primario sunt instituti; atque ita debet talis actus excedere illos in perfectione. Unde quia beatitudo permanere debet ad hoc genus actuum, vel habituum, optime ex ejus maxima perfectione probatur nostra ratio debere consistere in actu secundo, et non in habitu; quia talis actus quamvis sit particularis, et a parte rei existens, adæquat suum habitum; et ratione actualitatis excedit in perfectione.

Eiū-
KIUD>

41 Dices, hucusque stabilitis concludi beatitudinem non consistere in habitu seorsim sumpto, et separato ab operatione; secus in illo, ut stat sub sua operatione, aut in conjuncto ex utroque : quia hujusmodi conjunctum excedit in perfectione operationem secundum se præcise sumptam.

*Tur 1
| *

contra est, quia habitus, adhuc, ut stat sub operatione, non est ultima perfectio, neque ultimus finis, sed est propter ipsam operationem : ergo adhuc prout sic non potest esse beatitudo. Deinde conjunctum ex operatione, et habitu non est aliquid perse unum, sicut debet esse beati-

ludo, ut dicemus dub. se.q. : ergo non consistit essentialiter in pnedicto conjuncto. Restat ergo, ut sit sola operatio, qua' est ultima actualitas, et maxima perfectio, quæ advenire potest supposito beatilicabili. Neque obest, quod conjunctum ex operatione, et habitu plus perfectionis includat, quam operatio sola : quoniam beatitudo creata non dicitur maxima perfectio, quasi nihil perfectionis extra eam sit : aut quia ex illa, et ex aliis, perfectionibus non possit coalescere aliquid plus perfectionis includens : sed quia nulla alia perfectio determinata illam adæquat.

Sententia adversa cum suis fundamentis, et eorum enodationibus.

42. Quamvis nullus Theologus (quem viderimus) asseruerit beatitudinem esse solum habitum excludendo operationem; consistere tamen in habitu simul cum operatione, et principalius in illo, quam in hac, sensit D. Bonav. in 4 dist. 49 l p. dist. q. 1 ad ultimum. Quæ sententia probari potest primo. Quoniam habitus operativus perfectior est, simpliciter loquendo, sua operatione : ergo beatitudo principaliter non in operatione, sed in pnedicto habitu debet consistere. Consequentia liquet ex dictis n. 28. Antecedens autem probatur : quia habitus est causa efficiens suæ operationis, et non univoca, sed æquivoca, siquidem sunt divers® speciei; causa autem æquivoca excedit in perfectione effectum. Nec refert, si dicas habitum non esse causam principalem operationis; aut saltem non esse causam adæquatam; et ita non oportere, quod superet, vel adæquet illam in perfectione. — Nam quidquid sit de habitibus acquisitis, habitibus tamen infusis (de quorum numero esse debet habitus beatificus) nequit hæc solutio adaptari; quoniam hujusmodi habitus sunt tota ratio agendi, et gerunt vicem potentiarum: unde necessario debent esse causa principalis, et adæquata actuum, qui ab eis producuntur. Secundo probatur pnedictum antecedens; quia si actus secundus esset simpliciter perfectior habitu, posset illum producere, ut causa principalis; quod tamen de habitibus infusis non admittunt communiter Theologi; et propterea negant posse aliquam creaturam tanquam causam principalem prædictos habitus efficere;

sed causantur immediato a solo Deo. Inio et do acquisitis videtur id negaro D. Thom. infra q. G3 art. 2 ad 3 : ergo, etc.

Confirmatur; nam habitus est aliquid diuturnum, et permanens; actus vero cito transii; ergo perfectior est habitus. Patet consequentia : quia, ul ait Philo?. 3 Topic, c. I, *bonum diuturnum est melius*.

Aiülol.

Confirmatur secundo : quia illa forma est actualior, atque adeo perfectior, quæ maiorem excludit potentialitateni a subiecto : sed maiorem potentialitatem excludit habitus, quam actus secundus : ergo, etc. Minor probatur : nam potentia ad habitum major potentia est, quam ad solum actum.

Confirmatur tandem : quoniam illa dicenda est major perfectio, cujus carentia, vel privatio prior est : sed multo pejus est carere habitu Charitatis, verbi gratia, quam carere dumtaxat actu : ergo, etc.

Sotalio
proba-
Wk

Ad hoc argumentum, qui existimant habitus (saltem infusos) non *esse* entitativo esse simpliciter perfectiores suis actibus (de quorum numero sunt Curiel in præsentia, et infr. q. 71 art. 3, Zum. ibid., et alii) respondent concessio antecedenti, negando consequentiam : quia (inquiunt) de ratione beatitudinis non est, quod sit in *esse* entitativo maxima perfectio ; sed quod sit maxima in ratione assecutionis summi boni : et quia hoc posterius convenit actui, et non habitui, quidquid sit de perfectione entitativa, idcirco beatitudo non in habitu, sed in actu consistit.

Ciriel.
ZnieL

Ven
Khiio.

43. Sed quamvis hæc solutio sit probabilis, melius tamen respondetur negando antecedens : quia ut in tertio nostro fundamento auctoritate, et ratione probatum est, nullus habitus operativus, sive acquisitus, sive infusus est ita perfectus in *esse* entis, sicut actus secundus (saltem primarius) talis habitus. Quod docent secuti D. Thom., Capreol. in 4 dist. 49 q. 1 art. 3 ad 2, Scot, contra 1 conclusio- nem, Hispalens. ibid., Soto q. 1 art. 2, tin/. Medina, Conrad. Alvar, et Greg. Mart. jn præsentia : et inf. q. 71 citata art. 3 ubi etiam sapientiss. Magist. Petrus N. Cor- nci° dis- - dub. 2, Ledesma de perfect. Dei q. 12 art. 2, el fere communiter Tlio- mistæ. Ex aliis vero tenent hoc ipsum Scot, in 4 ubi sup. q. 2 n. 31, Ricar. q. 4 art. 1, Ægid. quodlib. 4 q. 19, Suar. disp. 43 Metaph. sect. 4, el plures alii. Ad 1 antecedentis probationem constabit tract. 13 disp. 3 ubi ex professo agemus

Salmant. Curs, theolog., lorn. K.

tie excossu actus secundi supra habitum quantum ad bonitatem, et malitiam : ibi enim a n. 12 dicemus quomodo etsi habitus sit causa principalis actus quoad eam rationem, in qua convenit cum illo, scilicet quantum ad tendentiam in tale, vel tale objectum ; non tamen, quoad actualitatem, in qua actus habitum superat, assignaturque propria, et principalis causa prædictæ actualitatis ; ubi etiam n. 19 explicatur, num habitus dicendus sit causa univoca, vel æquivoca respectu actus sui. Unde non oportet modo circa hoc immorari. Vide infra tractat. 12 disput. 1 artic. 25.

Ad 2 probationem dicendum, quod si loquamur de habitibus acquisitis, generantur per actus, tanquam per causam principalem : neque oppositum docet alicubi D. Thom. solum enim ait in illa solutione ad 3 prædictos actus non causare habitum virtutis, nisi quatenus participant rectitudinem rationis : quia nisi ratio ponat in actu appetitus talem rectitudinem, non erit actus virtuosus, nec proinde generabit habitum virtutis. Ex quo non fit prædictum actum non esse causam habitus, sed quod non sit causa illius, nisi in quantum rectus : quam rectitudinem participat ex principiis rationis. Quamvis etiam dici posset, quod actus non est causa principalis habitus quantum ad permanentiam, et immobilitatem, in qua ab eo exceditur. Hoc autem solum arguit excessum secundum quid habitus supra actum, ut statim dicemus : si autem loquamur de habitibus infusis, concedimus absolute non produci nostris actibus ; non propter minorem actuum perfectionem, sed ob specialem rationem, quam trademus infra tract. 12 disput. 3 toto dub. 3 ubi hæc difficultas ex professo discutitur.

44. Ad 1 confirmationem respondetur ex D. Thom. inf. quæst. 71 art. 3 ad 1, excessum habitus supra actum ratione permanentiæ, et diuturnitatis tantum esse secundum quid : quia simpliciter superatur ab actualitate, in qua actus habitum excedit. Quod vero ait Philos. : *Donum diuturnum esse melius*, intelligendum est ceteris paribus. — Adde, actum, in quo consistere debet beatitudo, non esse minus permanentem, nec minus diuturnum, quam habitus, quia uterque mensuratur æternitate participata : unde quantum ad istum actura nullam vim habet prædicta conii-

Actus est
causa
principa-
lis habi-
tibus?>
IB?>
quis? u

Non est
causa
infusi.

Solvun-
tur con-
firmi-
tionis.

Arislol

inatio. Ad 2 respondetur, concedendo illam formam esse actualiorem, quæ minorem potentialitatem relinquit in subiecto, atque adeo quæ majorem potentialitatem excludit tam formaliter, quam præsuppositive : hoc autem modo majorem potentialitatem excludit actus secundus, qui nullam relinquit, quam habitus, qui relinquit potentiam ad ipsum actum. Ad ultimam confirmationem admissa majori, si formaliter cum præcisione loquamur, neganda est minor ; nam peior est privatio actus, quam privatio habitus secundum se, et cum præcisione sumpta : sicut malum culpæ peius est, quam malum pœnæ : et peccatum actuale, quam habituale. Ideo tamen carentia habitus aliquando majus malum censetur, quia claudit in se carentiam actus, et non e converso.

9 artHCE. 15, Secundo probator prædicta sententia : quia antecederet ad aliquam operationem beatus consequitur, et tenet Deum, ut est summum ejus bonum : sed nihil aliud est beatitudo : ergo consistit in habitu, f-t non in operatione. Minor, et consequentia constant ; major vero probatur : quoniam prius est essentiam divinam secundum se uniri, et esse præsentem intellectui beati, quam, quod beatus intellectionem ejus eliciat.

SùIntio. Respondetur negando majorem ; nam licet antecederet ad visionem beatificam essentia divina sit præsens intellectui beati, et unita in actu primo per modum speciei intelligibilis ; non tamen pro illo priori intelligitur possideri, et teneri a Beato ante actuale intellectionem, quæ est formalis assecutio, et possessio : beatitudo aulem non consistit in qualibet præsentia, aut unione summi boni, sed in ea, quæ est per modum possessionis, et assecutionis, ut dubio 4 dicemus.

Arguitur ultimo. Ultimo probatur : nam si beatitudo esset operativum, deberet produci, et elici a beato ; sed hoc non est dicendum : alias esset homo causa sua beatitudinis : et sic beatificaret se ipsum : ergo. etc.

Confirmatur. Confirmatur ; quia beatitudo habet rationem præmii respectu nostrorum meritorum : neminem aulem non debet esse ab ipso, qui meretur, sed ab alio, apud quem meretur ; ergo beatitudo non potest esse aliquid a beato productum.

Propter hoc argumentum non defuere ex antiquis, qui existimarent operationem beatificam non elici ab ipso beato, sed a solo Deo in ejus intellectu, vel voluntate

produci. Igitur producitur habitus luminis gloriæ, et alii habitus supernaturales. Ita consuevit Nominal. O'Kain, Gabriel, Mardi. Kix. et alii, quos refert Vazq. in pnes. disp. 'I c. I. Quibus faveri' vitietur D. Thom. q. I do virtutib. art. Iit ubi ait : quod *Sicut homo suum primam perfectionem, scilicet animam, acquirit ex actione beati: ita dum ultimam suam perfectionem, quæ est perfecta hominis felicitas, habet immediate a beato, ille.* ergo non producitur ab ipso beato, flæc tamen opinio nullatenus sustinenda est : quoniam beatitudo, opposito quod sit operatio, debet esse immanens, et vitalis : et ideo vocatur *vita æterna* : de ratione vero actionis vitalis est, ut maneat juncta suo principio. Nam propterea vita actualis diffinitur. quod est a principio conjuncto ; et ideo debet saltem maneri' in eodem supposito, a quo elicitur ; sicut etiam actio immanens permanere debet in eodem principio, et potentia, a qua lit. Quæ est doctrina D. Thom. multis in locis, sed præsertim in hac q. art. 2 ad 3 ; si igitur beatitudo est actio immanens, potest vitalis recepta in beato, debet necessario ab illo, et non a solo Deo produci. Videantur expositores D. Thom. in præsent. art. 2 ubi Curiel, et Monies, quæst. 4. Greg. Mart. dub. 3, Alvar, disp. 18 et alii prædictam opinionem ex professo impugnant.

46. Respondetur ergo ad argumentum, concessa majori, negando minorem. Et probationem ibi inclusam dicendum est ; nullum esse inconueniens, quod homo non virtute propria, sed virtute divina sit causa suæ beatitudinis, sicut est causa actus Charitatis. Non est tamen absolute dicendum quod homo beatificat se, quia ly *beatificat* in communi modo loquendi dicit causalitatem beatitudinis objectivæ : et sensus est, quod homo est objectum suæ beatitudinis. Potest tamen prædicta propositio in sano sensu explicari : ut dicat causalitatem effectivam, non per propriam virtutem, sed per gratiam, et lumen gloriæ, quæ Deus beatis communicat. Et sic intellecta, debet admitti : sicut prinne Joan. 3 admittitur hæc : *Qui habet hanc spem in eo, sanctificat se* : et nihilominus minus concurrit homo ad sui justificationem, quam nullo modo efficit, quam ad beatitudinem.

Ad confirmationem respondetur, non esse contra rationem præmii causari effective u merente, si tamen fiat per virtutem acceptam a præmiante, quæ necessario

DISP. I, DUB. HI.

io influat in pnemium. Nam eo ipso tale pnemium non dependet in sua collatione a libertate merentis; sed a sola voluntate pñipinntis. Et ita contingit in beatitudine, quæ non producitur ab homine, nisi per lumen gloriæ collatum a Deo; quo posito, ponitur necessario beatitudo.

Unde non obost, si urgeas, quod etiam meritum non est ab homine, nisi per virtutem a Dep acceptam, scilicet pñr gratiam, et charitatem : ergo pnemium adhuc isto modo non potest osse ab homine : alias non minus esset ab eo pnemium, quam meritum, dicereturque proinde pnemiare se, sicut dicitur mereri. — Est enim disjui ratio : nam meritum quamvis fiat virtute divina, est in hominis libera potestate : quia debet esse actus liber : beatitudo autem fit omnino necessario; quia posito lumine gloriæ, non est in hominis potestate influxum in illam suspendere. Et ideo quamvis beatitudo, modo dicto, fiat ab homine, non tamen tribuitur homini, nec dicitur conferri ab illo: sed a solo Deo. Meritum autem tribuitur homini, et solus ipse dicitur mereri ; quia adhuc posita gratia, est in potestate ejus suspendere, vel elicere actum meritorium; et uniuscujusque, dicitur esse illud, quod dependet ab ejus libertate.

DUBIUM III.

Utrum Beatitudo formalis sit una simpliciter operatio : vel plures essentialiter includat.

No. in æquivocum laboremus investigando operationem, quæ est beatitudo, oportet prius examinare, an sit una, vel plures?

Communior Theologorum sententia, et placitum Angelici Doctois.

47. Di endum est Beatitudinem formalem quantum ad suam essentiam in unica operatione consistere. Hæc est sententia Angel. Doct. in tota hac q. praesertim art. 4 et ult. et ari. in solut. ad 4 loquens de beatitudine Angelorum (quæ est ejusdem rationis cum nostra' sic ait : *In Angelis beatitudo est ultima perfectio secundum aliquam operationem, qua conjunguntur bono increato : et hæc operatio est in eis*

unica, et sempiterna. Et idem dicit paulo inferius de beatitudine nostra : *Una, et continua, et sempiterna operatione in illo beatitudinis salu mens hominis Deo conjungitur* ; 3 contra Gent. c. 26 et c. 46 quod sic concludit : *Ultima felicitas hominis non consistit, nisi in contemplatione Dei.* Eodem modo loquitur cap. 50 et in 4 dist. cit. q. 2 art. 1 quodlib. 8 art. 19 aliisque in locis : quem communiter sequuntur ejus discipuli. Et præterea Scotus citata dist. 49 q. 3, Dur. q. 4. Vazq. in præs. disp. 10 cap. 2, et alii plures. Efficaciores pro hac sententia rationes habentur apud D. Thom. locis citat, quas dub. scq. adducemus, et expendemus ad ostendendum essentiam beatitudinis soli operationi intellectus, quæ est visio Dei, posse competere. Nunc vero conabimur ex communi ratione Beatitudinis (quod fieri posse negat Suar.) prædictam sententiam comprobare.

Pro quo non est inefficax ratio, quam adducit Scotus citata q. 3 quæ potest reduci ad hanc formam. Objectum beatitudinis est unum, et simplex in ratione beatificantis : ergo beatitudo formalis, qua prædictum objectum attingitur, debet esse unicus, et simplex actus. Patet consequentia : Tum, quia beatitudo formalis, et objectiva debent inter se proportionari, et commensurari. Tum etiam, quia actus non distinguuntur specie, nisi penes diversa objecta : et ideo ubi est idem formaliter objectum, non est a quo actus specie distinguantur.

Nec refert, si occurras cum Greg. de Valent, et Curiel, quibus hæc ratio displicet, negando consequentiam : quia circa idem objectum possunt multiplicari operationes non solum numero, sed etiam specie : vel quia objectum est multiplici modo attingibile sicut est attingibile per intellectum, et per voluntatem : vel quia propter limitationem subjecti attingentis non datur unica operatio ita perfecta : ut prædictum objectum adæquet.

48. Etenim si ratio facta expendatur, omnino hanc evasionem excludit. Non enim cum dicimus objectum beatitudinis esse unum simplex, intelligitur solum in esse rei, et quantum ad rationem quæ obiectivam; sed quantum ad rationem sub qua, atque adeo formalissime, in ratione objecti beatificantis : repugnat autem, quod si objectum formaliter in esse objecti est unum, actus inde specificatus non sit unus secundam speciem : alias

Sroton.
Duraod.
Vâzrç.

tails actus non spoolicarolur ab objecto etiam in esso objecti. Quod vero objectum, de quo loquimur formaliter in ratione objecti habeat prædictam unitatem, facile ostendi potest. Quoniam Deus non est objectum beatificans, nisi quatenus est bonum proprium beati : atque adeo quatenus est ab eo consequibili et ut sic dicamus. possibilis, seu trahibilis ad ipsum : undo unica hæc ratio consequibilis, vel trahibilis est propria ratio *sub qua* prædictum objectum per beatitudinem attingitur. Neque est simile de ente: quoniam ens licet in esse rei sit unum, in esse objecti, et quantum ad rationem *sub qua* est multiplex. Nam ab intellectu attingitur sub ratione veri, et a voluntate sub ratione boni : et ideo non mirum si diversis specie actibus attingatur. Deus autem, ul objectum beatificans solum est attingibilis sub ratione, quam diximus, in qua non cadit distinctio, ut dub. seq. magis explicabitur.

Alia
e-jio.

Impu-
gnatur.

•19. Neque etiam obesi, si dicas, prædictam rationem probare operationem, in qua consistit beatitudo esse unam specificè propter unitatem objecti ; non tamen numerice; quia etsi subjectum beatitudinis, a quo unitas numerica desumitur, materialiter sit unum, v. g. D. Petrus, potest esse formaliter distinctum propter distinctas potentias susceptivas, et sic recipere operationes numero diversas, quamvis ejusdem speciei. Nam contra hoc est, quod supposita unitate specifica illius operationis, non potest assignari nisi unum formaliter subjectum, quod sit intellectus, vel voluntas : repugnat enim operationem ejusdem speciei a distinctis specie potentiis elici aut in eis subjectari : ergo semel probata unitate specifica operationis beatifica, manet probata numerica respectu ejusdem suppositi. — Adde, operationes, quæ non distinguuntur specie, non addere perfectionem essentialem, et intensi-
on, sed ad summum extensivam, et pure materialem : quæ proinde pertinere nequit ad beatitudinis essentiam.

Alia
ratione.

50. Secundo probari potest alia ratione, quam D. Th. insinuat in præsentī art. 2 ad i et tangit otium Scot, ubi sup. Quoniam beatitudo quantum ad suam essentiam debet esse aliquid per se unum : sed ex multiplici operatione, sive numero, sive specie distincti, non lit perse unum : ergo debet osse una simplex operatio. Minor facile suadetur : nam plures operatio-

nes sunt plura entia in actu, et completa ; ex entibus autem completis, et in actu no» lit unum per so, sed per accidens. Addo, ad unitatem per se omnino requiri, ut unum ex constituentibus habeat rationem potentia», et perfectibili aliorum vero perfectivi, et actus : cum igitur qnæliwt operatio sit perfectio, et actualitas ultima, ac proinde non perfectibilis, nec actuabilis per aliud, plane repugnat, ex diversis operationibus constitui aliquid per se unum.

Major vero probatur : Tum, quia boatitudo est maxima beati perfectio : id autem, quod est maxime perfectum, debet esse maxime unum, ac proinde unum per se. Tum etiam, quia in quolibet ordine est devenire ad aliquid maxime unum, in quo liat status, quod in tali ordine sit primum, et causa, ac mensura cæterorum : sed inter fines intrinsecos, primus, seu ultimus, in quo fit status, est beatitudo formalis, quæ in nullum alium finem intrinsecum reducitur, sed est omnium causa, et mensura : ergo debet competere illi prædicta unitas. Tum præterea, quia negari non debet fini ultimo unitas, et perfectio, quæ conceditur finibus intermediis, nec debet esse minus unum, quod in aliquo genere est primum, quam quæ sunt posteriora in tali genere : sed finibus intermediis conceditur unitas per se : ergo non est dene-ganda beatitudini, quæ est finis ul imus, et prior in hoc genere. Tum denique, qnia si beatitudo esset ens per accidens, nec posset in particulari diffiniri, nec haberet certam essentiam, nec determinatas proprietates, nec subinde posset esse alicujus scientiæ objectum : cum quodlibet istorum unitatem per se requirat : constat autem ea omnia convenire beatitudini : ergo, etc. Nec necessc est in hujus rei comprobatione amplius detineri, pro qua militat a fortiori omnia, quæ seq. dub. dicemus.

Opposita sententia refertur : cl argumenta pro ea diluuntur.

Oppositam sententiam tenent D. Bonav. D.B> in 4 dist. 49, 1 p. distinctionis, Richard. nloat de Mediavilla art. 1 q. G, supplement. Gibr< Gabrielis q. 2 art. 3, Marsil. q. ult., Altisio- Mxr?. dor. lib. 1 summæ cap. 2, Alphons. Tolc- Alliti W tus in 1 dist 1 q. 2 art. 2 et 3, Vega v,p. lib. 7 super Trident, cap. 3, Corduba lib. Corto- et alii, quos referunt, et. sequun-
tur

ÿjL». tiir jn prægnnti Salas tract. 2 disp. 2 sect.
 Weat. j, Valent, disp. 1 q, 3 punct. 4 et 8uar.
 Mfr< disp. 7 sod. I. In quam Kcntontiam aliqui
 ox prædictis auctoribus adducere etiam ni-
 tuntur I). Th. propter quædam loca sinis-
 tre interpretata, quæ citant Suar, et Salas,
 in quibus prima facie asserere videtur,
 actum voluntatis esse de essentia beatitu-
 dinis, a qua certum est in via I). Thom.
 excludi non posse actum intellectus. Et
 quamvis omnes prædicti auctores in eo
 convenient, quod bealiludo secundum es-
 sentiam plures actus includat; dividuntur
 in assignando hujusmodi actus. Nam alii
 dicunt esse visionem, et amorem, alii vi-
 sionem, et fruitionem, sive gaudium, aut
 delectationem ; et alii visionem, fruitio-
 nem, et comprehensionem. Pro quorum
 dicendi modis videri possunt Vasquez disp.
 10 cap. I, Salas, et alii ex junioribus cita-
 tis, ne in re, quæ ad nostrum propositum
 parum conducit, iminoremur.

ijrçam 5t. Præcipuum pro hac sententia fun-
 damentum desumitur ex variis testimoniis
 Scripturæ, et Patrum, quæ referunt hoc
 loco Montes., Alvar., Âral., Salas, et Suar,
 et nos dub. seq. aliqua adducemus : in
 quibus beatitudo modo significatur nomi-
 nibus pertinentibus ad operationem in-
 tellectus, modo ad operationem voluntatis :
 et aliquando utriusque potentiæ actus
 adhibentur : ergo, ut cuncta hæc testi-
 monia verificentur, dicendum est beatitu-
 dinem in omnibus simul consistere. —
 Coniirmantque hoc argumentum citati auc-
 tores ex Extravag. Benedicti, cujus n. 7
 mentionem fecimus : imo putat Vega esse
 ibi diffinitam ; quia decernit Pontifex
 animas justorum, qui jam decesserunt ante
 generale judicium, esse vere beatas divinæ
 essentiæ visione, et fruitione. Decernit
 ergo utrumque istum actum ad essentiam
 beatitudinis perlinere. — Addi etiam po-
 test testimonium Catechismi Romani ex
 decreto Concil. Trident, jussu Pii V
 editi, ubi parte 1 ad illa verba Symboli
Vilain xlernam, sic dicitur : *Solida quidem*
bealiludo, quam essentialem communi no-
mine licet vocare, in eo sila esi, ul Deum
videamus, ejusque pulchritudine fruamur :
 ergo pertinet ad essentiam beatitudinis
 tam visio, quam fruitio.

Verum quod attinet ad divum Thom.
 nulla, vel levis poterit legenti esse suspi-
 cio, quin in una simplici operatione, quæ
 est actus solius intellectus, essentiam bea-
 titudinis constituat, ut pro nostra asser-

tionem vidimus, et sequenti dub. latius
 ostendemus. Quocirca Joan, de Salas ubi ^{Confes-}
 sup. postquam conclus. 7 sententia nobis ^{sio}
 contrariam, ut propriam statuerat, et pro ^{Jtnnnis}
 ea divi Thorn, loci retulerat, veluti ^{de Satas,}
 conscientia actus, ponit octavam conclu-
 sionern, ubi sic ait : *Dico lamen octavo,*
durum est credilu hanc esse sententiam D.
Thom., verba enim ejus aliud passim sonant.
 Utinam qui auctoris hujus sententiam,
 imitati semper fuissent candorem ; profecto
 id tum nobis contulissent, ut inexperti,
 et Tyrones omnino non deciperentur, dum
 pro Thomistica Rachele, multoties Liam
 sibi esse suppositam, incauti non ani-
 madvertunt. Ad argumentum vero res- ^{solutio,}
 pondetur, Scripturam, et Patres in illis
 testimoniis solum assignare operationes,
 quæ reipsa in beatitudine inveniuntur ;
 non tamen determinant utrum omnes, vel
 aliqua dumtaxat ad essentiam pertineat ;
 neque ita metaphysice loquuntur, ut ex
 eorum verbis possit res ista omnino diffi-
 niri, nisi adjuncta Theologica ratione ;
 quæ, ut pro nostra assertione vidimus,
 satis efficaciter persuadet beatitudinem
 quantum ad essentiam unicam tantum
 operationem esse. Reliquas vero, quæ
 ibi esse dicuntur, potius ad complemen-
 tum, et ornatum, quam ad essentiam
 spectare. Quamvis (ut id etiam dicamus)
 si Scripturæ, et Patrum testimonia at-
 tente examinentur, potius ex eis colli-
 gitur essentiam beatitudinis in sola ope-
 ratione intellectus sitam esse : nullumque
 actum voluntatis includere, ut videbimus
 dub. sequenti.

Ex quo ad confirmationem dicendum ^{α·l cou-}
 est, Pontificem ibi solum voluisse diffi- ^{ll m.}
 nire, quod animæ justorum decedentium
 ex hac vita non expectant diem generalis
 judicii, ut beatitudinem recipiant, vi-
 dendo Deum, et ejus præsentia fruendo.
 Quod vero utraque hæc operatio, vel una
 dumtaxat ad essentiam beatitudinis perti-
 neat, nullatenus diffinit, sed relinquit
 Theologis opinandi locum. Sicut nec
 diffinit an visio, et fruitio reipsa sint duæ
 operationes : vel una dumtaxat, quæ
 utroque illo nomine significetur, ut aucto-
 res non ignoti arbitrantur. Ad testimonium
 ex Catechismo Romano respondetur, no-
 mine *beatitudinis essentialis* ibi non intel-
 ligi solam essentiam beatitudinis, sed
 simul cum his, quæ per se, et necessario,
 ac invariabiliter illam comitantur : cujus-
 modi est amor, et gaudium de Deo viso :

ly enira *esseniatem* solani ponitur ad excludendum gaudium accidentale, quod consurgit ex visione creaturarum, vel ex conjunctione ad corpus, aut ex aliis, quæ beatitudini animæ variabiliter accidunt, sine quibus proinde posset integra consistere. Et quod juxta bime sensum Catechismus loquatur, facile intuenli constabit.

Sargom. 52. Secundo probatur : quoniam beatitudo est maxima perfectio beati, et maximum ejus bonum : unde a Boetio diflinitur : *Status bonorum omnium aggregatione perfectus* : sed una simplex operatio nequit includere totam banc perfectionem ; multoque plus bonitatis reperitur in duabus, aut in pluribus simul sumptis : ergo, etc.

Confirmatur : nam (quidquid sit de perfectione entitativa : saltem est de ratione beatitudinis, ut sit perfectissima unio animæ cum Deo tanquam cum objecto : sed perfectius unitur anima cum Deo per operationem intellectus, et voluntatis simul, quam per solam operationem unius potentiæ : ergo, etc.

Respondetur, beatitudinem dici maximam perfectionem beati, non extensive (ut sic dicamus) quasi omnem ejus perfectionem formaliter includat ; sed intensive, quia nulla alia perfectio particularis, et specifica illam adagquat. Cum quo tamen stat, quod aggregatum ex ipsa beatitudine, et aliis perfectionibus eam concomitantibus, sit extensive perfectius : vel ut melius dicamus, plures perfectiones in se claudat. Illo autem modo maxima beati perfectio in una simplici operatione consistit. Cum vero dicitur, quod beatitudo est summum bonum (loquendo de beatitudine formali, et intrinseca) non intelligitur formaliter, sed possessive, ut n. 14 ex D. Thom. vidimus : et sensus est, quod est possessio, et assecutio summi boni ; quam rationem soli actui intellectus, qui est visio clara Dei, posse competere debet. seq. ostendemus. Quocirca, quamvis actus voluntatis superaddat perfectionem entitativam ad actum intellectus ; non tamen addit aliquid, quod ad rationem possessionis, vel assecutionis, ac proinde ad beatitudinis essentiam pertineat.

Adde beatitudinem posse dici summum bonum beati (loquendo de bono creato, et intrinseco) non formaliter, sed radicaliter ; quia est radix, et causa omnium perfectionum, quæ in beato reperiuntur. Et hinc

pacto accipiendum est, cum dicitur, quod : *Beatitudo est status bonorum omnium*, etc. quia licet quantum ad essentiam sit una simplex forma, est tamen talis forma, ut constituit in tali statu, cui debeatur aggregatio omnium bonorum, et perfectionum, quæ possunt beato competere. Sicut cum homo diffinitur, quod *est animal bipes, implumi, habens caput erectum*, etc, non intelligitur, quod omnia ista ad ejus essentiam pertineant ; sed quod est tale animal. et talis essentiæ, cum prædicta debentur. Nisi mavis dicere (et satis verisimiliter cum Capreolo, et aliis Boetium in illis verbis non definiendo essentiam beatitudinis, sed descripsisse in communi statum beatificum cum omnibus, quæ ad integritatem talis status, sive per modum essentiæ, sive per modum accidentium, vel proprietatum spectant. In quo præter operationem beatitudinis constitutivam, aliæ necessario clauduntur : sicut cujuslibet rei status perfectus plura includit, quam sola essentia.

Per quod patet ad confirmationem. Quia beatitudo secundum suam essentiam non est quaecumque unio cum Deo, etiam tanquam cum objecto : sed unio per modum assecutionis, et possessionis : sola autem operatio intellectus habet esse hoc modo perfectissima unio animæ cum Deo ; voluntas enim per proprium actum nec consequitur objectum, nec possidet illud : sed, vel expectat possidendum per actum intellectus, ut dum est in hac vita : vel supponit possessum, ut in futura. Atque hinc desumi posset valde efficax ratio ad probandum beatitudinem non consistere in actu utriusque potentiæ ; quia possessio, quæ est de ejus ratione, per unam dumtaxat operationem fit ; aliæ vero, quæ superveniunt, sicut supponunt objectum beatificum per primam possessionem, sic etiam supponunt totam essentiam beatitudinis.

53. Ultimo probatur argumento, quod habet pro firmissimo Greg. de Val. Nam tunc mens nostra essentialiter est beata, cum summum bonum, quod est Deus, illi assequitur, ut nihil peniterea expectat cura inquietudine ; sed nostra non assequitur suum bonum hoc modo, nisi utriusque potentiæ intellectus, et voluntatis actum ipsum amplectatur : ergo non nisi per actum utriusque erit essentialiter beata.

Major probatur ex illo Ps. 16 : *Satiabor, cum apparuerit gloria tua*. Necnon ex doctrina

PSi'» dudrina Phil. I Ethic, c. 7 dicentis : *Fac-
lieHaIon esse sufficiens bonum*. Minor au-
tem suadetur; quia cum uterquo actus per
se sit valde perfectus, si non utroque mens
nostra suminum bonum complecteretur,
hoc ipso certo esset inquieta.

Catnn. Et apparebit firmitus prædictum argu-
mentum sequenti confirmatione. Quia, ut
beatitudo omnino quietet appetitum, de-
bet excludere a Beato omne genus mali,
ac proinde omnem carentiam boni debiti ;
sed hoc non iit sola operatione intellectus,
nisi accedente etiam operatione volunta-
lis : ergo, etc. Probatur minor : nam cum
unaquæque carentia debeat excludi per
formam oppositam, operatio intellectus
solum excludet a beato carentiam talis
operationis ; carentia vero operationis vo-
luntatis, vel non manebit exclusa, vel
excludenda est ipsa voluntatis opera-
tione.

Ssijtio. Cæterum argumentum non est adeo
firmum, ut citatus auctor existimat : po-
test enim facile infirmari, admissa majori :
negando minorem; quia eo ipso, quod bea-
tus possideat Deum, quod fit per solam
operationem intellectus, habet in illo quid-
quid potest appetere; unde etiam si nul-
lum eliciat actum voluntatis, non expetet
aliquid cum inquietudine : inquietudo
enim solum posset oriri ex eo, quod ap-
peteret aliquid, quod non haberet. Esset
autem in illo beato aliqua imperfectio,
quia habendo totum id, quod desiderare,
et amare potest, non amat, quod habet.
Hæc tamen imperfectio non tolleretur ali-
quid de essentia beatitudinis, sed solum
ejus complementum ; quia beatitudo quan-
tum ad essentiam non consistit in amare
bonum, quod beatus habet, sed in habere
bonum, quod amet. Per quod patet ad
probationem illius minoris. — Adde, quod
sicut beatitudo non pertinet ad voluntatem
per modum actus, sed per modum objecti,
ita non debet quietare illam eo modo, quo
proprius actus quietat, scilicet quia est
ipsa quies in bono possesso : sed eo modo,
quo quietat objectum in quantum est id,
in quo voluntas quiescit. Quare etiamsi
quies illa voluntatis deficiat dummodo
adsit ejus objectum, nequit deesse essentia
beatitudinis.

54. Ex quo patet ad confirmationem.
Quia ad essentiam beatitudinis non perti-
net excludere omnem carentiam boni for-
maliter, quasi ipsa sit formalis, et imme-
diata exclusio talis carentiæ ; sed *possessive*,

reu *objective*, quatenus est possessio summi
boni, quod per modum objecti habet exclu-
dere omnem ejusmodi carentiam. Vel di-
citur excludere omnem carentiam boni
radicaliter : quia est origo, et radix prin-
dictæ exclusionis. Ad hoc autem non est
necesse, quod actus voluntatis, per quem
formaliter, et immediate carentia ejus ex-
cluditur, sit de essentia beatitudinis, seri-
quod sit de ejus essentia esse radicem talis
actus, ac proinde prædictæ) exclusionis.
Adde, si prædictum argumentum, aut ejus
confirmatio aliquid probarent, convincere
non solum actum intellectus, qui est visio,
et actum voluntatis, qui est amor, vel
fruitio, esse de essentia beatitudinis, ut
citati auctores intendunt, sed etiam omnes
perfectiones, et actus, qui in beato neces-
sario reperiuntur : siquidem quæcumque
ex prædictis perfectionibus beato deficeret,
haberetur carentiam alicujus boni debiti :
possetque ex hac parte (si argumentum
illud firmum esset) expetere aliquid cum
inquietudine : quare etiamsi Deum vide-
ret, et amaret, illoque frueretur, non ma-
neret essentialiter beatus, quandiu aliqua
alia perfectio sibi deesset. Quod nec Valen-
tia, nec Salas, nec Suarez, neque alius ex
junioribus Theologis admittet.

DUBIUM IV.

*Utrum operatio, in qua essentia beatitudinis
consistit, sit actus intellectus, vel vo-
luntatis.*

Habemus, beatitudinem formalem quan-
tum ad essentiam esse unicam actionem :
videamus, superest (quæ est præcipua
hujus disputationis difficultés) cujus po-
tentiæ actus sit, intellectus, an voluntatis?
Supponimus namque prædictam opera-
tionem ad aliquam ex his duabus potentiis
necessario pertinere : quia cum pars sen-
sitiva non sit immediate capax beatitudi-
nis (eo quod neque sensus, neque appetitus
ejus ad objectum beatificum, quod est
extra omnia sensibilia, attingunt, ut pro-
bat hoc loco D. Thom. art. 3 et 3 cont.
Gent. c. 27) subjectum ejus debet esse
pars rationalis, cujus potentiæ sunt in-
tellectus, et voluntas. Unde supposito
quod beatitudo sit operatio, necessario
pertinere, debet ad aliquam ex his duabus
potentiis.

*Communis Thomistarvm senlcnlia Scrip-
ture, el Patrum testimoniis fulcitur.*

Assertio. 55. Dicendum essentiam beatitudinis formalis non in actu voluntatis, sed dumtaxat in actu intellectus consistere, Assertionem hanc tenet ubique Ang. Doct., sed D-jfk-r. præcipue in hac q. art. 1 ubi sic ait : *Quantum ad id, quod est essentialiter ipsa Bealitudo, impossibile est, quod consistat in actu voluntatis. Et inferius : Sic igitur essentia beatitudinis in actu intellectus consistit : sed ad voluntatem pertinet delectatio beatitudinem consequens.* 3 conl. Gent c. 26 hoc probat r.ovem rationibus, quarum primam ita concludit : *Bealitudo igitur, vel felicitas in actu intellectus consistit substantialiter.* Et persequenter repetit aliquoties hanc propositionem : *Impossibile est felicitatem essentialiter in actu voluntatis consistere.* Idem docet 1 p. q. 26 art. 2, in 4 dist. 49, q. 1 art. 2 quæstiunc. 2, quodlib. 8, art. 19 aliisque innumeris in locis, quæ cit. tabula aurea verbo *bealitudo* η. 4. Sequuntur D. Thom. concorditer ejus Discipuli, Capreol. in 4 dist. cit. q. 2, Deza, Hispalens. ibidem ; ubi etiam Solus q. 1 art. 3, Dionys. Carthus. q. 1, refertque D. Hieron. beatifice coronatum apparuisse August, eique sic allocutum : *Tota beatitudo nostra est Deum videre, neque est unus nostrum beatior alio, nisi in quantum faciem Deitatis clarius videt.* Hæc Carthusianus : et subdit: *Hoc sancti vim Augustinus, Bernardus, Hilarius, et alii plures concorditer scripserunt.* Idem tenet Durand, eadem dist. q. 4, Soncinas in 1 dist. 1 q. 1 art. 1 conclus. 6, Iler-FCan'' b@us in tract, de Beatitudine c. 3 et 4, Cajetau. Ferrara 3 cont. Gent. cap. 25 et 2G, Cano de lucis lib. 12 cap. 14, Cajet., Conrad, et Med. in Commentariis ad art. 4 hujus q., ubi etiam Alvar, disp. 21, Curiel q. G, Greg. Mari. dub. 2, Montes, disp. 4 q. 3, Araujo dub. 1, Lorca disput. 17 Lores.' necnon Vasq. disp. II, Granado disp. (?ranad 3 SeCt' Fonseca 1 Metaph. C. 1 q. Fonsecal 1 sect. G, Conimbr. in Ethicis disp. 3 q. Coniinb. 3 art. 2, pluresque alii.

1 uia°0 Probatur primo testimoniis sacræ Scripturæ, in qua non obscure continetur : hujusmodi est illud Juan. 17 adductum a D. Thom, in argum. *Sed contra : Hxc est vita sterna, til cognoscant te Deuni veruni, etc.* Qui locus quamvis ab aliquibus intelligatur

ile cognitione per lidoin, ac proinde de beatitudine solum in radice, qualis haholurin via; communior tamen expositio est de cognitione per speciem, quæ erit in Patria, et beatitudine formali, quæ juxta modum loquendi Scripturæ absolute vito *xlerna vocatur.* Et ita intellexerunt D. Aug. lib, de spiritu, et littera c. 33 et lib. 1 de Trinit. c. 8, de moribus Ecclesia) c. 25 et serm. 112 de Temp., Ambr. lib. 2 do officiis e. 2, Cyril!. N. lib. 3 contra Julian, circa princip., Origen, lib. 2 in c. 2 epist. ad Rom., Laur. Justin, in fasciculo divini amoris c. 16, Rup. lib. 12 in Joan., Lyram Joan. 17, et plures alii. Congruilque hæcjc«j: expositio contextui : præmiserat enim Christus. *Paler clarifica Filium tuum, ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam sternam.* Ubi planum est Christum postulare a Patre beatitudinem electorum, et stalim subjungit : *Hxc est autem vita xlerna, ut cognoscant te Deum verum.* Et inferius u. 2 i : *Paler, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, el illi sini mecum, el videant claritatem meam.*

Quod etiam non minus aperte significaverat idem Evangelista c. 14 dicens : *Qui jeis u diligit me, diligitur a Paire meo, el manifestabo ei me ipsum.* Ubi sermo est de manifestatione divinitatis, ut sentit Aug. tract. 75 in Joan, et Ps. 48 ad illa verba pat& *Inclinabo in parabolam aurem meam.* Et talis manifestatio promittitur justis, ut præmium, quod est beatitudo, de qua Philippus eodem c. n. 8 dixerat : *Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis.* Deinde 1 Joan. 3 perfecta cum Deo similitudo, quæ ijMai est de ratione beatitudinis, in ejus visione constituitur : *Similes ei erimus, quia videbimus cum siculi est.* Item Ps. 16 : *Saliboreum apparuerit gloria lua :* quod autem satiat, id est beatitudo. Psalm. 79 : *Oslende Pyi.n. faciem luam, el salvi erimus.* Et Psal. 85 : *Psi.fi ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion :* quasi hæc visio sit proprium, et essenziale præmium, ad quod per virtutes, et merita pervenitur. Atque alibi multoties cum Scriptura agit de sanctorum beatitudine explicat illam regulariter per actum intellectus, quæ est Dei visio : quo manifeste insinuat in hujusmodi visione prædictam beatitudinem consistere.

Deinde probatur testimoniis sanctorum pxm. Patrum : etenim Aug. Ps. 90 concione 2 Ak. sic ait : *Tota merces nostra visio esi.* Et cit. loco de spiritu, et litt. explicans supradicta verbi

verba Joan. : *fixe est Vila xterna, etc. Illa cognitione* (inquit) *illa visione, illa conlcmphdione, satiabitur in nobis omne desiderium; hoc enim solum sal esi, ultra non habel, quod appetat, quod inhiet, quod requiral : nam desiderio hujus satietatis ardebat, qui Domino ail, ostende nobis Patrem, el sufficil nobis.* Et cit. loco de Trinit. exponens verba Apostoli 1 Cor. 13 : *Videmus nunc per speculum in aenigmate : tunc autem facie ad faciem; sic loquitur : Hxc enim nobis contemplatio promittitur actionum omnium finis, atque xterna perfectio gaudiorum.* De moribus Eccl. c. 25 : *Æterna vita est ipsa cognitio, qux est perfectarum praemium, et 2 de lib. arbit. c. Ii : Illos beatissimos facit, quod scriptum esi; tunc autem facie ad faciem : qui enim hoc invenerunt, illi sunt in beatitudinis possessione.* Quod etiam sæpe alibi repetit N. Cyrill. loco citato sic dicit : *Hominum felicitas esi habere summam contemplationem, et infra : Nihil vera Dei contemplatione esi pretiosius, quandoquidem nos summx bealitudinis facit participes.* D. Ambr. lib. 2 de officiis cap. 2 ita loquitur : *Scriptura divina vitam beatam posuit in cognitione divinitatis.* Clarius Bern. serm. 5 de Aesumpt : *Hxc est* (inquit) *merces, hic esi finis hst fructus nostri laboris, visio scilicet Dei.* Et juxta hunc modum loquuntur Basii. Nat. tyj», zianz. etNizet. Nyssen., Hieron., Eusebius, iSSj'Irenæus, et alii, quorum verba rererre, Laws, omittimus, ne in longum abeamus.

56. Quamvis autem adducta testimonia adeo expressa videantur, non desunt etiam ex nostræ sententiæ sectatoribus qui putant rem hanc neque ex Scriptura, neque ex Patribus venari posse. Tum quia plura ex illis testimoniis possunt in alio sensu, quam de beatitudine Patrite sufficienter explicari. Tum etiam, quia esto in omnibus sermo sit de beatitudine prædicta : inde tamen solum colligitur importari in ea actum intellectus; sicut ex aliis, quæ adversarii pro se adducunt, colligitur importari actum voluntatis : quia Scriptura, et Patres solum intendebant manifestare nobis quid reipsa in illo beatissimo, et felicissimo statu inveniatur : ut sic allectum nostrum in illum excitarent. Utrum vero hic, vel ille actus constituat essentiam beatitudinis : vel habeat se per modum proprietatis complementi, aut radicis, utpole quaestionem pure metaphysicam, et quæ ad mores parum conducit, Theologis scholasticis examinandam reliquerunt :

cujus proinde decisio aliunde, quam ex pnedictis testimoniis petenda erit. Ita Vazq., Curiel, et alii.

Sed immerito proculduliio : nam licet Scriptura, et Patres ea pncipue tradere intendant, quæ pertinent ad (idem, et ad rnores : simul tribuunt nobis sufficientia principia, ut in scholasticis quæstionibus veritatem multoties investigare possimus. Et ideo non solum magna scholasticorum pars (ait Maldonatus super citatum 17 caput Joan. vers. 3), sed nonnulli etiam antiquiores Patres probant ex illo loco beatitudinem quantum ad essentiam in sola intellectus operatione positam esse. Quamquam et hic postremus auctor reprehensione non miti propterea dignus sit : quia præmissa hujusmodi confessione, adeo in prædictam sententiam invehitur, ut dicat videri affinem novorum hæreticorum errori, qui tenent nos sola fide justificari. Addit vero inferius, se dixisse hæc præter morem. Addere et nos possemus, *el contra debitos mores; æque enim erravit, atque excessit, dum sententiam receptissimam, et valde plausibilem inter Catholicos, multoque communiorem, quam sit opposita, affinis hxrelicorum errori nota inussit : non ignorans ejus patronos, quos fassus fuerat, sed debitam tot Catholicis Doctor, maxime vero Angelico Præceptor, universæque ejus scholæ reverentiam, et venerationem.* Neque hactenus alicui Theologorum in mentem venit, quod hic auctor imaginatus est, potuisse scilicet ex ea sententia ansam desumere hæreticos ad prædictum errorem de justificatione personalem fidem, vel per alium habitum existentem in intellectu. Quemadmodum neque ex sententia Scoti, qui beatitudinem in operatione solius voluntatis constituit, colligi potest justificationem fieri primario in ipsa voluntate, sive per charitatem, sive per alium habitum. Sed omnes quamlibet circa beatitudinem sententiam sustineant, tenent jam unanimiter, formam de facto justificantem esse habitualement gratiam, quæ non in potentiis operativis, ubi ab universis ponitur beatitudo, sed in ipsa substantia, et essentia animæ immediate existit. Nec mirum, si excessum prædicti auctoris aliquantulum acrius reprehendimus : ille nos coëgit, qui tot Doctorum, et Patrum valde catholicam sententiam prædicta censura notavit.

57. Ad rem vero, quod adducta testimonia alium sensum admittant, non obest :

Refutatur.

Mj'dô-nattH
rcpre-bëndicr.

quia, ut est commune inter Theologos, idem Scriptura.» locus potest habere plures sensus etiam litterales, omnes ab Spiritu sancto praevisos, et intentos : et ideo ex eo. quod unus admittatur, alii rejici non debent : praesertim cum a Patribus recipiuntur, ut ille, quem nos intendimus, communiter recipitur. Tura etiam, quia quod praedicta testimonia alium sensum admittant, ad summum probat rem hanc non esse dogma fidei, neque oppositum contra fidem esso quod nec nos asserimus. ea tamen non tollit quominus ex eis magnam firmitatem, et probabilitatem sententia? nostra» supra oppositam conciliare possimus : sicut est maxime probabile, sensum a nobis intentum in illis locis esse verum, et legitimum. Et quamvis pro opposita sententia adduci etiam soleant Scriplurae, et Patrum testimonia, tamen quae ad rem conducere possunt, et sunt pauciora numero, et non ita formaliter de beatitudine, et de actu voluntatis cum praecisione ab actu intellectus loquuntur; sicut ea, quae pro nobis sunt, loquuntur de eadem beatitudine, et de visione beatifica cum praecisione ab actu voluntatis, ut n. 88 ubi praedicta testimonia explicabimus, constabit.

Adde, quod etsi testimonia a nobis adducta, collata cum his, quae ab adversariis afferuntur, in quibus beatitudo exprimitur per actus voluntatis, non excludant totaliter ab ea hujusmodi actus; aratione tamen constitutivi saltem virtualiter illos excludunt. Et ratio est, quia in pluribus ex praedictis testimoniis datur intelligi tam visionem beatificam, quam amorem, seu gaudium concurrere : ita tamen, ut visio ordine natura praecedat, et amor visionem subsequatur : cum autem essentia in unaquaque 10 sit primum, quod in ea invenitur, Qt, ut praedictus amor ab essentia beatitudinis per testimonia illa saltem virtualiter excludatur, solumque admittatur, ut aliquid concomitans, vel per modum complementi. E contra vero testimonia adversariorum ita suadent beatitudinem importare actum voluntatis, ut nullatenus petant intelligi de ejus essentia, neque excludant formaliter, vel virtualiter a ratione constitutivi actum intellectus, ut qui legerit, facile deprehendet. Et sane semel admissa beatitudinem debere esse unicam operationem, ut admittunt Scotus, et ejus sectatores, contra quos agimus in hoc dub. negari non poterit, Scripturam, et Patres magis ad litteram, et formaliter accipi

juxta nostram, quam juxta oppositam sententiam.

Addo secundo, sensum Scripturae, et Patrum optime venari rationibus Theologicis, a quibus ipsi non discordant : et ideo, qui pro sua sententia hujusmodi habuerint efficaciores rationes, ut citati auctores, qui nobiscum in re conveniunt[^] merito habere existimant, debuissent proculdubio testimonia, quae de hac re agunt, quamvis non adeo expresse loquantur, in sui favorem assumere; si juxta praedictas rationes intellecta eorum sententiae favent, ut ipsa? rationes, quas deinceps adducemus, favere aperte monstrabunt.

§ n.

Prima ratio Angelici Doctoris proponitur : et evertitur Scoti solutio.

58. Prima et fundamentalis ratio pro nostra assertionem proponitur hic ab Angel. Doct. fere sub hac forma. Beatitudo formalis est formalis adeptio, et assecutio, sive possessio summi boni, quod est beatitudo objectiva : sed solus actus intellectus, qui est clara Dei visio, non vero aliquis actus voluntatis est hujusmodi : ergo essentia beatitudinis in nullo alio, quam in praedicta visione consistit. Major ab omnibus admittitur; continet enim propriam beatitudinis definitionem. Minor quoad priorem partem facile suadetur ; nam cum intellectus sit potentia apprehensiva, et quae trahit ad se ea, quae cognoscit, ex propria ratione habet, quod ejus actus sit assecutio. et possessio objecti cogniti juxta modum, quo ab ipso cognoscitur. Et ideo si cognitio fiat non per speciem distinctam. sed per ipsummet objectum secundum esse, quod habet in se, sicut fit visio beatifica, debet ex vi talis cognitionis trahi praedictum objectum, etiam secundum suum esse reale ad cognoscentem, quod est illud adipisci, et possidere. Quoad posteriorem vero probatur sic a D. Th. Quia actus, quo voluntas tendit ad objectum beatificum, vel est desiderium, vel est delectatio; neuter autem est ejus assecutio : nam desiderium est rei absentis, et nondum possessa? ; perfecta vero delectatio supponit assecutionem objecti, de quo est : eo quod delectatio non est nisi de bono jam possessa[‡] ergo nullus ex hujusmodi actibus est ipsa possessio, vel assecutio. Et idem argumentum fieri poterit de quolibet actu a voluntate

Voluntate elicitio in Patria; eo quod omnis huiusmodi actus prtesupponit visionem kalilicam, quæ eet adeptio, et possessio objecti beatificantis, ac proinde nequit talis actus habere rationem possessionis.

59. Huic rationi occurrit Scotus negando minorem quoad 2 partem : quia non solum actu intellectus, sed etiam actu voluntatis adipiscimur bcaliitudinem objectivant. Et quamvis assecutio per intellectum præcedat ordine generationis; assecutio tamen per voluntatem est prior ordine perfectionis, seu intentionis : primum enim in intentione habet esse posterius in elocutione. Undo, quia beatitudo formalis non est quæcunque assecutio objecti, sed assecutio perfectissima, et quæ in ordine intentionis sit prior, idcirco non in actu intellectus, sed in actu voluntatis debet consistere. Ad probationem pro hac 2 parte respondet, superesse tertium actum voluntatis præter desiderium, et delectationem, qui potest esse assecutio, nempe amorem amicitiae, quem ipse *fruitionem* appellat, et D. Thom. mentionem de eo non fecit : qui quidem amor quamvis supponat objectum beatificum possessum per visionem assecutione prima ordine generationis; non tamen assecutione, prima ordine intentionis, sed est ipsa assecutio.

Verum hæc solutio in multis deficit. Primo, quia possidere, et assequi per proprium actum, omnino est contra rationem voluntatis ; et proprium solius potentiae apprehensivæ, qualis est potentia cognoscitiva : ergo nullus actus voluntatis potest esse assecutio objecti beatifici. Antecedens probatur ex ipsa voluntatis natura, de cuius ratione est, non quidem trahere res amatas ad se, aut facere sibi præsentia : sed trahi, et affici ad ipsas res per amorem, qui nihil aliud est, nisi pondus, et inclinatio, qua voluntas fertur in id, quod amat, juxta illud August. : *Amor num, pondus meum, eo feror, quocumque feror*. In quo potius voluntas ipsa trahitur, pi possidetur a suo objecto, quam illud ad se trahat, vel possideat, ut tract, præc. disp. ? dub. 5 agentes de amore affectivo explicuimus.

Adde primo, quod trahere rem ad se, est facere illam sibi præsentem : constat sero, quod voluntas non facit res sibi præsentia : sed hoc proprium est solius intellectus : et ideo si res amanda proponitur ah intellectu, ut præsens, fertur voluntas ineam, ut in præsentem : si autem poni-

tur, ut absens, vel ut abstrahens a præsentia, huc etiam modo fertur in eam voluntas, >ine eo quod ex vi talis actus præsentia, vel absentia rei amake ullo modo varietur, aut tolis res magis, vel minus amanti approximetur. — Adde secundo possessionem importare quoddam genus dominii supra rem possessam : voluntas autem per proprium actum nullum exercet dominium supra rem, quam amat : sed potius talis res voluntati dominatur, et eam sibi subjicit. : ob idque vulgo dicitur, *amore captivare amantem* : quia in amati redigit servitutem.

60. Deficit deinde prædicta solutio : quia si semel Scotus admittit, visionem esse possessionem objecti beatifici, non potest consequenter asserere, amorem subsequutum habere rationem possessionis. Aut enim uterque iste actus esset posaessio totalis, et adæquata, aut quilibet esset possessio inadæquata, et partialis? primum dici non potest; nam res, quæ adæquate, et totaliter possidetur, nequit pro tunc ab eodem iterum possideri : supponit enim actio possessiva rem nondum fuisse saltem adæquate possessam Si vero dicatur secundum, ergo neuter actus constituit adæquate essentiam beatitudinis, quæ debet esse possessio perfecta, et adæquata objecti beatifici. Unde vel dicendum erit possessionem, quæ est de ratione beatitudinis atque adeo beatitudinem ipsam coalescere essentialiter ex utroque actu : quod Scotus constanter negat, et dub. præced. impugnativimus; vel non est asserendum amorem esse possessionem, admissio, quod visio illum præcedens sit possessio.

Dices ex doctrina Scoti, utramque possessionem esse adæquatam ; nec tamen repugnare; quia sunt in diverso ordine, intentionis, et generationis. Sed hoc nullius momenti est; nam distinctio, quæ solum est secundum prioritatem, vel posterioritatem, generationis aut intentionis, non est distiîctio penes diversos online, sed penes majorem, vel minorem perfectionem, quæ reperitur omnino intra idem genus. In quolibet enim ordine, aut genere est aliqui l perfectius; et aliquid minus perfectum ; et illud appellat Scotus *prius ordine intentionis*, hoc vero, *ordine generationis* : quia cum natura incipiat ab imperfectioribus : solet id quod minus perfectum est, prius execution! mandare. Dicere ergo utramque prædictam possessionem esse adæquatam, aliam ordine generationis, et aliam ordine

Everfl-
lar.

Effu-
gium.

Præc-
ditur.

if

intentionis, non est aliud, quam dicere, quod utraque est adinvicem in eodem genere, et online, sed una minus perfecta, et alia perfectior. Quare impugnatio facta semper manet in sua vi. An vero amor beatificus sit perfectior visione, aut e converso, et quomodo accipiendum sit dictum Phil, quod primum in intentione, est postremum in executione, inferius explicabitur.

Ahi
evasio.

61. Tertio delicti Scotos recurrendo ad amorem amicitiae, potius quam ad alium actum voluntatis. Quia magis recedit a ratione possessionis objecti beatifici praedictus amor, quam desiderium, et delectatio, quae pertinent ad amorem concupiscentiae : de quibus concedit Scotos non esse possessiones : ergo, etc. Antecedens sic ostenditur : Ille actus recedit magis a possessione alicujus objecti, qui ex propria ratione minus respicit tale objectum per modum possessibilis minusque possessionem ejus concernit : sed amor amicitiae nec respicit objectum beatificum per modum possessibilis a Beato : neque concernit ex propria ratione possessionem talis objecti, sicut illam concernit desiderium, et delectatio : ergo plus recedit a ratione possessionis. Major, et consequentia constat. Minor vero probatur, tum quia amicitia secundum se abstrahit a praesentialitate objecti : et ideo ejusdem rationis est, sive amicus sit absens, sive sit praesens : ergo etiam abstrahit ab ejus possessione, vel assecutione. Tum etiam quia amor respiciens objectum sub ratione possessibilis, est amor illius, non nisi, ut est bonum proprium amantis : hic autem amor propriissime est concupiscentia : amicitia enim, et principue charitas, quae habetur ad Deum, respicit bonum amici, ut est formalissime bonum ipsius, sistendo in ipso amico, et non curando de bono proprio, aut de ejus assecutione ; *non enim quæ sunt, ut ait Apost., sed quæ Dei* ; ergo non respicit objectum sub ratione possessibilis. *

Major
impugnatio.

Atque hinc desumi potest major impugnatio praedictae solutionis, quatenus ad amorem amicitiae, qui est purissimus actus charitatis, recurrit in hunc modum : Actus beatitudinis constitutivus debet attingere Deum formalissime sub ratione objecti beatificantis : sed amor amicitiae non respicit Deum formaliter sub ratione beatificantis : ergo non potest esse beatitudinis constitutivus. Major ab omnibus recipitur, et videtur per se nota. Minor vero sic sua-

detur : Amor amicitiae solum respicit Deum ut est summe bonus in seipso, nec curat (saltem per se primo an sit etiam bonum nostrum, vel a nobis obtinendum : hoc enim ad amorem concupiscentiae formalissime spectat ; sed Deus non concipitur, ut objectum bonum, nisi ut est bonum nostrum, et a nobis obtinendum, vel obtentum : ergo amor amicitiae non attingit illum formaliter sub ratione beatificantis. Desumiturque hæc impugnatio ex D. Thom. q. præc. ar. 7 ad 2, ubi loquens de beatitudine objectiva, et de objecto beatificante, expresse dicit, quod amor talis objecti non est amicitia, sed concupiscentia : quia amare Deum, ut objectum beatificans, est concupiscere illum sibi, et ideo ex vi talis amoris amatur, ut primum, et maximum concupitum, sed non tanquam amicus super omnia, et super bonum nostrum dilectum. Videantur quae ibidem adnotavimus.

IM

Ex quo etiam constat Ang. Doct. consulto in sua ratione solum enumerasse delectationem, et desiderium, ut excluderet illa a ratione beatitudinis, nulla facta mentione amoris amicitiae : non ex oblivione, siquidem 3 con. Gen. c. 26, ubi eandem rationem latius prosequitur, omnestresaculus, amorem scilicet, desiderium, et delectationem enumerat ; sed propter ea, quae hactenus diximus, et ut brevitati consuleret ; quia semel exclusis desiderio, et delectatione, quae magis accedunt ad objectum beatificum sub ratione beatificantis, quæque ex propria ratione possessionem ejus concernunt (desiderium ut futuram : delectatio vero, ut praesentem) a fortiori manebat exclusus quicumque alius amor, qui secundum propriam rationem longius a possessione distat, aut saltem eam minus concernit : et principue amor amicitiae, qui ita sistit in Deo, volendo ipsi infinitum ejus bonum, ut si per impossibile bonum nostrum non esset, nec nos decrevisset beatificare, eodem modo illum diligeret.

62. Deinde impugnatur praedicta solutio : quia amor amicitiae ad Deum, qui est « proprius amor charitatis, ejusdem essentiae, et speciei est in via, et in Patria : sed in via non est possessio, aut adeptio objecti beatifici : alias in via esset beatitudo, et constitueret *beatum* : ergo neque in Patria habet rationem possessionis.

Hæc impugnatio male torsit Solum. d conatusque est duplici via illam evacuare. p Primo enim concessa majori, et minori argumenti,

gunwnli, negat consequentiam : quia amor charitatis non est possessio objecti beatifici secundum suam essentiam præcise sump-tus, sed quatenus habet certum gradum perfectionis, ad quem in via non pertingit. — Secundo respondet negando majorem : quia cum charitas patriæ, et viæ petant oriri ex diversis specie cognitionibus, illa nimirum ex visione clara Dei : hæc vero ex cognitione obscura fidei, debent essentialiter differre.

Sed prima ex his evasionibus etiam ipsi Scoto non satisfacit : impugnaturque ab illis hoc argumento. Perfectio amoris viæ potest ita crescere, ut pertingat ad perfectionem amoris patriæ, supposito, quod sint ejusdem speciei : et tamen quantumcumque amor viæ in perfectione crescat, non erit possessio objecti beatifici : ergo nisi amor patriæ sit alterius speciei, neque ipse erit possessio talis objecti. Hac ratione convincitur Scotus ad deserendam illam solutionem. Immerito proculdubio : quia etsi loquendo de excessu in intensione, nullus sit gradus amoris existentium in patria, ad quem amor viatoris non possit pertingere (sicut de facto amor Virginis Beatissimæ etiam dum erat in via, amorem omnium comprehensorum, præter Christum, longe in intensione superavit) adhuc in amore patriæ remanet aliqua perfectio, ejus scilicet consummatio, ad quam quantumcumque charitas viæ crescat, non pertinet, ut docet D. Thom. 2, 2 q. 24, art. 1 ad 3 et nos, Deo dante, in tractatu de charitate explicabimus.

Aliunde ergo impugnari debet prædicta solutio. Quia quod aliqua operatio sit, vel non sit assecutio objecti beatifici, debet ei convenire ratione propriæ essentiae, et substantiæ, et non ratione solius gradus, aut modi perfectionis; apprehendere enim, et trahere ad se objectum non exprimit modum, sed substantiam actionis, ut patet in visione beatifica, quæ non ex aliquo modo superaddito, sed ex propria specie, et essentia habet, quod sit apprehensio, et possessio objecti beatifici : et ideo etiamsi separaretur ab ea omnis modus, et gradus perfectionis essentiae superadditus, remaneret in ratione possessionis, et apprehensionis : igitur si amor beatificus esset possessio Dei, ac proinde beatitudo, deberet illi hoc competere ratione propriæ essentiae, quæ eadem est etiam in via; non ratione gradus perfectionis, quem acquirit in Patria. Adde, amorem Patriæ supra chari-

latem viæ tantum addere inamissibilitatem, et invariabilitatem, quamdamque consummationem, et terminationem ratione visionis beatificæ, cui conjungitur : hæc autem non solum respectu substantiæ actionis, quæ est possessio, sed etiam respectu illius, ut exercet munus possessionis habent se in ratione modi, et non in ratione constitutivi : modus enim adaptionis est, quod sit inamissibilis, invariabilis, omninoque terminata, et consummata : sine quibus proinde posset concipi ratio possessionis : et forte visio Pauli non habuit prædictum modum essendi : et nihilo-minus fuit adeptio objecti beatifici. Signum ergo est, quod talis ratio non est dumtaxat modus, sed substantia ipsa, et species beatificæ operationis.

63. Secunda solutio, cui adhæret Scotus, impugn, magis displicet : quoniam ex illa sequitur charitatem viæ non remanere in Patria, sed destrui : contra illud Apost. 1 ad Corinth. 13 : *Charitas nunquam excidit*. Ex quo loco probat Angel. Doct. infra q. 97 art. 6 cha- d. Thom. id. ritatem viæ perseverare in patria, non solum eandem secundum speciem, sed etiam eandem numero, sicut perseverat eadem numero gratia. Quod non tantum de habitu, sed etiam de ipso actu charitatis fieri posse, et de facto ita contigisse in Beatissima Virgine, ita ut eundem numero actum amoris Dei, quem exercebat in via, absque interruptione per mortem continuaverit in Patria, censet graves Theologi : de quo nos alibi dicemus.

Nec refert, si dicas ad locum Apostoli, ideo dixisse, *charitatem nunquam excidere*, quia destructa charitate viæ, succedit ei charitas Patriæ : et ideo nunquam deficit omnis charitas. — Nam contra hoc est, quod eodem modo possemus dicere cognitionem fidei, Prophetiam, Genera Linguarum, etc. non deficere, quia etiam in Patria succedunt his, quæ habemus in via alia cognitio, alia locutio, alia futurorum prævisio, etc. cum tamen idem Apostolus expresse dicat : *Sive prophelia evacuabuntur, sive lingua cessabunt, sive scientia destruetur*. Neque alia differentia assignari poterit inter charitatem, et cognitionem, ut hæc dicatur *deficere*, et illa *non deficere*, nisi quod charitas perseverat eadem numero saltem quantum ad habitum in via, et in Patria; cognitio autem viæ, quæ est per fidem, aut prophetiam, neque quoad actum, neque quoad habitum manet ibi, sed succedit ei altior alia cognitio, quæ est visio

EITu-
giorn
praeclu-
ditur.

DE BEATI P DINE

beatifica. — Propterea charitas viæ, et charitas Patri® habent omnino idem objectum, et speciificativum formale, scilicet Deum, ut est summe bonus in se : ergo non possunt specie distingui. Patet consequentia, quia unitas, et distinctio specifica in actibus, et habitibus ex objectis debet desumi.

Aliod
est*
giuta.

Dices, distingui prædictum objectum in ratione objecti : nam in Patria terminat charitatem, ul clare visum : in via, ut cognitum obscure per fidem : divers® autem cognitiones inducunt diversitatem in objecto voluntatis : quia bonum, quod est ejus objectum, non movet, nisi ut cognitum : ob idque dixit D. Thom. I p. q. 80 art. 2 quod *differentur apprehensi sunt differentia appetibilis, unde polentis appetitivx distinguuntur secundum differentiam apprehensarum sicut secundum propria objecta*. Sed contra, quia, ut optime vidit Ang. Doct. q. 22 de Verit. art. 1 ad 1 et q. 25 art. 1 ad C, divers» cognitiones tunc solum inducunt distinctionem in formalem in objectum voluntatis, quando per eas applicatur diversa ratio formalis objectiva scilicet diversa bonitas : alias diversitas cognitionum per accidens, et de materiali se habebit : cum aulem eadem omnino bonitas Dei, quæ per visionem claram proponitur claritati in Patria, proponatur per fidem in via, nequit distinctio hæc cognitionum diversificare species charitatis.

Impagn,

Iteplira.

Diluitur,

Neque obest, si urgeas, quod saltem actus, quo Deum optamus in via, et amor charitatis, quo diligitur a Beatis in Patria, apud omnes distinguuntur specie, et tamen ex parte objecti respiciunt eandem bonitatem divinam, tantumque est distinctio penes cognitionem claram, vel obscuram : ergo, etc. Respondetur negando minorem: quia prædicti actus habent distincta objecta formalia, et ex eis potius, quam ex diversitate cognitionum distinguuntur. Et ratio est. quia actus desiderii non utcumque respicit divinam bonitatem : sed ut a nobis possidendam; perlinet enim ad amorem concupiscenti», qui non quærit, nisi quæ sua sunt : unde objectum ejus nun est divina bonitas nude sumpta, sed ut associata, et modificata per visionem beatificam, quæ a nobis in Patria possidebitur : ipsaque possessio, et visio ut futura intrat saltem tanquam modus rationem formalem prædicti objecti : quod est Deus non utcumque, sed ut videndus, et possidendus. At vero respectu actus charitatis objectum

formale est divina bonitas præcise secundum se, et prout est in se, et sub huius ratione diligitur ab oia tam in via, quam in Patria : cognitio autem hic obscura, ubi clara præcise se habent per modum applicationis prædictæ bonitatis : unde ejus distinctio per accidens omnino est ad diffiniguendam charitatem. Videatur D. Thom. ubi in hac 1,2, q. 67 art. 6 et qua; dotent N. Comp. lib. 2 Physic, disp. 4 q. 6.

§ III.

Refertur, et refellitur duplex alia evasio ad eandem rationem.

75. Secundo ad eandem rationem respondet Valent, ubi supra, tam visionem, quam amorem esse possessionem objecti beatifici : quia potentiam possidere objectum, non est aliud, quam attingere illud, et terminari ad ipsum : unde cum tam voluntas, quam intellectus objectum beatificum attingat, utriusque attingentia, et actus potest dici *possessio*.

Sed hæc evasio facilius rejicitur : nam ratiõ ex ea aperte sequitur, non solum amorem :: amicitia, sed etiam delectationem, et amorem concupiscentia;, et quemcumque alium actum voluntatis terminatum immediate ad Deum esse ejus possessionem, atque perlinere ad essentiam beatitudinis : siquidem per quemlibet ex hujusmodi actibus voluntas terminatur ad objectum beatificum, et attingit illud immediate : et nihil aliud est juxta hanc solutionem possidere ipsum. Quod tamen prædictus author nequaquam admittit, sed de solo amore amicitia, et de visione, de quibus D. Thom. et Scoti sementi® procedunt. Imo sequitur actum spei, quem elicimus in via esse possessionem objecti beatifici; siquidem voluntas per illum respicit tale objectum, et terminatur immediate ad ipsum.

Dices, non quamlibet objecti attingentiam esse possessionem ; sed attingentiam illius ut præsentis. — Sed contra, quia delectatio et amor concupiscenti® in Patria attingunt objectum beatificum ut præsens, sicut attingit amor amicitia; : ergo saltem tales actus, nequit juxta prædictam solutionem evitari, quin ad essentiam beatitudinis pertineant, sicut pertinet juxta eam amor amicitia. Deinde cum dicitur attingentiam objecti præsentis esse possessionem, vel sensus est quod talis attingentia debet facere objectum præsens; vel quod

Efr
f41
pnd>
CM

quod sufficit, ut supponat illud jiræxens ex vi ulterius attingentiæ. Hoc secundo modo non lantmn amor amicitia·, sed etiam amor concupiscentia» pt delectatio de Deo ut pleno et adæquate possesso est attingentia ejus ut præsentis; ot tamen ex ipsis terminis implicaro videtur, quod delectatio de Deo ut adæquatô possesso habeat rationem possessionis; alias talis delectatio supponeret, sed esset pars talis possessionis. Primo vero modo neque amor amicitia· neque alius aclus voluntatis dici potest attingentia objecti præsentis : siquidem voluntas per nullum sui actum facit objectum esse præsens : sed hoc proprium est solius potentiæ cognoscitivæ : ut n. 59 diximus. Standum ergo est doctrinae a nobis tradita, quod scilicet non quælihet attingentia objecti, etiam immediata est possessio et adeptio : sed debet esso attingentia apprehensiva et attractiva. Qui modus attingendi proprius est solius intellectus : nam voluntas et appetitus attingendo objectum potius capitur et trahitur ab ipso, quam illud ad se trahat juxta illud : *Trahit sua quemque voluptas*.

vkn- ββ. Potestque hæc impugnatio roborari ratione, quam tangit D. Th. in 4 dist. k cit. eamque expendit in pnesenti Curiel § 9. Quia ille modus attingendi requiritur ad possessionem objecti, per quem potentia unitur cum objecto unione reali et quodam reali contactu ipsum attingit : sed hoc solum fit per actum intellectus : voluntatis enim operatio secundum id, quod habet ex se, non unit cum objecto unione reali, sed unione tantum affectiva et metaphorica : ergo sola attingentia, quæ fit per operationem intellectus, habet proprie loquendo rationem possessionis et assecutionis. — Diximus *proprie loquendo* : quia largo modo quælihet actualis attingentia : sive sit rei præsentis, sive absentis, potest dici assecutio : quatenus potentia per illam pervenit aliquo modo ad objectum, quod habet rationem termini. Sed hic modus assecutionis nihil conducit ad præsens cum sit communis actibus fidei et spei, aliisque operationibus viæ, quos perspicuum est non pertinere ad beatitudinem.

Dices : Neque operationem intellectus vinxi cum ohjecto unione reali, sed unione intentionali modiis speciebas intelligibilibns : ergo hæc impugnatio æque procedit contra utriusque potentiæ operationem. Resoondetur negando antecedens,

nam licet intellectio ex communi ratione solrnr uniat cum objecto unione intentionali; intellectio tamen perfectissima, qualis est visio beata, habet intra propriam lineam unire unione reali et (ut sic dicamus) physica : quod tamen operationi voluntatis, quantumcumqnc intra propriam lineam crescat, nequit competere. Et ratio est, quia intellectio ex sua communi ratione habet trahere rem intellectam ad intelligeudem et constituere illam intra intellectum. ita ut intellectus per quamdam identitatem fiat ipsa res intellecta, ut explicuimus t. ! tract, de Scientia Dei disp. 2. Et quamvis res creatæ propter suam minorem immaterialitatem non trahuntur ad intellectum per se ipsas secundum *esse* reale, sed per species intentionales, quibus repræsentantur, ob idque earum intellectio solum uniat in *esse* intentional!; attamen cum intelligitur essentia divina clare, ut est in se, ipsamet secundum totum suum esse physicum et reale (quod in Deo ab esse intelligihili non differt) et non per aliquam speciem illam repraesentantem constituitur intra intellectum beati : ita ut si per impossibile Deus non esset ibi physice præsens ratione illapsus et immensitatis, ratione unionis, qua unitur tanquam objectum cum intellectu Beati media visione, esset in illo realiter et secundum propriam substantiam. Et ideo talis visio dicitur unire et conjungere objectum beatificum unione reali, quia est quidam intimus et immediatissimus contactus prædicti objecti in sua propria substantia et existentia physica, quæ, ut diximus, in Deo ab *esse* intelligibili non differt.

67. Sed objicit Suar. dub. precedent! objectio citatus, quod etiam per amorem amatum cx Suar. est in amante, sicut per cognitionem cognitum est in cognoscente : quæ est doctrina D. Th. 4 cont. Gent. c. 19; atque hinc nos in tract, de Trin. disp. 6 n. 6 deduximus magnam congruentiam ad explicandum quomodo sicut per cognitionem paternam generatur Verbum, ita per spirationem Patris, et Filii producitur Spiiilus sanctus. Ergo sicut per cognitionem trahitur ad cognoscentem res cognita, et ab ea possidetur, ita per amorem trahitur, et possidetur res amata ab amante.

Respondetur ex his, quæ loco cit. n. Euervator 31 diximus, amatum ex vi amoris quantumctimque perfecti, non esse in amante per suam essentiam, aut per aliquam sui

similitudinem, ratione cujus dicarnr trahi ad ipsum : sed dicitur esse ibi per alléetum, et impulsu quemdam, quo potius trahit, et rapit amantem ad se. Dicitur enim amatum esse in amante eo dumtaxat modo, quo unaquæque res dicitur esse in inclinatione, el impulsu, quo aliud fertur in ipsum : sicut locus deorsum dicitur esse in gravi, et locus sursum in levi propter proportionem, et convenientiam inter illa. Quod recte explicuit Angel. Doct. loco citat, ubi postquam dixit amatum non solum esse in intellectu amantis : sed etiam in ejus voluntate, subjungit : *Aliter tamen, et aliter : in intellectu enim est per similitudinem suæ speciei : in voluntate autem amantis est sicut terminus motus in principio molivo proportionate per convenientiam, el proportionem, quam habet ad ipsum; sicut in igne quodammodo est locus sursum ratione levitatis, secundum quam habet proportionem, et convenientiam ad talem locum.* Quocirca optime dixit Cajetanus 1 p. q. 27 art. 3 hanc consequentiam nullam esse : *amatum fit in amante: ergo amatum trahitur ad amantem. Quia autem inquit non aliter fit in amante, nisi secundum affectionem amantis in amatum: el consequenter ex hoc ipso, quod sic fit, trahitur, transformatur, impellitur amans in amatum objective. Patereque facile poterit hoc ex ipsa amati ratione : amari enim non est trahi, sed trahere amantem : el consequenter fieri, ut amatum, non est fieri, ut tractum, sed ul trahens, ac per hoc si aliquid sil in voluntate, ul amatum, non est ul tractum ad ipsum : sed c contrario ul trahens ipsam.* Hæc Cajet. Ecce qualiter amatum esse in amante non est trahi ad amantem. vel ab eo possideri; sed potius trahere illum ad se, et possidere quodammodo ipsum, ut statim magis explicabimus.

Ult. era- gg. Tertio respondet Ægidius modernus .Egidio. lib. 4 q. 10 ar. 3, potius voluntate, quam intellectu assequi nos objectum assecutione, de qua in præsentī fit sermo, quoniam beatitudo posita est in assecutione, qua objectum beatifi um iit assequentis, et ab eo, ut suum possidetur. Sola autem voluntas amore ita rem assequitur, ut eam suam faciat; quia amore amicitiae amicus fit alter ego. Quare assecutio, quæ iit per amorem, est veluti translatio domini rei amatio in amantem, ut eam, tanquam suam possideat. Cui solutioni favere putat D. Th. in præ. q. 4 art. 3

ad 2 ubi dicit, comprehensionem objecti beatifici pertinere ad voluntatem. Et d idem inducit locum Pauli i ad Cor. 9 îSclûr». *currite ul comprehendatis*, id est possideatis; et Cant. 3 : *Tenui eum, nec dimitlum.* Gr., 1 tenui (inquam) amore, et ideo non dimittam. Ha'c Ægidius.

Verum neque ista evasio vim rationis K-enervat; imo potius eam confirmat: quia cum dicitur, per amorem transferri dominium, et unum amicum fieri alterum, non ita intelligendum est quasi amatum per amorem convertatur in amantem, vel fiat ipse, aut quia dominium illius in hunc transferatur : sed e converso, quia amans fit amatum, et in illud per affectum convertitur, atque ita dominium suum ad ipsum transfert : ratione cujus translationis amatum dominatur amanti, et illum tanquam suum possidet. Neque enim dici solet amorem captivare amatum, sed potius quod captivat amantem in obsequium amati, et in ejus redigit servitutem. Cum ergo per beatitudinem non objectum beatificum Beatum possidere debeat, sed e converso Beatus prædictum objectum possideat, consequens fit, ut prædicta beatitudo nullatenus consistat in amore talis objecti.

69. Adde (ut sic tacita objectio diluatur) quod licet perfecta amicitia, eo, quod utriusque amici mutuū amorem includit, utriusque bona faciat utrique esse communia. mutuoque unius in alterum transferat dominium : non tamen hinc lit ipsam amicitiam esse possessionem beatificantem, aut eam includere. Tum quia amor, quo unus amicus alteri dominatur, non est amor ab eo elicited, quo ipse amat, sed amor, quo amatur, qui est actus alterius amici : si quæ enim possessio, vel dominatio in amicitia includitur, in *amari* ab alio consistit, non in *amare* aliud ; possessio autem, et dominatio ut sic dicamus) beatitudinis constitutiva debet esse actio elicited ab ipso Beato, qui possidet, et denominatur; non ab eo, quem possidet, ut est per se notum. Tum etiam, quia translatio illa domini, et possessio, quæ per amicitiam tribuitur amato, non est realis, et propria possessio, vel assecutio rei, sed metaphorica, el valde mystica, tantumque importat unionem affectivam inter amicos, quæ æqualiter esse potest inter absentes, et inter præsentēs : sicut non minus unus amicus censetur alter, et bona unius bona alterius.

tins, dtirn absentes sc amant, quain cum pnesontes existent : constat autem, quod beatitudo est propria, ct realis possessio, et adoptio objecti beatifici, quæ ejus realin pnoseutiam necessario importat.

70. Nec J). Thom. prædicta) solutioni ullo modo favet, sed oppositum expresse docet. Tum in hac q. 3 ar. 4 ubi ex professo probat, nullum actum voluntatis esso consecutionem ultimi linis, sed vel ad eam subsequi, vol supponi. Tum etiam q. t seq. ubi cit. ab Ægid. expresse enim ibi docet Comprehensionem non esse actum voluntatis, sed esse habitudinem ejus ad linem ultimum jam possessum per visionem, media qua dicitur voluntas illum comprehendere, seu tenere : sicut comprehendero dicitur rem sensibilem, quam prius desiderabat, v. g. pecuniam, cum eam manu apprehendit : habet enim se intellectus in ordine ad consequendum fmem intelligibilem veluti manus voluntatis : et ideo comprehensio, quæ voluntati tribuitur, non per ejus actum, sed per actum intellectus, veluti per manum fit, prout latius dicemus dis. seq. dub. 3 ubi dotem comprehensionis explicabimus. Et juxta hæc intelligendus est locus Pauli *sic currite, ul comprehendatis*. Et locus Cant, si comprehensioni, aut tentioni Patruæ applicetur. In quo non omnes conveniunt. Nam Greg. Nyssen. satis consone ad contextum inteliigit illum de tentione, qua anima dum est in via, Deum tenere, et apprehendere dicitur; non per actum amoris, sed per cognitionem fidei, unde Homil. 6 in Gant, sic ait : *Relicta omni materia, el praetermisso universo, quod inlelligilur in creatura, el dimissa omni via, et ratione comprehendendi, el inveni eum, qui diligitur, cl non amplius dimittam eum, ansa fidei apprehensum, donec fuerit intra meum conclave, etc.* Earndem interpretationem prosequitur Honorius Augustodunensis, et alii.

§ iv.

Expenditur secunda ratio Angelici Docloris el Scotislarum responsio praecluditur.

■ ratio.

71. Secunda et valde fundamentalis ratio pro nostra assertionem tangitur hic a D. Thom. ar. i ad '2. Et eam latius prosequitur 3 cont. Gent. cit. c. 26, qnodlib. 8 ar. 19, et in i dist. 49 qnæstinnc. cit. Postestque ad hanc formam reduci. Quilibet

Salmant. Curs. theolog. tom. V.

actus voluntatis præsnpponit aliquod objectum, quod sit primum volitum et primum appetibile : sed primum objectum voluntatis et primum appetibile est beatitudo : ergo hæc præsnppoiit debet ad omnem ejus actum : atque adeo nequibit in actu ipsius voluntatis consistere : erit igitur actus solius intellectus. Utraque consequentia est perspicua. Et etiam major : nam cum objectum moveat potentiam ad eliciendum actum, non potest intelligi, quod actus procedat ab illa, nisi in ordine ad aliquod objectum prajsuppositum, quod sit causa talis actus. Et quamvis voluntas per actum reflexum possit ferri in proprium actum tanquam in objectum; nunquam tamen actus voluntatis erit objectum omnino primum : quia illemet actus ct quicumque alius potest reflexe a voluntate attingi, debet præsupponere aliquod objectum prius volitum per talem actum : quippe omnis volitio debet esse alicujus volibilis; et sicut volitio directa prior est quam reflexa, sic objectum illius objectum istius necessario antecedit. Repugnat ergo, quod objectum volitionis reflexæ, ac proinde aliquis actus voluntatis sit primum ejus objectum et primum volitum. Quod in aliis etiam potentiis cernitur; nam primum visibile non potest esse visio, eo quod omnis visio est alicujus visibilis et primum intelligibile non potest esse intellectio : siquidem quaelibet intellectio præsnpponit objectum intelligibile, etc. Minor autem probatur : qua primum objectum voluntatis et primum ab ea appetibile est ejus ultimus finis, ex cujus amore vult quidquid vult ; sed ultimus finis est beatitudo ; ergo ipsa est primum volitum et primum objectum voluntatis.

72. Illec ratio non parum negotii facessit adversariis, conatique sunt multiplices via ei occurrere. Primo ergo respondet Scotus et ejus discipuli : admissa majori distinguendo minorem et concessa de beatitudine objectiva, negat de beatitudine formali, de qua est quaestio; et distinguit similiter primum consequens : negatque absolute secundam consequentiam. Nam si sermo sit de beatitudine objectiva, neque apud nos consistit in actu intellectus, sed in solo Deo. qui est omnino primum volitum : si autem de formali, non excluditur ab ea actus voluntatis, ex eo quod excludatur a ratione primi voliti. Ad probationem distinguit simditer et concedit majorem de ultimo line sumpto pro re

Evasio
Scoti.

epia, qci dicitur omunmiitor 'ûû obhcc-
tiO^{tis} ot ;ib S.-tito *finis t.rtra*, negat tamen
do ultimo fine sumptu pro adoptiom., qui
diei solet *finis fiannalis* et ab ScOto *finis*
intra : Beatitudo autem formalis non est
prior ille ultimus .inis, sed hi. posterior :
idoo non sequitur, quoi deheal esso pri-
mam objectum voluntatis, sod actus, qui
primo tendit in tale objectum ; qui procul-
dubio ad voluntatem perlinet: actus enim
intellectus non nisi mediante actu volun-
tatis, cujus objectum est linis, illum attin-
git. Eamdem solutionem tradunt .Egid.
modernus ubi supra et Suar. n. 16. Potest-
que in hunc modum confirmari : quia
amor amicitiae erga Deum supponit suum
objectum et aliquod primum volibile : nec
tamen supponit aliquem finem formalem,
sed dumtaxat finem objectivum, qui est
ipse Deus per illum immediate dilectus;
ergo finis formalis, atque adeo formalis
beatitudo non pertinet ad rationem primi
voliti. aut primi objecti, nec proinde sup-
poni debet ad omnem actum voluntatis :
sed poterit in aliquo ejus actu consistere.

Impu-
gnwjn

Duplex
animad-
vfrsh.

73. Verum ista evasio est insufficiens :
quia ratio Ang. Doct. si bene expendatur,
probat non solum finem objeelivum, sed
etiam finem adæquate sumptum, prout
cx objective, et formali coalescit, atque
adeo prout includit tam bealitudinem for-
malem, quam objectivant, habere rationem
primi voliti, et primi appetibilis directe a
voluntate; ac proinde totum hoc omnem
ejus actum antecedere. Pro cujus inteli-
gentia animadvertendum est primo D.
Thom. nomine *primi appetibilis* intelligere
totum, quoil ex parte primi objecti re-
quiritur, ut sit potens in actu primo
proximo ad movendam efficaciter volunta-
tem : quia certum est totum hoc debere
omnem actum voluntatis pcalere : sicut
certum est omnem talem actum pnesuppo-
nere objectum cum sufficienti virtute in
actu primo proximo ad causandum illuni.
Secundo nota, solum finem objectivum
non esse sufficientem adhuc in actu primo
movere efficaciter voluntatem per modum
objecti proximi, usque dum intelligatur
associatus fine formali. Et ratio est, quia
voluntas non movetur (saltem efficaciter
a bono, ut sic quantumcumque maximo,
prout præcise habet rationem *finis cujus*
gratia, et praescindit a *fine cui* : sed a
bono aliquo modo pro,rio. et aliquo titulo
conjuncto amanti, seu fini cui. juxta idud
Philo . phil. 8 Ethice. 2 et Ô. : Amabile *Ionum*,

unicuique utilem proprium, ot D. Thom. b.v.
q li do Mal. : Ni *aliquid bonum* (inquit
apprehendatur in ratione boni, el mm in
ralione convenientis (atque adeo proprii, et
conjunct) *non movebit*. Quare lotum, quod
requiritur ad hoc, ut bonum constituons
tinem objectivum liat conveniens, et pro-
prium amantis, et jungatur fini rui,
tenet so ex parte ejus in ratione objecti,
et totum id requiritur, ut sil proprie
potens ad mown linn voluntatem. Fit
autem tinis objectivas bonum proprium
amantis per ejus adeptionem, et possessio-
nem : quia bonum proprium est illius, a
quo legitime possidetur : cum ergo linis
formalis non sil aliud quam adoptio, et
possessio finis objectavi, lit, ut uterque
iste finis, et non tantum objectivas ei
parte objecti voluntatis se teneat, etiam
prout antecedit omnem actum ipsius vo-
luntatis, consideraturque in actu primo
proximo potens illam movere. Potestque
hoc explicari ex his, quæ diximus ia
pneced. tract, disp. 4 n. 49. Nam cum
amor sit inclinatio fundata in aliqua na-
tura. postulat necessario, ut ejus terminus,
seu objectum sit bonum, ut proprium
talis naturæ, et ut aliqua ratione illi
conjunctum : quæ conjunctio fit per ipsius
boni possessionem, et adeptionem : unde
nisi bonum voluntati proponatur sub præ-
dicta conjunctione, et adeptione, ac proinde
sub ratione boni possessi (in quo lam
finis formalis, quam objectivas includitur)
non erit omnino sufficiens, neque proxime
potens ad causandum, et terminandum
amorem.

74. Dices actus desiderii, et actus spei
terminantur ad bonum non possessum :
ergo objectum istorum actuum non in-
cludit possessionem boni, sed ipsum bo-
num nude sumptum. — Adde, quod si
voluntati proponatur bonum, etiam sine
ordine ad possessionem, sed dumtaxat
sub ratione boni, alliciet illam, et trahet
ad sui amorem, propler proportionem, et
coaptationem inter utrumque : ergo pos-
sessto boni non requiritur ex parte objecti,
ut possit terminare actum voluntatis. Imo
communiter diei solet, quoi amor proprie
dictus abstrahit a praesentia, vel absentia
objec i, et per hoc distinguitur a delecta-
tionc, ll desiderio.

Hcspondemr negando consequentiam :
nam licet objectum spei, et desiderii non
includat possessionem boni, ut jam habi-
tam; includit tamen illam, ut habendam:
quia

ovj*.
lia.

Eiwib
lor.

Nº. Coni-
|M.

quirit prædictum objectum non osl bonum quo 'cumque, sed bonum, ut poxsiden-
(luin : bonum uulem, ul possidendum claudit possessionum, ut futurum, sicut bonum possessum, quod est objectum gaudi-
dii, includit possessionum, ut præsentern.
Ad id, quod additur, dicunt N. Complui.
2 Pbys. disp. 14 n. 3, bonum præcise sub ratione boni propositum tantum pusse mo-
vere voluntatem ad quamdam complacen-
tiam, ot amorem inoflicacem propter præ-
diciam coaptationem voluntatis ad bonum :
non voro ad amorem efficacem, qui quan-
tum est ex se intluit in mediorum exocu-
tionem. Et rationem tradunt, quia linis
cujus gratia non movet hoc posteriori
modo, nisi in ordine ad finem *cui*, in quo
ordine importatur adeptio, et possessio
ipsius linis *cujus gratia*. Ratio autem D.
Thom. non procedit de quocumque amore,
sed de efûcaci, et perfecto : nam talis
debet esse amor beatiludinis. Posset etiam
dici nullo modo bonum movere sine or-
dine ad sui possessionem, et ad aliquem
finem *cui* : quamvis talis ordo respectu
amoris inefficacis non proponatur volun-
tati, ut absolute futurus, sed sub aliqua
conditione, quæ proponitur ut futura. Et
hoc satis congruere videtur axiomati illi
ex Philosopho : *Amabile bonum, unicuique
autem proprium*. Quando autem dicitur,
amorem abstrahere a præsentia, vel absen-
tia objecti, non sic inteliigendum est,
quasi non concernat ejus possessionem,
vel conjunctionem cum fine *cui*, sed quia
non concernit illam determinate, ut pne-
sentem, sicut delectatio : nec determinato,
ut futuram sicut desiderium : unde ejus
objectum est bonum in ordine ad posses-
sionem, per quam fit aliquo modo pro-
prium, præscindendo ab hoc, quod talis
possessio sit præsens etiam habita : aut sit
lutura, et nondum habita, ut infra magis
explicabimus.

Alil
cà «TJ-
lw.

75. Terlio notanda est differentia inter
amorem concupiscenti®, et amorem ami-
citia : nam licet objectum utriusque sit
bonum una cum possessione; aliter tamen
atque aliter : quia respectu amicitia est
honum possessum, vel possidendum non
ab amanto, sed ab amico, qui reputatur ab
amante alter ipse : respectu vero concu-
piscentia est bonum possessum; vel pos-
sidendum ab ipso amante. Unde sicut
respectu hujus secundi amoris finis ob-
jectivus est bonum sibi amatum, et finis
formalis possessio propria talis boni, et

utrumquo ad piædiclum amorem præsup-
ponittir; ita respectu primi, finis objecti-
vas est velitum amico, et finis formalis,
possessio talis boni ab ipso amico, et lo-
tum hoc debet præeupponi ex parte, ut
possit terminare talom amorem. Cujus
disparilalis ratio desumi potest ex his,
qua; loco cil. diximus : quia videlicet
arnor concupibcentia fundatur in propria
natura suppositi amantis, qua ralionem pro-
pria illius esi : et ideo objectum movens
ad lalem amorem debet osse proprium
amanti conjunctum, vel conjungendum per
adeptionem talis boni. Amor vero amici-
tia fun iatur in natura amici (vel quia
eadem natura, quæ est in amico, partici-
patur ab amante, sicut natura divina par-
ticipatur a nobis per gratiam ; vel quia
amans, naturam suam amici, et naturam
amici suam reputat, sicut amicum reputat
seipsum) et ita objectum amabile amore
amicitia debet esse bonum conjunctum, vel
conjungentium amico media illius posses-
sione; ut sic in utroque amore terminus
principio correspondent.

Denique observa, amorem terminatum
ad objectum beatificum formaliter sub ra-
tionc beatificantis non posse esse amicitia,
sed concupiscenti®, ut diximus n. 61.
Ratioque ibi tradita est : quia Deus non
exercet munus objecti beatifici præcise,
ut est bonus in se, qua ratione terminat
amorem amicitia, sed ut est formalissime
bonum proprium Beati, atque ab eo pos-
sessedum, vel possidendum : constat autem,
amorem terminatum ad bonum amantis
sub ratione boni proprii esse formalissime
concupiscenti® : unde respectu prædicti
amoris a fortiori dehel supponi simul cum
fine objective, et extrinseco adeptio pro-
pria ejusdem finis, atque adeo finis intrin-
secus, et formalis.

76. Ex his facile constabit efficacia
rationis D. Thom. quam denuo possumus
in hunc modum efformare. Quilibet actus
voluntatis præsupponit primum illius ob-
jectum secundum totum, quod ex parte
ejus requiritur, ut sil proximo potens ad
movendam ipsam voluntatem : sed hujus-
mo li objectum sic sumptum includit non
tantum finem objectivum, qui est beatitudo
objectiva, sed etiam ejus adeptionem, quæ
est finis, et beatiudo formalis : ergo to-
tum hoc, et utraque beatitudo debet quem-
cumque actum voluntatis præcedere : igi-
tur neque beatitudo objectiva, neque
formalis potest in prædicto actu consia-

ultima
^nimad.

DCnno
ratfo

DE BE'ATITUDINE.

lore. Ha-c secunda consequentia sequitur ex priori, et prior ex utraque pnenntia : major vero constat ex dictis in primo notabili : et minor ex his, quæ in secundo diximus manifeste liquet.

Confirmatur ex his, quæ in sensibilibus contingunt : nam actus, quo avarus amat pecuniam non tantum supponit in intentione ipsam pecuniam, quæ est finis objectivus, et extrinsecus, sed ejus adeptionem, vel præsentem, vel futuram, quæ est finis intrinsecus, et formalis : nec pecunia se, «ola sine ordine ad adeptionem posset movere efficaciter ejus appetitum : ergo etiam respectu amoris, quo aliquis amat finem ultimum, non modo supponi debet res, quæ est finis objectivus, et *extra*, scilicet Deus, sed etiam ejus adeptio, quæ est finis *intra*. et formalis : nec prior ille finis sine ordine ad hunc posteriorem erit sufficiens in actu primo proximo ad movendam voluntatem. Igitur totum hoc, ac proinde beatitudo formalis debet ad omnem actum voluntatis in intentione præsupponi.

Ad illud, quod in confirmationem solutionis Scoti adduximus constat ex dictis in tertio, et quarto notabili : nam licet amor amicitiae erga Deum non supponat, quantum est ex se, possessionem boni divini a Beato, nec de tali possessione per se primo curet, supponit tamen possessionem ejus ab ipso Deo, qui diligitur ut amicus : et hæc possessio est finis formalis amoris amicitiae : sicut possessio illius a Beato est finis formalis amoris concupiscentiae. *Cum enim* (verba sunt D. Thom. in 3 dist. 27 q. 1 art. 1) *amans amatum assumpserit, quasi idem sibi, oportet, ut quasi personam amati amans gerat in omnibus, quæ ad amatum spectant, et sic quodammodo amans amato inservit, in quantum amati terminis regulatur.* Unde neque alium finem, neque aliud bonum, neque aliud commodum quærit, nisi quod quærct si ipse esset, quem amat. Quare falsum est, quod amor amicitiae non supponat utrumque finem, ac proinde, quod possit esse finis ultimus formalis.

Replica. 77. Sed dices : quamvis amor amicitiae supponat finem formalem extrinsecum : quia supponit possessionem boni divini a Deo; non tamen supponit finem formalem intrinsecum : ergo ipse amor erit hujusmodi intrinsecus finis : ac proinde beatitudo formalis : quia beatitudo non est finis extrinsecus, sed intrinsecus.

Hespondetur negando consequentiam. Dicitur. Tum, quia respectu amoris amicitiae erga Deum integer finis *cujus gratia* tam ubi-jectivus, quam formalis, est bonum ipsius Dei, ut possessum ab illo, qui est finis ultimus ut ; sicut respectu amoris concupiscentiae integer finis *cujus gratia* est bonum possessum ab amante, qui est finis *cui* talis amoris. Et ideo respectu prædictae amicitiae non est assignandus aliquis finis formalis intrinsecus (saltem ultimus) præter possessionem, qua Deus suum bonum possidet, quæ perlinet ad beatitudinem ipsius Dei ; quam amans reputat propriam. Tum etiam, quia esto concedamus amoris amicitiae erga Deum aliquem finem formalem intrinsecum, talis finis non est ultimus, sed supponit alium finem formalem ejusdem amoris, scilicet possessionem boni divini a Deo : unde quia beatitudo non est quicumque finis formalis intrinsecus, sed qui ita est intrinsecus, ut in ratione finis formalis respectu illius amoris, cuius est finis, et in ea coordinatione sit ultimus, ac proinde nullum alium finem formalem ex vi prædicti amoris præsupponat; idcirco si quis finis formalis intrinsecus consistit in amore amicitiae, talis finis non potest esse beatitudo. — Tandem, vel maxime, quia finis formalis constituens beatitudinem debet immediate afficere finem objectivum, ita ut nullus alius finis formalis mediet inter utrumque : cum igitur amor amicitiae ex propria ratione supponat alium finem formalem, quem diximus, non potest immediate afficere finem objectivum, atque adeo, nec beatitudinem constituere.

78. Dices secundo pro Scoto, solum stt«à probari ex dictis, quod amicitia non sit finis ultimus formalis respectu sui met ; sata, secus respectu amoris concupiscentie, quia respectu istius amoris, tam Deus, quam amor amicitiae sunt aliquid prius, et ex utroque resultat integrum objectum a Deo concupitum. Unde cum beatitudo non sit quicumque finis formalis, sed respectu amoris concupiscentiae, lit ut ex ratione D. Thom. hic dumtaxat amor, non vero amor amicitiae ab ejus constitutione excludatur.

Sed in primis hæc evasio non est ad mentem Scoti, qui dum rationem D. Thom. impugnat, non intendit unum actum voluntatis posse esse finem respectu alterius (sicut nec D. Thom. absolute hoc negat) sed respectu sui met. Et propterea contendit, quod licet actus voluntatis supponat

poOftt finem «uiim objectivum, nun tamen necessario supponit suum iinem formalem, sed potest esse ipsemet linis : cuius oppositum ratio Ang. Doct. ut a nobis expensa convincit. — I'ræterea impugnatur : quia etiam respectu amoris concupiscentia·, linis ultimus formalis nequit esse actus voluntatis, puta amor amicitia· : ergo nec beatitudo potest in tali actu consistere : ratioque Ang. Doct. manet semper inconcussa. Antecedens sic ostenditur. Etenim antecederet ad quemcumque actum voluntatis, Deus, ut visus est objectum proximo concupiscibile, intelligiturque proxime potens movere voluntatem ad sui desiderium, vel amorem concupiscentia· : sine eo, quod ex vi talis desiderii, aut amoris prædictum objectum ad amorem amicitia· ordinatur : sed objectum proxime potens movere voluntatem ad quemcumque amorem includit finem formalem talis amoris, ut ex dictis n. 73 constat : ergo independenter ab amore amicitia· amor concupiscentia· erga Deum habet suum linem ultimum formalem : ac proinde huiusmodi finis non potest amorem amicitia· includere.

Confirmatur : quicumque amor essentialiter est propter finem ultimum formalem talis amoris, sed amor concupiscentia·, quo quis amat beari, non necessario est propter amorem amicitia·, nec curat necessario de tali amore, quamvis possit pro libilo operantis ad eum ordinari : ergo assignandus est alius finis ultimus formalis, propter quem amor concupiscentia· essentialiter, et independenter ab operantis intentione exerceatur. Excludendus est igitur amor amicitia· a ratione finis ultimi formalis non tantum respectu sui, sed etiam respectu amoris concupiscentia·.

Confirmatur secundo ; nam bonum Divinum ex parte sua sub distincta ratione terminat amorem amicitia·, et amorem concupiscentia· : illum enim terminat sub ratione boni possessi a Deo; hunc vero sub ratione boni proprii possessibilis a Beato : ergo amor concupiscentia· secundum se non respicit Deum mediante amore amicitia· : igitur neque iste amor habet se, ut linis formalis illius. Hæc secunda consequentia constat ex priori, quia linis objectivas non terminat aliquem amorem, nisi mediante line formali, unde eo ipso, quod Itonum Divinum amorem concupiscentia· terminet non mediante amore amicitia·, convincitur hunc non esse linem

formalem illius. Prima vero sequitur ex antecedenti : quia si amor concupiscentia· respiceret bonum divinum non nisi mediante amore amicitia·, respiceret illud sub eadein ratione, sub qua attingitur per ipsum amorem amicitia·, scilicet sub ratione boni possessi a Deo; non sub ratione possessibilis a Beato : quippe sub eadem ratione attingit voluntas finem objectivum mediante formali, sub qua ipse finis objectivus terminat formalem. Et propterea assignamus nos, ut linem formalem amoris concupiscentia· visionem : quia sicut prædictus amor respicit Deum, ut bonum possessibile a beato, sic etiam visio attingit illum sub hac ratione, ut ex dicendis n. 90 constabit.

Confirmatur tertio. Si amor concupiscentia· haberet pro fine ultimo formali f0“,inn vit. amorem amicitia·, maxime quatenus per ipsum in Deum ordinatur : sed prout sic ordinatur, non potest esse linis ejus formalis ultimus talis amor, imo neque aliquid creatum : ergo, etc. Major constat, quia nisi amor concupiscentia· sub illa ordinatione consideretur, nec respicit Deum, ut est bonus in se, nec de ejus amicitia curat, atque adeo nequit hæc considerari ut finis illius. Minor vero probatur : nam quidquid per amorem amicitia· in Deum ordinatur, habet pro line ultimo non tantum objective, sed etiam formali ipsum Deum, qui est finis formalis talis amoris; non autem ipsummet amorem : sicut quod ordinatur per amorem concupiscentia· in Deum, ut possidendum, habet pro fine ultimo objective simul, et formali ipsum Deum, ut possidendum, qui est finis adæquatus prædicli amoris, et non ipsummet amorem : et generaliter quidquid ordinatur per actum voluntatis ad aliquem finem, non habet pro fine formali actum, per quem ordinatur, sed finem ejusdem actus : non enim medicina, quæ per amorem sanitatis ad eam ordinatur, habet pro fine formali ultimo, adhuc in illa serie, talem amorem; sed sanitas, et ejus assecutio, quæ est finis amoris, est etiam linis objectivus, et formalis medicina·. Cum igitur finis ultimus tam objectivus, quam formalis amoris amicitia· sit solus Deus, ut est bonus in se, et non aliquid creatum, consequens est, ut quidquid per hunc amorem ordinatur in Deum, quatenus sic ordinatur, habeat pro fine ultimo tam objetivo, quam formali ipsum Deum; non autem amorem amicitia·, vel aliud aliquid creatum.

Objectiones. 79. Objectiones : ergo finis formalis amoris concupiscentiae non est aliquid creatum : igitur neque in principio. quod in praedicto line consistit. — Respondetur negando absolute secundam consequentiam : et etiam debet negari prima, si sermo sit de amore concupiscentiae sumpto secundum se. Nam licet, ut stat reduplicative sub ordinatione amoris amicitia habeat pro fine ultimo formali line illius amoris; secundum se tamen habet pro fine formali ultimo visionem beatificam, qua Deus a Beatis possidetur. Hoc enim primario concupiscimus scilicet Deum videre, et possidere : in hac possessione sistit omnino amor concupiscentiae secundum se. Unde quia beatitudo est finis ultimus formalis amoris concupiscentiae. non ut ordinali reduplicative per amorem amicitia sed sumpti secundum se, consistere debet non in aliquo increato, sed in praedicta possessione, seu visione.

Pro majori impugnatione hujus secundae evasionis addi possunt, quae n. 61 dicta sunt. Nam finis ultimus formalis, qui constituit beatitudinem, et terminat primario amorem concupiscentiae debet esse talis conditionis, ut beatus per illum objectum beatificum possideat : amor autem amicitiae non est possessio objecti; sed magis per illum amans ab objecto possidetur, ut ibi. ostensum fuit : et ideo quamvis huic amori concedamus aliquam rationem line formalis, talis line non erit beatitudo, nec finis formaliter ultimus amoris concupiscentiae : quia non consistit in eo, quod voluntas possideat, sed in eo, quod attingat objectum potius ab eo possessa, et attracta. Nec recursus ad praecedentem rationem hic esset vitiosus : quia verum vero consonat : et diversae rationes saepe mutuo se juvant; itaque quamlibet esse secundum se efficacem, et in ordine ad aliquam impugnationem, vel evasionem evertendam unam alteri vim praebere. Quamvis sine hoc recursu adducta evasio per ea, quae n. praeced. diximus, sufficienter maneat impugnata.

§ V.

Dux alix evasiones ad rationem D. Thomae, et refutatio utriusque.

Tertia
aliorum
SaUs
Yakiii.

RO. Aha via enervare nituntur rationem D. Thomae, Salas et Valentia supra citati : quia inquirunt) cum dicitur primum ob-

jectum voluntatis esso beatitudinem, volinh'ligitur th' primo objecto in exercitio attacto? et hoc non : alias propositio illa esset falsa: siquidem multoties voluntas appetit in exercitio alia, priusquam appetat beatitudinem. Et quamvis admitteretur voluntatem in omni acta incipere a beatitudine in communi : non tamen potest admitti, quod semper incipiat a beatitudine in particulari, de qua non agitur Vel intelligitur praedicla propositio de primo objecto ordine intentionis, et dignitatis : ut sit sensus inter, omnia appetibilia perfectius objectum esse beatitudinem ? Et ex ea sic intellecta non bene concluditur, beatitudinem non consistere in actu voluntatis : quia non probatur actum voluntatis non posse esse primum appetibile online intentionis : stat enim praedictum actum esse intentione primum ; et nihilominus supponere aliud objectum prius in exercitio attactum. Eadem solutionem prosequitur Suar, arguitque in hunc modum contra Saei rationem D. Thomae. Sicut beatitudo est primum objectum appetibile, sic otiam primum objectum intelligibile : sed esse primum intelligibile non convenit ei in exercitio ; alias non consisteret in actu intellectus, de cuius ratione est supponere in exercitio objectum ipsum cognoscendum : ergo neque esse primum appetibile potest illi hoc modo competere. Utrumque ergo convenit ei solum in ordine intentionis, et dignitatis : quatenus est praesentissimum objectum inter creata, quod intellectus, et voluntas possunt attingere. Quare sicut ob hoc non excluditur ab ejus essentia actus intellectus, sic nec debet excludi actus voluntatis : cum non magis repugnet hunc esse primum appetibile. quam illum primum intelligibile.

RI. Sed haec etiam evasio facile rejicitur : quia etsi I. Thomae loquatur (ut revera loquitur) de objecto, quod est primum in exercitio, propositio ejus est verissima. Pro quo nota beatitudinem esse primum volitum in exercitio tripliciter posse intelligi. Primo actualiter, et respectu omnium volitionum : quasi in quolibet debeat voluntas actu a beatitudine particulari incipere. Et hic sensus neque est verus, neque necessarius ad efficaciam nostre rationis, ut ex dictis in praeced. tract. disp. ult. constat. In quo ut advertit Cuiuslibet q. li § II decepti sunt auctores praedictae solutionis ; quia existimarunt D. Thomae.

DISP. I, DUB. IV.

Th. loqui de hoc gonore prioritatis : com longe sit oh hac expositioni). Secundo pote-:l iitelligi, quod beatiludo sit prima etiam respectu omnium volitionum, sed *apliludinalilei'* : ita ut quamvis voluntas non semper actu incipiat a beatitudine particulari; prædicla beatitudo est talis condiliunis, ut iu qualibet recta volitione possit ai» ea incipere; et appetere quidquid ordinale appetit propter ipsam. Et quod hic sensus sit verus, ex eo constat, quia beatitudo est linis ultimus; de ratione vero ultimi ii iis est, quod omnia saltem possint appe i propter ipsum, et quod cujuslibet volitio possit, ab eo incipere : quod est aplitudinaliter appeti in exercitio prius omnibus. Tertio potest inlolligi prædicta propositio, ut beatitudo dicatur primum volitum in exercitio actualité/, non quidem respectu omnium volitionum, sed respectu illius per quam ipsa beatitudo cum ordino ad aliquod aliud objectum appetitur. Ut sit sensus, quod quoties aliquod objectum una cum beatitudine particulari volendum occurrit, voluntas debet incipere ab ipsa beatitudine, ita ut in ea coordinatione beatitudo sit primum linaliter movens, exindeque volitio ad alia objecta derivetur, volendo ea propter prædict. beatitudinem, et non c converso. Et hic etiam sensus verissimus est; nam quoties plura volenda occurrunt, et habent inter se aliquem ordinem, ab illo debet voluntas in exercitio incipere, quod est appetibile propter se, et aliis ratio, ut appetantur : cum igitur nullum eorum, quio occurrere possunt cum beatitudine, sit ei ratio, ut appetatur, sed potius ipsa sit omnibus ratio appetendi, sicut linis ratio est appetendi, quæ sunt ad linem, indo est ut beatitudo debeat esse in exercitio prius volita omni alio appetibile, quod cum ea concurrit. — Eo, vel maxime, quia cum voluntas non possit plura, ut plura appetere, ac proinde ubi multa simul appetenda occurrunt, debeat unum appetere propter aliud, oportet ut si beatitudo particularis simul cum aliquo alio objecto voluntati proponatur, vel beatitudo propter illud, vel ipsum propter beatitudinem, actu appetatur : cumque primum dici non possit, quia linis ultimus non est propter aliud appetibilis, dicendum erit secundum : et ita oportebit, quod in simili casu semper voluntas a beatitudine particulari, et non ab alio objecto in exercitio incipiat.

Ex quibus (antequam procedamus ulterius) manifeste colligitur authores, quos impugnamus, non bene distinxisse objectum primo volitum in exercitio ab eo, quod est primuin ordine intentionis. Quia voluntas in qualibet coordinatione ubi plura volenda occurrunt, illud prius in exercitio vult, quod magis propter se vult, et quod est ratio volendi alia : et hoc ipsum est, quod primo intendit, adeoque primum in intentione. Unde in ordine ad terminandum amorem, id, quod est in intentione primum, semper in exercitio præcedit. Secus in ordino ad externam executionem, ubi quod est primo intentum, et primo in exercitio volitum, solet posterius exeeutioni mandari. Noti stat ergo beatitudinem esse primum appetibile ordino intentionis, et dignitatis, ut citati authores concedunt, et non esse primo in exercitio volitem, saltem in collatione ad ea, quæ simul olferuntur voluntati.

82. Igitur ratio D. Th. intelligi debet **Enuclea** juxta secundum, tertiumque dicendi modum : et juxta quemlihet intellecta est **lur ratio** D.Thum eflicacissima; juxta secundum autem sic ellormanda est. Beatitudo debet esse primum volitum iu exercitio saltem aptitudinaliler, ita ut nulla sit volitio recta, qua? non possit ab ea incipere ; sive actu incipiat, sive non : sed impossibile est actum voluntatis esse hoc modo primum volitum : ergo impossibile est illum esse beatimlinem. Major ex dictis constat. Minor vero etiam est perspicua : nam cum quilibet actus voluntatis sit volitio alterius objecti, et omnis volitio a suo objecto incipiat, fieri nequit, ut saltem illa volitio, quæ ab adversariis dicitur esse primum volitum. non incipiat ab alio objecto, quod non sit volitio ; ac proinde quod sit in exercitio etiam aptitudinaliter primo volita respectu omnium volitionum : quia saltem respectu sui non habet aptitudincm, ut sit primo volita, neque ut incipiat a se, sed debet necessario incipere a suo objecto.

Confirmatur : impossibile est, quod aliquis ordinate velit objectum, quod est finis actus voluntatis, propter ipsum actum; cum potius ipse actus essentialiter sit propter objectum : ergo etiam est impossibile, quod ordinata volitio objecti incipiat ab actu : igitur talis actus non potest osse primuin volitum in exercitio etiam aptitudinaliter : siquidem non habet habiludi-

< *
L/ ' < r i

i

— — —

— — —

Ji

J?

o

fr;

tr

%

y

"

I

nem ad terminandam ordinatam volitionem sui objecti.

AH-4 via mriea-Ur. Juxta tertium autem modum debet sic explicari praedicta ratio. Quotiescumque beatitudo particularis cum alio objecto volenda occurrit, voluntas debet in exercitio actualiter incipere a beatitudine, ita ut eam appetat praecise propter se, et ex p̄ius amor' descendat ad volendum alia propter ipsam; non autem e converso : sed repugnai. quod actus voluntatis sit hoc modo primum volitum : ergo. etc. Major constat ex dictis n. p̄eced. Minor autem probatur : nam cum omnis actus voluntatis habeat necessario objectum a se distinctum proxime volibile, ad quod ipse essentialiter ordinatur sicut ad finem magis ultimum. impossibile est. quod dum ulrumque volendum proponitur, voluntas saltem ordinate' tendat in objectum propter actum, ac proinde tendat prius in actum, et ex ejus volitione transeat ad volendum propter illum objectum : ergo etiam est impossibile, quod talis actus sit primum volitum, non modo respectu omnium volitionum, sed adhuc respectu illius, in qua occurrit volendum cum alio objecto.

Repiira. S3. Dices, beatitudinem formalem non dici primum volitum iu collatione ad suum objectum, siquidem ipsa etiam est volita propter illud; sed in comparatione ad alia, quae sunt infra ipsum : ergo quod actus Voluntatis respectu sui objecti nequeat esse primum volitum, non excludit illum a ratione praedictae beatitudinis. Enoda-lar' Respondetur objectum, sive beatitudinem objectivam, et formalem in ratione appetibilis non ponere in numero, nec constituere duplex objectum voluntatis; sed unum, et idem, quod ex utroque coalescit : nam nec beatitudo formalis per modum talis est appetibilis, nisi ut est assecutio objectivae, nec beatitudo objectiva, nisi ut associata, et conjuncta cum formali, juxta dicta n. 7 i. Quare falsum est objectum beatitudinis formalis, qua ratione objectum illius est, appeti priusquam ipsa beatitudo : ac proinde, quod praedicta beatitudo appetatur propter suum objectum, si ly *propter* importet causalitatem finalem. Nullum enim sine altero linalizat, ut dictum est : neque unum eorum proprie finalizat alterum, aut movet ad illud appetendum; sed utrumque per modum unius linalizat primo actum voluntatis, quo amatur : et sic de quolibet eorum verificatur. quod est (quamvis non sine altero)

alio primo appetibile. Ceterum objectum cujuslibet. artus voluntatis alicui (lenter ad illud est proximo volibile, ut exercet immediato rationem finis respectu talis artus : et ideo quoties utrumque proponitur voluntati. ut appetendum, proponitur ei duplex objectum unumquodque immediate appetibile, unum propter alium : scilicet actus propter objectum. Cumque objectum secundum se independenter ab actu sit prius appetibile, nequit actus neque se solo, neque simul cum objecto primum appetibile constituere.

84. Sed urgebis, quod beatitudo formalis ordinatur per actum Charitatis in Deum, ut est summe bonus in se super omnia prius dilectum : ergo ipsa non est primum volitum, nec primum appetibile. Despondetur concessio antecedenti, distinguendo primum consequens : *ergo non est primum volitum* amore amicitiae? concedimus ; amore concupiscentiae, negandum est, et hoc sufficit ad intentum. Nam cum dicimus beatitudinem debere esse primum volitum, intelligendum est respectu hujus posterioris amoris, qui est proprius amorbeatitudinis, ut n. 75 et 79 diximus : et est sensus, quod debet esse primum ab homine concupitum. et propter quod caetera sibi appetibilia concupiscit. Cum quo stat, quod per alium amorem superioris rationis, qualis est amicitia Charitatis, ordinetur in Deum prius super omnia dilectum. Sicut etiam ipsa beatitudo objectiva, de qua non negant adversarii debere esse primum appetibile, solum habet hoc respectu praedicti amoris concupiscentiae : siquidem ut beatitudo objectiva est, dirigitur tanquam bonum proprium amantis : quod bonum simul cum p̄ius possessione ordinatur rursus in Deum ut est summe bonus in se, per amorem charitatis. Actus autem voluntatis respectu neutrius amoris potest esse primum volitum quia supponit objectum prius appetibile per utrumque, ut ex dictis n. 77 et 78 constat.

Illud vero, quod ex Suar, adduximus, nullius momenti est : nam quod beatitudo sit primum appetibile etiam in exercitio, modo explicato, ex ipsa beatitudinis ratione vincitur : quod autem debeat esse primum intelligibile sicut quod primum intelligibile. et primum proxime appetibile convertantur ; gratis dicitur, neque est unde probetur, siquidem intelligibilitas rei praescindit ab appetibilitate, et antecedit illam, ac proinde aliquid potest requiri, ut res sit proxime

proximo appetibilis, quod non requiritur, ut sit proximo intelligibilis. Et ita contingit in praesenti : Deus enim, qui est objectum beatificum, per se ipsum absque ordine ad sui assecutionem est proximo intelligibilis ; sino quo tamen ordine non est proxime amabilis a Beato tanquam bonum proprium ipsius ; atque adeo tanquam beatiludo. Stat igitur visionem beatificam non esse, sed supponere primum intelligibile, quia supponit proprium objectum; et non supponere, sed constituere simul cum praedicto objecto primum appetibile.

85. 'ferti0 Ægidius modernus citato articulo. 7 numer. 17 (non ea veneratione, ut par erat, da ratione D. Thom. loquens) inquit, quod etiamsi concedatur beatitudinem, tam objectivam, quam formalem dehere esse primo volitum, adhuc consequentia illa Angel. Doci. : *ergo non potest poni in actu voluntatis*, est assylogistica, et inutilis. Quia ex vi antecedentis solum probatur volitionem, qua in via primo diligimus beatitudinem, non esse ipsam beatitudinem, eo quod talis volitio cum sit prima, nequit esse primum voluntatis objectum : at quid prohibet hanc via? volitionem primo terminari ad actum beatificum, qui futurus in Patria ab intellectu voluntati proponatur etiamsi talis actus eliciendus sit ab ipsa volante? nihil profecto inquit ille.

Sed profecto sicut ratio D. Thom. efficacissima est, et consequentia ejus valde legitima, sic evasio hujus authoris nugatoria est, et inutilis. Quod ex dictis potest facile ostendi : enim beatitudo prout includit tam objectivam, quam formalem, in quolibet statu sexp̄ viae, sive Patriae, debet esse (modo num. 81 explicato) primo volita amore concupiscentiae ; cum neque in via, neque in Patria assignari possit aliud prius concupiscibile, propter quod ametur ; at in Patria non negat, nec negare potuit Ægid. actum voluntatis non posse esse primum volitum, etiam amore concupiscentiae : siquidem quicumque talis actus assignetur, erit posterius concupitum a Beato, quam objectum ejusdem actus : ipseque actus, facia collatione ad objectum, amabitur propter illud, et non e converso. Et hoc salis erat ad efficaciam nostrae rationis, quidquid sit de volitione viae, ut intuenti constabit. Sed adhuc respectu volitionis viae probatur actum voluntatis non posse esse primum volitum. Nam si voluntati viatoris proponatur actus ab ea futurus in Patria, et objectum talis actus, debet, si

ordinate volenda sunt, prius velle objectum, quam actum ; siquidem objectum non est volibile propter actum ; hic autem volibilis est propter objectum, et illud prius diligitur, quod est ratio diligendi alterum.

8fi. Adde vix posse intelligi, quod ego velim amorem alicujus objecti, nisi ex praevio ejusdem objecti amore, atque adeo volendo prius ipsum objectum : qui enim desiderat diligere aliquam rem, profecto jam eam, utcumque diligit; nec aliter amorem illius quaereret, nisi bonitas ejus placeret, sicque placens, et dilecta ad praedictum amorem excitaret. Quod vero multoties experimur in nobis desiderium amandi objectum, cujus nondum percipimus immediatum amorem, provenit ex eo quod amor praexistens non est adeo fervidus, et sensibilis, sicut praedictum desiderium, neque ita expresse percipitur ; et ideo videmur nobis nondum amare, sed habere dumtaxat desiderium amandi. Quare non ob id negare debemus talem amorem ; cujus existentiam minus sensibilem per desiderium sensibilis lerventioris amoris explicamus. Et huic principio innititur propositio illa a D. Thoma multoties repetita, quod primum appetibile, et primum volitum non potest esse aliqua volitio : quia fieri non potest, ut amor noster a volitione objecti non voliti incipiat; sicut fieri non potest, ut incipiat a medio, et non a fine.

Dices, quid prohibet, ut volitionem possibilem alicujus objecti appetamus, non appetendo ipsum objectum : siquidem talis volitio etiam prout ab objecto distincta habet propriam bonitatem, et appetibilitatem? Respondetur posse quidem appeti volitionem, non appetendo objectum desiderio proprie dicio : secus tamen non volendo illud simplici amore, vel complacentia.

Ad quod suadendum sufficeret ipsamet experientia : omnes namque experimur non desiderare amorem illarum rerum, ad quas non aliquo modo afficimur, vel quae nullo modo placent : sicut nec illarum, quae displicent : Persam enim, aut Indum, quos nos hactenus nullo modo dileximus, neque etiam amare desideravimus; sicut e converso res, quae placent, aut nullo modo displicent, nullus odio prosequi desiderat. Quod si placent, ipsa complacentia jam amantur : quemadmodum si displicent, ipsa displicentia aliquantulum odio habentur. Sed probatur ratione; quia qui desiderat

Replica,

; 4

Solutio,

amare aliquod objectum, desiderat ei per affectum conjungi, et uniri, et fieri unum cum ipso : siquidem amor transformat amantem in rem amatam : nullus autem desiderat Heri id, quod non amat, aut conjungi, nisi ei. quod amat. Ei sicut a se eo, quod execrantur omnes cupiunt fugere : sic ad illud, quod nullo inodo amant, nullus cupit accedere. — Et confirmatur, nam quod aliquis fortius desideret amare hoc objectum, quam illud, non potest aliunde ortum ducere, nisi quia allectus est ad hoc, et non ad illud : sive quia aliquo modo amat hoc, et non amat illud : ergo semper supponi debet affectus, et amor objecti ad desiderium amoris.

Nec refert, quod amor sit intrinsece bonus, et appetibilis. Quia tota bonitas, et appetibilitas est essentialiter respectiva dependens a bonitate, et appetibilitate objecti : si enim objectum non esset appetibile, nec amor illius posset appeti. Code sicut ob hanc rationem bonitas, et appetibilitas objecti debet in aliquo signo præcedere, et causare bonitatem, et appetibilitatem amoris : sic actualis appetitus vel volitio objecti antecedere debet volitionem amoris. Quemadmodum licet conclusio habeat intrinsecam cognoscibilitatem distinctam a cognoscibilitate principiorum; quia tamen illa ab hac dependet, nequit conclusio. ut talis cognosci. nisi per cognitionem principii. Et ratio tunc fere eadem utrobique : nam sicut conclusio, ut talis non est cognoscibilis, nisi quatenus deducitur ex principiiis, et ob id debent præcognosci principia, ita amor non est appetibilis nisi quatenus tendit, et ducit in objectum, quod in ordine ad voluntatem habet rationem principii.

Aliis etiam rationibus posset probari nostra sententia, quas adducit I. Thom. locis citatis, præsertim 3 cont. Gent. c. 26; nos autem, more consueto, selegimus, et expendimus tantum principales, quibus adversarii pro? aliis obviare conati sunt : quia nunc semper illi negotiura facessere solent.

§ VI.

Opinio Scoti : primum pro ea fundamentum ei auctoritate petitur.

87. Oppositam sententiam, nimirum formalem beatitudinem non consistere in actu intellectus, sed in actu voluntatis, to-

lis viribus defendit Scotus in 1 dist. 49 v. l. q. 1 et 3, quem sequuntur nonnulli eius discipuli, et eam tribuunt Aureolo, Suiua, et Medina : quamvis Capreolus, qui Aureoli sententias revertere solent, nullam ejus mentionem faciat. Citantur etiam Hugo de S. Victore in 7 cap. Dionysii de Catechismo (Hier., Alensis 3 p. q. 80, Egid. Romanus quodlib. 13 q. 19, D. Bonav. in 2 disl. 38 art. 1 q. 2, Richard, in 4 disl. 49 art. 1 p. j. q. 7, Supplem. Gabr. ibid. q. 2 art. 2, Major, q. 2, et alii : quatenus respectu beatitudinis videntur amorem cognitioni præferre : quia tamen neutrum de ejus essentia excludunt, dubium est an huic sententiæ, vel potius illi, quam dubio præced. impugnemus, suffragentur. Circa actum voluntatis constituentem beatitudinem differunt Scotus. et Aureolus : nam ille putat esse amorem amicitiae, quem (minus apte, ut infra videbimus) appellat *fruitionem*; hic vero iuxta citati auctores referunt) existimat esse delectationem de Deo viso, quæ pertinet ad amorem concupiscentie. Quo etiam dissidio laborant inter se, qui essentiam beatitudinis in actu utriusque positionis constituunt : nam licet quoad intellectum convenient omnes esse rationem beatificam; quoad voluntatem tamen plures assignant amorem amicitiae; nonnulli gaudium, sive delectationem, aut fruitionem, ut dubio præcedenti tetigimus.

Probatur prædicta sententia : quia in prædicta Scriptura beatitudo significatur per actum voluntatis juxta illud Matt. 25 : *in gaudium Domini tui*. Joan. 15 : *Gaudium vestrum sit plenum*, et c. 16 : *Gaudium vestrum nemo tollit a vobis*. Item Psal. 35 : *inebriabuntur ab ubertate domus lux, et torrente voluptatis lux potabis eos*; et Luc. 22 : *Dispono vobis regnum, ut edatis*. (is. et bibatis supra mensam meam in Regno meo. Apoc. 2 : *Vincenti dabo manna absconditum*, etc. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ* : et similia alibi frequenter. Constat autem omnia hæc ad voluntatem, et spirituales gustum pertinere.

Confirmatur ex I. August. lib. 10 Confess. c. 21, ubi ait : *Omnes ipsum gaudium vitam beatam vocant*, et c. 23 : *Beata vita est gaudium de veritate* : et 13 de Trinitate. c. 5 : *Beatus est qui habet omnia quæ nili, et nihil mali vult*, et 8 de Civit. Dei c. j : *Nemo beatus est* (inquit) *qui eo quod amat, non fruitur*. et lib. 19, c. 10 et c. 11, expresse dicit, quod *beatitudo hominis in pace consistit* : pax autem est actus voluntatis a charitate

eliaritaie elicitus juxta doclr. D, Thoma? 2, 2, q. 2.1 ar. 4.

Continuatur secundo ox I). Thoma in lute I, 2, q. 11 ar. 3 ad 3, ubi inquit, quod *Ileus est ultimus /inis, sicut res, qux ultimo qu-u Hur, fruitio autem sicilil adeptio hujus ultimi finis* : sed beat ludo formalis nihil aliud est, quam adeptio ultimi tinis: ergo, etc. Unde concludit prtediclam solutionem dicens : *Eadem ratio fruitionis est, qua fruimur Ileo, el qua fruimur divina fruitione : fl eadem ratio est de healitudine rreal, qux in fruitione consistit*. Et interiorius q. 34 ar. 3, fruitionem, quæ importat delectationem in ultimo fine dicit esse tinam ultimum, si linis ultimus pro adeptione, et possessione sumatur. Atque hinc concludit contra Platonem, aliquam delectationem posse dici optimum inter bona humana. Constat autem inter omnia buna creata optimum esse beatitudinem. Imo in hac ipsa q. 3 ar. i, pro eodem sumit fruitionem linis ultimi, et adeptionem, et quia hæc est operatio creata in homine existens, infert beatitudinem, quantum ad essentiam, esse aliquid creatum. Et q. 4 seq. art. 8 ad 3 sic ait : *Dicendum, quod perfectio charitatis esi essentialis beatitudini quantum ad dilectionem Dei*. Quid clarius? Non minus expresse loquitur in primo dist. 1, q. Ia. t : *Fruitio (inquit) consistit in optima operatione hominis, cum fruitio sil ultima felicitas hominis*. Et in fine corporis concludit, quod *fruitio est actus voluntatis secundum habitum charitatis*. Denique 2, 2, q. 27 art. 6 ad 3, sic dicit : *Interior actus charitatis habet rationem finis : quia ultimum bonum hominis consistit in hoc, quod anima Deo inhxreal*. Cum ergo ultimum bonum, et finis hominis sit beatitudo, videtur hæc ex sententia D. Thomæ in actu voluntatis consistere.

88. Respondetur ex omnibus his testimoniis nihil aliud concludi, nisi quod ad perfectionem, et complementum beatitudinis necessarius est una cum actu intellectus actus voluntatis : sicut ad perfectionem hominis requiritur una cum rationalitate virtus intellectiva, volhiva, risibilitas, etc. Quod veru ipse actus voluntatis, sive sit amor, sive gaudium, et fruitio essentiam beatitudinis constituat, nec dicitur in prædictis testimoniis, neque ex illis potest deduci. El quidem testimonia, in quibus beatitudo per modum convivii, vel cibi significatur nobis potius lavent : siquidem in corporalibus gustus, qui percipit imme-

diato saporem, non est ipse appetitus, sed virtus apprebensiva, et cognosciliva : sicut tactus, et odoratus : unde “equendo istam metaphoram, spiritualis gustus cæleste illud manna immediato percipiens, non erit voluntas, sed intellectus. Alia vero testimonia Scripturæ, et loca D. Aug. etiam ab Stolo explicari debent : siquidem ipse non asserit essentiam beatitudinis consistere in gaudio, quod est idem, ac delectatio, sed in amore amicitia?. : et tamen prædicta testimonia non de hoc amore, sed de gaudio loquuntur.

Dicitur ergo beatitudinem non esse gaudium, non quia ejus essentia in gaudio consistat, sed quia per ipsum gaudium consummatur, et perficitur; sicut generatio diffinitur ab Arist. per *mutationem de non esa ad esse* : non quia revera ejus essentia in mutatione consistat (ul alibi ostenditur), sed quia mutatio }er se ad generationem consequitur. Ita exponit Aug. D. Thum. d. Ang. in præsentia in line corporis, ubi ait : *Sic D-Tbom. igitur essentia beatitudinis in actu intellectus consistit : sed ad voluntatem pertinet delectatio beatitudinem consequens : secundum quod August, dicit 10 Confessionum, quod bealiludo est gaudium de veritate; quia scilicet ipsum gaudium est consummatio bealiludinis*. Secundum ejusdem Aug. testimonium explicat in solui, ad 5 : *-Dicendum; quod ille, qui habet omnia, qux vult, ex hoc est beatus, quod habet eo, qux vult* (non ex eo, quod vult); *quod quidem est per aliud, quam per actum voluntatis; scilicet per actum intellectus, quo habetur a Beato bonum, quod voluntas vult*. — Ad illud, quod dicitur de pace respondetur in solut. ad I : *Dicendum, quod pax perlinet ad ultimum hominis finem, non quasi essentialiter sil ipsa beatitudo; sed quia anlecedenlcr, cl consequenter habet se ad ipsam*. Anhccdenlcr quidem in quantum jam sunt remota omnia perturbantia, sed impredientia ab ultimo fine. Consequenter vero, in quantum homo adepto ultimo fine remanet pacatus, desiderio quidalo. Et juxta hæc intelligi debent si qua sint alia testimonia, in quibus beatitudo gaudium, vel fruitio nominetur. Adde, quod multoties Scriptura, et Patres nomina actuum objectis attribuunt: Ut idem sit gaudium, ac gaudii objectum. Et propterea D. Thom. infra q. 11 art. 1 D.Thom. ali, ipsam visionem beatificam, quæ est objectum fruitionis, *fruitionem* appellat. *Ipsa igitur Visio Dei* (inquit) *in quantum est visio, est actus intellectus ; in quantum au-*

? i-

7'

&

r

DE BEATITUDINI

*temesl bonum, el finis, est voluntatis ob-
jectum : el hoc modo est ejus fruitio.* Vido
sup. n. 57, ubi animadvertimus non posse
adversarios testimoniis adductis pro nostra
sententia ita apto occurrere.

S9. De mente Angel. Doct. non ost am-
bigendi lucus : cum ipse pro nostra sen-
tentia non modo se explicuerit, sed eam
ex professo multis in locis probaverit El
præter rationes, quibus utitur in hoc art.,
adducit 3 con. Gent. c. '26 septem alias,
quibus illam efficacissime demonstrat,
estque adeo constans in prædicta senten-
tia. ut ipsi etiam adversarii fateantur
ubique eam tenere, et verba ejus id sem-
per resonare, ut dub. præc. n. 11 vidimus.
Quare ad primum, et secundum testimo-
nium dicendum est. ibi sumi fruitionem
non pro solo actu voluntatis, sed prout
includit Visionem, media qua voluntas
fruitur Deo : et conjunctum ex utroque
appellat nomine, *adeptionis*, nomine *finis*
quo, sive *formatis*, et nomino *beatitudinis* :
quia in hac ratione, non ponunt in nu-
mero : sed fruitio habet se tanquam com-
plementum visionis. Et propterea id quod
est visionis proprium attribuit D. Thom.
quasi reductive et per concomitantiam
fruitioni. Neque ad ejus intentum in his
locis opus erat unam ab altera condistin-
guere, ut intuenti constabit. Quamvis se-
eundum ex his testimoniis aliter etiam ex-
plicat ipse D. Thom. in 4 dist. 49 art.
4 quæstiunc. 3 ubi eandem quæst. versat,
an scilicet delectatio sit optimum ? Et
postquam ostendit, quod delectatio non est
linis, sed ordinatur ad operationem, quæ
est finis, concludit : Sic ergo proprie lo-
quendo delectatio aliqua non est optimum,
sed aliquid optimi, scilicet felicitatis. Juxta
hæc igitur intelligendus est q. 3i citata
eum dicit : *Aliquam delectationem esse finem*
ullimum, el esse optimum ; id est, *aliquid*
finis ultimi, el optimi, quia est ejus com-
plementum.

Per quod patet ad locum ex hac q.
3 et addi potest non sumpsisse pro eodem
adeptionem, et fruitionem quas certo scie-
bat distinguere) sed posuisse sub disjunc-
tione. utramque, ut abstraheret ab hac
difficultate, quæ paulo inferius, scilicet
art. 4 examianda erat. — Ad aliud ex
q. 4 respondetur dilectionem Dei esse es-
sentialem beatitudinis, non formaliter, sed
radicaliter : quia de ejus essentia est, ut
sit radix talis dilectionis. Nisi mavis di-
cere beatitudinem non sumi ibi a D.

Thom. pro forma constitutiva, sed pro
statu beatifico, secundum quod importat
complementum totius perfectionis absolute
debita, et ad hujusmodi complementum
est essentialis prædicta dilectio : quamvis
non per modum essentiæ, sed per modum
consummationis, el perfectionis superati-
ditæ. Et hæc explicatio magis congruit;
quoniam Aug. Doct. in illa solutione vo-
luit condistinguere dilectionem amicorum
a dilectione Dei, in eo, quod hæc est aliquo-
modo essentialis beatitudini, saltem sumpte
pro statu ; illa vero neque hoc modo est es-
sentialis : siquidem etiamsi nullus esset
amicus, sed una dumtaxat anima rationa-
lis Deo esset creata, el beatificata, haberet
totam perfectionem, quæ statui beatifico
debetur. Et ideo in corp. artic. reddens
rationem, quare prædicta amicorum di-
lectio non requiritur de necessitate ad bea-
titudinem, non modo curavit excludere
illam ab essentia, vel forma constitutiva,
sed etiam a plenitudine perfectionis illius
status. Sic enim ait : *Si loquamur de præ-*
dicta beatitudine, quæ erit in Patria, non
requiritur societas amicorum de necessitate
ad beatitudinem, quia homo habet totam ple-
nitudinem suæ perfectionis in Deo. En quo-
modo loquitur de beatitudine, non præcise
quantum ad essentiam, sed quantum ad
plenitudinem, et statum perfectionis.

Locus vero ex 1 senten. si integre le-
gatur, erit pro nobis. Nam post verba [ia.
cit. sic subjungitur : *Optima autem opera-*
tio hominis est operatio allissimæ potentie
ad nobilissimum objectum quod est Deus :
unde ipsa visio divinitatis ponitur tota sub-
stantia nostra, beatitudinis. In quo autem
sensu fruitio, quæ est actus voluntatis
nominetur felicitas, explicat ibid, dicens :
Ad unionem autem maxime convenientis,
sequitur delectatio summa el in hoc perficitur
nostra felicitas, quam fruitio nominat a
parte, sui complementi. Quia enim visio,
quæ est essentialiter beatitudo, perficitur
et completur per fruitionem, ipsa fruitio
dicitur beatitudo complete. Eodemque
modo in solutione ad primum et secun-
dum exponit, qua ratione dicatur operatio
optima, quia scilicet est quædam acciden-
talis perfectio superveniens et complens
optimam operationem beati. Ad ultimum
respondetur actum claritatis appellari a
D. Th. finem ultimum non absolute, sed
pro hac vita; quia est majus bonum el
major unio cum Deo, quam in via possu-
mus acquirere ; cum quo stat, quod abso-
lute

lute maximum bonum nostrum et linis ultimus sil visio beatifica, per quarn homo unitur Deo possessivo et ad quam omnis alius actus etiam perfectissimus churitatis lanqutim ad linem ordinatur.

§ VII.

Secundum ejusdem senlenlix fundamentum ex ratione desumptum.

*«« 90. Secundo probatur prædicta sententia ratione; quoniam illa operatio est formalis beatitudo, quæ attingit objecium beatificum sub ratione beatificantis; sed hujusmodi est sola operatio voluntatis; ergo, etc. Major liquet, nam eo ipso, quod prædictum objectum attingatur sub illa ratione, exercet media ista attingentia munus boalificandi : cum autem non beatificet, nisi media beatitudine formali, consequens est, ut hujusmodi heatitudo, non sit aliud, quam prædicta attingentia. Minor vero probatur : quia esse objectum beatificum convenit Deo quatenus est summum bonum, finisque ultimus beati perfecte satians totum ejus appetitum : sed Deus sub hac ratione attingitur per se primo a voluntate, cujus objectum est bonum et finis : ergo. — Ad hæc Deus per actum intellectus non attingitur, nisi sub ratione veri : ergo si beatificat sub ratione boni, non beatificat mediante tali actu.

fe5f- Confirmatur; tunc Deus exercet munus objecti beatificantis, quando nobis perfecte conjungitur : sed perfectius conjungitur per amorem, de cujus ratione est unire amantem cum re amata, quam per solam cognitionem : ergo in illo constituenda est beatitudo.

«ïpir Respondetur concessa majori : negando
1,isd- minorem. Et ad probationem, ut occurra-
'itsio. mus, animadvertendum est, quod in Deo, ut est objectum beatitudinis, alia est ratio quusc beatificans : et alia est ratio sub qua formalissime beatificat. Ratio quæ est ratio summi boni : quia hæc sola potest perfecte explere hominis appetitum. At vero ratio sub qua est per quam tale bonum habet, quod fiat proprium et (ut sic dicamus) possibile et acquisibile a beato. Non enim Deus beatificat, ut est præcise bonus in se, possidetque nos per amorem nostrum amicitiae erga ipsum; sed ut est bonum nostrum a nobis possessum et terminus amoris concupiscentiae, ut dictum

1..I n. fil. Cum autem bonum sub ratione boni non possideatur, sed magis possideat et trahat appetitum ad se non enim boni sub hac ratione est trahi, sed trahere, ut saque diximus) fit, ut ratio sub qua formalissime beatificat, non possit esse ratio boni : sed debet esse ratio veri et cognoscibilis : quæ est proprie ratio attrahibilis et possessibilis, ac proinde apti beatificare : siquidem cognosci est formalissime apprehendi : et apprehendi est trahi : et trahi possideri : et possideri summum bonum a Beato est ipsum beatificare. Ergo ad prædictam probationem distinguenda est major : esse objectum beatificum convenit Deo quatenus est summum bonum, etc. si ly quatenus reduplicet rationem quæ beatificantem, concedimus : si reduplicet rationem sub qua, negandum est. Quia sicut illa est ratio summi boni, sic ista est ratio summi veri : sive (quod idem est) ratio cognoscibilitatis et apprehensibilitatis talis boni ut est in seipso : et integrum objectum ex utraque coalescens est summum bonum, ut possibile et apprehensibile prout est in se, atque adeo summum bonum, ut attingibile sub ratione veri. Deinde transeat minor : vel eodem proportionali modo distinguatur et negetur absolute consequentia. Nam etsi bonum sub ratione boni sit objectum solius voluntatis, tamen sub ratione veri solum attingitur ab intellectu. Per quod patet etiam ad illud, quod ibi additur. Unde hop argumentum retorqueri debet in adversarios : siquidem species actus, per quem attingitur aliquod objectum sub ratione talis, non ex ratione quæ attackta, sed magis ex ratione sub qua venari debet.

91. Dices : prius est in bono ratio boni, quam ratio veri : ergo prius debet sub illa, quam sub ista attingi. — Præterea. Deus, ut objectum beatificum exercet causalitatem ultimi finis : sed causalitas finis primario respicit voluntatem, imo et in actu ejus consistit : ergo voluntas est, quæ primario attingit Deum sub ratione objecti beatificantis.

Respondetur (quidquid sit de veritate antecedentis) negando consequentiam : Enofa-
tur. nam cum voluntas non attingat suum objectum, nisi ab intellectu propositum, nihil enim volitum, quin præcognitum, ipsamet ratio boni, quæ est objectum voluntatis, debet prius esse in intellectu, quam voluntatem ad se moveat : cumque in illo sit sub ratione veri, voluntatem

vero moveat sub ratione boni, consequens est. ut prius sub illa ratione, qnam sub ista attingatur, Ad secundum hujus replica? distinguatur antecedens : Awrcd couMltatem *finis* immediate et respectu beatitudinis formalis, qua sub ratione objecti beatifici attingitur, negamus : r.rcrrri «irdiu/r, id est media ipsa heaiitudine formali, ac proinde respectu actuum, qui ad beatitudinem ordinantur, transeat. Sed neganda est consequentia. Etenim, ut n. 73 animadvertimus, *béatitude*» objectiva prout antecedit formalem, non intelligitur, ut proxime potens ad movendam voluntatem, atque adeo neque ad exercendam causalitatem linis, usquedum per ipsam formalem beatitudinem associatur et modificatur; nec nisi ex utraque consurgit primum movens proxime et primum finalizans. Quare neque bealitndo objectiva [proprie loquendo finalisai formalem; nec formalis proprie est propter objectivant, ut dictum est n. 83, quia prima causalilas illius finis utramque supponit et non nisi utriusque potest esse causalitas.

Diximus *proprie loquendo* : quia non negamus esse ordinem ex natura rei inter beatitudinem formalem, et objectivant; sicut est inter quemcumque actum, et suum objectum. Sed hic ordo non est proprie sicut ad finem : sed magis sicut ad causam formalem intrinsecam; qualis est ordo visionis ad visum, et cujuslibet tendentiæ ad suum terminum. Et ita intolligendus est D. Thom. in 4 dist. 49, q. 1, art. 1 quæstiunc. 2, dum ait : *Quod quando res habet finem extra se, oportet, quod finis interior* (scilicet formalist *od exteriora* (nempe objectivum) *ordinetur / ul sic finis exterior, sil quasi finis ultimus : et finis interior, qui est operatio, sit ad illum ordinatus.* Non enim loquitur de ordinatione, quæ terminetur ad linem, formaliter, ut exercet causalitatem finis, sed de ordinatione ad finem latus sumpta, prout comprehendit quemcumque respectum ad objectum, sive intellectus, sive voluntatis.

go. Ad confirmationem argumenti respondet Angel. Doct. loco nuper citato ad 5 : *Dicendum, quod per affectum homo perfectius Deo conjungitur, quam per intellectum in quantum conjunctio, quæ est ptr affectum supervenit perfects conjunctioni, quæ est per intellectum perficiens, el decorans eam.* Si autem de pndictis unionibus cum præcisione fiat sermo, perfectior unio est tam in esse rei, quam in ratione con-

jnnetionis visio beatifica, quæ ori tinia roulis, et trahit «ul nos Ileum secundum suum fire realo. quacumque conjunctioni? facta per amorem; quia amor quantum est ex se, solum unit aliective. — Adde, unionem constitutivam beatitudinis debere esse per modum possessionis objecti beatifici : quia hujusmodi objectum iut sæpe diximus; non exercet munus beatificandi, nisi sub ratione possessibilis; amor autem quantmnque perfectus non est possessio, sed hoc proprium est solius cognitionis, ut dictum est.

Nec refert, si objicias dictum Hug. de o^t S. Victore super c. 7 Dionysii de Cielest. <4. > Hierarc. ad illa verba, *calidum, et acutum*, ubi ait : *Dilectio supereminet scienti?, el major est intelligentia : plus enim diligitur, quam intelligitur ; el intrat dilectio, el oppropinquat ubi scientia foris stat;* ergo intimius conjungit nos Deo et nobis Deum amor quam cognitio. — Tum etiam quia juxta doctrinam D. Bernard, op. 18. NoiiD.tr. solum intellectu, sed etiam amore voluti B> duobus anima? brachiis Deum complectimur. EtD. Thom. sup. q. 1 art. 8 sic ait : DT.-t *nationales crealurae consequuntur ultimum finem cognoscendo, et amando Deum* : ergo non sola cognitio, sed etiam amor unit per modum possessionis, et adeptionis.

93. Respondetur cum Cap. ubi supraM;:r. ad argumenta tertio loco recitata, in solution. ad 4. Dictum Hugon. intelligendiim esse pro statu viæ ubi scientia Dei foris stare dicitur, quia non cognoscitur immediate, ut est in se, sed invisibilia ejus voluti in ænigmate per ea, quæ extra sunt facta conspiciuntur : amor vero intus est, quia etiam dum sumus in via. divinam bonitatem per species creaturarum cognitam propter se ipsam immediate diligimus : ibique incipit dilectio, ubi terminatur cognitio, ut eleganter explicat D. Thom. in 3 dist. 27 q. 3 ar. 1. Hic etiam dilectio supereminet scientiæ, et est major quam intelligentia : non ita quod ex parte objecti plus diligit voluntas, quam psspdiligendum intellectus cognoscat : sed quia plus amor quam ænigmatica cognitio Deo appropinquat : aut forte quia cum minore intensione cognitionis ex parte actus, potest esse intensior volitio sicut respectu minoris Irbni intensior cognitio infert minus intensam dilectionem. Videatur Capreolus. Gæterum iu patria intimior est cognitio Dei, quam amor; quia videbimus eum intime siculi est in se : et talis visio ponit

punit Intra nos Deum sccimdum suum MW renie: quod amor, nisi ratione visionis non stat. Nec illi Dims plus, aut intensius amabitur, quam cognoscetur. Sed juxta intensionem cognitionis erit intensio amoris. Nec dilectio «cientia? supereminet. Sed magis e converso visio beatifica perfectior est qualibet volilione.

i 1 Ad aliud ex divo Be.rnado respondetur dupliciter aliquem alterum complecti ; fac. uno modo apprehendendo, el trahendo ad so, sibique acquirendo ; et hoc est possidere, et adipisci. Alio modo se illi exhibendo, et trahendo, ut cum externis amplexibus amicum prosequimur, quibus affectum nostrum erga illum, et cordialem tralilionem in sui obsequium significamus. Deum igitur utroque isto modo veluti duobus animæ brachiis complectimur, ul Bernardus ait; sed primo per solitum visionem, media qua illum ad nos trahimus; secundo per dilectionem, qua nosmotipsos in ejus obsequium exhibemus. Et ita est, loquendo de amore amicitiae ; nam amore concupiscentiæ eatenus dicimur Deum complecti, quatenus ejus assecutionem, et complexum per visionem futuram optamus, aut de illis existenlibus gaudemus. Ex quo sequitur, quod sola visio unit per modum possessionis. Ad locum divi Tbomæ dicendum est creaturas rationales consequi suum finem etiam amando : non tamen immediate, quasi amor sit assecutio : sed mediate : quia per amorem in via meremur consecutionem, quæ fiet per visionem in patria. Vel secundo dicas, consecutionem prout ibi attribuitur voluntati, non sumi rigorese, ut est idem, quod *adipisci, vel possidere* : sed large, et minus proprie : qua ratione quilibet attingentia objecti in se sive sit in via, sive in patria, potest dici consecutio.

§ VITL

Tertium, el principale Scoti fundamentum.

i 94. Tertio probatur argumento, quo 94. " convincitur Scotus. Ille actus est bealiludo, qui inter objecta creata est maxime volendus: sel hic est actus voluntatis, ergo, etc. Minor, in qua consistit difficultas, probatur : tum quia inter ea, quasunt ad finem *extra*, illud est magis volendum. quod magis illi appropinquat, immediatiosque ipsum attingit : sed magis appropinquat prædicto fini actus voluntatis,

qui ntlbno sui tendit in illum, quam actus intellectus, qui non respicit finem nisi ratione voluntatis; ergo, etc. — Deinde illud est magis .volendum inter bona intrinseca, quod esi magis proprium, et intimius potentiæ volilivie, scilicet voluntati, secundum illud *amabile bonum unicuique proprium* : sed intimior est voluntati proprius actus, quam actus intellectus : ergo est magis volendus. Præterea illud magis appetit voluntas appetitu elicitio, quod magis appetit innato, in quo elicitus fundatur : sed appetitus innatus voluntatis magis est ad proprium actum, quam ad actum intellectus ; imo ad hunc non datur in ea talis appetitus : ergo, etc. — Denique voluntas potest ordinate appetere utrumque actum, el unum propter alium : sed non potest ordinate appetere actum proprium propier actum intellectus; quia juxta doctrinam D. Anselm, lib. 2 Cur Deus homo? cap. 1: *Perversus ordo est amare ul intelligas ; reclus vero intelligere ut ames* : ergo appetet actum intellectus propter actum proprium, ac proinde magis appetet ipsum actum proprium : uam propter quod unumquodque tale, etc.

Confirmatur : illud est prius, et maxime volendum, quod propter nihil aliud, sed propter se præcise desideratur ; sed hujusmodi est delectatio, quæ supervenit beatilicæ visioni ; stultum enim esse quærere ab aliquo, ob quid vellet delectari : ergo, etc.

Confirmatur secundo : illud est magis, et prius volendum, quod est simpliciter perfectius : sed perfectior est actus voluntatis, nempe amor beatificus, quocumque actu intellectus juxta illud 1 Corinth. 13 : *Major horum est charitas* : sicut et ipsa voluntas perfectior est intellectu : ergo, etc.

Respondetur ad argumentum concessa majori, negando minorem. Et ad primam probationem admissa majori intellecta de eo, quod est ad finem *extra* formaliter, ut est objectum beatificum, et bonum proprium beati (aliter enim non esi unde probetur prædicta propositio), neganda est minor : quia cum finis ultimus objecti beatifici, nisi sub ratione possessibilis, et apprehensibilis, ut num. 9Q dicebamus, nihil magis ad illum secundum hanc rationem accedit, quam ipsa apprehensio, et possessio : quæ in visione, non in amore consisiit. Adde, prædictum

D.Anselm.

Confirmatur.

Alit continu.

ICor.P.

Solut. arguoi.

D.Thom.

Solvitur.

objectum non exeroere rationem linis (saltem respectu amoris concupiscentiæ, qui est proprius amor beatitudinis nisi ut affectum, et modificatum per visionem, ut ostensum est numero 73. Unde ipsa visio, utpote ex parte talis linis se tenens, et illum quasi constituens, magis ei appropinquat. quam actus voluntatis, cujus objectum est prædictus tinis, ut visus, et pos-

R<plia. 95 Dices, hoc esse verum loquendo de amore concupiscentia qui terminatur ad Deum sub ratione visi, et possessi : at vero amor amicitiae terminatur ad illum immediate, ut est in se ipso, absque modificatione per visionem creatam. Et quamvis debeat semper præcedere aliqua cognitio, quia amor non est nisi cogniti, hæc non se tenet ex parte objecti, ut modus, vel determinatio ipsius, sed habet se, ut conditio applicans divinam bonitatem, quæ est ratio omnino proxima movens ad prædictum amorem. Respondetur, quod, ut sæpe diximus, actus constituens beatitudinem debet terminari ad objectum beatificum formaliter sub ratione beatifici, atque adeo sub ratione possessibilis a beato : amor autem amicitiae non terminatur ad Deum sub hac ratione : imo etiamsi per impossibile Deus non esset objectum nostræ beatitudinis, caritas, si esset, eum amicabiliter diligeret : unde talis amor esto attingeret immediatius Deum, quam attingit visio, non potest contineri ad essentiam beatitudinis. Diximus, *esto attingeret immediatius Deum, etc.* quia revera visio immediatius attingit Deum quocumque amore etiam amicitiae. Hic enim solum attingit unione affectiva, quæ potest esse inter absentes : visio autem attingit unione, et contactu reali, constituendo divinam essentiam secundum suum esse substantiale intra videntem.

Ad secundam probationem negatur minor : nam cum voluntas non tam sit appetitus suimet, quam suppositi, non idcirco aliquid magis appetit, quia eidem voluntati sit intimius, sed quia majus bonum, et magis intimum respectu suppositi. De quo, non vero de ipsa potentia volitiva intelligendum est, cum dicitur *amabile bonum, dc.* Cum igitur suppositi majus bonum, et magis intimum sit visio beatifica, per quam assequitur, et possidet immediate Deum, quam quicumque actus voluntatis : inde est, ut voluntas magis ad illam, quam ad hunc inclinetur. Ad

tertium debet etiam negari major : et ratio est, quia appetitus innatus non est appetitus totius suppositi : sed illius partis, in qua residet; et ideo quilibet pars habet proprium innatum appetitum : nec una appetit bonum, quod est alterius partis. Ceterum appetitus elicited est per se primo appetitus suppositi, et deinde omnium partium. Unde sicut ex eo, quod est suppositi, appetit per se primo bonum principaliter suppositi : sic ex eo, quod est appetitus omnium partium prius, et principaliter appetit bonum partis principalioris. Cum autem principalior pars hominis sit intellectus, quam voluntas, ipsa voluntas appetitu elicited principaliter appetit actum, qui est bonum intellectus. Ad ultimam transeat major, et neganda est minor loquendo de actu intellectus, qui est visio beatifica. Nam si quis ordo inter illam, et actus voluntatis in genere causæ finalis constituendus est, prædicti actus debent amari propter visionem, et non e converso. Anselmus vero loquitur de cognitione practica viæ : hæc enim est, quæ ex natura rei ordinatur ad amorem. Atque hinc probat divus Thomas in præsentis articulo quinto, beatitudinem non consistere in prædicta cognitione : *quia actus intellectus practici* (inquit) *non quaeritur propter se ipsum, sed propter actionem.*

96. Diximus, *ii quis ordo in genere causæ finalis, etc.* quia revera inter amorem amicitiae elicited a beato in patria, et visionem, non datur quantum est ex intentione ipsius beati, talis ordo ; nec enim visio elicited ab eo propter amorem, nec amor propter visionem. Nam visio, ut tractatu præcedenti, disput. 2 num. 13, vidimus, sicut non est proprie actus humanus, sic nec proprie est propter aliquem linem. Amor vero, quamvis sit actus humanus modo ibidem num. 12 explicato), atque adeo propter finem, non tamen finis, propter quem beatus ex amicitia Deum amat, est ejus visio, vel ipse, ut visus, sed præcise Deus secundum se : visio autem habet se tanquam conditio applicans, et proponens divinam bonitatem, sicut in via se habet fides. Cum hoc tamen stat, quod ex intentione Dei visio sit finis amoris, quia per amorem disponitur beatus ad visionem, et gratiam consummatam. Quod si sermo esset de amore concupiscentiæ, ad quem pertinet delectatio, quam habet beatus de Deo viso, talis amor etiam prout

DIRP. I, neu. IV.

a beato, est propter visionem, quia objectum ejus non est præcise Deus secundum esse, sed Deus, ut visus, et possessus : nec visio respectu hujus amoris habet se præcise, ut conditio applicans, sed tenet se ex parte objecti tanquam modus illius, ut alibi explicabitur.

itqira. Dices, veri Dei amatores magis appetunt amare illum, quam videre, imo ut alii ipsum diligant, eligunt sæpe carere divina visione : ut videre est in Paulo ad Rom. I : *Optabam* (inquit) *anathema esse a Christo pro fratribus meis*; ergo magis diligunt pñdictum amorem, quam visionem. — Confirmatur, quia amore perfectio amicitiae magis est diligendum minimum bonum Ddi, quocumque bono nostro, sed amor diligitur, ut bonum proprium Dei : per illum enim possidet, et trahit ipse ad se amantes : visio vero, ut bonum nostrum, quia per illam possidemus, et trahimus Deum ad nos ; ergo, etc.

Di.sibf. (p; Respondetur, quod licet veri amatores magis diligant Deum, quam ejus visionem (nam Deum diligunt super omnia, visionem autem et quodeumque aliud bonum creatum diligunt propter Deum) non tamen neque amore amicitiae, neque concupiscentia; diligunt magis amorem, etiam amicitiae Dei, quam ejus visionem. Pro quo nota, amorem et visionem posse considerari tripliciter : vel secundum quod utrumque est propria perfectio, et bonum amantis, et videntis (quamvis enim Deus amicabiliter dilectus non .consideretur tanquam, bonum amantis ; ipse tamen amor potest sic considerari, et appeti : quia re ipsa magna perfectio, et bonum creaturae est Deum amicabiliter diligere), vel secundum quod utrumque est bonum extrinsecum Dei extensivum, et dñiusivum suae bonitatis, qua ratione bona omnia creata ab ipso Deo diliguntur, ut explicuimus tract, præc. disp. 2 dub. 5. Vel denique considerari possunt secundum quod amor est bonum proprium Dei (modo explicato) et visio bonum proprium videntis. Primo ergo ex his modis sine controversia visio præferenda est amoris amicitiae : quia ut sic utrumque amatur amore concupiscentiae, et sub ratione boni proprii, majus autem bonum beati est visio, per quam possidet Deum, quam quicumque amor, per quem potius ab illo possidetur. Et similiter secundo modo præferenda est visio : quia illud est magis ex amicitia Dei, et Unquam bonum ipsius diligendi

bile, quod divinam bonitatem magis manifestai, et in quo ejus perfectio magis splendet : nam ot hoc ab ipso Deo magis diligitur, qui omnes creaturas amat sub ratione extensionis, et diffusionis, et manifestationis perfectionis divina, ut citato dub. explicuimus : sed divina perfectio magis manifestatur in visione Dei, quam in ejus amore : sicut visio tam in Deo, quam in nobis est major perfectio, quam amor; ergo etiam amorem amicitiae debet illa huic præferri. Tertio modo amor præfertur visioni ; quia minimum bonum Dei sub hac ratione præferendum est maximo bono nostro. Unde si opus esset beato dimittere visionem, aut fruitionem divinam, ut minimum peccatum veniale vitaret, hoc bonum secundum se ita modicum, illi adeo maximo præferret.

*

Et hoc modo desiderabat Paulus anathema esse a Christo pro fratribus suis Judæis : *Id esi* (exponit ibidem D. Thomas lection. 1) *separatus a gloria, vel simpliciter, vel ad tempus propter honorem Christi, qui est ex conversione Judæorum: secundum illud Proverb. 14 in multitudine populi dignitas Regis. Ha enim* (loquitur Chrysostom, apud ipsum D. Thom.) *lotum D. ciny ejus mentem devicit amor, ut etiam eo, quod sosl prx exteris omnibus amabilius erat, esse cum Christo, rursum id ipsum, quod ita placeret Christo, contemneret, sed et calorum regna quod videbatur laborum esse remuneratio, pro Christo nihilominus cedere pateretur. Adde Linem illius electionis (supposito, quod ortum habuerit ex charitate' non tam fuisse amorem Dei eliciendum a Judæis justificatis, quam eorum beatificam visionem, propter quam in perpetuum duraturam eligebat Apostolus ad tempus simili visione carere : idque eligeret in perpetuum, si Deo ita placuisset propter ejus gloriam, quam super omnia creata diligebat. — Diximus (supposito quod habuerit ortum est charitate). Quia juxta aliam glossam, quam refert Angelicus Doctor, Apostolus non commemorat prædictam electionem quasi approbens; sed dolens potius, quod aliquando nimirum tempore infidelitatis optaverit, propter legem Judæorum a Christo, et ejus evangelio separatum manere. Unde non dixit *opto* quasi pro tunc, sed *optabam*, nimirum tempore infidelitatis, de quo præmisi *quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo, optabam enim, etc.* Quasi hujus electionis dolor semper cordi esset.*

Lorus
Pauli
ei ponitur.

98. Ad confirmationem hujus replica constat quomodo etiam visio potest considerari, ut bonum extrinseeum Dei, et sic considerata præeminet arnori amicicia secundum quamcumque rationem sumatur; quia non majus: imo minus bonum extrinsecum Dei est possidere nos. eo modo, quo fit per amorem, quam a nobis possideri, sicut fit per visionem. Non enim aliquod eorum *bonum Dei* dicitur, quasi sit ei utile, vel quasi Deus illo indigeat. Sed præcise quia extendit, et diffundit divinam perfectionem, quæ magis extenditur, et cognoscitur per visionem, quam per amorem. Addendum tamen est. quod sicut objectum beatificum sub ratione beatificantis, non est absolute primum, et maxime diligibile, sed dumtaxat respectu amoris concupiscentiæ: ita beatitudo formalis, quæestassecutio prædicti objecti non oportet (quantum ex hoc capite) quod sit absolute actus maxime diligibilis inter bona creata, sed dumtaxit respectu prædicti amoris concupiscentiæ. Unde etiamsi admitteremus diligibilius quid esse respectu amoris amicitiæ ipsum amorem, quam visionem, non probaretur beatitudinem in illo consistere: quia amore concupiscentiæ adhuc esset appetibilius videre Deum, quam amare.

Solvi-
tor 1
ronthn.
D.Thotn.

Ad primam confirmationem principalis argumenti respondet D. Thomas 3 contra Gentes capite 26 his verbis: *Aec autem, quod delectationem non propter aliud volunt homines, sed propter ipsam, est sufficiens signum, quod delectatio sit ultimus finis: nam delectatio etsi non sit ultimus finis, est tamen ultimum finem concomitans; cum ex adeptione finis delectatio consurgat.* Quia enim delectatio est quoddam accidens complens, et concomitans operationem constitutivam ultimi linis, non reputatur aliud appetibile ab ipsa: et ideo quod propter illam appetatur, non censetur appeti omnino propter aliud: quamvis revera operatio sit finis delectationis, et non e converso. Vide tractatu pnedenti, disputatione secunda, numero trigesimo primo. Gur autem stulta sit illa quæstio, *ob quid vis delectari?* etiamsi delectatio non sit finis, sed propter finem: explicat idem divus Thomas citata distinet. 49, quæstione tertia, articulo quarto, quæstiuncula tertia ad tertium: *Dicendum, quod de illis ordinatis ad finem consuevimus quxrcre propter quem fiunt? Quia fini non sunt conjuncta: de his vero, quæ fini conjunguntur talis quxslio non fit, quia stalim apparet ea*

essi appetibilia: el quia delectatio est conjuncta operationi perfecta, quæ est finis: ideo non consuevit quart propter quid aliquis velit delectari. Et praderea delectatio dicit quielalionem appetitus in aliquo, undi quxrcre quare aliquis velit delectari, est idem, quod quxrcre quare, velit appditum suum quistari; quod idem est ac si quareielur quare aliquis velit finem voluntatis consequi non quod quies sit formaliter consecutio, sed quia non est sine consecutione, licet autem operatio aliqua sit finis, tamen operatio dc suo nomine non importat rationem finis, vel quielalionem in fine; et inde est, quod magis quarimus propter quid vir operari? quam propter quid vis delectari?

99. Dices: plures appetunt operationes propter delectationes, quæ illis adjunguntur, ergo non operatio finis est delectationis; sed potius delectatio operationis. — Sed hanc replicam optime solvit divus Thomas quæstione sequenti, articulo secundo, ad secundum, ubi sic ait: *Dicendum, quod apprehensio sensitiva non attingit ad communem rationem boni, sed ad aliquod bonum particulare, quod est delectabile; el ideo secundum appetitum sensitivum, qui esi in animalibus, operationes quxruntur propter delectationem; sed intellectus apprehendit universalem rationem boni, ad cujus consecutionem sequitur delectatio, unde principalius intendit bonum, quam delectationem: el inde est, quod divinus intellectus, qui esi institutor naturæ, delectationes apposit propter operaliones. Non est autem aliquid æstimandum simpliciter secundum ordinem sensitivi appetitus, sed magis secundum ordinem appclilus intellectivi.*

Hqlxi.

Esens
tir.
asceb
Docu.

Pro solutione secundæ confirmationis examinanda esset difficultas illa, quam plures versant, an scilicet intellectus simpliciter sit perfectior voluntate? Sed quia de hoc fuse tractant N. Complut, in libris de Anima disputatione 21, quæstione ultima, ubi partem affirmativam, quæ est communis Thomistarum sententia, efficaciter demonstrant, supersedendo pro nunc prædictæ difficultati respondetur, concessa majori, negando minorem: nam sicut intellectus revera est simpliciter perfectior, quam voluntas, ita nobilissimus illius actus, qui est visio beatifica, debet esse perfectior perfectissimo actu voluntatis. Quoties vero Scriptura, aut Patres charitatem, et ejus actus intellectui præferant,

So'X
hrs.

Hl-

ferunt, loquuntur pro stfttu vim : ul»i rot»,
 qua sunt supra nos, non cognosoimug
 priait sunt in so, amare vero possumus ul
 in se : atque iia perfectius attinguntur
 amore, quam cognitione : non autem fit
 comparatio ad lumen gloriie, neque ad
 visionem Pairim, qum intimius, et imme-
 diatius quam quicumquo amor Deum in se
 ipso attingunt.

*Itcliquu ejusdem senlenliæ argumenta
 enodantur.*

At- 100. Quanto arguitur ex doctrina divi
 Thomæ in præsentī. Beatitudo debet esse
 ultima beati actualitas, sed posterior est
 actualitas amoris, quam visionis : siqui-
 dem visio præcedit, et amor subsequitur :
 ergo non in illa, sed in hoc consistit.

fra Conlirmatur : Beatitudo debet esse ope-
 ratio ultimo perfecta; si enim adhuc esset
 perfeclibilis, ordinaretur ad aliud, et ita
 non haberet rationem finis ultimi ; sed ul-
 tima perfectio visionis beatilicæ est delec-
 tatio : *Perficit enim* (ait Philosophus 10
 AnMvī. *Ethicurum, cap. 4) delectatio operationem,*
sicul decor juventutem : ergo ipsa potius,
 quam visio est linis, et beatitudo.

y«· Conlirmatur secundo; quod est poste-
 rius in exeeutione, est primum in inten-
 tione, ac proinde finis ultimus : sed pos-
 tremum, quod advenit beato est amor, sive
 delectatio de Deo viso : ergo talis amor
 erit primus in intentione, ac proinde, etc.

Diiator
 '4j' Respondetur ad argumentum, beatitu-
 dinem non esse ultimam actualitatem or-
 dine exeeutionis, sed actuationis, ut ex-
 plicuimus n. 25; hoc autem modo neque
 amor neque delectatio est posterior vi-
 sione : quia cum omnes sint actus secundi,
 nullus per alium actuatur. Unde hæc ratio
 optima est ad excludendum a ratione bea-
 litudinis habitus, et potentias, quæ ulte-
 rius per actus secundos actuantur : pro
 quo nam. citato ea usi fuimus : non tamen
 ex vi illius concludi potest, quinam ex
 prædictis actibus secundis beatitudinem
 constituat, nisi aliquid addatur : nimirum,
 quod prædicta actualitas ita sit ultima in
 actuando, ul omnes alite actualitates ai
 illam ordinentur. Quare quia non visio
 ordinatur ad delectationem supervenien-
 tem, sed potius hæc ad visionem exornan-
 dam, et complendam; sicut pulchritudo
 superveniens juventuti ordinatur ad juve-

nem decorandum, et perficiendum, ct non
 e converso; inde est, ul beatitudo non in
 actualitate delectationis, quantnmcumque
 in exeeutione ultima, et ob eamdem ratio-
 nem, nec in actualitate amoris, vel frui-
 tionis; sed in sola actualitate visionis
 constitui debeat.

101. Ad primam confirmationem occur-
 rit eleganter D, Thomas loco citato ex 3
 coot. Geni, cujus verba, quia ad præsens
 satis conducunt, ad longum referemus :
Neque diam oportet (inquit) *quod omne id,*
quo res quocumque modo perficitur, sit
finis illius rei, sicul secunda ratio procedit.
Esi enim aliquid perfectio alicujus duplici-
ter. Uno modo, ut habentis jam speciem :
alio modo, ul ad speciem habendam. Sicul
perfectio domus esi id, ad quod species do-
mus ordinatur, scilicel habitatio : perfectio
vero ad speciem domus esi, tam id, quod
ordinatur ad speciem constituendam, sicul
principia substantialia ipsius, quam id,
quod ordinatur ad speciei consertalionem,
sicul apodiacula, quæ fiunt ad sustentatio-
nem domus, quam etiam illa, quæ faciunt
ad hoc. quod usus domus sil convenicnhor.
Illud igitur, quod est perfectio rei, secundum
quod jam habet speciem est finis ipsius. Quæ
autem sunt perfectiones rei ad speciem, non
sunt fines rei. Imo res est finis ipsorum :
materia enim, et forma sunt propter spe-
ciem : similiter conservantia rem in sua
specie, ut sanitas, el vis nutriliua licet per-
ficient animal, non tamen sunt fines ani-
malis ; sed magis e converso. Delectatio au-
tem est perfectio operationis, non ita quod
ad ipsam ordinetur operatio secundum suam
speciem, sed esi similis perfectioni, quæ or-
dinatur ad speciem rei : nam propter de-
lectationem attentius, el decentius operationi
insistimus, in qua deleclamur. Unde in 10
Ethicorum. Philosophus dicit, quod delectatio
perficit operationem, sicul decorjuventutem ;
qui quidem est propler eum, cui i/iesl ju-
ventus, el non e converso. Ex quo manifeste
 constat, quod delectatio superveniens vi-
 sioni. et eam perficiens, non est finis vi-
 sionis; sed potius ordinatur adeam, tan-
 quain ad finem : sicut nullus dicet, quod
 juvenilis decor est linis juvenis, aut exor-
 nantia domus, finis ipsius.

Et per hoc patet etiam ad secundam
 conlirmationem : non enim universaliter
 verum est, omne posterius in exeeutione
 esse prius in intentione : sicut cernitur in
 exemplis a D. Thoma adductis, et in ge-
 neratione substantiali videmus, quod acci-

Diluitor
 1 con-
 lhm.
 D.Thonu

dhui-
 lur --

dentia, et proprietates sunt posteriora ordine executionis, quam forma substantialis, et tamen non sunt priora ordine intentionis, nec tamen predicta forma; sed magis forma habet esse illorum. Quare quod communiter dicitur, quod *primum in executione est ultimum in intentione*, intelligendum est, saltem cum illud, quod in executione est prius habet se per modum medii, aut per modum poiemiae, vel materiae; respectu posterioris : quando vero se habet, ut radix, et efficiens adaequatum, predictum axioma non tenet : nam eo ipso, quod est hoc modo in executione prius, potest esse simpliciter perfectius; ac proinde etiam prius in intentione. Et hoc modo forma substantialis est prior in executione suis proprietatibus, et visio beatifica amore, et delectatione, unde utraque etiam est prior in intentione.

Replica. 102. Sed urgebis, quod visio perficitur per delectationem, ac proinde habet se ad illam sicut perfectibile ad perfectivum, et sicut materiale ad formale : ergo tenet inter illas axioma. — **Solvitur.** Respondetur, visionem non perfici per delectationem intrinsece, et ratione sui, quasi ipsa in se recipiat delectationem, vel ea informetur : sed dicitur perfici quasi extrinsece, ratione subjecti. Unde non sequitur, quod visio habeat se tanquam potentia, vel materia perfectibilis; sed quod ejus subjectum, non reductive, ut est informatum per visionem, quæ est in intellectu, sed secundum aliam rationem, nempe ratione voluntatis adhuc sit in potentia, et perfectibile per delectationem. Et hoc dumtaxat modo delectatio dicitur perfectio, et complementum visionis, quia perficit, et complet subjectum, in quo est : non quia illam in se informat, vel afficiat. Ad lendum vero est, predictum argumentum, et utramque ejus confirmationem, et repicam eodem modo solvendi esse a Scoto : quia amor amicitiae, in quo ille constituit beatitudinem, etiam est prior in executione, quam delectatio, et dicitur non minus, quam visio per eam compleri : et tamen non concedit Scotus, quod delectatio sit prior in intentione : alias debuisset in illa, et non in predicto amore beatitudinem constituere.

Ar- 103. Quinto probatur : quia ejusdem potentiae est moveri ad finem, consequi illum, et in eo quiescere : sicut ex eadem virtute habet lapis moveri ad centrum, et illud possidere : sed motus ad linem, et

quies in illo pertinet ad voluntatem : ergo etiam assecutio.

Confirmatur : finis inclinationis lapidis ad centrum est quies in ipso centro : et idque motus lapidis quieto illic terminatur. Cur : ergo finis voluntatis tendentis ad Deum erit requiescere in ipso Deo : quiescit autem per delectationem; nihil enim aliud est delectatio, nisi quies appetitus in bono possesso : ergo talis delectatio erit ultimus finis voluntatis, proindeque beatitudo.

Respondetur, negando majorem : nam, ut ait D. Thom. in pnes. in solutione ad tertium, sicut priusquam voluntas moveatur imperfecte ad linem, scilicet per actum desiderii, debet apprehendi, ut futurus ab intellectu per eundem : ita priusquam eadem voluntas per delectationem in illo quiescat, debet intellectus perfecte apprehendere, ei consequi ipsum per visionem : sicut ergo ad voluntatem pertinent primus motus, et ultima quies, sic ad intellectum imperfecta apprehensio, et possessio perfecta. Potestque hoc explicari, tum in appetitu sensitivo, cujus est primo moveri ad cibum, vel saporem appetendo ejus assecutionem : et tamen neque cibum, neque saporem assequimur immediate per appetitum, sed per gustum, qui est potentia cognoscitiva : et idem est de aliis finibus sensibilibus, quos manu, vel sensu apprehendimus : desideramus vero non nisi per intellectum. Tum etiam in exemplo contra nos adducto in argumento, quod potius est pro nobis : Lapis enim movetur ad centrum ratione gravitatis : non autem consequitur illud per gravitatem, sed per realem contactum, qui est ratione quantitatis.

Ad confirmationem negandum est antecedens : nam primarius finis inclinationis lapidis non est quies in centro, sed possessio illius, ex qua intelligimus quasi resultare quietem. Unde consequenter loquendo, finis nostræ voluntatis non erit quies, aut delectatio in Deo, sed visio, et possessio illius, ex qua predicta delectatio resultat. Quod optime expheat Ang. Doct. c. 26 semper citato ratione octava, ubi sic inquit : *Delectatio nihil aliud esse videtur, quam quietudo voluntatis in aliquo bono convenienti : sicut desiderium est inclinatio voluntatis in aliquod bonum consequendum : sicut autem homo per voluntatem inclinatur in finem, et quietatur in illo : ita corpora naturalia habent inclinationes naturales in fines*

Calif.
Uulff.

Scia
tip-
t(Si.

Ad
cwira

fines proprios, quæ quidem quiescantur fine jam adeptæ; ridiculum autem esse dicere, quod finis minus corporis gravis non sit esse in loco proprio, sed quiescat in inclinationis, qua in hoc tendebat. Si enim hoc principaliter intendere, ut inclinatio quiescantur, non daret eam; daret autem eam, ut per hoc in locum proprium tendat, quo consecuto quasi fine sequitur inclinationis quietudo: et sic quiescat talis inclinationis non esse finis, sed concomitans finem. Nec igitur delectatio est finis ultimus, sed concomitans ipsum. Mullo igitur magis nec aliquis actus voluntatis esse elicitus.

û 4 ; ni.

•104. Sexto arguitur: meritum correspondet præmio, et ideo debet esse in eadem potentia: sed meritum est per se primo actus voluntatis: ergo etiam beatitudo, quæ habet rationem præmii.

i con-
tra.

Confirmatur: in illa potentia debet esse præmium beatorum, in qua est damnatorum poena: sed hæc est in voluntate, ubi est dolor, et tristitia: ergo, etc.

\$ con-
firm.

Confirmatur secundo: nam quod directe corresponde! dolori, et tristitiæ non est visio, sed delectatio, et gaudium: ergo sicut dolor habet rationem pœnæ, ita gaudium rationem præmii, ac proinde beatitudinis.

Solui.

D. f. h. ni.

Ad argumentum respondet Ang. Doct. quodlib. 8 art. 19: *Dicendum, quod meritum consistit in agendo, præmium autem in recipiendo: actio autem primo perlinet ad voluntatem, sed receptio perlinet ad intellectum: Unde præmium per prius intellectui, meritum autem voluntati: neganda est igitur major argumenti quoad secundam partem.*

Al-
t. On. S. na.

Ad primam confirmationem conceditur major intellecta de poena essentiali, quæ correspondet essentiæ beatitudinis; sed negatur minor: tum, quia talis poena non est poena sensus, ad quam pertinent dolor, et tristitia, sed poena damni, quæ consistit in carentia beallicæ visionis, ac proinde subjectatur in intellectu. Quare potius hinc sumitur argumentum pro nostra sententia: quia sicut poena damni, quæ est præcipua, et essentialis subjectatur in intellectu, et non in voluntate, sic præmium essenziale, quod est beatitudo, non in actu voluntatis, sed intellectus debet primario consistere. Tum etiam, quia adhuc loquendo de poena sensus non consistit per se primo in actu voluntatis, puta in dolore, aut tristitia, sed in eo, ex quo affectiones istæ oriuntur. Dolent enim

damnati, et tristantur ob malum pœnæ, quod patiuntur; ipsa vero poena, et malum (saltem prout perlinet ad animam primario consistunt in apprehensione objecti disconvenientis, et instantis; dolor amem, et tristitia habent se, ut complementum illius pœnæ, et reducuntur ad eam sicut delectatio, et gaudium reducuntur ad beatitudinem. Per quod patet ad secundam confirmationem. Vnde tract, seq. disp. I, n. 15.

105, Ultimo probatur prædicta sententia; quia si videns Deum nun amaret, eo ipso non esset beatus: nullus enim se reputat beatum videndo, aut possidendo bonum, quod non amat, quantumcumque maximum; ergo essentia beatitudinis non in visione, sed in amore consistit. Patet consequentia, quia ubicumque est essentia beatitudinis, necessario reddet beatum; atque adeo si visio absque amore non reddit beatum, signum est non constituere prædictam essentiam.

Λ reinn-
nit

Confirmatur, nam si videns Deum non delectaretur, posset dolere, et tristari de illo; ergo eo ipso non esset beatus; siquidem vera beatitudo omnem tristitiam, et dolorem excludit.

CooGr-
nnlur.

Respondetur idem argumentum fieri posse contra adversarios: quia etiam amans Deum, si videret illum, non esset beatus; et tamen ipsi dicunt, quod beatitudo consistit in solo amore. Distinguendum est igitur antecedens: *videns, et non amans non esset bealus*, essentialiter negamus: *non esset bealus* complete, transeat: et neganda est consequentia. Etenim sicut habens animam rationalem, et carens voluntate, aut intellectu esset substantialiter homo, quia haberet formam constitutivam essentiæ hominis; non tamen esset homo perfectus, quia deficeret ei perfectio, et complementum accidentale, quod ex natura rei exigebat; ita qui haberet claram Dei visionem, quæ est forma beatitudinis constitutiva, etiamsi non haberet amorem, neque delectationem actualem (radicaliter enim carere non posset) esset quoad substantiam bealus; deficeret tamen ei complementum accidentale ex natura rei debitum beatitudini. Ad probationem in antecedente inclusam respondetur, ad substantiam beatitudinis sufficere, quod bonum possessum, sit bonum summum, et proprium beati, ac proinde maxime ab eo expetibile, quamvis actualis amor per accidens suspendatur. Unde quicumque haberet prædictum bonum, judicaret se sub-

Enoda-
tor.

stantialiter beatum, et felicem ; siquidem habere' in se quidquid boni posset appetere. licet de facto noti exerceret amorem erga illud.

Et si inquiras .m in tali casu absolute dicendus esset homo *simpliciter bealus*, vel solum *secundum quid*? Respondetur, quod etsi Juxta rigorem scholasticum posset diei *beatus simpliciter*, quia ad hoc sufficit habere formam, qua' esi simpliciter ipsa beatitudo, quamvis careat perfectione pertinente ad statum : sicut puer simpliciter est homo, licet non habeat complementum, et statum hominis : absolute tamen non sic appellaretur : quia communis usus loquendi illum *simpliciter beatum* appellat, qui habet statum, et perfectionem beati, non qui præcise habet essentiam : sicut *hominem simpliciter* non appellat, nisi qui habet statum hominis; pueros vero ab hominibus vulgus distinguit. Nec propterea deberet dici *bealus secundum quid*: quia hæc locutio denotaret non es-e in illo id, quod est simpliciter essentia beatitudinis : sed utendum esset distinctione data, *simpliciter bealus essentialiter*; non *simpliciter beatus complete*.

Ad
condraj.

Ad confirmationem negandum est antecedens ; nam quamvis videns Deum per divinam potentiam posset suspendere delectationem : non posset de illo tristari ; quia nihil in Deo apprehenderet, quod esset objectum tristitia). Sciendum tamen est, quod etsi beatitudo ex natura rei omnem tristitiam excludat, et tristitiam de Deo nullatenus admittat; at tristitia de aliis objectis non repugnat de potentia absoluta esse cum illa, etiamsi adsit summa delectatio de Deo viso : sicut in Christo, qui fuit quantum ad animam perfecte beatus, absque, interruptione summit! delectationis de Deo viso, adfuit ex divina dispensatione tristitia de sua morte, et dolor de nostris peccatis, secundum illud Matth. 26 : *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Replia. Sed dices de ratione beatitudinis est, ut satiet hominis appetitum : seclusa autem delectatione, vel posita aliqua tristitia non satiaretur appetitus : ergo, etc. — Respondetur ad essentiam beatitudinis non pertinere satiare actu, et formaliter appetitum, sed tantum radicaliter : sicut perlinet ad illam congregatio omnium bonorum : quia debet esse radix talis congregationis. Quamvis autem actualis delectatio posset a visione beatifica separari, non tamen separari potest etiam de po-

tentia absoluta, quod sit radix quantum est ex se pnedicmt delectationis.

DI' BH' M APPENDIX

In quo actu bealitudo supernaluralis hujus vilx consistat ?

Hoc dubium veluti pncpdenlis appendicem instituimus : quia beatitudo supernaluralis possibilia haberi in hac viia non potest esse, nisi quicdam participatio, ol inchoatio futune, ex ordine ad quam venari proinde, et investigari debet. Supponimus vero prædictam beatitudinem osse actum secundum, propter ea, quæ de læatitudine patriæ dub. 2 diximus : quæ (proportione servata] in quolibet siaiu militant. Cumque talis actus debeat esse, vel intellectus, vel voluntatis, sensus propositi dubii est ad quam ex his potentiis pertineat? In cujus discussione pnter consuetum ordinem proponemus primo duas sententias prima facie adversas ; et illas auctoritatibus, ac rationibus urgere conabimur : deservientque ulriusque probationes pro ea. quam ex D. Thoma adducemus.

Implex sententia, el fundamenta ulriusque.

106. Prima ergo sententia constituit supernaturalem vitio hujus beatitudinem in actu charitatis, qno Deus super omnia diligitur. Ita docere videntur Canus lib. 9 de Locis c. 9, Alvar, hic disp. 23 concl. 2, Vasq. disp. 12 cap. 3, Gregor. Martinez in hoc articul. 4 dub. 4, et alii. Probatum primo, quia in sacra Scriptura, cum sermo sit de beatitudine hujus vitæ, attribuitur actibus virtutum, quibus lex divina impletur, et futura Beatitudo promeretur. Ut patet Psal. 1 : *Bealus vir, qui non abiit in consilio impiorum, clc. sed in lege Domini voluntas ejus, etc.*, et Psal 118 : *Bcali immaculati in via, qui ambulant in lege Domini, etc.* Joan. 13 : *Jwali Si hxc scitis, bcali erilis si feceritis ea.* Matthæi 5 : *Beati pauperes spiritu : Bcali mundo corde, clc.* ct Ecclesiastes ultimo : *Deum lime, et mandata ejus observa, hoc est enim omnis homo.* Idest hæc est felicitas, ad quam pervenire est in hac vita. Cum ergo inter opera virtutum præcipuus sit actus charitatis; tam in ordine ad meritum,

1 \$«-
fcfillih

Ùeas.

V114.

Grejw.

Matt

1311β.

ei as-

Iter.

P^1. L

pytng

Jwa.li

vhu.i.

Eee'.on.

meritum, quum ad legis adimpletionem, consequens est ut juxta sacram Scripturam beatitudo vite in illo consistat. — Quod Anbn». etiam indicant sancti Patres Ambrosius «Hu. lib. de officiis c. 2, Hilarius super citatum i» Aug. Psal. 118, Augustin, lib. 19 de Civitate p.Ttjm Dei cap 10 et 21, D. Thom. hic quæstione i art. 6 ubi inquit : Beatitudinem, quæ in hac vita haberi potest, consistere in operatione virtutis perfectio : non est autem alia perfectior operatio, quam charitatis. Et infra quæstione 69 articul. 1 ait : Justos in hac vita dici *beatos* propter spem beatitudinis futur®, secundum illud Roman. 8 : *Spe salvi facti sumus* : quie quidem spes fundatur in operibus meritoriis, et pncipue in charitate, a qua est omnis ratio meriti.

ἡὼνΓ 'Θ". probatur deinde ratione : nam beatitudo in quolibet statu debet esse perfectissima operatio : sed perfectissima operatio viæ est charitas, ut docet saepe D. Thomas, et desumitur ex Paulo 1 ad 1 Cor. 23. Corinth. 13 : *Major horum est charitas*; ergo in illa debet consistere.

Coo5r- Confirmatur : beatitudo importat rationem ultimi finis, ut habetur ex tota hac disputatione; et ideo in eo statu, respectu cujus dicitur beatitudo, non debet ad aliud ordinari ; imo debent omnia ordinari in illam, sed pro statu viæ omnes alii actus ordinantur ad charitatem, ut divus Thomas secunda secundae quæstione 44 artic. 1 probat ex eodem Apostolo 1 ad Timoth. 1 ubi dicitur : *Finis præcepti est charitas*. Et propterea Anselmus loquens de actibus viæ appellat, perversum ordinem, in quo amor ordinatur ad cognitionem : rectum vero, in quo cognitio ordinatur ad amorem, ut vidimus n. 94 et 96 : ergo, etc.

Ar- 108. Tertio probatur; quia beatitudo «31. 3. in quolibet statu debet esse talis conditionis, ut non compatiatur secum maximam miseriam, quæ est peccatum mortale ; sed in via solus actus charitatis est hujusmodi; non vero actus intellectus; ergo non in hoc, sed in illo consistit. Minor quoad secundam partem probatur : nam perfectissimus actus intellectus in via est actus fidei ; fidem autem certum est compati secum prædictum peccatum. Solutio. Dices hoc solum esse verum de fide informi; nam fides formata nequit esse cum peccato mortali : et ita ejus actus poterit esse beatitudo. — Sed contra, quia l»5o- quod lides sit formata, ac proinde, quod gn,111' expellat peccatum, non convenit ei secundum se, sed ratione charitatis, quæ est forma omnium virtutum : et ideo si aliquomodo ad beatitudinem viæ pertineat, erit ex participatione charitatis : ergo ipea charitas est, quæ per se primo præ- (lic'arn beatitudinem constituit.

Confirmatur : quia si ob aliquam rationem prædicta beatitudo deberet consistere in actu intellectus, potius, quam in actu voluntatis, maxime, quia beatitudo debet esse possessio, et assecutio; quod non convenit amori, sed cognitioni : hoc enim est præcipuum fundamentum sententiæ oppositæ : sed hæc ratio est nulla : ergo, etc. Minor probatur : nam beatitudo hujus vitæ utpote imperfecta, et vialis in quocumque actu ponatur, non debet esse possessio in re : sic enim nullo actu Deum in via possidemus : sed tantum in spe, ut dicebamus ex D. Thoma : possessio vero in spe perinet ad voluntatem, in qua spes ipsa subjectatur, et a qua sunt merita, quæ illam fundant : ergo, etc.

Confirmatur secundo ; beatitudo viæ nihil aliud est, quam via ad beatitudinem patriæ : sed hæc via præcipue consistit in charitate juxta illud Corint. 12 : *Excellentiorem viam vobis demonstro, sequimini charitatem*. Et ad Eph. 5 : *Ambulate in dilectione, etc.* Quod si per fidem etiam ambulamus, ut habetur 2 ad Corinth. 5, intelligendum est de fide viva, et formata per charitatem : et sic tota ratio perveniendi ad beatitudinem patriæ reducitur ad charitatem.

Confirmatur secundo ; beatitudo viæ nihil aliud est, quam via ad beatitudinem patriæ : sed hæc via præcipue consistit in charitate juxta illud Corint. 12 : *Excellentiorem viam vobis demonstro, sequimini charitatem*. Et ad Eph. 5 : *Ambulate in dilectione, etc.* Quod si per fidem etiam ambulamus, ut habetur 2 ad Corinth. 5, intelligendum est de fide viva, et formata per charitatem : et sic tota ratio perveniendi ad beatitudinem patriæ reducitur ad charitatem.

109. Secunda sententia collocat prædictam beatitudinem per se primo in actu intellectus : in actibus vero voluntatis non non nisi ex consequenti ; ut de beatitudine patriæ dub. præc. diximus. Hanc tenent Montes, in præsentis disp. 6, Alvarez ubi supra conci. 1, Sapientias. N. Petrus Cornejo in commentariis manuscriptis ad 1 lib. Ethic. Arist. q. 2 art. 8, et alii ex Thomistis, quos suppresso nomine referunt Authores pro priori sententia citati. Favet Cajet, art. 6 hujus q. et Dionysius Carth. Matth. 5 ad illa verba : *Beati mundo corde*, quamvis pro opposita immerito ab aliquibus referatur. Probatur etiam hæc sententia ex sacra Scriptura. Nam Matth. 16 ex Petro appellatur *beatus* propter cognitionem divinitatis Christi ex revelatione Patris : *Beatus es, Simon Bar-jona, quia caro, et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus*, et Joan. 17 : *Hæc est vita sterna, ut cognosceant te Deum verum, et quem misisti Jesum*

3
J
'-i
3
9
:]
<I
J
.9
I
H
;
«
J
i
9
Js
9
I
Alia
<9
Colifirm-
|
.
1 Cor is.
«31
Ad
7
EPlk u.
4
9
1
;
i semen-
lia'
9
9
9
9
Mont.
I
|
3
■
i
I
cajetan.
'
b.ionvs.
|
ar *
'i
9
i
9
"
'
|
^91
'9

Christum. Qui locus juxta expositionem nostri Cyrilli, et aliquorum Patrum intolli gitur de cognitione per filem, ac proinde de beatitudme præsantis vita

Ex Pa-
tn. US.

M»r.:
Ambras.
l>.ftioiB.

Confirmatur ex Patribus, nam ita docere videntur .August, in illud Luc. 7 : *Optimam partem elegit sibi Maria*, et bb. 1 de Triait, c. 8. necnon in lib. dequantit. anima c. 33 ubi ait; *Ultimum gaudium animæ, ad quod icrvenire esi in hac vita esse in contemplatione veritatis.* Greg. homil. 1 i in Ezech , Ambros. lib. 2 de officiis citato c. 2, et alii. Estque satis-expressa sententia divi Thomæ in præsenti articul. 5 ubi sic ai: : *Beatitudo imperfecta, qualis hic haberi potest, primo quidem, et principaliter consistit in contemplatione* (id esi in cognitione intellectus speculativi, ut apparet ex contextu) *secunda ratio vero in operatione practici intellectus, et quæstione sequenti articul. 5 : Duplex tsl* (inquit *beatitudo; una imperfecta, quæ habetur in hac vita; et alia perfecta, quæ in Dei visione consistit. Manifestum cs laudem. quod ad beatitudinem hujus vitæ de necessitate requiritur corpus. Est enim beatitudo hujus vitæ operatio intellectus, vel speculativi, vel practici.* Artic vero 7 sic dicit ; *In hac vita magis accedit ad similitudinem illius perfectæ beatitudinis felicitas contemplativa, quam activa : utpote etiam Deo similior.* Cum erga beatitudo in hac vita dicatur per accessum, et assimilationem ad beatitudinem Patriæ, consequens est, ut juxta D. Thom. potius in contemplatione, et operatione intellectus, quam in actibus voluntatis consistat. Idque magis explicuit S. Doctor 2, 2, q. 180 art. -i, ubi ita inquit : *Hujusmodi contemplatio scilicet d. vinæ veritatis) est finis lotius humanæ vitæ. Unde August, dicit in 1 de Trinit. quod contemplatio Dcipromillilur nobis ut actionum omnium finis ; atque æterna perfectio gaudiorum : quæ quidem in futura vita erit perfecta, quando videbimus eum facie ad faciem; unde et perfecte beatos faciet. Nunc autem contemplatio divinæ veritatis competit nobis imperfecte, videlicet per speculum, et in ænigmate ; unde per eam fit nobis quædam inchoatio beatitudinis, quæ hic incipit, ut in futuro continuetur, etc.*

Exposit.
.iz<|.

Hejici-
' r'

HO. Unde non refert, quod ait Vasq. d Thom. posuisse prædictam beatitudinem in contemplatione, non quia revera in illa consistat, sed quia inter actus vitæ contemplatio magis assimilatur beatitudini Patrie. — Nam si contemplatio magis assimilatur beatitudini Patriæ, quam alius

actus vitæ, eo ipso convincitur beaiiliulinem vitæ in illa consisteret : siquidem talis beatitudo, nihil aliud est, quam inchoatio. participatio, et similitudo Litudinis Patriæ Quod si 1). Thom. putaret hujusmodi similitudinem non sufficere ad beatitudinem vite, nequaquam propter illam posuisset prædictam beatitudinem in contemplatione. Quare, qui hoc modo interpretatur S. Doct. concedit posuisse beatitudinem vitæ absque sufficienti ratione in eo actu, in quo poni non debet, potiusque illum accusat, quam exponit.

Neque etiam satisfacit, quod ait Alvar. yn n scilicet loqui de beatitudine naturali, quam Arist. ponit in contemplatione. — Nam esto sic esset, adhuc haberetur intentum : sul« quia eadem debet esse ratio, quoad hoc de utraque beatitudine vitæ ut tenet ipse Alvar, supra disp. 11 et omnes beatitudinem naturalem admittunt. — Diximus esto sic esset; quia ultimum testimonium expresse loquitur de beatitudine vitæ. qu® est participatio beatitudinis supernaturalis. Alia vero possent quantum est ex vi verborum de utraque beatitudine hujus vitæ exponi. Sed cum loquantur de facto, et beatitudo naturalis absque supernaturali in nullo reperiatur (ut disp. ultima dicemus) gratis ad illam restringuntur, et sine fundamento hæc excluditur a prædictis testimoniis.

Tertio respondet Greg. Mart, nomine *contemplationis* inlelligi amorem charitatis : quia hic amor pertinet ad vitam contemplativam. — Sed neque hoc satisfacit. Nam extra controversiam est contemplationem importare per se primo actum solius intellectus, ut tradit Ang. Doct. citata q. 180 art. 1 ibid. : *Vita contemplativa quantum ad ipsam essentiam actionis perlinet ad intellectum.* et art. 6 : *Operatione intellectus, in qua contemplatio essentialiter consistit, etc. : ergo non recte exponitur de actu voluntatis.* Et quamvis contemplativa vita aliquo modo hujusmodi actum amplectatur, aut per modum principii, aut per modum complementi, ut explicat S. Doct. prædicto art. 1 ; tamen cum dicitur *contemplatio veritatis*, perspicuum est significari per se primo actum intellectus.

3 elf»
sii»
non»
ii'tart.
Gre;
Mart.

Acgi
DortbT.

111. Probatum ratione ex his testimoniis Seddir desumpta. Beatitudo supernaturalis hujus vitæ nihil aliud est nisi participatio, et inchoatio beatitudinis Patriæ ; et ita in illo actu collocari debet, qui magis ei assimilatur :

? assimilatur : sed magis assimilatur bea-
i litudini Patri») actus intellectus, quam
R voluntatis, cum illa in cognitione, non
h vero in amore consistat : ergo, etc.

l f»k. Continuatur ; nam potissima ratio bea-
w'r litudinis sita est in possessione, et asse-
5. cutione summi boni, ut dub. prteded.
vidimus : et ideo ubi talis possessio fuerit
perfecta, erit perfecta beatitudo : ubi
J vero imperfecta, et secundum quid, erit
I beatitudo imperfecta : et ubi nulla fuerit
I possessio, nulla dabitur beatitudo, sed
actus voluntatis nihil habet possessionis;
I polias enim per ipsum voluntas posside-
tur, ut ostensum est n. 59 ; actus vero
intellectus etiam in via, vero est possessio,
! quamiis secundum quid, et imperfecta,
' quia cognoscendo utcumque Deum, illum
ad nos trahimus, et juxta modum cogni-
tionis possidemus : ergo hujusmodi actus
erit beatitudo imperfecta, quæ est beati-
ludo viæ; actus vero voluntatis nihil
beatitudinis habebit.

ihfcs. Confirmatur secundo beatitudo viæ de-
bet saltem analogice convenire, cum bea-
titudine Patriæ in illa ratione, ex qua
beatitudinis appellatio desumitur, quæ est
ratio possessionis, et assecutionis : sed
actus voluntatis nullo modo convenit in
prædicta ratione cum beatitudine Patriæ :
sicut nullo modo habet esse possessio :
aclus vero intellectus ubicumque sit ex
suo genere dicit rationem possessionis, et
apprehensionis : ergo etc.

fr.ito Ultimo probatur : beatitudo naturalis
*■ hujus vitæ consistit in cognitione, ut
Aristoteles ubique proclamat, et cum eo
D. Thomas, ut videbimus disp. ultima :
sed nulla apparet quantum ad hoc dis-
paritalis ratio inter eam, et beatitudinem
supernaturalem ; ergo etiam ista ponenda
est in cognitione.

§ n.

*Judicium ulriusque sententiarum, et veritatis
explicatio.*

* l»x. 112. Certe inter has duas sententias
adeo sunt, probabiles, et. probata.) diffi-
cile est ferro judicium : nisi dicamus
ntrainque verum concludere, et distinc-
tione, ac explicatione opus esse. Pro quo
animadvertendum est, nullam ex opera-
tionibus hujus vitæ posse esse, aut dici
beatitudinem simpliciter, et univoce cum
beatitudine Patriæ : cum eo ipso, quod

sit in via, non possit satiare appetitum,
ut nihil amplius quærat, quod est de
ratione beatitudinis : et debeat ordinari
ad operationes Patriæ tanquam ad finem
magis ultimum ; quod beatitudini sim-
pliciter dictum repugnat. Solum ergo po-
test dici *beatitudo* secundum quid, et im-
perfecte per analogiam ad beatitudinem
patriæ, in qua ratio beatitudinis sim-
pliciter reperitur : quatenus participat
aliquid ejus, et ad eam appropinquat.
Unde in tali operatione non sunt quæ-
rendæ omnes conditiones, quæ sunt de
ratione propriæ, et rigorosæ beatitudinis,
et quæ inveniuntur in beatitudine pa-
triæ : sed satis est, si habeat aliquam,
vel aliquas ; quamvis alite deliciant. Quod
si prædictæ conditiones in diversis acti-
bus partita) inveniuntur, singulis conce-
denda erit aliqualis beatitudinis ratio,
juxta conditionem, quam participant. Nam
etsi beatitudo simpliciter dicta debeat esse
unica propter ea, quæ dub. 3 diximus;
beatitudinem tamen secundum quid non
inconvenit dici multipliciter : sicut non
est inconueniens conditiones, quæ in uno
actu patriæ adunantur, in pluribus viæ
reperiri dispersas. Hinc Matth. 5 nume-
rantur octo beatitudines pertinentes etiam
ad statum viæ, ut explicat D. Thom.
infra q. G9, quia tot sunt actus, in quibus
aliquid beatitudinis futuræ participatur.

Non tamen ita late beatitudinem viæ
Theologi hic accipiunt, sed proprius, et
strictius pro quodam, aut quibusdam ac-
tibus, qui maxime ad beatitudinem pa-
triæ) accedunt, et quod est in ea præci-
puum excellentiori modo participant :
ad quos proinde cæteri, qui id magis
diminute participant, reducuntur. Et juxta
hanc acceptionem quierimus pro quo actu
stet beatitudo supernaturalis viæ, vel an
supponat pro pluribus.

113. Secundo nota (id, quod bene ob-
servat Montes, ex D. Thoma citata
quæst. 69 articulo 2) quod beatitudo pa-
trite potest dupliciter in via participari.
Uno modo per modum dispositionis, seu
inclinationis tendentis ad illam; sicut
dicimus centrum participari in gravibus,
et locum sursum in levibus ; quia datur
in eis dispositio inclinans, et tendens ad
prædicta loca. Et quia hujusmodi ten-
dentia ad beatitudinem patriæ fit per
merita, quæ sunt via ad illam, appellatur
a divo Thoma *participatio per modum
meriti* : et potest non incongrue appellari

Alia
ot>^oni
|'

S

beatiitudo moralis, sive virhialis ; quia consistit, non in eo quod meritu habeant formaliter in se ipsis adhuc analogico, quod est formale in vera beatitudine, sed in eo quod residet in eis jus, et virtus perveniendi ad illam. Alio modo participatur per modum inchoationis, quæ est participatio formalis, et physica, licet inadæquata : quia id, quod est formale, et proprium beatitudinis patrie, puta, quod sit possessio, vel assecutio Dei actu, potest formaliter, quamvis imperfecte in participante repentur, et de eo praedicatur. Quod optime explicat Angelicus doctor, exemplo arboris cum primo florescit, et eum incipit jam fructus germinare : cum enim florescit, solum potest dici habere fructum virtualiter, quatenus est in via, et preparatione ad illum; cum vero primo fructu apparent, formaliter habent fructum, licet immaturum, et imperfectum comparatione illius, qui postmodum adveniet. Sic ergo in hac vita potest aliquis dici *beatus virtualiter, ei moraliter*, propter merita, in quibus fundatur jus, et species beatitudinis future; et potest dici *beatus formaliter inchoative*, propter formalem participationem, per modum inchoationis prædictæ beatitudinis.

dauiur” ^oc SUPP05^0’ facile utraque sententia ad concordiam reducitur. Si enim loquamur de beatitudine morali viæ, dicendum est consistere primario in actu charitatis, a quo est tota ratio meriti, et virtus perveniendi ad beatitudinem patrie : et secundario in aliis actibus, qui a charitate imperantur, et per ejus informationem meritorii redduntur. Cæterum loquendo de beatitudine viæ, quæ est per modum inchoationis formalis, consistit in actu intellectus, sive fidei, sive alterius virtutis, aut doni, ut postea explicabitur. Primam ex his assertionibus convincunt argumenta prioris sententia? : contra quam sic intellectam non militant auctoritates, quæ pro secunda adduximus : quia intelliguntur juxta sensum secundæ assertionis de beatitudine viæ per modum inchoationis, de qua etiam procedit secundum argumentum.

*r-um l.’ A<l primam confirmationem, quæ magis videtur urgere, respondetur actum charitatis eodem modo esse possessionem sicut beatitudinem scilicet moraliter, et virtualiter, quatenus præbet jus ad perfectam possessionem patrie, et continet illam virtualiter, ac in radice. Neque hoc

genus possessionis repugnat voluntati : imo est proprium illius : quin tradendo Deo per amorem, meretur, et viam parat ad realem ejus possessionem, nec prout possidet virtualiter, et in jure. — Per quod patet ad secundam confirmationem : nam potest dici, quod actus charitatis convenit eum beatitudine patrie, non formaliter, sed virtualiter tanquam via ad illam : sicut gravitas lapillis convenit cum centro, ad quod tendit, et via cum termino, ad quem ducit : et sicut dispositio cum forma, ad quam disponit. Tertium argumentum non indiget solutione : quia eadem distinctione, proportionem servata, philosophari potest de beatitudine naturali viæ, ac philosophamur nunc de supernaturali. Nisi mavis dicere beatitudinem naturalem alterius vitæ non acquiri per beatitudinem naturalem præsentis vitæ tanquam per merita; eo quod seclusa gratia, et constituta natura in puris, non est proprium, et rigorosum meritum : ac proinde beatitudo, quæ tunc daretur in hac vita, tantum esset per modum inchoationis formalis, et physice, quæ non in amore, sed in cognitione consistit.

115. Secunda assertio convincitur testimonio rationibus adductis pro secunda sententia : nec opus est pro ejus firmitate aliquid addere. Auctoritates vero, quæ pro prima afferuntur, intelliguntur de beatitudine morali, quæ est per modum viæ, et meriti, et ita non militant contra hanc assertionem. Ad secundam rationem dicendum est, procedere de beatitudine simpliciter dicta, qualis est sola beatitudo patrie, in qua coincidunt, quod sit perfectissima operatio in esse entis, et quod sit possessio : si tamen primum illud deficeret, et secundum remaneret, adhuc salvaretur conceptus beatitudinis; quia ad hanc magis per se spectat ratio possessionis, quam perfectio entitativa. Et ideo in beatitudine viæ sufficit, quod participetur prædicta ratio possessionis, sicut participatur per cognitionem, quamvis non participetur tanta perfectio in esse entis. Et similiter dicendum est ad confirmationem : quia etiam ultimo finalis est conditio pro beatitudine perfecta, et non est necesse, quod in beatitudine imperfecta per modum inchoationis observetur. — Diximus in beatitudine imperfecta per modum inchoationis, etc. : quia in beatitudine morali utraque ista conditio observari debet. Nam cum meritum

ἡ ἀρετὴ fundetur in bonitate, opinatio maxime meritoria, quoniam nisi beatitudo morali», debet esse maxime perfecta, et eo ipso debet esse. Huius omnium aliarum operationum via!, quia finis hamper est perfectior iis, quæ sunt ad finem. Sed sicut actus charitatis propter has duas condiciones dicitur *beatitudo moralis*, quamvis proprie, et formaliter non sit possessio; sic cognitio dicitur *beatitudo per modum inchoationis*, ratione possessionis, et assecutionis summi boni, quamvis aliquæ aliæ condiciones ei deliciant.

Ad tertium aliqui existimant cognitionem beatificantem in via esse, actum doni intellectus, vel sapientiæ : quæ dona nequeunt esse simul cum peccato mortali,

ut docet divus Thomas secunda secundæ quæstione 8 articul. 5 et quæstione 45 articul. 4 ; sed quia juxta doctrinam ipsius Angelici Doctoris in hac prima secundæ quæstione 68 articul. 8, virtutes theologie perfectiores sunt donis : ac proinde perfectissima operatio intellectus in via est actus fidei, melius ab aliis in huiusmodi actu prædicta beatitudo collocatur. Ad probationem bene respondetur ibidem, et ad replicam dicendum est prædictum actum non constituere beatitudinem, de qua loquimur ratione formationis per charitatem, sed hanc esse conditionem tantum, ut ipsa fidei cognitio munus beatificandi exercent. Sicut dicemus infra de beatitudine naturali, quæ in quocunque actu ponatur, non habet secundum se expellere peccatum mortale, sed connotata hac expulsionem, ipse actus naturalis constituit talem beatitudinem ; ea vero non connotata, relinquit subjectum absolute miserum, nec in eo manet sub munere beatificandi, sed dumtaxat in esse rei. Sic ergo cognitio fidei connotando formationem charitatis, et expulsionem peccati per gratiam, se ipsa efficit subjectum beatum beatitudine viæ; illa vero non connotata, quamvis secundum substantiam maneat eadem fides, non tribuit prædictam denominationem.

116. Dices; fides est valde obscura; cognitio vero doni intellectus, aut sapientiæ est magis clara : ergo non illa, sed in hac debet beatitudo constitui. —

Respondetur negando consequentiam : nam cognitio fidei quantumvis obscura, est cognitio Dei secundum se, et pertingit ad ipsum, quod Deus est : cognitio vero doni intellectus, vel sapientiæ eo modo, ^

quo potest esse clara, non ita se habet, sed disponit ad actum fidei, vel manifestando objecti credulitatem, vel recte iudicando de creditis secundum veritatem divinam : de quo videri potest D. Thom. locis citatis ex secunda secundæ, Cajetam prædict. q. 45 art. 1 et quæ dicemus tract. 12 in arbore prædicam. § 3 et 4. Cognitio autem constitutiva beatitudinis debet esse secundum se attingere : alias non erit ejus possessio, nec erit cognitio optimi intelligibilis, quam etiam Philosophi ad beatitudinem naturalem requirebant.

Ad confirmationem respondetur, beatitudinem viæ moralem possidere Deum solum in spe : beatitudinem vero per modum inchoationis possidere etiam suo modo in re. Nam cognoscens Deum non solum sperat in futuro possidere, sed de facto media tali cognitione illum ad se trahit, quamvis imperfecte, et secundum quid : quia non per propriam speciem, sed per speculum, et in ænigmate. Hoc autem sufficit, ut in ratione possessionis, ac proinde in ratione beatitudinis per modum inchoationis talis cognitio excedat actum charitatis quamvis alias in esse rei, et in ratione beatitudinis moralis ab eo excedatur. — Ad secundam confirmationem patet ex dictis.

117. Et si inquiras quis sit aptior modus loquendi cum absolute agitur de beatitudine supernaturali viæ, esto quoad rem ipsam utraque sententia modo explicato sit vera? Respondetur, proprius loqui juxta secundum, ut constat ex D. Thoma, qui fere ubique sic fatetur. Et ratio est, quia de cognitione, adhuc in via prædicatur cum proprietate, et formaliter, quamvis diminute, et analogice, id quod propriissimum est in beatitudine simpliciter dicta, nempe, quod sit possessio, et assecutio : de amore vero non nisi valde metaphorice; locutio autem absoluta nisi aliud explicetur, stat pro formali : atque adeo melius loquuntur, qui absolute dicunt beatitudinem viæ consistere in cognitione, quam qui absolute asserunt consistere in amore. Verum cum rem habeamus, quæstio de modo loquendi hic parum refert.

Sed contra utramque sententiam, et assertionem objicies, falso supponi posse aliquam operationem viæ denominari *beatitudinem*; nam de ratione beatitudinis est perpetuitas, et consistentia, juxta definitionem Boetii, *quod est status bonorum omnium*, etc. Constat autem nullam esse in

D. Thom.
Cajet,

I
Quissit
loquen-
t,

9
objec-
t.

via operationem, quæ non cito terminetur, antequam interruptatur : ergo. etc. Dicitur. **I**gitur Respondetur hanc etiam esse conditionem beatitudinis perfectæ, qualis est beatitudo patriæ, aut etiam beatitudinis naturalis alterius vitæ. Ad beatitudinem vero adeo imperfectam sicut ponimus in via, sufficit, quod participet ea, quæ diximus : et quod alia continuitatem accedat quantum status vitæ patitur : quamvis a permanentia beatitudinis alterius vitæ satis deficiat, sicut deficit a ratione perfectæ beatitudinis. Unde cæteris paribus illa operatio pius habebit de ratione beatitudinis, quæ minus recedit a continuitate. Et quia hæc est operatio intellectus speculativi, aut etiam amor, non immerito huiusmodi operationibus proportionem servata.

D. Thos. nomen beatitudinis attribuitur. Quod recte explicuit Angelicus Doctor in præsentique art. 2 ad 4, ubi sic ait : *In hominibus secundum statum præsentis vitæ est ultima perfectio secundum operationem, qua homo coniungitur Deo : sed hæc operatio nec continua potest esse, et per consequens nec unica esse, quia operatio intercissione multiplicatur : et propter hoc in statu præsentis vitæ perfecta beatitudo ab homine haberi non potest. Unde Philosophus in 1^a Ethicæ, ponens beatitudinem hominis in hac vita, dicit eam esse imperfectam, post nulla concludens : Beatos autem dicimus ut homines. Sed promittitur nobis a Deo beatitudo perfecta, quando erimus sicut Angeli in celo, sicut dicitur Malachi. 22. Quantum ergo ad illam beatitudinem perfectam cessat objectio, quia unica, et continua, et sempiterna operatione in illo beatitudinis statu mens hominis Deo coniungitur. Sed in præsentis vita quantum deficiamus ab unitate, et continuitate talis operationis, tantum deficiamus a beatitudinis perfectione : est tamen aliqua participatio beatitudinis : et quanto operatio potest esse, magis continua, et una, tanto plus habet rationem beatitudinis. Et ideo in activa vita, quæ circa nulla occupatur, est minus de ratione beatitudinis, quam in vita contemplativa, quæ versatur circa unum, id est circa veritatis contemplationem. Etsi aliquando homo actu non operetur huiusmodi operationem, tamen quia in promptu habet eam, semper potest operari. Et quia etiam ipsa cessationem puta ratione somni vel occupationis alicujus naturalis ad operationem prædictam ordinal, quasi videtur operatio continua esse.*

ARTICULUS V.

Quid sit beatitudo in operibus practici?

Sic ad quintam proceditur. Videtur, quod beatitudo consistat in operatione intellectus practici. Finis enim ultimus cuiuslibet creature consistit in ad Deum; sed homo maxime assimilat Deo per intellectum practicum, cui est causa rerum intellectibus, quam per intellectum speculativum, cuius scientia accipitur a rebus; ergo beatitudo hominis consistit in operatione intellectus practici, quam vocamus calathi.

Y. Præterea Beatitudo est perfectum bonum hominis; sed intellectus prædictus magis ordinatur ad bonum. nam speculativus, qui ordinatur ad verum: Unde et secundum perfectionem practici intellectus dicimur boni, non autem secundum perfectionem theoretici intellectus sed secundum eam dicimur scientes, vel intelligentes. Erant beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, quam speculativi.

3. Præterea. Beatitudo est quoddam bonum hominis: sed speculativus intellectus occupatur circa ea, quæ sunt extra hominem: practicus vero intellectus occupatur circa quæ sunt ipsius hominis, scilicet circa operationes, et passiones ejus; ergo beatitudo hominis magis consistit in operatione intellectus practici, quam intellectus speculativi.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 1^a & Trinitate, quod contemplatio promittitur nobis, æternam omnium finem, atque æterna perfectio gloriorum.

Respondeo dicendum, quod beatitudo magis consistit in operatione speculativi intellectus, quam prædicti; quod patet ex tribus. Primo quidem ex hoc, quod si beatitudo hominis est operatio, oportet, quod sit optima operatio hominis; optima autem operatio hominis est, quæ est optimæ potentiæ respectu objecti, optima autem potentia est intellectus, cuius objectum optimum est bonum divinum, quod quidem non est objectum practici intellectus, sed speculativi. Unde in tali operatione, scilicet in contemplatione divinorum maxime consistit beatitudo; et quia magis quisque videtur esse id, quod est optimum in eo, ut dicitur in 9 et 10 Ethicorum. ideo talis operatio est maxime propria homini, et maxime delectabilis. Secundo apparet idem ex hoc, quod contemplatio maxime queritur propter se ipsam, actus autem intellectus practici non queritur propter se ipsam, sed propter actionem: ipsa autem actiones ordinantur ad aliquem finem: unde manifestum est, quod ultimus finis non potest consistere in vira activa, quæ pertinet ad intellectum practicum. Tertio idem apparet ex hoc, quod in vita contemplativa homo communiter cum superioribus, scilicet cum Deo, et Angelis, quibus per beatitudinem assimilatur; sed in his quæ pertinent ad vitam activam, etiam alia animalia communiter homine aliquantulum communicant, licet imperfecte. Et ideo ultima, et perfecta beatitudo quæ expectatur in futura vita, longe principaliter consistit in contemplatione; beatitudo autem imperfecta, qualis hic haberi potest, primo quidem, et principaliter consistit in contemplatione practici intellectus ordinantis actiones, et passiones humanas: ut dicitur in 10 Ethicorum.

Ad primam ergo dicendum, quod similitudo prædicta in intellectu practici ad Deum est secundum proportionem; qui scilicet habet se ad rationem cognitam, sicut Deus ad suum. Sed assimilatio intellectus practici ad Deum est secundum unionem, vel informationem, quæ est multo major assimilatione: et tamen diei potest, quod respectu principalis cognitionis, quod est sua essentia, non assimilatur Deus præbeatitudinem cognitionem, sed speculativam tantum.

Ad secundam dicendum, quod intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum, sed intellectus speculativus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: etsi illud bonum sit perfectum, ex eo totus homo perficitur, et licet tonus, quod quidem intellectus practicus non habet: sed ad illud ordinatur.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procederet, si ipsemet homo esset ultimus finis: Tunc enim consideratio, et ordinatio acinum; et passionum ejus beatitudo. Sed quia ultimus finis hominis licet est alius

abiri bonum extrinseum, scilicet lwy<, ad quem per orationem Incllwlilim speolali attingimus. ideo inigis bwUiudo hominis in operatione fotrlluetu <>peceUuvi toiHiitil, quum in operatione iul-llecus practici.

Prima Conclusio : Ultima, i-l perfectu bealitulo, qua uxpccclatur in fiiliiru vitii, tota principaliter consistit in contemplatione.

Secuiula conclusio ; Beatitudo imperfecta qualis in hac vita haberi potest primo qiiitlem. d principaliter consistit in conbmiplaione, secundario vero in operatione practici intellectus.

Notatio circa hunc Articulum.

Ostenso beatitudinem formalem quantum ad essentiam in sola intellectus operatione consistere, progreditur ulterius D. Thom. determinans speciem, et objectum. Et quia actus intellectus dividitur universaliter in practicum, et speculativum, ostendit primo in hoc articulo ad quod ex his generibus cognitio beatifica pertineat : et deinceps in reliquis quod sit ejus objectum. Circa primam conclusionem nota in ea non negari perfectæ beatitudini omnimodam rationem practicæ (ut putat Vasq.) alias non adderet D. Thomas particulam illam *principaliter* : sed dixisset absolute totam consistere in contemplatione. Intendit ergo quod etsi visio beatifica ob sui eminentiam possit ad operationem, quæ sit praxis, extendi, et sic rationem practice utrumque admittat ; non tamen, ut sit beatitudo dependet adhuc secundario ab hac extensione, aut praxi. Quia etiam si nulla esset operatio practica, quam dirigeret, ex eo dumtaxat, quod est perfectissima contemplatio summi boni, rationem beatitudinis obtineret ; secus autem beatitudo possibilis haberi in hac vita, quæ licet de principali importet cognitionem speculativam, petit simul, quamvis minus principaliter cognitionem practicam, quæ sit actionum, et passionum humanarum directiva : et quia deficiente hac cognitione practica, sola speculativa non haberet rationem beatitudinis, merito consistere dicitur in utraque, quamvis in speculativa principalius.

Ratio vero, ob quam speculativa viæ, ut sit beatitudo petat necessario cognitionem practicam, a qua tamen beatitudo patre non dependet, facile reddi potest : quia beatitudo in quocumque statu non est compossibilis cum summa miseria ejusdem status; cognitio autem speculativa viæ, nisi adsit cognitio practica dirigens actiones humanas, et recclilicans voluntatem

compatitur secum miseriam, qua nulla major esso potest, scilicet peccatum mortale : repugnat ergo, ut deficiente prædicta cognitione practica rationem beatitudinis obtineat. Cæterum cognitio speculativa patriæ se sola excludit omne genus peccati, et omnes voluntatis inordinationes, ut disp. 4 ostendemus : ac proinde nihil cum ea conjungi potest, quod essentiæ beatitudinis repugnet.

Dices : D. Thom. distinguit prædictas beatitudines quantum ad rationem practici : sed beatitudini hujus vitæ solum tribuit hujusmodi rationem secundario : ergo adhuc secundario non tribuit eam beatitudini patrie. — Respondetur negando consequentiam : quia cum intra lineam secundarii sit latitudo, etiamsi utraque beatitudo secundario sit practica, possunt quoad hoc sufficienter distinguui per id quod diximus. Utrum vero esse præficam secundario conveniat beatificæ visioni formaliter, vel eminenter, proxime, vel solum radicaliter ? Facile constabit ex his quæ circa fidem, et Theologiam tradunt Discipuli divi Thomæ l p. q. 1. ubi videri possunt Cajet., Bannez, Navarrete, Cursus Theolog. Joannis a S. Thoma, et alii. Circa illam propositionem, quæ habetur in corpore articuli : *Ictus intellectus practici non quæritur propter se ipsum, sed propter actionem*, etc. videantur quæ diximus in 2 dub. disp. I an. 34.

Cajelan.
Banncz.
Navam
Joann, a
S. Thoma.
rna.

ARTICULUS VI.

Utrum beatitudo consistat in consideratione scientiarum speculativarum ?

Ad sextum, sic proceditur. Videtur, quod beatitudo hominis consistat in consideratione scientiarum perulativarum. Philosophos enim dicit iu bb. 10 Ethicorum, quod felicitas est operatio secundum perfectam virtutem : et distinguens urlutes speculativas, non ponit nisi tres, scientiam, sapientiam, et intellectum, quæ omnes perlinent ad considerationem scientiarum speculativarum : ergo ultima hominis beatitudo in consideratione scientiarum speculativarum coftsistit.

9. Præterea, illud videtur 0>sc ultima hominis beatitudo, quod naturaliter desideratur ab omnibus propter se ipsum, sed hujusmodi est cor sideratio speculativarum scientiarum : quia, ut dicitur in 1 Melaph. Omnes homines natura, scire desiderant : et post pauca subditur, quod speculativa» sciëntiæ propter se ipsas quærunlur : ergo in consideratione scientiarum speculativarum consi>iil b.alitudo.

3. Præterea. Beatitudo csl ultima hominis perfectio; unumquodque autem perfleitur. secundum quod reducitur de potentia in artum : inte llectus autem humanus reducitur in actum per rousiderationem scientiarum fpeuehtivarum : ergo videtur, quod in hujusmodi consideratione ultima homiibs beatitudo consistat.

Sed contra est, quod dicitur Hier. 9: Non glorielur sapiens in sapientia sua, et loquitur de sapientia speculativarum scientiarum : non ergo consistit in harum consideratione ultima hominis beatitudo.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est,

duplex est hominis beatitudo, una perfvU» U albi im-
perfetU. Opt autem intdtsare perfectam hestiludi-
nem. <iuæ ad imm btillmii/HS rationem :
bcxliludmem autem iuperiect^m, qn.r non tUtogil, scti
priuipai qcimihm parucubrrm bcjliiudims simihu.
»Mn, sicut est peifecü prud.otu »n homine, ad quem
est tabo rerum agibidaai ; imperiexh autem prudentia
est m qoiba\$<bm animalibus brutis : in quibus sunt
quidam pariteabres ioMiodirs «d qua^Usi opera sarntia
openbus pnnfrni/i. : perfecta igitur beatitudo in ennsi-
deratmne Siknliarum spcculaih̄ata cssemiitcr mn-
sistere con potent. Ad c ijss rvidentiaui considerandum
est, qoMd eoiiMderjlio h̄h^uLih i ikiu >e extci».J»i ultra
vicislrm priucipiornm i nos scitMhe, q» ia <n principiis
Stirsto viriualiter loia scientia continetur. Prima autem
, ta sc u^Mib»» sp atinrw m s per sensam
accepta : ut patet per pi i hum in prinaplo Neta-
physicorum, et in line Postet. Uede tota eonsidera io
specalativarum non potest udri exteodi, quau*i* sensibi-
lium cofuitio docere potesL lo eogail oae autem sen-
urn non potest coosiye-re ultima hoiniuis beatiteso,
qea? È ultima ejus perfodio; btn emio a iqud perticilur
ab aliquo inferiori nisi secundum quod inferiori est ali-
en participatio superions. Manifestum rst aofaoi, quod
forma lapidis, vel cujuslibet rri sensibilis, ès inferior
hot. ; code per formam hpinis uon pe.butur i lei-
lectus in quantum okl tal:< ferma, sed to quantum in
ea partiripiler aliquid simile alicui, quod <si supra in-
tc-r.ecinm humanui. scihcct lumen inleiiir' vel ali-
quid hujusmodi. Omne autem, qnod es! per aliud, mla-
citurai id, qood esi per se; unde oportet, qcod ultima
perfectio hominis sit per cognitionem alieups rei, qua
sit supra intellectam bamanaro. Ostensum' est aotem
quod per sensibilia non pote>l deveniri in cognitionem
šub. tantiarum separaturum, quæ suat sapra intedecum
humanum; ende relinquitur, quod hominis nluma bea-
t»tudo non ph esse in consideratione speculativarum
scientiarum. Sed sicut iu fonuis sensibilibus parti-
eipuDur aliqua similitudo substantiarum superiorum, ita
consideratio scienliaroin speculativarum est quadam
participatio ver», el perfecta beatitudinis.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus loqui-
tur in lib. Ethicor. de felicitate imperfecta, qualiter in
bac vita baberi potest, ut >upra dictum est-

Ad secundum dicendum, quod naturaliter desiderat r
non solum perferu btailudo, sed etiam qoa iscumque
similitudo, ve! participativ ipsius.

Ad tertiam dicendam, quod per ctnsideralionem scien-
tiarum speculativarum reducitur intellectas nosvr aliquo
roodo in actum : non autem in jllimum, el romplelum.

Prima conclusio : Perfecta beatitudo in con-
sideratione scientiarum speculativarum essen-
tialiter consistere non potest.

Secunda conclusio : Consideratio scientia-
nim speculativarum est quaedam participatio
veræ. et perfecUe beatitudinis.

Pro littera hujus articuli videndus est
commentarius Cajetani, et præcipue circa
illam propositionem, quæ habetur in cor-
pore : *Non enim aliquid perficitur ab aliquo*
inferiori. — Ex secunda conclusione non
obscure habetur beatitudinem saltem natu-
ralem , quæ haberi potest in hac vita,
constituendam esse in consideratione scien-
tiarum speculativarum : siquidem talis
beatitudo non est aliud, quam participatio
beatitudinis perfectæ, sed de hoc dicemus
disp. ultima.

AUTICOLUS VII.

*I'lr m heatitudo consului 'ia cugnuione x b.itantiarnas
ieparulan^mt salicti Angelorum.*

Ad septimum >ic proceditur, Videtur, quod beatiludo

hominis ciui3i>ut(in roghiliono substaiihrum scpau-
larum, id <.;! Angelorum. Diril γιππι in
küffiilia : Nihil prodest ioterrsir irsii» bominuju, sinu
coi)linx.il iiiicm^~c ĩŕ"l. In rl.iruiii , μ r quod hinfeg
beJlitiidĭtiein desigr.il : std fastis Angelorum infertae
p̄oss> per corum ciMifaniplatioiem : ergo tideUr,
quod m contrmpijnoic Angelorum ultima lioiq̄k *bn-*
litlIdii COnSteU:.

? Pi.ftereu. Ultima pcifecflo uniuscuique rci ĩ,
nt confanphr sun principio ; unde ei circulus diefhr
ēe du.r.i perfrcia, qui i lubet idem principium, *
fiiirin : ms! principium cogiiliioiis humana est »b IpH
Auxdis, per quos homines illuminantur; ul dint ma-
ins. 1 c. de cwtest. birrar. :ergo perfectio humani iuld-
lectus est in confempblione Angelorum.

3. Piæiereu, oojquæque natura perfecto est, q»nno
conjungitur superiori natura», sicut ultima perfectio cw-
polis e>! ut jungatur natum» spintuali :>rd sopii
utrllccum humanum Ordine naturæ sunt Angeli :ei;o
ultima perfectio humani intellectus est, ul conjungitor
p<r eontemptationem ipsis Angelis.

Sed rouira est, quod dicitur Hieronymi 9 : In hne flo-
rietur, qui gloriatur, rcire, et no>sc me : ergo ultima ho-
minis gloris. vel beatiludo non consistit nisi in cog-
nitinae Dei.

Respondeo dicendam, quod >icut dictum est. perfecti
horriuis beatdudo non cOusMit in eo. quod est perfectio
intellectus, serandam ālicuju pjrlicipatiouem, sed iu
eo quod esi per essentiam tale. Manifestum cit aufen,
quod unumquodque in tantum est perfectio alieuejs po-
tento, in quantum ad ipsum pertinet ratio proprii ōb
jrcti illius potentia ; **proprium autem objectum** Meller-
tus est verum : **quidqnia ergo tabet ventait m patli** i-
palam, coBtewplautm non facit intellectum perfectura
ultima perfectione : curo autem eadem sit dispositio re-
rum ia e-?e sicut in veritate, ut dicitur in secundo Me-
laphysiconim, qæcuœqæ sunt entia per participatio-
nem' sunt vera per participationem. Angeli autcia
luhenl es.se participatum, quia solius Dei suum esse
est soa essentia, at in primo ostensum est : unde relin-
quitur, quod solus Deus sil veritas per essentiam, et
q 1CHĭ ejus contemplatio faral perfecte beatum. Aliqualnn
autem beituludinem imperfectam nihil prohibet anendi
m contemplation Angelorum : et etiam altiozem, quam
ia ccn^ideratione c chriarum specolativarum.

Ad primum dicendum, quod festis Angelorum infert-
rimus, non snlam contemplantes Angelos, sed simul
cum ipsis Deum.

Ad secundum dicendum, quod secundum illos, qui po-
Dunt animas humanas esse ab Angelis creatas, satis
corn cairns v detur, quod beatitudo hominis sil in mc-
temptatione Angelorum, quasi in ronjuiklione ad suum
principium : sed hoc est erroneum, ut in primo dis-
tum est. Unde idtima perfectio intellectus humani est per
conjunctionem ad Drum, qui est principium et creaō-
nis anima.», et illuminationis ejus. Angelus autem illo-
minat tanquam minister, ut in primo habitum est. Unde
?no ministerio adjuvat hominem, ut ad heatuudinem
perveniat, nou autem est humanæ beatitudinis objec-
tam.

Ad tertium dicendum, qnod attingi superiorem natu-
ram ab inferior» contingit dupliciter. Uno modo se-
cmdnm gradum potentiæ participantis, el sic ultima
•erfectio hominis erit in hoc, qnod homo attinget ai
conterotdandmn sient Angeli contemplantur. Alio modo,
sicut objectum attingitur a potentia : et hoc roodu ultima
perfectio eoios ibet poten est, ut attingat ad id, in
quo plene invf nitor ratio sui objecti.

Conclusio : Est negativa, loquendo do bea-
litudine perfecta. Ejus vero ratio desumitur
ex doctrina præcedeulis quæstipnis ark 7 el
S : vide, si placet, quæ adnotavimus.

ARTICULŪS VIII.

Utrum leatiMo hominis sit in titione itirinæ csssentir.

Ad octavum ic | nicrditur. Videtur, quod beatitudo M-
minis noti sit in visione ipsius divin® rssenliæ; dicit
eoim Dionysius in 1 cap. mystic. Theolog. qnod per id,
quod est supremum intellectus, homo D«»o co«jun;iar,
sicut omnino ignoto : sed id, quod videtur prr ossea-
tiam, non est omnino ignotum; ergo ultima intellectos
perfectio,

Xlfeclio, frit bcilllūda, lion hūnsi ill hoc, quotl brus titf csaettltutii Yfcotur.

1 PnrWrea, alUorl» naturæ prffa'lio allier esl; c»l Ur est pmhcio divini fntellectu propria, ut suarn d. tniluui vident : ergo ultima perfectio intellectus buniuoi ad Pce non licrbnjil : »«d intra subnislil.

Scd contra tisl, ijuod dicitur l Juan. 3 : *Cum appantril, tiuila ri erimus, el videbimus eum ticuli est tp*

Ilopnudeo dlccidnin, quoi! ultima, et perfecta heatiladu no» pole>t risu nisi in visione divinæ arentia;. Al cajas evidcutiani duo conliideranda sunl. Primo quites], <jood liouio non est perferto beatus quando restat iil» ahquid dendetanduin, et quærenduni. Secundum Oli, qttvtl un.uscoju-que potenîæ perfectio attenditur secunuetn ralionci.i sui objecti. Ohjwrlrn autem intellectus c»l, quod quid est, id usi csrenlia rei, ut ditor in 3 de aalioa. Vnd in tantum procedit perfectio intellectus, in qcinwm cognoscit èstiaui alicujus rei. Si ergo intellectus aliquis cognoscat essentiam alicujus effectus per quam nou possit cogno>c essentia causa, ut scilicet sciatur de rausa quid est : non dicitur intellectus attingere ad causam simpliciter, quamvis per effectum cognoscere possit de causa an sit. El ideo remanat naturaliter homini desiderium, cum cognoscit effeclūtn, ct sc.it eum Ubere causam, ut etiam sciat de causa quid est; et illud desiderium est admirationis, et causal inquisitionem, ul ditor in principio Mclapbysicæ. Puta, si aliquis cogosce ni cdiptsim Solis, considerat, quod ex aliqua causa procedit, de qm, quia nC3ril quid sit, admiratur, et adornndo iitquint; nec ista inquisitio quiescit quousque perveniat ad cognoscendum essentiam causæ. Si igitur intellectus humanus cognoscens fs-cubain alicuius effectas creat., non cognoscit de beo nisi an est; nondum perfect o ejus aitinirit simpliciter ad causam primani. Sed remanet ei adhuc naiurale desiderium inquirendi causam; unde nondum eq perfecte beatus. Ad perfectam igitur beatitudinem requiritur, quod intellectas pertingat ad ipsam essentiam primæ causæ : et ic perfectionem suam habebit per unionem ad Deum, sient ttd objectum, in quo sola beatitudo hominis consistit : ut supra dictum est.

Ad primum ergo dicendum, quod Dionvsius loquitur de cognitione eorum, qui sunt in via, tendentes ad bealiludioem.

Ad sccon lum dicendum, quod sicut supra dictum est, Guis potest accipi dupliciter, uno modo quantum aJ rem ipsam, quæ desideratur : et hoc modo idem est linis, ei superioris, el inferioris nalu'æ, imo omnium rerum : nt supra dictum est. Alio modo quantum ad consecutionera hujus rei : et sic diversus est linis superioris, et inférioms natuiæ secundum diversam habitudinem ad rem Ulcm; sic igitur allior est beatitudo Dei suam essentiam intellectu comprehendentis, quam hominis, vel Angeli ridentis, ct non comprehendentis.

Conclusio est affirmativa.

Exponitur brevis difficultas circa conclusionem.

I. Ratio hujus articuli, quam D. Thomas multoties alibi proponit, non modicam ingerit difficultatem : quia videtur naturali medio concludere possibilitatem bealiftete visionis, scilicet ex appetitu videndi causam, visis effectibus. Sed de hoc aliqua diximus tract, de visione Dei disput. l dum explicuimus, quo pacto respectu predictæ visionis possit esse in nobis naturalis appetitus. Ubi etiam plura, quæ hic circa objectum beatificæ visionis ab aliquibus tractantur, discussimus. Specialiter vero huc Confert disp. 7 in qua ostensum fuit dub. l et 2, neque essentiam divinam absque attributis, neque attributa, aut

essentiam sine personis, neque unam personam sine alia visionem beatificam terminaro posse; atque adeo, quod omnia, quæ in Deo formaliter, et necessario sunt, indispensablem α quolibet beato debent simul videri.

I

2. Quod si liat suppositio (apud nos prorsus impossibilis; ut videretur essentia absque attributis, vel personis, aut una persona sine alia; et quaeratur an talis visio simpliciter esset beatitudo? Respondendum e.t huic difficultati negative. Tum quia ad essentiam beatitudinis oportet videre Deurn sicut est in se, ut dicitur l Joan. 3 : *Similes ei erimus, el videbimus* Joan. 5. *cum siculi est* : si autem essentia divina videretur, non visis attributis, et omnibus personis, non videretur sicuti in se est, nam Deus in se formalissime est totum hoc, *essentia, attributa, et person#*. Tum etiam quia visio constitutiva essentiæ beatitudinis debet esse visio summi boni, seu omnis boni juxta illud Exod. c. 33 : *Ego ostendam tibi omne bonum* : in data vero hypothesi non videretur Deus, ut summum, et omne bonum, siquidem non videretur infinita perfectio, quæ convenit illi ratione aâtributorum, vel ratione subsistendi in tribus personis; qua non visa, quæcumque alia videatur, non videtur, ut summa : sicut neque esset summa si de facto ea, quæ non videtur, sibi deesset. Tura denique, quia talis visio non posset satiare totum hominis appetitum; qui enim videret essentiam non visis personis, aut unam personam sine alia, desideraret adhuc videte attributa, et omnes lres personas : maneretque famelicus iste appetitus, donec cuncta videret : constat autem, quod vera beatitudo debet esset talis conditionis, ut saliet (saltem ox parte objecti, et quantum est ex se) totum hominis appetitum.

9

3. Dices, totam perfectionem, quæ est Replica, in attributis, et personis, contineri in essentia : et ideo hac visa videri perfect o-nem summam, ot sufficienter saliari appetitum. — Sed contra, nam, vel sermo est Euerva- de continentia formali propter transcendentiam omnium divinarum perfectionum "“f- in qualibet ex illis juxta dicta (in tractatu de voluntate Dei disp. 4 a num. 17 et disp. 7 dub. 8 et 9 et in tract, de Trin. disp. 5 dub. 3). Vel de continentia dumtaxat radical!, ad eum modum, quo proprietates in natura continentur? Loquendo de prima, tollitur suppositio per locum ab intrinseco :

DE BEATITUDINE.

quia videre essentiam, ut continentem formaliter attributa, est videre formaliter ipsa attributa. Secundo vero modo non sufficit: quia attributa formaliter sumpta addunt supra perfectionem essentiae, ut continentis illa praecise radicaliter; et ideo, qui solum videret praedictam essentiam, ut continentem radicaliter attributa, desideraret adhuc videre ipsa attributa, ut sunt in se, et in ipsa essentia formaliter: nec aliter appetitus ejus quiesceret.

¶.«
C'V10' Dices secundo, saltem personas nullam addere perfectionem supra essentiam, quia constituuntur per relationes, et ratio ex suo formali conceptu nun exprimi perfectionem: ut ostendimus in tract, de

Eliditor. Trin. disp. 6 dub. 2. Sed nec haec evasio alicujus momenti est; nam esto relationes divinae praecise ex suo conceptu ad non addant perfectionem supra essentiam, negari tamen non potest, quod in ipsa essentia divina sit magna, et infinita perfectio communicari tribus personis, et in eis subsistere. Unde quemadmodum si divinae naturae trina subsistentia deesset, deficeret illi infinita perfectio; ita dum illa non videtur, latet infinita perfectio videntem.

Objec- i. scilicet objicies primo, quod nullus beatus de facto videt Deum quantum potest videre, ac proinde neque habet totum, quod potest desiderare: alias unus non esset beator alio: contra illud Joan. 14: *In domo Patris mei mansiones multae sunt*: ergo non requiritur ad beatitudinem, quod satiet praedicto modo appetitum respectu omnis boni. — Confirmatur; nam cum beatitudo nostra tantum sit participatio divinae, et eam non adaequet, potest admittere, sine eo, quod ejus essentia tollatur, aliquam imperfectionem: ergo non est inconueniens, quod non videantur omnia, quae in Deo sunt, et quae Deus in seipso videt.

Dilutor Respondetur ex D. Thoma infra q. 5 art. 3 ubi sic ait: *Dicendum, quod nulli bono deest aliquod bonum desiderandum, cum habeat ipsum bonum infinitum, quod est bonum omnis boni, ut Augustinus dicit: sed dicitur aliquis alio beator ex diversa ejusdem boni participatione: additio autem aliorum bonorum non auget beatitudinem: unde Augustinus dicit in 5 Confess. : Qui te, et alia novit, non propter illa beator, sed propter te solum beatus.* — Ad confirmationem respondet art. 3 ad 2 his verbis: *Dicendum, quod participatio beatitudinis potest esse imperfecta dupliciter. Uno modo*

ex parte ipsius objecti beatitudinis, quod quidem secundum sui essentiam non videtur: et talis imperfectio tollit rationem veram beatitudinis. Alio modo potest esse imperfecta ex parte ipsius participantis, qui quidem ad ipsum objectum beatitudinis secundum seipsum attingit, scilicet Deum; sed imperfecte per respectum, ad modum, quo Deus seipso fruitur: et talis imperfectio non tollit veram rationem beatitudinis, quia cum beatitudo sit operatio quaedam, ut supra dictum est, vera ratio beatitudinis consideratur ex objecto, quod dat speciem, et non autem ex subjecto.

5. Objicies secundo, quod Pater aeternus prius origine, quam producat Filium, aut Spiritum sanctum, intelligitur perfecte beatus: siquidem beatitudo pertinet ad essentialia, et absoluta Dei, quae antecedunt personarum productiones: sed in illo priori nondum concipitur, ut videns Filium, nec Spiritum sanctum: ergo visio harum personarum non est necessaria ad beatitudinem. Huic objectioni occurrimus in tract, de visione Dei disp. citat, n. 22; videantur quae ibi diximus.

Tertio objicies, quod nec divina attributa, nec relationes pertinent ad objectum omnino primum beatitudinis visionis; sed sola divina essentia, sicut sola illa vivit nobis in ratione speciei intelligibilis: ergo etiamsi haec sola videretur, salvaretur in illa visione conceptus essentialis beatitudinis. Tati

6. Respondetur distinguendo antecessor. LiiJur. dens: non pertinet ad objectum primum primum, et omnino formaliter, transeat: non pertinet indispensable per modum objecti quodammodo secundarii negandum est. Vel aliter: non pertinet ad objectum primum beatitudinis, ut praecise est visio, transeat: ut est formaliter beatitudo, negamus: quia objectum beatitudinis non est Deus utcumque, sed ut summum bonum, etsatiativum appetitus: in ratione autem summi boni inrant formaliter non solum essentia, sed etiam attributa secundum eam perfectionem, quam addunt supra essentiam: et etiam personae: aut ratio communicabitur ipsis personis: quae ratio neque in patria, neque in via intelligi potest non intellectis personis. Sed circa haec videantur dicta loco citato numer. 23 et in tract, de Scient, Dei disp. 3 dub. 2 explicuimus qualiter attributa, et personae ad objectum specificativum divinae intellectionis pertineant.

Denique

Denique objicies, quod si Detis non subsislrel. nisi in unica persona, qui fideret illum sic subsistentem, esset perfecte beatus : ergo qui modo videret subsistentem in una persona, et non in aliis haberet perfectam beatitudinem : patet coibequeutia, quia non minus videret nunc, cum Deus habet tres personas in una dumtaxat, quam videret si non haberet nisi unicam.

Respondetur, transeat antecedens, et negatur consequentia : nam sicut in illo

casu non esset Deus, qui modo est, nec haberet perfectionem infinitam, quam modo habet ratione communrcabiliLatis ad tres personas, ita nec heatitudo, qua, in ejus visione prout est. in se consistit, esset heatitudo, quæ modo est, neque haberet eamdem essentiam. Unde, quod ad bcattitudinem in illa hypothesi possibilem sufficeret, modo non sufficit : quia heatitudo, quæ de facto datur, sicut est alterius essentiae, sic postulat longe majorem perfectionem, el distinctum objectum.

Q U Æ S T I O 1 V

De his quæ ad beatitudinem exiguntur.

Deinde considerandum est de his, quæ exiguntur ad beatitudinem, el circa hoc quxruntur octo.

Hæc quæstio complectitur quæcumque ad beatitudinis stalum requiruntur, et sunl extra essentiam : sive talem essentiam aliquo modo antecedant, ut dicemus de dotibus : sive comitentur, aut consequantur. Ejus vero ordinem ad præcedentes, superius exposuimus.

ARTICULUS I.

Utrum delectatio requiratur ad beatitudinem ?

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod delectatio non requiratur ad beatitudinem. Dicit enim Augustinus, in 1 de Trinitate, quod visio est tota mercedem lidei; sed id, quod est præmium, vel merces virtutis est beatitudo : non patet per Philosophum in 1 Ethicorum : ergo nihil aliud requiritur ad beatitudinem, nisi sola beatitudo.

2. Præterea, beatitudo est per se sufficiens bonum, ut Philosophus dicit in 1 Ethicorum. quod autem eget aliquo alio, non est perfectum sufficiens : cum igitur beatitudinis in visione Dei consistat, non ostensum est : videtur, quod ad beatitudinem non requiratur aliud.

3. Præterea, operationem felicitatis, seu beatitudinis oportet esse non impeditam : ut dicitur in 10 Ethicorum. sed delectatio impedit actionem intellectus : corrumpit enim aestimationem prudentiam, ut dicitur in 6 Ethicorum : ergo delectatio non requiritur ad beatitudinem.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 10 Confessionum quod beatitudo est gaudium de veritate.

Respondetur dicendum, quod quadrupliciter aliquid requiritur ad aliud, uno modo, sicut præambulum, vel preparatorium ad ipsum ; sicut disciplina requiritur ad scientiam. Alio modo, sicut perficiens aliquid : sicut anima requiritur ad vitam corporis. Tertio modo, sicut coadiuvans extrinsecus : sicut anima requiritur ad aliud agendum. Quarto modo, sicut aliquid concomitans : ut si dicamus, quod calor requiritur ad ignem, et hoc modo delectatio requiritur ad beatitudinem : delectatio enim causatur ex hoc, quod

Saimant. Curs. theolog. tom. F.

appetitus requiescit in bono adepto : unde cura beatitudinis aliud sit, quam adeptio summi boni, non potest esse beatitudo sine delectatione concomitante.

Ad primum ergo dicendum, quod ex hoc ipso, quod merces alicui redditur, voluntas merentis quiescit; quod est delectari; unde ideo ipsa ratione mercedis redditur delectatio includitur.

Ad secundum dicendum, quod ex ipsa visione Dei causatur delectatio : unde ille, qui Deum videt, delectatione indigere non potest.

Ad tertium dicendum, quod delectatio concomitans intellectus non impedit ipsam: sicut matris eam confortat, ut dicitur in 10 Ethicorum; ea enim, quæ delectabiliter facimus, attentius, et perseverantius operamur; delectatio autem extranea impedit operationem, quod non loquitur quidem ex hoc, quod distrahitur, quia sicut dictum est. at ea, quibus delectamur, inagis intenti sumus : et dum uni vehementer intendimus necesse est, quod ab alia intentio retrahatur : quandoque autem etiam ex contrarietate : sicut delectatio sensus contraria ratione impedit aestimationem speculativi intellectus.

Conclusio : Delectatio ad beatitudinem requiritur non sicut perficiens essentialiter, vel tanquam dans speciem, sed ut concomitans beatitudinis essentiam.

Observationes pro isto articulo.

1. Essentiam beatitudinis constitutam per visionem diversi voluntatis allectus concomitantur, videlicet *amor, delectatio, gaudium, seu fruitio* De quibus agit inferius quæstione undecima, quæ est de fruitione, et quæstione vigesima sexta, vigesima septima, et vigesima octava, quæ sunt de amore : necnon quæstione trigesima prima, et sequentibus, ubi agit de delectatione, tam secundum se, quam in collatione ad gaudium. De hoc vero secundum quod est effectus charitatis tractat magis ex

DapJcx
ACtclpio
Jiuoris.

professo, Secunda secunda', quæsiione vigesima octava. Nunc autem breviter explicabimus, qualiter effectus isti, prout in beatitudine reperiuntur, inter se, et ad illam comparentur. Pro quo sciendum est primo, quod nomen *amoris* solet sumi, vel generaliter, pro quovis affectu voluntatis ad bonum terminato, sive per illum bonum nondum habitum desideremus, vel speremus, sive de eo jam habito delectemur : vel magis in particulari, pro quodam speciali affectu tendente in bonum, diversa ratione, ac spes, desiderium, aut gaudium. Consistitque diversus hic tendendi modus in hoc, quod desiderium, et spes respiciunt bonum determinate absens ; gaudium vero, sicut etiam delectatio supponit ejus præsentiam: quia nihil aliud est delectatio, aut gaudium, nisi quies in bono jam possesso; amor autem nihil horum determinat, sed respicit bonum absolute, sive sit habitum, sive non habitum, sed abstrahens ab utraque ista ratione. Quod non ita intelligendum est quasi prædictas amor nullo modo concernat ademptionem boni amabilis ab eo cui amatur, quippe cum nullum bonum possit proxime movere voluntatem, nisi in ordine ad sui aliqualem possessionem, ut disp, præced. n. 73 ostendimus; sed dicitur abstrahere a ratione *habili*, aut non *habiti*, quia nec determinate concernit possessionem boni amati, ut jam præsentem, sicut delectatio: nec determinate, ut absentem, sicut spes, et desiderium : sed præcise bonum ipsum sub ratione convenientis ei cui amatur, ac proinde sub ratione apti ab eo possideri, sive, de facto possessum sit, sive non : in quo ipso includitur jam ipsa possessio absolute tanquam aliquid ex parte ejusdem boni se tenens : tantumque fit præcisio a præsentia, vel absentia possessionis.

Amor
ubi-
cumque
perseve-
rat.

Roill. 8.

2. Ex quo Gt, quod amor in quocumque statu objecti amati perseverat, sicut perseverat ratio absoluta talis boni : at vero desiderium, et spes adveniente præsentia boni sperati evacuantur : *nam quod videt quis, quid sperat?* Ront. 8 sicut et converso delectatio, gaudium, seu fruitio non nisi in aliqua præsentia boni consistunt. Unde ex omnibus voluntatis affectibus erga bonum, solum spes, et desiderium a beatitudine excluduntur.

Duplex
amor
-J
1km11.

3. Secundo nota, quod sicut in via est duplex amor erga Deum, aller amicitiae. per quem primario volumus ei propter ipsum bonum, quod in se habet : alter

concupiscentias per quoniam volumus nobis bonum, quod est Deus : illa iu patria marca iste amor perseverat. Neuter tamen est omnino proprius illius status, sed communis statui via. Et ideo idemmet specio amor sive amicitia', sive concupiscentia., qui est iu via, remanet in patria : et posset manere idem nurn. ut alibi dicitur. Imo fieri potest, ut in diversis suppositis non sit ita intensus in Patria, sicut in via. quamvis ibi etiam habeat aliquam perfectionem ratione visionis, ad quam hic dum perseverat fides, nequii pertingere.

i. Tertio observa, quod utriusque amor correspondet proprium gaudium, sive delectatio, aliter tamen, et aliter; nam gaudium correspondens amoris amicitiae idem est in via, et in patria. Quod vero correspondet amoris concupiscentiae solum completur in patria; in via autem, vel non datur, vel est valde diminutum, et alterius speciei ab illo, quod est in patria. Et ratio est, quia omne gaudium est, quod tale simpliciter supponit bonum amatum esse præsens ei, cui amatur : unde si sit gaudium concupiscentiae), omnino requirit, quod bonum, de quo consurgit, sit præsens ipsi, qui gaudet : nam sicut amor, cui correspondet, respicit bonum sub ratione proprii amantis, ita prædictum gaudium respicit illud sub ratione præsentis eidem amanti. Gæterum gaudium amicitiae non attendit præsentiam boni respectu amantis, sed respectu amici : sicut amor cui correspondet respicit idem bonum sub ratione boni amici, et non sub ratione boni proprii. Quia igitur bonum, quod Deo per amicitiam volumus. scilicet ejus infinita perfectio, semper est sibi præsens, semper de illo possumus amicaliter gaudere : et sicut non minus credimus per fidem bonum illud plenissime a Deo possideri, quam videbimus per speciem, ita non minus in via, quam in patria de possessione illius boni ab ipso Deo possumus delectari, et congaudere. Quia vero bonum nostrum dum sumus in via, est absens ; et in patria erit præsens hic solum desideramus speramus ejus præsentiam ; ibi autem, evacuata spes, et desiderio, consurget gaudium, et delectatio, præsentia adveniente. Atque hinc etiam fit gaudium amicitiae non magis esse proprium beatitudinis, nec minus commune statui viae, quam amor: gaudium vero concupiscentiae saltem perfectum omnino est cum beatitudine conexum.

NOTATIONES 0111CA AITIC. I.

nexum, quia nec beatitudo sine illo, nec ipsum absque similitudine consistet.

5. Quarto unum aperiendum est, quod hæc tria nomina, *delectatio*, *gaudium*, *fruitio* non omnino significant diversos actus voluntatis, sed habent se, ut superius et inferius : et, ideo ubi simul inveniuntur, pro eodem usurpantur. Num delectatio (m docet D. Thom. cit. q. 31 art. 3) significat universaliter quamcumque delectationem. sive animalem, et corpoream, sive intellectualem : *Sed nomen gaudii non habet locum nisi in delectatione, quæ consequitur rationem : unde gaudium non attribuitur brutis animalibus, sed solum nomen delectationis. Et ideo* (prosequitur D. Thomas) *quandoque aliquis sentit aliquam delectationem secundum corpus, de qua tamen non gaudet; et secundum hoc patet, quod delectatio est in plus, quam gaudium.* Quod si I cont. Gent. cap. 90 delectationem sub gaudio constituere videtur, dicens quod delectatio est tantum de bono conjuncto secundum rationem ; gaudium vero extenditur etiam ad bonum separatum, non ideo sibi contradicit : nam ut recte explicat Ferrara, non sumpsit delectationem in toto suo ambitu, sed determinato prout invenitur in natura rationali : et adhuc ibi non in tota latitudine, qua sumi potest ; quia prout sic convertitur cum gaudio : sed determinate pro quadam specie delectationis, in qua immaterialitas, quæ videtur esse de ratione gaudii, minus splendeat, scilicet pro delectatione, quæ est de bono conjuncto. Nam quantum est ex hoc capite, hæc delectatio magis convenit cum delectationibus materialibus, quam illa, quæ est de bono externo ; et ideo potuit D. Thomas nomen generis speciei quodammodo imperfectiori applicare. Cum (pio stat, ut absolute loquendo delectatio se extendat ad totum ad quod gaudium; et insuper ad delectationes materiales, quæ sub gaudio non comprehenduntur ; ac proinde, quod delectatio absolute sit in plus, quam gaudium ; et quod hoc non sit aliud, nisi quædam species delectationis, in eo consistens, ut sit delectatio consequens rationem : sicque delectatio, potest gaudium ubi concurrunt, non sunt distincti actus. Ad eum modum, quo suppositum in plus est, quam persona, et persona ostenditur veluti species suppositi, scilicet suppositum in natura rationali, propterea (quod si vis suppositum in natura rationali non sit persona, in qua-

tura tamen rationali omnino coincident.

Major difficultas posset esse, de fruitione; de qua non destitit, qui potest esse actum elicited ab intellectu, potest ita videri sensisse Dominicus Scotus in 1° dist. 111 q. 1 art. 1° conclus. 2 et 3, quamvis id expresse non afferat; sed opposita sententia est communis, quam tradit D. Thomas hic I, 2, q. 11 art. 1 ibi : *Manifestum est, quod fruitio est actus appetitus potentie*; et quamvis Scotus dist. cit. q. 15 contendat fruitionem non esse delectationem, sed actum primum amoris amicitie : oppositum est omnino verum : quoniam fruitio supponit essentialiter presentiam boni : non enim fruimur perfecte bono, quod non habemus : amor autem secundum suam rationem præscindit a presentia objecti : non igitur fruitio creata potest esse species amoris. An vero sit alia species a delectatione, et gaudio, non satis constat. Verius tamen iudicamus non omnino ab eis distingui, sed habere se ex additione ad gaudium, et esse quasi ejus speciem, sicut gaudium est species delectationis; unde sicut gaudium essentialiter est delectatio, et ubi concurrunt, non sunt distincti actus ; sed habent se sicut superius et inferius ; ita fruitio essentialiter est gaudium, et delectatio, et ubi simul inveniuntur, idem numero actus est *delectatio*, *gaudium*, *fruitio*. Tantumque addit fruitio simpliciter dicta, quod sit de line ultimo, desumpta metaphora ex fructu naturali, qui est ultimum, quod ex arbore expectatur, et cum suavitate percipitur, quæ est doctrina D. Thomæ cit. q. 11 art. 1 in corpore, et ad 3 et art. 3 ad 1 et in 1° dist. 1 q. 1 aliisque in locis. Id quo aperte confirmat, quod agens in tota hac questione de his, quæ exiguntur ad beatitudinem, pro nullo alio actu voluntatis instituit specialem articulum, nisi pro delectatione : cumque perspicuum sit non minus propria esse beatitudinis fruitionem, et gaudium, credendum non est, quod fuissent ab Angel. Doct. prætermissa, si a delectatione distinguerentur. Propterea autem de illis mentionem non fecit, quia iudicavit hanc ipsam delectationem, pro qua presentem, et sequentem articulum instituit, esse etiam fruitionem, et gaudium. Maneat igitur fruitionem consequentem beatitudinem eundem ac-

Quare sicut ibi est de gaudio, alterum pertinens ad amorem amicitie,

juid Fit
ffoiliOa
Domicu
Solos.

Sot Iks.

D.Tiion

et alterum ad amorem concupiscentia·, sic duplex est delectatio, et fruitio : atque adeo remanent ibi quatuor dumtaxat actus, voluntatis distincti erga Deum, videlicet amor amicitia', et amor concupiscentia', delectatio illius, et delectatio istius, quæ simul sunt fruitio, et gaudium.

7. Sed dices in Deo non dilierunt adhuc virtualiter amor sui stricte dictus, et gaudium, ut ostensum fuit in tractatu de voluntate Dei disp. i num. H, et rationem tradidimus, quia non est distincta ratio objecti bonum divinum secundum se, et ut a Deo possessum. Hac autem ratio etiam convincit, quod nec in beatis amor, et gaudium specie differant : siquidem ubi est eadem ratio formalis objecti, nequit esse distinctio specifica ex parte actus.

Akohlur. Respondetur, ita dici posse quantum ad amorem amicitia· : nam cum hic sit formalis participatio divini amoris, respiciatque bonum divinum sub eadem ratione, non est inconveniens asserere, quod identificet. propter sui eminentiam gaudium correspondens tali amori. Siculi est valde probabile, eundem actum amoris elicited a beatis in patria identificare rationem liberi, et necessarii : eo quod est participatio amoris divini, qui simul est necessarius, et liber. Diximus, *non esse inconveniens hoc asserere* : quia oppositum etiam non est minus probabile. Stat enim in Deo non distingui adhuc virtualiter gaudium, et amorem, propter rationes, quas citato loco tradidimus : et distingui iu nobis realiter : nam quæ in superioribus sunt unita, in inferioribus ob maiorem limitationem solent esse dispesa : sicut voluntas, et amor in Deo nec virtualiter distinguuntur : in nobis vero distinguuntur entitative, et realiter. Cæterum loquendo de amore, et gaudio concupiscentie, absolute tenendum est, esse actus realiter distinctos. Tum, quia amor idem specie est in via, qui perseverat in patria ; gaudium autem simpliciter dictum non habet locum in via, sed succedit desiderio, et spei evacuans illorum imperfectionem. Tum etiam, quia amor, et gaudium concupiscentia· attingunt Deum sub diversa formaliter ratione ; ille sub ratione boni nostri absolute, hoc vero sub ratione boni a nobis possessi : sicut spes attingit illum sub ratione ardui consequi possibilis : unde sicut ob hanc rationem spes distinguitur ab amore, sic distingui debet gaudium.

8. Ex quibus inferre licet, quare Angelici Doctor in hac quæstione, ubi sermo est de requisitis ad beatitudinem, quantum ad actus voluntatis solum agit ex professo de delectatione, et nullum neque pro amore amicitia·, aut concupiscentia·, neque pro fruitione, vel gaudio specialem articulum instituat : cum omnes isti actus revera in beatitudine inveniantur. Nam quod attinet ad fruitionem, et gaudium, propterea de illis seorsum non egit, quia ibi non dilierunt a delectatione, sed delectatio consequens Deum, ut visum, et possessum, est formalissimo gaudium, et fruitio : neque aliud per ista tria nomina significatur, nisi quies voluntatis in Deo possesso. Quod vero attinet ad amorem (et idem est de gaudio amicitia·) idcirco mentionem de illis non fecit, quia non sunt actus omnino proprii beatitudinis, sed communes statui via·, et inpræsentiarum sermo est de his, quæ sunt, propria illius dumtaxat status. Quare de amore concupiscentia· potius dicendum erit Secunda secundæ in tractatu de spe, quæ est proprius actus concupiscentia· erga Deum; et de amore amicitia·, necnon de gaudio illi correspondente eadem Secunda secundæ in tractatu de Charitate.

9. Remanet igitur, ut propria hujus quæstionis delectatio correspondens amori concupiscentia·, quæ est idem ac gaudium, et fruitio de Deo possesso. De qua tria possent disputari. Primum, a quo principio eliciatur, an ab habitu charitatis, vel ab aliquo alio habitu, seu auxilio ? Secundum, quod sit ejus objectum, an scilicet Deus præcise secundum se, vel formaliter ut visus : et consequenter an visio Dei habeat se dumtaxat per modum conditionis applicantis objectum, sicut fides se habet in via; an vero teneat se ex parte objecti; ita quod delectatio non tantum sit de Deo viso, sed etiam de ipsa visione : et ad hoc reducitur, an alia sit delectatio de visione, et alia de Deo viso.

Tertium denique an prædicta delectatio necessario, et ex natura rei consequatur ad visionem, ita quod non sit in potestate beati illam suspendere : et rursus, an esto ex natura rei necessario sequatur de potentia absoluta possit non sequi ? Sed nos hæc omnia in præsentia omittimus, quia in aliis hujus nostri cursus tractatibus commodius poterunt examinari. Primum in tract. de spe, occasione illius quæstionis, l. In spes maneat in beatis? Et secundum in

eodem

eodem tractatu dum inveatigabitiir proprium objectum spei ; si<uidrm idem objectum est, quod in via speramus, et do (pio in patria gaudebimus. Et denique tetlium in tractatu de cliaritate, ubi videntum est, num Dens in patria necessario ametur : nam eadem ratio est de amore, ac do delectatione, seu gaudio.

ARTICULUS II.

Utrum in beuliludiie sil principalius risio, quam delectutio ?

Ad setuudum sic proceditur. Videtur, quod delectatio sit principalius in beatitudine, quam visio, delectatio enim, ul dicitur in Iu Ethic., est perfectio operis : sed perfectio est polior perfecibili; ergo delectatio est polior operatione intellectus, qua» esi visio.

2. Præterea illud, propler quod aliquid est appetibile esi polium; sed operationes appetuntur propter debria tionem ipsarum : unde el natura in operationi os necessariis ad conservationem individui, ct speciei, delectationem apposit, ut hujusmodi operationes ab animalibus non negbganlur : ergo delectatio esi potior in beatitudine, quam operatio intellectus, quæ est visio.

3. Præterea visio respondet fidei, delectabo autem, sive fruitio charitati; sed cbaritas esi major fide, ul dicit Apostolus primæ ad Orinth. 13 : ergo delectatio, sive fruitio est polior visione.

Sed contra, causa est potior effectui : sed visio est causa delectationis : ergo visio esi polior, quam delectatio.

Respondeo dicendum, quod istam quæstionem movet Philosophus 10 Elhicor. et eam insolutam dimittit : sed si quis diligenter consideret, ex necessitate oportet, quod operatio intellectus quæ est visio, sit polior delectatione. Delectatio enim consistit in quadam quietatione voluntatis : quod ãin voluntas in aliquo quieteitur, non est, nisi propler bonillicin ejus, in quo quietatur : si ergo voluntas quietatur in a.iqna operatione, ex boritate operationis procedit quietatio voluntatis ; nec voluntas quierit bonum propter quietationeni : siquidem ipse 9cius voluntatis esset linis : quod est contra præmissa ; sed ideo quæiil quod quietetur in operatione, quia operatio est bonum ejus ; unde manifestum est, quod principalius bonum est ipsa operatio, in qua quietatur vubntas; quam quietatio voluntatis in ipso.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Philosophus ibidem dicit, delectatio perficit operationem, sirui decor uventutem, qui e t ad juventutem consequens : unde delectatio esi quædam perfectio concomitans visionem ; non sicut perfectio faciens visionem in sua specie perfectam esse.

Ad secundum dicendum, quod apprehensio sensitiva non attingit ad communem rationem boni, sed ad aliquod bonum particulare, quod est delectabile : et ideo secundum appetitum sensitivum, qui est in animalibus, operationes quæruntur propler delectationem : sed intellectus apprehendit universalem rationem boni, ad cujus consecutionem sequitur delectatio, unde principalius intendit bonum, quam delectationem : et inde est, quoi divinus intellectus, qui est institutor naturæ, dclecialiones apposit propler operationes. Non est autem aliquid æUimandum simpliciter secundum ordinem sensitivi appetitus ; sed magis secundum ordinem appetitus intellectivi.

Ad tertium dicendum, quod cliariias non quærit bonum dilectum propler delectationem ; sed hoc est ei cousequens, ut delectetur in bono adepto quod amat, et sic delectatio non respondet ei, ul linis; sed magis virio, per quam primo linis lit ei præsens.

Conclusio : Actus intellectus, nui est visio, potior est in beatitudine quam delectatio.

Quamvis resolutio hujus articuli ex articulo quarto præcedentis quæstionis ma-

nifeste habeatur, voluit divus Thomas illud instituere, ut quæstionem motam a Philosopho 10 Ethicorum capite sexto, septimo, et octavo, et ibi non solutam, omnino determinaret. Pos.-et autem circa propositam conclusionem inquiri, utrum delectatio consequens visionem sic propter ipsam visionem tanquam propter finem, an ? converso visio propter delectationem ? Sed hujus quæstionis decisio sufficienter habetur ex dictis disputatione pnedenti numer. 98 et 101, et ita non est quare hic delineamur.

ARTICULUS Hf.

Utrum ad beatitudinem requiratur comprehensio?

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod ad beatitudineiu nou requiratur c mprehensio; dicit enim August. ad Paulinum de videndo Deum : Attingere meute Deum magna est beatitudo; comprehendere autem est impossibile; ergo sine comprehensione est beat tudo.

2. Præterea, beatitudo est perfectio hominis secundum intellectivam partem; in qua non sum al æ poicniia-, quam intellectus, et voluntas ut in 1 dictum est, sed ñtellectu sufficienter perficitur per visionem Dei. voluntas autem per delectationem in ipso : ergo non requiritur comprehensio tanquam aliquod tertium.

3. Præterea, beatitudo in operatione consistit; operationes autem determinantur secundum objecta, objectu aulem generalia soni duo, verum, el bonum r verum correspond visioni, et bonum correspondet delectationi : ergo non requiritur comprehensio quasi aliquod tertium.

Sed contra est, quod Apostolus dicit 1 ad Ūbrii 9 : Sic currite, ul comprehenda«is : sed spiritualis cnrsu> terminatur ad beatitudinem ; unde ipse dicit 3 ad Timulh. ult. : Bonum certamen cenavi, cursum consummavi, fidem servavi : in reliquo reposita est mihi rorona justitia-; ergo comprehensio requiritur ad beatitudinem.

Respondeo dicendum, quod cum braliludo consistat in consecutione ultimi tiuis, ea, quæ requiruntur ad beatitudinem sunt considerata ex ipso ordine hominis ad linem : ad linem au'eni into ligibilem ordinatur homo partim quidem per intellectum, parlim autem per voluntatem : per intellectum quidem in quantum in intellectu pnexistiL aliqua cognitio linis imperfecta. Per voluntatem aulem primo quidem per amorem, qui est primus motus voluntatis in aliquid : secuudo autem per realcm habitudinem amantis ad amatum, quæ quidem potest esse triplex : quandoque enim amatum est præsens amanti, et tunc jam non quæriiur; quandoque autem non est præsens, sed impossibile est ipsum adipisci, et tuuc etiam non quæriiur : quandoque autem possibile est ipsum adipisci, sed est elevatum supra facultatem adipiscentis, ila ut statim haberi non possit, et hæc est habitudo sperantis ad speratum, quæ sola habitudo facit linis inquisitionem : et istis Iribus respondent aliqua in ipsa beatitudine; nam perfecta cognitio finis respondet imperfectæ. Præsentia vero ipsius finis respondet habitudini spei. Sed delectatio in præsentia consequitur dilectionem, ul supra dirlnm 6, et ideo necesse est ad beatitudinem is-a tria concurrere, scilicet visionem, quæ est cognitio perfecta inlelligibilis finis , comprehensionem , quæ importat præsentiam finis; delectationem, vel fruitionem, qea-importat quietationem rei amaolis in amato.

Ad primum'ergo dicendum, quod comprehensio dicitur dupliciter. Uno modo inclusio comprehensi iu comprehendente, el sic omne, quod comprehenditur a liuito, est finitum : unde hoc modo Deus comprehendendi non potest ab aliquo intellectu enatu. Alio modo comprehensio nihil aliud nominat quam tentionem alicujus rei, quæ jam præsentjaliter habeatur; sicut aliquis consequens aliquem, dicilur eum comprehendere, quando tenet eum : et hoc modo comprehensio requiritur ad beatitudinem.

I : Ad dicendum» <|Cêd Shut 1(1 ·i»lîîî.'«li·in
L' r»ir.hfrt S|h' vëI3tm : qria ejunMai e-l X'IUfe ahquid,
HE cl teti^r c in ilium mm tubihim : iu · j hu <d xfuir
UK'.n prrtutt «ninpirlit il io, cl d· H al o ; »fn.i rj· >divin
fit tabcrr 31n|ui<l. d ðuicM-en in Kli.
Ad tertium diaudum, q»a.rf ceuipuW > 0 mw t si
aliqua Optralio pr.rrier yisurae scd ·p.j· am habhmln
ad dorm jam habitam : unde diam ipsa visio, aut tes
5 ' visa» qua? præsenu/iter idest, objtvlJJi compreheu·
K swersed.

P Conclusio : Necesse est ad beatitudinem
f ista tria concurrere, visionem. qua· est cogni-
C lio fh»rfecta intelligibilis linis; comprehen-
K sionem, quæ importat præsentiā finis ; de-
E lectionem, vel fruitionem, quæ importat
B quiescentiam amantis in amatu.

t Hæc ultima verba, in quibus D. Thom.
I promiscue accipit delectationem, et frui-
' tionem, salis confirmant, quæ in primo
articulo circa illarum indistinctionem di-
cebamus.

DISPUTATIO 11.

■ bc dotibus animæ beatæ.

I Inter ea, qua) ad beatitudinem exigun-
I tur, pncipuum locum tenent doles, qui-
bus anima beata ornatur, et disponitur ad
unionem perfecti conjugii, et matrimonii
cum Deo, seu cum Christo; quæ quidem
unio, sive matrimonium lit immediate per
ipsam beatitudinem ; et quamvis corpori-
bus beatis dentur etiam dotes pro corporali
ornatu, ipsis corporibus proportionate?, de
his dicemus disp. 5, pnesentem vero pro
illis dumtaxat, quæ ad animam pertinent,
I instituimus.

DUBIUM I.

Quoi, el quæ sini doles animæ bealæ.

Ut numerum doticm exornantium ani-
mam beatam, et uniuscujusque speciem fa-
cilis assignemus , oponet nomen, et rem
per illud significatam prius aliquo modo ex-
plicare?

§ I-

In quo consistat ratio dotis.

Duplex Sciendum est ergo primo nomen *dotis*
J'tioU'10 quandoque sumi large pro quolibet dono
I alicui collato a gratia, aut a natura, sive
n ad animam spectet, sive ad corpus. Dici-
I mus enim pollentem ingenio, virtute, pru-
6 dentia, robore, pulchritudine, etc. his esse

dotatum \ I a gratia, vel « natum, Et
hinc co init Ovidius 3 «Io Trist. II;

.Vnq libi cum facilis mures natura pudicus,
Et raras doles, inyeniumque dedil.

Deinde sumitur magis stricte : ol tie
proprio dicitur do pretio, quod cum uxore
datur marito ad sublevanda onera matri-
monii, uxoremque, et filios alendos. Sed
per metaphoram traductum est a Theologis
adornatum, et cultum, quod in mystico,
et spirituali anima? matrimonio cum Christo
(m via quidem inchoato per fidem, spem,
etcharitatem, quasi por verba de futuro;
in patria vero per visionem, ot pnesentiam
consummato) ipsi animæ confertur, ut tam
cielesti , et divino matrimonio sit con-
gruenter disposita. Unde fere omnia, quæ
circa animæ ilotes Theologi tradunt, per
abusionem, et metaphoram ad dotem ma-
rimonii carnalis, demptis imperfectioni-
bus, desumuntur.

Secundo est anima Ivertendum, tria esse Tffj
de ratione dotis proprie dictæ : primo quod sentie
quamvis assignetur sponsæ, et ex parte
ejus se teneat (sponsa enim dumtaxat est,
quæ dotatur; importât habitudinem ad ma-
ritum debetque ilium respicere : nam tunc
per se loquendo mulier dotatur, quando
viro destinatur. Secundo, quod conferri
non debet usque ad nuptias, quando matri-
monium solemniter celebratur, traducitur-
que sponsa in domum viri perpeAuo per-
mansura , l. Dolis 3 fl'. de jure Dolium.
Tertio est de ratione dotis, ut ordinetur ad
uxoris sustentationem, ut ex ea a viro ala-
tur : et ideo durat quandiu uxor ipsa su-
pervivit : nisi forte per accidens, eo quod
maritus in penuriam vergit. Hæc tria pro-
portione servata in dotibus pro speciali
cum Christo matrimonio animæ collalis
reperiri debent. Nam in primis taliter de-
bent tenere se ex parle animæ, et illi inhæ-
rere, ut Deum immediate respiciam : etob
hoc excluduntur a ratione dotis perfectio-
nes illa? sive naturales, sive supernatura-
les, quæ licet coexistant beatitudini, non
respiciunt Deum immediate, nec habent
illum pro objecto Præterea requiritur, ut
non conferantur ante statum beatificum :
quando enim sumus in via, et ambulamus
per fidem, propler vertibilitatem arbitrii
non est omnino ratum matrimonium cum
Christo. Et ita respectu viatorum non dici-
tur ti», sed sponsus, juxta illud Oseæ 2 : Okj·?
Sponsabo le mihi in fide; quia unio, quæ

fit

lit per gratiam, el virtute» viæ non est omnino indissolubili». In putria auleiiMonlirmala gratia, nt consummata per vieionem, iit indissolubile, conjugium, nt celebrantur nuptiu. Agni, pro quibus anima coelestibus dotibus decoratur, secundum illud Apoc. 19 : *Gaudeamus, cl exullemus, el dcmusgloriam ei, quiavencrunl nupliæ Agni, el uxor ejus præparavit se*, ubi sermo plane est de slalu beatilico, ut exponit interlincalis : et propterea statim subjungitur : *Ileali qui ad cunam nuptiarum Agni vocali sunt*.

Vwi Quocirca dona supernaluralia, quæ fidelibus in via tribuuntur, non appellantur *doles*, sed *pignus* juxta Apost. 2 ad Cor. I, lirt»?! ubi Spiritus sanctus, qui in hujusmodi donis confertur, vocatur, *pignus hæredilatis noslræ*; vel dicuntur *arrkæ*, etenim arrha signum est, quod dari solebat pro emptio-nibus, et venditionibus. Fuit enim consuetudo antiquitus, ut sponsus, et sponsa inituri fœdiis matrimonii se invicem coëmerent : facta igitur pretii conventionem, sponsa, vel ejus pater emebat sponsum dotis pretio : quod Plautus in *Amphit.* expressit dicens : *Dole- libertatem vendidi*, e contrario sponsus emebat sponsam, et in pretium, vel signum emptionis arrham tradébat. Consuevitque heri hæc traditio per immissionem annuli, quo alludit Ecclesia dum canit ex persona coelestis cujusdam sponsæ : *Annulo suo subarrhavit me*. Christus ergo sponsabus suis, dum sunt in via, veluti arrhas, et annulos mittit fidem, spem, et charitatem (adeoque amor ejus circa aliquam exarsit, ut pro arrha, et sub annulo proprium clavum tradiderit dicens : *Deinceps, ul vera sponsa meum zelabis honore,n*). Coelestes vero dotes pro statu beatifico, quando in domum ejus perpetuo mansurte traducuntur, illis reservat.

Denique de ratione dotis est. ut vita animæ, scilicet beatitudo ex illa veluti sustentetur, atque adeo, quod habeat aliquem inlluxum in ipsam beatitudinem : ut ita verificetur animam ex dote sua ali, et vivere, et ob hanc rationem excluduntur a ratione dotis perfectiones, quæ in nullo genere antecedunt beatitudinem ; sed eam omnino consequuntur, ut ex dicendis constabit.

Ex his facile intelligitur diffinitio dotis ornantis animam beatam, quam tradit D. Thom. in 4 dist. 49 q. art. 1 fere sub his verbis : *Dos esi ornatus animæ vilæ sufficiens in æterna bealiludine jugiter perseverans*. Per hoc enim, quod dicitur, *or-*

naius animæ insinuatur respicere Deum, quæ est prima conditio : ornatur enirn uxor, ul placeat viro, atque adeo propler ipsum, et in ordine ad ipsum. Cum vero additur *vilæ sufficiens*, significatur ordinari per se, et inlluere in beatitudinem, per quam anima in æterno illo matrimonio Christo convivit : quæ est tertia conditio. Denique, quod dicitur *in æterna bealiludine, etc.* ostenditsecundam conditionem dotis, videlicet quod non confertur ante ipfarn beatitudinem, nec datur isaltem sub ratione dotis) dum sumus in via.

3. Nec refert, si dicas, de ratione dotis i objet-esse, ut ab sponsa, vel ejus patre sponso conferatur, non autem e converso : sed dona in beatitudine collate, tribuuntur animæ ab sponso scilicet a Christo, vel ejus patre Deo ; ergo non habent rationem dolis. Respondetur enim exD. Thom. loco *Diluitor*, cilato, quod licet, ut in plurimum ita contingat; aliquando tamen sponsus, aut ejus pater dotem tribuit juxta voluntatem eorum qui sunt ex parte sponsæ. Unde Sichem assignavit dotem Dime filiae Jacob de suis bonis, quam ipse debebat accipere, ut hahetur Genes. 34 : *Sed el Sichem ad Gen 31. patrem, el ad fratres ejus ail : Augete dolem, el munera postulate, el libenter tribuam quæcumque petieritis : lanium date mihi puellam hanc uxorem*. Quod fieri solet, vel propler sponsæ paupertatem ; vel ob vehementem sponsi amorem. Christus ergo propter nimiam charitatem erga animas proprio sanguine redemptas, suis meritis confert illis dotem juxta voluntatem patris : neque officit paupertas, et inopia sponsæ ubi sponsus adeo dives est in bonitate, et ardet amore. — Secundo respondet idem D. Thom. ad 2 : *Dicendum p.τῆς<πῆς quod paler sponsi scilicet Christi est persona sola patris : paler autem sponsæ est tota Trinitas; effectus autem ir. creaturis ad lotam perlinent Trinitatem; unde hujusmodi doles in spirituali matrimonio proprie loquendo magis dantur a patre sponsæ, quam a patre sponsi.* -Jb ?

4. Objicies secundo, quod in humanis Alia datur dos ad sublevanda onera matrimonii; sed in matrimonio spirituali nullum est onus; sed summa jucunditas, et solatium : ergo non requirit doles.

Respondet D. Th. ad 3 : *Dicendum, quod Enoda-dotibus per se convenit illud, quod per doles 'ur. efficitur, scilicet solatium matrimonii ; sed per accidens illud, quod per eas removelur, scilicet onus matrimonii, quod per*

doles allidatur; sicut gratis per se convenit facere justum; sed per accidens, quod ut impio faciat justum: quamvis ergo in matrimonio spirituali non sint aliqua onera, est tamen summa jucunditas: et non hanc perficiendam dotes sponser conferuntur: ut scilicet delectabiliter per eas sponso jungatur.

ΓII. ab-
ri ij:o.

Denique objicies, posse Justorum animas dum sunt in via eo sanctitatis, et gratia? pervenire, ut non modo contrahant cum Christo veluti sponsalia; sed ratum, et indissolubile perficiant matrimonium: atqui perfectum matrimonium non consistit sine dotibus: ergo adhuc in hac vita possunt conferri. Minor, et consequentia constant: majorem vero videtur nos docuisse comm'estis, et seraphica Magistra Matriarcha Teresia in lib. mansionum, ubi inter favores, quibus Deus animas sui amore flagrantem prosequi consuevit, constituit tanquam ultimum gradum divinæ unionis, ad quem perveniri potest in hac vita matrimonium spirituale: cum Christus, et anima ita vinculo indissolubili junguntur, ut a se invicem nunquam discedant. Et ut distingueret hujusmodi spirituale matrimonium ab sponsalibus (de quibus in aliis mansionibus prædixerat) c. 2 mansionis 7 sic ait: *Entended que ay tan grande diferenda dei j desposorio al matrimonio espirilual, como la ay entre dos desposados alos que ya no se pueden apartar, ergo, etc.* — Confirmatur, nam plures sunt, quos Deus in hac vita confirmavit in gratia: sed confirmata gratia, efficitur indissolubile conjugium anima; cum Deo: ergo, etc.

Sohiur . Respondetur negando majorem: et J | ' ad probationem dicendum est Matriarcham Nostram seipsam optime explicuisse (neque inter mystica, quæ profert a tramite scholastici rigoris unquam discessit): loquitur namque non de matrimonio consummato, cui debentur dotes; sed de quadam ejus participatione, seu inchoatione: quæ licet non excludat arbitrii vertibililatem, nec proinde pertingat ad unionem cum Deo omnino indissolubilem, sicut pertingit unio, quæ fit in patria; est tamen arctior earum, quarum anima videtur capax in hac vita. Unde initio prædicti capitis 2 sic ait: *Pues vengamos aora allralar det divino y espirilual matrimonio: aunque esta gran merced no deve de cumpiir se con perfeccion en esta vida; pues si nos apartasemos de Dios se perderia este gran bien* En

i.

I
f

I quomodo non loquitur de spirituali matrimonio, quasi perficiendo in hac vita, sed inchoando dumtaxat. Et licet assistentia Dei ad animam maior, et actualior sit in hoc inchoato matrimonio quam in eo, quod sanctissima Mater vocat *Desposorio espirilual*; quandiu tamen sumus in via, nullus de tali præsentia, vel unione manet securus. Et ut circa hoc nullus scrupulus remaneat, audiamus, quæ prosequitur inferius circa finem capitis: *Parese que quiero desirque en Uagando el alma a kaserla Dios esta merced esta segura de su salvation y deno tornar acaer: no digo tui, y en quantas partes tralare de sta materia que pareze esta el alma en scguridad, se enliende inien-Iras ta divina Mageslad la luviere assi desumano, y ellano le offendierte.* Ecce quam pura, quam tuta, quam ubique celestis Teresiæ doctrina.

I

Ad confirmationem respondetur, sola gratia; confirmatione non consummari spirituale matrimonium: quia unio, quæ ratione illius efficitur indissolubilis, tantum est habitualis, seu radicalis; hoc enim dumtaxat modo unit gratia cum Deo, ut disput. præced. dub. 1 tetigimus: cum autem matrimonium illud, utpote perfectissimum postulet consummari unione actualissima, et hæc per solam confirmationem via: non habeatur, consequens est, prædictum matrimonium nunquam hic consummari.

6. Et si urgeas, quod non repugnat neptiw. existentem in via confirmari in actuali Dei amore, ita ut ab eo nunquam cesset, sicut certum est de anima Christi Domini, et credi potest de Virgine Deipara, quæ etiam dormiens corpore, et sensibus, animo, et amore vigilabat, juxta illud Cant. 5: *Ego cju. dormio, et cor meum vigilat*: ergo saltem in hoc casu admittenda est actualis unio indissolubilis constituens matrimonium, cui doles debentur. Despondetur, non nitoitir. quamlibet unionem, etiam actualem sufficere ad perfectum matrimonium: sed debet esse talis, ut per eam sponsus sponsam, et sponsa sponsum possideat: nam de ratione matrimonii est mutua traditio, et possessio contrahentium: quamvis autem per amorem Deus possideat animam juxta dicta disputat, præ'. num. 69; illa tamen non actu Deum possidet antequam ipsum videat, quia sola visio est actualis possessio: quare hæc sola, vel simul cum amore, spirituale matrimonium consummat. Christus ergo, qui ab instanti conceptionis

nis fuit perfecto, boatus, et perjnanner Deum vidit, ex tunc habuit purfecttBSime utramquo unionem, timulqae perfectiones, quæ *doles* dicuntur manendo etiam in via : sed hoc ei dumtaxat potuit competere, qui sitnid fuit comprehendor, et viator : nec pnedictas perfectiones habuit in quantum viator, sed in quantum comprehensor. Virgo vero beatissima etiamsi continuo amore llagrans, non consummavit in via matrimonium cum Deo, quia non permanor eum vidit, et sic nec habuit dotes.

§ H.

Assignatur et communi Theologorum placito numerus dolium.

Tta 7. Circa numerum dotium animæ con-
tus veniunt Theologi, esse dumtaxat tres :
mjm. nec tamen omnes antiqui easdem perfec-
tiones sub hoc numero comprehendebant.
Quocirca Pater Vazq. disp. 27 cap. I plu-
l.Tuu. res refert sententias, quas D. Th. loco cit.
ex 49 dist. art. 9 quæstiunc. I ad tres
reduxerat, et illas recte concordat. *Ad
omnibus* (inquit) *communiter ponuntur Ires
animæ doles : diversimode tamen; quidam
enim dicunt, quod Ires animæ doles sunt vi-
sio, delectatio, el fruitio. Quidam vero, quod
sunt visio dilectio, el comprehensio. Omnes
tamen hæ assignationes, reducuntur in
idem, el eodem modo earum numerus assi-
gnatur*, etc. Sententia vero, quæ jam fere
ab omnibus probatur, prædictas dotes assi-
gnat *visionem, comprehensionem, et fruitio-
nem*; quam tradit D. Thom. in præsentī, et
i p.q. 12 art. 7 ad 1 necnon in quæstiunc.
citati aliisque in locis : tenentque omnes
ejus expositores, quos proinde non est
Prim necesse recensere. Primam rationem desu-
mit hic Ang. Doct. ex correspondentia ad
•aceti. Ires virtutes Theologicas, quibus matrimo-
nium spirituale inchoatur in via. Totidem
enim dotibus debet perfici in patria : ita
ut doles patriæ excludant imperfectiones
virtutum viæ. Fidei ergo, quæ est cogni-
tio obscura, respondet visio clara, Spei,
quæ Deum non habitum insequitur, res-
pondet comprehensio, quæ præsentialiter,
et secure eum tenet. Et Gharitati, quæ in
via amat Deum absentem, correspondet
fruitio, quæ est quies in illo præsentialiter
habito. Et sic visio evacuat obscuritatem :
comprehensio timorem, et distantiam :
fruitio anxietatem.

Confirmatur : nam eodem proportionali

modo ordinatur anima ad Deum per dotes
in patria sicut in via per virtutes, quamvis
per illas perfecte ; per has imperfecte : sed
in via sufficienter ordinatur per fidem,
spem, et charitatem : istæ enim dumtaxat
respiciunt immediate Deurn : ergo in pa-
tria sufficienter ordinata manebit, ac
proinde dotata per visionem, seu lumen
gloriæ loco fidei, per comprehensionem
vice spei, el per frutionem correspondeen-
tem charitati.

8. Secunda ratio traditur ab eodem D. e ratio.
Thom. loco citato ex quarto sentent, quæ,
ut melius inlelligatur animadvertendum est,
quod sicut visio beatifica, per quam spiri-
tuale matrimonium completur, debet esse
operatio maxime perfecta, ita debet esse
maxime delectabilis : perficit enim delec- injyxx
tatio operationem, sicut decor juventutem, 3inc' ^
ut ait Philosophus 10 Ethicor. cap. 4; ideo
sicut juvenis absque decore non est om-
nino perfectus, sic nec operatio absque
delectatione. Quidquid ergo necessarium,
et sufficiens fuerit, ut visio beatifica sit
maxime delectabilis, sufficit, et requiritur,
ut sit operatio omnino perfecta. Secundo
nota, quod, ut visio aliqua sit maxime
delectabilis tria requirit : scilicet, et quod
sit facta connaturalis videnti per habitum :
quia operatio innaturalis non delectat; ea
vero, quæ fiunt ex habitu prompte, et de-
lectabiliter fiunt. Et quod visum sit con-
veniens : valde enim de'ectal videre, qua-
placent. Et quod sit videnti conjunctum,
secureque possideatur : nam distantia boni
amati potius contristat: et ubi non est
i-ecuritas, non potest esse summa delecta-
tio. Ea ergo, quæ necessaria sunt, el suf-
ficiunt, ut visio beatifica sit beato connat-
uralis, et objectum ejus conveniens,
conjunctum seu secure possessum, neces-
saria sunt, et sufficiunt ad ejus perfectio-
nem.

Ex his formatur in hunc modum præ-
dicta ratio : tot sunt assignandae anima?
dotes, quot requiruntur, et sufficiunt ad
perfectionem, seu delectabilitatem unionis
beatifica in qua matrimonium spirituale
consistit; sed ad hoc sufficiunt, et requi-
runtur tres enumeratæ ; ergo, etc. Major
constat; nam dotes constituée sunt, ut
matrimonio deserviant, debentque proinde
secundum exigentiam illius assignari. Mi-
nor vero probatur, nam ad delectabilita-
tem visionis ex parte connaturaliatis suf-
ficit, et requiritur habitus eam eliciens :
et hunc intelligimus nomine *visionis*. Ut

autem objectum sit conveniens sufficit, ti nqirrihir habitus perficiens, et pro por.ion.ins ei allectum : nai d. ad quod valde afficimur, convenientissimum aestimamus : et hic habitils venit hic nomine fruitionis. Denique, ul sii conjunctum, et secure possessum, necessaria est, et sufficit habitudo praesentia' in voluntate connotans remotionem impredientium ejus lentioiem : et hæc est *comprehensio*, ul dub. 3 magis explicabitur. Videatur Aug. Doct. qua'stiun. citata, unde desumpsimus totam istam ralionem.

S mb'3.

9. Tertio probatur, nam ea dumtaxat, quæ enumeravimus, habent conditiones requisitas ad rationem dotis : ergo. Probatur antecedens discurrendo per singulas conditiones jj præced. assignatos. Primo enim quodlibet ex illis inhæret animæ. ut immediate Deum respiciat : quæ est prima conditio. Deinde ex omnibus sustentatur, ei quasi alitur vito animæ, quæ est ipsa beat.tudo : nec enim hæc consistere posset in statu perlecto, si aliquod ex iliis deesset. Ecce secunda conditio. Tandem omnia ad statum beatificum spectant, et in illo tribuuntur, quæ esi ultima. Hujusmodi vero conditiones nulli alteri ex animæ perfectionibus posse competere ex sequentibus constabit.

j III.

Proponuntur, el diluuntur rationes du bilandi.

1 ratio dubi- tandi.

Ilii

l). Απ- 'clin.

JJûéî.

D. Aug.

Enerva- tur. D.Tliom.

Quamvis sententia statuta sit communis, adsunt in oppositum rationes dubitandi. Arguitur ergo primo ad probandum plures esse dotes, quam enumeravimus. Nam juxta Anselmum in prolog, c. 25 ad beatitud.;. m animæ pertinent, *Sapientia, amicitia, concordia, potestas, honor, securitas, el gaudium* : sed ea, quæ perlinent ad beatitudinem , sunt dotes : ergo, etc. — Confirmatur ex Boetio 3 de consolatione prosa secunda, ubi enumerat quinque pertinentia ad beatitudinem animæ, quæ sunt *sufficientia, jucunditas, celebritas, securitas, et reverentia*. Et D. Augustinus ultim. de civitate Dei capite ultimo, simul cum visione, et amore numerat *laudem* : ergo dantur aliæ dotes præter recensitas.

10. Respondetur ex divo Thoma quæstiuncula citata ad 5 ubi sic aiL : *Dicendum, quod proprie doles sunt immediata principia*

illius operationis, in qua perfecta beatitudo considit, piT quam anima Christo conjutigtur . dia nutem, quæ .hiscimus <nn- mcral, non sunt hujusmodi, sed ninf qualitercumque beatitudinem concomitantia, vel consequentia, non solum in comparahont' ad sponsum, ad quem sola sapienda inter enumerata ab eo perlinet, sed etiam m comparatione ad alios : vel pares, ad quos perlinet amicitia, quantum ad unionem affectuum, et concordia quantum ad consensum in agendis; vel ad inferiores, ad quos pertinet, >t potestas, secundum quod a superioribus inferiora disponuntur, fl honor secundum id, quod ab inferioribus superioribus exhibetur : et etiam per comparationem ad seipsum, ad quod perlinet securitas quantum ad remotionem mali, el gaudium, quantum ad adeptionem boni.

Ad confirmationem occurrit in solutione ad 7 : *Dicendum, quod illa quinque, qur intimerai Doctius, sunt qtædam bealiludinis conditiones, non autem dispositiones od bealiludinis actum ; c) quod beatitudo ratione perfectionis suæ sola, et singulariter habet quidquid ab hominibus in diversis rebus quæritur. Ul palet etiam per Philosopham l et 10 Elhicor. el secundum hoc Boetius ostendit illa quinque in vera bealiludine esse, quia hæc sunt quæ ab hominibus temporalifelicitate quærunlur : quæ vel perlinent ad immunitatem a malo, sicut securitas : vel ad consecutionem boni sicut jucunditas, vel perfecti sicut sufficientia, vel ad manifestationem boni sicut celebritas, in quantum bonum unius est in notitia mullorum : el reverentia in quantum illius notiliæ, vel boni signum aliquod exhibetur. Unde patet quod ista quinque non debent dici doles, sed quaedam beatitudinis conditiones.* Laus vero non ponitur a divo Augustino tanquam dos, quia non est principium beatitudinis, quod est de ratione dotis: sed magis beatitudinem consequitur : nam px hoc, quod anima Deo conjungitur, in quo consistit beatitudo. sequitur, ut in ejns laudem prorumpat: imo, Pt quod ipsa laudem consequatur.

II. Secundo arguitur : dilectio proutAr?cirxr est idem quod simplex amor, est magna beatitudinis perfectio; et respicit Deum immediate, ac proinde habet quidquid requiritur ad rationem dotis : et tamen distinguitur a visione, comprehensione, pt fruitione : ergo ponenda est quarta dos. — Confirmatur : nam delectatio, et gaudium

dium non minus sunt propria hetitludiiii», quum fruitio : ergo non mimis debent appellari *doles*.

All argumentum communiter respondent juniores dilectionem, seu amorem non numerari inter dotes, quia non est propria perfectio beatitudinis, sed communis statui vite : idem enim amor secuiulum speciem, qui est in patria, proeessit in via : et ideo defectu secunda» conditionis excluditur a ratione dotis. Sed quamvis hæc solutio sil satis probabilis, et pro amore concupiscentiæ necessaria videatur : quod attinet nd amorem amicitæ melius respondetur excludi a ratione dotis, quia pertinet ad substantiam matrimonii spiritualis, atl quod dotes disponunt. Nani sicut in humanis dos remanet extra substantiam matrimonii : ita in spiritualibus, quod est de substantia matrimonii, non habet rationem dotis. Ratio vero, ob quam dilectio amicitæ pertinet ad substantiam matrimonii spiritualis tacta est numer. 6, quia de ratione matrimonii est mutua traditio utriusque contrahentis, et utriusque ad invicem possessio : et ideo sicut illud per quod Deus animæ traditur, et anima illum possidet, est de substantia matrimonii spiritualis, ita est de ejus substantia id, per quod anima Den traditur, et ab eo possidetur : sicut autem traditio ex parte Dei, et possessio ex parte animæ iit per ipsius Dei visionem : sic traditio ex parte animæ, et possessio ex parte Dei iit per ejus amorem. Trahitur quippe anima ad Deum , et traditur ei amando ipsum : trahitur vero Deus ad animam , eique traditur, dum ab ipsa videtur, et apprehenditur, ut explicuimus disputatione præcedenti, num. 59 et 69.

I

12. Dices : amor non pertinet ad substantiam beatitudinis, sed sola visio : ergo hæc sola est de substantia illius matrimonii.— Respondetur negando consequentiam, nam spirituale matrimonium ultra substantiam beatitudinis, quæ in eo dumtaxat consistit, ut anima Deum possideat, includere debet traditionem ex parte ipsius animæ, quæ non est de essentia beatitudinis; et ideo quamvis ad hanc sola visio pertineat, ad essentiam prædicti matrimonii pertinere, etiam debet amor amicitæ, per quem fit illa traditio. I nde si daretur visio sine amore, esset tota substantia beatitudinis, non tamen adiequata ratio matrimonii spiritualis.

Dices secundo ; etiamsi visio «ii de essentia matrimonii, habet rationem dotis ; i rgo idem dicendum est de amore. — Res- pim lclur negando ante'edens : nam ea, quam dicimus *dotem visionis*, non est ipsa visio actualis, quæ est de essentia matrimonii ; sed aliquid habituale, ut sequenti dubio ostendemus.

Ad confirmationem constat ex his, quæ adnotavimus artic. l hujus quæst. quomodo delectatio, gaudium, et fruitio, sive sumantur pro actibus, sive pro habitibus in beatitudiue. non distinguuntur, ac proinde non constituunt plures dotes.

— Et si urgeas, quod saltem fruitioper- lincus ad amorem amicitia; est distinctus actus ab ea, quæ pertinet ad amorem con- ėupiscentia Deserviet pro hac replica ad- misso, quod prædicta fruitio etiam sit distincta ab amore) solutio, quam numero præcedenti ex junioribus retulimus. Sicut etiam deserviet pro amore concupiscentiæ, quia cum uterqne iste actus communis sit viatoribus, hoc sufficit pro nunc, ut illos a ratione dotis excludamus.

DUBIUM II.

Utrum dob's animas sint habitus; an vero actuales operationes ?

In hoc dubio præcipue agemus de dotibus visionis, et fruitionis : nam de comprehensione in quo consistat, est major difficultas; quam dubio sequenti examinabimus. Neque quæstio est tantum de nomine, ut Suar, et alii existimant : sed etiam de re. Non enim quierimus qualiter nominari debeat illud, quod est dos, habitusne, an actus ? Sed quid re ipsa sit, habitusne, an actus id,zquod significatur nomine *dolis* ?

Eligitur sententia Angelici Doctoris.

13. Dicendum est, dotes visionis, et fruitionis non esse ipsas operationes actua- les, quæ communiter dicuntur *visio*, et *fruitio* ; sed habitus, qui sunt principia talium operationum. Hæc est expressa sententia D. Thomæ in 4 distinet, et qusost. citata, artic. 2 in corporo, ubi sic ait : *Dicendum, quod beatitudo, cl dos etiam realiter differunt : ul beuliludu d ratur ipsa operatio perfecta, qua anima beata Deo*

Alia n plica.

Enoda- ti)r.

! Φ

Asser- illo

K F

conjungitur : sed dotes dicuntur habitus, tri dispositiones, vd quareumque uhr qua- Ulates, quæ ordinantur ad hujusmodi perfectam operationem. El in solutione ad 3 ubi sic inquit : bicendum, quod visio dupliciter potest accipi : una modo actualiter, id est pro ipso actu visionis ; et sic visio non est dos. sed est ipsa bealitudo. Alio modo potest accipi habitualiter, id est pro habitu, a quo talis operatio elicitur, id est pro ipsa gloriæ claritate, qua anima divinitus illustratur ad Deum videndum; et sic est dos, et principium beatitudinis ; et similiter dicendum est de fruitione. Idem docet art. 5 sequenti quæst. 1 ad 3 et ad 5.

Nec refert, si cum Magistro Soto, et aliis ex junioribus Thomistis occurras, Angelicum Ductorem in summa Theologia retractasse illam opinionem, quam juvenis super sententias fuerat secutus : nam 1 par. q. 12 artic. 7 et in præsentī artic. 3 loquens de prædictis dotibus nullam facit mentionem habituum, sed appellat eas nominibus actuum, nempe *visionem, fruitionem*, etc. Non igitur hoc refert : tum, quia in hoc articulo non loquitur de visione, et fruitione, ut sunt dotes, sed intendit dumtaxat, quod dentur in beatitudine prædicti actus simul cum habitudine comprehensionis : sive omnes sint dotes, sive non : de quo in præsentī non curat, nec mentionem facit *dolis*. Unde nec leviter aliquid contra nostram assertionem insinuat. Et prima parte solum ait : quod sicut comprehensio correspondet spei : sic visio, et fruitio correspondent fidei, et charitali. Quod verum est sive sumantur pro actibus, qui pertinent ad substantiam matrimonii spiritualis : sive pro habitibus, qui constituunt dotes : De quo etiam eo loco non curat. Tum præterea quia etiam super sententias in eo loco, unde nos testimonia desumpsimus, appellat eodem modo prædictas dotes, *visionem, fruitionem*, etc. et tamen nulli dubium est tenuisse tunc nostram sententiam : ergo, quod eisdem nominibus in summa Theologiae utatur, non potest esse signum retractationis. Tum denique, quia cum sanctus Ductor in illa distinctione ex ipsa dotis natura, et ex proprio Marte aperuerit legitimum significatum nominum *visionis, fruitionis*, etc. quibus omnes ad significantas animæ dotes utuntur, merito existimandum est juxta illam significationem usurpari ab eo prædicta nomina, ubicum-

quo agit de hac re, quamvis non eamdrni explicationem adhibeat ; quoniam illam expresso non retractet : sicut revera nunquam retractavit. Et sane si non ubique repetere, quæ dicta jam sunt, signum esset retractationis ; plura de quibus discipuli sancti Docturis non duhiu esse ejus sententiam, diceremus retractasse : quia etsi in aliis locis junior illa expresserit : subticuit in summa. Praelégimus ergo sentire cum Angelico Doctore adhuc juvene, quæ non constat seniore revo-casse. Nostram etiam sententiam tuentur Hicardus eadem distinet, artic. 3 quæst. 7, Paludanus quæst. 8 artic. 2, Conradus in præsentī, et alii. Favet Lorca disputat. 22. quatenus rationem dotis cunctis habitibus, quamvis non excludat actiones.

1. i. Probatur ratione ex eodem Div. Thoma desumpta : de ratione dotis est, ut ordinetur ad matrimonium perfectum, pro quo instituitur, ut matrimonialis unio sit jucunda, et delectans : unde nec debet esse ipsum matrimonium, neque ejus jucunditas, vel delectatio : sed visio sumpta pro actu est ipsum matrimonium animacum Dpo ; fruitio vero est ejus delectatio, et jucunditas, ergo neutra hoc modo sumpta habet rationem dotis. E contra vero si sumantur pro habitibus, ordinantur ad prædictum matrimonium, et ad ejus delectationem, sicut quilibet habitus ordinatur ad suum actum : ergo, etc.

Confirmatur : quia in matrimonio carnali dos non est ipsum matrimonium, neque est delectatio matrimonium consequens ; sed illud, ex quo matrimonialis vita alitur, et matrimonium jucunde, et cum gaudio sustinetur : matrimonia enim absque dotibus onerosa redduntur: igitur eodem proportionali modo philosophandum erit in matrimonio spirituali, et in ejus dotibus; siquidem, quæ ad hujusmodi matrimonium spectant, per metaphoram, et allusionem ad illud desumuntur : atque adeo nec nomen, nec rationem dotis habebit, quod formaliter tale matrimonium constituit, sicut constituit visio: neque delectatio ipsum concomitans, quæ est actualis fruitio : sed principia, unde hujusmodi actus quasi aluntur, et sustentantur, quæ sunt ipsi habitus, a quibus eliciuntur.

15. Dices, non servari in omnibus similitudinem inter utrumque matrimonium : sicut neque in aliis, quæ per metaphoram

metaphoram dicuntur similitudo in omnibus tenet. Sed contra, quia si aliter orvari debet similitudo quoad id. ratione cujus traducitur metaphoram, ac proinde quantum ad illud sine quo non salvatur ratio dolis : alias metaphoram nulla esset: cum autem potissima ratio dolis in matrimonio carnali sit ordinari ad sustinendum jucundo, matrimonium, et matrimoniam vitam cum voluptate alendam, distinguere proinde ab ipso matrimonio delectabili, et jucundo, consequens est, ut dos matrimonii spiritualis hoc quoque servare debeat : atque adeo distinguere ab ipsa matrimoniali vita, quæ est visio, et ab ejus voluptate, quæ est actualis fruitio. Et sano cum in humanis matrimonio, et dos realiter distinguantur, nihilque pertinens ad rationem dolis includatur in ipso matrimonio : sicut neque aliquid pertinens ad substantiam matrimonii, vel ad ejus voluptatem in dote formaliter clauditur, non apparet, quam servet similitudinem dotis visio beatifica, quæ secundum se totam est ipsum matrimonium : aut fruitio, quæ est ejus delectatio.

Confirmatur deinde : nam habitibus elicentibus visionem, et fruitionem, non potest negari ratio dotis : ergo vel dotes debent esse, plures, quam tres, vel earum ratio non salvatur in actibus. Consequentia liquet ; et antecedens suadet ex dictis dubio præcedenti, ubi conditiones dolis explicuimus. Etenim habitus luminis gloriæ, verbi gratia, est *animæ ornatus*, valde enim illam exornat, et decorat. *Est sufficiens vitæ ejus*; siquidem influit in visionem, quæ est vita æterna animæ ; ipsaque matrimonialis unio cum Deo ex prædicto habitu nutritur. Ac denique est *propria perfectio status beatifici in eo jugiterperseverans*. Quid ergo deest illi ad rationem dotis? Et sicut prædictæ conditiones conveniunt habitui ; sic repugnant actuali visioni. Non enim hæc proprie est ornatus animæ ad matrimonium, sed ipsum matrimonium, ad quod ornatur. Nec potest dici sufficiens vitæ æternæ alimentum, siquidem est ipsa vita æterna, quæ nutritur, et alitur. Neque ordinatur ad unionem cum Dpo : sed est ipsa unio : ergo, etc.

16. IG. Dices, per hoc solum excludi a ratione dotis actum visionis : non vero actum fruitionis; siquidem hic distinguitur a matrimonio spirituali, et ordinatur ad

impugnatur. i(«inn, aient ordinatur ad beatitudinem. Sed hoc facile rejicitur ; tum, quia fruitio sumpta pro actu non influit in visionem, qua; constituit prædictum matrimonium ; sed potius e converso : sola vero distinctio uhi non est influxus, ad rationem dotis non sufficit. Tum etiam, quia cum dicitur esse de ratione dotis ordinari ad matrimonium, et distinguere ab illo nomine *matrimonii*, non intolligitur unio præcise quoad substantiam, sed unio perfecta delectans, ac jucundans : unio autem animæ cum Deo sic sumpta includit visionem, et fruitionem : quia sine fruitione visio nec est omnino perfecta, et completa, nec formaliter delectans, et jucundans. Dos ergo ordinatur ad totum hoc conjunctum, non per modum partis, sed per modum principii; et ita debet a toto illo, et non a sola visione distinguere. Cum igitur fruitio sumpta pro actu sit pars illius conjuncti ; nequit habere rationem dotis : sed tenet se ex parte matrimonii veluti ejus perfectio, et complementum, ad quod dotes ordinantur.

Diluuntur argumenta opposita sententiae.

Dotes animæ non esse habitus, sed actuales operationes docuit D. Bonav. dist. 49 cit. 1 p. dist. art. 5 q. 5, ubi etiam Solo q. 4 art. 3 et plures recentiores hic eam sententiam videntur supponere, quamvis rem pauci discutiant. Probatur primo : dotes sunt ornamenta, et perfectiones beatitudinis, et matrimonii spiritualis : sed hæc consistunt in actuali operatione, et non in habitu ; igitur dotes non consistunt in habitibus : non enim habitus est perfectio operationis ; sed magis operatio dicenda est perfectio habitus, et potentiæ. — Confirmatur : nam dos non est prior matrimonio : sed lumen gloriæ est prius natura, quam matrimonium spirituale : ergo, etc.

17. Respondetur, doles proprie, et formaliter loquendo non esse ornamenta beatitudinis, aut matrimonii spiritualis quasi ei inhaereant : sed dicuntur ornamenta animæ ad beatitudinem : quia perficiunt eam, et ejus potentias, ut beatitudinem eliciat, et recipiat. Quod autem sic perficit, et ornat, non debet esse operatio, sed habitus, qui est operationis principium : unde ex eo, quod beatitudo, et matrimonium

Impugnatur.

D. Bonav. Soto.

1. ar. 4. um.

solutio,

spiritual-? consistant in operatione, potius convincitur doles, quæ ad talem operationem ornant, et disponunt animam, esse habitus.

Ad confirmationem respondetur, dotem non osse priorem tempore, quam matrimonium : posse tamen, et debere esse priorem natura, et causalitatc : quia perfectum, et jucundum matrimonium ex doto dependet ; et ad hoc traditur dos, ut | reflectum matrimonium subsequatur. Quare, quod lumen gloriæ natura, et causalitate spirituale matrimonium précédât, non officit, sed confert ad dotis rationem.

Ar-^ Secundo probatur ; quia diffinitio dotis
?Ja' * convenit visioni, et fruitioni sumptis pro actibus ; ergo, etc. Antecedens probatur : nam utraque est perfectus animæ ornatus, et est æternæ vitæ sufficiens, et in beatitudine jugiter perseverans : ergo, etc. Confirmatur : dos dicitur, per quam sponsa delectabiliter sponso conjungitur : sed anima conjungitur Deo unione maxime delectabili per actus visionis, et fruitionis : ergo hujusmodi actus erunt ejus dotes.

lii ui ur. Respondetur negando antecedens. Et ad
n.Ti.03! probationem occurrit D. Thomas cit. art. 2 his verbis : *Dicendum, quod beatiludo* [secundum quoi includit tam visionem, quam fruitionem actuales) *proprie loquendo non esi animæ omnius, sed esi aliquid, quod ei ornatu anima: provenit, cum sit operatio quadam; ornatus vero dicitur aliquis decor ipsius beati.*

Ad confirmationem responde: ibidem ad 2, *quod beatiludo non ordinatur ad conjunctionem, sed est ipsa conjunctio animæ cum Christo, quæ est per operationem ; sed dotes sunt dona disponentia ad hujusmodi conjunctionem.* Ex eo igitur, quod unio delectabilis animæ cum Deo immediate fiat per actus visionis, et fruitionis, potius sequitur hujusmodi actus non esse dotes ; sed hoc convenire tantum habitibus, qui disponunt animam ad prædictam unionem, et eam causant.

8 alqum. 18. Tertio arguitur- : habitus eliciens fruitionem est ipse habitus charitatis; sed hic non potest habere rationem dotis ; ergo hujusmodi dos non supponit pro habitu. Consequentia liquet, et major recipitur communiter a discipulis D. Tho me contra Vazquez asserentem nullum requiri habitum pro hac operatione; et contra. Suarez constituentem in heads hahilnm ?;æi. per qui-m talis operati ; e!ci » ur, de qu<> latius agemus Deo dante 2. 2 in tract, de spe.

Minor probatur ox dictis dub. priiwd. nam habitus charitatis confertur anima. In via, et idem perseverat in patria; de ratione aulem dolis est, ut usque ad patriam non'conferatur.

Respondetur admissa majori, negando Ei.> minorem. Et ad probationem dicentium ¶ habitum charitatis in patria distingui quodammodo a seipso prout in via, nam licet quoad substantiam, et speciem sit idem; in i atria tamen habet diversum modum Os-tendi, ratione cujus est principium actus fruitionis. Sufficit autem hæc distinctio, ut verilicetur, quod in quantum est dos non datur usque ad patriam : et quod ut in via præcedit, non habet rationem dotis.

Sei urgebis, quod etiam amor, seu Ii-B^λ lectio patriæ habet diversum modum cs-sendi a dilectione via'; et nihilominus, quia est i lem secundum speciem, non lia-bet rationem dotis; et idem est do gratia sanctificante, quæ non numeratur inter dotes; nulla alia ratione, nisi quia eadem secundum substantium, quæ perseverat in patria cohata fuit in via; licet in modo cs-sendi sit distincta realiter; ergo pariformiter de habitu charitatis philosophandum est.

Respondetur, dilectionem patriæ non Diiv piopterea excludi a ratione dotis, quia eadem secundum speciem conferatur in via; .-cd quia loquendo de dilectione amicitie p rtinel ad substantiam matrimonii spiri-tualis, ut n. 1! explicuimus : dotes autem debent distingui a toto matrimonio, et es-e extra ejus sub-tantiam. Si vero loquamur de amore concupiscenliæ, excluditur propter eamdem rationem, propter quam exclusimus fruitionem sumptam pro actu : quia dos debet influere in matrimonium : i a ut hoc ex illa quasi sustentetur; prædictus vero amor non ita se habet : sed potius ex ipso spiritali matrimonio consequitur, et originatur : sicut consequitur fruitio, et gaudium. Unde potius numerari debet inter fructus matrimonii, quam inter dotes.

— Adde habitum charitatis in patria distingui quodammodo specie a charitate viæ : non formaliter, sed virtnaliter, sive eminenter : quatenus in patria est principium actus fruitionis, qui specie distinguitur a quocumque actu elicito in via. Et quia hæc distinctio specifica eminenlialis in actibus amoris non sic repentur, sicut in prædicio Iribitu , militat in eo specialis r.itiu, ut numerari debeat inter dotes.

Ad

Ad illud d<> gralia respondetur, non ex-cludi u ratione dotis defectu solius distine-lienis; «ed quia gratia in ordinesupernatu-ndi.uhi in itr್ಮionium spirituale celebratur, sortitur rationem naturæ, et natura in rpiolibel ordine antecedere -debet matrimo-nium, el dotes. Sicut enim matrimonium contrahi non potest, nisi contrahentes wnveniant in natura, ita nec dos locum habet ubi eadem specifica natura in con-trahentibus non præsupponitur. Et ideo sicut iu matrimonio carnali forma consti-tutiva naturæ hūmana præsupponitur ad illud : ita in spiritali, et supernatural), gratia constitutiva natura} supernaturalis. et doilicæ, tam matrimonium, quam dotos antecedit.

DUBIUM III.

Utrum dos comprehensionis sil habitus, vel aclus; aul in quo consistat.

Dupliciter solet sumi *comprehensionis* nomen, utobservat D. Thomas in præsentii in solutione ad 2. Vel pro inclusione comprehensi in comprehendente, ita quod nihil illius extra hoc sit; quo paeto cognitio adæquans cognoscibilitatem objecti dicitur ejus *comprehensio*. Et de hac comprehensione disseritur in tractatu de visione Dei, ubi quæritur utrum Deus ab intellectu creato valeat comprehendere ? Et ab omnibus pars negativa, ut omnino certa statuitur. Alio modo dicitur *comprehensio*, tentio alij-cujus rei, quæ jam præsentialiter habetur ω† 3. juxta illud Gant. 3 : *Inveni quem diligit anima mea; tenui eum, nec dimittam*; sicut aliquis insequens alterum dicitur eum comprehendere, quando ipsum tenet. Et comprehensio in hac acceptione pertinet ad beatitudinem, et est una ex anirme dotibus : de qua Paulus 1 ad Corinth. 9 : *Sic currile, ul comprehendatis.* Et ad Philipp. 3 : *Sequor si quomodo comprehendam.* Quærimus ergo in quonam ista dos consistat? An scilicet sit aliquis habitus, sicut de dotibus visionis, et fruitionis diximus : au actus secundus, vel intellectus, vel voluntatis : aut aliqua alia forma?

Dux priores assertiones pro vera sententia.

† I'J. Dicendum est primo, dotem comprehensionis non esse proprie habitum. In j

hac assertione r.oriveniuntTheologi, prater Ricliardurn. quem infra referemus, De.sumi-lurqup. ex J). Thoma in i distin. et quæs. P.Tboth. cit. art. 5 qutestiunc. 1 ad 3 ubi ait; comprehensionem non importare habitum distinction ab habitu visionis, et fruitionis : si autem ipsa esset habitus, proculdubio esset distinctus, et in præsentii in solutione ad 3 dicit : *Quod est quædam habitudo ad finem jam habitum*; non autem diceretur habifudo si esset habitus proprie dictus. Probatur ratione : quoniam in beato non datur, nisi duplex habitus, qui possit habere rationem dotis, scilicet lumen gloriio ad eliciendam visionem, et habitus charitatis ad fruitionem : sed comprehensio est tertia dos ab hia distincta : ergo non est habitus.

Confirmatur : non est assignabilis actus Confirm, correspondons pnedicto habitui : ergo non datur talis habitus.

Dices cum Richardo, esse habitum securitatis, cujus actus est actualis securitas. — Contra, nam actualis securitas, vel non est actus positivus, sed remotio, et carentia timoris, quo excluso, remanet beatus securus : ul desumitur ex D. Thoma in 1 D.Thoai. 2 q. 45. artic. 1 ad 3 : *Dicendum, quod securitas non significat aliquid contrarium timori, sed solum timoris exclusionem : ille enim dicitur esse securus, qui non timet : unde securitas opponitur timori, sicut privatio.* De quo videri edam poiest 2, 2, q. 128 art. 1 ad 6 et q. 129 ari. 7 ad 1 et 2. Vel esto securitas actualis sit actus positivus, non est prosecutionis circa Deum; sed fugæ circa malum, de quo est timor; ut insinuat idem D. Thom. quæst. citata ad 5 et ad 7; atque a leo nec securitas habitualis potest esse aliquid Deum respiciens, s.cut requiritur ad rationem dotis.

20. Dicendum est secundo, comprehen- 2 u-ser-sionein, quæ constituit dotem, non esse no-proprie actum secundum nec intellectus, nec voluntatis. Primam parte.n hujus as-assertionis tenent discipuli divi Thomæ, D.Thom. quos num. 23 referemus. Et probatur ex Angelico Doctore, tum citato loco ex distinctione 49 articulo 2 ubi dicit, quod dotes debent distingui realiter a heatitudine, ut vidimus numero 13; cum autem beatitude sit ip.e aclus visionis, plane fit nul-lam ex dotibus in tali actu consistere : ac proinde nec. in aliquo actu intellectus : nam si quis ad hoc posset deservire, tantum esset pnedic a visio, ut adversarii fa-tentur. Ium etiam in hoc articulo ad 2 ubi

Effu-gium. Prædnd. Ricani.

.15

r/

ait, quod sicut ad voluntatem perlinet spos, et amor, quia ejusdem est amare aliquid, et tondere in illud non habitum : ita etiam ad voluntatem pertinent comprehensio, et delectatio : quia ejusdem est habere aliquid, et quiescere in illo; ergo non est actus intellectus Et in solutione ad 3 inquit : quod ipsa visio, vel res visa, quæ prwsentialiter adesi, est objectum, seu quasi objectum comprehensionis. Si ergo visio habet se ad comprehensionem, sicut objectum, non erit formaliter ipsa comprehensio : seclusa autem visione, non resiat alius actus intellectus, cm ratio comprehensionis possit convenire, ut adversarii etiam fatentur.

Evasio. Nec refert, quod ait Gregorius Martinez, Angel. Doctorem non copulative, sed sub disjunctione dixisse visionem, vel rem visam esse comprehensionis objectum : sufficit autem ad veritatem propositionis disjunctiva, quod altera pars sit vera : ac proinde, quod res visa sit objectum comprehensionis; quamvis visio sit ipsa comprehensionis. H^c dur non referi : nam I). Thomas pro colem sumpsit visionem, et rem visam : eo quod res, ut visa visionem includit : et propterea adhibuit illam disjunctionem vino, *vel res visa*, quia in ordine ad terminandam comprehensionem eadem est ratio de utraque, et sic non refert, quod una. vel altera pro objecto, seu termino illius assignetur. Nam si comprehensio terminatur al rem, ut visam, et res ut visa dicit rem, et visionem etiam, ad hanc comprehensio terminari debet : ac proinde ab ea distingui. Adde quod visio proprie loquendo non terminatur ad rem visam : quia rem esse visam est effectus consequens prædictam terminationem ; ergo si comprehensio terminatur ad rem visam, comprehensio non est visio. Quod magis explicuit sanctus Doctor in solutione ad 1 dicens : quod *comprehensio nominat lenlioncm rei, quæ jam præsentialiter habetur* : ergo prius est rem esse præsentem, ac proinde visam, quam terminet comprehensionem : non est autem prius visa, aut præsens, quam terminet visionem : ergo visio non est comprehensio.

Alia SshT. Secundo occurrit Salas, quod visio dicitur objectum comprehensionis, non formaliter quantum ad id, quod comprehensio dicit in recto : sed connotative, quia est objectum desiderii, et spei, quæ comprehensio connotât præcessisse in via. — Sed hoc nullius momenti est. Tum quia D. I

Thomas agit hic de comprehensione : ut est formaliter una ex dotibus, et hoc modo assignat ei objectum, aivo terminum ; sumpta voro connotative pro desiderio, vel spe non est dos, ut ex se palet. Tum etiam quia D. Thomas in prædicta solutione negat, comprehensionem esse aliam operationem a visione ; comprehensio autem connotative sumpta pro spe, vel desiderio sine dubio est alia operatio a visione : ergo, etc.

21. Probatur ralone : quoniam visio beatifica (de qua ut diximus inter actus intellectus potest osse, dumtaxat controversia) non est dos : cum sit ipsum matrimonium spirituale : sed comprehensio est dos prædicti matrimonii : ergo non est ipsa visio.

Secundo probatur : nam comprehensio correspondet spei, et tollit ejus imperfectionem, et ita debet esse in eadem potentia : sicut visio, quæ correspondet fidei, et evacuat ejus obscuritatem, est in eadem potentia, in qua erat fides : sed spes est in voluntate : ergo et comprehensio : non est igitur actus intellectus.

Dices cum Greg. Mart, comprehensio nem correspondet spei non formaliter, sive subjective ; sed terminative tantum quatenus anxietatem spei terminat : ad hoc autem non est necesse, ut sit in voluntate : quia tendentia voluntatis potest terminari ad actionem intellectus. — Sed contra quia aliquid debet correspondere spei subjective, quod formaliter excludat ejus imperfectionem, et quasi impleat ejus vacuitatem : sed hoc non potest esse, aliud, nisi comprehensio : ergo hæc est subjective in voluntate.

Confirmatur : nam rem *comprehendere*, seu *tenere* est illi aliquo modo *dominari*; neque enim comprehensio importat apprehensionem rei utcumque, sed cum aliquo dominio ad fruitionem : sed dominium ad fruendum pertinet formaliter ad voluntatem : ergo etiam comprehensio. Non igitur esse potest actus intellectus.

22. Secunda pars ejusdem assertionis est etiam D. Thom. in prædicta solut. ad 3 ubi ait : *quod comprehensio non est aliqua operatio præter visionem* ; si autem esset operatio voluntatis, esset alia operatio a visione, ut est per se notum. Ralone quoque probatur : quia in paria erga Deum non invenitur nisi duplex actus voluntatis, scilicet amor, et delectatio : sed nullus ex his est comprehensio :

ergo,

ergo, etc. Minor quoad amorem est perspicua : quia amor secundum hr abstrahit a præsentialitate objecti ; comprehensio vero essentialiter esi. boni præsents. Quoad delectationem etiam liquid : nam hic supponit comprehensionem ; consurgit enim delectatio in voluntate, eo quod jam tonet, quod antea inquirebat : et ideo prius natura comprehensio iniidligiliir, quam delectatio consurgat. Major autem probatur, quoniam in Deo respectu voluntatis beaii non datur nisi duplex ratio terminativa, nempe ratio boni abstrahentis a præsencia, vel absentia; et ratio boni præsents, seu posses-i : prima ex his correspondet! amori ; p.t secunda delectationi : ergo non est alius actus in voluntate beati erga Deum.

Confirmatur : voluntas per suum actum non tenet rem amatam ; sed potius ab ea tenetur, et possidetur, juxta dicta disp. præced. n. 59 : ergo nec per talem actum comprehendit.

Confirmatur secundo : nam comprehensio sumpta pro actu non potest esse aliud nisi apprehensio, et assecutio objecti : sed apprehensio non est actus voluntatis : sicut nec voluntas est potentia apprehensiva : ergo vel comprehensio non pertinet ad voluntatem, sed ad intellectum; cujus oppositum nuper vidimus : vel non pertinet per modum actus : quærenda est igitur aliqua alia forma, quæ sit in voluntate, respiciatque Deum, ut præsentem, quæ neque sit habitus proprie dictus, neque actus : et illa erit comprehensio.

§ II.

Angelici Doctloris sententia enucleatur.

23. Dicendum est tertio, dotem comprehensionis formaliter consistere in quadam habitudine, sive relatione voluntatis ad Deum, ut præsentem per visionem, connotando remotionem omnium, quæ prædictum præsentiam possunt impedire. Hæc proculdubio est mens Ang. Doct. in præsentii; tum in corpore, articuli, ut ex ralone ejus, quam statim expendemus, constabit. Tum etiam in solutione ad 3, ubi cum dixisset comprehensionem non addere ad visionem novam operationem, subjungit : *Sed est quædam habitudo ad finem jam habitum. Unde diam ipsa visio, vel res visa, quæ prwsentialiter adest, objectum comprehensionis est.* Quod vero per

abnant. Curs, theolog., tom. V.

modum counotati importet remotionem eorum, quæ diximus, docet quæstiunc. citata ad 3 : nam cum præmisisset, quod compræliaio uon importat alium habitum a visione, et fruitione, subdit ; *Sed importat remotionem impedimentorum, ex quibus efficiebatur, ut non posset mens Deo prwsentialiter conjungi.* Non enim intendit S. Doctor, comprehensionem pro formali, et in recto in tali remotione consistere, siquidem in præsentii ait, quod est habitudo, etc. Sed quod prædicta remotio est connotation essentialis, ut comprehensio existât. Unde hanc sententiam tuentur Gajetanus, et Conradus in Csjetan. comment, super hunc art., Montes, disp. fi q. 6 n. 100, Lorea disp. 21, Vasq. Lorea, disp. 17 cap. 2, et alii. Ut autem ratione probetur, duo explicanda sunt. Primo an detur prædicta habitudo, quam diximus significari nomine *comprehensionis* ; secundo an conveniat illi diffinitio, et ratio dotis.

Pro cujus intelligentia animadvertendum est ex doctrina D. Thomæ in hoc art. et infra q. 28 art. L, voluntatem dupliciter ordinari ad suum objectum præsertira ad finem ultimum, videlicet et per ordinationem affectivam, quæ fit immediate per ipsos actus, et affectus voluntatis : et per ordinationem realem, quæ fit per relationem, etiam nullo actu in ea existente. Sicut enim cæteræ potentiæ respiciunt propria objecta non solum mediis actibus, quos erga illa exercent, sed etiam media relatione, sive rationis, sive reali, per quam adhuc cum non operantur, ad ea referuntur : ita dicendum est de voluntate. Gæterum sicut voluntas non eodem actu fertur ad finem absentem ; et præsentem : sic nec eadem relatione. Sed ad absentem importat relationem quasi distantia, quæ causât spem, et motum, ad præsentem vero relationem indistantia et præsentia, quæ causât quietem, et delectationem. Nec distantia hæc, et iudistantia accipienda est secundum locum : quia uec voluntas, nec finis loco metiuntur : sed dicitur voluntas distare a fine, quando hic est extra ejus faullateni, et quasi clongatus ab ejus dominio, sicut indistans dicitur quando sub ejus dominio, et facultate existit, ut possit illo frui. Et quia *tenero rem*, est sub potestate illam habere, non immerito relatio ista indistantia? voluntatis a fine dicitur *lenlio*; quia per eam voluntas linem præsentem. et

possessum intellectum , tanquam suum ad fruendum tenet. Sicut etiam merito dicta est *comprehensio* ; nam cum aliquis ad id, quod antea insequabatur, pervenit, comprehendisse. seu prendisse dicitur juxta illud Æneid. 6 :

Adhuc charas famulantes prendimus oras.

Alu
animid-
venio.

2 i. Secundo nota, quod cum voluntas per proprium actum non apprehendat res, nec trahat ad se : sed magis ad illas feratur juxta dicta disputatione præcedenti num. 59, opus est alio modo. ut in eam comprehendat, seu teneat, quod per actum alterius potentiae, quæ habeat se voluti manus ipsius voluntatis, talis linis apprehendatur, et ad voluntatem trahatur, eidemque praesentetur, ac sub ejus facultate constituatur. Nec aliter in voluntate dabitur relatio intentionis. sive comprehensionis, nisi praesupposita hujusmodi apprehensione per prædictum actum. Et ideo talis actus est necessaria conditio, et quasi fundamentum, vel terminus prædictae relationis. Sicut autem linis sensibilis, verbi gratia, pecunia, trahitur sensibili apprehensione, puta manus : ita linis intelligibilis, qui est Deus, trahi debet apprehensione intellectus, quæ est visio beata : unde posita ex parte intellectus hujusmodi visione, statim dimanat in voluntate habitudo illa ad Deum visum, et praesentem, per quam sub sua facultate, et quasi dominio eum tenet : non ad usum, sicut habentur creatura , sed ad fruitionem. Ex quo etiam magis constat, quare hæc habitudo voluntatis dicatur *comprehensio*, et non *apprehensio*: nam apprehendere sonat proprium actum potentiae apprehensivæ. et ita non potest esse aliquid voluntatis : comprehendere vero dicit quasi *cum alio prendere*, sive per suum, sive per illius actum : et ita sufficit, quod voluntas ratione illius habitudinis comitetur intellectum apprehendentem finem, ut dicatur *comprehendere*, et ipsa habitudo sit *comprehensio*. Adde, quod relationes sicut specificantur a fundamento, et a termino, sic ab eis sæpe nominantur : et ideo non incongrue relatio, quæ pro fundamento, vel termino apprehensionem requirit, dicta est *comprehensio*.

Ullima
observatio.

Tertio nota, non sufficere quamlibet apprehensionem finis, etiam secundum suum esse reale. ut voluntas dicatur comprehendisse : sed debet esse firma, et stabilis

ac proinde debet in Verre sucum minutio- nem omnium impedimentorum, quæ u- stare possunt ejus perpetuitati : hoc enim sonat *comprehendisse*, pervenisse ad linem totius cursus, et motus, a quo proinde non sit amplius separari : et ita postulat intentionem omnino securam, sine motu, et periculo amittendi, quod possidetur. Undo quia Paulus in raptu non habuit hanc securitatem permanenti illius visionis, non tenuit eum hoc intentionis genero; quamvis eum viderit, et apprehenderit : et ideo non fuit comprehensor, sed mansit viator. Ex his habetur jam primum, quod explicare proposuimus : nempe dari in voluntate illam habitudinem significatam nomine *comprehensionis*, determinatamque ad Deum praesentem per visionem, quæ nec sit actus, nec habitus proprie, dicitur.

•25. Sed probemus ex duplici alio capite existentiam prædictae relationis. Primo, quia sicut priusquam intelligamus voluntatem ferri ad finem actu elicitu, intelligimus respicere illum aliquo genere relationis : ita pro diversitate actuum, quibus ad finem fertur, debemus intelligere distinctas species relationum, ex quibus diversitas illa actuum originetur. Atque adeo sicut pro actu spei intelligimus in voluntate relationem distantem, quia talis actus est de bono absenti : ita pro actu perfectae fruitionis, quæ essentialiter est de bono praesenti. debet præintelligi in eadem voluntate relatio indistantiae. Non enim satis percipitur quomodo voluntas mutetur ab illo priori actu ad hunc posteriorem, et de sperante bonum futurum, reddatur fruens praesente, nisi prius natura dispositio ejus, et habitudo ad finem varietur, ipsaque relatio distantiae in indistantiam quasi convertatur : quod si eadem dispositio ex parte voluntatis remaneat, et eadem habitudo ad finem ; non erit ratio, propter quam spes in fruitionem mutetur. Reducenda igitur est talis mutatio ad mutationem habitudinis, quæ actus elicitos antecedit : ita ut sit revera utraque ista causalis : *quia voluntas respicit finem habitudine distantias, elicit actum spei circa illum : et quia dicit ad ipsum habitudinem indistantiam, elicit actum fruitionis.*

2G. Dices, sufficere ad variationem actuum voluntatis , quod apprehensio, et propositio intellectus varietur, ita ut modo apprehendatur finis tanquam absens; postmodum ut praesens : nam ad illam primam apprehensionem sequitur actus
•ipei,

Efs-

I«W»· spei, et ad hanc secundam actus fruitionis. Contra : nam vel per variationem apprehensim variatur etiam dispositio, et habitudo voluntatis; ve! non? Si primum : eu ipso datur in illa distincta habitudo ad linem apprehensum : qmo non erit alia, quam relatio indistincta. Si secundum, cum tota illa variatio sit extra voluntatem, ac proinde nec mutet ejus statum, nec ejus dispositionem, non sufficit, ut in actus ita diversos, et oppositos prorumpat : quandoquidem quidquid est in ipsis actibus, et ipsa eorum differentia, et variatio debet in voluntate præexistere.

Ad hæc : in illo priori, in qua intelligimus linem præsentari voluntati, et nondum intelligimus voluntatem exercere actum fruitionis ; debet concipi in illa aliqua habitudo ad linem sic præsentem, per quam voluntas intelligatur unita cum line in actu primo proximo ad causandam fruitionem : alias pro illo *tunc* disparate, se haberent : nec finis conciperetur, ut determinans voluntatem ad hunc actum, potius quam ad oppositum : sed talis habitudo non est relatio distantiae, ut est per se notum ; imo excludit hanc relationem : ergo debet esse indistantiæ, et presentia, quam investigamus. — Adde secundo, quod non stat, finem esse præsentem voluntati, et hanc ex parte sua non se habere ad illum, ut præsentem : ergo variata ex parte intellectus apprehensione finis futuri, vel præsentis, debet ex parte voluntatis mutari habitudo ad ipsum finem.

Tritu ta. 27. Denique explicari, et probari potest existentia prædictæ relationis. Quia posita visione beatifica ex parte intellectus, veram est de voluntate, quod habet Deum præsentem, et quod tenet illud sub sua facultate ad fruendum : sed non ratione alicujus actus : ergo ratione prædictæ habitudinis. Major, et consequentia constant ; minor vero probatur, tum quia voluntas per suum actum non tenet Deum, sed magis ab eo tenetur, ut sæpe diximus. Tum etiam, quia prius natura est voluntatem habere Deum præsentem, quam exercere actum circa illum : imo etiam si nullum eliceret actum, permanente visione beatifica verum esset, quod habet Deum sub sua facultate ad fruendum : ergo hujusmodi habere non est formaliter per actum.

Dices, vel voluntatem habere Deum ipso actu visionis, quo apprehenditur ab

intellectu : nam sicut voluntas, in quo est appetitus totius suppositi, sperat tam sibi, quam intellectui ; sic intellectus, qui est apprehensio intus, apprehendit, et habet Deum tam sibi, quam voluntati. Hoc tamem facile rejicitur : Tum, quia, prout, ut voluntas dicatur habere Deum per visionem, debet esse in ea aliqua habitudo ad talem actum, per quam ipse voluntati approprietur, et voluntas objecto illius quasi dominetur, non ad usum, sed ad fruitionem : seclusa enim tali habitudine, non est cur prædictus actus tribuat voluntati denominationem *Deum habentis* ; sicut eam non tribuit potentiis vegetativis, aut sensitivis defectu prædictæ habitudinis. Tum etiam, quia quod intellectus apprehendat, et habeat Deum sibi, et voluntati, non sufficit, ut ipsa voluntas denominetur formaliter *habens illum* : sicut quod intellectus tam sibi, quam voluntati Deum videat, non est satis, ut voluntas dicatur *videns* : ergo quærenda est alia forma, quæ non sit visio, et sit *habitus*, existatque in voluntate, et non in intellectu, a qua immediate proveniat dicta denominatio.

Confirmatur quia intellectus non denominatur *amans*, nec *fruens* per actus voluntatis : imo quia nullam habet in se formam, quæ sit amor, vel fruitio, non suscipit prædictas denominationes : ergo nec voluntas denominabitur *habens*, vel *tenens Deum* per actum intellectus, qui nihil ponit in voluntate. Quærenda igitur est in ipsa voluntate propria forma illius denominationis : quæ cum antecedit omnem ejus actum, non potest esse alia nisi habitudo, et relatio, quam diximus.

28. Sed inquires : an hæc relatio sit tantum rationis, vel realis. Et si realis, an *secundum esse*, vel solum *secundum dici*? Respondetur quoad primum non posse esse dumtaxat relationem rationis : quia denominatio illa *tenentis*, et *habentis Deum*, quam tribuit voluntati, vere est realis : datur enim a parte rei nullo intellectui considerante, atque adeo provenire debet a forma reali. Adde quod ens rationis, cum re ipsa sit nihil, non potest esse *deus* animæ beatorum, quæ magnam ei allert perfectionem, et ornatum. Adde secundo, ea, quæ hactenus diximus suadere aliquod genus habitudinis realis, et non tantum rationis, ut intuitu constabit.

Non nihil difficultatis habet, quod secundo requiritur, scilicet an prædicta relatio

N
■'1
i
'XH
J
1
?
1
!
1
1
H
H
T

In(erro-
gatu-»
solvitur.
Ej

DE BEATITUDINE.

sil *secundum esse*, vel *secundum dici*? El
utramque est satis probabile. Imo et vi-
detur dicendum dari utramque relationem :
nam ex una parte adsunt omnia requisita
ad relationem *secundum esse*, mensurabi-
tis ad mensuram : siquidem datur funda-
mentum reale, quod est saltem ipsa vo-
luntas. et terminus realis, qui est Deus
apprehensus per visionem : et distinctio
realis inter utrumque : quid ergo deest ad
relationem realem *secundum esse*? Ex alia
vero fundamentum relationis *secundum
esse*, est aliqua relatio *secundum dici* * et
antequam intelligatur relatio *secundum esse*
concipimus quamdam habitudinem trans-
cendentalem voluntatis ad Deum : sicut
in quolibet mensurabili datur similis de-
pendentia, et habitudo ad suam mensu-
ram, priusquam relatio prædicamentalis
resultet. Quod si utraque relatio conce-
denda est, superest levis difficultas, quæ
nam ex illis veniat hic nomine *compre-
hensionis*, quæ dotem constituit? In quo
quia parvi momenti res est, et sive hoc,
sive illud dicatur ad intentum hujus dubii
parum refert, nolumus pro nunc iudicium
ad unum restringere; sed utramque par-
tem probabilem censemus.

Alta
interro-
plio.

Expli-
catur
secun-
dum
flood
tūipro-
positum.

29. Veniamus ad secundum, quod ex-
plicare proposuimus : nempe, quod præ-
dictæ habitudini convenient conditiones
dotis : quod facile potest ostendi. Etenim
talis habitudo vere est animæ ornatus, et
magna ejus perfectio : sicut magna per-
fectio voluntatis est habere Deum sibi
præsentem, et sub sua facultate ad fru-
endum. Respicit insuper Deum immediate,
ut præsentem per visionem : nam ejus
terminus (ut ait D. Thomas, est ipsa visio
Dei sive Deus ut visus. Est etiam in suo
genere vitee sufficiens : quia ex illa con-
surgit delectatio, qua vita sponsæ cœlestis,
et matrimonium spirituale cum Christo
jucunde et placide transigitur. Et tan-
dem est propriissima perfectio status bea-
tifici, et ideo nulli in via confertur : quæ
est altera dotis conditio : habet ergo quid-
quid est de ratione dotis.

Ratio
pro
asser-
tione.

Ex quibus sequens conficitur ratio pro
assertione. Habitudo voluntatis ad Deum,
ut præsentem per visionem connotando
remotionem impedimentorum, quæ pos-
sent obstare perpetuitati visionis, habet
quidquid requiritur ad rationem dotis
animæ beatæ : sed non est dos visionis,
nec dos fruitionis, ut ex se liquet ; ergo
debet esse dos comprehensionis.

Confirmatur a sufficienti enumeratione: cwl». etenim dos ista, nec est habitus proprie dictus, ut iu prima assertione vidimus : nec actus secundus sive intellectus, sive voluntatis, ul probavimus in secunda : ergo suum potest esse relatio, sive habi- tudo aliqua ex illis; quilibet enim per- fectio. quæ anime rationali sive in so, sive in suis potentiis superaddi potest ad hoc triplex genus necessario reducitur : sed prædicta habitudo non est in intel- lectu, siquidem debet correspondent spei, (jute est in voluntate ; ergo debet esse habitudo ejusdem voluntatis, quam hactenus explicuimus.

Confirmatur secundo ; nam comprehen- sio prout est dos, solum significat domi- nium, quod voluntas exercet erga Deum ad fruendum, quod dicitur *tenere ipsum*; se.l dominium nihil aliud est nisi relatio, et habitudo potentiæ ad illud, cui domina- tur ; ergo in hujusmodi habitudine sita est comprehensio.

Alii
twiir-
lul.

§ III.

*Duplex objectio contra præcedentem doctri-
nam.*

30. Sed objicies primo, quod ista relatio l obj-
supponit beatitudinem, et causatur ex llo,
illa ; siquidem causatur ex visione beati-
fica, quæ est essentialiter beatitudo : sed
dotes non supponunt beatitudinem ; imo
supponuntur, et ordinantur ad illam, tan-
quam ejus principia, vel dispositiones :
ergo prædicta habitudo non est dos.

Respondetur distinguendo majorem : Dilsimr.
*supponit beatitudinem quantum ad essen-
tiam*, transeat : *supponit adaequate quantum
ad perfectionem, qua redditur jucunda, el
delectans*, neganda est. Et eodem propor-
tionali modo distinguenda est minor : et
neganda est consequentia. Sufficit enim ad
rationem dotis, quod antecedit, vel ipsam
essentiam beatitudinis, sicut antecedit dos
visionis : vel ejus perfectionem, et delec-
tationem, sicut antecedunt dos fruitionis,
et prædicta habitudo, quæ est do& com-
prehensionis. Nam sicut in matrimonio
carnali non solum dicitur *dos*, quia dis-
ponit ad matrimonii substantiam, sed
etiam, quia ordinatur ad ejus jucundita-
te^ seu ad matrimonium jucunde susti-
nendam ; ita in spirituali satis est ad
rationem dotis, quod ordinetur ad fruitio-
nem divinam, per quam tale matrimonium
efficitur

ufficîltir delectans, et cuin gaudio, ac vo-
Inptate sustinetur.

i »y«
liu' 31. Secun lo objicio», quia sive prædicta
relatio sil pnedicamentali», sivo transcen-
Jentalis, repugnat ci ratio dotis : ergo,
etc. Antecedens quoad priorem partem
probatur ; nam dotes anima; afferunt ei
magnam perfectionem, et sunt aliquid per
se intentum : relatio autem prmdicamen-
talis neque dicit perfectionem, neque est
perse intenta : non enim ad relationem
est per se motus ; ergo, etc. Quoad poste-
riorem otium suadetur : quia habitudo
transcendentalis voluntatis ad Deum, in
qua pnedicamentalis fundatur, non est
aliquid distinctum ab enlilate voluntatis,
sed est ipsa voluntas connotans Deum
sibi præsentem per visionem : atqui vo-
luntas secundum se non est dos ; imo est
dotata : ergo nec talis habitudo.

E,*r' Respondetur negando antecedens pro
utraque parte : probatio vero pro prima,
quamvis probabiliter eam suadeat (quam
probabilitatem numero vigesimo octavo
concessimus) non tamen omnino convin-
cit : quia licet relatio pnedicamentalis qua-
tenus præcise dicit *ad*, non exprimat per-
fectionem : eam tamen includit : et hoc
sufficit, ut possit esse per se volita, tan-
quam valde perfectus animæ ornatus.
Quod autem dicitur *ad relationem non dari
per se motionem* intelligitur de motu physico,
seu in ordine exeutionis ; quia non iit
per propriam actionem ad eam immediate
terminatam. Cæterum ordine intentionis
potest per se terminare actum voluntatis ;
quia voluntas potest appetere per se quid-
quid habet per se perfectionem : sive per se
fiat : sive ex alio resultet. Sed quia oppo-
situm quoque dicendi modum, ut non
minus probabilem sustinuimus numero
citato, respondendum etiam est ad proba-
tionem pro secunda parte ejusdem antece-
dentis, habitudinem transcendentalem vo-
luntatis ad Deum, ut præsentem (supposito
quod in illa dos comprehensionis consti-
tuatur) non esse entitatem voluntatis
nude sumptam etiam connotando visio-
nem : sed allectionem quamdam modalem.
quod in ipsa voluntate, el in ejus potentia
obe.lienliali, ubi erat spes, ex visione tan-
quam ex termino, et radice resultat. Ad
eum proportionalem modum, quo ex adja-
centia loci resultat in locato quidam
modus intrinsecus, qui est habitudo trans-
condentalis ad ipsum locum, et fundamen-
tum relationis pnedicamentalis distantiae,

et indistantiæ. Ita ergo proportionem servata
in nostro casu sequendo illam viarn de ha-
bitudine transcendental! pro constituenda
dote comprehensionis philosophandum est.
Diximus *sequendo illam viam de habitudine
transcendental*», etc. quia juxta aliam non
videtur concedenda prædicta modalis allec-
tio. Si namque conce latur, aptior procul-
dubio est ad constituendam dotem, quam
relatio pnedicamentalis : ad quam non
recurreremus, si de prædicta affectione
constaret certo. Sicut quia in intellectu
datur habitus ab eo dictinctus correspon-
dons fidei, qui potest constituere dotem
visionis, non recurrimus pro tali dote
ad aliquam relationem prædicamentalem ;
nec curamus an detur, vel non detur ;
quia quadibet qualitas aptior est ad cons-
tituendam dotem quam prædicta relatio :
et ubi illa datur, hæc non ponit in nu-
mero, sed reducitur ad ipsam.

32. Unde non refert, si urgeas, quod si Rqtëct.
concedimus probabiliter utrique ex illis re-
lationibus conditiones requisitas ad essen-
tiam dotis, eadem probabilitate erit verum
utramque esse dotem, ac proinde numerum
dotium esse quaternarium, nempe visio-
nem, fruitionem, et duas comprehensio-
nes : una, quæ est relatio transcendentalis,
el alia pnedicamentalis : contra commu-
nem Theologorum consensum, qui solum
assignant tres animæ dotes. Respondetur Enerva
enim negando consequentiam : nam peccat lur-
fallacia compositionis, et divisionis. Cum
enim concedimus probabiliter utrique re-
lationi conditiones dotis, non inlelligitur
copulative ; quasi utraque simul id habeat :
sed disjunctiv'e, una scilicet, vel altera, non
determinando omnino quænara sit : sed
supponendo, ut certum non posse esse
nisi unam ; sustinemus probabiliter banc
esse dumtaxat habitudinem transcenden-
talem, et non prædicamentalem ; et ea-
dem probabilitate concedimus oppositum,
nempe, quod sit relatio pnedicamentalis,
et non transcendentalis. Ex quo inferre
non licet : ergo utraque simul : ergo do-
tes sunt quatuor, etc. Sicut ex eo, quod
sit probabile in divinis esse tres subsisten-
tias relativas in abstracto, et sit probabile
non esse tales subsistentias, non infertur,
ut probabile quo i sint, et non sint : quia
propositiones istæ sunt contraria?, vel
contradictoriæ, et evidens est duas con-
tradictorias, vel contrarias non posse esse
simul veras. Et eadem fallacia contingere
potest quoties ex duabus opinionibus se-

eundum se, et divisim probabilibus infertur conclusio copulans utramque, nec tunc teneretur qui probabiliter majorem et minorem concederet, consequens adhuc, ut probabile admittere. Sicut quamvis sit probabile circumstantias, quæ non mutant speciem, non esse necessario confitendas, et sit probabile incestum eum matre non mutare speciem incestus, non est necessarium concedere adhuc, ut probabile hujusmodi circumstantiam prout cum matre non esse necessario confitendam, ut latius alibi explicabitur. Adde, etiamsi copulative utraque relatio ponatur dos, omnino dicendas esse quatuor; sed quia quantum ad hoc prædictæ relationes non ponunt numero; sed una reducitur ad aliam; vel quia eam complet: vel quia habet esse in ordine ad illam. Sicut quamvis dominium possit supponere et pro relatione, et pro potentia, in qua fundatur, non omnino per hoc distinguimus absolute multiplex dominium: quia nec potentia *dominium* dicitur, nisi ut fundat relationem: nec relatio, nisi quia complet, et ordinat potentiam.

§ IV.

Deferuntur varii modi dicendi pro opposita sententia, et occurritur ejus argumentis.

33. Pro opposita sententia varii sunt dicendi. ^{jjCPn(jj⁴} Primus assignat pro dolo comprehensionis quemdam habitum, quem vocat *securitatis* distinctum a charitate, et lumine gloriæ, existentem in voluntate, per quem redditur securus do perpetuitate sine beatitudinis. Hunc dicendi modum tenuit Ricardus in quartum distinctione quadragesima nona, articulo tertio, questione septima. Secundus assignat actum elicitedum a voluntate: dissident vero ejus sectatores circa speciem. Nam divus Bonaventura distinctione cit. prima parte distinctionis questione quinta vult esse actum securitatis, per quem voluntas attingit Deum in patria sub ratione ardui sub qua attingitur in via per spem. Ægidius vero modernus libro undecimo, questione decima quarta articulo secundo, dicit esse ipsum actum dilectionis elicitedum a charitate patriæ. Sed Magister Araujo. Araujo in præsentis dubio quinto censet esse eundem actum roaliter cum fruitione, cuni habitudine Deum tenentis per visionem. Tertius dicendi modus constituit

dotem comprehensionis in actu intellectus, qui est clara Dei visio: non qua ratione est visio, et correspondit fidei, sed in quantum est possessio, et assecutio, quo pacto eorrespondet spei: ita Scotus in §^{mu}. quarta distinctione citata questione quarta, articulo tertio, Medina in præsentis dubio secundo, Gregorius Martinez dubio primo, Salas disputatione octava, sectione secunda, et alii. Pro primo ex his molis dicendi non militat alicujus momenti argumentum, suppositis illis, quæ numero decimo nono diximus. Secundus quatenus convenit eum tertio habet pro se eadem argumenta quæ statim proponemus), quatenus autem ab eo dillert, negatque lalem actum esso intellectus, suaderi potest ex dictis a numero vigesimo; ubi probavimus dotem comprehensionis perlinere ad voluntatem. Sed prædicta argumenta convincunt primam partem nostræ secundæ assertionis: nihil vero probant contra secundam partem, neque contra tertiam assertionem. Solum ergo proponemus, et diluemus argumenta, quæ videntur probare tertium modum dicendi, qui ex tribus enumeratis probabilior est, et plausibilior.

34. Probatur primo ex D. Thoma in præsentis ad tertium, ubi ait, quod *Comprehensio non est aliqua operatio præter visionem*; ergo est operatio, quæ est ipsa visio: nam exceptio illa *præter visionem* affirmat in contrarium; unde illa propositio æquivalet his duabus, et debet per eas exponi: *Comprehensio est illa operatio, quæ est visio: et non est illa operatio, quæ distinguitur a visione.*

Respondetur negando consequentiam: nam in prædicta propositione D. Thomas non explicat quid est comprehensio; sed solum quid non est: et ait, quod non est tertia operatio a visione, et fruitione distincta. Quid autem re ipsa sit statim explicuit, subjungens: *Sed est quædam habitudo ad finem jam habitum.* Unde prædicta propositio accipienda est solum in vi negationis: nec claudit virtualiter affirmativam, per quam ab adversariis exponitur. Addidit vero Angelicus Doctor exceptivam illam *præter visionem*; quia cum comprehensio ex parte termini importet operationem, posset esse dubitatio, an saltem ex hac parte ponenda esset pro comprehensio tertia operatio a visione, et fruitione distincta; et hanc dubitationem abstulit per prædictam exclusivam: ac si diceret, comprehensio

prehensio ex ea parte, qua potest dici operatio, nempe ex parte termini, non est alia operatio ab ipsa visione : quatenus vero a visione distinguitur, videlicet secundum id, quod importat in recto, non est operatio, eodem quidam habitudo ad finem jam habitum. Congruitque hæc expositio contextui : nam argumentum, cui occurrit, contendebat excludere a beatitudine comprehensionem : ex eo, quod ibi non sunt, nisi duæ operationes omnino propriæ illius status, scilicet visio, et delectatio, seu fruitio ; sicut ex parte objecti tantum est duplex ratio terminativa, nempe *verum*, et *bonum in possessum* : si autem addatur comprehensio, videtur addi tertia operatio. Huic argumento occurrit divus Thomas, non addi tertiam operationem : quia comprehensio quantum ad suam rationem formalem, secundum quam est aliud a visione, et fructione, tantum est *quædam habitudo*, etc. In quantum vero ex parte termini affertur secum operationem, talis operatio non est alia præter visionem, quia ipsa visio, vel res visa est comprehensionis terminus, et ita ex neutro capite augetur numerus operationum.

Ar- 35. Probatur secundo : quia comprehensio ex vi nominis significat operationem, sicut apprehensio, assecutio, et alia hujusmodi : ergo non consistit in relatione, vel habitu. Confirmatur : nam comprehensionem idem est ac possidere : sed possessio est formaliter actus intellectus, ergo, etc. — Confirmatur secundo : illud est comprehensio, a quo beati *comprehensores* denominantur : sed denominantur sic a visione : ergo, etc.

Eena- Respondetur, quod quamvis comprehensio ex vi nominis videatur sonare operationem, et multoties pro illa sumatur : potest etiam significare relationem : sicut *dominari*, et *dominium*, sonant actionem, et tamen significat relationem : et creatio quamvis exprimat actionem, promiscue accipitur pro actione creativa, et pro relatione, quæ ex tali actione resultat. Quia, ut numero vigesimo quarto tetigimus, relationes, quæ fundantur in actionibus, vel ad eas terminantur, accipiunt frequenter illarum nomina. Ita ergo comprehensio promiscue significat actionem, et relationem, et primo modo pertinet ad intellectum, et non est *dos*, secundo vero est *dos*, et spectat ad voluntatem.

Wpfj- Ad primam confirmationem dicendum ita? est, *possidere*, et *possessionem* posse etiam

sumi et pro actu, quo res possessa, scilicet Deus, apprehenditur a beato : et pro habitudine voluntatis ad Deum sic apprehensum : et primo modo non est *dos*, sed ipsa beatitudo, et matrimonium spirituale. Secundo modo distinguitur a beatitudine, et sic habet rationem *dotis*. Et idem est de nominibus *assecutionis*, *adeptionis*, *consecutionis*, aliisque hujusmodi. Et propterea circa eorum usum animadvertendum est cui applicentur : quia si applicentur actui, pertinent ad intellectum, et non sunt nomina *dotis* : si vero applicentur, ut applicari possunt habitudini, quam diximus, spectant ad voluntatem, et significant ejus dotem, quæ est comprehensio.

Ad secundam, concessa majori, negatur minor : nam denominatio comprehensoris non est immediate a visione, sed a relatione, quam diximus. Et ideo Paulus in raptu habuit visionem, et non est denominatus *comprehensor* : quia caruit prædicta habitudine permanente, et segura.

DUBIUM IV.

Utrum dotes in omnibus beatis reperiuntur ?

Hoc dubium movetur propter animam Christi Domini, et Angelos : de aliis namque beatis certum est omnes habere dotes, quas diximus. Et quia difficultas levis est, paucis expeditur.

I UNICUS.

Duabus assertionibus difficultas absolvitur.

36. Dicendum est primo, animam Christi Domini proprie loquendo, non habere dotes ; quamvis habeat excellentissime perfectiones illas, quæ in cæteris animabus *dotes* dicuntur. Hanc assertionem docent satis communiter Theologi præcipue Angelicus Doctor distinctione citata, quæstione quarta, articulo tertio, et probatur ratione inde desumpta. Dotes dicuntur in ordine ad matrimonium, et dantur quoad proprietatem sponsæ, non vero sponso : sed Christus non est sponsa, sed sponsus omnium animarum : ergo ipsi non convenit habere dotes. Major, et consequentia constant. Minor vero probatur animadvertendo, denominationem sponsæ, sicut dotes respicere unionem matrimonialem, et ideo si Christo conveniret, esset

Prima assertio.

D.Thom.

in ordine ad hujusmodi unionem. Potest autem in Christo considerari duplex unio : alia per quam in quantum Deus unitur Patri per amorem : alia per quam humana natura conjungitur divina per unionem hypostaticam. Et quod «per neutram unionem Christo conveniat prailicta denominatio, sicut nec ratio dotis probat sequenti

D Tlmm. discursu divus Thomas : *In illa enim conjunctione .inquit) qua Christus unitur Putri par consensum amoris, diam in quantum est Deus non dicitur esse aliquod matrimonium, quia non est ibi aliqua sub-jectio, quam oportet esse sponsæ ad sponsum. Similiter etiam neque in conjunctione humanos naluræ ad divinam, quæ est in unitate personæ, vel etiam per conformitalem voluntatis potest esse? propria ratio dolis propter tria. Primo, quia exigitur conformitas naluræ inter sponsum, et sponsam in illo matrimonio, in quo dantur doles : et hoc deficit in conjunctione humanæ naluræ ad divinam. Secundo, quia exigitur ibi distinctio personarum : humana autem natura non est personaliter distincta a verbo. Tercio, quia dos datur quando sponsa introducit in domum sponsi, et sic videtur ad sponsam perlinere, quæ de non conjuncta fiat conjuncta : humana autem natura, quæ est assumpta in unitate personæ a verbo nunquam fuit quin esset perfecte conjuncta.*

Objet- 37. Sed <lices : Sancti in "loria conformabuntur Christo, tam secundum animam, quam secundum corpus : ergo vel in illis non sunt ponendæ doles, vel debent poni in Christo. — Respondet Angelicus Doctor, quod conformatio illa est inlelligenda secundum id, quod est dos, et non secundum rationem dolis, quæ sil in Christo : non enim oportet, quod illud, in quo Christo conformamur, sit eodem modo in nobis, et in Christo. Non itaque Christo negantur dotes, quia non sint in illo excellentissime omnes perfectiones, quæ in aliis beatis; sed quia quæ in aliis habent rationem dotis; in Christo propter rationes a D. Thoma traditas prædictam denominationem non sortiuntur. Prædictæ enim perfectiones non appellantur doles præcise secundum se, sed ut important respectum ad sponsam, et matrimonium; et ideo deliciente hujusmodi respectu, etiam si nulla perfectio deficiat, amittunt denominationem dotis. Sicut in humanis illudmet, quod collatum sponsæ in ordine ad matrimonium, dicitur dos; collatum sponso, vel ablato prædicto respectu, rationem dotis amittit.

biiohur. Alltel. Duet.

Objicies secundo, quod Christus non solum dicitur sponsus, sed etiam sponsa : ut patet Isai. e Gl : *quasi sponsum decoratum corona, et quasi sponsam ornatam monilibus suis* : cum ergo sponsa? debeantur «lutes, videtur quod debeant poni in Christo. — Respondet Angelicus Doctor ubi supra o.Tw. ad tertium : *Dicendum, quod hoc, quod ali quando dicitur Christus sponsa, non est quia ipse vere sil sponsa, sed in quantum assumit personam sponsæ suæ, scilicet Ecclesia, quæ est ei spiritualiter conjuncta : unde nihil prohibet quin per illum modum loquendi posset dici habere doles : nec quod ipse habeat, sed quia Ecclesia habet.*

38. Dicendum est secundo, in Angelis 2nui beatis reperiri aliquo modo dutes; non tamen ita proprie, sicut in hominibus. Hanc conclusionem ponit etiam divus Thomas D.Ttoa. loco citato, articulo quarto, pro cujus probatione sufficiant verba ipsius sancti Doctors, quæ sic habent : *Dicendum, quod ea, quæ ad dotes animæ pertinent, non est dubium Angelis, sicut et hominibus convenire; sed secundum rationem dotis non ita eis, sicut hominibus conveniunt; eo quod non ita proprie convenit Angelis ratio sponsæ, sicut hominibus; exigitur enim inter sponsum, et sponsum naluræ conformitas, ut sint ejusdem speciei; hoc modo autem homines cum Christo conveniunt in quantum naturam humanam assumpsit, per quam assumptionem factus est conformis in natura speciei humanæ omnibus hominibus; Angelis autem non esi conformis secundum unitatem speciei, neque secundum naturam divinam, neque secundum humanam naturam, et ideo ratio dolis non ita proprie convenit Angelis sicut hominibus; tamen in his quæ metaphorice dicuntur, cum non requiratur similitudo quantum ad omnia, non potest ex aliqua similitudine concludi, quod metaphorice aliquid de alio non prædicetur, et sic er ratione inducta non potest simpliciter haberi, quod Angelis doles non convenient, sed solum, quod non ita proprie, sicut hominibus ratione dissimilitudinis prædicetur.*

DISPUTATIO III.

De Sanctorum aureolis.

Præter essentiam, et proprietates beatitudinis omnibus beatis communes, quæ complent eorum præmium essenziale (de quibas

quibus usque nunc egimus), dantur allquæ particulares perfectiones, βoα prærogativæ, qua ut singularia quædam praemia ob singulariam virtutum egregios actus aliquibus boatis conferuntur, ut martyribus, virginibus, etc. perlinentque ad eorum bealitudinem accidentalem : ot hujusmodi sunt, quas Theologi appellant *aureolas*. Pro quibus, ut qute ad beatitudinem animæ, tam essentialem, quam accidentalem spectant, complete tradamus, praesentem disputationem placuit instituere.

DUBIUM I.

Quid, el quoluplex sil aureola.

Etymologia, et diffinitio *quid nominis* sæpe juvat ad intelligentiam diffinitionis *quid rei*; et ideo circa aureolas utramque diffinitionem pro loco aperiemus.

§ I-

Nomen, et diffinitio aureolæ explicantur.

I. Communis usus Theologorum obii-
• nuit beatitudinem essentialem, quæ est es-
sentialia præmium beatorum, *auream*, sive
coronam nuncupare. Tum, quia cum
pugna, et certamine promeretur : *Militia*
I '4. *quippe est vita hominis super terram*, Job,7,
ili»2. et juxta Apostolum 1 ad Timotheum 2 :
Non coronabitur nisi qui legitime certaverit.
Tum etiam, quia corona signum est di-
gnitatis Regiæ: sicut autem beati efficiun-
tur Dei gloriæ participes, sic etiam Regiæ
W-5. ipsius dignitatis, juxta illud Apocal. 5 :
Fecisti nos Deo nostro regnum, et Sacerdotes
et regnabimus ; significat etiam corona ra-
tione figure circularis, quæ perfectissima
est, et cum principium fini conjungat, ca-
ret ipsa principio, et fine, perfectionem
essentialis beatitudinis, quæ animam suo
fontali principio, et fini ultimo æternaliter
conjungit. Et quoniam Regia corona ex
auro conficitur, dicitur *corona aurea* : vel
absolute *aurea* per modum substantivi. Si-
cul corona triumphalis ex lauro conserta
nominata est substantive *laurea*.

1(> Ab *aurea* dicta fuit *aureola*, quasi coro-
nu/fl ; significat vero quamdam accidenta-
nwlt. lem perfectionem superadditam præmio
essentiali beatorum. Nam, quia totum,
quod superaddi potest hujusmodi præmio,
est eo minus, non vocatur absolute corona,
vel *aurea*: sed diminutive *aureola*, sive

coronula. Undo Exod. 25 supra mensam Exod,
propositionis (per quam cmlestis beatorum
mensa designatur) præcepit Dominus la-
bium fieri per circuitum ex auro puris-
simo, et super labium coronam interrasi-
lem (id eat, politam, et limatam), et super
illam alteram coronam aureolam. Ubi
juxta glossam per primam coronam signi-
ficatur præmium essentialia beatorum ; per
superpositam vero aureolam, præmium ac-
cidentale, quod essentiali superadditur. —
Ex quo patet, decipi qui nomen *aureola*
corruptum putant, quasi dicenda esset
laureola, ex lauro, vel laurea. Nam etsi
hæc appellatio sit satis congrua; tamen ea.
quam Theologi *aureolam* vocant, ab auro
dicta fuit, ut aperte colligitur loco citato,
unde omnes hujusmodi metaphoram, et
voces desumpserunt.

2. Observat autem D. Thomas in 4 dis- Aoims.l-
tinct. 49 quæstione 5 articulo 1 dupliciter
posse aliquid superaddi ad præmium essen-
tiale : *Uno modo* (inquit) *ex conditione na-*
lurx ejus, qui praemiatur : sicut supra beati-
tudinem animæ gloria corporis adjungitur :
Unde et ipsa gloria corporis interdum aureola
nominatur : unde et super illud Exod. 25
facies alteram coronam aureolam, dicit quæ-
dam glossa, quod in fine aureola superponi-
tur; cum in Scriptura dicatur, quod eis
sublimior gloria in receptione corporum ser-
vetur. Sic autem nunc de aureola non agi-
tur. Alio modo ex ratione operis meritorii;
quod quidem rationem meriti ex duobus
habet, ex quibus habet diam bonitatis ratio-
nem; scilicet ex radice charitalis, qua refer-
tur in finem ultimum, et sic debetur ei
essentialia præmium, scilicet perventio ad
finem, quæ est aurea : et ex ipso genere ac-
tus, quod laudabilitatem quamdam habet
ex debilis circumstantiis, et ex habitu eli-
ciente, et proximo fine : et sic debetur ei
quoddam accidentale præmium, quod aureola
dicitur. Et hoc modo de aureola ad præ-
sens intendimus.

Nec quodlibet accidentale præmium
supperadditum essentiali constituit au-
reolam : sed debet respicere aliquod egre-
gium opus, quod sit excellens victoria
de pugna. Nam sicut aurea, vel corona
datur certantibus, et perfecte victoribus,
et non coronabitur, nisi qui legitime
certaverit ; sic aureola, quasi antonomas-
tice dicta his solum tribuitur, qui in ali-
qua singulari pugna perfecte victores
extiterunt : ut virginibus, quæ in certa-
mine adversus carnem nunquam hosti

cesserunt : et martyribus, qui usque ad mortem contra mundi potestates constanter pugnarunt. Unde diffinitur a divo Thoma aureola loco citato articul. 1° quod est *privilegiatum præmium privilegialiter victori. r correspondet*. Per huc enim, quod dicitur *privilegiatum præmium* significator non esse ipsum præmium essentielle commune omnibus beatis, quod correspondet operibus meritoriis, secundum id, quod habent a charitate. Cura vero additur *privilégiai» victori» correspondet* : datur intelligi. non 'quodlibet accidentale præmium habere rationem aureolæ : sed quod correspondet alicui victori® singulari. Quo pacto vero operibus aliarum virtutum secundum bonitatem. quam habent ex objecto, et circumstantiis tribuat divus Thomas in relatis verbis præmium solum accidentale, eisdem vero informatis charitate præmium essentielle? et utrum meritum utriusque pramii in actu humilitatis verbi gratia semper proportionentur, ita ut ex quocumque capite bonitas actus augeatur, crescat etiam præmium essentielle? aliaque huc spectantia dicemus in tractatu de Merito disputatione quarta.

Rejicitor primos moius eundi rssen- 3. Sed in quo consistat hoc privilegialiter præmium quod dicitur *aureola*, non oninei eodem modo explicant. Refert enim divus Thomas opinionem quorundam asserentium non distingui a præmio essentiali : sed ipsum essentielle præmium, quod prout est commune omnibus beatis dicitur *aurea*, prout specialiter applicatur virginibus, vel martyribus vocari *aureolam* : non quod in eis sit majus, vel intensius, sed quia excellentiori actui respondet. — Quam opinionem sic rejicit Angelicus Doctor : *Sed hoc videtur esse contra intentionem glossæ Exod. 30. Si enim idem esset aurea, et aureola, non diceretur aureola aurex supponi. Et prælucrum cum merito respondeat præmium, oportet, quod illi excellentiæ meriti. quæ est ex modo agendi respondeat aliqua excellentia in præmio; et hanc excellentiam vocamus aureolam; unde oportet aureolam ab aurea differre*. Adde quod præmium essentielle, prout applicatur martyribus verbi gratia dicitur eorum *aurea* : neque est unde accipiat diminutionem *aureolæ* : ergo *aureola*, quæ illis conceditur debet esse aliud præmium ab essentiali.

ino'iîs Alii vero, quos suppresso nomine refert rejicitur. Salas, putant aureolas non pertinere ad

animam. scilicet futuras esse in corporibus Martyrum, Virginum, et Ductorum per modum alicujus signi, vel figurat corporalis ostendentis illorum singularem dignitatem. — Ille etiam dicendi modus communiter rejicitur : nam etsi in corpore Virginis, Martyris, etc. futurus sit aliquis specialis decor, pulchritudo, debet tamen provenire ex refusione gloriæ animæ : et ideo in ipsa anima assignare oportet aliquid gloriæ singularis, quod corporali pulchritudine demonstretur. Et illud, potius quam hæc, habebit rationem aureolæ. Adde primo, quod Scriptura loquens de Sanctorum aureolis significat jam de facto ab illis possideri, ut videbimus in numero 9, modo autem non sunt in corporibus. Adde secundo, quod si corpori, quod solum se habet, ut instrumentum animæ? ad merendum conceditur aureola, non est cur negetur ipsi animæ, quæ principaliter illam promeruit.

i. Tertio citatus Joannes de Salas disputat. 8 section 3 dicit esse quasdam imagines, seu imitates, et signa naturalia impressa animis, quæ per se, vel speciem, quam ingerunt intellectui Angeli, vel animæ separatæ, vel conjunctæ corpori immortali, faciunt venire in cognitionem excellentis virtutis, quæ in A'irginibus, Ductoribus, et Martyribus resplendet. Sed hoc non minus displicet. Tum quia, ut in tractatu de Angelis disputat. 14 dub. 2 diximus impossibile est, quod in intellectu animæ separatæ, vel Angeli, aliqua creatura speciem producat : ergo nec aureola potest modo ab isto auctore explicato deservire ad cognitionem excellentiæ beati. Tum etiam, quia aureola ordinatur perse primo ad perfectionem suppositi, in quo est, et quoti per eam præmiatur : illæ vero imagines, et figuræ, prout a prædicto auctore depinguntur, potius ordinantur ad perfectionem aliorum, (pii beatum cognoscunt : siquidem illorum cognitio ad quam ordinantur non est perfectio cogniti, sed cognoscentium. Tum denique, quia cum intellectus, ubi prædictæ imagines constituuntur, essentialiter sit potentia operativa immanens : impossibile est, ut aliquid in eo existens, sive per modum habitus, sive per modum speciei, imaginis, aut figura? influat immediate ad extra, aut sit principium alienæ cognitionis, nisi media actione immanente, quæ est ejus cognitio : ergo si prædictæ imagines admitti deberent, ordinarentur potius ad aliquam cognitionem

JMn

Siin.

Imps-gMltf.

* II

Diluitur duplex objectio : cl geminx interrogationi occurritur.

Sed objicit Halas, quod gaudium do 1 object
bonis operilme quantumcnmque. egregiis Sala*.
sequitur § natura rei, et absque speciali
Influxu ad beatitudinem essentialem :
ergo non potest constituere ptoemiom spe-
ciale ; sicut quia gaudium de Deo viso
consequitur ad essentiam visionis, non
constituit speciale præmium ab ipsa vi-
sione ; adducitque ad hoc D. Thorn. I p.
q. 63 art. 9 ad 3, ubi nec verbum de hac
re reperies. Forte error fuit præll pro q.
62 ubi ad 3 noni articuli dicitur augeri
gaudium Angelorum do salute eorum, qui
ipsorum ministerio salvantur, non ex ali-
quo novo merito, sed ex virtute beatitudi-
nis. Sed hoc etiam loco extra rem adduci-
tur ; tum quia expresse dicit in solutione
illa, prædictum gaudium pertinere ad præ-
mium accidentale, quod augeri potest
u-que ad diem judicii. Tum etiam, quia
aliud est loqui de operibus factis in via,
ubi omne opus bonum factum ab existente
in gratia est meritorium ; aliud vero de
ministerio, quod Angeli, qui jam sunt in
patria, ubi non est locus meriti, exercent
erga homines, de quo loquitur D. Thomas,
Quare licet gaudio illi accidentali Angelo- Diluitur
rum negaret rationem præmii, non sequi-
tur negandam esse gaudio de prædictis
operibus ; quia ista fuerunt meritoria : se-
cus ministerium Angelorum ; et præmium
ex sua ratione requirit meritum.

Ad objectionem ergo respondetur, præ-
dictum gaudium non consequi ad beatitu-
dinem præcise secundum se ; sicut gau-
dium de Deo consequitur visionem ; posset
enim esse æque, vel magis intensa visio
sine tali gaudio : sed consequitur ad illam,
ut connotât aliquod egregium opus, quod
fuit excellens victoria. Et sicut hæc conno-
tatio non petitur ex natura beatitudinis
quantumcnmque perfect®, ita nec præ-
dictum gaudium ; atque adeo habere po-
test rationem præmii accidentalis.

6. Secundo objicies, omne gaudium , ° object,
sicut et quemlibet actum voluntatis præ-
supponere actum intellectus, qui sit causa
talis gaudii ; ergo sicut ob hanc rationem
præmium essenziale, quod dicitur aurea, 9
non consistit, principaliter in gaudio de
Deo, sed in præsupposita visione, sic præ-
mium accidentale, quod est aureola, non

nilluncm Intrinsecam bcato, qunm nd
cognitionem nlion&m, quæ de ipso habe-
tur. Illa ergo intrinseca cognitio, ad quam
ex natura rei ordinarentur, potius quam
Ips® imagines haberet rationem præmii,
et aureola : præmium enim potius in
actuali cognitione, quam in eo, quod est
principium talis cognitionis debet consis-
tere, ut disputatione 1 dub. 2 vidimus.
Adde quod imago, vel figura existons in
intellectu per modum signi naturalis, non
potest esso aliud , quam species intelli-
gibilis : luec autem non est præmium ; sed
cognitio, ad quam ordinatur : ergo, etc.

Veres

&M3S.

Dicendum igitur est privilegiatum illud
præmium, in quo consistit aureola, esse
gaudium accidentale, quod habent heati,
de aliqua insigni victoria, in qua inimi-
cum perfecte subegerunt : non in quantum
talis victoria processit formalissime ex
charitate (qua ratione debetur ei aurea, et
praunium essenziale, ad quod pertinet
gaudium de Deo viso) sed ratione propriæ
bonitatis, quæ competit actui v. g. forti-
tudinis secundum se, et ex proprio objecto.
Ab hac assertione pauci jam recedunt : est
JTtaa. enim expressa Angelic. Doct. loco citato,
ubi sic ait ; *Dicendum, quod aureola dicit
aliquid aurcæ superadditum, id est quoddam
gaudium dc operibus a se ('actis, quæ habent
rationem victcriæ excellentis, quod est aliud
gaudium ab eo, quo de conjunctione ad Deum
gaudelur ; quod gaudium dicitur aurea.*
Probatur a sufficienti enumeratione : nam
aureola debet primario pertinere ad ani-
mam, et non est aliqua figura, vel imago
in ipsa, aut aliquid se habens per modum
actus primi ad propriam, vel alienam cog-
nitionem : ergo debet esse aliquis actus
secundus elicited ab intellectu, vel volun-
tate : cumque non sit ipsa visio beatifica
præcise secundum se, nec gaudium de Deo
viso : hæc enim pertinent ad auream
præmii essentialis : superest, ut sit gau-
dium de aliquo objecto creato, quod res-
pectu essentialis beatitudinis habet se. con-
tingenter, et accidentaliter. Non autem
quodeumque hujusmodi gaudium potest
proprie dici aureola, nisi respiciat certa-
men, et victoriam : aureola namque præ-
mium est victoris : igitur consistet in
gaudio, quod diximus de aliqua insigni
victoria a singulari hoste reportata.

in gaudio accidentali, sed in actu intellectus, ad quem consequitur, debet specialiter constitui.

EuertJ- Respondetur re vera ita esse, quod sicut ad præmtum essenziale pertinet tam visio, quam gaudium de Deo, et principalius illa, quam istud, sic ad accidentale utrumque illud spectat. Nec D. Thomas cum assignat gaudium excludit prædictam cognitionem : sicut cum loquens de pnmnio essentiali dicit esse gaudium de Deo. non intendit excludere visionem. Explicuit tamen, et nos cum eo aureolam potius per gaudium accidentale, quam per cognitionem, ad quam sequitur, quia forte talis cognitio non distinguitur realiter a visione, sed eadem visio, quæ secundum se, ut est visio Dei tanta?, vel tanta intensio- nis, causât gaudium de Deo magis, vel minus intensum, et constituit simul cum illo majus, vel minus præmium essenziale ; ut est cognitio in ipso Deo talium, vel talium creaturarum, quoti convenit illi ex aliqua accidentali connotatione, generat gaudium accidentale, cum quo simul præmium ac- dentale constituit. Et quia prædictum gau- dium differt magis ab essentiali præmio, quam cognitio, ex qua oritur nam gau- dium distinguitur entitative, et realiter : cognitio vero solum connotative, et ad summum virtualiter usi fuimus, ad præ- mium accidentale explicandum, et distin- guendum ab essentiali, nomine *gaudii ac- cidentalis*, in quo distinctio illa clarius cernitur ; re vera tamen etiam cognitio- nem. prout est ejus radix, et sic tam gau- dium formale, quam radicale includimus.

Satisfit
prijDæ
interro-
gationi.

D.Tbom.

7. Sed inquires an in corporibus beatis futurum sil aliquid speciale correspondons aureolis existentibus in voluntate, et in intellectu : quod suo modo possit etiam dici *aureola*. Ad quam interrogationem sic respondet Angelicus Doctor citata quæst. 5 art. 5 quæstiunc. 3 : *Dicendum, quod aureola proprie est in mente : est enim gaudium de operibus illis, quibus aureola debetur : sed sicut ex gaudio es- sentialis przmii, quod est aurea, redundat quidem decor in corpore, qui est gloria corporis : ita ex gaudio aureolx resultat xqualis decor in corpore : ut sic aureola principaliter sit in mente, sed per quam- dam redundantiam fulgeat etiam in carne.* Quod etiam docent D. Bonavent. in bre- villoquio c. ult, T). Antoninus 3 p. tract. 30 c. 8, Palud. in illa dist. i9 q. 8 art. 4, Carthusian, ibid. q. etiam 8, Ricard.

D. Bo-
nav.
Anton.
Paluii.
Carlh.
Bica rd.

ari. 5 p. I, Major q. 23, Potus q. 5 ari. I et 2, Henriquez. de lino hominis C4p. 27 I 8, et alii.

Iln^

S, Quod si adhuc potas utrum in tolo corpore, kt in aliqua speciali parte futu- rus sit ille specialis decor? Respondet Sotus id certo diffiniri non posse : quia ex sacris litteris nihil comperti habemus, Sunt tamen conjectura? satis verosimilw, quod apparebunt in capitibus Sanctorum figurata; coronula? quamdam colorum va- rietatem præseferentes : non quod ex mixtione qualitatum, quæ in beatis sunt naturales, varietas illa colorum in aureolis oriatur : quippe cum sunt superuaturalia insignia : sed quod claritas ipsa glorim in capitibus virginum decorem et quem- dam alboris pneseferat : et in martyribus coloris purpurei, et in ductoribus subvi- ridis. Et fortasse in manibus virgines candida lilia gestare apparebunt, et mar- tyres palmas, et doctores subvirides ra- mos : nihil enim vetat quominus coelestis Charitas illas repr.esentet varietates. Ilffic Sotus, et similia docent Paludanus, Major et alii.

AU
iiltni-
i4ll».

I III.

Tres tantum esse aureolas ex Scriptura, el ratione monstratur.

9. Dicendum est secundo aureolas esse dumtaxat tres, Martyrum, Virginum, et Doctorum. Ita docent communiter Theo- logi, desumiturque ex sacra Scriptura, ubi his tribus sanctorum ordinibus singula- ria quædam præmia promittuntur : nam de virginibus dicitur Apoc. 14 quod se- Apct.li. *quunlur Agnum quocumque ierit*, et quod *cantabant quasi canticum novum, quod nemo alius poterat dicere*, etc. Quod habent nomen Agni, el nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis. Isai. 56 : *Uxc dicit Domi- nus Eunuchis, etc. dabo eis in doino mea, et in muris meis locum, et nomen a filiis, el filiabus.* Ubi per Eunuchos intelligunt communiter sancti Patres Virgines, de quibus Matthæi 19 : *Sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum calorum* (optimeque ex prædicto testimonio conclu- dunt nostri, fuisse in veteri lege virgines voio perpetuo consecratas ad imitationem Parentis Helite, Elisei, et caeterorum Car- melitarum, de quibus D. Hieronymus in D. H epistola ad Eustochium : *Virgo Elias, Eli- seus virgo, virgines mulli filii Prophetarum,* etc.

Kii.5.;

jix uB.

ole. seddu hoc «uo loco.) —De Martyribus
Jh;t io. iuiiein dicitur Maith. 10 : (*Jui me confessus
fuerit coram hominibus, confitebor el ego
cum coram Pater meo. Et <lo oiedoin intolli-
jjsX'i- gunt plures illud Apoc. 2 : Esto fidelis usque
nd mortem, el dabo tibi coronam vitæ. Et
lkl.t.7. cap. 7 : Amicti stolis albis, cl palma: in
manibus eorum. — Denique Doctorum au-
lu n. reola satis exprimitur Daniel. 11 : (*Jui ad
justitiam erudiunt mullos, tanquam sleltæ
fulgebunt in perpetuas æternitates. Et 1 i
ihtr.5. pectri Ct 5 ; pascite, qui in vobis est, gregem
Dei. Et, cum apparuerit Princeps pastorum,
percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.*
Hanc coronam vocat Paulus secundæ ad
•>i Thessalon. 2 discipulos, quos in fide eru-
Iu/ diebat. Et ad Philipp. 4 appellat illos :
w *Gaudium meum, et corona mea.* Atque
'4 alibi multoties declarat Scriptura aliquam
singularem gloriam, et prærogativam his
tribus sanctorum ordinibus in coelo com-
petere.*

Rain Rationem assignat D. Thomas loco ci-
lato, quam ejus verbis proponemus : */lu-
reola (inquit) est quoddam privilegiatum pre-
mium privilegialæ vicloriæ respondens : et
ideo secundum privilegialas victorias in
tribus pugnis, quæ cuilibet Domini immi-
nent, lres aureolæ sumuntur. In pugna
enim, quæ esj contra carnem, ille potissime
victoriam oblinet, qui a delectationibus Ve-
nereis, quæ sunt præcipua in hoc genere,
omnino abstinet : et ideo virginibus aureola
debetur. In pugna vero, quæ contra, mundum
pugnatur, illa est præcipua victoria cum a
mundo persecutionem usuue ad mortem sus-
tinemus : unde et martyribus, qui in ista
pugna victoriam oblinent, secunda aureola
debetur. In pugna vero qua contra diabo-
lum pugnamus, illa est præcipua victoria,
cum aliquis hostem non solum a se sed a
cordibus aliorum removet, quod fit per
prædicationem, et doctrinam : et ideo Doc-
toribus, et prædicatoribus tertia aureola de-
belur. Cum autem nec supersit hominibus
alia difficilior pugna, neque in Iribus enu-
meratis alia excellentior victoria; conse-
quens est, ut præter enumeratas, non sit
ponenda aliqua alia aureola.*

§ IV

*Satisfit tribus objectionibus, contra statutum
numerum aureolarum.*

Pici. 10. Nec refert, si objicias primo, beatos
de omnium virtutum operibus habituros

gaudium accidentale distinctum ab essen-
tiali præmio, et illi superadditum : ergo
cum nihil aliud sit aureola, videtur, quod
omnibus virtutibus debeatur, et non tan-
tum martyrio, virginitati, et doctrinae.

Confirmatur, quia in Scriptura etiam
aliis virtutibus promittuntur specialia præ-
mia ; ut pauperibus voluntariis, qui re-
liquerunt omnia propter Christum, pro-
mittitur Matthiei 19 judiciaria potestas : Mati.ia. td
humilibus promittitur Lucæ 18 exaltatio : I.ucr.'8.
pacificis Matlhæi 5 quod vocabuntur lilii Matth.5. r' j ;
Dei : mitibus, quod possidebunt terram, et
sic de aliis ; ergo omnibus conferetur au-
reola, quæ nihil aliud est nisi privilegia-
tum præmium.

Respondetur concessio antecedenti, ne-
gando consequentiam, quia ut dictum est
n. 2 non omne accidentale gaudium,
etiamsi sit de operibus valde perfectis,
habet rationem aureolæ proprie dictæ ;
sed quod correspondet singulari, et per-
fectæ vicloriæ. Corona enim non datur
nisi certantibus, et victoribus : et ideo
ubi non est singularis victoria, non est
assignanda corona specialis, quæ est au-
reola. Et quia de hujusmodi victoria, tan-
quam de propria solum possunt gaudere
Martyres, Virgines, et Doctores, quibus
fuit specialis, et urgens pugna, eorum
dumtaxat gaudia nomen, et rationem au-
reolæ absolute merentur. Gaudium vero
de operibus aliarum virtutum quantum-
cumque egregiis pertinet quidem ad præ-
mium accidentale, sicut pertinet gaudium
de salute proximorum, et de cæterorum
sanctorum gloria; non tamen pertingit
ad rationem aureolæ ex defectu pugnæ.
Diximus solos Martyres, Virgines, etc.
gaudere tanquam de propriis de singula-
ribus victoriis : quia licet omnes beati de
hujusmodi victoriis pariter congaudeant,
non tamen hoc gaudium (verba sunt An- D.Thom. *g
gelici Doctoris loco citato artic. 1 ad 4)
quo unus alteri congauget, potest aureola
nominari : quia non datur in præmium
vicloriæ ejus, sed magis respicit victoriam
alienam ; corona vero ipsis victoribus red-
dilur ; non vicloriæ congauudentibus. —
Ad confirmationem constat ex dictis, quia
sicut illa premia nun promittuntur in
Scriptura pro singularibus victoriis, ita
nec promittuntur, aut conferuntur per
modum aureolæ.

11. Nec etiam obesi, si secundo ob- obje«-
jicias, multoties per alias vitutes devinci li0*
majorem difficultatem, quam sit difficultas

4M

3|
bM
'i9

td

r' j ;

T

'Λ
ΛDiluitor. .>>
1-fla
S

I

g

1

|

n

j

H

fl

.-a

-jl

<1

J

'B

j i

!.&!'

D.Thom. *g

J

j

-I

1

ij

■

Λ

I

I

marlyw : ut cum per diuturnam pœnitentiam corpus maceratur, et animæ passionibus continuo mortificantur. Et ideo D. Gregorius homil. 15 in Evangelia appellat hoc *quoddam genus martyrii* : quia etsi carnis colla ferro non subijcimus, spirituali tamen gladio carnalia desideria trucidamus. Et similiter cum ad longum calamitates, et labores aequanimiter tolerantur, major superatur difficultas per patientiam, quam sit brevissima mors, quæ sufficit ad martyrii rationem : ergo etiam hujusmodi virtutibus debet aureola conferri.

Confirmatur : quia non minus divulgata aliquis fidei doctrinam scripta de rebus sacris in lucem edendo, quam docendo, et prædicando : nec minus per illud, quam per hoc victoriam de Diabolo inimico reportat; ergo sicut Doctoribus, et prædicatoribus assignatur aureola, debuit etiam assignari doctrinæ sacræ scriptoribus. — Confirmatur secundo : majorem pugnam adversus carnem sustinent viduæ continentes, quam virgines : ergo si his conceditur aureola, non potest illis denegari. Antecedens docet divus Hieronymus super Psalm. 93 ubi loquens in commendatione viduarum ait : *Quod quanto major est difficultas ex parte quadam a voluptatis illecebris abstinere, tanto majus est præmium*. Et ratione probatur : quia memoria præteritæ delectationis auget concupiscentiam : unde dixit Philosophus in libris de anim. quod *corrupti? juvenes magis appetunt copulari*.

Respondetur ad objectionem ; difficultatem, quam vincunt pœnitentia, aut simplex patientia, non habere proprie rationem pugnae; quia prout ad hujusmodi virtutes præcise spectat, non sit ab hoste : et ita nec talis tolerantia propriissime est victoria, nec aureolam meretur. Quod si idem certamen cum aliquo ex inimicis hominis immisceatur, perfecta ejus victoria promerebitur aliquam ex iribus aureolis enumeratis. Nam si sit a carne, non perfecte vincitur nisi per virginitatem, quæ concupiscentiis ejus neque licite, neque illicite, unquam cessit. Si autem sit a mundo, perfecta pugna est usque ad mortem propter Christum sustinendum : et sic victoria pertinet ad martyrium. Si vero a demone, perfectissima victoria erit excludere illum, non tantum a se, sed ab aliis per instructionem, et doctrinam. quod proprium est docturis.

Ad primam confirmationem respondet divus Thomas distinctione et quæstione citata quiesliuncul. I ad 5 : *Quod diam scribentibus sacram Doctrinam debetur aureola : sed hxc non distinguitur ab aureola Doctorum ; quia scripta componere quidam modus docendi est*. — Ad secundam respondet articulo tertio quæstiuncula prima, ad primum, his verbis : *Dicendum, quod in continendo secundum aliquid majorem pugnam sustinent virgines, et secundum aliquid viduos exteris paribus. Virginibus enim concupiscentiam inflamat, et experiendi desiderium, quod ex quadam quasi curiositate procedit, qua etiam fit, ut homo libentius videat, quæ nunquam vidit; et etiam quandoque eis concupiscentiam auget. Desiderium majoris delectationis, quam sit secundum veritatem, et inconsideratio eorum incommodorum, quæ delectationi hujusmodi adjunguntur. Et quantum ad hoc viduæ minorem sustinent pugnam. Majorem autem propter delectationis memoriam. Et in diversis unum alteri præjudicabil secundum diversas hominis dispositiones. Quia quidam magis movetur hoc, quidam illo. Quidquid autem sit de quantitate pugnae, tamen hoc certum est, quod perfectior est victoria virginum, quam viduarum ; perfectissimum enim genus viclorix est. et pulcherrimum hosti nunquam cessisse; corona autem non debetur pugnae, sed viclorix de pugna*. Hæc S. Doctor.

12. Tertio objicies : quia ei. quod esta natura, et non per meritum, non debetur aureola, quæ habet rationem præmii : sed virginitas est hujusmodi, innascitur enim a natura, et ideo reperitur in infantibus, in quibus nullum meritum esse potest : ergo virginibus aureola non debetur.

Confirmatur : quia etiam martyrium potest absque merito reperiri, ut patet de Innocentibus propter Christum ab Herode interfectis : igitur nec martyrio debetur aureola : non ergo earum numerum recte assignavimus.

Respondetur, virginitati non deberi aureolam propter solam materiales integritatem, quæ est a natura, sed propter propositum perpetuæ incorruptionis servandæ : quod propositum non est a natura, sed ex libera electione, et munere gratiæ, ex quibus habet, quod sit meritorium aureæ. et aureolæ. In infantibus autem ante usum rationis, sicut non invenitur meritum, sic nec formalis, et moralis virginitas, ac proinde non debetur

belur cis proprio aureola, Habebunt tamen, si in intuUi illa moriantur, aliquod accidentale gaudium do carniu integritate, sicut et de innocentia baptismal! : sed non perfecto erit aureola. Desumiturquo hæc solutio ex divo Thoma citat, quæstiunc, 1 ad 5.

Et ad confirmationem respondet ibidem DTtoa. quæstiuncul. 2 ad 12 ubi sic ait : *Quidam dictinl, quod in innocentibus occisis pro Christo virtute divina acceleratus est usus rationis : sicut el de Joanne Baptista dum adhuc esset in utero materno, ut secundum hoc. vere martyres fuerunt et voluntate, el actu, el aureolam habent. Sed alii dicunt, quod fuerunt martyres actu tantum, al non voluntate : quod videtur senlire Bernardus distinguens tria genera martyrum, ul dictum est* (nempe voluntate, non nece, ut fuit Joannes Evangelista : voluntate, et nece, ut Stephanus : nece non voluntate, ut pueri innocentes), *el secundum hoc innocentes, sicut non pertingunt ad perfectam rationem martyrii, sed aliquid marlyrii habent ex hoc, quod passi sunt pro Christo, ita etiam aureolam habent non quidem secundum perfectam rationem, sed secundum aliquam participationem : in quantum scilicet gaudent se in obsequium Christi occisos esse : ul dictum est de pueris baptizatis, quod habebunt aliquod gaudium de innocentia, el carnis integritate.* Primam ex his solutionibus rejicit divus Thomas 2, 2 quæstione 124 articul. 1 ad 1, quia nulla sufficienti auctoritate probatur in prædictis infantibus acceleratio usus rationis : et ideo standum est secundæ, cui nec ibidem, ù/un. nec alibi contradixit. Videatur Cajetanus super prædictum solutionem ad primum.

DUBIUM II.

Quibus conferenda sil aureola marlyrii.

Cum aureola martyrii omnibus vere., et proprie Christi martyribus debeatur, quibus conferenda sit constabit, si conditiones ad martyrium requisitas explicuerimus.

I I.

Explicantur conditiones requisita; ad martyrium.

Martyr (quæ græca vox est) latine *testis* dicitur : de cujus ratione est, testimonium perhibere alicui veritati. Et quamvis ex vi

nominis applicari possit cuilibet testimonium ferenti super quacumque re : absolute jam *martyres* in Ecclesia per antonomasiam dicuntur, qui Christo, et doctrinæ ejus testificantur. Tria autem necessarij Trja sunt, ut hæc testificatio proprie sit marty- re-jui- riurn. Primum ex parte causæ, quæ debet esse fides, vel ad eam pertinere, propter tyiimn. rationem modo tactam : nam doctrina Christi, super qua Christi martyr testimonium fere debet, fides est. Secundum ex parte illorum, apud quos testimonium est reddendum : quia reddi debet coram hominibus impugnantibus ipsam fidem, secundum illud Lue, 12 : *Quicumque confessus fuerit me coram hominibus*, etc. Ubi enim veritas sine contradictione recipitur, testimonium depositione non eget. Tertium ex parte ipsius testimonium ferentis : quia ut efficax sit debet aliquo externo signo firmari : tunc autem perfecte firmatur, cum homo, ut in tali testimonio perstat, ponit quidquid minus est usque ad propriam vitam : quandiu enim vita superest, posset adhuc pro ejus amore veritas derelinqui : et ideo ad verum, et proprium martyrium mors omnino necessaria est. Cujus etiam optimam rationem tradit D. Th. 2, 2, q. D.Thooi. 124 art. 4, ubi sic ait : *Martyr dicitur quasi testis fidei Christians, per quam nubis visibilia pro invisibilibus contemnenda proponuntur, ul dicitur ad Hcbræos 11. Id martyrium ergo pertinet, ul homo testifetur fidem, se opere ostendens omnia præsentia contemnere, ut ad futura, et invisibilia dona perveniat. Quandiu autem homini remanet vita corporalis nondum se opere ostendit corporalia cuncta despiciere : consueverunt enim homines et consanguineos, et omnia bona possessa contemnere, et etiam dolores corporis pali, ul vitam conservent. Unde Satan contra Job inducit, pellem pro pelle, el cuncta, quæ homo habet, dabit pro anima sua, idest pro vita sua corporali. El ideo ad perfectam rationem marlyrii requiritur, quod aliquis mortem sustineat propter Christum.*

14. Est tamen animadvertendum ex eo- Animail- ilem divo Thoma articulo 5 sequenti, ad fidei VWii0« veritatem non modo pertinere credulitatem cordis, aut exteriorem confessionem, quæ fit per verba, sed etiam aliarum virtutum opera, quoties in ordine ad Deum authorem fidei, et legem ejus, vel consilia adimplenda exercentur. Quodlibet enim hujusmodi opus est quædam fidei protestatio : nec aliter melius ostendit Chris-

tianus se habere fidem, quam operibus
 ipsius, quæ docet fuisse, juxta illud Beati
 Jacob ? *Jacobi cap. 2 : Ostendam tibi ex operibus
 fidem meam. Propterea quo de quibusdam
 malis Christianis conquerebatur Paulus ad
 Titum, cap. 1 : Quod confitentur tibi se
 nasce Deum ; factis autem negant. Et ideo*
 Ad Titum, cap. 1 : Quod confitentur tibi se
 nasce Deum ; factis autem negant. Et ideo
 „verba sunt Angelici Doctoris) *omnium
 virtutum opera secundum quod referuntur
 in Deum sunt quædam protestationes fidei,
 per quæ nobis innotescit, quod Deus hu-
 jusmodi opera a nobis requirit, et nos pro
 eis remunerat : et secundum hoc possunt
 esse martyrii causa. Quod recte confirmat
 exemplo Baptiste, quem Ecclesia ut præ-
 stantissimum martyrem celebrat, licet non
 pro fidei formali confessione, sed pro
 adulterii reprehensione occisus sit. Quam
 etiam doctrinam tradit, et magis explicat
 in 3 distinct, et quæstion. citat, articul. 3
 quæstiuncula 2 ad 9. ubi sic ait : *Dicendum,
 quod causa sufficiens ad martirium non
 solum est confessio fidei, sed quæcumque
 alia virtus, non politica, sed infusa, quæ
 finem habet Christum. Quolibet enim actu
 virtutis aliquis testis Christi efficitur, in
 quantum opera, quæ nobis Christus per-
 fecit, testimonium bonitatis (jus sunt. Unde
 aliquæ virgines sunt occisæ pro virginitate,
 quam servare volebant : sicut beata Agnes,
 et quædam aliæ ; quarum martiria in
 Ecclesia celebrantur. Et hoc est quod di-*
 uatih 5. citatur Matthæi 5 : *Beati qui persecutionem
 poliuntur propter justitiam, quem locum
 intelligit Glossa de martiribus : nam ad
 justitiam pertinent non solum actus a lide
 elicit, ut est actus credendi, et vocalis
 confessio, sed etiam, actus aliarum virtu-
 tum, qui a fide imperantur. Ex quibus
 liquet ad verum, et proprium martirium
 omnia hæc debere concurrere : nempe, et
 quod causa sit fides, vel opus virtutis
 relatum ad fidem : quod pro tali causa
 vita corporalis non tantum desiderio, vel
 allectu, sed operis executione ponatur :
 et quod mors inferatur ab hostibus in
 odium fidei, vel virtutis. Quolibet autem
 deficiente, non est simpliciter martirium.**

15. Atque hinc fit primo, non esse mar-
 tyrem, qui pro defendenda aliqua veritate
 speculativa, quæ ad fidem non pertinet,
 ut quod Sol est major terra, mortem
 subiret : talis enim non pateretur, ut
 Christianus, sed vel Philosophus, vel As-
 trologus. Nisi forte impugnans illam ve-
 ritatem hoc intenderet, ut mendacium
 diceretur : nam quia *omne mendacium*

(ait divus Thomas citato articulo 5 ad 2) *est
 peccatum est : vitatio mendacii contra quam-
 cumque veritatem sit, in quantum menda-
 cium est divinæ legi contrarium, potest esse
 martyrii causa.*

Fit deinde, nec etiam esso dicendum
 martyrem qui pro actu dumtaxat virtutis
 politici. ut pro defendendo amico, vel
 tuenda republica absque relatione ad finem
 supernaturalem mortem sustineret : quia
 nec iste pateretur ut Christianus, sed ut
 civis, seu politicus. Imo non sufficeret ad
 veram rationem martyrii, ut is, qui mor-
 tem sustinet quantum est in se, referat
 ad (idem, et finem supernaturalem ; nisi
 ille, qui infert, intendat agere contra fi-
 dem, vel contra virtutem. Nam si missus
 ad prædicandum evangelium labore itineris
 moreretur, vel ab ipsis infidelibus, non
 quia fidem prædicat, neque ex odio ad
 virtutem, sed quia putarent exploratorem
 esse ; vel a latronibus, ut eorum pecunia
 spoliarent, occideretur, non ideo haberetur
 ut martyr : quia non proprie occisus esset
 ut testis fidei : nec talis pugna esset super
 fidei causam, quæ potius quam pœna (ut
 divus Thomas loco citato ait) martyrem
 constituit : quamvis offerendo mortem
 illam Deo magnum præmium essenziale,
 et etiam accidentale mereretur.

Denique infertur, quod etiam si pro
 causa fidei aliquis flagelletur, incarceretur,
 in exilium mittatur, aut alios labores citra
 mortale vulnus sustineat, non est dicendus
 martyr ; nisi hæc ad mortem usque per-
 durent. Ob idque plures sancti Pontifices,
 et Confessores, ut Sylvester, Athanasius,
 Chrysostomus, et alii, qui pro fidei de-
 fensione talia passi sunt, non celebrantur
 ab Ecclesia, ut martyres, quia in pace vitam
 finierunt. Illis præmissis, facile erit pro-
 positum dubium decidere.

§ II-

*Deciditur dubium juxta mentem Angelici
 Doctoris.*

Dicendum est ergo, omnibus, et solis An-
 illis conferendam esse absolute, et sim- lie
 pliciter aureolam martyrii, qui pro fide
 Christi, vel pro aliqua veritate relate ad
 fidem ab hominibus impugnata usque ad
 mortem sustinuerunt. Ilæ conclusio re-
 cipitur satis unanimiter a Theologis : præ-
 cipue a divo Thoma loc. cit. et ex dictis
 fere manet probata. Nam aureola mar-
 tyrii

lyrii absolute, et simpliciter solum debetur vore, et proprie martyribus : sed huiusmodi sunt, (pii pro fide Christi modo explicato, usque ad mortem Sustinent, et neu alii : ergo illis dumtaxat prædicta aureola debet conferri.

A'311. Confirmatur animadvertendo, quod aureola (ut dubio pripoedenti vidimus) debetur perfectissima. victoriae, et pugnae : sicut aulem victoriae, quæ habetur de interioribus carnis passionibus, respondet aureola virginitatis, ita perfectæ victoriae de externis passionibus, et afflictionibus illatis corpori, corresponde! aureola martyrii. Deinde nota, quod victoriam esse perfectissimam ex duobus pensatur; nempe ex magnitudine pugnae, et ex nobilitate causæ; et quia inter passiones ab extrinseco illatas præcipuum locum tenet mors, quæ terribilissimum est omnium terribilium teste Philosopho 3 Ethicorum capite nono, ideo ex parte pugnae ille solus perfectissime vincit, qui sustinet usque ad mortem. Ex parte causæ victoria est perfectissima, quando pro maximo bono pugnatur : qui enim pro re levi certaret usque ad mortem, etiamsi vinceret, stultus, et imprudens haberetur : cum ergo honestissima causa sit fides Christi, idcirco, qui pro hac fide ab hominibus impugnata usque ad mortem certat, perfectissimam victoriam ex omni capite reportat. Unde cum aureola martyri sit privilegiatum præmium pro insigni victoria de mundo, et Christi hostibus reportata, consequens est, ut solis pro fide sic pugnantibus, et usque ad mortem sustinentibus debeatur. Videatur Angelicus Doctor distinctione citata articul. 3 quæstiunc. 2.

Objet- 17. Sed objicies primo, plures Sanctos celebrari ab Ecclesia ut martyres, quorum tormenta non sunt continuata usque ad mortem ; sed in pace vitam finierunt : ergo mors non est de ratione martyrii : ac proinde, nec ad aureolam promerendam necessaria. Antecedens probatur, tum in beata Cæcilia, quæ, ut narrat ejus historia, post capitale vulnus triduo supervixit : quod et de aliis martyribus legitur. Tum etiam in beato Felice Nolæ presbytero, quem Ecclesia 19 Kalend. Februarii inter martyres numerat : de quo Martjr. Martyrologium Romanum sic ait : *Cessante persecutione, cum vitæ exemplo, ac doctrina mullos ad fidem Christi convertisset, clarus miraculis in pace quievit.*

Salmant. Curs. theolog., tom. V.

I) iique id constat in sanctis Pontificibus Marcello, Joanne, Sylverio, Martino, et Pontiano, qui celebrantur ab Ecclesia tanquam veri martyres, en tamen nec ferro, nec igne, nec alia violenta morte necati sunt ; sed in carcere, vel exilio vitam finierunt. Et eodem modo beata virgo Leocadia pro martyre habetur, quæ priusquam tormentis crue aretur, in oratione spiritum Deo reddidit : et sic de aliis.

Confirmatur ; nam beatissima Virgo Maria nihil violentum, quod posset esse mortis causa, ab extrinseco sustinuit et tamen de ea D. Hieronymus serm. de D. Assumptione sic ait : *Recte dixerim Dei genitrix Virgo, et martyr fuit, quamvis in pace vitam finierit, ergo, etc.*

Confirmatur secundo : quia meritum martyrii præcipue consistit in actibus internis voluntatis, quibus mors pro Christo acceptatur ; sed possunt esse huiusmodi actus aequæ, aut magis intensi in eo, cui moriendi occasio non se ofiit (quis enim dubitet B. M. N. Theresiam, B. Dominicum, B. Franciscum, et alios sanctos Confessores ardentius pro Christo mori optasse, quam aliquos martyres, qui de facto vitam posuerunt) : ergo si his propter externam necem conceditur meritum, et aureola martyrii, non est cur illis, voluntate martyribus denegetur.

19. Respondetur nullum tanquam martyrem celebrari ab Ecclesia, qui pro Ghrisio usque ad mortem non sustinuerit, aut saltem vulnera susceperit, quæ nisi divinitus impediretur, mortem inferrent : et sic pro morte in re suscepta illis reputata sunt : quia, quod doloris externi violenta mors afferre posset, prædicta vulnera spem vitæ auferentia attulerunt : et intentio meriti, quæ esset in tali morte, in prædictis vulneribus fuit. Probationes vero contra hoc inductas solvit divus Thomas quæstion. cit. ad 7, cujus verba, quia ad rem valde conducunt, et qualiter, quæ in præcedenti diximus intelligenda sint, declarant, subjiciemus. Sic enim ait : *Dicendum, quod si aliquis propter fidem vulnus mortale accipiat, et supervivat non est dubium, quod aureolam meretur : sicut de beata Cæcilia patet ; et de multis martyribus, qui in carcere sunt defundi* (verificatur enim de illis, qui moriuntur propter Christum, quia vulnera pro eo suscepta illos ad mortem per-

duxerunt), *sed etiam si vulnus non mortale accipiat, et tamen exinde mortem incurrat, creditur aureolam promereri. Quamvis quidam dicant, quod aureatum non meretur, si ex incuria, vel negligencia propria mortem incurrat, non enim ista negligentia eum ad mortem perduxisset, nisi praesumptio vulneris, quod pro fide acceptum est: et ita vulnus propter Christum susceptum est ei plena occasio mortis. Unde propter hoc aureolam non videtur amittere: nisi si talis negligentia, quae culpam mortalem inducat, qua ei et auream aufert, et aureolam. Si vero ex vulnere mortali suscepto non moriatur aliquo casu contingenti, vel etiam vulnera non mortalia susceperit, et adhuc carcerem sustinens moriatur, adhuc aureolam meretur. Unde et quorundam Sanctorum martyria in Ecclesia celebrantur, qui in carcere mortui sunt aliquibus verberibus longe ante susceptis, sicut patet de beato Marcello. Qualitercumque igitur afflictio propter Christum illata usque ad mortem continuetur, sive mors inde sequatur, sive non, aliquis martyr efficitur, et aureolam meretur.*

Ex quibus ad palmam martyrii promerendam necessariunj esse, et sufficere: aut quod vulnus susceptum propter Christum lethale sit, quamvis per accidens ex aliquo miraculo effectus mortis impediat. Et sic accidit in beato Felice, de quo Martyr, praemisera Martyrologium: *Cum a persecutoribus post tormenta (quae lethalia fuisse merito de Tyrannorum rabie existimandum est) in carcerem mitteretur, et coelestibus ac testibus superpositus jaceret, nocte ab Angelo solutus (et proculdubio miraculose sanatus), atque eductus fuit.* Aut quod passio, et afflictio propter Christum inflata quamvis secundum se pro parvo tempore non esset lethalis, ad mortem usque perduret, et in eam influat. Ut accidit in sanctis Pontificibus Marcello, Pontiano, etc. omnes namque, aut loci incommoditate, aut inedia, ærnmnisque confecti martyrium consummarunt: et in nostra virgine Leocadia: ut enim ipsius narrat historia, *squalore confecta impollutum spiritum in oratione Deo reddidit.*

Replica. 19. Dices: hanc solutionem, quod attinet ad sanctum Felicem, cujus persecutio usque ad mortem continuata non fuit. **U. Thwm.** non cohærere cum verbis divi Thomæ, nam statim subjungit: *St vero non continuetur usque ad mortem non propter hoc aliquis*

dicetur martyr; sicut palet de Sylvestre, de quo non sollemniter Ecclesia sicut de marl, qui iam pace vitam finivit, quamvis prim aliquas passiones sustinuerit. Et 2, 2 citato articulo 4 ad 3 expresse dicit, non sufficere ad martyrium tolerantiam carceris, exilii, etc. nisi secundum quod ex his sequitur mors: ergo ubi ex persecutione, vel afflictione, mors secuta non est, non salvatur vera ratio martyrii.

Respondetur divum Thomam in verbis relatis loqui de afflictionibus, quae secundum se ratione intentionis (ut sic dicamus) non sunt ad mortem, quia non inferunt lethalem morbum: ut incarceration, exilium, et similia et de his dumtaxat asserit non sufficere ad martyrium, nisi usque ad mortem continentur; quia cum secundum se mortales non sint nisi ratione continuationis, eo ipso, quod non perdurent usque ad mortem, vel saltem usque dum morbum mortalem inducant, non est unde verificetur illas sustinentem mori pro Christo. At vero ubi vulnera, aut verbera fuissent lethalia, sicut accidit in beato Felice, verificatur sufficienter, quod moritur propter Christum, non tantum desiderio, sed etiam opere externo, quamvis divina virtute mors *in facto esse* impediatur. Neque hoc negat Angelicus Doctor; sed satis expresse insinuat, ut constat ex verbis antecedentibus, quæ jam retulimus. An vero ad martyrium rigorosum sufficiat applicare instrumenta vulnerum, et mortis illativa; quamvis non tantum mors, sed etiam vulnus lethale divinitus impediatur, sicut accidit beato Joanni Evangelistæ, beatæ Teclæ, et aliis, quos sancti Patres summis laudibus celebrant. Aliorum esto judicium, nec nos audemus determinare. Diximus, *ad martyrium rigorosum*, etc. quia saltem secundum quid, et reductive citra dubium est praedictos sanctos ad ordinem martyrum pertinere: cultus enim, quo ab Ecclesia honorantur, id ad minus requirit, prout magis explicabitur num. 21.

20. Sed urgebis, quod juxta doctrinam hujus solutionis possibile erit, verum Christi martyrem condemnari: quoniam post applicata martyrii instrumenta, sump-tumque mortale vulnus, quandiu suspenditur mors, potest peccare: et in aliquibus ita accidisse, ut in ipsis tormentis fidem amiserint, et paulo post vitam, dubitari non debet: sicut narrat quadraginta martyrum historia de illo milite, cujus

Dili-tari.

Ah) replia.

cujus luco, ol corome janitor successit : OTg0 non est concedendum, quo i suscep- tie lethalis vulneris, morte ex eo in facto esse non secula, sufficiat ad martyrium.

Suias.

[Jrget sane hæc replica : et nisi Eccle- sia B. Felicem, et alios in pace defunctos sanctis martyribus adseriberet, libenter sustineremus vulnus quantumcumque mor- tale, nisi usque ad mortem continetur, aut mors reipsa ex illo sequatur, non suffi- cere ad verum martyrium. In quo Ma- gisterSoto vix audet certo aliquid statuere, sel ait: *Si vulnus tale fuerit, ul medicorum judicio æslimarelur lethale, nihilominus ta- men aliqua exquisitissima medicina, el dili- gentia evaserit, non est martyr : quia Eccle- sia nullum medicorum judicium, sed solam mortem tanquam sufficiens testimonium ap- probat martyrii. Secus forte si manifeste constaret solo supcrnalurali miraculo fuisse posl tale vulnus servatum : si enim hoc es- set, fortasse haberetur pro martyre ; poslque illa tanquam mors naturalis reputaretur. Quamvis neque hoc certo statuerim, sed ju- dicio Ecclesia: relinquendum est.* Haec Solus. Potest tamen responderi ad propositam re- plicam, impossibile esse Christi martyrem condemnari. Tum, quia eo ipso, quod post susceptum mortale vulnus peccet mortali- ter, meritum martyrii, et nomen *martyris* amittit; et ideo quamvis qui meruit marty- rii aureolam, damnaretur, non verilicaretur martyrem condemnari, quia talis proposi- tio, utpote modalis, in qua *dictum* integre subjicitur, reddit sensum compositum. Tum et praecipue, quia cum dicitur vulnus lethale sufficere ad martyrium, non ita in- telligendum est, quasi in sola vulneris re- ceptione meritum martyrii consummetur : sed debet, ut complete martyr sit, perma- nere constans in fide usque ad mortem in facto esse : alias non esset efficax nec fir- mum ejus testimonium de fide Christi : quia inconstans testis fidem non facit. Re- quiritur ergo ad hoc, ut ille, qui testifica- tur de fide Christi martyr habeatur, et quod hujusmodi confessionem externa pas- sione saltem ex se inducente mortem con- firmet : et quod in tali confessione usque ad mortem ipsam, sive ex tali passione, sive aliunde secutam firmus persistat. Unde sicut ha?c persistentia ante mortem nullo quantumvis lethali vulnere confirmatur ; sic meritum martyrii nisi connotate morte pro instante immediate sequenti nunquam complete habetur. Et ideo est implicatio in adjecto, quod aliquis simpliciter sit mar-

tyr, et qriod adhuc peccet, aut a fide, vel charitate deliciat.

21. Nisi mavis dicere, non esse suffi- ciens signem proprii, et rigorosi martyrii, quod aliquis ah Ecclesia inter martyres utcumque enumeretur, eique aliquis mar- tyrum honor tribuatur : ut patet in pueris innocentibus, de quibus sicut vero simi- lius est non fuisse illis acceleratam ratio- nis usum, nec per proprium actum aliquid meruisse, ita probabilius tenetur non habere proprie, et simpliciter martyrii aureolam, ut numero duodecimo ex divo Thoma vidimus : sed quia externa illa passione Christo morienti conformati sunt, et ipse Dominus occasio accepta fuit talis passionis, noluit religiosissima mater Ecclesia eos a consortio martyrum sepa- rare, nec martyrum honore omnino pri- vare. Sicut etiam illos numerat inter Virgines: licet eorum Virginitas ad pro- merendam aureolam defectu usus nationis non pervenit. Ita ergo satis probabiliter dici posset, sanctos illos, qui vulneribus lethalibus supervixerunt, et in pace vitam finierunt, venerari ab Ecclesia inter mar- tyres : non quia proprie, et simpliciter martyrii aureola eis debeatur, sed quia quantum est ex se, non tantum affectu, sed ipso opere morti se propter Christum obtulerunt, et externa illa passione ejus fidei coram hominibus testimonium red- diderunt : et ideo secundum quid, et reductive (ut sic loquamur), ad ordinem martyrum spectant. Neque hujus levis est conjectura, quod in martyrologione nec in breviario Romano in oratione pro sancto Felice, vel in ejus lectione appo- situm est nomen *martyris*, quem titulum in aliorum martyrum orationibus, vel lectionibus rarissime Ecclesia prætormit- tit. Juxta quam solutionem universaliter verum est nulli deberi proprie, et sim- pliciter aureolam martyris, nisi mortem reipsa, et in facto esse pro Christi fide sustineat, et afflictiones ab externo iilatae usque ad mortem continentur. Quod verba divi Thom® magis sonare videntur, prae- sertim Secunda Secund®, citato articulo quarto, ubi Cajetanus contra Martinez do Magistris acriter id defendit.

22. Ad primam confirmationem non desunt qui existiment, Beatissimam Vir- ginem vere, et proprie fuisse martyrem, et martyrii aureola decorari. Ita Supplem. Gabriel in quarto, distinctione quadrage- sima nona, quæstione quarta, articulo

Aba
solut.

D.Tboni.

Vugo
foent
martyr.
Gabriel.

vis-uer. tertio, dubio secundo. Viguerius in institutione Theologica capite quartodecimo, initier. ^ tertio, et præter divum Hieronymum in argumento allegatum, favent ex Pan. Rem. tribus Bernardus in sermone *signum* D.Aa- *magnum*. Anselmus de excellentia Virginitatis capite quinto, Ildephonsus sèriions. mone secundo de Assumptione, et alii. Luc. e. Et videtur colligi ex illo Luca; capite secundo : *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*. Sed opposita sententia communior est inter Theologos : nempe, quod etsi internus dolor, et animi fortitudo, ac sustinentia Virginis beatissima? longe superaverit omnium martyrum fortitudinem. et dolores; adhuc non fuit proprie, et rigorose martyr, defectu violence mortis, aut lethalis vulneris ab externo illati. Appellant tamen eam sic Patres propter similitudinem illius interni doloris cum D.Thom. utro martyrio. Ita Angelic. Doctor secunda secundæ, citato articulo quarto ad primum, et in 4 quæsiuncula sæpe citata ad quartum. Reddensque rationem cur dolor ille internus ad rigorosum martyrium non sufficiat, sic ait : *Sicut delectationes tactus, circa quas est temperantia, præcipuum locum tenent inter omnes delectationes interiores, et exteriores, ita dolores tactus omnibus aliis doloribus preeminet; et ideo difficultati illi, quæ accidit in sustinendo dolores tactus puta qui sunt in verberibus huiusmodi, debetur aureola, magis, quam difficultati sustinendi interiores dolores, pro quibus tamen aliquis non proprie dicitur martyr, nisi secundum quamdam similitudinem : et hoc modo Hieronymus loquitur, scilicet de Virgine beatissima. Adde, passionem ad martyrium requisitam debere inferri ab extrinseco ab his, qui veritatem fidei persequuntur : huiusmodi autem non fuere dolores, quos beata Virgo perpessa (St : neque enim legimus aliquem in eam manus injecisse, aut vulneribus percussisse : sed maximus ejus dolor ab intrinseco ex amore lili procedebat, et ideo proprie martyrium non constituit. Quod etiam docent Abulensis Matth. 13 quæstione 20, Solus distinctione citata, quæstione 5 artic. 2, Salas disp. 8 sect. 3, et alii.*

Neque hoc ejus derogat excellentia;. Tum, quia totum illud præmii accidentalisis, quod in martyribus est aureola, eminenter continetur in præmio essentiali, quod Virgini correspondet ratione spiritalis martyrii, quod sustinuit juxta cru-

cent, ubi gladius a Simeone prænunciatus purissimam ejus animam pertransivit. Tum etiam, quia (ut bene notavi», Suarez tunc Sure/. 2 in 3 par, disp. 21 sect. 3) adhuc respectu præmii accidentalisis, ad quod pertinet aureola, debet Virgini concedi aliquid peculiate in hoc genere, quod silvoluti insigne quoddam excellentissima; fortitudinis, et invicta) patientiæ; quodque etsi propter rationem traditam proprie non sit aureola, superat tamen aureolas omnium martyrum, et continet eminentissime quidquid bonitatis, et præmii in illis reperitur.

Ad secundam confirmationem occurrit Angelicus Doctor quæstiuncula sæpe D.Thom. citata ad tertium, his verbis: *Dicendum, quod quidam actus sunt, qui in ipso actu habent quamdam vehementiam delectationis, et difficultatis : et in talibus actus semper addit ad rationem meriti, vel demeriti : secundum quod in actu oportet voluntatem variari ex vehementia actus a statu, in quo prius erat: et ideo exteris paribus actu luxuriam exercens plus peccat, quam qui solum in actum consentit. quia in ipso actu voluntas augetur. Similiter cum actus martyrii maximam difficultatem habeat, voluntas martyrii non pertingit ad illud meritum, quod actui martyrum debetur ratione difficultatis; quamvis possit etiam pervenire ad altius præmiuin considerata radice merendi : quia aliquis ex majore charitate potest velle sustinere martyrium, quam alius sustineat. Unde voluntarie martyr potest mereri sua voluntate præmium essenziale aquale, vel majus eo, quod martyri debetur : sed aureola debetur difficultati, quæ est in ipsa pugna martyrii : unde aureola voluntarie tantum martyribus non debetur.*

23. Secundo objicies, sequi ex nostra sententia milites Christianos, qui pio in bello cadunt, esse proprie martyres ; quod tamen Ecclesiæ usus non approbat; ergo, etc. Sequela probatur; nam prædicti milites ponunt reipsa vitam pro justitia, et pro bono virtutis, aut etiam pro fide ab omnibus impugnata ; -ergo nihil illis deest ad rationem martyrii.

Respondetur negando sequelam, saltem Solnt». universaliter intellectam. Tum quia etiamsi bellum sit justum, et causa communis justitia. et quantum est ex parte morientis ad Deum referatur ; non tamen semper pugna est de tide : ut patet cum principes Christiani inter se pugnant; ubi neuter intendit lidem corrumpere, sed

proprium rempublicam, et bonum commune defendero; nec mala sibi injuste illata resarcire. Et idem dicendum est, ubi bellum esset contra infideles, et Christiani pro fidei propagatione dimicarent; si tamen infideles non directe ex odio ad fidem, aut virtutem, sed pro bono aliquo temporali, vel ut se defenderent, aut vindicaret milites Christianos occiderent: adhuc enim sic morientes non essent martyres, quia non occiduntur proprie in quantum fidei testes. Nec de his est qui dubitet. Si autem infideles ex odio ad fidem, et ut illam corrumpere destruendo Christianam Rempublicam directe pugnarent: tunc est nonnulla difficultas an milites Christiani, qui in eo bello caderent (supposito, quod in gratia decedant) essent dicendi *martyres*? Partem enim affirmativam insinuat divus Thomas citato articulo quarto ex secunda secundæ, et in quarto, prædicta quaestiuncula secunda ad undecimum. Et latius suffragari videtur: quia tales milites voluntate, et opere moriuntur pro fide Christi ab hominibus impugnata, et reportant de urgentissima pugna perfectissimam victoriam: quid ergo illis deest ad meritum aureolæ.

24. Nihilominus tamen communis Ecclesiae usus huiusmodi martyres non recipit. Et ita procul dubio tenendum est, prædicti milites capti ab infidelibus, ut fidem negarent, vel aliquid peccaminosum committerent, patienter usque ad mortem in fide, et justitia permaneant. Ratio est, quia veri martyres debent in suis passionibus Christo, cujus testes sunt, conformari: Christus autem non vicit corporaliter pugnando, sed patienter sustinendo: *domuit enim orbem non ferro, sed ligno*, ut Augustinus ait Psalm. 54, præveniensque discipulos ad imitationem sui per martyrium, non consuluit externam hostium invasionem, sed humilem et patientem mortis peressionem: *In palienlia vestra possidebitis animas vestras*, De. 21. Lucte 21. Nec ait *beati qui resistunt, sed qui persecutionem patiuntur propter justitiam* (Uam, Matthæi 5: unde dixit Paulus secundæ ad Corinthios 10: *Arma mililix u' noslræ non sunt carnalia, sed spiritualia*, quia non materialibus armis, aut pugna, sed spiritualibus patientia, humilitatis, mansuetudinis, etc. victoriam de mundo Christi martyres reportant, juxta illud Matthæi 10: *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum, estote prudentes sicut*

serpentes, et simplices sicut columbx. Huiusmodi vero pugnandi genus non convenit militibus temporalibus, qui per se primo intendunt hostes gladio perimere. Et quamvis non renuant vitam ponere, hoc est eis quasi per accidens: si forte eventus belli sit contrarius: nec tunc se vincere existimant: sed cum reservando propriam vitam adversarios prosternunt.

Adde quod cum martyrium sit præstantissimus actus fortitudinis, et hic non consistat in aggrediendo, sed in sustinendo, ut ostendit divus Thomas secunda secundæ quaestione 123 articulo sexto, illud dumtaxat absolute, et simpliciter dicendi sunt *martyres*, qui ex primaria intentione sustinent, et sustinendo usque ad mortem testificantur pro fide Christi se cuncta despiciere, etiam propriam vitam. At vero milites temporales per se primo intendunt *aggredi*, et quodammodo est eis per accidens *sustinere*: unde non ab hoc posteriori actu, a quo sumitur denominatio *martyris*, sed ab illo priori milites temporales absolute denominandi sunt.

Cæterum si prædicti milites capti ab infidelibus, tentatique ut vel fidem deserant, vel aliquod aliud opus, quod inspectis omnibus esset actus virtutis, derelinquant, puta ne Rempublicam Christianam (quod eis ex officio incumbit) custodiant, aut aliquid etiam venialiter peccaminosum in Deum committant; potiusque eligant fortiter mori, quam eorum iniquae voluntati consentire, hocque ad finem superernaturalem referant, erunt vere, et proprie martyres, et illos Ecclesia in sanctorum martyrum catalogo constituet. Et juxta hæc loquitur Angelicus Doctor locis citatis. — Ad illud, quod in oppositura tangitur ex ratione, constat ex modo dictis: quia perfectissima de mundo victoria, non aggrediendo per se primo, et quasi per accidens sustinendo; sed primaria intentione sustinendo usque ad mortem in testimonium fidei, a Christi militibus consequenda est.

DUBIUM III.

S

Quibus virginibus aureola debeatur.

Sicut ad aureolam martyrii non sufficit quilibet passio pro Christo tolerata: ita nec virginitatis aureola omnibus continentiam servantibus debetur: sed determinatis personis: quas ut assignemus,

breviter explicanda) eunt conditiones requirin' a<l virginitatem^

Promittuntur requisita ad virginitatem.

25. Nomen FirÿiRÎM/ù a virore desumi testatur D. Thom. 2, 2, q. 152 ad 1. Nam sicut illud dicitur *virens*, quod non e-t ex abundantia calons adustionem expertum, ita quæ ĉoncupiscentia adustionem per veneream delectationem ĉperta non sunt, Γίπρη« vocantur : quasi in suo nativo virore persistentes. Et licet ad naturalem Virginitatem requiratur, el sufficiat viror, et integritas corporis, qua' tribuit natura : Virginitas tamen sumpta pro virtute {prout nunc de ea loquimur quæ dicitur virginitas. moralis, nec totum hoc exposcit, et amplius aliquid requirit. Quod per cornparationem ad delecialionem veneream virginitati contrariam optime explicat Angelicus Doctor, cujus verbis utemur. *In delectatione Venereorum* inquit *tria est considerare. Unum quidem, quod est ex parte corporis, scilicet violatio signaculi virginalis ; aliud autem esi, in quo conjungitur id, quod est animx cum eo, quod est corporis, scilicet ipsa resolutio seminis delectationem sensibilem causers. Tertium autem solum ex parte animx, scilicet propositum perveniendi ad talem delectationem. In quibus tribus id, quod primo positum est per accidens, se habet ad moralem actum, qui non consideratur per se nisi secundum ea, qux sunl animx. Secundum vero materiale se habet ad actum moralem : nam sensibiles passiones sunt materia moralium virtutum. Tertium Vero se habet formaliter, et complete : quia ratio moralium in eo, quod est rationis, completur. Quia ergo virginitas dicitur per remotionem prxdiclx corruptionis, consequens csl, quod integritas membri corporalis per accidens se habet ad Virginitatem. Ipsa autem immunitas a delectatione, qux consistit in seminis resolutione, se habet materialiter. Ipsum autem propositum perpetuo abstinendi a tali delectatione se habet formaliter, et complete in Virginitate. Ex quibus liquet ad moralem Virginitatem duo indispensabiliter debere concurrere, et sufficere : nempe ex pane voluntatis propositum virginitatem perpetuo servandi : eL ex parte corporis inexperientia, et immunitas a delectatione carnali, quæ fit per voluntariam seminis resolutionem. Ipsa vero materialis*

integritas, seu illmsio signaculi virginei' quamvis ut in plurimum duo prædicla coif comitetur, absoluto tumen non est necoiia-ria el potest absque præjudicio Virginitati» moralis per violentiam, aut infirmitatem amitti ; do qua proindo ad priesens curandum non est.

26. Secundo nota, quod propositum voluntatis semel amissum potest iterum reparari; sicut alito virtutes, cum per peccatum deperduntur, restaurantur per pœniteniiam : et ideo interruptio istius propositi non omnino obstat Virginitati. At vero immunitas, vel inexperientia, quam diximus, semel deperdita per oppositam experientiam, non est ulterius reparabilis etiam de potentia absoluta, quia impossibile est, illum, qui expertus est delectationem, fieri non expertum : sicut impossibile est ea, quæ facta jam sunt, non esse facta. Unde dixit D. Hieronymus Epist. ad Euslochium. quod *eum extera Deus possit, non potest Virginum post ruinam repararo*, scilicet quantum ad prædictam immunitatem, sine qua non salvatur absolute, et simpliciter virginitas ; et ideo, quæ semel eam amisit, nunquam poterit simpliciter *Virgo* denominari.

Ex quo fit, quod licet in Virginitate plures sint gradus majoris, vel minoris perfectionis, hujusmodi tamen gradus non disUnguuntur, nec desumuntur per ordinem ad immunitatem corporalem ! quippe vel lota, vel nihil ejus unico actu deperditur : semelque deperdita prorsus irreparabilis est: et ideo cum consistat in indivisibili, non potest esse causa prædiclæ distinctionis. Sed desumuntur per ordinem ad propositum voluntatis. Quoi sane propositum aliquando, durante adhuc corporis immunitate, non invenitur : ut in puellis, quie vel nondum pi-rvenerunt nd usum rationis, vpl habent voluntatem nubendi, et hujusmodi appellat divus Thomas *Firgines quoad actum* : quia conservant actu integritatem quæ est do ratione Virginitatis, quamvis animum non habeant in ea permanendi. Aliquando vero invenitur tale propositum non utcumque, sed voto confirmatum : et hujusmodi dicuntur *Virgines quoad statum*, quia per tale votum in statu virginitatis perpetuo constituuntur. Et tandem inveniri potest propositum sine voto, quia potest quis efficaciter proponere perpetuo continentiam servare, etiamsi ad id voto non se obstringat. Igitur, quia certum est ad promerendam Virginitatis aureolam

Alia Obier- UIM,

Hiem.

Grids; Vir<is>i. ode mantur.

I 'JI-

I/ode dicatur Vicini- tas.

ui n- qrrira-

J. 'II ' Z' ?-î ..

reolatn non sulficon; propositum, aut etiam votum, ainiesti temel corpori» immunitate, quierimus nn Inue immunitas non amissa sufficiat vel sine proposito, vel saltam sine volo.

§ H.

Prior, et communis assertio ratione divi ThoiMt stabilitur.

,VW-
lw 1.

27. Dicendum est primo, aureolam ; Virginitatis non deberi his, qua; actu dumtaxat sunt Virgines propter immunitatem ab experimento corporalis delectationis, nisi habeant saltem propositum efficax perpetuo continendi. Hæc conclusio est expressa D, Thoma; loco cit. ex 4 Sentent. artic. 3 quæstiunc. 1 ubi sic ait : *Quidam dicunt aureolam actui deberi : unde illa, quæ actu Virginitatem servat, aureolam habebit; si sit denumero salvandorum : sed hoc non videtur esse conveniens, quia secundum hoc illæ, quæ habent voluntatem nubendi, et tamen antequam nupserint, decedunt, habebunt aureolam.* Idem dicit Soto art. 2 cit., et alii. Et ratio est satis perspicua. Quia actu externi non sunt meritorii, nisi per ordinem ad interius propositum voluntatis : ergo ubi non datur huiusmodi propositum servandi continentiam, exterior observatio non meretur priremium, quod est proprium Virginitatis moralis, ac proinde neque aureolam.

Confirmatur ; quia per id, quod est a natura, et non ex electione, nullus meretur neque præmium essenziale, neque accidentale : sed integritas corporalis, secluso proposito, tota est a natura, eoque perfectius conservatur, quominus accessit ætas libertatis : ergo talis integritas absque proposito non meretur aureolam.

Confirmatur secundo : nam aureola est singulare præmium perfectissimæ victoriae de carne : sed quæ non habet pnedictum propositum non perfecte vincit; imo quantum est ex parte voluntatis cedit hosti, et illi se subicit, siquidem ex vi præsenlis propositi ita est disposita, ut data matrimonii opportunitate, carnali delectationi consentiet : igitur non proprie aureolam meretur.

Urgens
Ejectio ,

28. Sed urget objectio, quod Ecclesia celebrat inter sanctas Virgines Ursulam, et socias ejus undecim mille, de quibus non constat habuisse propositum servandi Virginitatem : imo contrarium propositum habuisse ex earum historia colligi videtur :

ducebantur quippe (ut testatur Baron, tom. 4 anno Christi 383 num. 3) Britannis militibus conjugio fæderandæ, qui Armorcorum regionem, interfectis, vel ejectis propriis habitatoribus tam viris, quam fce-rainis, occupaverant : qua. ergo matrimonio intuitu (lucebantur, nubere proculdubio in animum induxerant : non Virginitatem perpetuo servare.

Non defuit hac ætate, qui pulcherrimo huic Virginum choro solam externam, et materiale Virginitatem concesserit ; interius vero propositum, penes quod formalis, et moralis Virginitas consistit, ac proinde aureola» meritum negaverit. Sed apage minus piam doctrinam, et quæ fidelium aures proculdubio offenderet. In gratiam igitur Ursula., et sociarum (quarum nobis devotio, et affectus cordi est) concedimus libenter fuisse in toto rigore, et proprietate Virgines, ditarique similiter Virginitatis aureola. Pro quo animadvertendum est, ut Virgo aureolam mereatur satis esse (custodita semper corporis immunitate) ut saltem in fine vitæ habeat propositum Virginitatem perpetuo servandi, et cum tali proposito in gratia decedat : quamvis antea per matrimonii, vel alterius copulae desiderium fuerit interruptum. Quia Virginitas quantum ad id, quod est ex parte animæ, potest non habita acquiri, et deperdita reparari : sicut reparantur aliae virtutes per actus illarum, vel per poenitentiam : unde quod aliqua propositum nubendi aliquando habuerit, non tollit quominus mutato proposito, et in contrarium confirmata aureolam mereatur. Quæ est doctrina D. Thomæ loco cit. ubi postquam dixit deberi aureolam virginibus, quæ custodita immunitate corporis (scilicet ab experientia carnalis delectationis per voluntariam seminis resolutionem) habent propositum Virginitatis perpetuo servandib, addit : *Quamvis hoc propositum aliquando fuerit interruptum, integritate tamen carnis manente, dummodo in fine vilæ inveniatur, quia Virginitas mentis reparari potest, quamvis non virginitas carnis.*

Diluitur,

Quod
proposi-
taui ad
Virgini-
tatis au-
reolam
sniiiriau

D.TiioM.

29. Hoc supposito, quod attinet ad beatam Ursulam pro certo tenendum est habuisse propositum Virginitatis perpetua., neque illud unquam retractavit : quia, ut graves auctores testantur, voto se ad id adstrinxerat. Et refert Surius tomo 5 de vitis Sanctorum die 21 Octob. quod *Cum in Deo core ejus vigilaret, ad modicum obdormivit, et pe r visionem divina revelatione de loto vilæ*

sua ordine, de coagonistarum jminim numero, de gloriosa martyrii palma edoceri meruit. Quæ igitur cœlesli hac revelatione edocta fuit, quo pacto credenda est, votum virginittis a se emissum ullius spe conjugii revocasse. — Nec omittenda duximus, quæ Sigebertus Gemblacensis in suo Chronico anno 45A de beata Ursula scribit his verbis: *Filia unica Xoli nubilissimi Britannorum Principis cum nondum nubilis a Filio cujusdam ferissimi tyranni ad nuptias expeteretur, el patrem suum super hoc anxari videret (qui Deum metuebat, si filiam Deo jam devotam nubere cogeret, et tyrannum timebat, si filiam denegaret) divinitus inspirata nutanti patri suasit, ut el tyranno asserdirelur* Non quod ipsa conjugium non omnino respueret, sed (prosequitur citatus auctor) *novo usa consilio. ul aut difficultate propositæ conditionis* videlicet quod tot millia puellarum Virginum sibi associarentur. *animum ejus a se averteret, aut hac opportunitate omnes coxvas suas secum Deo dicaret.* De aliis autem Virginibus non est adeo certum, vel omnes habuisse prædictum propositum : vel tunc, cum duci se ad nuptias viderent, a nulla fuisse revocatum : sicut nec etiam oppositum constat : quia etsi matrimonii contrahendi intuitu : invita; tamen, et contra propriam voluntatem (ut Baronius et alii affirmant) ducebantur. Addic Surins uhi sup. beatam Ursulam revelationem illam de proprio, coagonistarumque martyrio, ipsis statim atque ad se product» faerunt, manifestasse : ut ex tunc saltem Virginitatis propositum, aut etiam votum emitterent, in eoque constantes permanerent. Sed quidquid sit de hoc, el admissa in aliquibus tali revocatione, nihil inde contra nos : credendum enim est omnes illas, ut a barbaris fuerunt comprehensæ, non mcerenti animo, quasi desiderato aliquo fine frustratas id tulisse; sed alacri, libentique studio optatam nactas occasionem servandi candidam pudicitiam, eamque martyrio purpurandi pristinum Virginitatis propositum ad exhortationem sanctissimæ Ursul» omnium principis, et ductricis recuperasse, atque ita immaculatum pudorem simul, et vitam coelesti sponso «Tesu Christo consecrasse : sicque adfuit omnibus illis ante mortem propositum ad Virginitatis aureolam requisitum, in quo martyrium consummarunt.

Neque hoc sine fundaYnento asseritur : quia (ut ex Daronto diximus) omnes illa-

Virgines invita ail matrimonium ducebantur proculdnbio ex amore ml Virginitatem, et ex illius proposito, quod mento conceperant: unde creditu dignum est reputasse lucrum, quod tinis, pro quo ab hominibus destinata' ibant, frustraretur, ut vel sic in suo sancto proposito permanerent : maluisseque cum vine dispendio optata frui Virginitate, quam hominibus pacifice, et honeste matrimonio conjungi. Eo pnesertira, quod hic casus singularissimus fuit, singularique Dei providentia dispositus, ut pulcherrimum tot Virginum chorum, simulque et martyrum candidatum exercitum sub una die Ecclesia Christo consecraret : unde merito existimare debemus ipsum, qui victimam adeo immaculatam sibi voluit ollerri, quique tot nobiles puellas immunes a carnis contagione servaverat (quod est fortasse mirabilius), inspirasse illis sanctum Virginitatis propositum ; ex cujus munere, et gratia delegerunt potius mortem pati, quam Virginei pudoris ferre dispendium : ut ita cum duplici Virginitatis, et Martyrii aureola Christo cœlesii sponso sisterentur.

§ HI.

Ilia assertio e.r D. Thoma, cl plena dubii resolutio.

30. Dicendum est secundo, non requiri ad aureolam Virginitatis promerendum continentia- votum, sed sufficere nudum, et efficax propositum saltem in hora mortis repertum, supposita ex parte corporis immunitate, quam diximus. Ita Angelicus Doctor citato loco, ubi sic ait : *Alii dicunt, quod aureola debeatur statui, cl non actui, ut illæ tantum Virgines aureolam mereantur, quæ in statu Virginitatis perpelux servante per votum se posuerunt. Sed hoc etiam non videtur conveniens : quia aliquis ei pari voluntate potest servare virginitatem non vovens, sicut alius vovens. Et ideo aliter potest dici, quod meritum omne actui virtutis debetur a charitate imperato : Virginitas autem secundum hoc ad gmus virtutis pertinet, secundum quod perpetua incorruptio mentis, et corporis sub electione cadit, ut patet ex Itis, quæ dicta sunt 33 distinctione; et ideo illis lanium Virginibus aureola propria debetur, quæ propositum habuerunt Virginitatem perpetuo servandi : sive hoc propositum voto firmaverunt, sive non.*

Ex quibus verbis desumitur eflicax ratio

tio pro assertione : nam eo ipso, quod aliquis libere eligat observationem Virginitatis, et in hac electione et observantia usque ad mortem persistat, sive voto firmaverit, sive non, consequitur excellentem victoriatum de singulari hoste, scilicet de carne : ergo nihil ei deest ad aureolam promerendam.

Otjcf-
iw.

31. Dices, aureola non debetur nisi acidius virtutis : sed Virginitatis absque voto non est virtus, ut docet divus Thomas secunda secundæ quæstione 152 articulo tertio ad quartum : ergo sine voto non est meritum aureolæ, etc. — Respondetur concessa majori negando minorem, nam ut notavit Cajetanus loco citato, divus Thomas non negat absolute Virginitatem sine voto esse virtutem, sed esse specialem virtutem distinctam a castitate (quod qualiter intelligendum sit, alibi explicabimus); ut autem debeatur ei aureola, non est necessaria talis distinctio ; sed sufficit, quod intra lineam, et actus castitatis nobilissimum locum teneat. Sicut martyrio debetur aureola, non quia sit virtus distincta a communi fortitudine, sed quia inter ejus actus est præstantissimus. Sed circa hoc vide tract. 12 in arbore predicament, a n. 120.

* ' 32. Objicies secundo contra id. quod in toto dubio resolvimus : quod beatissima Virgo habuit cum summa corporis puritate firmissimum mentis propositum etiam voto confirmatum ; et tamen non videtur ei tribuenda Virginitatis aureola : quia nullam habuit pugnam : nec carnis insultura, aut illecebram aliquando sustinuit ; et ubi non est pugna, non habet locum victoria nec meritum aureolæ.

EMt-
iK.

Hanc objectionem solvit divus Thomas quæstiuncula citata ad secundum, his verbis : *Ad secundum dicendum, quod duplex est circa hoc opinio : quidam enim dicunt, quod beata Virgo pro Virginitatis præmio non habet aureolam, si aureola proprie accipitur, secundum quod respicit pugnam ; tamen habet aliquid majus aureola : propter perfectissimum propositum Virginitatis servandæ. Alii vero dicunt, quod aureolam etiam sub propria ratione aureolæ habet excellen-
tissimam : quamvis enim pugnam non senserit, pugnam tamen aliquam carnis habuit ; sed ex vehementia virtutis adeo habuit carnem subditam, quod hujusmodi pugna ei insensibilis erat. Sed istud non videtur convenienter dici : quia cum beata Virgo credatur omnino fuisse immunisa fomitis inclinatione propter*

ejus sanctificationem perfectam, non est pium potius aliquam pugnam a carne fuisse in ea, cum talis pugna non sit nisi ex fomitis inclinatione : nec lentatio, quæ est a carne sine peccato esse possit : ut patet per Glossam secundam Corinthios 12 super illud : Datus est mihi stimulus carnis meæ. Unde dicendum est, quod aureolam proprie habet, ut in hoc membrum aliis Ecclesiae conformetur, in quibus Virginitas invenitur : et quamvis non habuerit pugnam per lenlationem, quæ est a carne, habuit tamen pugnam per lenlationem ab hoste, qui nec etiam ipsum Christum reveritus fuit, ut patet Malh. 4.

Adde, quod etsi in Virgine Deipara neque ab hoste externo fuisset aliqua tentatio (quod est etiam satis verosimile præsertim in materia Virginitatis : et forte divus Thomas non loquitur de tentatione in actu, sed in aptitudine, sensusque est, quod tentatio ab hoste externo in quacumque materia non derogaret Virginis puritati non pro ; terea deneganda esset illi perfectissima aureola. Quia, quod pugna caruerit non fuit ex conditione naturæ humana» secundum se, sed ex protectione divina, et ex abundantia gratiæ a primo instanti conceptionis, per quam ante certamen hostem terruit, fugavit, et devicit perfectissimamquo de illo victoriam sine actuali pugna reportavit. Ut autem numero undecimo ex divo Thoma diximus, aureola non debetur pugnae, sed victoriae, quæ -per se requirit -pugnam ; quamvis per accidens aliquando ante pugnam possit esse victoria. Et præcipue adversus carnem, quæ (ut Patres consulunt) non jactibus ejus se opponendo, sed fugiendo, et declinando ab illis superanda est. Et ideo qui nullam carnis molestiam passi sunt, ut fuit Beata Mater Nostra Teresia, et præ omnibus purissima Virgo Virginum Maria, [erfectissime in hac palestra vicerunt, tutissimoque, ac subtilissimo in hoc genere certandi modo, nempe fugando, et terrendo hostem dimicarunt, et sic aureolam cum proprietate meruerunt.

Illeja
Virgo
habuit
aureolam
sine
pugna.

33. Circa aureolam Doctoratus non est cur speciale dubium excitemus, quia nulla est alicujus momenti difficultas, quæ discussione egeat. Quibus autem, et quare hæc competat aureola, explicat divus Thomas loco citato quæstiuncula tertia, ubi sic ait : *Sicut per martyrium, et Virginitatem aliquis perfectissimam victoriam obtinet de carne, et mundo ; ita et perfectissima victoria contra Diabolum oblinetur, quando*

aliquis non solum Diabolo impugnanti non cedit, sed etiam eum :el non solum a sr, sed etiam ab aliis. Hoc autem fit per pr,rdicalionem, et doetriiMm : el ideo prxdicalioni, el doctrin.ruureubi debetur, sicut el Virginitati, et martyrio. Neque est dicendum, ut quidam dicunt, quod tantum debeatur Pr.riatis, quibus compotit ex officio pra dicare, el docere, sed quibuscumque licite hunc actum excr-eant : Pro-latis autem non debetur quamvis habeant officium prtrdicandi, niti actu pro-dicent : quia corona non debetur habitui, sed actuali pugnx : secundum illud secunda Timoth. 2, non coronabitur nisi qui legitime certaverit.

Observat bene Magister Soto non pro una, aut altera concione, vel lectione tribuendam esse aureolam ; sed debet his ex professo Doctor incumbere. Nec refert sive lingua, sive calamo, palam, vel in occulto id fiat, dum tamen in obsequium iidei munere illo Doctor fungatur : et potissimum, ut incredulos, aut hæreticos lucrifaciat, vel illos ab Ecclesia arceat, caveatque Christi gregi. Nam docere prophanas litteras, aut humana tantum jura, non meretur aureolam. Est tamen prædicatoribus, el fidei ductoribus inanis gloria cavenda, quæ aureolam illis vel auferat, vel deterat : scientia enim inflat : cum revera ad hanc aureolam promerendam potissimum requiratur humilitas : qui enim aura populari, aut alio inani raotivo allectus prædicto muneri incumberet, neque auream, neque aureolam illis actibus mereretur.

Quamvisautem hanc aureolam regulariter consequantur viri, quorum proprium est instruere, et docere; non tamen est dene-ganda fulminis, si eidem muneri vel verbo, vel scripio incumbant. Unde eam merito tribuit Suarez Virgini beatissimæ, quia fuit doctorum doctrix, et magistra; dura A postolos.et Evangelistas, per eosque totam Ecclesiam in fide erudivit. Habet etiam doctricis aureolam (ut alias omittamus Matriarcha nostra Beata Teresia, cujus singularem doctrinam quatuor voluminibus comprehensam tanquam e crelo emanatam recipit, el approbat Ecclesia, dum canit in ejus oratione, *ul ecclesiis ejus doctrina pabulo nutriamur*, etc. De qua sacra Rotie congregatio in relatione ad S. Patrem Paulum Paulum V pro illius canonizatione par, 2 art. 2 sic loquitur : *Clarissimi omnium ordinum Theologi Beata Tr/r-six sapientiam admirantur. el facilem int/s-*

teiarum actionum explanationem adeo duxpexunt. utrarum genus sapientia cis videatur, quod de mystica Theologia Patres obretire, il sparsim tradiderunt, a Virgine una in methodum lam perspicue, atque concinne fuisu reducium inerilaque ilium quasi spiritualis dodrinx Magistram Kcclesix a lleo datam predicant.

§ 1V\

Solvitur triplex quasliuneula pro omnibus aureuUs,

31. Superest triplex levis difticultias communis pro omnibus aureolis. Prima, an tribuenda.· sint Christo Domino? Secunda, an debeant poni in Angelis? Et tertia quæ ex tribus aureolis enumeratis sil perfectior ! Sed duas priores sol/it D. D>Tl4a Thorn, loco cit. art. 4 cujas tantum verba adjiciemus : *despondeo dicendum ad primam questionsm, quod circa hoc duplex esi opinio. Quidam enim dicunt, quod in Christo est am cula secundum propriam aureola rationem, cum in eo pugna inveniat, el victoria, el per consequens corona secundum propriam rationem. Sed diligenter considerandum quod quamvis Christo compilai raliaoaux, vel coronation tamen ei competit ratio aureolx : aureola enim ex hoc ipso, quod diminutive dicitur, importat aliquid, quod participative, el non secundum sui plenitudinem possidetur : unde illis compe-tii aureolam habere, in quibus est aliqua perfectioris victoria participatio secundum imitationem ejus, in quo perfectæ victoris plena ratio consista ; el ijlcu cum in Christo inveniat, hujusmodi principalis, et plena viclorix ratio, per cujus victoriam omnes alii victores constituuntur, ut palet Joan. 16 ; Confidite, ego vici mundum, el Apoc. 5 : Ecce vicit leo de tribu Juda, Christo non competit aureolam habere : sed aliquid, unde omnes aureolx originanlur. UndeApoc. 3 ; Qui vicerit faciam eum sedere in throno Putris mei. Unde secundum alios dicendum est, quod quamvis id, quod est in Christo, non habeat rationem aureolx, tamen est excellentius omni aureola. Ex quibus constat Christo Domino non denegari aureolas; quia in eo eminentissime non invenitur quidquid perfectionis, et excellenti® in aliis beatis invenitur ; sed quia non invenitar cum ea diminutione, et participatione, quam nomen aureolx designat.*

35. Secundam vero difficultatem sic sol-vit :

vil : /Id secundam quuxs lionem dicendum, quod Angelis aureola non debetur, Cujus ratio est, quia aureola proprie respondet cuidam perfectioni in excellenti merito. Ea vero, qux iu hominibus ad perfectionem meriti perlinent Angelis sunt naturalia; vel Spiciunt ad communem eorum statum, aul etiam ad ipsumprxmium (scilicet essentielle) tl ideo ratione, qua hominibus debetur aureola, Angeli non habent aureolas. Undo in Angelis, neque quoad nomen, neque quoad rem per illud significatam aureola reperilur. Nec necesse est circa hoc immorari : quia ex rationibus, et verbis D. Thoma; facile erit occurrere rationibus dubitandi, quæ possunt adduci.

30. Ad tertiam respondet art. 5 quæslionc 2 jgg veriqs . mcenium, quod prx-eminentia aureolx ad aureolam potest duplici-ler attendi. Primo ex parte pugna, ul dicatur aureola polior, quxfortioripugnx debetur. Et per hunc modum aureola martyrum aliis aureolis supereminet quodammodo, et aureola virginum alio modo. Pugna enim martyrii estfortior secundum se ipsam, ul vehementius affligens : pugna carnis est periculosior in quantum est diuturnior, et magis nobis imminete vicino. Secundo ex parte eorum, de quibus est pugna, et sic aureola Doctorum inter omnes est potior, quia hujusmodipugna versatur circa bona intelligibilia, alix vero pugnx circa sensibiles passioncs : sed illa eminentia, qux attenditur ex parte pugnx est aureolx essentialior, quia aureola secundum propriam rationem respicit victoriam, et pugnam. Difficultas etiam pugnx, qux attenditur ex parte ipsius pugnx, est potior, quam illa, qux attenditur ex parte nostri, in quantum est nobis vicinior, et ideo simpliciter loquendo aureola martyrum inter omnes est potior, et ideo dicitur Mallh. 5 in gloss, quod in octava beatitudine, qux ad martyres perlinet, scilicet : *Beati qui persecutionem patiuntur. etc. omnes alix perficiuntur. Propter hoc etiam Ecclesia in connumeratione sanctorum martyres Ductoribus, ct Virginibus praeordinat . sed quantum ad aliquid nihil prohibet alias aureolas excellentiores esse.*

Non determinat expresse D. Thom. inter aureolas virginum, et Doctorum, quæ sit absolute præstantior : sed juxta mentem ipsius videtur absoluto præferenda aureola virginum : ut colligitur ex illis verbis : *sed illa eminentia, qux attenditur ex parte pugnx, est aureola essentialior* : quamvis secundum hanc, vel illam rationem aureola Doctorum præcellat. Neç refert,

quod Ecclesia Doctorcg præponit virginibus ; nam et simplices Confessores, quibus non tribuitur aureola, præponit virginibus ; etsi simul sint martyres : quod satis indicat Ecclesiam in prædicta ordinatione non ad solas aureolas, ea earum gradus respexisse. Forte attendit dignitatem sexus, ob iqlque ultimo loco fœminas, sive tantum virgines, sive etiam martyres, sive simul doctrices post viros collocavit : vel ob alias rationes, quas curiose investigare non oportet.

a r t i c u l i s i v .

Utfuii ad beatilndintin rtquiralur rrlclludo rc-lwlatiij

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod rectitudo voluntatis non requiratur ad beatitudinem, Beatitudo enim consistit in operatione inteJ edus, ul dictum esi; sed ad perfectam intellectus operationem non requiritur rectitudo voloiratis, per quam homines mundi dicuntur Dicit cuim Aug. in lib. retractationum ; Non approbo, quod in oratione dixi, Deus qui non nisi mundos verum fcire voluisti. Desponderi enim potest mullos eliam non inundns multa scire vera, ergo rectitudo voluntatis non requiritur ad beaiitudinem.

2. Præcrea, prius non dependet a posteriori : sed operatio intellectus est prior, quam operatio voluntaM> : ergo beatitudo, quæ est perfecta operatio intellectus, non dependet a rcrtiudine, voluntatis.

3. Præterea, quod ordinatur ad aliquid tanquam ad finem, non est necessarium adepto jam fine : sicut miis postquam pervenitur ad portum ; sed rectitudo voluntatis, quæ est per virtutem, ordinatur ad beatitudinem tanquam ad finem : ergo adepta beatitudine nun est necessaria rectitudo voluntatis.

Sed contra est, quod dicitur Mallh. 5 : Brati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et Uebr. ull. : Pacem sequimini cum omnibus, et sanclimoniam, siue qua nemo videbit Deum,

Respondeo dicendum quod rectitudo voluntatis rcqii-rilur ad beatitudinem el ancedenter, el concomitanter : antecedenter quidem, quia rectitudo voluntatis est per debitum ordinem ad finem ultimum ; finis autem comparatur ad id, quod ordinatur ad finem sicut forma ad materiam : unde sicut malerii non potest consequi formam, tusi sit debito modo disposita ad ipsam, ita nihil consequitur linem, nisi sil debito modo ordinatum ad ipsum; et ideo nullus potest ad beatitudinem penenire ni i habeat rectitudinem voluntatis. Concomilantor aulem, quia sicut dictum est, b'alitudo ultima consistit in visjone divinæ essentiae, qæe e>t ipsa isseotia bonitatis : ita voluntas videntis Dri essentiam, ex necessitate amat quidquid amat sub ordine ad Deum ; sicut vobnlas non videntis Dei essentiam, ex necessitate amat quidquid amai sub communi ratione boni, quam novit ; el boo ipsum est, quod farit voluntalnn redam; unde manifestum est. quod beatitudo no i potest esse sine reda voluntate.

Ad primum ergo dicendum, qnod Augustinus loquitur de rognitionc veri, quod non est ipsa edentia bonitatis.

Ad .secundum dicendum, quod omnis acliK \o-luatatis procedit ab aliquo actu intellectus : aliquis tamen actus voluntatis est prior, quam aliquu actus intellectus; voluntas enimjendii hi llualem actum intellectus, qui est beatitudo : et ideo rtcle inclinatio voluntatis præcxigitur ad beatitudinem . sicut rectus motus sagitta) ad percussionem signj.

Ad tertium dicendum, quod non omne, qund ordinatur ad finem, cessat adveniente lino : sed id lautum, quod sc habet in ratione imperfectionis, ut mutus ; unde iistrumeiia motus non sunt necessaria postquam perveiuit ad linem ; sed debitu^ ordo ad Hnetu est necessariu?.

Conclusio ; Illoclititulo voluntatis requiritur

B M.N
Teresia
babel
aureolam
doctri-
el*.

S. Bota.

Sohifer
prixu
quii

n.nwi.

riiroi
sitiun

D>Tl4a

I
I

Se,jjB I

Se,jjB I

Se,jjB I

ad beatitudinem et angelorum, »m concommilliter.

De rectitudine voluntatis, quam D. Thomas dicit requiri ad beatitudinem antecedenter, agemus in tractatibus de gratia, et merito, per quæ voluntas ad oblinendam beatitudinem disponitur. Nunc vero dicendum est de rectitudine, quam appellat consequentem : quia consequitur vehili proprietate ad ipsam beatitudinem : ex qua provenit, quod beati sint impeccabiles, eorumque voluntas semper recta, et in bono confirmata.

DISPUTATIO IV.

De Beatorum impeccabilitate.

Quia ad perfectam beatitudinem spectat non solum inclusio, et assecutio omnis boni, sed etiam elongatio, et exclusio cuiuslibet mali, præsertim culpæ : merito postquam egimus de illius proprietatibus, quæ pertinent ad prosecutionem boni, cuiusmodi sunt dotes, et aureolæ : de impeccabilitate, et confirmatione in bono, per quam prædictum malum excluditur, disputationem movemus : ut sic cuncta, quæ ad beatitudinem animæ spectant, comprehendamus.

DUBIUM UNICUM.

Utrum beati ab intrinseco ex ipsa natura beatitudinis sint omnino impeccabiles ?

I. Concors est Patrum, et Theologorum sententia, Beatos ex quo Deum vident nullum committere peccatum . sed ut dicitur Apocal. 1 i : *Sine macula sunt ante thronum Dei*, et ad Eph. 5 : *ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid huiusmodi; sed ut sit sancta, et immaculata*; qui locus communiter accipitur de beatis constituentibus Ecclesiam triumphantem. Imo nec de lege ordinaria eos peccare posse, omnes jam tuentur contra Origenem, hom. 13 et 35 in Lucam, et hom. 20 et 21 super Num. ubi oppositum errorem tonuisse, videtur: quamvis D. Thomas 1 p. q. 113 art. 7 ad 4 benigne illum exponat. Undo, quod dicitur Job 1. Job. 1 : *Ecce, quæ serviunt ei non sunt stabiles, et in Angelis suis reperit pravitatem*, intelligitur non de Angelis jam glorificatis, sed de illis secundum se. quibus ex propria

nutum non convenit omnimoda stabilitas in bono, nec immutabilitas, ut explicuimus in tractatu de Angelis disp. 11 dub. 1 et præcipue loquitur Scriptura de Angelis desertoribus, qui dum erunt in via, prave ceciderunt, ut recte exponit D. Grægorius lib. 5 Moral, cap. 27.

Hoc, ut certo supposito, difficultas est inter scholasticos unde eorum ortum habeat hæc impeccabilitas : an ab intrinseco ex ipsa natura beatitudinis ; an vero ab extrinseca dumtaxat inanimata Dei, qui ita regit, et protegit eorum voluntates, ut in peccatum labi non permittat. Proponimus autem dubium de impeccabilitate omnimoda. quæ sit talis, ut per nullam potentiam ad peccatum dellecti valeant : tum, quia rationes D. Thomæ, quibus utimur, convincunt totam hanc impeccabilitatem convenire beatis ab intrinseco. Turn etiam, quia minor alia impeccabilitas, quæ dicitur *di lege ordinaria* (de qua in præsentibus solet seorsim inquiri) in hac omnimoda includitur. Et ideo, ut consulamus brevitati dubium de lege ordinaria prætermittentes, proponimus dumtaxat id, de quo est major difficultas, et ex cuius decisione? decisio illius a fortiori habeatur.

f l.

Communior Theologorum sententia, prima D. Thomæ ratione fulcitur.

2. Dicendum igitur est Beatos ab intrinseco ex ipsa beatitudinis natura reddi omnino impeccabiles, et confirmari in bono, ita ut per nullam potentiam valeant ad peccandum dellecti. Hanc assertionem præter Scotistas, et paucos alios, quos infra referemus, tenent communiter Theologi, sed præcipue D. Thomas in præsentibus, et 1 o. 2^a p. q. 62 art. 8 lib. 3 cont. Gent. cap. 62 et lib. 4 cap. 92 q. 22 de verit. art. 6, q. 24 art. 8, et in Compend. Theologice cap. 173; Ricardus, in 2 dist. 7 art. 1 q. 1, ubi etiam Durandus, q. 1 et dist. 23 q. 1, Major in 4 dist. 49 q. 18, Palud. q. 7 art. 2, Sotus q. 3 art. 4, Ferrara 4 cont. Gent. cit. cap. 92, et expositores D. Thomæ in præsentibus Cajet. Conradus Medina, Alvarez, Gregorius Mart., Vazquez, Montes, Lorca, et plures alii. Idque non obscure tradunt sancti Patres Nazianzenus orat. 44 ubi Nice-nus ad illa verba : *Postquam aulem*; Augustinus in Enchirid. cap. 53, Fulgentius de fide ad Petrum cap. 23, Gregorius lib. 5 Moral. cit.

rit. cup. 27 et liI». 3i cap. i sivo7, Isidor. lib. I de sumnm bono c. p. 12, Damitecen. Mi ? de tide cup. 3, Beda HI., quæat. q. WJ Wa. ton). 8, Anselm. lib. de casu diaboli cap. 6, Elias Cretensis oral. 3, Nazianz. super ilia verba : .Id hæc quomodo, et alii. Qui loqiiiontCS de Angelis beatis (eadem autem ratio est de hominibus, de quibus etiam August, loquitur) dicunt omnino peccare non posse : hancque impeccabilitatem non ad aliud reducunt, quam ad beatitudinis naturam, el ad efficaciam gratiæ consummate, qua! ita beatis dominatur, ut ipsis veluti connaturalizetur, et quasi in se convertat naturam, auferatque ab ea mutabilitatem, quam ex se habet : adeoque ratione visionis, et amoris voluntatem, et intellectum Deo subjicit, ut neque ab eo separari, neque contra vel printer ipsum aliquid agere permittat.

Quamvis autem brevitatis gratia aliorum Patrum verba omittamus, nolumus tacere quæ Seraphica Mater, et Magistra N. Diva Tcresia a Jesu, codcstis beatitudinis inflammata ardore, fulgoreque irradiata, exclamatione, sive meditatione ultima, exponens perfectam confirmationem in bono, quam habent beati, ejusque radicem, et causam, sub hoc tenore dictavit : *O libre alvedrio tan esclavo de lu liberlad, sino vives en clavado con el lemor y amor de quien le crio ! O quando sera aquel dichozo dia que te has de ver ahogado en aquel mar infinito de la suina verdad : don de y a no seras libre para pecar, nilo querras ser porque eslaras seguro de loda miseria naluralizado con la vida de lu Dios. El es bien avcnlurado por que se conoce y ama, y goza de si mismo, sin ser possible olra cosa . nolienc, ni puede lener, nifuera, perfection de Dios poder toner liberlad para olvidar se de si y dexar se de amar. Enlonces aima mia entraras en lu descanso, quando te enlranares con este summo bien, y enlenderes lo que cnliende, y amares lo que ama, y gozares lo que goza : y a que vieres perdida lumudable volunlad : ya ya no mas mudanza, por que la gracia de Dios ha podido tanto que te hahecho parlicionera de su divina naluraliza con lanla perfection que ya nopuedas, ni deseas poder olvidarlc del summo bien.* Hæc Seraphica Magistra, cujus verba proprio sermone, ut in suo fonte jacent, ideo adduximus : quia sic melius dum intellectum illuminant devotionem excitant, et affectum erga beatitudinem inflammant. In illisq; si attente j

legantur, eflicaciorea divi Thomæ rationes rnira facilitate, et claritate, simul cum profundissima quadam simplicitate comprehendisse constabit.

3. Sed antequam prædictæ rationes Explicata[sj0. expendamus, oportet assertionem explicare. Etenim beatos, peccare non posse dupliciter potest intelligi. Primo in sensu composito, conjungendo peccatum cum beatitudine. Et hic sensus quamvis sit verissimus, parum tamen deservit ad præsens : quia impeccabilitas dumtaxat in hoc sensu non est impeccabilitas absolute ; sed stat cum facultate ad absolute peccandum : ut patet in justis viatoribus, qui non dicuntur impeccabiles etiam respectu peccati mortalis, quamvis nequeant conjungere prædictum peccatum cum gratia : ac proinde nec peccare in sensu composito. Secundo potest intelligi in sensu diviso. Et hoc adhuc dupliciter, vel omnino materialiter : ut fiat suppositio non pro beato dum talis est, sed priedise pro illo supposito, cui inest beatitudo, et sit sensus hujusmodi suppositum per nullam potentiam, qualitercumque res disponantur posse peccare. Et hunc sensum apud omnes constat esse falsum : quia licet beatitudo ex natura rei sit inamissibilis, et dum non amittitur, reddat impeccabilem : at non repugnat per ordinem ad divinam potentiam, illum qui modo est beatus, beatitudinem amittere, qua amissa, sine dubio peccare potent.. Vel potest intelligi quamvis in sensu diviso, sed formaliter, ut fiat suppositio pro beato dum talis est, et sit sensus, quod stante beatitudine, non habet potentiam ad peccandum, non modo in sensu composito, hoc est ad conjungendum peccatum cum beatitudine ipsa, sed neque in sensu diviso, id est ad peccandum secundum se præscindendo a compositione.

In quo distinguitur ajuste viatore : quia hic adhuc dum est in gratia retinet potentiam proximam, et expeditam ad peccandum mortaliter : quod si faciat, amittet gratiam : quamvis non habeat potentiam ad conjungendum cum gratia prædictum peccatum. Et sic gratia non adimit aliquid de actu primo, et potentia ad peccandum; quamvis pro illo instanti, pro quo est, inferat infaliibiliter negationem actus peccaminosi. Sicut prædeterminatio physica infert infaliibiliter consensum, ad quem datur, et negationem actus contrarii pro illo instanti : relinquit tamen indemnem, et intactam potentiam ad ipsum actum

DE BEATITUDINE.

contrarium, et ad negationem consensus. Beatitudo autem dum est. non modo infert negationem peccati, sed ipsam potentium (saltem proximam) ad peccandum destruit, vel impedit, delerniinatque voluntatem per modum naturae ad oppositum. Et ideo beatus nec valet peccatum cum beatitudine conjungere, nec potest absolute committere peccatum, cujus existentia beatitudinem excludat. Sicut humanitas unita verbo, nec potest peccare in sensu composito, conjungendo peccatum cum unione, neque in sensu diviso exercendo peccatum secundum se, quod si poneretur, unionem expelleret : quamvis non repugnet de potentia absoluta, ut humanitas, quae de facto unita est. amittat absque peccato talem unionem, et propriam subsistentiam accipiat, sitque subsistens, et non informata divina visione peccatum committat. Et hic est legitimus sensus hujus dubii, juxta quem asserimus, beatum ab intrinseco per ipsammet beatitudinem reddi omnino impeccabilem.

4. Prima, et principalis ratio hujus assertionis desumpta ex D. Thoma potest sic proponi. Voluntas ex vi visionis beatificae manet ita determinata, ut nequeat appetere aliquid nisi in ordine ad Deum, et propter ipsum : ergo ex vi illius visionis est omnino determinata ad non peccandum, ac proinde impeccabilis. Consequentia patet : nam peccato omnino repugnat appeti propter Deum, imo nihil aliud est peccare, nisi contra, vel praeter Deum aliquid eligere : et ideo determinatio ad non diligendum aliquid nisi propter Deum, est formaliter impossibilitas ad peccandum. Antecedens vero probatur, nam ita determinatur voluntas videntis Deum ad ejus bonitatem. quae est bonitas per essentiam, sicut quilibet cognoscens communem rationem boni determinatus est ad bonum, et beatitudinem in communi : sed cognoscens communem rationem boni ex hac cognitione est omnino determinatus ad volendum quidquid appetit in ordine ad beatitudinem in communi, et propter communem boni rationem : nec fieri potest etiam per divinam potentiam, ut contra, vel praeter praedictum bonum aliquid appetat : ergo, et cetera. Qua ratione utitur ad praesens intentum Angelicus Doctor, tum in hoc articulo, tum etiam prima parte quaestione 62 articulo octavo, ubi sic ait : *Essentia Dei est ipsa essentia bonitatis : unde hoo modo se habet ridens Deum ad ipsum, sicut se habet quicumque non vi-*

dens Deum ad communem rationem boni : impossibile est autem, quod aliquis quidquid velit, vel operetur; nisi attendens ad bonum, vel quod velit divertere a bono in quantum hujusmodi ; Angelus igitur beatus fao proinde cl homo non potest velle, vel agere nisi attendens ad Deum ; sic autem volens, vel agens non potest peccare.

Confirmatur, et explicatur : etenim videns Deum intuetur clare ipsam bonitatem per essentiam, a qua est participatio omnis boni : videtque proinde nihil habere bonitatem, neque appetibilitatem, nisi ex participatione praedictae essentiae, et per ordinem ad illam : ergo nequit apprehendere, ut bonum, vel appetibile quidquid divinae bonitati repugnat, aut est praeter ordinem ipsius : igitur implicat, quod in aliquod objectum voluntas ejus feratur, et non per ordinem ad praedictam bonitatem ; sicut quod appeterat, aliquid, et non sub ratione boni.

Praecluditur occursus Gabrielis Vasques

5. Occurrit Vasquez (cui hoc argumentum videtur parum efficax, quamvis sententiam sequatur) non tenere similitudinem : quia ratio boni in communi est de essentia cujuslibet boni particularis, et clauditur in illo : sicut albedo includitur in omni albo : et propterea repugnat, quod aliquid apprehendatur, ut bonum, vel appetatur, nisi per ordinem ad ipsum bonum in communi : sicut repugnat, quod aliquid sit alhum, et non per albedinem. Divina autem bonitas non includitur in singulis bonis particularibus, neque est de illorum essentia, sed quid tertium, et realiter distinctum : unde non repugnat, ut videns praedictam essentiam appetat aliquid sub ratione boni, et non per ordinem ad illam. Tum Ptiam, quia Deo non solum opponitur malum, sed etiam aliquod bonum singulare : nempe illud, quod est contra rationem : et quamvis opponatur ratione malitiae moralis conjuncta, tamen voluntas creata fertur in illud ratione bonitatis, et non ratione malitiae : et ita ut peccet non est necesse, ut tendat in aliquid oppositum Deo, sub ea ratione, qua opponitur, hoc est sub rationali. Quid ergo obest (concludit' quominus

quomintw videns Deum possit peccatum committere.

Sed hoc non enervat rationem D. Thorn, quia ut teneat illa similitudo, satis est quod beatus clare, et intuitive cognoscat Deum essa ipsam essentiam bonitatis, nihilque osse bonum nisi ex participatione, et ordine ad talem bonitatem, et quod ab hac cognitione nunquam desistat : nam non ipso videt clare nihil esse appetibile, nisi sub praedicto ordine, nihilque, quod ab eo exorbitat habere in se rationem objecti voluntatis, quod est bonum, ac proinde nec posse actum ejus per modum prosecutionis terminare. Et hoc sufficit ad efficaciam nostrae rationis; etiamsi divina bonitas non sit immediate de essentia bonorum particularium, nec includatur intrinsece in illis, sicut includitur ratio boni in communi. Nam sicut omnes naturaliter cognoscunt, nihil habere bonitatem nisi in se claudat communem rationem boni ; ita intuens divinam essentiam immobiliter videt nihil includere praedictam rationem boni, nec posse *bonum* denominari, nisi hoc a divina bonitate participet, respiciatque hujusmodi bonitatem ut finem, et exemplar ejus, quam in se habet. Et consequenter videt, quod sicut nihil est appetibile, nisi ut includens rationem boni in communi, sic nisi, ut stat sui» ordine, et respectu ad bonitatem divinam ; quem ordinem peccatum excludit.

6. Potestque hoc magis explicari, et confirmari. Nam videns divinam essentiam videt in ea contineri universam rationem boni, quae est adaequatum objectum voluntatis : videtque subinde, nihil informari tanquam a forma intrinseca a ratione praedicti objecti, nisi quod tanquam a forma extrinseca, et exemplari a divina bonitate informatur, et per eam finalizatur : et quidquid apparet extra hujusmodi extrinsecam informationem, et linalizationem, sicut clare apparet peccatum, apparet etiam clare extra illam intrinsecam : ergo sicut implicat aliquid extra communem rationem boni, ita repugnat, ut stante praedicta visione appetatur extra ordinem divinae bonitatis. — Adde quod etsi divina bonitas non sit intrinsece, et immediate de essentia bonorum particularium, beatus tamen clare videt esse de essentia illorum mediate, et intrinsece : quia videt quodlibet bonum essentialiter esse tale per participationem illius bonitatis, et per ordinem ad eam : et sicut nequit hoc ignorare, vel non advertere : ita non potest appre-

hendere, ut bonum, et appetibile quodlibet clare videt esse extra illum ordinem sicut videt esse quodeumque peccatum.

Confirmatur secundo : ideo quaelibet voluntas determinata est ad communem rationem boni, ita ut nequeat ferri in oppositum, quia in illa ratione secundum se nihil potest apparere rationali, neque extra aliquid boni, quod sub ea non contineatur : sed in divina essentia clare visa nihil potest apparere mali; imo apparet omnis ratio boni : nec potest beatus aliquid, ut bonum apprehendere, quod ibi non sit; ergo non minus, imo magis determinatur ejus voluntas ad amandum praedictam essentiam, et omnia propter illam, quam voluntas cujuslibet ad communem rationem boni. Diximus, *imo magis, etc.* quia ad hanc rationem boni solum est determinata quaelibet voluntas quoad specificationem, ita ut nequeat aliquid extra eam appetere; quia vero in actuali exercitio amandi potest apparere aliquid mali, et fastidii, vel saltem minoris boni, manet libera quoad exercitium, et potest ab actu amoris cessare, ut ostendemus tractatu sequenti disputatione quinta dubio primo numero nonagesimo nono. Caeterum ad diligendum Deum clare visum est voluntas determinata etiam quoad exercitium : quia nec in objecto, nec in ipso exercitio amoris potest apparere aliquid mali, fastidii, aut impedimenti majoris boni, quod possit ab illo retrahere.

7. Dices hoc esse verum de lege ordinarij : at de potentia absoluta potest Deus suspendere concursum ad amorem sui clare visi : et tunc voluntas beati cessabit ab exercitio amoris. Respondetur nihil contra nos; quia (ut advertit hic Gajetanus) satis est ad hoc, ut beatus etiam de potentia absoluta non possit peccare, determinatio quoad specificationem, quae nulla potentia a voluntate videntis Deum potest auferri; quamvis possit de lege absoluta suspendi exercitium amoris. Nani eo ipso nequit beatus appetere aliquid contra, vel praeter ordinem divinae bonitatis : sed vel nullum debet exercere actum; vel in quolibet debet a divina bonitate incipere, et operari propter illam : quod est non posse peccare. Quemadmodum, ut voluntas viatoris nihil appetat extra rationem boni in communi, sufficit esse quoad specificationem determinatam ad amandum in omnibus praedictam rationem ; quamvis ab exercitio amoris non solum de potentia absoluta, sed pro

Confir-
mator.

Effu-
gium.

Impu-
gnatur.

DE BEATITUDINE

I sua libertate cessare possit. Videatur hac de re Cajetanus.

Replie. Dices rursus, etiam per fidem totum hoc cognoscitur : et tamen ea permanente plura appetimus pñeter ordinem divinæ bonitatis, licet non pñeter rationem boni in communi : ergo non est eadem ratio de utro-

Refdli. «pie. Respondetur cognosci quidem totum hoc per fidem: sed obscure, et imperfecte, el non semper in actu : et ratione hujus imperfectionis potest intellectus practice, et in particulari judicare oppositum, et movere ad illud voluntatem. Cæterum visione beatifica cognoscitur intuitive, et dare, nec potest intellectus a tali cognitione divertere : sicut dum movet voluntatem, nequit divertere a ratione boni in communi. Et propterea prædicta visio est cognitio efficacissima, et attendit omnes rationes, quæ beato circa quodeumque objectum occurrunt : non solum in communi, et speculative, sicut attendit fides, sed practice, et in particulari : et ita non sinit locum intellectui, ut sive speculative, sive practice judicet oppositum. Nec permittit. ut aliquis motus contrarius, vel in ipso intellectu, vel in voluntate consurgat : quoniam tollit omnem defectum, ex quo oritur, ut intellectus viatoris practice, et in particulari, judicet multoties oppositum ejus, quod in communi, et speculative ratio, et fides dictant. Quod recte explicat divus Thomas citato articulo 8 ex quæstione 2i de ventato, ubi postquam dixit prædictum defectum aliquando oriri ab intrinseco : eo quod ratio non est determinata ad recte judicandum de eligibilibus particularibus, sed tantum in communi : aliquando vero ab extrinseco : quo multo-Lies propter vires inferiores, quæ intense moventur in aliquid, intercipitur actus rationis, ut non limpide, et firmiter suum judicium de bono voluntati proponat : sicut cum habens rectam existimationem de castitate servanda, quod naturalis ratio, et fides dictat, per concupiscentiam delectabilis appetit contrarium castitati, propter hoc, quod judicium rationis aliququaliter a concupiscentia ligatur, ut Philosophus dicit in septimo Ethicorum : post hæc igitur sic ait : *plerque autem istorum defectuum totaliter a beatis tolletur ci conjunctione ipsorum ad Deum. Nam divinam essentiam videntes cognoscent ipsum Deum esse finem maxime amandum : cognoscent etiam omnia, quæ ei conveniunt, vel quæ ab eo disjungunt in particulari, cognoscentes Deum*

non solum in se, sed prout ratio aliorum : et hac cognitionis claritate in lanium mens roborabitur, quod in inferioribus viribus nullus motus insurgere poterit, nisi secundum regulam rationis. I'nde sicut tunc immutabiliter bonum in generali appetimus, ita immutabiliter in particulari bonum debitum appetunt beatorum mentes; ad supernaturalem autem inclinationem voluntatis erit in eis charitatis perfecta totaliter ligans eos cum Deo : unde nullo modo in eis peccatum incidere poterit, el sic erunt per gratiam confirmati. Ita sanet. Thomas quæst. 2-1 de lib. arbit. art. 8 in corpore.

8. Per quod manet etiam impugnatum secundum quod Vasquez addit. Quia eo ipso quod beatus cognoscat bonum illud particulare, quod substernitur malitiæ peccati. esse illi conjunctum : et quod nequit appeti a creatura, nisi appetendo saltem ex consequenti, et per accidens malitiam (si enim absque hoc possit ab aliquo appeti, talis appetitus non erit peccaminosus) cognoscit evidenter illud objectum prout sic appetendum non habere rationem boni ; sicut cognoscit non habere prout sic ordinem ad essentiam bonitatis; sed excludere eum : ex cujus cognitionis defectu apparet aliis bonum, et appetibile. Et quemadmodum videnti essentiam albedinis, a qua est bonum album, impossibile esset judicare album, quod videret contrariari tali essentiæ, aut esse extra ejus beatitudinem : ita videns essentiam bonitatis impossibile est, ut judicet bonum, vel appetibile illud conjunctum ex bono particulari, et malitia, quod prout a creatura potest appeti, cognoscit esse præter ordinem prædictæ bonitatis. Non stat ergo, ut beatus judicans objectum peccaminosum esse contrarium Deo, judicet esse hic, et nunc appetendum.

Nec refert, si urgeas, quod beatus Aliat potest appetere totum, quod cadit sub «f» objecto voluntatis, quod est bonum in communi : sed conjunctum ex bono illo particulari, et malitia morali, quod judicat Deo contrarium, cadit sub ratione communis boni ; alias nec a viatoribus posset appeti : ergo poterit appeti, ab ipso beato. oi'

Respondetur enim distinguendo majurem : *Bealus potest appetere totum, quod cadit sub objecto peccati omnino per se, huc est, non ex aliquo errore, aut inconsiderata apprehensione, vel judicio intellectus, transeat : totum, quod cadit sub* D'taïter. priedito

prædicto objecto ex suppositione talis apprehensionis . vel iudicii , negandum μ : et eodem proportionali modo distinguenda est minor : et neganda absolute consequentia. Etenim objectum proprium, el omnino per sa voluntatē tantum est verum bonum ordinabile in Deum, qui est ipsa bonitatis essentia : sub quo peccatum, quod solum apparenter potest esse bonum, non continetur. Carterinn, quia objectum debet proponi voluntati ab intellectu, qui dum in via multoties sub specie, boni apprehendit, el proponit, quod revera tale non est, potest ex suppositione Hujus propositionis voluntas ad malum sub specie boni extendi. Quod in beatis locum non habet : quia cum cernant clare ipsam bonitatis essentiam, nequeunt iudicare, quod revera non est tale : et consequenter nequit eorum voluntas ferri in aliquid, quod non sit vere bonum : quamvis viatori possit apparere bonum, sicut apparet peccatum. Unde bonum in communi, quod est objectum adæquatum voluntatis, latius patet respectu viatoris, quam respectu beati. Eo quod ille potest decipi in iudicando, et apprehendere sub bono, quod re ipsa non est bonum : sicque habere pro objecto bonum, quod abstrahit a vero, et apparente. Beatus autem, cui nequit apparere bonum, quod re ipsa tale non est, determinate habet pro objecto bonum verum ordinabile re ipsa in divinam bonitatem, et ita respectu ipsius nihil cadit sub ratione boni, aut objecti voluntatis, nisi quod sub prædicto ordine continetur : neque universalius est bonum ut sic, bono in Deum referibili.

§ III.

Secunda ratio divi Thomæ proponitur, et enucleatur.

9. Secunda ratio pro assertionem est huiusmodi : Intellectus beati nequit deficere in iudicando circa objectum suæ voluntatis : ergo neque ipsa voluntas in operando circa tale objectum ; igitur nec potest peccare. Hæc secunda consequentia liquet. Et prima sequitur ex antecedenti : quoniam omnis defectus in voluntate supponit aliquem in intellectu, ex quo originatur. Pm.n. $\lbrack$ nfle dicitur Proverb. I i : *Errant qui operantur nudum*. Et Aristot. 3 Ethicorum cap I ait. *Pravum cum peccat ignorare ea quæ oportet agere*. Ex quo desumptum est

Salmant. Curs. thcolog. tom. Γ.

commune pronuntiatum : *Omnis peccans est ignorans* : quod etiam docet divus Thomas quæstione 16 de Malo articulo secundo ad quartum ibi : *Semper autem in peccato defectus intellectus, et voluntatis proportionaliter se concomitantur*. El ratio est : nam ita exposcit connexio, et sympathia, quæ est inter prædictas potentias : ex qua oritur, ul voluntas non aliud, «ec aliter appetat, nisi quod ab intellectu proponitur, et prout ali eo proponitur : et ideo uld in propositione nullus est defectus, non potest reperiri in appetitu. Cura enim voluntas sit potentia cæca, oportet sequatur ductum intellectus : atque adeo si absque defectu hujus ducatur, absque defectu, et peccato ductum illius sequetur : quod si voluntas in suo processu deficit, signum evidens est, intellectum cum aliquo defectu objectum sequendum proposuisse, Tum etiam, quia sicut nequit esse in voluntate libertas formalis, quin præcedat ex parte intellectus libertas radicalis, scilicet propositio objecti cum indifferentia, ex qua libertas illa formalis originatur : et hoc propter talem dependentiam voluntatis ab intellectu, et quia quidquid est in illa, medio hoc causatur : ita ob eandem rationem non potest esse, defectus in volitione libera, nisi ex parte prædictæ propositionis similis defectus præcedat. a quo ille originetur : atque adeo ubi hic posterior esse non potest, non est possibilitas in voluntate ad deficientium, et peccandum.

Antecedens autem non videtur posse negari : nam cum clara Dei visione non stat error, aut ignorantia, aliusve defectus in intellectu beati : et praesertim circa quæ beatum agere oportet : omnis quippe talis defectus perfectissima illa cognitione omnino tollitur. Hac etiam ratione usus est divus Thomas quarto contra Gentes capite nonagesimo secundo, ut probet beatos esse confirmatos in bono, ubi ita loquitur : *Peccatum in voluntate non accedit sine aliqua ignorantia intellectus* (sub ignorantia comprehendit etiam inconsiderationem) *nihil enim volumus, nisi bonum verum, vel apparens* : *Propter quod dicitur Proverbiorum I i : Errant, qui operantur malum, et Philosophus tertio Ethicorum dicit, quod omnis malus est ignorans : sed anima, quæ est vere beata, nullo modo potest esse ignorans, cum in Deo omnia videat, quæ perlinent ad suam perfectionem*, nullo igitur modo potest malam voluntatem habere : *præcipue cum illa Dei visio semper sit in actu, ul in 3 dictum est*.

Effu-
giam.

It). Ad hanc quoque rationem respondet Vazquez (forte exercitii gratia, nam eam efficacem appellat' non satis probari antecedens : fieri enim potest (ait) ut qui videt Deum, nihil aliud ex vi visionis cognoscat : imo neque ex vi alterius revelationis extra verbum : quippe omnis talis revelatio non est adeo connexa cum prædicta visione. uPuoqueat ah ea separari : potest igitur relinqui beatus cum ea tantum notitia de rebus agendis, quam haberet si non videret Deum : cur ergo cum hac notitia non poterit defectuose judicare ex parte intellectus, ac proinde peccare? — Præterea, ut voluntas peccet non est necessarius ex parte intellectus error positivus, vel ignorantia privativa : et ideo potuerunt Angeli, et primus homo peccare, quorum primum peccatum, neque error, neque ignorantia preeessit, ut in tractatu de Angelis disputatione decima dubio octavo ostendimus, sed satis est inadvertentia, vel inconsideratio alicujus quod debeat attendi : talis autem inconsideratio non est cur beatis repugnet : quia de facto non considerant plura, quæ possunt eis occurrere : sicut non omnes coanoscent omnia objecta creata: et saltem infinita possibilia eos latent : igitur poterunt ex defectu hujus considerationis peccare.

Ilrielli-
iur.

A'erum hoc parum urget : nam eo ipso, quod beatus intueatur sine interruptione divinam essentiam, nequit dari in ejus intellectu aliquis defectus inducens peccatum. Pro quo nota pndictum defectum non debere esse in cognitione tantum speculativa : quia cum hæc cognitio non dirigat immediate voluntatem, ejus defectus non inducit sufficienter defectum in ipsa voluntate ; sed debet esse in cognitione practica operationum voluntatis directiva. Tunc autem hujusmodi defectus contingit, quando intellectus errat circa regulam operationum voluntariarum, vel eas actu dirigens non attendit ad prædictam regulam : nam qui perfecte attendit regulam suæ operationis, nequit in operando deficere, sicut nec a regula deviare. Regula autem omnium operationum moralium est ultimus finis, in particulari, qui non est aliud, quam divina bonitas; unde sicut operatio, quæ ab hoc fine non discordat, non erit defectuosa in genere amoris; ita dum in cognitione prædicti finis non accidit defectus, quantumcumque alia objecta defectuos? cognoscantur, non poterit esse defectus moralis in præ-

ilictn operatione. Ex qu<> lit parum, v«l nihil referre, ut boatus peccaro pouli, quod circa creaturas possibles, vel alia objecta, quæ in Deo illi non manifestai)tur, habet ignorantiam, vel ineonsiderationem (quam melius dicemus nwcisiUtom) quia nullum ex illis est regula sua? operationis : et ideo talis nescientia, vel non consideratio, neque spectat ail rationem practieam, nec sufficit inducere defectum in voluntate. Neque etiam referet aliquis error positivus circa prwdicta objecta quamvis ob alias rationes talis error nulatenus admittendus sil) quia cum esset puro speculativus, et nulla ex parte regulam moralium actuum attingeret, neque hic sufficeret ad peccandum. Cum igitur circa ipsam bonitatem divinam, perquam operationes morales regulari debent, nequeat in intellectu beati etiam de potentia absoluta dari defectus sive erroris, sive ignorantiae. sive inconsiderationis : quippe ipsa visio totum hoc excludit : fit ut per nullam potentiam voluntas ejus possit ad peccandum deflecti. Undo etiam si admitteremus visionem, per quam nihil pnter Deum cognoscatur, sicut dicitur in objectione de quo alibi) non idcirco in intellectu illius beati posset esse defectus inducens peccatum, quia circa regulam operandi haberet cognitionem omnino indefectibilem. ex vi cujus non possit approbare aliquid contra talem regulam, neque illud, at prosequendum voluntati proponere.

! 1. Dices, ad rectitudinem operationis non sufficit cognitio regulæ, nisi id, quod regulandum est cognoscatur : et ita si sciens regulas alicujus artis ignoret materiam aptam per eas regulari, poterit deficere in operando, applicando prædictos regulas materia? ineptæ, et cui non deberent applicari : ergo admissio quod ex vi visionis nihil aliud præter Deum, qui est regula morum, videretur, posset beatus inoperando deficere, defectu cognitionis ejus, quod regulari debet, atque adeo peccare.

Objec-
tio.

Respondetur, admissio antecedente, negando consequentiam : quia iu genere moris non stat aliquem perfecte cognoscere regulam, et ignorare quæ per eam regulari debent, quando, et ubi regulari debent. Nam vel ea, quæ regulanda sunt, proponuntur voluntati, vel non? Si proponuntur, eo ipso non ignorantur, quia talis propositio fit per cognitionem. Si non proponuntur, non tenetur beatus illa regulare : quia eo ipso nec tenetur, nec

Enem-
tar.

potest

potest circa illa operari, cum nihil voluit, quin pnegocium. Inde etiam si beatus nec ex vi visionis, nec ex vi alterius revelationis aliquid praeter Deum cognoscit, non ideo poterit peccare : quia circa Deum, quem cognoscit, nequit operari inefficaciter, sicut nec in ejus cognitione potest esse aliquis defectus : circa alia vero, quae non cognoscit, non poterit operari, et por consequens nec peccare. Adde, quod quando regula est perfectissima, et universalissima, sicut est divina bonitas, non tantum notificat formam, quae applicanda est regulato, et modum, quod applicanda est, sed etiam materiam, cui debet applicari, et cui repugnat : et ideo visa essentia divina, apparet quae obiecta ex creatis apta sint, vel inepta per eam regulari, et ad illam ordinari : repugnatque proinde, ut stante praedicta visione, defectu cognitionis materiae regulanda error in intellectu, aut voluntate contingat.

12. Neque obest, si urgeas, posse res ita disponi, ut per visionem solus Deus cognoscatur; et per cognitionem naturalem, in qua non repugnat esse defectum, cognoscantur objecta creata; in quorum prosecutione regulata per talem cognitionem poterit esse peccatum. Respondetur enim adhuc tunc non posse beatum peccare : quia licet cognitio naturalis secundum se in regulando opus voluntatis possit deficere, visio Dei hujusmodi defectura prohibere. Et ratio est, quia praedicta cognitio eatenus posset admittere defectum, quatenus operans cum illa, et cognoscens objectum, et materiam, quae fine ultimo regulari debent, posset non attendere ad hujusmodi regulam, et ita imperare opus non regulatum : posita autem visione clara Dei, non datur locus huic defectui; quia impossibile est ut intellectus, quantumcumque per cognitionem naturalem ad alia attendat, non fortius per ipsam visionem Deum lineam ultimum, et regulam consideret : et consequenter repugnat quod imperet opus non regulatum : quia quamvis ex vi solius naturalis cognitionis non adhibeatur regula tali operi; ex vi visionis debet apponi.

Aminad.

Quod, ut melius intelligatur animadvertendum est, defectum, qui fingi debet in intellectu beati inducentem peccatum non posse esse errorem positivum : quia error positivus consistit in eo, quod intellectus judicet, ut bonum, et appetendum, quod

recipere est malum, et fugiendum : et hoc iudicium non potest inveniri in eo intellectu, qui videt immediate essentiam bonitatis, ut ex praedictis constat. Neque etiam posset esse ignorantia privativa; quia beatum non aliter inducere potest peccatum, nisi quia potest esse causa praedicti erroris : quatenus ignorans quid agendum, vel sequendum, aut fugiendum esse, format de his erroneum iudicium, quod parit peccatum. Solum ergo praedictus defectus posset esse inconsideratio practica; quae in eo sita est, ut attendens quis ad illud, quod prosequi vult, non attendit ad regulam, et mensuram, sub qua est prosequendum : et ex hoc oritur prosecutio incommensurata, et vitiosa; ut cum volens dicere sacrum non attendit ad ordinem proscriptionis ab Ecclesia, scilicet, quod fiat cum vestibus, luminaribus, aut cum Angelus amans se in primo instanti integre libertatis, non attendit ad finem supernaturalem, et ad ejus dilectionem, quae erat regula illius amoris.

Ex hoc manifeste constabit, qualitercumque res disponantur, non posse dari in intellectu videntis Deum defectum inducentem peccatum. Nara talis defectus solum posset esse inconsideratio regulae, et mensurae operationis : sed cum visione, clara Dei quomodocumque res disponantur, non compatitur inconsideratio praedictae regulae : sicut nec ipsius Dei, qui semper attentissime videtur : ergo nec praedictus defectus. — Adde, hunc defectum non consistere in eo, quod peccans non attendat ad objectum, circa quod peccat : si enim non attenderet, non operaretur circa illud, et ita non peccaret : sed in eo, quod attendens ad objectum non consideret regulam, sub qua prosequi debet : aut saltem fortius, et attentius illud, quam hanc consideret : sed videns Deum nequit non semper perfectissime considerare praedictam regulam : sicut nequit non semper attentissime contemplari Deum : ergo. Adde secundo, nullum beatum ex vi visionis posse saltem non cognoscere malum esse operari contra, aut praeter ordinem divinae bonitatis, quia evidenter scit extra hunc ordinem nihil boni reperiri : sicut etiam ex vi ejusdem visionis perfecte cognoscit omne, quod est contra rationem rectam, ut est quodecumque peccatum, praedictum ordinem excludere : atque adeo nequit non perfecte etiam scire nihil peccaminosum, vel contrarium rationi sibi esse

tngt.
DOCL

patrandum. Inio totum, quoti ad directionem voluntatis pertinere potest, debent beati ex vi visionis j eo ipso, quod occurrat in particulari· indispensabiliter cognoscere, ul docet divus Thomas citato loco de veritate, el capite nonagesimo secundo citato, ex quarto contra Gentes. Quia cum nihil possit appetere, aut respuere, uisi propter divinam bonitatem in se visam, ul ratione præcedente diximus, visio, quæ ostendit talem bonitatem, debet manifestate quidquid propter eam hic, el nunc occurrit volendum, vel fugiendum : nec aliter prædicta visio determinat ad volendum aliquid propter talem bonitatem, nisi ostendendo, id esse appetibile propter illam, et non aliter esse appetibile. Cumque hæc cognitio actualissima, et eflieaeissima sit nulla potentia secum compatitur oppositum errorem, aut inconsiderationem, quæ inducat in voluntate defectum ab ordine ejusdem divinæ bonitatis : nec fieri potest, ut contra prædictam cognitionem voluntas ab alia attentiori, vel efficaciori moveatur; quod omnino necessarium erat ut posset peccare.

Alia
evasio
ofy'cclio-
nibus
fukita.

13. Secundo respondent alii 'quos citato loco de Angelis adduximus^ admissio nostra rationis antecedenti, negando consequentiam : quia non videtur repugnare, ut absque defectu ex parte intellectus voluntas possit deficere. Imo videtur id necessario concedendum, ut cernitur in viatoribus : experimur namque existente in intellectu recto iudicio, et plena advertentia, sola malitia voluntatis nos sæpe peccare. L't patet in his, qui ex malitia, et industria delinquant actu cognoscentes id esse contra divinam legem : Alias peccata ex ignorantia, et ex malitia non distinguerentur, siquidem procederet utrumque Vex defectu cognitionis. Videturque sic siabilitum in Articulis Parisiensibus. ubi dicitur, quod *intellectu existente in apice rationis, potest voluntas in oppositum*. — Præterea, qui peccant ex passione, non peccant ex defectu cognitionis, sed existente hac in intellectu, voluntas rapitur a passione contra scientiam. — Denique quantumcumque intellectos proponat voluntati cum plena advertentia objectum ex divina lege prosequendum, vel fugiendum, voluntas manet libera ad ulrumlibet : alias in ejus prosecutione, aut fuga nec mereretur, nec peccaret : ergo quod intellectus sic, vel sic proponat, non snflit ad inducendum peccatum in voluntate.

Verum quia prædictam consequentiam satis suadent, quæ in ejus probationem adduximus, et hanc evasionem ex professo impugnavimus citata disputatione decima, a numero ducentesimo quinquagesimo, suflicial modo (non rursus circa hunc hinc moremur), quæ in ejus favorem objecta sunt diluere.

I

Ad primum respondetur, illud esse verum, loquendo de iudicio et consideratione speculativa, et in universali, aut tantum habitualibus, cum quibus stare potest actualis error, vel saltem inconsideratio practice. Si autem in particulari iudicio, vel imperio intellectus omnino pratico quod omnem actum voluntatis necessario præcedere alibi ostendimus) nullus sit defectus, nequit voluntas in sensu composito peccare. Qui vero ex industria, et malitia peccant, simul cum iudicio speculativo dictante id esse contra divinam legem, habent in particulari iudicium erroneum, vel inconsideratum practice dictans conveniens esse illis hic, et nunc ita operari ; in quo iudicio non curatur de divina lege. Et quamvis sic peccantes speculative illius recordentur, quia attentius, et efficacius considerant delectabilitatem objecti peccaminosi, rapiuntur ab hac delectabilitate etiam contra divinam legem. Quod in beatis locum non habet : quia nulla dari potest in eis cognitio attentior, et efficacior ; quam visio beatifica, per quam semper actu cognoscunt esse sibi malum, et disconveniens operari præter ordinem divina legis, et omne peccatum hujusmodi ordinem excludere. Ad illud, quod tangitur de disfunctione peccati ex ignorantia a peccato ex malitia occurrit divus Thomas infra quæstione septuagesima octava, ad primum, ¶ verbis : *Dicendum, quod ignorantia quandoque excludit scientiam, qua aliquis simpliciter scit hoc esse malum, quod agitur : el tunc dicitur ex ignorantia peccare. Quandoque autem excludit scientiam, qua aliquis scit hoc malum non sustinendum esse propter consecutionem illius boni : scit tamen simpliciter hoc esse malum : el sic dicitur ignorare qui ex certa molilia peccat*. — Quod autem dicitur de articulis Parisiensibus. intelligendum est juxta dicta, de intellectu existente in apice rationis quantum ad cognitionem speculativam ; non vero quantum ad practicam. Nec in schola divi Thomæ multum curandum est de illis articulis, quia

quia quatenus doctrinam ejus tangunt, postea luerunt revocati, ul alibi advertimus.

Aii
RfMd.
«luu»

Ii. Ad secundum sic respondet idem sanctus Doctor quæstione septuagesima septima, articulo secundo : *Considerandum, quod nihil prohibet aliquid sciri in habitu, quod tamen actu non consideratur; potest igitur contingere, quod aliquis etiam redam scientiam habeat in singulari, d non solum in universali, sed tamen in actu non consideret; et tunc non videtur difficile, quod praelerid, quod actu non considerat, homo agit. Quod autem homo non consideret in particulari id, quod habitualiter scit quandoque quidem contingit ex solo defectu intentionis, puta cum homo sciens geometriam non intendit ad considerandum id, quod habet in habitu, propter aliquod impedimentum superveniens, ul propter aliquam occupationem exteriorem, vel propter aliquam infirmitatem corporalem; et hoc modo ille, qui est in passione constitutus non considerat in particulari id, quod scit in universali, in quantum passio impedit talem considerationem, etc.* Quod melius intelligitur animadvertendo ex doctrina ejusdem articuli quarti, quod affectus passione habet duas propositiones universales sibi notas : alteram ex ratione, quæ dictat non esse aliquid contra divinam legem faciendum : alteram ex passione, quæ suggerit delectationem esse sectandam, et cum ad non peccandum debeat assumere sub prima, fornicationem esse malam, et divina lege prohibitam, inferreque hinc, *nunquam esse fornicandum*; præmittit hoc passione ligatus, et subsumit secundæ, *fornicationem hanc esse delectabilem*; infertque hic, *et nunc conveniens sibi esse fornicari*. Et hanc conclusionem sequitur voluntas. Unde Philosophus dicit in septimo Ethicorum (concludit, sanctus Doctor), *quod syllogismus incontinentis habet quatuor propositiones, duas universales, quarum una est rationis, puta nullam fornicationem esse committendam; alia passionis, puta delectationem esse sectandam; passio igitur ligat rationem, ne assumat, et concludat sub prima; unde ea durante, assumit, et concludit sub secunda*. Nec refert, quod sic peccans etiam externo ore multoties fateatur se peccare, et non esse faciendum, quod hic, et nunc agit : ex quo videtur, quod etiam in particulari non habet rationem ligatam. Nam hoc optimo exemplo sokvit divus Thomas ad quintum, dicens :

Quod sicut ebrius quandoque proferre potest verba significantia profundas sententias, quas tamen mente dijudicare non potest, ebrietate prohibente; ita in passione existent, etsi ore proferat hoc non esse faciendum, tamen interius hoc animo sentit, quod sit faciendum, ul dicitur in septimo Ethicorum.

Ad ullimum diximus in tractatu de Prædestinatione disputatione secunda, numero 81, quomodo etsi voluntas ex suppositione imperii practici de sequendo, vel fugiendo aliquo objecto non possit potestate consequenti a tali imperio dissentire, ac proinde nec sit libera ad oppositum in sensu composito : absolute tamen operatur libere, et potest peccare, aut mereri, quia potestate antecedenti, et in sensu diviso potest velle oppositum. Sicut quamvis prædeterminatus prædeterminatione physica ad diligendum Deum non possit in sensu composito non diligere, absolute tamen libere diligit, quia potest non diligere absolute, et in sensu diviso : et prædeterminationis, utpote naturæ voluntatis accomodate, non officii liberum. Videantur quæ diximus loco citato, et quæ dicemus tractatu sequenti disp. 2 a num. 14.

Ullimum fundamentum ex D. Thoma acceptum.

15. Tertia denique ratio pro assertione habetur 1 par. q. 63 artic. I, potestque reduci ad hanc formam. Illa voluntas est omnino impeccabilis, quæ habet sibi immobiliter conjunctam regulam suæ operationis : sed talis est voluntas beati : ergo, etc. Major sic probatur a D. Thoma loco citato : *Quia peccare nihil est aliud, quam declinare a rectitudine actus, quam debet habere, sive accipiatur peccatum in naturalibus, sive in artificialibus, sive in moralibus : solum autem illum actum a rectitudine declinare non contingit, cujus regula est ipsa virtus agentis (ac proinde vel habet eam sibi immobiliter conjunctam) ; si enim manus artificis esset ipsa regula incisionis (vel si non posset separari ab ea), nunquam posset artifex, nisi recte lignum incidere.* Minor etiam suadetur : nam voluntas beati habet sibi immobiliter conjunctam rationem visionis ipsam bonitatem per essentiam, quæ est regula omnis moralis operationis; nec fieri potest, ut dum est beatus, per

Ulliraa
ratio.

D.Thom.

?.. -V

ullam potentiam a prædicta regula diver-
tat. vel ab ea se subtrahat : ergo, oie.

Courir-
aww.

Confirmatur : omnis actio debet confor-
mari suo principio in rectitudine, aut de-
fectu : quia tam defectus, quam rectitudo
actionis ab ejus principio proveniunt :
ergo ubi principium est immobiliter con-
junctum cum regula, sicut est voluntas
beati cum essentia divina, nequit actio
egredi separata a rectitudine, ac proinde
nec peccaminosa, Quam confirmationem
Cajian. accepimus ex Cajetano loco citato, ubi
explicans propositionem illam D. Thomæ,
quod ille actus a rectitudine declinare non
contingit, cujus regula est ipsa virtus
agentis, sic inquit : *Scito, quod fundatur
superbae, quod actus rectus dicit duo, adum,
el rectitudinem : ac per lior principia ejus
sunt duo. scilicet potentia operatira, et regula.
Ei propterea secundum conjunctionem polcn-
ti. T cum regula erit conjunctio actus cum rec-
liludine : ila quod si Conjunctio est insepara-
bilis. etiam actus necessario erit rectus
similiter si conjundio est er natura, adus
naturaliter erit rectus : el si ex dono gratias,
adus stanle dono eri! rectus, et mm ex vi
naturx. El propterea per se ão est illa pro-
positio, Virtus operatira, qute est sua regula,
non potest deficere a rectitudine actionis, ex-
ponendo ly est sua regula, ul diximus.*

Alia
confirm.

16. Confirmatur secundo : nam volun-
tas beati ita conjungitur suæ regulæ, sci-
licet bonitati divinæ, ut hæc sit illi tota
ratio agendi, taliter, quod nihil possit
appetere, aut agere : nisi ex ejus influxu,
aut determinatione, ut a num. 4 ostensum
fuit : ergo implicat, quod actio talis volun-
tatis sit deformis prædictæ regulæ : sicut
quod ipsa regula indirecte, et defectuose
dirigat. Desumiturque hæc confirmatio ex
divoThoma citato articulo octavo, quæstione
vigesima quarta de veritate, ubi cum di-
xisset, liberum arbitrium non aliter posse
confirmari in bono, nisi ipsi bono perfecto,
et universali, qui est Deus, immobiliter
conjungatur, sic ait : *Huic autem hoi o
perfecto, d absoluto, scilicet Deo, liberum
arbitrium per gratiam unitur : unde si flat
perfecta unio, ut ipse beus sil liberi arbitrii
lota causa agendi, in malum flecti non pote-
rit : Quod quidem in aliquibus contingit,
cl prxeipue in beatis, etc, Quod etiam ex-
pressit divus Augustinum secundo de Ge-
nes. ad litteram capite trigesimo sexto, ubi
de Angelis beatis sic ait: Sancti Anydi
illum incommutabilem substantiam ita concii-
piunt, ul visione, et amore eam praponanl*

*omnibus, el secundum cum judicent de omni-
bus. el in eam dirigantur, ut agantur, el rr
ea dirigunt quidquidaganl.*

Ike sunt præcipua rationes, quibue
efficaciter probatur nostra assertio : alias liuf-
vero, quæ fieri solent, omittimus, quia 2'7
tantuni procedunt de lege ordinaria. Cu-
jusmodi est illa : quod beatus est ah in-
trinseco determinatus quoad exercitium
ad semper diligendum Deum super omnia;
et hæc dilectio cum sit necessaria, nec
stat cum peccato, nec cum facultate ad
illud. Nam cum saltem de potentia ab-
soluta possit talis dilectio suspendi, cessat
in præsentia hæc ratio ; nisi reducatur ad
primam, et intelligatur de determinatione
quantum ad specificationem : ut sit sen-
sus quod est ita determinatus ad diligen-
dum Deum, ut nec de potentia absoluta
possit velle oppositum, prout a numero
quarto explicuimus. Similiter, quod nu-
mero secundo tetigimus de dominio graliæ
supra beati naturam, coincidit cum prima,
et secunda nostra ratione. Nam licet era-
tia in ordine ad esse, per seipsam, et per
proprium modum informandi exercent
hoc dominium ; in ordine tamen ad ope-
randum, ac proinde ad non peccandum
exercet illud media visione : quatenus per
eam determinat intellectum, ut nequeat
deficere in judicando, et proponendo, et
voluntatem, ut nihil possit appetere præ-
ter ordinem regulæ, et bonitatis divinæ :
et eodem proportionali modo, si quæ
aliæ rationes efficaciam habent, ad tres
propositas reducuntur.

irdwi-
Ur.

Corollaria pro dubii complemento.

17. Ex dictis habetur totum, quod inibo i tto!-
dubii proposuimus, scilicet beatos, etiam l,ri,lln-
de potentia absoluta non posse peccare;
idque suadent rationes, quibus usi sumus,
ul irituenti singulas patebit. Pro quo nota,
quod dum queritur, an de potentia abso-
luta possit beatus peccare, et quasi suppo-
nitur non posse de lege ordinaria : non
est sensus, an possit Deus beato, qui ex
natura rei peccare non potest, conferre,
ut possit, quasi tribuendo illi potentiam,
et facultatem ad peccandum, hoc enim ex
terminis repugnat : alias peccatum, et
putentia ad illud reduceretur in Deum,
sed sensus est, an repugnantia ad pec-
candum conveniat beato ex aliqua per-
fectione

fectiono accidentali, quamvis ex natura rei statui illi debita; auferibili tamē de potentia absoluta ab essentia beatitudinis: qua proinde, per prædictam potentiam sublata, per propriam defectibilitatem, quam a se ipso beatus habet, peccare possit? An vero prædicta repugnantia immediate fundetur in ipsa beatitudinis essentia, vel in aliquo per quamcumque potentiam ab illa inseparabili, ita ut implied manere beatum, et talem repugnantiam amittere. Cumque omnes adductæ rationes hoc secundum convincant, ex ipsis absolute habetur beatos per nullam potentiam peccare posse: quod est intentum dubii.

Habetur etiam ex ipsis rationibus, prædictam repugnantiam esse ad peccandum adhuc in sensu diviso, ac proinde absolute. Nam tunc aliquid sic repugnat, quando repugnantia, vel impossibilitas tenet se ex parte principii, et actus primi: quia talis repugnantia non modo infert non existentiam actus, sed destruit, vel impedit ipsam potentiam: et sic est necessitas antecedens, quæ tollit absolute libertatem, redditque actum secundum se impossibilem: constat autem ex dictis prædictam repugnantiam competere beatis ratione determinationis, per quam voluntas illorum per modum actus primi est determinata, et necessitata, ad non appetendum aliquid præter ordinem divinæ regulæ. Ipsaque visio beatifica, a qua est talis determinatio, habet respectu actuum voluntatis rationem principii, et sic determinatio ejus ad actum primum spectat. Adde tunc voluntatem non posse aliquid absolute, et in sensu diviso, quando in intellectu non remanet ad illud judicii indifferentia; sed est omnino determinatus ad judicandum oppositum: nam libertas fundatur in indifferentiam judicii: constat autem ex secunda ratione, per visionem beatificam tolli hanc indifferentiam respectu peccati; ergo ponit necessitatem absolutam non peccandi.

18. Tertio infertur, quod quamvis prædictæ rationes prima specie procedere videantur de solo peccato commissionis: quia hoc tantum consistit in actu pravo, quem a voluntate beati omnes illte rejiciunt: tamen re bene inspecta, idem convincunt de peccato omissionis. Tum quia, ut tract, seq. disp. 4 ex professo probabitur, non est dabilis pura ommissio peccaminosa, nisi præcedat actus, qui

sit causa omittendi; qui per ordinem ad ipsam omissionem intrinsece, et positive erit deformis, sicut actus, qui constituit peccatum commissionis; et ideo dum prædictæ rationes omnem actum deformem a voluntate beati rejiciunt, etiam excludunt quarenumquo omissionem peccaminosam. Tum etiam, quia talis ommissio saltem debet esse voluntaria, et volita interpretative; non est autem fundamentum, ut interpretemur beatum appetere aliquid præter ordinem divinæ bonitatis, extra quem necessario esset prædicta ommissio; sicut non est fundamentum, ut interpretemur voluntatem viatoris appetere aliquid extra rationem boni in communi. Et ratio est eadem, et prima, quam adduximus. Nam ideo hoc secundum non possumus interpretari, quia quælibet voluntas est omnino determinata, quoad specificationem ad amandum omnia sub ratione boni: sed non minus est determinata voluntas beati ad amandum in omnibus bonitatem divinam: ergo nequit interpretari tanquam voluntaria ommissio peccaminosa, quæ omnino est extra ordinem prædictæ bonitatis.

19. Denique habetur repugnare beatis non modo peccatum mortale, sed etiam veniale. Quia etiam, quod in hoc amatur est præter ordinem divinæ bonitatis in eam actu irreferibile, difforme, et incommensuratum divinæ regulæ, et præterea cum sit defectus voluntatis, requirit ex parte intellectus defectum judicii, vel inconsiderationis practicæ: unde propter easdem rationes nequit in beatis reperiri.

Dices; etiam voluntas viatoris per charitatem, et fidem formatam est quoad specificationem determinata in sensu composito ad diligendum Deum finem ultimum, et omnia propter illum; et nihilominus adhuc in sensu composito potest peccare venialiter: non nisi quia peccatum veniale quamvis non actu, habitu tamen est referibile ad Deum, ut explicuimus in præcedenti tractatu disp. 4 dub. ultimo: ergo idem dicendum erit de beatis. Respondetur negando consequentiam: nam charitas viæ, quamvis determinet ad non diligendum in sensu composito aliquid contra Deum; sicut diligitur peccatum mortale, non tamen determinat ad non diligendum aliquid præter Deum, sicut diligitur veniale. Quia cum fides sit cognitio obscura, et

3

citi-
muraobjec-
[i]Diluitur,
j

non semper in actu, relinquit lorum voluntati, ut possit appetere aliquid non ordinando actu in Deum, sub communi ratione boni : quod si fuerit contra illum sicut est peccatum mortale, expellit eo ipso gratiam, et charitatem : si autem præter, et non contra, compatitur cum illis ; voluntas vero beati ad utrumque est determinata. quia est determinata ad diligendam, quidquid vult actu propter Deum : sicut voluntas cujuslibet est determinata ad volendum actn quidquid vult, propter bonum in communi . el ideo voluntas beati nec contra, nec printer Deum, potest aliquid velle : nec ibi habet locum relatio solum habitualis ; sicut in online ad bonum in communi non habet locum talis relatio in voluntate viatoris ; ut in præcedenti tractatu disput. ultima diximus.

s

R>fertur sententia opposita : trinque ejus argumenta enodantur.

20. Contrariam sententiam, nempe heatos solum habere, quod non peccent, ah extrinseca manutenentia Dei, nec cum ipsa heatitudine secundum se pugnare peccatum, et consequenter nec potentiam ad illud, docet Scotus in i dist. 19 q. 6 S *Dico ergo*. Quem secuti sunt supplementum Gabrielis ibidem quaestione 2 art. 3 dub. 6 et ipse Gabriel in 2 distinct. 7 qutéstione unica, artic. 1, Gregor, quæstione 2, O'K.am in 2 quæst. 19. Quibus ex parte consentire videtur Salas disput. 7 sect. 8 quatenus ait videri sibi valde probabile de. potentia absoluta dari posse visionem tam tenuem, et imperfectam, ut in bono voluntatem non confu met : licet de visione, quæ modo est, oppositum l aigum. judicet probabilius. Probatur prædicta sententia. Potentia ad peccandum convenit creaturæ rationalis ex se ipsa, eo quod est facta ex nihilo : ergo sicut hæc conditio nulla virtute valet a creatura auferri ; sic nec prædicta potentia. Eo præsertim, quod gratia, et gloria non destruunt ea. quæ sunt naturæ : ergo cum illo potentia sit ex conditione ñatura nequibit per eas auferri.

Cnnfir- raatur. Confirmatur : beatitudo non adimit libertatem beatis, quam habuerunt in via : alioquin toHeret ah eis magnam perfectionem : sed in via erant liberi ad bonum,

et ad malum, ad peccandum, et ad boue operandum : ergo, etc. : I

Beepondetur concessio antecedenti, distinguendo consequens : et si intelligalur de potentia remota, transeat : si vero de potentia omnino proxima, et expedita, negandum est. Nam ex eo, quod creatura rationalis sit ex nihilo, habet quidem, at sua naturæ relictæ non possit confirmari in bono, nec fieri impeccabilis : non autem quo peccabilitas, quum ex se habet, non possit impediri per gratiam ne in actum prorumpat. Et hoc -sufficit, ut absolute dicatur non posse peccare : quia *posse peccare* dicit potentiam ad id, non quulem-cumquc, sed proximam, et expeditam. Quæ solutio est D. Thom. loco cit. de verit. ad i ubi inquit : *Dicendum, quod ear hoc, quod liberum arbitrium est ex nihilo, convenit ei, quod non sil naturaliter confirmatum in bono, nec hoc ei per gratiam conferri potest, ul in bono naturaliter per gratiam confirmatum sil. Non aulem libero arbitrio, secundum quod est ex nihilo convenit, quod nullo modo possit confirmari in bono : sicut nec aeri ex natura sua inesl, quod nullo modo possit illuminari, sed quod non sit naturaliter lucidus actu*. Et quamvis gratia non destruat naturam, perlicit tamen : et ideo potest ab ea auferre, aut saltem impedire, quod non tam est natura, quam naturæ defectus, et imperfectio, sicut est potentia peccandi. Adde, quod, ut dicemus in tractatu de peccatis, hæc potentia prout" est fonnaliter ad peccandum, non est proprie naturalis, nec a natura, sicut neque est a natura authore ; sed magis dicenda est *innaturalis, olprxter naturam*. Unde cum gratia naturam perficiat, proprium illius erit eam ab hac imperfectione sanare, et liberare, vel ex toto auferendo, vel saltem impediendo, ne exeat in actum : quod sufficit ad præsens.

Ad confirmationem sic respondet Ang. Doct. I par. q. 62 art. 8 ad 3 : *Quod liberum arbitrium diversa eligere possit servato ordine finis, hoc pertinet ad perfectionem libertatis ejus : sed quod eligat aliquid divertendo ab ordine finis, quod est peccare, hoc perlinet ad defectum libertatis. Unde major libertas arbitrii est in Angelis (ac proinde in aliis beatis) qui peccare non possunt, quam in nobis, qui peccare possumus*. Per hoc ergo, quod beatitudo auferat, vel impediat potentiam ad peccandum, non adimit aliquid de perfectione libertatis ;

lis; soil perficit, et sanat eam α vertibilifate, el defectu.

At· 21. Secundo probatur : videns Deurn potest illum odio habere : ergo potest peccare. Antecedens probatur : nam ei Deus aliquem reprobum ad se videndum elevaret, el in eo propriam damnationem cognosceret, proculdiibio in actum odii, et displiceniiae erga suum roprobalorem prorumperet.

fruiter. Respondetur negando antecedens : quia videns in Deo suam reprobationem, videret esse' justissimam, et ostensivam bonitatis, et attributorum Dei : neque aliqua ratio odibilis ibi appareret : unde non prorumperet in actum odii, sed revereretur, et laudaret Deum, qui semper, et ubique juste, et recte operatur. Sicut modo beati non solum laudant in Deo, quod eos prædestinaverit ad ostensionem suæ misericordia» ; sed et quod alios reprobaverit, et puniat ad ostensionem suæ justitiæ, et libertatis.

îifjBin, Tertio potest Deus imponere beato præceptum, quod beatus libere adimpleat : ergo potent adimplere, et non adimplere : ergo poterit peccare : patet hæc consequentia; quia non adimplere præceptum ex suppositione, quod sit impositum, est formaliter peccare.

Cwii-tihr. Confirmatur : ponamus Deum præcipere beato actum liberum, et non tribuere auxilium efficax ad talem actum. In hoc casu beatus libere non adimplebit præceptum : ergo peccabit. Consequentia est nota, et antecedens probatur : tum quia denegatio auxilii efficacis ad adimplendum præceptum non reddit involuntariam omissionem adimpletionis : alioqui nec viatoribus esset voluntaria talis timissio : siquidem quoties præceptum non adimplent, negatur tale auxilium. Tum etiam, nam ut aliquis libere omittat, sufficit, quod possit exercere actum, quem omittit, et quod ad id teneatur : sed utrumque verificatur de illo beato : si quidem præceptum, ex quo obligatur, supponitur : et etiam supponitur potentia : efficax enim auxilium, quod tantum negatur, non dat *posse*, sed supponit, ut est communis doctrina Thomistarum ; ergo, etc.

22. Ad argumentum concesso antecellenti, distinguendum est primum consequentia negative, seu in sensu diviso, concedimus; quod est satis, ut adimpletio sit libera libertate contradictionis; *poleril non adimplere*,

privative, vel contrarie, sen in sensu composito conjungendo non adimpletionem cum præcepto ,quo pacto non *adimplere*, idem est, quod *frangere*, vel *violare*) negandum est. Et neganda est absolute secunda consequentia. Quia prior illa non adimpletio, adhuc supposito præcepto, non est peccatum, sed negatio pura; et idéo *posse sic non adimplere*, non est, *posse peccare*. Hæc est communis Thomistarum solutio, et vera, quam in tractatu de Angelis disput. 11 num. C»3 explicuimus, et in tract, de merito, ubi fere eadem agitur difficultas, rursus enucleabimus. Ob idque fusiori explicationi modo supersedendum est.

Ad confirmationem (quæ non minorem i s«lot. continet difficultatem] respondent non- confina nulli, admissio casu , omissionem illam fore tunc peccaminosam; sed non posse stare cum heatitudine, quia statim, ac beatus sic omitteret, visionem a se repelleret. — Hæc tamen solutio non satisfacit; quia juxta illam dicendum est Impu- gnator. beatum absolute posse peccare; et secundum quid dumtaxat, scilicet in sensu composito non posse. Sicut rpiia justus viator potest committere peccatum mortale, quod gratiam expellat, verificatur de illo adhuc dum justus est, quod absolute potest mortaliter peccare, et solum secundum quid, seu in sensu composito potest de illo dici, non posse peccare. Et ita juxta hanc solutionem non aliter diceretur beatus *impeccabilis*, saltem ab intrinseco, quam quicumque justus de media plebe.

Quare melius alii dicunt casum esse impossibilem, nempe, quod Deus præceptum beato imponat, et quod deneget auxilium efficax ad illud ad implendum. Et rationem tradunt ; quia beatitudo habet necessariam connexionem cum adimpletionem talis præcepti sicut habet cum carentia peccati; et ideo nisi Deus prius omnino pro sua tantum absoluta voluntate independenter a quocumque peccato auferat beatitudinem, et constituat illud suppositum in statu viæ, nequit etiam de potentia absoluta negare auxilium efficax ad adimplendum quodeumque illi præceperit. Sed neque hæc solutio tollit omnino difficultatem; quia non redditur sufficiens ratio, cur Deus non possit negare beato auxilium efficax ad quemcumque actum distinctum realiter a beatitudine, et illa simpliciter posteriorem ; nec quare beatitudo habeat nexum indis-

Alia
Sulnlio.

Aon sa-
tisficit.

pensabilem cum ndimpfetione illius ρπυ·cepti. Dicere namque , quod quia habet connexionem cum carentia peccati, videtur petitio principii, siquidem hoc est, quod adversarii intendunt, scilicet beatitudinem non habere connexionem cum prædicta carentia; nisi ad summum in sensu composito, quatenus nequit peccatum cum illa conjungi, quæ connexio ex negatione prædicti auxilii non destruitur; sicut non tollitur connexio, quam habet gratia cum carentia mortalis peccati, ex eo, quod illi, qui est in gratia non tribuatur auxilium efficax ad vitandum tale peccatum; quia nunquam a gratia separatur carentia peccati; sicut nec ponitur aliquando peccatum cum gratia. Confirmatur: prædictum auxilium esc realiter distinctum a beatitudine, et aliquid omnino posterius, nec habet secundum se connexionem ex natura rei cum illa; ergo non est divinæ potentiæ denegandum, quod possit ea separare; cum in hac separatione ex nullo capite appareat implicatio. Quare securius negaretur beato obligatio ad tale præceptum propter impotentiam adimplendi, quam Deo facultas ad auxilii suspensionem.

Vers
ftj|alto.

23. Vera igitur, et adæquata solutio petenda est ex illis, quæ dicemus tract, sequenti, disput. 4 a num. 34 dum explicuerimus quare posito viatori simili præcepto, et negata prædeterminatione efficaci, tum ad impletionem, tum ad actum, qui sit causa non adimplendi, talis omissio non erit peccaminosa. Et sane casus non est specialis in beato, sed militat etiam in Christo, quem certius est nullatenus posse peccare; posiloque illi præcepto de aliquo peculiari actu, puta lavandi pedes discipulorum, potuit Deus de lege absoluta non conferre auxilium efficax ad talem actum; et sicut adhuc tunc non omitteret Christus peccaminose, ita dicendum erit de beatis. Ratio ergo est, quia denegato prædicto auxilio, omissio non esset voluntaria: nam voluntaria omissio debet afferre secum actum, qui sit causa omittendi; quique per ordinem ad omissionem sit intrinsece, et positive malus; cumque hic actus non sit beato possibilis, ut convincunt efficaciter rationes, quas adduximus, et num. 18 explicuimus, ideo neque illa omissio sino actu esset ei voluntaria. Untie admissio casu, qui ponitur in hac confirmatione, negandum est antecedens.

A«l primam probationem dicendum e-t, negationem auxilii efficaci ad actum pneceptum reddorn omissionem involuntariam, quoties simul suspenditur prædeterminatio ad materiale actus, qui sit causa omittendi: quia, ut diximus, et disputatione citata probabitur, quod omissio sit voluntaria, habet indispensabilior ab illo actu. l'ropterea autem viatore voluntarie omittunt, quia negato auxilio efficaci ad adimpletionem præcepti. datur prædeterminatio ad actum oppositum (intellige quoad materiale ipsius, quoad malitiam enim non potest a Deo prædeterminari) in cujus virtute omissio est voluntaria; si tamen prædeterminatio ad utcumque actum suspenderetur, adhuc in viatoribus non esset voluntaria omissio. Nam eo ipso deesset illis vel potentia proxima ad non omittendum, vel saltem omne exercitium liberum. Ad secundam pro nunc dicas, negando minorem, quod etsi prædeterminatio efficax, prout est determinate ad hunc actum, supponat posse ad illum; secundum gradum tamen communem ad hunc, et ad oppositum tribuit, et non supponit proximum posse ad utrumque. Et ideo si ad neutrum datur, non manet potentia proxima ad aliquem. Cum igitur beato nequeat conferri prædeterminatio ad materiale actus, qui sit hic, et nunc causa omittendi, sicut nequit illi conferri ad materiale alterius peccati commissionis, eo quod similis actus omnino ei repugnat, propter omnimodam determinationem in actu primo ad bonum, consequens est, ut negato etiam auxilio ad actum præceptum, talis actus non sit in ejus potestate, nec proinde ejus omissio sit illi voluntaria. Contra hanc solutionem plura statim se offerunt præsertim contra illam propositionem, quod prædeterminatio efficax ad hunc actum, vel ad contrarium tribuit posse ad utrumque: et quod talis prædeterminatio secundum aliquem gradum non supponit posse. Sed quia his, et aliis satisfit ex professo inferius disputatione citata (tibi etiam ex communioribus principiis alia solutio traditur) non est quare hic detineamur. S

Ihio posterlora ejusdem senlenli.v argumenta proponuntur, el enervantur.

Al- 21. Quarto arguitur : visio beatifica, et
■U I peccatum non opponuntur, contradictorie,
vel privative : siquidem utrumque est ac-
tus : sed tantum contrario : sed contraria
otiam in gradibus intensis non repugnat
esso simul de potentia absoluta : ergo,
etc.

§r Confirmatur : quia non magis pugnat
UItf. cum beatitudine peccatum, quod est magna
miseria, quam cum summo gaudio tristi-
tia, et dolor : sed hec possunt esse simul
de potentia absoluta, et fuerunt in Christo :
ergo et illa poterunt conjungi.

F li- Respondetur ad argumentum : bealitu-
iIT. dinem, et peccatum simul cum opposi-
tione formali contraria includere saltem
virtualiter contradictoriam : sicut duæ
formæ. substantiales respectu ejusdem ma-
terite : aut sicut respectu ejusdem corporis
motus, et locus deorsum : idque satis sua-
dent rationes, quas adduximus ; quæ au-
tem sic opponuntur, per nullam potentiam
valent conjungi.

t.-üiw Ad confirmationem Gregorius de Valen-
mlr- tia tertia parte disputatione prima quæs-
«5o- tione nona puncto secundo negat fuisse in
ES. Christo summum gaudium, quandiu ha-
Htt- buit maximam illam tristitiam : quia di-
lil. vino miraculo factum fuit, ut gaudium
quod ex beatifica visione resultat, pro illo
tempore suspenderetur, et sic daretur lo-
cus tristitia?, quam pro nobis sustinuit. —

H»- Ihec tamen solutio omnino displicet, eam-
!f que in tractatu de Incarnatione Deo dante,
ex professo impugnabimus. Pro nunc vero
sufficiat non esse fingendum in Christo il-
lud miraculum absque urgenti funda-
mento, et necessitate; quæ in præsentī
non reperiuntur. Quare rejecta hac solu-
tione, et quia est expresse contra divum
Thomam tertia parte quæstione 46 articulo

(A \$6. octavo. Respondetur negando majorem,
quoties gaudium, et tristitia, seu dolor
sunt de diversis objectis : quia tunc non
omnino repugnant ; sicut repugnant bea-
tudo, et peccatum. Et hoc modo fuerunt
in Christo; ut explicat divus Thomas loco
citato ad primum his verbis : *Dicendum,
quod gaudium fruitionis non contrarialur
directe doloripassionis, quia non sunt de eo-
dem: nihil autem prohibet contraria culem
inesse non secundum idem*, etc. Vide prima

parte quieslione G i artlc. tertio ad pri-
mum.

26. Ultimo potest probari prædicta sen- A rjiüm.
tentia. Quia si Deus in hoc instanti A.
auferret visionem ah aliquo beato, possent
re? taliter disponi, ut in eodem instanti
peccaret, ita quod primum *non esse* beati-
tndinis, et primum *esse* peccati simul
coexisteront : ergo non est impeccabilis
absoluto, et in sensu diviso. Antecedens
ex eo videtur admittendum, quia nulla ibi
cernitur implicatio : cum enim in prædicto
instanti reipsa jam non sit visio, eo quod
in formis indivisibilibus simul est *cor-
rumpi*, et *corruptum esse*, *sicut fieri*, *e»
factum esse*, nihil jam tunc apparet, quod
peccatum necessario prohibeat. Consequen-
tia vero probatur. Tum quia beatum posse,
peccare absolute, et in sensu diviso, non
est, quod possit ponere peccatum in eo-
dem instanti, pro quo est visio, taliter,
quod utrumque in eadem ducatione sibi
coexistant : hoc enim est posse peccare in
sensu composito : ergo sufticit, ut possit
ponere peccatum pro eodem instanti, pro
quo visio expellitur, ita, quod primum *non
esse* visionis sit primum *esse* peccati. Tum
etiam, quia ideo justus viator adhuc dum
beatus, est. absolute et in sensu diviso se-
cundum ^imniunem legem potest mortali-
ter peccare, quia possunt, attentahac lege,
res sic disponi, ut in eodem instanti, in
quo tollitur gratia, peccet; quamvis fieri
nequeat, etiam de potentia absoluta, ut
posito peccato gratia permaneat : igitur si
beatus potest de lege absoluta pro eodem
instanti, pro quo aufertur beatitudo, po-
nere peccatum, verilicabitur de illo adhuc
dum beatué est, quod absolute, et in sensu
diviso potest peccare.

Ad hoc argumentum non desunt, qui
existiment (et satis verosiniiliter) impli-
care antecedens : sicut aliqui existimant
implicare, quod humanitas Christi si in
hoc instanti dimitteretur a Verbo, in eo-
dem peccet. Et sane ratio D. Thomæ, quæ
probat Angelum non potuisse peccare in
primo instanti suæ creationis ((pīam suo
loco fuse satis expendimus) id ipsum non
improbabiliter suadet de beato pro instanti
desitionis beatiludinis, et de humanitate
assumpta pro primo instanti derelictionis
a Verbo. Sed quidquid sic de hoc (neque
enim id ad præsens examinare opus est).
Respondetur distinguendo prædictum an- Enoda-
tecedens ; et si sensus sit illuni, qui usque ,ur
ad prædictum instans fuisset boatus, posse

»i

BW
prtèj-
iMte.

Ad H.

• Didier,

cum tamen in illo, qui fuit beatus, nequeat intelligi hæc potentia, nisi desilio visionis omnino præcedat. Turn etiam, quia exclusio gratiæ ad summum præcedit peccatum in genere causa; materialis dispositivte, eo proportionali modo, quo corruptio prioris formæ præcedit generationem subsequens, quæ est priority tantum secundum quid, et cum qua stat peccatum esse prius in genere causæ efficientis, tam physicalæ, quam moralis, quod est esse prius absolute, et simpliciter. Descriptio autem beatitudinis simpliciter est prior, non solum quam actus peccati, sed etiam quam potentia : ita ut neutrum possit intelligi, nisi talis desilio præcedat per modum removentis prohibens, et in nullo genere est posterior. Nam, quod Deus suspendat concursum conservantem visionem, nec ex peccato, nec ex potentia ad illud, sed ex supremo tantum dominio Dei, et ex ejus liberrima voluntate procederet. Tum denique quia quamvis peccatum *in facto*, sive *recepto esse* nequeat intelligi non intellecta exclusione gratiæ (supposito, quod hæc præcesserit) potest tamen intelligi in aliquo priori priusquam intelligamus exclusam gratiam, ut *in fieri*, et *egredi* a voluntate; pro quo priori vocificatur de illo supposito non solum, quod habet potentiam peccandi, sed quod actu peccat, priusquam intelligatur amisisse gratiam, et non esse justum. Quod in beato locum non habet; quia nec peccasse *in facto esse*, nec peccans *in fieri*, nec cum potentia proxima ad peccandum potest intelligi, nisi ad omnia supponatur exclusio beatificæ visionis.

Hò, 28. Ad disputationem de impeccabilitate beatorum pertinet etiam alia quæstio, quæ solet hic pertractari : an scilicet peccatum habituale de potentia absoluta possit esse simul cum beatitudine. Nulli enim dubium est, quod de lege ordinaria hoc repugnet : siquidem saltem inspecta hac lege, nequit beatitudo a gratia habituali, et a dilectione Dei separari, cum quibus prædictum peccatum, attenta saltem eadem naturæ lege, satis constat non esse compatibile. Loquendo vero de potentia absoluta adhuc non esset quæstio si nomine *beatitudinis* intelligatur status bonorum omnium aggregatione actu perfectus, ut diffinitur a Boëtio : quia cum exclusio peccati inter maxima bona connumerari debeat, non potest esse perfectus

absque illa prædictus status. Sed quia non repugnat essentialiam beatitudinis reperiri sine hac bonorum universalitate; quamvis ex natura rei eam postulet, remanet locus inquirendi, an talis essentia compatiatur secum maculam peccati habitualis : non quod beatus pro tunc illam incurrat : hoc enim esset actualiter peccare; sed supponendo, quod antea esset in peccato, quæritur an adveniens beatitudo necessario, et indispensabiliter illud excludat. Quocirca nonnulli, de quorum numero est Medina, in præsentī admittunt ex una parte non implicare prædictum peccatum cum visione beatifica; et ex alia negant posse esse cum beatitudine, quia putant visionem in illo casu non habere rationem beatitudinis, sed nudæ cognitionis. Quo pacto quæstio potius est de modo loquendi : an scilicet visio Dei manens cum peccato habituali dicenda sit beatitudo. Nec apparet sufficiens ratio ad id negandum; nisi quod beatitudo non potest secum admittere maximum malum, et miseriam, quale est peccatum. Sed ut verum fateamur, admissio casu, satius diceretur non pertinere ad essentialiam beatitudinis actu indispensabiliter excludere prædictam miseriam, sed quod petat eam excludere, et de facto excludat nisi divinitus impediatur.

Medina.

Quæstio igitur, quæ ad rem pertinet, institui debet de ipsa visione beatifica : a qua sicut nequit separari, quod sit possessio, et assecutio summi boni, ita nec quod sit beatitudo. Sed quia difficultas hæc propriam sedem habet in tractatu de Justificatione, ubi ex professo agitur an gratia habitualis, quæ indispensabiliter comitatur prædictam visionem, possit manere de potentia absoluta cum peccato habituali? Et rursus, an ipsum peccatum habituale possit remitti sine gratia, sive per actum charitatis, vel contritionis, sive per actum beatificæ visionis admissio, quod hæc absque gratia poneretur? Consonum judicavimus, ne eadem multoties repetere opus sit, usque ad prædictum tractatum ab ejus decisionibus abstinere.

ARTICULUS V.

Utrum ad beatitudinem hominis requiratur corpus?

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod ad beatitudinem requiratur corpus. Perfectio enim virtutis est gratia præsupponit perfectionem naturæ; sed beatitudo est perfectio virtutis et gratiæ. Anima autem sine corpore non habet perfectionem nature, cum sit pars naturaliter immixta naturæ : omnis namque pars imper-

DE BEATITUDINE

fecM a buo toto xqataia ; vrgo auifiia tH ċurpon non ptiiM essa beau.

\$ Prætcrra, b^uilndo eM operatio quædam perfivla ut supiu l'ictum est; sed operatio pcitec a >cquiiur c>.e perfeetum, quia nihil operator, nisi s»eundum quod est ens iu aete. Com ergo animi non hubrul e>?e perfectum quando eat α corpore i<prau, stari nec pars >epa-riU a talo : videiar, qued animi sine corpore non possit esse Mb.

a Præwcca, br tilwlu esi perfedlo hominis, sed ün<m sine ccrpnre aou t̃ homo : ergo beililu<lo non polesl esse in ania a sine corpore

4 Prælerea, sccuudiim i'hiltMophum in 10 Ethic. . Operallo feheiutis. iu qua consislil beatiludo, Ml nun impedita. Sed cperaiia auima- m^amiae esi impedita : quia ut dicit AGgu>uu. 2 super tien, ad lilleum, inesl ei naturalis qutdjin appetitus corpus administrai)di : quo appetitu retardatur quodamm^lo, ne lota intentione pergat in illud snanuum cœiuui, J osl, in v sioncm essentia diuu.r : ergo anima sine corpore non (Otest esse beau.

5 Præiereea. beatiludo esi stilieicus bonam et quietal LCyidenam ; sed Loc non convenit animæ separaiæ : fiait adbue appetii corporis unionem, nt Auaustinus dicit : ergo anima srparau a corpore noa est beau.

6 Pnelerea, homo in beatitudme esi Augdis a qualis : <ed anima sine corpore non rqnatnr Augeti., nl Augm>u dtai : rrgu non e>i beau.

Sed contra esi, good dicitur Apec. H : Bead monui, qai iti Dotkiao monentur!

Rtsnoodai dicendum, quod duplex est beatiludo. ĥa imperrecb, quæ lubelur iu hae Mia : et alia perftcla, t̃«a in Dei visione coum& Manifestum esi aolrm. quod ad ix-alitudiaem b jus vita» d? aecessilaie rrquin-rur corpus. Esi enim beatiludo boas viræ operatio in-t dhetus vel speeuialiiri, yC! practici. Operatio autem iWiedeclBS *ia lue mu* non potent esse sine pbanUs-rnaie, qcod non est, nisi in organo corpore»), ut in primo habitam est : et sir beatiludo, quæ in hac vili haberi pote>l, dependet qaodammodo ex corpore. Sed circa beaiitudinea perfecum, qan in Dei visione cou-sistit, a iqei posuerunt, quod non polesl anima- advenire sine corpore exislnti; dicentes, quod animæ •anc-iorum a corponbus sejaratæ ad illaro bealiudincm non perveniunt usque ad diem iudicii, quando corpora reso-menL Quod quidem apparel esse ūlsum el auctoritate el ralone. Anctoritaġe quidem : quia Apostolos dicit scccdnæ ad Corintb. 5 : Quamdiu sumut in corpore, peigrinsioar a Domino Et quæ sil ratio peregriDaiionn ostendit, subdens : Per fi-ein enim ambulamus et non

Ex quo apparet, quod quaadiu aliquis ani-ubl per fidem et non per speciem, caren» vision divinæ essentiae, nondum est Deo præsens. Animæ autem ānc-torom a rorporibns sepantæ sont Deo pr.osea(es; un e subditur : Audemus autem el voluntatem habemus bonam jieregrinari a corpore et præsemies esse ad Deotn. Cede manifestum est, quod animæ sanctorum separid.v a cor-poribus, ambulant per speciem Dei essentiam videntes, in quo est vera beatiludo. Hoc etiam per rationem appa-ret : nara intellectus ad suam operationem non indiget corpore, nisi propk-r pbtnU&naU, in quibus veritatem inielligibikm contuetur, ut ia primo dictum est Mani-festum est lutem, quod divina essentia per phantasmata videri non polesl, ut rn primo ostensum est. Unde cum iu visione divinæ essentia perfera hominis beaiitudn consistat, non dependrt beatiludo perfecta ĥomini a corpore : unde sine corpore potest anima esse beata. Sed sciendum, quoi ad perfectionem alicujus rei dupliciter aliquid pertiuel. Uno modo, ad constituendam essentiam rei ; sicut anima requiritur ad)>erfeciionetn hominis. Alio modo requirilur ad perfectionem rei, quod perlinet ad bene esse ejus: sicut pulchritudo eorporis. vel vdocil-. ingenii pertinet ad perfectionem hominis- Oaa^vid ergo corpus primo modo ad perfectionem beatitudinis buineua. non pertineat, perlinet tamen fecundo modo. Cum eniiu operatio dependeat ex natura rei, quanto anima perfectior erit in sua natura, tanto perfectius habebit suam propriam operationem, io qua fdiciUs consislil. Unde Augustin 15 super Gen. ad litteram, com t̃l̃ua'<ivis utruui spiriti-bus defonclorum sine coiporibus possit sumina illa bea-kiludo præberi, respondet; Quod non sic possunt videre bncouimutobilem sukslaolum, ut sancti Angeli vident : sive alia lalentiore causa : sive ideo, quia est in eis natu-ralis quidam appetitus corpus administrandi.

Ad primum ergo dicendum, quod beititudo est perfectio

iliM .t ex pallet itikilecliH, secundum qncm aniitu scendit corporis organa : non autem Mn-umUm ipwd t̃ forma iratualis ċorpori BI ideo ilia ustmihs pcrircti-nianel, secundum qj.im ei bcititudo debetur : hc<t soi maneat ilia naturæ perfodio. secundum ijuam est corpora ferma.

Ad secundum dicendum, quod anima ililern4 Intel ri t̃« iju.iin iliæ partes ; nam esse lotius non eslali<qjiv sujrum parlium : unde, vcl pars omnino derinit eswuev trucio u»to, t̃co(paries annuali» destructu auiuwlinri si reiutnmt. habent aliud esse in ictu : sicut pars fine habet aliud cs>e, quam tola linea : >cd aniouu hamm? remanet u se compositi post corporis destructionem : H boeideo, quia idem est esse form# ct nialeriae : el ĥe idem e.M rsse compositi. Anima autem subsistil in m esse, nt in pnmo uuensitm est- Undo relinjuilur, qiM post separationem a corpore perfectum e»se habeat : note perfectam operalioumi habere pole-l, licet nou habeat per-fectam naturam.

Ad tertium dicendum, quo4 beatiludo est hominis je-cundum intellectum : el ideo remanente intellectu polesl inesse vi beatiludo : sicut dentes Jhhiopis possunt esse albi etiam post evulsionem, secandum quos Ailbfofi dicitur albus.

Ad quantum dicendum, quod dupliciter aliquid impedi-tur ab alio. Uno modo, per modum conlranelaiis, sicut frigidus impedit actionem caloris : el tale impedimcilom operationis repugnat felicitati. Alio modo, per mcdma cujusdam defectas; quia scilicet res impedita non habd quidquid ad omnimodam ejus perfectionem requiritur et Ule impedimentum operationis non repugnat felicitati, &! omnimodæ perfectioni ipsius et sic separatio animæ a corpore dicitur animam retardare, ne tota intentione Un-dat in visionem divinae essentiae. Appetit enim anima sic frui Deo, quod fruitio derivetur ad corpus per re-dundantiam, sicut est possibile. El ideo quaudiu ipsa fruitur DcO sine corpore, appetitus ejus sic quiescit ia eo, quod tamen adhuc ad participationem ejus 'edet suum corpus pertingere.

Ad quintum dicendum, quod desiderium animæ few-ratæ totaliter quiescit ex parte appetibilis : quia babrt id. quod suo appetitui sullich. Sed non totaliter requiev cit ex parte appekntis : quia illud bonum non possidet secundum o5nnem rnodum, quo possidere vellet. Et Ideo corpore resumpto beatiludo crescit, non intensive, sed extensive.

Ad sex'um diceudum, quod id, quod ibidem diritr, quod spiritus defunctorum non sic vident Deum sicut An-geli. non esi inlelligendum secundum iuæqualibtem quantitalis : quia etiam modo āliqua animæ healonna sunt āsumpta ad superiores ordines Angelorum, clarius videntes Deum, quam inferiores Angeli; srd intelligilur secundum ioæqualitalern proportionis; quia Angeli etiam infimi habent omnem perfectionem bealiludinis, quin Aunt habituri; non autem animæ separaiæ sanctorum.

Prima conclusio : Ad beatitudinem hujus vitæ necessario rēguîritūr conms.

Scunda conclusio : Bcatitudo perfecta, quæ in visione Dei consistit, non dependet a cor-pore, sed inerit anintabus periecle purgatis corporum Resurrectionem.

Tertia conclusio : Ad bene esse beatitudinis animæ conducit corpus : et ideo ri^assumpto corpore, erit quodammodo perfectior.

De materia pritrnæ conclusionis dicemus disp. ult. Secunda inter antiquiores fuit non parum controversa; sed est jam ceria secundum iidem : et oppositus error (qui fuit Tertulliani lib. 4 contra Marcioh. el ftf lib. de anima c. 56, Vigilandi, ut testatur D. Hieron. in dialogo adversus illum, Armenorum et Anabaptistarum, ut de Af* illis refert Guido noster, et de his Cani-sius tom. 2 de corruptelis verbi Dei. Qui-bus Fridericus Slaphylus in Epitome tri-membri, parte 2 annumerat Luiherum Lstef. præfat.

præful. in Gone»:, Calvin, el alios Have-
tiros) dainnutur nh Ecclesia in Cone. Flo-
rent in litt. uniunis, el in Extravag.
Boned. XI quam refert Castro de liære-
eib. VQrbo *llealiludo* lueresi G. bo quo vi-
deri possunt hic recentiores Alvar., Cur.,
Vasq., Mont., Greg. Mart., Valent., cl alii.

Circa tertiam conclus, nota : quod bea-
tiludo animæ non crescit ex assumptione
corporis intensive : quasi clariori lumine.
aut visione Deum cernat. Sed dicitur
crescere quodammodo extensive : quate-
nus gldria, qua) solum erat in anima,
diffunditur ad corpus, secundum quod est
capax : et ex hoc appetitus animæ, quæ
non modo sibi, sed etiam corpori beati-
tudinem optabat, omnino completur, ut
explicat Angel. Doct. in solut. ad 5, ubi
advertit Cajetanus rejecisse oppositam opi-
nionem de augmento intensive ; quam in
i dist. 49 q. 1 art. 4 quæstiunc. t ex
sententia aliorum ut probabilem susti-
nuit.

ARTICULUS VI.

*Ulnm ad beatitudinem requiratur aliqua perfectio
corporis?*

Ad sextum sic proceditur. Videtur, quod perfectio cor-
poris non requiratur ad beatitudinem hominis perfectam.
Perfectio enim corporis est quoddam corporale bonum :
sed supra ostensum est, quod beatiludo non consistit in
corporalibus bon s : ergo ad beatitudinem hominis non re-
quiritur aliqua perfecta dispositio corporis.

5. Pralerea, beittitudo hominis consistit in visione di-
vinæ essentiæ, ut ostensum est : sed ad hanc operationem
nihil exhibet corpus, ut dictum est : ergo nulla dispositio
corporis requiritur ad beatitudinem.

3. Præterea. quanto intellectus est magis abstractus a
corpore, tanto perfectius intolligit : sed beatiludo consistit
in perfectissima operatione intellectus : ergo oportet om-
uius modis animam esse abstractam a corpore : nullo
rrjo modo requiritur aliqua dispositio corporis ad Lentitu-
dinem.

Sed contra, præroium virtutis est beatiludo. Unde dici-
tor Joan. 13 : Beati eritis, si feceritis ea. Sed sanctis repro-
mittitur pro præmio non solum visio Dei, et delectatio, sed
etiam corporis bona dispositio. Dicitur enim Isa. ulr. : Vi-
debitis, et gaudebit cor vestrum, et ossa vestra quasi
berba germinabunt . ergo bona dispositio corporis requi-
ritur ad beatitudinem.

Rcqiondeo dicendum, quot si loquamur de beattitudine
i.ominis. qualis in hac vita potest haberi : manifestum est,
quod ad eam cx necessitate requiritur bona dispositio cor-
poris : consistit enim hæc béatitude secundum Phil, in
operatione virtutis perfectæ. v anifestum est autem, quod
per invalctudinem corporis in omni operatione virtutis
nono impediri potest. Sed si loquamur de beatitudine per-
fecta, sic quidam posuerunt, quod non requiritur ad beaii-
ludinem aliqua rorpori- dispositio, imo requiritur ad eau,
ut omnino anima sit a corp re separat». Unde August. 12
de Civit. Dei introducit verba Porphyrii dicentis, quod ad
lioe, quod sit heata anima, omne corpus fugiendum est.
Sed hoc est inconueniens : ruin enim naturale sil animæ
rorpori uni'i, non potest esse, quod perfectio animæ na-
liralcm ejus perfectionem excludat. Et id o dicendum est,
quod ad braliledinem omnibus modis perfectam, requiritur
perfecta dispositio corporis, et antecedenler, el conse-
qwuter : anleecedenter quidem, quia ut August, dicit Ge-
nes ad litteram, si tale sit corpus, ejus sil difllcilis, el
gravis administratio, sicut caro, qua; corrumpitur, et ag-
gravat animam, avertitur mens ab illa visione sumini cadì.

Unde concludit, quod wm hoc corpus jam non erit ani-
mal· ·cd gpkitualc : tone Augetis adequabitur, et erit
<· ad jfloiiam, qnod safcinæ fuit. Conueqnmldr veto, qnia
ex brahtudinc uiurn.i- flet tcrtui.dantia ad corpus, ut ct
ipsum >iu perfectione potiatur. Unde Aug. dicit in epi-
stola ad Discor. : Tum potenti natura Deu fecit animam,
ut *z* ejus plenissima healitudine redundet in inferiorem
nalliiam ineorruptionis vigor.

Ad primum ergo dicendum, quod in corporali bono non
cQOphtii beatiludo sicut in objecto beatitudinis ; red cor-
porale bonum potest facere ad aliquem beatitudinis deco-
rem, vel perfectionem.

Ad lecundum dicendum, quod etsi corpus nihil coûterai
ad illam operationem intellectus, qua Dei essentia vide-
tur : tamen possrt ab hac impedire, el ideo requiritur per-
fectio corporis, ot non impediat elevationem mentis.

Ad tertium dicendum, quod ad perfecum operationem
intellectus requiritur quidem ubstra tio ah hoc corrupti-
bili corpore, quod aggravat airnam : non autem a spiri-
tuali corpore, quod erit t' taliter spiritui subjectum- De
quo in lenia pa te hujus operis dicetur.

Conclusio : Ad Beatitudinem omnibus mo-
dis perfectam requiritur perlecta dispositio
corporis : et antecedenler . quia si corporis
sit difficilis, et prava administratio, avertitur
utens a divina visione : el consequenter : quia
ex beatitudine animæ liet redundantia ad cor-
pus, ut et ipsum sua perfectione poliatnr.

DISPUTATIO V.

De dotibus corporum beatorum.

Sicut meritum beatitudinis ad animam
pnecipue spectat, nec tamen corpus ab eo
prorsus excluditur, sed veluti organum, et
instrumentum conjunctum animæ deser-
vit : ita et ipsa beatiludo, quamvis potis-
sime iu anima sit, corporis societatem non
abjicit : nec hujus sic anima obliviscitur,
quin ei aliqualem propriæ beatitudinis por-
tionem, secundum quod corpus ejus capax
est, impertiatur. Exigebat quippe æquitatis
ratio ut cujus in passione, et certamine ad-
juta est consortio, in aeterna rcmuncratione
a praemii participatione non repelleret :
juxta illud· Apost. 2 ad Corinth. 1 : *Sicul* 3 ad co-
socii passionum estist sic critis el consolatio- *L-*
nis. Unde exclamat ad Deum D. Cyprianus d. Cjpr.
sermon, do Resurrectione Christi dicens :

*Tu optime Domine ultro gratiam volens dare
spiritui, decrevisti clementius, ut ex socie-
tate, ct clientela, quam reddiderat anima;
caro, aliquid ei commodiproveniret : et quæ
ei vehiculum fuerat, ct particeps studiorum,
in recompensatione ministerii iterum dilecto
aceolæ consociata, pudica, el pacifica rediret,
nullas secum revehens contumelias, quibus
deinceps quietis intern# concuteret purita-
tem*. Et Nazianz. orat. 10 in laudem Cæ-Naxiam
sarii de anima beata sic ait : *Cum cognata
carnem receperit, eam quoque ad glorix
ca'leslis hxredilalem secum admittet : el
quemadmodum ob naturæ conjunctionem*

xiWMriim ipsius parliccps fuerat, sic cliam jucundilates suas cum fpwi communcavil, tolum videlicet corpus in se ipsam assumens. — Uhl igitur participatio beatitudinis, quam in corpus anima refundit, diversas complectitur perfectionum corporalium species, quæ boles corporis a Theologis nuncupantur. Nam sicut visio, fruitio, et comprehensio dicuntur doles animx, quia per illas ad unionem spiritualis matrimonii eum Christo ornatur, et disponitur, prout explicuimus disp. 3; ita perfectiones, quæ ad unionem indissolubilem cum ipsa anima corpus disponunt, et Coaptant, Holes ejus merito vocantur. Pro quibus, absolutis, quæ ad beatitudinem animæ spectant, præsentem instituimus disputationem.

DUBIUM I.

Quæ sini Doles corporis glorificati : et unde origineniur?

In hoc primo dubio numerum, et causam dolum corporis gloriosi prius breviter trademus : et deinde singulas radicitus examinabimus.

H-

Decisio dubii ex communi Theologorum placito.

¶ 1' Conveniunt Theologi quatuor esse corporis, dotes corporis glorificati. videlicet *subtilitatem, impossibilitatem, agilitatem, et claritatem* : per quas totidem imperfectiones, et defectus, quæ in corporibus nondum glorificatis reperiri opus est, excluduntur. Nam per subtilitatem corpus ex se animale, et terrestre, efficitur quasi cœleste, et spirituale, quod est *subtile*. Per impossibilitatem, corpus mortale, et corruptibile redditur immortale, a corruptione, et passione prorsus alienum, quod est *impassibile*. Per agilitatem, corpus ponderosum, et infirmum, quodque suo pondere aggravat animam, efficitur perfectæ virtutis ad ei parendum, quod est *agile*. Et per claritatem corpus subobscurum, et defurme ratione opacitatis, redditur pulchrum, perspicuum, et refulgens, quod est *clarum*. Nec circa assignationem hanc potest esse controversia propter apertum testimonium Pauli 1 ad Corin. 15, ubi enumerans qualitates corporis resurgentis, seu nascentis ad gloriam, necuon et defectus ipsiusmet

emortui, et in sepultura seminali, sic inquit : *Seminatur* (scilicet corpus per mortem) *in corruptione* ; *surget in incorruptione* : *seminatur in ignobilitate* : *surget in gloria* ; *seminatur in infirmitate* ; *surget in virtute* : *seminatur corpus animale* : *surget corpus spirituale*. Cujus rationem trad. Angelicus Doctor ibidem lectione fi in i dist. 19 q. i art. 5 quæstiunc» 3. Ubi ex subjectione, quam corpus gloriosum debet habere ad animam, in omnibus, quibus natum est ab ea perfici, probat prædictum numerum his verbis : *Dicendum', quod anima et est forma corporis, et motor : unde cum dotes corporis ad hoc ordinentur, ut corpus perfecte animas subjiciatur, hoc erit, ut subjiciatur ei perfecte, et sicut formx, et sicut motori. 4 forma autem in materia tria causantur, scilicet esse substantiale, vires, et fornix secundariæ, scilicet accidentales, et amborum conservatio. Corpus ergo gloriosum in quantum perfecte animx subditur quantum ad esse substantiale, quod ab ea habet, sic est dos subtilitatis : ex hoc enim corpus gloriosum subtile dicitur, quod perfecte ab anima informatur. In quantum vero perfecte subditur ei ul fornix secundum accidentales formas, quæ sunt in corpore ab anima, sic est dos claritatis. In quantum vero corpus gloriosum perfecte ab anima conservatur, sic est dos impossibilitatis, ex Ime enim impassibile dicitur, quod ex vi animx servatur immune ab omni Ixsione. Sed in quantum corpus perfecte subditur animx, ul motori, sic est dos agilitatis, corpus enim secundum hoc dicitur agile, quod ad omnes animx actus est expeditum, et paratum.*

2. Quod, ut melius intelligatur auidadvertendum est. dotes in corporis constitui, tum ad eorum decorem, et ornatum : tum, et pncipue, ut per illas corpus perfecte subjiciatur, et subordinetur animæ, tam in ordine ad esse. quam in ordine ad operationem, et motum : quare tot, et non plures ponendte sunt dotes, quot hæc subiectio, ut sit perfecta requirit. Secundo nota animam respectu corporis, et esse formam constituentem speciem, et esse motricem, a qua dirigitur, et movetur. In quantum forma tria illa confert, scilicet esse substantiale, et specificum, accidentia, quibus disponitur in ordine ad se, uti sunt quantitas, figura, color, etc. et omnium horum conservationem : nam, quod corpus in suo esse tam substantiali, (piam accidentali perduret, ab anima est. Sed in quantum motrix tribuit illi potentias, ut operetur, moveat, et moveatur.

Ex

Ex his quatuor capitibus accipiuntur præillctæ quiuor doU_m». Nam, ut corpus iwrfec.le ah anima informetur in ordin· ad MW substantiale, ponitur dos substaiilkilis, per quam taliter corpus disponitur, ut uniina, qua» cel spiritus, perfecto Illi domiuptur, el ipsum ad so trahat; sicque quodammodo spirituali· official. Ut vero in corporalibus accidentibus sit perfectum iuxta exigentiam gloriæ animæ, ponitur claritas: quia animai clarificatæ per lumen gloriæ debitum est corpus proportionalæ claritatis. Et ut in utriusque indemne, et illæsum conservetur, ponitur impassibilitas, per quam cuilibet corrumpenti, vel passionem inferenti resistit. Ac denique., ut in ordine ad motum, et operationem sit recte dispositum, ponitur agilitas, quæ est talis virtus, per quam animæ absque fatigatione, et lassitudine ad nutum obedial.

3. Aliam congruentiam hujus numeri i.Tsoni. adducit S. Doct. loco citato ex numero virtutum cardinalium, quibus correspondent: sicut tres dotes animæ correspondent tribus virtutibus thcologalibus. *Quidam* (inquit) *quatuor doles corporis, quatuor virtutibus cardinalibus adaptant, eo quod cardinalium virtutum materia sunt bona corporalia: ut scilicet prudentia· respondeat claritas propler cognitionem: juslitix, qux est perpetua, el immortalis, impossibilitas: fortitudini agilitas, ex qua contingit, ut nihil corpori possit resistere, unde agilitas notatur 1 Corin'. 15, per hoc, quod dicit, surget in virtute: temperantia vero, qux corpus attenuat, subtilitas. Et sic quatuor doles corporis respondent quatuor virtutibus cardinalibus, sicut lres doles animx, tribus Theologicis, ul dictum est.*

4. Circa causam istarum perfectionum fuere apud antiquos varii modi dicendi, quos tangit, et impugnat idem D. Th. simulque prædictam causam ex August, assignat in 4 dist. 44 q. 2, per omnes articulos. Et cit. loco ad Corint. ubi sic ait: *Causam autem harum proprietatum quidam attribuunt luci, quam dicunt esse de natura quinx essentix, et venire in compositionem Immani corporis. Quod quia frivolum est, el fabulosum, sequens August, dicimus, quod procedunt ex virtute animx glorificatx. Dicit i.Ti.w. enim August. in Episl. ad Dioscorum: tam potenti nalura Deus fecit animam, ul ex ejus plenissima beatitudine, qux in fine temporum promittitur Sanctis, redundet etiam in inferiorem naturam, qux est corpus, non beatitudo, qux frueniis esi propria, sed plenitudo sandalis, idrsl incorruptioris vigor. Videmus autem Salmani. Gurs. theolog. toni. Γ.*

r.r anima quatuor corpori provenire, el tanto perfretim, quanto anima fuerit virluosior. Primo quidem dat esse; unde quando erit in summo perferlumis, dabit esse spirituale. Secundo conservai a corruptione: unde videmus homines quanto sunt fortioris nalurx, minus a calore, ct frigore pati, cum ergo anima fuerit perfectissima, conservabit corpus omnino impassibile. Tertio dat pulchritudinem, et claritatem: infirmi enim, cl mortui propter debilitatem operationis animx in corpus efficiuntur discolorali: el quando erit in summa perfectione, faciet corpus clarum, ct fulgidum. Quarto dat motum, et tanto facilius, quanto virtus animx fuerit fortior supra corpus: et ideo quando erit in ultimo suxperfectionis dabit corpori agilitatem.

§ II.

Duplex objectio contra assignatum numerum, dolium; el solulio prioris.

5. Sed objicies primo, plures esse dotes i objrc- corporis glorificati, quam enumeravimus. l'o. Antecedens probatur tum ex D. Anselmo lib. de similitudinibus cap. 48 ubi ait, quod septem erunt beatitudines corporis: scilicet *pulchritudo, velocitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, el diuturnitas*; sed beatitudines corporis sunt ejus doles: ergo, etc. Tum etiam quia anima glorificala non minus perficit potentias sensitivas, quam alias paries corporis: ergo ponenda est, præter enumeratas alia dos, qua prædictæ potentiæ ad suas operationes recte disponantur. Tum denique quia de ratione gloriosi corporis est penetrabilitas, per quam possit esse in eodem loco cum alio corpore: sed hæc non est aliqua ex enumeratis: ergo, etc. Major non videtur posse negari, nam corpus Christi Domini post resurrectionem mansit penetrabile: et ideo occluso sepulchro exivit, intravitque ad discipulos januis clausis, ut dicitur Joan. 20, et absque cœlorum aliqua divisione super illos ascendit: sicut etiam in nativitate penetravit matris uterum, ut virginei claustra pudoris intacta omnino, et illæsa servaret. Ad cujus similitudinem futura esse penetrabilia aliorum Sanctorum corpora, tenent communiter Theologi, et docet non obscure Apostolus ad Philipp. 3 dum ait: *Deformabit corpus humilitatis noslrx configuratum corpori claritatis sux, secundum operationem, qua etiam possil subjicere sibi omnia. Ad*

ijam potentiam proculdubio spectat, ut possint esse in quocumque loco etiamsi aliud corpus ibi existât, Et sane nisi hoc dicatur, possent prædicta corpora ab aliis corporibus contra voluntatem detineri, possentque includi, incarcari, etc., quæ summæ, et perfectæ beatitudini repugnant.

DiüilHr. Respondetur negando antecedens. Ad primam probationem occurrit divus Thomas qua-stiuncul. citata ex distinct. 49 ad 1 : *Quod illa septem, quæ .burlnnw ponit, continentur sub istis quatuor* (quæ nun assignavimus). *Pulchritudo enim continetur sub claritate : velocitas, et libertas, et fortitudo sub agilitate : sanitas, et diuturnitas sub impossibilitate; voluptas vero potest reduci ad subtilitatem, quia ex hoc. quod corpus est perfecte formatum per animam, est et ad delectationem disjunctum.*

Ad secundam respondet ibidem potentias sensitivas perfici per dolem agilitatis : *Yarn agilitas* (inquit *non solum perlinet ad motum, sed etiam ad sensum, et ad omnes alias operationes animæ: ut secundum hoc dicatur corpus gloriosum esse agile, quod est perfecte habilitatum ad omnes operationes, quæ in corpore exercentur.*

Solutio ci Durando. 6. Ad ultimam Durandus in 4 distinct. 44 quæst. 6 conatur, ut probabile defendere implicare contradictionem, quod duo corpora penetrentur, ac proinde, quod impenetrabilitas actualis possit a quantitate secludi. Et idea in nullo ex casibus objectionis admittit fuisse simul duo corpora in eodem loco : sed vel partes unius ita fuisse dilatatas, ut sine penetratione alteri locus præberetur : vel alterius dimensiones fuisse ita compressas . ut minimum loci spatium ad ingressum ejus sufficeret. Unde admittit cadum ascendente Domino fuisse divisum, et nascente, matris uterum dilatatum iquamvis sine virginitatis præjudicio, ut ipse ait) nec concedit exiisse observato sepulchro, aut per fores clausas, sed alia via ad discipulos intrasse.

Heiab-tur. Hunc tamen dicendi modum merito alii Theologi rejiciunt, et prædictam opinionem saltem temeritatis nota inurunt : quia testimonia Scripturæ non solvit, et communi Patrum consensui contradicit. Nec nostra est censura, sed Joannis de Neapoli apud Capreolum prædicta distinct. 44 q. 3 artic. 3 ad 5 ex Durando contra tertiam conclusionem. Ubi plura Patrum testimonia ad intentum reportes. Nos vero Durandi opinionem ob id potissime ægre ferimus, quia velit, nolit, ad dilatationem

illam recurrens, derogat Virginis Integritati : nec divino partui, quantum ad hoc sublimius aliquid tribuit, quam quod esset commune omnibus puerperiis in statu justitiæ originalis, ut author ipse exemplificat. Videri possunt Nostri Complutenses in Logica disp. 13 num. 22, ubi recte advertunt actualem impenetrabilitatem supponere necessario extensionem in ordine ad locum, quam constat posse a quantitate separari : ac proinde multo magis ipsam impenetrabilitatem.

Alii vero tam ex antiquis, quam junioribus existimant corpora sanctorum habere, quod sint penetrabilia a dote substantiæ, nec in alio dolem hanc constituunt. Favetque etymologia nominis, nam *subtile* significare videtur *penetrabile*, vel *penetrativum*; et ideo *subtilem* vocamus intellectum, vel visum, qui objectum usque ad intimam penetrat. Sed hæc etiam solutio displicet, quam late impugnat D. Thomas. eadem dist. q. 2 art. 2 quæstiuncul. 2. Et sub breviori forma loco citato ad Corinthios. ubi sic ait : *Tangit dolem subtilitatis cum dicit : seminatur corpus animale, etc. quam quidam ad hoc referre volunt, quod corpori glorioso secundum hanc dotem competat, ut possit simul esse cum corpore non glorioso in eodem loco. Quod quidem sustineri posset, si corpori secundum statum præsentem competeret, quod non posset simul cum alio corpore esse in eodem loco secundum aliquid, quod a corpore removeri posset. Nunc autem non diligenter consideretur hoc secundum, nihil aliud corpori competit, nisi secundum quod habet dimensiones corporales. Unde, videmus corpora quantumcumque subtilia non pati secum alia corpora : ut patet in acre, et in igne : et ulterius si essent corpora separata omnino absque materia sicut quidam posuerunt. non possent simul cum corporibus naturalibus esse in eisdem locis, ut Philosophus dicit. Remanentibus igitur dimensionibus in quocumque corpore, est contra suam naturam, quod sit cum alio corpore in eodem loco.* Neque illud de etymologia favet prædictæ solutioni, ut constabit § sequenti.

7. Dicendum igitur est corpora sanctorum non habere, quod possint alia penetrare ab aliqua forma, vel perfectione ipsis debita, aut in illis permanente : ac proinde nec conditionem hanc enumerandam esse inter ejus dotes. Si quando vero penetrantur, hoc fit virtute divina, et speciali miraculo. Quo pacto possunt etiam penetrari inter se alia corpora non gloriosa.

Tnde

Displicet.

Veu soleito.

Ihub (pruHoquilur divus Thomas) jj nu. qtitiiuk) contingit, rril er miraruhi.

quod Gregorius, rt Augustinus miraculo ndscribunt, quad I'orpits Christi ml discipuloi Januis clausis intravit. Nulla enim virtus terminata liolr.W facere miraculam : huc enim .uilius Dei e\i. neliuujdlur ergo, quod casi simuleum ali» corpore io eodem loco non postit o»· e.r dole, seu e.i qualitate corporis gloriosi. .\im lumen negandum est, gain corpus gloriosum pmdt esse simul cum alio corpore in eodem loco : quia corpus Christi post resurrectionem iniravit ai discipulos januis clausis, cui corpus nostrum in resurrectione conformandum speramus. Sed sicut corpus Christi lior habuit, non e.v proprietate corporis, sed rj-virtute Divnitalis unibv, ita corpus cujuslibci alterius sancti hoc habebit, non c.c dole, sed cr virtute Divinitatis c.ristenlis in eo. Per quem modum corpus Petri habuit, quod ad umbram ejus sanarentur infirmi, non per aliquam proprietatem ipsius, etc.

Neque hinc fit corpora Sanctorum contra eorum voluntatem posse ab aliquo detineri, incarcerari, vel includi : quia, ut recte advertit S. Doctor quæstiunc. citata ad 2 et ad i, virtus Divina assistet semper beatis, subvenietque in omnibus ad nutum : et ideo quoties voluerint per alia corpora transire, Deus prædictum miraculum patrabit. Et fortasse ob hanc rationem aliquis ex Patribus, et Theologis agentes de prædicta penetratione non recurrunt ad miraculum, sed ad conditionem status beatifici : quia etsi miraculo opus sit : quo i tamen hoc miraculum fiat, silum est in voluntate ipsius beati. Et propterea tale miracu um, cum non egrediatur communem providentiam illius status, non parit admirationem, sicut miracula, quæ fiunt apud nos : unde etiam ex hac parte potest non appellari *miraculum*.

/.H4 0. Et si petas, in quo stet illud miraculum, sive cum lit in corpore glorificato, sive non glorificato, eadem quippe ratio be. quoad hoc est de utroque? — Respondetur, quod cum materia ad' sui distinctionem, distinctionem quantitatis requirat, et hæc a distinctione situs dependeat, miraculuui stat in eo, quod Deus hujusmodi dependentiam suppleat, et sine situs diversitate quantitates, et materias corporum, quæ penetrantur, conservet distinctas : sicut miraculose conservat in Euchaiistia accidentia sine subjecto, et supplet dependentiam idorum a substantia, ha D. Th. art. 2 proximo citato quæs-

tiunc. 3 ibid. : *Non potest trqn esse, quod corpora duo remaneant duo, ct tamen sint simul, nisi ulriqur conservetur* ✠ *distinctum. lior autem esse distinctum dependet « principiis rei sicut a causis proximis. sed n Deo sicut a causa prima. Ei quia causa prima potest conservare rem in esse cessantibus rausis secundis, ut patet per primam propositionem libri de Causis, ideo divina virtute, el ea solvi fieri potest, ul arridens sil sine subjecto : ut palet in Sacramento altaris : et similiter divina virtute fieri potest, et ea sola quod corpori remaneat esse dislinrlnmab alio corpore, quamvis ejus materia non sit distincta in situ ab ulterius corporis materia : el sic miraculose fieri potest, quod duo sint in eodem loco. Sed de hoc latius in Philosophia.*

Observat vero 8. Doctor, quod quamvis Animad- modo uicto corpus gloriosum possit penetrare non gloriosum, duo tamen corpora gloriosa nunquam se penetrant. Quia licet hoc de potentia absoluta non repugnet, *tamen* (ait quæstiunc. 4.) *non est conveniens, quod corpus gloriosum sil simul cum alio corpore glorioso : tum quia in eis servabitur debitus ordo, qui distinctionem requirit : tum etiam, quia unum corpus gloriosum non se opponit alteri, el sic nunquam duo corpora, gloriosa erunt simul.*

Secundo objicies, quo i si standum est 2 obice- exp'icationi D. Thomæ, subtilitas, et impassibilitas non sunt duæ dotes : ergo 1,0. non debuimus quatuor assignare. Antecedens probatur, nam juxta prædictam explicationem subtilitas consistit in eo, quod anima totaliter corpori dominatur, et illud sibi omnino subjicit : in quo ipso consistit ejus impassibilitas : nam quod materia non det locum alteration!, quæ est via ad corruptionem, provenit quia plene subjicitur formæ, et hæc supra illam plenum habet dominium : ut patet in corporibus cœlestibus, quæ ob hanc causam sunt omnino incorruptibilia. Ad hanc objectionem constabit § sequenti.

§ III.

Duæ priores dotes radicitus examinantur.

9. Ut ea, quæ ad prædictâs dotes spectant omnino intelligantur, et objectioni propositu., aliisque similibus fiat satis, oportet singularum rationes radicitus aperire. Primo loco assignavimus subtilitatem, quia cæteris quodammodo est causa,

et principium. Pro quo sciendum est ex doctrina Aug. Duct, locis citatis nomen *subtilis* desumptum esso a virtute penetrandi : non ut penetratio accipitur pro coëxistentia duplicis corporis in eodem omnino loco, sed ut dicit facilem, el subtilem divisionem continui, media qua partes unius corporis, et præsertim humidi per interpartes alterius cito intromittuntur. Et ideo diffinit Philosophus lih. 2 de Generatione ex 10 : *subtil· est eomplectivum partibus, el partium partibus*; quin propter naturam humidi, quod male terminatur termino proprio bene autem alieno, sequitur suum tangens, et fluit undique ad suum capiens, et sua subtilitate quamlibet ejus partem minimam subintrat.

Vis autem penetrandi in corporibus ex duobus contingit. Primo ex parvitate quantitatis præcipue secundum profunditatem, et latitudinem : longitudo enim ad hoc non obstat, eo quod penetratio sit in profundum : et sic ex parte penetrantis sola profunditas, aut ad summum latitudo illi resistit : et ideo corpora tantum oblonga, velut acus facile dividunt, el penetrant profunda. Secundo provenit ex paucitate materiæ : et propterea corpora rara sicut aqua, et aër facile alia penetrant : et eo subidius, quo sunt rariora ; quia eo minus participant de materia, et plus de forma.

Ob hanc rationem metaphorice adaptatur subtilitas potentiis cognoscitivis, quia abstrahunt a materia, el quo magis abstrahunt, eo perfectius sua objecta attingunt, et penetrant. Unde appellamus *intellectum subtilem*, qui pertingit usque ad intima rei cognitæ : et *subtilem visum*, qui etiam minima, et a longe percipit. Et omnium ratio est, quia ubi plus est de materia, quam de forma sicut in corporibus densis, ipsa materia quasi prædominatur, potiusque ad se formam trahit, quam ad illius *esse* trahatur : et sic totum fit materiale, crassum, et terrestre, quod opponitur subtili. E contra vero ubi plus est furinae, quam materiæ, sicut in raris forma ipsa praevalet, et juxta hoc dominium materiam ad suum *esse* trahit, redditque ipsum corpus, quod informat, formale, subtile, el quasi cudeste. Atque hinc desumitur ultima acceptio *subtilis* pro corpore, in quo materia perfecte subest suæ formæ, perfecieque ejus *esse* recipit. Quo pacto dicuntur subtilia Sol, Luna, aurum, adamas, etc. non jam ob raritatem, aut vim penetrandi, sed quia optime substant

suæ formæ, et ul» oa complete informai). hui propior dominium formæ supra materiam.

Ul. Corpora igitur gloriosa non denominabuntur *subtilia* a parva quantitate, ul est per se notum : resurgent siquidem sub eisdem dimensionibus, el statura, ad quas juxta virtutem naturalis coloris, el humidi radicalis pervenirent in via, ut probat Angel. Doct. dist. -14 citata q. 1 art. 3 quæsiunc. 2. Neque etiam a raritate, et paucitate material quamvis aliqui hærelici hoc senserint, existimantes prædicta corpora non habitura densitatem, et consistentium, sed fore vento, et aeri similia, qui fuit error Eutychii Constantinopolitani, ut refert D. Greg. lih. 14 Moral, capite 2. et ultimo. Multoque minus il habebunt per negationem totius materne, et corporeitatis, ut alii hærelici : quorum meminit D. August. 13 (leCivilat. Dei c. 20 putarunt, dicentes, quod in resurrectione corpus vertetur in spiritum, el sic totus homo in natura spirituali, et non in corpore resurget. Convincitur enim manifeste utraque hæresis ex illo Job 19 : *Hursum circumdabor pelle mea, el in carne mea videbo Deum, etc.* Et ex illo Lucæ 24, ubi Christus post resurrectionem corpus gloriosum discipulis ostendit palpabile, et tangibile cum carne, et ossibus : *Palpate, el videte, quia spiritus carnem, el ossa non habet, sicut me videtis habere.* Resurgit itaque non spiritus, qui mortuus non est : sed corpus, quod cecidit cum pelle, carne, et ossibus tangibile, palpabile, etc. quæ postulant necessario materiam satis densam, nec possunt esso in corporibus raris, et fluidis, sicut aër : et multo minus in rebus prorsus spiritualibus, et incorporeis.

Dicentur ergo prædicta corpora *subtilia* in ultima acceptione : hoc est quia perfecte substabunt propriæ formæ, scilicet animæ : recipientque complete ejus *esse*, per quod ad conditiones ipsius animæ ita trahentur, ut nihil in eis sit, quod actuali animationi animæ impedimentum praebeat, vel quod ejus domiuiio, et virtuti obsistat. Ex quo ipsa corpora reddentur valde formalia, ac proinde subtilia. Et quia anima rationalis spiritus est, eadem corpora per prædictam informationem, seu formalizationem quodammodo efficientur spiritualia : non quia naturam, et veritatem corporis amittant, sed quia spiritus taliter illis dominabitur, ut nihil in eis impropotionalum relinquat, quod spiritus conditionem

Ihpki
rrwlublib.
Uten
curpo-
ГО
bahb
icw.Vndc iis
pfoe-
I raildu

ditionem non sapiat. Et propterea dixit Apostolus : *Seminatur corpus animule, resurget corpus spirituale*. Ubi cum expresso dicat, quod resurget corpus spirituale; non voro spirituale absque corpore, lursipisInia errarunt lueretici, qui ob hoc teslimonium verum corpus resurrecturum negarunt. Fides aulem catholica confitetur, quod resurget verum corpus, sed spiritale, hoc est perfecte spiritui subjectum, et ab eo complete informatum, delicatum, et subtile.

E»^ 11. Adde pro majori hujus explicatione, (lu°d «nimu rationalis et dicitur *anima*, piiru et dicitur *spiritus* : primum convenit illi as! »n quantum informat corpus in ordine ad actiones vitales omnino materiales, sicut sunt actus partis vegetativæ, generatio, nutritio, augmentatio, etc. in quo convenit cum cæteris formis vitalibus materiæ immersis. Posterius convenit illi in quantum habet affinium cum intelligentiis, et substantiis separatis, quarum operationes sunt omnino spirituales. Quia igijur in resurrectione anima non exercebit per corpus nisi operationes aliquomodo spirituales, et valde elevatas supra materiam : cessabitque ab operationibus partis vegetativæ pure materialibus, et animalibus, dicitur illud informare, nan tam ut anima, hoc est, ut animalis forma, quam ut spiritus, et intelligentia : et corpus sic informatum dicitur, non jam animale, et terrestre, sed subtile, et spirituale. Et sicut in hac vita spiritus dicitur *anima*, quia dum animali modo, hoc est in ordine ad operationes, quas diximus, corpus informat, deprimitur et trahitur ad conditiones corporis animalis : ita o converso in patria corpus dicitur *spirituale*, quasi elevatum ad conditiones spiritus, et per omnia eidem spiritui accommodatum.

12. Ex quibus satis liquet, quid sit hæc prima dos in corporibus : nihil enim est aliud, nisi talis complexio, aut conditio, perquam optime substant suæ formæ; et per quam omnino subduntur anima; in ordine ad participandum cum plenitudine *esse* substantiale, et specificum ipsius. Seu est talis conditio ex parte corporis, per quam lit, ut anima illi dominetur, et ipsum trahat ad plenam participationem sui *esse* substantialis. Hæc enim omnia in idem coincident, ut ex dictis constat. Sicque prædictam dotem explicuit divus Thomas I illa quæstiuncula ex citato artic. 2 distinctionis 14 et concludit : *Dicta complexio, ex qua corpora humana subtilia*

dfcen/ur, erit ex dominio anima glorificato, fju;e esi forma corporis, super ipsum, ratione cujus corpus gloriosum spirituale dicitur, quasi omnino spiritui subjectum. Prima aulem subjectio, qua corpus anima subjicitur, esi ad participandum esse specificum, el deinde subjicitur el ad olia opera animæ prout anima est motor : ideo prima ratio spiritalitatis in corpore est e;r sublimitate, etc. Adde ex eodem Angelico Doct. i Contra Gent. cap. 8fi ubi sic ait : *Anima beo fruens ipsi perfectissime adhæret, el ejus bonitatem participabit in summo secundum modum suum: si igitur et corpus perfecte subdetur anima, el ejus proprietates participabit, quantum possibile est in perspicuitate sensuum, in ordinatione corporei appetitus, el in omnimoda perfectione naturæ. Tanto enim aliquid perfectius est in natura, quanto ejus natura perfectius subditur forma: et propter hoc dicit Apostolus, seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Spirituale quidem corpus resurgentis erit. non quia sit spiritus, ul quidam male intellexerunt, sive per spiritum inlelligatur spiritualis substantia, sive aer. aut ventus : sed quia erit omnino subjectum spiritui. Sicut et nunc dicitur corpus animale, non quia sit animal, sed quia animalibus passionibus subjacet, el alimonia indiget. Patet igitur, quod sicut anima hominis elevabitur ad gloriam spirituum coelestium, ul Deum per essentiam videat : ita ejus corpus sublimabitur ad proprietates coelestium corporum, in quantum erit clarum, impassibile, absque difficultate, et labore mobile, et perfectissime sua forma perfectum.*

13. Tertio (ut ad impassibilitatem accedamus) animadvertendum est, quod sicut *esse* substantiale est prima rei perfectio, radixque, et fundamentum cæterarum : ita subtilitas, quæ immediate disponit corpus in ordine ad hujusmodi *esse* perfecte habendum, quodammodo est ratio, et causa aliarum dotium et præsertim impossibilitatis. Nam corruptibilitas in corporibus sublunaribus ortum habet ex imperfecto dominio formæ in materiam, et non plena subjectione materiæ ad formam quocirca dixit Philosophus I Physic, cap. ult. *materiam non satiatam forma machinare maleficium* : quia dum forma eam non complete actual, upc explet totum ejus appetitum, ipsa materia dat locum alterationibus, et dispositionibus pro inductione formæ contrariæ corruptiva? præexistentis E converso autem corpora celestia ideo

Animad-
versio-
nes pro
intelli-
genlia
doits
inipas>i-
bihtalis.

Itaptox
..!Γ,-
iiſuta

nule-
11.1111.

1111.1 corruptibilia, quia forma totaliter dominatur materia', ~~kalitor~~que illam ad suum ow trahit, ut expleat totum ejus appetitum, nec relinquat famelicum alterius forma : el sic materia non dat locum allevationi corruptiva' introduceni dispositiones ad talem formam. Igitur, quod corpus nostrum natura sua corruptibile, reddatur incorruptibile, provenire debet ex dominio *mima supra ipsum, seu ex plena subjectione materia' ad prædictam formam : qua liet, ut illius potentialitas. et appetitus ita maneant expleta, aut saltem cohibita, e| ligata ad ipsam formam, ut nulli alteranti, vel disponenti ad illam locum aperiant.

I ». Sed est quarto observandum, duplex esse dominium formæ supra materiam-: iiiiitl, ut sic dicamus, intensivum, et aliud quasi extensivum. Primum attenditur penes hoc. quod forma plene se communicat materiæ, datque illi complete suum *esse* juxta ea, quæ numero Id dicta sunt. Secundum penes hoc, quod ipsam materiam ad se omnino ligat, compriinitquo, et coarctat ejus potentialitatem. ut aliam formam non valeat exire, nec oi subjectari. Et ideo hoc dicitur dominium *extensivum*, quia nulli alteri dominandi locum relinquit : illud vero intensivum, quia prtecise attenditur inter formam, et materiam secundum se, et quoad se, nec ex vi ejus cum præcisione attenditur exclusio alterius domini. Et quamvis hoc s t duplex genus domini, unum tamen consequitur ex alio : nempe *extensivum ex intensive* / : quia quod forma actuans aliquam materiam excludat potentiam ad aliam, vel eam liget, provenit ex eo quod prædicta acuatio in se ipsa, et ut sic dicamus intensive est valdo perfecta; et per illam forma afficit materiam, et adhæret ei quantum potest. Nam hoc ipso forma trahit ad se materiam immobiliter, et cohibet ne det locum dispositionibus ad formam contrariam.

Ex his petenda est distinctio inter dotes subtilitatis, et impassibilitatis : nam prima ponitur ut anima plene dominetur materia in ordine ad se, el dominio intensive : secunda vero, ut plene dominantur dominio extensivo exhibente quemlibet appetitum ipsius materia» circa aliam formam, et sic prohibente, ne aliquod agens introducers possit in tali materia dispositionem aliquam contrarium, et corruptivam formæ præexistentis,

15. Quinio nola, qiiioA passio sumitur dupliciter, l'iiino largo pro receptioni» cujuscumque formio, sive sit conveniens, et perfective rec ipient is : qua ratione pulsl ilici *passio* receptio speciei inlentivnulis in sensu, et receptio luminis in ctulo, ot in aere, quamvis talis receptio nequaquam tendat ad corrumpendum subjectam, sed potius ad illud perficiendum. Secundo sumitur determinato pro receptione nlicujus disconvenientis, vel nocivi ; et dicitur *passio corruptiva*. Et htoc est prior acceptio secundum quam diffinitur a Damasc. 2 de Fide, cap. 2 quod est *motus prater naturam* ; sicut mulus immoderatus cordis, ut nimia ira, nimius didor, nimia tristitia, el etiam immoderata lælilia : quæ inducunt dispositiones natura contrarias : et generaliter qiuehhet receptio qualitatis alterantis subjectum et extrahentis a sua dispositione naturali, aut consona, londentisque proinde ad formam contrariam, aut quomodolibet disconvenientis.

Corpora ergo gloriosa non diiainlur *impassibilia* per exclusionem passionis primi generis : quia dotes non excludunt motus, qui ad naturæ perfectionem spectant : sed per exclusionem omnis passionis corruptiva», qua dispositiones formæ præexistenti contrariæ , et ad contrariam formam disponentes introducuntur. Ratio vero, ob quam prædicta corpora expertia omnino sint talis passionis, habetur ex dictis : nam cum agens intendat assimilare sibi passum, et trahere illuti ad terminos ejusdem agentis, oportet, ut per talem passionem patiens a sua naturali dispositione removeatur, et sic ab agente, vincatur : quod fieri non potest nisi dominium tonna patientis supra materiam debilitetur : aliter agens nullam de patiente reportabit victoriam, nullamque in domum ejus, scilicet materiam, dispositionem propriam intromittet. El quia hoc dominium ita roboratur, et confirmatur per dolem impassibilitatis in corporibus gloriosis ut. a naturali agente infirmari non valeat, ideo per talem dotem pra»dicta corpora omnem corruptivum passionem excludunt. Quod recte explicat divus Thomas distinct. *ii* citata quæstion. *i* articul. *I* ubi ail : *Omne, quod patitur, trahitur ait terminos agentis, quia agens assimilai sibi patiens: rl ulej patiens in quantum hujusmodi trahitur extra terminos proprios, in quibus erat; sic enja proprie arcipirntlo passionem non erit in corporibus S melorum resurgentium potcnliailas*

mpt
| ..' |
ids

CutyWJ
Sai (ti-
rai
nrik'

D.Timn.

Hlm mi pmdoneiii, idro impassibilia dicuntur. Qtiotl adhuc magis explicat inferius dicem : Ūniiiū passio /H /' victorium agentis supra paliepy, alias non traheret ipsum ad suas terminos. Impossibile est autrui, quod aliquid dmiineliir supra patiens, nisi in quantum debilitatur dominium forma· pruprix supra muleruim patirnlis. Nun cnim potest materia subjici uni contrariorum, sine hoc. quod lulllatur dominium alterius super ipsam corpus aulem humanum, et quidquid in. co -J perfecte erit subjectum animx rationali, sicut etiam ipsa perfecte subjecta erit Deo ; ct ideo in corpore glorioso non poterit esse aliqua mutatio contra dispositionem illam, qua perficitur ab anima : ct ideo corpora illa erunt impassibilia.

oty-
i:
ū.

16. Sed objicies : potentia ad plures formas est de essentia materia) sublimaris ; eo quod de ejus conceptu est respicere formam secundum genus, sub quo divers» formarum species continentur : sed nulla virtute auferri potest a materia, quod est de ejus conceptu : ergo nec prædicta potentia : cumque hæc sit prima radix corruptionis, videtur nullum corpus ex materia sublunari coalescens posse redcli incorruptibile.

Cvafir-
aūr.

Confirmatur : nulla forma potest adæquarc capacitatem materiæ : sicut nulla differentia adaequat totum genus : ergo quælibet forma relinquet ex aliqua parte materiam insaturatam, et famelicam alterius formæ : ac proinde cum aliquo appetitu ejusdem formæ, ratione cujus admittat dispositiones ad illam , et corruptivas praeexistentis.

Alia
«tir-
silio.

Confirmatur secundo. Mam proxima ratio corruptibilitatis in nostris corporibus est compositio ex contrariis elementorum qualitatibus, quæ continuo in invicem agunt, et repatiuntur actione, et passione corruptiva : ergo cum hujusmodi qualitates perseverent in corporibus beatis, nequibit ab eis auferri passibililas.

Guitar
étftlio.

Respondetur, quod sicut potentia peccandi, quæ est in voluntate creata, eo quod facta est ex nihilo, nequit quantum ad suam substantiam etiam per gratiam consummatam aufefri, sicut nec auferri potest illa conditio : potest tamen sic ligari, et impediri, ut in proprium actum exire non valeat; sicque impedita non denominat amplius suppositum, in quo est peccabile ; ita potentialités, quæ est iu materia prima ad alias formas etsi quantum ad substantiam non possit ab ea auferri,

potest tamen ad aliquam determinatam formam sic ligari, ut nulli alteri aditum præbeat, nec in illam proxime Inclinetur, vol practice (nt sic dicamusi eam appetat. Sic vero ligata obstruitur aditus cuilibet paseioni corruptiva·, ac si omnino auferretur. Et quia dos impassihilitatis prædictam potentiam ligat, impedit ne corpus gloriosum denominet corruptibile, redditque ipsum omnino incorruptibile : sicut gratia, et beatifica visio reddunt animam impeccabilem. Quæ solutio est divi Thoma; qutestiunc. citata ad 2 ubi sic ait: *Dicendum, quod dupler est potentia, ligata, et libera : et hoc non solum est verum de potentia activa, sed etiam passiva. Forma enim ligat potentiam materix determinando ipsam ad unum, secundum quod dominatur super cam : cl quia in rebus corruptibilibus non perfecte dominatur forma super materiam, non perfecte potest ligare ipsam, quin recipiat interdum per aliquam passionem dispositionem contrariam forme. Sed in Sanctis post resurrectionem omnino anima dominabitur supra coipus, nec illud (jpminium aliquo modo poterit auferri, quia ipsa erit immutabiliter Deo subjecta, quod non fuit in statu innocentix: ct ideo in corporibus illis manet eadem potentia ad formam aliam, qux nunc inesl quantum ad substantiam potentix, sed erit ligata per victoriam animx supra corpus, ut nunquam in actum passionis exire possit.*

17. Ad primam confirmationem respondetur animam gloriosam adæquare (quavis non formaliter) eminenter capacitatem materiæ, quia confert ei indefectibiliter nobilissimum esse, quod habere potest. Censeturque materia prædicto esse sic satiata, ut nullum aliud appetat, quandiu de ejus duratione est segura. Quam securitatem tribuit dos impossibilitatis. Ex cujus defectu in aliis corporibus semper materia appetit novam formam, quia semper timet defectum, et recessum præexistentis.

Ad secundam respondet Angelicus Doctor loco citato ad 3 : *Dicendum, quod qualitates elementarcs sunt instrumenta animee; ut palet in secundo de Anima : quia calor ignis in corpore animalis regulatur in actu nutriendi per virtutem anima· : quando autem agens principale csl perfectum, el non csl aliquis defectus in instrumento, nulla actio procedit ab instrumento, nisi secundum dispositionem· principalis agentis : el ideo in corporibus Sanctorum post resurrectionem nulla actio, vel passio poterit provenire a*

Ad se-
cundam.

•frC

yUflitiUibiiS ħlenitnlwtbtt yiaF λλ Cuitlra
diynMlioHem anitou?. qwf iidendil cww-
tWV M'pfâ

js. Objicies secundo. quod etiam cor-
pora damnatorum post resurrectionem
crunt expertia passionis : erunt enim per-
petua, el incorruptibilia : et tamen huc
non habebunt ex dole inpassihilitatis :
siquidem in illis nulla erunt dolos, sed
omnis miseria : ergo quod corpora beato-
rum sint prædicto modo incorruptibilia,
et impassibilia, non esi effectus pñdictm
dotis : alias ubi talis causa non esset, non
daretur similis effectus.

Bespondetur negando consequentiam.

* Tum, quia incorruptibilitas damnatorum
non erit ab intrinseco, sed ex sola Dei
providentia conservantis illorum corpora,
et impediens exterius corrumpens, ne
pereant, sed remaneant ad ostensionem
divina: justitia: : impossibilitas vero bea-
torum erit ab intrinseco ex vi alicujas
formæ in illis existentiis, ut sequenti dubio
ostendemus : et talis forma est dos im-
possibilitatis. Tum etiam, quia quamvis
corpora damnatorum ab extrinseco. modo
dicto, sint expertia passionis physic®
corruptivæ, non tamen passionis nocivæ
intentionaliter, sed secundum omnes sen-
sus patientur passione læsiva a suis ob-
jectis per immissionem specierum inten-
tionalium, et per receptionem sensationum
superexcedentium, et improporcionatarnro,
mediis quibus absque transmutatione phy-
sica cruciabuntur. Et ideo quamvis sint
incorruptibilia, et perpetua : non tamen
impassibilia, sicut sunt corpora Sancto-
rum, qitte nec physice, nec intentionaliter
recipiunt aliquod disconveniens. De quo
videri potest D. Thom. dist. citata q.
4 art. 1.

i IV.

Explicantur du.v alia' doles.

19. Votiittmus ad ilotes agilitatis, el
claritatis, qua ex subtilitate, Pt impossi-
bilitate quodammodo derivantur : nam ex
eo, quod anima dominetur materiæ quan-
tum ad esse substantiale, tam intensive,
quam extensive, oritur, ut dominetur
quantum ad accidentia : ita ut hæc sint in
corpore juxta exigentiam anima. Quod
in illis accidentibus, quæ disponunt corpus
in ordine ad se, ut est quantitas, color, et
figura liet per claritatem, qua reddetur

lucidum. ¶ rwlulgeus. In illis voro, qua
disponunt in ordine nd operationem, et
motum, ut sunt potentia loco motiva, et
omnes sensilivm : liet per agilitatem, ad
quam spectat confortare earum virtutes,
ut suas operationes perfectissime eliciant :
et totum corpus sic disponere, ut nihil
in eo sil, quod motum, et imperium anima!
retardet, impediave ne citissime ad ipsius
anima' nutum moveatur. Propier hanc
dotem dicitur de beatis Isaitu 1 : *Mutabunt*
fortitudinem, assument pennas sictil aquilx,
current et non laborabunt, ambulabunt et non
deficient. Propier illam vero habetur Mqlth. IM u.
13 : *Fulgebunt justi sicut Sol in regno patris*
eorum, et propter utramque Sapient. 3 :
Fulgebunt justi, el tanquam scinlilbe in
arundineto discurrent. Utraque vero ista
dos facilius deprehenditur, quam prece-
dentes, quia magis accedit ad sensibilia.
Neque apparere potest difficultas, ut Deus
corpori secundum se gravi, et ponderoso
talem vit tutem conferat, ut reddatur valde
agile, facile ad motum, et perfecte dispo-
situm ad omnes suas operationes. Neque
eliam in eo, quod eidem corpori ex natura
sua opaco, et subobscurō conferat quau-
tumcumque maximam claritatem. Undo
necesse non est, ut in hujus explicatione
detineamur.

20. Possunt tamen circa prædictas dotes
nonnulla inquiri. Primum circa agilita-
tem, utrum corpora gloriosa de facto ali-
quoties localiter moveantur, aut semper
sint in eodem situ ? Nulla enim apparet in
eis necessitas mutandi locum. Secundo an
eorum agilitas sit tanta, ut possint moveri
in instanti ? Et tertio, an non tantum loco
motiva, sed eliam omnes potentiæ sensi-
tiv® visus, tactus, odoratus, etc. habeant
in beatis proprias operationes. Sed hæc ul-
tima quæstio tractabitur dub. 3. Decisio
vero second® habetur ex his, quæ diximus
in tract, de Angelis disp. 3 dub. 7 et se-
quentibus. Ubi ostensum fuit motum loca-
lem instantaneum etiam in Angelis esso
impossibilem. Idque, loquendo de motu cor-
porali, implicare contradictionem, etiamsi
virtus motiva esset infinita, et locus va-
cuus : probant N. Complutenscs i Pbysi?
disp. 20 q. 4. Viderique potest D. Thom.
loco citato art. 3 quæstiunc. 3 ubi id pro-
bat ad longum, et concludit : *El ideo alii*
probabilius dicunt, quod, corpus gloriosum
mucetur in tempore, sed imperceptiInii prop-
ter brevitatem, el quod tamen unum corpus
gloriosum potest in minori tempore idem spa-
tium

I Hum perlransirc, 91101 aliud, quia tcmptis
i quanlumcurnque parvum accipidlur, in infi-
I nittim Ml divisibile.

I Acl primam quiestionem respondet ibid,
I quifsiiunculu 2 his verbis : Dicendum, quod
corpora gloriosa aliquando moveri neccssa-
I rium rd ponere : quia, el ipsum corpus Christi
niolum rd in Ascensione : el similiter corpora
Sanctorum, qux de terra resurgent, ad etrliim
; rmpgreum ascendent. Sed eliam pastquam ca-
l0s ascenderint verisimile est, quod aliquando
j moveantur pro sax liliito voluntatis : ul illud,
quod liabenl in virtute, actu exercentes, divi-
» nam sapientiam commendabilem ostendant :
i rl ul eliam visus eorum reficiatur pulchrilu-
dine creaturarum diversarum, in quibus Dei
f. sapientia eminenter relucebit; sensus enim
l mm puled esse nisi pratentium : quamvis ma-
gis u longinquo possint sentire corpora glo-
riota, quam non gloriosa, ul supra dictum
est. Nec tamen per motum aliquid deperiel eo-
rum bcatitudini, qux consisiit in visione Dei,
quem ubique prxsentem habent; sicut el de
Angelis dicit Gregorius, quod intra Deum cur-
nuit quocumque mittantur.

īōñ ^rca claritatem primo potest quæri
‘ηυ. an sit ejusdem speciei cnm hac nostra luce,
l w. sed ad hoc constabit dub. seq. § ultimo.
Secundo an non tantum insit corporibus
beatis secundum superficiem, sed etiam
secundum profunditatem, ita ut prædicta
corpora non modo sint lucida, sed pervia,
et transparentia ? Et ratio dubitandi est,
quia erunt densa, ut numero 10 diceba-
mus : densitas autem obstat pervietati lu-
cem emittenti. Nihilominus respondetur
Mrrç. affirmativo, ut desumitur ex D. Greg. lib.
18 Moralium cap. ult m. ad illud Job. 28 :
Non adxquubilur ei aurum, vel vitrum; ubi
inquit : Auri metallum novimus poliori
metallis omnibus claritate fulgere : vitri vero
t natura esi, u' extrinsecus visu pura, intrin-
secus perspicuitate perluceat : in alio metallo
quidquid intrinsecus continetur absconditur :
in vitro cero quilibet liquor, qualis contine-
tur interius, talis exterius demonstretur : at-
que ul ita dixerim, omnis liquor in vitreo
vasculo clausus palet. Quid ergo aliud in
auro, vel vitro accipimus, nixi illam supernam
patrium, illam beatorum civium societatem,
(piorum cordi sibi invicem el cUtriltde ful-
gent, el /iirilfi') IranslUcebunl ? etc. Ibi quippe
uniuscujusque iiumlem ab alterius oculis mem-
brorum corpulentia non abscondet, sed pate-
bit animis, pdlebil corporalibus oculis ipsa
eliam corporis harmonia : sicque unitsquis-
que tum: erit conspicabilis alteri sicut nunc

esse non potest conspicabilis sibi. Quo exem-
plo optime explicat qualiter gloria animæ
per totum corpus media corporali luce dif-
fundatur, ut nihil in eo sit, quod clarita-
tem non participet, et sic claritatem anima-
demonstret. Nam quo major erit gloria
animæ, eo intensior lux lucebit in toto
corpore.

Ad rationem dubitandi dicendum est
pervietatem non opponi densitati, ut patet
in vitro. El quamvis corpora pervia non
contineant lucem, sed eam ah extrinseco
recipiant, non tamen repugnat, quod ali-
qua superior lux ex altiori principio, in-
trinseco tamen, scilicet ex gloria animat
causata, in eis firma, et immobilis per-
sistat.

22. Quæres præleroa, an illa claritas vi-
deri possit ab oculo-non glorificato ? Et an
in ejus conspectu existons possit non vi-
deri? Ratio dubitandi est pro prima parte,
quia prædicta claritas erit longe, major,
quam claritas solis; ergo cum hanc prop-
ter sui eminentiam nequeat oculus noster
in sua rota inspicere, multo minus poterit
illam videre. Et pro secunda, quod visibile
in conspectu visus naturaliter, et necessa-
rio illum immutat, nisi ex parte visus sit
aliquod impedimentum, vel indispositio :
ergo si oculus non glorilicatus potest præ-
dictam claritatem videre, necessario illam
intuebitur, quandiu in eis conspectu exis-
tit. Tum etiam, quia corpus gloriosum erit
vere, coloratum, et sic occultabit visui,
quæ sunt post tale corpus : non autem oc-
cultaret, nisi videretur : ergo debet neces-
sario videri.

Sed respondetur ad utcumque affirma-
tive. Et est initantia in Christi Transii-
guratione, ubi corpus ejus claritate gloria-
refulgens visum est a tribus Apostolis
nondum glorificatis, et forte alios coram,
sed longius existenles latuit. Rationem
vero tradit divus Thomas loco citato art. 1
quæstiunc. 3 ubi sic ait : Visibile vide-
lui-, secundum quod agit in visum : ex hoc
aitlcm, quod aliquid agit, vcl non agit in ali-
quod c.rlriiiseriim, mm est aliqua mulatio in
i/isu : umb. sim. mut.ilmne alicujus propricla-
lis, qmr sil de perfectione corporis glorificali,
put s' contingere, quod videalur, et non vide-
lui-: l'mle in potestate animæ glorificalæ erit,
quoi corpussuum videalur, vel non videalur:
sicut et quælibet alia actio corporis in animæ
potestate crit : alias non cssc.t corpus gloria-
sum instrumentum summe obedient princi-
pali agenti.

Alia
diilicol-
las.

Solvitur.

"3

jf

J

I ; 1

H

5

.- ÎjJ

-ηHI

uH

ÎgjQI

mHI

Ww

I i9H

?1

Ad rationem dubitandi pro prima parte spondetur, quod illa claritas quantumcumque intensa non oflendit visum, sed demulcet ; quia non agit in illum actione physica [ærturkuiva organi, ob quam claritas Solis oflendit. sed actione tantum intentional!, quæ potius perficit, et delectat. Ad primum pro secunda parte: constat ex verbis D. Thomæ relatis, quomodo in potestate beati erit suspendere actionem sui corporis ad immittendam speciem intentionalem ne visum immutet. t huc modo occultare se se, etiamsi ex parte videntis nullum adsit impedimentum. — Ad secundum responde; S. Doct. *quod color eorum pm'ts mill impedit p' rru'alem ipsius, nisi in quantum immutat visum : quia visus nun palest immutari simul u diudms coloribus, ul ulrtimquc perferte inspiciat : cuter aulrm emporis gloriosi eri! in p testate anima, ul per ipsum immutet visum, vd non immutet, et ideo erit in potestate yus. ut occultet corpus, quod est post se, vel non occull'l*, Superest pro omnibus dotibus gravior alia difficultas. ari scilicet sint formæ positiva, et ad quod genus pertineant : pro qua erit.

DUBIUM II.

L'trum omnes prxdiclx doles sint forma podliv.e, cl ad quod genus pertineant '

Movetur hoc dubium specialiter propter duas priores dotes, maxime vero propter impassibilitatem : de aliis namque duabus vix potest esse circa hoc ratio dubitandi. Nec quod attinet ad impassibilitatem, sensus est, an ipsa actualis exclusio, vel negatio passionis sit forma positiva : siquidem ex terminis oppositum constat : sed an sit ponenda aliqua forma intrinseca positiva, ut causa prædicta exclusionis, supra quam negatio illa immediate fundetur. Si enim datur talis forma, et exclusio passionis non est dumtaxat ab extrinseco, illa erit, quæ constituet dotem impassibilitatis : sin minus constituetur per prædictam negationem, connotando extrinsecum prohiben passionem, et perpetuo conservans.

S ■

Asserim prior : Vera sententia divi Thomæ, Thmuistarum.

23. Dicendum est primo, omnes predictas dotes esse formas positivas intrin-

sece, et pernuuiter aHeicntns cùrpiu beati. Ilar assertio traditur oxpnMW? a I) Thoma prima parte, quæst, uru loquens dn incorruptiIfiliime, seu impas.i hililate ple qua, ul diximus, est præcipua ðifficultas sic ait : „Ijo modo diviter aliquid incorruptibile ex parte fornix, qnm sciluet rei corruptibili per naturam inlixrrl aliqua dispositio, per quam totaliter a corruptione prohibetur. El hoc dicitur incorruptibile s-eundum gloriam. Quia, ul dieil Auglisl. id epistula ad Diuscorum, tam poUnli notura Deus feed animam, ut ex ejus beatitedim redundet in corpus plenitudo sanitatis, el incorruptionis vigor ; et dist. cil. quæst. 2 art. 1 quæstiunc. I ubi refert quorundam opinionem, qui dicebant corpus gloriosum reddi impassibile ex eo, quod qualitates dementares vel non manent in illo, vel non permanent cum propriis actionibus, divina virtute id faciente ad ejus conservationem ; et postquam impugnavit alia ratione pndictam opinionem, addit : Prxterea secundum hoc impossibilitas non posset poni dos in eis, quia, non poneret aliquam dispositionem in substantia impassibili, sed solum prohibitionem passionis ab exteriori, scilicet divina virtute, quæ diam posset idem facere de corpore hominis in statu hujus vilx. Eodem modo loquitur art. 2 quæstiunc. I de doto subtilitatis : et universaliter de omnibus art. 3 quæstiunc. I, 3 par. quæst. 45 art. 2. Et a contra Gent. cap. 86 quem sequuntur ejus discipuli, Capreol. eadem dist. q. 2 art. 3, Capreol. Ilispalens. q. 2 et 3 art. 1, Palud. q. 2, „jJ'l. Sotiis q. 4 art. 5, Ferrara 4 cont. Gent, sob s citato cap. 86. Et ex aliis Henric. quodlib. 9 q. 16, Bernar. de Gaunaco apud Capreol. Bern.de lum, Suar, tract. 2 in 3 par. disp. 48 Glau-co. sect. 2, Salas in præsentī disp. li i sect. S'Mreñ. 17, et alii. Sitas.

Probat ex illo Pauli 1 ad Cor. 15 : Eipes-dihr Ornnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Ubi Apost. loquitur de generali resurrectione, et distinguit inter justos, et reprobos : quia licet omnium corpora resurgent incorruptibilia, ad hanc sensum, quod in perpetuum durent, at Sanctorum corpora mutabuntur : quia non reddentur incorruptibilia solum ab extrinseco, sicut corpora damnatorum, quapropterea dicuntur non immutanda, sed per aliquam formam inhærenlem, a qua intrinsece afficiantur, et immutentur. Et ideo dixit ibi D. Thom. lect. 8 quod ista immolatio, de qua loquitur, non erit, nisi secundum

meandum corpora beatorum, quia immutabuntur ad illa quatuor, id est supra posita sunt, quæ dicuntur dotes corporum (pluriorum : cl bane desiderant Job 1 : Cunctis diebus, quibus nunc indito, cipeclo donec immutatio mea. Iude subdit Apostolus ; Mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur, quia licet omnes resurgant [exponit D. Thom.], lumen soli sancti, et dedit immutabuntur. Sane si omnia corpora ab extrinseco laetum iuxta volunt adversarii) futura essent incorruptibilia, non daretur inter bonos, et malos prædictum discrimen, quod illorum corpora immutabuntur Imo adversarii, ex eo, quod corpora damnatorum absque intrinseca mutatione erunt incorruptibilia, suadent sibi idem dicendum esse de corporibus Sanctorum. Quod satis aperte pugnat cum hoc testimonio I, Pauli.

f. ; Dices, beatorum corpora fore quidem immutanda, sed per alias dotes, scilicet per claritatem, vel agilitatem, quæ non orant in damnatis : non autem per incorruptibilitatem, quæ omnibus erit communis. Sed contra, quia Apostolus expresse tribuit prædictam immutationem immortalitati, seu impossibilitati, nulla facta quoad hoc mentione aliarum dotium : et ideo cum dixisset: *Mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur* ; subdit rationem : *oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem* : ubi observat D. Thom. quod quia Apostolus, duo promiserat, aliud generale pro omnibus, scilicet *mortui resurgant incorrupti* et aliud speciale pro justis, nempe, *et nos immutabimur*, geminat modo propositiones, ut utriusque reddat causam : primi quidem cum ait, *oportet corruptibile hoc induere incorruptionem*, quod est commune omnibus : et secundum inquit : *oportet mortale hoc induere immortalitatem*, quia hac phrasi aptius, quam illa propria beatorum incorruptibilitas, quæ perfecte reddit eos immortales, et impassibiles, explicatur. Per ipsam ergo immortalitatem, seu impassibilitatem futura est in beatis corporibus prædicta mutatio, ac proinde debet ponere in eis aliquam formam positivam, qua perfruantur intrinsece. Quæ vero sit hæc forma, indicatur non obscure in verbis sequentibus : *Cum autem mortale, hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est, absorpta est mors in victoria.* Quia videlicet ex victoria, quam anima

de materia reportabit propter perfectum dominium super illam, juxta dicta nunc. Ii, more, et corruptibilitas, quæ ex defectu talis domini origmubatur, totaliter impediatur, et absorbebitur. Sed inferius hæc magis explicabuntur.

21. Probatur deinde ratione desumpta ex D. Thom. locis citatis, quæ potest ad hanc formam reduci. Corpus beatorum esse impassibile, est aliquis effectus positivus, qui non est in aliis corporibus ; ergo debet poni in illo aliqua forma positiva, a qua sit talis effectus ; quam *dolet impossibilitatis* vocamus. Igitur etiam aliæ doles erunt formæ positiva. Nec secunda consequentia liquet ; nam, ut diximus, præcipua hujus rei difficultas est circa impassibilitatem, et ideo ostenso hanc esse formam positivam, nullus id negabit de aliis tribus dotibus ; et a fortiori in ea militat ratio, quæ de impassibilitate procedit. Prima vero consequentia sequitur ex antecedenti, siquidem repugnat intelligi effectus positivus absque forma positiva, quæ talem effectum conferat. Antecedens autem probatur, quia esse prædictum corpus impassibile, est taliter esse dispositum, et subjectum animæ, ut hæc sua informatione perfecte illi dominetur. eo quod dominio, et informatione satiet materia : potentialitatem ; taliterque ad se determinet, ut nec appetat alienam formam, neque admittat dispositiones præexistenti contrarias sed hoc totum est aliquid positivum ; ergo, etc.

Confirmatur : non repugnat produci a Deo aliquam formam, quæ ab intrinseco reddat corpus beati, impassibile ; sicut non repugnat produci formam, quæ ab intrinseco reddat animam impeccabilem ; ergo sicut hæc de facto tribuitur animalibus beatis, debet illa corporibus concedi. Patet consequentia. Tum, quia idem est proportionaliter impossibilitas in corpore ex se passibili, quod impeccabilitas in anima secundum se peccabili, ac proinde debet eodem proportionali modo utraqne constitui. Tum etiam, quia modus impassibilitatis ab intrinseco valde conducit ad gloriam Beatorum, et ad perfectionem illius status : ergo supposito, quod sit possibilis, non debet illis denegari. Antecedens ex eo constat, quia nulla potest in eo ostendi implicatio.

25. Occurrunt ad rationem adversarii (non satis intelligentes hoc dominium anima in corpus, quod ut causam im-

,

y ®

Rjt10

3i<:rt

Confina

* I

Evasio,

passibilitalis D. Thomas assignat) satis osse, quod Deus ab extrinseco conservet corpus beati, et prohibeat omne corruptivmn, ne agat in illud, quamvis intrinsece nihil ponat prohibens passionem. Sicut corpora damnatorum propter similem præservationem absque aliquo intrinseco erunt incorruptibilia. Et sicut corpus Ada» in statu innocentia. erat impassibile, non propter formam inhaerentem, sed propter Dei providentiam ab extrinseco nocivo protegentem. — Ad confirmationem dicunt repugnare talem formam : quia nec potest esse ipsa anima secundum sp sumpta, alias etiam in hoc statu efficeret corpus incorruptibile : nec apparet, quæ sit alia forma ab anima distincta : siquidem quæcumque ponatur cum sit linita' virtutis, poterit superari i ab aliquo agente, et corrumpi.

Sed hæc evasio omnino est insuffi iens. Nam quis neget alitor fore incorruptibilia corpora Beatorum, ac erunt corpora damnatorum : absurdum sane videtur dicere unam fore omnium incorruptibilitatem, nec altius aliquid , quoad hoc habituros Sanctos, quam reprobos. Alias sicut punitur in illis dos impassibilitatis, deberet etiam puni in istis : vel si in_ his non ponitur, nec ponenda esset in illis Quod ergo impossibilitas Beatorum sit dos : incorruptibilitas autem damnatorum nihil habeat dotis, non aliunde potest provenire, nisi quia illa lit per formam inliærentem. quam significat nomen *dolis* ut D. Thom. observat: hæc vero per solam præservationem ah extrinseco, quæ cum nihil ponat in- re conservata nisi carendam, nequit *dos* nominari. Quemadmodum si Deus in hac vita aliquem ab umni passione per solam protectionem extrinsecam præservaret, non ideo diceretur habere dotes gloriæ.

Confirm· Confirmatur, quia negari non potest corpus Christi domini altiorem gradum impassibilitatis habere post resurrectionem ratione dotis, quam habuit in triduo jacens exanime in sépulchro absque dotibus gloriæ : sed tunc fuit impassibile ab extrinseco, prohibente Deo omnem passionem circa illud : ergo modo debet esse impassibile ab intrinseco ex vi alicujus formæ in eo existentis : alioqui quantum ad hanc dotem nullum erit discrimen inter corpus dotatum, et non dotatum ; eodem igitur modo, proportionem servata, erunt impassibilia per suas dotes corpora

Sanctorum, qua· Christi corpori sinit conformanda . et configuranda, juxta illini ad Philip. 3 : *Deformabit corpus bumilibilit nostra· configuratum corpori claritatis sun secundum virtutem, etc.*

Confirmatur secundo ex ipsa diffinitione Dotis, quæ prout pertinet ad corpus sic se habet : *Dos est perpetuus corporis ornatus vita sufficiens, in adorna bealitudine perseverans* : sed ornatus corporis est aliquid in eo existons : ergo impossibilitas, qua» habet rationem dotis debet osso aliquid extrinsecum. Sola eniin extriuseca Dei pneservatio a corruptione non potest dici *corporis ornatus* : sicut non dicuntur affici aliquo ornatu corpora damnatorum, quia sic ah extrinseco præserventur.

26. Quod autem dicitur de. impassibilitate Adæ nobis potius favet : nam Adamus non habuit, quod esset impassibilis ex aliqua dote (neque enim fuerunt in illo dotes gloriæ sicut habent corpora gloriosa) : et ideo allior impassibilitatis gradus tribuendus est prædictis corporibus : oh idque admitteremus impassibilitatem Adæ fuisse tantum ab extrinseco; beatis tamen corporibus debemus concedere impossibilitatem ab intrinseco. — Diximus *etiamsi admitteremus*, etc. quia ut ex August, probat D. Thom. l part, quæstion. 97 articul. 1, impossibilitas illa nun erat præcise ab extrinseco, *sed inerat animæ* (inquit Ang. Doct.) *vis quædatn supernaturaliler divinitus data, per quam poterat corpus ab omni corruptione præservare, quandiu ipsa Deo subjecta mansisset*. Verum tamen est hanc vim non fuisse tantam, ut se soli sufficienter corpus a passione præservaret : nam si in ignem mitteretur, aut gladio percuteretur, nec adesset miraculum, posset mori, et corrumpi : sed complebatur per extrinsecam Dei protectionem, ut docet D. Thom. loco citato art. 2 ad 'i.

Cæterum corpora beatorum ratione dolis erunt ab intrinseco complete impassibilia : ita ut absque miraculo si transierint per ignem, non noceat illis, nec ab aliquo quantumcumque activo possint alterari, sicut dicitur de corporibus cœlestibus propter incorruptibilitatem, quam habent ab intrinseco, ratione propriæ formæ. et materia». Unde impossibilitas Adæ quodammodo erat similis impeccabilitati, quam habent aliqui in via ex communi dono confirmationis in gratia :

qui

Ah

I

a

!

j

I

'

qui non dicuntur *impeccabiles* quasi ab intrinseco peccatum eis omnino repugnet. «d quia cum aliquitli determinatione, quam habent ab intrinseco ad non de facili peccandum, supplet Divina providentia, quod huic determinationi deest, ita regens illorum voluntatem, ut. nunquam in peccatum laid permittat, Impossibilitas vero corporis gloriosi assimilatur perfecche impeccabilitati, quam habent beati ex vi Divina» visionis, ratione cujus eorum voluntas ita est ab intrinseco determinata, et in bono confirmata, ut nullatenus possit ad peccatum deflecti juxta dicta disp. 'i. Aiaeotur divus Thomas q. 2 i de Arerit. artic. 9.

27. Ex quo assertio nostra, et impugna tio solutionis adversariorum potest denuu roborari. Quia eodem proportionali modo philosophandum est de eorum impassibilitale quantum ad animam ; sed impeccabilitas convenit illis ab intrinseco per virtutem inhaerentem : ergo etiam impossibilitas. Ad hæc : quamvis Deus dirigendo ab extrinseco voluntatem Beati, possit illum absque peccato perpetuo conservare, adhuc Theologi assignant causam intrinsecam prædictæ impeccabilitatis, quia hoc pertinet ad perfectionem illius status, et cedit in majorem excellentiam beatorum : ergo quamvis corpora possent conservari absque, passione per solam protectionem Dei ab extrinseco, debemus assignare formam intrinsecam prædictæ impassibilitatis : quia dignitas, et perfectio status beatifici totum hoc exposcit. — Accedit secundo, quod esse liberum a passione præcise propter præservationem cextrinsecam, non est esse impassibile absolute, et simpliciter : sicut præservari a peccato per cextrinsecam Dei protectionem non est esse simpliciter impeccabile; alias quicumque habet perseverantiæ donum, diceretur *impeccabilis* : ergo cum corpora beatorum absolute, et simpliciter futura sint incorruptibilia, sicut absolute, et simpliciter erunt subtilia, agilia, etc. debent hoc habere, ab intrinseco ex vi alicujus formæ, et perfectionis positivæ. Solutio adhibita confirmationi ex dicendis sequenti manebit impugnata.

Expeditin' secunda pars dubii.

28. Veniamus ad secundum, quod propo-

suimus, nempe, quæ sit hæc forma, quæ dicitur *dos impassibilitatis* : seu in quo genere ipsa, et reliquæ dûtes collocari debeant. Et quidem si sit distincta ab ipsa anima, et ejus informatione, citra dubium est pertinere ad genus qualitati in quo sunt potentia, virtus, lux, etc.'nec ex cæleris pnwlicamentis aliquod apparet ita ad hoc accommodatum sicut qualitas, Igitur nonnulli audientes ex D. Thom. causam impassibilitatis, subtilitatis, et aliarum dolum esse dominium animæ supra corpus, opinati sunt impossibilitatem nihil ponere in corpore., sed in sola voluntate, actum imperii, quo Beatus prohibet passionem proprii corporis, sicut potest prohibere actiones ; ratione cujus imperii continet illud ne corrumpentibus subjiciatur. Et hanc putat Suar, fuisse sententiam D. Thomæ, posseque probabiliter defendi. Sed quam aliena ab eo, et a veritate sit hæc expositio, constabit ex dicendis. Animadvertendo pro nunc, quod qui ita loquuntur non proprie ponunt corpus impassibile, sed animam omnipotentem respectu corporis, cui possit omnia nocumenta cavere : sicut Deus sua extrinseca protectione posset hoc efficere. Unde hic modus dicendi parum differt a sententia, quam præced. § impugnavimus.

Proximus ad veritatem accedit Magister Soto, qui per *dominium animæ* intelligit ipsam informationem , qua corpus plene actual, completque, et ligat ejus potentialitatem, ne appetat alienam formam, aut dispositiones ad illam recipiat : eo modo, quo forma cadi dicitur plene materiæ suæ dominari, quia perfecte eam informat, et ejus capacitatem adæquat. Unde evenit, quod talis materia pro nulla alia forma possit disponi. Nec ad hujusmodi informationem, aut ad dotem impassibilitatis constituendam putat requiri aliquid aliud in *esse* rei a prædicta informatione distinctum. Sed neque hic modus dicendi aliis Thomistis placet : nam Angel. Doct. simul cum prædicto dominio, et in ordine ad illud ponit aliquid ab anima, et ejus gloria ad corpus derivatum, ratione cujus ita disponitur, ut plene animæ subdatur. Et hoc, quod anima refundit in corpus, non vero ipsam animam, vel ejus informationem *dolem* appellat. Ut videre est dist. Vi citata q. 2 art. 3 quæstiunc. l ibid. ; *Corpus gloriosum eril omnino subjectum animæ fflorificalæ, non solum ut nihilin eo sil, quod résistai voluntati spiritus*

Jneplu*
BJOdUi
rfiecdi.

Stum,

Ai i-
ilbvntli

Selo.

Omitti-
tur.
DThoni.

q>'h' h-»' fuit etiam hi rO'/wrc ld<i 'b-</ fliam. ul s<t iu f') aliqua perfee fluei ab ituinui ghrifieate in corpus. p& / r id pr.tdiefim: subjeciimicm : qu.r quidem perfectio dos glori/itmli corporis dicitur. Ei in solui. ad 2 : Dost *murr* clionem animi perfecte dominabitur corpori : tum propter perfectionem propri.r virtutis : him propter habilitatem corporis gloriosi, cx redundantia glor æ animæ in ipsum. Quod etiam repetit alibi malloties : et ad suadendum loco citato ex l p. inducit anilio-ritalem Aug. ad Dioscorum : *Tam potenti natura Deus fecit animam;*, ul ex ejus beatitudine reda ꝥ in corpus planitudo Minitetis. ct i: corruptionis vigor. Ergo ultra informationem animæ debet poni in corpore o\ illius effluentia aiqua forma, sive dispositio, qua sit ejus sanitas. (t vigor, tribuatque illi, ut nec informari possit, nec corrumpi.

VrTCS

diciVb.

29. Dicendum igitur est secundo dolem impossibilitatis esse formam entitative ah anima distinctam : de pnedicamento qualitatis, per quam corpus ita disponitur, ut poss t anima sua informatione perfecte illi dominari, et trahere ad se inseparabiliter l seu *per* quam potentialitas materiæ ita comprimitur, et ligatur ad formam, quam habet, ut ejus informatione, et *esse* satietur, ut neque appetat aliam formam, nec dispositionem corruptivam pneeiistentis admittat. Et idem proportionem servata dicimus de aliis tribus dotibus. Unde subtilitas erit qualitas disponens corpus, ut perfecte subjiciatur animæ quantum ad dominium intensivum : hoc est, ut ab ea ad proprium *esse* spirituale, et immateriale perfecte trahatur, juxta dicta a n. 10. Agilitas erit qualitas disponens in ordine ad motum : tum ut nihil sit in corpore, quod motioni animæ resistat. Tum etiam, ut in potentiis corporalibus sit sufficiens virtus a l perfecte exercendam quamcumque actionem anima imperaverit : et denique claritas est qualitas disponens corpus in se ipso; sicut pulchritudo. forma, ligura, et color : ut quemadmodum anima luce divinae cognitionis fulget, sic corpus sua corpoali luce res. lendeat, ut dictum est dub. præced. n. 19. Diximus *proportionem servata*, etc. Quia etsi loquendo de prædictis dotibus, quasi in abstracto omnes sint formæ accidentales de qualitatis præ licamento ; at loquendo in concreto de effectibus, pro quibus in corporibus beatis ponuntur, aliter philosophandum est de duabus primis, atque de

aliis, Nam coipus esse subtile, cleso' iinpassibile non sic tribuitur a dotibus impassibililatis, cl subi litatis, quasi ipsa doles sint propria, et immediatæ lornw? directe dantes illos effectus : tribuuntur eniin prtn dicti effectus directe, et immediate ab ipsa anima ratione perfectioris informationis substantialis : ideoque effectus ipsi sunt de linea substantia : prædictæ vero dotes solum concurrunt dispositive, et iu genera causæ materiali taliter disponendo corpus, ut plene, subdatur aniuiii-, ipsaqne anima perfecte suam mformatimæm, suunique substantiale 'ut sic dicamus) dominium tam intensivum, quam extensivum in illo exeiceat. Atque adeo licet impassibilités, et subtilitas sumptæ pro dotibus vere sint qualitates; hoc tamen, quod est corpus esse impassibile, et esse subtile, dicit in eo effectus substantiales provenientes ab anima, ad quos illa) disponunt. Cteierum agilitas, et claritas non se habent præcise, ut dispositiones, sed sunt ipsæ formæ direct ct immediate reddentes corpus agile, et clarum : quia hujusmodi effectus nihil substantiale pro formali imponant, ob idque possunt a prædictis qualitatibus, et dotibus immediate pnestari.

Assertionem nostram tenent Capreolas, Crr./Deza, Paludanus, et omnes alii (præterSolum quos pro præcedentī conclusione adduximus. Et est proculdubio sententia D. Thom. locis ibi relatis. Nam l p. citata q. 79 art. l expresse dicit corpus gloriosum effici incorruptibile, quia inhæret ei quædam dispositio causata ex gloria animæ, per quam totaliter a corruptione prohibetur. Hæc autem dispositio tnhærens corpori, necessario distinguitur ab anima, quæ licet informet, tamen neque est dispositio, neque inhamet, neque ex sui ipsius Moria originator. Deinde in 4 dist. 49 q. l art. 5 quæstiunc. 2 de omnibus dotibus sic ait : *Sicut dispositiones, quæ sunt in anima beata ad prædictam operationem, qua Deo conjungitur, dicuntur animæ doles : ita dispositiones, quæ sunt in corpore glorioso, ex quibus corpus efficitur perfecte animx subjectum, dicuntur corporis doles*. Clar. 3p.q. 15 art. 2 ibid. : *Dos nominat quamdam qualitatem immanentem corpori glorioso*. Et loquitur universaliter de omnibus dotibus, ut excludat sententiam Hugonis de Sancto l ictore dicentis Christum assumpsisse ad tempus ante resurrectionem quatuor dotes corporis : dolem claritatis in Transfiguratione : agilitatis ambulando super mare : subtilitatis.

rediendo de clauso utero virahiis: et impassihilitalii, in Coma quando dedit corpus suum ad edendum, «ine hoc, quod divideretur. Quam sententiam D. Tb. excludit, *quia doles* (inquit) *nominant qualitates in corpore manentes*, quas constat Christum saltem per modum qualitatum) non assumpsisse.

Bztio

Veniamus ad rationem. Corpus ex se corruptibile non potest reddi incorruptibile ab intrinseco nisi intrinsece mutetur : sed nequit sic mutari nisi ponatur in eo aliqua forma ab anima distincta ; ergo ponenda est talis forma : atqui hæc esse non potest, nisi aliqua qualitas : ergo, etc. Hæc minor subsumpta ex eo liquet, quia munus prædictæ formæ non potest esse aliud, quam disponere corpus in ordine ad subjectionem animæ, vel ad operationes, motum, resistantiam, etc. dispositio autem qualitercumque sumatur est propria essentia qualitatis : ergo. Minor vero prioris syllogismi, in qua est difficultas suadetur : nam cum anima secundum se omnino eadem sit post resurrectionem, ac modo est, nisi adveniat aliqua alia forma, nequibit corpus per il lam aliter tunc quam modo se habere : ac proinde, nec ab statu, in quo non est intrinsece mutari.

S&tio,

Dices, animam post resurrectionem informare corpus diverso, et perfectiori modo, ac antea; et hoc sufficere ad intrinsecam variationem, et ut de corruptibili in impassibile mutetur. Sed hoc non satisfacit : nam quod anima perfectius nunc quam prius informet, provenire debet, aut ex eo, quod est major ejus vis informaliva : aut ex eo, quod corpus est melius dispositum, et ratione hujusmodi dispositionis anima magis se illi communicat, magisque in eo explicat vim informativam, quam habebat quasi involutam, et implicatam : si namque tam ex parte animæ, quam ex parte corporis omnia perseverent immutata, repugnat intelligi in composito intrinsecam variationem. Primum (præterquam quod major illa vis informativa de novo superaddita deberet esse aliqua forma ab essentia animæ distincta) dici non potest : quoniam vis informativa animæ est ipsa ejus essentia, et substantia, ac proinde omnino indivisibilis, nullam admittens additionem, neque per modum partis ad partem, neque per inolum gradus, aut radicalionis : nam illa additio propria est solius quantitatis ; hæc vero solius qualitatis, et neutra potest convenire substantia. præ-

serlim spirituali, ut ex communi doctrina Thomistarum supponimus, el ostendunt N. Complut, lib. de Generatione disput. 4 et 5. Ergo dicendum est secundum. Talis autern dispositio est propria qualitas, quam investigamus.

Nec refert, si dicas, ex gloria animæ l rovenire ut perfectius informet absque additione vel virtutis informativæ in ipsa anima, vel novæ qualitatis in corpore. — Nam contra hoc esc quoi gloria anima', non alia ratione poterit ad perfectiorem informationem conducere nisi vel addendo animæ virtutem informativam : vel habili-Undo, et disponendo corpus ut effectum ejus formalem plenius recipiat : non perse ipsam : quia visio beatifica nequit immediate ratione sui corpus afficere, vel disponere; sed media alia qualitate corporea, quam in eo producat : cumque additio illa, ut dicebamus, sit impossibilis, recurrendum necessario est ad hoc posterius : vel non erit assignabilis ratio prædictæ perfectioris informationis.

Confirmatur, quia anima Christi Domini ab instanti concept:on;s habuit eandem gloriam, quam modo, eandemque virtutem informativam, sicut fuit ejusdem essentia, et substantia. Et tamen non informabat corpus inamissibiliter, nec reddebat impassibile. Aliquid ergo amplius requiritur ad hujusmodi informationem, et effectum præstandum. Neque hoc potest esse aliud, nisi perfectior dispositio ex parte corporis, ex cujus defectu anima Christi Domini ante resurrectionem non se ita ad plenum corpori communicabat. Ergo, etc.

Confirmatur secundo, et explicatur ex doctrina, quam sæpe tradit D. Thom. et a Philosophis communiter recipitur : videlicet, quod sicut anima non informat materiam nisi dispositam, ita juxta qualitatem dispositionis, est gradus (ut sic dicamus) et perfectio informationis. *Manifestum est enim* (ait l p. q. 85 art. 7) *quod quanto corpus est melius dispositum, tanto meliorem sortitur animam. Cujus ratio est. quia actus, el forma recipitur in materia secundum materiæ capacitatem. Unde cum etiam in hominibus quidam habeant corpus melius dispositum, sortiuntur animam majoris virtutis in intelligendo. Unde dicitur in 2 de Anima, quod molles carne bene aptos mente videmus*. Et in 2 dist. 32 q. 2 art. 3 ; *Oportet* (inquit) *quod diversitas, el distinctio gradus in animalibus cause lur ex diversilalc corporis, ul quanto corpus melius complexio-*

Cüttl-plut.

Alia

]

CooiirmaUr.

Alia conlir nul. D.T/iom.

natum fuerit, nobiliorem animam sortiatur, cum omne, quod in aliquo recipitur per modum recipientis sit receptum. Et in solat, ad I : In materia melius disposita, dignius forma participatur : ergo quod anima rationalis post resurrectionem communicet perfectius esse, quam antea; perfectiorique modo informet, provenire debet ex eo, quod corpus sit melius dispositum : ratione cujus dispositionis perfectius anima subdatur, et oī magis aptetur : ponenda est igitur aliqua qualitas, quæ talem dispositionem efficiat : et htec erit dos impassibilitatis, subtilitatis, etc. juxta differentiam effectus, et modi informandi, ad quem disponit.

S IIT.

frifficilis ūbjrclio legilime enervatur.

32. Sed objicies, quod forma substantialis in actuando materiam non suscipit magis, et minus : alias esset intensibilis, sicut qualitas : quod negant communiter Philosophi : ergo quantumcumque ex parte corporis ponatur prædicta dispositio, nequibit anima perfectius, aut intensius illud actuare. Prieterea repugnat crescere effectum formalem, et præsertim primarium, sine eo. quod augeatur forma : unde eadem albedo absque, additione alicujus modi, vel .gradus nunquam reddet subjectum magis album : nec idem calor magis calidum : et ratio est. quia effectus formalis primarius non est aliud, quam forma communicata subjecto. Ergo quantumvis corpus per doses disponatur, nisi aliquid addatur « x parle animæ, nequibit illud perfectius actuate, aut nobiliorem effectum illi prebere.

Convictus hac objectione Franciscos Suarez. Suarez nullam admittit variationem ex parte informationis animæ in corporibus beatis : nec vult prædiciam qualitatem al hoc deservire, sed ad resistendum immediate contrariis corruptentibus. Quem per omnia sequitur Salas ubi supra. — Sed uterque incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim. Nam absque recurso ad informationem animæ. non potest defendi, quod aliqua qualitas, quantumcumque perfecta, reddat corpus omnino impassibile. Elenim nisi anima sua informatione expleat potentialitatem materiæ, et saliet ejus appetitum, semper compositum manet corruptibile, quia materia non satiata forma, et appetens satiari, machinatur præexistenti

maleiicium, et parat ei necem, pnrliciulo locum dispositionibus contrariis; ergo ut corpus reddatur omnino impassibile, debet ita informari, ut materia salietur; quol modo corpus corruptibile non habet, nec habere potest nisi aliter, quam nunc informetur.

Deinde ; si illa qualitas præcise est ad resistendum contrariis; ol non, ut corpus perfectius subjiciatur forma. non est cur vinci non possit ab alia qua itato superioris virtutis in agendo. Nam cum illa resistentia, quantumcumque maxima, sit infinita, dabilis erit qualitas majoris activitatis, a qua proinde possit separari, et ea devicta, corpus corrumpi.

33. Occurrit Suar, non esse prædictam resistantiam coarctandam ad unam invariabilem qualitatem, sed ubi una non sufficiet, infundet Deus aliam, et aliam; vel majorem, et majorem ejusdem intensiorem, ut semper major sit vis resisliliva dotis, quam activitas corruptentis. — Sed hoc non minus displicet; quia (praetquam quod in eodem subjecto non multiplicantur qualitates ejusdem speciei, uti esse deberent, quæ constituunt dotem impassibilitatis' juxta hanc doctrinam nullum ex corporibus gloriosis ponitur actu absolute impassibile : sed usque ad certum gradum : puta respectu activi, ut sex : quod vero ab agente per virtutem, ut octo pali non possit, non conceditur illi actu, sed in poteniiā : quatenus potest Deus majorem, et majorem impossibilitatem conferre : nunquam vero conferet omnimodam : siquidem quamcumque conferat erit actu finite resistentiæ. Deinde qui recurrit ad novam qualitatem resistitivam, vel ad majorem intensiorem, quam Deus potest conferre, supponit, eam, quæ de facto collata est, posse contra pugnando debilitari, et remitti frusira enim esset recursus ad aliam, si quæ de facto confertur a nullo agente possibili valeret infirmari} si autem prædicta qualitas remitti potest, jam corpus, in quo est poterit pati : quia talis remissio species est alterationis, et ad corruptionem tendit. Unde quamvis Deus non sinat jati prædictum corpus, quousque corrumpatur; non lamen ex vi qualitatis in ipso existentis erit absolute impassibile. Rejecta ergo hac via,

34. Paludanus, et Ferrara ita explicant dolem impossibilitatis, ut non tantum in corpore ponat disposilionem, quam diximus, sed etiam in anima aliquid positivum,

Salas,
liupu-
enatur,

trftd:

Fema

1ψ'i
!f
§ <>
** *
J,;"
vmn, pur quod porfedius informet. — Sed
neque hæc solutio p'acet : quia vis infor-
mnliva animæ non est aliud, quam ejus
essentia : unde sicut hæc est omnino indi-
visibilis, et non recipit formalem additio-
nem, sic etiam prædicti vis. — Ad hæc :
vel illud, quod adderetur ex parle animæ
esset substantia? Et hoc non : quia sub-
stantia, et pr.eserlim spiritualis, nullam
intra suam lineam admittit additionem,
neque per mo.lum gradus, neque per mo-
dum partis, ut Philosophi ostendunt, et
optimo N. Complut, in lib. de Generat.
disp. 5. Vel esset aliquod accidens? Et
hoc non tribuit vim animæ ad informan-
dum : quia vis informativa substantiae de-
bet osse substantialis.

35. Respondetur ergo distinguendo an-
tecedens objectionis, et concedendo for-
mam substantialem in actuando materiam
non suscipere magis, nec minus formaliter :
hoc est per additionem alicujus novi
modi, partis, aut gradus : quod requireba-
tur, ut esset intensibilis : sed negandum
est non suscipere magis, vel minus virtualiter;
ad hunc sensum, quod in materia
perfectius disposita magis explicat, et re-
ducit ad exercitium informandi suam virtu-
tem informativam, quæ in materia minus
disposita erat quasi involuta, et implicata,
uiinusque ad prædictum exercitium re-
ducta. Quod satis est ut perfectius illam
informet, et plenius dominium exerceat
super illam. Neque hoc ila est intellectu
difficile, ut exemplis omnino careat. Nam
etdein anima rationalis in viro informat
majorem materiam, quam informabat in
puero absque additione aliqua ex parte sui,
quamvis cum additione virtuali ex parte
informationis : et (ut quidam explicant)
cum virtuali quadam ipsius animæ repeti-
tione, quatenus tota anima, quæ ante cor-
poris incrementum erat in paucioribus par-
tibus materiæ, et in qualibet tota, post tale
incrementum quasi repetitur denuo, et po-
nitur iterum tota in singulis partibus ad-
venientibus. In quo virtualiter extenditur
ejus informatio, dum pervenit ad plures
materiæ paries, per ipsamque animam illas
actual, et informat, libi autem anima plus
materiæ informat, ibi vim suam informati-
vam magis explicat, præslatque absolute
majorem, sive perfectiorem effectum for-
malem, ut est per se notum : ergo conce-
dendum est posse eandem indivisibilem
formam modo minus, modo plus juxta ca-
pacitatem, et dispositionem materiæ vim

suam explicare. Similiter eadem quantitas
connotando rarefactionem occupat nunc
majorem locum, quam antea absque addi-
tione ex parte sui : et tamen hæc major
occupatio non est per se effectus raritatis,
sed ipsius quantitatis, ut bene explicant N. N. Cee-
Complutenses loco citato disput. 7. Ad
hunc modum, proportionem servata, anima,
quæ ante resurrectionem non informabat
corpus nisi imperfecte, et amissibiliter, ne-
que ei plene dominabatur, eo quod ipsum
corpus non erat omnino dispositum, et
subjectum animæ, adveniente post resur-
rectionem perfectissima dispositione, cujus
est capax, et totaliter illud animæ subji-
ciente, hæc suam vim informativam, et
dominalivam ila dilatabit, et explicabit, ut
nec sinat materiam a sua potestate egredi,
nec ad aliam formam inclinari. Et hoc
pacto constituet corpus impassibile : quia
ubi ex parte materiæ non est inclinatio ad
aliam formam, non est locus alterationis
corruptivæ præexistentis. Potestquo præ-
dicta dilatatio virtutis informativæ anima?
non incongrue explicari juxta primum
exemplum per quamdam ipsius animæ vic-
tualis repetitionem : non in ordine ad
distinctas partes materiæ, sed ad distinctos
quasi gradus potentialitatis ipsius. Concipi-
mus enim in materia secundum se plures
gradus actuabilitatis, secundum quos po-
test magis, ac magis subdi animæ, et ejus
dominio : vel quasi intensive, hoc est in
ordine ad recipiendum nobilius, ac nobi-
lius esse, vel idem nobiliori modo, per
quod materia ipsa subtilior, et spiritualior
reddatur, sapiensque magis formæ condi-
tionem : vel extensive, scilicet in ordine ad
aliam formam successive habendam. Sicut
igitur per nutritionem. et incrementum
accedunt denuo materiæ partes, anima ra-
tionalis eîdem indivisibilis existens, repe-
titur per omnes illas, et hoc pacto sine ad-
ditione ex parte sui extenditur virtualiter
ejus informatio; ita cum eidem materiæ
adveniunt perfectiores dispositiones, uti
sunt dotes subtilitatis, et impassibilitatis,
quasi repetitur in anima per prædictos
gradus tam modo intensive, quam exten-
sivo, attingitque vi sua actualiva, et explet
omnes illos, quantum sat est, ut materia
ex nullo capite aliena jam sit a conditioni-
bus Ibrmæ, neque oppositum sapiat; in
quo consistit subtilitas corporis, et plenum
dominium animæ intensivum, plenaque
subjectio intensiva materiæ. Neque pro sui
conservatione existentiam sub alia forma

DE BEATITUDINE.

appetar, aut dispositiones a^l eam admittat, sed illa, quam habet, omnino salietur : in quo consistit perfectum dominium extensivum anima?, et plena subjeci o materia. Similiter extensiva, atque adeo corporis impossibilitas.

Cūjns
MI
tas
subjecto
prcrair-
u.
Si autem inquiras an pra-dici.i subjectio sit effectus dotis, seu dispositionis existentis in corpore : vel potius ipsius anima? Respondetur esse effectum utriusque in diverso genere causæ. Nam dispositio in genere causa materialis præparat materiam : tum ligando ejus potentialitatem respectu aliarum formarum ad ipsam animam. et indefeclibilter determinando, atque immobiliter sub illa materiam tenendo : quod fit per dotem impassibilitatis. Tum etiam quasi spiritualizand^o materiam, et taliter proportionando animam ut ejus esse, et perfectionem quantum fas est, recipiat. Anima vero in genere causæ formalis actuali plene materiam sic dispositam, et ad suum esse perfecte trahit. Atque ita impassibilitas, et subtilitas in diverso genere est utriusque dotis, et animæ effectus. Quemadmodum incorruptibilitas cœli in genere causæ materialis oritur a materia, quæ per se determinata est ad speciem illius formæ : et in genere formalis provenit a forma, quæ materiam ad se determinatam omnino explet. Vide quæ diximus n. -29.

Replia, 36. Sed urgebis, quod materia nostra non est determinabilis ad unam formam, nec satiabilis per illam ; cum ex sua natura sit in potentia ad omnes sublunares; ergo nec aliqua dispositio potest eam sic determinare, nec aliqua specialis forma ejus potentialitatem, et appetitum explere : siquidem nulla dabitur forma, quæ omnes sublunares contineat.

Respondetur ita esse loquendo de dispositionibus materia? connaturalibus, et de modo informandi animam debito hujusmodi dispositionibus. Secus si loquamur de aliqua dispositione (saltem quoad modum) supernaturali, ratione cujus illam, vel similem determinationem ad unam speciem formæ, quæ est propria materia? cœlestis, Deusmateria? sublunari communicet. Quod ex nullo capite implicat : sicut non implicat quod suammel divinam, et substantialem naturam nobis media aliqua qualitate communicet : et sicut non repugnat, ut libero arbitrio creato, quæ est potentia ad bonum, et ad malum, communicet aliquam participationem voluntatis divinæ,

per quam ad bonum loteliter determinetur : et potentia, quæ in eo est ad malum omnino ligetur. Iosila autem prædicta dispositio in materia nostra determinabit illam ad animam rationalem, pro qua eunferlur; sicut materia cœli ex sua quasi differentia determinatur ad endestem formam : et ipsa anima materiam ad se sic determinatam plene satiabit non ex eo, quod contineat omnes formas sublimes, sed quia potentia materia? ad alias, est ligata, et impedita per prædictam dispositionem ; ac proinde quoad exercitium appetendi est quasi non esset : nam illa ligatio ad unam formam, idem quantum ad hoc præstat, ac si nulla esset in materia potentia ad alias. Et ideo sicut forma cœli satiat suam materiam, non quia det ei perfectiones omnium formarum, sed quia ipsa materia est ad eam determinata, et coarctata; ita quia per prædictam dispositionem materia nostra ad animam rationalem coarctatur, et determinatur, ejus informatione sic expletur, ut nullam aliam appetat, nec sit in ea potentia quasi practice. et expedita ad illam, vel ad dispositiones, quæ ad talem formam ducunt, et præjudicare possunt præexistenti. Neque hæc potentia practica, et expedita est de essentia materia?, quamvis de ejus essentia sit potentia quasi speculativa, et remota.

§ IV.

Refertur duplex sententia duabus assertionibus opposita.

37. Dotem impassibilitatis non importare aliquid positivum, quo Beatorum corpora ab intrinseco impassibilia reddantur, tenet Scotus dist. 44 citata, et Aureol. apud Capreol. et idem de omnibus dotibus, præterquam de claritate cōnset Durand. eadem dist. q. 4. Hujus sententia? præcipuum fundamentum est, quia absque additione alicujus forma? intrinseca; salvatur impassibilitas prædictorum corporum. Tum ratione pneservationis Dei ab extrinseco. Tum etiam, quia cessante motu cœli, sicut cessabit a die judicii, cessat omnis alteralio, et corruptio : et ideo corpora damnatorum propter has causas erunt incorruptibilia, durabuntque in perpetuum; ergo superflua est illa qualitas superaddita, ac proinde rejicienda : siquidem natura horret superflua, nec facit per plura, quod potest per pauciora.

Confirmatur :

Soles.
AuffoL
DanU.
Arm.

attar. Confirmatur : nam ubi est idem ciTee-
lus non est assignanda distincta causa : sed
eadem esi bonorum, el daninatorum in-
corruptibililas : ergo debent habere earn*
dem causam ; cum igitur iu damnatis nulla
quoad hoc ponatur forma intrinseca, vide-
tur quod nec sit ponenda in beatis.

Stollii
iqaa. Respondetur negando antecedens; quia,
ul ostensum est n. 25 alterius rationis de-
bet esse impossibilitas beatorum, qua. esi
una ex dotibus gloriæ, ac incorruptibilitas
damnatorum, quæ nihil habet gioriæ, nec
dolis; et ideo quamvis ad liane sufficient
causæ extrinseca., ad illam insuper deside-
ratur aliqua forma intrinseca, per quam
beatorum corpora per id, quod habent in
se, ac proinde absolute, et simpliciter *im-*
passibilia denominentur.

Per quod patet ad confirmationem ; ne-
ganda est enim minor : et retorquetur in
adversarios : nam ubi est diversus effectus,
ponenda est causa formalis distincta : sed
diversus effectus est impassibilitas corpo-
rum beatorum, ut ostensum est num. cit. :
ergo postulat distinctam causam : ac
proinde quamvis ad hanc sufficient causæ
extrinsecæ : ad illam,ulpote perfectiorem,
non sufficiunt sine intrinseca. Alia argu-
menta possent fieri pro hac sententia, quæ
quia etiam militant contra nostram secun-
dam assertionem, pro sententia sequenti
adducemus.

-UU
s«itn-
ÜJ. Secunda sententia ponit quidem causam
intrinsecam impassibilitalis Beatorum ; ne-
gat tamen esse veram qualitatem, aul ali-
quid distinctum ab anima, et ejus informa-
tione. Ita Soto ubi supra. Et videtur
SMs, probari testimonio D. Thomæ 3 p. q. 45
art. 1 ad 3 ubi sic dicit : *Inter prædiclas*
quatuor dotes sola claritas est qualitas :
ergo impassibilitas, subtilitas, etc. non
sunt qualitates. — Confirmatur; nam D.
iffra. Thom. ubique assignat pro ratione impas-
ti 0. sibilitatis corporum beatorum dominium
new. animæ, non quod est aclus liberi arbitrii
(ut quidam male intellexerunt) : sed quod
consistit in plena ipsius animæ informa-
tione : ergo signum esi non agnovisse
qualitatem, quam nos assignavimus; alias
per eam potius, quam per tale dominium
prædictam do em explicuisset.

Respondetur Angelicum Doct. seipsum
explicuisse; loquitur enim in primo testi-
monio non de dotibus in esse rei, sed in
ratione objecti \>us. Et sensus est, quod
sola claritas est qualitas talis conditionis,
ul in ipsa persona appareat, et illam in se j

visui manifestet : sicut color, figura, etc.
quod non habent alia· doles, quia non ap-
parent ad sensura in ipsa persona, sed in
Ojus actibus, el molibus cognoscunlur :
sicut virtus loco motiva, et aliæ plures
qualitates. Unde non dixit absolute, quod
sola claritas est qualitas, sed quod *sola*
claritas csl qualitas ipsius persona; in se
ipsa. Et addit : *Alia; vero lres doles non per-*
cipiuntur, nisi aliquo actu, seu motu, seu
passione. El ideo non propler illas (concludit)
transfiguratus dicitur; sed propler solam
claritatem^ qua pertinet ad aspidum per-
sona ipsius. Et quod hæc sit legitima in-
telligentia patet, quia nec Scotus, nec alius
sive ex discipulis D. Thomæ. sive ex ex-
traneis negavit, quod in doctrina Angelici
Ductoris saltem agilitas (quidquid sit de
impassibilitate, et subtilitate sit vera qua-
litas : et nihilominus ex vi prædicti testi-
monii non minus hæc, quam duæ -aliæ
dotes a ratione qualitatis excluditur : stan-
dum ergo est nostræ explicationi.

Ad confirmationem respondetur, sanc-
tum Doctorem utrumque comprehendisse,
et dominium ex parte animæ, et qualitatem
disponentem corpus, ut videre est in testi-
moniis a nobis adductis : et per utrumque
dotes impassibilitalis, et subtilitatis ex-
plicuit : quia ulrumque ad id concurrat.
Nam nec qualitas ponitur in corpore, nisi,
ut plene animæ subdatur : nec anima
dominabitur illi perfecte, nisi disposito per
talem qualitatem. Et ideo sive hoc, sive
illo modo prædictiæ dotes explicentur, in
idem coincidit.

39. Deinde arguitur pro hac sententia :
quæcumque qualitas ponatur non reddet
corpus absolute impassibile : ergo ad nihil
deservit talis qualitas. Probatur antece-
dens : nam hæc qualitas quantumcumque
perfecta, est finitæ virtutis : ergo dabilis
est alia qualitas majoris activitatis, cui
non possit resistere : ac proinde, quæ
illam, et subjectum corrumpat.

Aliud
argum.

Respondetur, argumentum esse efficax
contra Suar, et alios, qui prædictam qua-
litatem ad hoc ponunt in corporibus beatis,
ut per illam directe, et immediate contra-
riis resistant, ut vidimus n. 32. Nihil
tamen convincit contra no:, qui primarium
munus illius dicimus e se, ul materia
plene subdatur animæ, el ad eam deter-
minetur : ac proinde, ul appetitus ipsius
materiæ circa alias formas comprimatur,
et ea, quam habet, salietur. Nam saliato,
vel compresso hoc appetitu, nequit agens

Eneru
tur.

cujuscumque activitatis sit. introducere in matona aliquant dispositionem prædiol® i formæ contrariant : non propter diroctam, cl formalem resistantiam, sed ox defectu i appetitus materia', el capacitatis proxiinæ j ad recipiendum. Sicut corpus coeleste de- buit pali a quocumque activo, etiamsi illi approximetur, non propter aliquam resis- tentiam positive infinitam, sed o.x deter- minatione materia» ad formam, quam habet, ex quo provenit, ut nulli agenti cujuscumque activitatis pnebeat 'ocum, ut dispositiones corruptivas pnedie a» formæ introducat. Et ideo non immerito dicunt aliqui ex discipulis D. Thomæ, quod præ- dicta qualitas etiamsi in esse rei sit linita, est infinita in resistendo; non positive, et directe, quasi possit contrariam infinitæ virtutis superare; sed indirecte, et ne gative : quatenus corpus, quod afficit, subtrahit a contrariis, et constituit in eo statu, nl nihil ei adversetur. Quod totum fit determinando materiam ad formam, quam habet, et auferendo, vel ligando po- ictialitatem, et appetitum illius circa alienam.

Ultimum argumentum pro eadem secunda sententia duplici via enervatur.

10. Ultimum argumentum desumitur ex impossibilitate prædictæ qualitatis. Si enim daretur, aut esset qualitas dementaris ? ei hanc planum est non efficere corpus in- corruptibile : nam qualitates elementares potius sunt causæ corruptionis. Aut esset qualitas coelestis? et neque hoc pote- t dici quia sic glorificatio corporum tribue- retur cudo, et ejus naturali virtuti. Quod D. Thom. citata dist. ii quæst. 2 art. 1 quæstinc. I improbat his verbis : *Ini- possibile est dicere, quod aliqua virtus natu- ralis, qualis est virtus corporis aeleslis, transferat corpus humanum ad proprietatem ijloriæ, qualis esi impossibilitas corporis glo- riosi : eum immutationem corporis humuni Apostolus tribuat virtuti Christi. Philipp nx. 3 : Reformabit corpus humilitatis uoslr.r configuratum corpori claritatis su.r, secun- dum operationem, qua, etc. El privterca non potest natura co textis Ha dominari corpori hu- mano, quin nature elemcnturix remaneat, cui cj-cssentialibussuis principiis pussibilitas inext. Aut denique prædicta qualitas esset super- natural!s ? et neque hoc videtur dicendum,*

quia nullum apparet principium, vel ob- jeetum, a quo in *esse* supernatural! speci- licetur : cum lumen supernnaturalilas creata desumi debeat per habitudinem ud speci- lieativuni supernaturale, ut ostendimus in tractatu de Visione Dei, disputatione lenia.

Confirmatur, nam ex gloria animæ, quam D. Thom. sæpius assignat, ut cau- sam dotium corporis, non apparet qualiter possit prædicta qualitas produci, cum illa sit omnino spiritualis, hæc vero debeat esse corporea : ergo non est ponenda talis qualitas.

Ad hoc argumentum est prima solutio, qualitates illas, quæ ponuntur, ut dotes corporis esse ordinis supernaturalis : quia causantur ex supernatural! gloria animæ, et ordinantur ad disponendum corpus juxta exigenvam ejusdem gloriæ, habentque ex sua essentiali ratione nexum cum illa. Quod sufficit, ut nulli creatæ substantia) possint esse connaturales, ac proinde, ut sint supernaturales absolute, et simpliciter. Hæc solutio est satis probabilis. Tum, quia non ita facile ostendetur, repugnare similes qualitates supernaiurales : ipseque ordo ad gloriam animæ, et prædicta con- nexio sufficiens videtur illas specificare, et consuluere, in ordine supernalurali. Quod si non repugnent, dignitas status beatifici expostulat, ut beatis corporibus tribuantur. Tum etiam, quia ita sentire videtur D. Thom. in 3 dist. 2G quæst. 2 artic. 1 ad quartum, ubi claritatem, qitfm Christus in Transfiguratione accepit quæ juxia communem Patrum, et Theologo- rum sententiam fuit ejusdem lationis cum claritate corporum beatorum) dicit fuisse alterius generis, quam claritas ista natu- ralis. Et reddit rationem : *Quia provenit et claritate spirituali animæ. Et concludit quod claritas hujus vilæ, scilicet naturalis, non. est proporlionabilis claritati patriæ, sed alternis generis existens.* Et in i dis- tinctione 48 quæst. 2 artic. 2, loquens de universi renovatione a die judicii, quæ fu'ura est per claritatem, docet in so- lutione ad tertium, talem innovationem præcessisse in potentia obedientiali crea- ture, et ex ea fore educendam, quod est proprium formæ supernaturalis. Et in solutione ad quartum : *Dicendum, quod illa dispositio novitatis non erit naturalis, nec conlra naturam, sed erit supra natu- ram sicut gratia, et gloria sunt supra na- turam animæ. Quoi si claritas superna- turalis*

Conir-
toiler.

Prim:
sohlie.

D.Thomæ.

toralis erit, non est cur ĉuteni (lutes ad urdinern inferiorem pertineant. Unde hu-
 M i · jus sententia» videntur Capreolus^ l'alul-
 ilanus, Deza, et Eerrara locis citatis, inuri. Eĉ pam ut probabilem defendit Suarez, sauf ct ul omnino veram Salas citati dispu-
 tatione l i sectione 16. Juxta quam solu-
 tionem cessat argumentum eligendo ter-
 tiani viam in eo propositam Et ad probationem in oppositum constat ex modo dictis, unde illa; qualitates supernalurali-
 latem accipiant.

Jiho Îl · Secundo respondetur, prædictas qua-
 litates entiiative, et secundum substantiam esse absolute naturales, licet respectu corporis humani possint dici *supernaturales stcundum quid* : et etiam *simpliciter* quantum ad aliquem modum. Pro quo nota, quod *supernaturale simpliciter* dicitur, quod est supra totam naturam creatam, et creabilem : sicut gratia, et gloria : secundum quid vero quod est supra naturam subjecti; quamvis non supra totum ordinem naturæ : ut si Deus conferret homini viatori quod intelligeret sine discursu, et phantasmate, hoc diceretur supernaturale secundum quid , quia esset supra naturam hominis ; non autem simpliciter 'saltem quantum est hoc capite) quia non excederet naturam Angeli : ac proinde nec totam creatam naturam. Secundo nota utroque modo posse aliquid esse dupliciter supernaturale; vel entilative, et secundum substantiam, quo pacto gratia, et virtutes infuste habent esse supernaturales, quia secundum suam entitatem, et speciem superant omnem creatam, et creabilem naturam. Vel quantum ad aliquem modum, qui est extra speciem. Sicut virtutes acquisita?, quæ secundum substantiam sunt ordinis naturalis, habent in homine justo ex conjunctione ad gratiam, et charilatem quemdam modum supernaturalitatis, ratione cujus sunt principia actus meritorii, ut in tractatu de Merito, disputatione quarta, ostendemus. Igitur juxta hanc solutionem dotes corporis si considerentur qnantum ad substantiam, et speciem, non sunt supernaturales simpliciter, quia non sunt supra totam naturam creatam, Pt creabilem : quia tamen adhuc secundum substantiam excedunt naturam corporis humani, et cujuscumque sublunaris, possunt dici *supernaturales secundum quid* : nimirum respectu talis subjecti. Si vero consideretur in illis respectus ad gloriam animæ, ex qua originanlur, et cum qua

conneciuntur, est aliquis modus simpliciter supernaturalis : quia talis respectus connexionio, et origo nulli creaUn natura; potest esse connaturalis.

42. Ikec solutio sic explicata conformior videtur menti D. Thomæ, nam in i O.πi,ðai distinct. 44 quæst. 2 art. 4 quæstiunc. 2 statuit, claritatem corporum beatorum posse naturaliter videri, etiam ab oculo non glorificato. Quod esset impossibile, si prie licia lux secundum subslanfam, et speciem esset ordinis supernaturalis : quia nullum objectum supernaturale potest directe, et per se naturali virtute attingi. Et in solutione ad primum, sic ait : *Claritas gloria; erit alterius generis quantum ad causam, sed non quantum ad speciem, unde sicut claritas natunr ratione suce speciei est proporlionala visui, ita claritas gloriosa.* Et sane cum dicat Scriptura corpora Sane-
 torum futura esse lucida, debet intcUigi juxta receptam regulam Augustini do vera, et propria luce : cum ex hac intelligentia nullum sequatur inconueniens : lux autem proprie accepta est una secundum speciem atomam, sicut primæ qualitates calor, frigiditas, etc. sunt species atomæ, el ulterius non dividuntur : quare sicut repugnat, quod qualitas entitative supernaturalis sit ejusdem speciei cum naturali : ita repugnat, quod proprie, et univoce sit lux. Et hinc desumpsit Angelicus Doctor suam- rationem, ut probet prædictam claritatem esse naturaliter visibilem : *Nam alias illa claritas (inquit) xquivoce diceretur, quia lux secundum id, quod est, nata est movere visum, et visus secundum id. quod est, natus es! recipere lucem. Unde si esset aliquis visus, qui non posset percipere aliquam lucem omnino, vel ilb' visus diceretur xquivoce, vel lux illa : quod non potest in proposito dici: quia sic per hoc, quod dicitur corpora gloriosa futura esse lucida, nihil nobis notificarelur: sicu! qui dici! cmern esse in Ctrl-), nihil nolifical ei, qui nnn novi!, nisi canem, qui est animal. Et ideo dicendum est, quod claritas corporis gloriosi naturaliter ah oculo non glorioso videri potest.* Quod si claritas adeo perfecta inter prædictas dotes, entitative. et secundum substantiam non transcendit ordinem naturæ ; non est cur subtilitati, vel impassibilitati nobiliorem naturam tribuamus. Nec potest quoad hoc diversa ratio esse de illa, quam de istis. Etsi forte quoad agilitatem sit aliqua disparitas, ut jam dicemus.

Adde universalem pro omnibus ratio-

I
J
|
9

-i

«

J

71

. 9

. I

nem. qua' nobis priorem s dulionvvii redlit difllcilem. Nam ut ungit argumentuni. sGiornaiuralius, qual convenire potest crealuræ, desumenda est per respectum, el habitudinem ad Deum secundum modum essendi in seipso . quo pacto dumtaxat specilicat. ut objectum supernatando : ex quo ostendimus loco citato de visione Dei, repugnare substantiam creatam supernaturalem, quia talis substantia utpote ens per se. et absolutum nullum respicit objectum neque importat secundum se habitudinem al exlrinsecum, a quo speeiticetur. Hæc autem ratio, pro portione servata, militat in claritate, et in aliis dotibus : quia nullam secundum suam speciem important habitudinem ad Deum : neque ad aliquid exlrinsecum, sed lanium ad subjectum, in quo suat, ut scilicet perfecte illud disponant in se, et ad plenam subjectionem respectu animæ. Videatur Ang. Doct. i coni. Gent. c. 81 in principio, ubi non obscure prædictam solutionem, et rationem insinuat.

Ob;<v
tin.

43. Nec refert, si dicas, virtutes morales infusas, ut temperantiam, fortitudo nem, etc. non respicere immediate Deum : nam hoc proprium est Theologalium : et tamen sunt quoad sui stanliam supernatural.es. — Respondetur enim prwdictas virtutes habere specilicativum supernatural : quia earum objectum est aliquid per rationem supernaturalem constitutum, et ad Drum, ut habet esse in se ordinatum : et ideo mediate saltem respiciunt ipsum Deum, secundum modum essendi, quem habent in se. Dotes vero cum nullum objectum respiciant, nequeunt habere speciicativum supernatural, nec adhuc mediale Deum prædicta modo attingere.

L

Alia
objectio.

Enoda-
tur.

Dices secundo, etiam dotes respicere gloriam supernatuialem animæ, a qua originantur, et propter quam corpori conferuntur : et ita per respectum ad illam posse constitui in ordine supernatural!. Respon'leitur esse disparem rationem : Tum, quia respectus ille ad gloriam animæ ad summum habet esse sicut ad causam efficientem, vel linem exlrinsecum operantis ; non vero ut ad objectum, aut linem operis : causa autem pure elliciens, et linis operantis non tribuunt speciem qualitatibus nisi cum objecto, et sino intrinseco coïncidant. Deinde, quamv.s doles de facto Huant a gloria animæ, et ad eam ordinentur, non tamen huc convenit illis omnino per se, et secundum

suas species : posset enim Deus qualitates ejusdem speciei ponere in corporibus animalis, ubi nulla esset supernaturalis gloria : et de Lacto ponet earndem lucem, licet minus intensam, in cado, el iu acre, el aliis corporibus, qua· una cum Beatis renovabuntur : prædictus igitur respectus nequit eis tribuere speciem, et entitatem supernaturalem, sed modum dumtaxat, quem diximus.

44. Neque obstant huic solutioni, quie pro priori adducta sunt. Nam D. Thom. ipse se explicuit, ut vidimus in posteriori testimonio : et ideo cum in primo dixit prædictam claritatem esse alterius generis, intelligendum est non quantum ad speciem, vel essentiam, sed quantum ad modum, et ex parle causæ efficientis. In secundo vero loquitur de supernaturalitatu dumtaxat secundum quid, scilicet respectu corporum, quæ modo extant : posset tamen Deus alia producere, quibus tota illa claritas esset connaturalis. Quemadmodum si Deus lucem adeo intensam sicut est in Sole, poneret in Luna, diceretur *secundum quid supernalunlis* quia esset supra ejus naturam : non autem simpliciter, et absolute, quia non excederet naturam Solis. El eodem modo in elligendum est, quod dicitur de potentia obedientiali. Nam cum hæc potentia sit ad formam superexcedentem naturam subjecti, ubi talis forma simpliciter est supernaturalis, potentia erit obedientialis simpliciter, sicut potentia ad gratiam, et ad gloriam : ubi vero tantum est supernaturalis secundum quid, scilicet respectu talis, vel talis subjecti, erit potentia obedientialis secundum quid : sicut quæ est in Luna, ut Deus ponat ibi lucem Solis, et in ipso Sole, ut recipiat duplo intensiorem lucem. Ex sane cum Angelicus Doctor in hoc secundo tettimonio non loquatur de claritate speciali Beatorum ; sed de quadam claritate, el innovatione communi in diversis gradibus omnibus corporibus universi, inconvenienter exponitur de supernaturalitale simpliciter. Nisi dicamus futuras esse in Sole, Luna, igne, aere, aqua, etc. qualitates secundum substantiam supernaturales, et divini ordinis : quod voluntarium, et absque rationabili fundamento esset asserere.

Nec refert, quod Angelicus Doctor exemplilic.it in gratia, et gloria quæ sunt simpliciter supernaturales. Nam exemplum non tenet in omnibus : sed in hoc dumtaxat.

Ei||li-
Qoisr
aiMirtU
pro
pnnu
foIUUKH
tf.

unit, quod sicut gratia non est violenta
 aini., nec connatural! sed supra ejus
 naturam; ita praedicta dispositio, quamvis
 non sit connaturalis hi corporibus, non
 ideo igitur innaturalis, vel violenta, sed
 erit a Deo operante supra eorum naturam.
 An vero hic sit supernaturalitas simpli-
 citer, vel solum in ordine ad determinata
 subjecta, ex praedicto exemplo non constat.
 Insinuatur autem hoc posterius: nam con-
 sulto non dixit I. Thom. absolute praedi-
 ctam dispositionem fore supernaturalem,
 sicut gratia, et gloria, sed r/uo*d* *evil supra*
naturam, sicut gratia, et gloria, surd supra
naturam aini. Restrungendo quippe
 exemplum ad esse supra naturam animae,
 innuit non loqui de supernaturalitate abso-
 lute, sed respectu determinati subjecti.
 Discipuli vero ipsius I. Thoma? possunt
 etiam congruenter intelligi de supernatu-
 ralitate solum quoad modum, vel respectu
 subjecti determinati: loquuntur enim
 verbis ex eo desumptis: atque adeo juxta
 ejus doctrinam.

45. Sequendo igitur hanc viam respon-
 detur ad argumentum praedictas qualitates
 non esse elementares, sed supra naturam
 omnium elementorum: nec coelestes hoc
 est a cado communicatas, sed productas
 quantum ad entitatem a solo Deo, ut
 auctore naturali, ut a proprio, et principali
 agente. Et quoad modum ab ipso, ut au-
 thore supernaturali. Nec enim dubium est
 contineri in thesauro divinae omnipotentiae
 infinitas qualitates, et virtutes, quae etsi
 ordinem supernaturalem non attingant,
 superant tamen omnes corporibus de facto
 creatis connaturales, sicut dubitare non
 licet possibile esse infinita corpora na-
 turalia secundum substantiam perfectiora
 his, quae modo extant. Quare non sequitur
 glorificationem corporum tribuendam esse
 caelo, aut alicui agenti creato naturali:
 sed soli Deo, mediante Christi humanitate
 tanquam instrumento conjuncto; et ipsa
 gloria animae, ut termino primario divinae
 actionis, a quo gloria corporis tanquam
 terminus secundarius resultat, ut infra
 magis explicabitur.

Neque obest, si objicias, quod omne
 accidens naturale debet esse connaturale
 alicui subjecto creato; etsi accidens sit
 corporeum alicui corpori naturali: nullum
 autem est corpus, cui praedictae qualitates
 sint connaturales: ergo. Non igitur hoc
 obest: nam esto ita sit de corporibus,
 quae modo extant, non tamen repugnat

produci a Deo alia corpora secundum
 substantiam perfectiora, quibus forte tales
 qualitates erunt connaturales: sicut non
 repugnat produci corpus secundum sub-
 stantiam perfectius sole, qui modo est.
 cui perfectior, vel intensior lux debeatur.
 — Adde, quod attinet ad lucem, satis
 esse ad hoc, ut sic accidens naturale,
 quod secundum suam speciem sit connat-
 uralis alicui subjecto creato: quamvis
 in eo, vel in alio ex speciali Dei influxu
 habeat majorem intensionem, quam pos-
 tulat natura talis subjecti. Unde, quod lux
 in ea intensione, quae erit in Beatis,
 nulli subjecto debeatur, non arguit esse
 supernaturalem secundum substantiam:
 siquidem eadem species lucis est connat-
 uraliter in sole, quamvis minus intensa.
 Neque etiam quoad intensionem erit su-
 pernaturalis simpliciter: quia intensio ad
 lineam essentiae, quam modificat, pertinet,
 et non ad esse aliud, quam ipsum *magis*
 talis essentiae: et ideo ubi haec est ordinis
 naturalis, nequit illa ad supernaturalem
 simpliciter pertinere. — Diximus, *simpli-*
citer: nam secundum quid posset dici
supernaturalis, sicut visus restitutus caeco
 dicitur supernaturalis ex parte principii.

46. Adde secundo, etiam impassibilita-
 tem et subtilitatem habere de lacto subjec-
 tum, cui sint connaturales quantum ad
 speciem, nempe corpus coeleste: non quia
 dentur formaliter in eo similes qualitates,
 nec quia causet illas in beatis corporibus:
 sed quia quod in his est accidens, et quali-
 tas, in illo est ipsa substantia, et natura suae
 materiae, quae ex se determinata est ad coe-
 lestem formam, et plene dominio ejus sub-
 jecta. Nam quemadmodum Deus ut natura
 author produxit coelestem materiam cum
 praedicta substantiali determinatione, et
 subjectione, et per hoc corpora coelestia
 substantialiter incorruptibilia, et subtilia:
 ita producet in corporibus beatis per mo-
 dum accidentis, et qualitatis quasdam
 veluti participationes ejusdem materiae
 coelestis quantum ad praedictam determi-
 nationem, et subjectionem, a quibus im-
 passibilia, et subtilia reddantur. Unde licet
 tales qualitates per modum qualitatum
 nulli creatura debeantur, non ideo egre-
 diuntur totum ordinem naturalem: quia
 salis est, ut per modum substantiali debean-
 tur corpori coelesti, sintque materiae illius
 quae Jam quasi participatio, et exeniplatio.

Objicies secundo, quod agilitas ponitur
 in potentiis ad perfecte eliciendas opera- objectio.

tiones, ac proinde respicit specificativum extrinsecum : ergo nihil prohibet quominus sit entitalive supernaturalis.

Dilutor. Respondetur, agilitatem per se primo poni ad motum localem, sive efficiendum, sive recipiendum : hujusmodi autem motus non potest esse supernaturalis; sicut nec locus, a quo specificatur : unde neque agilitas ex hoc capite debet supergredi ordinem naturæ. Quod si potentiis immanentibus, aut habilibus illis infusis necesse sit superaddi aliquid virtutis, ut omnino perfecto actus supernaturales eliciant (de quo nihil modo et hoc ad dotem agilitatis velimus reducere, non inficiamur posse ex hac parte hujusmodi dotem esse supernaturalem, propter disparitatem, quæ inter prædictam dotem quantum ad hoc, et inter alias, ac ipsammet secundum primum munus, in objectione tangitur.

I solutio. Ad confirmationem Salas, et Suarez ubi supra non admittunt gloriam animæ physice causare dotes corporis, sed dici a L. Thoma illarum causam, quia propter ipsam debita sunt, et conferuntur corpori. Et rationem tradit Suarez, quia lumen gloriæ non ordinatur, nisi ad eliciendum propriam actum immanentem : ipsa autem visio, quæ est actus secundus, et ultimus, non est effectiva alicujus qualitatis, præsertim corporeæ. Producentur ergo prædictæ doles a solo Deo, aut mediante Christi humanitate tanquam instrumento, absque eo. quod gloria animæ physice ad eas concurrat. Sed si loca D. Thomæ attente legantur, plane constabit, aliud genus causalitatis constituendum esse inter prædicta, præter illam, quam citati auctores assignant. Non enim toties repeteret gloriam corporis redundare ex gloria animæ, et ab ea effluere, ut vidimus num. 23, 28 et 29, si nullus esset hujus in illam influxus, vel physica efficientia. Ex alia vero parte dici potest, quod velit inter utramque gloriam constituere efficientiam omnino rigorosam, quia nulla apparet actio, in qua talis efficientia consistat.

Rejici for 47. Dicendum ergo est, quod sicur passiones producentur a generante per propriam, et rigorosam actionem, per quam causal essentiam, ab ipsa vero essentia dimanant absque nova actione per resultantium physicam pertinentem reductive ad genus efficientis (ut bone explicant Corn-N. Complut. 2 Phys. disp. 10 q. 7J, sic doles corporis per propriam, et rigorosam actionem causantur a solo Deo saltem

Utah agente principaliter qui causat gloriam anima'; ab hac vero per se emanantem, et simplicem emanationem : quod licet proprie non sit actio, reducitur ad genus efficientis, sicut emanatio passionum. Et hæc proculdubio est mens 1). Thomæ, nam propterea non dixit gloriam animæ efficere gloriam corporis, sed hanc relictam dare, effluere, et resultare ex illa; quia non est ibi rigorosa efficientia, sed emanatio, et simplex resultantia. Nec contra huc urget impugnatio adhibita a Suarez. Nam hoc genus efficientiæ non repugnat actui manenti in anima respectu perfectionis exeuntis ad corpus : nec actui spirituali respectu qualitatis corporeæ.

Potestque hoc explicari. Tum ex iis, quæ contingebant in statu originali: ubi ex ipsa habituali gratia existent in anima emanabat ad corpus quædam qualitas corporea disponens ipsum, et ejus potentias, ut continerentur sub dominio rationis. Tum etiam ex Doctrina D. Thomæ prima parte, quæstione 77 artic. 1 ubi docet, potentiam, perfectionem, scilicet intellectum, esse causam imperfectioris, nempe sensus, et per modum finis, et per modum activi principii. Videmus (inquit) quod sensus est propter intellectum, et non converso. Sensus etiam est quædam deficiens participatio intellectus : unde secundum naturam originem quodammodo est ab intellectu. Cumque hæc efficientia non possit esse per veram actionem, qua intellectus sensum producat, ut est per se notum, intelligendum est, ut fiat per simplicem emanationem, quæ ad genus efficientis reducitur. Sicut ergo in generatione naturali sensus dimanat ab intellectu, et hic active, modo explicato, influit in illum, quasi deferendo ad ipsum actionem generantis, nec unius corporeitas, vel alterius spiritualitas prædictum influxum impedit, ita in supernaturali glorificatione doles corporis fluent effective per emanationem ex gloria animæ, tanquam ex termino primario divinæ actionis : ipsaque gloria animæ deferet quodammodo influxum talis actionis ad gloriam corporis sicut ad terminum secundarium : nec hujus materialitas, vel illius spiritualitas prædictæ emanationi obstabit. Cur autem talis emanatio cum nullam importet actionem rigorosam, aut aliquid medium inter emanans, et illud, a quo emanat, sed successionem unius ex alio, ad genus efficientis pertineat, aliaque huc spectantia, explicant

cunt nuis crudito Nostri Complui, loco citato, ubi videri possunt.

ikfiifi ,js. Xec refert, si urgeas, quod cum gloria anima· omnino sit supernaluralis, debet, quod ex ea procedit esso similiter supcrnaturale : ergo non stabit cum hac processione, ut dotes corporis ad ordinem naturalem pertineant, Responde- tur enim negando consequentiam. Tum, quia prædicta processio non est sicut a causa univoca, sed sicut a causa æqui- voca :quæ sicut debet esse diversæ speciei, ac effectus, ita potest ad distinctum, et superiorem ordinem perlinere. Et quamvis ea, quæ sunt ordinis supernaluralis nequeant contineri in naturalibus, ac proinde nec ab eis ullo modo produci ; non tamen repugnat, quod effectus entita- tive naturales in causis supernaluralibus eminenter contineantur : saltem prout sufficit, ut procedant ab illis per emanationem. Tum etiam, quia ubi causa efficiens non est simul formalis, et specifi- ciativa effectus, ex eo quod sit supernatu- ralis æquivoca, non potest colligi in effectu supernaluralitas : nisi quantum ad modum procedendi a tali causa. Et hunc modum supernaluralitalis tribuimus dotibus corpo- ris, propterea quod ex gloria animæ pro- cedunt : quamvis, quia causa formalis, et specilicaliva non est aliquid supernalurale, nequeant secundum substantiam ad super- naturalcm ordinem pertinere.

DUBIUM III.

Idrum in Ucalitudine omnes polenli c xc/vd- tivte cxerceantl suas operationes.

Qniaaddotem subtilitatis pertinere dixi- mus non nio !o côfpus disponere ad mo- tum localem; sed etiam potentias ejus ad operationes perficere, videndum superest qualiter operationes sensitiva? in Beatis reperiantur. Et licet circa quamlibet ex prædictis potentis plura, tam etsi levia, scitu non indigna occurrant, sufficiet pro- positum dubium pro omnibus in communi resolvere : ne perstringendo singula ; in re minus scholastica diutius, quam par est, immoremur. Qui plura voluerit, con- sultat D. Th. in 4 dist. 44 q. 1 et 3, So- luti dist. 49 q. 4 et 5, Suar. torn. 2 in 3 punct. dist. 47 sect. 6, Viguerium in Ins- titut. Theolog. per aliquot cap. 6. Greg. Mart, in præsentis q. 3 art. 3 dub, 3, Salas

disp. ct sect. I'j, Ægidium a Præsenta- Irone, tom. 3, toto lib. 4.

49. Ut vero certa ab incertis separemus, sciendum est in corpore duo esse genera potentiarum : alia- sunt omnino materia- les, ut generative, nutritiva, augmentativa, et similes, quæ ad partem vegetativam spectant. Alite magis immateriales, ut sensus, et appetitus, vel si quæ aliæ ad partem sensitivam pertinent. Quimvis autem in Beatis post resurrectionem om- nes prædictæ potentiæ, sicut et aliæ partes corporis, ad ejus integritatem remaneant, de prioribus tamen certum est nullum ibi actum exercere. Nam corpus subtile, et impassibile non est capax operationum ad modum materialium, sicut est genera- tio, nutritio, etc. qua fieri nequeunt sino alteratione, et passione corruptiva. Præ- sertim, quia tunc cessabit linis talium operationum, qui est propagatio speciei humanæ, et individui restauratio, et con- servatio : cum nec jam homines multipli- care oporteat ; nec corpus gloriosum pos- sit ab aliquo corrumpi, vel diminui. — Delectationes vero ejusmodi operationes consequentes (ob quas posset alicui videri, quod remaneant, ne Beatus aliqua delec- tatione privetur) ubi operationes ipsæ ne- cessariæ non sunt, non sunt veræ, et ho- nestæ?, ac proinde nec a Beatis expetibiles. Nam ut docet Philosophi. 7 Ethic, cap. Ili, prædictæ delectationis ex se tantum sunt medicinales : hoc est adhibilæ a na- tura ad tollendum fastidium illarum ope- rationum : et ita cessante hoc fine reddun- tur ægritudinales : nec ab aliis appetuntur, nisi ab ægris, qui quoniam infirmum ha- bent gustum, delectantur in his, quæ sa- nis, et recte dispositis, sicut erunt Beati, non sunt delectabilia. El idea- fait D. Thom. citata q. 1 art. 3 quæstiunc. 4 ad 3) *non oportet quod laies delectationes sint de perfectione bealiludinis, ul Judæi, el Saraceni, el quidam hxrclici posuerunt, qui vocantur Chiliarcha' : qui eliam secun- dum doctrinam Philosophi Jion videntur sanum effectum habere. Sol;e enim delecta- tiones spirituales iscilicet quæ consequun- tur operationes elevatas supra materiam, sive sensitivas, sive omnino immateriales) secundum ipsum sunt simpliciter delectati- nes, cl propter se quxrndæ : cl ideo ipsæ solæ ad beatitudinem requiruntur.* — Opera- tiones vero partis sensilivte, el earum de- lectationes ob majorem elevationem supra materiam non dedecent beatificum statum :

et ideo videndum est an ex alio capite beatis repugnent; piæsertim quoad sensus externos: si namque hujusmodi sensus qui in ordine sensitivo infimum tenent gradum, suis gaudeant operationibus, nulla potest esse ratio, ut id negetur internis, quæ in eo online immaterialiores sunt, neque etiam appetitui, qui sequitur tensus apprehensionem.

Communis Theologorum sententia probatur

lin 50. Dicendum est, omnes sensus etiam
externos in Beatis habituros proprias operationes. Hanc assertionem recipiunt fere omnes Theologi in i dist. 4 i ubi D. Thom. quæst. 2 art. quæstiunc. 3: *Dicendum, quod aliquem sensum esse in corporibus Beatorum, omnes ponunt, alias vita corporalis sanctorum post resurrectionem assimilaretur magis somno, quam vigiliis.* Et quæstiunc. 4 improbat opinionem, quæ hoc ad solum visum, et tactum restringebat; *Quidam dicunt, quod in corporibus gloriosis erunt omnes potentia sensuum, non tamen erunt in actu, nisi duo sensus, scilicet visus, et tactus; neque hoc erit ex defectu sensuum, sed ex defectu medii, et objecti, etc. Sed hoc non videtur verum: quia illud, quod est medium in istis sensibus, est etiam in aliis, etc. Et ideo secundum alios dicendum, quod etiam odoratus, et auditus erunt ibi in actu.* Et dist. 19 ubi Ricard., Bonavent. (quamvis dubitet de auditu, gustu, et odoratu et Sotus, Guillelmus Parisiens. lib. 1 et 2 de Universo. Henriquez quodlib. 7 quæst. 7. Seraphinus a Porrecta in additionibus ad 3 partem quæst. 82 art. 4, Suar., Viguerius, Ægidius, Martinez, Salas ubi supra, pluresque alii. — Desumiturque ex sacra Scriptura, quæ prædictas operationes frequenter Beatis attribuit: nam de visu dicitur Job. 21: *hi carne mea videbo Deum Salvatorem meum, quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt.* Isai. 13: *Regem in decore suo videbunt, et Apoc. 1: Videbit eum omnis oculus:* ubi Ambrosius: *Justi (inquit tamen ea claritate cum videbunt quomodo in coelestibus positi eum vident, et visuri sunt post finem mundi in perpetuum.* De auditu constat fore in cado cantica, et voces. Dicitur enim Tobiae 13 de cœlesti Hierusalem, quod *in vicis ejus alleluia cantabitur.* Psal. 149: *Exultabunt sancti in*

Ricard.
Bonar.
Sotas.
Guild.
Henriq.
Seraph.
Suarez,
Viewer.
Ægid.
Mari.
Sjls.
Job. 21.
Isa. 13.
Apoc. 1.
Ambros.
Tub. 13.
Psal. 149.

gloria canticorum. exaltationes Dei in gutture eorum. Ubi per exaltationes in gutture Iherosolymitani, August. et alii Patres externam oris laudem intelligunt, et per totam Appeal, audiuntur voces, et cantica celestium civium. Quo i si auditus non esset futurus, ut quid voces, et cantilena)? Ad odoratum spectat, quod dicitur Canonic. 1: *Meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis, etc. Curremus in odorem unguentorum, etc.* et cap. 1: *Odor unguentorum tuorum super omnia aromata.* Idemque de aliorum sensuum operationibus, quamvis non ita expresse, frequenter indicatur.

Ex Patribus ponit nostram conclusionem Anselmus lib. de similitudinibus, cap. 57: *In illa futura vita (inquit delectatio quædam ineffabilis bonos inebriabit, et inextinguibili dulcedine sui totos eos innarrabili abundantia satiabit. Quid totos? oculi, aures, nares, os, manus, guttur, cor, jecur, pulmo, ossa, medullæ, extra etiam ipsa, et cuncta sigillatim, singulaque membra eorum in communi tam mirabili delectationis, et dulcedinis sensu replebuntur, ut vere lotus homo torrente voluptatis Dei potetur, et ab ubertate domus Dei inebrietur.* — Quod fusius prosequitur Laurent. Justin, lib. 1 de Disciplina monasticae conversationis cap. 28, ubi loquens de carne nostra post resurrectionem, ad linem capitis sic ait: *Gloria quippe et honore, et immortalitate et æternitate circumamicta suo adhuc bilia auctori, sine deformitate, sine lisione, et absque macula, in mensuram xtalis plenitudinis Christi reformata, per omnes suos sensus multimodis exuberabit deliciis. Delectabitur oculus tamen amabili Redemptoris aspectu, cum videbit Regem in decore suo gloria ornatum, ac diademate reditum: quo coronavit eum mater sua in die desponsationis cordis illius: cum cadum solis, Iunx, stellarumque splendore rutilans intuebitur. Armonia cadorum, melodica cantica civium supernorum, non mediocriter mutcebunt auditum. Super muros namque Hierusalem custodes constituti sunt, qui die, nocteque nomen Domini laudare non cessant. Sed et per vicos, et plateas illius a cunctis infaligabiliter alleluia cantatur. Frangens quoque suavitas caelestium odoramentorum mira liquefactione resperget odoratum. Is praelibaverat (tenuiter tamen) qui dicebat: Odor tuus Domine excitavit in me Concupiscentias carnalis. Indicibilis etiam dulcedo omnium delectabilium melliflua quadam, et jucunda satietate oris saginabit palatum,*

Duill.
Aigim.
cjm. i
An. k.
Im. k.
j0;M.

Nec

Ver mirum, nam exultationes Dei in guitare torum erunt, et misericordias Domini in ultrinum cantabunt. Ipse demum laetus sibi congruis abundabit deliciis, quas experti norunt. Pater tamen non est, ut in illa rationum gloria qui quidquam vacet a Dei laude quin potius justum, ut cuncta corporis membra suum modo proprio efferant conditorem : quatenus sicut ab ipso sumpserunt principium, ita et in illo deducant suae beatitudinis finem, ut sit Deus omnia in omnibus. Idem docet Nazianzenus orat. 10 in laudem Cæsaris, Augustinus lib. II de civitate Dei cap. 29 et lib. de spiritu, et Cyprianus anima cap. 4, Cyprianus lib. de Cardinalibus operibus Christi cap. de Christi natiuitate. Chrysostomus in epistola ad Theodorum lapsum, Gregorius lib. 18 moralium cap. 7, Petrus Damianus, epistola 3 ad Blancham comitissam, et plures alii Patres.

51. Probatur ratione, nam in patria omnes potentiae sensitivae debent nobiliori modo, quo possunt beatificari : sed potentia beatificatur media operatione, per quam actuatur, et perficitur : ergo debent omnes operari. Major probatur. Tum, quia ad hoc ordinatur resurrectio, ut corpus participet gloriam animae, et una cum illa suo modo beatificetur : cum autem nobilissima pars corporis sint praedictae potentiae, absurdum videtur dicere, ut ipso glorificato, illae non beatificentur. Tum etiam, nam aequum est, ut quae ad meritum beatitudinis instrumenta fuere in hac vita, proportionate sibi praemia in futura consequantur : sed potentiae sensitivae sustinendo, et laborando deserviunt hic animae ad praestitum meritum : ergo debent ejus praemia, et beatitudinem participare.

Confirmatur. Quia omnes suis operationibus per se, et beari, pertinet ad complementum, et perfectionem status beatifici : cum eo sit perfectior potentia, quo magis habet esse in actu : neque ex alio capite hoc repugnat : ergo non est denegandum Beatis. — Neque hinc potest idem esse (licendum de potentiis partis vegetativae : nam, ut initio dubii animadvertimus, operationes istarum potentiarum, quia sunt valde materiales, involvunt imperfectionem, et indecentiam, quae impossibilitati, et subtilitati Beatorum repugnant : et ideo quamvis dicant aliquid perfectionis, melius est, creaturae rationali, inspectis omnibus, carere illis, quam eas exercere. Ceterum operationes sensitivae, cum sint satis ele-

vate supra materiam, nec dedecent statum beatificum, nec secum afferunt imperfectionem, quae praedicto statui repugnet. Et ideo simpliciter eat melius eis uti, quam carere.

52. Sed dices : intellectus? agens perfectior est, et altior omni sensu : et tamen in Patria non beatificatur per propriam operationem : ergo neque ex vi hujus rationis colligitur omnes sensus suis operationibus esse perficiendos. Minor ex eo constat, quia propria operatio istius intellectus est abstrahere species a phantasmatis, et ministrare intellectui possibili : in Patria autem non est opus hac operatione : eo quod in omnibus Beatis erunt a principio sufficientes species ad intelligendum quicquid voluerint.

Respondetur, negando minorem, quamvis non sit ita facile explicare quae sit illa operatio. Et relictis Majore, Toletus, Suarez, et aliis, qui intellectum agentem non distinguunt realiter a possibili (quos impugnant N. Complutensis 3 de Anima disp. 20 quaest. 1) nec disputando pro nunc, an operatio illa abstrahendi species a phantasmatis locum habeat in Patria : ex doctrina Angelici Doctoris possumus assignare operationem intellectui agenti, quae perseveret in illo statu : nempe confortatio intellectum possibilem ad ea, quae cognoscit extra Verbum. Tum notificatio illi principia, et illuminatio phantasmata, ut per conversionem ad illa utatur Beatus, cum voluerit, notitia, et speciebus, quas jam habet, juxta ea, quae docet D. Thomas 9 punct. q. 1 art. 2. Tum etiam, ut media hac confortatione conclusiones, quae in principiis continentur, in actum deducat, aut reducat cum voluerit in eadem principia. Videatur Cajetanus 1 par. q. 79 art. 3 et 3 par. q. 9 art. 5 et Bergomensis in concordantiis, dubitatione 1218.—Si vero petas, qua virtute intellectus agens munus hoc exerceat? Respondetur, in ordine ad cognitionem naturalem sufficere ei suum naturale lumen adjuvandum modo dicto intellectum possibilem. In ordine vero ad supernaturalem, recipiet supernaturalem aliquam virtutem, aut a lumine gloriae existente in intellectu possibili participatam; aut a Deo immediate infusam, de quo 3 p. in tractatu de Scientia Christi : vel fortasse prius 2, 2 in tractatu de Fide sermo redibit.

53. Deinde probatur assertio Potentiae sensitivae in Beatis habebunt sufficientem

objectionem.

Diluitur, Cuiusmodi.

omni potest.

D. Thom.

Cajetanus.ii. Bergom.

jJ” PTM

flu

virtutem ad sentiendum, et peitectiorem, quam modo habent : habebunt etiam ob-
jecta sibi proportionnai, suüieienterque
approximate, ut ab ois possunt moveri :
ergo exercebunt erga ilia sensitivas ope-
tationes. Consequentia liquet : et etiam
j rima pars antecedentis. Secunda vero
suadetur discurrendo per singula. Visui
enim objicientur corpora ipsa Beatorum
perfecte colorata, lucida, et pulcherrima,
quorum intuitu magnopere delectabitur.
Pra-senim fulgessimum Christi Domini
corpus omnium oculos sua mirabili pul-
chritudine ad se rapiet, et convectet :
tantaque afficiet voluptate, ut merito
Patres, et Theologi beatitudinem nostram
accidentalem in ejus visione præcipue
constituant. Pro auditu formabunt beati
voces, ct carmma suavissima, quæ aures
demulceam, et delectent : inter seque Tn-
vicem colloquentur. Nec obestquod Paulus
ait | Corinth. 13 : *Lingua: cessabunt* : ex
quo inferri videtur, quod ibi non sint
voces, et locutio : nam <ut recte observat
Cajet, ct ex illo Cornelius Apostolus non
dicit, quod cessabit omnis lingua : sed
quod cessabunt linguæ: *quia non cessabit*
(ait Cajet.) *sensibilis locutio, sed cessabit*
diversitas idiomalum : erit enim labium
omnium unum, mullo magis quam fuerit
olim ante confusionem linguarum.

Qua
lingua
uk-niur
Hcati.

Neque hoc ita intelligendum est. ut
nequeant Beati cum voluerint qualibet
lingua uti : scient enim perfectissime om-
nia genera linguarum : sed quia una erit
omnibus usualis, et communis. Erit autem
ut communior opinio fert; Lingua he-
braica, quæ *sancta* vocatur : aut quia a
Deo immediate edocta est, et communi-
cata primis parentibus : aut quia divina
mysteria Patribus, et Prophetis sermone
illo diclarit : ipseque homo factus, tan-
quam propria et materna lingua uti
dignatus est. Colligiturque ex illo Sopho-
niæ 3 : *Tunc reddam populis labium elec-
tum* : nam ideo prædicta lingua *cltcla*
appellatur, quia pro populo a Deo electo
in communi linguarum confusione, et di-
visione reservata fuit. Unde et *Hebraica*
dicta est, quia mansit in domo Heber, a
quo Hebraicus populus appellationem traxit.

Gilatîû. De quo videri possunt Galat. lib. 12 de
Sio'ie Arcan. c. i. Salmeron tomo primo, l ro-
Vi^uer. legom. 14, Viguerius in institutionibus
ilenri<|. cap. 9 § 1, Henriq. lib. de Fine hominis
Urinus, cap. 27 § 2, Lorimis Aci. 2 v. 4, et abi.
Nisi mavis, ideo Apostolum dixisse, *Lin-*

iju.v ccssabunt,(\uia Lingua communis et
vulgaris Beatis non erit aliqua ex his,
quæ apud nos sunt, sed quædam singula-
ris, el perfectissima, a Deo post resurrec-
tionem corporum edocta, et infusa, quæ
erit omnium suavissima, et perspicua,
simulque profundissima ad divina mysteria
significanda. Sed de hoc alias.

5L Deinde pro odoratu erit suavissima
fragrantia, quam non formalis aliqua era-
poratio, sed ipsa sanctorum corpora spira-
bunt. Si enim nunc, cum adhuc in pulvere
dormiunt, plerumque suavem odorem
mittunt, sicque gloriam şeparata anima-
testificantur : quid mirum post resurrec-
tionem, et perfectam animæ informatio-
nem, si suavissimam spirent fragrantiam ?
Praesertim, quia odor consequitur corporis
complexionem, et temperaturam : el ideo
corpora bene complexionata solent esse
odorifera, ut de Alexandro refert Plutar-
chiis in ejus vita : nulla aulem erit melior
complexio, quam corporis beati, ac proinde
neque odor suavior. - De tactu dubitari
non licet Sanctorum corpora fore tangi-
l il a. sicut de corpore Christi post resur-
rectionem Evangel ca narrat Historia.

Nonnihil difficultatibz remanet circa
gustum, quia cum in cœlo nullus futurus
Sit usus- ciborum, non ita apparet a quo
proveniat sapor, qui est proprium gustus
objectum. Sed neque huic sensui sua
deerit voluptas, quippe præ aliis in via
jejunando, et abstinendo fuit instrumentum
meriti. Recreabitur vero (ut ait D. Thom.
loco citato) ex quodam humore incorrupti-
bili pervadente linguam, el palatum. In
quo eminentius quam in antiquo omnium
saporum suavitas continebitur, juxta illud
Apocalyps. 2 : *Vincenti dabo mana abscon-*
ditum. Sive talis humor, et sapor ortum
habeat ex optimo qualitatum naturalium
temperamento, ut vult Solo ubi supra
conclus. 7, sive, quod verosimilius est, ea
ipsa gloria animæ supra naturalem humani
corporis conditionem derivetur, ut de im-
possibilitate, et de aliis dotibus dub.
præced. diximus.

Mi-

Proponitur, ct diluitur duplex objectio.

55. Sed objicies primo, quod sensatio
debet fieri per immutationem sensus ab
objecto sensibili . et ideo dicit Philosoph,
in 2 de Anima, quod *sentire csl quoddam*

/w/i,

judi, quia constituitur sensus in actu per
iil, quod recipit ah objecto : sed passio, cl
inimutaiio, praesertim ah extrineoco, re-
pugnat Beatis, alias non essent impassibi-
les : ergo etiam exterior sensatio.

ρψM
f rW-
Huic objectioni occurrunt nonnulli,
quos suppresso nomine refert D. Thom.
sensationem in beatis non fieri per re-
ceptionem speciei ab objecto, sed potius
perextrarnissionem, ita ut sensus potius
objectum immutet, quam ah eo immutetur.
Alii vero dicunt sensus lieri in actu
per receptionem, non tamen ab objecto
extrinseco sicut in nobis, sed vel a sen-
sibus internis, vel a ratione : ita ut sicut
nunc superiores vires ac-ipiunt ab infe-
rioribus: tunc e converso inferiores a
superioribus recipiant. — LJtraque tamen
hæc opinio est improbabilis; et impugnatur
ab Angelico Doctore quæstiuncula 3 citata.
Prima quidem, *quia in resurrectione* (in-
quit) *natura speciei manebit eadem in*
homine, el in omnibus partibus ejus : hujus-
modi aulem csl natura sensus, ut sil poten-
tia passiva, ut in secundo de Anima probat
Philosophus : unde si in resurrectione
Sancti sentirent extra mittendo. el non
recipiendo, non esset sensus in cis virtus
passiva, sed activa : el sic rron esset ejusdem
speciei cum sensu, qui nunc csl : sed esset
aliqua alia virtus cis data : sicut enim
materia nunquam fit forma, ita potentia
passiva nunquam fit activa.

— Secundam rejicit his verbis : *Ille*
motus receptionis (scilicet a superioribus
viribus) non facit vere sentire, quia omnis
potentia passiva .secundum suæ speciei ratio-
nem determinatur ad aliquod speciale arti-
vilui : quia potentia in quantum hujusmodi
habel prdinOn ad illud, respectu cujus dici-
tur: uuide cum proprium activum in sensu
exteriori sil res rxistens extra animam, cl
non intentio ejus existlens in imaginatione,
vel ratione, .si organum sentiendi non mo-
veatur a rebus extra, sed ex imaginatione,
tel aliis superioribus viribus, non erit vere
senlire. Unde, non dicimus, quod phrenetici,
rl alii mente capti, in quibus propter violen-
tiam imaginaliore virtutis fi! hujusmodi
fuius spccierum ad organa sentiendi, vere
sentiant, sed quod videtur cis quod sentiant.

F» Vera ergo solutio est, quam statim
ips? D. Thom. subjungit, dicens : *Scien-*
dum quod organa sentiendi immutantur a
rebus, qmv sunt extra animam dupliciter :
uno modo immutatione naturali: quando
scilicet organum disponitur eadem qualitate

naturali, qua disponitur res extra animam,
fju.c apii in ipsum ; sicut cum iioinus fit
calida, ct adusta ex taciti rei calida, vel
odorifera ex actu rei odorifera. Alio modo
immutatione spirituali : (piando recipitur
qualitas sensibilis in instrumento secundum
esse spirituale, idest species, sive intentio
qualitatis, et non ipsa qualitas : sicut pu-
pilla recipit speciem albedhiis, el tamen ipsa
non efficitur alba. Prima ergo receptio non
causal sensum per se loquendo, quia sensus
est siijccptivus specierum in materia preeter
materiam, idcsl prmter esse materiale, quod
habebunt extra animam, ut dicitur i/t l de
anima : el h rc receptio immutat naturam
recipientis, quia recipitur hoc modo qualitas
secundum esse suum materiale. Unde ista
receptio non erit in corporibus gloriosis, Xed
secunda, qw:e per se facit sensum in actu,
el non immutat naturam recipientis.

Cum enim talis receptio non fiat per al-
terationem corruptivam, sed potius perfec-
tivam, non repugnat impassibilitati co-
poris gloriosi, ut diximus n. 15.

56. Et si urgeas, quod receptionem is-
tam intentionalem præcedere debet aliqua
immutatio naturalis, sicut esse intentionale
supponit esse naturale : ct ideo videmus
priusquam manus sentiat calorem, ipsam
in se calefieri ; ergo ubi repugnat passio,
et immutatio naturalis, etiam repugnat
intentionalis. — Respondet Angelicus
Doctor : *Ad secundum dicendum, quod omne*
passivum recipit actionem agentis secundum
modum suum. Si ergo aliquid sil, quod na-
tum sil immutari ab activa naturali, el spi-
rituali immutatione, immutatio naturalis
præcedit immutationem .spiritualem : sicut
esse naturale præcedil esse inlenlionalc ; si
aulem natum fit immutari lanium spirituali-
ler, non oportet, quod immutetur naturaliter :
sicut de acre, qui non est receptivus coloris se-
cundum esse naturale, sed solum secundum
esse spirituale, el ideo hoc solum modo
immutatur ; sicut c converso corpora ina-
nimata immutantur per qualitates sensi-
biles solum naturaliter, el non spirilualiter.
In corporibus autem gloriosis non poterit
esse aliqua immutatio naturalis, ct ideo
erit spiritualis immutatio tantum. Hæc D.
Thom.

Stcundo objicies, quod sensatio exte-
rior requirit medium corporeum inter ob-
jectum, ct potentiam, per quod sensibil.s
species deferantur : sed in loco Beatorum
non apparet tale medium : ergo, etc. .Minor
probatur. Tum quia corpora Sanctorum

Replica-

Enerva-
tor.

secunua
objectio,

erunt supra cadum empyreum pedibus
contingentia superficiem ejus convexam,
D.Thom. U| dpeet D. Thom. 3 p. q. 57 ait. i; con-
stat autem supra illud corpus non esse
aliud, sed negationem purum, seu vacuum,
quæ nequeunt habere rationem medii.
Tum etiam, nam esto Beati manerent intra
ambitum cadi, cadum ipsum non posset
ad hoc deservire : quia medium debet
immutari, et j»ali recipiendo sonum, odo-
rem. etc. quod cado, utpote omnino in-
corruptibili, et inalterabili repugnat.

57. Confirmatur. Nam sonus, qui est
objectum auditus, essentialiter petit ac-
rem, per cujus fractionem, et incisionem
fiat, in quoque recipiatur, et ad aures de-
feratur; unde neque aqua, neque aliud
corpus potest esse ejus subjectum, ut dici-
tur in lib. de Anima et explicant N. Com-
plut. disp. 11 q. 3 : ergo cum in cado nul-
lus sit aër, neque aliud corpus, quod
frangi possit, nequit formari ibi aliquis
sonus, ac proinde nec a Beatis audiri.

Confirmatur secundo, quoniam odor
juxta Philosophum sect. 13 Problem,
q. 15 nihil aliud est nisi fumosa evapora-
tio, et exhalatio, *el ideo ail.illej res male
olida' gravius olent eum calcul, quam cum
frigent.* Sed in cudo non potest esse simi-
lis evaporatio, aut exhalatio : utpote,
quæ conjuncta esse debet alicui alteration!
corruptiva? : ergo nec poterit esse odor.

Respondetur admissa majori ; negando
minorem. Cujus probationes, quod attinet
ad sensationes gustus, et tactus, nullam
continent difficultatem : quia medium iu
istis sensibus non est aliquid distinctum a
sentiente ; sed ipsa caro, et pars corporis,
qua tegitur sensorium, habet rationem
medii, et ideo prædicti sensus non perci-
piunt nisi objecta conjuncta, ut explicant
liene Gomplutenses in libris de Anima,
disput. 13 quæst. 3 et disp. 11 q. i. Simi-
liter quantum ad auditum, et odoratum
non obstat prima probatio, eo quod hujus-
modi sensus recipiunt species per quam-
cumque lineam, sive rectam, sive circula-
rem. vel obliquam : et ideo, ut unus Beatus
percipiat vocem, vel odorem alterius, suf-
ficiunt pro medio ipsa eorum corpora, ut-
poto tenuissima, et valde subtilia, et coe-
lum, quod pedibus contingunt. Potest
enim species vocis diYundi per corpus lo-
quonlis usque ad cadum, et per hoc usque
ad alterius pedes, ascendendoque per
ipsius corpus ad auditum pervenire ; et idem
est de specie odoris.

58. Se<l circa xisuni est non modica
difficultas, quia non videtur posse recipie
species, nisi pm· rm-lain lineam ex adverso
mittantur; et proptereii non videmus, qu@
a tergo, vel ex Intere sunt, cum igitur
nullum sic medium inter corpus unius, et
alterius beati ex directo visui correspon-
dons, difficile apparet, quomodo species
unius ad visum alterius perveniat. Omi-
sis autem variis dicendi modis, quos vi-
dere est apud authores citatos, possumus
prædicta' difficultati duplici via occurrere;
nou quæ animum omnino qnielet, §edquu
rem explicet utcumque, reservando (Ul ait
Cajet. 3 p. q. 57, art. r perfectam cog-
nitionem horum, qua· ad slatmn futuri
sæeuli spectant, nec qualiter sint futura
Deus hactenus clare nobis manifestavit,
scientia· futuri sæeuli : nam qua? Deus
pneparavit diligentibus se, sive quoad ani-
mam, sive quoad corpus, nec oculus vidit,
nec auris audivit, neque in cor hominis
ascenderunt. — Primo ergo potest dici
species visibiles non ita indispensabiliter
exigere lineam rectam, ut non possint per
obliquam diffundi, et pervenire ad vi-
sum. dummodo nullum sit corpus opa-
cum, quod transitum illarum impediat,
aut visioni opponatur : ratione cujus modo
non videmus quæ a tergo, vel ex latere
sunt : quia semper mediat prædictum cor-
pus. ut consideranti constabit. In cælo
autem nullum dabitur simile corpus, sed
omnia erunt diaphana, et transparent!.,
veluti purissima crystallus, atque ita po-
terunt per eandem lineam species mitti
ad visum, per quam mittuntur au audi-
tum, et odoratum. Quod si hæc obliqua
specierum delatio non sit admodum visui
connaturalis, suppleb tur divina virtute,
quod deesse potest ex requisitis a natura.
Neque est inconveniens quantum ad ali-
quid. ubi repugnantia clare non apparet,
ad prædictam virtutem recurrere, ul statui
beatifico omnimodam perfectionem tribua-
mus.

59. Secundo potest dici medium ad fe-
rendas species intentionales non requiri
iia indispensabiliter, ut absque illo, etsi
cum aliquo recursum ad divinam virtutem,
nequeat objectum in ipsa potentia sensi-
tiva bias immediate producere. Pro quo
nota, quo i ex duplici capite oritur indi-
gentia medii inter objectum, et prædiclam
potentiam. Primo, ex generali illa condi-
tione, quod nullum agens potest operari
in distans, nisi prius agaA in propinquum :

cumque

Uifen!
11« ita
Bfdru
Ml»*.

Fri*
§eiiia.

Aid
sclstx.

t-umque non po-sii exerceri, nisi in ulla subjecte, ncesse est ad agendum, vol quod agens per so ipsum sit indistans juissCr; vel quod ratione alicujus medii actio, el virtus illius ail hoc perveniat. St'curulo provenit ex speciali ratione ipsius potentia' .sensitiva., quæ (ut recte expendunt Coinplulonscs, loco citato disput.

q. 3) al> sui majorem immaterialitalem non est capax recipiendi speciem ab objectu sensibili, el materialiori, nisi talis species transeundo per medium, puulatim deponat aliquid illius crassitudinis, quam ah objecto primo àçcepjt : sicque immaterialior, et subtilior ad parentiam perveniat. —Cætorum prima ex istis conditionibus non est adeo indispensabilis, quin juxta valde probabilem sententiam per divinam virtutem valeat supiori : sicut de facto sacramentum existons in uno subjecto causal gratiam in subjecto distanti, sine eo quod in toto medio aliquid efficiat. Sicut ergo Deus in his. et aliis instrumentis indistantiam, et approximationem ad passum supplet, poterit illam supplere in causis principalibus supra communem earum modum operandi : et concurrere cum objectis a beatis sensibilibus, ut absque actione in medium, producant immediate species in potentiis sensitivis; etiamsi ab eis distem. Præsertim, quia ubi nullum est medium, sicut supra cælum qpipyreum, non erit inter corpora beata, distantia tantum est negativa, quæ non videtur sic obstare actioni, sicut distantia positiva, quæ inter agens, et passum opponit aliud corpus : quod eo ipso, quod actionem agentis non recipiat, illam impediet. Secunda vero conditio potest etiam facile suppleri, quia corpora gloriosa, vel ratione suæ subtilitatis, et immaterialitatis vel ex assistentia divina» virtutis emittent species adeo immateriales, et subtiles, ut absque majori depuratione possint recipi in sensu, et illum movere : sicut aliqui dicunt de hac nostra luce, quod indiget medio, ut videatur : imo nec specie a se distincta, quia est per se salis pura, et immaterialis.

Addo, posse in ipsis oculis Beati assignari medium, per quod species visibiles transeant : nempe ille humor, et tunicelke, quæ circumstant, et contegunt pupillam, i:i <pia potentia visiva subjectatur : aut eliiim menibrauæ ilke, et pellicula., vulgo dictæ palpebræ let a Plinio lib. 11, c. 37 geniur) quibus oculi leguntur, et claudun-

lur ; videbunt enim Beati clausis oculis, sicut apertis, eo quod prædicta? pelliculaerant transparentes sicut reliquum corpori . sufficientque proinde, ut species visibiles magis depurata», quam exeunt ab objecto, ad visum perveniant : et habebunt, rationem medii : quemadmodum respectu tactus, et gustus sufficiens medium esse diximus ipsam corporis partem, qua tegitur nervus, ubi residet sensorium.

60. Ad secundam probationem dicendum est. cælum optime posse esse medium pro pjnddictifi tribus sensibus : sicut apud nos sunt medium aër, et alia corpora subtilia, quorum immateriality et subtilitas ad irnmaterialitatem cielorum non pertingit. Nec ad hoc necesse est, ut cælum immutetur recipiendo colorem, ct odorem, vel sonum secundum esse naturale : sed sufficit immutatio, el receptio intentionalis, quæ cudo quantumcumque incorruptibili non repugnat, ut ex dicendis slatim ex D. Thom. magis constabit.

Ad primam confirmationem etiam sunt varii modi occurrendi, omnes sane difficiles. Ilie vero aptior videtur, quem refert, el probat D.-Thom. in 2 dist. 2, q. 2. ar. 2 ad 5, ubi ita inquit : *Quomodo autem esse possit (scilicet sonus, et vox in cælo) ita dicunt, quod scilicet' in pulmone, ct instrumentis vocalibus esi, aer, el per illum acrem poterunt voces formare : sicut el animalia, quæ. habent spiritum complantatum, ut dicitur de somno, ct vigilia. Et quantum ad hoc aliquid vide^ir esse conveniens : quia ad formationem vocis non est necessaria expulsio, vel attractio aeris (scilicet extra os) : unde respirando non potest animal vocem formare, ul dicitur in 2 d. Anime. Sed quoad aliquid videtur insufficiens, quia ad vocem non tantum exigitur aer interior, sed etiam exterior, cujus confractione, ct motu sonus deferatur. Inde plus addendum est, ul dicamus, quod quædam sensibilia deferuntur ad sensum «eundum esse spirituale lanium, sicut species colorum, Quædam, qiue contingunt organum, secundum esse suum materiale, sicut in gustu, Incl. Quadam cero deferuntur ulroque modo, sicut species odorum cum permixtione fumatis evaporationis : tamen species extenditur ultra fumalcem evaporationem : ct similder est de sono, ct multi. Ibi tamen species soni defertur secundum esse spiritual. lanium: unde non oportet ibi esse motum in medio, aut confractionem, aut condensationem, etc.*

Ad secundam respondet in i, loco sæpe citato quæst. i ad 3, his verbis : *Odor im-* d ^ o j m

Solv;-
lur i
confirm.

D.Thom.

HUitoi wi/iutn φi(Hñl<M[H<\ el iipttruieilliini srtirndi spiritali immutatione sine aliqua evaporatione pertingentem <nl mgtinum. Sed tjmt d aliqua evaporati» requiratur, hoe est, quia rilor in ciirparibus est humidilatr suppressus. lude aperiri resolutionem fieri ad lt<», quod percipiatur : sed in corporibus gloriosix ent ndor in ultima sua perfectione nullo ■nodo per Immitium Suppressus, unde immutabit spiritali immutatione, etc.

61. Sed inquires, an Beati sensibus externis, saltem visu, qri perspicacior est percipient objecta ad quamcumque distantiam? An voro habeant determinatam spheram.. ultra quam non possint videro? — Cui quæsito. quod attinet ad corpora gloriosa, conveniunt plures posse a Beatis circa quamcumque distantiam hujus Universi videri : nam præter acumen, et perspicuitatem visus, qua pollent Beati, præ-

sorlientur virtutem, el efficaciam, mittendi species ad locum quantumcumque distantem, 'saltem intra terminos Universi, qui modo est : ita ut etiamsi unus existât in loco Orientis, et alius in Occidente, possint pro lihilo videri. Quod intelligendum est nisi mediet corpus opacum, quod transitum specierum, et Visum impediat.

De aliis vero corporibus urgentior est difficultas, et adhuc non desunt ex gravioribus Thomistis. qui putent posse videri a Beatis quantumcumque ab eis distent : existimant enim (alto quidem sapientes) Deum, qui Universum propter electos condidit, naturalem virtutem omnibus sensibilibus indidisse, ut ad quamcumque distantiam, nisi interponatur corpus opacum, mittant speciem usque ad visum Beatorum, ut ab eis, quoties ipsi voluerint videantur. — Cui doctrina. libenter subscriberemus si ejus inveniremus fundamentum apud D. Thom. qui non obscure indicat oppositum quæsiunc. nuper citata : nam cum posuisset sextum argumentum ad probandum, Beatos non visuros a remotiori, qua nos videmus; eo quod visio lit per angulum, qui quo magis protenditur redditur minor, poteritque in tantum diminui, ut nihil per illum videatur; non recurrit in solutione ad aliquam virtutem, quæ sit specialis pro Beatis in objectis sensibilibus, sed ad solam efficaciam visus gloriosi, qui potest per minimum angulum ab objecto immutari miûimaque immutatione percipere Nec concludit posse hoc fieri a quacumque dis-

tantia. sed a majori, quam respectu visus non glorificati. Dicendum (inquit) qund quanto sensus est perfectior, tanto ex minori immutatione facta potest objectum suum percipere. Quanto autem sub minori angulo visus a visibili immutatur, latio minor immutatio est : cl inde est, quod visus perfectior magis a remoto videre potest, quam visus debiliior: quia quanto a remotiori videtur, sub minori angulo lidelur : cl quia visus corporis gloriosi erit perfectissimus, ct parvissima immutatione poterii videre, unde sub angulo mullo minori videri poterit quatn modo possit, el per consequens mullo magis a remoto. Si autem sentiret D. Th. in esse rebus prædictam virtutem specialem pro Beatis, id hoc loco saltem insinuasset. Deinde visibilia creata, utpote delerinatae. et finita? virtutis, habere debent determinatam sphœram activitatis, projiortiu-natamque eorum naturis : ergo nequibunt ad quamcumque distantiam species mittere; sed juxta natura. cujuslibet proportionem aliud usque huc, aliud usque illuc, et non amplius mittet.

Cum hoc tamen stat Beatos si voluerint, visuros quæ sunt in toto Universo : vel quia ration. lotisagil taiispoterunt brevissimo tempore accedere ad locum usque at quem possit, objectum mittere suam speciem. Vel quia divina virtute fieri poterit, ut tale objectum ultra sphæram naturalis activitatis speciem efferat ad distantiam, quam Deus destinabit : qui in omnibus Beatorum voluntati indulgebit. Omittimus alias quaestiunculas, quæ possent hic suscitari : vel quia levioris momenti sunt, vel non pertinent specialiter ad Beatos, sed ad omnes qui resurgunt : nt quo loco, qua hora fiet resurrectio : qua ætale, qua statura, quo sexu, tam boni, quam mali resurgent : unde non sunt propriæ hujus materiæ.

ARTICULUS VII.

L'frnin ad beatitudinem requirantur aliqua exteriora bona ?

Aii sep imum sic proceditur. Videtur, quod ad beatitudinem requirantur cthm exiouora bona : quod enim iu premium sanctis promittitur, ad beatitudinem pertinet. Sed sanctis repromittuntur exteriora bona, sicut cibus cl potus, divit æ cl regnum : dicitur enim Luc, 22 ut edatis rt bibatis super mensam n»eam in regno vro, et Mattii. G : *Thesanriate vobis thesaurus in c<rto*, cl Mallii. 25 : *l'c/n/r, bcnrd.cti Patris mei, possidere rc-guum*. Ergo ad beatitudinem requiruntur exteriora bona.

2 Prætere secundi ni Boetium in 3 de Consolatione: *&a itudo est stains omnium bonorum aggregatione per-ertus*. Sed exteriori sunt aliqua hominis bona, licet minima, ut August. d: cit. Ergo ipsa etiam requiruntur a*i beahUd-.ncm*.

3 Pr.ch'fCJ, Ihm»inil5 MillIJh 5 dicit i *Mcrcet retira* / Mv//a c»(m (Mil# : Sed me ni ða riguiſl ôhir ð> IH lon». Ergo >allcm locu> (Minor requiritur »b LeMi-l«Jiurm.

Scd contra mil, quod dicitur in Ps< 12 : *Quid enim Mih at in cria el a te rpiid lolui taper terram?* quasi oiral, Dibit YOIO nisi lme, q æd M'quilor : *Uthi adhterere lx<> bonum en*, Erp» nihil aijud extra Deum ad brail-loilinvni ſutnlur.

Hespoodeo dicendum, qnod ad bealiludinrm imperfec-tam, qualis in Inc sita putrsi taberi, requiruntur exto-rtore buiu, non quasi (le e»cnlia beatitudinis existen-lij, itd quasi insirumeni.ilitcr <|vMervicntia beatitudini : i|w codmMiI iu operatione virtiÜM, Ul dicitur in 1 Elhic. : Indigel enim homo in liac vita mc^ari< corpo-ris lam ad opuMUoucū virtutis conlcmpliiivæ, quain ctiam ad Operationem virtutis activa·, ad quant etiam plura alia requiruntor, quibus exorccai opera uclivæ vir-luis

Sed ad braiilliidiii ni perfectam, qua; in Visione Dei consistit, nullo modo InjusJiodi bona requiruntur. Cu us ratio evl, quut bojtbuodi bona exteriora, vd requirun-tur ad susleototinnem anima is corporis. vel rejcirui tur ad aliquas operationes, quas per animale corp -5 exerce-mus, qua· humana; vitæ conveniunt: illa autem perfecta bMtilirfe, quæ in Visione Dei consistit, vel erit iu anima sine corpore, vel erit in auitna corpori juucia, non jam animali, sed Spiritualis : et ideo nullo modo hujus-modi exteriora bona requiruntur ad illam beatitudinem cum ordinentur ad vitam animalem. Et quin in bac vita magis accedit ad similitudinem illius perfecta· heatilrdis nis fœliritas contemplativa quum amvi. utpote etiam Deo similior, ut ex dictis patet, ideo minus indiget hujus-modi bonis corporis, ut d.ritur in 1 Elbic.

Ad primum ergo dicendum, quod omnes il»:e corpora-les p̃romissione qua? in sacra Scriptura continentur, sunt metaphorice intelligcnda», secundum quod in Scrip-turis solent spiri ualia per corporalia designari, ul ex lies quæ novimus, ad uerideraudum incognita consur-gamus; sicut Greg. dicit in quadam homitia. Sicut per cibum et potum intelligitur delectatio beatitudinis; per divitias sufficientia, qua homini sufficiet Deus: per te-gmini,exaltatio hominis usquend conjunctionem cum Deo.

Ad secundem dicenlun, quod buna ista deservientia animali vitæ non competunt vitæ spirituali, in qua béa-titude perfecta consistit. El tamen erit in illa beatitudinc omnium bonorum congregatio : quia quidquid bonum in-venitur iu istis, lotum habebitur in summo fonte bonorum.

Ad tertium dicendum, quod secundum Atigu-l. in lib. de scrub Dom. in monte. Merces Sanctorum non dicitur esse iu corporeis cœlis : sed per cftlos intelligitur altitudo spiritualium bonorum. Nihilominus tamen Incus corpo-reos, scilicet urium empyrcum aderit Beatis; non propter necessitatem beatitudinis; sed secundum quamdam con-gruentiam ti decorem

Prima conclusio : Ari beatitudinem imperfec-tam. qualis in hac vita haberi potest, re-quiruntur exteriora bona, non quasi rie es-sentia beatiludinis existentia, sed quasi inslrumentaliter deservientia beatitudini.

Secunda conclusio : Ad beatitudinem per-fectam, quæ in visione Dei consistit, nullo modo hujusmodi bona exiguntur.

AirnCULUSr VII.

Clrum ad lirnlfudiirm requiratlw xocidas amicorum ?

Ad odav.in s< proceditur. Videtur, quod amici sint iiece-s irii ŋl brilhihline.n. Futura enim beatiludo in

SriipiurN fre jlicnlor nomino glurU designator. Sed gloria eotmiil in hoc, quod bonum hominis ad oOTithrm rfni-l (omrn deducitur. Ergo 3d heailudincm requitlar socic-hv amicorum.

2. Pr.Tterri, Boetius dicir, quod rinllins honi rine mn->ortio jucuudac.u possc^m. SeJ a-l brjlitudincm requi-ritur dcleciaho : enrO diim requiritur ðadebrum,

a. Præiercî, Charitas in beali'udiue perficitur. Scdcha-ritas caicndit «e ad dilectionem Dei et proximi. Er^u vidètor, qaml ail hralitudinrm requiratur sodeËK ami-corum.

Sed contra or, quod dicitur Sap. 7: *Venerunt mihi om-nia bona printer cum itta*, sr ti<ct cum Divina Saueotia, 3ua; consi' it in contcmpbtiooe Der : et sic ad beaitu-l. em nihil aliud requiritur.

Respondeo diecodom, quod si loquamur dc felicitate pr esculis vitæ, rieni Philosophus dii π in 1 Ethc, : Felix indiget ðmici· : non quidem propier utilliatcm, cum sil sibi snffiriens, ner propter delecUtioncm, qma tabet iæ se ip»o delectationem pertectam in operatinne virtutis : se»! propter bonam operationem, ul srJieeteis benefaciat et ul cos inspiciens benefacere deledeur ei ut ab cis in benefaciendo juvetur. Indigel enim homo ad bene ope-nidum atfxiliQ amicorum, tam in npenbus n'tæ miv.i, quam in operibus vitæ contcmplatiuc. Sed si loquamur de pcrfectn bea itndilc. quæ erit in Patria, non requiritur socteus amicorum de necessitate ad beatitudinem : <|uu homo habet totam plenitudinem soæ perfectionis in Deo, ?ed ad tene cſse beatitudinis facit rocictas amicorum. Onde Augo diri! 8 super Gcn. ai litteram, quod crea-tura spiritualis ad hoc, quod sit beata, uon mri inlrin-recus adjuvatur æteruitatc, veritate, rbaritale creatoris : extrinsecus vero si adjuvari dicenda est, fortasse hoc kcn adjuvatur, quod be invicem vident et de sua sorietate gaudent

Ad primum ergo dicendum, quod gloria, quæ est c^eii-liahs bealiludini est quam habe! homo non apud hom-nem, sed apud Deum.

Ad secundum dicendum, quod verbum illud intelligitur, quando in eo bono, quod habeiur, non esi plena suffi-cientia. Quod in proposito dici non potest, quia omnis boni sufficientiam habet homo in Deo.

Ad ierliui.1 dicendum, quod perfectio charitatis est essentialis bcatltndini quantum a l dilectionem Dei. non quan^inad dilectionem proximi. Unde si esset una sola anima frûcns Deo, beata esset, non habens proximium, quem diligeret, sed supposito proximo, sequitur dilectio ejus cx perfecta dite time Dei. Unde quasi cencomilaocr se habet amicitia ad perfectam beatitudinem.

Prima conclusio : Loquendo de felicitate præsentis vitæ; felix indiget amicis, non propter utilitatem, sed. ut eis benefaciat.

Secunda conclusio : Ad beatitudinem, quæ erit in Patria, non requiritur de necessitate societas amicorum : faciet tamen ad bene esse illius.

Circa primam conclusionem videndus, est Philosoph. 10 Ethic, c. 9 pt 10 ulri pulchre dc hac re disserit. — In .solutione ad 3 hujus articuli ait D. Thorn, quod per-fectio charitatis quantum ad dilectionem Dei, est essentialis Beatitudini. Quod qualiter intelligenduin sit, diximus disp. 1 u. 89 . *

DE BEATITUDINE

de beatitudine

Deinde considerandum est de ipsa ad-
beatitudine : et circa hoc tractandum
est.

Hic non est sermo de immediate ad-
beatitudine beatitudinis objectivæ : nam hic est
ipsa beatitudo formalis, ut dicitur. Ibi
videmus, sed de consecutione ipsius beatitudi-
nis formalis : hoc est de facultate, via et
mediis ad illam perveniendi.

ARTICULUS I.

Virum homo possit consequi beatitudinem ?

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod hominibus
impossibile sit adipisci beatitudinem. Sic patet in
Mattheo rationibus. Jis est supra seosibiles : ita natura in
universo rationalis est supra rationalem : non patet per Dionysium. Item de
divino. Item in rationibus Jocis. Sed bruta animalia, quæ habent
naturam sensibilem tantum, non possunt pervenire ad
beatitudinem rationis naturæ : ergo nec homo, qui est
rationalis nature, potest pervenire ad finem in
beatitudinem naturæ, qui est beatitudo.

2. Præterea, beatitudo vera consistit in visione Dei.
quæ est finis verius pars. Sed homini est conaturalis, ut
veniam in beatitudinem in rebus humanis. Cade species
intelligibiles in phantasma videtur nitelligit. ut dicitur in 3
de Anima. Ergo non potest ad beatitudinem parvenire.

3. Præterea, beatitudo consistit in adptione summi
boni. Sed aliquis non potest pervenire ad summum in
transcendat media. Cum igitur inter Deum et naturam
medium media sit natura angelica, quam homo
transcendere non potest : videtur, quod non possit
beatitudinem adipisci.

Sed contra est, quod dicitur in Psalm. 93 : *Beatus
dominus quem pater Domine.*

Respondeo dicendum, quod beatitudo nominat adptionem
perfecti boni. Quicunque ergo est capax perfecti
boni, potest ad beatitudinem pervenire. Quod autem
non omnibus perfecti sit capax, ex hoc apparet, quod
intellectus potest comprehendere universale et perfectum
bonum et ejus voluntas appetere illud : et ideo homo
nolens beatitudinem adipisci. Apparet etiam in hoc, ex
hoc, quod homo est capax visionis divinæ essentialis, sicut
in primo habitum est : in qua quidem visione perferum
hominis beatitudinem concieret anima.

Ad primum ergo respondeo, quod aliter excedit natura
rationalis sensitivam et intellectuales rationes.
Natura essentialis rationalis excedit sensitivam quantum ad
cognitionis objectum : quia sensus nullo modo potest
cognoscere universalis, cuius ratio est cognoscitiva. Sed
intellectus rationalis excedit rationalem quantum ad
modum cognoscendi intelligibilem venialem; natura
intellectus naturalis natura sensibilem apprehendit ventitem, ad
quæ rationalis natura per intellectum rationis per intellectum
ut patet ex hoc, quæ in primo dicta sunt. Et ideo a
quod intellectus apprehendit, rationem per quicquid motum
pertingit. Unde rationalis natura consequitur potest
beatitudinem, quæ est perfectio naturalis nature : tamen
alio modo quam angeli. Nam augetur in eis et in
satiis post principium suæ cognitionis : homines autem
per tempus ad ipsam perveniunt. Sed natura sensibilibus
hunc finem nullo modo pertingere potest.

Ad secundum dicendum, quod homini secundum statum
presens vitæ est conaturalis modus cognoscendi
separatam lutehigibilium per phantasmata. Sed homo
vitæ naturalis babelium modum connaturalium, ut in
primo dictum est.

Ad tertium dicendum, quod homo non potest transcendere
per gradum naturæ, ut scilicet naturaliter sit
superior. Potest tamen eos irascere per operationem
intellectus : dum intelligit aliquis super angelos esse,
quod homines beatificat : quod cum perfecte consequent,
perfecte beatus erit.

Conclusio est affirmativa. Quam probavi-
mus in tractatu de Visione Dei dicitur. Ibi videan-
tur etiam ibi diximus.

ARTICULUS II.

Utrum unus homo possit esse beatorum aliorum ?

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod unus homo
alio non possit esse beatorum. Beatitudo enim est premium
meriti, ut Philosophus dicit in 1 Ethicorum. Sed pro operi-
bus meritis omnibus aequalis merces redditur. Dicitur
enim Math. quod omnes, qui operati sunt in vinea,
acceperunt singulos denarios : quia, ut dicit Gregorius. *Beati
sunt qui in vinea retributionem sortiti sunt.* Ergo unus
non erit beatorum alio.

2. Præterea. Beatitudo est summum bonum. Sed summo
non potest esse aliqui major. Ergo beatitudine ucius ho-
minis non potest esse alia major beatitudo.

3. Præterea, Beatitudo cum sit perfectum, et sufficiens
bonum, desiderium nominis quietat. Sed non quietatur de-
siderium nisi aliquod bonum deest, quod suppleri possit. Si
autem nihil deest. quod suppleri possit, non poterit esse
aliquid aliud majus bonum. Ergo, vel homo non est bea-
tus, vel si est beatus, non potest alia major beatitudo
esse.

Sed contra est, quod dicitur Joan. 14 : *In domo Patris
mei mansiones multe sunt* : per quas, ut Augustinus dicit om-
nium meritorum dignitates intelliguntur in vita æterna.
Dignus autem vitæ æternæ, quæ pro merito datur, est
ipsa beatitudo. Ergo sunt diversi gradus beatitudinis : et
non omnium est aequalis beatitudo.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, in
ratione beatitudinis duo includuntur : scilicet ipse finis ul-
timus, qui est beatitudo bonum : et adeptio, vel fruitio
ipsius boni. Quantum igitur ad ipsum bonum, quod est
beatitudinis objectum, et causa, non potest esse alia bea-
titudo alia major : quia non est nisi unum summum bo-
num, scilicet Deus, cujus fruitione homines sunt beati.
Sed quantum ad adeptionem huiusmodi boni, vel fruitio-
nem, potest aliquis alio esse beatorum : quia quanto magis
hoc bonum fruitur, tanto bellior est. Contingit autem al-
quem per se Deo, quam a se, et ideo, quod est
melius dispositus, vel ordinatus ad ejus fruitionem. Et se-
cundum hoc potest aliquis alio beatorum esse.

Ad primum ergo dicendum, quod unitas denarii signifi-
cat unitatem beatitudinis ex parte beatitudinis. Sed diversitas
mansionum significat diversitatem beatitudinis secundum
diversum gradum fruitionis.

Ad secundum dicendum, quod beatitudo dicitur esse
summum bonum in quantum est finis boni perfecta pos-
sibilis. Unde fruitio.

Ad tertium dicendum, quod nullo in Beato deest aliquod
bonum decideret, cum habet ipsum finem beatitudinis
quod est bonum omnis boni, ut Augustinus dicit. Sed dicitur alii
quis alio beatorum ex diversa ratione boni participare. Unde
additi autem aliorum beatorum non autem beatitudinem

Unde

Tuile AVU dii it hi " Coofels. : *Qui Id, c lohu avril ño Iropier ilia beator, sett propter Ir sol m hralui*»

Conclusio ost ullirmaliviu Eaiuque ðieeUBsi inns loc. (it. disp. 5 pur tût tin.

ARTICULUS 111.

Ulrum aVqvls in hue vita postil rue beatui?

Ail terlium sic proceditur. Videtur. quod beaitudo pox>n in hae vita liiben. Dicitur calm in l'>ilin. IIH : *tvah immaculati in ria, fui ambulant in lepe Domini, He au-k'oi in bar vita CuDliugit*. Ergo ullqvjs in hie vjla potaal esse licaius.

1 2. Præicrea, impelfecla participatio summi boni irn adimit rationem bealiiminL : alioquin unas non ðei beator alio. Sed in faite vita homines possunt parti iparc summum bonum. iogoo«c< ndo Deum, et amando heel imperfecte. Ergo homo in huc Vila polesl esse beatus.

3. Præterca, quod ab omnibus dirilur, non pot st tola-liter falsum csmr. Videtur enim naturale, quod in pluribus est : natura autem non totaliter deficit. Sed plures ponunt beatitudinem in hac vita : ut patet per illud Pral. 143 : *llealum dixerunt populum, cia hac sunt*, scilicet persentis vitæ bona. Ergo aliquis in hac vita potest cv\$c beatus.

Sed contra est, quod dicitur Job 14 : *Homo valut de muliere, brevi vivent tempore repletur mullis miserti*. Sed heatitudo excludit miseriam. Ergo homo in bac vita non potest esse beatus.

Respondeo dicendum quod aliqualis beatitudinis participatio in bac vita haberi potest : perfecti autem, et vera beaitudo non potest habeti iu hac vita. Et hoc quidem considerari pote i dupliciter. Primo quidem ex ipsa comuni beaiiludinis ratione Nam beatiludo, cum sil perfectum.el sufficiens bonum, omne mulmu excludit, elomne desiderium implet. In hac autciu vita non poleU omne malum eiclu-ri. Multis enim řçuli præsens vita subjacet, quæ vitari non posMtnl : et ignorantiae ex parte intellectus : et inordinata» afleclioiii rx parte appetitus : et multiplicibus pœnultitst bus ex parle cerporis, ut August, diligenter prosequitur 19 de Civit. D i. Similiter etiam boni desiderium in hac vita -atium non potest : naturaliter enim liomo desiderat peniBnentiam (jus boni, quod habet : bona autem praesentis vitæ transitoria sunt : cum it ipsa vita transeat, quam naturaliter desideramus, et eam perpetuo permanere vellemus, quia naturaliter homo refugit mortem. Unde impossibile est, quod in hac vita vera beaitudo habeatur. Secundo, si «onsidcrelur id, in quo specialiter beatiludo consistit, scilicet visio Diviore essentiae, qoæ non polesl homini provenire in hac vita, ul in primo ostensum est. Ex quihus manifeste apparet, quod non poteH aliquis in hac vita veram, el perfectam beatitudinem adipisci.

Ad primum ergo dicendum, quod Beati dicuntur aliqui in hac vita, vel proDter sp m beatitudinis adipi c<nd;çin futura vita secundum illud Rom. 8 : *Spe salvi facti sumus* : vel propter aliquam p'ilicipationem bealitudoiH, secundum aliqualem summi boni fruitionem.

Ad secundum dicendum, quod participatio healilU(Jir»iç polesl esse imperfecta dupliciter. Uno mndo ex parte ipsius objicli beatitudinis, quod quidem secundum sui essentiam non videtur ; ct talis imperfectio ttllilil rationem xeræ beatitudinis. Alio modo potest esse imperfecta ex pare ipsius participantis, qui quidem ad insum objekci: m beatitudiuis srcundum se ipsum attingit, sci icet Deum : sed imperfecte, per respctlum .d modum, quo Dens ?c ipso ffuitur. El tabs imperfectio non tollit veram ratioitem beatitudinis : quia cum beaitudo sit operatio quædam, ut supra dictum est. vera ratio beatitudinis consideratur cx oh,edo, quod dat speciem actui, non autem ex subjecto»

Ad tertium dicendum, quod ñomine reputant in hac vira ose aliquam beatitudinem, proptor aliquam similitudinem vrr.e beatitudinis : et sic non ex to:u in sua æslimalione deficient.

Conclusio : Aliqualis beatitudinis jtarlicipatio in hac vita haberi potest : perlecta autem, et vera beaitudo non potent haberi m hac vita.

ARTICL.'J.I'S IV.

Virum bvniiMo habita poisil amifli?

A3 qttarlnm -sic. proceditur. Videtur, quod bcaûlndo ptoUl amitti. Beaiitudo enim est perfectio quædam. Sed om is perfectio iricsl perfecibili, sr-mndum modum ip-siuw. Cam igitur homo secniidum naturam suam sit mn-l4hih>, udetur, quod beatiludo ab homine mutabiliter participetur. El Ha videtur, quod homo bcaliudincin po^it amdI-re.

2. Præhrcâ. Beatiludo consistit ia aclin ic ifllelhrlns, qui subjalet IOluatali. Sed voluntas se habet ad opposita. Ergo videtur, quod ðð desistere ab operaiiom-, qua homo beatificatur, ct ita homo desiect esse bcalns.

3. Praeterea, principio respondet finis. Sed beatiludo boimnis habet principium : quia lmino non r.cmpcr fuit beatus. Ergo videtur, qaoð hab^l linem.

Sed conira esi, quod dicitur Matlb. 23 de justis quod *ibunt in vilam æleriiam* : quæ, ul diclutn esL beati-(udo Sauciorum. Quod auleni est æternum non deficit. Eigo beaitudo non po(c4 amilli.

Respondeo direnuum, quo-1 si loquamur de beatitudine imperfecta. Mualis in bue tita polesl haberi, sic potent nmilti El hoc patet m felicitale contemplativa quæ amittitur : vel per oblivionem, pota cum corrumpitur scientia ex aliqua ægritudine : vel praiiquas occupationes, quibus loullier abstrahitur allqotô a conicmplati>ne. Palet etiam idem in felicitate activa. Voluctas enim hominis transmutari polesl. ul videlicet degeneret a virtute, in cujus actu principaliter consistit fdiciias. Si autem virlus remanet integra, exteriores iransinuualioaes possunt quidem beaiiludinem talem perludiare. in quantum impediunt inultas operationes xirtulum. Non tamen possunt eam totaliter auferre : quia adhuc remanet operatio virtutis, dum ipsas adversitates homo hudabiliter sustinet. Et quia beaitudo hujus vitæ amitti potest, quod videtur esse ajn-tra rationem bvalitudohs : ideo Philosophus, dirit iu l rimo Ethicorum, aliquos esse in bac vita beatos, non simpliciter, sed sieal homines, quorum natura mutationi subjecta tsi Si vero loquamur de beatitudine perfecta, quæ exp'ctauir post hanc vitam : sciendum, quod Origc-n>s posuit, quorundam Platonicorum eirorem sequens, quod post ultimam beatitudinem horno potest fieri miser» Sed hoc manifeste apuaiel esse falsum dupliciter.

Primo quidem ex ipsa communi ralionc beatdudinis. Cum enim ipsa beatiludo sit perfectum bonum, el sufficiens, oportet, quod desiderium hominis qiiieiet, el omne malum excludal. Naturaliter autem homo desiderat reli-nere bonum, quod habet, el quod ejus relinendi securitatem obtineat : alioquin necesse est, quod timore amil-î. ndi. vel dolore dû certitudine amissionis afilligaler. Requiritur igitur ad 'erani beaiitiidinein. quod homo certam babeai opinionem, benum. quod habd, nunquam >e amissuram : qme quidem opinio si vera sit, consequens est, quod beatitudinem nunquam amittet : si autem falsa sil, lioe ipsum est quoddam malum, falsam opinionem labero : nam falsum est malum intellectas, sicol verum est bonum ip<ksf ul dicitur in sexto Ethicorum. Non igitur jam vere erit b-ntu>. si aliquod malum » i inest.

Secundo idem apparet, si consideretur ratio beatitudinis in >ueci»li. Ostensura est enim supra, quod perfecta beatiludo hominis in Visione Divinæ essentiae consistit. Est a dem impossibile, quod aliquis videns Divinam essentiam, velit eam non videro; quia mnoe bonum lubilum, quo aliquis carere vult, aut est iusullkieus. et quæritur aliquid sufficeotius loco ejus; aut hahot aliquod incommodjim annexum, pronier quod infastidium vtqiL Visio autem Divina· essentiae repet animam omnibus bonis, cum conjugual fonti totius bonitatis. Unde dicitur in Psalm 1G : *Satiabor cum apparuerit yloria lua*. El S.b i ii nt. 7 dicitur ' *Vexerunt mihi amnia bona panilcr eam illa*, scilicet coutemplalioue sanieobæ. Similiter etiam non habet aliquod incommodum adjunctum, quia dc nmfem-P atione sapientia· dicitur Sapi» nti.e 8 : *Non habet amaritud.uem conversatio illius, nec ltrdium convicius ejus*.

<rgo patet, quod propria voluolalo beatu; non polrst beat'ludinem *deurere*. Similiter eliam non notesi eam peidi-re Dio subtrahente : quia cam subirarlñ» lleaiitudiais sit qædam pu-ra. non potest talis subiraiJw a Deo justo imlicr prmeiire. ñi pro aliqua culp. in qo im cadere non potest, qui Dei essentiam vidi i : cum ad hunc visionem ex ðitæb «cqualur rectitudo voluntatis, ut supra ogleiBum est. .Simiiih r etiam nec aliquod diud

DE BEATITI DINE

agcn> ram subi(.thc(%i : quii ix-ens Deo coiijouc fi
super nmhù >Ua elevatur. Et sio fib h ijusinodi eoujiinc
iówno nubuiu aliud agens pote>t ipsam excludm.-Vitde
innvnvrndns viJelnr» quoi p.»t qiiJ tlaoi MtmaUoncs
leaipornm ΠΠo γβ! homo de bcatiwmc ad wueriaoi, vl e
coaverso : quia hujtsuiori temporales attendîmes esse
non passant, nisi arca ca, quæ subjarcat tempori, ct
motui.

Λ4 primum erga direadim, qued beatitudo est perfec-
lio consemuMia, qua· omnem detectum evdudit a Brain;
ct ideo ah^qire mahbihlile adreoii eam habeait» faciente
hoc virtute divina» quæ hominem sublevat m part cquho-
nês ækvuiati.s transcendentis omnem mutationem.

Ad secundum dicendam» quod voluntas ad opposita se
habei in Ns> quæ ail fiacm oritinaaiur; sed a<l uliimnn
bncui nalarali **sic** ordinatur Quod pnet e.\ b ic,
quod homo non potest non velle esse beatos.

Ad tertium dicendum, tpnxi beatitudo habet principium
cx condiir.ne participantis : **¶** caret line propter condi-
tioacm boni, cjjus paît cipatio lacii beatum. Unde ab aho
est inilium beailuti)u»s, ct ab aho esi quod care! fine.

Prima conclusio : Beatitudo imperfecta,
qualis est possibilis haberi in hac vita, potent
amitti

Secunda conclusio : Beatiudo perfecta»
quæ expeciatur post hanc vitam, non potest
auritlk

Iu probatione primæ conclusionis as-
signat D. Thom. duas heatitudines, seu
felicitates posibles haberi in hac vita :
alteram contemplativam, et alleram acti-
vam : ut probet uiramque esse amissibi-
lem. Circa quam doctrinam observandum
est, non ex æquo rationem bealitudinis
utrique competere, adhuc inira lineam
beatiludinis imperfectæ : sed contempla-
tive primario, et principaliter : activa· vero
secundario, et minus principaliter, eo quod
hæc ad illam sicut ad finem ordinatur, ut
cum Arist. docet ipse D. Thom. 10
Etbic. Lect. 11 et 12. Ubi ob hanc ratio-
nem vita contemplativa dicitur *vila di-
vina* : activa vero vocatur *politica*, seu
humana. Ex quo inferius prubavimus bea-
titudinem naturalem quantum ad essen-
tiam non in actione, sed in contemplatione
silani esse. — Secundam conclusionem
probat latissime Angel. Doctor 3 Contra
Gent. cap. G2 decem rationibus : ex qui-
bus duæ efticaciores habentur in corpore
articuli, quæ illam aperte demonstrant.
Et ideo cum res sit perpicua, non oporlet
circa hoc immorari.

ARTICULUS V.

*Utrum huma per sua naturalia posui ācquirer
heatitudinem.*

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod homo p. r
SUU naturalia possit bealitudinem consequi. Natura enim
non deficit in necessariis. Sed nihil e>l homini tam ne-
cessarium, quam id, per quod Quem u'timcm consenui-
tur. Ergo huc naturæ humata non deesl. Potest igitur
homo per sua naturalia bealitudinem consequi.

S. Præterea» homo turn sil nobilior irrationalibus
creaturis, videtur esse sulTicicntior. srd irracionales crea-
tura» per sua naturalia possunt r nseqri suos fines. Ergo

multo magis homo per Mta naturalia puleji bratiludiittm
consequi.

3. Vrælena, bculiluilo e>t operatio perfecti secun-
dum PhtlosOptiqm. Ejusdem autem est iuriprrc rriu, ct
penkere ipsum. Cum igitur operatio imperfecta, que **¶**
»|uasi principium m operat oiiihu> humani*; subdatur na-
turali hominis potestati, qua suorum actuum Cfil dorui-
aus : videtur, quot per naturalem potentiam povit
pertingere ad operationem pertectam, quæ e?t bea-
titude.

Set contra» homo est principium naturaliter actuum
suorum per intellectum» ct voluntatem. Sed ultima bea-
litndu Sanctis pnepaniu excedit intellrfttini, rt volunta-
tem. Dirit enim AppM. I ad Corint. V : *OcNIhu **w**
rtrfri, **d** auris non audirit, el in cor hominis inm
ascenderint, **qui préparant Dem di igevibut** .q.*
Ergo homo per sua naturalia nou potest heatitudicem
consequi.

Respondeo di cnd'im» quad béatitude imp rfecla, qua-
In hac viia haberi potest, potest ab homine acquiri per
sua lutura ia, en modo, qui et v.rtus, iu cujus opera-
tione consistit : de quo infra dicitur. Sed beatiudo
nominis perfecta (sicut supra dictum est) conrislit in
Visione l> vma· essentia·. Videre autem Deum per essen-
tiam, esi supra naturam, uon solum homini-, sed client
omnis creatura», ut io primo ostensum **¶** Naturalis
enim cognitio cujaSlibel c eatune **oI** scrumluni mOdu'u
snbMantiæ rju-» sicut du intelligmiia diciiur in lib. ue
rausis, quod cognoscit ea, qcæ sum ũpra fie, etea, qræ
seni mira se secundum muduui SLbstaulfæ sta. Om-
nis autem cognitio» qua- r>l secundum modum substan-
tia· ervatæ, delicii visione divinæ essentia», quæ io
hifinilom excedit omnem substantiam creatam. Unde nec
homo, nec aliqua creatura potest consequi hcaliludircûi
ultimam per?ui naturalia.

Ad primum ergo thrradum, quod sicut natura n.n
delicii homini in necessariis, quamvis non dedent sibi
arma, ct tegumenta, sical aliis animalibus, quia'dedit ei
rationem, et manus, quibus posset hæc sibi acquirere :
ila nec delicii homini in necessariis, quamvis non daret
sibi a'iqnod principium, quo posset hralilidiocni conse-
qui : hoc enim cr>! impo sib le. Sed dedit ei liberam
arbitrium, qiu pcfisit converti ad Deum, qui cum face-
ret Ledam. Qua· cn«m per amicos possumus, per nos
ali juah'cr p» fistaus : n! tfldlt r n: 3 l-?l;:y.

Ad jctunduoii dicendum, quod nebioris condihonis
est natura, qua· note t consequi perfectum buiium, licet
indigeat exteriori auxilio ad hnc coirequenduni, quin
natura, quæ non poto! consequi perfectum bonum, srd
consequitor qooduam bnnnni nnperfcc'um, liiret ad ron-
src.it onem e;u> no.i Indigeat exteriori auxilio : nt
Philos. dicit in 2 de Cœlo, sicut melius est dispositus
ad sanitatem, qui potest consequi perfectam sani:alcir,
lice! hoc sil per auxilium medicina», fluam, qui so'ym
piles! consequi quamdam imperfectam sanihtem siic
medicina; auxilio. Et i leo creatura rationalis quæ po-
test consequi perfectum beatiludinis bonum, indigens ad
· · diriflO auxilio, eq pctrctior. quam crealura irrau-
nalfc, qu.e hujusmodi boni non esc capax, sed quoldnm
bonum imperfectum consequitur virtute sua; naturæ.

Ad tertium dicendum, quod quando imperfecta, cl
perfectum sunt ejusdem speciei, ab cailcm virtute causari
possunt. Non nutem hoc est necesse, si sunt alterius
speciei : non enim quicquid potest causare di.-porit o-
nem materia·, potest iftimam perfectionem confcire.
Imperfecta autem operatio, quæ subjacet naturali hominis
pololati, uon est ejusdem spbcict cum operatione illa
perfecta, qua? (\$1 homini beatitudo : cum operationis
species dépendra! ex objecto. Unde ratio non sequitur.

Prima conclusio : Beatiludinem imperfec-
tam, quæ possibilis est haberi in hac vita,
potest homo acquirere per sua naturalia :
sicut potest acquirere virtutem, in cujus ope-
rti ione con-istit

Secunda conclusio : Beatitudo perfecta, <jua
in Dei visione consistit, neque ab homme,
neque ab alia creatura potest acquiri per sua
naturalis.

De materia hujus secundæ conclusionis
agitur in tract, de Gratia, et de Merito.
Ubi

Ubi examinatur necessitas gratias et insufficienti natura; ad vitam eternam promerendam. — Circa primam est animadvertendum, quod non loquitur 1). Thom. (de beatitudine supernaturali) etiam imperfecta, qualis potest haberi in hac vita; juxta dicta disp. I dubio appendici. Quoniam hujusmodi beatitudinem certum est, non posse acquiri solis naturæ viribus. Sed de quadam felicitate naturali possibili haberi in hac vita, quæ in collatione ad beatitudinem supernaturalem Patriæ valde imperfecte, et diminute beatitudo vocatur : et adhuc magis ab illa recedit, quam beatitudo naturalis possibilis haberi in statu separationis. Sed quia circa hujusmodi beatitudinem naturalem (cui proprius convenit nomen *felicitatis*, (nomen *beatitudinis*) sive ad hanc vitam, sive ad futuram spectet, aliqua dubia occurrunt, sit

DISPUTATIO VI

ET ULTIMA.

De beatitudine, sive felicitate naturali.

Hanc a morali Philosophia, cujus est per se primo cognitio finis, et beatitudinis naturalis, mutuabimus disputationem, quatenus deservire potest ad plenioris intelligentiam beatitudinis Theologicæ, et supernaturalis; ob quam rationem solet non immerito a Theologis præsentis tractatui adjungi.

DUBIUM I.

Utrum sit possibilis, et existat de facto aliqua felicitas naturalis, quæ proprie quamvis imperfecte, nomen beatitudinis mereatur?

Ut cerium supponimus, rationem perfectio beatitudinis in nullo alio, præterquam in visione divinæ essentiali, quæ totum ordinem naturalem transcendit, posse reperiri : sicut nec est aliud, quod hominis appetitum perfecte quietet, secumque afferat statum bonorum omnium aggregatione perfectum, ut ex dictis in hoc tract. constat. Sed quia stat aliquid propriè tale esse, quod non est tale perfecte, et simpliciter : sicut accidens dicitur cum proprietate *ens*, diminute tamen, et secundum

quid comparatione substantiæ : querimus an intra ordinem naturæ possibilis sit, aut detur de facto aliqua operatio, sive forma, cui ratio significata nomine *beatitudinis* propriè conveniat, quamvis in collatione ad beatitudinem supernaturalem Patriæ non mereatur hoc nomen, nisi secundum quid, diminute, et imperfecte.

Communis Theologorum, et Philosophorum sententia circa possibilitatem beatitudinis naturalis?

“ I

Dicendum est primo, possibilem esse intra ordinem naturæ aliquam operationem, vel formam, cui nomen *beatitudinis* cum proprietate adaptetur, licet diminute, et valde imperfecte. Secunda pars assertionis apud omnes est indubitata propter ea, quæ nuper diximus. Et ideo Arist. 1. I Eth. postquam explicuit condiciones ad felicitatem requisitas, concludit : *Quod si illa sit, eos quibus ea, quæ diximus, elementantur beatos dicemus. Deos autem, ut homines.* Id est non simpliciter, sed diminute, et imperfecte, ut explicat D. Thom. Lect. 16. Prima vero pars recepta fuit unanimiter ab antiquis Philosophis. Ut videre est apud Arist. toto lib. I Ethic. et Aristot. lib. 10 capit. 6 et 7 et 8. Necnon lib. 7 de Bepub. per plura capita : et apud D. D. Thom. Summam. Tum ibidem, tum etiam lib. 3 contra Gent. a capit. 44 usque ad 49 ubi refert Alexandrum, Averroem, et alios. Alexander. Videatur etiam Clemens Alexand. qui A. 1. lib. 5 Stromatum refert Platonem, Socratem, et Parmenidem. Et Aug. Eugubinus de Perenni Philosophia lib. 10. Ubi adducit Pythagoram, Homerum, Trismegistum, Ciceronem, Senecam, Plutarchum, et alios. Qui omnes naturali ratione ducti pro comperto habuerunt aliquam esse hominis felicitatem (utique naturalem : nam supernaturalis nequit per naturale lumen cognosci) in cujus investigatione anxie laborarunt, *magnamque hinc indolentiam eorum præclara ingenia*, ut rem, elementum, in quo prædicta beatitudo sita est, invenirent. Et quamvis circa hoc posterius diversimodè inter illos fuerint opiniones, plurimumque erraverint, ut quæst. 2 art. 1 tetigimus : in primo tamen, tanquam in re certissima ab ipsa natura edocti omnes perpetuo convenerunt.

Pythag.
Platon.
Trismeg.
Cicero.
Sciencia.
Platino.

— Eadem sententiam tenet ex Patribus. V. Ç. bus D. Aug. lib. II de Civil. Dei cap. II p. nom. et 2 ei D. Thom, tum loca citatis, tum etiam in præsentibus quest. 4 art. 5, 6, 7 et 8 et quæst. 5 art. 3 et 4 et 5, necnon in partibus, quæst. 62 articuli. I ubi «locet Angelos creatos fuisse in beatitudine naturali, et quæstion. de Anima art. 16 ac alibi præ concedit homini aliquam naturalem felicitatem, tam in statu conjunctionis animæ ad corpus, quam in statu separationis. Eamque in cognitione substantiæ separatae. qualis possibile est viribus naturæ obtineri, constituit. Unde ad 1 citati articuli sic ait : *Dicendum, quod finis, ad quem se extendit naturalis possibilitas animæ humanæ, est, ut cognoscat substantias separatas secundum modum prædictum. Et ab hoc non impeditur per hoc, quod corpori unitur. Et similiter etiam in (ali cognitione substantiæ separata: ultima est felicitas hominis, ad quam per naturalia pervenire potest.* Angelicum Doctorem sequuntur fere omnes alii Theologi Durandus in 2 dist. 4 Sotos' quæst. 4, Scotus quæst. I Prologi, Soto de Natura et gratia cap. 3, Cano lib. 9 UehriD. Je locis cap. 9, Bellarm. de Gratia primi Ledes- hominis cap. 7, Ledesma de Perfectione CipLn. Q. 8 art. 3, Cajet, et Bannez citata Bann.z. quæst. 62 art. 1. Medina in præsentibus 1 Kĭy.1* quæst. 3 art. 8, Alvarez disput. 13, Monks. tes. disp. 5 q. 2, Suarez disp. 4 sect. 3 et suarw. gecl 2, necnon disput. 30 Metaph. sect. 11, Salas disp. 12 sect. 2, et plures alii. Et tunc communiter recepta distinctio beatitudinis in naturalem, et supernaturalem.

Απω O. Præcipui hujus assertionis ratio deducitur ex D. Th. locis cit. potestque reduci ad hanc formam. Creatura rationalis secundum suam naturam est ordinata ad aliquem finem ultimum in suo ordine, scilicet, in ordine naturali, per quem in tali ordine ultimo perficiatur, ac proinde ab ea consequi possibilem : sed hujus finis consecutio est beatitudo naturalis : ergo possibilis est talis beatitudo. Consequentia liquet, et etiam minor. Nam ut recte D. Thom. citata q. 62 nomine *beatitudinis* nihil aliud intelligitur, nisi consecutio ultimi finis creaturæ rationalis, seu ultima ejus perfectio, quæ in tali consecutione consistit : et ideo si finis fuerit ultimus absolute, et omnino, sicut est finis supernaturalis, ejus assecutio constituet beatitudinem simpliciter, et omnino perfectam. qualis est beatitudo supernaturalis :

si nunc fuerit ultimus tantum in ordine naturali, constituet beatitudinem imperfectam, seu in tali ordine, ac proinde beatitudinem naturalem. Major vero probatur. Tum quia id est commune omnibus rebus creatis, ut secundum propriam naturam ordinentur ultime ad aliquem finem, cujus assecutione perficiantur ; in quo creaturæ rationales non debent esse deterioris conditionis, cum sint ceteris omnibus nobiliores. Tum etiam, quia alioqui talis creatura, quantum est ex vi conditionis naturalis, frustra fuisset a Deo producta, cum nullus esset ex natura rei finis talis conditionis.

Confirmatur : nam creatura rationalis naturali appetitu desiderat ultimam perfectionem suæ naturæ proportionatam : ergo possibilis est talis perfectio : respectu enim rei impossibilis nullus est naturalis appetitus : sicut nec talis res habet rationem boni, aut appetibilis : sed beatitudo naturalis nihil aliud est, nisi ultima perfectio creaturæ rationalis proportionata suæ naturæ : igitur dabilis est talis beatitudo.

Confirmatur secundo : nam homo conditus in puris naturalibus, seclusaque omni elevatione, aut ordinatione ad finem supernaturalem, posset esse miser, et infelix : quis hoc negaverit? ergo posset etiam esse beatus. Sed non beatitudine supernaturali : tunc enim haberet se hujusmodi beatitudo respectu prædicti hominis, ac finis non esset possibilis : ergo beatitudine naturali. Dabilis igitur est hujusmodi beatitudo. Minor, et utraque hæc consequentia constat. Prima vero suadet. Tum quia beatitudo, et infelicitas sunt inter se contraria, ac proinde debent versari circa idem subjectum : subjectum ergo, quod potest esse infelix, etiam potest esse beatum Tum etiam quia propterea creature irrationales sunt incapaces infelicitatis, et miseriæ proprie loquendo : ergo si homo negata elevatione ad ordinem supernaturalem est capax miseriæ intra ordinem naturæ, etiam erit capax beatitudinis intra eundem ordinem.

§ II-

Duplex solutio ex doctrina adversariorum, et confutatio utriusque.

Occurres forte ad rationem, et ad primam confirmationem, neque ex ordina-

DISP. VI, DUB. I.

lione creator»· rationali» ad linem in »uo ordine naturali ultimum ; neque ex appetitu naturali propria· perfectioni» colligi possibilitatem beatitudini» naturali» : licet colligatur possibilitas beatitudini» super naturalis : quia nulla perfectio naturali» possibilis haberi a creatura explet adæquale prædictum ordinem , nec satiat prædictum appetitum. Unde quidquid homo possideat de bonis naturalibus, semper ejus appetitus manebit famelicus usque dum ad supernaturalem beatitudinem perveniat : ac proinde in nullo alio poterit homo beatificari : quia de ratione beatitudinis est, ut appetitum expleat. Videlurque hæc responsio fundamentum habere in D. Thom. 1 part, quæst. 12 art. 1. Et 3 cont. Gent. cap. 50 ubi multis probat naturalem appetitum humani intellectus non aliter posse satiari, quam in divinæ essentiæ intuitiva visione. Et ex hoc infert in nullo alio ejus beatitudinem consistere. Quare etsi concedatur totum, quod nostra ratio , et prædicta confirmatio videntur concludere, nempe possibilem esse aliquem finem, et aliquam perfectionem, in ordine naturali ultimam respectu creaturæ rationalis, adhuc non videtur probata conclusio de possibilitate naturalis beatitudinis propter rationem modo dictam. — Ad secundam confirmat, posset etiam dici, non oportere, quod pro eodem statu homo sit capax beatitudinis, pro quo est capax miserie : et ideo quamvis in statu præsentis vilæ non sit capax perfectio beatitudinis supernaturalis, juxta illud Exod. 33 : *Non videbit me homo, et vivet* : est capax oppositæ miseriæ, scilicet mortalis peccati.

Ew4J3.

Diplex
KID3U
With

Sed hæc evasio non tollit vim nostræ rationis, imo supponit aliquid omnino falsum, et impossibile, nempe habitudinem, ei appetitum naturalem rationalis creaturæ extendi ultra Unem naturalem, aut posse ad supernaturalem pertingere. Quod, ut constet, quam sit impossibile, animadvertendum est in præsentis nomine *appetitus naturalis*, intelligi per se primo appetitum innatum (quamvis eadem sit ratio de elicitio, prout in innato fundatur) qui est pondus, et inclinatio consecuta ad formam naturæ constitutivam; sicut gravi inest inclinatio ad locum deorsum ; animali ad sentiendum ; homini ad intelligendum verum, et diligendum bonum, etc. Hujusmodi enim appetitum inesse omnibus naturis ad propriam per-

fectionem et finem, probat multæ D. Thom. præsertim 1 part, quæst. 19 art. 1 et quæst. 80 an. etiam I. — Secundo sciendum est, perfectiones supernaturalæ adeo esse elevatae, et superioris ordinis, ut nulli creaturæ naturæ possint deberi, vel ab ea ex propriis meritis postulari ; nam ideo supernaturales dicuntur, quia excedant meritum, et exigentiam totius creaturæ naturæ, nec talis natura secundum se importat aliquem cum eis nexum, præter nudam capacitatem, et potentiam obedientialem ad illas recipiendas. Satisfecissetque proinde plenissime Deus exigentiæ. et meritis totius naturæ per solas perfectiones ordinis naturalis; quamvis nihil supernaturali facere decrevisset. Et propterea quamvis Angelus omnes naturas creatas, illarumque appetitus, et inclinationes naturaliter comprehendat, nequit tamen solo naturali lumine possibilitatem mysteriorum Fidei, ut Incarnationis, Prædestinationis, Glorificationis, et aliorum donorum supernaturalium cognoscere : ut cum D. Thom. D. Tior docent satis communiter Theologi 1 p. quæst. 57 art. 5, quia nullus est ex parte naturæ appetitus, vel ordo ad prædicta dona, aut aliqua ex natura rei cum illis connexio. De quo latius agemus in Tract. de Gratia, vel de Fide.

4. Hinc ergo facile impugnatur prædicta evasio : quia appetitus innatus creaturæ, aut naturalis ejus inclinatio non potest extendi ultra ordinem naturæ, nec recipere perfectiones supernaturales : ergo intra ipsum naturæ ordinem assignandus est finis, quo satietur, cujusque assecutione creatura rationalis beatificetur. Consequentia tenet : et antecedens suadet ex modo dictis : nam si prædictus appetitus se extenderet ad perfectiones supernaturales, hujusmodi perfectiones essent debitæ naturæ, saltem in sua integritate : sicut est debita adimpletio naturalis appetitus ; ipseque author naturæ, a quo est hujusmodi appetitus, vires, et instrumenta ad ejus adimplerem conferret; aut ergo concedendum est intra ordinem naturæ aliquid, per quod adimpleatur prædictus appetitus ; aut supernaturales perfectiones debitas esse naturæ, et naturæ viribus posse acquiri; quod est absurdum; jam enim non essent supernaturales. Tum etiam, quia appetitus naturæ, et ejus inclinatio tota fundatur in ipsa natura, et quidquid in se virtutis, et efficacia· habet, ab illa habet ; ergo potest egredi limites

DE BEATITU

natune. Patet consequentia, quia inclinatio non potest magis extendi ex parte termini, quam sit virtus, et efficaciam sui principii. Vide tractata praecedente disp. 4 num. 49 ubi haec magis explicantur : et quae diximus tomo I tractat, de Visione Dei, dub. Ubi ex professo ostendimus repugnare in creatura appetitum naturalem innatum respectu beatificae visionis, aut alicujus doni supernaturalis. — Nec refert, quod in hac evasione tangitur ex D. Thom. quia non loquitur de appetitu innato, sed de desiderio elicitio : quod qualiter respectu supernaturalis beatitudinis possit esse naturalis, diximus loco citato, dub. 5 e; in hoc an. G magis explicabitur.

Soi4iu
adlibitl
confit*
mulioni
cūm
rorruui.

Solutio adbibita secundae confirmationi facile etiam corrumpit. Tum, quia loquendo de Beatitudine supernaturali, et miseria illi opposita, naturae sunt homini convenire pro eodem statu proportionem servata. In via enim potest esse beatus initiative, et moraliter per caritatem, et lidem formatam, ut diximus disp. I sub appendice, quia hoc dumtaxat modo, proportionem servata potest esse miser per peccatum mortale. In futuro vero potest esse simpliciter, et complete miser per aeternam condemnationem ; eodemque proportionali modo potest esse beatus per beatificam Visionem. Unde juxta haec optime inferitur, quod si in statu solius naturae posset homo dici infelix ; in eodem posset dici beatus : ac proinde, quod dabilis sit beatitudo naturalis. Tum etiam, quia esto necessarium non sit contraria posse reperiri in eodem statu, saltem debent posse reperiri intra eundem ordinem : quia possibilitas unius contrarii infert possibilitatem alterius, et est cuna illa connexa : quare cum contrarium, quod praecise spectat ad ordinem naturae, nullam dicat connexionem cum ordine supernaturali, nec illum inferat, ut diximus num. 3: oportet, quod in ipso ordine naturae inferat suum contrarium ; ac proinde, quod infelicitas ad solum ordinem naturae spectans inferat possibilitatem beatitudinis naturalis. Dum enim loquimur de homine, vel Angelo conditis in sola natura, elevationemque ad lineam supernaturalem secludimus, ita philosophandum est, ac si in ordine supernaturali nullus electus esset possibilis.

Secundo occurrit Vazquez, eam, quam Philosophi appellant *naturalem beatitudinem* (sive satiet appetitum naturae, sive non) non proprie esse talem, nec talitudo

in *linis* nomen inorari : quia potest compatiri cum peccato mortali, quod est maxima miseria. Et ideo neque in hominibus, neque in Angelis aliam beatitudinem possibilem, praeter supernaturalem admittit : rejicitque communem distinctionem beatitudinis in *naturalem*, et *supernaturalem*, qua omnes alii Theologi utuntur.

Sed hoc facile refellitur : nam saltem cum nullum adest peccatum mortale, sicut non fuit in Angelis instanti creationis, nec potuisset esse, si ad ordinem supernaturalem non eleventur (ut ostendimus tract, de Angel, disp. 9 dub. 3), possetque non esse in hominibus, saltem si considerentur in integritate naturae, secluso omni dono ordinis supernaturalis, non est cur ultima perfectio, et finis naturalis satians illorum naturalem appetitum non sit proprie beatitudo in suo ordine : licet imperfecta in collatione ad supernaturalem : siquidem beatitudo proprie dicta juxta communem sapientum, et insipientum usum, nihil aliud est, quam consecutio ultimi finis, et ultimae perfectionis rationalis creaturae. Quod si finis fuerit ultimus absolute, sicut est finis supernaturalis, eius assecutio dicetur beatitudo absolute, et simpliciter : si autem fuerit ultimus tantum in suo ordine, ita quod, quantum est ex se, nullum alium respiciat, sicut est finis naturalis, ejus assecutio dicetur beatitudo diminuta, et imperfecte ; proprie tamen : sicut accidens dicitur cum proprietate ens, quamvis imperfecte, et diminuta comparisonem substantiae. Unde absque fundamento Paler Vazquez nomen *beatitudinis* ad solam supernaturalem restringit, cum antiqui Philosophi, qui nihil de supernaturalibus cognoverunt, ea voce sapientissime utantur. Et I. Aug. lib. 11 de Civ. Dei cap. 11 expresse dicit non esse alligandam ad solam beatitudinem perfectissimam ; sed recte etiam comprehendere felicitatem primorum parentum, et a fortiori illam, in qua Angeli primo conditi sunt. Et sane si difficultas reducenda sit ad quaestionem de modo loquendi (ut praedictus author reducere videtur) nominibus utendum est cum pluribus ; nec cuilibet est propria vocum significata pro suo arbitrio extendere, vel restringere. Immerito eruo nomen *beatitudinis*, quod omnes Theologi ad naturalem extendunt, et apud Philosophos fide destitutos qui proinde eo usi non sunt per metaphoram, vel analogiam aliquid supernaturalis ordinis) passim reperitur.

Proponitur, et enervatur difficilis objectio.

β. Contra ea . quæ diximus, est non
levis objectio ex doctrina D. Thomæ,
qui non semel tribuit creaturæ rationali
naturalem appetitum ad videndum divinam
essentiam. Et ideo 1 part, quæst. 12 art.
1 ex tali appetitu probat possibilitatem
prædictam Visionis, his verbis : *Inesl enim
homini naturale desiderium cognoscendi
causam, cum intuetur effectum; cl ex hoc
admiratio in hominibus consurgit : si igitur
intellectus rationalis crealuræ ptrlingere non
possit ad primam causam rerum, remanebit
inane desiderium naturæ : unde simpliciter
concedendum est, quod beati Dei essentiam
videant.* Idem argumentum conficit in
præsenti quæst. 3 art. 8 ad probandum,
beatitudinem nostram sitam esse in præ-
dicta visione. Et 3 cont. Gent. cap. 50
ostendit contra Philosophos Gentiles sex
rationibus valde efficacibus, appetitum na-
turalem crealuræ intellectualis in sola
naturali cognitione non quiescere, donec
ad ipsam Dei visionem perveniat. Et quia
hujusmodi appetitus non potest osse frus-
tra, concludit cap. 51 possibilem esse
talem visionem, in nulloque alio bcatitu-
dinem hominis debere constitui. Ex quo
sequens formatur objectio contra nos. Ap-
petilus naturalis rationalis creaturæ in
nullo præterquam in visione divinæ essen-
tiæ quæ est beatitudo supernaturalis sa-
liatur : ergo ex existentia istius appetitus,
et ex eo, quod debeat ;osse satiari, non
habetur possibilitas beatitudinis naturalis,
licet probet esse possibilem beatitudi-
nem supernaturalem.
Confirmatur. Non meretur nomen *bea-
litudinis*, quæ non satiat saltem naturalem
hominis appetitum : ergo si ex mente D.
Thom. nulla perfectio naturalis pnedictum
appetitum satiat, nulla dicenda erit propter
beatiludo. Reservabitur igitur hoc nomen
pro sola beatitudine supernaturali.
Ab hac objectione facile expeditur Caje-
tan. et alii, qui viam ejus tuentur : ait enim
citatis locis ex prima parte, et ex hac
secundæ D. Thomnm loqui de homine
non secundum se, sed ut elevato ad or-

dinem supernaturalem, ac proinde habente
cognitionem supernaturalium effectuum,
ex qua cognitione consurgit appetitus vi-
dendi Deum, quatenus est causa talium
effectuum, atque adeo, ut est in se. C:e-
terum hic appetitus non est a sola natura,
sicut est appetitus, de quo nos loquimur,
sed supponit cognitionem supernaturalem,
et elevationem per gratiam, in qua fun-
datur : solumque dicitur *naturalis*, vel
quia est aliquo modo necessarius; vel
quia connaturaliier in suo ordine prædic-
tam elevationem consequitur. Qualiter
vero ex hoc appetitu possibilitas visionis
efficaciter inferatur, acute explicat F.
Joannes a Sancio Thoma lomo 1 disputat,
12 art. 3.
Verum, quamvis doctrina hujus solu-
tionis iu se sit verissima, et testimoniis
relatis ex prima parte, et ex hac. I se-
eundæ, ubi D. Thom. ul Theologus, et
cura Theologis agit, accommodari possit :
aliis tamen ex 3 coni. Geni, non videtur
omnino occurrere, quia eo loco disputatio
per se primo est contra Philosophos Gen-
tiles, apud quos nulla erat cognitio effec-
tuum supernaturalium; uec facilius hujus-
modi effectus, et elevationem per gratiam
admitterent, quam possibilitatem beatifica-
Visionis, et ideo esset petitio principii ex
horum suppositione contra illos arguere.
Quæreoda igitur est via communis pro
omnibus prædictis testimoniis, quam te-
tigimus loco citato de Visione Dei numer.
8 i, modo vero magis expendemus. Respon-
detur itaque D. Thomam non loqui de
appetitu innato (de quo nostra ratio pro-
cedit qui sit respectu beatitudinis super-
naturalis, aut visionis Dei, sed de appetitu
elicitio : non quidem efficaci, et absoluto,
sed inefficaci, et conditionato, vel abstra-
honte ah efficaci, el inefficaci, qui potest
esse respectu cujuscurnque boni, etiam
improportionali viribus appetentis, aut de
cujus possibilitate non omnino constat.
Quem appetitum appellat *naturalem*, non
tantum, quia fit viribus naturæ; sed quia
est ipsi naturæ valde consonus, et regula-
riter adest omnibus sidentibus Dei effoc-
tus : ac proinde habet esso necessarium
quoad specificationem non absolute, sed ut
in pluribus. Quod si aliqua sancti Doc-
loris propositiones appetitum innatum, vel
licitum efficacem tangunt, intelligi debent
io:i respectu beatitudinis particularis su-
lternaturalis, scilicet VisionisDei, sedres-
lectu beatitudinis in communi, ut dicit

· q
3
■
3
J
|
.3
f
/
j.*
5
f
3
j
.
3
›
|
I
A
J
j
l
J
cm» ·
groe«-iiir»r
<2
· I
«
; S
il
- ñ
-'3
l 5
3
'J
.jl
'a
.l
Λ
Ç
cl

DE BEATITUDINE

bonum satiativum abstrahens a re. quæ est subjectum talis boni; et similiter debent intelligi respectu cognitionis quidditativæ causæ, ut sic, non determinate causai prima'.

Hanc esse mentem D. Thom. censent graviores ejus discipuli, et constat ex illis, quæ adduximus loco citato diH>. i et 5. Tum etiam, quia locis, quæ referuntur in objectione, expresse dicit prædictum appetitum oriri ex cognitione effectuum, et esse desiderium admirationis causam inquisitionem : apponitque exemplum, si aliquis cognoscens eclypsim Solis considerat, quod ex aliqua causa procedit, de qua, quia nesci! quid sil, admiratur, et admirando inquiri: nec ista inquisitio quiescit, quo usque perveniat ad cognoscendum essentiam causæ. Si igitur intellectus humanus cognoscens essentiam alicujus effectus creati, non cognoscat de Deo, nisi an est, remanet ei adhuc naturale desiderium inquirendi causam, etc. Constat autem hujusmodi appetitum esse elicited, non innatum (quavis in eo fundetur), quia appetitus innatus non oritur ex cognitione, sed ad illam supponitur. — Tum præterea quia art. 8 hujus quæstionis 5 ubi ex professo quærit. *Utrum omnis homo appetat beatitudinem?* negat appetitum naturalem elicited ac proinde et a ibiliuri innatum) (pii sit communis omnibus respectu beatitudinis particularis : tantumque admittit illum respectu beatitudinis in communi. *Dicendum inquit' quod beatitudo dupliciter potest considerari : uno modo secundum communem rationem beatitudinis : et sic necesse est, quod omnis homo beatitudinem velit. Ratio aulem beatitudinis communis est, ut sil bonum perfectum : cum autem bonum sil objcclum voluntatis, perfectum bonum alicujus est, quod totaliter ejus voluntati satisfacit Unde appetere beatitudinem nihil aliud est, quam appetere, ut voluntas salielur, quod quilibet vult. Alio modo possumus loqui de beatitudine secundum specialem rationem quantum ad id, in quo beatitudo consistit, et sic non omnes cognoscunt beatitudinem. quia nesciunt cui rei communis ratio beatitudinis conveniat : et per consequens quantum ad hoc non omnes eam volunt. Si autem omnibus inesset appetitus innatus beatitudinis particularis, nulli deesset elicited, qui innatum sequitur. — Et in 4 dist. ili quæstiuncula 3 sic ait : *Quamvis ex naturali inclinatione voluntas hubeat, ut in beatitudinem feratur secundum communem ra-**

honem, tamen, quod feratur in beatitudinem talem, vel talem, hoc non est ex inclinatione naturæ, sed per discretionem rationis, tpt.r adinvenii in hoc, vel in illo summum bonum hominis constare. Idem docet q. 22 de Verit. art. ; Uumini (intjuil) inditus est appetitus ultimi finis sui in communi, ut scilicet appetat naturaliter se esse completum in bonitate, sed in quo i.\la completio consistat, utrum in virtutibus, vel scientiis, vel delectabilibus, tti hujusmodi aliis, non est ei determinatum in natura. Quando ergo ex propria ratione adjunctus divina gralia apprehendit aliquod speciale bonum, ut suam beatitudinem, in quo vere sua beatitudo consistit, tunc meretur, non ex hoc, quod appetit beatitudinem, quam naturaliter appetii; sed ex hoc, quod appetit hoc speciale, quod non naturaliter appetit, ut visionem Dei, in quo tamen secundum rationem veritatem sua beatitudo consistit. Quibus in locis ad minus negat divus Thomas appetitum naturalem innatum respectu beatitudinis particularis, quæ est visio Dei. Et ideo si in aliis locis aliquem appetitum concedit, non potest esse innatus. — Diximus ad minus, quia revera etiam negat appetitum naturalem elicited, ut intuiti ejus verba constabit. Quod saltem debet intelligi de appetitu efficaci, et absoluto, qui plura requirit. Et propterea quæcumque alia testimonia in contrarium citantur, intelligenda sunt, ut diximus de appetitu elicited saltem conditional, et inefficaci, ut explicuimus. — Ad objectionem ergo in forma negatur, antecedens intellectum de appetitu innato, vel efficaci : de quo dumtaxat ratio nostra procedit. Quidquid sit de elicited inefficaci. — Et ad confirmationem concessio antecedenti de prædicto appetitu innato, negatur suppositum consequentis : quoniam D. Thom. negat de tali appetitu posse aliqua naturali perfectione satiari : sed de elicited inefficaci, naturali tamen modo dicto.

8. Sed urgebis, quod Angelicus Doct. Regia, ex illo appetitu probat contra PhilosophosD,Tli0. loto illo cap. 50 possibilitatem beatilicæ Visionis, et quod in ea beatitudo nostra consistat. Et capit. 51 sic incipit : *Cum aulem impossibile sil naturale desiderium esse inane quod quidem esset, si non esset possibile pervenire ad divinam substantiam intelligendam, quod naturaliter omnes mentes desiderant, necesse est dicere, quod possibile est substantiam Dei videri per intellectum a substantiis intellectualibus, etc. Hæc autem ratio non procedit de appetito*

apiælitu solum inoficiaci : quern frustrari nullum est inconvenient : nee ex co infertur possibilitas rei appetitæ : uno potest esso respectu rei impossibilis. Aride quod c. 50 ratione 2 expresse dicitur pnedictum desiderium naturaliter esse inditum omnibus substantiis intellectualibus. Quod non recte exponitur de appetitu dicito inefficaci.

[Uit] Urgeret sane hæc replica, nisi demente
tin Ang. Docturis, aliunde satis constaret. Ut vero respondeamus, animavertendum est, D. Thoimim nunquam intendisse probare efficaciter, et demonstrative mysterium beatilicæ visionis rationibus naturalibus (uti sunt quibus prædicto loco utitur, nam saltem ejus existentiam, de qua ibi agitur (quidquid sit do possibilitate!, evidens est non posse naturali ratione demoustrari : sicut nec alia mvsteria omnino supernaturalia, quæ sola fide tenemus. Et quamvis fide illuminatis facile occurrant, congruenti®, et rationes vorpsimiles desumptæ ex naturalibus, hæc tamen efficaces esse non possunt, nisi supposita, ut radice ipsa fide ; illa vero supposita, explicant quomodo congruant naturæ, quæ fides ipsa docet: ad summum, quæ ei non repugnare ostendunt negative, sol veri Io scilicet rationes, quibus adversarii contra nos utuntur : positive vero nihil metaphysice demonstrant, ut docet IIIq̄. ipso D. Thom. 1 parte quæst. 32 art. 1 ad 2 ubi sic ait : *Dicendum, quod ad aliquam rem dupliciter inducitur ratio : uno modo ad probandum sufficienter aliquam radicem. Sicul in scientia naturali inducitur ratio sufficiens ad probandum, quod moins cæli semper sil uniformis velocitatis.* | *Alio modo inducitur ratio non quæ sufficienter probat radicem, sed quæ radici jam positæ ostendat congruere consequentes effectus.* Et hoc secundo modo dicit posse induci rationes naturales ad fidei mvsteria confirmanda ; non autem primo. Et 2, 2 q. 2art. 10 ad 2 : *Dicendum, quod rationes, quæ inducuntur ad aulhoritalem fidei, non sunt demonstrationes, quæ in visionem intelligibilem intellectum humanum reducere possunt : sed remouent impedimenta fidei, oslendendo non esse impossibile, quod in fide proponitur.* Non quasi positive id demonstrent, sed negative dumtaxat, modo explicato.

— Unde Angelicus Præceptor in principio summa· contra Gent, præmilit, difficillimum esse arguere contra Paganos |

ad suadendum mysteria nostrte fidei, et eorum errores convincendos, quia non possumus contra illos uti divina auctoritate, sicut contra Judæos, et hæreticos, sed rationibus tantum naturalibus, quæ in robus fidei deficiunt, Amn *Pagani* D.Tom, inquit) *non conveniunt nobiscum in aulhoralale alicujus scripluræ, per quam possint convinci : sicul contra Judæos disputare possumus per vetus testamentum : contra hæreticos per novum : hi vero (scilicet Gentiles) neutrum recipiunt; unde necesse csl ad naturalem rationem recurrere, quæ tamen in rebus divinis deficiens est.* Et inferius c. 8 sic ait ; *Humana igitur ralio ad cognoscendum Fidei veritatem, quæ solum videntibus divinam substantiam potest esse notissima, ita se habet, quod ad cam potest aliquis veras similitudines colligere, quoniam tamen non sufficiunt ad hoc, quod prædicta veritas quasi demonstrative, vel per se intellecta comprehendatur.* Unde tamen est. ul in hujusmodi rationibus quantumcumque. debilibus se mens humana exerceat, dummodo desit comprehendendi, vel demonstrandi præsumptio, quia de rebus ollissimis, etiam parva, el debili consideratione aliquid posse inspicere, jucundissimum est.

9. Juxta hæc ergo cum iu reliquo illius operis, aut alibi utitur D. Thom. rationibus ed suadendam possibilitatem, vel exislentiam visionis beatific®, aliorumque mysteriorum supernatorialium, tales rationes non sunt accipiendæ, ut demonstrationes inuitentps medio necessario (quamvis ab illo divino ingenio ita urgeantur, ut demonstrationes appareant'. sed ut rationes topic®, et probabiles, quibus recte explicatur, et aliquiditer suadetur, quomodo positio prædictæ visionis naturæ principiis non repugnet : imo eis valde congruat. Nou tamen id efficaciter positive convincunt : et ideo possunt solvi a negantibus talem visionem. Unde ad hoc genus probationis non conducit appetitus innatus, vel elicited efficac respectu prædictæ visionis (ex utroque enim non probabiliter, sed evidenter possibilitas finisappotiti concluditur), conducit autem desiderium elicited conditionatum (inodo n. 7 dicto) naturale, simul cum appetitu innato respectu beatitudinis in communi, certissime tenendum est Angelicum Doctorem his posterioribus desiderio, et appetitu, non vero aliquo ex prioribus in suis rationibus usum fuisse.

Quomodo vero pnedictum desiderium

Qua ·
luoih
ineffl&x
doidc-
riurn
inferat
pteMbi-
Hilum
beatifici
usiunh.

conditionatum ad id deserviat, potest sic explicari : nain taie desiderium fundatur supra appetitum innatum creatura intellectualis, per quem tendit ail suam perfectionem : estque proinde tali appetitui, et natura ejus valde consentaneum : ac simul est quoad specificationem necessarium, ut in plurimis, juxta dicta n. 7, ex hoc autem desiderio, quamvis non evidenter. et necessario, satis tamen verosimiliter colligitur possibilitas tinis desiderati : quia desiderium gaudens hujusmodi conditionilms valde congruit, ne sit inane, neque in omnibus frustretur : imo non videtur id moraliter possibile, cum nullum similem appetitum videamus in omnibus frustratum. Pnesertim cum talis appetitus sit respectu beatitudinis. quam valde congruit omne desiderium perfectionis natura consona., sive efticax sive inefficax satiari : cumque desiderium Deum videndi consurgens ex visione effectuum naturali cognitione non satietur, magnam habet veri apparentiam, inspecta adhuc naturali ratione. futuram esse altiore cognitionem intuitivam Dei, qua hominem perfecte beatificet. et ejus desideria totaliter expleat, sicut fides ponit.

Accedit, quod .ut D. Thom. loco citato cap. ix ait Philosophi Gentiles magnas patiebantur angustias inquirendo humanam felicitatem, plurimisque implicabantur erroribus : nec in propriis opinionibus quiescebant, cum nullum cernerent hominem a miseria prorsus exportem (ut vere felicem futurum esse merito putabant, : unde eo ipso, quod D. Thom. verosimilibus rationibus ostenderet positionem fidei circa beatitudinem non conirariari principiis naturæ, sed illis, supposita possibilitate, quam fides adstruit, congruere, cogebantur eidem positioni assentiri : quippe contra prædictam possibilitatem nullum efformare possent efficax argumentum : et ea pra'supposita facillime a tot angustiis liberamur. Nam eo ipso, quod homo Deum clare videat, erit expers omnis miserie, habebitqutj eminentissime omnia, quibus recta ratio dictat debere abundare felicem, et quæ ad statum beatitudinis cuncti sapientes ex ipsis etiam Philosophis requirunt.' Et hoc est urgentius argumentum : quod in favorem nostræ fidei ex naturalibus fieri potest. Quia omnia, quæ de perfectissima beatitudiue verificari debent, juxta Fidei positionem verificantur : et nihil in ea adstruitur rationi dissonans :

neque ex aliquo capito, potest fidsilati., aut impossibilitatis convinci. E contra vero Philosophorum opiniones, quæ minus a veritate recedunt, non paucos admiscent errores, etiam contra rationem naturalem: et adhuc illis admissis, nmt salvant sufficienter qua ipsimet fatentur esse de ratione beatitudinis : cujusmodi est satiare hominis appetitum, et a miseria liberare. Postulat. igitur recta ratio, ul positioni lidei potius, quam prædictis opinionibus præbeatur assensum. Ex quibus salis constat ad replicam. propter quam htec adduximus.

10. Verba D. Th. ex cap. Ill explicari debent, non quasi metaphysice repugnet desiderium illud esse inane quantum est ex principiis natura, quia id repugnat moraliter : quatenus ipsi naturas valde congruit, ut impleatur : eo quod licet sit inefficax, est tamen necessarium, ut in plurimum, et quod ita est necessarium, moraliter videtur impossibile, quod in nullo impleatur : pnesertim cum ex nullo capite impossibilitas talis ad impletibnis probari possit. — Ad id, quod additur, respondetur sanctum Doctorem meminisse in aliquibus propositionibus appetitus innati. quia ex ipso oritur, et in eo fundatur elicitus, quem diximus : ex eo enim, quod naturæ intellectuali inest inclinatio ad agnoscendum verum, naturaliter, cognitio effectibus, desiderat cognoscere quidditative causam : vel efficaciter, si dentur in natura vires : sicut respectu causarum secundarum : vel inefficaciter, si non dentur : sicut respectu causæ primæ. Unde ex utroque appetitu venatus est D. Thom. possibilitatem hujus cognitionis, et beatitudinis supernaluralis : ex innato beatitudinis in communi, et cognitionis causæ in communi, mediate : quatenus elicitus respectu beatitudinis particularis, et cognitionis causæ primæ valde ei congruit : et ex elcito ipsius beatitudinis particularis, immediate; quia moraliter repugnat, etiam si sit inefficax, in omnibus inanem remanere.

Dices, quod constat congruere naturæ, constat esse possibile : quia evidens est impossibilia nulli naturæ competere; ergo si ier prædictum appetitum probat l). Thom. Visionem Dei congruere naturæ, probat demonstrative esse possibilem. — Respondetur negando consequentiam : quia ex prædicto appetitu non probatur demonstrative visionem Dei congruere ni-

turax

*

I.

j

t

I

j

i

£

£

i

l.

i

:

¶

I

|

|

|

|

wruo

Thom.

[

lr-^t

lura creati-, se«l probabiliter tantum sua-
detur, supposito, quod ex alio capite non
iiiqteilirel. Qood autem ex nullo capite
duplicet. lido tantum tenetur : nec mitu-
rails ratio potest hoc positive plene adi-
pisci. El quamvis possit solvero omnia
argumenta, quæ heri possunt in contra-
rium, quoi est aliququaliter negative de-
monstrare; non tamen prædicta ratio
sequitur nullum posse fieri, quod ipsa non
solvat : sed lido tenemus omnia, quæ poδ-
sunt fieri posse ab ea solvi : quia tides
docet, nullum fieri posse quod convincat.

Addendum est (quod ex parte sufficeret
ad diluendam propositam objectionem)
multotiesD. Thom. in summa Cont. Gent.
arguere Philosophos non propriis, sed ad
hominem, ex iis, quæ illi sive vera, sive
falsa admittebant. Et ita dixit Cajet. l
par. quæst. 25 art. l quod Angelic. Doct.
in eo opere omnibus viis utitur, et quando-
que ex veris probat verum : quandoque
ex falsis ab adversariis concessis cogit illos
assentiri vero, quod negabant. Quia igitur
prædicti Philosophi universaliter, el sine
aliqua limitatione concedebant illas propo-
sitiones : *l'isis effectibus inesl naturale desi-*
derium videndi causam : Desiderium natu-
rale non potest esse inane nec respectu rei
impossibilis, et alias, quas citato cap. 50
assumit, salis cflicaciter cogit illos admit-
tere consequens de possibilitate Visionis
causæ primæ, el beatitudinis supernatura-
lis : quod ex prædictis propositionibus
absque limitatione acceptis legitime dedu-
citur. Constat autem similibus rationibus,
quæ Hunt ad hominem, non deberi Gdem
ex aulhoritate arguentis, nisi ꝑaminata
et probatae per se illam mercantur.

! IV.

*Posterior assertio ex D. Thoma, cl ratione
stabilitur.*

II. Dicendum est secundo, dari de facto
in aliquibus beatitudinem naturalem. Hæc
etiam assertio est D. Thomæ l par. q. 62
citata, ubi docet Angelos in prædicta bea-
tiludine fuisse creatos. Et ad eam pervenire
aliquos ex hominibus insinuat non semel
in hac materia, pnesertim q. 5 art. 3 et
i et cum Aristot. libr. 10 Ethic, sect. 10
usque ad 13, quem sequuntur omnes ejus
discipuli, et plures alii pro præcedenti
conclusionem citati. Halio vero pro illa ad-
ducta, hanc etiam convincit ; quia si in

creatura rationali adest innatus appetitus
bealiludinis, debet hujusmodi appetitus,
saltem in aliquibus iinem suum consequi ;
quippe esset frustra, et inanis, si in nullo
adimpleretur; quod de appetitu innato ad-
mitti non debet : sed ille linis non est
beatitudo supernaturalis, ut ostensum est :
ergo est felicitas naturalis : ac proinde de
facto in aliquibus existit.

I

Conlirmatur : quia si Deus creaturas
intellectuales, ut potuit, servato naturæ
ordine, absque elevatione ad iinem su-
pernaturalem condidisset, absurdum vi-
detur asserere, nullam de facto linem
consecuturam , propter quem condilæ
fuissent : ergo etiam modo aliquie ipsum
consequuntur. Palet consequentia. Tum
quia elevatio ad ordinem supernaturalem,
sicut non tollit ea, quæ sunt naturæ ; ita
nec impedit assecutionem linis ipsius
naturæ. Tum etiam quia beatitudo, quæ
est per gratiam, non opponitur naturali
bealitudini : sicut gratia non opponitur,
sed perficit naturam : ergo si absque
gratia, et elevatione ad eam aliquibus de
facto tribueretur beatitudo naturalis, non
est cur ratione izratix debeat illis necari.

Conlirmatur secundo, nam si homines
conderentur in integritate naturæ, quam
habuit Adamus, et habent omnes Angeli,
r.on est dubium, quin de facto ad hea-
titudinem naturalem plures pervenirent :
sicut cæteræ res perveniunt, ut in plu-
rimum ad suos lines ultimos; imo de
facto talem beatitudinem habuisse primos
parentes in statu justitia? originalis, docet
non obscure D. Aug. 11 de Civit. Dei c. d. Aα;
12, sed homines in Patria simul cum
gratia consummata habebunt naturam in-
tegram , et perfectam : ergo simul cum
supernaturali beatitudine habebunt na-
turalem.

Conlirmatur tandem : quia beati in
Patria habent alias naturales perfectiones,
scientias, virtutes, etc. : ergo etiam habent
naturalem felicitatem, quæ est maxima
perfectio prædicti ordinis, alias non essent
iii utroque ordine naturali, et supernaturali
omnino perfecti.

12. Unde non refert, si dicas cum
Francise, de Herrera (quem infra référé-
mus) esse quidem concedendam homini-
bus naturalem beatitudinem, si conditi
fuissent absque elevatione ad ordinem
supernaturalem : modo tamen eam non
habere : quia ejus loco accipiunt beatitu-
dinem supernaturalem, et hæc saliat na-

Effu-

l

turalem appetitum. Quemadmodum humanitas Christi haberet propriam subsistentiam, si non fuisset assumpta a Verbo ; modo vero eam non habet, quia elevata est ad Divinam, et hæc totum ejus appetitum implet. — Nam contra hoc est, quod gratia uti diximus, non tollit ea, quæ sunt nature, ubi omnia sunt compossibilia : et præterea beati simul cum scientiis, et virtutibus infusis habent omnes acquiras, ut omnis eorum potentia tam ordinalis, quam naturalis sit expleta : sed beatitudo naturalis est compossibilis cum omnibus donis supernaturalibus, ut magna naturæ perfectio : ergo non debet impediri per elevationem ad ordinem supernaturalem. neque per beatitudinem talis ordinis. Et confirmatur : nam in Christo simul cum perfectionibus increatis, dantur omnes creatæ, quæ divinis non repugnant : et cum creatis supernaturalibus, omnes naturales, quæ supernaturalibus non derogant : quod si caret subsistentia creata, ideo est, quia est impossibilis cum Divina : ergo cum beatitudo naturalis supernaturalibus perfectionibus non repugnet, non debet impediri per illas, sed perfici, et elevari.

Ati. i
evasio
Ægidius.

Præcluditur.

12. Secundo occurrit Ægidius a Presentatione idea non dari de facto beatitudinem naturalem, quamvis detur tota illa perfectio, quæ seclusa elevatione ad finem supernaturalem esset beatitudo, quia per prædictam elevationem tollitur ab ea ratio ultimi finis, et ponitur ordinatio ad alium finem ultimorem, quæ est beatitudo supernaturalis : unde quod beatitudo debet esse ultimus finis ad nullum alium ordinatus, nequit de facto quæcunque sit illa perfectio *naturalis beatitudo* nominari. — Sed hoc parvi momenti est, et quæstio potius de nomine, quam de re : si quidem concedit, iste author quoad rem ipsam, quod nos concedimus. Nec ejus ratio nostro modo loquendi obstat : quia quod beatitudo naturalis ad supernaturalem ordinetur, solum probat non absolute, et simpliciter esse beatitudinem, aut non esse beatitudinem perfectam : non autem quod non sit, et dici debeat *beatitudo in suo ordine*, seu *beatitudo naturalis* : nam *ly naturalis* est additum diminuens ; cum quo optime compatitur aliqua imperfectio, quæ beatitudini simpliciter dicte, qualis est supernaturalis alterius vite, repugnans. Et propterea, omnes concedunt beatitudinem supernaturalem in hac vita ; quamvis talis

beatitudo eo ipso, quod imperfecta, eliditur, ut beatitudinem Patria ordinetur.

faifertur sententia opposita, et argumentis pro ea occurritur.

I i. Contra primam assertionem tenet singulariter Gabriel Vazq. 1 part. disp. 226 cap. 2 et in præsentis disp. 12 c. 6 nullam esse possibilem naturalem beatitudinem. Probatque primo suam sententiam, quia nihil, quod cum peccato mortali esse potest, nomen meretur *beatitudinis* : sed quodlibet perfectio naturalis potest esse cum prædicto peccato : ergo nulla dicenda est *beatitudo*. Major videtur satis nota : quia beatitudo non est compossibilis est cum maxima miseria : maxima autem miseria creata est peccatum mortale. Minor vero probatur, quia si aliqua perfectio naturalis esset impossibilis cum tali peccato, posset illud expellere : ac proinde hominem justificare : quod non est admittendum. Et hæc ratio (ait Vazq.) communis est Angelis, et hominibus, convincitque de omnibus nullo naturali dono posse beari.

Confirmatur. Omnes perfectiones Angelo connaturales sunt de facto communes malis, et bonis : manserunt enim in demonibus naturalia integra, tantumque spoliati sunt perfectionibus ordinis gratiæ : sed in malis non habent rationem beatitudinis ; alias possemus dicere demones nunc esse beatos : igitur neque in bonis hoc nomen merentur. Multo igitur minus in hominibus, quorum naturales perfectiones ab Angelicis adeo distant.

Respondetur admissa majori, negando minorem : quia saltem amor efficax super omnia Dei authoris nature sub hoc conceptu non est compossibilis cum peccato mortali : et talis amor de facto est in bonis Angelis per vires nature, esset quoque in omnibus, si ad supernaturalem ordinem non elevarentur, et posset etiam esse in hominibus, saltem si in natura integra, integritate solius sui ordinis ut fieri potuit), conderentur. Unde stante prædicto amore, non esset cur intra ordinem natura non possent suo modo beatificari. Ad probationem dicendum est. non omne impossibile cum peccato mortali posse justificare, quia potest essentialiter supponere aliam finem justificantem, a qua prius i.atura

Eijū-
I*

natura peccatum sit expulsum : ul de actibus charitatis, et contritionis dicemus in tract, de .Iustificatione, qui licet cum peccato mortali esse non possint , non tamen justificant, quia supponunt essentialiter gratiam, por quam prædictum peccatum debet expelli. Ita ergo proportionem servata de amore naturali Dei super omnia philosophandum est.

15. Sed dices : hic amor non supponit essentialiter gratiam , nec aliam formam justificantem, si quidem posset esse in pura natura, saltem integra; ergo vel potest justificare expellendo per se peccatum mortale ; vel cum eo permanere.

— Respondetur prædictum amorem non necessario supponere gratiam , quantum est ex se : attamen ex suppositione, quod homo in peccatum mortale labatur, nequit Deum etiam, ut authorem nature super omnia diligere, nisi gratia, et charitas præcedant, et expellant peccatum. Ratio vero est, quia per peccatum mortale avertitur homo a Deo, non solum, ut line naturali, sed etiam (saltem indirecte) ut line supernatural! propter connexionem , et subordinationem utriusque finis, ut tract, de Peccatis disp. 3 explicabitur : unde sicut repugnat hominem esse conversum ad Deum finem naturalem per amorem super omnia; et aversum ab eodem, ut fine supernatural! : sic etiam repugnat, quod supposito mortali peccato in amorem naturalem efficacem prorumpat, nisi simul, aut prius natura procedat in amorem supernaturalem, qui essentialiter postulat gratiam, per quam ad finem supernaturalem convertatur.

Dices secundo; de ratione beatitudinis esse, non modo peccatum expellere, sed etiam peccabilitatem : qui enim peccare potest, et peccando bonum, quod habet, amittere, non est adhuc beatus : sed nulla perfectio reddit creaturam impeccabilem : ergo nec potest efficere illam beatam.

— Respondetur *posse peccare* tantum esse contra rationem beatitudinis perfectæ, qualis est sola beatitudo patriæ, quæ ab intrinseco est inamissibilis : non autem contra rationem beatitudinis in toto suo ambitu : ut patet de beatitudine supernatural! viæ, cui omnes hoc nomen attribunt; et tamen non excludit potentiam ad peccatum, potestque per peccatum mortale amitti, quamvis non cum illo coniungi. Licet ergo admittamus nullam per-

factionem naturalem reddere impeccabilem creaturam, non ideo negandum est, quod dum abest peccatum possit illam beatificare : non simpliciter, et perfecte, sed imperfecte, et in suo ordine.

— Diximus, *licet admittamus*, etc. quia ut in tract, de Angelis disp. 9 dub. 3 ostendimus, Angelus ex natura sua habet, ut contra ordinem naturæ directe peccare non possit : et ideo si absque elevatione ad supernaturalem crearetur, esset impeccabilis, ejusque beatitudo naturalis inamissibilis. — Ad confirmationem respondetur in dæmonibus mansisse omnes perfectiones naturales necessarias secundum suas entitates : non tamen quantum ad omnes denominationes : et ideo idem amor, qui antequam peccarent, erat dilectio super omnia Dei aulhoris naturæ ; post peccatum amisit hanc denominationem, quamvis nihil entitatis deperdiderit. Et similiter eadem cognitio Dei, quæ in primo instanti connotando absentiam peccati constituebat beatitudinem naturalem, in secundo, et deinceps ubi jam fuit peccatum, non constituit illam : quia exclusio peccati, et miserim est in dispensabile connotatum ad hanc constitutionem, ut magis explicabimus dub. sequenti in solutione ad ultimum.

Secundo arguit ad probandum esse impossibile prædictam beatitudinem specialiter in hominibus. Quoniam beatitudo debet esse operatio continua, et sine interruptione : per id enim, quod cito transit, nullus dicitur *Beatus* : sed quælibet operatio naturalis hominis est cito transiens, et saepe interrumpitur : ergo nullam potest habere rationem beatitudinis.

Respondetur primo, majorem esse veram de beatitudine perfecta. Ad beatitudinem autem imperfectam sufficit minor continuatio : ut patet in beatitudine supernatural! hujus vitæ, quam admittit ipse Vazquez. Desumiturque solutio ex D. Thom. in præsenti q. 3 art. 1 ad 4 ubi sic ait : *In hominibus secundum statum præsentis vite: est ultima perfectio secundum operationem, qua homo conjungitur Deo : sed hæc operatio nec continua potest esse, et per consequens neque unica est; quia operatio intermissione multiplicatur : et propter hoc in statu præsentis vite perfecta beatitudo ab homine haberi non potest. Unde Philosophus in 1^a Ethicor. ponens beatitudinem hominis in hac vita dicit eam esse imperfectam; post nulla concludens : beatos autem dicimus, ul*

Prima solutio.

homines, etc. El inferius : *In pi.rsentī Vila quantum deficimus ab unitate. et continui- tale tnlh o/vralie/ii'. tantum deficimus a beatitudinis perfectione: est lumen alit/uo participatio beatitudinis: et quanto operatio poted esse magis continua, e! una, tanto plus habet rationem beatitudinis, el ideo in activa vita, qtuB eirra multa occupatur. est minus de ratione beatitudinis, quam in vita contempla- tiva, qux versatur circa unum, id esi circa veritatis contemplationem : etsi aliquando homo ortu non operetur hujusmodi iqteratio- nrm, tamen quia in promptu habet eum. sem- per p<>|cs! operari. Et quia etiam ipsam cessa- tionem, puta somni, ve! occur itionis alicujus naturalis, ad iqieratumeui prodictam ordinat, quasi videtur operatio continua esse.*

A h i
jo'tuio.

Secundo respondetur admissa majori, negando minorem. Quia licet operatio ho- minis in hac vita non sit continuata, in statu separationis habebit anima opera- tionem naturalem æviter nam, per quam se, et per se ipsam Deum sine interrup- tione cognoscet. Et talis operatio poterit beatitudinem naturalem constituere. An vero etiam in hac vita admitti possit dice- mus dub. 3.

3

17. Tertio potest probari hæc sententia. Nam si esset homini possibilis naturalis beatitudo, posset illam viribus nature consequi : sed hoc est impossibile : ergo, etc. Major constat : tum quia bealitudo naturalis debet esse naturæ proportionata, ac proinde viribus ejus consequibilis. Tum etiam, quia perfectio, quæ per se require- ret vires supernaturales, non posset non esse ordinis supernaturalis, cum nihil spectans præcise ad naturalem, aliquid supernaturale per se exigit. Minor vero probatur. Nam homo gratia destitutus, et relictus suæ naturæ, nequit vitare omne peccatum mortale : cum peccato autem mortali, quod est maxima miseria, non est compossibilis beatitudo.

Dilnilur.

Respondetur admissa majori, negando minorem. Ad probationem relinquendo pro nunc usque ad Tract, de Gratia, an homo in statu naturæ porte, vel lapsæ possit sine Gratia vitare per longum tem- pus peccatum mortale) dicendum est, sal- tem potuisse Deum condere hominem integrum integritate naturali (quamvis attenta præcise ejus natura hoc illi non debeatur) in quo statu sine aliquo super- naturali dono posset per totam vitam non peccare mortaliter : sicut etiam posset di- ligere super omnia Deum, ut. finem pra-

else natuialein, ac prohido si vi'llel h<l bea- titudinem uiliiraloui pervenire, — Adde, quod sicut juxta valde probabilem «oaten- tiam, gratia de facto non requiritur a<l diligendum Deum aniliorem naturæ, et servandam ejus legem omnino perso, sed per modum removentis prohibens : ut sub- lato per illam peccato natura suis viribus in prædictum amorem, et observationem iulluat : ita necessitas ejusdem grati® ad beatitudinem naturalem consequendam adhuc in hoc statu non est omnino per se ; quasi talis bealitudo vires natural absoluto superexcedat : sed per modum removentis peccatum, quod consecutioni ejus impe- dimentum præbet; sicut ut lapis sursum detentus centrum consequatur, requiritor removens impedimentum, a quo detinetur; illo vero remoto, per suam naturam, el non per vires a removente superadditas ad centrum pervenit. Sed de bis latius in tract, de Gratia.

J

18. Ultimo probatur : nam beatitudo debet saliare naturalem hominis appeti- tum; sed non est possibilis perfectio natu- ralis, quæ prædictum appetitum satiet : ergo, etc. Major constat ex dictis pro prima assertione. Minor vero probatur : quoniam prædictus appetitus extendit se ad omne bonum contentum saltem intra ordinem naturæ : et propterea tract, præced. disp. i dub. 3 diximus ultimum libem peccato- ris pro formali esse bonum proprium in toto suo ambitu; pro materiali vero non posse esse aliquid determinatum : quia impossibile est omne tale bonum in aliqua re determinate, pra-terquam in solo Deo reperiri.

Huic argumento respondet perdoctus quidam junior ex discipulis D. Thom. hominem secundum suam naturam non habere linem ultimum determinatum ma- terialiter, sed solum vage, et in communi, et tradit rationem, quia summum, ad quod potest pervenire in parte intellectiva, est contemplatio Dei per suos eliectus, quæ contemplatio non potest totaliter sa- tiare intellectum. Appetit igitur homo naturaliter rationem beatitudinis, sed non, ut in aliquo uno ente determinate repe- ritur. Et est exemplum in materia prima, cujus appetitus non habet pro termino aliquam formam determinatam, sed col- lectionem omnium formarum, ad quas est in potentia : el ideo per nullam satiatur, quia nulla totam collectionem continet : ita ergo intellectus noster habet pro line

Pcs
tO'w

*

naturali collectionem omnium intelligi-
hilium sibi connatiiraliū, in nulloque
satiatur, quia milium omnia illa continet,
nisi ad claram Dei visionem perveniat. —
Nca«- Sod quamvis doctrina hujus solutionis
ad aliud intentum forte, verum sensum
admittat, præsenti non satisfacit. Ex ea
quippe sequitur, nullam posse dari na-
turalem beatitudinem, ut arguens inten-
dit. Quia talis beatitudo esset aliqua
determinati forma, vel actus satians na-
turalem appetitum : ergo si finis istius
appetitus non est aliquid intra ordinem
naturæ determinatum, nequit ex eo con-
cludi possibilitas prædictæ beatitudinis,
lino concluditur oppositum : siquidem con-
ceditur esse impossibilem formam natu-
ralem, qua» prædictum appetitum expleat.
Atian i- 19. Pro vera solutione tria breviter
vttJio animadvertenda sunt. Primo, quod sicut
triplex beatitudo par se tantum est partis ratio-
go vora nalis (sensitiva enim non est per se
wfa- beatificabitur) ita appetitus, quem indis-
Ü03C. pensabiliter satiare debet, solus est ra-
tionalis, scilicet voluntas. Neque est,
quoad hoc per se curandum de sensitivo. i
— Secundo, quod terminus inclinationis
voluntatis plura comprehendit cum est in
anima conjuncta corpori, quam cum est i
in anima separata. Nam cum inclinatio
voluntatis sit ad bonum totius, in statu
conjunctionis naturaliter fertur ad bonum
omnium partium, et non solum intellec-
tivæ : nec quiescit prædicta inclinatio pro
tali statu, nisi omnes potentiæ totius
hominis suam perfectionem consequantur.
Pro statu vero separationis voluntas na-
turaliter tantum appetit perfectionem par-
tis intellectivæ : quæ consistit in nobi-
lissima cognitione, ad quam intellectus i
ordinatur ex sua natura : quia in anima se-
parata præter ipsam voluntatem non est alia
potentia, cujus bonum quærat, nisi in-
tellectus, ad cujus perfectionem tota ipsa
voluntas ordinatur. — Tertio est no-
tandum, quod sicut ad beatitudinem su-
pernaturalem non pertinet satiare appe-
titum, sed tantum in statu ultimo : et i
ideo beatitudo supernaturalis viæ, quæ ab
omnibus conceditur, non satiat, sed ex-
pectat beatitudinem, et satietatem Patriæ :
ita ad beatitudinem naturalem salis est,
quod in statu ultimo natura», qui est
status separationis, satiet naturalem ap-
petitum : quamvis si quæ hujus ordinis
beatitudo in statu conjunctionis esse po-
test, hoc non præstet.

¶/i lus ml argumentum respondetur,
majorem solum osse veram loquendo de
appetitu rationali, et de satiatione in statu
ultimo naturæ rationalis, qui est status
separationis : el sic intellecta, neganda
est minor. In illo enim statu inclinatio
primaria prædicti appetitus est ad cogni-
tionem Dei abstractivam, qualis possibilis
est haberi per virtutem naturæ : secun-
dario vero extenditur ad cognitionem crea-
turarum per species a Deo inditas. Unde,
habita utraque hac cognitione manet talis
appetitus satiat, quantum ex inclinatione
naturæ postulat, et anima modo suæ
naturæ debito beata. Sicut appetitus na-
turalis Angeli quiescit in cognitione Dei,
quam habet per propriam essentiam : et
in cognitione creaturarnm per species sibi
naturaliter cognit. Differt vero inter
animam, et Angelum, quod huic debetur
in sua creatione, et per modum proprieta-
tis prædicta cognitio : et ideo a primo
instanti fuit naturali felicitate beatus, nec
potuit, servato ordine rerum, aliter a Deo
produci : animæ autem rationali non
debetur usquedum post creationem in
corpore iterum ab eo separetur : in quo
statu sicut habet modum essendi Angelo-
rum, sic etiam modum eorum operandi.
Quare autem status separationis non sit
ei connaturalis a principio, explicat D.
Thom. 1 p. q. 89 art. 1 et q. 19 de D.Tbom.
Verit. 1.
20. Probatio minoris tantum procedit
in statu viæ, et conjunctionis ad corpus,
de quo loquebamur in præcedenti tract,
disp. et n. citatis. Ratio vero, ob quam
in hoc statu nullo determinato bono sa-
lietur hominis appetitus, duplex potest
assignari. Prima est, quod dum anima est
in via, nunquam voluntas est determinata
ad bonum, sed defectibilis, et indifferens
ad malum. Circa malum autem non est
determinatus appetitus, sed est quasi in-
finitus , omninoque insatiabilis : cum
enim malum solum habeat apparentiam,
et umbram boni, non satiat, sed relinquit
famelicum appetitum. Unde dicitur Pro-
verb. 13 : *Justus comedil, el replet animam
suam : venter autem impiorum insatura-
bilis* : et ideo nunquam tot comedet (ut
sic dicamus) quin plura appetat, et dicat
semper : *Affer, affer*. Qua; ratio in statu
separationis cessat : in quo ex ipsa status
conditione, quia est status termini (præcisa
etiam elevatione, aut rectitudine, quæ est
pr gratiam) voluntas, quæ naturali bono

Oihrilor
argnm.

Quarc
in ria
non sa-
tietur.

J. ¥

-i?

DE BEATITUDINE.

adhæren< ad illum perveniret, maneret perpetuo in eo confirmata : potestquo proinde appetitus ejus modo sibi debito satiari : quia talis appetitus, ulpole rectus, et ab Authoro nataræ, habet certum terminum, quo assecuto, quietus maneret.

Secunda ratio est, quam jam tetigimus : quia voluntas in statu viæ, et conjunctionis ad corpus inclinatur ad bonum totius, et omnium partium, ac potentiarum : nec quiescit naturalis appetitus, usquedum omnes illa? propriis operationibus indefeclibiliter perficiantur. Hoc autem est impossibile in hac vita : nam cum potentiæ sensitiva» fundentur super materia, quæ est principium corruptionis, nulla earum operatio potest naturaliter esse incorruptibilis. Nec etiam operatio intellectus : quia dum est in corpore, non nisi dependentor a sensibus operatur. Unde, sicut quia materia prima per nullam formam (naturaliter loquendo) incorruptibiliter perficitur. nunquam ejus appetitus plene satiatur; neque est ad formam *in satiato* «\$e, sed *in satiari* : ita appetitus voluntatis in hac vita non potest in facto esse satiari, quia nunquam omnes partes hominis incorruptibiliter perficiuntur operationibus, ad quas ordinantur. Quæ etiam ratio cessat in statu separationis, ubi non sunt, nisi potentiæ spirituales independent's a materia, quarum operationes possunt esse perpetuæ, et indefeclibiles : et ideo semel in eis conslitutæ appetitus quietatur.

DUBIUM II.

In qua operatione Deatiludo naturalis consistat ?

Ex dictis disp. 1 possumus hic supponere beatitudinem naturalem sitam esse in aliqua actuali operatione : eamque non ad partem sensitivam, sed ad intellectum, vel voluntatem pertinere ; etquii in intellectu sunt operationes practicæ, et speculativa·, de omnibus dicemus.

§ I-

Assertio prior ex Arist. et D. Thoma.

21. Dicendum est primo, operationem, quæ in ordine naturæ meretur primario nomen *beatitudinis*, esse actum solius iu-

telleclus speculativi. Hanc asseriionem, quum sequuntur U.ujetau.. Moules., Alvar, cl alii relati dub. præcedenti, probat ex professo Arist. ol cum eu D. Thorn, lib. Id Ethic, et ex rationibus, quas ibi adducunt. effieaciores eisdem fere verbis propunemus. Arist. igitur c. 7 sic ait : (hmi au- Aihici. *leni est speculativa* (scilicet felicilasi *dictum* «/.. *Confessum autem hoc, utique videbitur esse, cl his quæ prius, et ipsi vero,* subditqun *primam rationem his verbis : Optima etenim hæc operatio. Etenim intellectus eorum, qua in nobis, cl cognoscibilium, circa qux inlclleclus. Quam rationem sic explicat D. Th. d.Ti-& Lect. 10 : Dictum csl prius, quod felicitas esi optima operatio : optima aulem operatio inter humanas est speculatio veritatis. El hoc palet ex duobus, ex quibus pensatur dignitas operationis. Uno modo ex parte polenlix, quæ est operationis principium : et sic patet hanc operationem esse optimam, sicut intellectus est optimus eorum, quæ in nobis sunt. Alio modo ex parte objecti, quod dat speciem operationi. Et secundum hoc etiam hæc operatio esi optima : quia inter omnia cognoscibilia, optima sunt intclligibilia, cl prxeipue divina. El sic in eorum speculatione consistit perfecta humana felicitas. Ex quibus in forma sequens conficitur argumentum. Beatitudo in quolibet ordine debet esse perfectissima operatio : sed in ordine naturali perfectissima operatio est cognitio speculativa : ergo in ea consistit beatitudo naturalis. Major communiter recipitur : et ideo disp. I n. 28 probavimus beatitudinem supernaturalem in actu, et non in habitu consistere, quia actus est simpliciter perfectior. Ex eodemque principio probat D. Thom. 3 Contra fient, c. 20 debere consistere in operatione intellectus : quia est perfectior operatione voluntatis. Minor autem satis efficaciter convincitur discursu Philosophi, et Angelici Docturis, qui majori expansione non eget.*

22. Secundam rationem ponit Arist. Alti *ntii. AtisM* *dicens : Est autem conlinuissima. Speculari etenim possumus continue, magis, quam operari quodeumque. Et D. Thom. : Felicitas D.Ttea. inquit) csl maxime continua, el permanens. Inter omnes autem operationes humanas continuissima ed speculatio veritatis. Manifestum esi enim, quod magis continue potest homo perseverare in speculatione veriialis, quam in quacumque alia operatione. Cujus ratio esi, quia neccsse csl disconlinuari operationem nostram propter laborent, que u non possumus cmlinur ferre. Labor autem, el fatigatio accidit*

*u'cihi in operationibui nmlrii propter possibilitatem curporis. quod alteratur, et remove-
tur a naturali dispositione sua. Iiule cum
inltllerlits in .tua operatione minimum utatur
corpore, sequitur, qiiml minimum rjus ope-
rationi adveniat labor, el fatigatio : qux nulla
estent si intellectus in speculando non indige-
ret phantasmatibus f.rislenlilnif in orgapis
corporis. El sic palet, quad nm i imc invenitur
félicitas in. speculatione veritatis propter ejus
facilitalcin.*

Si objicias, non posse esse mugis con-
tinuam operationem intellectus, quam
sensus, sine quo intellectus non opera-
tur : ergo ex. hac ratione non habetur bea-
litudinem in speculatione consistere. —
Respondetur negando antecedens : tum,
quia operationi intellectus non convenit
interrumpi ratione sui; sed ratione opera-
tionis sensus, cui convenit per se : quia
per se est corruptibilis, et generat labo-
rem : *propter quod aulem unumquodque
tale, etc.* Tum etiam, quia hic non fit com-
paratio ad operationem sensus (de qua po-
tius supponitur, quam probatur non cons-
tituero. felic tatem), sed ad alias operationes
intellectus, et voluntatis pertinentes ad
vitam activam. Unde sensus est, quod
quia inter operationes partis rationalis spe-
culatio minus utitur corpore, quam opera-
tiones practicæ, quæ sunt in ordine ad
opus externum perliciendum per corpus,
minus illa, quam hæc causât frigationem,
et laborem : ideoque est magis continua,
quia non petit, ut operatio sensus, a qua
dependet, tam cito interrumpatur. —
Adde quod speculatio secundum se potest
esse sine corpore : sine quo tamen esse
non possunt operationes vitæ activæ : et
ideo potest esse diuturnior.

⁊>.
Trtlij
ulio.

Prosequitur Philosophas tertiam ratio-
nem : *Exislmamusque oportere delectatio-
nem admixtam esse felicitati. Delectabilis-
sima aulem eorum, quæ secundum virtutem
operationum, qme secundum sapientiam,
confesse est. Videtur enim Philosophia ad-
mirabiles delectationes habere, puritate, cl
firmitate. Rationabile autem scientibus,
quam quærentibus delectabiliozem conversa-
tionem esse. Poiestque hæc ratio ad hanc
formam reduci. Beatitudo debet esso ope-
ratio maxime delectabilis delectabilitate
firma, et honesta : sed inter operationes
naturales speculatio veri habet esso de-
; Icciabior delectatione valde, firma, et
honesta : ergo in hac sita est prædicta
beatitudo. Major patet ex comimini om-*

nium con eptione, qui nomine beatitudinis
bonurn maxime honestum, ec delectans
intelligunt. Minorem aulem probant verba
Aristot. a tjuncta glossa Angel. Doct. quæ P.Ttom
sic ait : *Inter omnes operationes virtutis
dclfrlabilissima f k contemplatio sapientias :
sicut manifestum esi, el concessum ab omni-
bus. Habet enim Philosophia in sapicnlÛB con-
leinplnlitmc delectationes admirabiles, cl quan-
tum ad puritatem, el quantum ad firmitatem.
Puritas quidem talium delectationum atten-
ditur ex hoc, quod sunt circa res immate-
riales. Firmitas aulem earum attenditur
secundum hoc, quod sunt circa res immuta-
biles. Qui enim delectatur circa res mate-
riales, incurrit quamdam impuritatem af-
fectus, ex hoc, qwxl circa inferiora occupatur.
Qui aulem circa res mutabiles delectatur, mm
potest firmam delectationem habere : quia
mutata re, aut corrupta, quæ delectationem
offerebat, delectatio cessat : et quandoque in
tristitiam vertitur. Dicit autem delectationes
philosophia esse admirabiles propter incon-
sueludinem talium delectationum apud mul-
titudinem hominum, qui in rebus materiali-
bus delectantur, etc.* “ / ” ß

Confirmatur : nam unicuique c-l maxime. Confirm
delectabile, quod est ei optimum, ct
maxime proprium : sed hujusmodi est
respectu hominis speculatio veritatis, per
quam a cæteris non ratione utentibus
primo distinguitur : ergo, etc. Quam con-
firmationem adducit Philosophus paulo in- Aristot.
ferius dicens : *Unicuique natura optimum,
el delectabilissimum est unicuique, el boni
utique, qux secundum intellectum vita : si-
quidem maxime hoc homo. Iste ergo felicis-
simus. Et D. Th. Lect. 1l ; Illud, quod est n.Tliom
optimum secundum naturam in unoquoque
est maxime proprium sibi : quod aulem est
optimum, el proprium, consequens est, quod
sil delectabilissimum : quia unusquisque
delectatur in bono sibi convenienti. Sic ergo
palet, quod si homo maxime csl intellectus
tanquam principalissimum in ipso, quod
viia, qux est secundum intellectum est de-
; tccllabilissima homini, et maxime sibi pro-
pria. Sed proh dolori cum hoc ita verum
s.l, et voluntati recte disposita» nihil sit
amabilius contemplatione veritatis, vix in
alio propter pravam vitiorum dispositio-
nem majus homines sentiunt fastidium.
Unde doctrina hæc Philosophi, et D. Th.
intelligenda est per se, et ex natura rei :
atque adeo in illis, qui habent sanum allec-
tum. et bene dispositam : cojusmodi sunt,
qui sapientiam cum virtute conjungunt.*

DE BEATITUDINE

«I- Qjatta Quarto probat assertionem ea ratione sufficientia'. qua maximo videtur pertinere ad beatum : sicut indigentia ad infelicem. Illa autem magis invenitur n his, qui vacant contemplationi, quam in aliis virtuosus : quia speculatio veri perpaucis indiget. Verba ejus sunt ; *El qux dicitur tiidarchia (id csl sufficientia), circa speculativa maxime utique erit. Adjuvatur quidem necessariis. ct sapiens, et reliqui quidem indigent. Talibus autem sufficienter largitis justus quidem indiget, ad quos juste operetur, el cum quibus. Similiter autem el temperatus, el fortis, el aliorum unusquisque. Sapiens autem secundum se ipsum ens potes! speculari : el quanto utique sapientior fuerit, magis, etc. super quæ D. Fil.* : *Hujusmodi autem perse sufficientia maxime invenitur circa speculativam operationem. ad quam homo non indiget, nisi his, qux sun! necessaria omnibus ad communem vitam. Indiget enim necessariis vitx tam sapiens, scilicet speculativus, quam eliam fusius, el reliqui habentes virtutes morales, qux perficiunt citam activam Si autem aliqui dentur sufficienter necessaria vitx. adhuc phribus indiget rirluosus. Indiget enim justus ad suam operationem aliis, ad quos debet juste agere, quia justitia a>l alterum e-l : el indige! aliquibus, cum quibus operetur ju.s-liliam, ad quod indiget frequenter mullorum auxilio ; ct eadem ratio est de temperato, et forti, el de aliis virtuosi's moraliter. Sed non est ita de sapiente speculativo, qui poles! Speculari veritatem etiam si solus secundum se ipsum exista!. Quia contemplatio veritatis est operatio penitus intrinseca, ad exterius inm procedens. Et tanlo aliquis magis poterit solut existent speculari veritatem, quanto fuerit magis perfectus in sapientia, etc.*

25. Quinto j robatur. Quoniam bea litudo debet esse volita omnino propier se : cum sit in co online, in quo dicitur beatitudo linis ultimus : sed sola cognitio sqeculativa est volita omnir.o propter se : ergo, etc. Minor, in qua posset esse difficultas, suadetur a Philosopho his verbis : *l i.lclur autem utique ipsa sola propier se ipsam diligi; nihil enim ab ipsa fit prxtcr speculari. .l6 operationibus autem, vel plus minus acquirimus prxtcr actionem. Ubi D. l'hom. : Ostensum est inquit) quod felirilatis est ita per se appetibilis, quod nullo modo appetitur propter aliud Hoc autem anparet in sola specula!ione sapientix, quod propter se ipsam diligatur, ct non propter aliud. Nihil enim homini accrescit ex con-*

tempi,ivõin· veri! dix prxtcr ipsam verilahi sperii litionem, Nell in exterioribus onerabilibus homo acquiri! aliqiad prxler ipsam operationem : mil plus, out miiuis, pula honorem, cl gratiam tipud alios, qux mm acquirit sapient ex sua cunleinplalionr, nisi per accident, in quantum scilicet veritatem contemplatam aliis enuntiat : quod jam perline! ad exteriorem actionem. Sic er<jn pale!, qiiud maxime consistai in operatione contemplationis.

26. Denique, omissis aliis rationibus, optima est, quam adducit circa linem capitis ubi ita habet : *Talis utique melior erit vita scilicet contemplativa) ad humanam vilam. Non secundum quod homo est sic vivit, sed secundum, quod divinum aliquid in ipso cxislit. Quanto autem difi·il hic a composito, lanio ct operatio ab eu, qux secundum aliquam virtutem. Si utique -divinum, inldleclus ad hominem, ct qux secundum hunc divina vita ad humanam vitam. Quæ verba sic explicat Angelicus Doctor : Dicit ergo, quod talis mia, qux cat c mlemplalioni vcriticalis.es! melior, quam vita, qux est secundum actionem. Cum enim homo sit compositus cx anima, el corpore, habens sensitivam naturam, el intellectivam, l1' ' homini commensurala videtur consistere in hoc, quod homo secundum rationem ordinet affectiones, et operationes sensitiva-, el corporales. Sed vacare soli operationi in'ellectus videtur esse proprium superiorum substantiarum, in quibus invenitur sola natura intellectiva, quam participat secundum intellectum. Et ideo manifestans, quod dicltn esi subdit: quoil homo sic vivens, scilicd vacando contemplationi, non vivit secundum quod homo, qui est compositus ex diversis, secundum, quod aliquid divinum in ipso exislit, prout scilicet secundum intellectum divinam similitudinem participai. El ideo quantum intellectus in sua puritate consideratus differt a composito ex anima, el cùr pore, tantum didat operatio speculativa ab operatione, qux [il' secundum virtutem moralem, qux proprie csl circa humana : sicut ergo intellectus per comparisonem ad homines est quoddam divinum, Ha et Vila speculativa, qux est secundum inlcclcluin, compuralur ad vitam moralem sicut divina ad humanam.*

Et si inquiras, quæ sit ista cognitio, in qui naturalis beatitudo consistit, respondet idem Philosophus, ct Angelicus Doctor C;se speculationem optimi speculabilis, scilicet causæ p̃ima : non ut est in se ipsa :

ipsa : prout sic nequit naluræ viribus attingi, sed ut relucet in effectibus : quto csl cognitio abstractive. Et quamvis in irdine rid supornaturalem , et intuitivam imperfecta esi, tamen perfectior, quæ Invenitur intra ordinem naturæ, el ad quam naturalis inclinatio intellectus se extendit. Observat nutem Aristot. et ex eo D. Thom. quod speculatio hæc est duplex : una, quæ consistit in inquisitione veritatis : alia vero, quæ consistit in contemplatione veritatis jam inventif: : ad quam ex actuum multiplicitate est jam homo habituates, et facilis. Et hæc est linis, et terminus prioris, ac proinde perfectior, et delectabilior. Unde beatitudo in hac per se primo collocari debet.

Duplex alia asserlio.

27. Dicendum est secundo. Quamvis prædicta beatitudo in sola speculatione, quam diximus, primario consistat, requirit indispensabiliter per modum dispositionis virtutes morales reclilicantes voluntatem : sine quibus proinde, quamvis talis speculatio entitativo maneat, non constituet beatum. In hac conclusione conveniunt satis communiter Theologi, qui in peccatoribus, et vitiosis hominibus nullam agnoscunt felicitatem, sed maximam miseriam, ut videbimus dub. sequenti. D. Thomas in præsentī q. 3 art. 5 et cum Aristot. lib. l Ethic, lect. 16 ubi docet Philosophus felicem debere in omnibus operari secundum virtutem , et fortunas omnes, sive prosperas, sive adversas æquo animo ferre. Propier quod appellat illum tetragonum sine viluperio. Et fortunas (inquit) feret optime, cl omnino ubique prudenter, qui cl vere bonus, ct lelragonus sine viluperio. Quæ verba sic exponit D. Thom. : *Dicit, quod felix optime feret omnes fortunas, cl in omnibus su habebit omnino prudenter : utpote qui csl vere bonus , non secundum apparenliam solum. El est lelragonus sine viluperio, id esi perfectus qualuor virLuLibus Cardinalibus : ul quidam exponunt. Sed hoc non videtur esse secundum intentionem Aristotelis : qui nunquam invenitur talem enumerationem facere. Sed tetragonum nominat perfectum in virtute, ad similitudinem corporis cubici habentis se.i superficies quadratas :propter quod bene stat in qualibet superficie. El similiter vir-*

luosus in qualibet fortuna bene se habet. Quia igilur ad virtutem pertinrl omnes fortunas bene ferre : palet, quod propier nullam forlunx mutationem desislit felix ab operatione virtutis.

Balione. facile hoc probatur (non tantum loquendo de bomimbus in statu, m quo nunc conditi sunt, ubi sicut repugnat, carentem gratia, et virtutibus infusis non esse miserum peccatore.n, ita ier.ugnat sine illis esse vere beatum quocumque genere beatitudinis : sed e.iam consideran'o hominem secundum se, ut considerabant Philosophi, qui nec gratiam. nec commune peccatum cognoverunt). Qjoniain beatitudo in quolibet statu non potest esse cum maxima miseria : ergo nec potest esse cum inordinata voluntate, qua vix major miseria dari potest. Cum igilur prædicta inordinatio non aliter tollatur, quam per virtutes, fit eas indispensabiliter ad felicitatem requiri.

Confirmatur : nam cum secundam se expositus sit innumeris malis, et perturbationibus, quæ felicitati repugnant, præsertim. quæ sunt ex propriD piissionihus, de quibus dictum est, quod *inimici hominis domestici ejus*, non aliter potest ab illis liberari, quam per virtutes, quæ passiones refrænant; firmant animum in adversis, redduntque contra omnia perturbantia pacatum, et securum; ergo non aliter, quma per prædictas virtutes dispositus, capax est beatitudinis.

Confirmatur secundo ex discrimine, quod est inter beatitudinem naturalem, et supernaturalem Patriæ : nani hæc per se ipsam reddit voluntatem impeccabilem, omnisque miserite expertem : et ideo dato non adesse alias virtutes , constitueret nihilominus hominem vere felicem. Cum ergo cognitio speculativa naturalis se so.'a hoc non præstet, nisi a Isint virtutes, nequibit sine illis beatum constituere.

Confirmatur tandem : quia de rat ono beatitudinis est saliare appetitum, saltem in suo ordine, et pro statu, in quo confertur : ita, ut respectu bonoium illius status non maneat appetitus inquietus : sed sine virtutibus, quæ passiones animi refrænant, voluntalemque rectilicant, semper ejus appetitus manet inquietus : et ideo impio um venter nunquam saturatur, sed cum possideaitl plurima, plura petunt : ergo opus est prædictis virtutibus, quæ ordinando, et rectilicando prædictum appetitum, faciunt illum in bono sibi proportio-

I rihi.

Dju o
φñii173.

An l·1†

p.TbJW.

filis
rat».

Aris1«

D.Tto.

Sfcantla
reertio

Cnnfir
iba.ur.

Alni
cunlirai

Ultima
cunur-
nialiū.

nato, et a natura pro line constituto
qaietari, nihilque amplius cum laligiitioio
appetere : sicut necessarium est ad tel ci-
ixi(em).

Jw'üo Dicendum est tertio : nam ineon
f remonter conceditur hominibus quædam
secundaria felicitas naturalis pertinens ad
vitam activam, et consistens in operatio-
nibns virtutum moralium, præcipite in
actu Prudentia?. Ita docet Phdosoph. 10
Ethicor. c. 8 quod incipit : *Secundo autem,
quæ secundum aliam virtutem.* Ubi D.
Thom. Lect. II sic ait : *Postquam Philo-
sophus ostendit, quod perfecta felicitas est
prima, et principalis secundum speculatio-
nem inldleclus, hic inducit quamdam aliam
secundariam felicitatem, quæ consistit in
operatione virtutum moralium, El Primo
proponit, quod intendit dicens : quod cum
ille, qui vacal speculationi veritatis sil feli-
cissimus, secundario est felix ille, qui vivi!
secundum altam virtutem, scilicet secundum
Prudentiam, quæ dirigit omnes morales vir-
tutes. Sicut enim felicitas speculativa attri-
buitur sapienlix, quæ comprehendit in se
alios habitus speculativos tanquam principa-
lior existent, ita diam felicitas activa, quæ
est secundum operationes moralium virtu-
tum attribuitur Prudentix, quæ est per-
fecliva omnium moralium virtutum, ul in
6 ostensum est. Idem docet in præsentia-
ari. 4 ubi beatitudinem imperfectam divi-
dit in contemplativam, et activam, et su-
pra q. 3 ari. 5 sic ait : *Beatitudo autem
imperfecta, qualis hic haberi potest, primo
quidem, el principaliter consistit in contem-
platione : secundario vero in operatione
practici intellectus ordinantis actiones, el
passiones humanas.* Congruilque hæc doc-
trina cum his. quæ disp. I dub. appendice
dix mus ciica beatitudinem sopernatura-
Jem viæ : quam distinximus in physicam,
et moralem : et primam asseruimus con-
sistere in contemplatione Fidei : secundam
vero in virtutum operatione. Imo plures
Theologi divisionem illam beatitudinis in
activam, et contemplativam extendunt ad
beatitudinem supernaturalem tam Patriae,
quam viæ : eodem ergo proportionali
modo de naturali poterit philosophari.*

Adestque sufficiens ratio ad id suaden-
dum; nam homo, saltem dum est in via,
quasi duplicem naturalem vitam gerit :
aliam civilem, et socialem, per quam cæ-
teris hominibus convivit : et aliam quasi
abstractam, et separatam, perquam modo
sibi possibili substantiis intellectibilibus

appropinquat : eum igitur in utraque pos-
sit male se habere, et miser osso, non in-
convenienter conceditur ei, ul secundum
utramque possit intra ordinem natura-
modo sibi proportionato beari. Et secun-
dum primam, beatitudo ejus consistet in
actione, dieoturque *bealiludo humana*, et
moratis : secundum posteriorem vero erit
in speculatione, et contemplatione, quam
quia abstractor, et ultior est, appellat
Philosophus *separatam*, et *divinam*.

S ni.

y

*Opposita sententia refertur : cl satisfit ejus
argumentis.*

29. Beatitudinem naturalem non in
cognitione consistere, sed in amore Dei
naturali, quo super omnia, ul Author na-
turæ diligitur, videtur docuisse Cano lib. c mû.
9 de locis, cap. 9, et affirmat Alvar, in Aim,
præsenti disp. 13 conci.; loquitur autem
de bealitndine. hujus vitæ, nam quantum
ad beatitudinem naturalem animæ sepa-
rata., tenet nostram sententiam con-
clus. 2 ; favent etiam, qui beatitudinem
supernaturalem viæ constituunt primario
in actu charitatis, quos citavimus disp. I
n. 106. Vufbturque hæc sententia probari p[er] 38B
exi). Thom. in præsentiaart. 5 ubi ait bea-
titudinem imperfectam, quæ in hac vita
haberi potest, posse ab homine acquiri
per sua naturalia, eo modo, quo virtus, in
cujus operatione consistit. Ecce ponit bea-
titndinem in operatione virtutis, non in
speculatione. — Sed si legantur, quæ D. Dtaitir-
Th. scribit in Iota hac mater.a præsertim
q. i art. 5 et altis locis, manifeste consta-
bit prædictum testimonium pro nobis esse.
Illa enim propositio, quod *felicitas consistit
in operatione virtutis*, desumpta est ex Phi-
losopho, qui id sæpe affirmat lib. I et 10
Ethic, et sensus est. dehere esse operatio-
nem provenientem ab habitu perfecto, qui
habet rationem virtutis : nam operatio,
quæ non est ab habitu, est imperfecta, d
parum delectabilis : cujus oppositum debet
habere beatitudo. Qua. autem sit talis vir-
tus. vel habitus, voluntatis, aut intellec-
tus. practicus, an speculativus? non de-
terminat D.Thom. in adducto testimonio :
uterque enim habitus est simpliciter vir-
tus. et est perfectior speculativus, sicut
perfectiores habitus sunt virtutes intellec-
tuales, quam morales, ul habetur infra
q. 66 art. 3. Quare ex hoc testimonio non

esi

psl undo colligatu» habitum, in cujus opt ratione liratii udo consistit. debere csue xirtulem moralem. Esse vero intellectua leni, et speculativam tradit expresse cum AriiWi. Arislot. Hl Ethic, loct. IU, nid Philosophas sic ait : *Si aillent est félicitas secundum virtutem, operatio, rationabile secundum optimam. Il<rc autem erit optimi*, et 1). Th. : *Dicit ergo primo, quod cum félicitas sit operatio secundum tirlulem, rationabiliter sequitur, quod sit operatio secundum virluttm optimam. Ostensum esi enim in primo, quod felicitas est optimum inter omnia bona, cum sit omnium finis. el quia melioris potentiae, melior est operatio, consequens est, quod operatio optima hominis sit operatio ejus, quod est in homine optimum, el hoc quidem secundum rei veritatem esi inllecclus*. Prosequitur deinde uterque explicans, prædictam operationem debere esse speculativam, quorum verba, et rationes a n. 21 adduximus. Videatur etiam D. Th. quæst. de. Anima, art. 16.

Argam,
ftenn-
dutr

Secundo probatur præ.iicta sententia. Beatitudo in quolibet statu, et ordine debet esse perfectissima operatio : sed perfectior est amor Dei naturalis, quam cognitio : ergo, etc. Major constat ex dictis disp. 1 dub 2. Minor desumitur ex D. Thom. 1 p. q. 82 art. 3 ubi docet, quod etsi absolute sit perfectior intellectus, quam voluntas, tamen respectu rerum, quæ supra nos sunt, perfectior est amor, quam cognitio.

Confirmatur, nam perfectio cognitionis attenditur secundum mensuram, et perfectionem intellectus, eo quod intellectio iit per hoc, quod cognitum trahitur ad cognoscentem ; dignitas vero umoris attenditur secundum excellentiam rei amatae, quia voluntas fertur ad ipsas res: et ob hanc rationem charitas perfectior est fide, et quacumque alia cognitione viæ, quia Deus in se perfectior est, quam in nostra cognitione. E converso autem rerum materialium, quæ infra nos sunt, perfectior est cognitio, quam amor : sicut perfectius *esse* habent in intellectu, ubi accipiunt *esse* immateriale, quam in se ipsis : ergo amor Dei naturalis, qui fertur ad illum secundum se, erit perfectior cognitione naturali, quæ terminatur ad Deum, ut est in nostro intellectu.

Prima
SOltlib

30. Ad hoc argumentum (quod difficultate non caret) est prima solutio, non esse de ratione beatitudinis universaliter loquendo, quod sit perfectissima operatio in suo ordine, sed quod sit in illo perfectis-

sima possessio (quamvis in beatitndine supernatural! Patria eo quod est omnibus modis perfecta, utrumque coïncidât;. Unde, quia in ratione possessionis in quolibet, ordine polior est cognitio, quam amor idcirco quidquid sit de perfectione entia-liva) bealiludo naturalis non in amore naturali Dei, sed in ejus cognitione debet constitui. Sicut beatitudo supernaturalis vite potius ponitur in cognitione Fidei, quam in actu charitatis : quamvis iste in esse rei sit perfectior : quia ilia excedit in ratione possessionis. — Ikec solutio non caret probabilitate praesertim, quia argumentum salis urget, ut concedatur amor naturali Dei excessus supra cognitionem. Sed re bene, inspecta non ita cohæret cum doctrina D. Th. et Arist. Ulerque enim, ut § 1 vidimus, ex eo probat beatitudinem naturalem consistere in speculatione, quia debet esse optima operatio, et operatio optima debet esse optimæ potentiae, quæ est intellectus. Sentiunt igitur prædictam speculationem absolute perfectiorem esse quocumque actu naturali voluntatis. — Accedit, quod.cum potentiae cognoscantur per actus, nobilissimus actus perfectioris potentiae debet in perfectione superare quemcumque actum potentiae imperfectioris : sed intellectus, ut est potentia naturalis, est perfectior quam voluntas : ergo perfectissimus illius actus, qui est prædicta speculatio, debet quemcumque actum naturalem voluntatis absolute excedere. — Accedit præterea, quod finis debet esse perfectior his, quæ sunt ad finem, ut supra ostensum fuit : sed beatitudo naturalis, saltem pro statu separationis, est finis omnium operationum naturalium; cum intra ordinem naturæ nullus sit finis ulterior, ad quem ordinentur : ergo talis beatitudo debet omnes alios actus naturales superare. Aut igitur ponenda non est in aclu voluntatis, cujus oppositum efficaciter demonstravimus, aut non est admittendus actus voluntatis viribus naturæ elicitus circa quodeumquo objectum superans in perfectione præstantissimum actum naturalem intellectus, qui est Dei contemplaro.

31. Melius ergo concessa majori argumenti, respondetur negando minorem. El ad probationem dicendum est cum Cajet, et Bannez 2, 2, quæst. 23 art. 6 doctrinam illam D. Thoma? intelligi de amore solius charitatis, qua amat Deum pertecte, ul est in seipso. ad quem tamen

Venor
sūluhū

Biinnvz.

nulla cognitio, excepta visione læatifica, attingit : et ideo sicut plus de ejus bonitate erodimus, quam in via claro cognoscimus : ita eharitate. quæ lido regitur. plus quam cognoscimus, amamus. Ca torum amor naturalis non diligit Deum formalissime, ut est in se. sed ut splendet in creaturis, et est cum illis connexus : secundum quam rationem terminatur ad illum naturalis cognitio : nec prædicta dilectione plus amatur, quam hujusmodi cognitione dare de illo deprehenditur. Et ideo cum non sit altior ratio *sub qua* terminativa unius, quam alterius, et alias cognitio ex suo generi», et motio tendendi sit præstantior. non est unde possit ab amore superexcedi : sed debet illum absolute superare. Per quod patet ad confirmationem.

Quod si aliquando apud Angelicum Doctorem, ve! alium cujus authoritatis standum sit, universaliter inveniatur assertum, amorem rerum superiorum perfectiorem esse cognitione, intelligendum est secundum quid, et materialiter, quatenus ratio terminativa amoris reperitur in subjecto nobiliori : quamvis formaliter, ut illum terminat, non sit nobilior : *sicut si dicerent* (exemplificat D. Thom. loco citato ex parte' *auditum esse secundum quid nobiliorem risu, in quantum res aliqua, cujus est sonus, nobilior est aliqua re, cujus est color : quamvis color sit nobilior, et simplicior sono.* Ve! intelligendum est in genere moris : in quo genere potior est voluntas, in qua residet primario formalis liherlas, et ratio meriti, vel demeriti. Et ideo sicut res materiales, quæ infra nos sunt, vituperabilius est amare quam cognoscere, irino cognoscere non est malum, nisi amentur, ita spirituales, et superiores laudabilius est, et majori merito dignum diligere, quam speculari.

Sed urgebis, quia ratio diligendi Deum amore naturali, supposito quod hic amor sit super omnia, non potest esse aliud, quam ipsa bonitas divina : alias si esset aliquid creatum, hoc plus amaretur : siquidem *propter quod unumquodque lair*, etc. ratio vero cognoscendi est aliqua species creata : neque enim citra visionem beatificarn cognosci potest Deus per suam essentiam; ergo secundum perfectiorem rationem amatur, quam cognoscitur.

Respondetur, animadvertendo, bonitatem Dei posse considerari dupliciter : vel secundum modum essendi. quem habet in seipsa; qui modus est supra totum, quod

ex naturalibus ellectibus venari polesi, et quod in illis ropresentiatur : habemus autem ita esse per lidem. quæ supra tutum, quod cognoscit, et videt intellectus, ciedit quod nullo modo videt, remittendo se ad evidentiam, quam habet Deus de seipsu. Vel potest considerari, ut connexa per modum linis, et principii cum prædictis ellectibus, et ut potest per illos manifestari : quasi in ipso Deo nihil aliud esset, nisi quod per illos esse deprehenditur. — Ex quo lit, quod eum charitas sequatur lidem. plus in Deo amat, quam in cognitione repræsentatur, remittendo se ad ea, quæ Dens de se ipso cognoscit : unde attingit divinam bonitatem secundum modum, quam habet in seipsa, et quem nulla creata species potest repræsentare. Et idea *charitas supereminet scientiam*, ut ait Apostolus ad Ephes. 3 et est major intelligentia : quia hæc coarctatur ad id, quod re, ræsentatur in intellectu : quod autem non repræsentatur, non scit, sed credit, quia Deus sic dixit : charitas vero non coarctatur ad aliquid in intellectu creato existens, nec ad illud divinæ bonitatis, quod in predicto intellectu potest repitentialive existere, sed ipsam bonitatem formaliter absque limitatione secundum modum, quem in se habet immediate, complectitur,- — Cæterum amor naturalis non amat aliquid credilum, sed dumtaxat, quod de Deo in intellectu apparet. Et ideo quamvis ratio amandi sit bonitas increata, et ratio cognoscendi sit species creata, non tamen amjr ex parte rationis terminandi excedit cognitionem : quia prædicta bonitas solum terminat amorem secundum id, quod de ea in specie splendet/: ac proinde non est major in ratione objecti sic amati, quam species, per quam cognoscitur in ratione repræsentantis, et manifestantis : tnodusque, quem in se habet, ad cujus repræsentationem species uun attingit, materialiter se habet ad amorem naturalem : nec magis ex vi hujus amoris curatur de predicto modo, quam si non esset : quia solum curatur de eo, quod clare cognoscitur : et id solum clare cognoscitur, quod repræsentatur. Alas si totum, quod amatur non repræsentaretur, aliquid amaretur præcise, ut creditum, et non ut cognitum quod non est de ratione amoris naturali.-. Per quod patet ad propositam replicam.

33. Potest autem claritatis gralia distinguere antecedens : ratio diligendi est ipsa bonitas increata secundum modum, quem habet

habet iii so supra omne, quod in speciebug
creatis relucet, negandum est : sir, enim
amiiltir per charilatē. Secundum qimd
E potest reprawntari per «pecios creatas,
! cominensurarique cum illis in esse, reprm-
l. senlativn, concedimys. Et similiter dislin-
r guutur consequens : ergo terminat amorem
L secundum rationem perfectiorem, male-
f rialiter, et in osso rei : transeat : formal-
? ler in esse objecti : negamus. Etenim licet
Dei bonitas secundum modum, quo est in
ipso, altior sit quacumque repræsenta-
lioia, quæ potest fieri per creaturas, ac
proinde quam ipsæ creaturæ tam in esso.
rei, quam in esse repræsentativo; el
tulinic, ut terminat amorem naturalem su-
perexccdat quamcumque creatam speciem
I in esse rei consideratam : non tamen, ul
I præcise pnedictum amorem terminat, ex-
! cedit talem speciem in repræsentandu abs-
l tractive : sed quantum bonitatis Dei nalu-
l raliter amatur, tantum per creatas spec:es
de illa repræsentatur. Et sicut amatur, ut
l causa prima, ul universale bonum, ut to-
l tum respectu universi, ut æternus, infini-
tus, etc. sic secundum omnia hæc prædi-
cata per species creatas repræspiilalur,
non intuitive, sed abstractive, ut dixi-
mus : sive ipsæmet species, quæ pr.mario
représentant effectus ad hoc se extendant,
sive ex eis aliæ educantur, quæ prædicata
illa Dei abstractive immediate repræsen-
tent : qnod alibi Deo danto examinabimus.
i"; Tertio probatur argumento, quo com
L.j. muniter adversarii utuntur. Cognitio spe-
w. culativa natural is quamcumque perfecta,
potest esse cum peccato mortali, quod est
l maxima miseria : sed beatitudo nequit esso
l cum pnedicto peccato. : ergo non consistit
in tali cognitione.

Ad hoc argumentum respondent non-
•Jf nulli, quos refert Salas disp. 13 sect. 3
I negando minorem. Quia impossibilitas
, cum peccato tantum est de ratione beati-
, ludinis perfecta-, et simpliciter dictæ, qua-
lis est beatitudo supernaturalis : eo quod
l repugnat aliquem esso simpliciter beatum,
cl simpliciter miserum : beatitudo autem
naturalis solum est beatitudo secundum
quid, et ita non excludit necessario pecca-
tum : quia esse simpliciter miserum, et
secundum quid beatum, non repugnat.
Quare idem Salas late, defendit pueros de-
cedentes cum peccato originali gaudere
prædicta beatitudine (quamvis oppositam
l sententiam dicat probabiliorem) nec de-
sunt, qui illam concedant Dæmonibus, ut

in tract, de Angelis q. G2 in animadver-
sione ad art. I tetigimus.

Hiec tamen solutio communiter rejici-
tur, et eam late impugnant Bellarm. torn, 'i
controvert. 2 generali, quæ est de amis-
sione gratiæ, et statu peccati lib. G c. 2,
Alvar, de Auxiliis disp. 11 i. Nobis autem
propterea non probatur, quia modo lo-
quendi Scriptura;, Conciliorum, ct Pa-
trum, quorum testimonia adducunt an-
tiliores citati, satis videtur contradicere,
El præserlim D. August, qui ubique ne-
gat pra-dictis parvulis aliquem locum bea-
titudinis, sive, cum Chrisloin Kegiiio. sive
extra illud : ut videre, est lib. 10G ad Bo-
nifacium, lib, 1 de Origine animæ c. 9 cl
lib. 2 c. 12 lib. 1 de Peccat, meritis, et
remiss, c. 2'i et 25 et lib. 5 Hypognos.
post medium, aliisque in locis. Cum enim
per peccatum mortale, sive originale, sive
proprium, homo sit filius iræ, mortis, el
damnationis perpetuæ, ac sub dæmonis
potestate constitutus, non apparet in tanti
miseria, quod genus felicitatis posset ei
attribui.

3i. Aliter ergo respondetur ex dictis n.
15 et 17 quod etsi beatitudo naturalis
formaliter, el in recto solum importet co-
gnitionem speculativam, quæ secundum se.
præcise sumpta potest esse cum mortali
peccato; non tamen hæc cognitio beatitu-
dinem constituit nisi connolando in obli-
quo peccati exclusionem : et ita eadem
cognitio in esse rei, quæ excluso per gra-
tiam peccato, habet rationem beatitudinis.
et constituit hominem felicem in ordina-
naturali; eo non excluso amittit prædic-
tam denominationem. Et quamvis maneat
secundum totam suam entitatem, non ma-
net sub conceptu beatitudinis, nec exercet
munus beatificandi. Ad eum proportionalem
modum, quo in tract, de Peccatis disp. I
dicimus, quod etsi habitus vitiosi maneant
quantum ad entitatem in recenter justifi-
cato, non tamen manent sub ratione habi-
tuum vitiosorum, et ita non denominant
illum *vitiosum* : quia ad hanc denomina-
tionem requiritur per modum connotati
gratiæ exclusio. Sic igitur cognitio specu-
lativa, quam diximus, licet se ipsa con-
notata exclusionē miserite, constituat bea-
titudinem naturalem, dum tamen adest
peccatum, et miseria, liujusmodi munus,
et denominationem amittit ; quia (alis
exclusio est iudispensabile connolatum ad
prædictam denominationem.

In forma ergo admissa majori argu-

Rfjiri.
t r.
tk-llur.

Alur.

- Ao?.

Veri
'ûloli0.

nienti. distinguemla est minor : et si sensus sit heatitudinem naturalem formaliter. ut stat sub hoc conceptu, exercetque munus beatificandi, non jmsse esse eum peccato mortali, concedatur : si autem sensus sit : illam formam, quæ prædictam beatitudinem constituit, materialiter, et in esse rei sumptam non posse osse cum tali peccato, negari debet Et neganda est consequentia. Polémiqué hoc explicari, tum in amore naturali, quo Angelus diligit necessario Deum, ut authorem natura-. Qui quidem amor antequam Angelus peccaret, vero erat amor Dei super omnia ; postquam vero peccavit, jam non est amor Dei super omnia; quamvis sit idem actus secundum substantiam : quia ad hanc denominationem non sufficit sola substantia actus, sed requiritur per modum eonnotati indispensabilis peccati exclusio, ut diximus in tract, de Angelis disput. 9 n. '12. Tum etiam in actu libero Dei. qui constituitur per ipsam formalitatem actus necessari, connotata futuritione creatura?, vel illius negatione : qua connotata. quamvis maneat tota illa formalitas actus necessari, non manet denominatio. neque conceptus actus liberi, ut in tract, de Voluntate Dei disp. 7 dub. 7 exemplis illustravimus. Videantur, quæ ibidem diximus.

DUBIUM III.

In quo statu consequantur homines naturalem beatiltidinem.

35. Sicut res fuit certissima apud Philosophos naturales esse possibilem hominibus aliquam bealitudinem : ita fuit valde controversum, in quo statu ad eam possent pervenire. Quidam enim non satis deprehendentes qualiter post mortem possit homo beatilicari : quippe ipsa mors videbatur eis maxima miseria, totam felicitatem ad statum praesentis vilæ reducebant, ut videre est apud Arist. lib. I Ethic, c. 10. Alii vero, qui immortalitatem animæ agnoverunt, uti fuisse videntur Plato. Socrates, et Parmenides, quos refert Clemens Alexandr. lib. 5 stromat. circa principium, Trimegistus. Seneca, Plutarchus, et alii apud Eugubinum lib. 10 de perenni Philosophia, a c. 19. cum nullum cerneant in hac vita undequaque felicem, pro solo statu separationis heatitudinem naturalem reservarunt. In eo tamen omnes errarunt, quia sine gratia (quam non

cognoverunt hominem putabant posse ew felicem, ignorantes ðoriginali peccatum, a tpio nullus liberatur, nisi per ipsam gratiam : et eum quo, ut num. pncedenli diximus, uon compatitur beatitudo. - Nos autem Ude instructi, hoc in primis supponimus, neque in hac vita, neque post mortem aliquem sine gratia carere peccato mortali, aut posse, juxta id, quo«l n. precedente «licebamus, bealitudinem naturalem adipisci. Caelorum :i gratia non concurrat ad hoc omnino, sed tanquam removens prohibens, scilicet per se peccati miseriam, ut n. 17 tetigimus, idem iudicium quantum ad assecutionem beatiludinis naturalis ferendum est nunc de justis, qui per gratiam a peccato liberantur, ac de hominibus constitutis in pura natura ut de facto conditos fuisse Philosophi putarunt sine peceato, et sine gratia, supposito, quod absque illo viverent, et deederent. Quare ad assignandum statum beatiludinis naturalis tantum recurremus ad gratiam, tanquam ad removenem peccatum, sive originale, sive personale : eo vero remoto, uno fere modo discurremus de rebus, ut nunc, ac si homines in puris naturalibus, crearentur et permanerent.

S I.

Assertio prior ex Arist. cl D. Thoma.

36. Dicendum est, Primo, homines sino peccato mortali existentes posse in hac vitaa consequi aliquam naturalem heatitudinem, qua sit talis, non per modum viæ ad bealitudinem status separationis, sed absolute sine respectu ad talem statum. Hæc conclusio est Arist loe. citato ubi inquit : Quid igitur obstat eum folicetn dicere, qui per virtutem operatur perfectam, el bonis externis salis abundat, non quovis in tempore, sed in vita perfecia. Super quæ verba D Thom.Lect. I fi sic ait : Concludit suam sententiam de felicitate, el dicit, quod nihil prohibet dicere illum esse felicem, qui operatur secundum virtutem, quidem perfectam, el habet exteriora bona sufficientia ad operationem virIulis; non quidem in aliquo tempore, sed in vita perfecta, id est per longum tempus. El hoc quidem sufficit ad hoc, quod aliquis possit dici felix in hac vita. El q. de Anima art. Hi sic inquit: Ultima felicitas humana, qux potest haberi in hae vita secundum intentionem Aristotelis esi cognitio de substantiis separatis, qualis potest

tel haberi per principia philosophptx. El in I di't. 49 q. I art. I quæstiunc. 9 : Non najumus (inquitj quin aliqua bealitudinis prlicipalio in hac vita esse possit, secundum quod homo est perfectus in bonis rationis speculitilvxp i incipaliter, el practical secundario, El de hac felicitate Phil, in lib. Ethic, ddamimil : aliam, qu,T est post hanc vilam.mc asserens, nec negans.

Ut autem ratione probetur, animadvertendum est ex eodem D. Thom. I part. q. 89 art. I et sequentibus, quod anima rationalis cum sit essentialiter pars, perfectius esse habet in suo toto, ac proinde dum est in corpore, quam extra illud. Et quia modus operandi sequitur modum esseodi, perfectius etiam operatur et cognoscit (loquendo de cognitione naturali) dum est in corpore, quam cum fuerit a corpore separata. Tunc enim cognoscet res tantum in communi, et in confuso, quas modo per species abstractas a phantasmatibus clarius, et distinctius attingit : et quia perfectior operatio non ordinatur ad minus perfectam, cognitio hujus vitæ non ordinatur natura sua ad cognitionem naturalem status separationis : sed intendiluranatura omnino propler se : nec status separationis, aut ejus cognitio quaereretur quantum est ex inclinatione ipsius naturæ, si status conjunctionis ad corpus, et operatio ipsius possent esse perpetuæ.

37. Ex quo sequens conficitur ratio pro assertione. Homo in hac vita potest pervenire, ad perfectissimam cognitionem speculativam proportionalem suæ naturæ, quæ ex natura rei ad nullam aliam ordinehir : ergo supposita per gratiam exclusionem peccati, potest heatitudinem naturalem acquirere, nullo habito respectu ad statum separationis. Antecedens habetur ex dictis : nam perfectissima cognitio proportionata naturæ animæ rationalis non est in statu separationis : imo hæc est confusa, et imperfecta : ergo erit in statu conjunctionis, ubi per discursum, et conversionem ad phantasmata resin particulari, et distincte cognoscit. Consequentia vero liquet : nam cognitio hujus vitæ r.on ob aliud posset excludi a ratione bealitudinis non vialis, nisi quia ordinaretur tanquam ad finem ad cognitionem status separationis, ac proinde, quia hæc e-set illa perfectior : ergo supposito, quod non ordinetur, constituet naturalem beatiludinum absolute, et non per modum viæ, neque cum respectu ad alium statum.

Confirmatur. Si operationes hujus vitæ, natura sua ordinarentur ad operationes status separationis tanquam ad aliquid perfectius, etiam modus essendi in corpore ordinaretur tnnquarn ad aliquid melius ad modum essendi, quem habet anima extra corpus : ac proinde naturaliter omnes mortem, et separationem appeterent : sicut appetunt naturaliter, quod est sild secundum naturam perfectius : videmus autem secundum naturalem appetitum nullum mortem desiderare; imo omnes appetunt vivere in corpore : ergo signum est modum essendi, et operandi, quem habet anima in corpore,, perfectiorem esse modo operandi, et essendi extra corpus : atque adeo non posse illum ad hunc tanquam ad finem suapte natura ordinari.

Confirmatur secundo ex his, quæ cernimus in ordine supernatural, iu quo quia perfectior est modus essendi et operandi gratiæ Patriæ, quam gratiæ viæ; et hic ordinatur ad illum, sicut ad linem, omnes justi ex inclinatione charitatisappetunt dissolvi, et esse cum Christo : ergo cum appetitus naturæ potius sit ad manendum in corpore ; separationem vero horreat, et fugiat, signum est terminum , et finem talis appetitus, qui est naturalis beatitudo, non quæri ab hominibus per se primo post mortem, sed desiderari in hac vita : quamvis quia in ea aeternari non possunt, et anima est immortalis, providit Deus ipsi animæ naturalem felicitatem post mortem.

38. Dices : Beatus debet carere miseriis : sed in hac vita nullus caret miseriis : et ipsis, quos feliciores videmus, plura infortunia accidunt : ergo nullus est in ea beatus.

Respondetur ita esse, quod nullus in Dilu.Ur, hac vita omnino caret miseriis : quod satis ostendit, non esse in ea qnærendam perfectam felicitatem : non tamen ex eo convincitur aliqualem imperfectam heatitudinem, qualis est naturalis, non posse in hac vita reperiri : quamvis paucissimi ad illam perveniant. Quia a maximis miseriis, quæ sunt peccata mortalia, justi per gratiam liberantur: sicut etiam a molestiis, et sollicitudinibus, quas inferunt propriæ passionnes, prosperitatesque, et adversitates, liberantur per habitus virtutum moralium, quæ passionnes ad medium rationis reducunt, efliciitntque virum probum tetragonum iu virtute, ut n. 27 ex Arist. «li-

co&ûr-IIIiiiO.

Alia confirmatio.

Objet'liu»

Plato. Suerat. Parmen. Trimeg. Seneca. Plularc

cehamus; no aut frangatur adversis : aut prosperis contra rationem extollatur. El quamvis nullus sit, qui aliquas molestias, vel infortunia non experiatur, hæc tamen felicitati naturali nun omnino obstant : sicut nec obstant beatitudini supernaturali viæ : quia si parva sunt, pro nihil.) reputantur : si autem magna, ipsa virtus linnat au mum, ne propter illa operatio animæ, in qua est beatiludo, deseratur.

Ansiüt.

Quod etiam cognovit Arist. loco citato ubi sic ait : *Cum aulem a fortuna mulla eveniant. d magnitudine, purvilaleque differunt, parva quidem, sive sint secunda, sive adversi, constat n m fac-we dix momentum. Grandia vero, ac mulla, si secunda sint, beatiore vitam efficiunt : quippe cum a t decorandum sint apia, et usus ipsorum pulcher, studiosusquedl.Sin adversu, pra.nunt, l.r lunl-que vitam beatum: afferunt enim dolores, et audias operationes impediunt. Attamen el in his ipsis p-rluce! ipsa honestas, cum multas quispiam, ac magnus adversitates facile perfert: n >n ob indobadium rectius, sed quia generosus est, atque magnanimus.* Quæ verba sic explicat D. Thom. Lcct. 1(1 : *Didi, quod cum multa bona, el mala secundum fortuna n ccenianl. qua- differunt magnitudine, et parvitale, manifestum esi, quod parex prosperitates, cl similiter parca infortunia, non inclinant vitam de felicitate in miseriam ; rei e contrario. Si autem fuerint multa, et magna, aul erunt bona, au! mala. Si bona, conferent ad hoc, quod vita hominis si! beatior, quia sicut supra dictum esi, felicitas indiget exterioribus bonis, vd ad d'c trem, vI in quantum sunt instrumenta operationis secundum virtutem. Si autem accidunt c contrario, ul scilic:t sint mulla, e! magna mala, inferunt quidem felici quamdam tribulationem exterius, el conturbationem interius: non tamen per eam tollitur totaliter operatio virtutis : quia etiam ipsis infortuniis bene utitur. Et sic refulget in eis bonum virtutis : in quantum scilicet aliquis faciliter sustinet multa, et magna infortunia : non propter huc, quod non .sentiat dolorem , seu tristitiam sicut Stoici posuerunt: sed quia tamquam virilis, cl magnanimus ejus ratio non succumbit, etc.*

*

Ali-.

39. Objicies secundo, nullum debere iudiciri beatum, quandiu potest esse miser: sed quilibet manens in hac vita quantumcumque videatur felix, potest ad miseriam devenire : ergo, etc.

Propter hanc rationem Solon unu^e^ septem Sapientibus, ut referi Arist. ubi

supra, neminem ante obitum appellabit /elicem, se l illum dumtaxat Healurii dicebat, qui, et beno vixisset, et honeste obiisset, Non quasi felicitas futura sil tantum post mortem, sed quia sola mors, quæ m seriis hujus vita non relinquit locum. felicitatem ipsius vitæ demonstrat. Ipse vero Philosophus ait sufficere ad beatitudinem, qualis potest convenire hominibus, quod duret por longum tempus, ut per majorem pariem vitæ, etiam si mors nondum fuerit secula. — Addendum autem est, perpetuam Jurationem solum esse de ratione beatitudinis perfectio, qualis est beatitudo sup rriaturalis Patriæ : et ideo beatitudini naturali, quasi adeo imperfecta, i on repugnat amitti : sicut nec beatitudini supernatural via, ut disp. I η. l 18 diximus.

S H-

Posterior assertio ex h. Thoma accepta.

10. Sit secunda conclusio. Anima, quæ dum erant in corpore perfectam scientiam acquisierunt, supposito, quod sine peccato mortali decedant, consequently post mortem beatitudinem naturalem in sua perfectione : quæ vero cognitione caruerunt, consequenter aliquam beatitudinem; imperfectam tamen adhuc intra ordinem naturæ, nisi ad,uventur per gratiam. In prima pane hujus assertiois conveniunt omnes, qui immortalitatem animæ cognoverunt. Et probatur facile ratione, quam adducit D. Th. cit. q. 89 art. 5, quoniam prædictæ animæ habebunt cognitionem naturalem in tota sua perfectione : cum per species acquisitas in bac vita repræsentantes res distincte, et in particulari, quas in statu separationis conservant; tum etiam per species a Deo in ipsa separatione inditas, per quas substmtias separatas modo proprio ipsarum attingam. Et præterea ipsæ animæ se per se ipsas, et in se Deum. authorcm naturæ cognoscunt. Insuper ex vi status confirmantur in bono, et in amore naturali Dei, cui adhærentes decedunt : nec in eo stata aliqua infortunia, calamitates, vel mi urite eis accidunt: abestque omnis limor de ejus amissione: ergo non modo habent beatitudinem naturalem, sed eam toti ea perfectione, quam prædicta b.atitudo in suo ordi.e requirit. Et ideo quamvis talis beatitudo absolute sil imperfecta, facta co'lalione ad supernaturalom;

uti

Enti-
) to.

ifr-a.

su.ernaluralem ; potest, tamen dici perfectia in suo ordino, quift habet totum, quod intra ordinem natura. potest ei com-
potore.

I

W-f

Secunda autem pars, nempe animas, quii in corpore nihil cognoverunt, consequi post separationem aliqualcu beatitudinem naturalem, etiam est communis; el probatur ex D. Thom. locis citatis, ubi ostendit prædictas animas habere ex vi status, tum quod cognoscant se per se ipsas, el in se ipsis Deum, ut aulhorem naturæ : tum etiam, ul per alias species a Deo immissas cognoscant substantias separatas, et omnes res naturales, licet confuse, et imperfecte : cumque etiam ex vi status confirmentur in bono, nec eis aliunde miseræ accidero possint, non est cur illis negetur esse ia heatitudine naturali, licet imperfecta sicut est prædicta cognitio.

».

41. Dices. Anima, quæ nihil in corpore cognovit, in separatione non habet species, quibus intelligat : ergo caret omni cognitione. Antecedens probitur : nam si haberet species, aut essent innatæ, et congenita» animæ in sua creatione ; et hoc non, quia anima a principio est tanquam tabula rasa, carens omni specie. Aul essent abstrictæ a robus mediis sensibus ; et hoc etiam dici non potest, cum neque in corpore aliquam speciem abstraxerit (ut supponitur) quæ po.-sit postea conservari, nec separata a corpore aliquis in ea sensus permanet. Au! denique essent infusæ a Deo in ipsa separa ione. Et neque hoc dici potest, quia species infusæ deserviunt pro cognitione supernaturali . et infusa; non vero pro naturali, de qua loquimur.

Respondetur negando antecedens: anima enim separata, etiamsi nihil in via cognoverit, poterit plura naturali comitione intelligere ; nam se, et alias animas, et etiam Deum intelliget per se ipsam ; alia vc.o objecta naturalia intelliget, quamvis non omn no distincte, per alias specie-. Unde vero hujusmo li species accipiat, explicat D Th. q cit. art. l nd 3 ubi sic ait: *hicendum, quod anima separala non inleliget per species innatas, nec per species, quos lune abstrahit, nec solum per species Conservulas, ul objectio probat, sed per species ex influentia Divini luminis participatas, quarum anima sil particeps, sicut el filix substantia separata, quamvis inferiori modo. Unde tam cito cessante, conversione ad corpus ad superiora convertitur.*

DISP. VI, DUB. III.

Nee lumen propter hoc cognitio non est naturalis. quia Dcus est author non so'inn influenlix gratuiti luminis, sed etiam vaturatis.

42. Denique quo i cognitio, quam habet anima separata per solas species illius status, non sufficiet ad beatitudinem perfectam, 'U'r' etiam in eo gradu perfectionis, qui potest competere beatitudini naturali, ni-i vel per cognition m, et species acquisitas in .ia, vel forte per gratiam adjuvetur, asseritur expresse a D. Thom. quæst. de Anima art. 18 ad 14. Ubi sic ait : *Anima separata habens universalem cognitionem scibilium naturalium* (hæc enim dumtaxat convenit illi ex vi status separationis *non esi perfecte reducia in actum : quia cognoscere aliquid in universali, esi cognoscere imperfecte, el in potentia : unde non attingit ad felicitatem, diam naturalem : unde non sequitur, quod alia auxilia, quibus pervenitur ad felicitatem, sint superflua.* Quæ verba non ita accipienda sunt, quasi neget D. Thom. animabas, quæ nihil in via cognoverunt, omnem beatitudinem naturalem : se l sensus est, quod non assequuntur beatitudinem in eo gradu perfectionis, qui potest beatitudini naturali competere. Proluatur ratione desumpta ex ipso D. Thoma. Beatitudo naturalis perfecta requirit cognitionem perfectam, el distinctam i'laram rerum, quas intellectus humanus aptus natus est infringere ; sed cognitio, quæ convenit animæ separatæ præcise ex vi status separationis, est satis confusa, et imperfecta, ut probat S. Doctor loco citato : ergo non sufficit ad beatitudinem naturalem perfectam, nisi aliunde, sive per species in via acquisitas, sive per species supernaturaliler infusas adjuvetur.

Confirmatur : nam si anima per species confirmatur in separatione acceptas perfecte cognosceret, non esset, propter melius animæ, corpori infundi : infunditur au'em, ut per ipsum corpus in sua cognitione adjuvetur, abstrahendo mediis sensibus species, quæ res distincte, et in particulari repræsentent : ergo deficiente hujusmodi abstractione non erit cognitio animæ separatæ clara, et perfecta : ac proinde nec perfectam beatitudinem naturalem, constitueret.

43. Nec refert, si objicias : modum intelligendi sine, conversione ad phantasmatata per immediatam conversionem ad Mipiora intelligibilia perfectiorem esse, quam modum intelligendi dependentem a phantasmatis : sed anima in statu sepa-

Objec-
ts.

rationis, etiamsi nihil in via cognoverit, inleliiget per conversionem tui superiora intelligibilia, et sine phantasmatis : in corpore vero intelligit per conversionem ad phantasmata : ergo perfectius intelligii separata, quam corpori unita.

Respondetur enim antecedens esse verum absolute loquendo ; et respectu substantia) separatae completa' ; sicut est Angelus ; non autem respectu anima rationalis. Quod recte explicat Angelic. Doctor 1 part. art. 1 citato, ubi sic ait : *Considerandum est igitur, quod etsi intelligere per conversionem ad superiora sil simpliciter nobilius, quam inlolligere per conversionem ad phantasmata, tamen ille modus intelUgendi, p&nit erat possibilis anima-, erat imperfectim'. Quod sic patet. In omnibus enim substantiis intellectualibus invenitur virtus inlelkcliva per influentiam Divini luminis. Quod quidem in primo principio est unum, et simplex, et quanto magis crealuræ intellectuales distant a primo principio, lanio magis dividitur illud lumen, et diversifiratur sicut accidit in lineis a centra egredienlibus. El inde est, quod Deus per suam essentiam omnia intelligii, superiores autem intellectuum substantiarum etsi per plures formas intelligent per pauciores, cl magis universales, et viruosiores ad comprehensionem rerum, propter efficaciam virtutis inelleclivx, quæ est in cis. In inferioribus autem sunt forma plures, cl minus universales, el minus efficaces ad comprehensionem rerum in quantum deficiunt a virtute intellectiva superiorum. Si ergo inferiores substantiae haberent formas in illa universalitate, in qua habent superiores, quia non sunt tanlæ efficaciae in inlelligendo ; non acciperent per eas perfectam cognitionem de rebus, sed in quadam communitate, el confusione. Quod aliququaliter apparet in hornibus. Nam qui sunt debioris intellectus per universales conceptiones magis inlelligentium non accipiunt perfectam cognitionem, nisi eis singula in speciali explicentur. Manifestum est autem inter substantias intellectuales, secundum nalurx ordinem, infimas esse animas humanas. Hoc autem perfectio Universi exigebat, ul diversi gradus in rebus essent. Si igitur animæ humanæ sit essent institutæ a Deo, ul inlelligerenl per modum, qui competit substantiis separatis, non haberent cognitionem perfectam, sed confusam in communi. Ad huc ergo, quod perfectam, el propriam cognitionem de rebus habere possent, sic naturaliter sunt institulæ, ul Corporibus uniantur*

cl sic ab ipsis rebus sensibilibus propriam <le eis cognitionem accipiant. Sicut ho/ninn rudes ud scientium induci non posnml, nid per sensibilia exempla. Sic ergo patel, qund propler melius animæ est, quod empori uniatur. Et intelligat per contertfonn ml phantasmata. Et tamen esse potest separata, et alium modum inlelligendi habere.

ARTICULUS VI.

Cirum how eoHSCQaa'ur lieatiludium per ucl atm aliexjus švpriori

Ad sextum sic proceditur. Videtur, quod homo porit fleti bvâlus ner actionem alicujus superioris creatuo, scilicet Angeli. Cum enim duplex ordo inteniat in rebus: unus partium Universi i>d iincem, âliu uius Universi ad nanum, quod e>t extra Uuiscrstm : primus ordo ordinatur ad secundum, sicut ad finem, ot dicitur 12 Metaph. Sicut crdo partium exercitus ad invicem est propter ordinem lotius excretus «id Durem. Sed ordo partium Universi ad invicem attenditur, secundum quod superiores crealuræ agunt in inferiores, ot in primo dictum est. Ihaitudo autem tsdih m ordine hominis ad bonum, quod eût extra ünivenuin, qcodcst Deus : ergo per actionem šuperiori erratura», ieffort Angeli in hommem, homo beatus efficitur.

2. Prætcrea, quod est in potentia late» potest rctlod ro actum per id, quod est artu tale, sicut quod est potentia ca idum. lit actu calidum, per id quod esi acta calidum. Sed homo est in potentia beatus. Ergo potest fleri actu beatus per Angelum, qui esi actu bealus.

3. Præterea, beatitudo consbtit in operatione intellectus, ut supra dictum est. Sed Angrhs potest illuminait intellectum hominis : ul in primo habitum est. Ergo Angelus potest facere hominem beatum.

Sed contra est, quod dicitur in Ps. 83: *Gratiam, d gloriam dabit Dminus.* i JM 151

Respondeo dicendum, quod cum omnis creatura catam; legibus ?it subject.! (utpole habens limitatam virtutem. et actionem), illud, quod excedit naturam cn»a-taro, non potest lieii virtute «alicujus crealuræ. El ideo si quid fieri oporteat, quod ait supra naluram, hoc fit immediate a Dro; sicut suscitatio mortui, illuminatio cæci. el cætera hujusmodi : ostensum est autem, quod beatitudo est quoodam bonum excedens naluram creatam : node impo-sibile est, quod per actionem alicujus crealuræ conferatur : seJ homo beatus lit, ioto Deo agente, si loquamur de bea'iluîme perGcta : si vero loquamur de beatitudine imperfecta, sic eadem ratio ot de ipsa, et de viriate» in cujus actu consistit.

Ad primum ergo dicendum, quod plerumque conlingit in potentiis activis ôrdinatis quod perducere ad ultiman linem pertinet ad supremam potentiam : inferiores vero poicnliæ coadjuvant ad consecutionem illius olimi linis disponendo. Sicut ad artem gobernalivam, qoæ præest navifactivæ pertinet ūs navis, propter quem navis ipsa flt. Sic igitur in ordine Üniver homo quidem adjuvatur ab Angelis ad consequendum ultimem finem, secundum aliqua piæcedentia, quibus ibspomlur ad ejus consecutionem; sed ipsum ultimum finem consequitur per ipsum primum agentem, qui est Deus.

Ad secundum dicendum, quod quando aliqua forma actu existit in aliquo. »ecundnm esse perfectum, ct naturale, potest esse principium actionis in alterum, sicut calidum per caliorcm calefacit. Sed si forma cxistit in aliquo imperf rte, et non secundum cs«e natarale, non potest e<ce principium communicationis sui ad alleram : sicut intensio coloris, qui est in papilla, non potest facere a bum; neque etiam omnia, q«æ sunt i lminala, art calefacta, possunt alia calefcere, et illuminare. Sic enim illuminatio, el calefactio essent u-que ad iulirillum Lumrn adem gloriæ. per quod Deus videtur, in Deo quidem est µ» necte see udum rsse naturale : in qualibet autem creatura t st imperfecte, el sceondom c<se šimihtudinariutn vel participatum. Cude nulla creatori beata potest communicare suam beatitudinem alteri.

Ad tertium dicendum, qn d AngcliK bea u> illuoiind uitel ectuin hominis, vel eliam inferioris Aogcli, qwu-taia

tdilnew ralfono divinarum operum : mm luicm
a<l vlsionrm Eytnliæ : ut iu primo
iirtdin r»l. Al ->·iη enim M<krtdam omne» inmrđMto
iHeniiiintur a l><<>.

Prima conchisio : Güin bualihulo pwfôûta
oimern nnlunun nwUun<«mliil. impo^ibilo
esi ul irilmalur homini per nçliontnn alicujus
vpalui'æi Httil ilobot a sulo l)(M> ronlurn.

Secmuhi cdii' lusio : Si loquamur de bc4t'l-
ludine imperfecta, potest oblniOri ah Itoiniue,
eo nuidu, quo virtus, iu cujus actu ConMaîlL

ARTICULUS VII.

*Chii'Ji requirantur aliqua opera bona ail hoc, quod
homo Beatitudinem cunicqwur a Deo?*

Ad septimum sic proceditur. Videtur, quod non re-
qniuniur aliqua opera hominis ad hoc, ul be4 tudincm
sequatur j Deo. Drus enim cum sil agens iulinit'
drums, non præexislit in agendo materiam, nui disposi-
tionem materiæ, sed statim potest totum producere. Sed
OfKta bomiuus, cum non requirantur ad beatitudinem ejus
sicoieaiha efllicicns Qil (licium esi) non possunt requiri
id com, ntii >icui dispositiones Ergo Deus, qui dispo-
sitiones non præcxigit in agendo, bealiludimm sine
precedentibus operibus confert.

i\l'ræiercazsicule>t Deus author beatitudinis immediate:
iuelioluram immediate in Lilini. Sed in prima inslilu-
tione naturæ produxit creaturas nulla dispositione præ-
edeute, vel actione crealuræ : sed statim fecit unum-
qadque perfectum in sua specie : ergo videtur, quod
beatitudinem conferat h mini sine aliquibus operationibus
praecedentibus.

3. Prælerea, Apostolus dicit Rora. 4 beatitudinem lio-
minis esse, cui Deus confert justitiam sine operibus. Non
ergo requiruntur aliqua opera i ominis ad beatitudinem
«msequendato.

Sed equita est, quod d citer Joan. 13 : *Si hrc scitis,
beati eritis, si feceritis, etc.* Ergo per aeliouem ad beati-
ludinem pervenimus.

Respondeo dicendum, quod rectitudo voluntatis, ul su
ira dictum est, requiritur ad beairudincm, cum nihil
aliud sil, quam debitus ordo voluntatis ad ultimum li-
ncni : quæ ita exigitur ad consecutionem ultimi tinis,
-icat debita dispositio materiæ ad consecuiioimi forma:.
Sed ex hôc non ostenditur, quod aliqua operatio horni-
Dis debeat præcederc ejus beatitudinem: posset enim
Déos simul facere voluntatem recte tendentem in finem,
etlinem conscquctrem, sicut quandoque simul materiam
disponit, et inducit formam : sed oido Divinæ sapien-
tia: exigit ne h:c liat; ut enim dicitur in 2 de Cœlo, eo-
rum, qua? nata sunt habere bonum perfectum, anquid
babet ipsum šin mo:u, aliquid uno motu, aliquid pluri-
bns. Hobere autem perfectum bonum sine motu convenit
ei, quod ira ur.tliler habet illud. Habere autem bea-
liladincm naturaliter est solius Dei. Unde solius
Dei proprium est, quod ad bcjiint-tinem non movea-
tur per alijam ðpæiatio præc drnlInn. Cum au-
tem beatitudo excedat omnem naturam creatam, nulla
pura creatura convenienter beatitudinem consequitur
absque motu operationis, perquam tendit in ipsam. Sed
Angelas, qui est superior ordino natune, quam homo,
consecuius est eam ex ordine divinæ sapientiæ uno
motu operationis tnentoriæ : ut in primo expositum est.
Homines autem consequuntur ipsam mullis motib sop-
rationum, qui merita dicuntur. Unde etiam secundum
Philosophum, beâtitudo est præmium Mrtuosæuiu opera-
tionum.

Alil primum ergo dicendum, quod operatio hominis noa
præexigitur ad consecutionem beatitud.iis pr<q>ter i.i
efficientiam Divinæ virtutii beatificantis, eJ ut servetur
mloin rebus.

Ad secundum dicendum, quod primas crealuras statim
Deo perfectas produxit absque alia dispositione, vel
orcrathiiie creatur.» pncedenle : quia sic instituit prima
imlividua specierum, ul per ea natura pr.pjgar» lur ad
pOitems. El simi.iter, quia per Christuni, qui esi Drus,
ct horno, beatitudo erat ad a i»is deriva ida. scrundum Π-
fed Apostoli ad Hebræos 2 : *Qui mullos filius in Gloriam
eidir^rat* :>tatim a principio suæ conrtptiouis absque
aliqua operatione meritoria præredente, anima ejus fuit

hcjU. Red hoe ē singulare in ipso : nam pueris hapha-
til suhveoii meritum Christi ad bcalitudhtem cor.scqucn-
<l.itn bcr modum hærrdila'H; lic<-(- de-int ēi merita
propria, eo quod per baptismum >unt Chrisli meiubra
effecti.

Ait tertium dicendum, quod Aposlo'.ns loquitur de bra-
tiludine spei, qum habetur per gratiam jiHiidcautem,
quæ quidem non datur propfrr opera præcedÂtâU : non
emm habet rationem termini motus, ni beatitudo : sed
uraris oi piincipiom motos, quo ad beatiludinem ten-
ditur.

Conclusio : Cnm boalHufio excedat omnem
nairurani creaUini, nulla pura creatura conve-
nienter beatiludinem consequitur absque
motu operationis, per quam tendit in ipsam.

Intelligilur conclusio in adultis, et de
lege ordinaria, ac modo perveniendi ad
beatitudinem consono crealurte. Unde de
potentia absoluta posset Deus cui vellet
absque aliqua operatione meritoria beati-
tudinis, eam conferre. Operationes vero,
quibus ad beatiludinem pervenitur, sunt
actus meritorii, de quibus modo nihil di-
cemus, sed in suo tractatu de Merito.

ARTICULUS Vili.

Utrum cmnis homo appetat Bcatifniiæen»

Ad octavum sic proceditur. Videtur, quod non omnes
appetam be;ililudineni. Nullus enim pole l appetere,
quod ignorat : cum bonuii apprêtansom sit objectum
appetitus: m di ilur in 3 de Anima. Sed multi nescium
ipiid sil bcjtitudo. Quod sicut August, dicit in 13 de
Trinilaie, palet ex line, quod quidam posueiunt bcalitu-
dinem in volup aiibus corporis : quidam in virtute
animæ : quidam in aliis rebus. Non ergo omnes beati-
ludiuem appel nt.

2. Praeterea, essentia beatitudinis est Visio Essentiæ
Divinæ, m ditium esi. Sed aliqui opinantur hoc esie
impossibile, quod Deus per essentiam ab homine videat-
ur : unde hoc non sppelunt. Ergo non omnes homines
appetunt beatiludinem.

3. Præterea, Aug. dicit in 13 do Trinit. quod beatus
est, qui habet onit ia, quæ vol», et nihil male vult. Sed
non omnes hoc voh.nl : quinam enim male a iqua co-
lunt : et tamen volunt illa se \ellc. Non ergo omnes vo-
lunt beatiludinem.

Sed contra pšt, quod Augustin, dicit 13 deTr nitale;
Si minus dixisset, omnes hli esse vultis miseri e?se
non vultis divisset aliquid, qiiod nullus in sua uou cog-
nosceret volunlat-. Quilibet ergo vult esse bealus.

Respondeo dicendum, quod beatitudo dupliciter potest
considerari. Uno modo secundum communem rationem
beatitudinis : ct sic ncesse est, quod omnis bomo bea-
liludincm velit. Ratio autem beatitudiuus communis esi,
ut sil bonum perfectum : sicut diclrn est. Cum autem
b num sit objectum voluntatis, pe.ffectum bonum est ali-
cujur, quod totaliter ejus voluntati satisfarit. Unde ap-
petere beatitudinem nihil aliud est, quam appetere, ul
voluntas >atiefur : quod quilibet vuit. Alio modo possu-
mus i qui de beal fudin secundum specialem rationeni.
quantum ad id, in quo beatitudo consistit. Et sic non
omnes cognoscunt beatiludinem : quia nescittiit cui rei
comm inis ratio beatitudinis conveniat : et per c m e-
quens quantum ad hoc non omnes eam volunt. Vndc
patet responsio ad primum.

Ad secuudum dicendum, quod cum voluntas scqoatur
apprehensionem intellectus, seu rationis : sicut contiuril,
quod aliquid est idem secundum rem, qnud tamen ē di-
versum secundam rationis considerationem : ita contingit,
quod aliqu d est idem secundum retn : ct tamen uno
modo appetitur, alio modo non appililur. Beatitudo
erg<> potest considerari sub ratione finalis boni, ct per-
fecti. quæ est communis ratio beatitudinis. Et sic natu-
raliter, ct ex necefsilale voluntas in illud tendit : uldic-

nnn eI. Pofcst ctirm ronsiilertri seeoedunalhv speciales «insideraiioncs, vel ox prie ipsius opcNlioiii-. vel ex prie potentw hperartvr, vel c\ pute objecti ; ci sic «ou ex n cc.-sit.ve volant s tendit n ipsam.

Ail tertium diccatum, qiiv-l isli ddUuilio hralitudiuis, quam qui bm pveerunt. Heutus est qui bai-et «mua, qt.i- vn i : tcl.cui omuir optica succedunt; quodammodo intellecti. esl bona, cl miliciens ; atio h rv modo est ini-perfert.v. Si enim iul> hijab r simpliriicr de omnibus, quæ suiî homo nafurtli appetiti : sic verum est, quoi! qui babel qmr volt. c l beams. Nihil eo IU s.niai na-tur, .’nu b«mio<s appetitam ui-i tooum perfecitu, quod « i i.,., i do. Si vero iuleltipllnr debi<. que homo vult iccuuduiu âppre en-ionctii tairons : sic l>at< re q· icdam, qtras bono vull, non perlinet ad beatitudinem, snl mads id bu>c:ijj>. in quantum bi>J sinodi lub l? impeditat. Ik - i.iinctn, ue habeat qua... -moue Mill naturaliter. Sicut e.’ism ratio accipit, n: »c iutenlui», qu.c impediunt 3 oniiifienc vrri’itis Et secundum hau. cmisidcraliont m Vngi«|inBs addit ad perfectioiieat bealilmliais, quod ni-

hil mali relit. Quamviv primuni posJet #uflrrerr,si i«:r inUdligerriiir, scilicet, quod bc-Hus est, qui habet r.ninu, quæ vult.

Conclusio : Appetunt omnos homines ka-litudinem sooitntlutn communem rniiomm boni perfecti illud nutem, in quo vora lmi-titiido consistit, non omnes appetunt, sicut non omnes cognoscunt. g

Circa appetitum beatitudinis, tam in communi, quam in particulari videri pos-sunt, quæ diximus tomo l Tract, de Vi-sione Doi disp. l dub. l et 5 et in hoc tract, disp. ultima a n. 6. Et hæc de isto tractatu.

DE VOLUNTARIO ET INVOLUNTARIO

Cum nomen *voluntarii* a voluntate, ut sonat, denominative dictum sit, ad ea omnia se poterit extendere, quæ facultatem volitivam, seu appetitivam concernunt, fiuntque, vel attinguntur sponte, et non coacte (*spontaneum* enim, et *voluntarium* omnino idem sunt), seclusa vero metaphora (quæ frequens est in Poetis) juxta quam quidquid ex sola naturali inclinatione iit, *voluntarium*, el *spontaneum* dici consuevit : ut cum aiunt, sponte sua terram germinare, arbores fructus ferre : quia id præslant sine cultura, et labore : et Virgilius Georgica 4 :

Virgil.

Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.

'J -

Seclusa igitur hac metaphorica acceptione, quæ ad præsens non conducit, supersunt tres aliie hujus vocis *voluntarii*. Prima, quæ latior est, comprehendit quidquid est volitionis objectum, et ideo dicitur *voluntarium objective* ; quo pacto occursum amici, inventionem thesauri, et similia consuevimus appellare *voluntaria*, quia placent, et sunt volita. Secunda comprehendit omnes elfectus voluntatis : quidquid enim a voluntate fit, dici potest *voluntarium* : non formaliter, sed *effective*, et *terminalive* quatenus influxum voluntarium terminat. — Præcipue vero juxta hunc sensum dici solet *voluntarium*, quod lit sine causa, vel sufficienti ratione : juxta illud Ciceronis Phil, i : *Nemo milii voluntarius hostis fuit, sed Heipublicæ causa*. Et etiam quod iit gratis sine intuitu ad mercedem; unde dicitur 1 Petri 5 : *Neque lurpis lucri gratia; sed voluntarie*. Tertio accipitur formaliter pro ipso motu, et actu (sub aclu comprehenduntur etiam omissiones) quo voluntas, et appetitus se movent : quæ est propriissima acceptio *voluntarii*; nam, ut dicebamus, hoc nomen denotat egressum, et originem ab appetitu, atque ita nulli aptius convenit, quam ejus motibus, et actibus qui essentialiter important talem originem. Undo dixit Damasc. lib. 2 Fidei, cap. 26 : *Id, quod sponte fit, in quadam actione positum est*. — Voluntarium igitur in hac ultima acceptione, quod est essentielle omnibus actibus humanis, fundamentumque bonitatis, et malilke, meriti, ac demeriti, pertinet per se ad hunc tractatum : de quo disputant Theologi cum Magistro in 2 dist. 24 el 25 necnon dist. 38 et 44. Expositores D. Thomæ hæc q. 6 et Philosophi morales cum Aristot. 3 Elhicor. cap. 2. Propter connexionem vero doctrinæ solent non pauca admisceri de voluntario *effective*, et nonnulla etiam de voluntario *objective*, ut suis locis constabit. Ordinem vero hujus materiæ ad præcedentes, et subséquentes explicat Angelicus Doctor in prouemio quæstionis, cui superfluum est aliquid addere.

Salmant. Curs. theolog. torn. I.

,J
,I
'3

J

Cicero.

I
-J

ipetr.5.

|
a

I

--jH

Damtse.

j
3

“I

.VI

3

11

-d|

Jfl

19|

V 1

/Je Voluntario et Involuntario.

Quia igitur ad beatitudinem per actus aliquos necesse est pervenire, oportet consequenter de humanis actibus considerare : ut sciamus, quibus actibus perveniatur ad beatitudinem, vel impediatur beatitudinis via. Sed quia operationes, et actus circa singularia sunt : ideo omnis operative scientia in particulari consideratione perficitur : moralis igitur consideratio, quia est humanorum actuum, primo quidem tradenda est in universali, secundo vero in particulari.

Circa universalem autem considerationem humanorum actuum primo quidem considerandum occurrit de ipsis actibus humanis. Secundo, de principiis eorum. Humanorum autem actuum quidam sunt hominis proprii, quidam sunt homini, et aliis animalibus communes; et quia beatitudo est proprium hominis bonum, propinquius se habent ad beatitudinem actus, qui sunt proprie humani, quam actus, qui sunt homini, aliisque animalibus communes. Primo ergo considerandum est de actibus, qui sunt proprii hominis. Secundo, de actibus, qui sunt homini, aliisque animalibus communes : qui dicuntur animæ passionibus.

Circa primum duo considerata occurrunt. Primo de consideratione humanorum actuum. Secundo, de distinctione eorum actuum : cum autem actus humani proprie dicantur, qui sunt voluntarii : eo quod voluntas est rationalis appetitus, qui est proprius hominis : oportet considerare de actibus in quantum sunt voluntarii. Primo ergo considerandum est de voluntario, et involuntario in communi. Secundo, de actibus, qui sunt voluntarii : quasi ab ipsa voluntate elicit, vel immediate ipsius voluntatis existentes. Tertio, de actibus, qui sunt voluntarii : quasi a voluntate imperati, qui sunt ipsius voluntatis mediantibus aliis potentiis. Et quia actus voluntarii habent quasdam circumstantias, secundum quas dijudicantur : primo considerandum est de voluntario, et involuntario, et con-

sequenter de circumstantiis ipsorum actuum, in quibus voluntarium, et involuntarium invenitur. — Circa primum quærentur octo.

a r t i c u l u s i.

Ultimum in humanis actibus invenitur Voluntarium?

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod in humanis actibus non invenitur voluntarium; voluntarium enim est, cujus principium est in ipso actu, ut patet per Gregor. Nissen. et Damascen. et Aristot. Sed principium humanorum actuum non est in ipso homine, sed est extra, nam appetitus hominis movetur ad agendum ab appetibili, quod est extra : quod est sicut movens non movetur : unde dicitur in 3° de Anima : ergo in humanis actibus non invenitur voluntarium.

9. Præterea, Philosophus in 8° Physicon probat, quod non invenitur in animalibus aliquis actus novus, qui non prevenitur ab aliquo motu exteriori : sed omnes actus hominis sunt novi, nullus enim actus hominis æternus est : ergo principium omnium humanorum actuum est ab extra : non igitur in eis invenitur voluntarium.

3. Præterea, qui voluntarie agit, per se agere potest : sed hoc homini non convenit : dicitur enim Joan. 15 : *Non potest vinea fructum facere, nisi prius ligetur* : ergo voluntarium in humanis actibus non invenitur.

Sed contra est, quod dicit Damascen. in 2° libro, quod voluntarium est actus, qui est operatio rationalis : laici autem sunt actus humani; ergo in actibus humanis invenitur voluntarium.

Respondeo dicendum, quod oportet in actibus humanis voluntarium esse. Ad cujus evidentiam considerandum est, quod quorundam actuum principium est in agente, seu in eo, quod movetur; quorundam autem voluntarium, vel actuum principium est ex parte rei. Item enim lapis movetur stirsum, principium huius motionis est extra lapidem : sed cum movetur deorsum, principium huius motionis est in ipso lapide. Eorum autem, quæ a principio intrinseco moventur, quedam merentur, ipsa, quedam autem non; cetera enim omne agens, seu motum agat, seu moveatur propter unum (vel supra habitum esse) illa perfecte movetur, vel intrinseco, in quibus est aliquod intrinsecum principium, non solum vel moveantur, sed ut moveantur in se. Ad hoc autem, quod licet aliquid propter finem, requiritur cognitio finis actualis; quodcumque igitur sic agit, vel movetur a principio intrinseco, quando habet aliquam notionem finis, habet in se ipso principium sui actus, non solum ut agat, sed etiam, ut agat propter finem; quod autem nullam notitiam finis habet, etsi in eo sit principium actionis, vel motus, non tamen ejus, quod est agere, vel moveri propter finem, est principium in ipso, sed in alio; a quo ei imprimatur principium suæ motionis in finem; unde huiusmodi non dicuntur movere se ipsa, sed ab aliis moveri. Quæ vero habent notitiam finis, dicuntur se ipsa movere: quoniam in eis principium non solum vel agant, sed etiam, ut agant propter finem. Et ideo cum voluntarius, vel ab intrinseco principio, scilicet, quod agunt, et quod propter finem agunt. Item motus, et actus dicuntur voluntarii : huc autem imperial nomen voluntarii, quod : voluntarius, et actus voluntarius a propria inclinatione; non inde est, quod voluntarium dicitur esse secundum definitionem Aristotelis et Gregor. Nissen, et Damascen. non solum cujus principium est intra, sed cum additione scientiæ. Unde cum homo maxime cognoscit finem sui operis; et mineat re ipsam, in ejus actu voluntarium invenitur.

Ad p HUBiu di< viiiIüiii, <|U0d ΠΟΠ principium r-t principium piimiin; lret ergu du talione vHuntani quod piiinpiiiim ejus uit Inlra : non timeri ■! coniri ri-tiutiem voluntarii, (jiiO<l principium inlr nucum cju>ctur» vel nwvealnr ab citeriori principio : quia non κI de rallonc voluntarii, quod principium Intriiimt uiu sil firinel-pimu primum. Sed lainvn sciendum. .µio<1 contingit aliquod piiMciuium mulus esse primum iu gruere, quod Umcii non at primum simpliciter : strut in generaliunn aUcrahliiuii primum alterans 04 coipus ĕades! quod tamen non est primum uunens simpliciter, sed irotclur luolu locali a »u · perii.ri inovciilc. Sir i-ilnr pnucipinii ĩnlrin · im mīliiii-brii actus quod est vis cogimscuiva, cl uppetitivu, c.M primum principium in genere appetitisi motus, quam» in movrJlur ab aliquo exteri ri srcuudim âlix> species luulUS

Ad secundum d.crudum, quoi motus animalis novus præventur quidem ab aliquo extenorl motu quantum nd duo, uno modo in quantum per mntom ixitrinrein præ-sentatur sensdi animalis aliquod sensibile, quod apprelium-sum movet appetitum : »leur Leo vadens cervum per ejus motum appropinquantem incipit moveri ad ipsuu. Alio modo in quantum per exlc iorem motum incipji aliquiditer immutari naturali immutatione corpus dñimalis, puta per frigus, vel calorem. Corpnr c aulem immutato per molum citerioris corporis, immuuii vtiim per accidens appetitus sensitivus, qui est virtus organi corporei : sint cuui çx aliqua lteratione corporis rmmovetur appetitus ai concupiscentiam alicujus rei : sed hoc non est contra rationem vululaarii. ut dictum est ; hujusmodi e; iui muliones »b citeriori ptincipio sunt aherius genens.

Ad tertium dicendum. quod Dens inovrt liominein ad agendum, non stf.um ĕui propo» ens s nsui appetibile, vel sicut immulaus corpus sed Hiam sicut movens ipsam voluuintem : quia munis mutus tam wluiitaiis, quam natura' ab eo procedit, sicut a primo movelitu et sirni non est contra rationem naturæ quod mulus naturæ sil a Deo. sicut a primo movente iu quantum n.dura est quoddam Instrumentum Dei moventis : ita loin est contra ralioncm actos voluntarii, quod sit a Deo. in quantum »olui.las a Deo movetur; est tamen communiter de ratione naturalis, ct voluntarii motus, quod sint a prine pio intrinseco.

Conclusio : Cum homo finem sui operis cognoscat. seque ad illum moveat, maxime in ejus actibus invenitur voluntarium.

ARTICULUS 11.

Utrum rol alarium inrenialur in dnhliahbnf; brui s?

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod voluntarium non sit in brutis animalibus : vohinLiriuui enim a voluntate dicitur. Voluntas aulem cum >it in ratione, ul dicitur in 3 de Anima : nou potest e?sc in brutis animalibus. Ergo rcque voluntarium in eis invenitur.

v. Prancrea, secundum hoc, quod actus humani sunt voluntarii, homo ilictur éssè dominus suorum actuum. Si'tl bruta animalia uou habent dominium sui actus : non enim agunt, sed mag \$ aguntur: ul Damasc. dicit. Ergu in brutis animalibus non est voluntarium.

3. Præterea, ut Daroasc. dic t, quod actus voluntarios sequitur laus vel viinperitim. Sed actibus brutorum animalium non debetur neque laus, neque viluperitirn Ergo in eis non est voluntarium.

Sed contra e-t, quod dicit Philos, in 3 Ethic. Quod pueri ct bruta animalia communicant voluntario, et idem dicunt Greg. 5iss. el Dama-c.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est, al ralonem voluntarii requiritur, qnnd principium actus sit iiiiŕj cum aliqua cognitidne linis. Est aut m dupl x cognitui tinis, perfecta scit, et imperfecta; perforta quidem flui> cognitio c t quando non solum âpp< nditur res, quæ est linis, sed etiam cognoscitur ratio linis, et proporDo ĕju quod ordinatur ad unem ipsom : cl talis cognitio lini< <om-petil soli raliiniali nnttim». /mpnferta aulem *cognitio* linis est, quæ ili .-oli linis apprcliensinite rnnsisIH, sive hoc, quod cognoscatur ratio **ibis** el priqmrti.» artus ad linem : cl IUis rñgnitio linh repuntor in l rntis .miinilihiis per sequin, fl as'imntioiiriii ni'ura ent. l crfct im igitur rugoiuouem finis sequitur voluni.i iuin scrumlrin rahoncm perfectam, prout scilicet ?pprehcit*0 Hue aliquiv potest drhberans de fine, it de lus, quæ sunt ad Udem, movcri in [j'lem, vci non movcri. Imperfectam aitem coguihoncm

ftnii ĕqMlur voluntjrium s.nnidum ralionrrn imperfee-l.4lll, prout veil, app rhendcus flneth uoh defitcrat, sed snbilo tuotHor in ipiriin. Unde soli relouait niwrai competit volu· larium secundum rationem perfeeUm. sed secundum raliunem imperfectam cohipeiit ethfn brûlis.

Ad primum ergo direnduin. quod voluntas nominat ia-non «lri» appetitum ; cl ideo non potent es»e in his, quæ ratione curent. Votontarium autem denominative dirnur a viildfihil· cl potest tralii ad eu, in qmlms est al:qsa pirli-ripiho lolun alis H-cuudmn aliquam rnrivenicnliam ad voloiittlim . et hoc n.min voluntarium attribt itt>r aoimafifma brolis. in quantiim scilicet pre cognillonem aliquodm moventur ki finem

Ad srruuiidum dicendum, qiïnd ex line rnntiojrit, qtjmi lmnjo est dnm»nu< sui artus, qnnd habet deliberationem de ruis artibuf. Ex hoe cnim, quod rarjo det»brans se habet ad OppôSita, VOjuitta in utrumque potest : sed secundum hoc voluntarium non <sl in hrutis animalibus, ut dictum eoh

Ad lertiom dirndum.quod bus, ft vitupe.iam conse-il unliir actum roluntariinn reenndum perferlam vnldnlarii rationem, quits non invenitur in brutis.

Conclusio : Soli naturæ rationali competit volunUiriiim secundum rationem p Tfecttm . sed secundum rationem imperfectam competit etiam brutis.

DISPUTATIO I.

De essentia, et aliquibus divisionibus voluntarii.

In hac prima disputatione solum explicabimus communem diffinitionem voluntarii, et divisiones ejus in communi, necnon conditiones voluntarii imperfecti.

DDBIUM I.

Quid sil voluntarium : cl quoi modis dicatur.

Quamvis existentia voluntarii unicuique sit satis perspicua, dum omnes experimur non semper coacte, aut sola naturali inclinatione duci, sed sæpe spontanee, et libere : essentia tamen, et natura non ita facileprehenditur, quin opus sit quæstionem circa eam excitare : non ut a priori demonstretur : quippe rerum essentiæ supponi debent, non probari : sed ut communem diffinitionem a veteribus traditam explicemus, objectionesque in oppositum diluamus.

Traditur, cl evplicalur difpnilio voluntarii.

1. Arlst. 3 Ethic. 2 hæc tradit <le natura voluntarii : *Exislcnle aulem involuntario, quod rt\ cl proplr ignorantiam, voluntarium vidcbilur utique csse⁹ cujus principium in ipso sciente singularia, in*

DiftitH-llo. Aristol.

Nissen, *quibus est operatio*, Similia habet Nic. lib. 5 Philosophiæ c. 3, Damasc. lib. 2 de Divinis. Fide cap. i et I). Th-u. in pnsenl» art.

1 ex quibus desumpta est sequens diffinitio voluntarii : *Quod est ab intrinseco cum cognitione*, quam fere omnes tam Philosophi. quam Theologi recipiunt. Et quamvis diffinitiones essentielles ut dicebamus probari non debeant: nihilominus Arist. bonitatem hujus ostendit indirecte, et a contrario sensu ex diffinitione sui oppositi, quod est *involuntarium* : verbis illis, *existente involuntario, quod videtur, et propter ignorantiam*. etc. cum enim contraria per contraria diffiniri debeant, si involuntarium est, quod fit per violentiam, quæ ab intrinseco infertur, vel propter ignorantiam intrinsecam : voluntarium utique erit, quod contrario modo fit, scilicet ab intrinseco, et cum cognitione.

Duplex
objectio.

2. Unde non obest, si dicas, potius involuntarium dici per remotionem voluntarii : quam e contra : ergo non debuit hoc explicari per illius remotionem, sed e converso. Tum etiam, quod natura unius contrarii non explicatur sufficienter per alterius negationem, sicut non recte explicatur album per nigrum, quia negatio neutrum contrarium est, sed est contradictorum illius, quod negatur.

Diluitur
D.Thom.

Ad primum enim occurrit D. Thom. loco citato ex 2 Ethic. Lect. i : *Quod quamvis involuntarium videatur dici secundum remotionem voluntarii, tamen si respiciamus ad causas, dicitur aliquid voluntarium per remotionem eorum, quæ causant involuntarium, ut violentia, et ignorantia* : et quia unumquodque cognoscitur per suam causam, ideo diffinitionem voluntarii tradit removendo causas involuntarii : et dicit, quod cum involuntarium fiat propter vim illatam, et propter ignorantiam, ut supra dictum est, voluntarium videtur esse, cujus principium est in ipso operante : et sic excluditur violentia : ita tamen, quod ipse operans sciat singulas circumstantias, quæ concurrunt ad operationem : et per hoc excluditur ignorantia, quæ causal involuntarium.

Ad secundum respondetur, quod etsi remotio, quæ fit per solam negationem, non explicet sufficienter naturam contrarii; secus, quæ fit per causas positivas, potest contrarias sicut in præsentibus : nam Philosophus causas involuntarii, scilicet ignorantiam, et violentiam non excludit per solam earum negationem; sed per causas

positive contrarias, quoniam sunt principium intrinsecum cum cognitione. Et quamvis ignoranti naturam, tam voluntarii, quam involuntarii non magis hoc per causas illi contrarias notificari videatur, quam e converso ; tamen quia Arist. præmisit jam satis explicatam involuntarii diffinitionem, potuit inde quasi a notioribus argumentum sumere ad diffiniendum voluntarium. magis quam e converso.

3. Deinde possumus ostendere bonitatem prædictæ diffinitionis, eo quod servet omnes regulas : constat enim genere, et differentia : convertitur cum diffinito; non est superflua, aut diminuta, quæ omnia clara fiunt ex sequenti explicatione. Pro qua sciendum est primo voluntarium, sive spontaneum (quæ duæ omnino idem sunt) ex communi conceptione importare, quod sit a propria inclinatione : et ideo cum nullo cogente, neque vim inferente, aliquid fit, dicimus sponte sua fieri : quasi tota ejus causa, et principium sit inclinatio in id, et propensio. Cumque omnis inclinatio sit intrinseca, debuit primo loco poni in diffinitione voluntarii tanquam genus hæc particula *ab intrinseco*. In quo convenit cum naturali : nam cum natura sit *principium motus ejus, in quo est*, etc. omnis motus naturalis habere debet principium intrinsecum, et esse juxta rei inclinationem. Distinguitur autem a violento, quæ semper est ab extrinseco contra inclinationem patientis. Ad distinguendum vero inter voluntarium, et naturale addita est loco differentia? secunda particula *cum cognitione*.

Fro quo nota secundo, quod omnis inclinatio consequitur aliquam formam, et omnem formam consequitur sua inclinatio. Sicut est duplex forma, alia naturalis, quæ constituit rem in suo esse physico, et alia intentionalis, media qua fit cognitio : ita duplex est inclinatio. Alia naturalis, per quam res innato pondere tendit in id, quod sibi convenit naturaliter ; sicut ignis sursum, et lapis deorsum. Alia vero intentionalis, sive animalis, qua sequitur cognitionem, fitque medio appetitu elicitum in id, quod apprehenditur, ut conveniens, sive re ipsa conveniat, sive non. Quæ inclinationes cum diversæ sint, diversos constituunt motus : et sicut a prima minus dicitur *naturalis*, quasi juxta rei naturam ; ita a secunda dicitur *spontaneus*, et *voluntarius* : id est sequens apprehensionem, qua du-

Eulii-
IV
dibni-
b».

cunlur

cnntur voluntas, et appetitus, Hæc autem diversitas non potuit melius explicari, quam per particulam illam diffinitionis voluntarii cum *cognitione*.

L Est aliud discrimen inter prædictas inclinationes : quia naturalis cum sequatur naturalem formam, quæ est a generanto, non est adeo propria operantis inclinatio ; sed magis naturæ. At vero inclinatio intentionalis est maxime propria operantis, quia sequitur formam apprehensam, quæ non est a generante, sed propria operatione acquiritur. Unde, quia voluntarium petit esse ex inclinatione omnino propria, debuit per hanc posteriorem, atque adeo per *esse ab intrinseco cum cognitione* diffiniri : ita, ut ly *ao intrinseco* præcise dicat esse ex inclinatione : quod convenit etiam motui naturali ; repugnat autem violento : ly vero *cum cognitione* dicat, quod talis inclinatio sit omnino propria, uti est intentionalis : quod competit soli voluntario.

Dices : Intellectio considerata secundum se habet totum hoc : siquidem procedit, ab intrinseco ratione speciei intelligibilis ; atque adeo ex inclinatione intentionalis, et omnino propria, et nihilominus secundum se non est voluntaria, nisi imperetur a voluntate : ergo non explicatur sufficienter voluntarii essentia, per hoc, quod sit a prædicta inclinatione.

Respondetur negando majorem : quoniam intellectio secundum se non supponit formam apprehensam, sed est ipsa apprehensio talis formæ : non enim nomine *fonnæ apprehensas*, ad quam immediate sequitur inclinatio intentionalis, intelligitur species impressa, quæ est principium intelligendi, sed species expressa, quæ per intellectionem formatur, simul cum ipsa intellectione. Unde inclinatio sequens prædictam formam, est voluntas, vel volitio, quæ sequitur intellectionem, et per eam dirigitur. Quare ea solum fiunt ex inclinatione intentionalis, ad quæ voluntas concurrat. — Adde omne, quod est in intellectu antecedenter ad volitionem, non esse per modum inclinationis ipsius intellectus ; sed trahens, et movens ad illum res cognitæ : unde operatio, quæ in intellectu sistit, non fit proprie ex inclinatione intellectus, ut n. 8 magis explicabitur.

Advertendum est tamen, quod si prima panicula rigorose sumatur, denotat motum voluntarium procedere efficienter a

supposito, in quo recipitur: nam præpositio *ab* significat causalitatem effectivam. Et similiter denotat debere esse vitalem : siquidem vita consistit in *moveri* ah intrinseco : ob idque sola viventia se ipsa movent. Undo si per possibile, vel impossibile Deus poneret in voluntate aliquem actum, respectu cujus illa ruere passive se haberet, sicut talis actus non esset vitalis ex defectu principii effectivi intrinseci, ita ex ejusdem defectu non esset voluntarius. Juxta quum explicationem per prædictam particulam manent a ratione voluntarii exclusi non tantum motus violenti, sed plures naturales, qui solum habent principium intrinsecum passivum, ut de omnibus non vitalibus probant N. Complui. 7 Physic, disp. 28 q. 2. — Quocirca per sequentem particulam cum *cognitione*, distinguetur voluntarium a motibus vitalibus, qui non supponunt cognitionem a qua regulentur : ut sunt omnes actus vegetativæ, et nutritivæ, et ipsi actus cognoscitivi sumpti secundum se, cum quibus tantum in prima convenerat. Cæterum si prædicta prima particula non sumatur in eo rigore, sed ut præcise dicit principium intrinsecum sive activum, sive non activum, convenit etiam motibus naturalibus non vitalibus, debentque omnes a ratione voluntarii excludi per subsequentem cum *cognitione*, quæ satis ostendit principium voluntarii debere esse activum, et vitale : imo debere esse appetitivum, quia solus appetitus, cujus objectum est bonum apprehensum, quique se vitaliter movet, potest a cognitione propria regulari.

§ II.

Alia explicatio diffinitionis, cl essentias voluntarii.

6. Aliam explicationem prædictæ diffinitionis possumus depromere ex D. Th. in præsentis art. 1 ubi animadvertit ad motum voluntarium non siiff5ere, utcumque esse ab intrinseco, sed debet agens per illum se movere, quippe id sonat voluntarie, et sponte agere, movere scilicet, et impellere se ipsum ad agendum. Deinde observa, quod, ut agens perfecte se moveat, debet habere notitiam finis : quia ea solum, quæ finem cognoscunt, possunt se in illum ferre, et movere. Et ratio est : nam, ut aliquid perfecte dicatur movere se ipsum, debet in se habere integrum principium sui

Com-
plui

Alia
explica-
tui.

motus : alias non moveretur a se, sed ab eo, in quo est tale principium. Integrum autem principium alicujus motus coalescit, tum ex potentia executiva : tum etiam ex cognitione finis, qui est terminus motus. Cum enim omne agens agat propter finem, atque adeo motus a fine, et finis non moveat nisi media cognitione, hujusmodi cognitio intrat necessario principium motus. Et si cum potentia est ratio, ut in motu sit, ita ut sit ad finem, ratio est praeiuncta cognitioni. Quæ ergo utrumque in se habent, dicuntur perfecte semovere, quippe utrumque est eis ab intrinseco, et quod agant, seu moveantur, et quod tali motu attingant finem. Quæ vero non habent cognitionem, sed solam potentiam motus executivam, etsi habeant in se aliquod principium sui motus, et ratione ejus dicantur se movere, non tamen dicuntur se movere perfecte, et absolute, quia deesse illis integrum principium ejusdem motus : et quamvis substantia operationis sit ab intrinseco, ordinatio, et determinatio ad finem tota est ab extrinseco cognoscente.

Hinc facile constabit optime explicari voluntarii naturam per supradictam definitionem. Nam si *voluntarie agere* nihil est aliud, quam movere se ipsum in agendo (id quod magis explicat nomen *spontanei*, quod cum voluntario coincidit) et ad movendum se, nec sufficit sola potentia intrinsecae elicitive motus, nec ultra eam requiritur aliud, quam cognitio ducens motum ad finem, non potuit voluntarium congruentius diffiniri, quam per *esse ab intrinseco cum cognitione*.

Objection.

7. Nec refert, si dicas, omnia viventia etiam non cognoscitiva movere se, quia hoc est de ratione vitæ, ut ducet D. Thom. 1 p. quæst. 18 art. 3. Ergo plus aliquid importatur in definitione voluntarii per esse ab *intrinseco cum cognitione*, quam nos explicuimus. — Respondetur enim viventia non cognoscitiva movere se imperfecte, et inadequate : quatenus præcise habent potentiam executivam motus : quo sufficit ad illum gradum vitæ. Quia vero carent cognitione, per quam finis trahit agens ad se, et influit in motum, non est in eis integrum principium suæ motionis. Et ideo negat illis D. Thom. in præsentia, quod absolute moveant se ipsa, quia tantum sunt (ut sic dicamus) semimoventia. Qui modus movendi, etsi sufficiat ad primum gradum vitæ, non tamen ad rationem voluntarii. Vel potest dici,

Solvitur

1 p. predicU viventia movere se solum quoad substantiam executionis motus, quia eorum respondet potentia vitæ ; non vero quantum ad determinationem finis, neque quoad delationem, ut sic dicamus, in illum : et quia movere se ipsum absolute utrumque importat, nam sonat *ferre se in aliquid*, non conceditur simpliciter viventibus puro vegetativis, sed solum appetitivis, et cognitione predictis, per quam finis excitat, et trahit illa ad se, ipsa quoque media tali excitatione in se cum feruntur

Sed urgebis, quod intellectus (et idem est de qualibet potentia cognoscitiva) independenter a voluntate movetur se ipsum, saltem in prima intellectione : quippe est in eo integrum principium intelligendi, quod est potentia, simul cum specie intelligibili : at intellectio secundum se, secluso voluntatis imperio, non est voluntaria, quandoquidem neque elicitive, neque imperative ab appetitu procedit : ergo non recte explicatur hac via natura voluntarii. — Confirmatur. Quia non est negandus nobilior, vel saltem aequè nobilis modus agendi potentia intellectivæ, ac conceditur appetitui brutorum : sed huic conceditur integrum principium motus, prout sufficit, ut absolute se moveat : ergo, etc.

8. Respondetur negando majorem. Pro Dicitur. quo nota, quod *moveri* dicitur ferri in aliquid, quod sit finis et terminus motus : unde, quod sua operatione in hujusmodi finem non fertur, non dicitur proprie *se movere*, etsi per illam intrinsece perficiatur. Secundo, nota discrimen inter voluntatem, et intellectum in modo operandi. Nam voluntas essentialiter est inclinatio in bonum, et ideo volendo fertur ad res volitas, ob idque talis fit, qualia sunt, quæ diligit ; ut tetigimus tract. 8 disput. 2 num. 65 et tract, præcedenti disput. 1 num. 59. E converso intellectus ea quæ intelligit trahit, et movetur ad se : ipse autem non inclinatur, neque movetur ad illa. Unde intelligere aliquid non est moveri in illud : se movetur illud ad se. Quocirca licet intellectus independenter a voluntate habeat in se integrum principium intelligendi coalescens ex specie et potentia, non ideo habet sufficiens principium movendi se, et tendendi in finem. — Et quamvis intellectio, sicut omnis alia operatio creata re ipsa sit propter finem, non tamen ordinatur in illum per virtutem solius intellectus, sed ex motione, voluntatis, quoties ab ea imperatur : vel si non imperatur, ut contingit in

in prima intellectione, ex motione authoris iaiuræ juxta dicta tract. 8 dhp. 2 n. 97. Itaque veto est, quam tradimus : nam, ut motus tendat in finem, requiritur influxus ejusdem linis et quia finis non influit, nisi cognitus, operatio, qua: hujusmodi cognitionem in proprio agente non supponit, nequit ab eo ordinari in finem : nec proinde tale agens per illam proprie se movebit : quippe non est in eo integrum principium prædictæ motionis, et ordinationis. Cum autem sola operatio voluntatis et appetitus prædictam cognitionem per se supponat (cognitio enim non supponit cognitionem objecti per eam cogniti) fit per solam operationem potentiæ appetitus agens proprie seipsum movere, non vero per intellectionem, vel quamcumque aliam, seclusa motione appetitus.

Per quod patet ad propositam replicam : et quomodo intellectus ex vi sua non proprie se moveat, nec detur in eo sufficiens principium sue operationis, ut tendentis ad finem : quamvis habeat sufficiens principium intelligendi. Et hinc petentia est ratio, quare nec visio beatifica, nec alii actus intellectus, quantumvis perfecti, ut præscindunt ab influxu voluntatis, sint proprie, et formaliter propter finem, nec proinde actus proprie humani, ut diximus disput. cit. num. 13.

9. Ad confirmationem respondetur, quod etsi intellectus ex aliis capitibus propter suam immaterialitatem longe superet appetitum ; in hoc tamen, quod est movere se, et tendere in finem, potest ab eo excedi : quia appetitus supponit cognitionem, media qua finis influit, et trahit ad se motum : intellectus vero non supponit talem cognitionem, sed facit, et media illa trahit ad se, quod intelligitur; in quo ipso ostenditur absolute nobilior, quia nobilius est aliquid facere, quam supponere, et movere reflexa ad se, quam ad illa moveri, licet utrumque sit a se.

Et si petas in quo genere motus essentialiter collocari debeant actus cognoscitivi, cum ex una parte non intrent secundum se genus voluntarii, et ex alia valde excedant motum præcise naturalem?— Respondetur prædictos actus (si omnino proprie loquendum sit) non tam pertinere ad aliquod genus motus, quam constituere sibi peculiarem ordinem essendi. Nam, ut alibi explicavimus, *intelligere* nihil aliud est, quam intellectum fieri rem intellectam, ipsaque intellectio est existentia in

ordine intelligibili. Sed quia hujusmodi *esse* intelligibile entitative est operatio, dicendum est, prædictos actus pertinere ad genus *inlentionale*, quod superat genus motus pure naturalis, et. est radix voluntarii ; sicut essentia est radix operationis.

10. Ex his habemus, nihil aliud addendum esse pro diffinitione voluntarii, præter ea, quæ diximus, scilicet, *quod sit ab intrinseco cum cognitione* ; et ideo D. i. Thorn, colligens prædictam diffinitionem ex Aristotele, et Damasceno solum ponit in ea *esse ab intrinseco cum additione scientiæ*; quippe sub ista forma explicat sufficienter totum, quod est de ejus essentia. nec convenit aliis diffinitio, sed cum illo convertitur : et ideo nullus est motus voluntarius, qui non sit ab intrinseco cum scientia, sive cognitione ; nec aliquis motus ab intrinseco cum cognitione, qui non sit voluntarius. Unde, quod aliquid addunt *cum cognitione finis*, si sensus sit cognitionem ad voluntarium requisitam debere esse finis formaliter, et non tantum materialiter : aut finis prout distincti ab objecto, vel qui sit vera causa, et non tantum ratio formalis, non est admittendum : salvatur enim ratio voluntarii sine hujusmodi cognitione, ul ex dicendis patebit. Si autem sit sensus prædictam cognitionem debere essealicujus objecti, scilicet objecti appetiti, et hoc intelligatur nomine *finis*, superfluit hæc particula : quia si ad actum voluntarium necessaria est cognitio, perspicuum est debere esse saltem objecti talis actus, cum hoc sit, quod primo occurrat cognoscendum : atque adeo posita in diffinitione particula illa *cum cognitione*, superfluum videtur addere, quod sit *finis*. Solet vero apponi explicationis gratia, ad denotandum, et quod licet alia, quæ actum voluntarium concomitari solent, possint ab agente ignorari, non tamen prædictum objectum : et quod hujus cognitio sufficit ad substantiam voluntarii.

Verum est tamen, quod ut actus sit ex omni parte voluntarius, etiam circumstantiæ debent cognosci : quia cum nihil votitum, quin præcognitum, nequit voluntarie attingi, quod penitus ignoratur. Et ideo, si quis patrem occideret cognoscens esse hominem, et ignorans esse patrem, talis actio esset voluntaria in quantum homicidium, non vero ut est occisio patris. Quod explicuit Arist. ubi supra cum dixit voluntarium debere esse a *cognoscente singula, in quibus est operatio*. Idemque observarunt Niss. et

Di: VDLU.XT \RIO.

Dmisc. Damasc. locis citatis, quia quæcumquo
i circumstantia ignoretur, actus ex ea parte
rationem voluntarii am Hit. Sed cum ad
salvandam voluntarii essentiam non sit ne-
cessaria tam exacta cognitio, verba illa non
sunt accipienda, ut pars substantialis diffi-
nitionis, sed gratia majoris explicationis.

II. Habetur etiam ex dictis, non recte
diffinisse voluntarium aliquos, de quorum
Atuiijn. numéro est Almaynus tract. I Moral, cap.
I ubi ait, *quod est operatio, vel omissio ita
existent in potestate agentis, quod omnibus
prxviis positis, ¶ requisitis ad illam, est in
potestate agentis illam ponere, vel non ponere.*
Hæc enim diffinitio confundit voluntarium
cum libero: quæ tamen distinguuntur:
et ideo plures sunt actus voluntarii, qui
non sunt hberi, nec subjacet potestati agen-
tis, positis omnibus requisitis, illos facere,
vel non facere, ut de amore Dei necessa-
rio, et de actibus brutorum in sequentibus
dicemus.

£ III.

Duplex objectio proponitur, et diluitur.

Ob- Contra legitimam voluntarii diffinitionem
objicies, quia videtur convenire aliis a dif-
finito: ergo, etc. Antecedens probari so-
let primo; nam convenit molibus natura-
libus: dantur enim plures motus hujus
generis, qui sunt ab intrinseco cum cog-
nitione, ut amor, quo Angelus diligit se,
et Deum autborem naturæ, et quo nos
diligimus bonum in commun:, ad quem
amorem ipsa natura nécessitât. Deinde
primus actus intellectus e>t ab intrinseco
cum cognitione, imo est ipsa cognitio: et
tamen non est voluntarius, ut omnes fa-
tentur, sicut nec dependet ab appetitu.
Tertio: actus voluntatis circa malum, ut
nolitio, odium, et similia sunt ab intrinseco
cum cognitione mali, quod refutatur: at
malum, ut malum non potest esse vo-
luntarium, sed potius contra voluntatem:
érgo, etc.

Confirmatur: nam dolor, et tristitia
damnatorum sunt eis ab intrinseco, ut-
pote actus vitales elicitæ ab eorum volun-
tate: et fiunt cum cognitione: dedent
enim de malo, quod apprehendunt: et
nihilominus non sunt voluntarii: ergo,
etc. Minor probatur, quoniam tales actus
habent rationem pcenæ, et inter prenas
sensus maxima videtur ille dolor, et tris-
titia spiritualis: pœna autem non potest

esse voluntaria: nani de pjus ratione e.-t,
quod inferatur contra voluntatem patien-
tis, ut docet D. Thom. infra q. 8^a art. I. nt;«
Ubi hæc ratione probat, unum peccatum in
quantum t<ile non posse osse pcenain alte-
rius, quia peccatum debet osse volunta-
rium; pœna vero involuntaria.

12. Respondetur negando antecedens, Rej.»
Ad primam probationem, ut occurramus, ''
animadvertendum osl; *naturale* plures ha-
bere acceptiones: nam primo sumitur, ut
distinguitur præcise contra violentum;
quo paeto includit quidquid non est ah ex-
trinseco cum resistantia; sive sit ordinis
naturalis, sive supernaturalis, liborum,
aut necessarium, etc. Secundo, ut dis-
tinguitur a supernatural!, et hoc niudo
comprehendit totum, quod ab agente, na-
turali fit sive juxta inclinationem subjecti,
sive præter. aut contra: unde etiam mo-
tus violenti, artificiales, et plures morales,
et omne, quod non excedit totam creatam,
et creabilem naturam, hoc modo *naturalia*
dicuntur. Tertio sumitur, ut distinguitur
a libero, excluditque indifferentiam; ac
proinde amplectitur quidquid non subjacet
dominio agentis, vel patientis, sed est ad
unum determinatum. In nulla ex istis ac-
ceptionibus *naturale* distinguitur contra
voluntarium: sed srepe hoc sub illo conti-
netur. Et ita dicuntur *naturales* actus, qui
in hac probatione referuntur; non quia
voluntarii non sint, sed quia fiunt cum
determinatione; et sunt juxta rei naturam:
unde non mirum quod hujusmodi natu-
ralibus diffinitio voluntarii conveniat.
Tandem sumitur *naturale* stricte pro eo,
quod lit ex sola naturæ inclinatione.: et
hoc modo distinguitur a *voluntario* quod
petit oriri ex inclinatione formæ appre-
hensæ: et a fortiori a *libero*, et *moralis*
quæ voluntarium includunt.. A quibus
etiam differt ratione indifferentia, quam po-
tit libertas; nam inclinatio naturæ præciso
est ad unum. Loquendo ergo de hoc na-
turali, negandum est convenire illi præ-
dictam diffinitionem: quia licet sit ab in-
trinseco, non tamen cnm cognitione., sed
ex sola inclinatione naturæ.

Et quamvis esse ex hac inclinatione, et
esse ex inclinatione formæ apprehensæ pos-
sint in eodem actu concurrero, ut concurrunt
in amore beatitudinis, et in eo, quo unus-
q. lisque Se diligit: qui proinde simul est na-
turalis, et voluntarius: ipsæ tamen rationes
voluntarii, et *naturalis* formaliter distin-
guuntur, neutraque aliam includit; sed si-
cut

rai liantur actus pure naturales, qui non per-
fittitnln ad rationem voluntarii, sic eiam
ilaittur aliqui voluntarii, qui non sunt na-
tural?', sed contra naturam : ut de omnibus
peccatis dicemus infra tract. 12 disp. 2..
Quod ostendit rationes istas esse ex æquo
formaliter diversas, quamvis sffipft ab eodem
actu non so excludant.

13. Ad secundam probationem respon-
detur, actum intellectus secundum se non.
» proprie fieri cum cognitione: quia hæc
Incutio denotat id, quod iit debere, esse
cognitionis offectum j»er pain reguiatum;
nuit voro ipsam cognitionem. Unde nullus
artus cognoscitivus secundum se, et ex vi
sua» linea· comprehenditur sub diffinitione
voluntarii, Diximus *secundum se, el ex vi*
siiix linex : nam quoties libere exercentur,
redduntur voluntarii per subjectionem ad
voluntatem, sicut actus externi, qui ab ea
imperantur.

• Dices : cognitio conclusionis secundum
se, ut præscindit ab imperio voluntatis,
est elfectus cognitionis præmissarum ; at-
que adeo lit ab intrinseco cum cognitione ;
ergo secundum se dicenda est volunta-
ria; vel standum non est prædictæ diffini-
tioni.

Respondetur, cognitionem positam in
diffinitione voluntarii non esse qualem-
cumque, sed quæ immediate notilicat ob-
jectum, circa quod voluntarium exercetur:
nam hæc sola potest immediate illud diri-
gere, et ratione pjus objectum ab se appe-
titum trahere : et hoc denotat illa locutio
cum *cognitione* : cognitio vero præmissa-
rum licet influat in notitiam conclusionis,
non attingit immediate ejus objectum, et
ideo non sufficit., ut prædicta notitia pro-
prie dicatur cum cognitione fieri. — Adde
in hoc modo loquendi importari concomi-
tantium per se voluntarii, et cognitionis
qua· non est necessaria inter cognitiones
prædictas, sed potest' transacta prima, se-
cunda permanere : unde quamvis hæc di-
catur *fieri ex illa*, ut ait Arist. 2 Poster,
cap. I non tamen proprie dicitur *fieri cum*
illa, sicut petit diffinitio voluntarii.

113 Ii. Ad tertiam dicendum est, actus vo-
luntatis circa malum, in toto rigoro esse
voluntarios. Nam sicut appetitus ex propria
inclinatione prosequitur bonum, ita ex
eadem inclinatione refugit malum contra-
rium : et sicut amor boni fundatur in vo-
luntatis natura, sic etiam odium, p! nolitio
mali. Nec propterea ipsum malum dici
debet *voluntarium*, quia hæc denominatio

propria est solhia actus, soil dicetur *volun-
tarie repulsum*.

Dices, denominationem voluntarii ex- Replica,
tendi otiarn largo modo ad objectum, utin
principio tractatus animadvertimus: at
malum nullo modo potest *voluntarium* de-
nominari · ergo actus, qui versatur circa
illud non est voluntarius. — Respondetur
majorem solum esso veram de objecto ac-
tus prosecutionis : quia *voluntarium in* illa
lata acceptione idem est ac *volitum*, ut ibi
explicuimus : quia denominatio potius est
a volitione, quam a forma constitutiva vo-
luntarii : et ideo quod est objectum voli-
tionis, etiamsi ipsa nolitio voluntaria sit,
non debet dici, etiam objective, et large *vo-
luntarium* : sed *voluntarie nolilum, el repul-
sum* : et si esset in usu, posset dici *volun-
tarium*.

15. Ex quo ad confirmationem concessa Sülm.
majori, neganda est minor propter ratio- contir-
nem nuper traditam. Et ad probationem mat.
respondetur, dolorem, et tristitiam, quæ
sunt in voluntate damnatorum, non esse
proprie, et directe pcenam, sed ex conse-
quenti, et indirecte : quâlenus sequuntur
apprehensionem mali, in qua pœna con-
sistit. Dolent enim damnati, propter pœ-
nam, quam patiuntur : non autem ideo
pronam patiuntur quia dolent. Nam cum
talis dolor, sicut alii actus, quibus respui-
tur malum, fundetur, ut dicebamus, in
ipsa voluntatis natura, nequit respectu
illius habere rationem mali, et pœnæ.

Dices : voluntas male se habet cum illo Replica.
dolore : ergo ipse est mala dispositio vo-
luntatis. Cumque non sit malum culpæ,
eo quod est omnino necessarius, erit ma-
lum pœnæ. — Respondetur voluntatem
male se habere ratione objecti doloris, Enena-
quod est malum apprehensum, non vero lar
ratione ipsius doloris præcise secundum dnnlici
se : et ideo etiam voluntas, quæ est optime via
disposita, admittit dolorem, non solum de
malo culpæ, sed etiam de malo pœnæ, ut
in anifliabus existentibus in Purgatorio
contingit. Quod satis ostendit dolorem per
se non esse malam dispositionem volun-
tatis. Aliter dicendum est de dolore, qui est
passio appetitus sensitivi, qui multoties
ratione vehementiæ lædit organum, et
corrumpit ejus dispositionem, contraria-
turque actui elicito voluntatis, ex qua parte
potest esse simpliciter involuntarius,
quamvis prout est ab appetitu, sit volun-
tarius secundum quid, ut disp. 5 dub.
3 dicemus. — Secundo admisso prie-

dictos actus, qui sunt in voluntate damna-
torum, habere rationem poenæ. Ilespon-
detur cum I. C. Cornejo esse simul volun-
tarios physice : quin procedunt, a voluntate
per modum natura- et esse involuntarios
moralitor, in quantum sunt contra libe-
rum dissensum, quo voluntas damnati
illis resistit; et hoc satis est. ut habeant
rationem pœnæ, de quo dicemus disp. rit.
n. 26 el 27.

16. Alia via potest objici contra diffi-
nitionem voluntarii. Quia dantur plura vo-
luntaria absque cognitione, et absque eo,
quod sint ab intrinseco : ergo talis diffi-
nitio non convenit omnibus voluntariis.
Antecedens quoad primam partem pro-
batur : nam ut dicemus tract. 13 disp. j
potest aliqui- dormiens, ubi nulla est co-
gnitio, formaliter peccare, si ex causa vo-
luntaria faciat, vol omittat aliquid contra
legem : sed peccatum non potest esse sine
voluntario : igitur datur hoc absque cogni-
tione. — Quoad secundam sic suadetur.
Omissio peccaminusa debet esse voluntaria,
alias non esset peceaminosa : atqui
omissio non potest procedere ab intrinseco,
neque, est capax terminandi aliquem in-
fluxum, cum sit tantum carentia, et pri-
vatio : ergo, etc. — Præterea, si quis non
subveniat periclitanti cum possit, licet non
teneatur, malum illius est ei voluntarium :
et tamen non est ab intrinseco, quia ipse
nullo modo ad illum malum concurrit :
ergo, etc. Probatur major, quia prædictum
malum est liberum non subvenienti, cum
in potestate ejus sit vitare illud, et non
vitare: omne autem liberum est volun-
tarium : ergo, etc.

Confirm. Confirmatur. Omnis actus voluntatis, et
appetitus causatur tum a Deo, tanquam a
causa prima; tum etiam ab extrinseco
appetibili : ergo non est de ratione ejus,
quod sit ab intrinseco.

Solutib. Respondetur negando antecedens : et
ad proba ionem pro prima parte dicendum
est peccatum commissum in somnis eodem
modo fieri cum cognitione, sicut est vo-
luntarium, nam utrumque habet non in
se, sed in sua causa. An vero hoc volun-
tarium ad peccatura sufficiat, dicetur infra
loco citato. — Ad primam autem proba-
tionem pro secunda parte constabit disp.
i ubi agendum est de voluntario reperto
in omissione. — Ad secundam non de-
sunt, qui concedunt illud malum, etiam
si sit liberum respectu non subvenientis
propter rationem in hac probatione tac-

tam, non tamen esse voluntarium : quin
non semper hoc supponitur ad liborum;
quamvis regulariter sir. contingat. Ita Me-
dina ip præsentī, et Sotns, quam refert
dreg. Mart. dub. 2. — Sed displicet so-
lutio : quoniam liberum procedere debet
a libem arbitrio, quod est idem cum vo-
luntate, atque adeo ab ipsa voluntate. :
ergo repugnat aliquid esse liberum, ot
non voluntarium. Tum etiam, nam cum
liberum sit. quod est in potestate agentis,
debet esse a principio se ipsum determi-
nante inedia ratione, et judicio : ergo de-
bet esse ab intrinseco cum cognitione, ac
proinde voluntarium.

17. Dicendum itaque est prædictum ma-
lum respectu non subvenientis, sicut non
est actu voluntarium, ita neque actualiter
liberum : quia ad ulrumque requirebatur
obligatio illud impediendi, ratione cujus
possit actu reduci in voluntatem, juxta ea,
quæ dicemus disp. h dub. 2. Potest tamen
vitatio talis mali dici libera in potentia,
seu in actu primo respectu non subve-
nientis, quia potuit subvenire, et prædic-
tum malum libere prohibere.

Ad confirmationem respondet D. Th. d. T/b. . Tiff.
in præsentī art. J ad l his verbis : *Licet
de ratione voluntarii sil, quod principium
intrinsecum causetur, vel moveatur ab exteriori
principio : quia non est de ratione voluntarii
quod principium intrinsecum sit principium
primum. Sed tamen sciendum, quod contingit
aliquod principium motus esse primum in
genere, quod tamen non est primum simplici-
ter : sicut in genere allerabilium. primum
alterans est corpus cæleste : quod tamen non
est primum movens simpliciter : sed movetur
motu locali a superiori movente. Sic igitur
principium intrinsecum voluntarii actus,
quml est vis cognosciliva, el. appetitiva al
primum principium in genere appetitivi mo-
las, quamvis moveatur ab aliquo exteriori se-
cundum alias species motus.*

Assignantur diverti modi voluntarii.

18. Quoniam in sequentibus de variis
speciebus voluntarii agendum est, oportet
divisiones ejus hic assignare. Cum autem
voluntarium sit procedens ab intrinseco
cum cognitione, quælibet diversitas in
modo cognitionis, vel in modo procedendi
diversificabit voluntarium. Dividitur ergo
primo *voluntarium in actu, et voluntarium in*

in potentia. Voluntarium *in actu* dicitur
quidquid de facto, et in exercitio procedit
aliquo modo a voluntate, et est ejus effec-
tus. Vpluntarium *in potentia* appellatur,
quod nondutn processit a voluntate, sed
quia continetur in ejus virtute per modum
aélus primi, et potest ah ea exire, sortitur
prædictam denominationem. Ex quo fit,
lior, posterius non esse simpliciter volun-
tarium : quia continentia effectus in vir-
tute causæ non denominat illum simplici-
ter: sicut non dicitur simpliciter *Lapis*
continentia ejus in omnipotentia Dei, *ubi*
(ut D. Th. ait 3 de Potent, art. 5 ad 2)
non est creatum, sed ipsa creatrix natura ;
unde voluntarium absolute dictum semper
supponit pro voluntario in actu.

Secundo, dividitur in *imperfectum, cl
perfectum.* Imperfectum est, quod regula-
tur cognitione imperfecta, qualis est sen-
sitiva. vel etiam intellectiva, quoties non
pleni in objecto discernit rationes boni,
et mali Erit vero perfectum, si cognitio
sit perfecta, qualis est intellectiva dijudi-
cans plene prædictas rationes. De qua di-
visione agemus dub. sequent.

Tertio, voluntarium perfectum dividitur
in *liberum*, quod procedit cum indiffe-
rentia ad utrumlibet : et in *necessarium*,
quod fit cum determinatione ad unum :
quamvis sub hoc etiam voluntarium im-
perfectum comprehendatur. Et itao duæ di-
visiones attenduntur ex parte cognitionis,
sicut prima ex parte modi procedendi. —
Ex quo etiam capite sumitur quarta divi-
sio in *elicdum*, et *imperatum.* *Elicitum*
enim vocatur ipse actus voluntatis, qui ab
ea immediato procedit : et *imperatum*,
quod fit ab aliis potentiis ex imperio, et
motione voluntatis.

19. Quinto dividitur in *formale*, et *vir-
luale.* Sexto in *directum*, et *indirectum*,
seu *interpretalinum.*, et septimo, in volun-
tarium *in se*, et voluntarium *in alio*, quæ
divisiones sident ab aliquibus confundi,
quasi idem sint *voluntarium in se, direc-
tum*, et *formale* : et similiter *voluntarium
in alio, indirectum, seu inlcrpretalivum, cl
virtuale*; sed revera differunt; nam potest
aliquid esse voluntarium formaliter, et in
se, licet non directe. : ut de voluntario per
omissionem dicemus disp. d n. 12. Et potest
esse voluntarium directe, et non formale,
sed virtuale, ut cum justus exercet actum
fidei formatu sino eo, quod expresse re-
cordetur finis ultimi supernaturalis, ut ta-
lis: hic enim actus directe est a voluntate

propter dictum finem ; et tamen quoad
tendentia in ilium non est a voluntate
formaliter, sed virtualiter, Item effectus
provisos, et intentus, qui per se sequitur
ex causa voluntaria, v. g. mors, cum quis
sumit venenum, ut se occidat, directe est
voluntarius : utpote directe terminans vo-
luntatis influxum : et nihilominus potest
non osse voluntarius in se si desit cogni-
tio, cum mors actu exercetur. Signum
ergo est prædicta voluntaria formaliler dis-
tingui. licet aliqua cx eis sæpe coïnci-
dant, et a Theologis non semel promiscue
accipiantur.

Eorum vero differentia potest hinc
desumi : nam divisio in *formale*, et *vir-
ludie* per se attenditur ex parte cogni-
tionis : cum enim volitio eo modo attingat
objectum, sicut per cognitionem propo-
nitur, ubi hæc e-t formalis, et expressa,
causare debet voluntarium *formale*; uni
vero tantum est virtualis, et implicita,
causal voluritar um eodem modo, scilicet
virtuale. Sed quia voluntar.um *inlcrpre-
talivum* potest etiam reperiri sine cogni-
tione formali, ut virtuale proprium dictum
ab illa diicernatur, addendum est, de ra-
tione hujus esse, quod terminet direc-
tè influxum voluntatis, ita ut voluntas in
ipsum positive influat. Unde nec omis-
sio, nec aliquis ejus eilectus proprie dici
debent *voluntaria virlualiler*, quia semper
procedunt a voluntate indirecte, nec ejus
influxum positive terminant.

20. Divisio in *indirectum*, et *directum*
attenditur cx modo procedendi, quidquid
sit de cognitione : nam *directum* dicitur,
quod fluit a voluntate sive immediate, sive
mediate per verum, et positivum in-
fluxum : *indirectum* autem, quod non exit
positive ab ea ; imputatur tamen ei, quia
non impedit cum possit, et teneatur : quo
pacto dicuntur *voluntarias* omissiones, et
earum eilectus, ut disp, i dub. 2 latius
dicemus. Et hoc dicitur etiam voluntarium
interpretative : quia etsi volumes positive
in illud non influat, tamen non impe-
diendo cum possit, ot teneatur, ita se
habet, ac si positive concurreret. Ex quo
patet hoc voluntarium, licet non requirat
formalem advertentium, non eam exclu-
dere, et ita potest coincidere cum volun-
tario formali : unde, qui anima Ivertens
instare tempus, et pneceptum audiendi
Sacrum, expresse vult omittere, ejus omis-
sio formaliter est voluntaria, quamvis in-
directe.

iutio
differen-
tia?.

Alia
diffe-
n nia.

UUIHM
iiiiifcrt
1:J.

Denique divisio voluntarii, *in se*, et *in alio* videtur subdivisio voluntarii imperati : nam *elicited* non admittit talem divisionem : sed omnis actus a voluntate elicited est voluntarius in se ; attenditurque prædicta divisio ex parte cognitionis, potius quam ex modo procedendi. Non enim voluntarium *in alio* dicitur, quia mediante alio a voluntate exeat, si quidem omnes actus imperati procedunt mediis elicitedis, et non ideo omnes sunt voluntarii in alio : sed appellatur ita, quia cum fit, volitio non terminatur ad illud in se, sed in alio, in quo cognoscitur : sive sit ejus causa, quo pacto dicitur *voluntarius effectus*, qui ex causa cognita sequitur sine cognitione, et debuit in ea præcaveri : sive aliquod prædicatam superius, in qua inferiora virtualiter, et confuse cognoscuntur : ut si aliquis percutiat eum, quem cognoscit esse hominem. ignorans vincibiliter sacerdotem esse : in quo committit homicidium, et sacrilegium : homicidium est voluntarium in se, sacrilegium vero in ipso homicidio, et hoc voluntarium appellatur absolute *voluntarium in alio* ; a termino vero dicitur *voluntarium in causa*, de quo plura dicemus tract. 13 disp. 5 dub. 6.

(hvisio).

21. Ultimo, dividitur voluntarium *in physicum*, et *morale*. *Physicum* dicitur, quod est a voluntate propriæ personæ : *morale*, quod est a voluntate alterius suppositi in quantum refutatur propria, prout unus potest suum consensum in alium transferre. Fitque hæc translatio quatuor modis. Primo, cum aliquis per se ipsum dat consensum alteri, ut quidquid ab eo nomine ipsius actum fuerit, ipso ratum habeat : quo pacto consensus, et voluntas mandantis transfertur in mandatarium, et voluntas constituentis sibi procuratorem, in procuratorem constitutum. Secundo, licet dispositionis juris, aut iudicis : quare ratione voluntas tutoris censetur voluntas minoris, et mariti uxoris in aliquibus. Tertio, quia unus naturaliter continetur sub alterius potestate, et dominio, sicut filius parvulus continetur sub patris potestate : et ideo voluntas patris disponentis de illo reputatur vel voluntas ipsius filii. Tandem id fieri potest ex pacto, quod unus acceptat pro se, et in se contentis ; ut si Petrus accipiat privilegium sibi, et posteris ex conventionem, quod si certam conditionem adimpleat, privilegium omnibus conservetur : sin minus, omnes

illum amittant, tunc prævaricante Petro non solus ipse dicitur voluntarie amittere privilegium, sed etiam posteris censetur voluntarie illud perdidisse : de quo genere voluntarii plura dicemus sequenti tractatu agentes de peccato originali.

DUBIUM 11.

Virum voluntarium proprie dictum dividatur in imperfectum, et perfectum : aliqua sil h. TC divisio ?

22. Secunda divisio, qua partiti sumus voluntarium in *imperfectum*, et *perfectum* petit explicemus, an sicut in hoc secundo, ita in primo vera, et propria ratio voluntarii inveniatur. Sub voluntario imperfecto continentur actus appetitivi brutorum, et actus sive appetitus, sive voluntatis puerorum, et amentium, quotquot in nobis plenam deliberationem rationis præveniunt, dicunturque *motus primo primi*, *secundo primi*. Cum enim voluntarium mensuretur cognitione, et omnes prædicti actus cognitionem imperfectam vel sensus, vel intellectus non plene deliberantis sequantur, nullus potest esse voluntarius perfecte : sed hoc reservatur solis actibus voluntatis, qui perfecta intellectus cognitione diriguntur. — Nec refert, quod bruta eo magis videntur moveri ab intrinseco, ac proinde magis voluntarie, quo minus extrinsecum obiectum cognoscunt, minnsque ab eo attrahuntur. Licet enim per hoc motus illorum sint magis naturales, non tamen magis, ac perfectius voluntarii. Nam voluntarium non est utcumque ab intrinseco, sed ratione inclinationis intentionalis, quæ sequitur cognitionem, sicut naturale est ratione inclinationis naturalis, ut n. 3 dicebamus : et ita sicut quantitas connaturalitatis motus attenditur ex quantitate inclinationis naturalis : ita quantitas, et perfectio voluntarii ex quantitate inclinationis intentionalis : cumque hæc sit magis, vel minus perfecta secundum gradum cognitionis, quæ sequitur, merito illos dumtaxat actus dicimus *voluntarios perfecte*, qui perfectam cognitionem sequuntur. Motus ergo brutorum sunt quidem magis ab intrinseco ratione naturalis inclinationis, ob idque magis naturales : sed minus ratione inclinationis intentionalis, et ideo minus voluntarii. Difficultas vero est, an ex hac parte prædictum voluntarium ita diminuatur, ut non

non proprio oi conveniat ratio significata per banc vocem.

L *Erpeditur prima pars dubii.*

23. Dicendum est primo, voluntarium proprie dictum dividi iu *imperfectum*, et *perfectum*, ita ul non solum hoc, sed etiam illud sortiatur vere, et proprie essentiam voluntarii. Hæc conclusio communiter recipitur, quam tradit Arist. i *Ethic*, c. 2, ubi condistinguit voluntarium ab eo, quod fit ex electione : non quod hoc voluntarium non sit; sed quia non ita se extendit : idque probat, quoniam voluntarium convenit brutis, et pueris, in quibus non datur electio : et molibus repentinis, in quibus etiam electio locum non habet : unde sic ait : *Electio utique voluntarium esse videtur, non idem autem, sed in plus voluntarium. Voluntario enim quidem et pueri, et omnia animalia communicant, electione autem non. Elrcpenlina voluntaria quidem dicimus, secundum electionem autem non.* Idem docet Nissen, citato lib. 5 c. 4 et Damasc. cit. cap. 24 ubi habet : *Sed neque illud quidem non prælereal quod pueri, cl bruta sponte quidem faciunt, at non item ex electione.* Quos refert, et sequitur D. Thom. in præsententi art. 2 et ejus expositores : Med., Curiel, Alvar, disp. 33, N. Cornejo tract. 1 -p. 4 disp. 1 dub. 4, Mont. disp. 9 q. 1, Vazq. **Idisp.** 23 c. 3, Greg. Mart. dub. 3, Lorea * «f. disp. 1, N Talentia disput. 2 q. 1 punct. 2, *A. Franc. Felix tract. 2 c. 1 difficul. 2, nec dissentit Cajet, qui in oppositum citari solet.

>a. Probatur ratione. Ratio significata nomine *voluntarii* convenit cum proprietate voluntario imperfecto, quale reperitur in brutis, pueris, amentibus, etc. : ergo voluntarium proprie dictum est quid commune ad imperfectum, et perfectum dividiturque in utrumque. Consequentia est nota. Antecedens vero probatur : nam ratio significata nomine *voluntarii* nihil aliud importât, nisi quod sit ab intrinseco cum cognitione, ut vidimus dub. præcedent. atqui pnedictum voluntarium vere, et proprie est ab intrinseco, cum vera, et propria cognitione licet imperfecta : ergo, etc.

24. Dices cognitionem importatam in ratione voluntarii esse cognitionem finis, el ideo solet in ejus diffinitione addi hjec particula : unde, quia in brutis non repe-

ritur proprie talis cognitio, nam solus intellectu» cognoscit proprie finem sub ratione finis, non convenit illis proprie voluntarium. — Sed hoc facile corrumpit es dictis 11ndud num. 10 ubi ostendimus illam particulam *finis* non intrare diffinitionem voluntarii; quamvis soleat addi explicationis gratia. Nec per eam datur intelligi cognitionem requisitam ad voluntarium debere esse formaliter : sed debere esse cognitionem objecti appetiti, quod cum fine coincidit, sive cognoscatur formaliter sub ratione finis, sive tantum materialiter id, quod est finis. Unde cum bruta, vera, et propria cognitione attingant objectum, quod est finis, habent cum proprietate totum, quod diffinitio illa postulat.

Confirmatur, et explicatur. Etenim ut ex D. Thom. n. 6 dicebamus, ad rationem motus voluntarii sufficit, et requiritur, ut agens per illum se moveat, non solum quoad substantiam operationis, sed etiam, quoad tendentiam in id, quod est finis, et terminus motus. ita, quod uLriusque principium sit in ipso agente : sed bruta per appetitum sensitivum movent se ipsa non solum quoad substantiam operationis, sed etiam quoad tendentiam in id, quod est terminus, et finis, adestque in illis principium utriusque : igitur motus eorum vere, et proprie, quamvis imperfecte habent rationem voluntarii. Minor probatur, quoniam bruta ratione potentiæ elicitive motus movent se quoad substantiam, et ratione cognitionis objecti, movent se determinate ad ipsum objectum, quod est finis prædicti motus : ergo, etc.

Nec refert, si objicias, potius ex hac confirmatione deduci oppositum ejus, quod intenditur : quoniam in brutis non datur sufficiens principium dirigendi suos actus ad finem : et ideo tract. 8 disp. 2 dub 7 diximus proprium esse naturæ rationalis agere formaliter propter finem, quia sola ipsa se movet, et dirigit ad illum : bruta vero, Pt insensibilia moventur, et dirigantur in proprios fines ab Authore naturæ : si igitur est de ratione voluntarii, ut agens se moveat, non lanium quoad substantiam, sed eiiam, quoad tendentiam al finem, nequit proprie, et formaliter brutis convenire.

25. Respondetur enim aliud esse agere Suhiiur. propter linem dirigendo formaliter ad finem proprium actum-, el aliud movere se in id, quod est finis etiam quoad tendentiam in ipsum. Nam primum requirit

cognitionem tñis formaliter sub ratione talis, et proportionis mediorum ad illum, nec non expansionem meritorum ejusdem tñis, ut explicuimus dub. cil. Et quia talis cognitio, et expansio propria est rationalis naturæ, ei dumtaxat tribuimus, quod dirigit se in linem, et agat proprie propter ilium. Ad secundum vero salis est cognoscere id, quod est linis sub ratione boni particularis delectabilis : nam cum bonum sic cognitum vere alliciat, el attrahat ad se appetitum, tendentia appetitus in illud est effectus prædictæ cognitionis, ac proinde est a principio existent[^] intrinsece in agente. Hoc autem sufficit ad rationem voluntarii, quia eo ipso talis motus est a propria inclinatione intentionali, et distinguitur a motu pure naturali, eliam vitali, qui esi ex sola inclinatione naturæ. Cumque tolum hoc reperiatur in brutis, habent quidquid requiritur ad verum. et proprium voluntarium.

Replia. D. ces : dirigere motum ad finem non est aliud, quam causare lendentiam, qua? attingit ipsum finem : ergo, vei brutis negari non debet prædicta directio, vel non est concedenda ista causalitas. — Respondetur negando antecedens : *Dirigere* enim proprie sonat ordinare, el regulare id, quod dirigitur in ordine ad illud, ad quod dirigitur : pro quo nusse oportet proportionem, et ordinem unius ad aliud, et regulam utriusque, et ideo dicitur in principio *Metaphysics ordinare proprium esse sapientis* : quia solus intellectus prædictam proportionem, et regulam cognoscit. Ad causandam vero tendentiam actus ad id, quod est finis, sufficit influxus in talem lendentiam præcisa omni regulatione, et ordinatione formali : quem influxum præbere possunt quæcumque finem materialiter apprehendunt, sicut apprehendunt bruta, quamvis nesciant proprie aliquid dirigere.

§ II.

Absolvitur dubium duplici alia assertion?.

26. Circa secundam dubii partem est observandum. voluntarium imperfectum reperiri non solum in appetitu sensitivo, sed etiam in rationali, qui est voluntas (supponimus enim dari in ea motus prævenientes usum Tationiè, qui proinde ad perfectum voluntarium attingere non possunt) et quia quicumque actus volun-

tatis quantumvis imperfectus plus distat a quolibet actu appetitus sensitivi, quum aliis actibus voluntatis quatuordecimque perfectis, oportet priusquam voluntarium dividatur in *imperfectum*, el *perfectum*, dividi in illud, quod est actus appetitus sensitivi, el dicitur *voluntarium sensitivum*, quod secundum se semper est imperfectum, et in illud, quod est actus voluntatis, dictum *voluntarium rationale*. Et deinde hoc posterius subdividitur in id, quod procedit ex cognitione intellectuali perfecta, et in illud, quod provenit ex indeliberata, et imperfecta : quibus illud est perfectum ; huc vero imperfectum. Nec secundum membrum hujus divisionis coincidit cum primo præcolentis, licet utrumque significetur nomine *voluntarii imperfecti* : quia imperfectiones istæ sunt diversa? rationis : sicut cognitio sensitiva, et intellectiva, ex quibus consequuntur. Hoc supposito, sit secunda conclusio :

Divisio voluntarii in *imperfectum sensitivum*, et in *rationale*, est divisio essentialis, et univoca generis in species. In hac assertionem conveniunt aulhores pro præcedenti adducti, desumitur ex D. Thom. I p. quæst. 80 ar. 2. Et quidem prima pars probatione non eget : nam cum voluntarium importet essentialiter actum potentia appetitivæ, ubi potentia essentialiter distinguuntur, sicut appetitus sensitivus, et rationalis, eorum actus, et voluntaria, debent essentialiter differre : præsertim cum unum sit materiale, et aliud spirituale : illud procedat ex cognitione sensitiva; istud vero ex intellectiva, quæ cognitiones non solum in esse rei, sed modo proponendi bonum appetibile essentialiter distinguuntur, atque adeo debent causare ap, etitum. et actus essentialiter diferentes.

27. Quod vero prædicta divisio sit univoca, ac proinde generis in species, facile etiam suadetur : quia ratio voluntarii abstracta a rationali, et sensitivo est una simpliciter neutrius differentiam includens, nec magis determinans unam, quam alteram : igitur est univoca, et verum genus ad illa. Palet consequentia : nam univoca dicuntur quorum nomen, et ratio significata simpliciter est una.

Confirmatur : ea, per quæ diffinitur voluntarium, quæ sunt principium appetitivum, et cognitio, univocè dicuntur de sensitivis, et de rationalibus : univocè enim dicitur appetitus de sensitivo, et de voluntate : et similiter cognitio de sensitiva, et intellectuali :

intellectuali : ergo eliam voluntarium utrobique dicitur univocè. Patet consequentia n diffinitione ud diffinitionum.

Nec referi, si dicas, voluntarium sensitivum includere essentialiter imperfectionem, quæ non est in conceptu de rationali. (Itioniam hoc discrimen non oritur ex ipsa ratione voluntarii, quæ quantum est ex se lequaliter ad utrumque descendit : sed ex differentiis *rationalis*, et *sensitivi*, el ideo non obest univocationi ; sicut non obstat univocationi equi, et talpa? in ratione animalis quod equus sit animal perfectum, el talpa imperfectum : quia hæc inæqualitas provenit ex eorum differentiis, et non ex communi ratione animalis.

28. Et si urgeas, quod univoca non suscipiunt magis, et minus in ratione communi, licet unum sit perfectum, et aliud imperfectum : non enim equus dicitur magis animal, quam talpa, quamvis sit perfectius animal : prædicta autem voluntaria dicuntur secundum magis, et minus, et ideo voluntarium rationale non modo dicimus esse perfectius sensitivo, sed esse magis voluntarium : ergo etc. Respondetur majorem non esse universaliter veram, quia univocis non prohibetur prædicari secundum magis, et minus, quoties in sua perfectione admittunt latitudinem gradua-lem, vel quasi gradua-lem, et sumuntur adjective : recte enim dicimus unum ens esse magis cognoscibile quam aliud, licet omnia sint univocè cognoscibilia, et unum corpus materialius alio, sicut eliam unus Angelus dicitur magis immaterialis quam alius, quamvis omnia hæc prædicta univocè suis inferioribus conveniant. Animal vero propterea non dicitur secundum magis, et minus, quia prædicatur per modum substantivi, et in *quid*, et quæ sic prædicantur, ex modo significandi non admittunt latitudinem. Quod ergo voluntarium magis dicatur de rationali quam de sensitivo, non obstat univocationi, quia quoties sic prædicatur sumitur adjective. Si autem substantive accipiatur, locutio erit minus propria, quia non semel utimur sumendo *magis*, et *minus* pro *perfectiori*, *Cimini* *perfecto*.

29. Dicendum est tertio, divisionem voluntarii rationalis in *imperfectum* el *perfectum* non esse essentialem, sed tantum distingui penes diversos gradus minoris, et majoris perfectionis intra eandem speciem : ad eum modum, quo puer, et vir intra eandem speciem hominis distin-

guuntur. Hic conclusio colligitur ex I). o. Thom. Thom. infra quæst. 67 ari. 6; et licet non sit ita certa sicut præcedens, est satis communis, quam tueri debent, qui asserunt conditiones *liberi*, et *necessarii* non esse differentias essentielles voluntarii perfecti, de quo dub. 6; et a fortiori quotquot tenent eundem numero actum voluntatis, qui prius fuit peccatum veniale defecta plenie deliberationis, posse perseverare illa adveniente, et fieri mortale, quos adducemus, el sequemur in tract, de peccatis. Si enim prædictus actus prius indeliberatus manet adveniente deliberatione, idem numero voluntarium perseverat sub statu perfecto, et imperfecto ; quod esset impossibile, si *perfectum* et *imperfectum* ponantur differentia essentielles.

Sed ex certiori principio probatur conclusio. Quia saltem non est necesse, ut actus voluntatis indeliberatus, et actus deliberatus specie distinguantur (quidquid sit de unitate numerica) : atqui actus indeliberatus est voluntarius imperfecte ; deliberatus vero, perfecte : quippe iste regitur perfecta cognitione, ille imperfecta : ergo, etc. Major, in qua est difficultas, probatur : nam tales actus possunt habere idem formaliter objectum, ut si sint circa aliquid peccaminosum, objectum est illa Specifica ratio boni delectabilis, quæ in tali objecto relucet : ubi vero objectum est idem specificè, actus manent ejusdem speciei, siquidem species actus sumitur ab objecto. Quod autem cum deliberatione, vel sine illa prædicta objecta proponantur, non variat eorum formalem rationem, quia semper proponitur voluntati eadem bonitas atoma, et specifica.

Confirmatur. Ideo amor, quo Deus libere diligitur in via, est ejusdem speciei cum amore necessario patriæ, quia eadem specifica bonitas, quæ proponitur ibi per visionem, proponitur hic per fidem, quamvis per illam perfecte, et clare, et per hanc imperfecte, et obscure : ergo, quod aliquod bonum per actum deliberatum cognoscatur perfecte, et per indeliberatum imperfecte, non tollit, quominus actus voluntatis ad prædictum objectum terminati utroque sint ejusdem speciei : sicut per utrumque actum intellectus eadem specifica bonitas proponitur.

30. Ut vero efficacia hujus confirmationis percipiatur, animadvertendum est, quod sicut quia bonitas divina secundum

se adæquat, el satiat voluntatem, cognita clare, ut in se est, petit amorem necessarium; quod vero in via ametur, libere provenit ex eo, quod cognoscitur obscure, et non practice, ut adæquans : ita quia omne bonum creatum inadæquatum est eidem voluntati perfecte cognitum petit amari libere; quod necessario ametur provenire debet ex cognitione imperfecta, quæ non discernit inadæquationem . et limitationem, quæ est in tali objecto. Unde ita se habet servata proportionem; visio, qua cognoscitur divina bonitas cum sua adæqualione (ut sic dicamus.) ad amorem Dei necessarium, sicut cognitio deliberata, qua cognoscitur bonum creatum cum sua inadæquatione ad amorem ejus liberum : quia sicut, quod illa necessitet, provenit ex eo quo. l aliter proponit bonitatem divinam secundum se, ut simul practice ostendat, quod adæquat voluntatem, ita quod ista libertatem relinquat, provenit ex eo, quo i simul proponit speciem bonitatis creatæ, et ostendit eam non adæquare. El similiter ita quodammodo se habet cognitio obscura lidei ad amorem Dei liberum , sicut cognitio indeliberata boni creati ad amorem ejus perfectum , et necessarium. Nam sicut fides ideo non necessitàt, quia proponens divinam bonitatem non ostendit omnino practice, quod adæquat; ita cognitio indeliberata ideo necessitàt, quia proponens bonitatem creatam . non proponit quod non adæquat.

Hinc percipietur efficacia prædictæ confirmationis : quoniam non minus variat propositionem divinæ bonitatis cognitio clara, el obscura, quam propositionem boni creati cognitio deliberata, et indeliberata : quandoquidem sicut in primo casu variatur penes hoc, quod est proponi cum akequatione, et proponi non cum adæquatione, ita in secundo variatur penes proponi cum inadæquatione, el proponi non proposita inadæquatione : igitur si tota illa variatio cognitionis claræ, et obscuræ. l non mutat rationem formalem objecti, nec distinguit essentialiter amorem liberum a necessario, etiam variatio cognitionis deliberate , et indeliberate , non mutabit essentialiter prædictam rationem, nec proinde essentiam actus deliberati, et non deliberati. Videantur, quæ dicemus disp..3 ubi num, 25 impugnabitur solutio, quæ posset huic doctrinæ adhilar.

Diluuntur nonnulDe objectiones.

31. Contra primam assertionem, etsi ftjui nulla militet ab authoribus probatu sententia , sunt aliqua objectiones. Prima sumitur ex D. Thom. 2 Cont. Gent. c. d.Hio. l 17 ubi negat brutis, quod moveant seipsa in operando, et comparat illa quoad hoc cum plantis, el inanimatis. *Inveniuntur* ^inquit in *substantiis creatis quædam, gux non agunt se ipsa ad operandum, sed aguntur vi naturæ : sicut inanimata, piante, el animalia bruta ; cum autem de raliono voluntarii sit, ut agens moveat se ipsum, videtur id negare brutis, sicut inanimatis. Unde hac I, 2, q. 1 art. 2 soli naturæ rationali concedit, quod agat propter finem. quia ipsa movet, et dirigit se in operando. Deinde art. 7 hujus quæst. ad 3 sic ait : *In his, quæ usum rationis non habent, neque voluntarium est, neque involuntarium.**

Respondetur D. Thomam primo loco non excludere ab animalibus brutis, quod absolute se moveant, tam quoad substantiam operationis, quam quoad tendentiam in objectum : quod sufficit ad voluntarium proprie dictum , quamvis imperfectum : sed negat illis, quod moveant se cum electione, et dominio, prout requiritur ad voluntarium perfectum. Et quoad hoc dumtaxat annumerat ea insensibilibus, et inanimatis. Et ideo statim post illa verba ait : *non enim est in eis agere, el non agere*, quod magis explicat inferius ratione tertia, ulii distinguit duos modos se movendi, alterum cum dominio sui actus, et alterum sine illo, conceditque hunc secundum brutis supra insensibilia , primum vero negat. Videatur ibi Ferrariensis, et Ca- Ffr.i jetan. in præsentia art. I ubi observat, quod, quia animalia in modo se movendi medium locum tenent inter insensibilia, quæ nullo modo movent se ad finem, el rationalia, quæ perfecte se movent, et medium comparatione extremorum, moilo unum, modo aliud censetur aliquando, in collatione ad illa dicuntur absolute movere se in finem, aliquando vero in comparatione ad hæc dicuntur absolute non se movere : quia nec se movent perfecto modo, et cum dominio sicut rationalia: nec omnino non se movent ad finem sicut insensibilia. — Per quod facile conciliantur aliqua loca D. Thom. quæ prima

facile apparent diversa ; et constat ad illud, quod adducitur ex q. I hujus partis, pro quo etiam vido quæ n. 7 diximus. — Ad aliud ex art. 7 hujus q. respondetur D. Thomam non loqui de omni voluntario, aut involuntario proprie dicto, sed de eo dumtaxat quod est perfectum, et fundamentum *esse* moralis : quod fatemur reperiri non posse sine deliberatione, et usu rationis.

02. Secundo objicies, quia voluntarium dicilur denominative a voluntate: sed in brutis non invenitur proprie voluntas : igitur neque voluntarium.

Huic objectioni occurrit D. Thom. in præsentia ad I : *Dicendum, quod voluntas nominal rationalem appetitum, et ideo non potest esse in his, quæ ratione carent : voluntarium aulem denominative dicilur a voluntate , el potest trahi ad ea, in quibus est aliqua participatio voluntatis secundum aliquam convenientiam ad voluntatem. El hoc modo voluntarium attribuitur animalibus brutis, in quantum scilicet per cognitionem aliquam moventur in finem.*

Sed urgebis, quia si in brutis tantum est participatio, vel similitudo voluntatis, et non vera voluntas, solum erit in eis participatio, et similitudo voluntarii, non autem voluntarium vere, et proprie dictum. — Præterea, etiam reperilur in brutis participatio, et similitudo intellectus ratione cognitionis sensitivæ ; et non ideo illorum actus proprie sunt intellectuales : ergo, quod in eis detur aliqua participatio voluntatis, non sufficit, ut motus ipsorum dicantur proprie *voluntarii*.

Respondetur ad primum negando consequentiam. Non enim intendit D. Thom. voluntarium eodem modo dici de brutis, sicut voluntas, a qua sumit denominationem : sed intendit, quod quia denominativa dicuntur quasi per participationem, et derivationem a forma denominante, possunt latius, quam ipsa extendi, et trahi cum proprietate ad ea, in quibus est saltem aliqua ejus participatio. Quia modus significandi denominativorum per modum adjectivi admittere potest ex primaeva inpositione majorem latitudinem, quam modus significandi formarum substantive, el in abstracto.

33. Ad secundum concesso antecedenti negatur consequentia : nam quia in linea cognoscitiva habemus proprium denominativum genericum commune operationibus sensus, et intellectus, scdicet *cognitio*, et *Salmant. Curs. theolog. tom. F.*

cognoscilivum, non oportet denominativum ipsius intellectus, quod est *intellectualis*, ultra ejus actus extendi. In linea vero appetitiva, quæ minus abundat terminis, deeet denominativum genericum ab appellata, et ideo opus fuit a nobiliori specie, quæ est voluntas, illud mutuare. In quod standum est communi usui sapientum, quorum est rebus nomina imponere, et nominum significata restringere, vel laxare.

— Adde commune esse aliquibus aliis denominativis latius extendi in significatione propria, quam forma, a qua sumpta est denominatio. Nam actus dicitur *humanus* ab homine, et tamen non solum actus ejus, sed etiam actus liberi Angeorum dicuntur proprie *humani*, ut explicuimus tract. 8 disp. 2 n. 8. Similiter *studiosus* sumit nomen ab studio, vel ab sludiosilate : et dicitur proprie de exercente quamlibet aliam virtutem. Ita ergo etsi *voluntarium* quo ad nomen a voluntate dictum fuerit, potest cum proprietate omnem actum potentiæ appetitivæ significare.

Nisi mavis dicere, voluntarium non sumpsisse denominationem a voluntate proprie dicta, ut est tantum appetitus rationalis ; sed latius, ut comprehendit sensitivum, qui est rationalis participatio, diciturque *voluntas sensualis*. Unde quamvis extensio voluntatis ad omnem appetitum sit translatitia , et impropria : extensio voluntarii ad omnem ejus actum potest esse propria, utpote ex primaeva inpositione.

Contra tertiam assertionem possent fieri objectiones quasdisp. 3 dub. 2 commodius diluamus. Vide etiam tract, sequenti, disp. 6 dub. 2 ubi similis difficultas occurrit. — Ex dictis habetur reperiri etiam in brutis *involuntarium* cum proprietate dictum : quippe contraria nata sunt versari circa idem subjectum. Et sane cum videamus animalia irrationabilia fugere, timere, et tristari, negari non potest aliqua esse illis violenta, et involuntaria, quia pnedicti effectus sunt propria signa involuntarii : sicut delectari, exultare, etc. sunt signa voluntarii.

DISPUTATIO II

De voluntario libero.

Inter species voluntarii non infimum locum tenet liberum, cujus notitia ad Theologicos tractatus valde necessaria est. et

hic opportunus locus, ut eam tradamus. Et quoniam graviores difficultates, quæ in concilianda libertate arbitrii creati cum divina præscientia, et pnedestinatione, eum pnedifilnionibus, el decretis Dei eflicaei-
bns occurrere possunt, lato calamo discus-
simus tomo I et 2, tract. 3, 4 et 5 : modo illis supersedebimus, solumquo explicare curabimus existentiam, et naturam liber-
tatis in communi, tam prout invenitur iu actibus, quam in potentiis.

DUBIUM I.

*Utrum sit aliquod voluntarium liberum liber-
tate indifferentiae?*

Rem quierimus certissimam : sed nequa-
quam superflue : cum in tradenda, et enu-
cleantia ejus ratione labore opus sit.

Notanda pro dubii decisione.

Liberum I. Ne sapra, quam oportet, hæreamus
nominibus, aut ex eorum indistinctione
minus clare procedamus, sciendum est
Aristot. *Uberum* ut sumitur ex Aristot. 1 Met. cap.
2) dici, quod est *causa sui, sui juris, suæ po-
testatis, expersque aliens subjectionis*, ei ideo
opponitur, *screo, captivo, obligato*, autqno-
modolibet alterius potestati *subjecto*. Unde
sumendo libertatem in tota sua latitudine,
ea ratione poterit aliquid appellari *liberum*,
qua subjectionem excludit : in quantum
vero eam sustinet, dicetur carere libertate.

Porro in aliquo actu non enim loqui-
mur do libertate, vel servitute personarum,
de qua Institut, de Jure personae, ct ff', de
statu homin. leg. *cum igitur*, et sequenti-
bus : sed de ea, quæ reperilur in actioni-
bus, quæ sunt materia hujus tractatus)
multiplex subjectio considerari potest.
Primo ad agens extrinsecum : quæ sub-
jectio contingit quoties in operante non da-
tur sufficiens principium aclus, quoad
omnes rationes, quæ possunt agenti imme-
diato correspondere, et ideo movetur ab
alio, cujus determinationem omnino sequi-
tur. Invenitur vero hæc subjectio in omni-
bus illis motibus, qui ad rationem volun-
tarii perfecti non attingunt : in quibus
omnibus agens non perfecte se movet, dici-
turque *subjectio cogens* : non quia omnes
proprie sint coacli ; sed quia proprium est
coactionis fieri ab extrinseco. — Secunda

subjectio est ad ipsum principium intrin-
secum , quo l aliquando, omni exlrinseco
seclusu, est per se ad agendum deiermi-
nalum : et in quantum non relinquit actui
secundo indifferentiam, dicitur peculiari
ratione illud subjicere. Et hæc subjectio
appellari potest *necessitas ab intrinseco*, seu
necessitas lota voluntaria, quia nihil est in
ea, quod voluntarium diminuat, ul disp.
seq. dub. 1 demonstrabimus. — Tertia est
ad aliquid non necessitatis, sed inclinans
voluntatem contra rationem : ut inclinant
habitus vitiosi, dispositiones, suasiones,
lentaliones, et hujusmodi, quæ licet abso-
lute non necessiteul, neque compellant
liberum arbitrium : impellunt tamen (ut
loquitur D. Thom. 2 dist. 25 art. 2). Et d.Tlo x
hac ratione extorquent, et subjiciunt sibi
quodammodo ejus consensum. Et quia om-
nia, quæ sic impellunt, reducuntur ad pre-
nant, vel culpam, talis subjectio dici potest
miseria, et *peccati*. — Ultimo considerari
potest subjectio ad regulam dirigentem, et
mensurantem actum, ut debitum linem
debito modo atlingat : quæ est subjectio
pure moralis, neque augens, neque dimi-
nuens indifferentiam physicam.

2. Et quia oppositorum unumuni conlra-
rari debet, prædictis subjectionibus cor-
respondent totidem gradus libertatis, qui-
bus excluduntur. Primus gradus libertatis
est excludere determinationem ab extrin-
seco, et diciiur *libertas a coactione* : quæ
convenit omni voluntario ex cognitione
perfecta. Plures etiam appellant eam *liber-
tatem a necessitate* : non quia omnem
necessitatem tollat, sed quia nomine *ne-
cessitatis* intelligunt eam solum, quæ est ab
extrinseco, et sic necessitatem cum coac-
tione confundunt. Secundus excludit
omnem necessitatem, et determinationem
physicam etiam ab intrinseco : additque
supra nuper dictum voluntarium, indiffe-
rentiam ad utrumlibet : et proplerea dicitur
libertas indifferentiae, seu *libertas arbitrii* :
nam liberum arbitrium diffinitur *facul-
tas voluntatis, et rationis unum præ alio
eligendi, aul unum cl idem acceptandi, cl
respuendi*. In quo explicatur indifferentia
ad ulrumlibet, vel quoad specificationem,
vel quoad exercitium. Soletque hæc liber-
us simul cum præcedent appellari *libertas
naturæ*, quia per sola naturalia principia
sine dependentia a gratia convenit ulraque
uoslræ voluntati. — Tertius excludit sub-
jectionem ad ea, qua. ad peccandum im-
pellunt, ei appellatur *liberi 's a culpa*, et n
miseria :

Likru-
tis di-
ves
grdts

DISP. il, DUB. I.

miseria ; quia ab his voluntas, dum sumus in via quasi captivatur, et inclinatur ad malum, juxta illud Horn. 7 : *Video aliam* *b</m in membris meis ciipllvanlem me in legem peccati.*

Subdividitur aulem hæc tertia libertas ab aliquibus in *libertatem gratin*.; quæ tollit culpam, de qua Horn. 6 : *Liberali a peccato sen i facti cslis justitia*;. *El libertatem gloria*, quæ excludit omnem miseriam, de qua idem Apostolus cap. 8 : *Tunc (ait) el ipsa creatura liberabitur a servitute corruptio-* *nis in libertatem gloria; /iliorum Dei.*

Ultima denique libertas excludit subjectionem formalem ad quamcumque legem, et superiorem, *libertas exemptionis* ; estque propria, el ideo dici potest, actuum Divinorum, qui cum sint ipsa suprema regula, nulli legi formaliter subduntur. Hæc tamen libertas nulli crealuræ potest competere. Neque opposita subjectio derogat semper perfectioni libertatis créatæ : sed potius ad eam conducit : quoniam servire Deo regnare est : nec nostrum arbitrium unquam est perfectiori modo liberum, quam cum ab ejus lege non potest recedere : inio eo est liberius, quo magis Deo subditur juxta illud D. Aug. epist. 89 : *Hæc voluntas libera tanto erit liberior, quanto sanior : quanto divinæ misericordia: subjectior.*

3. Diximus, *subjectionem ad legem non semper derogare- perfectioni libertatis crealæ* : quia ubi talis subjectio non esset ex amore charitatis, sicut est in filiis Dei ; sed ex timore pœnæ, sicut in peccatoribus, consistit non modicamservilulem, et ideo dixit idem Augustinuslib, de Natura, et Gralia, c. 57 : *Sub lege est, qui Umore supplicii, quod lex minatur, non amore justitia; se sentit abstinere ab opere peccati nondum liber*, etc. quod etiam explicuit D. Thom. Opusc. 4

1. Ubi constituens discrimen inter legem veterem, quæ erat lex timoris, et legem Evangelicam, quæ est lex gratiæ, et amoris, sic ait : *Considerandum est, quod inter legem timoris, et legem amoris triplex differentia invenitur; primo, quia lex Umoris facit suos observatores servos; lex vero amoris facit liberos; qui enim operatur solum ex timore, operatur per modum servi; qui vero ex amore, per modum liberi, vel filii. Unde Apost. 2 Corinth. 3 ubi spiritus Domini ibi libertas, quia scilicet tales fĩ umore, ul filii operantur*, etc.

Posset autem omnibus his gradibus libertalis a Ijungi illa, quæ est libertas ad

peccandum excludens determinationem ad bonum. Sed bac potius est defectus, et imperfectio libertatis, quam vera libertas : undo major, et perfectior libertas est in Beatis, qui peccare non possunt, quam in nobis, qui peccare possumus, ut docet I). Thom. 1 part, quæsiunc. 02 anic. 8 ad 3 et quæst. 22 de Veritate art. 6. Est tamen libertatis signum, quod aliquis possit peccare ; et hoc pacto reducitur ad libertatem *indifferentias*, quæ est libertas ad opposita, non solum contradictoria, sed etiam contraria.

Consulto vero numerata est primo loco libertas a coactione, quia ad omnes alias supponi debet tanquam earum fundamentum ; nam ubi est coactio, vel determinatio ab extrinseco tollens, quod agens perfecte se moveat, nulla libertas esse potest, nisi metaphorica, vel secundum quid. Quo sensu intelligendus est D. Thom. 2 Cont. Gent. c. 8 ubi ait, *bruta quodammodo esse liberi motus*, etiamsi subjectionem ad agens extrinsecum non omnino excludant, nam ly *quodammodo*, satis ostendit non loqui de vora, et propria libertate.

Hæc initio hujus dubii observare voluimus, tum, ul intelligantur locutiones aliquorum Pairum, et Scholasticorum, præsertim I). August. Anselmi, Bernardi, et D. Thom. qui diversis in locis diversimode nomen *libertatis* usurpant, variasque ejus divisiones tradunt. Tum etiam, ul constet de qua libertate in præsentī agendum sit : non enim de libertate a culpa, vel miseria, de qua aliqua diximus tract, præced. disp. 4, et iterum redibit sermo in materia de Gralia. Neque etiam de libertate a subjectione leg's, sive amoris, sive timoris, quippe nulla ex istis requiritur, ul actus si absolute, Pt simpliciter liber, prout Theologi, et Philosophi hoc nomine utuntur. Similiter non loquimur de libertate solum a coactione, et determinatione extrinseca, de cujus existentia nulla unquam fuit ratio dubitandi (quamvis disp. 3 an. 21 dicemus, an absolute *libertatis* nomen mereatur, et an præstet munera, quæ Theologi communiter libertati attribuunt) : loquimur ergo de libertate indifferentia^excludente omnem determinationem, sive necessitàiem physicam, undecumque desumptam, quæ dicilur communiter *libertas arbitrii*; et quærimus an conveniat aclibum voluntatis ?

idem-Diet.

Idem A, D.

Quarc dirt i obser-veotur.

i n.

Veritas communis stabilitur.

A>svr- Dicendum igitur est dari in nostris actibus voluntarium liberum non solum a coactione, sed ah omni determinatione inducente necessitatem, sive extrinseca, sive intrinseca ac proinde liberum libertate indifferentiæ, et arbitrii. Hanc conclusionem esse omnino certam tide, experientia, et ratione testatui D. Thom. q. 24 de Veritate art. 1 his verbis : *Dicendum, quod absque omni dubitatione hominem arbitrio liberum ponere oportet. Ad hoc enim fides obstringit : cum sine libero arbitrio non possit esse meritum, vel demeritum, justa pana, vel premium ; ad hoc manifesta indicia inducunt, quibus apparet hominem libere unum eligere, elaliud refutare, Ad hoc etiam evidens ratio cogit, etc. et quæstiunc. 6 de Malo, quæ est de electione oppositum appellat hæresim non solum in Fide, sed etiam in Philosophia, et inter extraneas, seu absurdas ejus positiones annumerandum. Quidam (inquit) posuerunt, quoti voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant, quod voluntas cogeretur, etc. Hæc autem opinio est hcrlica ; tollit enim rationem meriti, et demeriti in humanis actibus : non enim videtur esse meritorium, vel demeritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit. Est etiam annumeranda inter extraneas philosophise opiniones, quia non solum conlratur fidei, sed subvertit omnia principia philosophic moralis : si enim non fit liberum aliquid in nobis, sed ex necessitate movemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum, et punitio, et laus, el viluperium, circa quæ moralis Philosophia consistit. Hujusmodi autem opiniones, quæ destruunt principia alicujus partis philosophic, dicuntur positiones extraneæ. Sicut nihil moveri : quod destruit principia scienliæ naturalis. Ad hujusmodi autem positiones ponendas inducti sunt aliqui homines partim propter proterviam, parlim propter aliquas rationes sophisticas, quas solvere non potuerunt, ul dicitur in 4 Mclaph. etc. Videatur 1 part, quæst. 82 art. 2 et quæst. 83 art. 1, lib. 2 Contra Gent. cap. 48 de Verit. q. 22 art. 6 et q. 23 art. 4 in 2 dist. 25 art. 1 et 2 et in hac 12 q. 10 art. 2.*

Idem. G. Probatur apertis Scripturæ testimonio Genes.4. niis, cujusmodi est illud Genes. 4 : *Sub le*

erit appetitus ejus, el tu dominaberis illius. Si enim omnes actus hominis essent ita determinati ad unum, ut aliter fieri non possent, nullum inesset ei sui appetitus dominium Et Eccli. 15 : *Deus reliquit hornem in manu consilii sui ; apposuit libi ignem, ct aquam, ad quod volueris porriges manum tuam, ante hominem vita el mors, bonum, el malum, quod placuerit ei dabitur* ÛH. Quay verba tractans D. August, lib. de Gratia. el libero arbitrio : *Ecce (inquit) apertissime videmus expressum noslræ libertatis arbitrium.* Idem docent sacra Concilia præsertim Trident, sess. 6 cap. 5 et can. 4, et unanimiter sancti Patres : August. lib. 2 contra Faustum cap. 5 de Gratia el libero arbitrio cap. 2 ep. 46 et alibi multoties; Nazianz. in Apologetico non longo a principio; Hilarius super Psalm. 2 ; Nosier Cyrillus Alexandrinus lib. 8 contra Julianum, et lib. 4 in Joannemcap. 6; Origenes lib. 3 de principiis cap. 1 ; Nissenus lib. 7 de Philosophia cap. 1 et 2, ubi libertatem arbitrio nostro concessam explicat per indifferentiam ad hæc contradictoria *ire, et non ire; dare, et non dare; concupiscere, et non concupiscere, lælari et non Ixtari,* etc. Similia Damasc. lib. de Fide c. 25 et 26 ; Bernardus loto libro de Gratia et libero arbitrio ; Noster Ubalden. cap. 2 lib. 1 art. 1 ; omnes Scholastici cum Magist, in 2 dist. 24 et 25 et quotquot ex Catholicis contra hærelicos de hac re cum antiquitus, tum nostro tempore scripserunt, quos refert Bellarm. lib. 3 de gratia, el libero arbitrio c. 1. — Neque Arist. et nobiliores Philosophi, prædictam veritatem ignorarunt, ut videre est lib. 3 Ethic, toto c. 2, ubi ad longum probat virtutem moralem, et vitium comitem habere electionem, hanc vero tantum esse respectu illorum, quæ nestro subjacent dominio, et potestati, ut fiant, vel non liant.

Rationes pro prædicta assertionem plures suppetunt, quas adducit D. Thom. locis citatis. In primis ipsa experientia, cui nec insani hæretici, qui verbis libertatem negant, coram propria conscientia valent contradicere, testimonium ea unicuique perhibente se operari cum vult, et non operari cum non vult, situmque esse in propria potestate *velle, et non velle* pro arbitrii electione.

Deinde hoc demonstrant leges, præcepta, et consilia, necnon supplicia, et præmia, quæ legislatores decernunt -quorum necessitas, et utilitas omnino tollitur libertate

libertate indilTerentiæ ablata a voluntate; ut quid enim nobis præcipiendum, vel consulendum erit, quod omittere non possumus etiamsi nec consulatur, nec præcipiatur? aut quod quantumqumque consulatur, vel præcipiatur facere non valemus? vel ut ait D. August, de Gratia, et liber, arb. cap. 2: *Quomodo posset Deus prohibere ne velimus, aul prccipere ul velimus, si ad volendum necessilamur?* et ep. 46 citata : *Eo ipso, quod præceptum est, obedientiam nostram requirit, quæ nulla esse potest sine libero arbitrio.* Quomodo etiam erit locus præmio, vel supplicio, ubi sive probe, sive prave quis agat, neutrum sub est ejus dominio, vel facere, vel omittere? Sed circa hanc rationem vide, quæ dicemus tract, sequenti, disp. 1 dub. 1 ubi neque bonitatem, neque malitiam moralem absque libertate indiflerentiæ consistere posse demonstrabitur.

Tertio id ostenditur ex propria natura voluntatis : cum enim sit potentia cæca, debet sequi per omnia ductum intellectus : atque adeo sicut iste in judicando de appetibilibus est indifferens, taliterque unumquodque apprehendit, ut ejus judicium non ligetur, neque ad unum determinetur, ita illa debet in appetendo similem servare indifferentiam, sine eo, quod ab aliquo appetibili finito, et particulari ncces-itetur. Et quoniam hæc tertia ratio, si expendatur, a priori efficaciter demonstrat libertatem nostræ voluntatis, curabimus eam radicatus enucleare.

8. Pro quo sciendum est primo, quod omnis actio sequitur conditionem sui principii, et ideô juxta hujus indifferentiam, vel determinationem, oportet illam esse liberam, vel determinatam. Determinatio autem, vel indifferentia principii in agendo consideranda est ex forma, per quam agit : quæ respectu appetitus est bonum apprehensum. Sicut ergo appetitus sequens apprehensionem, et formam ad unum determinatam operari debet cum simili determinatione, et in ipsa operatione debet determinatio talis formæ splendere : ita qui sequitur formam apprehensam communem, et indifferentem ad plura, debet operari cum libertate, et indeterminatione, ita ut indifferentia prædictæ formæ in ipsa operatione reluceat.

Deinde observa discrimen inter cognitionem sensitivam, quam sequitur appetitus sensitivus, et intellectivam, quam sequitur voluntas. Sensus enim ob sui mate-

rialitalem nihil universale apprehendit, sed omne ejus judicium est ad unum singulare naturaliter determinatum : et quamvis apprehendat successive plura, non tamen sub judicio ejus cadit ratio communis, quæ possit ad utrumlibet viam offerre. Intellectus vero cognoscit ipsam rationem boni abstractam, et communem, et per eam judicat qualiter unumquodque objectum prosequendum, vel fugiendum sit a voluntate : cumque prædicta ratio sit ad plura bona particularia indifferens, neque ad hoc potius quam ad illud determinata, stante ejus apprehensione, manet ex parte judicii intellectus via ad utrumlibpt, et ex parte voluntatis facultas simul, et indeterminatio ut eligat ex pluribus illis particularibus, quod maluerit, salva facultate eligendi oppositum. Etenim, quia prædicta ratio communis sufficiens est movere ad quodeumque bonum particulare, et ad nullum alligatur, sed omnibus superior existit, ratione ejus voluntas habet facultatem tendendi ad omnia : taliterque tendit in unumquodque ut ad id non alligetur ; atque adeo possit non tendere : vel tendere ad oppositum, cujus etiam communem rationem in se continet. Et in hoc modo tendendi ad unum, conservando facultatem ad oppositum, libertas indiflerentiæ consistit.

9. Ex his liquet efficacia prædictæ rationis. Si enim voluntas in operando debet sequi conditionem formæ, per quam agit, et hæc est ratio boni communis sufficiens movere ad plura, et ad nullum natura sua determinata, consequens fit, ut ipsa voluntas operetur cum eadem indifferentia : atque ita tendat in unumquodque, ut ad nullum naturaliter alligetur, sed conservet adhuc, pro tunc, ratione prædictæ formæ facultatem tendendi in oppositum, loiaque determinatio ad hoc potius, quam ad illud, præcise sit ab arbitrio, et dominio ipsius voluntatis : quod, et nihil amplius libertas indiflerentiæ requirit.

Adde, quod voluntas, sicut et aliæ potentiae, suapte natura solum potest esse determinata ad objectum ejus specificativum, et primarium, quod est bonum in communi ; ad alia vero magis secundaria movetur, et determinatur ab ipso objecto primario propter connexionem inter hoc ei illa : et ideo juxta necessitatem, vel contingendam hujus connexionis debel esse necessaria, vel contingens motio, et tendentia voluntatis. Unde quia dantur plura

bona particularia, cum quibus bonum commune non habet: necessariam connexionem, quia a nullo eorum dependet, inde est. ut motio, et tendentia voluntatis ad illa non possit esse necessaria, sed contingens, et libera.

Confirm
ei D.
itor,).

10. Confirmatur ex D. Thom. infra quæst. 10 art. 2 cujus verba ad longum adducemus, quia rem valde illustrant, et declarant : *In motu (inquit cujuslibet potenter a suo objecto consideranda est ratio, per quam objectum movet potentiam : visibile enim movet ipsum sub ratione coloris actu visibilis : unde si color proponatur ritui, ex necessitate movet ipsum, nisi aliquis visum avertat: si autem proponeretur aliquid risui, quod non omnibus modis esset color in actu, sed secundum aliquid esset tale, secundum autem aliquid nmlale, non ex necessitate visus tale objectum videret ; posset enim intendere in ipsum ex ea parte, qua non est coloratum, in actu, et sic ipsum non videret. Sicut autem coloratum in actu est objectum visus, ita bonum est objectum voluntatis : unde si proponatur aliquod objectum voluntati, quod sit universaliter bonum, et secundum omnem considerationem, ex necessitate voluntas in illud tendit si aliquid velit ; non enim poterit velle oppositum. Si autem proponatur sibi aliquod objectum, quo non secundum quamlibet considerationem sit bonum, non ex necessitate voluntas fertur in illud : et quia defectus cujuscunque boni habet rationem non boni, ideo illud solum bonum, quod est perfectum, et cui nihil deficit, est tale bonum, quod voluntas non potest non velle, quod est beatitudo: alia autem quolibet particularia bona, in quantum deficiunt ab aliquo bono, possunt accipi, ut non bona : et secundum hanc considerationem possunt reputari, vel approbari, a voluntate, quæ potest in idem ferri secundum diversas considerationes.*

Anbiad-
u'i-siu.

Confirmatur rursus animadvertendo, (pod ytsi libertas formaliter sit in voluntate. ejus tamen causa, et radix est indifferentia iudicii intellectus. Cum enim appetitus sit potentia caeca sequens cognitionem, quod sit necessitatus, vel indifferentis provenire debet ex determinatione vel indifferentia ipsius cognitionis. Unde sicut repugnat, stante iudicio totaliter ad unum determinato, appetitum non ferri necessario in illud : ita si iudicium sit indifferentis, et ostendens viam ad utrumque, repugnat appetitum ferri sine indifferentia, et libertate. Et ideo dixit D. Thom. infra q. 17 art. 1 ad 2 : *Quod radix libertatis est voluntas sicut sub-*

jectum : tunc sicut causa est ratio ! ex hunc voluntas potest ad diversa ferri, quia ratio potest habere diversas conceptiones boni: et ideo Philosophi diffiniunt liberum arbitrium, quod est liberum de ratione iudicium, quasi ratio sit causa libertatis. Et q. 24 de Verit. art. 2 : Sciendum est, quod cum ad operationem nostram tria concurrunt, scilicet, cognitio, appetitus, et ipsa operatio, tota ratio libertatis ex modo cognitionis dependet : appetitus enim cognitionem sequitur, cum appetitus non sit nisi boni, quod sibi per vim cognoscitivam proponitur.

ML V.

Quomodo autem iudicium intellectus sit indifferentis, et non determinatum ad unum sicut iudicium sensus, explicat S. Doctor in p. q. 83 art. 1 his verbis : *Considerandum est, quod quadam agunt absque iudicio, sicut lapis movetur deorsum, et similiter omnia cognitione carentia. Quadam autem agunt iudicio, sed non libero, sicut animalia bruta: iudicat enim ovis videns lupum eum esse fugiendum naturali iudicio, et non libero; quia non ex collatione, sed ex naturali instinctu hoc iudicat. Et simile est de quolibet iudicio brutorum animalium. Sed homo agit iudicio : quia per vim cognoscitivam iudicat aliquid esse fugiendum, vel prosequendum : sed quia iudicium istud non est ex naturali instinctu in particulari operabili, sed ex collatione quadam rationis, ideo agit libero iudicio potens in diversa ferri. Ratio enim circa contingentia habet viam ad opposita, ut patet in Dialecticis syllogismis, et Rhetoricis persuasionibus : particularia autem operabilia sunt quædam contingentia, et ideo circa iudicium rationis ad diversa se habet, et non est determinatum ad unum.*

11. Ex his confirmatur efficaciter ratio, sicut sequitur. Nam voluntas sequi debet modum iudicii intellectus, sicut omnis appetitus modum cognitionis ipsum dirigentis : sed motus iudicii intellectus circa bona particularia est cum indifferentia ad utrumlibet, iudicando de unoquoque posse appeti, et non appeti : seu posse ita appeti secundum unam rationem, ut simul iudicet non posse secundum aliam : igitur ipsa voluntas taliter intendit in prædicta bona iudicata, ut possit non tendere, vel tendere ad oppositum : quod est tendere cum indifferentia, et libertate.

Confirmatur tandem : Quicumque potest in suo iudicio sententiam ferre, et iudicare, potest illud sequi, et non sequi : ac proinde libere illud sequitur, aut non sequitur : sicut homo per rationem potest multoties de

suo

» suo iudicio iudicare : ergo, ole. Major con-
I jiUH : nam qui ita iudicat, sicut putest iudi-
cando invenire convenientiam in prosecu-
I liene sui iudicii, ita in non prosecutione,
, atque adeo non magis necessitatur ail illud
H sequendum , quam nd non se. quendnm.
: Minor vero ex eo liquet, quia cum intellec-
I tus sit potentia spiritualis nulli organo
1 affixa, potest supra suum actum reflecti
I' iudicando de illo sicut de aliis objectis.

J Ad hæc ; qui de suo iudicio potest iudi-
care, est dominus talis iudicii : nam de
} oo, quod sub nostra potestate est, senten-
! liant ferimus : qui autem dominus est sui
i iudicii, potest illud sequi, et non sequi :
I alias si ad sequendum necessitare lur, non
I dominaretur, sed potius subjiceretur tali ju-
?. dicio. Quai etiam confirmatio habetur apud
I p.Tbaa. u Thom. citato art. 2 q. 24 de Veri.
it ubi cum dixisset, quod si iudicium non
sit in potestate alicujus, neque etiam ap-
petitus illud sequens erit in ejus potestate,
subdit : *Judicium autem est in potestate
iudicantis secundum quod potest de suo
iudicio iudicare : de eq enim, quod est in
nostra potestate, possumus iudicare: iudi-
care autem de iudicio suo est solius rationis,
quæ super actum suum reflectitur, el cog-
noscit habitudines rerum, de quibus iudicat,
et per quas iudicat : unde lotius libertatis
radix est in ratione constituta, etc.*

§ III.

Triplex objectio proponitur, ct enervatur.

Objectio 12. \rerum contra rationem, quam ex-
m:Sl pendimus, objicies, vel nimium probare;
vel efficacem non esse : probat enim, si
i est efficax, voluntarium in nullo actu
i posse necessitari ; hoc autem manifesto est
falsum : ergo, etc. Sequela ex eo constat,
quoniam voluntas in nullo actu potest
tendere, nisi, ut informata per rationem
boni communis indifferentis ad plura :
igitur si hæc est ratio libertatis, in nullo
I poterit tendere non libere. Minor vero
probatur in actu amoris beatifici, qui in
omnium Thomistarum sententia est neces-
sarius, etiam quoad exercitium, el adhuc
in via necessitatur voluntas, saltem quoad
specificationem ad ipsam communem ra-
tionem boni, ct ad beatitudinem in com-
muni, necnon ad *esse, vivere*, et similia,
sine quibus beatitudo nequit consistere, ut
D.Thotn. docet D. Thom. 1 p. quæstiunc. 82 art.
1 et 2 et q. 22 de Verit. art. 5, atquo

alibi multoties. — Præierea, motus inde-
liberati, quos Theologi communiter in vo-
luntate admittunt, sunt omnino necessarii,
et ideo excusantur a culpa, quamvis» sint
circa malum objectum. — Adde negan-
dum non esse posse Deum, saltem de lege
absoluta, necessitare voluntatem creatam
in quolibet actu, et respectu cujuslibet
objecti : cum in hoc nulla appareat im-
plicatio, et oppositum derogare videatur
ejus Omnipolentiæ.

Γ3. Respondetur negando antecedens, seu sequelam. Ad cujus probationem di-
cendum est, haberi ex nostra ratione, quod voluntas possit ferri libere ad plura
objecta, scilicet ad omnia illa, respectu
quorum forma, per quam ag.t, quæ est
communis ratio boni, est superior, ei in-
differens, a quibusque non adæquatur,
neque dependet, uti sunt quamplura bona
particularia finita : et hoc est intentum
hujus dubii. Si quæ vero objecta prædictam
formam adæquent, aut sint talis conditio-
nis, ut ipsa, vel quæ eam adæquant, ab
illis dependeant, eadem ratione convin-
citur voluntatem ferri ad ea cum neces-
sitate : et multo magis ad ipsam formam,
et communem rationem boni : quia sicut
hujusmodi forma ad prædicta objecta non
comparatur ut superior, et indifferentis, sed
ul omnino adæquata, ita non debet mo-
vere ad illa cum indifferentia. sed cum
necessitate, et determinatione. Hujusmodi
vero sunl, quæ in prima probatione mino-
ris referuntur. Imo etiamsi objectum, ad
quod movetur voluntas, re ipsa non alæ-
quet prædictam formam, si tamen inadæ-
quatio non cognoscitur ab intellectu, ut
contingit in motibus primo primis (per
quod patet ad secundam probationem) mo-
vebitur sine libertate : quia inadæquatio
non cognita respectu voluntatis habet sc
quasi non esset. Unde etsi in omnibus
suis actibus tendat voluntas, ut informata
per rationem boni, quie ad plura est com-
munis, et indifferentis ; in his tamen, quæ
in objectione referuntur, non movet, ut
indifferentis : et ideo in his non militat nos-
tra ratio : quia supponit prædictam for-
mam movere, ut indifferentem, sicut in
aliis contingit.

I Q Ad illud, quod additur, dicendum est,
quod licet Deus absolute possit necessitate
voluntatem respectu cujuslibet objecti,
quia potest absolute auferre indifferentiam
iudicii circa illud : ea tamen existent»,
implicatio est in terminis abstraire talem

SoiûL

Ad i.l

a 3d: U;

necessitatem. Quia cum prædicla indiffer-
rentia sit voluntati ipsa facultas tendendi
ad utrnm libpt, et nihil aliud ad libertatem
requiritur, implicat, illa existente, volun-
tatem non permanere liberam. Neque hoc
magis derogat Divinæ Omnipotentias quam
quod non possit rerum essentias immutare,
et posita diffinitione, non ponere essentiam.

Alia
fthjeUio
tbfcclhS.
| i. Objicies secundo contra secundam
confirmationem, falso nos supponere vo-
luntatem sequi in omnibus ductum intel-
lectus: imo hanc suppositionem potius
destruere Ubertatem : ergo, etc. Aniece-
dens, quoad primam partem probari potest
experientia, qua ostendit, multetities nos
appetere malum, quod intellectus judicat
esse fugiendum ; et fugere bonum, quod
dictat esse prosequendum. Quoad secundam
etiam suadetur ; nam si voluntas omnino
debet sequi ductum intellectus, existente
hujus judicio de convenientia talis, vel
talis objecti, manebit necessitate ad pro-
sequendum illud, nec poterit sequi oppo-
situm, sicut non potest a prædicto judicio
dissentire. — Ad hæc. Judicium ultimum
intellectus semper est determinatum ad
unum : determinate enim judicat lue, et
nunc hoc dumtaxat esse appetendum, vpl
fugiendum : igitur, aut voluntas poterit
non sequi tale judicium, contra nostram
suppositionem ; aut manet ligata, et deter-
minata ad illud sequendum : ac proinde
sine libertate.

Aliena
doctrina
rdu la-
tor.
Sonos.
Gabriel.
Major.
D K.iin.
Henric.
Valent.
Forte propter hanc objectionem Scotiis
in 2 distinct. 6 quæst. 1, Gabriel ibidem
articul. 3, Major q. 4, OKam quæst. 12
art. 3, Henric. quodlibet. 1 quæst. 17. Mo-
lina 1 part. disp. G3 memb. 5, Valent, torn.
2 disp. 6 q. 8 part. 1 et alii prædictam
suppositionem non admittunt arbitantes
posito quocumque judicio intellectus, li-
berum esse voluntati sequi contrarium
etiam in sensu composito : nec naturam li-
beram si ad prædictum judicium in aliquo
sensu adstringeretur.

Animnd-
duplex,
K
I '
H
I
I
B
Hanc tamen sententiam refutavimus in
tract. de Angelis, disp. 10 dub. 8, et am-
plius impugnari potest animadvertendo,
quod cum objectum voluntatis sit bonum
cognitum ab intellectu, sicut repugnat eam
volendo extra suum objectum ferri, ita re-
pugnat velle nisi quod intellectus proponit.
et secundum eam tantum rationem, secun-
dum quam proponitur. Secundo nota, vo-
luntatem quoties libere appetit aliquod
objectum, reflecti saltem virtualiter supra
suum actum volendo illum, elomnem ejus

modum; quidquid enim velit, vult se velle
illud sicut. ile facto vult, lindfl
non solum debet ei proponi, ut honum
objectum, quod directe vult, sed etiam
hoc, quod est vello illud hic. el nunc cum
omnibus, quibus afficitur pradiclum velle.
Imo, quia non utrumque vult tale velle,
sed pneoligendo ipsum suo opposito,
totum hoc debet, saltem virtualiter, judi-
cari ab intellectu, scilicet bonum, et con-
veniens esse absoluto hic, et nunc omni-
bus inspectis velle tale objectum, et elicere
talem actum potius quam oppositum.
Quidquid vero horum intellectus fonnali-
ter vel virtualiter non proponat, repugnat
voluntatem in sensu composito ad actum
procedere, sicut repugnat, quod tendat ad
incognitum, et egrediatur suum objectum.
Quocirca videri possunt, quæ diximus
torn. 2 in tract, de Prædestin. disp. 2 dub.
2 præsertim an. 79.

Hinc facile impugnatur prædicta sen-
tentia. Quoniam repugnat voluntatem i
libere operari, nisi judicet intellectus
absolute esse bonum, et conveniens elicere
hic. et nunc talem operationem , potius
quam oppositum, sed cum hoc judicio non
est voluntatem in sensu composito dis-
sentire : ergo posito ex parte, intellectus
ultimo judicio requisito, ut voluntas ope-
retur, debet ipsa prædictum judicium om-
nino sequi , ita ut in sensu composito
nequeat ab eo discedere. Consequentia
liquet, et major habetur ex dictis. Cum
enim voluntas, quoties libere aliquid vult,
totum hoc reflexe velit, scii, elicere hic,
et nunc tale velle, potius quam non eli-
cere, Pt quam elicere, oppositum, totum
debet esse aliquo modo cognitum, et pro-
positum ab intellectu dictante absolute
convenire , hic, et nunc : quia si nihil
volitum quin præcognitum sub ratione
convenientis, quod cognitum aliquo modo
non fuerit, nequaquam habebit rationem
voliti. Minor vero probatur : nam ut vo-
luntas dissentiat volendo oppositum, aut
non volendo quod ita judicatum est,
oportet adesse aliud judicium dictans ab-
solute esse conveniens hic. et nunc omni-
bus inspectis dissentire a primo, vel non
consentire potius quam consentire : et
sicut consensus propter rationem traditam
non erit absque primo judicio, ita propter
eamdem non erit dissensus sine secundo.
Quare cum hæc duo judicia sint incom-
possibilia, et omnino contraria (directe
enim contradatur judicium dictans absolute
esse

esse conveniens elicere hunc volitionem, potius quam non elicere, et quam r-licere oppvstitam, iudicio, quo dictetur conveniens osse absoluto non elicere talem volitionem, aut blieore oppositam) lit omnino repugnare, ut stante aliquo ex illis in intellectu detur simul oppositus assensus in voluntate, aut non detur ille, quem tale iudicium exposcit.

Adde. Quoties voluntas existons prius indifferens ad utrumlibet potius ad hoc extremum quam ad oppositum se applicat, assignandum esse hujus aliquam rationem : neque alia videtur assignabitur, nisi quod agens iudicat sive vero, sive falso hic, et nunc ita sibi expedire, vel ob honestatem, vel ob utilitatem, vel saltem ob aliquam delectationem, quæ in illa applicatione potius, quam in opposito sibi repræsentatur. Et sane experientia omnes edocemur, nunquam unum præ alio eligere, nisi quia sic eligere, potius quam opposito modo, hic, et nunc conveniens arbitramur.

16. Dices, non esse hujus quaerendam rationem : quia facultas potentiæ liberæ in eo sita esse videtur, ut propositis extremis, quorum utrumque possit eligi, et respui, sit pro ratione voluntas, et sine determinatione alterius, ipsa se applicet eligendo quod maluerit. Vel si qua hujus assignanda sit ratio, sufficiet ipsum bonum libertatis, quam ut voluntas exercent, poterit stante indifferentia omnis iudicii, unum eligere, alio re icto.

Sed contra urget ratio facta : nam cum totum hoc absolute sit volitum *eligere hic, d nunc er duobus propositis unum præ alio*, totum debet iudicari ut conveniens : ne voluntas, volens sic eligere feratur in id, quod sub cognitione, et iudicio non cadit. Quare non sufficit, ut intellectus iudicet utrumque extremum posse eligi : sed debet determinate iudicare absolute esse conveniens hic, et nunc omnibus inspectis eligi quod eligitur, potius quam oppositum : sicut voluntas absolute totum hoc reflexe vult. Et sicut cum hoc iudicio componi non potest contrarium, ita neque contraria electio. — Ad hæc; ut voluntas sit potens in actu primo utnimlibet eligere, requiritur, quod intellectus utrumque proponat, et iudicet posse utrumque eligi : ergo ut voluntas ab statu hujus indifferenti® transeat, et applicet se ad eligendum determinate hoc præ illo, necessum erit, ut intellectus

similiter transeat illuminando illam, et dictando esse hic, et nunc conveniens eligere, sicut eligit, et non sicut, non eligit ; alias voluntas ibit in hoc transitu iudicio destituta, et cæco modo procedet in discretionem extremi electi, a non electo. Imo rpiia secundum se occa est, nullatenus ad talem discretionem procedet, sed sistet in eadem indifferentia, in qua sistit iudicium intellectus.

Accedit, qnod sicut voluntas secundum totum, quod in ea est, supponit pro causa, vel ratione a priori intellectum, ita actus voluntatis, et quælibet formalitas in eo reperta debet supponere ut rationem sui actum ipsius intellectus ac proinde repugnabit voluntatem habere actum eligendi inter extrema sibi proposita, sumendo unum relicto alio, nisi hujus distinctionis ratio in intellectus iudicio appareat : quatenus hujusmodi iudicium prius discernat, et imperet quid sit hic, et nunc eligendum, et quid relinquendum. — Qui vero dixit *sil pro ratione voluntas*, non negavit necessitatem hujus iudicii, et imperii, quoties voluntas operatura est : sed voluit ostendere sufficere ipsam delectationem, vel exercitium libertatis, ut intellectus, omni alia ratione honesti seclusa, iudicet (sive vere, sive falso) oportere hic, et nunc sic eligere. Maneat igitur voluntatem in suis actibus omnino conformandam esse modo iudicii intellectus : ita ut dum intellectus indifferenter tantummodo eligibilia proponit, voluntas solum sit indifferens, et potens ad utrumlibet : tunc vero infallibiliter unum determinate eligat, quando intellectus suo ultimo, et imperiali iudicio ita decernit.

18. LTnde ad objectionem respondetur, negando utramque partem antecedentis. Ad prioris probationem occurrit D. Thom. quæst. 2ⁱ de Verit. art 2 his verbis : *Quod quando appetitus videatur cognitionem non sequi, hoc ideo est, quia non circa idem accipitur appetitus, el cognitionis iudicium, est enim appetitus de particulari operabili, iudicium vero rationis quandoque est de aliquo universali, quod esi quandoque contrarium appetitui. Sed iudicium de hoc particulari operabili, ul nunc, nunquam polesl esse contrarium appetitui : qui enim vult fornicari, quamvis sciat in universali fornicationem malum esse, tamen iudical sibi, ul tunc bonum fornicationis actum, el sub specie boni ipsum eligit.* Vide tract. præced. disp. 4 a num. 13.

Objectionis
solutio.
D.Thûuj»

DE VOLUNTARIO.

protauo-
«em pro
secundj
parte.

Ad probationem pro secunda parie, quæ majorem difficultatem continet, possemus ex alibi dictis occurrere, infallibilem connexionem actus voluntatis cum ultimo judicio practico intellectus non officere ejus libertati : quia etsi voluntas potestate consequenti non possit a tali judicio dissentire, bene tamen potestate antecedenti, qua intellectum ad sic judicandum libere applicuit. Et quia efficacia illius judicii tota est ex hac libera applicatione, nihil adimit libertatis. Si veru petas per quem actum voluntatis fiat talis applicatio ? Respondetur posse fieri per eundem, quem dirigit illud judicium, ob mutuam causalitatem in diverso genere, quæ solet inter ea constitui : nam judicium in genere causæ formalis extrinsecæ dirigit voluntatem, ut sic determinate eligat : et voluntas in genere efficientis applicat intellectum quoad exercitium, ut determinate sic judicet. Quam doctrinam prosecut sumus in tract, de Angelis disp. 10 dub. Set toto § 7. Sed quia (ut ibidem, et disp. II num. 26 animadvertimus tunc solum possit habere locum quando in intellectu, et voluntate præcesserunt aliqui actus, unde possit prædicta causalitas deduci, incedemus modo alia via magis universalis, quam etiam explicuimus cit disp. II num. 21.

Légitima
solutio.

19. Respondetur ergo, quod licet posito ultimo judicio practico intellectus, voluntas infallibiliter illud sequatur, ita ut in sensu composito non possit dissentire; nihilominus manet absolute libera : quia potest dissentire, et non sequi illud in sensu diviso : quod salis est ad perfectam libertatem. Ut docent communiter Thomista> agentes de prædetenninatione physica, quam licet voluntas non possit non sequi in sensu composito, siquidem talis piwmotiO infert infallibiliter actum decreto Dei prædiffinitum, nihilominus manet absolute libera, quia in sensu diviso potest non sequi illam, et elicere actum oppositum. Et quia doctrinam hanc, et verum sensum prædictæ distinctionis *sensus compositi*, et divisi legitimumque ejus usum in concilianda libertate nostra cum efficacia divinarum promotionum, et prædifflinitium lato calamo explicuimus in tractatu de Voluntate Dei disp. 10 dubio 4 et sequentibus, non amplius in ejuselucidatione immorabimur, quam opus sit, ut ad casum præsentis objectionis facile applicari possit.

-0. Pro quo animadvertendum est, quod ut voluntas libero operetur, aliquid requiritur ex parte potentia), seu actus primi, et aliquid ex pario actualis exerçait liberlatis. Ex parte p̄otentia sufficit, Ctrequitur, ul simul sil in ea lacullas, etpowr ad utrumlibet extremum oppositionis : ita ut simul veriicetur, quod potest amare el potest non amare : seu quod potest amare, et potest odisse. Ex parte vero actualis exercitii requiritur, quod actu se applicet ad unum o\ prtedictis extremis, et non ad aliud : quippe actualis applicatio ad utrumque simul esse repugnat : ita tamen liari debet hæc applicatio, ul non excludat potentiam ad oppositum; sed intactam, el illæsam relinquat. Seu, requiritur, quod ita se applicet ad unum, ut simul cum hac applicatione permaneat, et conservetur idem *posse* ad utrumque, et cum calem amplitudine sicut erat antea : ratione cujus veriicetur, etiam quando actu ad unum tendit, posse tendere ad oppositum. Quæcumque igitur determinatio ita applicat voluntatem ad unum extremum, ut non remaneat in ea prædictum *posse*, officii libertati ; quæ vero illaesum illud relinquit sive ab ipsa voluntate, sive, ab intellectu, vel aliunde proveniat, optimo cum libertate cohæret.

21. Secundo nota, voluntatem quoties libere agit, duplex saltem judicium ah intellectu requirere (sive formaliter, sive solum virtualiter distinguantur) alterum proponens indiffnreter extrema, inter qute exercenda est libertas, et in unoquoque sufficientem bonitatem, ratione cujus possit appeti, simul cum aliquo bonitatis defectu, ratione cujus valeat respui : allearam dictans determinate, et efficaciter, t[quæ pars hic, et nunc sit eligenda. Ex quibus primum constituit voluntatem solum in actu primo liberam, et potentem ad utrumlibet : secundum vero constitui eam sub actuali exercitio libertatis applicatam ad partem, qute eligitur. Nam sicut, voluntas, ut libera in actu primo solum habet, quod possit tendere ad utrumlibet, non tamen pro illo signo transii ad aliquod actu appetendum : ita judicium pro tali signo necessarium solum debet proponere utrumque, ut possibile appeti, et non appeti ; non vero ostendere, quod sit hic, el nunc determinate eligendum.

Cceterum quin exercitium libertatis est actualis electio unius dumtaxat, relento eodem *posse*, et facilitate ad aliud, judicium ad

nd hoe requisitum dobet determinate dic-
tare illud unum ease eligendum, et conno-
tate permanentem propositionem primi
judicii do utriusque eligibililate. Et sicut
in voluntate non habent repugnantiam,
sed proportionem, et connexionem, quod
potens eligere utrumlibet, eligat determi-
nate unum : ita in intolluotu nullam ha-
bent oppositionem, sed proportionem, et
connexionem, judicare ex una parte utrum-
que extremum esse eligibilo, et ex alia hoc
dumtaxat esse eligendum. Atque adeo
stant simul determinatio, et applicatio
posterioris judicii ad unum extremum, et
indifferens propositio prioris respectu
utriusque. Eo pncsortim, quia prædicta
judicia habent distincta objecta : nam pri-
mum judicat indifferentiam ex parte po-
tentia?, et actus primi ; posterius vero de-
terminationem ex parte actus secundi :
qute sicut non repugnant simul esse in
voluntate, ita non repugnant simul cognosci
el judicari ab intellectu.

22. Hinc liquet veritas nostra? solutionis.
Nam ex qua parte ultimum judicium in-
tellectus pract'ce, et efficaciter dictat elec-
tionem unius tantum extremi, et constituit
voluntatem sub libertatis exercitio, trahit
infallibiliter secum ipsam electionem : et
ideo non est possibile, in sensu composito
cum illo, voluntatem non eligere tale ex-
tremum, aut eligere oppositum. Ex qua
vero prædictum judicium non opponi-
tur primo, relinquit cum eadem indiffe-
rentia, et universalitate totam ejus propo-
sitionem circa utrumque extremum, atque
adeo integram, et illæsam facultatem, quæ
ex vi talis judicii erat in voluntate per
modum actus primi ad eligendum utrumli-
bet : quod est ipsam voluntatem posse ab-
solute, et in sensu diviso non eligere,
quOd eligit, et eligere oppositum. Videan-
tur, quæ diximus loco proxime citato Et
in tract, de Angelis disp. 11 num. 21.
“ Dices : eo ipso, quod ultimum judicium
quoquo modo voluntatem ad unum deter-
minet, tollit indifferentiam prioris, quæ
omnem determinationem excludit : ergo
non relinquit facultatem ad utrumlibet.

F. Respondetur negando antecedens, lo-
quendo de indifferentia positiva, quæ est
de ratione libertatis : hæc enim indifferen-
tia solum potest auferri per determinatio-
nem ad unum tenentem se ex parte poten-
tia, et restringentem illam in ratione
potentiæ; non autem per eam, quæ se te-
net ex parte actus secundi, qualis est de-

terminatio, quæ lit per prædictum ultimum
judicium. Nam, ut diximus, ita hoc
judicium applicat ad unum actum, ul non
restringat, neque coaretet latitudinem po-
tentia?, et facultatem ejus j er modum actus
primi ad oppositum.

23. Diximus *loquendo de indifferentia
positiva*, etc. Quia in voluntate, ut acluala
per primum judicium et antequam secun-
dum adveniat, duplex indifferentia consi-
derari potest. Alia positiva, quæ dicit vir-
tutem per modum actus primi non
coarctatam, neque limitatam ad unum : et
hæc manere debet in quolibet statu poten-
tæ libene, adhuc in ipso exercitio liber-
tatis. Alia privativa, vel negativa, quæ di-
cit suspensionem ab omni actu secundo,
atque adeo ab omni libertatis exercitio.
Hæc autem indifferentia tantum abest,
quod sit necessaria ad libertatem, quod
potius aufertur per quemlibet actum libe-
ram ; candiuque voluntas exercitio liber-
tatis caret, quandiu sub illa perseve-
rat : unde Divina libertas, quæ omnium
perfectissima est et semper in actuali exer-
citio, nunquam talem suspensionem ad-
mittit. Judicium ergo, de quo loquimur,
tollit hanc secundam indifferentiam : quia
-transfert voluntatem ab esse libera solum
in actu primo, atque adeo ab statu præ-
dictæ suspensionis, ad statum actu se-
cundi, et exercitii libertatis, non tamen
tollit aliquid de prima, quia virtus, et lati-
tudo potentiæ non diminuitur per applica-
tionem ad actum secundum; sed actuatur,
et perficitur : unde potius prædictum judi-
cium conducit tanquam simpliciter neces-
sarium ad exercendam libertatem, quam ei
aliquo modo officiat : sicut dici solet de
præmotione efficaci.

Tertio contra ultimam confirmationem τ«τῆι;»
objicies, non satis probari libertatem vo-
luntatis in sequendo judicium intellectus,
eo quod ipse intellectus propter virtutem
rellexivam possit de tali judicio judicare :
alioquin nullum esset judicium quantumvis
a l unum determinans, quod voluntas non
sequeretur libere, sicut nullum est, supra
quod non possit intellectus rollecti ; ergo,
etc.

24. Respondetur negando simul antece-
dens, et ejus incertam probationem. Ad
cujus intelligentiam nota, dupliciter posse
intellectum de suo judicio judicare : vel
speculative, cognoscendo dumtaxat *quid-
quid est* illius ; vel practice, arbitrando, et
ferendo sententiam, an voluntas possit, vel

délicat illud sequi, aut non sequi. Primo modo iudicat de omnibus suis actibus quantumvis determinatis, et necessariis. Secundo vero de illis tantum iudicare potest, qui proponunt objectum limitatum, et limitatum bonitatis. Nam cum ex una parte in objecto sic proposito appareat sufficiens bonitas, ob quam possit appeti; et ex alia limitatio, et defectus, ratione cuius possit respui, intellectui tanquam superiori, et iudici incumbit ferre suo arbitrio ultimam sententiam vel circa fugam, vel circa prosecutionem. Et quia potest iudicare utrumlibet, manet integrum voluntati eligere, quod maluerit, et quod ipse intellectus ultimo decreverit. Et juxta hunc sensum accipienda est doctrina prædictæ continuationis. Unde si aliquod iudicium proponat objectum adeo bonum, ut nec in illo, neque in ejus prosecutione aliquid mali appareat, sicut contingit in visione beata, quamvis intellectus propter suam spiritualem possit supra ipsum reflecti iudicio speculativo, non tamen iudicio practico, arbitrando, et ferendo sententiam, an voluntas debeat sequi illud, vel non sequi; quippe evidenter cognoscitur esse omnino necessitatum independentem ab arbitrio intellectus ad illud sequendum, nec posse sequi oppositum.

§ IV.

Errores contra Catholicam veritatem.

- Primus error. 25. Contra stabilitam veritatem extant (j)versj errores cum Philosophorum Gentilium: tum hæreticorum nostri temporis, quos possumus ad tria capita reducere. Stoici. Primus fuit Stoicorum, quos secuti sunt Priscillianistæ, qui voluntatem nostram et ejus actus fati determinationi subiciebant; et nomine *fati* intelligunt seriem, et influxum causarum naturalium, præcipue cœlorum, et astrorum, unde omnia fatali quadam, et inevitabili necessitate provenire arbitrantur. Contra hunc errorem videri possunt Gonziarum Brachbarensium primum can. 9, D. Au. iiii. Hieron. c. 66, August. lib. de hæresibus Leo Pap. hæresi 70, Leo Papa epist. 95 c. 6 et quæ scribit D. Thom. 3 contra Gentes cap. 93 et 1 part. quæst. 113 artic. 4, et 116 articulo 1, ac 1,2 quæst. 9 art. 5 et aliis locis, ubi agit de fato, et de influxu cœlestium corporum in animam nostram, ejus aclus. 26. Secundus error Calvini, et sequa-

cium negat nostris actibus libertatem, peuper motionem, qua Deus omnes causas secundas applicat ad agendum. Existimant enim prædicti hæretici divinam molitionem ita voluntatem nostram ad unum determinare, ut non maneat in ea facultas ad oppositum, ut possit dissentire si velit. El hic est error, quem damnat Concil. Trident. sess. 6 verbis illis: Si quis dixerit liberum hominis arbitrium a Deo motum, et excitatum nihil cooperari, etc. anathema sit. Ubi sancta Synodus simul supponit contra Pelagium arbitrium nostrum excitari, et moveri efficaciter a Deo ad agendum, et damnat Calvinum. et alios asserentes hujusmodi motionem tollere arbitrii libertatem. El observanda est, Concilium illam Dei motionem voluisse cum libertate componere, quam hæretici officere asserebant: alias si de diversa loqueretur, non directe illorum dogma condemnasset. Porro hæreticos loqui de motione ex se efficaci, infalibiliter secum trahente actum perspicuum est: siquidem inefficacem nullus vel eorum dubitavit cum libertate cohærere. De illa ergo accipienda est Concilii diffinitio. Quomodo vero stet voluntatem non operari, nisi efficaciter a Deo physice præmoiam, et nihilominus operari libere, fuse explicuimus in tract. de Voluntate Dei disp. 10 agentes de Divinis prædifinitionibus: eadem enim via. qua cum prædifinitionibus, et decretis efficacibus Dei componitur nostra libertas, debet etiam componi cum physica præmotione voluntati intrinseca, et efficaci. Pro quo etiam videri possunt dicta in tract. de Scientia Dei disp. 7 dub. 2.

27. Tertius error etiam hærelcorum hujus temporis concedit hominem in statu naturæ integre prædilectum fuisse libertate, ait tamen prædidisse illam per peccatum: nunc dicendum jam esse arbitrio liberum; sed peccati servum: tantum libertatis nomen vacuum ad nos transisse, ut latescribit Roffensis art. 7 contra Lutherum, quem etiam errorem damnat Trident. sess. c. Lata, can. 5, ubi ait: Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum, relinclum esse dixerit, anathema sit. De hoc tamen dicemus ex professo in tract. de Gratia, ubi examinabimus vires liberi arbitrii ante, et post peccatum.

DUBIUM II.

ijux indifferentia sit de ratione libertatis?

28. Nomen *indifferentiæ* importare videtur capacitatem, seu virtutem ad plura, per nullum determinatam, vel discretam: si enim ad aliquod determinaretur, eo ipso prout sic rationem indifferentis amitteret. Potest autem dividi illa, quæ ad voluntatem special, primo in *activam*, et *passivam*. Activa est virtus indifferenter productiva diversorum actuum, vel effectuum. Passiva autem erit capacitas ad diversas formas, quibus informetur, et moveatur. Deinde indifferentia virtutis activæ aliquando est respectu actus secundi secundum suam entitatem, aut perfectionem: qua ratione reperitur in voluntate creata, qua, quia non est suus actus, manet secundum se indifferens ad eliciendum illum, vel non eliciendum. Unde hæc indifferentia non est præcise activa, sed simul passiva: nam potentia immanens recipit in se actum, quem elicit: et potest etiam dici indifferentia *privativa*; quia privat voluntatem saltem perfectione unius extremi, ad quod est indifferentia: cum utrumque extremum simul haberi non possit. Aliquando vero prædicta indifferentia non est ad actum, vel aliquam ejus perfectionem, sed ad diversas terminationes respectu objecti secundarii, quæ nihil addunt perfectionis in esse rei. Et hæc indifferentia dicitur *pure activa*, et *positiva*: quia nihil habet passivæ, aut privativæ. Hoc pacto est indifferens divina voluntas respectu creaturarum: quia potuit habere diversas terminationes ad illas, quamvis non potuerit carere actu quem habet, aut habere quem non habet secundum totum, quod in eo est actualitatis, et perfectionis.

Præterea dividitur indifferentia requisita ad libertatem, in *objectivam*, et *formalem*. Illa est propositio objecti, in quo simul apparet bonitas, qua possit appeti: et bonitatis defectus, quo possit respui. Hæc vero est ipsa virtus volitiva quatenus indifferenter potest sequi utrumlibet.

Ultimo dividitur in indifferentiam *quoad specificationem*, et *quoad exercitium*, sive *contrarietatis* et *contradictionis*, *indifferentia contrarietatis* et *quoad specificationem* *esi*, quæ respicit terminos contrarios: ut amorem, et odium: bonum, et malum: sub qua etiam comprehenditur quæ respicit

opposita privative, sicut *obedire*, et *non obedire*, non solum prout *inobedire* importat actum, sed etiam ut importat privationem debite obedientiæ. Indifferentia *contradictionis* est quæ respicit terminos contradictorie oppositos sicut *amare*, et *non amare*; *obedire*, et *non obedire* negative; et ideo dicitur *quoad exercitium*, quia extrema ejus sunt *exercere actum*, et *negatio talis exercitii*. Unde hæc indifferentia semper clauditur in priori: nam ut docet Div. Thom. in 1° dist. 5 art. 1 ad 1°, oppositio contradictoria includitur in contraria, et privativa: et ideo sicut ubi est album a fortiori est non nigrum, et ubi est cæcitas, a fortiori est non visus: ita ubi est indifferentia, ad bonum, et malum, a fortiori est ad non bonum: et ubi est ad amorem, et odium, a fortiori est ad non amorem. An vero indifferentia contradictionis prout actu fundat, vel terminat exercitium libertatis semper sit conjuncta cum indifferentia contrarietatis inferius patebit. Modo videndum est ex omnibus prædictis indifferentiis quænam constituat directe libertatem, et quæ debeant ad illam concurrere: quod aliquibus assertis continentibus veritatis explicationem, potius quam longa discussione absolvendum judicavimus.

5

Assertiones pro dubii expeditione.

Dicendum est primo ad libertatem in primis omnino necessariam esse indifferenliam objectivam. Ita supponitur ab omnibus tam Philosophis, quam Theologis, et habetur ex dictis dub. præced. Cum enim voluntas sit cæca, et objectum ejus sit bonum propositum ab intellectu, manifeste repugnat concipi in ea facultatem tendendi indifferenter ad opposita, nisi hæc ab intellectu cognoscantur, et cum indifferentia proponantur: ita scilicet ut in quolibet appareat aliquid ratione cuius possit appellari, et aliquid, ratione cuius possit respui. An vero stante prædicta indifferentia objectiva, possit nihilominus voluntas necessitari, constabit disp. 5 num. 34.

Secunda conclusio. Perfecta libertas potest reperiri sine aliqua indifferentia passiva, vel privativa, atque adeo cum indifferentia pure activa, et positiva. Hæc etiam conclusio debet ab omnibus tueri. Quoniam in Deo datur perfectissima libertas, in

cujus tamen voluntate esso non potest | o-
tentia passiva respectu alicujus fornue, ne-
que privatio, aut carentia alicujus actus se-
cundum id quod est in perfectionis. Unde
tela e us indifferentia esi ad diversas ter-
minationes ad creaturas, ac proinde puro
activa, et positiva. Neque in probatione,
aut majori explicatione hujus conclusionis
immorari est presentis loci, sed spectat ad
primam partem, ubi in tract, de Volunt.
Dei disp. 7 late egimus de constitutio
Divini actus liberi. Vide, si placet, qua- ibi
dicta sunt.

Dicendum est tertio ad omnem liber-
tatem creatam requiri indifferentiam pas-
sivam respectu agentis extrinseei, et
fonnæ ah eo recipiendæ. Circa hanc as-
sertionem supponimus id, quod in schola
D. Aug. et D. Thom. disputatione non
eget' voluntatem creatam, sicut et quam-
liM causam secundam in omni sua ope-
ratione omnino esse a Deo promovendam,
ita ut prius quarn ipsa agat, et se moveat,
moveatur, et applicetur ab illo ad agen-
dum, ac proinde patiatur recipiendo ejus
D.Tboo. motionem. Ut enim ait Ang. Doct. | p.
q. 2 art. 3 : *Movementia secunda non movent,*
nisi per hoc, quod sunt mota a primo mo-
vente : sicut baculus non movet, nisi per
hoc, quod est motus a manu. Quod exem-
Ari-(o!. plum sumpsit ex Arist. 8 Phys. texti. 33
ubi loquens de concursu causa- primæ
cum secunda, hæc habet : *Utroque igitur*
movere dicimus cl primum, et ultimum
moventium : sed magis primum : illud
enim movet ullimum, sed non hoc primum :
el sine primo quidem ullimum non mo-
vebit : illud autem sine hoc : ul baculus non
movebit, nisi moveatur ab homine. Neque
disputare volumus de quidditato hujus
praenotionis, sed supponere cum omnibus
utriusque sancti Doctoris discipulis, fieri
media qualitate physica intrinsece recepta
in voluntate per modum efficacis appli-
cationis ad actum decreto Dei prædifli-
nilum, pro quo exhibetur, iliumque in-
fallibiliter inferente, integra manente
libertate, et facultate voluntatis ad oppo-
situm : multiplicaturque prædicta qua-
litas secundum multiplicationem actuum,
pro quibus immediate exhibetur. Ido quo
Alvar. ititer alios Thomistas videri potest Alvar,
lib. 3 do Auxiliis per totum.

Pπ4).H.
tuiirl ,s.

Hoc supposito facillime probatur con-
clusio in hunc modum. Ut voluntas creata
libere operetur, debet a' Deo physico
præmoveri, et applicari ad ageudiim :

it.i ut pro diversitate actuum sit disiiin-
tio pnemotioimm : ergo debol owe in ilia
capacitas, et indifferentia passiva ad '*pro-*
moveri, vel *non pra movtri*, ot ad reci-
piendas pro diversitate actuum liberorum
diversas præmotioncs. Patet consequonlia,
nam si hujusmodi capacitas non daretur,
sicut non posset voluntas a Deo prauio-
veri. ita non posset lihere operari Si
autem talis capacitas solum esset respecta
unius prmmotiuinis , ad eamque omnino
determinata, etiam ossei omnino deter-
minata ad actum, pro quu exhibetur, ac
prûinde non maneret in ea facultas ad
oppositum, quam libertas requirit.

32. Quarta conclusio. Propria, et for-
malis indifferentia constitutiva potentia- Awr.
liberte debet esse per se primo activa; to l.
quæ tamen respectu libertatis creatael sem-
per habet admixtam passivam in ordine
ad proprinm actum. Prima pars a ne-
mine negatur : quoniam potentia libera
ex sua communi ratione per se primo est
ad agendum , vel non agendum : ergo
ejus formalis indifferentia debet esse per
se primo activa.

Continuatur : nam patiens prout sic
non importat dominium actus, sed hu-
jusmodi dominium residet apud activum,
cujus est passivo dominari : ergo ejus
propria, ot formalis indifferentia debet
esse per se primo activa.

Quod autem in libertate creata prædicta
indifferentia habeat admixtam passivam,
et privativam respectu proprii actus, vi-
detur necessario dicendum propter discri-
men inter voluntatem creatam, et Di-
vinam. Ilmc enim propterea nullam
admittit indifferentiam passivam, aut pri-
vativam, quia est suusmel actus libor, ot
actus purus incapax alicujus additionis :
unde ejus indifferentia potest esse res-
pectu terminationum ad objecta secun-
daria, quæ nihil addant in esse rei, non
vero respectu entitatis, aut perfectionis
alicujus actus ab ipsa eliciendi, vel in ea
recipiendi : ergo cum voluntas creata
non sit suus actus, sed secundum se in
putentia ad illum, ejus differentia ita erit
activa respectu elicientire actus, ut simul
sit passiva in ordine ad ejus receptionem :
quippe actus immanens in eadem potentia
recipitur, a qua producitur.

Confirmatur. Repugnat voluntatemcrca-
larn posse transire ab statu non volentis
aliquod objectum ad -tatum volentis for-
maliter, aut e converso (quod petit ejus li-
bertas)

horias} sino eo, quod possit mulari : ul
 \iil('lur per se notion : Red mutatio iteqiilt
 intolliigi absque potentia passiva, quæ sub-
 jiciatur extremis mutationis : ergo talis
 nolentia est omnino necessaria ad liber-
 tatem creatam.

Ex quibus liquet, quod etsi omnes, assi-
 gnatio indifferentia; concurrant ad liberta-
 tem modo dicto. sida tamen indifferentia
 formalis quatenus activa est, eum consti-
 tuit. Nam objectum solum se habet, per
 modum causæ, et radicis : quatenus indif-
 ferens propositio objecti est radix, ut vo-
 luntas libero in illud tendat; quamvis
 ipsit propositio secundum se non sit for-
 maltler libera. Similiter indifferentia pas-
 siva respectu agentis cextrinsoci requiritur
 præsuppositive; non vero formaliter : quia
 voluntas non est formaliter libera in reci-
 piendo præviam motionem Dei, sed in
 ejus usu, et applicationem sui ad actum,
 pro quo exhibetur. Remanet ergo, ut pro-
 pria, et formalis indifferentia ad elicien-
 dum, vel non eliciendum actum liberum :
 quie licet simul sit ad illum recipiendum,
 ex (lictis tamen constat non constituere
 saltem per se primo libertatem in quan-
 tum passiva est , sed in quantum ac-
 tiva.

33. Sil ultima conclusio. Indifferentia
 activa per se, et essentialiter constitutiva
 libertatis est indifferentia *contradictionis*,
 vel *quoad exercitium* : quæ vero communi-
 tor dicitur *contrarietatis*, seu *quoad speci-
 ficationem*, per accidens ad libertatem se
 habet, nisi in quantum includit inditfe-
 rentiam *contradictionis*. Probatur hæc con-
 conclusio : Illa indifferentia constituit essen-
 tialiter libertatem, ratione cujus voluntas
 est domina sui actus : sed hoc habet per se
 a sola indifferentia contradictionis : ergo
 hæc dumtaxat libertatem per se constituit.
 Major constat : siquidem voluntatem esse
 liberam, nihil aliud est, quam habere do-
 minium sum operationis : minor vero pro-
 batur : quoniam voluntas tunc est perfecte
 domina sui actus, quando potest illum fa-
 cere, et non facere : quippe eo ipso potest
 de tali a tu pro suo libilo disponere :
 quod tamen possit, vel non possit contra-
 rium, etsi arguat libertatem circa plura,
 quatenus extendit ad plura prædictam in-
 differentiam contradictionis, non tamen
 ponit majus dominium supra aliquod ex
 illi., ipiam ponit nuda indiflerentia con-
 contradictionis, quæ datur circa unumquod-
 que ; ergo signum est hanc dumtaxat indil-

ferentiam per se conferre ad dominium
 voluntati#.

Confirmatur, indifferentia contrarietatis
 ideo præcise. confert ad libertatem, quia
 includit indifferentiam contradictionis :
 nam cum contraria simul esso non pos-
 sint, qui potest facere utrumlibet, a for-
 tiori poterit unumquodque facere, et non
 facere : unde, etiam si poneremus volun-
 tatem elicentem unum actum, v. gr.
 amorem Petri, posse elicere odium con-
 trarium, si tamen non posset non amare,
 vel non elicere odium, nullum ex eis libere
 eliceret : igitur indifferentia, et facultas
 contrarietatis, scilicet ad amorem, et odium,
 eatenus dumtaxat ad libertatem confert,
 quatenus includit indifferentiam ad amo-
 rem, et non amorem; ad odium, et *non
 esse* illius, qute est indifferentia contradic-
 tionis : atque adeo hæc sola erit per se
 constitutiva libertatis.

34. Dices, indifferentiam contrarietatis
 non esse per se respectu libertatis *quoad
 exercitium* : secus respectu libertatis *quoad
 specificationem*, quæ est altera libertatis
 species.

Evasio;

Sed contra, nam ratio facta, et ejus
 confirmatio convincit libertatem commu-
 niter dictam *quoad specificationem*, supra
 libertatem *quoad exercitium* nihil addere,
 quod sit per se intra lineam libertatis,
 sicut nihil addit potestatis, et dominii su-
 pra actum liberum : unde etsi ad præ-
 dictam libertatem, ut explicatur eo no-
 mine, *quoad specificationem*, sit per se
 indifferentia contrarietatis, non tamen erit
 per se respectu libertatis absolute : sicut
 neque additio illa, *quoad specificationem*
 supra rationem liberi, *quoad exercitium*,
 ponit aliquid per se habens in linea liber-
 tatis, vel eam per se augens, aut dimi-
 nuens.

Præelu-
 ditur.

Diluuntur nonnullis objectiones.

35. Quamvis nulla sit authorum scnlentia,
 quam referre liceat, ut adversam his, objectio,
 qua? stabilivimus, adsunt rationes dubi-
 tandi, el objectiones, quas solvere oportet.
 Objices ergo contra primam assertio-
 nem, non repugnare, etiamsi objectum
 proponatur voluntati sine indifferentia,
 ferri, in illud libere. : ergo indifferentia
 objectiva potest separari u libertate. An-
 tecedens probatur. Tum, quia non repu-
 gnat saltem de potentia absoluta, stante

pn, 113

indifferentia iudicii, Deum neecessitare voluntatem ad unum ; ergo neque e converso. Tum etiam, quia neecessitare voluntatem proprium est boni infiniti, quod ejus capacitatem adæquat : ergo circa bonum inada'quatum, et finitum quocumque modo propositum manebit libera, et non necessitala.

Solutio

Respondetur negando antecedens. Ad primam probationem, quidquid sit pro nunc de varietate antecedentis, negatur consequentia. Nara cum objectum voluntatis sit bonum propositum ab intellectu, manifeste repugnat intelligi in illa facultatem proximam, et expeditam ad appetendum ulrumlibet extremorum oppositionis iiu qua facultate libertas consistit si intellectus unum tantum ut appetibile proponat. Quæ implicatio non ita ad sensum apparet in eo. quod stante utriusque propositione, voluntas a prosecutione unius impediatur, et per hoc ad alterum ligetur. — Ad secundam respondetur, quod licet neecessitare voluntatem per se solum sil boni adæquantis illam, per accidens tamen potest a quocumque bono neecessitari, si tale bonum sin? indifferentia proponatur. Quod tunc contingit quando proponitur non cognita ejus limitatione, aut alia ratione mali : nam ex qua parte proponitur ut bonum, trahet ad se voluntatem: et ex qua parte uon cognoscitur eius limitatio, neque aliquid mali in po splendet, non potest ab ea respui, ac proinde debet appeti necessario.

Secunda obiectio

36. Deinde objicies contra secundam. Quantumctimque perfecta sit libertas non potest excludere omnem indifferentiam passivam. Nam. vel facultas, quæ dicitur libera, actu habet utrumque extremum libertatis, vel solam potentiam ad utrumlibet separatam ab aliquo exiliis : Primum dici non potest, quia extrema libertatis cum sint opposita, nequeunt haberi simul : ergo dicendum secundum : atque adeo debet talis facultas saltem carere ea perfectione, quæ ex conjunctione ad pnedictum extremum sibi accresceret habens capacitatem ad recipiendam illam.

Confirmatur : ubicumque potest esse mutatio, datur potentia passiva, quæ sil mutationis subjectum : sed omnis facultas libera potest mulari ab statu non conjunctionis cum extremo . quo caret, ad statura conjunctionis cum illo : alias non haberet libertatem respectu talis extremi : ergo, etc.

Respondetur hanc objectionem militj^r. in libertate creatu juxta dicta iu qwrtria i^{ch} assertionem ; non autem in Divina. Et rationem tradit D. Thom. conl. Genl. c. u₁ 8'2 his verbis : Ad ulrumhbel esse alicui virtuti potest convenire dupliciter : uno modo ex parte sui : alio modo ex parla ejus, ad quod dicitur. Ex parte quidem sui quando nondum consecuta esi suam perfectionem , per quam ad unum delenni- netur : unde hoc in imperfectionem virtutis redundat, el ostenditur esse potcnlialilas in ipsa : sicut patet in intellectu dubitantes, qui nondum assecuius est principia, ex quibus ad alterum determinetur. Ex parle autem ejus, ad quod dicitur invenitur aliqua virtus ad ulrumlibet esse, quando perfida operatio virtutis a neutro dependet, sed tamen utrumque esse potest : sicut aliquis, qui diversis instrumentis uti polesl aequaliter ad idem opus perficiendum. Hoc autem ad imperfectionem virtutis non perlinet (atque adeo neque in ea arguit indifferentiam privativam, vel passivam, de cujus conceptu est aliqua imperfectio! , sed magis ad ejus eminentiam : in quantum utrumlibet oppositorum excedit, cl ob hoc determinatur ad neutrum, sed ad ulrumlibel u habet. Sic autem est in Divina voluntate respectu aliorum a se : nam finis ejus a nullo aliorum dependet, cum tamen ipsa fini suo perfectissime sil unita. Non igilur oportet polenlialilatem aliquam in Divina voluntate ponere. Ex quibus verbis habes quomodo conjunctio voluntatis Divinæ cum creaturis, quæ sunt terminus suæ libertatis, non addit in ea aliquid perfectionis supra actum ejus necessarium, quo diligit se ipsum, atque adeo, quod indifferentia ad talem conjunctionem, el carentia illius non arguit potentiam passivam, aut privationem alicujus perfectionis.

Ad confirmationem respondet per verba, quæ statim subjungit : Similiter autem nec mutabilitatem. Si enim in Divina volunlah nulla est Polenlialilas, non sic absque ne- cessitate aliorum oppositorum prxaccipil circa sua causata, quasi consideretur in potentia ad utruinque, ut primo sil volens polcntia utruinque, el poslmodum volens actu : sed semper est volens aclu quidquid cull, non solum circa se, sed etiam circo sua causata : sed quia volitum non habet necessarium ordinem ad Divinam bonilalcu, qux est proprium objectum divinæ voluntatis per modum, quo non necessaria, sed

possibilia

possibilia enurtciabiliu dicimus cum non est necessarius ordo prxdicali ad subj/c- fut», etc.

CiWi

? feftmi

VxlUi»

ku<l-

Ultir.

5T. ^qua.

37. Circa tertiam assertionem essent plura, quid in componenda indifferentia passiva ad recipiendum promotionem cum indifferentia activa constitutiva libertatis difficultatem ollerunt. Ea vero consulto prætermiltimus, tum ut pareamus omnino Summorum Pontificum decretis, quibus tractatus, vel compositiones super hac re iu lucem edere, prohibetur. Turn etiam, quia non erit difficile prædictis difficultatibus occurrere ex doctrina, quam tradidimus circa pnediffinitiones divinas in tract, de Volunt, disp. 10. Et ex his, habet D. Thom. infra quæst. 10 art. 7, ubi optime explicat, quo pacto Dei motio ita accommodetur causis secundis, earumque proprio , et connatural! modo agendi attemperetur, ut minime illum impediat, sed potius inferat, faciatque necessarias operari necessario, ct liberas, ac contingentes, contingenter, et libero, quamvis efficaciter , et infallibiliter pro sui decreti libera determinatione. Arerba autem Ang. Doctoris hæc sunt : Sicut Dionys. dicit i c. dediv. nom. ad providentiam Divinam non pertinet naturam rerum corrumpere, sed servare, unde omnia movet secundum eorum conditionem, ita quod ex causis necessariis per mulionem divinam consequuntur effectus ex necessitate: ex causis aidem contingentibus sequuntur effectus con- lmgenter. Quia igitur voluntas est activum principium non determinatum ad unum, sed indifferenter se habens ad multa, sic Deus ipsam movet, quod non ex necessitate ad unum determined, sed remanet motus ejus conlen- gens, et non necessarius : nisi in his, id qux naturaliter movetur.

El in solutione ad primum reduci totum hoc ad efficaciam, et universalitatem divin» voluntatis in movendo, unde provenit, ul non tantum voluntas nostra faciat infallibiliter, quod illa vult, sed etiam eo modo, quæ. lieri vult : et quia vult, quod libere, et contingenter fiat, infallibiliter sic fit. Et sicut repugnaret prædictæ effi- caci» non lieri infallibiliter, quod Deus per voluntatem creatam absolute fieri vult, ita repugnaret, quod non fieret per eam libere, quod Deus sic fieri vult : aut quod fieret necessario, quod vult ut liat libere. Voluntas Divina (inquit) non solum se extendit, ul aliquid fiat per rem, quam movet, sed ul etiam eo modo fiat, quo con-

Salmant. Curs, theolog. tom. V.

gruit naturæ ipsius : el ideo magis repugna- ret dirime motioni si voluntas ex necessitate moveretur, quod sux naturxnon competit, quam si moveretur libere prout competit sux naturae.

Videatur i p. q. 19 art. 8. ubi magis expendit hanc rationem, et inter alia hæc ait : Dicendum quod hoc contingit (sciiieet elfe tus causarum contingentium contin- genter, et non necessario ab eis provenire) propler efficaciam divinæ voluntatis. Cum enim aliqua causa efficax fuerit ad agen- dum, effectus consequitur causam, non tan- tum secundum id, quod fit, sed eliam se- cundum modum fiendi, vel essendi : ex debilitate enim virtutis aclivx in semine contingit, quod filius nascatur dissimitispa- tri in accidentibus, qux perlinent ad mo- dum essendi. Cum igilur voluntas Divina sil efficacissima, non solum sequitur, quod fiant ea, qux Deus vult fieri, sed quod eo modo fiant, quo Deus ea fieri vult. Vult au- tem quadam fieri Deus necessario, quxdam contingenter : ul sil ordo in rebus ud com- plementum Universi : el ideo quibusdam effeclibus aptavit causas necessarias, qux deficere non possunt, ex quibus effectus de necessitate proveniunt ; quibusdam autem aptavit causas contingentes defeclibilcs, ex quibus effectus contingenter veniant. Ut ita in omnibus appareat efficacia divinæ vo- luntatis, quæ non modo infert infallibiliter, quod fieri vult, sed fieri infallibiliter eo modo, quo vult. Atque adeo stat aliquid lieri infallibiliter ex efficacia divinæ motio- nis, et fieri libere, ac contingenter : quia Divina voluntas sic vult fieri, et tam ad substantiam actus, quam ad modum fiendi ejus efficacia pertingit.

Legatur D. August. Jib. de Gratia d. A g. Christi contra Pelagium, et Coelestium, c. 25 lib. 3 Hypogn. circa principium, et serin. 13 de Verbis Apostoli, ubi pulcher- rime explicat quomodo etsi voluntas moveatur a Deo ad agendum, nihilominus ipsa etiam libere agat, et so moveat; nam cum objecisset. Dicet mihi aliquis : ergo agimur, non agimus. (Videlicet si a Deo ad agendum præmovemur.) Respondeo (in- quit) imo agis, et ageris . et tunc bane agis si a Deo agaris : Spiritus enim Dei, qui te agit, agentibus adjutor est : ipsum nomen adjutoris prxscribit tibi, quia el tu ipse aliquid agis. Agnosce quid poscas : agnosce quid confitearis quando dicis : ad- jutor incus esto, nc derelinquas me. Adjuto- rem utique vocas Deum, nemo adjuvatur ii

Idem-

met

A Opel.

Doti.

ab ea nihil agatur, etc. Et lib. de correct, el Gratia cap. 2 loquens cum Apostolo do tiliis Dei, qui spiritu ejus aguntur : *Inleliigaiil Jnqml' si filii Dei sunt, spiritu Dei se agi. ut quod agendum esi agent, .l cum egerint, illi a quo aguntur gratias agent; aguntur enim ul agent, non ul ipsi nihil agantl.* Sed de hoc satis.

Torlij
cbjttüu,

38. Objicies vero tertio contra doctrinam quarta' assertionis, non esse ita proprium libertatis divinæ illud genus indifferentiæ respectu solius terminationis ad objecta secundaria, quin aliquando convenire possit libertati creatæ : ut patet in amore beatorum, qui licet respectu Dei sit necessarius, et voluntas omnino determinata ad illum eliciendum; respectu creaturarum est liber ; eo dumtaxat quia potest ad eas terminari, el non terminari, invariata ejus entitate, et perfectione : ergo adhuc involuntate creata potest dari libertas excludens omnem indifferentiam passivam, seu privativam.

Solvitur. Despondetur negando antecedens. Ad probationem concedimus prædictum amorem esse simul necessarium, et liberum : negamus vero indifferentiam hujus libertatis nou habere aliquid capacitatis passiva. Quamvis enim talis indifferentia non sit respectu elicientia; actus secundum substantiam. est tamen respectu alicujus mo li superadditi : ratione cujus intrinsece perficitur, et extenditur ad creaturas, ad quas per suam entitatem præcise sumptam non se extenderet. Unde est discrimen inter hunc amorem et increatum : naniin creatus cum sit actus purus infinitus, et est incapax superadditionis, et non indiget illa . sed continet plenissime omnem necessariam perfectionem, ut sine aliquo superadditu terminetur in exercitio ad creaturas, per hoc dumtaxat, quod earum existentia connoletur : at vero creatus quantumcumque perfectus semper est finitus, et admixtus aliqua potentialitate, ac proinde nequit tantum perfectionis continere, quin egeat aliqua extensione modali superaddita, qua constituatur sub exercitio liberæ terminationis ad objecta secundaria. Et propterea indifferentia ejus activa ad hujusmodi terminationem , simul est passiva respectu prædictæ extensionis. Et quamvis talis amor sit formalis participatio increati : quia tamen est inadæquata, nunquam eo pertinet, ut indigentiam prædictæ additionis excludat.

Beplia. 3IJ. Dices : libertas supra entitatemactus

nihil ailiit intrinsecum : ergo iniliroreniin, quæ præcise est ml liberam terminationem, et non a<l substantiam actus, non est ad aliquid perfectionis recipiendum.

Despondetur negando antecedens, ulE«nlt. constabit dub. sequenti. Sed illo admissio negatur consequentia : quia prædicta terminatio, respectu cujus ponimus indifferentiam in amore, beatifico, non est sola libertas, sed modus extensionis in eadem linea, et munero diligendi, supra quem modum cadit immediate denominatio *liberi*. Unde esto hæc sit extrinseca ; ille tamen est perfectio intrinseca actus ; et ita requirit in eo capacitatem, ct indifferentiam passivam.

§ III.

Duplex alia objectio contra ultimam assertionem, el solutio utriusque.

iO. Quarta objectio est contra quintam assertionem in hunc modum. Non potest intelligi indifferentia constitutiva libertatis, nisi p?r ordinem ad duo exercitia libera, quibus voluntas possit attingere terminos ipsius indifferentiæ : sed hæc duo exercitia necessario requirunt duos actus positivos : ergo indifferentia per se libertatis constitutiva debet esse in ordine ad contraria, atque adeo non solum contradictionis. Major constat : quoniam prædicta indifferentia non utcumque est ad terminos oppositos, sed ad attingendum libere utrumlibet : quod fieri debet distinctis libertatis exercitiis : unico enim nequit voluntas attingeçe extrema inter se opposita. Minor vero probatur : nam in quolibet exercitio libero debet importari aliquis acLus, qui sit ratio talis exercitii : secluso enim omni actu non possumus intelligere voluntatem libere, et vitali modo se exercere : igitur distincta exercitia in ordine ad terminos opporitos importare debent oppositos actus positivos, ac proinde contrarios.

Neque ab hac difficultate se expediunt, Io«v.< qui arbitrantur voluntatem posse libertatem exercere sine actu positivo per puram omissionem. Nam talis omissio etiam in eorum sententia non e-t mera negatio, quæ est contradictorium actus omissi ; sed privatio actus debiti. Secluso euim tam debito quam actu, vix est probabile posse dari liberam omissionem. Unde adhuc in illa sententia debet prædicta indifferentia indispensabiliter respicere, ut exercitia libera actum,

Io«v.<

!°!ctM

i

'

'

'

'

'

'

'

'

'

'

'

'

'

'

'

'

'

'

lictum, et privationem : quorum oppositionem i. uini iiii iiler authored ad contrariam reducunt. et dislinguuul a contradictoria : quæ præcise est inter actum, et negationem puram : oh idqne libertatem, quod est ad ponendum actum præceptuin, et omissionem ejus privativam, et peccaminosam absoluto appellant *contrarielalis*, et *quoad specificatioHcm*. Non ergo hac via potest objectio proposita evacuari.

il. Neque etiam evacuatur, si dicas prædictam indifferenciam non necessario respicere duo exercitia libera : sed ejus extrema esse ex una parte exercitium liberum, quod sit medio actu positivo, et ex alia carentiam talis exercitii, quæ reque importat actum, neque privationem, sed puram negationem contradictorie prædicto exercitio oppositam.

ria>c namque, evasio cito falsitatis convincitur. Quoniam extrema alicujus libertatis utrumque debet esse in libera potestate agentis : propterea enim libertas diffinitur *facultas ad utrumlibet*, quia utrumque indifferentia; extremum continet sub suo dominio, et potestate, et utrumque disjunctive potest ponere, et non ponere : atque adeo utrumque respicere debet tanquam a se, -suoque dominio in rerum natura possibile : cum aulem a facultate libera, et ejus dominio nihil possit poni nisi mediante eorum exercitio, quod essentialiter est exercitium liberum ; nequit non hujusmodi exercitium peti, vel connotari ab utroque extremo libertatis, sive actus sit, sive cessatio ab actu. — Deinde potentia libera, ut talis essentialiter est propter exercendam libertatem : igitur adæquatum specificativum sui respectus debet esse exercitium liberum ; quidquid vero non attingitur medio hoc exercitio, erit extra respectum talis potentiae. Sicut quia potentia visiva essentialiter est propter visionem, quidquid non attingitur media visione, manet eo ipso extra ejus latitudinem. Ergo indifferentia contradictionis constitutiva potentiae liberie adæquate respicere debet exercitium liberum, et quod attingitur medio tali exercitio : quidquid vero extra hoc fuerit, sicut est cessatio non libera, similiter debet esse extra latitudinem talis potentiae.

Confirmatur : nam vel cessatio ab exercitio libero, quæ assignatur ut terminus libertatis contradictionis, futura est libere, vel non libere ; si primum : jam ibi importatur exercitium libertatis, quo futura est libere. Secundum aulem dici non potest :

quia cessatio possibilis non futura libere non reddit liberum exercitium oppositi actus ; nemo enim dixit liberum id, a quo agens non potest cessare libere, quamvis possit cessare non libere. Et propterea, quamvis irrationabilia possint cessare à suis actionibus, et cessent multoties, non sunt libera', quia talis cessatio non est ab eis libere.

Ad hæc : aliter connotari debet ab actu, qui exercetur libere, ejus cessatio possibilis ; ac connotatur ab actu, qui exercetur non libere : alias possibilitas cessationis non magis deserviret ad libertatem in primo, quam deservit in secundo : sed hoc discrimen (ut intenti patebit non potest in alio consistere, nisi quia primus actus connotat cessationem possibilem futuram esse libere; secundus vero non eam sic connotat, quamvis possit connotare illam futuram non libere. Sive (quod in idem redit) quia primus connotat prædictam cessationem, ut contentam in eadem facultate exercentis actum, subjectumque ejus dominio, atque adeo possibilem per exercitium hujus domini ; secundus autem connotat illam, ut subjectam dominio alterius, et independentem a dominio actum exercentis : igitur, ut exercitium alicujus actus sit liberum, omnino requiritur, quod cessatio a tali exercitio ponenda sit similiter libere.

42. Dices forte prædictam cessationem connotari, ut ponendam libere : non tamen per proprium exercitium liberum, sed per exercitium ipsius actus; cujus erit cessatio : et ita non opus esse duplicari exercitia libera, sicut duplicantur extrema libertatis.

Verum neque hoc alicujus momenti est. Quoniam si semel prædicta cessatio exercenda est libere, id habere debet ex vi talis exercitii, per quod simul sit volita; ut enim a n. 14 dicebamus, voluntas exercendo quemcumque actum reflectitur supra illum, et omnem ejus effectum, volendo quidquid facit, atque adeo totum, quod ab ea libere processerit, debet esse saltem reflexe, et virtualiter volitum : sed repugnat cessationem ab aliquo actu volitam esse per ipsum actum, cujus est cessatio : ergo etiam repugnat, quod ex vi illius, et per ejus exercitium sit libera. Minor probatur. Quia per quemlibet actum voluntatis efficaciter est reflexo volitum esse, duratio, et quidquid est in tali actu : ergo nequeunt per illum esse volita.

Evasio.

satio, et *non esse* ejusdem actus. Manifeste namque contradictionem involvit actum, qui efficaciter est volitio sui *esse*, et durationis, esse volitionem sui *non esse*, et cessationis, ut ex terminis constare videtur. Atque adeo sive formaliter, sive virtualité! quis velit cessare ab aliquo actu, talis volitio debet, fieri per distinctum actum. — Adde, quod voluntas quandiu durat ejus actus liber, vult efficaciter perinascere in illo, alias non permaneret : ergo non vult efficaciter ab illo cessare : alioquin cessaret eo ipso, et non duraret. Ac proinde volitio efficax cessandi ab aliquo actu libero omnino est impossibilis cum tali actu. Multo igitur magis repugnabit, quod sit ipsemet actus.

Repina. Dices : prius voluntas vult cessare ab actu, quam cesset : ergo volitio cessandi antecedit cessationem; atque adeo est simul cum ipso actu.

Solvitur. Respondetur, negando antecedens, intellectum de volitione efficaci. Et de prioritatis durationis. Sicut enim cum voluntas efficaciter vult aliquid *velle*, jam illud vult, quia efficax volitio trahit secum effectum, quoties hic ex sola voluntate dependet, sicut dependet ejus *velle* : illa cum efficaciter vult cessare ab aliqua volitione. jam cessat, quia hæc cessatio præcise dependet a voluntate : solaque prioritatis naturæ volitio cessandi antecedit cessationem, sicut causi antecedit effectum. Maneat ergo, unumquodque extremum libertatis importare exercitium liberum distinctum ab exercitio alterius extremi, et impossibile cum illo : sicut ipsa extrema sunt impossibilia, ac proinde universaliter esse veram maiorem objectionis propositæ.

Soldjoni.
ubjedionis.

13. Minor vero tangit graviolem difficultatem inferius examinandam, an scilicet omne exercitium liberum indispensabiliter requirat actum positivum, nec dabilis sit sine illo omissio voluntaria? Et quia nos disp. 4 affirmativam partem ex professo tuendum, ea nunc præsupposita, distinguimus prædictam minorem. Duo *exercitia libera requirunt duos actus positivos contrarios* : causaliter, et præsuppositive, concedimus : immediate, et formaliter, negamus. Et simili modo potest distingui prima pars consequentis; et negari absolute posterior. Quoniam denominatio indifferentia» contradictionis, aut contrarietatis, non ab eo, quod ejus extrema præsupponunt, sed ab eo, quod

sunt immediate, et formaliter desumi debet. Pro cuius intelligentia nota, quod licet omissio, seu cessatio ab aliquo actu non possit esse libera nisi præsupposito alio actu, qui sit causa omittendi, ut tamen solus actus est formaliter exercitium libertatis, neque omissio est libera præcise per illius exercitium : sed hoc præsupposito, intelligitur se ipsa libere a voluntate egredi proprio, et immediato egressu indirecto negativo, distincto ab egressu positivo actus, qui est causa omittendi : ab illoque, et non ab hoc denominatur immediate, et formaliter *libera*, ut magis explicabimus disp. i dub. 1. Unde fit ex parte illius extremi indifferentia? contradictionis, quod est cessatio ab actu, semper importari duplex exercitium liberum : aliud præsuppositive, quo egreditur actus, qui est causa cessationis : et aliud formaliter, quo egreditur ipsa cessatio : et quia hoc posterius non actum, sed solam carentiam liberam includit, absolute verum est prædictam indifferentiam formaliter versari inter extrema, et exercitia contradictorie opposita : scilicet inter actum, et cessationem, et inter exercitium positivum illius, et exercitium negativum istius; quamvis hoc negativum aliquod positivum supponat.

44. Verum, quia juxta hunc modum dicendi fatendum est per se requiri ad libertatem exercitium positivum, et aliquo modo contrarium ex parte utriusque extremi. quamvis ex parte unius habeat se præsuppositive. videtur objectio adhuc urgere contra nos, qui in quinta assertionem exclusimus indifferentiam contrarietatis non solum a constitutivo libertatis, sed etiam a per se requisitis ad illam : et ideo, ut adæquate ei occurramus, advertendum est secundo, quod in communi usu loquendi libertas, et indifferentia requisita ad illam non denominantur ab exercitiis liberis formalissime, ut exercitia sunt, sed ab objectis, quæ proponuntur ut libere attingibilia mediis talibus exercitiis. Unde quoties ea, quæ se habent, ut objecta, opponuntur contradictorie, sicut *obedire*, et *non obedire* negative, *adimplere præceptum*, et negative, *non adimplere*, quidquid sit de exercitiis, vocantur indifferentia, et libertas *contradictionis*. Tunc vero dicuntur *contrarietatis* quando prædicta objecta opponuntur contrarie : sicut *obedire*, et *non obedire* : *adimplere* præceptum, et illud *frangere*, etc.

Alu
aniaid-
M'ISIO.

Cujus

DISP. II, DUB. II.

i»l t.
It-

Cujus rut u reddi potest, Turn, quia per
so convenit potentiis, et actibus sequi
conditionem objeci on un, ac, proinde juxta
conditiones eorum denominari. Tum etiam,
quia cum tota ratio indifferentia) libera-
sit iodilfe.rons propositio objectorum, oportuit,
ut juxta horum contradictionem, vel contrarietatem,
illa eodem modo denominaretur. Tum denique quia
dum agitur do extremis indifferentia) potentia
liberæ, illa quarunlur, quæ prædicta potentia
recipit, *ul quod*, aique ex adverso correspondent
: hæc autem non sunt exercitia libertatis formalissime,
ut talia, sed objecta. Nam exercitium potius se tenet
ex parte ipsius potentia», et non ponit in numero
cum illa : unde quia denominatio oppositionis
indiflerentia) sequitur oppositionem illorum,
quæ absolute dicuntur ejus extrema, inde est,
ut potius in illa attendatur modus oppositionis
inter objecta libere attingibilia, quam inter exercitia,
quibus debent attingi.

45. Porro sic esse loquendum suadet
communis Theologorum usus. Nam Deo respectu
boni honesti creati solum conceditur libertas,
et indifferentia contradictionis : ct tamen hæc
indifferentia respicit utrumque extremum,
ut attingibile medio exercitio positivo : positive
enim divina voluntas attingit omnia extrema
suæ libertatis, et ad omnia est de facto positive
terminata volenda esse, quod vult, et non esse,
quod non vult : et si non vellet esse, quod vult,
positive, vellet non esse : ut fuse, explicuimus
in tract, de Volunt. Dei, disp. 5 dub. 3. Similiter
Christo Domino respectu acceptationis suæ mortis
solum conceditur libertas contradictionis : quatenus
considerando mortem secundum se, potuit eam
acceptare, et non acceptare : et tamen sicut
acceptatio, ita non acceptatio potuit exerceri
per actum positivum suæ voluntatis ; nam quo
sensu potuit non mori, et non acceptare mortem,
potuit etiam vel non mori, et velle non
acceptationem. Ecce quomodo licet ad attingendum
utrumque libertatis objectum concurrant exercitia
positiva, dum tamen objecta ipsa contradictoria
sint, libertas, et indifferentia ad illa absolute
dicitur contradictionis, et non contrarictalis.

iG. Admisso ergo requiri per se ex parte
ulriusque extremi libertatis exercitium positivum,
vel formaliter, vel præsuppositive, negandum
est requiri per se indifferentiam contrarietatis
communiter

dictam, scilicet, qua est ad objecta opposita
contrarie : quam dumtaxat in quinta
assertione negavimus per se ad libertatem
requiri.

Nec refert, si urgeas primo, quod [i- nfp]ir3
bertas contradictionis proptere i dicta est
quoad exercitium, quia præcise est ad
exercendum acjtum, et non exercendum :
ergo non debet utrumque ejus extremum
importare verum exercitium.

Respondetur enim prædictam libertatem sniotio,
non ideo sic denominari, quasi ejus extrema
sint *exercere se libere*, et. *non se ita exercere*
: nam ut n. 41 ostendimus, potentia libera,
ut talis adæquate est ad exercendum se libere,
nihilque respicit nisi mediante hoc exercitio.
Sed dicitur *quoad exercitium*, quia voluntas est
indifferens ad exercendam libertatem circa
elicientiam hujus actus, v. g. amoris Pe.iri,
et circa cessationem a tali actu ; quamvis
hæc cessatio etiam fieri debeat medio
exercitio libero, quo velit non amare.

Pro quo nota actum voluntatis posse
considerari, vel in quantum est ejus effectus,
ac proinde objectum reflexe volitum : nam
voluntas quidquid facit vult. Vel formalissime
in quantum est exercitium potentia) liberæ,
quo efficit, et vult ipsuminet, ut effectum,
et objectum. Quando ergo dicitur sufficere
ad libertatem indifferentiam ad exercendum,
et non exercendum actum, sumitur actus,
ut effectus, et objectum volitum, non formalissime,
ut exercitium potentia) : atque adeo non est
sensus, quod sufficiat indifferentia ad
exercendum se libere, et non se ita exercendum,
sed ad exercendum se libero circa *esse*
hujus actus, v. gr. amoris, ut effectus,
et circa *non esse* ejusdem etiam ut offectus.
Et quia *esse*, et *non esse* amoris contradictoria
sunt, dicitur talis indifferentia *contradictionis*,
quidquid sit de exercitiis, quibus attinguntur.
Consonatque huic doctrinal communis modus
loquendi : non enim libertas *contradictionis*
dici consuevit *quoad exercitium libertatis*,
sed *quoad exercitium actus*, ut detur
intelligi prædictam contradictionem non
attendi inter actum formalissime, ut
exercitium libertatis, et *non esse* talis
exercitii, sed inter actum, ct, affectum,
et objectum libertatis, et *non esse* illius,
similiter ut effectus, et objecti.

47, Urgebis secundo, quia si indilfe- a Iq
rentia constitutiva libertatis essentialiter replieu.
respicit duo exercitia libera, et hæc in-

eludunt, xel postulant duos actus, qui simul sunt effectus, per ordinem ad hujusmodi actus, dicitur pnrdicta indifferentia proprio *conlrarielalis* : non in quantum exercitia libertatis sunt formalissime, sed in quantum sunt effectus producti, et volili : quippe prout sic, et contrarii, et comparantur ad illam ut objecta.

Respondetur negando antecedens, sive sequelam perse, el universaliter loquendo. Nec probatio urge' ; quoniam talos actus, hce ulerque sit positivus, non oportet esse proprie, et directe contrarios . sicut nec quo<l sint directe oppositi. Et ratio est, quia oppositio directa inter actus polit, ut, vel respiciant idem objectum contrario modo, sicut amor Petri, et odium Petri : vel quod eodem motio respiciant objecta specificativa directe opposita, sicut amor boni, et amor mali contrarii : actus vero, quibus exercenda est libertas, non oportet ul ita se habeant, sed possunt respicere distincta objecta specificativa, inter quæ nulla sit oppositio. V. g. respectu actus, quo quis amat Petrum, objectum specificativum est ipse Petrus ; respectu vero actus, quo vellet cessare a tali amore, quique sufficeret, ut cessatio libere exerceretur, objectum specificatum est *non esse* amoris Petri, ut vestitum aliqua ratione boni. Unde sicut Petrus, et *non esse* amoris Petri non directe opponuntur : ita prædicti actus non sunt directe contrarii.

Ita refert, quod idem amor Pelri supra se reflectitur *esse* volendo suum *esse*, quod directe opponitur suo *non esse*. Nam sicut hæc reflexio tantum est virtualis, ita ex vi ipsius virtualiter solum *esse* amoris fit ejus objectum. Quod licet sufficiat ad oppositionem virtualem, et indirectam inter prædictos actus, non larnen ad directam, et formalem conlrarietatem, ex qua denominatio *indifferentia: conivarietalis* sumpta est. Quod si voluntas actu formaliter reflexo vellet prædictum amorem, fatemur talem actum directe contrarium in volitione non amandi : et consequenter indifferentiam ad istos duos actus esse *conlrarielalis*. Sed sicut talis actus reflexus nou est necessarius, ut amor, et ejus cessatio exerceanur libere, ita nec prædicta indifferentia.

Ultima objectio, 48. Ultimo contra eamdem assertionem objicies : quod libertas communiter dividitur in libertatem *contradictionis*, et *contrarielatis* tanquam in duas species : ergo adhuc prout distincta a priori hæc posterior

addit aliquid perlinens per so ml genus libertatis. Patet consequentia : nam species alicujus generis secundum id, quo distinguuntur, addunt differentiam per ce dptprininalivam talis generis.

Respondetur negando antecedens, si sehu loquamur de propriis et per se speciebas. Illa enim non est proprie divisio nec generis iu species, r.ee adhuc accidentalis ; sed eSt quædatn divisio similitudinaria, cujus primum membrum est ipsummet, quod vocatur *divisum* absolute consideratum : et secundum est idem divisum duplicatum. Nam libertas contradictionis est idem, quod libertas absolute, quippe nec sine illa potest vera libertas inlelligi, neque addit aliquid, quod non sit de conceptu libertatis absolute sumptos. Libertas vero contrarielatis nihil aliud dicit, nisi duplicem libertatem contradictionis ; iu quantum ubi est indifferentia ad contraria. v. g. ad amorem, et odium, est duplex indifferentia contradictionis, scii, ad amorem, et non amorem, et ad odium, et *non esse* illius. Unde prædicta divisio similis est ei, qua ens dividitur in *unum*, et *multa*, seu in *unitatem*, et *nummerum transcendentlalem* : cujus primum membrum omnino coincidit cum diviso; et posterius est tantum multiplicatio prioris : quare sicut numerus transcendental!? nihil aliud ponit nisi plures unitates, et ordinem per accidens unius ad aliam, ita libertas contrarielatis tantum habet ponere duplicem libertatem contradictionis cum quodam ordino, qui per accidens se habet ad rationem liberi, et ad quamlibet ex prædictis libertatibus contradictionis : salvareturque proinde in unaquaque seorsum considerata quidquid est de libertatis essentia, sicut in utraque simul sumpta.

DUBIUM HL

Virum libertas formalis primo, cl per st tantum conveniat voluntati?

Ex modo inquirendi in hoc titulo obscure insinuatur, radicem libertatis quærendam esse in alia potentia, scii, in intellecta : cujus judicii indifferentia causa est, et origo totius indifferenti® voluntatis. Quod curn ex dictis in hac disp. pnersertim a n. 8 et a n. 1 i sit jam perspicuum, merito præsupponimus. Videri potest Bannez I p. q. 83 art. 1 duh. 2. Deindr. nun dubi atnr etiam libertatem formalem

formalem reperiri in aliquibus aliis polon-
liis a voluntate distinctis, saltem prout
imperio ejus subduntur. Sed an conveniat
alicui ex eis primo, et per se, sicut conve-
nit voluntati : vel tantum secundo, ex
ejusdem voluntatis participatione? Poten-
tiæ vero, de quibus hoc dubitari potest,
tantum sunt intellectus, et appetitus sen-
sitivus.

i i.

*Ostenditur sensitivum appetitum secundum
se expertem esse libertatis.*

49. Dicendum est primo sensitivum
appetitum ex se ipso nullam habere liber-
tatem : sed si quam habet prout reperiitur
in homine, totam a voluntate procedere.
Hæc assertio est adeo communis, et certa,
ut oppositum omnino sit absurdum. Si
enim prædicto appetitui ex se ipso vera
aliqua libertas competeret, cum secundum
se consideratus ejusdem speciei sit in
hominibus, atque in brutis, hæc, sicut illi
in suis operationibus, libertate uterentur :
quem errorem omnes tam Theologi, quam
Philosophi, ipsaque lux naturalis con-
demnat.

Rationem omnino efficacem desumptam
ex D. Thom. expendimus in hac eadem
disp. a n. 8. Quæ ad præsens potest sic
applicari. Forma, per quam agit appeti-
tus sensitivus, non est indifferens, et
communis ad plura, sed ad unum determi-
nata, et alligata : ergo non operatur cum
indifferentia, et facultate ad plura, quam
poscit libertas; sed cum alligatione, et
determinatione ad unum, quæ ei repugnat.
Antecedens constat : quoniam prædicta
forma semper est aliqua ratio boni sen-
sibilis apprehensa per sensum, sicut for-
ma, per quam agit voluntas, est ratio
boni, quam intellectus apprehendit : sen-
sus autem non apprehendit formas uni-
versales, et communes : hoc enim proprium
est intellectus, ut modo supponimus (et
probant bene N. Complut., ad libros de
Anima disj. 16 n. 15 et disp. 17 n. 27) :
sed omne ejus judicium est circa singula-
ria, quæ dumtaxat speciebus sensibilibus,
et materialibus possunt repræsentari. Con-
sequentia autem probatur : tum quia
modus operandi cujuslibet potentiæ sequi-
tur conditionem formæ, per quam agit :
et ideo sicut dum hæc est communis, et
indifferens, operatur illa cum libertate, et

indifferentia : ita quoties fuerit determi-
nata, et singularis, operari debet eum
eadem determinatione, et alligatione ad
unum. Tum etiam quia, ut potentia ten-
dens ad unum objectum conservet facul-
tatem ad oppositum, sicut requirit liber-
tas, debet forma, per quam agit, habere
vim movendi ad utrumlibet : alias non
conferret potentia talem facultatem : forma
vero, quæ est singularis, non potest ha-
bere vim movendi ad utrumlibet, sed ad
illud tantum singulare, cujus determinate
est forma.

Confirmatur. Ideo voluntas manet li-
bera circa bonum sibi propositum, quia in-
tellectus illud proponens reflectitur supra
suum judicium, et judicat non esse neces-
sario sequendam, sed posse voluntatem
sequi etiam oppositum, fertque sententiam
conferendo singula, an hic, et nunc debeat
illud sequi, vel non sequi : ergo sensus,
qui propter suam materialitatem non est
capax hujus reflexionis, et conference,
nequibit bonum apprehensum cum ea in-
differentia appetitui proponere : sed ejus
propositio fiet cum determinatione omni-
moda, vel ut determinate illud sequatur,
quoties apprehensio est per modum con-
veniens; vel ut determinate ipsum fugiat,
quoties est per modum nocivi.

Accedit, judicium sensus semper esse
a natura determinatum : non enim vis
sensitiva confert de agendis; sed a natura
accipit eorum judicia : unde ejus arbitrio
subest discernere an sit ita «agendum, vel
non agendum ; sed ultima determinatio
est ex instinctu ipsius naturæ : atque adeo
nequit appetitus ab illa divertere.

50. Quæ omnia recte explicuit D. Th. D. Thom.
q. 24 de Verit. tum art. 1 ubi consti-
tuens discrimen inter homines, qui agunt
ex judicio rationis, et bruta, quæ moventur
ex instinctu naturæ, et judicio accepto
per sensum, sic ait : *Eorum autem, quæ
a se ipsis moventur, quorundam motus ex
judicio rationis proveniunt, quorundam vero
ex judicio naturali : ex judicio rationis ho-
mines agunt, et moventur : conferunt enim
de agendis, Sed ex judicio naturali agunt, et
moventur omnia bruta. Quod quidem patet :
tum ex hoc, quod omnia, quæ sunt ejusdem
speciei similiter operantur : sicut omnes hi-
rundines similiter faciunt nidum Tum ex
hoc, quod habent judicium ad aliquod opus
determinatum, et non ad omnia sicut opes
non habent industriam ad faciendum aliquod
aliud opus, nisi favos mellis: et similiter rest*

9
J.
J

i®
-i
|w

*
9

conGr- ' 3
m3“r.

S

.Si

<<

I
-?

fi 1

1;

<<9

3

· · >

1]

> g

1 »

1 Æ

" J

J

1

ttt' atllmtlll lms. I mle CoHSldet'dnlt
upixirel. quod per quem modum attribuitur
m»lux, ,! in lin corporibus nnturalilms inani-
matis, per eundem modum attribuitur bru-
lix animalibus iudicium d> <1.7./«/»■. Sicut
enim gravia. c! levia non movent se ipsa, n'
per huc sini rausa sui motus, ita nec bruta
judicant de sim iudicio, sed sequuntur iudi-
cium siln a Deo inditum tt sic non sunt
causa sui arbitrii, nec libertatem arbitrii Im-
itent, etc.

Tum etiam ari. seq. ubi agens de eodem
iudicio, quo ducuntur bruta, et eorum
appetitus sensitivus : *Hoc iudicium* (inquit
est eis ex naturali rsHmutiune, non ex aliqua
collatione: cum rationem sui iudicii ignorent.
Propter quod huiusmodi iudicium non se ex-
tendi! ad omnia, sicut iudicium rationis, sed
ad qmedam determinata. Et similiter est in
eis qtnedam similitudo liberi arbitrii: in
quantum possunt agere, vel non agere unum,
ei idem secundum suum iudicium. Et sic sit
in eis, quasi qaudam condilionala libertas :
possunt enim agere, si iudicant ex>.. agendum;
vel non agere si non iudicant : sed quia iudi-
cium eorum est determinatam ad unum, per
consequens, el appetitus, et actio ad unum
determinatur. Inde secundum Augustinum
fl super Gen. ml Hit Moventur rixis : el se-
cundum Ihinw aguntur passionibus : quia
scilicet naturaliter de tali viso, et de tuli
passione sic iudicant. Unde neccsxe habent
ab ipsa visione alicujus rei. vel passione in-
surgente moveri ad fugiendum, velprosequen-
dum : sicut ovis viso lupo necesse habet ti-
liare, el fugere : canis insurgente passione
ira, necesse habet latrare, et prosequi ad
nocendum. Sed homo non necessario movetur
ab his, qux sibi occurrunt, vel a passionibus
insurgentibus, quia poled e.i accipere, vel
refugere: cl ideo homo est liberi arbitrii,
non autem bruta.

Occur-
su' ad
ralin-
rii ul

51. Dices ad rationem, sensum in suo
iudicio non esse ita ad unum determina-
tum, quin possit apprehendere diversa
singularia, et appetitui proponere : sic.t
ejus objectum non est determinate hoc,
vel illud, sed ad plura se extendit : stante
vero plurium propositione, non est cur ap-
petitus ad unum neccssitelur, aut cur non
maneant cum indifferentia ad ulrumlibet.

Impu-
gnatur.

Sed hoc facile impugnatur, quoniam
sensus nequit apprehendere diversa illa
singularia disparate, et per modum plu-
rium : hoc enim etiam intellectui, qui
majoris latitudinis est, repugnat : sed per
modum alicujus unius : quod cum ex de-

terminatis singularibus coalescat, etiam de-
bot esse singulare, el determinatum : ac
proinde non minus deiermiuaro, et neces-
saire appetitum, ac si esset unicum, el
simplex. Deinde esto concederemus son-
sum diversis apprehensionibus disparatis
apprehendere plura singularia per modum
plurium, dum tamen non apprehendit for-
mam universalem communem ulrique ex-
tremo contradictionis, non est, per quod
appetitus moveatur libere : nam quælibet
illarum apprehensionum determinate mo-
veret ad prosecutionem singularis appre-
hensi, si esset bonum : vel determinato
ad fugam, si esset malum ; ad cessandum
vero a tali prosecutione, vel fuga, null
earum, neque omnes simul possent mo-
vere.

Accedit, quod facultas libera debet esse
formaliter una, atque adeo debet, ut res-
piciat extrema libertatis, constitui per unam
formam respicientem prædicta extrema :
aliter non verilicaretur earndem facultatem,
quæ est a l hoc, esse ad oppositum : ergo
uon sufficit habere apprehensiones, et for-
mas diversorum singularium, dum nulla
earum ita est una, ut simul sit universalis,
et communis al opposita. — Accedit se-
cundo, quod, vel appetitus ab appren-
sionibus pnedictorum singularium move-
retur omnino naturaliter : vel esset sub
ejus dominio moveri, et non moveri. Si
primum; eo ipso nulla ibi esset libertas,
ut ex se constat. Secundum autem inlel-
ligi non potest, nisi daretur aliqua forma
communis omnibus illis singularibus su-
perior, ex qua esset facultas ad moven',
et non moveri, et ad sequendam, vel non se-
quendam apprehensionem unius, potius
quam alterius.

52. Dices secundo, non esse supra ra- a ü
tionem boni particularis movere'indifferen- trJ&.
ter ad plura : nam idem linis etiam parti-
cularis potest movere ad eligenda diversa
media, per quæ est consequibilis : ac
proinde, quod sensus non apprehendat
rationes universales, non erit sufficiens
ratio negandi libertatem appetitui.

Verum hoc quoque facile refutatur. p/Jrted. J
Nam finis particularis, qui potest movere
ad eligenda diversa media, licet particu-
laris in essendo, est communis, et uni-
versalis in movendo ; quæ universalitas
non minus repugnat persensum cognosci,
quam universalitas in essendo. Deinde,
ut finis movere possit ad electionem alicu-
jus medii, oportet cognoscere habitudi-
nem.

nem. et proportionem me liiad linem, et connexionem linis cum medio : nam juxta necessitatem, vel conlingontiam hujus con m-xionis est necessaria, vel libera molio linis : talis voro habitu Io, et connexio om nino superat apprehensionem | ure sensi tivam, et postulat discursum, collationem que unius extremi cum altero. Et ideo dicitur in principio Metaph. : *Sapientis esse ordinare*; quia cum solus intellectus possit distincta extrema inter se conferre, ipse soius potest eorum proportionem, et habi tudinem cognoscere, ac proinde ordinem inter illa constituere.

Objicies tamen, quod potentia motiva sensitiva etiam in brutis, ubi tantum re gitur sensu, et appetitu, non est magis determinata ad unum oppositum, quam ad alterum ; ad *movere*, quam ad non *mo vere*, et ita aliquando movet, aliquando nun movet : ergo est indifferens ad ulrumlibel, atque adeo libera. — Con firmatur : nam bruta exercent differentes actiones s:epe inter se oppositas : igitur datur in eodem appetitu vera indif ferentia. — Confirmatur secundo : sig num libertatis in hominibus est, quia præceptis ducuntur, beneficiisque, et pinnis retrahuntur a malo, et inducuntur ad bo num : sed hoc etiam reperitur in brutis, ut experientia ostendit : ergo, etc.

53. Respondetur ad objectionem cum D. Thorn, cit. art. 2 ex q. 24 de Verit. ad Hk s. 2, obi ita inquit : *Dicendum, quod potentia niolioa brutorum secundum se considerata non magis inclinatur ad unum opposi torum, quam ad alterum, cl sic dici tur quod possunt moveri, et non moveri : sed judicium, quo applicatur potentia mo lita ad alterum oppositorum, est determina tum, et sic non sunt liberi arbitrii*. Indif ferentia enim ad libertatem requisitam non est attendenda in ipsa potentia activa nude sumpta, sed secundum judicium, et for mam apprehensam, per quæ movetur, el excitatur ad agen lum.

Ad primam confirmationem sic respon det ibidem : *Dicendum, quod quamvis in brutis sil qu.rdam indifferentia actionum, la nicii non potest proprie dici, quod sil in cis libertas actionum, sive agendi, vel non agendi. Tum quia actiones, cum per corpus exercean tur, cogi possunt, ve! prohiberi, non solum in brutis, sed etiam in hominibus : unde nec ipse homo dicitur liber actionissux. Tum etiam, quia quamvis sil indifferentia ad agere, el non agere in bruto, considerata ipsa actione*

serin, dum se ipsam, tamen considerato ordine Γ/»' adjudicium a quo provenit, quod est de terminatum ad unum, etiamail ipsas actiones obligatio quxdam derivatur, ul non possit in eis inveniri rallo libertatis absolute.

Secun 'am eliarn confirmationem solvit ad 7 ejusdem art. his verbis : *Dicendum, quod tam homines, quam bruta beneficiis in ducuntur, et flagellis prohibentur, vel prorep tis, el prohibitionibus : sed diversimode : quia in potestate hominum est, ut eisdem rebus si militer reprxsentalis, sive sint prxfcrpla, et prohibitiones, sive sint beneficia, el flagella eligant, vel fugiant judicio rationis : sed in brutis est judicium naturale determinatum ad hoc, quod id, quod uno modi proponitur. vel occurrit, eodem modo accipiat, vel fu giatur. Contingit autem ex memoria prxleri lorum jieneficiorum, vel flagellorum, ut brida aliquid apprehendant, quasi amicum el pro sequendum, vel speranditm : el aliquid quasi inimicum, fugiendum, vel timendum : et ideo post flagella ex passione timoris, qux inde eis insurgit, inducuntur ad obediendiun nutui instructuris nequ.. est necessarium hujusmodi brutis fieri propter libertatem arbitrii, sed propter indifferentiam actionum.*

54. Objicies secundo, quod appetitus sensitivus est subjectum virtutis moralis : in eo quippe sunt temperantia, et fortitudo : sel virtus moralis non potest esse sine li bertate : ergo, etc.

Respondetur objectionem non procedere <'e appetitu sensitivo secundum se, secun dum quod habet esse in homine, quo pacto dumtaxat potest esse virtutis subjectum. Ut sic autem concedimus ei libertatem, non ex se, sel a voluntate participatam. An vero hæc participatio sit intrinseca, vel extrinseca, dicemus tract. 12 disp. 2 dub. 2 num. 24.

f Π.

Quid de inlflltçlu tenendum sil ?

Dicendum est secundo neque intellec tum esse formaliter liberum, nisi prout subest motioni, et imperio voluntatis : atque adeo huic dumtaxat primo, et per se libertatem formalem competere; htec assertio apud antiquiores non fuit adeo certa, ut intra videbimus : modo vero communiter recipitur. Et est D. Thom. l pari. 83 art. 3, ubi ex ac u, in quo liber tas potissimum splendet, qui est electio, probat liberum arbitrium non posse esse

Λ.Ι
ÿA'un-
ibm.
D.Tbora.

Alia

Encm-
18f.

1 taliû
ψ :>j.

14
rXnn
[«dra.
hT'o«.

d.Tbom.

potentiam cognoscin'vain, sed volitivam : *Dicendum inquit quod proprium liberi arbitrii esi electio ; es hoc enim liberi arbitrii esse dicimur, quod possumus unum recipere alio recusato : et ideo naturam liberi arbitrii er electione considerare oportet.* Quod vero electio non sil actus intellectus, sed voluntatis, sic ostendit : .Iris/. »Λ 6 *Ethic, sub dubio relinquit utrum principalius pertineat electio ad vim appetitivam, vd ad vim cognascilivam : dicit enim, quod est electio, vrl intellectus appetilivus, vel appetitus intellectivus; sed in 3 Ethic, in hoc magis inclinatur, quod sit appetitus intellectivus, nominans electionem desiderium consiliabile. Et hujus ratio est, quia proprium objectum electionis tsl illud, quod est ad finem : hoc aulem in quantum hujusmodi habet rationem boni, quod dicitur utile : unde cum Ionum in quantum hujusmodi sil objectum appetitus, sequitur, quod electio sit principaliter aclus appetitiva' virtutis : el sic liberum arbitrium est appetiliva potentia.* Idem docet in ? dist. 24 quetestiunc. ! art. 3 et in 3 dist. < art. 1 q 3 de Verit. q. 24 art. 4 et G et in hac 1, 2, q. 13 art. 1. Si autem in intellectu secundum se esset formaliter libertas, ejus etiam, et non tantum voluntatis esset eligere, pro ilioque liberum arbitrium supponeret, quod idem sonat ac *liberum de ratione judicium.*

Probatio Posset vero assertio probari ex doctrina, tione." quam tradidimus disp. 1 n. 8 ubi ostendimus neque actum intellectus, neque alterius potentiae cognoscitivae secundum se, et antecederet ad motionem appetitus esse formaliter voluntarium. Nam cum libertas essentialiter voluntarium supponat, sitque ejus quasi species, omnino repugnat potentiam, quae secundum se non est principium proximum voluntarii esse per proxime, et formaliter liberam. A qua ratione non longe distat ea, quam tradit D. Thom. Thom. infra q .9 art. 1 et q. 6 de Malo, necnon 1 par. q. 82 art. 2.

Animad- Pro cujus intelligentia animadvertendum est, quod sicut indifferentia per se, 'cr'" et formaliter ad libertatem requirita est indifferentia activa quoad exercitium, et applicationem ad actum juxta dicta dub. prteded.) sic ipsa Ubertas actu, et formaliter splendet in hujusmodi applicatione : atque adeo primo, et formaliter convenire debet illi dumtaxat facultati, cujus est per se primo active se, et caeteras ad exercitium applicare. Unde proprius actus dominii.

et libertatis dicitur communiter *uti rt ut sua* : quia per usum applicamus rem, quu> est in nostra potestate ad aliquid agendum : ipsaque operatio, a-l quam applicatur, dicta est etiam *usus* : sicut *equitare* est usus equi, et *perculere* usus gladii, ut explicat D. Thom. infra q. 16 art. I. Ad investigandum ergo qua» potentia primo et per se sil formaliter libera, ex qua proinde libertas ad caleras derivetur, querendum est cui primo, et per se conveniat active movere, et applicare al exercitium actus.

¶...». Cum autem (nola secundo) omne § 5fiii agens, et movens active moveat propter aliquem linem, ac proinde motum, et attractum al» ipso line, id oportet esse primum movens, et applicans activo quod prius a tine movetur, seu in quod Guis suam motionem finalem primo exercet. Constat vero linem per se primo movere voluntatem, cujus est per se objectum : illa igitur debet esse primum movens active. et primum applicans tam se, quam caeteras potentias ad exercitium actus. Eo, vel maxime, quia proprium est potentiae habentis pro objecto universaliorem finem, movere ad agendum reliquas vires, quarum objecta tanquam lines magis particulares ad finem illius ordinantur. Cum ergo omnes alia· potentiae, et etiam ipse intellectus habeant pro objecto aliquod bonum particulare contentum sub bono iu communi, quod est objectum, et finis voluntatis, ad illudque ordinatum, inde est, ut ad voluntatem per se primo pertineat eas omnes movere, et applicare ad hoc, ut suos actus exerceant.

Desumpsimus vero totam hanc doctrinam ex D. Th. locis citatis praesertim q. d.Tmc 9 hujus J, 2, ubi eam optime explicat, et exemplis illustrat. Cum enim distinxisset duos modos movendi : alium quoad determinationem, sive specificationem, qui tenet se ex parte objecti : et alium quoad exercitium, quo subjectum ad agendum applicatur, sic ait : *Molio autem ipsius objecti esi ex agente aliquo : el cum omne agens agat propter finem, principium hujus motionis est ex fine. El inde est, quod ars ai quam pertinet finis, movet suo imperio artem, ad quam perlinet id, quod esi ad finem: sicut gubernatoria ars imperat naviraclivx, ut in 2 Phys. dicitur. Bonum aulem in communi, quod habet rationem finis, eut objectum voluntatis : cl ideo ex hac parte voluntas movet alias potentias animae ad suos aclus*

aclus. Utimur enim aliis potentiis cum volumus; nam fines, et perfunctiones omnium aliarum poloniarum comprehenduntur sub objecto voluntatis, sicut quidam particularia bona; semper autem ars, vetus polonia, aliquam perlinet finis universalis, movet ad ordinem artem, vel potentiam, ad quam perlinet finis particularis sub illo universali comprehensus. sicut Dur excrcilus, qui intendit bonum commune, scilicet ordinem totius exercitus, movet suo imperio aliquem ti Tribunis, qui intendit ordinem unius aciei. Videatur 1 p. cit. art. 4 q. 82.

^{1.}
^{feii} Quod si radicatus investigare velis, quare applicatio ad exercitium aclus debeat semper esse ex motione finis, ac per consequens fieri primario per illam potentiam, cuius objectum est ipse finis, recurrendum est ad naturam boni, supra quam ratio linis, et ejus causalitas fundatur. Cum enim bonum quasi per essentiam sit diffusivum sui, ac proinde causa, et mensura cæterorum, quæ se diffundunt, oportet ejus causalitatem (quæ est per modum linis in qualibet boni diffusionem primo loco inveniri: et quia omnis potentia se diffundit per exercitium, et applicationem ad actum, debet indispensabiliter hujusmodi applicatio, et exercitium ex finis causalitate, et influxu procedere: atque adeo debet per media illa potentia, in quam finis, et bonum primario influunt: quæ est sola voluntas. Accedit, quod sicut bonum per se est in rebus quatenus a parte rei existant (quæ enim non existant non sunt actu bona) ita ejus communicabilitas, et influxus per se est in ordine ad existentiam: quam quia res accipiunt per exercitium potentiæ activæ, proprium est hujus exercitii oriri ex boni, et finis causalitate: atque adeo fieri propter finem.

^{Irrii}
^{Fil} 57. Ex his formatur efficax ratio pro assertionem in hunc modum. Illa potentia habet per se esse formaliter libera cui per se convenit movere quoad exercitium: sed movere quoad exercitium tantum convenit per se voluntati; non vero intellectui nisi forte ex ipsius voluntatis participatione: ergo non intellectus, sed sola voluntas habet per se esse formaliter libera. Major habetur ex primo notabili: minor ex secundo. Consequentia vero sequitur ex præmissis.

Ejus potentiæ est applicatio quoad exercitium, ac proinde exercere formaliter libertatem, cuius est

actus, qui dicitur *usus*; nam medio usu fit applicatio potentiæ ad actum: sed usus non est formaliter aclus intellectus, sed solius voluntatis, ut probat D. Thom., p. 1. art. 1: ergo, etc.

Nec refert, si objicias D. Thom. 1 p. cit. q. 82 art. 1 expresse asserere, quod intellectus movet voluntatem per modum linis: ergo sicut motio finis est prima in ordine ad exercitium: ita motio intellectus; atque adeo ex vi rationis facta potius deducitur ipsum esse primo liberum.

58. Respondetur intellectum eatenus dici movere voluntatem per modum finis, quatenus proponit ei finem, a quo possit moveri, et non moveri, ut sanctus Doctor ibidem explicat: hoc autem non est movere quoad exercitium, etiam eo modo, quo movet ad exercitium finis: sed magis quoad specificationem, determinando dumtaxat, ut si voluntas operari velit, sit circa talem finem, et talem speciem actus: quod vero proposito fine, voluntas exerceat actum circa illum, vel non exerceat, ejus dominio committitur, non autem prædictæ propositioni intellectus.

Adde, libertatem formalem non constitui in eo, quod movet per modum linis etiam ad exercitium actus: sicut nec finis dicitur formaliter liber: sed in eo, quod motum per se a fine movet proprie efficienter ad prædictum exercitium: nam genus causæ libertatis non est genus causæ finalis, sed proprie officientis, ut ex se constat. Unde qualitercumque intellectus concurrat ad movendum per modum finis, non erit in eo per se formalis libertas, quia non est ipsum agens motum per se a fine. — Diximus *libertatem formalem*: quia radix libertatis re vera consistit in hac motione intellectus, per quam finis ita indifferenter proponitur, ut voluntas ad nullam partem necessitetur, sed possit ab eo moveri, et non moveri.

59. Secundo objicies, non cohærere hanc doctrinam cum ea, quæ tradita est dub. 1 ubi concessimus ad omnem actum voluntatis præcedere judicium efficax intellectus applicans ad talem actum: ergo si vera est prædicta doctrina, prius intellectus movet voluntatem quoad exercitium, quam ab illa moveatur.

Nec refert, si dicas efficaciam illius judicii non esse ex ipso intellectu, sed ex voluntate media alia volitione, quæ prædictum judicium antece lit. — Nam contra hoc est, quia si ad omnes actus voluntatis

Üo.

Solutio-

Objetlio
alu.

Solutur.

iwpu\$.

DE VOLUNTARIO.

supponitur præUicluin iudicium, saltem efficacia primi iudicii erit ox ipso intellectu : siquidem nullum supponit actum voluntatis, n quo eam recipiat.

Eadcir. Respondetur nihilominus sustinendo saline· praedictam solutionem. Et ad impugnatio-

lur. nem dicendum est, efficaciam primi iudicii. neque esse ex voluntate creata, neque ex intellectu secundum se, sed ex voluntate Authoris naturæ, cui speciali titulo incumbit movere tam voluntatem, quam intellectum ad exercitium primi actus : ut inde voluntas possit se, et intellectum ad cæteros applicare, prout magis explicabitur dub. 5 n. 13.

Tortb 60. Denique objicies, omne movens in *ObjrCilo.* quantum movens esse prius, el nobilius moto : sicut agens est prius, ei nobilius patiente : sed intellectus est prior, et nobilior voluntate : igitur non debet ab illa moveri ; sed e converso.

Solvitor Hanc objectionem solvit D. Thom. loco *ex i).* *Thom.* cit. ex l p. ad l cujus verba adducemus : *Dicendum* (inquit) *quod intellectus dupliciter considerari polesl : uno modo secundum quod esi apprehensivus entis, el veri universalis : alio modo secundum quod esi quædam res, el particularis polcnlia habens determinatum actum. El similiter voluntas dupliciter considerari potest : uno modo secundum communitatem sui objecti, prout scilicet esi appeliliva boni communis : alio modo, secundum quod est quædam determinata animæ potentia habens determinatum aclum. Si ergo comparentur inelleclus, cl voluntas secundum rationem communitatis objectorum utriusque, sic inelleclus est simpliciter allior, el nobilior voluntate. Si vero consideretur voluntas secundum communem rationem sui objecti, quod esi bonum, inelleclus autem, secundum quod esi quædam res, cl polcnlia specialis, sic sub communi ralionè boni continetur velul quoddam speciale el inelleclus ipse el ipsum inlelligere, cl objecium ejus, quod est verum, quorum quodlibet est quoddam speciale bonum. El secundum hoc voluntas esi allior intellectu, cl polesl ipsum movere, etc.* Hæc autem est molio quoad exercitium, quæ ut n. 56 diximus, incipit a motione boni, et finis, quatenus est voluntatis objec.um ; et terminatur ad *peri*, et esse actus : nec tam respicit ad species, et rationes formales objectorum, quam ad existentiam. quæ convenit actibus utriusque potentia? prout sunt quid singulare, et determinatum sub ratione communis boni contentum.

§ «U.

Sententia opposita cum suis argumentis.

61. Adversus primam assertionem nulla potest esse sententia ; nisi verus quorundam error cujus supra tract. 8 disp. 2 dub. 7 mentionem fecimus) concedens brutis vim collativam, et discursivain : consequenter enim concederet cis libertatem. Quæ vero in favorem pnndicti errori possent adduci, ibidem solvimus, ot in hoc dubio a num. 51. Contra secundam sensit Durand, in 2 distin. 21 quæst. 3, Godofredus, Bernardus de Gannaco, cDilii apud Capreolum prædicta distinctione, ,inM, | art. 2. Arguitque primo Durand, in hunc C3)n* f modum. Illa potenfia prius est libera, per Ar- f cujus actum habemus primo dominium gi*.f. ca?terorum : sed hujusmodi est intellectus: ergo secundum se, et antecedenter ad voluntatem habet esse formaliter liber. Major patet : et minorem sic probat ; quia cum per duos actus habeamus dominium cætororum, scilicet per notitiam connexionis contingentis aliquorum volibilium ad per se. et necessario volibile, et per voluntatem qua determinate volumus unum illorum ; per prius habetur tale dominium per notitiam procedentem, quam per actum voluntatis sequentem: siquidem ex primo monstratur secundus, et non c contra.

Confirmatur; illa potentia est prius libera, cujus actus prius est in nostra potestate : sed hic est actus intellectus: ergo, etc. Probat minorem Durand. Quia primi actus existentes in nostra potestate sunt iudicium conclusivum alicujus eligendi, et electio regulata per tale iudicium : ex his autem prius est iudicium, ut ex se constat ; ergo, etc.

Respondetur, negando minorem : ad probationem dicendum est, notitiam connexionis contingentis volibilis prærequiri necessario, ut actus sit in nostro dominio ; non tamem per illam sumus formaliter domini, sed per vim immediate, applicativam ad exercitium, in qua est proxime fieri, et non fieri actus liberi. Hujusmodi autem vis non est intellectus, sed voluntas, ut habetur ex nostra ratione. Quod vero notitia præcedat regulando volitionem. convincit intellectum esse primo liberum radicaliter, non autem formaliter.

I 62. Ad confirmationem negatur etiam 5.^ minor. Et ad probationem respondetur, f*inM iudicium

DISP. il, DUB, 111.

iudicium conclusivum eligibilis, ut sit iu nostra potestate, debere etiam esse cleclmn ; xitque adeo præsupponore alium actum voluntatis, (pio eligatur sic iudicare ; unde nunquam primus actus liber, seu listens in potestate nostra est actus intellectus. Quod liat ascensus ad primum iudicium præcedens omnem actum voluntatis, dicendum est illum prout sic non esse fonnaliter liberum, neque in nostra potestate.

63. Secundo arguitur. Illa potentia secundum se est libera, quæ secundum se est indifferens ad opposita : sed intellectus secundum se antecedenter ad voluntatem estad opposita indifferens ; ergo, etc. Minor, in qua sola videtur esse difficultas, probatur; tum, quia omnis indifferentia voluntatis supponit indifferentiam iudicii intellectus, et in ea fundatur; igitur prius, et secundum se intellectus est indifferens. Tum etiam, quia indifferentia potentiæ ortum habet ex objecti sui latitudine; cum enim objectum est universale continens snb se diversa particularia, licet potentia ad illud determinata sit, ad hæc tamen debet manere indifferens : cum ergo intellectus secundum se respiciat objectum maximæ latitudinis, scilicet ens, et verum, oportet, ut secundum se sit maxime indifferens.

Respondetur, animadvertendo tripliciter posse aliquid dici *indiferens* : vel *in csendo*, vel *in agendo*, vel *in proponendo*, sive repræsentando. Et quia indifferentia excludit determinationem, *indiferens in essendo* dicitur, quod non est determinatum ut sit, vel non sit, sed ad utrumque contingens. *Indifferens jn agendo*, quod non est determinatum ad *agere*, vel *non agere*, sed habet facultatem ad utrumlibet. Illud vero dicitur *indifferens in proponendo*, vel *repræsentando*, quod licet ad *esse*, vel *agere*, determinatum sit, repræsentat tamcu, et proponit aliquid cum indifferentia, ut potentia, cui propositio fit, possit illud prosecui, et non prosecui : quod contingit, quoties res prosequendo proponitur, ut non necessario connexa cum objecto per se talis potentiæ. Prima ex his indifferentiis constituit aclum formaliter liberum. Secunda, potentiam. Tertia nihil constituit liberum formaliter, quia non requiritur, ut quod sic repræsentat, subjaceat dominio agentis, neque quoad *esse*, neque quoad *proponere*, vel *repræsenlare* ; sed potest to tam hoc fieri necessario. Est tamen præ-

dicta indifferentia radix libertatis potentiæ, cui lit. talis propositio: quatenus eo ipso, quod objectum ex parte sua repræsentetnr cum indeterminatione, manet prædicta potentia indifferens, ut sequatur illud, vel non sequatur: quæ est indifferentia in agendo constitutiva per se potenti» liberæ.

Hoc supposito, ad argumentum respondetur majorem, ut sit vera, debere, inte-*l*. ligi de indifferentia in agendo : quia ut sæpe diximus, libertas formalis per se, et immediate est in ordine ad exercitium actus. In quo sensu neganda est minor. Cujus prima probatio procedit de indifferentia in proponendo, et repræsentando, quæ tantum est radix libertatis. Ut autem intellectus intelligatur indifferens ad eliciendum vel non eliciendum illud iudicium, debet intelligi subjectus voluntati, cujus est applicare eum, et non applicare ad iudicandum.

Secunda etiam non probat convenire per se intellectui indifferentiam in agendo : quia non cujuslibet objecti universalitas dat potentiæ hujusmodi indifferentiam, sed ejus tantum, cujus est per se movere in genere causæ finalis ad exercitium actus : quod constat proprium esse solius boni atque adeo objecti voluntatis. Latitudo autem objecti intellectus, quod est ens, seu verum, deservit per se ad specificationem actuum, quæ proprie est causa formalis, atque adeo objecti prout distincti a line : et ita attribuitur ei, quod est abstractius, et formalius sicut ens, et verum. Quod explicuit D. Thom citata q. j> t i,OU!. 9. Ubi postquam dixit proprium esse voluntatis movere per modum efficientis, et quoad exercitium, eo quod habet pro objecto finem universalem, attribuit intellectui movere quoad specificationem : quam motionem appellat ex parte objecti : *Sed objecium* (inquit) *movet determinando aclum ad modum principii formalis, a quo in rebus naturalibus aclio specificalvr, sicut calefactio, a calore. Primum autem principium formale csl ens, et verum universale, quod est objectum inelleclus : ct ideo islo modo motionis, inelleclus movet voluntatem sicut præscnlansci objecium suum.*

64. Tertio arguitur : nam liberum arbitrium diffinitur a Magistro Sent. cit. dist. 24 : *Quod sil facultas volunlalis, el rationis unum præ allero eligendi* ; ergo utraque potentia intrat essentiam liberi arbitrii : ac proinde utraque est formaliter libera.

Solatio
ex ani-
ma»l er-
su,n\

Argu-
tuctnluni
dti-
IUURU.

Imo vitietur, quod principaliter intellectus,
n. r. t. b. „[G]a (teste D. Bernardo de lib. arith.)
L librorum arbitrium nihil aliud sonat nisi
Γ *liberum de ratione iudicium* iudicium
t autem formaliter spectat ad intellectum.

Respondetur liberum arbitrium potuisse
1. per voluntatem, et intellectum diffiniri,
V quia requirit utramque potentiam : non
' tamen æqualiter. sed voluntatem forma-
;. liter, et in recto : intellectum vero solum
B per modum radicis. Ut enim ex prædicta
diffinitione habetur, liberum arbitrium
> essentialiter est facultas eligendi : electio
autem proxime, et formaliter pertinet ad
solam voluntatem, supposita tamen pro-
positione, et directione intellectus, ul ostendit D. Thom. infra q. 13 art. I. Quo-
modo veru accipiendum sit pervulgatum
illud D. Bern, explicat Aug. Doctor 1
p. q. 83 art. 3 ad 2 ibid. : *Dicendum, quod
judicium est quasi conclusio, et determinatio
consilii: determinatur autem consilium
primo quidem per sententiam rationis, et
secundo per acceptionem appetitus : unde
Phil. dicit in 3 Elhie. quod est consilium
judicantes desideramus secundum consilium.
Et hoc modo ipsa electio dicitur quodam
judicium, a quo nominatur liberum
arbitrium. Plura alia argumenta invenies*
C.prwi. apud Capreolum, et Hispanensem dist.
■^eUispui. cjt qUæ ex habent facilem solutionem, et ideo illa prætermittimus.

DUBIUM IV.

*Utrum libertas in actibus elicitis sit aliquo
ratio intrinseca : et qua sit ejus es-
sentia.*

65. Consuevit *liberum* promiscue sumi et pro potentia, et pro actu secundo. Nam voluntatem appellamus *liberam*, etiam in signo antequam operetur. ratione facultatis ad utrumlibet : ‘et similiter ejus actus, quatenus ex tali facultate oriuntur. Distinctionis tamen gratia primam libertatem appellabimus *habitualement*, et secundam *actualement*. Nec refert cui per prius nomen accommodatum sit. Et quoniam de libertate habituali omnes conveniunt esse intrinsecam potentiae, nec distingui ab ejus activitate, et perfectione, secundum quod respicit contradictionis extrema, oportet id examinare de actuali. Cujus essentiam neque antiquiores Scholastici ita. explicuerunt, neque inter juniores satis constat quæ sit. Movemus

autoni dubium determinate circa actu»
 elicitos : eo quod in eis libel primo
 lucum prædicta difficultas : obiter tamen
 dicemus aliquid de imperatis, pro quibus
 iterum redibit sermo in tract, de pec»
 eatis.

Deciditur prima pars dubii.

66. Dicendum est primo, libertatem in actibus a voluntate elicitis non esse solum extrinsecam denominationem, sed formam, et modum intrinsece illos afficientem, et constituentem liberos. Hanc sententiam, quam ut probabiliorem elegimus tomo pruced. tract. 7 disp. 12 dub. 3 modo umino veram judicamus : quia licet non invenerimus expressam apud D. Thomam, est adeo consona ejus doctrina?, ut merito possit ei attribui, et ut valde Thomistica defendi. Quam ex junioribus sancti Ductoris discipulis (in veteribus enim nepic eam. neque oppositam potuimus reperire) sequuntur Alvar, disp. 52, Noster Petrus JWCornejo infra quæst. 18 tract. 6 disp. 14 dub. 1, Ztimel q. 71 artic. 6 dispul. 2. 2a. Montes, disput. 22 quæst. 3 et disput. 37 num. 23, Navar. tom. 3 in 1 part, quæst. 57 artic. 1 controversia unica, § ultimo, Navarrete tomo 2 controversia 21 § 1, perdoctus Joannes a S. Thoma 1 part, quæst. 12 disp. 1 art. 2, Lorca in præsentis art. 2 disp. 1; tenet etiam Granad. conlrov. 2 tract. 9 disput. 2 sect. 2, Franc. Felix tract, de actibus cap. 1 diffcult. 7, et alii. Curiel vero infra q. 18 artic. 1 dubio 2 § 7 utramque partem problematicæ tuetur.

Probatur ratio, quam tetigimus loco citato, et nunc radicitus expendemus in hunc modum. Voluntas ut in actu primo libera dicit specialem modum intrinsecum perfectionis, et libertatis habitualis, quo carent potentiæ non liberæ : igitur actus ab ea libere elicitus, debet etiam intrinsece importare specialem modum perfectionis, et libertatis actualis, quem non haberet, nisi esset liber. Antecedens (præterquam quod communiter recipitur, ut dicebamus) facile potest suaderi : quoniam voluntas, ut in actu primo libera dicit intrinsecam vim habitualement ad sequendum iudicium indifferens, quam non dicunt cæteræ potentia. quæ non possunt sequi tale iudicium. et ideo non sunt liberæ : constat

au; ;n

mitem vim a-l sequendum talo, vel tale judicium importaro specialem perfectionem intrinsecam : sicut virtus ad sequendum nuodeuinque judicium importat perfectionem, quod non est in potentiis similis prosecutionis expertibus. Pnnlcrea indifferentia constitutiva voluntatis in ratione libera! essentialiter est indifferentia activa, quæ pneconliuere debet extrema, in ordine ad qua; dicitur, aut saltem exercitia, quibus petunt attingi : hujusmodi vero continentium manifestum est non posse intelligi sine intrinseca perfectione. — Adde, quod si forma, a qua voluntas denominatur *habitualiter libera*, non est in ea intrinsece, assignandum erit aliud subjectum, in quo sit : quod proinde. per prius, cl intrinsece habebit esse liberum : tale autem subjectum non est excogitabile : ergo, etc.

Consequentia vero probatur ; tum quia idem, quod potentia activa habet in actu primo, debet (proportione servata) participare, et habere intrinsece ejus operatio in actu secundo : sicut id, quod habet visus in actu primo, participatur intrinsece in visione, et quod habet intellectus, in intellectione : erno si voluntas, ut in actu primo libera importat specialem perfectionem intrinsecam, etiam volitio, ut libera in actu secundo debet eam includere. Tum etiam quia modus specialis perfectionis existens in principio agendi ut tali, debet splendere intrinsece in actione, et per eam diffundi : frustra quippe esset in principio in ordine ad agendum perfectio, quæ non posset communicari, et per ejus actum diffundi : igitur si libertas voluntatis dicit specialem modum perfectionis in ordine ad libere agendum, oportet, ut talis modus intrinsece resplendeat in actibus liberis ab ea elicitis : sicut in necessariis splendet necessitas, et modus naturæ ejusdem voluntatis.

• *nor.* Confirmatur : nam quoties plures causa vel rationes causae concurrunt per se ad producendum aliquem effectum, debet in ipso effectu aliquid unicuique correspondere : cui enim nihil effectus corresponderet, frustra ad illum producendum adhiberetur ; et propterea quoties causa principalis assumit instrumentum, unicuique assignamus ex parte effectus producti aliquid per se correspondens : sed ad elicendum actum liberum concurrunt per se tum substantia voluntatis, tum etiam libertas habitualis ipsius voluntatis : ergo

utrique debet correspondere in ipso actu
libero aliqua ratio producta. Sicut autem,
quæ correspondet!, substantiæ voluntatis
non potest esse alia nisi substantia actus,
ita quæ correspondet! libertati habituali
non potest esse alia nisi libertas actualis.
Est igitur hæc aliqua ratio existens in actu.

67. Nec refert, si occurras, perfectionem, quam importat libertas, non esse de munero illarum, quæ debent actibus communicari : quia solum deservit, ut voluntas ad nullum eorum alligetur, sed maneat, etiam cum unum exercet, indifferens ad utrumlibet.

Nam contra est, quod sicut omnis potentia immanens activa, qualis est potentia libera, secundum se tota essentialiter est propter suos actus, ut illis se communicet, ita quaelibet ejus perfectio per se est instituta propter hujusmodi communicationem : atque adeo sicut repugnat potentiam activam non esse communicabilem, ita repugnat perfectioni talis potentiae esse, do numero illarum, quae non communicantur. Et ratio est, quia praedicta perfectio debet esse juxta naturam suam potentiae, et sequi ejus conditionem : sicut omnis perfectio est juxta naturam rei perfectibilis, et illi accommodatur : unde sicut natura potentiae activae essentialiter est propter actum, ut eo se communicet, sic ejus perfectio debet ad eundem finem ordinari : ut scilicet media perfectione actus se communicet, ut in ea relucent. Tum etiam, quia omnis perfectio potentiae activae debet respicere actum, pro quo eliciendo additur potentiae, in eodem genere causae efficientis : alias non perficeret eam. ut activam : respectus autem causae efficientis nequit intelligi nisi in ordine ad sui communicationem : nam efficiens non causal nisi media efficientia, qua tribuit effectui similem perfectionem ac habet in se ipso. Et ideo specialiter accommodatur causae efficienti axiomata : *Nemo dat quod non habet*, quia proprium ejus est dare suum esse effectui, transfevereque. ad illum perfectionem, quam in se habet.

68. D: es secundo, potentiam activam debere communicare actui perfectionem quam habet in se, ubi actus est capax talis perfectionis; secus ubi est incapax illius : modi autem libertatis nullus actus secundus est capax : quia ille consistit in indifferentia ad plura, et hic est ad unicum suum *esse* determinatus. Unde sicut ob prædictam rationem non communicatur

Prima

Impu-
gnatur

AI>
evasiu

E, actin' secundo status, et modus essendi in
Kv potentia, quem habet ipsa potentia, neque
EV ejus permanentia, et latitudo, ita non de-
K" l>ei ei communicari intrinsecus modus li-
κ hortatis, qui in potentia libera reperitur.
s Prrodu- Verum neque hoc satisfacit. Potius
ft enirr. hinc habetur communicandum esse
|E" actui secundo modum libertatis, qui est
Rç in potentia quantum ad id, quod dicit
ft perfectionis : quia re vent est ejus capax :
) t licet alia, quorum est incapax, non de-
ft heant communicari. Pre- quo nota, quod
f cmn ^cimus perfectionem repertam in
& giw:iii> potentia activa esse actibus communi-
6- Bca> caudam, debet intelligi juxta exigentiam
ft naturæ uniuscujusque : ita ut perfectio.
J quæ in potentia est sub modo, et statu
L potentiæ. actibus communicetur sub statu,
E&: et modo actus. In quo ipso excluduntur
ç a prædicta communicatione ea, quæ per
t se distinguunt potentiam ab actu, ut est
i ipse status, et modus essendi potentialis :
b nam distinctivum duorum repugnat jn
i utroque inveniri. Hac vero proportionem
I servata nulla dabitur perfectio in po-
K? tentia activa, ut tali, quæ non sit actibus
f. communieabilis, ac proinde ad quam non
E? detur in eis sufficiens capacitas : sicut
f nulla dabitur, quæ non conveniat præ-
; dicta- potentiæ propter perficiendum
) actum. Nota secundo distinctivum per
M se potentiæ ab actu non posse esse
K perfectionem potentiæ, sed potius li-
I mitationem : et ideo potentia omnino
■ illimitata, qualis est Divina, neque vir-
i tualiter differt a suo actu, neque est in
; ea aliquid, quod in actu non sit : creata
S vero distinguitur, eo quod est limitata,
i et non pertingit ad tantam actualitatem
B quantam habet actus. Quidquid ergo ex
E parte potentiæ exprimit perfectionem, non
E est de numero illorum, quæ per se illam
E ab actu distinguunt : atque adeo nec talis
E conditionis, ut non sit ad illud capacitas
K in actu.

Hinc manifeste impugnatur prædicta
 solutio. Quoniam ratio libertatis non est
 d., numero illarum, quæ potentiam per
 so ab actu distinguunt; et exprimit in
 ea magnam perfectionem : ob idque repe-
 ritur iu Deo, ubi omnia sunt perfectis-
 sima, et potentia non distinguitur ab actu :
 igitur est de numero eorum, ad qua- est
 capacitas tam in actu, quam in po-
 tentia.

Confirmatur : idcirco status potentia-
 litatis potentiæ creata? non communicatur

actibus, ner datur in his ad illum caji.v
 citas, quia exprimit imperfectionem. et
 limitationem, propriuinque distinctivum
 potent a> ab actu ; e contra vero alito
 rationes existentes in potentia, ut hahi-
 (udo ad objectum, modus vitalitatis, et
 similia reperiuntur etiam in actibus, quia
 dicunt perfectionem, et non prædictum
 distinctivum : ergo cum libertas dicat
 magnam perfectionem, et non importet
 tale distinctivum, sed possit tam actum,
 quam potentiam denominare, dabitur in
 utroque ad illam capacitas, et not) in sola
 potentia.

Adde in actibus ab aliqua potentia
 elicitis recte colligi capacitatem ad par-
 ticipandum intrinsece perfectionem ipsius
 potentiæ, ex capacitate ad suscipiendam
 ejus denominationem. Et propterea, quia
 volitio non potest habere intrinsece sta-
 tum potentiæ. nequit ab ea etiam extrin-
 sece denominari *potentia* ; e contra
 vero, quia potest denominari *vitalis, in-*
tensa, tendens ad objectum, etc. potest
 omnia hæc intrinsece habere. Et ratio est.
 quia cum tales actus sint æque imma-
 teriales, vel immaterialiores quam po-
 tentia, nun est cur repugnet illis hujus
 perfectio, quoties denominatio non re-
 pugnat. Cum ergo actus elicited a vo-
 luntate formaliter denominetur *liber*, sicut
 denominatur ipsa voluntas, non est quare
 negetur il i capacitas istius ad habendam
 in se libertatem. — Diximus *in actibus*
elicitis, quia in imperatis propter suam
 materialitatem potest repugnare receptio
 perfectionis potentiæ, etiamsi denomi-
 natio non repugnet, ut n. 72 magis ex-
 plicibitur.

Neque instantiæ adductæ in prædicta
 solutione ei favent. Nam quod attinet
 ad conditionem, et statum potentiæ, jam
 constat ex dictis. De permanentia, sive
 duratione est dispar ratio : quia illa non
 est perfectio potentiæ activæ, ut activa
 est, convenit ipsi per ordinem ad actum,
 sed per ordinem ad subjectum, ex quo
 habet, quod duret : unde ejus causalitas
 potius pertinet ad genus causæ formalis.
 quam efficientis : atque ita non oportet,
 ut in quolibet actu duratio continua po-
 tentiæ intrinsece resplendeat. Imo, quia
 non resplendet intrinsece illum denomi-
 nat : quod confirmant nuper dicta. —
 Adde sufficienter resplendere in actibus
 intrinsecam durationem potentiæ, eo quod
 potest plures successive producere, quam-

vis

i vis nulli communicet tantam duration-·®,
I sicut ipsa habet juxta ea, quæ suhjun-
I gimus.
S t-w".ll Latitudo vero potentiæ non est aliud,
B '.j quam continentia multorum actuum. Hæc
I autem in unoquoque relucet inadæquate ;
 adæquate vero in omnibus : sicut adæ-
 quate est propter omnes, et inadæquate
 propter unumquemque.
ftiiiet.x Ad illud de inditlerentia dicendum
 est, quod etsi libertas non possit intelligi
I sine indifferentia ad opposita, non tamen
l formalissime est ipsa indifferentia : sed
 habitudo ad talem modum connexionis
 contingentis cum unoquoque actu libero,
 ut salvet similem habitudinem ad op-
 positum : quæ habitudo, et connexio
 revera est respectu uniuscujusque extremi
 singulariter accepti, et non tantum res-
 pectu utriusque simul sumpti. Unde licet
 prout est copulative ad utrumque, non
 participetur, nisi distinctis actibus liberis,
 ut tamen est singulariter ad unumquodque
 intrinsece, participatur unico actu. Nam
 sicut potentiæ est intrinseca talis habitudo
 ad hunc actum, quæ salvet in ipsa poten-
 tia similem habitudinem ad oppositum,
 ita ipsi actui est intrinseca talis habitudo,
 et connexio cum potentia, quæ non tollat
 ab ea prædictam habitudinem ad opposi-
 tum. Et quamvis hinc fiat unicum actum
 non participare adæquate libertatem po-
 tentiæ, quia dominium potentiæ excedit
 singulos actus: unusquisque tamen præ-
 cipat illam portionem libertatis (ut sic
 dicamus) quæ est in ordine ad ipsum, et
 relinquit similem portionem participandam
 ah opposito : sicut dictum est de conti-
 nentia.

Denique ex doctrina adversariorum
 occurre, in voluntate, ut libera intelligi
 duplicem potestatem, primam ad elicien-
 dum actum : et secundam ad retinendum,
 seu non eliciendum. Cum ergo elicit,
 utitur prima potestate, et ejus influxu
 actus evadit liber; sed ex vi alterius
 potestatis ad retinendum. Et quia hæc
 nihil positive influit (non enim est ad
 agendum, sed ad non agendum) non red-
 ditur actus liber ex vi influxus positivi,
 atque adeo nec per aliquid intrinsecum ;
 sed per denominationem exlrinsecam a
 voluntate, in qua residet utraque potes-
 tas : ita Suar, et alii infra referendi.

Sed neque hæc solutio vim rationis
 enervat. Quia si semel in voluntate esse
Salmant. Curs. theolog. tom. K.

hbcram est perfectio positiva intrinseca.
 nt ostensum osL num. 65 et adversarii
 fatentur, assignandus est ei positivus
 influxus, per quam primo, et per se in-
 fluat in quantum libera : quippe positiva
 perfectio potentiæ activa nequit esse per
 se primo ad non agendum, neque ejus
 primum exercitium potest esse non
agere. Ergo actus egreditur formaliter
 libere ex vi prædicti influxus : atque adeo
 per aliquid intrinsecum. Patet conse-
 quentia : nam sicut repugnat exerci-
 tium, et influxum potentiæ liberte, ut li-
 bérâi, non esse formaliter liberum, ita
 repugnat actum illa terminantem non
 egredi formaliter liberum ex vi hujus
 terminationis.

Deinde, vel illae du® potestates, quas
 distinguit prædicta solutio, revera sunt
 distinct®, et alia præcise ad agendum,
 alia præcise ad non agendum : \el est
 unica simplex facultas ad agendum, et
 non agendum ; si sunt distinct®, illa qua-
 præcise est ad non agendum, non erit
 perfectio positiva : quia nulla hujusmodi
 perfectio tendit per se primo ad nega-
 tionem : atque adeo neque erit libertas
 habitualis, aut pars ejus, quæ adæquate
 est forma positiva ; nec ab ipsa actus
 recipiet denominationem *liberit* sed ab
 alia, quæ est ad influendum positive : et
 sic mediante hoc influxu. Si autem est
 una simplex facultas ad agendum, et non
 agendum, et secundum quod est ad utrum-
 libet, constituit potentiam liberam, nequit
 non quod terminat ejus influxum, sive
 prout est ad agendum, sive ad non agen-
 dum, libere fieri, et *liberum* denominari
 ex vi terminationis talis influxus. Quare
 cum omnis actus labor terminet influxum
 illius, ut est ad agendum, qui est influxus
 positivus, oportet evadat formaliter liber
 ex vi hujusmodi terminationis, et conse-
 quenter per aliqui l positivum in se re-
 ceptum. Maneat igitur, quod sicut voluntas
 iu ratione potentiæ liber® constituitur a
 sua perfectione intrinseca, et hæc est es-
 sentialiter activa, seu ad influendum, ita
 ejus actus evadit formaliter liber per
 positivum ejus influxum, et perfectionem
 intrinsecam, quam mediante illo parti-
 cipat.

72. Neque obest, si objicias, rationem
 nostram æque procedere de actibus impe-
 ratis : siquidem etiam hujusmodi actus
 sunt ellectus voluntatis, ut liber® et
 terminant ejus influxum, ac proinde debet

in vis libertas. sum in elicitis aplonderv : at actibus imperatis non concwimus li- lkortalem intrinsecam : ergo prædicta ratio vel nimium probat, vol non eat eflieax.

Respondetur negando niajorem univer- saliter intellectam. Ratio enim lautum convincit de actibus elicitis a potentia, qua? gaudet libertate intrinseca (sivo hac sit sola voluntas, sive etiam ex ejus par- ticipatione appetitus sensitivus, vel in- tellectus juxta ea, qua» dicemus tract. 13]. Et. ratio est, quia perfectio potentia? libene non est per se primo propter actus im- peratos, sed piopter elicitos manentes in ipsa potentia, quia sunt ejus tinis : unde satis est, ut in his quoad intrinseca ma- nifestetur : etsi ad illos non transeat. Tum eliam, quia actus imp<rati respectu po- tentiæ imperantis, non sunt proprie actus, sed effectus producti mediis actibus elici- tis: ratio vero a nobis facta procedit de his, qui proprie suut actus, e! exercitia potentiæ : quibus sicut perse, ctessentia- liter convenit esse a tali potentia, ita per se convenit manifestare perfectionem in illa existenlem. In alii- autem, quæ tan- tam sunt effectus, etiamsi liant a poten- tia libera, non est opus reluceat proprius, et speciali- modus ta is [ætentiæ : ejusdem enim rationis essent, quamvis lièrent a potentia non libera : sicut calor productus ab igne peractionem necessariam, ejusdem rationis est ac si produceretur immediate a Deo per actionem liberam, nec in eo secundum se spectato dignosci potest, ut eo modo sit productus.

§ II.

Eadtm senlenlia duplici alia ration? ful- citur.

Scfontla
ratio
principa-

73. Secunda, et valde efficax ratio pro nostra assertionem, quam etiam citato loco adduximus, est hujusmodi. Actus liber elicited dicit intrinsecum respectum ad voluntatem unde procedit, secundum quod est principium liberum : sed per hujus- modi respectum constituitur sufficienter in esse liberi : igitur per aliquid intrin- secum. Minor videtur perspicua : tum quia respectus ad principium liberum specificatur ab ipso ut libero, constat autem a libero, ut libero non posse su- mere nisi speciem libertati sicut a principio vita sumitur specie- \ii.aliati> cl a principio morali, species moralitati

Tum etiam quia prædhtus respectus ex- trahit actum a linea nectwirii, quod non respicit per se principium liberum, «ed principium necessarium : ergo constituit illum in ratione liberi. Tum denique uam respectus actionis ad principium liberum fundatur iu egressu ejus ex tali principio: unde sicut eo ipso, quod intelligamns actum egredi a principio libero, ul libero, intelligimus Heri libere ex vi hujus egres- sus : ita eo ipso, quod intelhgamus illum respicere transceudenlaliter prmdiciuiu principium, intelligimus esse liberum per hujusmodi respectum.

Major vero suadetur. Quoniam aclio ex sua communi, et intrinseca ratione csl egressus a principio activo : et actio libera a principio activo libere : sicut aclio vitalis, a principio viventi : el aclio mo- ralis a principio morali, et sic de cæleris : constat vero in egressu ab aliquo principio intrinsece claudi habitudinem, et respec- tum ad idem principium. — Præterea. Omnis aclio dependet essentialiter a suo principio, et ideo diffinitur per illud : hujusmodi autem dependentia non potest intelligi sine respectu : imo ipsa essentia- liter eat respectus transcendentalis ad id, ex quo dependet : ergo, etc.

74. Dices ex doctrina adversariorum, actum liberum dependere intrinsece a vo- luntate secundum suam substantiam, et ut sic intrinsece eam respicere; respectum vero, quem reddit libertas, tantum esse extrinsecum. Tum quia non terminatur ad voluntatem iu quantum positive iniluit : nam hoc modo præcise respicitur per ipsam substantiam actus : sed in quantum dicit posse non agere ; quo pacto nullum respectum realem terminat. Tum etiam, quia per solam connotationem cextrinsecam judicii indifferentis potest actus voluntatis transire de necessario in liberum : eo enim ipso quod intellectus objectum prius accessitans proponat cum indifferentia ad utrumlibet, actus qui terminabatur ad illud necessario, terminabitur libere sine mu- tatione ejus intrinseca.

Cæterum si vis rationis perpendatur, facile constabit nullam esse hanc evasio- nem. Quoniam actus elicited secundum omnes illas rationes debet respicere intrin- sece suum principium, secundum quas dependet, et egreditur ab illo : ipsa enim dependentia, et egressus se ipsis sunt respectus, et habitudo transcendentalis : et ideo ubi esset sola connotatio, cl non habitudo,

Eft
Eft

Refii-
tir.

habituilo, nullu esset dependentia, ut contingit in omnipotentia respectu possibilitum. Quare tot debent constitui ex parte actus rationes respectivo sui principii, quot in hoc fuerint rationes, a quibus ille per se dependet. Vel (quod idem est) quot fuerint in principio rationes influendi in actum, supra quem influxum fundatur tota dependentia, et respectus. Quaecumque igitur ratio specialis in praedicta principio reperta, et per se habens ad productionem actus, debet esse terminus specificativus alicujus specialis respectus in actu existentis. Tunc sic. Voluntas influit in actum liberum non solum ratione substantiae, prout etiam influit in non liberum, sed ratione libertatis, quae est ratio agendi libere positiva, et intrinseca : ergo secundum utramque rationem respicitur positive ab actu, et actus ab ea dependet. Igitur libertas ipsius actus constituta, per respectum ad principium liberum, non est sola connotatio extrinseca ; sed vera, et realis habitudo ad tale principium.

» ir. 75. Confirmatur, et explicatur : ideo volitio secundum substantiam accepta respicit voluntatem vero, et intrinseco respectu, quia prout sic dependet essentialiter ab illa, ipsaque voluntas considerata secundum substantiam influit per se in praedictam volitionem : sed non minus dependet eadem volitio in quantum libera a voluntate, ut est principium agendi libere, nec minus haec in quantum libera per se in illam influit : ergo non minus debet esse realis, et intrinsecus volitionis respectus ad voluntatem, ut liberam, qui ex hujusmodi dependentia consurgit.

Quare falso dictum est in hac solutione respectum libertatis actus non esse ad voluntatem, ut influentem positive; quoniam voluntas formalissime, ut libera est vera facultas activa, influitque positive in actum liberum : si igitur praedictus respectus terminatur ad eam, vel liberam : ergo ut influentem positive. Falsum quoque est actum voluntatis transire de necessario in liberum per solam connotationem iudicii indifferentis absque mutatione intrinseca; quamvis talis connotatio ad id desideretur. Nam sicut voluntas in elicentia actus liberi habet specialem modum influendi ratione specialis facultatis sibi intrinseca scilicet libertatis habitualis, quae non habet dum elicit necessarium, pro quo non utitur facultate libera : ita in

ipso actu libero determinari specialis modus dispendentiae, et respectus ad voluntatem, qui in necessario non reperitur. Atque adeo repugnat fieri transitum ab uno in alium per solam variationem iudicii intellectus, sine mutatione intrinseca ipsorum actuum.

76. Atque hinc manet etiam impugnata alia solutio, quae posset rationi nostrae adhiberi : nempe illum respectum, esto sit intrinsecus, non reddere actum formaliter liberum ; quia non specificatur a voluntate, ut libera; sed ut determinata ad unum, qui est ipse actus. Si enim principium respicitur ab actu, quatenus in eum influit; cum influxus in hunc actum sit ad ipsum determinatus, ratio terminativa respectus ejusdem actus oportet habeat eandem determinationem.

Haec igitur solutio ex dictis manet impugnata. Quoniam voluntas secundum eandem omnino rationem debet terminare, et specificare respectum actus liberi, secundum quam agit, et influit in illum : sed agit formalissime in quantum est libera : ergo sub hac ratione specificant, et determinat.

Ad haec : praedictus respectus est talis conditionis, ut neque sine illo possit actus intelligi liber, neque cum illo non liber, neque ante illum aliquid, per quod reddatur liber, ut intuitu constabit : igitur ipse constituit actum in esse liberi. — Adde etiam, quod in omni sententia voluntas in quantum est libera, debet denominare actum liberum : vel extrinsece, ut volunt adversarii : vel in genere causae efficientis, ut nos intendimus : at non denominat, nisi in quantum terminat ejus dependentiam, et respectum : ergo terminat et specificat illum formalissime, ut libera.

Quod vero dicitur, voluntatem non influere, nisi ut determinatam ad unum numero actum, falsum etiam est, si loquamur de determinatione ex parte formae, vel rationis agendi, quae tollat indifferentiam ad oppositum ; nam cum praedicta forma sit ipsa ratio boni communis ad plura juxta dicta n. 2, etiam dum ad unum fuerit applicata, retinet, quod sit sufficiens ratio oppositi ; et ita dat voluntati, quod operetur unumquodque tanquam superior, et domina utriusque. Et quoniam sub hac ratione superioritatis, et dominii terminat respectum actus liberi, formalissime terminat in quantum libera. Ve-

rum est mmen hune numero actualem influxum esse ad unum determinatum. Sed lme nihil ad rem, quia terminus habitudinis actus liberi non est hujusmodi influxus, qui re ipsa non differt ab actu, sed prædicta forma, quæ est ratio influendi, et non influendi.

77. Tertio probatur nostra sententia evertendo oppositam. Quoniam actus non potest esse formaliter liber denominatione exlriaseca : igilur debet ita denominari a libertate sibi intrinseca. Consequenda liquet : nam denominatio realis debet sumi a forma alicubi realiter existente, neque potest excogitari in quo sit forma denominans liberum, nisi vel in actu, vel m principio, a quo procedit. Antecedens vero suadetur. Tum, quia sicut actus secundus est actualior potentia, ita ad sui denominationem petit formam actualiorem quacumque existente in potentia. Tum etiam, quia denominatio quoad perfectionem, etactualitatem in recio significatam non differt a forma immediate dominante : ct ideo ubi talis forma non est ultimo actualis, sicut re vera non est omnis, quæ existit in potentia, nequit conferre denominationem exprimentem actualitatem ultimam, ut exprimit omnis denominatio, quæ est per modum actus secundi.

Sed hic etiam objicies utramque rationem procedere non minus de actibus imperatis. Sive enim elicitive, sive imperative actus a potentia libera procedat, debet importare ad eam habitudinem, ac proinde denominari intrinsece *liber* ex vi hujus habitudinis juxta secundam rationem. Debetque similiter excedere in actualitate quamlibet furmalitatem existentem in potentia : propter quod negavimus in tertia ratione, posse actum elicitem desumere ab illa denominationem *liberi*.

Respondetur negando antecedens universaliter intellectum. Quia non quicumque actus debet importare intrinsecam habitudinem ad potentiam l.beram : sed qui per se est exercitium talis potentiæ, et cujus essentia consistit in egressu ab illa : quales sunt actus eliciti immanentes. Actus vero imperati, ut n. 7 dicebamus, non comparantur ad potentiam imperantem, ut exercitia, et egressus, sed ut termini, et effectus secundarii. His autem absolute sumptis non est intrinseca habitudo transcendentalis ad causam efficientem, ut hberam : sed totum, quod habent, possent recipere a causa non libera, mauerentque ejusdem rationis

in esse rei : ut patet in exemplo adducto n. citato de calore producto immediate a Deo per actionem liberam, vel ab igne per actionem necessariam.

Et quamvis concedamus omnibus eiFectibus intrinsecam habitudinem ad causam efficientem, non tamen ha?c habitudo per se est ad illam, ut efficientem tali, vel tali modo : puta libere, aut necessario : vitaliter, aut non vitaliter, etc. quia neque effectus, de quibus loquimur, dependent perse ab hoc modo efficiendi, sed a ratione efficiendi absolute. Cæterum actibus elicitis potentiæ liberas ita est per se fieri, ot dependere a tali potentia, ul operante libere, quod nec do potentia absoluta aliter fieri possunt, manente tota eorum perfectione : atque ita non ulrumqut per se respiciunt efficientem, sed sub ratione liberi. Quod vero tangitur contra tertiam rationem, nullius momenti est : nam actus imperatus non denominatur liber extrinsece a libertate potentiæ, sed a libertate actus imperantis, quæ est omnino actualis.

79. Omittimus brevitatis gralia alias rationes, quæ possent in favorem nostræ assertionis expendi. Hoc tamen animadvertere placuit, eam sine dubio magis congruere principiis Theologiæ, et Philosophiæ moralis. Tum, quia non adeo libertas nostrorum actuum haberetur, nisi esset in eis aliqua vera, et intrinseca perfectio. Tum etiam, quia aliter constituenda est libertas in actibus elicitis immanentibus, qui sunt quasi per essentiam *liberi*, ac imperatis transeuntibus, quia ab eis *liberi* denominantur : cumque in istis sit intrinseca, debet in illis poni intrinseca. Tum denique quia cum moralitas in libertate actus fundetur, et illa (juxta dicenda tract, seq. disp. l dub. 3) sit intrinsece in actibus voluntatis, valde congruit hanc quoque esse intrinsecam. Nec alia via videtur reddi sufficiens ratio, quare moralitas in actibus internis sit intrinseca, et in externis extrinseca, nisi idem dicamus de libertate.

§ HE

Posterior dubii pars absolvitur,

80. Secunda pars dubii petit explicemus a.w - an libertas superaddat aliquid enlilati actus ex natura rei distinctum; vel sil potius5α ipsamet entitas, connotando principium liberum extrinsecum, vel aliquid hujusmodi.

modi. Ex hoc enim notiiaa *quod quid est* illius dependet. Sit ergo 2 conclusio.

Libertas actualis non est ipsa entitas actus liberi; sed modus dependentiæ a principio libero superadditus tali entilati, ab enque ex natura rei distinctus. Hanc etiam assertionem videntur supponere aniliores pro præcedenti adducti; quamvis rem non explicent. El quidem esse distinctam ab eniitate, probari potest primo; quoniam libertas potest separari ab actu manente ejus entitate, ergo distinguuntur. Consequentia videtur nota; nam separatio in his, quæ ex se habent entitatem, signum est actualis distinctionis. Antecedens autem probatur. Quia idem numero actus charitatis liber in via potest continuari sine libertate in patria, ut de facto continuatum fuisse in beata Virgine, el iu Angelis verior sententia defendit. Tum etiam quia idem motus voluntatis incipiens sine plena deliberatione potest continuari, illa adveniente, et ita transire de veniali in mortale, ut supra tetigimus, et infra magis explicabimus. Sed circa hanc rationem vide quæ dicemus tract, seq. disp. l n. 18 pro distinctione moralitatis ab entitate physica : pluresque rationes ibi reperiens, quæ idem convincunt de libertate.

Dices, hinc non probari libertatem esse formam distinctam ab entitate actus, quia potest eadem entitas cum diversis connotatis modo conferre denominationem *liberi*, et postea *necessarii* : aut e converso : sicut in actu divino eadem entitas, quæ tribuit denominationem *necessarii* per ordinem ad bonitatem divinam, tribuit connotando creaturas denominationem *liberi* : et in creatis eadem relatio paternitatis, quæ existente unico filio, solum constituit patrem illius, adveniente secundo denominat *patrem ulriusque*, eoque abeunie non denominat sine additione, vel diminutione alicujus formalitatis : cujus plura alia extant exempla : cur ergo non idem habebit entitas actus liberi creati, ut connotando principium, vel judicium indifferens denominet *liberum* : et seclusa hac indifferentia, denominet necessarium absque additione alicujus realitatis. Præsertim cum omnis additio, et multiplicitas ubi excusari potest, minus congruat naturæ : quæ non facit per plura, quod potest per pauciora.

81. Hæc evasio habet apparentiam propler doctrinam, cui innitur, quæ aliquando debet admitti. Est tamen condienda gransalis. Advertendumque circa ejus usum,

quando absque variatione formæ in esse rei, possit, vel non possit variari denominatio intrinseca. Quod enim id semper fieri non possit, per se est notum : alias superfluerent innurneræ perfectiones, quas pro diversis denominationibus in rehus distinguimus. Neque esset urgens ratio contra asserentem omnes effectus formales ab eadem forma præstari. Præter alia igitur ad hoc requisita, quæ tract. 13 agffnles de potentia peccandi assignabimus, valde attendendum est, an denominatio de novo consurgens requirat ex parte efficientis novum, et specialem influxum : nam eo ipso requireret ex parte formæ, a qua præbetur, novam realitatem superadditam. Et ratio est, quia influxus causæ efficientis semper est ad aliquid in esse rei producendum : nec terminari potest ad solam denominationem : imo denominatio non aliter iit, nisi quatenus sit forma, et realitas, a qua præbetur : et ideo quoties forma non terminat actionem efficientis, denominatio ab eo proveniens non potest dici *facia*, neque *effectus*, ut patet in denominationibus intrinsecis *creatoris, gubernatoris, prxdeslinantis, etc.* quas Deo tribuimus, quæ licet potuerint non esse, et aliquæ in tempore adveniant, non tamen dicuntur *facta* vel *effectus*; quia forma, a qua sumuntur, non dependet ab efficiente; sed est increata. E contra vero quoties tribuens denominationem est aliquid factum, ipsa denominatio est effectus ejusdem efficientis : ut patet in omnibus, quæ a formis creatis oriuntur. Signum igitur est influxum causæ efficientis non aliter determinari ad denominationem, nisi quia terminatur ad realitatem, et formam dominantem : atque adeo si detur novus, et specialis influxus (saltem ordinis naturalis) dari novam realitatem in forma, ad quam terminatur pro constituenda nova denominatione; eamque auferri ahlata denominatione, si talis influxus cesset.

82. Hinc impugnatur prædicta evasio. Nam dum actus voluntatis transit de necessario in liberum, manente eadem entitate, datur ex ipsius voluntatis novus, et specialis influxus in actu, qui antea non erat : et e converso cum transii a lihorio in necessarium, cessat talis influxus : ergo hujusmodi transitus non fit per solam variationem denominationis; sed per additionem. aut ablationem alicujus realitatis. Antecedens, in quo posset esse difficultas, suadetur : quia ubi actus incipit exerceri

Ensio
Wi-
res.

Desini-
Ur.

DE VOLUNT \BID.

libere, voluntas incipit influere per suam libertatem habitualement, nec cessat libertas in actu donec illa cesset ab hoc influxu.

Confirmatur, et explicatur : in denominationibus, quas communiter authores concedunt advenire sine additione realitatis : qualis est determinatio *patris secundi filii*, denominatio *appetentis appetitu desiderii*, vel *complacentis* in materia prima, denominatio *repraesentantis singularia existentia* in speciehbus Angeli, et similes : in quibus sicut nihil additur realitatis ex parte forma' dominantis, ita nec variatur influxus in illam, sed solum ih connotata. ul intuiti constabit : ergo cum immutatione actus de necessario in liberum non tantum varietur influxus, qui est ad connotata, sed qui est ad ipsum actum, et a', ejus perfectionem, manifeste fit praedictam variationem non consistere penes solam denominationem, sed penes realitatem, et modum, a quo sumitur denominatio liberi.

Alia
irnpn-
gra'k).

83. Deinde impugnatur praedicta evasio: nam Theologi valde laborant in explicando Divinam libertatem ; nec satis comprehendunt quomodo eadem entitas increata, quæ denominat actum necessarium, sine additione ex parte sui, denominet liberum per solam connotationem extrinseci; potueritque deesse hæc denominatio, nulla deficiente realitate : tandemque id reducunt in summam perfectionem, et puritatem divini actus : qui cum sit infinitus, continet omnem perfectionem excogitabilem, et omnes terminationes possibles ad creaturas, ob idque immutatus ex parte sui potest prtedicla munia exercere In quo potius fides, quam ratio quietat intellectum. 8i autem entitas actus creati admixta potentialitate, et imperfectionibus eo gauderet privilegio, possetque invariata modo conferre denominationem *liberi*: modo vero denominationem istam suspendere, frustra esset tantus ille labor ; facillimeque absque recursum ad infinitatem , exemplo libertatis creatæ, divina explicaretur. Aliter ergo de libertate nostra philosophandum est. Et quemadmodum, nisi divinus actus infinitus, et purissimus esset, et ideo incapax mutationis, nullus Theologorum dubitasset superaddere pro denominatione *liberi* distinctam perfectionem ab entitate necessaria : ita actibus nostris, quia praedictie puritatis, et infinitatis sunt expertes, non est dubitandum superaddere pro praedicta denominatione perfectionem distinctam ab ea, quæ confert denominationem ne«wen'i.

Si. Nt»c refert, si secundo (liens, nostram rationem non habere solidum fundamentum : quia satis dubium est pos.-e eundem numero actum voluntatis transire de necessario in liberum ; vel converso. Eft.

Non itaque hoc refert : nam (praeterquam quod praedictum fundamentum sufficienter alibi munimus autoritale, et rationibus) sufficit ad efficaciam nostram rationis, ut saltem idem actus specie transitum illum admittat : quod in via D. Thom. est fere per se notum, sicut charitatem viæ, et patrie esse unius speciei. De quo diximus tractat, praeced. disp. l n. 63. Quod autem illud sufficiat probatur, quod si actus idem specie potest tiansiro de necessario in liberum, libertas omnino est extra conceptum talis speciei , et extra conceptum eorum, quæ necessario illam comitantur, aut cum ea per se identilicantur : quod nutem est hujusmodi in rebus creatis, non potest reddi ratio, quare in individuo debeat absque omni distinctione actuali identificari, ut seq. tract, disp. l n. 21 fusius expendemus. Praesertim cum omnia principia libertatis sint formaliter distincta a principiis entitatis actus : tantumque sit inter eas convenientia ex parte subjecti : quam constat non excludere distinctionem formalem ex natura rei. Ev4η.

85. Secunda pars assertionis potius eget explicatione, quam probatione. Quia si libertas est intrinseca in actu, solum potest distingui ab entitate, ut quetdam formalitas afficiens, et modificans illum. Neque ista affectio potest in alio consistere, quam in modo dependendi, et exeundi a principio libero. Qui modus ex parte principii explicatur per dominium suspendendi actum, et ex parte actus per connexionem cum illo ita contingentem, sicut exigit ipsum principium : et sicut in hoc dominium suspendendi action est specialis perfectio, ita in illo praedicta connexio sic contingens est modus specialis. Vel potest explicari, si dicamus esse talem modum exeundi a potentia libera, per quem ipsa quasi reflectatur supra se volendo se applicare ad hanc partem potius, quam ad oppositam, quæ manet in ejus potestate. Ille enim modus reflexionis proprius est solius actus liberi, ut intuiti constabit, et ideo non ineptus ad libertatem declarandam. Sed utraque explicato fere coincidit, quia praedicta reflexio supponit modum, quem diximus, connexiomis contingentis actus cum principio, et in ea fundatur. Eipila- 'erJ5 UK,

Dices :

oijf w Dices : Melius explicaretur libertas actus per habitudinem a<l objectum terminans cum indifferentia. Tum, quia hujusmodi indifferentia est prima ratio libertatis, ut dob. 2 explicuimus. Tum el;am, quia sicut actus essentialiter est respectivus objecti, ita quilibet ejus modus debet eum perficere ; in ordino ad ipsum objectum : ut sic perfectio accommodetur rei perfeclibili.

Respondetur negando antecedens. Quamvis enim libertas absolvi non possit a respectu objecti terminativi, possetque non incongrue per illud explicari ; melius tamen hoc fit per habitudinem ad principium liberum. El ratio est, quia objectum non aliter est causa libertatis actus, nisi quia est ratio, ut voluntas influat libero, ac proinde habitudo actus, ut liberi immediate est ad principium coalescens ex ipsa voluntate, et ex objecto, ut non terminante, sed ut movente. Tum etiam, quia libertas, quæ est in attingentia objecti, ut terminantis, tota consistit penes modum exeundi actus a prædicto principio : eo vero semel egresso, nulla intelligitur facultas ad non attingendum, nisi quæ præintelligitur ad non egrediendum : totum itaque negotium libertatis inter actum, et principium a quo egreditur, et in modo egrediendi consistit, supra quem fundatur libertas in attingendo terminum.

8G. Quod autem dicitur, radicem libertatis esse indifferentiam objecti, verum est : sed est intelligendum per se primo de indifferentia in movendo prout tenet se ex parte principii : nam ex ea oritur indifferentia in terminando : et ideo aptius per illam, quam per hanc libertas explicatur. Similiter est verum libertatem afficere actum, ut respectivum : sed quia hujusmodi respectus non est tantum ad objectum, ut terminum; sed magis ad principium secundum omnia, quæ includit, potest illa primario afficere prædictum respectum prout esta principio, ot per illum explicari. Neque oportet, ut modus respectivus adæquet latitudinem respectus actus, aut modificet in ordine ad omnia, quæ respicit : et ideo vHalitas, quæ est modus actus, afficit per ordinem ad principium vitale, nec recte explicaretur per terminum. — Adde, quod libertas, ut n. 35 dicebamus, essentialiter splendet in exercitio actus, et in applicatione potentiæ ad illum: unde quia in hac applicatione per prius, et proximius se habet principium, quam terminus, melius per dium, quam per hunc prædicta libertas declaratur.

Hoc autem intelligendum est de libertate creata : nam Divina, ut n. 32 vidimus, non versatur circa egressum actus Divini a suo principio, quippe talis egressus est omnino necessarius ; sed præcise circa terminationem ad creaturas. Et ideo adhuc posito prædicto egressu necessario, intelligitur in ipso actu indifferentia, ut terminetur, vel non terminetur ad creaturam, seu ut terminetur hac, vel illa terminatione. Quare hujusmodi libertas recte explicabitur per habitudinem al terminum libere attactum, et per modum connexionis con'ingentis actus Divini cum tali termino. Licet possit etiam explicari per habitudinem ad Divinam voluntatem, et bonitatem Divinam, ut principium, non ipsius actus Divini secundum se, sed prædictæ terminationis. Juxta ea, quæ fuse tradidimus tom. 2 tract. 4 disp. 5 et 7.

§ IV.

JiZvem opinio cum suis argumentis.

<87. Contrariam opinionem, nimirum libertatem nihil ponere intrinsecum in actibus adhuc elicitis, sed solam extrinsecam denominationem a potentia libera, luentur Suar, in præsentī disp. 1 sect. 3, Salas disp. 1 sect. 6, Vazq. disp. 34 cap. 3 et disp. 95 cap. 10, Molina in Concordia q. 23 art. 4, Becanus hac 1, 2 tract. 1 cap. 3 q. 3, et alii ex neoterics non Thomislis. Probat primo Suar. quia eo ipso, quod intelligamus actum procedere a potentia libera, hoc est, habente facultatem ad operandum, et non operandum, intelligimus fieri libere : at in hoc nihil intrinsecum importatur, sed sola denominatio ab ipsa potentia : ergo in hac denominatione, et non in aliquo intrinseco libertas actus consistit.

Confirmatur. Si prædictus processus aliquid intrinsecum poneret in actu, maxime habitudinem ad voluntatem, ut libere operantem, hoc est ita operantem, quod possit non operari : sed hæc habitudo non est aliquid reale intrinsecum : ergo, etc. Minor probatur : nam in voluntate, *posse operari* non est aliquid reale intrinsecum, sed negatio determinationis ad operandum : ergo nec habitudo ad eam ut sic potest esse realis.

Confirmatur secundo. Potest actus transire de necessario in liberum sola variatione judicii intellectus, quæ nihil ponat

Suarez.
Sabs.
Va/q.
Molina
Beca-
llus-

Primum
arguai.

Cobflr-
nulus.

Cnniir
nsiur

vi-

ft †

kS;

%

,41

ir'
4/Λ

'V<

DE VOLUNTARIO.

in actu voluntatis : eo enim ipso, quod intelligamus iudicium prius determinatum fieri indifferens, intelligimus, voluntatem prius operantem cum necessitate, operari libere : igitur actum esse necessarium, vel liberum nihil ponit in eo intrinsecum

Confirmatur 3.

Confirmatur tertio. Ita denominatur actus *liber* a potentia libera, sicut *vilalis* a principio vivendi, et *artificialis* ab arte : sed huiusmodi denominationes tantum sunt extrinsecæ : ergo, etc. Minor probatur : nam actus dicitur *vilalis* eo dumtaxat, quia est conjunctus principio vitæ, a quo separatus non esset vitalis : similiter *artificialis* dicitur, quia procedit juxta regulas artis ex intentione agentis, quæ intentio nihil intrinsecum superaddit artificio : et ideo si quis volens, et sciens depingat monstrum, erit opus artificiosum : si autem præter intentionem id faciat, volens depingere hominem, nihil est ibi artificii.

SoJül'û
argQH.

88. Respondetur ad argumentum, concessa majori, negando minorem : quia actum elicited procedere a potentia libera, ut libera, non est in eo denominatio extrinsecæ, sed veras, et intrinsecus respectus : a quo, et non ab ipsa potentia *liber* denominatur, juxta dicta n. 73.

Sibilur
prima
confirm.

Ad primam confirmationem negatur : etiam minor, et ad probationem constat ex dictis n. 71 ubi explicuimus, quomodo terminus habitudinis actus, ut liberi ex parte voluntatis non sit aliqua negatio, sed vera, et intrinsecæ perfectio positiva, quamvis explicetur per illam negationem.

Ad ?.

Ad secundam negandum est antecedens : quia revera quoties actus transit de necessario in liberum, vel e converso, mutatur intrinsece habitudo ejus ad voluntatem propter distinctum modum dependentiæ, et connexionis cum illa : sicut ex parte voluntatis datur distinctus modus influendi in quantum necessaria, et in quantum libera.

A4 ult.

Ad ultimum, admissa majori, negatur minor. Et ad probationem respondetur utilitatem in actibus elicited nequaquam esse denominationem extrinsecam. sed modum intrinsecum, et realem : qui consistit in dependentia per modum emanationis actualis, et conjunctionis cum principio. Et ideo si Deus se solo poneret in potentia viali aliquem actum, non esset vilalis, etiam si intrinsece denominaretur conjunctus tali potentiæ : quia non haberet prædictum modum intrinsecum dependen-

tiæ, et emanationis actualis a principio vitæ, et conjunctionis intrinsecæ com tali principio. Similiter dicendum est ad aliam probationem, quidquid enim si do extrinsecis artefactis, qualis est pictura hominis, vel monstri, in ipsis actibus elicited intrinsecum quid est procedere secundum regulas artis, et confirmari huiusmodi regulis : sicut in actibus moralibus est aliquid intrinsecum fieri secundum regulas motum juxta dicenda tract, seq. disp. I. inde utrumque exemplum deservit ad explicandam nostram doctrinam.

Secundo arguunt alii. Actus non est Arjw capax recipiendi in se libertatem : ergo, tft>u solum dicitur *liber* denominatione extrinsecæ a potentia. Antecedens probatur : nam de ratione libertatis est indifferentia ad utrumlibet : sed actus secundus est incapax huius indifferentiæ; quippe se ipso est determinatus ad unam partem, et excludit aliam : ergo, etc.

89. Respondetur negando antecedens, tapu-^{HO.}

Ad probationem dicendum est. quod quamvis libertas supponat indifferentiam in principio activo, non tamen in ipso actu illam requirit : neque actus dicitur *liber*, quia est indifferens ad utrumlibet, sed quia est exercitium potentiæ indifferentis, cui per se, et ab intrinseco convenit taliter egredi a prædicta potentia, et applicare illam ad unam partem, ut non adimat facultatem ad oppositum. Ab hac ergo applicatione sic attemperata indifferentiæ potentiæ ; non vero ab ipsa indifferentia sumitur prædicta denominatio Debetque hæc solutio admitti ab adversariis, qui contendunt actum denominari *liberum* extrinsece ; cum tamen adhuc extrinsece nequeat, denominari *indifferens* ad utrumlibet : signum ergo est denominationem *liberi* prout tribuitur non sumi ab indifferentia, ac proinde superesse aliud in libertate, a quo sumatur. Hoc ergo, unde sumitur prædicta denominatio *liberi* prout distincta a denominatione *indifferentis*, dicimus esse intrinsecum in actu, quamvis id, ex quo sumitur denominatio *indifferentis*, sit in sola potentia. Et sicut adversarii prædictas denominationes separant, et denominationem *liberi* concedunt actui, denominationem vero *indifferentis* soli potentiæ : sic nos distinguimus formalitales, a quibus sumuntur, et primam dicimus esse intrinsecam tam actui, quam potentiæ, secundam vero soli potentiæ convenire.

Adde, quod ut n. 71 tetigimus, nec libertas

libertas potest consistit formalissime in indifferentia, sed in tali modo habendi se ad actum contingenter, ut cum dominio, ut conservet facultatem ad oppositum. Unde etiam libertas actus consistere debet in tali modo habendi se ad potentiam contingenter, et cum tali subiectione, ut salvetur in illa prædicta facultas. Qui modus contingentiæ, et connexionis ex nullo capite repugnat esse intrinsece in actu, sicut modus domini est intrinsecus potentiæ.

90. Tertio difficilius arguitur. Habitus, præsertim supernaturalis, v. g. charitatis non habet in se libertatem : ergo nec ejus actus : igitur suum potest dici *liber* extrinsece a libertate potentiæ. Ilæc secunda consequentia liquet ; et etiam prima : nam cum habitus supernaturalis sit tuta ratio proxima agendi, oportet, ut quælibet ratio in actu reperta proveniat sibi ab habitu, atque adeo in ipso præcontineatur. Antecedens vero suadetur, quia prædictus habitus ex propria natura est determinatus ad unam partem, scilicet ad diligendum Deum : et nulla est in eo facultas ad oppositum : igitur non habet in se libertatem.

Respondetur negando antecedens, ad cujus probationem posset dici primo, prædictum habitum solum esse determinatum quoad specificationem : quatenus non potest concurrere ad actum contrarium dilectioni Dei : non tamen quoad exercitium : quia dum sumus in via ab intrinseco habet habitus charitatis, quod possit ab actu cessare : et ideo ab intrinseco inest ei libertas, quoad exercitium.

Dices : actus charitatis in via non tantum est liber quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem : ergo, vel hic libertas non est in eo aliquid intrinsecum, sicut neque in habitu, vel datur in actu supernaturali! aliqua ratio intrinseca proveniens immediate a potentia.

Respondetur ad mittendo libertatem quoad specificationem, secundum id, quod addit supra libertatem quoad exercitium, non ponere neque in actu, neque in habitu aliquid intrinsecum, sed solam connotationem facultatis ad contraria in ipsa potentia. Hinc tamen nihil contra nos, quia ut n. 3i diximus, prædictum superadditum non pertinet per se ad essentiam libertatis : sed tota hujus ratio attenditur in ordine ad exercitium. Quare salis est denominationem *liber* quoad exercitium,

esse actu intrinsecam, et productam a habitu : quamvis denominatio *liberi* quoad specificationem, quantum ad id, quod superaddit, sumatur immediate, a facultate existente in sola potentia, sitque proinde extrinseca.

91. Secundo ad argumentum respondetur, seu magis præcedens solutio explicatur, animadvertendo dupliciter posse aliquod principium dici *liberum*, vel subjective, et quasi ut *quod*, quia in ipso est facultas concurrenti ad utrumlibet. Vel ut *quo*, et modificative : quia scilicet ab intrinseco habet esse perfectio potentiæ liberæ, in quantum liberæ, qui taliter convenit perficere, et modificare prædictam potentiam in ordine ad unum extremum, ut se ejus naturæ accommodet, et conservet indemnem facultatem ad oppositum, tolumque conveniat illi ab intrinseco. Primo modo sola potentia est principium liberum, quia ipsa dumtaxat potest in oppositos actus, aut in actum, et ommissionem ei oppositam influere. Secundo vero modo quilibet habitus voluntatis potest dici intrinsece *principium liberum*, quia per se, et ab intrinseco convenit illi modificare, et actuare potentiam, ut liberam modo explicato. Hoc autem sufficit, ut producat in actu libertatem.

Et ratio est, tum quia sicut libertas actus non consistit in indifferentia ad plura, sed in habitudine, et dependentia a potentia indifferenti, ut tali, sive immediate, sive mediante habitu, ita libertas habitus, per quam possit actum liberum efficere, non oportet esse indifferentiam ad opposita, quæ ipse habitus *ul* *quod* respiciat, sed habitudinem, et respectum ad potentiam liberam accommodate ad naturam habitus : ita ut sicut in actu, quia essentialiter est egressus, habitudo est per modum egredientis a principio libero, sic in habitu, qui essentialiter est determinatio, et modificatio, sit per modum determinationis, et modificationis potentiæ liberæ. Tum etiam, non eo ipso, quod habitus intrinseco sit modificatio potentiæ liberæ, et hac ratione influat in actum, dependentia ipsius actus ab habitu, non potest absolvi a respectu potentiæ, ut liberæ : quia respectu ad habitum, ut modificantem potentiam non sistit in solo habitu, sed pertingit ad ipsam potentiam habitu modificatam. Imo ad habitum non utcumque, terminatur, sed ut spectantem ad genus liberi : quia modificatio, et actio potentiæ liberæ, ut liberie, pertinent ad idem genus cum ipsa potentia.

Constat autem prædiūtum respectum sufficienter extrahere actum e linea necessarii, ac proinde constituere liberum,

92 Pulestque hoc explicari, tum oxem-
pio pneileterminalionis physica» : qum
non modo non officit libertati actus ; sed
vere eam causal, el influit in actum for-
maliter, ut liberam : non quia illa sit
indifferens, *ut quod* ad plura, sed quia ab
intrinsico est determinatio, et aetuatio
voluntatis, ut libera et sic libera *ul quo*,
talitorque accommodata ejus natura-, ul
non tollat indifferentiam ad oppositum,
sed ab intrinsico habeat illam concernere,
et conservare. Tum etiam exemplum vita-
litis , qua» in actu, de quo loquimur,
est supernaturalis, et provenit immediate
ab habita, ad quoi non requiritur ipsum
habitum habere vitalitatem *ul quod*, sicut
habet potentia : siquidem ille non dimanat
a principio vita- : sed sufficit esse vitalem
ut quo : in quantum ab intrinsico conve-
nit sibi, ut sit determinatio, et modificatio
potentiæ vitalis, nec plus requiritur, ut
quidquid vitalitatis est in actu superna-
tural! ab habitu, sicut a ratione proxima
agendi proveniat, ut alibi Deo dante latius
explicabimus. Idem ergo de libertate, pro-
portione servata, tenendum est.

DUBIUM V.

*Virum voluntas viatoris per se necessitetur
ad speciem, vel exercitium alicujus actus.*

93. Explicata natura actus liberi, restat
dicamus de necessariis, et primo an ha-
beant locum in voluntate dum manet in
via ? Id quod in patria fore omnes suppo-
nunt circa amorem Dei : de quo agemus in
tractatu de charitale. Similiter in via non
est dubium reperiri in voluntate nostra ali-
quos actus non liberos, qui dicuntur *motus
primo pi imi*, ut diximus disp. præced. dub.
2. Hoc tamen non convenit illi per se
quasi natura ipsius voluntatis, vel merita
objecti id exposcant. Sed per accidens ex
defectu cognitionis, ut ibi tetigimus.
Quare -solum est difficultas, an per se
stante plena cognitione, sit aliquod objec-
tnm, vel actus, ad quæ voluntas in via
necessitetur.

Est autem duplex necessitas *quoad spe-*
cilcaltoncm et *quoad exercitium*, per con-
trapositionem ad duas species libertatis,
quæ eisdem nominibus vocantur, juxta
dicta n. 29. Necessitas *quoad specificatio-*

nem dicitur, cum voluntas ita determina-
tur circa aliquod objectum, ut licet possit
actum suspendero, non tamen objectum res-
puere, vel odio habere : unde tota hæc ne-
cessitas sistit circa speciem actus, ut si fuit,
sit prosecutionis, et non fuga», manente li-
bertate, ut absolute liat, vel non liat. Nec-
sitas *quoad exercitium* vocatur quæ non
tantum determinat ad speciem actus, secl
ad ipsum exercitium ; ita ut non remaneat
facultas in voluntate ad ejus suspensionem.
Et ideo hæc necessitas habet se ex addi-
tione ad priorem : qui enim non potest ac-
iam amoris suspendere, a fortiori nequibit
exercere contrarium. Sicut libertas, *quoad
specificationem* habet so ex additione ad
libertatem *quoad exercitium* ; nam qui po-
test exercere actus inter se contrarios, et
impossibiles, a fortiori poterit quemlibet
suspendere.

§ I.

Prior, el communis assertio.

94. Dicendum est primo voluntatem in
quolibet statu esse necessitatem quoad
specificationem circa aliqua objecta. As-
sertio est D. Thom. infra q. 10 art. 1 et J^{TM}.
2 et q. 22 de Verit. art. 5. Et communis
Theologorum, quorum plures pro sequenti
adducemus. Probatur facile. Omnis natura
est per se determinata ad unum, quod est im-
proprium, et per se bonum talis naturæ : *ita*
sed voluntas habet suam naturam, sicut
quælibet alia res creata : igitur debet esse
aliquod bonum, seu objectum, ad quod
naturaliter determinetur, quod proinde res-
puere non possit.

Confirmatur, nam in rebus ordinatis
primum includitur in secundo : sicut vi-
vens includitur in animali : et animal in
homine : et sicut *esse* includitur in *vivere*,
et hoc in *intelligere* ; unde, et quod est
primi, debet salvari in secundo ; quamvis
non e converso : cum ergo natura sit prior,
quam voluntas, debet in ea includi, salva-
rique in modo operandi voluntas modus
agendi naturæ, qui est cum determinatione
ad unum. Qua ratione usus est D. Thom.
loco cit. de Verit. ubi sic ait : *Sciendum
esi, quod in rebus ordinalis oportet primum
modum includi in secundo, et in secundo,
inveniri non solum id, quod sibi competit
secundum rationem propriam, sed quod com-
petii secundum rationem primi : sicut ho-
mini convenit non solum raliione uti, quod*
«

*d competit secundum propriam differentiam,
qux rst rationale, sed uti sensu, vel alimento
quod tl competit secundum genus suum,
quod est animal, vel vivum, Et similiter vi-
demus in sensibilibus, quod cum sensus
(actus sit quasi fundamentum aliorum sen-
suum in organo uniuscujusque sensus, non
solum invenitur proprietas illius sensus, cu-
jus est organum proprium ; sed etiam pro-
prietas tactus : natura aulem, el voluntas
hoc modo ordinata sunt, ut ipsa voluntas
quasdam natura sil . quia omne, quod in
rebus invenitur, nalura quasdam dicilur :
et ideo in voluntate oportet inveniri non so-
lum id, quod voluntatis esi, sed cliarn\
quod nalura est. Hoc aulem esi cujuslibet
nalurx creat:e, ut a Deo sil ordinata in bo-
num naturaliter appetens illum : inde ct
voluntati ipsi inesl naturalis quidam appe-
titus sibi convenientis boni.*

95. Dices, naturam voluntatis esse,
quod sit libera, non vero, quod ad unum
determinetur, sicut cæteræ potentiæ non
liberie : atque adeo ex eo, quod ratio, et
conditio naturæ in ea salvetur, non colli-
gitur convenire illi modum agendi cum
necessitate.

Sed contra : nam, ut optime vidit D.
Th. cit. q. 10 etp. q. 82 art. 1, natura
in qualibet re sive libera, sive non libera
debet esse firma, et immobilis : ul sit
principium, et fundamentum cæterorum,
quæ accidentaliter, et variabiliter ipsi con-
veniunt : omne enim, quod alicui convenit
variabiliter, reducendum est in aliquid fir-
mum, et immobile : sicut ergo libertas
non tollit a voluntate rationem naturæ,
ila auferre non potest determinationem ad
aliquod unum, quod sit fundamentum li-
bertatis, et contingentée circa alia, quæ
naturam supponunt.

Confirmatur; nam voluntas, sicut quæ-
libet alia potentia invariabiliter habet
unam essentiam, et speciem; ergo debet
invariabiliter respicere aliquod unum, a
quo sit talis species; quod proinde sic dili-
get, ut non possit respuere.

Dices secundo, committi in hoc dis-
cursu æquivocationem, dum ex determina-
tione ad unum per modum actus primi,
qua constituitur natura voluntatis, infertur
similis determinatio in actuali modo ope-
randi ; cum tamen actualis modus ope-
randi non pertineat ad speciem potentiæ.
— Verum hoc etiam facile rejicitur; quo-
niam modus operandi debet sequi deter-
minationem potentiæ, saltem ad hurre

sensum, ut nequeat ei adversari : aliae
potentia, cujus est talis modus, esset sibi
Contraria : ergo si habitudo voluntatis per
modum actus primi est determinata ad ali-
quo! objectum, repugnat a voluntate
egredi operationem contrariam tali ob-
jecto ; igitur debet esse necessitata
quoad specificationem in modo operandi
circa ipsum.

96. Nec refert, si objicias, quod modus
agendi libere conirariatur modo agendi
cum necessitate; ergo, ye' debemus illum
voluntati non concedere : vel istum ne-
gare. — Negatur enim antecedens : nam
sicut nalura, et libertas non contrariantur,
ted subordmantur, et secunda fundatur in
prima, ita modi agendi cum necessitate,
et cum libertate potius dicunt subordina-
tionem, quam oppositionem. Præserlim
quia operatio libera, et necessaria habent
dislincta objecta : et non est inconveniens
eamdem potentiam ferri ad unum neces-
sario, et ad aliud libere. Sicut neque incon-
veniens, ut ad unum, et idem tendat cum
necessitate quoad specificationem, et li-
bere quoad exertitium.

Secundo objicies, quod potentiæ ratio-
nales secundum Philosophum 9 Metaph.
habent se ad opposita : sel voluntas est
potentia rationalis, cum sit in parte ratio-
nali, et rationis socia : ergo non debet
determinari ad unum.

Respondet D. Thom. loco citato ex
par. ad 2 : *Dicendum, quod voluntas, secun-
dum quod aliquid naturaliter vult, magis
respondet intellectui naturalium principio-
rum, quam rationi, qux ad opposita se ha-
bet. Unde secundum hoc magis csl intellec-
tualis, quam rationalis potestas.*

97. Si autem inquiras objecta, ad quo-
rum persecutionem voluntas modo dicto
necessitatur ? Dicendum est cum D.
Thom. eisdem locis esse bonum in com-
muni et finem ultimum, seu bealituli-
nem etiam in communi : et universa-
liter, quæ conveniunt voluntati secundum
naturam, sine quibus beatitudo non po-
test consistere : sicut *esse, vivere, intel-
ligcre*, et similia. Rato quoad primum
est per se nota : nam quaelibet po-
tentia est per se determinata ad suum
objectum adæquatum, ex quo sumit spe-
ciem : hujusmodi autem objectum respectu
voluntatis est bonum in communi juxta
dicta tract. 8 disp. 1. Quoad alia vero tra-
ditur a D. Thom. loco cit. de Verit. ubi
sic ait : *Sicut est ordo nalurx ad voltinla-*

Objer-
uo.

Enervj-
Inr.

Alw
objeeiii.
Ariston

Sû. ulio
ex Divo
Tlioma.

Qa.r
b »114 'i>-
luu'uleui
nceessi-
leni.

tem, ita se habet ordo eorum, quæ naturaliter vult voluntas ad ea, respectu quorum o scipsa determinatur, non ex natura : et ideo sicut natura est voluntatis fundamentum, ita appetibile, quoti naturaliter appetitur, est aliorum appetibilium principium, et fundamentum. In appetibilibus aulem finis est fundamentum, et principium eorum, quæ sunt ad finem ; cum quæ sunt propter finem non appetantur, nisi ratione finis. Et ideo quod voluntas de necessitate vult quasi naturali inclinatione in ipsum determinata, est finis ultimus, jñ beatitudo : el ea, quæ in ipso includuntur, ul est cognitio veritatis, et alia hujusmodi. Ad alia vero non de necessitate determinatur naturali inclinatione, sed propria dispositione absque necessitate, etc. De necessitate circa beatitudinem in particulari, et circa bonum honestum quid tenendum sit, diximus ex parte 1). Thom. l tract. 2 disp. 5 et iterum redibit sermo tract. 13 disp. 2 a num. 8.

98. Dices, plures odisse propriam vitam, et proprium *esse* : ut qui se interimunt : ergo circa hæc non necessilatur voluntas quoad specificationem.

Dilutor. Respondetur *esse*, et vitam posse considerari vel secundum se, vel ut habent adjunctam aliquam miseriam. Secundum se quidem a nemine odio habentur : sed amantur ab omnibus sicut beatitudo, quæ sine illis consistere non potest : et hoc pacto de eis loquimur. Ut vero habent adjunctam aliquam miseriam, possunt odio haberi per accidens ratione istius mali ; et ita accidit in damnatis, et in his, qui se interimunt. Ut sic autem non asserimus *esse*, aut vitam necessitare voluntatem. Unde est discrimen inter prædicta, et bonum, ac beatitudinem in communi ; quoniam his nulla potest adjungi ratio mali : sed quodvis malum in eis consideretur, ratio eorum destruitur : et ita neque per se. neque per accidens possunt odio haberi. Illa vero possunt habere annexam aliquam miseriam, propter quam effugiendam respuantur : quamvis secundum se necessario amentur. Quare majori necessitate determinat voluntatem bonum, et beatitudo in communi, quam *esse*, *vivere*, et similia.

Replica. Sed urgebis, neque cætera bona particularia, a quibus beatitudo non dependet, posse odio haberi, nisi ut habent aliquid mali admixtum : et tamen non ideo necessitànt quoad specificationem : ergo vel *esse*, et vita nequeunt adhuc sic respui : vel non necessitànt prædicto modo.

Respondetur, negando consequentiam. Vita enim, *esse*, et similia secundum se nihil mali Includunt ; sed omnino per accidens adjungitur illis miseria : et ideo secundum se, et absolute sumpta necessitànt quoad specificationem. Alia vero particularia bona, non omnino per accidens, sed perse habent associari aliquo defectu : et ita quamvis non reduplicative, ut bona, absolute tamen possunt respui : ob idque non dicuntur absolute necessitare : quamvis possit dici necessitare cum addit, reduplicative in quantum bona.

Verior sententia de necesilale quoad exercitium.

99. Dicendum est secundo, voluntatem in via numquam per se necessitari ad exercitium alicujus actus, sed proposito sibi quocumque objecto cum perfecta cognitione, posse absolute actum circa illam suspendere. Assertio est expressa A. D. D. Tsa. infra q. citata : *Dicendum, quod voluntas movetur dupliciter, uno modo quantum ad exercitium actus : alio modo quantum ad specificationem actus, quæ est ex objecto. Primo ergo modo voluntas a nullo objecto ex necessitate movetur.* Eamdem assertionem statuit q. 22 de Verit. art 6 ubi distinguit tres gradus libertatis : et primam, quæ est libertis *quod exercitium*, asserit convenire voluntati pro quolibet statu naturæ respectu cujuscumque objecti : *Cum autem (inquit) voluntas dicatur libera in quantum necessitatem non habet, libertas voluntatis in Iribus considerabitur, scilicet quantum ad actum : in quantum potest velle, el non velle : el quantum ad objectum in quantum potest velle hoc, vel illud, el ejus oppositum ; et quantum ad ordinem finis ; in quantum potest velle bonum, vel malum. Sed quantum ad primum horum inesl libertas voluntati in quolibet statu natura : respectu cujuslibet objecti.* D. Thom. sequuntur Capreol. in l dist. l q. 3 conc. 4, Sotas in 4 dist. 49 q. 2 art. 1, Bannez Ip. q. 8 l art. 2 dub. 2 circa solut. 4 argum., Zumel opusc. de Gratia, et lib. arbitrio, discursu 4 sect. 3 cone. 3, Conradus, et Medina hac I, 2 citata q. 10 art. 2, ubi Alvar, disp. 46. Montesi. disp. 14 q. 3. Greg. Mart. dub. 5, Lorca disp. 15 memb. 3, Valent, disp. 2 q. 5 punct. 2, Granado tract. 3 disp. 4 assert. 2, Salas tract. 5 disp. 4 sect. 3, Scotus cit. dist. 49 q. 10,

mu q. 10, Suar. c. 2 Metaph. disp. 19 sect. 8, el plures alii.

Probatur ratione deeuinpta ex D. Thom. El ut melius capiatur, animadvertendum est, quod sicut necessitas quoad speciificationem postulat, ut in objecto nulla possit apparere ratio mali, aut impedimentum alicujus boni : ita necessitas quoad exercitium actus postulat ne in ipso exercitio similis ratio vel impedimentum possit apprehendi. Si enim aliquid horum apprehendatur, voluntas non manebit necessitata sed libera, et cum indillerenlia, ut se applicet, vel non applicet ad tale exercitium. Quippe ex qua parte judicatur bonum, poterit appeti, et poni a voluntate : ex qua vero apprehenditur in eo aliquid malum, vel irapeditivum boni, poterit respui, et suspendi. — Hinc formatur prædicta ratio. Quoniam dura sumus in via, nullus est actus voluntatis, in cujus exercitio intellectus apprehendere non possit aliquod malum, vel impedimentum boni : ergo nullus est, qui necessitet quoad exercitium : consequentia liquet ex notabili præsupposito. Antecedens vero sic probatur : nam cum prædictum exercitium non involvat possessionem summi boni, sicut involvit exercitium amoris Dei in patria, non est cur intellectus invenire non possit aliquod aliud bonum saltem delectabile impossibile cum tali exercitio : proindeque apprehendere exercitium ipsum, ut malum, et disconveniens, in quantum esset irapeditivum illius boni.

109. Confirmatur : potest intellectus apprehendere in exercitio voluntatis aliquid fastidii, et molestiæ : cum enim dum sumus in via omnes actus exerceantur dependenter a potentiis sensitivis, et corporeis, quæ agendo repatiuntur, potest hujusmodi repassio apprehendi ut laboriosa, atque ita fastidiri : ergo saltem ad vitandum hoc fastidium poterit voluntas repellere a se tale exercitium : vel per omnimodam cessationem : ut fieret per somnum, vel diligendo aliud objectum, et distinctum exercitium assumendo.

Dices, non requiri summum bonum ex parte exercitii, ut necessitet voluntatem : alias exercitium amoris Dei in patria, non accessitaret : qui re vera non est summum bonum, sed quid linitum ; quamvis objectum, circa quod versatur, sit suminum bonum.

Respondetur negando consequentiam : quamvis enim, ut exercitium necessitet,

non debeat esse ipsum summum bonum, debet tamen importare ejus possessionem : quia extra hujusmodi possessionem bene potest intellectus apprehendere aliquid sub specio boni delectabilis impossibile cum quolibet determinato exercitio : ac proinde in ipso exercitio invenire aliquid mali, et disconvenientis, quod posset voluntatem retrahere. Quod in patria non habet locum. Nam Beatus possidens Deum clare videt nihil impossibile cum tali possessione, et amore habere rationem appetibilis, et ideo stante prædicta cognitione, neque in objecto, neque in actu potest apprehendere aliquid, quo trahatur ab exercitio amandi. Imo quidquid potest ab eo retrahere, evidentissime scit non esse sibi bonum, neque posse appetitum ejus terminare.

§ UL

fialiones conlra secundam assertionem.

101. Contra primam assertionem fuit vetus opinio negaus voluntati nostræ omne genus necessitatis circa quæcumque objecta. Tribuitur autem O'Kam in 4 q. ult. Majori dist. 49 q. 7, Gabrieli in l dist. l q. ult., et aliis Nominalibus. Ex junioribus aulem non vidimus pro hac opinione. Et forte Nominales potius nomen quam rem negarunt. Si quid vero in eorum favorem posset objici, solutum est a n. 95.

Contra secundam assertionem Durand. cit. dist. 49 q. 8 et ibi Paludanus q. 7 arbitrantur, circa beatitudinem in communi esse voluntatem necessitatem ad exercitium, non amoris efficacis, sed cujusdam simplicis complacentiæ. Deinde Cajet, infra q. 10 art. 2 videtur concedere primum actum voluntatis sive initio usus rationis, sive in quolibet negotio esse necessarium quoad exercitium, licet oppositum alibi insinuet. Solet etiam contra nostram sententiam citari Ferrar. 3 cont. Gent. c. 62 qui potest facile explicari. Primum argumentum sumitur ex D. Thom. qui locis a nobis adductis ex eo probat voluntatem esse liberam quoad exercitium, quia de quolibet objecto est nobis liberum non cogitare, et sic voluntatem ab ejus amore retrahere : ergo si talis cogitatio non fuerit nubis libera, ut aliquando revera non est, ob-

O'Kam.
Major,
(hbnei.

Durand.
Palud.

cajetan.

Fentra.

argaci.

Cyri
Sih
A. —
Bju a
Zirni

Al«r
Hem
Gw
Mwi.
Lwc.
VivA

jectum movebit necessario voluntatem quoad exercitium.

n>ib;r Confirmatur : nam iudicium efficax de prosecutione alicujus objecti infallibiliter trahit secum ipsam prosecutionem : aliter non esset efficax : ergo ea solum ratione potest voluntas manere libera, quatenus potest prædictum iudicium suspendere : atqui non semper id potest ; ergo, etc. Minor probatur in primo iudicio, quod est nobis Ah Authore natura iudepondeuler a nostra libertate, ut docet D. Thorn. l. p. q. 82 art. i ad 3.

P.Tbo « Al. » cūbū.ta. Confirmatur secundo quoniam voluntas in primo actu non movet se, sed movetur specialiter a Deo : eo quod non supponitur alius actus, per quem se moveat : igitur non est libera.

102. Respondetur ad argumentum, D. Thom. potuisse uti illa ratione tanquam faciliore. Et quia nullus est in via actus intellectus, cujus suspensio, vel continuatio per se loquendo non sit in potestate voluntatis. Non tamen voluit suam doctrinam ad hoc alligari : sed dato, iudicium intellectus ex parte sui esse necessarium, maneret adhuc voluntas libera circa objecti prosecutionem. Quia adime tunc talis prosecutio proponeretur per prædictum iudicium cum indifferentia propter dicta n. 99. Et ideo voluntas ita illam exerceret, ut absolute posset non exercere. Ut enim dub. 3 num. 63 tetigimus, indifferentia requisita ex parte iudicii intellectus ad libertatem voluntatis non oportet, quod sit indifferentia in essendo, vel operando, sed solum in proponendo : et ideo quantumcumque iudicium in esse rei, et ex parte subjecti sit necessarium, diriget voluntatem libere, si proponat tale exercitium amoris, in quo non apparet possessio summi boni

Λ. I I cooflr-mat. Juxta quam doctrinam ad primam confirmationem potest negari prima consequentia, quod iudicium efficax infallibiliter trahat secum actum voluntatis non tollit libertatem absolute : sive illud sit in nostra potestate, sive non : ut exemplo promotionis efficacis explicuimus

ivññw l. n. 19. — Admissa vero prædicta consequentia ad minorem aliqui existimant, primum iudicium per se loquendo semper esse nobis liberum : quia licet sit specialiter a Deo, et in genere causæ formalis extrinsecæ antecedit primam volitionem, Deus illud immittens reservat locum voluntati, ut applicet eifec-

live intellectum ad judicandum media eadem prima volitione, qua præcedit in genere causa» efficientis. Videlurque hæc solutio ad mentem 1). Thom, locis citat, n. 99. Ubi concedit voluntati, ut possit retrahere intellectum u consideratione cujuscumque objecti : ergo talis consideratio quantumcumque prima, est libera, et ex voluntatis applicatione.

Verum nisi hæc doctrina magis declaretur, non placet ; quia Angelicus Doctor nunquam concessit mutuam causalitatem inter primum iudicium intellectus, et primam volitionem ; quam tamen sepe constituit inter actus subséquentes. Quin imo satis aperte illam negavit loco citato ex l. part, uni ex professo tractat motionem voluntatis in intellectum. Cum enim posuisset tertium argumentum ad probandum sequi ex hac motione processum in infinitum in hunc modum : *¶ Vt/iii velle possumus nisi sil intellectum : si igitur ad intelligendum movet voluntas volendo intelligent', oportebit, quod etiam illud velle præcedat illud inelligere : cl illud intelligtre aliud velle, et sic in infinitum ; quod est impossibile. Respondet : Ad tertium dicendum, quod non oportet procedere in infinitum, sed statim in intellectu siculi in primo. Omnem enim voluntatis motum necesse est, quod præcedat apprehensio ; sed non omnem apprehensionem præcedit motus voluntatis ; std principium consiliandi, et intelligendi est aliquod inl-declivum principium altius intellectu nostro, quod est Deus, ul etiam Arist. dicit in 8 Ethic, et per hunc modum ostendit, quod non est procedere in infinitum. Si autem D. Thom. agnosceret d Bw. mutuam causalitatem inter voluntatem, et intellectum quoad primum actum, ad eam procul dubio recurreret : sicut pro aliis actibus recurrit in solut. ad primum, et secundum : neque negaret ad omnem actum intellectus præcedere actum voluntatis. aut dixisset absolute standum esse in intellectu sicut in primo. Vide si placet quæ diximus in tract, de Angelis disp. 11 n. 20 et 21 et 26.*

103. Pro vera ergo solutione animadvertendum est primum illud iudicium immissum a Deo posse considerari dupliciter : vel ut præcise habet proponere objectum indifferenter : vel ut habet applicare cum efficacia voluntatem ad unam partem. Quæ rationes licet ibi concurrant secundum se, tamen sunt distinctæ, et separabiles : ut constat in aliis iudiciis, in quibus

bus non semper invenitur Iulis efficacia. Secundo nota, dupliciter posse aliquid fieri dependentor a voluntate : vol acin, et directe. ; quia voluntas de facto inlluit ia illud : vel indirecte, et in potentia : in quantum potest impedire, ne iiut. Hoc supposito. Ati minorem confirmationis dicimus primum iudicium secundum iilramque rationem esse specialiter a Deo iudependentor u nostra voluntate actu inlliumte. Et hoc. sufficit, ut omnino antece-dat actum voluntatis, nec sit inter ea mutua causalitas. Non autem secundum utramquo rationem fit indepeudenter a voluntate ut potente illud impedire. Quia re vera posito tali iudicio, quatenus habet proponere cum indifferentia, inlligitur sufficiens facultas ex parte voluntatis ad impediendam ejus efficaciam, saltem in-directe et ex parte effectus : dum tamen nou impedit (sicut de facto nunquam impedit) neque iudicium, neque ejus sus-pensio sunt a voluntate, atque adeo neque actu libera. Et juxta hæc intelligendus e.l D. Thom. quoties ait voluntatem posse impedire quodeumque iudicium intellec-tus, ut possit doctrina ejus extendi etiam ad primum iudicium pro primo instanti. Reliqua autem, aut etiam primum post prædictum instans non est dubium posse a voluntate impediri secundum omnem rationem in eis repertam.

10i. Sed urgebis, quod prædictum iudicium secundum utramquo rationem est specialiter a Deo. et causa actus vo-luntatis : ergo secundum utramque debet esse independens ab ipsa voluntate. — Deinde : ut voluntas possit se libere exer-cere, sive circa actum, sive circa suspen-sionem, debet præintelligi iudicium practi-cum, quo possit moveri ad utrumlibet : ergo nulla est in ea facultas ad impediendum tale iudicium : alias idem iudicium daret volun-tati facultatem contra se ipsum : quod re-pugnantiam involvit. — Praeterea si vo-luntas potest impedire prædictum actum, et non impedit, erit liber, et voluntarius : sicut submersio navis dicitur voluntaria nauclero, quia potest ab eo impediri, quamvis positive ad cam rem non con-currat.

Respondetur ad primum non esse contra rationem alicujus actus, quod sit specia-liter a Deo, et possit impediri a volun-tate : imo et quod actu fiat libere, ut de prima volitione statim dicemus.

Ad secundum dicas satis esse, ut intel-

ligatur ox parte voluntatis facultas j>or modum actus primi ad so libere exercen-dum, quod præcedat illud iudicium quan-tum ad rationem proponentis cum indiife-rentia : efficacia vero non est de requisitis præcise ex parte actus primi : undo semel prseintellecto tali iudicio, quoad primam rationem, inlligitur conferre voluntati sufficientem facultatem, ut possit vel sequi illud, vel suspendere quantum ad rationem efficacis : non in sensu compo-sito, quia efficacia non est composibilis cum omissione actus, sed in sensu diviso.

Ad tertium respondetur. Ut aliquid dicatur voluntarium, et liberum in actu, non sufficere potestatem impediendi, nisi adsit obligatio, sicut adest nauclero, ut dicemus disputat, i dubio 2. Et quia vo-luntati nulla est obligatio suspendendi prædictum iudicium, non est actn libe-rum ; quamvis ejus suspensio possit dici libera in potentia.

105. Ad secundam confirmationem ros- solut. 2 pondetur voluntatem in primo actu et continu. movere se ipsam, et moveri specialiter a Deo : quia hæc duo non repugnant. Cum enim Deus moveat unumquodque accommodate ad ejus naturam, non minus potest movendo causas liberas conservare eis libertatem, et modum se movendi, quam movendo necessarias imponere illis necessitatem, et determinationem. Unde quia voluntatis ea est natura, ul circa objectum indifferenter propositum petat ferri cum libertate, sic eam applicat, ut non tollat quominus ipsa elicitive se mo-veat, prout sufficit ad agendum libere absolute. Sed circa hæc videri debent, quæ diximus in tract, de Ang. disp. 11 a n. 27.

Diximus, *Prout sufficit ad agendum absolute libere*; quia non negamus vo-luntatem habere aliquid in cæteris acti-bus, quod non habet in primo, ratione cujus tribuitur ei a D. Thom. quod spe-cialiter in illis se moveat. Nam in primo non se movet medio consilio proprio, sed ah Authore naturæ invenit præstitutum sibi finem, circa quem possit operari, vel non operari : in cæteris vero ipse agens media ratione, et consilio a linvcnit. et determinat objectum a se prosequendum, vel fugiendum : et quia consilium non est de line, ut tali, sed mediis, quæ ipsum finem volitum præsupponunt, debet hunc modum se movendi præcedere aliquis ac-tus in voluntate, qui sit ratio consilii, et

electionis circa modia. Quamvis autem pr.edie.tus modus movendi se libertatem augeat, non requiritur ad agendum absolute libere.

tOG. Secundo probatur prædicta sententia quia omnis actus liber debet per se reduci ad aliquem necessarium : sicut omne variabile, et contenions ad aliquid firmum, et stabile : ergo dandus est per se in voluntate aliquis actus necessarius quoad exercitium, in quem cæteri re-ducantur.

Confirmatur, nam in voluntate Angeli datur actus necessarius quoad exercitium, scilicet amor sui, et Dei Authoris naturæ, qui est principium, et causa omnis actus liberi : ergo etiam poterit dari in nostra voluntate.

Solutio. Respondetur sufficere necessitatem, quo ad specificationem, quam n. 94 aliquibus actibus concessimus, ni cæteri omnibus modis liberi possint ad eos reduci : quia natura voluntatis viatoris non postulat majorem firmitatem : et illa sufficit, ut ipsa natura sit firma, et stabilis.

A J coalirm. Ad -confirmationem respondetur illum actum convenire. Angelo, non ut viatori, sed ut existent! in termino beatitudinis naturalis : in quo nec nostra) voluntati omnino negabimus necessitatem quoad exercitium. Quamvis enim talis amor non sit absolute summum bonum, vel ejus possessio, sicut amor supernaturalis patriæ, est tamen (saltem concomitante! summa felicitas Angeli in ordine naturali, et possessio summi boni hujus ordinis. Quod sufficit, ut in ejus exercitio nihil apparere possit retrahens voluntatem Angelicam; et sicut beatus clare videt nihil impossibile cum amore beatifico supernatural! habere rationem boni . aut appetibilis, ita Angelus evidenter scit nihil imeompossibile cum prædicto amore naturali esse sibi bonum, neque appetendum.

3 " 107. Tertio. Potest intellectus proponere voluntati objectum, in quo, vel in ejus exercitio nihil mali appareat, quod possit illam retrahere : ergo tunc manebit necessitala quoad exercitium. Consequentia videtur nota. Et probatur antecedens. Nam potest proponere bonum, vel beatitudinem, ut sic, in quibus nihil mali apparet : potestque repraesentare bonitatem, quæ est in exercitio amoris, non proponendo aliquod incommodum, neque advertendo an sit, vel non sit alterius boni impositivum.

J Respondetur negando antecedens, quo ad secundam partem per se loquendo, ul constat ex dictis n. 99. Ad probationem vero admittimus posse intellectum nullum advertere incommodum in exercitio illius amoris, et sic necessitare voluntatem : hoc tamen non erit per se, quasi merita objecti, vel exercitii illud postulent; se l per accidens defectu cognitionis : quæ si adverteret limitationem bonitatis talis exercitii, et quod extra illud potest esse aliud bonum cum eo impossibile, nequaquam accessitaret.

108. Quarto. Ita se habet voluntas ad ultimum linem in communi sibi propositum, sicut intellectus ad prima principia : sed intellectus propositis primis principiis, necessitatur quoad exercitium ad illorum assensum : ergo, etc.

Respondetur similitudinem inter voluntatem , et intellectum quoad prædicta tenere in aliquibus, non tamen in omnibus. Pacificantur enim, quia sicut intellectus principiis assentitur propter se, et non potest dissentire, ita voluntas linem ultimum omnino propter se diligit, nec potest illum odio habere. Differant autem quia, intellectus est potentia naturalis, et ideo circa suum obje-tum omnino perse, qualia sunt prima principia, non subest dominio ejus consensum retrahere. Voluntas vero ab intrinseco est libera, et domina sui actus, et ita quantumcumque objectum primarium ei objiciatur, manet in ejus potestate elicere actum, vel suspendere.

Accedit, quod in assensu intellectus circa prima principia, supposito, quod de illis cogitet,-nihil potest apparere retrahens a tali assensu, sicut potest apparere in exercitio voluntatis, utintuenti patebit. — Diximus *supposito quod de illis cogitet*, quia in eo, quod est intellectum cogitare de principiis, apparere potest aliquid fastidii, vel minoris boni, ratione cujus voluntas a tali cogitatione avertat. Dum tamen non avertit, nequibit ejus assensum impedire : sicut contingit in aliis potentiis, quarum actus possumus impedire tollendo aliquid ex requisitis ad agendum ; si tamen omnia concurrant, prædicti actus non subduntur libertati.

109. Denique arguitur : quia in pueris, et amentibus omnes actus sunt necessarii quoad exercitium : et tamen de aliquibus habent perfectam cognitionem, ut patet ex eo quod discurrent, discunt artes, timent, rident,

ol ludantur : ergo cum perfecta cognitione stat necessitas quoad exercitium in voluntate.

l'ii.iiij "i*]l, Circa hoc argumentum sunt, qui in pueris, et amentibus nullum concedunt actum intellectus, vel voluntatis, sive liberum, sive necessarium, sed omnes illorum operationes, quantumcumque artificiosa et ingeniosa; videantur, asserunt provenire ex sola imaginatione, et appetitu sensitivo. Videturque eis favere D. Thom. infra q. 10 art. 3 ubi dicit earndem rationem esse quoad hoc de amentibus , sicut de animalibus brutis, quæ ex necessitate sequuntur impetum passionis. *In his enim (ait) non est aliquis rationis motus, el per consequens nec voluntatis*, et inferius : *Aut motus voluntatis non est in homine, sed sola passio dominatur ; aut si motus voluntatis sil, non ex necessitate sequitur passionem*. Hæc tamen doctrina

S:Mi- D.Tho-u. videtur contra ipsum D. Thomam pluribus in locis : in quibus concedit dormientes (non est autem minor ratio de amentibus, et pueris) exercere actûs intellectus, licet imperfectos, et per consequens voluntatis, quamvis non liberos. Ita habet 1 part, quæst. 84 art. 8 ad 2 et in 4 dist. 9 quæst. 1 art. 4 ad 3 et 4, quæst. 28 de "Verit.art.]3 ad 6, et 2,2 quæst. 154 art. 5. Quare in testimonio, quod pro contraria parle adducitur, solum comparat amentes cum brutis quantum a l hoc, quod est non habere actus deliberatos : non tamen intendit illis negare aliquos actus subitos, et indeliberatos, tam in voluntate, quam in intellectu. Sed quia in hujusmodi motibus voluntas potius sequitur modum operandi appetitus sensitivi, qui est cum necessitate, quam modum ipsius voluntatis proprium, qui est cum deliberatione, absolute negatur illis ratio actus voluntatis, et passionibus prædicti appetitus annumerantur. Et juxta hunc sensum verificatur illa negativa cum distinctione : **Jui motus voluntatis non est in homine; aul non ex necessitate sequitur passionem**.

Alia solal. Alii vero per oppositum concedunt amentibus, et pueris libertatem physicam, et verum dominium suorum actuum, negant tamen eis libertatem moralem. — Sed neque hæc solutio placet communiter D. Thom. discipulis : quia difficile capitur quomodo libertas illa, quæ dicitur *physica*, sit vera libertas, tnbuatque voluntati verum dominium sui actus, et non sufficiat ad fundamentum bonitatem, et maliticm mora-

Salmant. Cars. theolog. torn. F.

lem, cum ad hoc ex parte libertatis solum requiratur, quod actus sit sub dominio agentis, ac proinde possit ei imputari quod fiat, vel non fiat. Si autem prædicta libertas physica ad hoc posterius non pertingat, non apparet quomolo sit vera libertas, unde prædicta distinctio libertatis *physics*, et *moralis* videtur arbitraria, et sine fundamento.

Dicendum igitur est amentes, et pueros habere quidem aliquos actus intellectus, et voluntatis : necessarios tamen propter imperfectam cognitionem : sicut sunt in nobis motus primo primi. Neque eorum opera quantumvis artificiosa aliud ostendunt. cum in aliquibus animalibus brutis, ut elephantibus, canibus, etc. similia opera videamus. Pro qua doctriana legendi sunt discipuli D. Thom. cit. q. 10 art. 3 ubi eam ex professo tractant Medina, Montosi., Greg. Mart, et alii. Videatur etiam Bann<z 1 p. q. 82 art. 2 dub. 2 ad tertium ex argumentis factis in principio.

Medina Monks Mart. Damiez.

DISPUTATIO III.

De divisione voluntarii perfecti in liberum, et necessarium.

Admisimus in disputationibus praeecedentibus simul cum actibus voluntatis liberis aliquos necessarios, saltem pro statu patriæ ; quibus cum negari non possit ratio voluntarii, siquidem sunt vere ab intrinseco cum cognitione, videndum est in quo voluntarielatis gradu cum liberis conveniant, et qualiter voluntarium liberum, et necessarium inter se, et ad voluntarium perfectum comparentur. Ex quo tertia divisio voluntarii, quam supra statuimus, manebit explicata.

DUBIUM I.

Utrum sub voluntario perfecto, non solum contineatur liberum, sed etiam necessarium : el quod ex illis sit perfectius.

Sensus tituli quantum al primum est, an sicut in actibus liberis perfecte invenitur ratio voluntarii (quod ut per se notum supponimus) inveniatur etiam in aliquibus necessariis. Si enim hoc dicamus, voluntarium perfectum dividetur in liberum, et necessarium : sint minus convertetur cum libero, et omne necessarium ad lineam im-

Aniniad- perfecti pertinebit. Est vero animadver-
 ūuēl" tum necessitatem ex Iribus capit'bus pro-
 venire posse actibus voluntariis. Primo,
 ratione potentiaē, quæ ob materialitatem,
 et limitationem est ab intrinseco determi-
 nata ad unum, el incapax indifferentia'
 quacumque cognitione ducatur : imo eo
 ipso postulat duci cognitione imperfecta.
 Et hujusmodi sunt omnes actus appetitus
 sensitivi considerati secundum se.

Secundo, ratione objecti : cujus merita exigunt ut potentia alias indifferens ad plura, sicut est voluntas, feratur in illud necessario. Quod tunc contingit quando objectum est ipsum summum bonum adæquate satiativum, et ut tale proponitur per cognitionem. Nam sicut ex objectis inadæquatis nullum potest voluntatem per se necessitare, ita ab eo, quo i est omnino satiativum perfecte, cognitio nequit ipsa resilire.

Tertio, id potest provenire ex imperfectione cognitionis : quæ objectum inadæquatum, et secundum se indifferens proponit cum determinatione ad amorem : non quia ostendat in eo bonitatem summam, quæ petat necessario amari : siquidem non datur in tali objecto : sed quia proponendo ejus qualem bonitatem, non ostendit inadæquationem, et limitationem, quam habet, ratione cujus posset respui, ul tetigimus disp. I n. 30.

Igitur cum necessitas oritur ex primo, vel tertio capite, ex se, et ex dictis disp. cit. constat constituere voluntarium imperfectum : utrobique enim actus mensuratur cognitione imperfecta, vel sensitiva, vel intellectuali juxta ibidem dicta. Non est tamen sic exploratum an secunda necessitas, quæ hac cognitionis imperfectione non laborat, obstat ex alio capite perfecto voluntario : aut saltem illud diminuat in comparatione ad liberum. Nec loquimur de necessitate solum quoad specificationem : quippe hæc non excludit libertatem simpliciter : sed de necessitate quoad exercitium : qualis reperitur in amore beatifico, qui non ex limitatione potentiæ. neque ex imperfectione cognitionis, sed ob summam Dei bonitatem fertur in illum omnino necessario.

S

Communis Thomistarum assertio.

Prima
h tertio. 2. Dicendum est primo necessitatem
amoris provenientem ex bunitate objecti

plene cogniti nequaquam impedire perfectam rationem voluntarii : atque adeo voluntarium perfectum non converti cum libero, sed comprehendere prædictum necessarium. tunc assertio est communis inter discipulos D. Thom. hoc loco, quam videntur Medina, Curiel dubio unico. Alvar, disputat. 32, Montosi. disp. 1 n. 36, N. Cornejo disp. 1 dub. 5, Gre Mart, dub. 2 necnon Suar. disp. 1 sect. 3 Granad. disp. 2 sect. 2 et plures alii secuti D. Thom. art. 2 hujus q. ult. docet gradum voluntarii sumendum esse ex gradu cognitionis, quam sequitur : et ideo sicut cognitio imperfecta causal voluntarium imperfectum, ita *perfectam cognitionem finis* (ait) *sequitur voluntarium secundum rationem perfectam*. Cum igitur necessitas, de qua loquimur, non excludat; sed supponat perfectum cognitionem, consequens est, ut juxta mentem Ang. Doctoris non tollat, sed inferat perfectum voluntarium.

Nec refert, quod ajunt adversarii, D. Sinista
Thom. loqui de cognitione deliberativa, HpOq.
quæ est radix libertatis : et ita post verba D.Tiwu.
relata subdit : *Prout scilicet apprehenso*
fine aliquis potest deliberans de fine, et de his.
quæ sunt ad finem moveri in finem, vel non
moveri.

Nam si totus contextus legatur, manifeste constabit Sanctum D. non ideo meminisse cognitionis deliberativa» quasi hanc solam sub cognitione constituyente perfectum voluntarium comprehenderit, imo comprehendit omnem cognitionem, quæ attingit linem formaliter, solumque excludit cognitionem imperfectam, quæ non attingit linem formaliter, sed materialiter id quod alias est linis. Et ideo paulo superius cum ex professo assignat cognitionem requisitam ad voluntarium perfectum, nullam mentionem facit deliberationis, aut libertatis, sed tantum ejus, quod diximus; sic enim ait : *Est autem duplex cognitio finis, perfecta scilicet, et imperfecta : perfecta quidem finis cognitio est, quando non solum apprehenditur res, quæ est finis, sed etiam cognoscitur ratio finis, et proportio ejus, quod ordinatur ad finem ipsum. Et talis cognitio finis competii soli rationali nlnlurx. Imperfecta autem cognitio finis est quæ in sola finis apprehensione consistit, sine hoc quod cognoscatur ratio finis, et proportio actus ad finem : et talis cognitio finis reperitur in brutis animalibus per sensum, et xstimalionem naturalem : perfectam igitur cognitionem finis sequitur voluntarium*

} voluntarium secundum rationem perfectam,
 I etc. Ubi ut cernis nomino cognitionis
 p^rfectæ, quam sequitur perfectum volun-
 I tarium, comprehendit omnem cognitionem
 t attingentem formalem rationem finis, et
 i quæ est propria rationalis naturæ : ac
 I proinde omnem cognitionem perfectam,
 F sive deliberativam, sive non deliberati-
 f vam : tantumque excludit cognitionem
 ' imperfectam communem brutis, quæ solum
 I cognoscunt linem materialiter : adduxit
 , vero in sequentibus exemplum cognitionis
 ' perfeclæ in cognitione deliberativa, tum
 quia est notior : tum etiarn ut applicaret
 doctrinam ad voluntarium, quod est pro-
 prium status vite, et fundamentum mo-
 I ralilatis, cui præsens tractatus potissime
 deservit. Nequaquam tamen pnedicto
 exemplo ipsam doctrinam secundum se
 restrinxit.

3. Sed urget Lorea, quia sicut D. Thom.
explicat voluntarium perfectum per cognitionem deliberativam, ita imperfectum per
eam, quæ subito in objectum ducit, sub
qua necesse est comprehendi omnem non
deliberativam quantumcumque alias perfectam,
sic enim ait : *Imperfectam autem cognitionem finis sequitur voluntarium secundum rationem imperfectam, prout scilicet apprehendens finem non deliberat, sed subito movetur in ipsum.* Quæ verba (inquit Lorca) petal Lector ab adversariis, ut
grammaticæ saltem construantur, et videbit
an alius possit apparere sensus.

Hoc tamen parvi momenti est. Nam cum S. Doctor in prædictis verbis expresse dicat cognitionem, quam sequitur voluntarium imperfectum, debere esse imperfectam, non potuit solum deliberativam excludere : sicut nec perfectissimam visionem, qua Deum Beati sine deliberatione, aut discursu intuentur, sub cognitione imperfecta comprehendere. Appellat ergo *cognitionem subitam*, quæ non advenit merita objecti, et ideo subito rapit in illud, quod secundum se amore in liberum postulabat, juxta ea, quæ n. præcedenti animadvertimus. Et sicut hanc dumtaxat propter sui imperfectionem dicit, inferre voluntarium imperfectum, ita omnem aliam sive simplicem, sive deliberativam docet sufficere ad perfectum. Vel petat Lector ab adversariis num visionem claram Dei omnium cognitionum exactissimam aliquis dixerit imperfectam ? Et videbit an voluntarium, quod eam sequitur, sub verbis ; grammatice constructis, *imperfectam*

autem cognitionem finis sequitur voluntarium secundum rationem imperfectam, possit comprehendere.

4. Probatur ratione desumpta ex hac
D. Thom. doctrina : quoniam de ratione
voluntarii solum est oriri ab intrinseco
cjm cognitione : igitur omne, quo-1 est
perfecte ab intrinseco, et cum perfecta
cognitione, erit perfecte voluntarium. Sei
actus necessarius, de quo loquimur, v.
gr. Amor beatificus perfecte est ab intrin-
seco, et cum perfectissima cognitione :
ergo, etc. Major constat tum ex regula,
*sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis
ad magis* : nam si voluntarium simpliciter
est ab intrinseco cum cognitione, eo erit
magis, aut perfectius voluntarium, quo
magis, et perfectius habuerit utrumque.
Tum etiam a diffinitione ad diffinilum :
quia cui convenit perfecta diffinitio rei,
perfecte convenit essentia quam explicat
ipsa diffinitio : atqui diffinitio voluntarii
solum explicat esse ab intrinseco cum
cognitione : igitur cui utriusque convenit
perfecte, perfecte habebit essentiam vol-
untarii. Minor autem videtur perspicua :
siquidem prædictus amor oritur ab intrin-
seco voluntatis non minus, quam amor
viæ, et regitur visione beatifica, quæ
excedit omnem cognitionem vialem.

Confirmatur ; omnis imperfectio , quæ
reperitur in effectu, debet ad principium
imperfectum reduci, ut est per se notum :
atque adeo repugnat ubi prædictam prin-
cipium est perfectum, et agit quatenus
tale, effectum evadere cum imperfectione :
sed principium amoris Dei necessarij in
ratione voluntarij est valde perfectum,
importat enim voluntatem informatam
charitatis, et visione beatifica : igitur præ-
dictus amor erit perfecte voluntarius juxta
perfectionem principij. — Adde volun-
tarium perfectum supra imperfectum so-
lum addere, quod sit proprius modus
operandi naturæ rationalis, prout ab irra-
tionalibus distinctio, ut explicat in pne-
semi Angel. Doct. et omnes concedunt :
constat vero in amore beatifico maximo.
splendere prædictum modum, ut expli-
cimus supra tract. 8 disp. 2 a num.
↳ ; ergo, etc.

Dices cum adversariis, pnedictum Doptex
 amorem non osse perfecte ab intrinseco : c'3'iü.
 «juin voluntas eo minus tunc, movetur a
 se, d ah intrinseco, quo fortius trahitur
 a bonitate objecti : ita Vazq. — Addit Varç.
 vero Lorea, talem amorem fieri impetu Lora.

naturæ magis, quam vi iudicii rationis, et ex hac parte deficere in modo essendi ab intrinseco, et in eo, quod est voluntatem per illum moveri a se.

**Jhfuu-
iur
prims.
D.Thom.** Sed prima evasio facile refutatur, animadvertendo (id quod observat D. Thom. art. 1 ad C quod etsi omne voluntarium habere debeat principium intrinsecum, nequaquam tamen est contra perfectionem voluntarii creati, quod hoc principium ab aliis extrinsecis moveatur, dummodo talis motio sit juxta inclinationem ipsius principii intrinseci. Et propterea quoties voluntas agit sive libere, sive necessario, movetur a Deo tanquam a primo efficiente, et ab objecto tanquam a fine, nec tamen ejus actus liberi amittunt propterea rationem voluntarii perfecti, ut adversarii fatentur, quia utriusque molio est juxta voluntatis naturam, et ah ea petita. Unde talis motio ab intrinseco nequaquam tollit, sed potius confert voluntati, ut per modum principii intrinseci influat in voluntarium. Et ideo nec ea seclusa, voluntas sic influet : nec magis, aut minus unquam influet, quam sit prædicta motio. Hinc salis constat quomodo voluntatem fortius moveri ab objecto non obstat perfectioni voluntarii, imo ad eam conducat. Nam si voluntas per modum principii intrinseci non influit nisi prius ab objecto mota, quo major fuerit hæc motio, eo magis influit ipsa ab intrinseco, atque adeo voluntarium actum producet. — Accedit, quod cum objectum non moveat nisi mediante cognitione, el hæc volenti sit intrinseca, necesse est omnem actum eo magis esse ab intrinseco, quo magis fuerit ex motione objecti.

Et ex hoc etiam habetur voluntarium perfecte movere se, quoniam datur in agente integrum, et perfectum principium talis motus : tam quoad substantiam, quod J est ipsa voluntas : quam quoad tendentiam in finem et modum essendi formaliter propter finem, quod præstat perfectissima ejusdem fini» cognitio. Nec ad perfectum modum movendi se potest amplius desiderari juxta dicta disp. 1. Potestque hoc explicari a contrario sensu in his, quæ se movent imperfecte, ul vegetabilia, el brula. Omnibus enim deest principium movendi se quantum ad aliquid : nam vegetabilia, etsi habeant in se principium motus quoad executionem, vel substantiam : non tamen quoad tendentiam in finem : eo quod hujus principium est co-

gnitio : et ila quoad hoc moventur a cognoscente finem. Brute vero licet simul habeant principium motus quoad tendentiam propter aliqualem cognitionem ; non tamen quantum ad modum tendendi (formaliter propter linem : quia hujus principium debet esse cognitio perfecta, quæ finem sub ratione finis attingit, et ideo quantum ad istum modum moventur ab agente rationali, in quo est cognitio finis sub ratione finis. Cum igitur Beato respectu amoris necessarii nihil horum desit, consequens est, ut quoad omnia prædicta se moveat, atque adeo perfecte.

Confirmatur. Tunc agens perfecte se movet quando nihil est in actu, cujus proprium principium non sit in ipso agente : quippe eo ipso tribuitur ei totum, quoti est movere, et *moveri*. At in amore beatifico nihil est assignare cujus proprium principium non sit in ipso Beato : igitur movet se in illo perfecte.

6. Dices, non esse in eo principium hujusmodi necessitatis ; quia hæc necessitas tota est a bonitate summa objecti. — Sed contra, nam bonitas objecti beatifici ideo necessitat, quia cognoscitur perfecte ut summa, et media hac cognitione causal motum necessitatis in actu : ergo cum cognitio sit Beato intrinseca, etiam erit intrinsecum principium prædicta. necessitatis. Quemadmodum etsi in actibus liberis modus libertatis causetur etiam ab objecto ratione indifferentia ; nihilominus quia causatur media cognitione intrinseca, dicitur habere principium intrinsecum. Pnesertim quia Divina bonitas unitur immediate per se ipsam intellectui Beato in ordine ad movendam voluntatem, quod non habet alia objecta, sed uniuntur media specie distincta.

7. Id vero, quod addit Lorea, minus enervat nostram rationem. Dupliciter enim potest intelligi aliquid fieri impetu naturæ : vel quia agens non habet in se adæqualem rationem agendi propter finem ; el ideo, ut sic operetur, indiget quasi impelli ab authore naturæ, non solum generali motione propter communem rationem causæ secundæ, sed alia magis speciali, quæ correspondet Deo, ut authori particulari. Vel quia licet agens contineat adæquatam agendi rationem, hæc tamen natura sua est ad agendum determinata, et per se conjuncta cum actuali operatione, ob idque non subest dominio agentis ab ea cessare. Ut si dicamus Deum amare

Aliti
eT'Ua
prædi-
diur.

Itip-
gaut
srort
OS».

se impetu naturæ, non quia ab alio impellatur, aut quia in eo non sit integrum principium amoris, sed quia huiusmodi principium simple natura esi ad actum determinatum, et inseparabile a dilectione. Quod ergo primo modo lit impetu naturæ, fate-mur non esso perfecte ab intrinseco, sed solum quoad id, cuius principium est intra. Negandum tamen est Amorem beatificum sic fieri, ut ex dictis n. præced. constat.

Secundo modo concedimus fieri impetu naturæ. Sed hoc non obest perfectioni essen-di ab intrinseco : ut patet in amore, quo Deus se ipsum diligit, qui sicut nullo modo est ab extrinseco, ita perfectissimo modo est ab intrinseco, licet nulla potentia valeat suspendi. Et ratio est, quam tradi-dimus : quia perfectio iu movendo se, ab intrinseco, non debet venari ex libertate supra motum, sed ex intrinsecitate prin-cipii adæquati. Narfi cui nihil deest huius princi.ii, sicut habet in se ipso quidquid requiritur ad eliciendum, et recipiendum perfectum motum, ita perfecte dicitur *mo-vere*, et *moveri* ab intrinseco, *movere sc*, et *moveri a se* ratione prædicti principii. Unde nihil deest, ut talis motus quantum-cumque necessario fiat, sit perfecte volun-tarius.

8. Secundo probatur assertio alia ra-tione. Amor, quo Deus necessario diligit suam infinitam bonitatem, est perfectis-sime voluntarius : ergo necessitas orta ex perfectione objecti, et cognitionis non ob-est voluntario perfecto. Consequentia li-quet : et antecedens probatur. Nam cum in Deo non sit aliquid imperfectum, vel prædictus amor non debet esse volunta-rius : vel debet esse talis perfecte : cum-que primum dici non possit, siquidem est iib intrinseco cum cognitione, dicendum est secundum.

Respondent. Vazquez, et Salas nitentes infirmare hanc rationem, voluntarium non dicere perfectionem simpliciter respectu cuiuscumque objecti : sed solum respectu objecti finiti : nam objectum, finitæ boni-tatis ita amare potius est nota imperfec-tionis : et ideo quamvis amor, quo Deus diligit se, non sit perfecte voluntarius, non admitur ei aliqua perfectio, nec poni-tur in eo imperfectio. Et si ab eis quæras rationem, ob quam prædictus amor non sit perfecte voluntarius, aut. quare huius-modi voluntarium respectu objecti infiniti dicat imperfectionem, nullam aliam tra-dunt nisi quia perfectum voluntarium im-

portal modi)in agendi libere : de quo prin-cipio est tota quæstio. – Addit deinde Salas, hoc, quod est. *Divinum* amorem esse imperfecte, voluntarium, non dicere in *co* imperfectionem, sed tantum est imperfecto significari hoc nomine *voluntarium*. Sicut nulla, quæ sunt perfectissima in Deo, si-gnificantur imperfecte nominibus meta-phoricis *doloris*, *iræ*, *discursus*, et simili-bus. — Addit etiam Lorca prædictum amorem esse quidem perfectissimum se-cundum entitatem, non autem neque fide, neque ratione convinci concedendam esse illi perfectissimam voluntarii rationem.

Sed si vis rationis factæ expendatur, tota hæc evasio facile refellitur. Pro quo ob-serva, omne, quod est formaliter in Deo, debere esse perfectionem simpliciter sim-plicem, que nihil imperfectionis claudat ; quæ vero imperfectionem ita involuunt, ut nequeant ab ea denudari, solum continen-tur in illo virtualiter. Et ideo numquam ab eis proprie, et fonnaliter denominatur : sicut non dicitur proprie *irasci*, *dolere*, *dis-currere*, etc. quamvis per metaphoram so-leant similes locutiones Deo applicari. Quare ex eo, quod aliqua ratio ex suo con-ceptu dicat imperfectionem, recte colligi-mus non esse proprie, et formaliter in Deo, ita ex eo quod proprie et formaliter sit in illo, optime infertur nihil imperfectionis includere. Imo prout est in Deo debet esse summe perfecta quantum ad omnes forma-litates, quas in eo conservat, sicut quan-tum ad omnes habet esse illimitata, et in-finita.

Hinc facile refellitur prædicta evasio expendendo in hunc modum nostram ratio-nem. Conceptum voluntarii necessarii ne-cessitate orta ex perfectione objecti, et cognitionis invenitur proprie, et formali-ter in Amore Divino : ergo talis concep-tus secundum nullam rationem includit imperfectionem. Atque adeo salvatur vo-luntarium absque imperfectione cum præ-dicta necessitate. Consequentia liquet ex notabili præsupposito. Antecedens vero probatur : quoniam de conceptu volunta-rii solum est, quod sit ab intrinseco cum cognitione : et de conceptu voluntarii prædicto modo necessarii, quod sit cum perfecta cognitione objecti summe perfecti : constat autem totum hoc proprie, et for-maliter convenire' Amori Dei erga se ip-sum; ergo, etc.

Confirmatur. Nam quia amare Deum libere non dicit perfectionem simpliciter,

Prædiu
d.iur

> 5
Im

Iteram
formater
ratio.

Seeun la
niio.

E(a-
pam.
Vaq.
Sabs.

sed involutam cum imperfectione. negant adversarii, et merito, Amorem Dei erga se ipsum, esse proprie, et formaliter liberum : ergo eum negari non possit esse proprie, et formaliter voluntarium, tonentur fateri hujusmodi voluntarium nequaquam in D^{co} osso imperfectum.

Confirma-
maur.
10. Confirmatur secundo exemplis, quæ adducit Salas. Nam ex eo quod ira, dolor, et similes passionibus non possunt denudari ab imperfectionibus. nequeunt Deo proprie convenire, sed valde metaphorice : ergo cum voluntarium necessarium proprie ei conveniat, dicendum est hujusmodi voluntarium posse ab imperfectionibus separari. — Ad hæc : ideo voluntarium necessarium necessitate orta ex aliis capitibus, quæ explicuimus η. l nequit in Deo inveniri, quia est voluntarium imperfectum : ergo si voluntarium necessarium ex perfectione objecti esset aliquomodo imperfectum, nullatenus posset illi concedi.

g
liLpa-
II. Ex quo etiam corrui, quod ajebat Salas, nempe Amorem Divinum dici imperfecte voluntarium, solum esse significari imperfecto isto nomine. Nam, vel *significari imperfecte* appellat, cum nomen non explicat totam rei perfectionem : et hoc nullatenus sufficit, ut negetur prædicto amoris ratio voluntarii perfecti, aut ut dicatur voluntarius imperfecte : alias diceremus Deum esse imperfecte sapientem. imperfecte justum, etc. quia nullum ex his nominibus exprimit totam perfectionem, quam attributa Divina important. Vel *significari imperfecte* appellat significari metaphorice : ut cum nomine *iræ* significatur Divina justitia, et nomine *doloris* divina misericordia. Et hoc manifeste est falsum; quoniam ratio significata nomine *voluntarii* non minus proprie convenit amoris Dei necessario, quam libero, sicut non minus proprie ille, quam iste est ab intrinseco cum cognitione : ergo sicut amor liber Dei non metaphorice, sed proprie significatur nomine voluntarii, sic etiam amor necessarius.

Rejici-
tur
Lorca.
Corruit similiter, quod addit Lorea. Nam perfectiones in Deo existentes, non solum secundum unam, vel aliam rationem, vel secundum omnes, quas ibi formaliter conservant, debent, esse maxime perfectæ : unde cum in amore Dei necessario non tantum inveniatur proprie, et formaliter ratio entis, sed etiam ratio voluntarii proprie dicti, fides, et ratio

suadet utranique istam rationem habere ibi maximum perfectionem.

§ II.

Ostenditur prostantia voluntarii necessarii supra liberum.

12. Dicendum est secundo voluntarium S^{ci}(4a necessarium, do quo in præcedenti assertionem, cætoris paribus, perfectius esso quam liberum. Hanc etiam assertionem tuentur fero omnes authores pro præcedenti citati : et desumitur ex doctrina D. Thom. quam ibi expendimus eisdem quo rationibus satis efficaciter convia- citur. Sed ulterius probatur. Illud est magis, sive perfectius voluntarium, quod magis procedit ab intrinseco voluntatis, et cum nobiliore cognitione : sed in utroque amor necessarius ex perfecta cognitione objecti excedit liberum : ergo est magis voluntarius. Major constat ex dictis a n. L Minor quoad secundam partem etiam liquet. Nemo enim dubitat nobiliorem cognitionem esse Visionem beatam, qua dirigitur amor Dei necessarius, quacumque alia cognitione dirigente amorem liberum.

Quoad primam vero suadet animadvertendo, quod sicut inter ipsos actus prior est amor necessarius, quam liber, Pt ideo liber reducitur ad necessarium : ita in voluntate prior est ratio potentie naturalis, quam ratio liberte et hæc supra illam fundatur. Unde cum in qualibet re id, quod est prius sit magis intimum, oportet actum procedentem a voluntate, ut potentia naturalis est, magis ab intrinseco procedere, quam actus procedens ab ea, ut libera. Tunc sic amor necessarius procedit a voluntate, ut operante per modum naturæ ; liber vero procedit ab ea ut libera : igitur ille procedit per id, quod est intimius atque adeo magis ab intrinseco.

Confirmatur. Prior est, et intimior voluntali inclinatio ad suum objectum salativum. quod diligit necessario, et ratione cujus diligit caetera, quam inclinatio ad objecta inadæquata, quæ diligit libere : fundatur enim hæc secunda inclinatio supra illam priorem : ergo dilectio necessaria sequens primam inclinationem procedit magis ab intrinseco, quam libera, quæ sequitur secundam.

13. Dices, probari hac ratione etiam objectum necessarium ex imperfecti cognitione

tionem excedere In vohmtai ietate liberum : siquidem procedit a voluntate, ut natura : ergo cum hoc admitti non debeat, negandum est illud, ex quo sequitur.

Ex. II. Hespondetur negando sequelam. Dupliciter enim potest dici voluntas agere, ut natura : vel quia agit ex speciali motione Authoris nature, eo quod non habet, perfecte in se formam, quæ sit principium motus : vel quia agit ratione primaria» inclinationis; ita tamen, ut habeat in se ipsa sufficiens principium, ut sine speciali motione alterius ipsa se moveat ad finem sub ratione linis. Primus modus agendi ut natura, non sufficit ad perfectum voluntarium : quia cum voluntas tunc non habeat in se completum principium operationis, non movetur perfecte ab intrinseco, sed magna ex parte ab extrinseco : quod derogat perfectioni voluntarii. Et ita contingit in motibus necessariis ex imperfecta cognitione : non enim datur completum principium actus tendentis ad finem, ubi non adest perfecta cognitio ipsius finis, ut dictum est n. 6. Secundus modus constituit voluntarium perfectissimum : quia et est adæquate ab intrinseco, et per id, quod est intimius voluntati. Et in hoc sensu procedit nostra ratio.

Non
(oaû-
iitia
tdwnis
Quæ potest alihuc confirmari. Nam supposita cognitione perfecta, voluntas magis spontanee tendit ad finem quam ad media : sicut magis ad illum, quam ad hæc afficitur : sed hic excessus voluntarii non provenit ex eo, quod finis ametur magis libere : major enim libertas inest voluntati circa media, quam circa finem : ergo provenire debet ex eo, quod ad finem tendit voluntas magis ut natura, et ad media magis ut libera : igitur supposita cognitione perfecta plus habet voluntarii modus operandi, ut natura cum necessitate, quam modus operandi cum libertate. Sane si libertas esset ratio per se perfectioris voluntarii, juxta augmentum libertatis esset augmentum voluntarietatis : cum ergo in line, et mediis oppositum videamur, signum est aliunde prædictum voluntarium desumi; nempe ex capite a nobis assignato.

14. Respondet Vazq. media eo ipso, quod amentur magis libere, quam finis, amari magis voluntarie : quia magis voluntarie, et magis libere coincidunt. Secundo respondet libertatem magis versari circa finem, quam circa media; quia voluntas finis non est alligata medio, cujus electio dependet a fine.

DISP. III, DUB. I.

Utriusque vero evasionis fundamentum PwrM. est petitio principii, nimirum voluntarium perfectum dici ex modo agendi libere, de quo est quæstio. Porro si standum est nominibus, et rerum diffinitionibus, dubitari non potest id esse magis voluntarium, quod magis est ex affectu, et inclinatione voluntatis, et in quo ejus influxus, prædictaque inclinatio magis exprimitur, participatur, et manifestatur : at in utroque præstare amorem finis videtur per se notum : quoniam voluntas neque afficitur, neque inclinatur ad media, nisi quia afficitur, et inclinatur ad finem ; neque in illorum electionem influeret, nisi quia influit in hujus intentionem : atque adeo propter quod unumquodque tale, et illud magis. — Præterea, cum voluntas non influat nisi mota ab objecto, juxta n. 5, in ejus objecti amorem magis debet influere, quod magis movet, et trahit ad se voluntatem : in quo nullus dubitat finem præstare mediis : ergo, etc.

Deinde libertatem magis versari circa media (præterquam, quod est communiter receptum) ostendit ipsum nomen *electionis*; quod cum proprium sit actus tendentis ad illa, solet usurpari pro omni actu libero : non nisi quia in ipsa electione, magis quam in illo actu libertas splendet. Tum etiam, quia sæpe voluntas amans finem necessario, vel quoad specificationem, vel quoad exercitium, in electione medii manet libera quoad ultimumque. Ut si plura media æque utilia ad prædictum finem occurrant. Quod si tantum esset unicum medium, non diceretur ita proprie eligi : quia ejus acceptio non esset liberior intentione finis. Signum ergo evidens est, libertatem magis exerceri circa mediorum electionem, quam circa finis intentionem.

§ III.

Refertur cum suis fundamentis duplex sententia opposita.

15. Contra primam assertionem, et a fortiori contra secundam sentit Almaynus Ahnayn. tract. 10 Moral, cap. 1, Vazq. in præsentia Va/q. disp. 23 cap. 4, Salas disp. 1 sect. 2, Sib*. Lorca vero sect. 2 disp. 1 non satis se Lnrci. explicat, an contrarietur prædictæ assertioni; qui lamen expresse adversatur secundæ, et ideo videtur distinctam ab aliis constituere sententiam. Omnium autem Primum argumenta fere soluta manent ex nostra Jrgain

doctrina. Claritatis tamen gratia breviter ea proponemus, et diluemus. Arguitur ergo primo, quia sacra Scriptura pro eodem usurpat voluntarium perfectum, ac liberum : ut cum Psal. 33 dicitur *voluntarie sacrificabo tibi, et Jacobi 1 : volun/urte genuit nos*; ad Hebr. 10 : *voluntarie peccantibus*, etc. quibus et aliis locis sentiunt interpretes *voluntarie* idem esso ac *libere* ; *erzo ha»c* duo coincidunt. — Confirmatur ex D. Th. in præsentī art. 2 ad 3 ubi ait, laudem, et vituperium consequi voluntarium secundum rationem perfectam : cum autem solum consequantur ad liberum, videtur sentire hoc solum esse perfecte voluntarium.

Sülotiû. Respondetur Scripturam sumpsisse nomen *voluntarii* non in tota sua latitudine : alias comprehenderet voluntarium brutorum : sed pro eo, quod est proprium hominis, ut viatoris, et Dei, ut gerentis se circa illum. Quod voluntarium fatemur converti cum libero. Negamus tamen posse ex verbis Scripturæ colligi, quod convertatur cum voluntario perfecto in tota sua latitudine : aut quod sub hoc, necessarium ex perfecta cognitione non contineatur. — Et eodem modo respondetur ad authorialem D. Thom. Verum est enim laudem, et vituperium consequi voluntarium secundum rationem perfectam, sed non in tota sua latitudine.

Secundum argutu. Vazq. 16. Secundo arguit Alazquez. Voluntarium perfectum importat modum proprium operandi naturæ rationalis : seri hic modus reperitur in solis actibus liberis : ergo, etc. Major est D. Th. in præsentī. Et minor probatur, quia modus operandi cum necessitate, et determinatione ad unum communis est irrationabilibus : ergo, etc.

Solvitur. Respondetur concessa majori negando minorem. Quamvis enim modus agendi cum necessitate orta ex aliis principiis conveniat irrationabilibus, motus tamen agendi cum necessitate proveniente ex summa bonitate objecti perfecte cognita, soli rationali naturæ potest competere : sicut hæc sola cognoscit finem formaliter sub ratione finis, et merita ejus distinguit, et expendit : unde ob hanc rationem supra tract. 8 disp. 3 dub. 1 comprehendimus amorem beatificum sub actione humana, quæ dicit proprie modum agenli hominis in quantum homo est : quia licet prædictus amor fit necessarius, ejus tamen necessitas est talis conditionis, ut petat oriri ex

perfectissima cognitione penetrativu, et expansiva meritorum objecti : cujus cognitionis irrationabilia omnino sunt expertia. Quare hoc argumentum retorquendum est in suum authorem : quia hic modus proprius operandi creaturæ rationalis invenitur non solum in actibus liberis, sed etiam in necessariis ex perfecta cognitione : ergo omnes sunt perfecte voluntarii.

17. Tertio arguit. Do rationale voluntarii perfecti est, ut agens perfecte se moveat : sed hoc invenitur in solis actibus liberis, qui subsunt dominio agentis ; in necessariis vero movet, et agit natura : ergo illi dumtaxat sunt perfecte voluntarii.

Respondetur negando minorem : ad cujus probationem constat ex dictis a n. 5 non requiri ad movendum se perfecte dominium agentis supra actum ; sed quod sit in ipso agente completum principium quantum ad rationes essendi propter finem in actu repertas. Nam eo ipso agens in suo *movere*, et *moveri* non dependet ab alio authore particulari, sed totus motus est ab ipso : quod est movere se perfecte. Hujusmodi vero principium reperiri in agentibus necessariis, constat ex dictis n. 6 et n. 7 ubi diximus, quo pacto motus ille dicatur a natura. Potestque hoc explicari in Amore increato ; Deus enim dum se amat, perfecte movet se ipsum .-quippe movetur (seclusis imperfectionibus) et nullo modo ab alio : cumque talis amor, utpote necessarius, non subjaceat libero dominio, plane lit perfectum modum se movendi non dependere ab eo ; sed a sola possessione adæquali principii motus, ut dictum est.

18. Tandem Lorca pro sua sententia arguit fere in eundem modum. Quia si voluntarium est a principio intrinseco cum cognitione, illud erit perfectius voluntarium, quod est magis ab intrinseco, et magis a cognitione ; utrumque autem præstantiori ratione reperitur in libero, quam in necessario : ergo et ratio voluntarii. Minorem quoad primam partem sic probat. Illud est magis a principio intrinseco, quod flum agens agit, magis se movet, et minus movetur ab alio : sed qui libere operatur, magis se movet, quam qui operatur necessario : nam hic movetur impetu a natura impresso ; ille in se ipso motum excitat, et reprimit cum vult : ergo, etc. — Deinde probat secundam partem, nam cognitio tunc magis influit in actum, quando hic magis a cognitione excitatur : magis autem excitatur, quando major est deliberatio,

deliberatio, quia est expeditissima cognitio, et advertentia omnium. — Præterea cognitio deliberatu non modo proponit objectum, circa quod exercenda est operatio, sed do ipsa operatione fert iudicium ; cognitio vero non dc'iberata tantum proponit objectum nihil dictans de operatione : ergo plus illa, quam ista in prædictam operationem influit.

h,J Respondetur negando minorem. Ad probationem pro prima parte neganda est etiam minor. Nam, ut sæpe diximus, perfectio in movendo se non debet mensurari penes dominium liberum supra actum, sed ex perfectione, et possessione principii motus, in quo actus necessarius ex perfecta cognitione proculdubio excedit liberum. Nec minus se determinat, et in se motum excitat agens prædicto modo necessarium, quam liberum : quia totum hoc præstat a cognitione utrique intrinseca, et non ex impetu alieno : Quamvis ob maiorem perfectionem rei cognilæet ipsius cognitionis in uno necessitet, et in alio libertatem relinquat. Imo ubi major est libertas, supposita prædicta cognitione, minus est actus ab intrinseco, quia plus distat a natura potentia : quo enim plura mediant inter hanc, et liberum, ut consultatio, discursus, etc. ad deliberationem requisita, eo magis prædictus actus elongatur a tali natura ; eoque minus est intrinsecus suo principio.

Alii
? Alii. 19. Secundo, et melius ad eandem probationem respondetur, quod licet moveri ab intrinseco, et moveri a se absolute convertantur, non tamen moveri magis ab intrinseco, et magis a se ; nam primum attenditur ex majori conjunctione actus ad naturam moventis, sive talis natura sit a se, sicut divina ; sive ab alia, sicut creata. Posterius vero attenditur ex eo, quod motus sit magis ab ipso movente, licet magis etiam separatus, et distans ab ejus natura : ac proinde non ita conjunctus principio omnino intrinseco, quod est ipsa natura, neque ita ab intrinseco. Unde etiamsi actus liber possit dici magis a se, quia ad ipsum concurrit voluntas meJia deliberatione, et consilio, quæ sunt ab ipso agente, actus tamen necessarius, de quo loquimur, est magis ab intrinseco, quia principium ejus, quod est natura, intimius est agenti, ipseque actus immediatius conjungitur tali principio : et hoc sufficit ut sit magis voluntarius, quoniam major voluntarietas non per

esso magis a se, sed per esse magis ah intrinseco explicari debet, ut constat ex diffinitione.

Ad primam probationem pro secunda parte negatur rninor : non enim est minus expedita, aut minus attenta beatifica Visio, quacumque cognitione deliberativa, ul ex se liquet. — Ad secundum respondetur, cognitionem non influere per se in operationem voluntariam quatenus reflectitur supra illam, et fert de ea iudicium : quia prout sic talis operatio potius se habet, ut objectum antecedens cognitionem, quam ut effectus recipiens ejus influxum : sed quatenus est apprehensio, et propositio objecti, quod sua bonitate excitat, et trahit ad se potentiam. Unde illa cognitio magis, et perfectius influit, quo præstantius objectum, et perfectiori modo apprehenditur : in quo beatifica omnes deliberativas excedit.

Adde, illam cognitionem magis influere in voluntarium, quæ magis excludit ignorantiam, quæ est causa involuntarii : constat autem nullam aliam cognitionem posse quoad hoc adaequari bealificæ. — Adde secundo, quod visio beatifica licet non sit formaliter deliberativa, bene tamen virtualiter, quia uno simplici intuitu ita proponit objectum, ul efficacissime excitet in potentia amorem circa ipsum ; in quo idem præstat, ac si formaliter reflexe judicaret de tali amore.

DUBIUM II.

Utrum divisio volunlariiperfecti in liberum, et necessarium sil essentialis?

Antequam ad resolutionem difficultatis propositæ accedamus, animadvertendum est id, quod titulus præsupponit.

s

Notandum ad tituli inlelligcnliam.

21. Sunt qui existiment voluntarium perfectum Jion recte dividi in *liberum*, et *necessarium*, sed converti cum libero. Non quia actus necessarios ex perfecta cognitione a raliione ejus velint excludere, ut excluderant authores, quos dub. præced. impugnavimus : sed quia putant necessitatem illam non obesse libertati ; neque ad hanc requiri indifferentiam etiam contradictionis. Unde arbitrantur

actus necessarios quod exercitium, expertesque omnis indifferenti.e, qualis est amor beatorum, et Amor, quo Deus se ipsum diligit, producitque Spiritum sanctum, esse vere, et proprie liberos : eo dumtaxat. quia sane perfecte voluntarii, et excludunt determinationem ab extrinseco. Fttitque hic modus loquendi antiquis temporibus saepe usitatus apud Patres, et Theologos, ut ostendunt testimonia, quæ in hujus rei confirmationem adducit Cornelius Jansenius in suo Augustino de Gratia, lom. 3 lib. 6 per totum.

Celerum, quod ad rem attinet, omnino tenentium est eam. quam Theologi, et Philosophi libertatem communiter appellant. quæque necessaria est ad bonitatem. et malitiam moralem, meritum, et demeritum, indisponsabiliter requirere indifferentiam saltem contradictionis : ac proinde nequaquam reperiri in actibus necessariis, quoad exercitium, nisi aliunde simul cum hac necessitate prædictam indifferentiam admittant, ut habetur ex testimoniis D. Thom. adductis disp. præced. n. 5 et ex his, quæ dicemus tract, seq. disp. I dub. I amplius constabit. Testimonia vero Patrum, et Theologorum, quæ in contrarium adduci possunt, habent facilem explicationem ex dictis præced. disp. a. 7. I ubi varias acceptiones libertatis tradidimus. Cum enim actus necessarios appellant *liberos*, asseruntque necessitatem absolutam a coactione non ohesse libertati, vel loquuntur de necessitate solum *quoad specificationem*, quam admittit indifferentiam *quoad exercitium*, vel non loquuntur de ea libertate, quæ est fundamentum moralitatis meriti, et demeriti, sed juxta alias acceptiones loco citato explicatas. Vel solum intendunt necessitatem absolutam a coactione, etiamsi sit *quoad exercitium*, admittere secum libertatem in actibus, vel saltem in ipsa potentia : non circa idem objectum, sed circa diversa : nempe circa objectum primum necessitatem, circa aliqua secundaria libertatem : quod ex contextibus facile erit cuique observare,

22. Quantum ad modum loquendi, etsi antiquitus usitatus videatur ille, (piem diximus, Nunc jam majori circumspectione loquendum est propter lucreticos nostri temporis, qui libertatem indifferentiam de. truerent conati sunt, ipsumque nomen *liberi arbitrii* abhorrent : testimonia vero, in quibus libere mentio libertatis, quæ re-

oiler. possunt, explicant de libertate solum a coactione. Quare nullus actus dicendus est a nobis absolute *liber*, qui non habeat indifferentiam, saltem contradictionis, etiamsi sit perfecte voluntarius, et omnino expers coactionis, vel determinationis ab extrinseco. Unde inter alias propositiones Michaelis I. damnatæ a summis Pontificibus Pio V et Gregorio XV duæ istæ enumerantur : *Quod voluntarie fit, etiam si necessitate fiat, Ubere fit.* Item : *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.*

Quæ cum ita sint, liquet nomen *liberi* absolute sumptum non converti cum voluntario perfecto, sed distingui sub eo contra necessarium ex perfecta cognitione. Et ideo solum restat examinandum. quæ sit hæc divisio : an scilicet essentialis : ita quod voluntarium perfectum sit superius per modum generis ad utrumque : an vero accidentalis : ita ut prædictum voluntarium tantum se habeat, ut subjectum, cui accidentaliter conveniunt modi libertatis, et necessitatis.

! n.

Decisio dubii.

23. Dicendum est, prædictam divisionem non esse generis in species, sed subjecti in accidentia; vel in duos modos accidentaliter afficientes rationem voluntarii. Ita Alvar, in præsentibus disp. 32 n. 13, Montes, disp. 9 q. 3, Valent, disp. 3 punct. I, Franc. Felix tract, de actibus cap. I. diffic. 3. et alii. Colligiturque ex D. Thom. infra q. 67 art. Probatur ratione ex eo loco desumpta. Libertas, et necessitas reperiuntur in eadem specie voluntarii : ergo non dividunt illum essentialiter. Consequentia liquet : nam differentiales constituunt species essentialiter diversas, ac proinde repugnat in una, et eadem reperiri. Antecedens vero probatur : tum quia amor charitatis ejusdem speciei est in patria, et in via : sicut habitus, a quo procedit : et tamen hic est liber; et ibi necessarius. Tum etiam, nam amor Christi Domini quatenus terminatur ad Deum clare visum secundum se semper fuit necessarius *quoad exercitium*, ut docent communiter Theologi : et ut terminabatur ad ipsum, secundum quod ratio in actu exercito diligendi creaturas, fuit liber

et meritorius. ubi loco ostendimus : ergo, etc.

•LL Duplici via occurrunt huic rationi aniliores contrarii, nam quidam negant actum amoris viæ, et patriæ esse, ejusdem speciei : quamvis do habitu id fateri cogantur autlioritate D. Thomie citatu q. 17 ubi expresse dicit eamdem numero charitatem viæ remanere in patria. — Verum hanc solutionem satis impugnavimus tract, præced. disp. I num. 36 laliusque in tract, de Charitate, falsitatem ojus ostendimus ex D. Thoma loco citato : cujus doctrina si attento legatur, eodem modo procedit, quantum ad unitatem specificam de actu charitatis, ac de habitu : et sane cum habitus per actus specificetur, repugnantiam involvit, ut habitus ejusdem speciei in via, et in patria non habeat utrobique actum primum ejusdem speciei.

Alii vero respondent prædictos actus esse ejusdem speciei entitative, et quantum ad substantiam, non vero in ratione voluntarii : quia hæc ratio non est substantia actus, sed modus procedendi ab intrinseco : qui essentialiter variatur ex eo, quod sit cum libertate, aut sine illa. Ita Lorea infra referendus. — Sed hoc etiam facile, rejicitur : quoniam actus voluntatis immediate per suam substantiam est formaliter voluntarius, sicut per illam habet, formaliter procedere ab intrinseco cum cognitione : ergo si quantum ad substantiam manet idem sub modo essendi libero, et sub modo essendi necessario, etiam manebit ejusdem speciei in ratione voluntarii.

Confirmatur : nam prædictus actus per suam substantiam est processus a voluntate ex directione intellectus : et ideo si præscindamus hujusmodi processum, et directionem, non remanet conceptus actus voluntatis : ergo ratio voluntarii non est aliquid superadditum ejus substantiæ, ac proinde si liberum, et necessarium sunt conditiones accidentales respectu prædictæ substantiæ, non erunt differentiales essentialiter respectu voluntarii. Videantur ea, quæ diximus disp. I dub. 2.

§ IU-

Aha opinio, cl duplex pro ca argumentum.

*3. 26. Contrariam opinionem sequuntur Lorca in præsentibus disp. I, Vazquez disp. I

2 I cap. I cum aliis quibusdam junioribus, qui non eadem via procedunt. Nam Vazquez. et quidam perdoctus discipulus D. Thoma,», qui in actibus elicitis non distinguunt rationem voluntarii ab militate, existimant liberum, et necessarium esse differentias essentielles prædictæ entitatis. Lorea vero licet concedat respectu entitatis non esse differentias essentielles, sed modos accidentales; contendit nihilominus divisionem esse essentialem : quia existimat nomen *voluntarii*, quod est divisum, non supponere pro substantia actus, sed pro modo egrediendi ab intrinseco illi superaddito : qui modus per se dividitur in libertatem, et necessitatem. Utrumque intelligatur prædicta sententia probatur primo. Quia divisio voluntarii in perfecti in *necessarium*, et *liberum* datur per differentias intraneas, et per se contrahentes divisum : igitur est essentialis. Consequentia liquet, et antecedens probatur. Nam ad rationem essendi ab intrinseco. cum cognitione constitutivam voluntarii nihil magis per se habet, quam modus essendi cum necessitate, et cum libertate, nec facile, erit assignare alias differentias per se divisivas talis rationis : ergo, etc.

Respondetur negando antecedens argumenti, et probationis. Si enim prædicti modi per se dividerent rationem essendi ab intrinseco constitutivam voluntarii, variarent utique essentiam actus voluntatis, nec possent convenire eidem actui numero, vel specie, cujus oppositum demonstravimus. Quare propriæ, et per se differentiæ voluntarii aliunde sumi debent, nimirum respectu voluntarii in tota sua latitudine differentiarum essentielles sunt *rationale*, et *sensitivum* juxta dicta disp. I dub. 2. Respectu autem voluntarii rationalis differentiæ rationales erunt, quæ sumuntur a differentiis objectorum, per quæ actus specificantur. Undo illi actus voluntatis erunt ejusdem speciei in ratione voluntarii, qui habent idem objectum formale. Qui vero habuerint distincta objecta, erunt specie distincti : sive versentur circa illa libere, sive necessario, cognitione clara, vel obscura.

Secundo arguitur. Quia ab his duobus modis agendi *libero*, et *necessario* abstrahibilis est aliqua ratio superior, in qua essentialiter conveniant, et quæ sit genus ad liberumque : sed talis ratio non potest esse alia, quam voluntarium : ergo, etc.

Major constat, nam prædicti modi non so habent omnino disparato, sed cum convenientia in aliqua ratione, sub qua distinguuntur. et contrariantar. Major ex eo liquet, quia in actu voluntatis nulla alia ratio excogitari potest communis *necessario*. et *libero*, nisi ratio voluntarii.

Respondetur concessa majori, negando minorem. Ad probationem dicendum est, prædictam rationem, in qua conveniunt essentialiter modus libertatis, et modus necessitatis, non habere proprium nomen. sicut plures alia rationes communes illud non habent : et ideo explicatur per suas diflerencias *libertatis*, vel *necessitatis*, vel per subjectum commune, quod est *voluntarium*. Revera tamen est quidam modus afficiens ipsum voluntarium, sicut vitalitas. et alii similes. Nec mirum si nomen omnino accommodatum ad illum significandum non habeamus, cum nec ipsi voluntario, ut abstrahit a rationali, el sensitivo, impositum sit Iuxta ea, quæ diximus disp. 1 num. 33.

ARTICULUS 11 i.

Utrum voluntarium possit esse sine actu ?

Ati tertium sic proceditur. Videtur, quod voluntarium non possit esse sine actu. Voluntarium enim dicitur quod est a voluntate: sed nihil potest esse a voluntate, nisi per aliquem actum ad misos ipsius voluntatis : ergo voluntarium non potest esse sine actu.

2. Pnelerva. Sicut per actum voluntatis dicitur aliquis velle; ita cessante actu voluntatis dicitur non velle : sed non velle involantariuin causât, quod opponitur voluntario. Ergo voluntarium non potest esse actu voluntatis cessante.

3. Praeterea. De ratione voluntarii est cognitio, ut dictum est : sed cognitio est per aliquem actum : ergo voluntarium non potest esse absque aliquo actu.

Sed contra. Illud, cujus dominus sumus, dicitur esse voluntarium : sed nos domini sumus ejus, quod est agere, et non agere : velle, et non velle : ergo voluntarium, et velle est voluntarium, ita et non agere, et non velle.

Respondeo dicendum, quod voluntarium dicitur, quod est a voluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter. Uno modo directe, quod scilicet procedit ab aliquo in quantum est agens, sicut calefactio a calore. Alio modo indirecte, ex hoc ipso, quod non agit : sicut submersio navis dicitur esse a gubernatore, in quantum desistit a gubernando.

Sed sciendum, quod non semper id, quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens ex eo, quod non agit, sed solum tunc cum potent, et debet agere * si enim gubernator non posset navem dirigere, vel non esset ei commissa gubernatio navis, non imputaretur ei navis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret : quod igitur voluntas volendo, et agendo potest impedire hoc, quod est non velle, et non agere, cum aliquando debet hoc, quod est non velle, et non agere impulsatur ei quasi ab ipsa existentis, cum sic voluntarium potest esse absque actu : quandoque quidem absque actu exteriori cum actu interiori, sicut cum non vult : aliquando autem, et absque actu interiori, sicut cum non vult.

Ad primum ergo dicendum, quod voluntarium dicitur non solum quod procedit a voluntate directe, sicut ab agente; sed etiam quod est ab ea indirecte, sicut in voluntario.

VI secundum dicendum, quod notum velle dicitur dicitur per se. In modo loquendo, prout sumitur (non videtur) dictionis, secundum quod est infinitum huiusmodi, videtur. Unite sicut cum dicitur de eo, nullo letre, sensus est, loquendo non legere : ita hoc, quod est non velle legere, signum est selle non legere : ita sic non velle caeni involuntarii. Alio modo sumitur in privatione. tunc non fit in actu actus voluntatis, et huiusmodi in velle, non causal involuntarium.

Ad tertium dicendum, quod eo modo requiritur ad voluntarium actus cognitionis, sicut et actus voluntatis, ut sciatur sit in potestate alicujus considerare, cum velle, et non agere et tunc sicut non velle, et non agere cum tempore fuerit, est voluntarium, ita etiam non considerare.

Prima conclusio : Dupliciter potest aliquid esse voluntarium, vel directo tanquam ab agente, vel indirecte tanquam ab eo, quod tenetur agere, et non agit.

Secunda conclusio : Voluntarium indirectum potest esse sine actu tam interiori, quam exteriori.

DISPUTATIO IV.

De voluntario indirecto, sive per omissionem.

Quamvis definitio voluntarii, scilicet *esse ab intrinseco*, etc. actum sonare videatur, extenditur etiam ad privationes, et omissiones, quæ ad genus actus reducuntur : sicut negatio ad affirmationem. Atque hinc sumitur sexta illa divisio voluntarii per *directum*, et *indirectum*, quam disp. 1 num. 20 assignavimus. *Directum* enim est ipso actus, in quem voluntas positive influit, de quo satis actum est in præcedentibus. *Indirectum* dicitur ommissio, et privatio actus debiti, quæ cum sit carentia, et *non ens*, nequit per se terminare positivum influxum voluntatis, sed quia potest ab ea impediri ponendo actum oppositum, tribuitur illi tanquam sub ejus potestate existens, et ab ipsa dependens. De hoc igitur voluntario indirecto, sive per omissionem est præsens disputatio, quæ aliqua satis difficultia complectitur.

DUBIUM I.

Utrum possit dari ommissio voluntaria sine actu, qui sit causa omittendi ?

1. Dum quaerimus, *an possit dari ommissio*, etc. intelligendum est, attendenda qualibet potentia, et non solum eo quod moraliter, vel naturaliter fieri potest; prout aliqui juniores prædictam difficultatem discutunt. Unde his tantum rationibus utemur, quæ repugnantiam, vel possibilitatem metaphysicam persuadeant, ommissis aliis minoris efficacitæ, quas recentiores multiplicunt.

DISP. IV, DUB. 1.

multiplicant. Deinde sermo est de omissione in ratione voluntaria, quæ in actu secundo per modum exercitii liberi a voluntate oriatur : quidquid sit, an possit dari in voluntate aliqua ommissio, vel suspensio actus absque actu, qui sit causa illius, dummodo voluntaria non sit : quamvis ex dicendis in hac disput. hoc etiam non obscure constabit. Porro actus concurrrens ad omissionem quandoque comparatur ad illam per se : ut cum aliquis directe, et expresse vult non audire sacrum : quandoque autem per accidens : ut cum hora, qua illud audire tenetur, occupatur ludo, vel somno, ex quo per accidens, et præter intentionem sequitur ommissio sacri. Quæstio ergo non procedit determinate de primo actu : quem notum est non semper requiri : sed de quolibet impossibili cum actu omisso sive per se, sive per accidens, una, vel anteceden-ter ad omissionem concurrat.

Neque etiam est præsens quæstio, an prædictus actus requiratur ad omissionem tanquam de ejus essentia, vel per modum prædicati, sive complementi, vel per modum formæ denominantis immediate voluntariam ; neutro enim ex his modis requiri evidens est juxta doctrinam D. Thom. in hoc articulo. ubi statuit posse reperiri omissionem voluntariam absque omni actu. Quod saltem intelligendum est de actu pertinente ad ejus essentiam (de quo dicemus tract. de Peccatis disp. 5 dub. 1). Sed quia Angel. Doctor non excludit quominus, talis actus possit esse necessarius per modum causæ, vel occasionis unde ommissio originetur, merito vertitur in dubium.

s

Mens Angelici Doctoris.

V;CT-

2. Dicendum est, nulla ratione posse dari omissionem voluntariam, nisi aliquis actus antecedens, vel concomitans per se vel per accidens sit causa, vel occasio omittendi. Conclusio est expressa D. Thom. infra q. 71 art. 5, ubi cum retulisset circa hoc duas opiniones, quæ suo tempore circumferebantur, aliam negantem omissionem voluntariam, et peccaminosam posse dari sine actu ; aliam id asserentem, sic ait : *Utroque autem opinio secundum aliquid veritatem habet ; si enim intelligatur in peccato omissionis illud solum, quod per se perlinet ad rationem peccati, sic quandoque*

omissionis peccatum est cum actu interiori : vel cum aliquis vult non ire ad Ecclesiam : quandoque vero absque omni actu vel interiori, vel exteriori : sicut cum aliquis hora, qua tenetur ire ad Ecclesiam, nihil cogitat de eundo, vel non eundo,. Si vero in peccato omissionis intelligantur causa, vel occasiones omittendi, sic necesse est in peccato omissionis aliquem actum esse : non enim est peccatum omissionis, nisi cum aliquis prætermittit quod potest facere, et non facere : quod autem aliquis declinet ad non faciendum illud, quod potest facere, et non facere, non est, nisi ex aliqua causa ; vel occasione conjuncta vel præcedente ; et si quidem causa illa non sit in potestate hominis, ommissio non habet rationem peccati, sicut cum aliquis propter infirmitatem prætermittit ad Ecclesiam ire ; si vero causa, vel occasio omittendi subjaceat voluntati, ommissio habet rationem peccati, et tunc semper oportet, quod ista causa in quantum est voluntaria, habeat aliquem actum, ad minus interiorem, voluntatis. Ubi, ut cernis, D. Th. media via procedit inter duas illas opiniones extremas et cum prima convenit, quatenus requirit ad omissionem peccaminosam actum per modum causæ, vel occasionis omittendi ; cum secunda vero quatenus negat requiri talem actum, ut per se ad eam pertinentem. Et sicut a prima opinione recedit in quantum exigebat prædictum actum, ut pertinentem ad omissionem hoc secundo modo ; ita recedit a secunda quatenus negabat requiri modo illo priori.

Eandem doctrinam tradit quæst. 2 de Malo art. 1 ubi eodem ordine refert, et sequitur prædictas opiniones, et inter alia inquit : *Sic ergo per se loquendo potest esse aliquod peccatum, ad quod non requiritur aliquis actus de essentia peccati : et in hoc veritatem habet secunda opinio. Si autem consideretur id, quod requiritur ad peccatum, ut causa peccati, sic oportet, quod ad quodlibet peccatum etiam omissionis aliquis actus requiratur. Et inferius : Tunc ergo solum ommissio imputatur ad peccatum cum habet causam intrinsecam, non quamcumque sed voluntariam, quia etiam si impediretur ex causa extrinseca non voluntaria, puta febre, eadem ratio esset, sicut et de causa extrinseca. Ad hoc ergo, quod ommissio sit peccatum, requiritur, quod causetur ex aliquo actu voluntario, etc. Et tandem concludit : Sic ergo quantum ad hoc prima opinio vera est, quod ad omissionem requiritur actus voluntarius vel causa.*

3. Nec referi explicatio, quam his testimoniiis tradunt authors contraria sententia?, videlicet D. Thom, non ideo requirere actum ad omissionem per modum causa', quasi sine eo voluntaria esse non possit, saltem in aliquo casu metaphy.-ieo : sed quia moraliter loquendo nunquam dabitur sino illo. Eo quod experientia constat nos ab uno actu non cessare nisi ex occasione alienus. Nam contra est, quod si verba Angelici Doctoris attente legantur, manifeste constabit, potius ad ipsam rei naturam, et essentiam voluntarii attendisse, quam ad quod regulariter fit, vel moraliter contingere potest.

Tum etiam quia D. Thom. rem hanc valde metaphysice, et non morali modo pertractat, examinando, et minutim discutendo omnia, quæ ad omissionem requiruntur : distinguit enim ea, quæ pertinent ad essentiam, ab his, quæ non pertinent, sed scilicet habent ut causæ, et occasiones, et inter has, quæ sint per se, et quæ sint per accidens : quæ concomitantes, et quæ antecedentes : et rursus, quæ sint ab intrinseco, et voluntariæ, et quæ involuntariæ, et ab extrinseco, ut legentiumque textum patebit : quæ adeo exacta discussio satis indicat rem hanc metaphysice pertractari, et non tantum secundum id, quod moraliter, aut regulariter contingit. Siquidem adhuc in rigore metaphysico non restat aliud ad præsens disquirendum. Quare cum D. Thom. absolute, ut quid deductum ex his, quæ tradebat, asseruit non posse dari omissionem voluntariam sine actu, qui sit causa illius, manifeste indicavit loqui in sensu metaphysico, et attenta qualibet potentia.

Tum denique quia Ang. Doctor (ut vidimus) non solum recedit a prima opinione ex ea parte, qua requirebat semper actum per se tendentem, aut pertinentem, ad essentiam omissionis sed etiam recedit a secunda ex ea parte, qua negat prædictum actum requiri per modum causæ ; et ideo solvit ejus argumenta quatenus hoc suadere videbantur : constat autem hanc secundam sententiam non negare talem actum attento eo quod moraliter, et secundum communem cursum contingit : siquidem hoc est contra evidentem experientiam : sed solum negabat esse ita necessariam, ut in aliquo casu metaphysico ommissio peccaminosa non posset sine illo inveniri ; ergo cum D. Th. quoad hoc deserat prædictam sententiam, planum est

sensisse in nullo eventu posse dari prædictam omissionem sino actu, qui sit ejus causa, vel occasio, per se, aut per accidens, conjuncta, vel antecedens : alias nihil renmnet in quo sententia D. Thomæ. 1. secunda opinione declinet; neque in quo conveniat eum prima ut ei contraria.

Addo quod D. Thom, utitur ratione metaphysicis desumptis ex natura voluntariæ, et omissionis : quæ suadent non tantum repugnantiam moralem, sed etiam metaphysicam in positione illius absque actu, ut ex earum expansione infra constabit.

4. Forte dicet aliquis in prædictis testimoniis requiri actum, ut ommissio sit peccaminosa, non vero, ut precise sit voluntaria : constat autem minus sufficere ad hoc secundum quam ad illud. — Sed hoc nullius momenti est : quia ad omissionem peccaminosam nulla alia ratione potest requiri actus, nisi quia requiritur, ut sit voluntaria; quod si ommissio actus debiti absque prædicto actu existeret voluntaria, nullus negabit futuram esse peccaminosam: cum peccatum supra voluntarium lanium addat, quod si contra præceptum : sive negativum, ut commissio : sive affirmativum. ut ommissio. Et ita in idem redit, quod juxta sententiam D. Thomæ nequeat dari peccatum omissionis sine actu, qui sit causa omittendi, et quod non possit dari sine ipso ommissio voluntaria. Quare nostram assertionem, ut propriam D. Thomæ tuentur rariores ejus discipuli Capreolus in 2 dist. quæst. unica circa 2 conclus., Hispanus. ibidem, Cajet, et Bannez in art. quæst. 63 artic. 1. et in 1. elect. de puero perveniente ad usum rationis, par. 2 num. 3, Conradus in præsentia, et in quæst. 71 art. 5 ubi Zumel disputatione prima, conclus. 5, Alvar, disput. 12 j, Gregor. Mart. dub. 2; tenent etiam Vazquez disp. 92 cap. 2, Loricadisp. 5, Puteanus dubit. 1, et alii expositores. Eademque sententiam tradunt Migister dist. cit, Albertus Magn. eadem dist. art. 3, Bonaven. dub. 1 circa litteram. Alensis 2 part, quæst. 114 niemb. 10, Henriquez quodlib. 12 quæst. 24, Ahulens. super 25 cap. Malt. q. 667 et 668, pluresque alii.

Ci.-reU,
Ilt-o.
Cijdn.
IUsirL
vklx.
tarai.
Zcsrf.
Alnt.
Hrt.
W
Luu.
Pum.
Ji; p
Altat
Kw.
Bora
Al fS
Birp

Halio fundamtiUalfo vcra atimionb.

5. Inter varias rationes, quibus sententia hæc fulciri solet, eu nobis efficacior videtur, quæ desumitur ex 1). Thom. loco citato de Malo. I'ro cujus intelligentia aniinadverienda sunt tria salis per se nota. Primum esi, quod ut omissio dicatur voluntaria in actu secundo (qua ratione de ea loquimur) debet considerari tanquam dû facto egrediens a voluntate, in quantum Labet esse principium voluntarium, per modum exercitii ipsius. Hoc enim est de ratione omnis voluntarii, ul sit ab intrinseco cum cognitione : vel quod idem est, a principio voluntario ut tali. Cumque hujusmodi principium essentialiter sit vitale, et activum juxta dicta disp. 1 n. 5 lit nihil intelligi posse in actu secundo voluntarium, nisi habeat esse exercitium voluntatis, terminetque sive directe, sive indirecte ejus influxum vitale, et activum.

Secundo animadvertendum est, quod licet voluntas, ut habet esse principium voluntarium, non tantum se exerceat actu positivo qui est exercitium ejus directum, sed etiam omissione, quæ se habet, ut exercitium indirectum, utrumque tamen debet esse in ordine ad objectum specificativum ipsius voluntatis, qnod est bonum habens rationem finis : ac proinde ex motione, et influxu talis objecti. Hoc etiam videtur per se notum, nam cum nulla potentia egredi valeat limites sui objecti specificativi, repugnat intelligi in aliqua quodcumque genus exercitii ; et non per ordinem ad prædictum objectum, ex ejusque influxu : cumque objectum specificativum voluntatis sit bonum habens rationem finis juxta dicta tract. 8 disput. 1 dub. 2, fit intelligi non posse aliquod ejus exercitium sive directum, sive indirectum, nisi prædictum bonum ad id concurrat.

G. Tertio nota, quoi cum voluntas aliquid omittit, non versatur circa illud tanquam circa bonum ; sed tanquam circa malum : quia omissio est vehiti fuga, et recessus, quæ circa malum versantur. Et ideo cum explicamus illam per actum, quem interpretamur omittendi, hujusmodi actus non est prosecutio, sed quædam faga ab objecto omisso, v gr. omittenti sacrum interpretamur nolitionem audiendi illud non volitionem. Insuper neque ipsa omissio potest apprehendi, ut

bona secundani su : earn enim sit carentia, *T non ens*, nulla bonitas potest in ea apprehendi : unde nec pote.-t secundum sc ainari quasi voluntas in ea sistat. Potest tamen apprehendi ut utilis ad aliquem finem, cui contradetur actus omissus: et ainari in ordine ad illud per modum medii : quatenus ad consequendum aliquod bonum delectabile potest conducere omissio alicujus actus debiti : ut ad delectationem, qute est in ludo, potest conducere omissio sacri. Et sicut ludus tunc apprehenditur ui bonus, et omissio sacri ut utilis ad illum, ila sacrum apprehenditur ut malum, et disconveniens : ob idque omittitur, et quasi refutatur.

Ex his formatur sequens ratio. Repugnat voluntatem influere in omissionem, et reddere eam voluntariam, nisi ex motione sui objecti specificativi. quod est bonum, seu finis : sed bonum, et finis nequii movere voluntatem absque aliquo ejus actu : ergo sine isto nulla omissio potest esse voluntaria. Consequentia liquet. Major etiam videtur perspicua ex his, quæ notavimus. Et insuper quoniam natura voluntatis essentialiter sila est in eo, quod sit mobiiis a suo objecto specificativo : unde sicut omne ejus exercitium quocumque modo sil voluntarium, debet fundari in tali natura, et ab illa originari, ita debet fundari in motione prædicti objecti, et ex ea ortum ducere. Minor autem probatur. Tum quia bonum, seu finis non movet voluntatem nisi trahendo illam ad se : in hoc enim consistit propria causalitas boni, ut appetitum ad se trahat, el convertat : voluntas autem non trahitur nisi per actum ; nam per omissionem potius retrahitur ab eo, quod omittit; et ideo est implicatio in terminis, ut id. qnod movet sub ratione boni, moveat ad sui omissionem, et non ad sui prosecutionem, etc. Tum etiam quia, ut intelligamus voluntatem moveri a fine ; et ex hac motione exercere sc circa alia, quæ non sunt finis, sive proseguendo, sive fugiendo, aut omittendo, prius debemus eam intelligere, ut sc exercentem erga ipsum finem, et recipientem (ut sic dicamus) ejus influxum medio aliquo affectu, qui sit ratio cujuslibet alterius exercitii ejusdem voluntatis, et prima causalitas linis, media quæ finalize! omne, qnod ab ipsa voluntate exerce - tur : sed ta is allectus circa finem uon potest esse omissio; quippe omissio sicut fuga non est respectu boni finalizautis,

Formatur
prima
ratio.

sed respectu mali oppositi ; ergo debet esse prosecutio, et actus; ac proinde hujusmodi actus erit iudispensabilis, ut voluntas quocumque modo se exerceat sive per actum, sive per omissionem.

Conlirmatur; nam ex eo, quod objectum speciificativum voluntatis est determinate bonum, omnes actus fuga», qui versantur circa malum, necessario supponunt affectum erga ipsum bonum, in cuius virtute voluntas exercetur circa malum illud respuendo, et fugiendo ; et hac hoc docet D. Thom. infra q. 25 art. 2 passiones, quæ sunt circa bonum, præcedere illas, quæ versantur circa malum ; quia appetitus nunquam refugit aliquid, ut malum, nisi in quantum amat oppositum bonum. *Quia enim* (ait D. Thom.) *bonum quærilur, ideo refutatur oppositum malum.* Qua etiam ratione qua'st. 29 art. 2 probat omne odium causari ex amore, et esse illo posterius. *Secesse est* inquit *quod amor sil prior odio, el quod nihil odio habeatur, nisi hoc, quod conlrarialur convenienti, quod amatur, et secundum hoc omne odium ei amore causatur.* Ergo etiam omnis omissio supponere debet similem affectum erga bonum, cuius virtute, et non aliter a voluntate exerceatur. Patet consequentia a paritate rationis ; siquidem utrobique militat prædicta ratio de motione objecti specificativi, quod est bonum. Et similiter omissio est exercitium voluntatis circa malum, sicut fuga : non enim actus debitus omittitur in quantum habet rationem boni, ut est per se notum, sed in quantum apprehenditur aliqua ratione malus, et disconveniens, seu impeditivus alterius boni. Unde utraque debet in virtute hujusmodi boni, et non aliter exerceri.

Dices, argumentum habere locum in actibus positivis : qui cum fiant per verum influxum voluntatis, requirunt motionem objecti specificativi : secus in omissione, quæ non dicitur voluntaria, quasi terminet aliquem influxum, sed quia voluntas potest illam prohibere ponendo actum quem omittit.

8. Sei contra : nam qualitercumque omissio dicatur voluntaria, ut sit talis in actu secundo, debet oriri a voluntate, in quantum habet esse principium appetitivum, ac proinde vitale, et activum : alias nullo pacto conveniat illi diffinitio voluntarii, scilicet *esse ab intrinseco cum cognitione*, qua denotatur voluntarium supra volitum addere emanationem, et ori-

ginem a prædicto principio, ut disput, I duh. I explicuimus : sed a principio appetitive, ut tali non potest aliquid oriri nisi ex motione objecti specificativi ; in hoc quippe sita est essentia appetitus prout distincti a principio mere naturali, ut non so exerceat nisi ex apprehensione objecti, media qua ab ipso objecto moveatur : igitur sine hac motione nihil potest esse voluntarium sive per modum actus, sive per modum omissionis ; cum in utroque includi debeat exercitium potentia? appetitivæ.

Confirmatur. Ul omissio censeatur in actu secundo voluntaria, non sufficit, quod sit in voluntate carentia alicujus actus : alias omne, quod voluntas nou facit, dicitur omittere, sed debet esse aliquo modo ex vi influxus ipsius voluntatis, per quem supra hoc, quod est esse in voluntate, habeat esse ab illa, ut requirit voluntarii diffinitio : ac proinde requirit. ut ipsa voluntas in quantum principium voluntarium vitale, et activum, exerceat se circa illam, exerceatque ibi suam voluntarietatem, et activitatem : inintelligibile autem est voluntatem hoc modo se exercere, et influere, nisi interveniat motio objecti : alioqui tale exercitium non erit exercitium voluntatis, ut mobilis a suo objecto, et consequenter neque ul appetitivæ, et principii voluntarii : manifeste ergo repugnat omissionem causari a voluntate ut a principio voluntario, et quod hæc causalitas, qualiscumque sit, non involvat, vel supponat causalitatem objecti specificativi ejusdem voluntatis.

9. Quod vero dicitur in hac evasione, Quia scilicet omissionem non esse a voluntate, °®®' ut ab agente, sed ut a non agente, potest rjna- dupliciter intelligi. Vel ita quod omissio non referatur ad voluntatem, ut activam, neque mediate, neque immediate ; sed ut ad aliquid non de linea activi. Et hoc ex dictis constat esse falsum. Tum quia principium voluntarium in quantum tale essentialiter, et adæquate est vitale, et activum, sicut essentialiter, et adæquate est appetitivum ; unde nisi omissio referatur ad voluntatem, ut activam, non respiciet eam tanquam principium voluntarium, neque erit a quo denominationem voluntarii recipiat. Tum etiam, quia cum in diffinitione voluntarii dicitur, quod sit *ab intrinseco*, etc. ly *ab* denotat ordinem ad causam efficientem, ut explicuimus disput. I num. 5 ex quo deduximus, quod si

«I in voluntate poneretur aliquis actus, quem ipsa non efficeret, non esset voluntarius, defectu prædictæ conditionis : ergo, ul omissio sit voluntaria, et conveniat ei illa particula, debet referri ad voluntatem lanquam ad principium activum. Vel potest intelligi, ut activitas, et influxus voluntatis non sit indirecte, et immediate iu omissionem. Et hoc est verissimum : quia cum omissio sit *non esse*, non est capax terminandi directo, et immediate veram efficientiam : sed dicitur fieri indirecte, in quantum actus, ex quo occasionatur, et medio, quo reducitur in voluntatem, directe, et immediate fit. Et juxta hæc intelligendus est D. Thom. in præsentia, dum ait voluntarium indirectum non esse a voluntate sicut ab agente, sed sicut a non agente : quoniam licet voluntas prius debeat agere, quam voluntarie, omittat, ipsum tamen *omittere*, non est formaliter *agere*; sed est quoddam. *non agere* occasionatum ex priori actione, media qua prædictum *non agere* reducitur ad voluntatem ut activam.

Bw- Per quod ratio, et assertio nostra magis roboratur : nam si voluntas non est principium voluntariæ omissionis, nisi, ut est vitalis, et activa, hæc activitas non potest esse directe in ipsam omissionem, necessario debet esse in aliquem actum, ratione cuius voluntas ut agens sit causa non agendi, et ipsum *non agere aclum omisum* sit ab illa ut agente oppositum : Quod si actum omnino secludas, sicut nulla relinquitur via reducendi omissionem ad voluntatem in quantum activam, ita non est quo pacto sit ab ea ut a principio voluntario. Imo neque absolute erit ab illa, quia ly *ab* intelligi non potest sine respectu ad efficientem ut dictum est. Alia evasio, quam adversarii possent adhibere, impugnabitur \$ sequenti.

10. Objicies. Sequitur ex nostra ratione actum requisitum ad omissionem voluntariam esse de ejus essentia, contra doctrinam 1). Thom. et communem; ergo, vel nimium probat, vel non est efficax. Sequela probatur : nam si omne voluntarium essentialiter est a voluntate, ut activa ex motione objecti, omissio, ul voluntaria includet in suo conceptu actionem, media qua ab illis egreditur, et per quam iulluunt in illam.

Et confirmatur : na.n, vel omissio se ipsa est egressus a voluntate ex motione objecti : vel solum denominatur *egrediens*

Satinant. Curs, theolog. tom. V.

•ab actu, qui est omittendi causa. Si primum : eum id sufficiat voluntario, erit se. ipsa voluntaria independenter ab actu. Si secundum : incidimus in prædictum inconveniens ; quoniam forma denominans aliquid tale, clauditur in denominato prout habet esse tale : sicut quia actio exterior denominatur voluntaria ab interiori, si sumatur formaliter in quantum voluntaria, essentialiter includit ipsam interiorem : ergo si omissio denominatur *egrediens a voluntate*, non a se, sed ab actu, sumpta in ratione voluntariæ essentialiter includet ipsum aclum.

Respondetur negando sequelam. Quamvis enim ex nostra ratione, habeatur omissionem neque dari, neque omnino intelligi posse, ut voluntaria in actu secundo sine respectu ad aclum, qui sit ejus causa ; non tamen, quod talis actus ad essentiam omissionis pertineat : plura enim sunt, sine quibus res non possunt intelligi, quæ non ideo ad essentiam pertinent, sed se habent ut. connotata, et conditiones extrinsecæ : sicut unum relativum non potest intelligi sine alio, et actio vitalis sine principio, neque electio proprie dicta sine respectu ad intentionem, et non propterea unum relativum est de essentia alterius, aut principium de essentia actionis, et mullo minus intentio de essentia electionis. Quod aulem in probalioe dicitur, convincit, ad omne voluntarium requiri actum, medio quo objecium moveat, et voluntas efficiat : non tamen quod ratio *voluntarii* in solo actu consistat ; vel quod solus actus egrediatur a voluntate sic mota; aut quod in omni, quod egreditur, includatur : sed præsupposito actu, ul exercitio primario voluntatis, et causalitate primaria objecti, potest egredi omissionem per modum causalitatis, et exercitii secundarii, quæ etiamsi sumatur formaliter iu ratione talis exercitii, et egressus, non includet actum, sed tantum præsupponit : sicut supposita intentione linis, tanquam actu primario, sequitur electio, ul actus secundarius, sine eo, quod illa ad hujus essentiam, etiam ut egrodiontis a voluntate pertineat, vel in ea includatur.

II. Sed urgebi Quia D. Thom, non ikpin.i. solum negat aclum essedo essentia omissionis, sed perlinere, per se ad illam : at juxta nostram doctrinam talis actus per se petitur ex natura ipsius omissionis, utpolo sine quo neque duri potest, iieune intelligi.

EooiU-
tur.

Respondetur D. Thomam nunquam negasse omissionem ah intrinseco, et ex ipsa ?at one voluntariæ. ac proinde quimtmn est ex part? sua. yer se postulare actum, ut causam : dixit vero talem actum non pertineread peccatum omissionis per se : tum quia est extra essentiam : stepe cum quidquid tie essentia non est. numeratur inter ea, qua? sunt per accidens, ad distinctionem eorum, quæ insunt per se primo tanquam prudicata essentialia. Et juxta hæc videtur loqui D. Thom. infra q. 71 art. 5 in line corporis, ubi pro eodem sumit esse per accidens respectu peccati, et non esse de ejus essentia. Tum etiam, quia licet omissio ex parte sua per se petat actum, non tamen est necesse, ut talis actus per s? tenda! ad omissionem : sed sufficit, ut tendat per se ad aliud, ex quo per accidens, et ptteter intentionem sequatur omissio : sicut cum aliquis intentus ludo, et nihil couitans de auditione Sacri, omittit illud, talis actus dicitur pertinere per accidens ad peccatum prædictæ omissionis, quia respectu ludi secundum se, per accidens est, quod ex eo sequatur, vel non sequatur talis omissio : si vero expresse, et formaliter vellet omittere, hujusmodi actus diceretur per se, quia per se ad omittendum tendit. Cum quo recte cohaeret, ut ipsa omissio ex parte sua per se, et ah intrinseco petat oriri ex actu, et illum indispensabilitpr connotet.

12. Adde, etiam ex parte omissionis posse quemcumque actum ilici, *per accidens* : quia nullum determinate per se postulat, acciditque illi, ut t-x hoc, vel ex illo sequatur. Unde sive omissio Sacri sequatur ex ludo, sive ex studio, sive ex alia quavis occasione, semper est ejusdem speciei. — Nisi mavis dicere cum aliquibus D. Thomam dum excludit actum a per se requisitis ad omissionem, loqui de omissione præcise quoad speciem, et objective sumptam, ut dicit dumtaxat carentium actus debiti : quo pacto considerari potest sine dependentia ab actu : non vero ut habet esse in exercitio voluntaria-, prout nos de ea loquimur. Quod nou displicet.

Ad confirmationem respondetur, omissionem actus voluntatis se ipsa esse egressum ab illa, ac proinde formaliter voluntariam : quia tamen est egressus indirectus, essentialiter supponit egressum directum consistentem iu actu, ex quo originetur : sicut electio se ipsa egreditur a voluntate,

quamvis non nisi supposita mtonliaiie. Es quo non til vol qtiod omissio non dependeat a pr;ldi< u> aclu : vol quod dendmincttir immediate *voluntaria* ab illo, Sicut in exemplo posito, quamvis electio non cgrtp dialur a voluntate, nec sit voluntaria, nisi dependentor ah ioumctione, nun ideo denominatur talis immediate ab intentione, sed a se ipsa supposita intentione, ut magis explicabitur tractatu 13 disputatione quinta. -rv

§ III.

Alta ratio pro vera sententia.

13. Secunda ratio pro nostra assertionem affinis est præcedenti, debetque ad ejus intelligentiam primo supponi, omne voluntarium debere esse aliquo modo volitum : hæc est enim natura voluntatis, ut inflectatur saltem virtualiter supra omne suum exercitium, sive actum, sive omissionem consentiendo in illam. Et ideo sicut cum aliquid vult, consentit in illud *velle* ; et cum aliquid odio habet, consentit, el vult reflexe tale odium : ita cum aliquid voluntarie omittit, vult se omittere, et consentit in omissionem : quidquid ergo necesse fuerit, ut omissio prædicto mo lo sit volita, requiritur, ut sit voluntaria. — Secundo nola, neque directe, neque reflexe posse aliquid esse volitum, nisi in quantum habet rationem boni, juxta illud Philosophi; *Amabile non nisi bonnm*, etc. fundatur enim amabilitas supra rationem convenientis : hoc autem, vel est finis, qui amator propter se, vel medium, quod amator propter finem, quatenus ad illum conducit. — Tertio observa, quod dictum fuit n. 6 in tertio notabili.

Ex his formatur in hunc modum tertia Ratio u
fois. ratio. Ut omissio sit voluntaria, debet essu aliquo modo volita : at nequit esse volita nisi ex præsupposito amore alicujus finis : ergo nisi hujusmodi actus sit causa omitendi, non erit voluntaria. Consequentia est legitima. Major habetur ex nuper notatis : et etiam minor . quoniam omissio secundum se non habet rationem boni, cum sit carentia, et non ens, sed tantum potest apprehendi, ut bona per modum utilis ad aliquem finem : igitur solum potest esse volita propter talem finem, atque adeo ex præsupposito ejus amore.

11. Huic ar<!umento posset ex doctrina eUi:*rf ! adversariorum multipliciter occurri : vel G.B. negando

negando majorem : quia aliud est omissio-nem esse voluntariam, el aliud esso volitam : sicut aliud est, quod sit a voluntate per modum exercitii ; et aliud, quod sit ejus objectum. — Vel si admittatur, negando niinonun. Tmn, quia bene potest ipsa omissio, saltem per errorem, apprehendi, ut bona secundum se, et amari independentler a quocumque alio fine. Tum etiam, quia esto solum possit amari per modum medii, non ideo oportet, ut pnedat amor alterius finis : sicut in actibus positivis electio, quæ tendit ad inedia, per se ipsam est volita, quamvis nullius finis amor præcederet.

Vel denique responderi potest sufficere ad intentum argumenti actum interpretativum, ad quem præbet fundamentum ipsa omissio : cordate enim interpretamur velle omittere, qui potest, tenetur, et non facit, quamvis nullum aclum positivum eliciat. Nec videtur omnino rejiciendus prædictus actus interpretativus, nam illum admittit P,UT D. Th. c lato loco de Malo ad 10, et 22 q. 32 art. 8 al I, et 2 et juxta tritam juris regulam, *qui lucet consentire videtur*, etc. (cap. *qui lacet*, de regulis juris in 6) cum agitur de causa alicujus, et qui tacet, censetur consentire, licet nullum habeat actum. Ob idque matrimonia a parentibus contracta pro filiis coram ipsis tacentibus, vali.Ja judicantur c. *unicum* § finali, de desponsatione impuberum in 6, propter consensum, quem jura præsumunt. Et iu multis aliis contractibus cogitur contrahens stare promissis ob consensum similiter præsumptum, licet neget se consensisse.

Cæterum, nulla ex istis evasionibus rationem nostram enervat. Et prima satis impugnata manet ex dictis n. præced. in primo notabili. Quamvis enim non omnino idem sit voluntarium, et volitum, etideo non omne Volitum sit voluntarium, quidquid, tamen est voluntarium, eo ipso habet esse reflexe volitum saltem virtualiter : quia dum voluntas libere se exercet sive agendo, sive omittendo, consentit in tale exercitium : alias non esset liberum : neque imputaretur ei ad meritum, vel culpam : consentire autem in aliquid, quid est aliud, nisi velle illud ?

15. Secunda solutio etiam corrui. Nam admisso posse per errorem omissionem apprehendi tanquam per se bonam, hoc solum posset deservire, ut voluntas actu positivo causato ex tali apprehensione illam secundum se amaret : si vero ex-

eludatur talis actus; ut ab adversariis excluditur, apprehensio nihil conducit, ut omissio sit voluntaria, aut volita. Imo m. habet quasi non esset, quia nihil est, per quod ejus virtus, vel causalitas ad omissionem pertingat. Unde n^que omis-sio aliter egred.tur a voluntate, existente in intellectu præ licta apprehensione, quam si non exis.terel. — Adde, quod si omissio apprehendatur, ut bona secundum se, et ut sic ametur per modum finis, non potest non involvit in hoc amore aliquis actus : quoniam finis non amatur nisi trahendo voluntatem ad se, nec voluntas trahitur ad aliquid amandum sola omissione : ergo vel debet dari actus, quo voluntas feratur ad omissionem propter so : vel quo feratur ad alium finem, propter quem velit omissionem.

Secundum vero, quod tangit hæc solutio, nullius momenti est. Tum, quia intelligi non potest, quod aliquid de facto, et re ipsa sit volitum propter aliquem linem, et quod talis finis de facto non influat, qui sane influxus essentialiter petit exerceri medio amore finis. Tum etiam, quia esto aliquid possit esse volitum tanquam medium propler aliquem finem, non præsupposito hujus amore, quando medium amatur per actum positivum; secus quando omnis actus excluditur, et lautum remanet omissio. Quia in aclu positivo electionis, v. g. non ita repugnat intelligi aliquam virtutem a fine derivatam, vel quæ sit ejus participatio, per quam electio ad ipsum virtualiter tendat : in omissione autem repugnat intelligi talem virtutem, ut intuenti patebit : et ita nihil excogitabile est, per quod influxas finis ad illam perveniat.

16. Denique tertia solutio (ad quam communiter recurrunt adversarii) etiam .....corrui.....Quoniam actus, quem.....rationes nostne convincunt, debet esse aliquid a parte rei præter omissionem, virtute cujus ipsa realiter sit a voluntate, et volita : actus vero interpretativus nihil est in omittente a parte rei, sed in solo intellectu interpretantis : ergo talis actus non conducit ad µ-ædicluin clfectum. — Deinde : actus imerprelativus supponit jam omissionem voluntariam, et consequenter volitem, prout *esse volitum* est de ratione voluntarii, quo pacto de eo l cuti sumus : ergo, ut omissio prædicto modo siL volita, nihil deservit tdlis actus. Consequentia est nota. Et videtur etiam

Corruit
tertia
sulcU

DE VOLUNTARIO.

notum antecedens, Cum enim interpretamur aliquem velle omittere, supponimus omittere Voluntarie id, ad quod lenetur, non autem e converso. — Adde, actum requisitum ad omissionem debere esse absolutum, et existentem te facto, sicut de facto inlluit, et causal illam : at vero actus interpretativus solum est condilionams : non enim omittentem sino actu judicamus velle de facto omittere, sed sub conditione. quod haberet actum, interpretamur, istum fore volitionem actus omissi, aut volitionem omittendi ; ergo talis actus interpretativus non conducit ad rem.

IO12- 17. Dices, actum interpretativum in præsenti non sumi formaliter, ut includit iudicium actuale interpretantis, sed pro fundamento, quod tribuit omittens, ut formetur tale iudicium : quod fundamentum semper, et absolute existit, sive dttur actualis interpretatio, sive non.

Itnpii-
gnjlür. Sed neque hoc satisfacit : quoniam prædictum fundamentum ex sententia adversariorum non potest esse aliud, quam ipsa omissio : siquidem secluso omni actu vero, et reali, nihil est a pane rei in omittente dans sufficiens fundamentum ad illam interpretationem, nisi quia voluntarie non faciat quod leneiur : quod est dicere, quia voluntarie omittit : ergo sicut omissio se sola non sufficit, ut sii voluntaria, et volita, ita neque actus interpretativus fundamentaliter ad id sufficiet, nisi præcedat actus verus, et realis, qui sit fundamentum interpretationis, et causa omittendi.

Couflr-
inatur. Confirmatur, et explicatur. Etenim si qUjs actus indispensabiliter requiritur ad omissionem, non debet præcipue deservire, ut nos sic, vel aliter interpretemur, sed ut ipsa omissio a parte rei independenter a cujuscumque interpretatione sit a voluntate, et inlluxu objecti specificativi, silque saltem virtualiter volita propter ipsum : ergo antecedenter ad omissionem debet assignari a parte rei aliquid, unde emissio tolum hoc habeat : sed quod ita existit a parte rei ante omissionem, non polest non esso actus verus, et realis : ergo, etc.

^ lied cf-
lugiuui. 18. Dices secundo, etiam secluso aclu physico reperiri ante omissionem aliquid, quod sit ejus causa, el fundamentum ad interpretandum volitionem omittendi; scilicet ipsam potentiam cum debito ad agendum : his enim positis, si voluntas

non facial, adest sufficiens fundamentum, ut interpretemur velle omittere, el ut illud *non facere* tribuatur voluntati tanquam ab ea existons.

A'orum, neque hoc alicujus momenti est : quoniam, ut omissio sil voluntaria, et volita per modum actus secundi, quo pacto de ea loquimur, non suflicit potentia etiam eum debito : quæ perlinet pncciso ad actum primum : sed requiritur aliquid pertinens ad ordinem actus secundi, ac proinde actus verus, et physicus. Tum quia plus requiritur, ut voluntas in actu secundo omittat, quam, ut possit omittere in actu primo etiam proximo : quare cum ad *posse omittere* in actu primo proximo requiratur potentia, et debitum faciendi (quodlibet enim ex his deficiat, non intelligitur voluntas, ut potens proxime omittere inde est, ut ad actualem omissionem prædicta duo non sufficiant : atque adeo nec præbeant sufficiens fundamentum ad interpretandam volitionem omittendi. Tum etiam, nam id, quod immediate omissionem causât, et fundat prædictam interpretationem, debet esse talis conditionis, ut omissio ab eo non separetur, sed illo posito, infallibiliter hæc sequatur : alias actus interpretativus, quem adversarii intendunt, daretur non solum in eo, qui omittit, sed etiam in eo, qui non omittit: sed positis tam potentia, quam debito, dum non ponitur actus, non ponitur infallibiliter omissio : imo sæpe illis existentibus adimplet quis præceptum, et non omittit : ergo signum est duo illa non sufficere nisi detur prædictus actus.

Accedit primo, actum desideratum ad omissionem ad hoc præcipue deservire, ut voluntas ab statu actus primi nondum omittentis transeat ad statum exercitii omissionis actualis : eo quod hujusmodi exercitium essentialiter petit inchoari ab amore alicujus linis, ut ostensum fuit in prima ratione : constat vero solum debitum cum potentia non extrahere voluntatem ad statum exercitii actualis, sed rei nquunt eam in actu primo indifferentem ad ponendum actum debitum, vel illum omittendum : et ideo potens, et debens, aliquando adimplet præceptum, et non omittit; aliquando omittit, et non adimplet illud; ergo aliquid ulterius requiritur, ut voluntas transeat ad exercitium omittendi, el cum omissione actuali conneclalur. — Accedit secundo, denominationem *votiti* inseparabilem a quocumque

cumque voluntario, necessario postulare actum secundum, a quo sumatur : sicut ipsa est denominatio per modum actus secumli : atque adeo neque a potentia, neque a debito potorii omissio illam desumere ; cum utrumque ad ordinem actus primi pertineat.

19. Neque militat contra nos illud de actu interpretativo, quem D. Thom. et alii admittunt : quia non negamus omnem hujusmodi actum ; sed dumtaxat juxta intellectum adversariorum, qui omnem actum physicum excludunt. Concedimus ergo in eo, qui voluntarie omittit dari actum interpretativum quoties formaliter id non vult. Sed dicimus talem actum necessario fundari in aliquo physico, vel conjuncto, vel præcedenti, sine quo neque omissio erit voluntaria, nec dabitur sufficiens fundamentum pnedictie interpretationis. Et juxta hæc intelligendus est D. Thom. præsertim in primo testimonio.

Quod si dicas frustra poni actum interpretativum, ubi adest realis. — Respondetur, prædictos actus non versari circa idem objectum : sed volitio realis unius objecti fundat interpretativam alterius, v. g. ex eo, quod quis formaliter velit ludere tempore, quo urget præceptum audiendi Sacrum, interpretamur velle non audire Sacrum : quia quantum ad effectum omissionis ita se habet, ac si expresse, et formaliter id vellet. -- Quamvis autem propter dictam rationem habeat locum actus interpretativus, non tamen formaliter sumptus ad hoc ponitur, ul omissio habeat ab illo, quod sit voluntaria a parte rei : prius enim omissio est realiter voluntaria, quam talem actum interpretemur, juxta dicta n. 16; sed ponitur, ut melius explicetur quantum ad nos quo pacto sit voluntaria, et volita.

20. Ad secundum testimonium respondetur licentiam a subdito præsumptam m Prælato, si is actu proximo, vel præcedenti realiter non consensit, nullatenus efficere, ut opus ea licentia exercitum sit in actu secundo ipsi Prælato voluntarium propria voluntate : quia ubi nullus est actus verus, et realis, nullum est voluntatis exercitium. Deservit vero, ut subditus licite cum ea licentia operetur : nam eo ipso, quod voluntas superioris sufficienter consentire præsumatur, quamvis re ipsa nullus consensus in ea sit, Jus tribuit facultatem non solum præsumptam, sed veram, et realem ad sic operandum ex voluntate illius, qui *jus* constituit. Quod si consensus præsump-

tus esset talis conditionis, u: non posset a jure præstari, seu suppleri, sicut est consensus requisitus ad matrimonium, professionem, et similia, et alias in voluntate realiter non fuerit per verum ejus actum ; quantumcumque præsumatur, erit nullus effectus ex tali consensu dependens, v. g. quod aliquis videns Petrum in domo meretricis cordate in eo præsumat intentionem peccaminosam, si tamen talis intentio realiter, et coram Deo non datur, non ideo Petrus peccabit, nec præsumptio illa, quantumvis fundata, ad hoc deserviet : quia effectus peccati non dependet ex aliena præsumptione, vel existimatione, sed ex consensu vero, et reali propriæ voluntatis. Cum ergo omissionem esse voluntariam sit ex his effectibus qui ab exercitio propriæ voluntatis, potius quam ab aliena existimatione dependent, inde est, ut actus dumtaxat præsumptus nihil ad eam conducat.

Est autem observandum in hujusmodi casib :s non proprie dici dari actum interpretativum, sed præsumi verum, et realem. Tunc vero proprie dicitur dari actum interpretativum, quando cum constet non esse talem actum realiter interpretamur illum esse, quia fundamentum interpretationis idem præstat in ordine ad effectum, de quo agitur, quo i præstaret actus interpretatus, si formaliter alesset. Et hujusmodi actum negamus contra adversarios posse interpretari, nisi præexistat aliquis verus, el realis, qui sit causa omittendi, et et fundamentum interpretationis.

Per quod patet ad illud ex regula *qui* Qaid tie *tacet*, etc. et ad alia, quæ afferuntur. Fa-temur enim aliquando *jus* præsumere in-jurajre-ternum voluntatis consensum, propter surnom, taciturnitatem (saltem cum agitur de utilitate ejus, qui tacet) vel alias conjecturas, quæ ad præsumptionem præbent fundamentum : sicut dum parentibus contrahentibus pro filiis ipsi tacent : at si ita non e-t, et voluntas a parte rei non habet ac-tum verum, et realem, quo formaliter, vel virtualiter consentiat, nullum erit voluntarium in actu secundo, nec verum matrimonium, aut obligatio coram Deo, quantumcumqne præsumatur. Et ratio est, quam jam tetigimus : quia verum, et proprium voluntarium non dependet ex aliorum præsumptione, sed ex reali exercitio propriæ voluntatis : et ideo in online ad illos effectus, vel contractus, qui ex proprio voluntario dependent, sicut deepndet matrimonium, præsumptio nihil operatur.

De ervit tamen, ul iudex humanus possit cogere ad observandum similes contractus, ac si verus, et realis consensus adfuisset. Et hoc propter bonum commune : ne detur locus simulandi imernum consensum, vel dissensum, de quibus soli Deo certo constat : quod in magnum iteipumicæ detrimentum vergeret : nulliimque esset contractas ia foro txierno omni o securus. Tum etiam, quia jura humana in suis dispositionibus non tam attendere debent, quod revera, et coram Deo est, quam quoi! esse, humano modo probatur. Adeo ut multoties non possint iudices uti certa scientia, quam alia via acceperunt, si secundum allegata, et probata ita esse non constet. Inde sicut cogere non valent ad observantiam obligationis, de qua humano testimonio non constat . quamvis apud Deum sit certissima, ita possunt cogere ad observandam illam, quæ humanis testimoniis, et gravibus conjecturi: præsumitur. quamvis revera, et c^ram Deo non deiur, et præsumptio sit fa'-a.

Advertendum est tamen, in aliquibus contractibus ipsum *jus* supplere consensum personarum; qui proinde erant validi, non ex consensu præsumpto contrahentium, sed ex vero, et reali illius, qui *jus* constituit : cui in ordine ad prædictos contrains inferiorum voluntas omnino subjicitur, et voluntas superioris, ul propria inferiorum reputatur. Verum de hoc alibi.

S IV.

Refertur contraria sententia cum suis argumentis præter ultimum.

Primum
argu-
mento in
ex 3u-
thontate.
Durand.
Ægiti
Rica d.
Curiel.
Salas.
Suarez.

22. Oppositam sententiam, videlicet omissionem voluntariam non postulare indispensabiliter actum, qui sit ejus causa, vel occasio, tuentur Durand, in 2 dist. 35 q. 2. Ægidius ibidem q. 1 art. 1, Ricard. art. 1 q. 1 et quodlibet. 1 q. 22, Curiel infra q. 71 art. 5 dub. 1 et in præsentia dub. 1. Ubi etiam Salas disp. 2 sect 5, Suar. disp. 1 sect. 5. et alti, Probalur primo testimoniis D.Thom. : nam in hoc art. expresse asserit voluntarium indirectum, quod est per omissionem, reduci in voluntatem non sicut in agentem, sed sicut in non agentem, quod potest, et tenetur : si autem prædictum voluntarium afferret actum, reduceretur in illam, sicut in agentem talem actum. Et ideo in fine corporis sic concludit : *Quia voluntas vo-*

lendo, el agendo potest impedire hoc, quod est non vllle, el non agere, el aliquando debet, hoc quod est nou velle, el non agert, imputatur quasi ab ipsa «jislens : et sic voluntarium polesl esse absque actu, quandoque quidem absque actu exteriori cwn actu interiori : sicut cum vull non agere ; aliquando aulem, tl absque actu inhrriori jicid cum non vull. — Secundum testimonium habetur infra q. 71 ari. Subi sic ait : Quandoque omissionis peccatum esi cum actu interiori : ul cum aliquis vull non ire ad Ecclesiam : quandoque vero absque omni aclu vel interiori, vel exteriori; sicut cum aliquis hora, qua tenetur irc ad Ecclesiam nihil cogitat de eundo, vel non eundo ad Ecclesiam; et ad linem corporis : Vei ius dici potest, quod aliquod peccatum possit esse absque omni aclu.

I

23. Nec refert, si dicas, in ncuiro i\$U> Soloiw. loco excludi omnem actum ab oinissione, sed dumtaxat actum directe, et per se ad illam tendentem ; vel qui sit de essentia: actus vero, queni nos inquirimus, suffici, ut se habeat tanquam causa per accidens et occasio extripseca.

II.

Nam contra est primo, quia si saltem lu;-; buj ismodi actus requireretur, non negaret D. Thom. sicut n: præsentia negat ornissioneai reduc in voluntatem tanquam ilij agentem hujusmodi actum. — Tum etiam, quia in secundo luco cum retu'isset duas sententias, aliam asserentem actum, et aliam negantem, dicit se media via incedere, ac proinde negare aliquid,, quod prima asserebat . at talis opinio non postulabat actum tanquam de essentia omissionis : nullus quippe opinari potuit omissionem, quæ est carentia, et non ens, constitui in suo non esse per actum positivum : neque etiam jelebat actum, qui directe, et per se ad omissionem icndat : cum experientia unicuique notified, multoties se omittere sine eo, quod directe, et formaliter id velit. Solum ergo poterat exigere talem actum, ut occasionem, et causam per accidens. Unde vel A. D. nulla ab ea opinione discederet : vel debuit etiam hujusmodi actum negare.

Tum præterea. nam in solutione ad primum ejusdem articuli ponit discrimen inter meritum, et peccatum amissionis : et negat ad hoc requiri actum, qui exigitur ad illud : atqui ad meritum non requiritur actus tanquam do essentia, sed sufficit, ut causa : et ideo ommissio actus mali causaia ex aclu bono potest esse meritoria : ergo ad

ad omissionem adhuc isto modo non requiratur actus : alias nullum esset discrimen inter prædicta. — Denique cum in secundo argumento objecisset, quod peccatum omissionis debet esse voluntarium, et quod hoc non potest esse sine actu, respondet : *Ad secundum dicendum, quia aliquid dicitur voluntarium non solum quia cadit super ipsum actus voluntalis, sed quia in potestate nostra est ut fiat, vel non fiat,*

Confirmatur, n t n q. 2 de malo art. 1 solvit D. Thom. omnia argumenta opinionis affirmantis requiri actum ad peccatum omissionis, atque adeo sentit nihil concludere : alias illa concederet : igitur sentit non requiri talem actum.

Confirmatur præterea ex his, quæ habet M. in 2 dist. 35 quæst. 1 art. 3 ubi referi nostram sententiam, et eam ex professo impugnat his verbis : *Quidam dicunt, quod in peccato omissionis semper oportet aliquem videri esse, per quem aliquis retardatur ab expletionem mandati, vel præcepti : sive interiorem voluntalis, ut cum aliquis vult præcepto non obedire : sive externam, ut cum aliquis facit aliquem actum per quem ab expletionem præcepti impeditur : et ponitur exemplum de illo, qui nimis vigilat, et non potest surpere hora debita. Sed ista opinio non videtur necessitatem habere : cum enim voluntas libera sit, neque ad aliquid faciendum determinetur : potest hoc modo prætermittere aliquid quod ejus contrarium non velit, nec de ejus contrario cogitet, nec etiam de aliquo alio, quod si per se impedimentum ejus quod facere tenetur, etc.* Quo nihil clarius c intra nos, et pro adversariis dici potuit. Eodem modo loquitur ad Anibal. in prædicta distinct. : ergo, etc.

Respondetur ad argumentum sustinendo prædictam explicationem : quam esse ipsius I. Tb. constabit cuilibet integre legenti secundum testimonium contra nos adductum, quod ita habet: *Intelligatur in peccato omissionis illud solum, quod per se perlinet ad rationem peccati sic* (bis succedunt verba illa ad lucta in argumento) *quandoque omissionis peccatum est cum actu interiori, ut cum aliquis vult non ire ad Ecclesiam : quandoque vero absque omni actu, vel interiori, vel exteriori, sicut cum aliquis hora qua tenetur ire ad Ecclesiam nihil cogitat de eundo, vel non eundo ad Ecclesiam. Si vero* (sequitur immediate) *in peccato omissionis intelligatur etiam causæ, vel occasiones omittendi, sic necesse est in peccato omissionis aliquem actum esse.* — Ultima

verba adducta contra nos in eodem testimonio etiam se ex dicant juncta antecedentibus. quæ sunt hujusmodi : *Peccatum omissioni? habet quidem aliquem actum conjunctum, vel præcedentem, qui tamen per accidens se habet ad peccatum omissionis ; judicium autem de rebus dandum est secundum illud, quod est per se, et non secundum illud, quod est per accidens.* Unde verius dici potest, quod aliquod peccatum possit esse absque omni actu. Ubi, ut cernis, pro tanto verius dicitur peccatum omissionis posse dari sine actu, quatenus non requirit actum spectantem per se ad omissionem, sed sufficit, quod per accidens, et præter intentionem agentis sit illius causa. Et ex hoc loco, ubi I. Thom. ita clare se explicuit pro nostra sententia constat qualiter sit intelligendus, quoties alibi ab omissionem voluntaria necessitatem actus excludit.

Ad primum contra datam expositionem constat ex dictis n. 9 ubi explicuimus, quo pacto ommissio dicatur esse a voluntate, ut non agente. Ad secundum concessa majori negatur minor Nam opinio illa revert postulabat actum, tanquam de essentia omissionis : non per modum prædicti illius in quantum est carentia, hoc enim nemo potuit opinari : sed ut aliquid complens illam essentialiter in omni voluntaria, et peccaminosa : vel quod idem est, tanquam forma, a qua ommissio voluntaria, et peccaminosa immediate denominetur. Cujus contrarium non ita facile deprehenditur : præsertim cum peccatum ut est commune ad omissionem, et commissionem, diffiniatur *dictum, factum, vel concupitum, etc.* quæ actum positivum sonant. Neque ita ad sensum percipitur, quo pacto ommissio etiam præsupposito actu, sc ipsa sit intrinsece egressus a voluntate, atque adeo voluntaria, et peccaminosa, ut dicamus non potuisse venire in opinionem, quod totum hoc habeat immediate, et formaliter ab actu. Stat ergo D. Thom. reliquisse prædictam opinionem quantum ad aliquid, quod asserebat, scilicet actum requisitum ad peccatum omissionis intrare ejus essentiam per modum complementi, et formæ denominantis, modo explicato ; et non reliquisse, sed potius sustinuisse illam quatenus absolute talem actum requirebat: contra aliam opinionem ex diametro oppositam quæ neque hoc modo, neque ut causam, adhuc per accidens talem actum postulabat.

Tertium est pro nobis : nam si D. Thom.

sel quia ipse per se est actuale exercitium voluntatis. Dicitur aulem sufficere ad libertatem actqs potentiam impediendi ipsum, quia supponitur jam existera ex influxu voluntatis, et per modum exercitii illius, in quo ratio voluntarii consistit : additque supra ipsam libertas respectum ad priedictam potentiam : omissio autem quandiu nullus est actus, nequit ita supponi, ut nostris rationibus ostensum fail.

Quarto. Si Deus alicui præciperet, ut exerceret aliquem actum indeterminate, et vage, tale præceptum non posset aliter violari, nisi per puram omissionem : igitur est possibilis talis omissio. Antecedens probatur; nam cum prædictum præceptum tantum esset de aliquo actu vage, per queincumqne adimpleretur : ergo si debet violari, nullus debet adesse actus.

Respondetur præceptum non posse dari, de quocum jne actu : quia saltem debet determinare, ne sit malus ex objecto; eo quod hujusmodi actus sub nullo præcepto potest cadere. Unde quodeumque præceptum affirmativum a Deo imponatur, poterit violari etiamsi non sit possibilis pura omissio : quia poterit is, cui imponitur, exercere actum malum impeititvum cujuscumque non mali : qui solus, ut diximus, potesi esse præceptus.

Quinto probatur. Cum homo peccat ex negligentia, non peccat quia exercet aliquem actum, sed potius quia illum non exercet : ergo tunc omissio nullum habet actum ex quo causetur.

Lorrs. Huic argumento respondet bene Lorea, peccatum negligent!® dupliciter accipi posse. Primo, stricte, et proprie : et hac r. ilione non significat puram cessationem ab actu, sed operationem cum aliqua remissione, et defectu solitudinis. Et hoc modo est speciale peccatum, de quo agitur 2, 2, q. 54. Alio modo potest sumi late, ut significat cessationem ab actu. Si ergo primo modo accipiatur, dicendum est posse esse omissionem ex negligentia : sed non erit absque actu : quia illa negligentia non est privalio omnis actus. Si autem accipiatur secundo modo, est idem, quod omissio : et sic argumentum petit principium : quia peccare ex hac negligentia sine actu, idem est ac peccare sine eo per omissionem : unde sicut hoc negatur esse possibile etiam illud.

Proponitur, cl diluitur ultimum argumentum.

32. Ultimo arguitur pro prædicta sententia, quia urgente præcepto dilectionis Dei, v. g. el advertens quis obligationem potest nullum actum elicere, quo ut illud adimpleat, vel adiml lotionem impediat : ergo tum dabitur omissio voluntaria, et peccaminosa sine actu, qui sit ejus causa. Consequentia videtur nota. Nam qui potest et non facit id, ad quod se teneri cognoscit, non est unde excusetur a culpa secundum illud Jac. 4 : *Scienti facere, bonum el non facienti peccatum est illi*. Antecedens probatur: quoniam voluntas stanto cognitione, manet quoad exercitium libera respectu cujuscumque actus atque adeo potest omnes illos suspendere : igitur potest non elicere actum, quo præceptum adimpleat, vel adimpletionem impediat.

Confirmatur. Si proponatur voluntati honestas, v. gr. temperantiæ, præcise sub ratione boni, voluntas manet libera circa temperantiam : non libertate, quæ dicit pjtentiam ad amorem, et odium, quia ad hanc opus erat, ut proponeretur sub aliqua ratione disconvenientis : nec libertate, quæ dicit potentiam ad amorem, et carentiam amoris exercendam meJio actu, qui sit causa omittendi, quia in præsentī nihil proponitur, cujus amor possit inferre carentiam amoris temperant'® : ergo in hoc casu, libertas est ad amorem temperantiæ, et ad carentiam talis amoris sine actu exercendam. — Nec pote.t dici libertatem hanc consistere in potentia ad amorem, el ad molitionem amoris temperantiæ. Tum quia ad hoc necessarium erat, ut proponeretur ipse amor temperantiæ, et non temperantia sola, ut casus supponit. Tum etiam, quia ut voluntas nolit temperantiam, debet proponi aliquod motivum hujus no iitionis : in prædicto vero casu solum proponitur bonitas temperantiæ, quæ nequaquam potest esse motivum nolendi illam, sed potius appetendi.

Hujus argumenti communior Folutio inter Thomistas negat posse voluntatem stante advertentia, et præccpto (si enim voluntas intellectum alio distraheret, hujusmodi voluntaria distractio esset causa omissionis) nullum habere actum, quo vel adimpleat, vel adimpletionem impediat. Nam sicut intellectus naturaliter est determinatus ad intpplisenda

inteiigenda objecta, quorum plninla«mata ab imagimitiono sibi ministrantur, nec potest qpandiu imaginatio ligata non en, omnino ab operatione cessaro : ita voluntas propter correspondentiam, ct sympathiam cum intellectu natura sua est determinata ad operandum modo sibi proporlionato circa quodeumque objectum ei proponatur. Et ideo repugnat, saltem naturaliter loquendo, ut stante intellectus cognitione, omnem actum suspendat. Diximus *mado sibi proporlionato*, quia cum voluntas sit potentia libera, determinatio ejus ad operandum debet esse talis conditionis, ut non officiat libertati : atque adeo requirit, ut licet sit determinata ad habendum actum vage, et in communi, non tamen ad aliquem in particulari : ita ut nullus sit. sine quo esse non possit, quamvis sine aliquo, quicumque ille sit, esse non possit. Etenim sicut Divina voluntas (ut in 2 tomo tract. 4 disp. 5 dub. 3 dicebamus) circa nullum objectum potest esse suspensa, sed necessario debet terminari ad quodlibet, sive hac, sive illa terminatione, scilicet volendo, vel nolendo ipsum : atque adeo solum est libera respectu hujus, vel illius terminationis ; non vero ad absolute *terminari*, vel *non lerminari* : idque inter alia provenit ex sympathia cum Divino intellectu, qui semper est in actuali consideratione cujuscumque objecti : ita voluntas nostra ob sympathiam cum intellectu, debet quoties hic impeditus non fuerit ab actuali consideratione, correspondere ei aliqua operatione actuali, servato modo libertatis, quem ipsa postulat.

Nec rnirum, si nos salva libertate, prædictam determinationem voluntati tribuamus : nam in sententia adversariorum, dum intellectus cognoscit urgcrepneceptum, nequit voluntas omnino negative se habere, sicut cum nulla est cognitio ; sed debet correspondere ex parte sua aliquo exercilio sive peractum, sive per omissionem. quamvis quia ad nullum in particulari determinatur, maneat simpliciter libera. Sicut ergo contrarii authores dicunt non posse voluntatem, stante cognitione, omne exercitium liberum suspendere, aut manere in stalu solius potentiæ, neque ul officit libertati, asserimus nos non *posse* suspendere omnem actum, neque hoc libertati contradicit.

33. Verum contra hanc solutionem urget primo Curiel : quia in prædicto casu nihil esi, quod necessitet voluntatem ad

exercitium actus, qui sit çau a omitl-m etiamsi actus sumatur vage, et indeterminate. Quod slic probat. In primis (ait, non nfipessitalura Deo: alias Deus rnoveret determinate voluntatem ad causam pecciti, el consequenter ad peccatum. Neque etiam necpssitalur a propria natura ; quia sie necessitaretur ab ipsius naturæ Authore. Neque necessitatur a bonitate ipsius exercitii, quia bonitas exercitii non nécessitât, nisi apprehendatur sub ratione bonitatis simpliciter nullam habentis mali rationem, sicut contingit in beatis. Nihil ergo est, quod in prædicto casu necessitet voluntatem. — Nec potest dici provenire ex advertentia ad præceptum : quoniam talis advertentia potius instigat, et movet ad ipsius præcepti adimpletionem ; ergo non nécessitât ad eliciendum actum, qui sit causa illud transgrediendi.

Respondetur, objectionem recte probare solutio nullum ex prædictis capitibus necessitare absolute voluntatem ad actum, qui sit causa omittendi : non autem probat non posse necessitare ad habendum actum circa adimpletionem præcepti vage, et in communi, non determinando, an talis actus sii præcepti adimplelivus. vel causa non adimpletionis. Hoc enim non est determinare ad peccatum, sed præcise ad quemdam gradum communem peccato, et actui bono in quo proinde nulla splendet malitia, neque aliquid, cujus Deus, et natura voluntatis causa esse non possunt. Verum tamen stante cognitione præcepti, si voluntas non adimpleat, necessitari ad actum, qui sit causa omittendi : sed hæc necessitas tantum est ex suppositione, et ideo non requirit aliam causam præter libertatem, el defectibilitatem voluntatis, quæ cum possit in bonum, et in malum, seipsa determinatur ad hoc, ex quo illud prætermittit.

34. Secundo urgebis, et difficilior : quia potest Deus stante cognitione præcepti suspendere omnem prædeterminationom ad actum voluntarium : qua sublata neque voluntas adimplebit præceptum, neque exercebit actum, qui sit omissionis causa, ut est per se notum : ergo saltem in hoc casu dabitur omissio voluntaria, et peccaminosa sine actu. Patet consequentia, quoniam ad omissionis peccatum sufficit, ut voluntas possit, teneatur et non faciat : quæ omnia adessent in prædicto casu : siquidem prædeterminatio, quie sola deficeret, ad nullum eorum spec-

Alit
replia
difflci-
lior.

ill'

DE VOLUNTARIO.

7

ill' tat. sed supponit tun powt', quam præceptum.

Confirmatur. quia in pnedicto casu non est unde horno excusetur a peccato omissionis : si enim inlerrogaretur, *potuisti, el debuisti : Çtutre ergo non fecisti?* nullam habebit excusationem : igitur omittit voluntarie.

Dices, responsurum *non potui*, defectu prædeterminationis efficacis. — Contra, quia ut dicebamus, prédéterminatio non dat *posse*, sed supponit illud. Quod si ejus defectus a malitia omissionis excusaret, nunquam homo peccaret omittendo : quippe dum omittit, semper ei negatur prædeterminatio ad adimpletionem præcepti. Nec pote-t dici, prædeterminationem adactum oppositum dare *posse* ad istum, quia potius est cum eo impossibilis.

3^a Huie replicte fqnæ nonnihil nos aliquando torsi» duplici via potest occurri admittendo casum de potentia absoluta licet de lege ordinaria repugnet (alis suspensio propter ea, quæ nuper diximus' et negando consequentiam. Ad cujus probationem respondetur primo ad voluntarietatem/ et malitiam omissionis a'iquid requiri ultra *posse teneri*, et *non facere*, scilicet actuale exercit urn voluntatis, ratione cujus iilud non facere ab ea sit Unde quia pnedictum exercitium necessario petit incipere ab actu, ut in prima nostra ratione ostensum fuit, idcirco ablata præraotione ad omnem actum voluntatis, omne ejus exercitium, ac proinde omne voluntarium sive actus, sive omissionis debet necessario suspendi. Neque aliter quoad præsens philosophan lum est de necessitate, aut suspensione p æmotionis, quam de necessitate, vel suspens:one actus, pro quo exhibetur. Cum veru dicitur sufficere ad peccitum omission-s, *posse, teneri, ct non facere*, vel est serno de requisitis solum ex parte actus primi non excludendo ipsum actuale exercitium, neque actum, a quo debet incipere ; vel ly *non facere* non sumitur pro carentia actus debiti nude sumpti, sed ut associata omnibus, qute necessaria sunt ut terminet voluntatis exerc.tium, ac proinde aliquo actu qui sit ratio talis exercitii.

Ex quo ad confirmationem dicendum est hominem pro his dumtaxat indigere excusatione, quæ sunt ab ipso : unde cum sublato omni actu, omissio ab eo non sit. neque a voluntate, nulla eget excusatione ; et quæcumque postuletur, est de subjecto

non supponente. Cnm enim quæritur n' aliquo *quare omisisti, vel non fecisti?* »Ujiponitur, omissionem ab eo emanasse ; quod st non emanavit, tantum est quiedam negatio a nemine ullo modo causata, et ideo frustra ei quæritur excusatio. aut quoro sil; cum a nullo, el nihil sit. et non entis non sint qualitates.

36. Secunda solutio (cujus judicium lectori remittimus) admisso etiam casu de potentia absoluta negat manere tunc in voluntate sufficientem potentiam proximam ad adimp'etionem præcepti, quæ necessario requirebatur, ut omissio esset voluntaria. Nam licet pnedelenninaio prout est determinate ad hunc actum, neu tribuat, sed supponat *posse* ad ipsum, ut tamen est ad gradum communem eidem actui, et opposito, dat proximum *posse* ad utrumque. Unde sublata prædelerminationo tam ad ac;um adimpletivum præcepti, quam ad impeditivum (intelli.ee pro materiali ac proinde ad gradum utrique proxime communem, non manet sufficiens posse ad adimplendum. Per quod patet ad confirmationem: cui enim negaretur prædeterminatio tam ad actum adimpletivum præcepti, quam ad materiale actus iinpe-ditivi adimpletionis, interrogatus *cur non fecisti?* optime responderet, *quia non potui*.

Ut vero doctrina hujus solutionis intelligatur, advertendum est, quod sicut in generatione substantiali, v. g. animalis, materia prius recipit a forma gradum universaliozem, per illumque præparatur et descendit ad minus universalem : prius enim generatur corpus, quam vivens, et vivens quam animal, et animal quam homo ; nec materia censetur in potentia proxima ad secundum gradum, nisi præintelligatur actuata per primum, neque ad tertium nisi actuata per secundum, neque ad ultimum nisi actuata per illum, qui immediate antecedit (ut bene explicant N. Complut, in lib. de Generat, disp. 2 a n. 117 et in lib. de Anima disp. 2 q. 2 et 31 : ita servata proportionem in actibus voluntatis prius virtualiter producit gradum communis operationis, quam gradiis minus communis, ; uta operationis voluntariæ : el prius hic, quam gradus magis inferior, scilicet operationis circa rem præceptam : qui adhuc præcelit gradum operation'?

adimpletiva præcepti, et gradum operationis impeditivæ adimpletionis, qui sunl gradus magis speciales. Nec censetur voluntas in potentia proxima ad attingendum secundum

secundum gradum, donec intelligatur constitula in primo : neque ad tertium nisi actialu per secundum : neque ad ultimum, nisi constituta in eo, qui immediate præcedit. Ex quo iit, quod sicut in exemplo posito materia non est proximo receptiva gradus rationalis usquo dum consideretur informatu per gradum animalis communem rationali, et irrationali : et semel constituta in tali gradu, sivo alias conjuncto cum rationali, sive cum irrationali, intelligitur quantum est ex vi ipsius gradus, proxime actuabilis tam per rationale, quam per irrationale, ad nullumque determinata: sic voluntas non intelligitur proxime eliciliva gradus ultimi suæ operationis, scilicet, ut est adimpletio, vel impeditio præcepti, usque dum intelligatur constituta in gradu immediate præcedenti, videlicet *operationis versantis circa rem prxcclplam* (prout prædictus gradus, sivo alias conjunctus cum gradu speciali operationis adimpletivæ, sive cum speciali impeditivæ) est quid commune, et indifferens ad utrumque. Et ideo prædictus gradus proxime communis cuicumque ex particularibus alias secundum rem sit conjunctus, est qui reddit voluntatem proxime potentem tam ad actum adimpletivum præcepti, quam ad impeditivum adimpletionis. Atque adeo quidquid necesse fuerit ad constituendam voluntatem in hujusmodi gradu proxime communi, totum se tenet ex parle potentiæ proximæ elicitivæ respectu actus præcepti quantum ad ultimum ejus gradum, qui cadit sub præcepto.

37. Secundo nota, Deum prædeterminantem voluntatem ad aliquem actum. eadem prædelerminatione applicare ad omnes gradus in eo repertos juxta ordinem ipsorum graduum : ita ut prius natura præmoveat ad magis communem, quam ad magis particularem. Atque adeo in ipsa determinatione possunt, et debent similes gradus distingui. Et sicut in actu gradus communis non supponit, sed constituit proximum *posse* ad utrumque gradum ditferentialem contractivum illius, ita pnemotio, ut applicat ad pnedictum gradum communem, non supponit, sed dat proximum *posse* ad quemlibet e.v gradibus differentialibus, licet ut applicat ad quemlibet ex diiïerentialibus, supponat *posse* ad ipsum, et ad oppositum.

Denique observa potentiam requisitam ad voluntarietatem omissionis, non esse potentiam ad solum gradum communem,

sed od gradum specialem actus, qui omittitur : Nam cum hujusmodi gradus cadat sub præcepto, per se debet supponere potentiam ad se ipsum.

Ex his manet perspicua doctrina secundæ solutionis. Dicimus enim, quod sicut voluntas dum non est constituta in gradu illo operationis versantis circa rem præceptam proxirne communi gradibus particularibus adimpletionis, et impeditio-nis præcepti, non habet sufficiens *posse* ad aliquem ex istis; constituta vero in illo utrumque potest : ita dum non est præmola ad talem gradum communem, caret pnedicto *posse*; præmota vero, potest quemlibet ex particularibus. Et quia præmolio ad gradum communem re ipsa est eadem quæ applicat dicet posterius natura') ad aliquem particularem, sicut ipse gradus communis realiter est cum aliquo particulari conjunctus, ideo sublata præmotive ad utrumque particularem oppositum, tollitur ad gradum communem, et ipse gradus communis, quo sublato non manet supradictum *posse*. Et juxta hæc intellecta sustinenda est responsio confirmationi data inter arguendum.

38. Neque obest prima impugnatio : quia sicut actus secundum gradum communem non supponit, sel constituit proximum *posse* ad pirliculares : ita præmotio, ut applicat ad illum dat, et non supponit *posse* ad quembbet ex istis : quamvis ut applicat ad particulares, non det *posse* ad illos, sed supponat : sicut etiam, ut applicat ad communem, supponit, et non dat *posse* ad ipsum. — Ad secundam dicas potentiam ad adimplendum præceptum provenire a qualibet præmotive, sive ad actum adimpletivum, sive ad materiale impeditivi, quatenus quælibet applicat ad gradum utrique communem, qui proxime constituit prædictam potentiam : unde ut omissio imputetur, sufficit præmotio ad materiale actus impeditivi adimpletionis, licet ad actum omissum non detur. Secus si suspenderetur utraque præmotio, et nullus esset actus.

Ad tertiam res; oudetur, quod licet priemotio ad actum, qui est causa omittendi, ut est ad illum secundum gradum particularem, sit impossibilis cum actu omisso, non tamen ut est ad gradum utrique communem, scilicet actus versantis circa rem præceptam : quia secundum hanc rationem nullius differentiam determinat, neque excludit : sed dumtaxat determinat prædic-

<J.

a 6
ppuiam
,ωÇIO-
lle!n.

Ad

H

Ad
ultimam,Ad
conir.:

tum gradum cōtrahibilom per utiMinqtie. Nam sicut gradus animalis, sive proveniat a forma «iias rationali, sive, irrationali, secundum se neutrius differentiam excludit, et est in potentia ad utramque, ita gradus communis actus et pramotionis ver.-anlium circa rem j-raceptam, sive alias in re s-i: conjunctus cum adimplatione, site cum impletione præcepit, potest quantum est ex se determinari per utramque, et dat potentiam proximam ud quamlibet ex illis, nullamque excluait. Ad confirtnaiiotionem principalis argumenti positam num. 32 respondeo, animadvertendo, objectum, seu honestatem temperantia- dupliciter pusse voluntati proponi : vel ita quod intellectus nihil aliud advertat nisi bonitatem, quæ in objecto illo relucet : vel ita quod simul advertat, et proponat limitationem talis objecti, et inadæquationem ejus in ordine ad satiandam voluntatem : seu quod idem est) ita quod advertat prædictum objectum ratione suæ limitationis excludere a se, et a voluntate aliud bonum sub o'jecto adæqmtō voluntatis contentum. Si primo modo fiat propositio, neganda est major : vi Idicet manere tunc voluntatem liberam : quia libertas etiam quoad exercitium prærequirit in objecto ut ab intellectu proposito, aliquam indifferentiam, quæ nullo modo datur ubi sola bonitas ab omni defectu etiam negativo præetsa concipitur. Hac enim ratione reperimus aliquando in voluntate motus primo primos etiam quoad exercitium necessarios, quia intellectus apprehendit in objecto solam ionhatem trahentem, et allicientem voluntatem, et non advertit inadæquationem, aut alium defectum reactivurū. Si autem propositio fiat secnndo molo, concedimus majorem.

Ad minorem vero dicendum ēs libertatem, quæ tunc manet in voluntate, importare potentiam ad amorem temperant;;e. quatenus proponitur ut bona: et ad notionem ejusdem, quatenus concipitur ut limitata, etinadæquata respectu voluntatis, excludensque ab ea aliud bonum, cujus etiam est capax : quæ inadæqoatio est aliquis defectas saltem negativus. Et licet hujusmodi defectos non sufficiat ad terminandum odium proprie dictum, quia objectum odii est aliquid contrarie, vel privative disconveniēns; secus ad terminandam simplicem nolitionem. quæ non requirit talem disconvenientium, sed defectum negativum, quem diximus. Ut pa-

tet in Deo, qui habet actum nolitionis respectu gratia-, vel gluriiu non futunu, quamvis in tali objecto nihil mali contrarii, vel privativi appareat. Neque in casu, de quo loquimur, necessarium est aliud inolivum ad nolendum prætor ipsum exercitium libertatis : est enim quoddam genas boni, quod Vvluntas non s;t alligata alicui bono limitato, sicut est alligatus appetitus sensitivus; sol possit ab illo resilire per nolitionem.

Et si urgeas, talem nulitionetn, utpoto ac:um fugie, præsupponere aliquam volitionem circa prædictum motivum, ex qua originelur? Responderi potest, non semper ptæexigi aliam volitionem formalem, quoniam ipsa nolitio virtualiter, et implicite est simul volitio talis molivi.

Porro, si contendas, necessariam esse a! nolitionem temperantiæ formalem volitionem, in cujus virtute liat, ac proinde cognitionem, ec propositionem illius motivi, ob cujus amorem temperantia respuitur : contendemus et nos eamdē, et non minorem propositionem requiri ad libertatem : proindeque non salvari in casu argumenti, nisi intellectus honum exercitii libertatis, vel aliud simile animadvertat, atque voluntas moveri possit, ut temperantiam relinquat. Hæc autem animadversio includitur in ipsa cognitione plene deliberata, qua bonum temperantiæ proponitur. ut voluntati inadæquatum, atque adeo proposita simul inadæquatione: nam talis inadæquatio importat non qualem-cumque limitationem boni propositi, sed excludentem aliud bonum cum eo objecto impossibile. Unde donec illud bonum ab intellectu attingatur, non plene cognoscitur, nec proponitur bonum temperantiæ formaliter ut inadæquatum, e: cum sufficienti indifferentia, ut voluntas libere circa ipsum seexerceai, voluntarieque omitlat. Plura alia argumenta reperies apud Ca-çj^, preol. et Hispalens. locis citatis : ea vero Hiip. prætermittimus, quoniam ex dictis habent facilem solutionem.

DUBIUM II.

Utrum omissio ut sil voluntaria requirat debitum non omittendi?

Communiter dicit solet ad omissionem voluntariam requiri hæc tria *posse, teneri, rl non facere*; et quamvis de primo, et tertio nulla sit controversia, de secundo

non

non est itu exploratum : pru/seriim juxta seiileiiliani, quam dubio præ-ædenli statuimus de necessitate actus, qui sit causa, vel occasio omittendi : posito enim tali actu, majorem apparentium habet sufficere ad omissionem *posse et non facere*, qunmvis nullum sit debitum. Et ui clarius ; recedamus, animadvertendum est dupliciter posse voluntatem aliquem actum omiliere: vel cessando ab eo, quem antea exercebat: vel continuando cum advertentia carendam ejus, quem non exercebat, ita ut omissio non tam sil cessatio ab actu præexistente, quam non positio alicujus, qui posset poni.

S

Statuitur prior assertio ex mcnlc Angelici Ductoris.

Vite- 39. Dicendum est punio, omissionem, fior. quæ præcise est per non positionem actus, non posse esse voluntariam sine debito non omittendi. Ita Gajet. in præsentī, ūjeūo. ubi etiam Gonradus, et Medina, Curiel dub. 2, N. Cornejo disp. 1 dub. 10 concī. Coriel. 2, Lorea disp. 2, Puteanus super hunc ōηψ Ufū. art., Navarrus in summa præludio 4, Az.or J lib. 1 c. 3 q. 2, Sayrus c. 1 lib. 2 c. 2 et S hcr 3,et plures alii. Estque expressa sententia D. Thom. hoc ait. ubi sic ait : *Sciendum, quod non semper id, quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens, ex eo quod non agit : sed solum tunc cum potest, cl debet agere. Si enim gubernator non posset navem dirigere, vel non esset ci commissā gubernatio navis, non imputaretur ei navis submersio, qux per absentiam gubernatoris Contingeret : quia igitur voluntas volendo, ct agendo polcsl impedire hoc, quod est non velle, cl non agere, et aliquando debet, hoc, quod est non velle, et non agere, imputatur ei quasi ab ipsa existens.*

Dices cum aliquibus, D Thomam non loqui de ipsa omissione, sed do effectu ad eam secuto, qualis est navis submersio, quæ sequitur ex omissione gubernationis. — Sed si verba sancti Doctoris attente legantur, manifeste constabit loqui etiam de ipsa omissione, ut patet ex illis : *quia voluntas volendo, cl agendo polcsl impedire hoc, quod est non velle, et non agere, et aliquando debet, hoc quod est non velle, el non agere imputatur ei*, etc. ly enim non

velle, cl non agere, aperte significant ipsam oinMsionem.

Dices secundo cum aliis, debitum a D. Thoma requisitum non postulari præcise, ut omissio sit physice voluntaria quo pacto nos de ea loquimur! sed, ui sit voluntaria moraliter, et imputabitis ad culpam, id enim sonare videntur verba ilia *non velle, et non agere imputatur ei*. Ex eo autem, quod ad irnputabilitatem omisionis requiratur debitum, quia peccatum debet ease, contra legem, non infertur requiri ad ejus voluutarietacm præcise in esse physico. — Verum hoc etiam facile refellitur. Tum quia D. Thom. in præsentī agit ex professo de voluntario omisionis in esse physico : de ea vero, ut voluntaria moraliter agit infra q. 71 art. 1. Ergo licet pjus doctrina possit a fortiori voluntario morali adaptari, quia hoc supponit physicum, non tamen debet ab ea excludi ipsum voluntarium physicum, pro quo ex professo traditur. Tum etiam quia D. TBom. non utrumque dixit imputari voluntati *non velle, et non agere* id, ad quod tenetur : sed addit *quasi ab ipsa existens*. Quo satis expressit non tam loqui de imputabilitate morali ad culpam, quam de imputabiiirate, sive attributione, qua effectus attribuitur causæ, ex qua *esse* recipit. Cumque hæc attributio constituat voluntarium in esse physico, et antecedit irnputabilitatem moralem ad culpam, plane constat Angelicum Ductorem postulare præceptum ad prædictum voluntarium.

40. Ut autem proposita assertio ratione Notatio, probetur animadvertendum est omne voliinfariiiin sive directum, sive indirectum in quantum tale importare processum a voluntate, ut habetur in ejus diffinitione. Unde omissionem esse voluntariam, essentialiter dicit esse a voluntate causatam, et factam (eo saltem modo, quo carentiæ fieri dicuntur) ac proinde quidquid nccesso fuerit, ut carentia alicujus actus suo modo a voluntate liat, totum hoc requiritur, ut sit omissio voluntaria Quamvis autem carentiæ proprie, et directe non fiant, sicut nec proprie habent *esse*, dicuntur tamen fieri metaphorice, et similitudinarie per contrapositionem ad formas positivas, quarum sunt carentiæ : intelligimus enim aliqnarn carentiam fieri in quantum concipimus destrui oppositam formam : sicut cum forma fit, intelligimus carentiam ejus destrui. Ex quo fit, quod sicut pro-

i

dactio positiva' intelligi non potest nisi intellectis duobus terminis mutationis *a quo*. et *ad quem*, in quorum primo intolligimus non *esse* talis forma', et in secundo intelligimus jam esse : na p̄ductio, vel quasi productio omissionis nequit intelligi nisi concepta aliqua mutatione ; et in ea aliquis terminus *u quo*, in quo nondum sit causata omissio, et aliquis terminus *ad quem*, in quo intelligatur jam causata. Porro terminus *a quo*, et *ad quem* cujuslibet mutationis debent esse oppositi, ec in uno non *esse* alterius. *Omnes enim mutationes, cl motus* (ait Philo. 8 Physic. c. 36 iunl *ad oppositas migrationes, ut palet*.

Noũlio
uũia.

Secundo, nota quod sicut oppositum formæ positivæ, ex quo petit fieri, est ejus carentia, vel privatio, ita oppositum ex quo omitsio, cl carentia fieri postulant, debet esse actus cujus est omissio. Sicut enim «w, petit fieri ex non *esse*, ita *non esse*, si quomodo fiat, debet ex opposito *esse*. Imo sicut fieri aliquod *esse*' est destrui oppositum *non esse*, ut fieri album, et fieri hominem, destrui non hominem : ita fieri *non esse*, vel omnsionem alicujus actus, est destrui ipsum actum, vel ejus *esse*. Ut igitur intelligamus omissionem alicujus actus causari a voluntate, quod est earn esse voluntariam, debemus concipere destrui aliquo modo *esse* talis actus : ac proinde debemus concipere hujusmodi *esse*, ut præcedens omissionem, et per illam destruendum.

ÀIM
diiimad*
versio.

i 1. Tertio nota, dupliciter posse actum præcedere omissionem : vel formaliter in se : vel virtualiter in suo debito. Sicut enim forma substantialis censetur esse in dispositionibus ad illam , etiamsi in se formaliter non sit, quia quod prope est ad actum, nihil ab eo differre videtur : ita actus humanus censetur esse, ubicumque invenitur ejus debitum, quod se habet tanquam dispositio ad ipsum. Unde sicut ad introducendam in materia privationem formæ, v. g. ignis, quando ipsa formaliter non præcedit, sufficit, et requiritur quod præcedant dispositiones, et ex his veluti fit ejus privatio in quantum a consecutione formæ impediuntur, et per hoc quasi violatur, et corrumpitur *jus* ad talem formam : ita ad introducendam omissionem alicujus actus, ubi ipse formaliter non præcedit, sufficit, et requiritur, quod præcedat debitum habendi talem actum. Quippe eo ipso, quod existente debito, actus non

ponalur, intolligimue violari *jus* ad ilium, in quo ipse virtualiter residet : et id.'o cum omissio lit ex tali jure, virtualiter fit ex ipso aclu. Sive ergo actus præcedat, si\< solum debitum, dicetur omissio lieri aliquo modo ox suo opposito : si autem neutrum præexislat, nihil est ex quo liat, sicut nullum est ejus oppositum, quod corrumpatur.

Ex his formatur sequens ratio. Ut omis-
sio sit voluntaria, debet aliquo modo lieri a
voluntate : si enim hæc nullo modo in
illam influat, et eam de novo ponat, non
est, quo pacto conveniat illi diffinitio vo-
luntarii : scilicet *esse ab intrinseco*, etc.
sed in casu assertionis non potest omissio
ullo modo lieri, nisi adsit debitum : ergo,
etc. Minor, in qua est difficultas, proba-
tur. Nam, ur intelligamus fieri omissionem,
debet præintelligi aliquod oppositum,
ex quo fiat, atque adeo, vel actus, vel de-
bitum, quæ dumtaxat omissioni oppo-
nuntur; utroque vero secluso, sicut nul-
lus remanet terminus *a quo*, unde fiat
omissio, ita non potest intelligi aliqua
mutatio, per quam fiat : ergo cum in casu
assertionis non præcedat actus formaliter
in se, consequens est, ut nisi debitum
præcedat, nullo modo omissio a voluntate
causetur.

12. Confirmatur : nam si omissio, ut Cwfir-
sit voluntaria, debet causari a voluntate, nUir
vel causatur tanquam privatio, vel tan-
quam negatio actus omissi ? Si primum :
manifeste requirit debitum : quoniam
privatio non est, nisi formæ debitæ. Si
secundum, requirit, ut præcedat ipse ac-
tus : quia negationes non aliter possunt
fieri, et introduci de novo, nisi quatenus
formæ oppositæ præexistentes destruun-
tur, ut constat inductive : negatio enim
lucis si quo modo fiat, non aliter potest
fieri, nisi destruendo ipsam lucem : neque
negatio Angeli, nisi destruendo Angelum
pneexistentem : et sic de aliis. Similiter
ergo negatio actus non est quo pacto fieri
intelligatur nisi destruendo ipsum actum
pneexistentem : atque adeo ubi non prw-
existit sicut in casu assertionis, repugnat
causari ejus carentiam, quæ tantum sit
negatio; vel igitur talis carentia causari
non debet, ac proinde, neque esse volun-
taria : vel debet causari, ut privatio pe-
tens essentialiter debitum.

Confirmatur secundo : nam cum volun-
tas incipit voluntarie omittere, prius non
sil omittens, necessario concipimus ali-
quam

Fo t >
ler
rM

quam mutationem * omni cniin mutatione ; seclusa, voluntas eodem modo se habebit : igitur debemus concipere terminos *a quo*, el *ad quem* talis mutationis : repugnat quippe mutationem quantumcumque metaphoricam, et improprie dictam sine prædictis terminis apprehendi; sed terminus *a quo* mutationis, per quam iit omissio actus, non potest osse alius quam ipse actus in se, vel in debito; sicut terminus *ad quem* est *non esse* ejusdem actus, aut violatio talis debiti : igitur secluso tam debito, quam actu, nequit voluntas intelligi voluntarie omittere.

Prima
etisio

43. Occurres primo; non oportet terminum *a quo*, unde iit omissio, esse actum, vel debitum ; sed ipsum *non esse* omissionis : sicut enim actus sufficienter fit ex non actu ; ita omissio sufficienter fit ex non omissione : mutabiturque tunc voluntas non ab esse sub actu, vel debito, ad esse sub omissione, sed ab statu non omissentis, ad statum exercentis omissionem.

Befeili-

Sed hoc facile refellitur; quia revera *non esse* omissionis est ipse actus omissioni oppositus in se, vel in suo debito ; et ideo fieri ox tali *non esse* idem est, ac fieri ex prædicto debito, vel actu. Gum enim omissio sit *non ens* (et secluso debito non privatio, sed negatio) *non esse* omissionis, est negatio negationis, quæ coincidit cum positivo omissioni opposito, juxta regulam Dialecticorum, quod duæ negationes affirmant. Pro quo videri potest D. Th. quæst. IS de Verit. art. 6 ubi inter alia hæc habet : *Quædam opposita sunt, quorum alterum tantum est natura quædam : reliquum vero non est nisi remotio vel negatio ipsius : sicut palet in oppositis secundum affirmationem, vel negationem, vel secundum privationem, cl habitum : el in talibus negatio oppositi, quod ponit naturam aliquam, est realis : quia est alicujus rei : negatio vero alterius oppositi non est realis : quia non est alicujus rei, est enim negatio negationis, quæ est negatio alterius oppositi, el ideo hæc negatio negationis nihil differt secundum rem a positione alterius : unde secundum rem idem est generatio albi, cl corruptio non albi, etc.* Cum igitur omissio sit negatio actus, *non esse* omissionis secundum rem erit ipsum *esse* actus, vel in se, vel in suo debito : atque adeo omissionem fieri ex suo *non esse*, idem est ac fieri ex opposito actu, vel debito. Debet igitur aliquod ex illis præcedere, ut omissio ex suo opposito fiat.

Salmanl. Cars. theolog. torn. Γ.

44. Dices, sæpe voluntas neque omitterit voluntarie, neque habet oppositam actum, vel debitum : qui enim dormit neque habet debitum furandi, neque aclu furatur, neque, est ei voluntaria omissio furti : ergo datur *non esse* talis omissionis, etiamsi neque delur oppositus, neque ejus debitum : igitur licet omissio ex neutro istorum liat, poterit fieri ex suo *non esse*.

Replira

Pro solutione hujus replicæ animadvertendum est, omissionem posse considerari dupliciter : vel quantum ad substantiam, ut sic dicamus, quo pacto solum dicit carentiam actus secundum se : vel quantum ad rationem voluntariæ, quæ supra prædictam substantiam addit, ut fiat a voluntate : omissio enim voluntaria nihil aliud est, nisi carentia actus facta a voluntate. Similiter *non esse* omissionis potest considerari, ut dicit, vel negationem prædictæ careôtiæ secundum se, et quoad substantiam : vel præcise negationem ejus ut voluntariæ, et factæ : ita ut non negetur esse talem carentiam, sed solum negetur esse factam.

Doplex
animad-
versio
pro
sololio-
ne.

Secundo nola, quod dum quæritur *non esse* ex quo aliquid fiat, non quæritur negatio ejus præcise quantum ad *esse facium*, sed negatio ejus secundum se, et absolute : ut enim aliquid de novo fiat, attendendum est an absolute jam sit, vel non sit, potius quam an sit, vel non sit factum : nam quod jam existit, sive factum, sive non factum, impossibile est, ut fiat : quare nisi detur negatio ejus absolute, et quoad substantiam, quamvis daretur negatio sui *esse facti*, non erit unde aliquo modo fiat. Ut patet in formis positivis : ut enim fiat Angelus, necessarium est, ut præcedat negatio ejus secundum se, nec sufficiet, si dumtaxat præcederet negatio suæ productionis : nam si semper fuisset /Yngelus, quamvis per impossibile uon fuisset factus, nunquam posset de novo fieri, quia nunquam fuisset negatio ejus absolute : licet negatio illius *ul facti*, seu *non esse facium* illius semper fuisset.

MM

45. Hoc supposito ; ad replicam admisso Sdvituc antecedente, distinguendum est primum consequens. *Sine eo, quod delur actus, vel debitum, datur non esse omissionis* præcise, *ul factæ*, atque adeo ut voluntariæ, transeat : datur *non esse* omissionis absolute, et secundum substantiam, negandum est : implicat enim voluntatem carere tam actu, quam debito , et non

habere carentiam talis actus, quæ consti-
luit substantiam omissionis. Et neganda
est absolute secunda «onseque.vntia. Quia
non esse omissionis ex quo ipsa fieri debet,
non est negatio ejus præcise *ut facta* a
voluntate, sed absolute, et secundum
substantiam : qua negatio coincidit om-
nino cum actu opposito, vel saltem eum
debito. Itaque ille, qui dormit, eo ipso,
quod non habeat voluntatem furandi,
neque actum furti, habet carentiam tatis
actus absolute sumptam, el hoc sufficit.
ut non possit inde transire ad omissionem
voluntariam, quæ præcise importat præ-
dictam carentiam, ut factam a voluntate,
usquedum detur alius terminus *a quo*
oppositus prædicta carentia. Nan sicut
in formis positivis non est transitus *ab*
esse Angeli, v. gr. absolute considerato,
ad idem *esse* præcise *ut facium*, sed a *non*
esse ejus absolute, ad absolute *esse* : ita in
negationibus non potest concipi transitus
a carentia alicujus actus absolute sumpta,
ad eandem carentiam præcise. *ul factam*,
seu (quod idem est) ut voluntariam, donec
intelligatur alius terminus *a quo* impor-
tans negationem ejusdem carentiæ ab-
solute. Qui terminus nullus alius excogi-
tari potest, nisi, vel actus omissioni
oppositus, vel ejus debitum ; quatenus in
eo censetur moraliter esse talis actus.

Alia 16. Occurres secundo, terminum *a quo*
omissionis esse carentiam actus omisi
communissime sumptam, quæ dicitur tam
de ente, quam de non ente, a qua volun-
tas cum omittit, transii ad exercitium
cujusdam carentiæ specialis, quæ est ipsa
omissio. Vel potest dici, prædictum ter-
minum esse omissionem, ut in potentia,
et actu priom, ex quo iit omissio in actu
secundo,

Impu-
gnatur.
A risi.
l). Thom.
Sed nihil horum enervat nostram ratio-
nem : quoniam terminus a quo in qualibet
mutatione debet esse oppositus termino ad
quem : et talis conditionis, ut per eum
destruatur; non vero, ut in ipso perma-
neat : quod explicuit Philos. 1 Physic.
apud D. Thom. lect. 10 dicens non fieri
quodlibet ex quolibet, sed omne, quod fit,
debere fieri ex *inconlingenli* : id est ex eo,
quod sibi opponitur, cum quo nequit con-
jungi. *El ratio est* 'ait ibi l). Thom, *quia*
omne, quod fit, el corrumpitur, non csl an-
tequam fiat, neque esi postquam corrumpi-
tur, unde oportet, quod id, ex quo per sc
aliquid fit, cl in quo per sc aliquid corrumpi-
tur. tale sil, quod in sua ratione includat

non esse ejus, quod fit, vel corrumpitur, etc.
Constat vero carentiam actus communis
sime sumptam non opponi speciali caren-
tiæ, quæ est omissio voluntaria, nec per
eam destrui, sed potius in ipsa includi, et
ideo de qualibet omissione, sive volunta-
ria, sive non voluntaria, prædicalur *quod*
est carentia; quærendus est igitur alius ter-
minus *a quo* impossibilis cum omis-
sione unde ipsa fiat, qui nullus alius esse
potest nisi actus in se, vel in debito.

Ex quo etiam corrui, secundum quod
in hac evasione dicitur : nam potentia, vel
actus primus non opponitur actui secundo,
nec destruitur per illum, sed perficitur, et
completur : atque adeo nequit esse termi-
nus *a quo*, unde aliquid in actu secundo
fiat : qualiter debet fieri omissio, ut sit
voluntaria.

47. Nec refert, si objicias sequi ex nos-
tra ratione non sufficere ad voluntaries-
tem omissionis debitum actus omisi, nisi
ipse actus formaliter præcedat. Hoc autem
manifeste est absurdum : ergo. Sequela
probatur : nam juxta nostram doctrinam
terminus *a quo* omissionis debet per illam
destrui : debitum vero habendi actum non
destruitur, sed permanet cum omissione :
ergo, etc.

Respondetur enim negando consequen-
tiam. Ad cujus probationem dicendum est
debitum ad aliquem actum destrui moraliter
quando urget, et non adimpletur :
quatenus per talem omissionem violatur,
et impeditur ab actus consecutione : in quo
ipso actus, qui prope jam erat, virtualiter
destruitur, dum impeditur ne sil, quando
ex debito futurus erat : præstat enim im-
pedire tunc actum, quod præstaret ejus
destructio si formaliter adesset, Unde li-
cet posita omissione, debito quo lammodo
permaneant, non tamen sicut antea : quia
ante omissionem erat quasi incolume, et
explebile per actum, continensque eum in
virtute ; postea vero manet quasi exanime,
læsum, et violatum, exclusaque ab eo præ-
dicta continentia. Et ita ratione hujus,
quod iu prædicto debito læditur, et destrui-
tur, potest esse terminus unde fiat omis-
sio : ipsaque omissio sufficienter fieri intel-
ligitur per illam kesionem, et destructionem.

§ II.

Alia assertio pro venialis explicatione.

48. Dicendum est secundo : quando ac-
tus

tus formaliter præcedit, et interruptitur,
non est necessarium debitum non omit-
tendi, ut omissio sil voluntaria. Hæc asser-
tio sequitur ex dictis pro præcedenti. Vi-
delurque ab omnibus admittenda, et saltem
nullum repetimus contrarium asserentem.
Probatur. Nam propterea debitum ad ha-
bendum actum sufficit, et requiritur ad vo-
luntarietatem omissionis, quia tale debitum
antequam violetur continet actum in vir-
tute, et quodammodo ipse censetur, atque
adeo solum ponitur, ut suppleat vicem ac-
tus; ergo præexistente ipso actu, superfluit
tale debitum

Confirmatur, quia oppositum, ex quo
fieri debet omissio, potius est actus, quam
debitum, imo debitum non præstat ad id,
nisi in virtute actus : ergo si potest fieri
ex debito non existente formaliter actu,
multo melius ex actu non exisiente debiio.

Confirmatur secundo : nam qui expellit
aliquam formam ab aliquo subjecto, eo
ipso secluso omni debito, causât in eo *non*
esse talis formæ : neque, est aliud causare
aliquid non esse, quam destruere oppositum
esse; ergo cum voluntas tollit, et corrup-
pit actum præexistentem, causa secluso
quocumque debiio *non esse*, et omissionem
talis actus : proinde hujusmodi omissio
vere est voluntaria. Et quoniam res hæc
indubitata videtur, non est circa ejus pro-
bationem detineamur.

49. Potest vero inquiri quandiu censea-
tur voluntaria cessatio ab actu præexis-
tentefan pro solo primo instanti, in quo
desinit : an vero pro aliqua duratione con-
tinua? Ad quod dicendum est prædictam
cessationem pro ea tantum duratione cen-
seri voluntariam, cui coexistit intrinsece
desilio actus. Quippe tunc solum veritica-
lur voluntatem interrompere, et destruere
illum : transaclaaulem prædicta duratione,
sicut jam nullus est actus, quem voluntas
destruat, aBs a quo cesset, ita non est
quo pacto ejus cessatio, vel omissio ab
illa causetur. Præsertim quia tunc solum
potest omissio inte'ligi procedens a volun-
tate, atque adeo voluntaria, cum intelligi-
tur immediate prtecedere terminus a quo,
unde fit, qui est actus omisus : hoc autem
solum intelligitur pro illa prima dura-
tione, in qua desinit, ut ex se constat.
Quæ autem sit prædicto duratio, an scilicet
divisibilis, vel indivisibilis, tempus,
vel instans, pendet ex his, quæ tractantur
lib. 6 Physic, circa inceptionem, et desi-
tionem rerum, tam permanentium, quam

successivarum, de quo possunt videri ibi
N. Complut, disp. 26.

§ III.

Consectaria prxcedenlis doctrinz, ad ple-
nam dubii inltUigenliam.

50. Ex his, quæ stabilivimus, nonnulla Rath l
iqferre licet, quæ ad plenam hujus rei in-
telligentiam satis conducunt. Primo enim
deducitur, iu casu prioris assertionis non
sufficere ad omissionis volunarietatem
qnodeumque debitum, sed debet esse de-
bitum faciendi actum omisum : debitum
vero omittendi illum, v. g. non furandi, non
reddit voluntariam furti omissionem. Et ra-
tio est perspicua ex dictis : nam prædictum
debitum debet esse oppositum omissionis,
et talis conditionis, ut per ipsam violetur, et
quasi destruat : alias non fiet omissio ex
illo : debitum autem omittendi nihil horum
habet, sed potius omissione ipsa comple-
tur, et perficitur, ut ex se liquet. Et juxta
hunc sensum loquuntur fere omnes au-
thores citati n. 39.

Quia vero in prædicto debito est lati-
tudo : nam aliud est debitum morale
obligans ad culpam : aliud pienale obli-
gans ad solam poenam, ut sunt plura sta-
tuta, et constitutiones Religionum : aliud
soliis decentiæ, quæ neque ad culpam,
neque ad pœnam obligat : sienti est de-
bitum amicitiae, gratitudinis, urbanitatis,
etc. potest merito dubitari an quoflibet
ex istis, an solum primum ad intentum
sufficiat ? — Sed respondetur sufficere
etiam secundum : quia licet obligatio sit
ad solam poenam, est vera obligatio conti-
nens virtualiter actum debitura : atque adeo
cum non adimpletur, aliquid ibi destrui-
tur : et hoc sufficit, ut ex tali obligatione
possit fieri omissio. Potestque hoc expli-
cari : nam si religiosus, qui sola lege poe-
nali tenetur interesse aliquibus communi-
tatis actibus, sciens, et prudens illos
omittat, nemo non imputabit ei prædictas
omissiones, nemoque censebit injuste illi
pœnam pro ipsis applicari : quæ tamen
pœna semper requirit causam voluntariam,
quamvis non semper culpam : igitur suf-
ficit debitum ad solam pœnam, ul ejus
omissio voluntaria reputetur.

Tertium vix possumus percipere, quo-
modo verum debitum sit, absque obliga-
tione aliqua ad culpam. Qaia vel decentia
illa petitur ex lege alicujus virtutis ad bene

esse ejus, ita ut oppositum tali legi, et virtuti adversetur: vel solum petitur ex consilio ad melius, et perfectius esse; si primum, saltem erit peccatum veniale violare prædictam legem, sive sit amicitiae, sive gravitudinis, aut alterius cujuscumque virtutis moralis: certum est enim de omnibus virtutibus extare præcepta, quæ obligant ad culpam, juxta materiæ capacitatem. Si secundum, non apparet, quæ sit ibi obligatio: sicut in consiliis, et in aliis, quæ præcise ad melius esse conducunt, nulla obligatio reperitur. Quare verius censemus, deficiente obligatione ad culpam, vel pœnâ, nullius actus omissionem esse voluntariam; nisi quando actus præcedens interruptitur, juxta dicta in secunda assertionione.

Hiatio
secund.

51. Ex quo infertur secundo, in casu prioris assertionis omnem omissionem voluntariam esse peccaminosam: quia semper est contra aliquod præceptum: nisi tale præceptum obliget ad solam pœnam: quia tunc poterit ommissio esse bona, et honesta, supposito, quod sit bonus actus, qui fuit causa omittendi. Extra hunc vero casum non dabitur ommissio, vel bona moraliter, vel solum physice voluntaria. In casu vero secundæ assertionis ommissio poterit esse bona si ex bono actu causetur: quia non oportet, ut sit contra aliquod præceptum ad hoc, ut habeat rationem voluntariæ. Si autem causetur ex actu malo, sive ipsa secundum se sit contra præceptum, sive non sequetur conditionem tabis actus, et ideo erit determinate mala. Unde si non conceditur actus humanus indifferens in individuo, nec etiam admitti debet ommissio voluntaria in individuo indifferens.

i Kalin
lerlia.

Tertio infertur, effectum secutum ad aliquam omissionem non esse voluntarium, nisi sit voluntaria ipsa ommissio, atque adeo nisi vel immediate præcedat actus, qui omittitur, vel debitum non omittendi, v. g. omittit quis gubernare navim, ex qua omissione sequitur navis submersio, hujusmodi submersio non erit voluntaria, nisi is, qui omittit, teneatur dirigere illam; vel saltem actualis directio præcedat, et interruptatur. Et ratio videtur perspicua: quoniam prædictus effectus non reducitur in voluntatem, nec participat esse voluntarium, nisi media omissione: ergo ubi hæc non fuerit voluntaria, neque ille voluntarietatem habebit: *Propter quod enim unumquodque lale*, etc. Cum igitur ad voluntarietatem omissionis unum ex

prædictis, scilicet, v<l debitum actu» emissi, vel præexistencia ejus requiratur, consequens est saltem idem requiri, ut sit voluntarius effectus.

Sed difficultas est, an sufficiat? Pars enim affirmativa eo videtur probari, quia non apparet quid aliud desideretur. Tum etiam, quia ubi causa est a voluntate, etiam debet esse, electus, juxta illud, *Quod esi causa causæ*, etc. Atque adeo ulrumque, vel nullum erit voluntarium: ergo quod sufficit, ut ommissio voluntaria sit, sufficere debet, ut sit talis ejus effectus. Pro alia vero parte urget etiam ratio: nam ad omissionem, qua Deus omittit conferre auxilium efficax ut vitetur peccatum, sequitur ipsum peccatum: quod non ideo est Deo voluntarium, licet esset voluntaria talis ommissio. Similiter cum is, cui non incumbit ex officio navis gubernatio, omittit illam et ex hac omissione sequitur submersio, non censetur hæc voluntaria omittenti, sicut neque imputatur ad culpam, quamvis sit voluntaria prædicta ommissio.

Nec refert, si dicas in neutro casu esse voluntariam omissionem, quia deest debitum non omittendi: neque enim Deus tenetur præbere tale auxilium; neque is, cui navis gubernatio non incumbit, tenetur illam dirigere. — Nam contra est, quia prædictæ omissiones possunt fieri per cessationem ab actu præexistente: ut si Deus cesset conferre auxilium, quod tribuebat: et homo dirigere navim, cujus directioni incumberebat: in quo casu juxta doctrinam secundæ assertionis erunt voluntariæ sine debito: et tamen adhuc tunc earum effectus nequeunt dici *voluntarii* omittentibus: ergo plus aliquid ad hoc requiritur, quam ad voluntarietatem omissionis.

53. Pro hujus explicatione advertendum est effectus secutos ad omissionem esse in duplici differentia. Quidam enim sequuntur per se absque influxu alterius causæ: et hi tantum possunt esse effectus negativi: quia effectus positivus nequit causari ex vi solius omissionis. Alii sequuntur per accidens tanquam ad removens prohibens: ut cum ex eo, quod quis omittit defendere amicum, sequitur, ut is ab inimico occidatur: tunc enim ommissio solum se habet sicut removens prohibens occisionem, neque in illam habet aliquem influxum. Igitur effectus per se secuti ex voluntaria omissione, eo ipso sunt voluntarii

ob

ob rationes pro prima parte adducta?, quæ nihil aliud convincunt.

Quibus non obstant quæ pro secunda affleruntur ; nam cum Deo esset voluntaria omissio prtebondi aliquod auxilium, etiam esset voluntaria negatio passiva talis auxilii, et quæcurnquo alia negatio per se ex omissione sequeretur : non tamen peccatum : quia hoc non sequitur per se ex auxilii denegatione, sed ex malitia voluntatis creatio : omissio vero collationis auxilii tantum est removens prohibens ipsum peccatum. Et idem est de ellectibus per se secutis ad omissionem gubernationis navis, qualis est non directio passiva, Submersio autem positiva sequitur tantum per accidens, ut ad removens prohibens; per se vero provenit ex aliis naturalibus principiis, et ideo plus ad sui voluntarietatem requirit. Hoc autem ad minus erit præceptum non omittendi, unde quando omissio est voluntaria absque tali præcepto, sicut in casu secundæ assertionis, soli effectus per se voluntarii censentur.

Imo adhuc stante præcepto, possunt non esse voluntarii aliqui ex ellectibus per accidens, si præceptum impositum non sit in ordine ad illos. Si enim quis teneatur amicum defendere, et ex hujus omissione sequatur tum mors illius, tum dilatio hæredum, solus primus effectus erit voluntarius : quia præceptum defensionis non fuit impositum in ordine ad hiereditatem, sed præcise ad mortem evitandam. Ratio vero, ob quam in effectibus per accidens necessarium sit, et sufficiat præceptum modo dicto. reddi potest : quoniam prædicti eliectus secundum se non important habitudinem ad voluntatem, neque ad omissionem : et ideo, ut ratione istius in illam reducantur, sintque proinde voluntarii, opus est præcepto extrinseco in ordine ad eos imposito, ratione cujus voluntas ad illos determinetur, et ipsi cum voluntate, et omissione voluntaria nectantur. Et sicut hujusmodi determinatio, el connexio nequeunt sine præcepto inlelligi, ita esse non possunt, nisi in ordine ad illos effectus, quos præceptum concernit, seu in ordine ad quos impositum fuit.

Obj>c- 51. Dices, Mors Christi Domini fuit illi
II0· voluntaria absque præcepto non moriendi,
ex eo solum quia potuit impedire illam, et
B.Thrim. non impedivit, ut docet D. Thom. 3 p.
q. 47 art. 1 : ergo non requiritur præcep-
tum, ut effectus secutus ex aliqua omis-
sione sit voluntarius.

Respondetur, mortem Christi Domini Eecrva-
fuisse proprie voluntariam consideratam
ex parte actus, quo illam acceptavit, et m.
voluit non impedire, cum posset : ipsa
autem mors secundum se. passive, accepta
potest ilici voluntaria large, ut est idem
quod volita, non vero, ut *voluntarium*
dicitur, quod est ab intrinseco, quo pacto
dp eo loquimur. Desumiturqne explicatio
ex ipso D. Thom. loco citat, ubi sic ait : D.Thoni
*Quia ergo anima Christi non repulit a pro-
prio corpore nocumentum illatum, sed voluit,
quod nalura cor; oralis illi nocumento suc-
cumberet, dicitur suam animam posuisse, vel
voluntarie mortuus esse.*

Secundo respondetur, Christum Domi-
num propria voluntate tum instrumento
divinitatis conjuncto conservasse ab ins-
tanti Conceptionis unionem corporis, et
animæ, in qua naturalis vita consistit;
pt quia ab hac conservatione moriendo
cessavit, non opus fuit præcepto, ut esset
voluntaria, cum ipsa cessatio, seu omis-
sio conservationis, juxta doctrinam se-
cundæ assertionis : tum etiam mors inde
secuta, quatenus dicit *non esse* prædictæ
unionis, quo pacto fuit effectus per se il-
lius omissionis. Quæ etiam solutio habetur
in ipso D. Thom. in corpore, ubi docet
Christum potuisse suam mortem impedire,
quia spiritus ejus habebat potestatem con-
servandi naturam carnis suæ, ne a quo-
cumque læsivo inflicto opprimeretur, quod
quidem habuit anima Christi, quia erat
Verbo Dei conjuncta in unitate, persona?.
Et clarius in solutione ad 2 ubi sic ait :
*Sicut enim ejus voluntate nalura corporalis
conservata est in suo vigore usque ad extre-
mum, sic diam quando voluit subito cessit
nocumento illato.*

§ IV.

Prior sententia opposita refertur.

55. Adversus ea quæ in prima assertione
stabilivimus, militat triplex sententia. |
Prima, quæ sine distinctione negat requiri
præceptum ad voluntarium omissionis : 1<
eam tenent ex Thomistis Alvar, hic dis. Alwr.
34, Montes, disp. 9 q. i; et ex aliis Vaz- Monies
quez disput. 2 i cap. 3, Suar, tract. 2 dis- sBjrvi.
put. 1 sect. 5, Salas tract. 3 disput. 3 sect.
4, Granad. controversia"? tract. 2 dispnt. 3, uu'm,
Almayn. tract. 1 Moral, cap. I, Angestus in '■-••t
Moral, lib. capit. II, et alii. Probatur primo
ex D. Thom. qui multoties loquens de

requisitis ad omissionem voluntariam, nullam facit mentionem praecepti, sed solius potestatis faciendi actum omis-
 ; nt yidere est hac 1, 2, quæst. 71 art. 5 ad
 H 2. de Malo quæst. 2 artic. 1 ad 2 et in 2
 dist. 35 art. 3 ad 5 : ergo sentit tum requiri
 tale praeceptum.

Primum Respondetur 1). Thomam salis expli-
 ujîSm. cuisse suam, et nostram sententiam in hoc
 n.Tt n- art. u]j rPnl ex professo tractans requirit

"or? debitum; unde quamvis aliis in locis ex-
 presse ejus non meminerit, non licet de
 mente ipsius dubitare ; neque enim tene-
 tur quis sententiam, quam semel elegit
 ubique repetere, ut in illa permanere cen-
 seatur, dummodo nullibi eam retractet.

Secundo 55. Secundo probatur. Omissio sine
 5r;om. præcepto ad actum omisum potest esse
 libera; ergo voluntaria. Consequentia est
 nota: quoniam liberum habet se ex addi-
 tione ad voluntarium, ut disp. 3 dub. 2
 vidimus. Antecedens vero probatur : tum
 quia omittens in die feriali Sacrum, ad
 quod non tenetur, non omittit necessario,
 cum possit non omittere : ergo omittit li-
 bere. Tum etiam, nam per omissionem
 furti, ad quod nullus tenetur, adimplet
 quis praeceptum non furandi, et potest ea
 adimplerione mereri : sed meritum nequit
 esse sine libertate : ergo, etc. Denique si
 Petrus rogatus a duobus pauperibus pro
 eleemosyna, volens det uni et expresse
 nolit dare alteri, tam illa volitio, quam
 hæc nolitio est ei libera quamvis non in-
 stet eleemosynæ præceptum, imo et si ex-
 presse non haberet prædictam nolitionem
 cordate ibam interpretaremur; igitur tam
 elargitio eleemosynæ respectu unius, quam
 omissio respectu alterius, sunt liberæ, et
 voluntariæ.

CnnGr- Confirmatur; ubi causa est voluntaria,
 nutur. effçCtus pPr se Ptiam debet esse volunta-
 rius, sed qui expresse vult omittere,
 ponit causam per se omissionis volunta-
 riam, nimirum talem volitionem; ergo,
 etc.

Solutio Respondetur negando antecedens lo-
 argun) quando de libero per modum actus
 secundi; quo pacto etiam loquimur de
 voluntario. Ad primam probationem di-
 cendum est illam omissionem non oriri
 actu a voluntate ; quia nullum est opposi-
 tum, ex quo fiat, (nisi quando actus præ-
 cedit, et interrumpitur juxta doctrinam
 secundæ assertionis); unde neque actu est
 necessaria, neque libera, neque voluntaria,
 sed tantum in potentia ; in quantum posset,

si adesset prædictum oppositum, a volun-
 tato procedere. Ad secundam respondetur,
 eum, qui vult non furari, posse, quidem
 mereri per volitionem non furandi; quæ
 cum sit actus positivus, se ipso absque
 aliquo praecepto est liberj habetque por-
 suum *non esse* ex quo liat ; non autem
 meretur per ipsam carentiam, et omis-
 sionem furti, ut docet D. Thom. 2, 2, q. jîTkwj
 79 articul. 1 ad 2 (nisi forte in casu se-
 cundæ assertionis) unde ex ratione meriti
 non potest dedini, quod talis omissio sil
 voluntaria. Neque etiam ex eo quod per
 illam adimpleatur praeceptum non fu-
 randi, prout sufficit, ut peccatum vitetur;
 quia praecepta negativa non obligant ad
 aliquod exercitium voluntatis, sed ad so-
 lam negationem actus prohibiti, sive li-
 beram, sive non liberam : ob idque adim-
 pletur quantum ad rem prohibitam a
 dormiente, in quo nulla est libertas. —
 Diximus *quantum ad rem prohibitam*;
 nam quantum ad modum, qui est *volun-
 tarie* et *meritorie*, ab eo solum possunt
 adimpleri, in quo est exercitium actus
 liberi. Hic tamen modus non cadit sub
 praecepto. Sed circa hæc vide quæ dicemus
 tract. sequenti dis. 6 num. 23.

57. Per quod patet ad ultimam. Si enim
 Petrus vult dare uni, et non vult dare,
 seu vult non dare alteri, tam volitio, quam
 nolitio sunt actu voluntaria, quia utraque
 est actus ; non tamen actu est libera, aut
 voluntaria omissio elargitionis ; quamvis
 sit actu volita : plus enim ad illud, quam
 ad hoc requiritur. Sicut plus requiritur,
 ut aliquid sit effectus voluntatis, uti est
 omne voluntarium, quam ut sit objectum,
 quod sufficit ad rationem voliti. Quod vero
 dicitur de volitione. aut nolitione inter-
 pretativa, non est ad rem ; quia deficiente
 præcepto non est fundamentum ad pro-
 priam, et rigorosam interpretationem, quæ
 æquivalet actui formali si adesset. Et
 quamvis propter aliquas conjecturas possit
 probabiliter talis actus praesumi, si tamen
 re ipsa, et coram Deo non est, deestque
 praeceptum, nullum est ibi voluntarium
 neque directum, neque indirectum.

Ad confirmationem concessa majori, Ad
 distinguenda est minor : et si intelligatur tonare.
 de causa actu causante, et influente in
 omissionem, negari debet : secluso enim
 præcepto, sicut nihil est unde fiat omissio,
 ita non est quo pacto voluntas, vel qui-
 cumque ejus actus faciat omissionem, aut
 in eam influat. Si aulem intelligatur de
 causa

causa solum per modum actus primi, admitti potest. Indo tamen nihil contra nos : quia aliter huiusmodi causa omissio solum potest habere, quod sit voluntaria in potentia, non acte. Quia si causa solum habet, quod possit influere, non tamen actu influit, effectus solum habebit, quod possit ab ea procedere, non vero, quod procedat de facto, sicut petitur ad rationem voluntarii per modum actus secundi.

Replia. 58. Et si urgeas, quia qui ponit actum impossibilem cum auditione Sacri, v. g. actu impedit talem auditionem : ergo causât actu ejus omissionem. — Respondetur negando antecedens; nisi, vel adsit debitum audiendi Sacrum, vel ipse actus audiendi interrumpatur, ex quibus fiat prædicta impeditio, vel omissio : utroque vero secluso, sicut neque destruitur aliquis actus, neque ejus debitum, ita actu nihil impeditur, nullaque omissio causatur. Alias diceremus, impediri de facto per quemcumque actum omnes cum eo impossibiles, qui possunt esse innumeri, omnesquo eorum omissiones esse de facto voluntarias : quod est absurdum.

tertium tertio arguitur. Si quis maximis tormentis urgeretur, ut idolis immolaret, ipseque omnino talem actum respueret, nullus negabit esse ei voluntariam omissionem actus idololatriæ ; per eam namque maximam gloriam mereretur : sed tunc nullum est præceptum actus omissi ; imo est præceptum omittendi : ergo sufficit huiusmodi præceptum ad voluntariam omissionem; neque illud requiritur.

Confirmatur : nam quilibet Beatus libere omittit odio habere Deum : et tamen nullum est præceptum talis actus : ergo, etc.

59. Circa hoc argumentum aliqui ex authoribus, quos pro assertionem adduximus, putant, in prædicto casu, et in similibus reperiri voluntariam omissionem sine debito ad actum omissum, propter debitum omittendi, et speciales circumstantias tunc occurrentes, quæ videntur sufficienter determinare voluntatem, ut ei omissio tribuatur. Sed nobis consequenter ad doctrinam traditam oppositum tenendum est : quia præceptum omittendi nihil ad rem conducit, ut vidimus n. 50 aliæ vero circumstantiæ solum determinant voluntatem in actu primo, neque constituunt terminum a quo, unde omissio fieri intelligatur. Et idem est si aliquis precibus, vel minis alterius consensum,

quem is præbere non tenebatur conaretur extrahere. Dicendum itaque est, quod licet in prædicto casu esset voluntarius actus, quo martyr idololatriam respueret, et huiusmodi actu egregie mereretur ; ipsa tamen omissio actus idololatriæ non esset proprie voluntaria (nisi forte in casu secunda; assertionis) sed tantum volita per modum objecti, et ideo totum meritum penes actum prædictum consisteret.

Quod satis indicat D. Thom. 2 q. 69 D. Thom art. 1 ad 2, ubi cum esset argumentum ad probandum declinationem a malo non esse partem justiciæ, quia cum sit carentia, non potest meritoria, respondet : *Id secundum dicendum, quod declinare a malo, secundum quod ponitur pars iustitix, non importat negationem puram, quod res non facere malum : hoc enim non meretur palmam, sed solum vitam pernam : importat autem motum voluntatis repudiantis malum, vel ipsum nomen declinationis ostendit, et hoc est meritorium proprie quando aliquis impugnatur, vel malum faciat, vel resistit.* Ubi observandum est, quod D. Thom. loquitur in casu nostri argumenti, scilicet cum aliquis impugnatur, ut faciat, malum, et resistit : et in hoc casu ait totum meritum consistere penes actum positivum, quo malum respuitur, nullum vero penes ejus omissionem : si autem hæc esset voluntaria, proculdubio denominaretur bona, et meritoria, saltem a bonitate, et merito actus, ex quo imperatur.

Ad confirmationem respondetur, quod etsi Beatus voluntarie respuat per actum positivum odium Dei, ipsa tamen omissio, et carentia talis odii non est actu voluntaria, sed tantum volita; nisi ponatur casus metaphysicus, in quo, juxta doctrinam secundæ assertionis, aliquis exercens prædictum odium instantanee ad Beatitudinem rapiatur, sicquo illud intercipiat. Alia argumenta, quæ pro hac sententia fieri possunt, soluta sunt dub. præced. quatenus etiam suadere nituntur omissionem ad sui voluntarietatem non postulât actum, qui sit ejus causa.

Duplex alia opinio.

60. Secunda sententia perdocti cuiusdam junioris discipuli D. Th. distinguit duplicem omissionem, aliam per modum

FuuJi*
hsjw
opinn

privationis, et aliam per modum repugnantia' : qua' ultra carentium actus allert aliquod impedimentum, ratione cujus ille repugnet. Ait itaque ad primam ex his omissionibus requiri debitum, ut sit voluntaria : quia privatio non potest intelligi sine illo : secus autem ad secundam. Ejus vero præcipuii fundamentum est ; quia cum voluntas, quæ prius omissione pure negativa non faciebat aliquem actum, ponit impedimentum ad illum, datur nova quædam species omissionis, qua' antea non erat, nempe ommissio per modum repugnantia: igitur datur aliqua causa, a qua de novo procedat : quæ cum alia esse non possit nisi voluntas ponens pnedictum impedimentum, plane sequitur talem omissionem causari a voluntate, atque adeo esse voluntariam.

Refuta-
tor
modus
dicendi.

61. Sed hic dicendi modus isi vera est sententia, quam dub. præced. elegimus} ; coincidit cum opinione nuper relicta: quia juxta prædictam sententiam, ut ommissio sit voluntaria, semper debet dari actus, qui sit causa omittendi, ac proinde incompatibilis cum actu omisso, unde quælibet ommissio voluntaria debet esse per modum repugnantia: utpote afferens secum impedimentum respectu actus, qui omittitur. Aut ergo dicendum est nunquam requiri debitum ad voluntariam omissionem : aut requiri quolibet impedimento existente. — Deinde : si impedimentum rederet voluntariam omissionem, omnium illorum actuum omissiones essent voîuntariæ, respectu quorum adesset impedimentum : qui possunt esse syncathegorematicæ infiniti : hoc autem manifeste est absurdum : ergo, etc.

Soluti-
er
ratio

Nec ratio pro hoc modo dicendi aliquid convincit. Quia ex eo, quod nunc detur ommissio per repugnantiam, cum antea solum esset ommissio negativa, habetur dandam esse causam prædictæ repugnantia:, quæ est aliquid positivum indistinctum ab impedimento supra quod talis repugnantia fundatur : non autem quod debeat dari causa ipsius omissionis : aut quod hæc secundum totum, quod importat carentia:, sit ab aliquo causata. Non enim ad hujusmodi causalitatem sufficit illa connotatio novi impedimenti, quam præcise intelligentus superaddi.

Tertia
opinio.
Greg
Mari

62. Tertia sententia est Greg. Mart, in præf. dub. i conchis. 2, ubi ait, quod licet ommissio sine præcepto non omittendi non sit voluntaria ex sua ratione intrinseca,

bene tamen secundum rationem extrinsecam, et accidentariam, si ordinetur ad aliquem linem exlrinsecum : ut si quis in die feriat, quo non tenetur audire Sacrum, eligat ejus omissionem ad vacandum studio, talis ommissio erit voluntaria, bona, vel mala juxta bonitatem, vel malitiam linis. Cujus sententia' ratio esse potest, quia ommissio in tali casu habet rationem medii, et ut talis a voluntate eligitur, sed medium ponitur voluntarie, et est voluntatis effectus : ergo, etc.

Respondetur medium non semper esse voluntarium, et causatum a voluntate, sed dumtaxat volitum ; ut patet in pluribus, quæ eligimus tanquam utilia ad aliquem finem, quæ tamen non facimus. El licet in aliis mediis, quæ proprie talia sunt, haberet locum doctrina hujus authoris. non tamen in omissione : hæc enim cum sit carentia, non est proprie medium, nec proprie eligitur ; sed dicitur *eligi* indirecte, quatenus respuitur, vel non eligitur actus oppositus. Ex quo ad summum fit prædictam omissionem esse electam, et volitam, non autem factam a voluntate, aut voluntariam.

ARTICULUS IV.

tioknlia voluntati possit inferni?

Ad quartam sic proceditur. Videtur quod voluntati possit violen-tilia inferri : unumquodque enim potest cogi a potiori ; sed aliquid est humanæ voluntati potentius, scilicet Deus ; ergo saltem ab eo cogi potest.

2. Præterea. Omne passivum cogitur a suo activo quando immutatur ab eo : sed voluntas est vis pasriva. Est enim movens motum, ut dicitur in 3 de Anima. Cum ergo aliquando moveatur a suo activo, videtur, quod aliquando cogatur.

3. Præterea. Motus violentus est, qui est contra naturam : sed motus voluntatis aliquando est contra naturam, ut patet de motu voluntatis ad peccandum, qui est contra naturam : ul Damasc. dicit : ergo filius voluntatis potest esse coactus.

Sed contra est, quod August. dicit in 5 de Civit. Dei, quod si aliquid lit voluntarie, non fit ex necessitate : omne autem coactum tit ex necessitate. Ergo, quod (it ex voluntate non potest esse coactum : ergo voluntas non potest cogi ad agendum.

Respondeo dicendum, quod duplex est actus voluntatis : unus quidem, qui est ejus immediate velut ab ipsi elicited, scilicet velle. Alias, qui est actus voluntatis a voluntate imperatus, el mediante alia potentia exercitus, ut ambulare, et loqui, qui a voluntate imperantur mediant' potentia motiva. Quantam igitur ad actus a voluntate imperatos voluntas violentiam pati potest, in quantum per violentiam exteriora membra impediri possunt, ne imperium voluntatis exequantur : sed quantum ad ipsum proprium actum voluntatis, non potest ei violentia inferri. Et hujus est ratio, quia actus voluntatis nihil est aliud, quam inclinatio quædam procedens ab interiori principio cognoscente : sicut appetitus naturalis est quædam inclinatio ab interiori principio, et sine cognitione ; quod autem est coactum, vel violentum, est ab exteriori principio : unde contra rationem ipsius actus voluntatis est, quod sit coactus, vel violentus, sicut etiam est contra rationem naturalis inclinationis, vel motus lapidis, quod feratur sursam.

Potest

Potest eulm lapis per violentiam ferri sursum ; srd quod iHr motus violentus sil ex ejus naturali inclinatione, e>se non potest; similiter etiam polc>t homo per violentiam trahi, sed quod hor sil ex řju voluntate, repugnat rationi violũntiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod Deny, qui est polenlior, quam voluntas humana, potest voluntatem movere stcu. dum illuti proverbium proverb, st : *Cor noir i» manu Dei eil ; rt f/tioctiini/ur rolueril, veriti illud.* Soit si hou esset per violentiam, jam non esset cum actu voluntatis, ne<. ipia voluntas, moveretur, sed aliquid contra voluntatem.

Ad secundum dicendum, quod non semper est motus violentus quando passivum irum utatur a suo activo ; sed quando hoc sil contra interiorem inclinationem passi>i ; alicquin omnes alierationcs. et generationes simplicium corporum essent innaturales, et viotentæ; suut aulem naturales propter naturalem aptitudinem interiorem materia;, vel subjecti ad talem dispositionem ; el similiter quauda voluntas movetur ab appetibili secundum propriam inclinationem non est motus violentus, sed voluntarius.

Ad tertium dicendum, quod id, in quod voluntas lendit peccando ct si sil malum, ct contra rationalem Daturam secundum rei veritatem; apprehenditur tatuen ut bunum, et conveniens homini secundum aliquam delectationem sensus, vel secundum aliquem habitum corruptum.

Prima conclusio : Voluntas quantum ad actus imperatos potest violentiam pali, in quantum per violentiam exteriora membra impediri possunt ne imperium voluntatis oxequanLur.

Secunda conclusio : Nequit inferri voluntati violentia quantum ad actus ab ea elicitos.

Circa primam conclusionem observa, non esse intelligendam de actibus imperatis a voluntate reduplicative, ut imperatis : ut sic enim eadem ratio est de illis, ac de elicitis : et ideo sicut his repugnat exerceri violenter, repugnat illis violenter imperari. Sed est sermo de prædictis actibus secundum se, et dicitur voluntas in eis posse pati violentiam, quia possunt contra voluntatis imperium exerceri, vel non exerceri : sicut imperante voluntate motum manus, potest ab extrinseco impediri : et imperante cessationem a motu, potest contra tale imperium moveri, et quia prima hæc assertio omnibus est nota, non opus erit rursus illam in examen vocare.

Circa secundani sunt rationes dubitandi, disp. seq. dub. 3 occurremus.

ARTICULUS v.

Utrum violentia cause! inolun/ariuni ?

Ad quintam sic proceditor. Videtur, quod violentia non cause! involuntarium ; vomutarium enim el involuntariam secundum voluntatem dicuntor. Sed voluntati nolentia inferri non poic>i, ut ostensam ebt. Ergo violentia involuntarium causare non potest.

2. Præterea. Id, quod est involuntarium, est cum tristitia: ut Dainasc. el Phil iliconi; sed aliquando patitur aliquis violentiam, nec tamen inde Instatur. Ergo violentia non causal iuvolu larium.

3. Præterea. Id, quod est a voluntate, non potest esse involuntarium ; sed aliqua violenta sunt a volonum : sicut cum aliquis *cum* corpore gif3Ti sursum

ascendit, ef sicut cum aliquis mfleeiit membra centri naturalem eorum flexibilitatem. Ergo violentia non causai involuntarium.

Sed contra ẽ quod Philoroph. el Damage, dicunt : quod aliquid est iuvoluntari m per violentiam.

Respondeo, quod violentia direzte opponitor volonlario, sinit etiam el naturali ; commune esi enim voluntario, el naturali, quod nlrutnque sit a principio mirin tco : violentum aolem esta principio extnn«cco : ct propter hoc sicut in rebur, quæ cognitione carent, Moleutia aliquid facit comia naturam : ita in n bus cognoscentibus facit aliqU'd else contra votu talem. Quoil autem est contra naturam, d citur esse inna urale. El similiter quod est contra voluntatem dicitur esse involuntarium : usde nolentia involuntarium cau>at.

Ad primum ergo dicendum, quod involuntarium voluntario opponitur. Didum est aulem supra, quod voluntarium dicitur non solum ados, qui ẽt immediate ipsius volunialis, sed etiam actu< a voluntate imperatus. Quautom igitur ad actum, qui est immediate ipsius volunialis, ut supra dictum est. violentia voluntati inferri non potest : sed quantum ad actum imperatum voluntas polest pati violentiam : -ct q-autum ad hanc actum violentia involuntarium facit.

Ad secundum dicendum, quod sicut naturale dicilur, quod est secundum inciinaionem naturæ. i a voluntarium dicilur. quod esi secundum tuclinalinnem voluntatis. Dicitur autem aliquid naturale dupliciter. Uno modo, quia est a natura sicut a principio activo; sicut calefacere est naiuraie igni. Al o modo secundum principium passivum : quia scii cet e-t innata inclinatio ad recipiendum actionem a principio extrinseco : sicut motus coeli dicitur esse naturalis propter aptitudinem naturalem cxclestis corporis ad talem motum, licet movens sil vulunlari-.m. Et imiliter voluntarium potest aliq id dici dupliciter. Uno modo secundum actionem, pufa cum aliquis vult aliquid agere. Alio modo secundam passionem, scilicet cum aliquis vult pati ab alio. Unde cum actio infertur ab aliquo exteriori macente in eo, qui patitur voluntate patiendi, non est simpliciter violentum : quia 'icet ille, qui patitur non conferat agendo, confert tamen volendo pati. Unde non putẽst dici involuntarium.

Ad tertium dicendum, quod sicut Philosopha dicit in 8 Physicorum, motus animalis, quo interdum movetur animal contra naturalem inclinationem corporis : eui non sit naturalis corpori, est tamen quodammodo naturalis animali : cui naturale est, quod serundam appetitum inovealur, et idee hoc non est violentum simpliciter, sed secundum quid. Et similiter est dicendum cum aliquis inflectit membra contra naturalem dispositionem : hoc eoim est violentiis secundum quid, scilicet quantum ad membrum parlicu are, non tamen simpliciter quantum ad ipsum hominem.

Conclusio est affirmativa.

DISPUTATIO V,

De Violento.

Cum eadem sit contrariorum ratio, et disciplina, merito divus Thomas in tractatu de Voluntario agit de Violento, quod ei maxime adversatur; est.que prtecipua inter involuntarii causas. Sicut autem voluntarii plura sunt·nomina, ut *voluntarium, spontaneum, et liberum*, sic ejus oppositum solet diversis nominibus significari, cujusmodi sunt *involuntarium, violentum, coactum, invitum*, et etiam *necessarium* : quorum notitiam tradunt hic ad longum Curiel, Montesinus, et alii. Nobis ctuhl sufficiat eorum ordinem breviter assignare. Monk

Igitur *necessarium* (ut ah ultuno incipiamus)

mus communis est omnibus aliis : quia omne si^{le} *coactum*, sive *violentum*, aut alio modo *involuntarium* imponat necessitatem. Ei quamvis *necessarium* soleat non nunquam pro *violento* usurpari, et converti cum *involuntario* juxta dicta disputatione secunda, dubio primo, absolute tamen latius patet, et comprehendit plures actus voluntarios simpliciter, ut disputatione tertia, dubio primo explicuimus.

Deinde *involuntarium* quodammodo latius patet *violento* : quia, ut dicemus ex divo P. ThôL'. Thoma articulo septimo, extenditur ad plures actus, qui fiunt ex ignorantia, et non ideo sunt violenti. In quo decepti sunt 'azduez' Granadus, qui putarunt *violentum* esse omnino superius ad *involuntarium*, esseque omne involuntarium violentum, licet non e contra. Verum est tamen *violentum* ex alia parte *involuntarium* superexeo Iere : quia *involuntarium* non dicitur, nisi de his, qui gaudent appetitu elicito, in quibus potest esse *voluntarium* . nam contraria determinant idem subjectum : at *violentum* dicitur de omnibus etiam inanimatis, quæ vim ah extrinseco patiuntur. In quo etiam excedit *coactum*, nam coactio sonat *contra actionem*: et ideo stricte loquendo in his solum reperitur, qui actione ab appetitu elicitâ violentiæ resistunt : atque adeo non proprie in rebus insensibilibus, et inanimatis. Cnm-munis tamen usus loquendi *coactum* dicit omne violentum, quia non attendit prædictum rigorem. Et ideo Aristot., D. Thomas, et plures alti tam Theologi quam Philosophi multoties illis vocibus promiscue utuntur.

Sed an ex alio capite *coactum* superet *violentum*, extendaturque ad omnes, actus involuntarios, non est ita perspicuum. Arist. namque non semel *coactum*, cum *vinoluntario* convertit; videturque minus sufficere ad coa-tionem, quam ad violentiam. Quoad præsens parum refert : siquidem utraque reddit actum involuntarium, et *voluntario* repugnat. Denique *invitum* correspondet *coacto*, et ab Arist. multoties extenditur ad omne involuntarium sive ex violentia, sive ex metu, vel ignorantia. Differt vero ab illis, quia *coactum*, et *involuntarium* supponunt pro actione, quæ ab extrinseco extorquetur, vel pro passione, quæ contra appetitus inclinationem recipitur ; *invitum* autem est denominatio ipsius objecti, seu principii, quod involuntarie agit, vel patitur. Merito ergo præsens

disputatio instituitur de violento potius quam de involuntario, quia supersunt æha causa-, ut metus, ignorantia, etc. qua' in artic. sequentibus examinantur.

DUBIUM I.

Quid sit violentum, el qualiter involuntarii causa existai?

Essentiam cujuslibet rei manifestat ipsius diffinitio, et ideo ad *violenti* notitiam facile comparandam oportet diffinitionis explicationem præmittere.

Exponitur violenti diffinitio.

1. Diffinitio *violenti* communiter ita circumfertur : *Quod est a principio extrinseco passo non conferente vim*, quæ desumitur ex Arist. 3 Ethic, c. I et eam recipiunt Nissen, et Damasc. lib. 2 de Fide cap. 21, D. Thom. et cæteri scholastici, cum vete-

res, tum novissimi. Quæ communis acceptio bonitatem illius sufficienter ostendit, præterquam quod servat omnes regulas bonæ diffinitionis; ut quæ constat genere, et differentia; convertitur cum diffinito; est clarior illo, et in nulla est diminuta, neque habet aliquid superfluum. In eo autem, quod dicitur *esse a principio*, convenit violentum cum voluntario, et naturali. A quibus differt per sequentem particulam, scilicet *extrinseco* ; quia naturalia, et voluntaria petunt principium, et causam intrinsecam. Ut vero distinguantur ab aliis, duæ etiam proveniunt ab extrinseco, et non sunt violenta, ut forma? artificiales, habitus supernaturales, et similia, additur ultima particula *passo non conferente tini*. Quæ non est sumenda in vi solius negationis, sed per modum repugnantia?, et contrarielatis; ut idem sitae *passo resistente* Sic exponitur ab omnibus interpretibus; et merito; quoniam alias conveniret prædicta diffinitio aliquibus, quæ nullo modo violenta dici possunt : sicut lux recepta in aere, gratia existensin anima, formæ artificiales, et alia hujusmodi, ad quæ passum nullam vim confert, sed quia non resistit eorum receptioni, violenta non sunt. Tum etiam quiaviolrntum sonat quasi vi *illatum*; ubi autem ex parte recipientis nulla est resistentia, non est necessaria vis ex parte agentis, ut ef-

fectum

fectum introducat. Non enim *vis* nomine iu priesonli intolligitur ipsa virtus productiva, sed specialis conatus, et cOitraliitcnlia in superundo subjecti repugnantiam. Atque adeo tunc solum forma aliqua dicenda esi violenta, (piando adest ex parte, subjecti specialis repugnantia, et jmportio ad illam ; et nihilominus introduci-tur propter majorum vim agentis extrinseçi.

Examinatur quadruplex difficultas.

2. Sed insurgunt circa prædictam particulam nonnuilæ difficultates, quibus oportet breviter occurrere. Primo, an illa resistentia debeat esse activa, vel sufficiat passiva dumtaxat? Quod enim hæc posterior non sufficiat, putavit Vazq. disp. 25 cap. 3 et cum eo Granad. tract. 2 disp. 5. Idque sibi persuadent : quoniam Aristot. 2 Ethic, ad Eudemium inquit, violentum debere esse contra impetum intrinsecum : imHetus autem non dicitur de eo, quod habet se mere passive. Tum etiam, quia si sufficeret sola repugnantia potentiae passivæ, plura dicerentur esse in statu violento, quæ violenta non sunt : v. g. tenebræ essent violenter in aure, quia sunt contra passivam inclinationem ad lucem : similiter, quies esset coelo violenta, siquidem est in'eo inclinatio passiva ad motum; quod tamen dici non potest, quoniam a die judicii prædicta quies erit perpetua : violentum autem nequit esse perpetuum. Et quod caput est (ait Vazq.) humanitas Christi esset in statu violento sine propria subsistentia, ad quam dicit inclinationem passivam : quod tamen Theologi non admittunt.

Confirmatur. Nam ad rationem motus naturalis non sufficit esse juxta inclinationem passivam subjecti : alioquin cum omnes motus sint juxta inclinationem materiæ primæ, omnes haberent dici *naturales* : igitur neque ad rationem *violenti* sufficit esse contra prædictam inclinationem. Palet consequentia, quia *naturale*, et *violentum* dicuntur respectu ejusdem inclinationis : in quantum primum est convenienti illi, et secundum repugnat.

3. Sed hic dicendi modus communiter displicet. Tum quia in passiva potentia potest intelligi sufficiens vis ad resistentum ob impropotionem inter ipsam, et

formam recipiendam, et oh disconvenientiam hujus ad illam : ergo sine fundamento restringitur resistentia necessaria ad violentum, ad genus causæ æctiva — Praeterea, violentum dicitur non solum quod est contra voluntatem. sed omne, quod est contra naturam : sed ad rationem naturæ sufficit esso principium passivum motus : ut palet in cado, et in materia prima, probantque N. Compl. 2 Phys. disp. 7 q. 7 : ergo ad rationem violenti satis est opponi prædicto principio passivo, etiam si nullum sit activum, cui repugnet. — Denique, si materia prima per possibile, vel impossibile poneretur absque ulla forma, proculdubio esset in statu violento, et contrario suæ naturæ : et tamen ibi non esset nisi resistentia passiva : ergo, etc.

Hæ rationes satis oflicaciter probant ad essentiam violenti, metaphysicc loquendo, et quantum petitur ex vi diffinitionis , sufficere resistentiam passivam, atque adeo falsum esse primum modum dicendi. Cujus instantiis facile occurritur. Nam impetus, de quo Arist. sufficienter salvatur ubi est resistentia passiva : sicut enim causa materialis suo modo conatur ad habendam formam naturalem, quany appetit, potestque hic appetitus, sive conatus non immerito dici impetus naturæ : ita conatur expellere, aut non recipere formam oppositam : qui conatus recte dici potest *impetus*. — Nec referi, quod hoc nomen videtur potius sonare efficiëntiam , quam concursum passivum. Quia licet quantum ad sonum ita sit, quantum ad rem significatam utrique accommodatur. Sicut *influere* videtur sonare, efficiëntiam, potius quam aliud genus causalitatis, et non ideo tribuitur soli efficienti, sed omnibus causis etiam pure materiali : et idem est de nomine *effeclus*.

4. Ad secundum negandum est antecedens. Et ad primam probationem dicas in aere non dari resistentiam passivam respectu carentiæ lucis, quia potentia illius ad habendam lucem, est potentia contradictionis, quæ neutrum extremorum determinat, et sic neutri resistit. — Ad secundam respondent bnp Complutenses loco citato, quietem futuram a dic judicii non fore cælo violentam, quoniam erit specialiter a Deo, qui nulli creatura? violentiam infert, ut dicemus dub. seq. ot erit secundum inclinationem universalem, quæ est in omnibus creaturis ad

Coa-
ptat.

Solvon-
tur
in Jan-
;iæ.

Ad se-
cedens.

obodiendum natura Authori : cui inclinationi peculiaris, et naturalis uniuscujusque inclinatio subordinatur. Quod, si ab aliqua creatura agentis sic dicatur, lot sic dicatur, authoritate propria, et non propter motum Universi, motus cadi nunc impediretur, utique inferretur ei violentia propter inclinationem passivam ad motum, et similem resistantiam respectu quietis.

Addi potest, cadum ex propria natura secundum se considerata non magis postulare motum, quam quietem : et ideo, quo ex eis sit naturale, considerandum est secundum convenientiam, vel inconvenientiam ad bonum Universi, propter quod cadum est institutum. Unde quia prædictum bonum postulat nunc, ut moveatur propter sublunarium generationes, motus est cudo naturalis; et quies si causaretur a creatura esset violenta. Cessante autem hujusmodi fine, sicut cessabit a die judicii, cessat exigentia a motus, nullaque jam manet neque passiva resistantia respectu quietis, et ideo violenta non erit, sed manens in perpetuum.

Tertia probatio urget non minus contra adversarios : quoniam inclinatio naturæ ad subsistentiam non est præcise in genere causa materialis, et passivæ, sed etiam in genere causæ formalis, et quodammodo in genere efficientis : quam causalitatem difficile possunt adversarii negare, cum ipsi alias contendunt subsistentiam præsupponere naturam existentem, ac proinde oriri ab ea sicut ab ente in actu. quod maxime spectat ad causalitatem effectivam. Respondetur ergo, naturæ humanæ Christi Domini ideo non esse violentam ablationem subsistentiæ; creatæ, quia in Divina, quæ sibi communicatur eminentissime, tota illius perfectio continetur : quæ continentia plenissime satiat, et quietat prædictæ naturæ appetitum : ut ipsa propriæ subsistentiæ libentissime si ita loqui licet) obliviscatur.

5. Neque obest, si objicias, quod Divina personalitas actuat potentiam obedientialem humanitatis; non vero naturalem : ergo istius appetitus manet inexpletus, et famelicus propriæ subsistentiæ.

Diluitur. Respondetur negando consequentiam, quidquid sit de antecedenti : et ratio est, quia appetitus naturalis non tendit primario ad subsistentiam propter perficiendam potentiam naturalem, sed propter perficiendum absolute compositum, et ideo hoc perfecto omni modo possibili

undecumque perfectio proveniat, quiescit prædictus appetitus.

6. Objicies secundo, quod etiam scionlia beata continetur, eminenter acquisitam : nihilominus non ita per illum satiatur appetitus istius quin ad eam tendit.

Respondetur esse disparem rationem : tum quia diverso, et eminentiori modo personalitas Divina continet creatam, ac scientia beata acquisitam. Tum, et precipue, quia utraque scientia est composibilis in eodem intellectu, et ideo posita beata, non est aliquid impediens appetitum circa acquisitam, cum adhuc ista haberi possit, et sit magna perfectio intellectus. Subsistentia vero creata est impossibilis cum Divina, unde hac posita, cessat illius appetitus tanquam de re impossibili. Cumque humana natura longe melius se habeat cum Divina subsistentia, quam cum propria, libenter illius appetitus, et sine ulla violentia cedit illius possessioni.

Ad confirmationem negandum est antecedens, et ad probationem respondetur, respectu materiæ omnes motus sublunarium posse dici *naturales* : nam ratione illius dicuntur *naturales* generationes, et corruptiones. Dicuntur autem plures motus absolute, *violentis*, quia sunt contra inclinationem formæ. Et quia ratio naturæ potius convenit formæ quam materiæ, ideo quod aliquid sit absolute *violens*, vel *naturale*, non tam attenditur ex ordine ad hanc, quam ex ordine ad illam,

7. Sed licet hæc, quæ diximus, metaphysice loquendo, et quantum petitur ex vi diffinitionis, ita sint; de facto tamen vix reperietur violentum, cui subjectum non resistat per inclinationem aliquo modo activam. Et ratio est, quia inclinatio, contra quam militat violentum, semper est ad aliquam formam subjecto debitam : subjectum autem respectu formæ debitæ (excepto uno, vel alio) semper concurrit aliquo modo active, saltem per emanationem : ut videre est in molibus gravium, et levium, qui quamvis proprie, et rigore a solo generante producantur, etiam oriuntur ab eorum formis a gravitate, et levitate per simplicem emanationem, quæ ad genus causæ efficientis reducit; de quo possunt videri Complutens. 7 Phys. disp. 28 quæst. 2. Diximus uno, *vel allero excepto*, ut excludamus ab hac regula materiam primam; quæ cum sit pura potentia non est capax alicuius activitatis

netivitatis respectu formæ : el cmlum, quod non nisi passive ad motum suum concurrit. Ex hoc tamen non lit dari de facto violentum contra inclinationem pure passivam : nam materia non patitur violentiam nisi in eo, quod explicetur ab omni forma, qui casus in omnium sententia naturaliter repugnat, el juxta nostram (quam Complut, loco citato disp. 3 quæst. 6 tuentur) est prorsus impossibilis. Cudum autem pateretur quidem violentiam, si modo per virtutem alicujus creaturæ a motu suo impediretur : sed casus (esto sit possibilis) est etiam melaphysicus, et qui non continget. Quod si authores primi modi dicendi, id solum, quod nos in hac observatione, voluissent, non eis adversaremur : illos vero impugnavimus : tum, quia nomine *resistentis activs* intelligunt virtutem proprie effectivam, hoc est per actionem rigorosam : emanationem autem, quam nos ad genus causæ efficientis reducimus, vix agnoscunt. Tum etiam, quia loquuntur in rigore metaphysico, attendendo præcise id, quod petit violenti natura, ubicumque consideretur : ut ex rationibus, et exemplis, quæ Vazq. in sui favorem adducit, cuilibet constabit.

8. Secunda difficultas statim ex hac prima consurgit. An nimirum resistentia activa, cui dicimus opponi de facto omne violentum, sit aliquis actus secundus, vel sola inclinatio ad ageudum per modum actus primi.

Ad quam breviter respondetur, quod si loquamur de violento 'involuntario, cui resistitur per appetitum elicitem, resistentia iso semper actus secundus, saltem ptesumptus, aut virtualis. Quantumcumque enim forma, quæ recipitur, sit disconveniens, non dicitur fieri violentiam voluntati, aut appetitui, ut talibus, nisi actd)us a se elicitis illam respuant. Nec sufficit quicumque actus, sed debet esse absolutus, et efficax : unde qui solum inefficaciter, vel conditionate vult oppositum ejus, quod sustinet, non dicitur violentiam pati. Diximus, *non aliter fieri violentiam voluntati, vel appetitui, ul talibus*, etc. quia non negamus posse aliquo modo violentari absque pnedicto aclu ; ut si longo tempore ab omni operatione impediuntur. Hæc tamen violentia non est propria appetitus elicitivi, ut talis, sed communis rebus insensibilibus : quatenus in pnedicto appetitu datur etiam innata inclinatio ad propriam perfectionem, sicut j

in cæteris rebus Universi. El hujus signum est, quod violentia hoc modo illata appetitui non causal involuntarium proprie dictum ; cum tamen violentia propria ipsius appetitus semper illud causet.

Jam vero loquendo de aliis rebus prædicto appetitu destitutis, sicut gravibus, et levibus, dicendum est resistentiam non esse operationem actualem (saltem rigoream) sed sufficienter opponi violento per inclinationem habitualement ad propriam formam, et ab expellendum oppositum. Eo enim ipso, quod aliquis effectus cum hac resistentia recipiatur, recipitur contra naturam; atque adeo violenter. Potestque hoc confirmari, quia non plus requiritur ut grave resistat motui sursum, quam ut graviter deorsum, et descendat : sed ad hoc non exigitur actio rigorosa, sed per simplicem emanationem procedit talis descensus a gravitate in virtute generantis ; ergo neque ad illum prædicta actio est necessaria.

9. Et si inquiras an saltem per'modum emanationis sit in gravi violenter ascendente aliquis actualis influxus, per quem motui sursum resistat, gravitetque deorsum ?

Respondetur decisionem hujus quæstionis parum ad præsens referre, quia violentum sufficienter salvatur per resistentiam habitualis inclinationis, sive detur prædicta emanatio, sive non detur. Porro non dari probari potest, quia actualis emanatio nequit intelligi nisi sit aliquis terminus dimanans : nihil enim aliud est emanatio passive sumpta, quam ipse terminus ut illatus ex alio priori in virtute actionis ad hunc terminate, ut recte N. Comploteuses 2 Physicor. disp. 10 a num. 106 : non autem facile erit explicare hujusmodi terminum in grave ascendente : cum neque sit aliquis motus deorsum, utpote impossibilis cum motu sursum, neque ipse motus sursum, cui gravitas potius contradicit : neque quies in aliquo loco propter similem iucompossibilitatem inter quietem, et motum quemcumque : ergo nulla datur emanatio. — Nisi velis dicere prædictum terminum esse remissionem motus sursum : nam fieret velocius, si grave non resisteret : et ideo hæc remissio sive carentia majoris velocitatis inlelligitur tunc a gravitate procedere per simplicem emanationem, quod non displicet.

10. Tert'a difficultas est, an violentia

dSkafe
i««.

inferatur twñ tantum passo, sed etiam agentis, ut tali, ita quod ipsum elicere actionem violentum sit ? Videtur enim hoc posterius colligi ex Arist. loco cit. ubi ait : *Violentum autem est. cujus principium extra tale existent in quo nihil confert operans, vd patiens* : ergo non solum patienti, sed etiam operanti potest violentia inferri. Alias etiam ex communi diffinitione videtur probari oppositum : quia nulla in ea fit mentio agentis ; sed restringitur ad solum passum vertis illis, *passo resistente*.

Huic difficultati, stando vulgari diffinitioni, potest dici, ve! quod Aristot. non loquitur de agente formaliter, ct reduplicative, quasi ipsum *elicere actionem* sit formaliter violentum ; sed specificative, quia exercendo actionem potest pati violentiam in recipiendo aliquid contra ipsam : aut praisuppositive, quia potest violentia inferri in receptione alicujus formæ activæ. a qua actio sine violentia procedat. Vel potest dici, quod talis violentia non est in eliciendo actionem, sed in non eliciendo : in quo agens quodammodo patitur : quatenus recipit carentiam propriæ actionis in quam est ab intrinseco determinatum, et propensum. — Quod si teneamus etiam in elidentia actionis posse aliquas facultates violentari (de quo dub. 4) dicendum est ad rationem dubitandi pro secunda parte, ideo in communi diffinitione, passi, et non agentis meutionem fieri, quia in patiendoclarius quam in agendo violentia relucet : et quia adhuc cum agens violenter agit, admiscetur ibi passio vel antedecenter, vel concomitanter, vel consequenter : hacque ratione omne, quod violentiam sustinet, reipsa est passum.

11. Ultima difficultas esse potest, an violentia passi non solum consistat in abjectione formæ connaturalis, sed etiam in receptione formæ oppositæ, per quam expellitur, sumptæ secundum se. V. g. aqua dum calefit, et spoliatur connaturalifrigiditate, el recipit contrarium calorem : et quamvis certum sit prædictam spoliationem esse violentam, atque adeo etiam receptionem caloris prout expellentis frigiditatem : non est sic exploratum, an talis receptio sit violenta secundum se : ita quod aqua diceretur violentari, eo ipso quod calefieret, quamvis per hoc nihil frigiditatis amittH-et? Et ratio dubitandi pro parte negativa est , quoniam

violentum habet rationem mali , malum autem non est forma positiva, sed tantum privatio. Et sano cum cnlor sit ens, el perfectio, nisi aqua per ejus receptionem aliquid de proprio amitteret, in nullo damnificaretur, sed potius perficeretur recipiendo in se talem perfectionem : tota ergo ratio mali, et violenti consistit penes id, quod aqua deperdit, non penes id, quod recipit entitatis.

Respondetur nihilominus, violentiam in utroque consistere : quia revera utrumque est disconveniens aqua-, et amittere propriam perfectionem, et recipere formam contrariam : esselque aqua male affecta sustinendo colorem, quamvis nihil amitteret frigiditatis. Ad rationem vero dubitandi respondetur esse duplex malum : aliud absolute : quod nulli est per se bonum : et hoc consistit in sola privatione : aliud respectu determinata; natune, et hoc potest esse forma positiva, habens absolute rationem boni : sicut calor, qui respectu ignis est bonus, et absolute est qtiædam perfectio . respectu aquæ est malus, et disconveniens : ad violentum autem quodlibet malum sufficit, dummodo sit ah extrinseco ; sed circa hanc distinctionem vide quæ dicemus tract. 13 disp. fi dub. 3 et 4.

§ HI.

Expeditur secunda pars dubii.

12. Secunda pars dubii petit explicemus, qualiter *violentum* involuntarium causet. Pro cujus intelligentia nota *involuntarium* sumi tripliciter. Primo *negative*; quo modo non tantum excludit rationem voluntarii, sed capacitatem ad illud. El sic dicitur de motibus plantarum, et aliorum, quæ cognitionis capacia non sunt. Sed hæc acceptio latissima est, et parum in usu. Secundo *privative* pro eo, quod cum secundum se sit capax voluntarii, uec appetitui repugnet, deficit ab illius ratione propter carentiam alicujus requisiti : ut (plia lit sine, cognitione, ex errore, vel ignorantia. Quæ etiam acceptio non est omnino propria : nam quod ita fit potius dicitur *non voluntarium*, quarn *involuntarium*. Tertio sumitur *contrarie*, pro eo, quod repugnat appetitui, et est contra ejus actum vel formalem, vel virtualem, aut saltem præsumptum , et hæc est propria acceptio, et qua utimur in præsentii.

Secundo nota, violentum posse etiam sumi vel *active*,prout dicit virtutem, aut actionem, per (piam dlectus contra eubjecti resistentium introducitur: vel *passive*, ul dicit ipsum offectum introductum cum resistentia. Hoc supposito, dicimus utramquo violentiam causare prædictum involuntarium, propter rationem a D. Thoma traditam : quia cum *voluntarium* sit ab intrinseco, et juxta subjecti inclinationem, *violentum* autem ab extrinseco, et contra illam, nihil magis contrariari poterit *volunlario*, ac proinde, contrarium ejus *involuntarium* constituere, quam violentia, Aliter tamen convenit prædicta causalitas violentiæ passivæ, et aliter activæ: nam hæc cum sit realiter distincta ab effectu, qui dicitur involuntarius, vere, et proprie est ejus causa : illa vero re ipsa est ipse elfectus involuntarius : unde solum potest esse causa victualis, per modum rationis apriori: nam causalitas realis petit distinctionem realem causæ, et effectus. Nec circa hoc immorari oportet, cum res sit adeo levis.

13. Est autem advertendum, non omne violentum, etiam in rebus gaudentibus appetitu elicitto, causaret proprium involuntarium. sed illud dumtaxat, quo inferitur violentia prædicto appetitui, ut tali : atque adeo quod est contra aliquem ejus actum formalem, vel virtualem, aut saltem præsumptum, juxta id, quod tetigimus num. 8. Et ratio est, quia involuntarium proprie dicit aliquid oppositum voluntario, el ei repugnans : unde sicut voluntarium non consistit in sola inclinatione per inodum actus primi, sed importat actualem egres-um ab illa, ita involuntarium prærequiritur hujusmodi egressum, cui contrarietur, et non solum prædictam inclinationem. Ex quo fit, quod si in alicujus appetitu nullus unquam fuisset actus, quo vellet operari, el sic per longum tempus ab omni operatione prohiberetur, carentia talis operationis esset illi violenta, utpote repugnans habituali inclinationi talis appetitus, et non esset proprie involuntaria: quia nullum esset voluntarium, cui adversaretur: de quo dicemus rursus num. 37.

14. Ex dictis etiam habetur quod valde interest ad mores) nullum actum simpliciter violentum esse moralem : atque adeo neque bonum, aut malum in hoc genere, meritorium, vel demeritorium : quia tota moralitas, ct ratio meriti, et demeriti fundatur supra rationem voluntarii, quam

violentia destruit constituens involuntarium, et propter eamdem rationem non erit validum Baptisma, et quodeumque aliud Sacramentum violenter receptum, quia eorum susceptio in adultis debet esso voluntaria.

DUBIUM II.

Dirum Deus alicui creaturæ violentiam inferre possit?

Quoniam violentum duplicem respectum importat, ad agens scilicet, unde procedit, ct ad passum, cui inferitur; insurgunt ex parte ulriusque difficultates, quibas deinceps occuremus. Primo ergo ex parte, agentis examinandum se offert, a quibusnam violentia possit inferri. Cumque omnibus constet agentia creata multoties id efficere, tota quæstio reducit ad agens increatum : de quo non sic constat an ei repugnet modus operandi cum violentia.

Senlenlia Angelici Doctoris.

15. Dicendum est Deum nihil violenter operari in suis creaturis, nec pusse qualitercumque eas moveat, coactionem illis inferre. Hæc conclusio habetur ex sacra Scriptura, quæ multoties negat creaturas posse Dei voluntati resistere, ut habetur Gen. 51 num 19 : *Num Dei possumus resistere voluntati?* Et Judith 16 num. 17 : *Non est qui resistat voci tux?* et Esther 13 : *Non est qui possit lux resistere voluntati*. Constat autem violentum non dari, nisi sit resistentia ex parte patientis. Deinde Sap. Sapicot.

16 sic habetur : *Ignis, ul nutrirerentur justidiam sux virtutis oblitus est, creatura enim tibi factori deserviens*, etc. ubi tangitur optima ratio hujus veritatis, videlicet, quod dum creaturæ a Deo moventur ad effectum aliquem, qui videtur contra inclinationem propriæ naturæ, quasi obliviscuntur hujusmodi inclinationis, subjiciendo illam potentiæ obedientiali, per quam Deo ad nutum inserviunt, sicquc prædicta inclinatio in ordine ad resistentiæ effectum, est ibi veluti sub oblivione, et quasi non esset. Idem expressit D. Aug. lib. D. Aug. 26 contra Faustum c. 3 ubi sic ait : *Deus creator, et conditor omnium naturarum, nihil contra naturam facit, id enim erit cuicumque naturale, quod ille fecerit, a quo*

lio

Gen.

Judith.

Esther.

Sapicot.

D. Aug.

est omnis numerus, et ordo naturæ, etc. D. Thom. Idem docet Ang. Ductor. 3 Contra Gent. c. 100 : *Licet Deus interdum præter ordinem rebus inditum aliquid operetur, nihil tamen facit contra naturam.* Idque probat efficacissimis rationibus; in tertia vero sic habet : *Drxterea in agentibus etiam corporalibus hoc videtur, quod motus, qui sunt in istis inferioribus corporibus ex impressione superiorum, non sunt violenti, neque contra naturam, quamvis non videantur convenientes motui naturali, quem corpus inferius habet secundum proprietatem suæ formæ : non enim dicimus, quod fluxus, et refluxus maris sit motus violentus, cum sil ex impressione caliditatis corporis, licet naturalis motusque sil solum ad unam partem, scilicet ad medium. Mullo igitur magis quidquid a Deo fit in qualibet creatura non potest dici violentum, neque contra naturam.* Et 1 p. q. 105 art. 6 ad 1 ita inquit : *Cum aliquid contingit in rebus naturalibus præter naturam inditam, hoc potest dupliciter contingere ; uno modo per actionem agentis, qui inclinationem naturalem non dedit ; sicut cum homo movet corpus grave sursum, quod non habet ab eo ul moveatur deorsum, et hoc est contra naturam. Alio modo per actionem illius agentis, a quo dependet actio naturalis : el hoc non est contra naturam, ut patet in fluxu, et refluxu maris, qui non est contra naturam, quamvis sil præter motum naturalem aquæ, quæ movetur deorsum; est enim ex impressione caliditatis corporis, quo dependet naturalis inclinatio inferiorum corporum. Cum igitur naturæ ordo sit a Deo rebus inditus, si quid præter hunc ordinem faciat, non est contra naturam.* Eadem doctrinam habet q. 103 art. 8 ad 3, 3 p. q. 44 art. 2 ad 2 q. 1 de Potent. art. 3 ad 1 et q. art. 1 Videatur etiam hac 1, 2, q. 109 art. 1 et 3 part, citata q. 44 art. 2, Ferrara loco cit. ex 3 Contr. Gentes, Conradus in præsentia art. 4. Alvar, disp. 37. et alii ; ejusdem sententiæ est D. Bonavent. in 2 distin. 35 part. 2 art. 1 quæst. 5 et ibi Palacios circa finem.

16. Ut autem ratione probetur, animadvertendum est, violentum simpliciter non dici, quod est utcumque contra rei inclinationem, sed quod est contra præcipuam, vel saltem ita est contra aliquam minus principalem, ut non sit juxta principaliorem. Et ita videmus non esse violentum brachio, cum a potentia executiva hominis movetur sursum : quia licet hic motus contrarietur inclinationi

minus præcipuæ, quæ est in illo ratione gravitatis, consonui tamen alteri inclinationi magis principali, quum habet in quantum est membrum hominis ad exequendum voluntatis imperium. Similiter non est violentum aquæ, cum ascendit per fistulam ad replendum vacuum : quia quamvis ascensus propriæ, et speciali inclinationi, quæ est ad locum deorsum, repugnet, in illo casu est juxta inclinationem superiorem insitam omnibus creaturis ad tuendum bonum Universi : quod innumeris aliis exemplis cernere licet. — Secundo nota, quod dum negamus creaturas posse a Deo violentiam pati, sermo est de violentia simpliciter : certum est enim Deum posse agere contra speciales rerum inclinationes : in quo ipso negari non potest aliqua violentia secundum quid.

17. Uis suppositis formatur sequens ratio. Omne, quod a Deo fit in creaturis, prout ab eo fit, habet esse juxta præcipuam illarum inclinationem : ergo nihil hujusmodi potest dici simpliciter violentum. Consequentia liquet : et antecedens probatur. Nam in qualibet creatura, præcipua. et superior inclinatio est ad obediendum Deo omnium creatori, et gubernatori sive faciendo quod vult eam facere, sive recipiendo quidquid in ea vult fieri : omnisque alia inclinatio particularis huic obedienciæ ad plenum subordinatur : cum ergo quidquid Deus in creaturis lacero potest, sit secundum hanc universalissimam obedientiam, oportet, ut id totum prout ab ipso factum, sit juxta præcipuam illarum inclinationem, atque ad non simpliciter violentum. Hac ratione utitur frequenter D. Thomas ut videre est locis citatis præcipue q. 1 de Potent, art. 3 ad 1 ubi sic ait : *Ad hoc est intelligendum, quod Deus non possit facere aliter quam natura faciat, cum ipse frequenter faciat contra consuetum cursum naturæ; sed quia quidquid in rebus facit non est contra naturam, sed est ejus natura : eo quod ipse est conditor, et ordinator naturæ. Sic enim in rebus naturalibus videtur, quod quando aliquod corpus inferius a superiori movetur, est ei illi minus naturalis, quamvis non videatur conveniens metui, quem naturaliter habet ex se ipso : sicut mare movetur secundum fluxum, et refluxum, a luna, et hic motus est ei naturalis, ul Commentator dicit in 3 Cali, et Mundi : licet aquæ secundum se ipsam motus naturalis sit ferri deorsum. Et hoc modo, omnes creaturæ quasi pro-*

naturali habent, quod a Deo in eis fit. El per hoc in eis distinguitur potentia duplex, una naturalis ad proprias operationes, vel motus : alia, quæ; obedienciæ dicitur ad ea, quæ a Deo recipiunt.

Confirmatur ex eodem 8, Doclore loco cil. ex 3 Coni. Gent, ratione prima, ubi sic ait : *Cum Deus sil actus purus, omnia vero alia habeant aliquid de potentia admixtum, oportet quod Deus comparetur ad omnia sicut movens ad motum, et sicut activum ad id, quod est in potentia : quod autem est in potentia secundum ordinem naturalem respectu alicujus agentis, si aliquid imprimatur in ipsum ab illo, non est contra naturam simpliciter : etsi sil aliquando contrarium particulari formæ. — Item (addit in quarta ratione) prima mensura essentiae, et naturæ cujuslibet rei est Deus, sicut primum ens, quod est omnibus causa essendi : cum autem per mensuram de unaquaque re sumatur judicium, oportet hoc naturale dici unicuique, per quod conformatur suæ mensuræ : hoc igitur erit naturale unicuique rei, quod a Deo ei inditum est : ergo etsi adhuc eidem rei a Deo aliquid aliter imprimatur, non est contra naturam. — Tandem in quinta : Omnes creaturæ (inquit) comparantur ad Deum sicut artificialia ad artificem (sicut ex præmissis patet) unde lota natura est sicut quoddam artificiatum Divinæ artis : non est autem contra rationem artificii, si artifex aliquid aliter operetur in suo artificio, etiam, postquam ei primam formam dedit : neque ergo est contra naturam, si Deus in rebus naturalibus aliter operetur aliquid, quam consuetus cursus naturæ habet.*

18. Occurrit Vazquez negando fundamentum principalis rationis : videlicet inesse creaturis inclinationem universalem vel ad bonum Universi, vel ad recipiendum quidquid Deus illis impresserit : appellatque Philosophorum figmentum, quod aqua pronior sit inclinatio ad ascendendum, ut vacuum repleat propter bonum Universi, quam ad descendendum propter bonum propriæ naturæ. Tum quia naturaliter unumquodque magis inclinatur ad bonum proprium, quam ad alienum : hoc enim non amat nisi propter illum, juxta tritum axioma : *Amabilia ad alterum ex amabilibus ad se.* Propter quod autem unumquodque tale, etc Tum etiam, quia alias natura esset sibi contraria, si tribuisset eidem rei inclinationes ita inter se oppositas, ut ad ascendendum, et descendendum.

Sahnant. Curs, thwloff. tom. V.

Sed hoc totum frivolum est, salisque immodeste dictum Philosophorum figmentum, quod D. Thom. toties asseruit nec sine efficacissimis rationibus, quibus Vazquez, minime satisfacit. Neque opus esset alia impugnatione hujus evasionis ei, qui prædictas rationes accurate inspiceret. Sed ulterius impugnatur : quia cum unaquæque pars, id quod est, sit sui totius, naturaliter plus diligit bonum totius, quam bonum peculiare ipsius partis : debetque magis in illud, quam in istud propendere : alias natura non partes propter totum, sed e contra instituisset : constat autem bonum, quod consistit in expletionem voluntatis Dei, et bonum Universi, comparari ad cæteras res sicut totum ad partes : ergo in unaquaque debet esse propensior inclinatio ad prædictum bonum, quam ad se ipsam. Sumitur hæc impugnatio ex D. Thom. 2, 2, q. 2G art. 3 et 1 p. q. 60 art. 5 ubi sic ait : *Inclinatio naturalis in his, quæ sunt sine ratione, demonstrat inclinationem naturalem in voluntate intellectualis naturæ. Unumquodque autem in rebus naturalibus, quod secundum naturam, hoc ipsum quod est, alterius est, principalius, et magis inclinatur in id, cujus est quam in se ipsum.*

19. Confirmatur ex his, quæ cernimus tam in politicis, quam in naturalibus. Bonus enim civis plus diligit bonum commune civitatis, quam proprium, et propter illud sæpe hoc periculo exponit, non nisi quia ipse est pars totius civitatis. Similiter in corpore humano pars minus principalis exponit se ictui, ne nobilior lædatur, ut manus ne lædatur caput, vel oculus; et utrumque patitur vulnerari, ut servetur vita totius. Quibus exemplis utitur D. Thom. loco citato : *Hæc inclinatio naturalis (inquit) demonstratur ex his, quæ naturaliter aguntur : quia unumquodque sicut agit naturaliter, sic aptum natum est agi. Videmus enim, quod naturaliter pars se exponit ad conservationem totius ; sicut manus exponitur idui absque deliberatione ad conservationem totius corporis : el quia ratio imitatur naturam, hujusmodi imitationem invenimus in virtutibus politicis : est enim virtuosus civis, ut se exponat mortis periculo pro totius Republicæ conservatione : et si homo esset in naturalibus pars civitatis, hæc inclinatio esset ei naturalis. Quia igitur bonum universale est ipse Deus, et sub hoc bono continetur etiam Angelus et homo, et omnis creatura : quia omnis creatura natu-*

miller secundum id quod esi, Diti est, sequitur, quod n.durali diteetioic chain Angelus, et homo plus, el principalius diligat Deum, quam w tpstnn.

Neque illa, quæ pro se adducit Vazquex, sunt alicujus momenti. Nam ad primum respondet D. Th. loco cit. ex 2, 2 illam doctrinam non procedere inter totum, et partes : quoniam pars plus diligere debet totum, quam se ipsam, eo quod ipsa est propter totum : et *propter*^uod unumquod-que tale, etc. — Ad secundum responde- tur, naturam non sibi esse contrariam tribuendo eidem rei prædictas inclinatio- nes : quia tribuit eas cum subordinatione ; ita ut magis particularis universaliori cedat ; sicut finis hujus tini illius subordi- naiur.

20. Ex quo evanescit secunda solutio, quam adhibent Suar, et Granad., videlicet, quod licet sil in creaturis obedientialis po- tentia ad omnes effectus Dei ; nihilominus possunt esse violenti ; quia ad hoc sufficit, ut repugnent inclinationi particulari. Ad- ditque Suar, prædictam potentiam eamdem esse respectu cujuscumque agentis creati, quod possit resistantiam passi devincere. Unde sicut non obstat violentia respectu hujusmodi agentium, sic nec respectu Dei.

Ex dictis icitur solutio hæc evanescit : quoniam inclinatio rei ad bonum universi, et ad obediendum Deo, sicut est universa- lior, ita habet esse superior ad omnem aliam inclinationem, eamque sibi subjcit : unde eo ipso, quod aliquid fuerit juxta illam, dicetur absolute juxta naturam rei : atque adeo non simpliciter violentum, quia habet esse secundum inclinationem ejus principalem, et quæ magis præponderat. Quamvis si sit contra inclinationem parti- cularem, et minus præcipuam, possit dici ex hac parte violentum secundum quid. Et ratio est, quia denominatio *simpliciter* su- mitur a præstantiori. et ab eo, quod magis rei dominatur : in cujus præsentia minus principale vel non denominat, vel tantum secundum quid.

Illud, quod addit Suar, omnino non est verum. Quoniam respectu Dei, et in ordine ad bonum Universi datur in creaturis po- sitiva inclinatio tendens per se ad pnedic- tum bonum, cui inclinationi naturaliter subjcitur omnis alia magis particularis : at vero respectu cæterorum agentium, quæ violentiam inferre possunt, tantum est quædam impossibilitas, ut sic dicamus, ad resistendum tantumdem quanta est illorum

vis ad inferendum effectum. Et îdoohæc absolute operantur contra rei naturam , Deus autem simpliciter juxta ilkun.

21. Denique Medina , Monies, et alii respondent Deum posse dupliciter operari in creaturis contra speciales earum incli- nationes ; vel ut agens universale in ordine ad bonum Universi : vel ut agens particu- lare ob aliquem specialem linem. Priori motio concedunt non posse inferre violentiam : ratione a nobis facta. Secus poste- riori : quia tunc idem præstat ac præstarel quodcumqne agens creatum.

Sed hæc etiam evasio facile refellitur : nam quocumque modo in creaturis Deus operetur, semper agit, ut supremus Do- minus, semperque intendit universalissi- mum linem, qui est adimpletio suro volun- tatis , et extensio Divinæ perfectionis; omninoque repugnat, vel bunc modum operandi exuere, vel in alio fine inferiori sistere : ergo quomodocumque, operetur, agit juxta inclinationem existenlem in creaturis ad ipsi obediendum, ac proinde non violenter. Patet consequentia : quo- niam prædicta inclinatio obedientialis po- tissime est ad id, quod Deus voluerit sub hac ratione, et ad extendendam ejus boni- tatem : quippe hic estaltior, et universalior finis, ad quem totum Universum ordina- tur, juxta id, quod diximus tract. 8 dis- put. 2 dub. 5. Sicut .ergo repugnat aliquem effectum a Deo procedere, et non sub ra- tione *voliti ab ipso*, manifestativique suæ bonitatis ; ita repugnat talem effectum non recipi in creaturis ratione inclinationis ad ipsi obediendum. Et sicut Deus quocumque modo operetur, nequit in agendo prædic- tum dominium, et finem excludere, ita creaturæ quocumque modo patiantur ab illo, nequeunt denudari ab ejus obedientia, aut non pati rationi inclinationis ad ipsi obtemperandum.

Quod vero dicitur in hac evasione, Deum posse idem facere, ac agens creatum particulare, esto sit verum ex parte rei factæ : quia potest eumdem effectum se solo producere, quem producit cum causa creata, non tamen ex parte modi faciendi : quia modus operandi in Deo semper est superioris, et dominii, et propter bonum universalissimum, quod est suæ voluntatis adimpletio. Unde quia inclinatio universa- lis tullens violentiam . non tam respicit rem factam, quam modum agendi, inde est ut respiciat omnem effectum a Deo pro- ductum, prout est ab illo, secundum quam

rationem

rationem nequit a modo proprio ipsius Dei denudari.

22. Si autem inquiras ad effectus, qui fiunt a creaturis secundum universalem inclinationem, esto non sint violenti, de- beant dici *naturales*? Quæstio est do no- mine, dependotquo ex acceptione hujus vocis *naturale*, quro solet sumi variis mo- dis, ut explicuimus dist. 1 n. 12. Si enim *naturale* accipiatur pro omni, quod est juxta naturam rei, tantumque excludit vio- lentia , omnes prædicti effectus possunt dici *naturales*, etiamsi sint ordinis divini.

Quo sensu locutus est D. Thom q. 13 de Verit. art. 1 ad 1 ubi dicit, esso homini naturale cognoscere Deum per se. ipsum in statu patriro. Communior tamen usus lo- quendi id solum appellat *naturale*, quod est juxta propriam rei inclinationem : cae- lorum vero non violenta consueverunt appellari *prælcrrnaturalia*, aut etiam *super- naturalia*, si sint Divini ordinis. Omnia autem sunt juxta naturam, et illam perfi- ciunt, ut dicemus tract. 13 disput 2.

§ n-

Duplex sententia opposita cum suis funda- mentis.

23. Tn oppositum nostræ assertionis est duplex sententia. Prima absque ulla dis- tinctione affirmat, Deum inferre violentiam creaturis, quoties movet illas contra pro- prias inclinationes. Ita Vazquez in præsentî disp. 25 c. 4, Salas disp. 2 sect. 5, Valent, disp. 2 q. 1 punct. 3, Granad. tract. 2 disp. 3, Lorea disp. 4 memb. 2, Franc. Felix tractat, de actibus, capit. 2 diffic. 2, et alii.

Vazq.
Saks.
Valent.
Granjd.
Lorea.
Franc.
Felix.

— Secunda sententia, quæ est Medina? super hunc art. 4 et Montes, disput. 10 quæst. 2 asserit Deum non posse inferre violentiam creaturis, si operetur, ut agens universale in ordine ad bonum Universi; secus si operetur, ut agens particulare propter particularem finem. — Probatur jn convenjt utraque sententia ex D. Thom. qui non semel concedit Deum operari contra rerum naturas, ut videre est q. 0 do Potent, art. 1 ad 1 et q. 13 de Verit. art. 1. Sed quod est contra na- turam rei, est violentum : ergo, etc.

Respondetur Angelicum Doctorem pro- basse ex professo nostram sententiam, ul vidimus toto hoc dubio : cum vero concedit Deum operari aliquando contra

lalrrro-
Ulio.

D.Thoni.

tapi
n,ter

Secun-
dem
argnm.

Solutio

Tertium,

Jo-
sue io.
4 Reg.
20.
Exod.U.
Josae 3.

Enerva-
lkr

inclinationis particularis. Quia voro limit secundum inclinationem universalem, quæ magis praeponderat, non potest dici, quod passum absolute, et simpliciter resistat, vel quod sint simpliciter contra ejus naturam : sed dicuntur *prxter*, aut *supra naturam*.

26. Ultimo probatur : quoniam Dæmones patiuntur violentiam in alligatione ad ignem, et ad alia corpora, a quibus inviti detinentur: sed illa alligatio lit immediate a Deo : igitur potest violentiam inferre. Major probatur : tum quia prædicta alii-gatio habet rationem pœnæ : pœna aulem infligitur contra naturam, vel voluntatem patientis, ac proinde cum violentia. Tum etiam quia Daemones renituntur quantum possunt tali alligationi, omninoque inviti detinentur : ergo violenter.

Respondet Alvar, concessa majori, negando minorem : quia effectus illius alligationis non causatur immediate a Deo, sed mediante igne tanquam instrumento justitiæ Divinæ : unde per ordinem ad hujusmodi instrumentum, non vero per ordinem ad Deum, habet prædictaalligatioquod sit violenta. — Secundo cum aliis responde-lurnegando majorem intellectam de violentia absolute, et simpliciter tali. Quia eiiam in daemonis natura, et in ejus intellectu, ac voluntate concedenda est illa inclinatio universalis ad obediendum Deo, ut habet esse supremus dominus, et conditor illius naturæ : et quia hujusmodi inclinatio potentior est omni alia, per quam dæmones pœnæ sibi a Deo inflictæ reluctantur, amittit talis pœna conditionem violenta? simpliciter.

Neque obstat prima probatio : quia ad rationem pœnæ sufficit, ut sit contra inclinationem particularem, atque adeo violenta secundum quid. Imo quamvis nulla esset ex parte voluntatis resistantia elicitæ respectu prædictæ alligationis, haberet rationem pœnæ : ut patet in animabus Purgatorii, quæ per affectum voluntatis acceptam habent detentionem, et alligationem, qua puniuntur ; et non ideo hujusmodi alligatio rationem pœnæ amittit.

Ad secundam potest dici, totam illam dæmonuin resistantiam pertinere ad inclinationem particularem, et ideo supposita conformitate ex parte universalis, solum causare violentiam secundum quid.

27. Sed urgebis quoniam dæmones resistent pœnæ a Deo inflic'æ per affectura peccatninosum, qui non subjicitur Divinæ

voluntati, neque inclinationi, quæ est ad ei obediendum : ergo ratione hujus affectus patientur simpliciter violentiam. Palet consequentia : nam idcirco quæ in aliis creaturis Dous facit contra particulares inclinationes non sunt simpliciter violenta , quia priedicttu inclinationes subduntur universalissimas quæ est ad illi obediendum : ergo ablata hujusmodi subordinatione, manebit violentia simpliciter.

Propter hanc replicam Curiel art. 4 dub. 1 et Cornejo disput. 2 dub. 2 limitant doctrinam noslræ assertionis, ut mtelligatur de omnibus creaturis, præterquam de Voluntate considerata non ut natura (ut sic enim aliarum conditionem sequitur) sed ut libera. Imo adhuc ut libera, non in tota latitudine, sed ut est peccabilis, el potest Deo resistere per affectum inordinatum : qui cum ex Deo non sit, neque ejus obedientiæ subjicitur. Placetque hæc limitatio, quoad rem ipsam ; propter rationem tactam. Sed quantum ad modum loquendi adhuc non videtur dicendum esse violentum absolute, et simpliciter, quod lit a Deo contra prædictam resistantiam peccaminosam. Quia licet hæc non subordinetur inclinationi universali ad Deo obediendum. negari tamen non potest, quod sit valde inferior, et non ita præstet sicut illa : unde cum denominatio *simpliciter* sumatur a præstantiori, quod a Deo sic sit, dicetur *simpliciter* juxta naturam propter inclinationem universalem : et *secundum quid violentum* propter resistantiam peccaminosam. Ut autem hujusmodi violentum secundum quid distinguamus ab illo, quod præcise est contra inclinationem particularem universali subjectam, poterit non incongrue appellari *violentum in genere moris* sine alio addito : et alterum *violentum secundum quid*.

DUBIUM HI.

Llrum voluntas in ordine ad se ipsam possit violentiam pali?

28. Superfluum videbitur hoc dubium post decisionem præcedentis stando doctiinæ alias a nobis tradita? : nempe solum Deum posse virtute propria operari in creatura spiritali : et in ejus voluntate, et intellectu : quod ostendimus in Tract, de Angelis, disp. 2 n. 202 et disp. 14 a n. 29. Ex hoc enim recte infertur voluntatem in ordine ad se ipsam a solo Deo posse violentari :

violentari : quia abeo «oluin potest aliquid recipere, cui subjicitur, et a quo potest moveri. Porro nullam creaturam violentari a Deo qualitercumque eam moveat, dub. præcedenti conclusimus.

Verum, quia dum exclusimus violentiam simpliciter, admisimus violentiam secundum quid, quatenus licet Deus semper agat juxta universalem rei inclinationem, agit multoties contra particularem, datur locos præsentî difficultati : an hoc genus violent®, cujus cæteræ creaturæ sunt capaces, possit eodem modo voluntati inferri : quia quidem illata a Deo, tantum erit secundum quid, propter doctrinam dubii præcedentis; esset autem violentia simpliciter, si proveniret ab agente creato, quod ex dictis loco citato, de Angelis supponimus repugnare, et a fortiori constabit ex ratione hujus dubii. — Consulto autem quaerimus de voluntate in ordine ad se ipsam : quia in ordine ad actus imperatos, elicitos, vel eliciendos ab aliis potentiis, extra dubium est posse violentiam pati, ut art. 4 circa primam conclusionem animadvertimus.

29. Solet vero distingui duplex violentia, alia sufficiens : quæ a D. Thom. 2 dist. 25 art. 2 dicitur *compulsio*, quia totaliter cogit subjectum ad violenti receptionem : et a Jurisperitis vocatur *absoluta*, seu *præcisa* : alia insufficiens, quæ dicitur a D. Thoma *impulsio*, eo quod licet impellat et inclinet ; non omnino cogit, sed relinquit locum subjecto ut se determinet : et hæc vocatur a Jurisperitis *condilionata*, de qua distinctione vide Covarruviam Epitome in 4 decretalium, § 1 num. 11. Præsens ergo difficultas non est de secunda violentia, cui manifestum est voluntatem subjacere, non tantum respectu Dei, sed respectu cujuscumque proponentis extrinsece, et suadentis prosecutionem, vel fugam alicujus objecti, et respectu proprii appetitus allicientis, et sollicitantis consensum voluntatis contra interius propositum : sed de prima, quæ in comparatione ad hanc dicitur violentia simpliciter.

Tripliciter autem potest intelligi voluntatem substerni huic violentiæ in ordine ad se : vel in eliciendo proprium actum ; vel in omissione illius : vel in recipiendo aliquam formam causatam a solo intrinseco. Et de his omnibus dicemus diversis conclusionibus.

Pi ior, el communis asse.)lio.

30. Dicendum est primo voluntatem in eliciendo suos actus a nemine posse violentiam pati. Hæc assertio esi communis apud Patres el Theologos. Docent illam Aug. 5 de Civ. Dei cap. 10 h:s verbis : *Si aliquid fit voluntate, non fit necessitate, id est coacte*. Damasc. lib. 3 de Fide cap. 27 ibi : *Enimvero cum voluntatem dicimus non eam coactam, ac necessitate constrictam, sed liberam dicimus*. Anselm, de libero arbitrio cap. 3 : *Ligari* (inquit) *polesl homo, el invitus, quia nolens : potest torqueri invitus, quia nolens, potest occidi : velle aulem non potest invitus, quio non potest velle, nolens velle*. Bernard, lib. de Graliam, et libero arbitrio inter alia sic ait : *Sola ergo voluntas quoniam pro sui ingenuita libertate, aut dissentire sibi, aut prxler se in aliquo consentire nulla cogitur necessitate*. Hugo de S. Victore in Summa sententiarum tract. 3 c. 8 hæc ait : *Sola itaque voluntas quæ semper libera est, et nunquam cogi potest*. Eodem modo loquitur Magist. sent, in l dist. 25 ibi : *Ideoque voluntas voluntas merito apud Deum judicatur, quæ semper est libera, el nunquam cogi potest*. Guillelm. Parisiens, tract, de Virtutibus : *Manifestum* (inquit) *factum est libi, quod voluntas liberrima est in omnibus a coactione, et hæc est una de excellentiis, quibus homo præexcellil cæleris animalibus, el anima rationalis cæteris animabus*. Idem docet (ut alios prælermittamus) D. Thom. in præsentî art. 4 ut vidimus, et q. 22 de Verit. art. 5 dicens : *Sicut potest accipi ex verbis August. 3 de Civitate Dei, duplex est necessitas : necessitas scilicet coactionis, et hæc in voluntatem nullo modo cadere potest, et art. 8 : Deus potest immutare voluntatem de necessitate, non tamen, potest eam cogere*. Idem tenent cæteri Scholastici, et expositores, a quibus brevitatis causa absolinemus.

31. Probatur ratione, quia utitur Angelicus Doctor. Omnis actus voluntatis essentialiter est ab intrinseco, et juxta subjecti inclinationem : ergo nullus potest esse violentus. Consequentia liquet, nam de ratione violenti est, ut sit ab extrinseco contra inclinationem patientis. Antecedens etiam est satis notum, quoniam yojiyilaest ipsa inclinatio hominis operari pomne, quod vult, inrfiujusmodi concursu,

Q-15-t

Q-15-t

110f

c'4

Mi<1

Kepiira.

Apertio prima.

August

Anselta.

Bernard

Fiogo

Majust. Sriitcot,

Guill. Puris.

D T).ü11

1 is

-R

lhirt aswrtio nis.

i

DE VOLL'NTARIO.

K
5 Cftefiun. cipiuni ejus omnino intrinsecum : ergo
omne quod est ex voluntate est ah inlrn-
seco, el secundum subjecti inclinationem.
Confirmatur. Omnis actus voluntatis
essentialiter est voluntarius, ulpote ab in-
trinseco cum cognitione : ergo nequit esse
violentus : nihil enim magis voluntario, et
spontaneo opponitur, quam violentia, et
coactio.

Objet-
ho.

Dices, sequi ex hac ratione, neque ac-
tum appetitus sensitivi, neque alterius po-
tentiae vitalis posse esse violentum ; hoc
autem communiter non admittitur : ergo
prædicta ratio non est efficax. Sequela pro-
batur : nam actus appetitus sensitivi es-
sentialiter est voluntarius, et est ab intrin-
seco cum cognitione, scilicet ab ipso
appetitu, qui cognitione regitur. Similiter
omnis actus vitalis est ab intrinseco : in
hoc quippe vita consistit : et est juxta in-
clinationem potentiae vitalis ; ergo, etc.

Diluitor.

1. Hæc objectio tangit difficultatem,
cui solet in præsentī occurri, an nimirum
cæteræ potentiae præter voluntatem in suis
actibus possint violentiam pati. Pro quo
aliquid adducemus. Sed prius respondetur
negando sequelam. Quoniam est aperta
disparita- inter voluntatem, et reliquas po-
tentias. Etenim voluntas non est qualis-
cumque in linatio, sed inclinatio totius
suppositi, quod illæ non habent : unde
actibus voluntatis ex propria ratione con-
venit esse absolute juxta subjecti inclina-
tionem, sicut esse juxta voluntatem. Actus
vero aliarum potentiarum, esto fiant secun-
dum inclinationem uniuscujusque, non ideo
absolute dicuntur juxta inclinationem sub-
jecti, nisi in quantum voluntati confor-
mantur. Si autem voluntas per actum ef-
ficacem illis resistat, dicentur absolute
contra suppositi inclinationem, atque adeo
violentī. Ad primani probationem respon-
detur actum appetitus sensitivi, cui volun-
tas resistit, non esse simpliciter volunta-
rium, neque simpliciter ab intrinseco, sed
tantum secundum quid. Quia licet sit ab
intrinseco ipsius appetitus, et juxta ejus
propriam inclinationem, tamen hæc incli-
natio, et huc intrinsecum respectu subjecti
habentis voluntatem solum est secundum
quid, et ideo nihil prohibet, quod est juxta
talem inclinationem, esse involuntarium
simpliciter, et quantum est ex hac parte
Vlôientum.

suPP^i<-i habentis vo-
tunt pœnæ',^n^^^c^u irrationabilium ,
pccaminosum, qui Yλ inclinatio to-

I tius subjecti, eodemque proportionali modo
philosophandum est de ejus actibus, si-
cut in homine de actibus voluntatis. Per
quod patet ad secundum probationem :
quamvis enim qmolihet potentia vitalis
operetur juxta propriam inclinationem, ot
respectu sui ab intrinseco; hoc non tollit
quin talis operatio possit esse contra incli-
nationem lotius suppositi, q̄uit est volun-
tas, et respectu ejus ali extrinseco, atque
adeo violenta, vel involuntaria.

33. Jam vero, ut rom explicemus, nimi-
rum qua· potentiae præter voluntatem ,
possint in suis actibus violentari, sciendum
est quod ex prædictis potentiis, quædam
nabt· suntobedire voluntati : sicut intellec-
tus, appetitus sensitivus, et locomotiva.
Quædam non subduntur illi, sed agunt
omnino naturaliter, ut nutritha, augmen-
tative, et similes. Ex quibus illæ prio-
res considerari possunt , vel secundum
se, et secundum specialem inclinationem
ad proprium actum : vel ut sunt redupli-
cative in homine, aplæque voluntati obe-
dire. Sicut enim dub. præced. tribuimus
omnibus creaturis duplicem inclinationem,
aliam specialem ad bonum proprium, aliam
universalem ad bonum Universi, et ad
obediendum Deo : ita prædictis potentiis
concedenda est similis duplex inclinatio,
alia specialis ad proprium actum, et alia
universalis ad obediendum voluntati prop-
ter bonum totius suppositi. Potentia; ergo,
quæ aptæ non sunt obedire voluntati, diffi-
cile apparet quomodo in elicientia suorum
actuum possint formaliter pati violentiam :
quippe tales actus semper sunt juxta incli-
nationem potentiae a qua eliciuntur ; et
alias nulla datur in ea inclinatio ad obe-
diendum voluntati, cui possint opponi. Imo
nec voluntati, aut supposito dicentur pro-
prie *violentari*, quamvis velit eis carere :
sicut nulli est violentum sumpto cibo
nutriri, quamvis id non velit : quia cum
voluntatis circa tales actus nullum sit im-
perium, nequii esse efficax illa volitio, nec
lit violentia non obediendo illi, cui obe-
dientia non debetur.

Diximus *formaliter* : nam præsupposi-
tive, boc est, in applicatione, vel remotione
materia , circa quam prædictæ potentiae
operantur, non est dubium posse voluntati
tunc inferri violentiam, si contra ejus im-
perium talis materia applicetur, vel remo-
veatur.

3i. Alias potentias, quæ subduntur vo-
luntatis motioni, tenendum est violentari,
quoties

QoiJ ō·
poltfolii.
volunUli
subjec-
tif.

quoties illa contranitente agunt, vel ab agendo retrahuntur. Ut de intellectu docet D.Thom. q. 22 de Verit. ari. 5 ad 3 et q. 21 art. 1 ad 1H in 2 disl. 25 quæst. 1 art. 2 et dist. 7 quæst. 2 art. 1 ad 2 et dist. 8 art. 5 ad 7, ulisque in locis, et de appetitu sensitivo 2, 2, quæst. 175 art. 1 ad 2. Nec tunc violentia fit soli voluntati, aut supposito, sed etiam prædictis potentiis : quia licet tales actus sint juxta propriam uniuscujusque inclinationem, et respectu hujus ab intrinseco, adversantur tamen inclinationi universaliori ad obediendum voluntati, quæ fortior est, et proprie dominatur. Unde sicut aquæ esset absolute violentus motus deorsum, qui est juxta particularem inclinationem, quoties natura universalis ad replendum vacuum, oppositum exigeret, sic intellectui, aliisve potentiis voluntati subjectis violenti dicendi sunt actus ab eis elicit iuxta proprias inclinationes, quoties sunt contra imperium efficax ipsius voluntatis, atque adeo contra universalem inclinationem ad illi obediendum. Videantur expositores D. Th. hoc art. 4 præsertim Curiel et Greg. Mart. dub. 4.

Cariel.
Gres-
llâtf.

Circa actus potentiæ rootivæ ad extra, quid dicendum sit, pendet ab illa quæstione, an talis potentia sit realiter distincta ab intellectu, et voluntate, de quo diximus tom. 1 tract. 3 disp. 5 n. 74, et possunt videri Complut, in lib. de Anima disp. 7 a n. 28. Si enim sit distincta, ejus actus forte poterunt cogi, sicut actus intellectus, et appetitus sensitivi. Sin minus, dicemus de illis quod dictum est de actibus voluntatis. Motus vero, qui in externis membris exercentur, non sunt proprie actus talis potentiæ, sed ejus eilectus, vel agentis extrinseci, et ideo sine dubio possunt esse violenti.

§ II.

Slaliiitur duplex alia assertio.

Secunda
apertio

Mooies.

35. Dicendum est secundo voluntatem posse pati violentiam [modo initio dubii explicato] in omissione, vel cessatione a suis actibus elicitis. Ita tenent Montes, disp. 10 q. 7 dicens osse communem Tliomistarum. N. Cornejo disp. 2 dub. 4. conci. 2 quantum ad actus, qui ita sunt elicit i, ut simul ex aliis prioribus imperentur. Imo et quantum ad pure elicitos solum negat violentiam simpliciter, quam

dub. præced. diximus nulli posse a Dpo inferri. In quo etiam sensu loquuntur Curiel dub. 3 et Greg. Mart. dub. 2 qui videntur favere oppositæ sententiæ. Tenent etiam prædictam assertionem Vazq. disp. 27 cap. 5, Lorca disp. 4 riiemb. 1, et alii. Probatur facile : Deus potest privare voluntatem aliquo actu connaturaliter debito, imo omni suo actu, saltem subtrahendo concursum : sed talis privatio erit violentia in sensu explicato : ergo, etc. Minor est perspicua. Minor autem probatur. Nam cum voluntas sicut quælibet potentia habeat innatam inclinationem ad operandum, carentia omnis actus repugnat tali inclinationi : ergo cum sit ab extrinseco, scilicet a solo Deo, erit modo dicto violenta.

corntja
C'jfiel
Greg.
Mirt

r ^₀
assertio-
nis

Confirmatur : nam si Deus materiam privaret omni forma, hujusmodi privatio esset violenta : eo quod in materia est inclinatio ad habendam aliquam formam : ergo cum in voluntate sit innata inclinatio ad operandum, hoc, quod est *nunquam operari*, esset illi violentum.

Confirmatur secundo. Potest voluntas efficaciter velle amare Petrum amore intenso ; et Deus denegare concursum ad istum amorem : sed tunc carentia talis amoris erit violenta, utpote ab extrinseco, et contra actualem resistantiam per actum efficacem : ergo, etc.

confirm,
alia.

?

F*

36. Respondent aliqui nullum actum deberi voluntati : quia cum sit libera æque est indifferens ad operandum, et non operandum. — Hoc tamen facile refellitur : nam ex ratione libertatis solum habetur, quod nulla operatio determinata sit voluntati debita, non autem, quod non sit debitum aliquando operari hac, vel illa operatione : imo debere esse semper in aliqua actuali operatione, supposita cognitione intellectus, ostendimus disp. præced. n. 31 : ergo privari absoluto omni actu, repugnat ejus inclinationi. — Deinde : Voluntati Angelica determinate debetur amor sui, et Authoris naturæ, et etiam voluntati Beatorum amor Charitatis : ergo si Deus, ut potest, hujusmodi actus impediatur, inducet privationem contra propriam inclinationem, atque adeo violentam.

Prima
evasio.

Refelli-
tur.

37. Secundo respondent prædictam privationem non fore violentam, quia inclinatio voluntatis ad operandum supponit concursum Dei in ipsum voluntatem, utpote sine quo nulla creatura operari potest : uinle substructo hujusmodi concursu.

Alia
evasio.

1

sicut in casu argumenti, nec voluntas inclinatur ad agendum, nec carentia operationis est illi violenta. — Sed neque hoc satisfacit. Tum, quia cum dicitur posse Deum privare aliqua operationem suspendendo concursum, non est sermo de concursu tantum sufficienti : stat enim huiusmodi concursus cum carentia operationis, sed de efficaci trahente secum ipsam operationem. Constat vero concursum efficacem non supponi in voluntate ad inclinationem ad operandum, nec requiri ut privatio alicujus operationis sit violenta : alias nulla daretur etiam in aliis potentiis talis privatio : quia quoties datur privatio operationis, negatur prædictus concursus, utpote cum ea impossibilis. Tum etiam, quia eo ipso, quod voluntas naturaliter inclinatur ad operandum, inclinatur etiam ad recipiendum Dei concursum; quæ inclinatio manifestum est non supponere talem concursum, sed antecedere : ergo si prædictus concursus omnino denegetur, erit talis negatio contra voluntatis inclinationem : atque adeo modo dicto violenta.

Advertendum est autem distinctum violentum esse cum voluntas contra innatam inclinationem privatur aliquo, vel omni actu: ac quando privatur illo contra volitionem efficacem, sicut in casu secundæ confirmationis. Nam primum non est proprie involuntarium, sed violentum communiter dictum : secundum vero esset proprie involuntarium, quia contra actum appetitus elicitum juxta ea, quæ dub. 1 n. 13 diximus.

Ultima
asserit.

38. Dicendum est tertio, etiam in receptione formæ posse voluntatem pati a Deo violentiam : non quæ sit contra innatam inclinationem, sed solum contra actum elicitum, atque adeo proprie involuntaria. In hac etiam assertionem convenire debent authores pro præcedenti adducti. Probatur. Quia potest Deus renitente voluntate per actum elicitum infundere illi habitum scientiæ, vel fidei : in quo nulla apparet implicatio; ergo talis infusio erit involuntaria, et violenta modo explicato, utpote ab extrinseco contra actualem resistantiam recipientis. — Quod autem ejusmodi violentia non possit esse contra innatam voluntatis inclinationem, ex eo liquet, quia omnis forma, vel habitus, quem Deus potest infundere voluntati, potius erit perfectivus ipsius, in ordine ad suum objectum, ut intuenti

constabit : unde quamvis possit esse contra actum elicitum inordinatum, non tamen contra inclinationem naturalem, sed valde juxta naturam.

§ III.

(Quæ obstent primæ assertioni?)

39. Contra primam assertionem sentit Angelus in Noralib. cap. 3, et sunt pro ea nonnulla argumenta, quibus oportet satisfacere. Arguitur ergo primo. Quia existente in voluntate proposito efficaci non consentiendi in objectum illicitum, potest insurgere in appetitu vehemens passio extorquens voluntatis consensum in tale objectum : ergo tunc huiusmodi consensus, utpote contra actualem resistantiam, erit violentus, quamvis a voluntate elicitus.

Respondetur negando antecedens. Non enim appetitus sensitivus ita dominatur voluntati, ut possit illa efficaciter renitente, consensum ejus extorquere, ideo autem aliquando extorquet, quia deest prædicta resistantia : et vel nulla datur : ut cum passio absorbet usum rationis : vel si quæ datur, est inefficax, quæ non sufficit ad rationem violenti.

40. Secundo arguitur. Saltem Deus potest voluntatem inclinatam in aliquod objectum per acium efficacem inclinare ad oppositum per actum contrarium, ut si sit in ea odium Petri, ponere ejus amorem : sed tunc secundus actus esset violentus : utpote cui voluntas per primum efficaciter resisteret : ergo, etc. Major, in qua videtur esse difficultas, ex eo probatur, quia non apparet ibi implicatio contradictionis, neque repugnat de lege absoluta, contraria esse simul.

Confirmatur. Non repugnat, ut Deus determinet voluntatem Angelicam, vel humanam ad odio habendum proprium esse : sed tale odium nequit non esse violentum : siquidem est contra naturalem inclinationem ad diligendum, et in Angelo contra actualem amorem sui, in quo semper persistit : ergo, etc.

Respondetur primo negando majorem intellectam in sensu composito, ita quod actus efficax circa unum objectum coexistat actui opposito. De quo D. Thom. q. 22 de Verit. art. R sic ait : *Quantumcumque voluntas immutetur in aliquid, non dicitur cogi in illud. Cujus ratio est, quia ipsum*

I *ipsum velle aliquid, esi inclinari in illud :
coactio autem, vel violentia csl contra incli-
nationem illius rei , qux cogitur. Cum
l igitur Deus voluntatem immutat, facit ul
i prxcedenli inclinationi succedat alia indi-
£ natio, ita quod prima auferatur, et secunda
t maneat. Unde illud, ad quod inducit volun-
I tatem non est contrarium inclinationi jam
* eiistenli, sed inclinationi, qux prius inerat.
Unde non est violentia, neque coactio. Sicut
lapidi ratione sux gravitatis inest inclinatio
ad locum deorsum : hac autem inclinatione
manente, si sursum projiciatur erit violentia.
Si autem Deus auferat a lapide inclina-
tionem gravitatis, el det d inclinationem
levitatis, tunc ferri sursum non erit ei
I violentum, el ita immutatio motus potest
? esse sine violentia, et per hunc modum inlel-
! figendum est quod Deus voluntatem immu-
I tat, sine eo quod voluntatem cogat. — Ad
probationem respondetur, quod sicut
motus ad terminos contrarios, ut sursum,
et deorsum, non solum opponuntur con-
trarie, sed involvunt oppositionem contra-
dictoriam , quatenus unus necessario
infert negationem alterius : ita duplex
actus voluntatis contrarius uterque efficax
importat simul cum contrarietate prædic-
tam contradictionem; unde non mirum,
quod neque de potentia Dei sint com-
possibiles.*

-latio3   Secunfl° respondetur negando mi-
norem. Admisso enim non repugnare
praedictos actus, dicendum est nullum
fore, violentum, quia uterque esset sim-
pliciter voluntarius , et ab intrinseco,
etiam respectu propriæ inclinationis. Quare
audiendi non sunt, qui dicunt admissis
illis actibus, utrumque sequi, scilicet
fore, et non fore violentos : fore quidem
quatenus quilibet esset contra alterius
resistentiam : non fore vero, quia quilibet
esset voluntarius. — Nam ad violentum
non sufficit resistentia ex parte patientis
nisi sit illatum ah extrinseco : quod nulli
ex prædictis actibus conveniret. Posset
tamen eis concedi ratione prædictæ re-
sistentiæ nonnihil violentiæ secundum
quid.

40 Nec refert, si urgeas, quod neque in
cessatione ab actibus concessimus volun-
tati violentiam nisi secundum quid : ergo
si hanc admittimus in eorum elicentia,
nullum est discrimen prima?, et secundæ
assertionis.

Eµ Λ-   Respondetur enim negando concequen-
l,r tiam. Nam intra limites *violentix, secun-*

dum quid est latitudo, ratione, cujus etsi
in utroque casu violentiam secundum
quid admittamus, potest discrimen illud
consistere. Etenim violentia, quam po-
test pati voluntas in cessatione ab acti-
bus, solum dicitur secundum quid, quia
est a Deo, et sic juxta inclinationem
universalem : si tamen esset a creatura,
respectu cujus non datur hæc inclinatio,
esset violenta simpliciter. Illa vero, quam
admisimus in elicentia duplicis actus
contrarii ex se est inadæquata, et dimi-
nuta, et ideo undecumque proveniret, non
pertingeret ad rationem violentiæ sim-
pliciter.

Ad confirmationem respondetur, pro-
prium esse posse considerari, vel absolute;
vel ut affectum aliqua miseria. Primo
modo nequit odio haberi etiam de potentia
absoluta : quia non potest apprehendi, ut
malum, quod est objectum odii. Secundo
autem potest odio haberi : quia prout
sic inducit rationem mali. Non tamen
hujusmodi odium sive sit necessarium,
sive liberum, potest esse violentum, quia
semper erit ab intrinseco. Neque erit con-
trarium naturali inclinationi, vel amor;
sed potius juxta illam, indeque originatum.
Nam ex inclinatione, et amore ad bonum
proprii *esse* oritur odium ejusdem *esse* ut
affecti miseria, et infelicitate. Nec mirum,
quod idem objectum secundum diversas
rationes possit simul amari, et odio ba-
beri, sicut Deus simul amat Petrum, ut
hominem, et odio habet, ut peccatorem.

43. Tertio, potest Deus movere volun-
tatem ad amandum necessario objectum,
quod ex se petit amari libere ; sed talis
amor erit contra voluntatis inclinationem :
igitur violentus. Minor probatur : quia
inclinatio voluntatis est ad amandum
unumquodque sicut ejus merita exigunt :
atque adeo libere quod petit amorem
liberum : et necessario quod petit neces-
sarium : ergo amare necessario, quod
petit amari libere, est contra prædictam
inclinationem.

Respondetur animadvertendo dupliciter
posse intelligi, quod Deus necessitet vo-
luntatem ad diligendum aliquod objec-
tum : vel mediante determinatione judicii
intellectus : quia potest immittere judi-
cium ita ad unum determinatum, ut non
maneat in voluntate facultas expedita ad
oppositum : vel immediate, ita ut stante
judicio indifferenti, et proponente objec-
tum cum indeterminatione ad utrumlibet,

uttin». aipun.

Aoimad- VI'r',t> solutio- nc

DE VOLŪWAIUO.

uiYêssitet Deus voluntatem ad unum ex extremis. Hoc secundo modo non admittimus posse Deum prædictam necessitatem imponere. Quia cum objectum voluntatis sit bonum ab intellectu propositum, omnis necessitas, vel libertas in actu debet ah objecto, ut sic proposito, et a modo propositionis provenire. Atque adeo repugnat ut intellectu proponente cum indifferentia. voluntas tendat sine illa : sicut quod proponente sine indiilerentia, tendat cum libertate. — Eo pneserlim, quia in actu voluntatis, non sola substantia, sed morius libertatis, vel necessitatis debet ex motione objecti provenire : cum autem objectum non moveat nisi juxta modum, quo proponitur. implicatio est in terminis, ut existente propositione inditterente ad utrumlibet, voluntas ad unum necessitetur.

Secundo modo concedimus posse Deum voluntatem neecessitare in ordine ad quodcumque objectum : negandum est tamen id esse contra voluntatis inclinationem, ac proinde violentum. Et ratio est, quia prædicta inclinatio non est ad amandum objectum juxta merita ipsius sumpti secundum se, sed juxta merita , quæ splendent in apprehensione : unde quidquid sit demeritis objecti secundum se, si tamen voluntas tendat in illud secundum ea, quæ in apprehensione splendent, sive tendat libere, sive necessario, semper tendit juxta propriam inclinationem.

Dices : saltem ipsa apprehensio, quoties non conformatur merit s objecti, erit contra voluntatis inclinationem, et sic violenta.

Respondetur nihil contra nos, quia apprehensio non est ex actibus a voluntate elicitis : in quibus dumtaxat negamus reperiri posse violentiam. — Addendum est prædictam apprehensionem fore quidem imperfectam, quia in objecto, in quo est bonitas simul cum defectu, solam bonitatem attingeret, et sic ad amorem illius ncessitaret juxta dicta disp. l n. 30, non tamen esset violenta : quia inclinatio voluntatis non petit, ut intellectus natura sua defectibilis semper sine defectu cognoscat. Quod si, Deo ita disponente, nunquam aliter apprehenderet, esset quidem violentia in perpetua omissiono rectæ apprehensionis, non autem in elicientia dfectuosæ. quemadmodum si voluntas nunquam eliceret actum bonum, sed semper malum, nullam violentiam pateretur

hujusmodi elicientia, esto pateretur aliquam in illius omissione.

Contra secundam assertionem solent referri aliqui ex discipulis l). Thom. quorum sensum explicuimus n. Ilâ. Argumentum voro, quod flori poterat, eo quod substructo Dei concursu, non videtur vov Juntas inclinari ad agendum : quod tamen requiritur, ut carentia actionis sit violenta, solum manet ex dictis, n. 37.

ARTICULUS VI.

L'Iruix metus causel intoluHlarium simpliciter?

Al sintam sic proceditur. Videtur, quod metas erasit imeluHtanniu simpliciter : sicut eiuni Molentia ea r speciei ejus, quod coninriatur præsentialiter voluntati: ila metus est respectu futuri mali, quod repugnat voluti. Uti : sad viulenlia causal involuntarium simpliciter : ergo et metus involuntarium simpliciter causal.

¶ Praeterea. Quod est secundum se tale, quolibet addito. remanet tale : sicut, quod secuadum se esi calidum, euirumque jungatur, nihilominus est calidam ipso manente : se.l illud, quod per metum agitur «-canium se est involuntarium : ergo etiam adveniente metu fi involuntarium.

t' Pratem. Quod sub conditione tale est : secundus quid est tale : quod autem absque conditione est tale, simpliciter est tale : sicut quod esi necessarium « conditione, est necessarium secundum quid : quod aalen est necessarium ab-olule, est neecessarium simpliciter : sed id, quod per metum agitor, est involuntariæ absolute : non est autem voluntarium nisi sub conditione, scilicet ut vitetur malum, quod timetur; ergo id,quod per melum agitur, est simpliciter involuntarium.

Sed contra est, quod Greg. Niss. dicit, el etiam Philosphus, quod hujusmodi, quæ per melum aguntur, sunt magis voluntaria, quam involuntaria.

Respondeo dicendum, quod sicut Philosophus dicit iu 3 Ethic, et idem dicit Greg- Niss. in suo lib. de homine. Hujusmodi, quæ per metum aguntur, mixta sunt ex voluntario, et invo untario. Id enim, quod per melum agitur in se consideratum non est voluntarium ; red ill voluotarium in ca-u. scilicet ad vitandum malum, quod timetur : Sed si quis recte consideret, magis sunt hujusmodi voluntaria, quam involuntaria : sunt enim voluntaria simpliciter, involuntaria auiem secundum quid: unumquodque enim simpliciter esse dicitur secundum quod est in actu : secundum autem, qnod est in sola apprehensione, non est simpliciter, sed secundum quid : hoc autem, quod per metum igitur secandum hoc e fin actu secundum quod lit : cnio enim actus in singularibus sint, singulare autem in quantum hujusmodi est hic, et nun-. «erundum hoe id, quod fit est in actu, secundum 3uod hic est, et nunc, et sub aliis conditionibus iodivualibus : sic autem hoc, quod fit per meium, est voluntarium, in quantum scilicet est hic, et nane : prout scilicet in hoc risu est impedimentum majoris mali, quod timebatur; sicut projectio mercium in mare fit voluntarium telfrpore tempestatis propter timorem periculi; undis manifestum est, quod simpliciter voluntarium est, unde et competit ei ratio voluntarii; quia principium ejus est intra. Sed quod accipiatur id quod per melum lit, ut extra hunc casum existons prout repugnat voluntati, li«c non est nisi secundum rationem lautum; el ideo est involuntarium secundum quid, id est, prout consideratur extra bone rasum èxi tens.

Ad primum ergo dicendum, quod ea, quæ aguntur per metum. et per vim. non solum ilitTerunl secundum pr@sens et futurum; sed etiam secundum hoc, quod ia eo, qnod agitur per vim, voluntas non consentit, sed omnino est contra motum volnufatis; sed id, quod per me'liin acitur. fit voluntarium; ideo quia molas volutatiss f<rt-ir in id, licet non propter se ipsam, sed propter aliud. scilicet ad repellendum malum, quod timetur; sufficit enim ad rationem voluntarii, quoil sit propter aliud voluntarium : voluntarium enim est non solum, qnod propter se ipsum volumus ut finem, sed etiam, quod propter aliud

NOTATIONES CIRCA ARTIC. VI.

aliud volumus. ul propter flnein Patet ergo, quod in eo, quod per vim agitur, vidunlo interor nihil agit; et ideo, UIGirg. Ni h. dnt.ad excludendum <>, qu.- per motiltn ag.iilur, in diffllliilioio violent», noh solum fllicitu quod yiolrlulum i-l, cujus pnu<ipiuui) C>l extra, shl additur, nihil conferente vim pasco; quia ad id, quoil agitur per tuelum, voluntas timcolib aliquid confert.

Ad secundum dicendum, quod ea, quæ absolute <ll-cuuturquolibet addito remanent talia; sicut raliditini, et album ; stul ea.qva- relative (licunliir variantur scrutillum comparati nem ad diveria; quod ciun est magonim tom-paratum huic, est parvumi eoTûipataloia alien. Voluntarium autem ilirhur aliquid ntm solum propler se quasi abso'lute, sed eliam propter aliud quasi relative; et ideo nihil prohibet aliquid, quod de se non esset volunurium, alteri comparatum Heri voliintatjuin per romparatiociu ad aliud.

Ad tertium dicentium, quod illud, quod per metum agitur, absque conditione est voluntarium, id esi, seendum quod actu agitur; sed involuntarium est sub conditione, itlest, si t.ilis metus iûiij immineret; unde secundum illam rationem magis potest concludi oppositum.

Prima conclttsio : Ea, quæ per metum nguntnr, mixta sunt ex voluntario, el involunlario.

Secunda conclusio : Quæ per metum aguntur sunt simpliciter volnnl tria : involuntaria autem solum secundum quid.

Notationes circa hunc articulum.

l Doctrina hujus articuli valde conducit ad materias morales, præsertim de actibus humanis, de contractibus, dp sacramentis, et similes. Nam cum plura faciant homines metu compulsi, oportet ad cognoscendum eorum valorem, vel nullitatem, bonitatem, aut malitiam, notum habere, quo pacto metus auferat, vel conservet voluntarii rationem, cx qua prædictæ conditiones dependent.

2. Sciendum itaque est, metum, ut sumitur ox D. Th. infra q. 4l ita diffiniri : *Metus est passio, qua refugimus malum futurum, cui resisti non potest.* Differt enim metus proprie dictus a tristitia, quia hæc versatur circa malum præsens, ille vero determinate est circa malum, quod de futuro imminet. Quamvis in latiori acceptione metus tristitiam comprehendat. Quo sensu videtur diffiniri ab Ulpiano log. l fl'. : *l)e eo, quod metus causa*, quod sit, *Instantis periculi, vel futuri causa mentis trepidatio.* Et quia in ordine ad diminuendum voluntarium idem præstat qiiælibet ex prædictis passionibus, quod attinet ad præsentem articulum, potest sub metu etiam tristitia, vel dolor cdfprprehfflndi.

3. Dividitur autem in *melum cadentem in virum constantem*, et in *metum cadentem in virum inconstantem*. Primus dicitur, qui non repugnat constantia», et fortitudini viri prudentis. FTo quo assignantur qningnc conditiones. Prima, ut malum.

quod timetur, sit gravo (an vero debeat ense gravius malo, quod per metum eligitur, non est hujus lori examinari-. Secunda, ut non vtin-?, et. leviter id a timente existimetur. Tertia, ut minitans sit potens minas execution! mandare. Quarta, ut sit solitus ita exequi. Et quinta, ut malum, quod timetur, non possit facile a timente évilari. Nec necesse est prædictum malum timeri in propria persona, sed sufficit in persona valde conjuncta, ut patris, liliï, sororis, etc. de quo vide inter alios Thom. Tjl(lia Sanchez lib. 4 de Matrim. disp. ! et se-Satcfiez. quantibus, ubi oplime explicat pnetlictas conditiones, et alia, quæ naturam Imjcs metus notilicant. Metus viri inconstantis per oppositum dicitur, cui aliqua ex prædictis conditionibus defuerit.

4. Deinde nota, non esse idem operari Obserracum metu, et ex metu, seu per metum. (io. Nam cum metu potest aliquis operari, etiam si ad id metus non compellat, sed habeat se præcise concomitanter, sicut martyres cum metu mortis fidem confitehantur : non tamen ex metu, sed ex Dei amore, et obedientia. Ex metu autem, sive per metum operari dicitur, cui metus est causa operationis : quia ob vitandum majus'malum, quod timetur, eligitur minus malum, sive jacturam minoris boni, quam sit illud, cujus amissio timetur : sicut in eo, qui projicit merces in mare temporo tempestatis ad salvandam vitam. Et is secundus motus est, de quo in præsentî, non vero primus, qui nullum inlluxum habet in operationem.

5. Tertio ad intelligentiam primæ conclusionis observa, iu eo, qui ex niету operatur, v. g. qui projicit merces in mare ad tuendam vitam, tres actus voluntatis concurrere. Primus est amor minoris boni sumpti secundum se : putu divitiarum, quarum jactura per metum eligitur. Secundus amor efficax majoris boni, scilicet vide, cujus amissio timetur. Et tertius est electio efficax, et absoluta minoris mali, ad majus evitandum, videlicet electio jactunc divitiarum ad mortem cirugietidam, neque hic tertius actus est impossibilis cum primo, licet videantur prima facie contrarii. Tum quia respiciunt objectum secundum diversam rationem; quo paeto non repugnat aliquid simul amari, el respui. Turn etiam, quia unus est eflicax, et alter inefficax; inter quos nulla est repugnantiâ. Quartus actus solet ab a iqtrihus assignari riolitio inefficax prædictæ electionis.

Wiisio.

feaiiŌ 2H0S.

Alia observatio.

altem, ut a primo distinctus non videtur necessarius quamvis sæpe concurrat : quia existent»' amore divitiarum secundum se, sufficienter intelligimus earum projectionem esse contra inclinationem voluntatis, scilicet contra pnedictum amorem, et sic ex hac parte involuntarium. — Diximus *sallem, ut a primo distinctus, etc.* quia ipsa volitio conservandi divitias, est virtualis nolitio projiciendi illas; et ex ea causatur tristitia cum projiciuntur.

Ex his liquet veritas prima' conclusionis, quam D. Th. probat tum ex Philos, et Nisseno, qui ea, quæ per metum aguntur, appellat*mixla* ex voluntario, et involuntario. Tum etiam quia projectio divitiarum v. g. considerata secundum se repugnat earum voluntati, et amori, et ita ex hac parie est involuntaria : ut vero conducit ad effugiendam mortem, quæ timetur, est juxta vitæ amorem, et sic ex isto capite voluntaria.

5. Nec prædicta conclusio accipienda est omnino universaliter, quasi D. Thom. intendat, voluntarium ex metu non posse reperiri absque involuntario ; sed magis est indiffinita. Verificatur autem, ut in pluribus. Pro quo rursus nota objectum, quod per metum eligitur, quandoque se malum secundum se, solumque in ordine ad vitandum majus malum habet rationem eligibilis : sicut in exemplo posito projectio mercium non aliunde est bona, nisi quia conducit ad mortem eflugiendam. Et in his verificatur absolute conclusio, quia electionem prædicti objecti, ut utilis semper comitatur nolitio saltem virtualis ejusdem secundum se. Quandoque vero prædictum objectum secundum se est bonum honestum, aut delectabile, et simul utile ad aliquod malum evitandum : sicut observatio Divinæ legis per se ipsam est bona, et simul utilis ad effugiendam æternum damnationem. In his autem non oportet admisceri involuntarium : quia potest non apprehendi ratio mali, quæ respuatur. Nec tunc solus metus est ratio agendi, sed simul cum bonitate in objecto reperta.

6. Denique observa, quod cum dicitur, metum causare involuntarium, non intelligitur de causalitatp directa : quasi metus faciat inclinationem, contra quam sit operatio involuntaria, aut faciat operationem esse contra talem inclinationem. Sed intelligitur de causalitate indirecta : quatenus metus est causa, ut fiat actus, qui

alias voluntati repugnat, et qui nou fieret nisi majus malum timeretur. Id vero uixl-pr.cdictus actus habet rationem involuntarii, est voluntas inefficax conservandi bonum. cujus jactura eligitur per nictum.

Sed objicies, quia voluntarium, el involuntarium dicunt rationes contrarias, scilicet esse ex voluntatis inclinatione, et esse, contra illam ; ergo non possunt eidem actui voluntatis convenire.

Respondent aliqui actum voluntatis non denominari simul voluntarium, et involuntarium sed solum actum externum, in quo non repugnat conjungi prædictas rationes. — Sed hoc non satisfacit, quia inclinationi voluntatis, cui repugnat externa projectio mercium, etiam repugnat electio efficax talis projectionis, atque adeo debet in utraque aliquid involuntarii involvi.

Respondetur ergo eumdum actura sive internum sive externum non posse esse voluntarium, et involuntarium simpliciter; secus si unum habeat simpliciter, et aliud secundum quid : quia non repugnat, ut quod simpliciter est juxta inclinationem voluntatis, eo quod est secundum amorem efficacem, secundum quid sit contra illam propter aliquem amorem inefficacem, cui repugnat.

7. Objicies secundo : observatio mandatorum Dei propter metum gehennæ non est aliquo modo involuntaria : ergo non est verum, ea, quæ fiunt ex metu habere mixtum involuntarium. Antecedens probatur : nam si prædicta observatio esset aliquo modo involuntaria, repugnaret ex ea parte voluntati, ac proinde esset peccaminosa : quippe malum est, ut voluntas observationi divinæ legis repugnet, vel de ea displiceat : dicere autem, prædictam observationem esse peccaminosam, repugnat Scriptura ubi multoties commendatur. Et Cone. Trid. ses. 6 can. 8 sic ait : *Si quis dixerit gehennæ melum, per quem ad misericordiam Dei, de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, anathema sil.*

In solutione hujus objectionis laborant aliquid non parum : quæ tamen juxta nuper dicta facile diluitur. Tum, quia ut n. 5 diximus, conclusio D. Thom. tantam est indiffinita : et ideo non oportet verificari in omnibus, quæ ex metu fiunt. Quod maxime locum habet in casu hujus objectionis : ut ex dictis prædicto num. constat. Et quamvis ponamus illum, qui sic observat mandata, non observaturum.

si motus deosset, non proplorea talis observatio necessario erit aliqua parte involuntaria, quia cum hoc stat nullam dari in voluntate repugnantiam, vel displicentiam observationis secundum se, sed pncisionem tam a complacentia, quam a displicentia.

8. Tum etiam, quia esto tueamur universaliter conclusionem D. Thom. atque adeo prædictam observationem habere aliquid involuntarii propter aliqualem displicentiam ad eam secundum se sumptam, adhuc non sequitur fore peccaminosam : dummodo quando obligat, adsit ex quocumque motivo voluntas efficax illius, ratione cujus sit voluntaria simpliciter. Pro quo nota in prædicta observatione posse considerari, vel actionem, quæ præcipitur materialiter, et in esse rei; vel rationem formalem *prxceptlx*, quæ importat applicationem Divinæ legis ad illam. Hoc secundo modo semper est illicita ejus displicentia ; quia divina lex nihil habet mali, ratione cujus possit licite respui. Primo vero potest esse licita; quia res præcepta potest aflerre aliquid laboris, et fastidii, quod secundum se consideratum, non habito respectu ad legem divinam, possit licitam displicentiam terminare.

Hoc autem verum est, non modo ubi prædicta observatio procedit ex timore servili; sed etiam si procedat ex amore Charitatis. Tantumque abest, ut talis displicentia reddat illam peccaminosam ; quod potius solet meritum augere. Nam quo major est repugnantia ad opus præceptum secundum se propter difficultatem, et laborem, eo major virtus, et meritum splendent in exequendo illud, et superando prædictam difficultatem.

Dices : Timor servilis opponitur Charitati, et propterea hæc foras mittit timorem. ut dicitur I Joan. 4 : igitur operari ex prædicto timore est malum, et peccaminosum.

Respondetur ex D. Thom. 2, 2, quæst. 19 art. 4 ubi sic ait : *Timor servilis ex parle servilialis habet, quod sil malus. Servitus enim libertati opponitur. Unde cum liber sil, qui causa sui esi, ul dicitur in I Jklaph. servus est, qui non causa sui operatur, sed quasi ab extrinseco motus. Quicumque autem ex amore aliquid facit, quasi ex se ipso operatur, quia ex propria inclinatione movetur ad operandum. El ideo contra ralionem servilialis est, quod aliquis ex amore operetur. Sic ergo limor*

servilis in quantum servilis est, Charitali conlrarialur. Sic ergo senilitas esset de ratione timoris servilis, oporteret quod limor servilis simpliciter esset malus. Sicut adulterium simpliciter est malum : quia id, ex quo conlrarialur Charitati, pertinet ad adulterii speciem. Sed prædicta senilitas non perlinet ad speciem timoris servilis, sicut nec informitas ad speciem fidei informis. Species enim moralis habitus vel actus ex objecto accipitur. Objectum aulem timoris senilis esi pirna, cui accidit, quod bonum, cui conlrarialur pana, ametur tanquam finis ultimus el per consequens pana timeatur lanquam principale malum, quod contingit in non habente Charitatem. Vel quod ordinetur in Deum sicut in finem : et per consequens pana non timeatur tanquam principale malum, quod conlingit in habente Charitatem. Non enim tollitur species habitus per hoc quod ejus objectum, vel finis ordinatur ad ulterioiorem finem. El ideo timor servilis secundum suam substantiam bonus est, sed servilitas ejus est mala,

9. Secunda conclusio, nempe, quæ ex metu esse voluntaria simpliciter; involuntaria autem solum secundum quid, satis convincitur ratione articuli : nimirum, quia sunt voluntaria, quatenus habent esse in actu : hoc est, prout hic, et nunc in particulari occurrunt, et conducunt ad majus malum evitandum : involuntaria vero quatenus apprehenduntur disconvenientia secundum aliquam rationem communem, quo pacto existunt in potentia, vel in apprehensione. Constat autem unumquodque secundum id dici simpliciter, secundum quod est actu. Secundum quod vero est in potentia, vel apprehensione, dicitur secundum quid.

Sed contra secundam conclusionem, et Objectionem rationem objicies ex ipso D. Thom. 2, 2, co"thiquæ.-t. 14 art. 3 ubi probat, illa, quæ fiunt ex timiditate, esse minus voluntaria, quam quæ fiunt ex intemperantia : *Quia* (inquit) *quæ per timorem fiunt, principium habent ab exteriori impellente. Unde non sunt simpliciter voluntaria. Alio modo quia ea, quæ sunt intemperati, sunt magis voluntaria in particulari ; minus aulem voluntaria in universali : nullus enim vellet intemperatus esse. Allicitur tamen homo a singulis delectabilibus, quæ intemperatum faciunt hominem. Sed in his, quæ perlinent ad timiditatem, est e converso : nain singularia, quæ imminent, sunt minus voluntaria, ul abjicere clypeum, el alia hujusmodi : sed*

iprtnn *commune est magis voluntarium, puta fugiendo salturi*, etc. Idem dicit in solui, ad 3 Hæc autem doctrina manifeste videtur contrariari conclusioni, et rationi hujus art. : siquidem asseritur illa, quæ Hunt ex timore, non esse voluntaria simpliciter. Imo in dicta solutione ad 3 statuitur, quod sunt magis voluntaria *secundum quid*: sed non *simpliciter*. El redditur pro ratione, quod sunt magis voluntaria in communi : et minus in particulari.

10. Ut huic objectioni plene satis fiat, animadvertendum est, D. Thom. prædicto locq unum supponere, et aliud quærere. ^apponit enim tam quæ liant ex intemperantia, quam quæ ex timore esse simpliciter voluntaria, prout *simpliciter* opponitur *secundum quid*. Nam supponit utraque posse generare habitum vitii, et ex illo procudere, ut legenti constabit : ad quod (ut tract, de peccatis disp. 1 dub. 3 ostendemus non sufficit voluntarium semiplexum, et secundum quid. Quærit autem, quæ ex illis intra lineam voluntarii simpliciter sint magis voluntaria, ut determinet, quæ sint majoris maiiüæ. Et resolvit utraque aliquo modo invicem se excludere Ita tamen, ut quæ liunt ex intemperantia excedant simpliciter ea, quæ liunt ex timore : hæc vero excedant illa tantum secundum quid. Et ideo, non dixit illud, quo i fit ex timore esse voluntarium secundum quid, sed *esse magis voluntarium secundum quid*, quam illud, quod fit ex intemperantia. Ly enim *secundum quid* non cadit supra *voluntarium* ; sed supra *magis*, tantumque dimi- nuit excessum unius supra alterum intra lineam voluntarii simpliciter. Unde prædicta doctrina nequaquam contradicit præseoti assertioni : ubi statuitur voluntarium ex timore osse tale absolute, et simpliciter; nec negatur posse simpliciter exce li ab alio voluntario.

11. Sed quia etiam asseritur, prædictum voluntarium ex timore non esse tale simpliciter, notandum est secundo ; *simpliciter* duobus modis posse sumi ; vel ut opponitur *secundum quid*, quo pacto id dicitur tale simpliciter, quod absoluto, et sine addito diminvente est tale. Vel, nt excludit admissionem contrarii; nam *simplex* dicitur, quasi purum, cL *impermixtum*; statque aliquid non esse simpliciter voluntarium hoc secundo modo, eo quod habet aliquid involuntarii admixti; el esse voluntarium simpliciter primo modo; quia involuntarium quod admiscetur, tantum est se-

eundum quid, nec tollit denominationem *voluntarii absolute, cl simpliciter*, Cum ergo D. Th. citato loco ait, ea, qua. iunt ox timore, non esse simpliciter voluntaria, sumit *simpliciter* secundo modo explicato; et sensus est, quod habent aliquid involuntarii admixtum juxta doctrinam hujus art. in l conclus, et propterea cum dixisset prædicta non esset simpliciter voluntaria, addit *sed mixta, ul dicitur in 3 Elkie. etc.* Ex quibus satis liquet prædictam doctrinam non contrariari secumltu assertioni hujus articuli.

12. Ut autem constet quomodo nec rationi contradicat, observandum est lenio cum nostro Coniojo in præsentii dub. 1 operationem metu factam, puta fugere abjiciendo arma, posse considerari, vel secundum se absque ordine ad linem, cuius amissio timetur : et prout sic nihil habet voluntarii, sicut nec habet rationem boni ; vel ut conducit ad prædictum finem : et hoc modo adhuc dupliciter : aut in communi solum, considerando dumtaxat operationem convenientem ad vitam luen- dam ; aut in particulari, considerando simul circumstantias fugæ, et projectionis armorum cum dedecoro, etc. quæ illam concomitantur. Utroque autem isto modo est voluntaria : quia licet voluntas nollet ignominiosam fugam, aut projectionem armorum consideratas secundum se, vult tamen remedium ad salutem, et vult prædiclam fugam cum omnibus concomitantibus, quatenus ad tuendam vitam deserviunt. Minus tamen vult hoc posterius, quain illud, licet velit simpliciter utrumque : quia in eo. quod est quærere remedium ad salutem prout sic sumpto in communi, nihil apparet mali, a quo voluntas retrahatur : sicut apparet in eo, quod est fugere, et arma projicere etiam propter prædictum finem.

Ex his constat, nullam esse contradictionem apud D. Th., nam cum in præsentii ait, operationem metu factam esse involuntariam in communi, loquitur de illa secundum se prtéciso ordine ad finem : ut sic autem nunquam dixit esse voluntariam. Cum vero 2, 2, docet prædictam operationem esse magis voluntariam in universali, quam in particulari, loquitur <lo ea ut conducit ad linem : nec prout sic negat esse s'mpliciter voluntariam etiam in particulari : quod statuit in præsentii : sed asserit esse magis voluntariam in universali : quia in particulari admittit involuntarium secundum

eundum quid, quod in universali «uirpta non claudit. Et in hoc distinguit prædictam operationem ab ea, quæ fit ex intemperantia; quippe hæc considerata in communi, ut dicit id, medie quo lit aliquis intemperatus, minus allicit voluntatem, quam sumpta in particulari, prout dicit talem, vel lantam delectationem : *Propler* .L'ouï' *quod* (verba sunt sancti Doct.) *ad vitandum intemperantiam maximum remedium esi, ul non immorelur homo circa singularium considerationem*. Revera tamen utraque actio sive in particulari, sive in universali modo dicto sumpta est simpliciter, et absolute voluntaria.

Secundo objicies ex Arist. 3 Ethic, c. 1 *a't . Simpliciter , ct absolute nemo sponte rerum suarum jacturam facit*: et in cap. *Majores*, de baptismo, stabilitur, eum, Q0* °h mPtum gravis detrimenti baptismum suscipit, cogendum esse ad observationem fidei Christianae, et redditur ratio : *Quia licet absolute sil invitus, esi tamen conditional*; *volens* : ergo quod fit ex metu gravi, non est simpliciter, ei absolute voluntarium.

Respondetur, animadvertendo, quod sicut particulam *simpliciter* diximus posse dupliciter sumi : sic particulam *absolute*. Potest enim sumi, vel ut distinguitur contra *secundum quid*, vel ut dicit rem absolute consideratam, hoc est sine accidentibus, et circumstantiis, quæ hic, et nunc existentiam comitantur : et hoc secundo modo, non vero primo sumitur utroque loco adducto in objectione, ut legenti textu constabit.

14. Tertio objicies : plures contractus esse irritos ipso jure naturæ, eo quod fiunt metu cadente in virum constantem : ut de Matrimonio asserere videtur D. Thom. in 4 dist. 29 art. 3 quæstiunc. 1, Bonavent. ibid, quæst. 1 Inum. 5, Scot. 1 unica § De 5CC}ludo dico) Supplem. Gabrielis quæst. 2 artic., et alii. Uujus autem non potest esse alia ratio, nisi quia tales contractus non sunt simpliciter voluntarii : ergo, etc.

Respondetur negando antecedens, ul docent communiter Doctores Thomistæ in præsentii : unde, quod matrimonium metu initum sit nullum, ortum habet a dispositione Juris positivi : sicut et quod sit nullam matrimonium clandestinum, de quo non est dubium esse voluntarium simpliciter. Quod si *Jus* positivum nihil circa hæc statuisset, utrumque matrimonium validum esset. De quo inter alios potest

videri Tbom., Sanchez lib. 4 de Matr. disp. 1i, ubi non recte oppositam sententiam tribuit divo Thom. dilato loco ex i sent, 4 sent. Nam Angel. Doct. loquitur supposito Jure positivo Ecclesiastico annullante prauliclum matrimonium. Etquamvis adducat rationes ex ipsa natura matrimonii, et indissolubilitate ejus petitas, non tameft adducit illas ut rationes demonstrativas, sed ut congruentias, et motiva ad hoc, ut Jus positivum sic decerneret.

Addendum est, quod etiam si admitte-remus matrimonium, et similes contractus, quoties metus gravis intervenit, esse jure naturæ irritos, non id proveniret ex defectu voluntarii simpliciter, alias (quod nemoconcedit) jure naturæ esset nullus quicumque contractus factus cum illo metu : siquidem in omnibus requiritur ad eorum valorem voluntarium simpliciter. Proveniret autem ob speciales rationes concurrentes in matrimonio, aut in aiquo simili contractu, ratione quarum ad eorum valorem plus requireretur, quam fieri simpliciter voluntarie.

15. Ultimo objicies, quod metus gravis objectio excusat transgressionem legis a culpa : et vnna. ideo non peccat, qui ut vitet grave malum, omittit Sacrum in die festo, aut frangit Ecclesiae jejunium : constat autem transgressionem legis non aliter culpa vacare, nisi quia non est voluntaria ; igitur metus tollit voluntarium simpliciter.

Respondetur negando antecedens, si solvitur, intelligatur de transgressione formali legis: existente enim hujus obligatione, nullus metus excusat simpliciter a culpa; licet eam diminuat. Propterea vero non servans jejunium, vel non audiens Sacrum ob metum gravem, non peccat, quia tunc cessat obligatio legis, eo quod leges humanæ, et etiam aliquæ divinæ non obligant, nisi cum possuntcommode observari; cum vero non possum absque gravis mali periculo, cessat obligatio, et consequenter formalis earum transgressio. Adusque illi, vel omissiones materialiter dumtaxat dicentur contra Legem, quatenus alias lege prohibeantur : non tamen bic, cl nunc ubi lex cessavit.

ARTICULUS VII.

Utrum concuphctnlia causei invotuutarium.

Ad septimam sic proceditor. Videtur, qad concupiscentia causei involuntarium. Sicut enim motus est qn.Tihm pa<sio. in et concupiscentia : nictus cauM quodammodo involuntarium : ergo ciam cor,upl.>anqum. ^, l'raëierea, sicut per Jimorem timidus ...i i tunira i.l, quod proponebat : ita IncoMinen propter concnpijcen-

iQm ; i < limor aliqua modo causa imoluntaniim : ergo et coicispisceatia.

3. Prctenn, ad roluntarium requiritur cognitio : sed concupiscentia corrumpit cognitionem. Dicit enim Philosophas in » Ethic, quod delectatio, sive conctipisemtM deteeutionis comunpil #tituationeui prueniia : ergo concupiscenti® causât invotunUnum.

Sed contra est. quod Damasc. dicit : *IariUiuturiam ni -Jtivrif^rdia, re! nJtlÿe^ha dtgnuM, et ctot tristitia jfitur* : sed nealrunj harum competit ei, quod per coDcupi'ceotum agitur : ergo concupiscentia non causal involuuMiiuui.

Bespoddeo dicendum, quod concupiscentia non causal iineduuUriiun, sed magis facit aliquid voluntarium. Dicitur enim aliquid voluntarium, ex eo quod voluntas in id fertur : per concupiscentiam aulem voluntas incliuatur ad voieudum id, quod concupiscit : et ideo concupiscentia magis facit ad hoc, quod aliquid sit velantarium, quam quod sit involuntarium.

Ad primum ergo dicendum, quod tituor e-t de malo: Ceicupiscentia autetu respicit bonum. .Malum autrui sacaudum se contrariatar voluntati ; sed bonum est voluntati consonum Unde magis se habet timor at rapsandum involuntarium, quam concupiscentia.

Ad secundum dicendum, quod in eo. qni per metum a iquid aril, m>uet repugnantia voluntatis ad id, quod agitur «ecundum quod in se consideratur : sed in eo, qui agit ali laid per concupiscentiam, sicut est incontinenens, non manet prior voluntas; qua repudiabat illud, quod eoncunisdia; sed mutatur ad volendum id, quod prius repudiabat Et ideo quod per metum agitur, quodammodo est involuntarium : sed quod per concupiscentiam agitur, nullo modo. Nam incontinenens concupiscentis agit contra id, quod prius proponebat, non autem contra id, quod nane vult; sed timidus agit contra id, quod etiam nunc secundum se vult.

Ad tertium dicandum, quod si concupiscentia totaliter cognitionem auferret, sicut contingit in illis, qui propter concupiscentiam fiunt amentes : sequeretur, quod conc-jpis-entra voluntarium lo leret, nec tamen proprie esset ibi involuntarium : quia in bis, quæ usum rationis non habent, neque voluntarium est, neque involuntarium Sed quandoque in his, qu® per concupiscentiam aguntur, non totaiiler tollitur cognitio, quia non tollitur potestas cognoscendi, sed solum consideratio actualis in particulari agibili. El lamcn hoc ipsum est voluularium, secundum quod voluntarium dicitur, quod est in potestate volnnlatis : ut non agere, et nou velle : similiter amem et non considerare ; pole>t enim voluntas passioni resistere, ut infra dicitur.

Conclusio est negativa.

Annotatio.

1. Circa hunc Articulum est notandum, nomine *concupiscentiæ* intelligi a D. Thom. actum appetitus sensitivi, ut comprehendit quamlibet ejus passionem versantem circa bonum, excluditque dumtaxat actus qui sunt circa malum, ut timorem, et tristitiam. Cur autem prædicta concupiscentia non causet involuntarium secundum quid, sicut causal metus, non est ita facile explicare : laborantque non parum expositores D. Thom. hoc loco in tradenda ejus ratione. Quia experientia compertum videtur plura agi per concupiscentiam, quæ secundum se sumpta repugnant voluntati : ut cum avarus expendit pecunias ad consequendam aliquam delectationem, quas secundum se secluso ordine ad delectationem, vellet siue dubio retinere ; doletque non parum de earum expensione. Cujus rei plura exempla

adducunt Curiel, Cornejo, Montes, et alii : cur ergo prædicta expensio prout secundum so voluntati repugnat, non erit saltem secundum quid involuntaria : sicut prout eligitur hic, et nunc ad delectationem habet rationem voluntariæ simpliciter.

2. Omissis autem variis rationibus, quæ videri possunt apud auctores citatos, duplici via possumus occurrere difficultati, tuerique divi Thom® assertionem. Primo, si dicamus Angelic. Doctor, non omnino negare ei, quod ex concupiscentia fit, posse aliquid involuntarii admisceri ; sed asserere dumtaxat, hujusmodi involuntarium non causari a concupiscentia ; quidquid sit an ex aliis capitibus, quæ respectu concupiscentiæ sunt per accidens, possit oriri. Et ratio est, quam sanctus Doctor tradit : nam cum concupiscentia ex nulla parte malum respiciat, sed præcise bonum delectabile, non habet ex se inducere ad aliquid voluntati repugnans. In quo distinguitur a metu : cujus objectum est malum, quod difficile potest vitari : et ideo ut illud vitet, ex propria ratione habet inclinare eligendum minus malum, quod secundum se voluntati repugnat ; solumque eligitur, ut conducit ad prædictum finem. Et hinc est. ut involuntarium in operibus metu factis repertum, ex ipso metu quodam modo ortum ducat : in illis autem, quæ per concupiscentiam fiunt, si quod involuntarium admisceatur, non est ipsa concupiscentia, sed aliunde omnino per accidens proveniat. Juxta quam doctrinam facile quisque solvet omnes instantias, quæ solent in contrarium afferri, reddetque rationem disparitatis inter concupiscentiam, et metum a divo Thoma in præsentia intentam.

3. Secundo potest dici, neque ex aliis capitibus admisceri involuntarium his, quæ per concupiscentiam fiunt. Quia licet hæc multoties impellat ad aggrediendum opus ex se difficile, et quod absente passione, repugnaret voluntati, dum tamen illa præsens est, ila delectabilitas objecti concupiti rapit, et captivat allectum, ut omnem actualem displicentiam, et repugnantiam absumat, nec concupiscentem sinat attendere molestiam, vel difficultatem, quæ in pnedicto opere secundum se reperitur, sed eam ponat quasi sub oblivione super inductam delectabilitatem finis concupiti. Displicentia vero, quam experientia multoties deprehendit, aut non est in eodem instanti, Ui quo concupiscentia viget ; sed antedecenter,

AUTJCULUS VUI.

antccedenlor , vol subsequenter , ut I). Thom, docol in solut. nd 2. Aul si quæ in illo instanti roporitur, nun est dc ipso opore, ad quod concupiscentia directe movet, adhuc sumpta secundum se : sicut contingit in metu : sed de aliquo effectū secuto prtoier intentionem, ut est offensa Dei : vel do malo futuro, quod timetur ut peccati supplicium.

Occasione illius propositionis, quam habet D. Thom. in corpor. : *Concupiscanlia magis facit aliquid voluntarium*. Solet hic dubitari, num concupiscentia voluntarium augeat, vel diminuat? sed de hoc commodius dicemus infra in tractatu de peccatis ad art. G q. 77, ubi D. Thom. ea ratione probat, passionem antecedentem minuere peccati malitiam, quia diminuit voluntarium.

ARTICULUS VIII.

Utrum ignorantia causet involuntarium ?

Ad octavum sic proceiuiur. Videtur, quod ignorantia causet involuntarium : involuntarium enim veniam meretur, ul Damasc. dicit; non sed interdum, quod per ignorantiam agiur veniam nou meretur, secundum illud 1 ai Cor. 14 : *Si quis ignorat, ignorabitur* : ergo ignorantia non causai involuntarium.

2.Præterea, omne peccatum est cum ignorantia, secundum it ud Proverb. 14 : *Errant qui operantur ma» tum*. Si igitur ignoran ia involuntarium causal, sequeretur, quod omne peccatum esse involuntarium : quod esi contra Aujusi. dicentem, quod omne peccatum esi voluntarium.

3.Prætecca, involuntarium cum tristitia est. ut Damasc. dicit : sed quædam ignoranter aguntur, el sine tristitia, pula si aliquis occidat hostem, quem quæril occidere, putans occidere cervum : ergo ignorantia non causai involuntarium.

Sed contra est; q'od Damasc et Philos, dicunt, quod involuntarium quoddam est per ignorantiam.

Respondeo dicendum, quod ignorantia habet causare involuntarium ea ratione, quia privat cognitione, quæ præexigilur ad voluntarium, ut supra dictum est : non a item quælihet ignorantia huiusmodi cognitione privat : et ideo sciendum, quod ignoraulia tripliciter se habet ad actum voluntatis. Uno modoconcomitanter, alio modo consequenter; tertio modo antecedenter Concomitanter quidem quando ignorantia est de eo, quod agitur : tamen etiamsi sciretur, nihilominus ageretur : tunc eoim ignorantia non iud cit ad volendum, ut hoc flat, sed accidit simul esso aliquid facium, el ignoratum : sicut in exemplo posito, scilicet cum aliquis vellet occidere hostem, sci ignoraus occidit eom, putans occidere cervum : el talis ignorantia non facit invidunlarinm, ut Pbilosopll. dicit : qu a non causai aliquid, quod sil repugnans voluntati : sed faril r.on voluntarium : quia non potest esse actu votitum, quod ignoratum est. Consequenter autem sc habet ignorantia ad voluntatem in quantum ipsa ignorantia e t voluntaria : et hoc contingit dupliciter secundam duos modus voluntarii supra positos. Uno modo, qiria aclus voluntatis fertur in ignorantiam sicut cum aliquis ignorare vult, vel ut exeeusationem peccati habeat, vel ut non retrahatur a precando : secundum illud Job 21 : Scientiam viaruru tuarum nolumus : H hæc dicitur ignorantia affectata. Alio modo dicitur ignorantia voluntaria ejus, quod quis pote>! -cire, cl debet : sic enim non agere, et non velle voluntarium dicitur : ul supra dictum es! Hoc igitur modo dicitur ignorantia, sive cum aliquis aclu doa considerat, quod considerare potest, et debet, quæ est ignorantia mala: electionis, yel ex passione, vel ex habitu proveniens : sive cum aliquis notitiam, quam debet habere, non curat acquirere, et secundum hunc modum

Sabnnnt. Curs. tbcolog.

ignorantia universalinm juri?, quai qnu seire tenetur, volurrana dtritar, quasi per oegHgenliau ptoftniess. Cum aotetn ipsa ignorantia sit yMaohria aliquo istorum modorum, non polesl causare simplifier invnlonterfain : ciu al tamen sccoodinn qui l involonurinm in quantum priercdil motum voluntatis ad aliquid agendam, qui non i.\$ct scientia præsentē. Anteedenter autē se hsbct ad voluntatem ignorantia, quando non est voluntaria, el tamen est cao>a volendi, quod alias non vellet ? «ieut cum atiifnis bomu ignorat aliqn timeret circumstantiam aetas, quam non tenebatur scire, et ex hoe aliquid agit. qffod non faceret si srirel» puta com aliquis dtliccntia adbibita tusciens aliquem tranare perviam, projici! >aginam, qoa iuterlicit transeuntem : et talis isuorantia causai imoluij-larium simpliciter. El pec hoc patet responsio ad objecta. Nam prima ratio procedit de ignorantia eorum, qn e uuis tenetur srire : serando autem de ignorantia electionis, quæ nuodammodo ost voluntaria ui dictum esi/ tertia vero d' ignorantia, quæ concumilanler se habet ad voluntatem.

Prima conclusio : Ignorantia concomitans tollit voluntarii rationem; non tamen causal involuntarium.

Secunda conclusio . Ignorantia consequens non efficit involuntarium simpliciter : potest tamen diminuere voluntarium, el causare involuntarium secundum quid.

Tertia conclusio : Ignorantia antecedens causât involuntarium simpliciter.

De materia hujus articuli erit ex professo disputatio infra ad quaestionem 76 in materia de peccatis.

Quaestiones, quæ deinceps sequuntur, constituunt, una cum præcedenti, tractatum, qui inscribi solet *de actibus humanis*. Nos autem, quia hanc dumtaxat quæstionem sextam disputationibus elucidare decrevimus, ab ipsa titulum *de voluntario, ct involuntario* desumpsimus. Ideo autem circa reliquas non instituimus disputationes, quia dubia alicujus momenti, quæ in eis occurrant, non minus opportune in præcedentibus, vel sequentibus tractatibu3, aut in hoc ipso de voluntario examinantur. Porro, ut neque illarum doctrina omnino desideretur, nec textu Angelici Doct. ubi commentario opus non est, gravemus volumen ; apponemus breviter summam prædictarum quæstionum, conclusionesque articulorum omnium cum rationibus decidendi, et si quid ad earum intelligentiam videbitur necessarium. Imo præcipua dubia, quæ excitari possent, et loca, ubi examinata, vel examinanda sunt, indigtabimus. Ordinem vero omnium harum quæstionum tradit D. Thom. initio præcedentis : inde enim constat, cur acturus de actibus humanis, quibus ad beatitudinem pervenitur, incipiat a voluntario, quod se habet in illis velut essentia, et fundamentum. Deinde tractat de circumstantis, quæ accidentibus asslmilanlur : ac postmodum singulos aclus in particulari distinguit.

V I I

De circumstantiis humanorum actuum.

ARTICULUS I.

Ctnat dreamstiaia stt accidens actus humaui?

Conclusio est affirmativa.

Ejusque ratio sumitur ab etymologia. Circumstanda enim a circumstanlo dicitur : quæ vox primario congruit rebus corporalibus, quæ loco circumscribuntur : in his autem ea proprie circumstare dicimus, quæ cum sint extrinseca rei, illam tamen attingunt, et ei appropinquant. Ille igitur conditiones, quæ ita afficiunt actum humanum, ut extra essentiam maneant, circumstantiæ ejus vocantur. Et quia hoc ipsum est de ratione accidentis : accidens enim et est extra substantiam rei, et eam afficit, merito, prædictas circumstantias *accidentia humani actus* appellamus. Vide tract, seq. disp. 4 num. 5.

ARTICULUS II.

Utrum circumstantur humanorum actuum tini considera a Theolojo ?

Couclusio est affirmativa.

Ob triplicem rationem : Primo? quia Theologus agit de actibus humanis in online, et proportionem ad beatitudinem : quæ proportio attenditur secundum commensurationem diversarum circumstantiarum. Secundo, quia considerat in prædictis actibus bonum et malum, melius et pejus : hæc aulem penes circumstantias diversificantur, diminuuntur; et augentur. Tertio, quia considerat in illis rationes meriti, et demeriti, quæ etiam ex cognitione, vel ignorantia circumstantiarum dependent.

ARTICULUS III.

Utrum contenienler enumerentur circumstantiæ in 3 Elhikor.

Conclusio : Septem sunt circumstantiæ hu-

manorum actuum, quas Tullius hoc versu comprehendit : *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando*. Addit Arist. octavam *circa quid*, sed hæc sufficienter comprehenditur a Tullio sub *quid*.

Omnes istæ circumstantiæ explicantur tract, seq. disp. 4 dub. I § 1, ubi redditur ratio prædicti septenarii numeri.

ARTICULUS IV.

Utrum sint principales circumstantia propler quid, elee in quitus est operatio ?

Conclusio : Principalissima omnium circumstantiarum est illa quæ attingit actum per modum linis, et dicitur *propter quid*, vel *cujus gratia*. Post hanc vero, quæ attingit illum ex parte objecti, et dicitur *quid*, vel *in quo est operatio*. Aliæ autem sunt mugis, vel minus principales, secundum quod magis, vel minus istis appropinquant.

Ratio est : quia principalissimum respectu cujuscumque actus est finis, a quo agens primo movetur, qui dicitur *finis operantis* (iste enim venit in præsentī nomine circumstantiæ *propter quid* : nam finis operis coincidit cum objecto). Post pnedictum vero finem præcipue consideratur illud, quod ex parte objecti immediatius se tenet : ut est ejus quantitas, vel effectus per actionem inductus : et hæc est, quæ vocatur circumstantia quid, vel *circa quid*, vel *id, in quo est operatio*. Ipsum vero objectum absolute consideratum, non est circumstantia, sed dat speciem essentialem. Pro omnibus circumstantiis moralibus habes tractatu sequenti integram disputationem, scilicet quartam, ubi discussa inveniies plura, quæ hic desiderantur.

De voluntate, quorum sit politorum.

Circa hunc articulum observa, *volunla-* tern in eo non sumi pro potentia volitiva,

sed pro actu simplicis volitionis, qui intendit ad bonum absolute ; nam quia iste

iste est primus actus talis potentiæ, sumit appellationem ab ipsa, et ita dicitur *voluntas*. Dicitur etiam *simplex volitio*, quia habet objectum omnino simplex, id est nullo modo duplicatum : quod est linis sumptus præcise secundum se. Alii namque actus posteriores vel recipiunt finem cum ordine ad media sicut intentio : vel inedia cum respectu ad Unem, sicut electio, consensus, etc. atque ita semper aliquo modo objectum duplicatur. Imo fruitio, quæ est quies in solo line adesto, quodammodo objectum duplicat ; qui supra Gnem ipsum absolute, et secundum se, addit conditionem *existenlis, et possessi*. Cum hoc tamen stat, ut in discursu quæstionis non pauca admisceantur de ipsa potentia volitiva : quia exacta notitia prædicli primi actus ita requirit.

ARTICULUS I.

Utrum voluntas sit tantum boni?

Conclusio : Voluntas, ut est quidam appetitus, tantum est boni veri, vel apparentis : affectus vero, qui est res respectu mali, potius dicitur *fuga*, et *voluntas*.

Hujus conclusionis ratio est fere per se nota. Quoniam appetitus est 'quædam inclinatio appetentis : nihil autem inclinatur in aliquid, nisi sub ratione boni, et convenientis : sive re ipsa conveniat, sive solum ita apprehendatur. Appetitus enim rationalis, qualis est voluntas, sequitur formam apprehensam : unde sat est, ad hoc, ut aliquid appetatur, quod sub specie boni apprehendatur, quamvis re ipsa tale non sit,

ARTICULUS II.

Utrum voluntas sit tantum finis : an etiam eorum, quas sunt ad finem?

Conclusio ; Voluntas, secundum quod nominat actum, non est nisi solius finis : in quantum vero nominat potentiam, extendit se etiam ad ea quæ sunt ad finem.

Prima pars sic probatur. Quia simplex actus alicujus potentiæ in id solum tendit, quod est per se objectum talis potentiæ : unde cum voluntas nominet simplicem actum potentiæ volitivæ, ad ea solum se debet extendere, quæ ratione sui habent esse ejus objectum : atque adeo, quæ sunt volitiva propter se. Hujusmodi autem est solus finis : media enim non appetuntur propter se, sed dumtaxat propter linem : ergo, etc.

Secunda pars ita suadetur. Nam poten-

lia ad omnia illa se extendit, in quibus inveniri potest quocumque modo ratio sui objecti : unde quia bonum, quod est objectum potentiæ volitivæ, non tantum invenitur in fine, sed etiam in mediis : quamvis in illo primario; et in istis secundario, oportet, ut prædicta potentia omnia hæc attingat. Circa hunc articulum solet esse celebris disputatio de objecto specificativo voluntatis : an nimirum sit solus finis, vel potius bonum in tota sua latitudine, prout tam media, quam finem comprehendit. Sed illam ex professo discussimus sup. tract. 8, ab eaque exordium sumpsimus.

ARTICULUS III.

Utrum voluntas eodem actu moveatur in finem, et in id quod est ad finem?

Prima conclusio : Actus, quo voluntas tendit in finem secundum se, et absolute consideratum, distinctus est ab illo, quo tendit in ea, quæ sunt ad linem, scilicet media.

Secunda conclusio: Si finis sumatur, secundum quod est ratio appetendi media, eodem actu fertur voluntas in illum, et in ea, quæ sunt ad ipsum.

Ratio prioris conclusionis est. Quia unumquodque eo modo est appetibile sicut est bonum : unde quia finis absolute consideratus non dependet in sua bonitate a mediis, sed ipse est per se bonus, idcirco neque in ratione appetibilis ab illis dependet, sed potest appeti prius natura, et etiam tempore.

Ratio posterioris est. Quoniam id, quod est ratio alicujus, in quantum tale non ponit in numero cum eo, cujus est ratio, sed ex utroque unum objectum coalescit. Si igitur finis sumatur prout est ratio diligendi media, non ponit in numero cum ipsis mediis, sed coalescet ex utrisque unum integrum objectum, quod proinde unico actu debet attingi.

Circa hanc secundam conclusionem solet disputari, an semper sit idem actus, quo voluntas tendit in finem ut est ratio appetendi-media, et quo tendit in ipsa media? Videtur enim tenenda pars negativa : nam actus, quo voluntas fertur in media est electio, vel consensus, etc. actus, quo tendit in finem, ut est ratio illa assequendi, est intentio : qui sano actus specie distinguuntur.

Pro intelligentia nota primo, præsentem difficultatem non procedere quando in eadem re concurrunt ratio finis, et ratio medii respectu diversorum : quo pacto tract,

8 disput. S concurrere diximus in omnibus intermediis rationem linis respectu præcedentium mediorum, et rationem medii respectu finis subsequentis. Tum enim licet possit esse idem actus enlitative, qui ad utrumque terminatur, non tamen potest esse idem formaliter; nam præterquam quod prout terminatur ad linem, est intentio, et prout ad medium electio ut ibidem num. 19 et 40 tetigimus' obest alia ratio prædicta. unitati. Quia scilicet res illa non exercet rationem linis respectu medii secum identificati, neque medium est respectu finis ibi concurrentis: sed linis, ut diximus, est respectu præcedentium, et medium respectu subsequendum: inter se autem illæ rationes medii, et finis habent se concomitanter. At vero doctrina hujus articuli intelligitur de fine, et mediis formaliter: hoc est de fine in ordine ad ea, quæ sunt media ad ipsum, et de mediis respectu finis ad ea, quæ sunt media.

Secundo nota, quod medium ad aliquem finem, et ipse finis dupliciter possunt considerari, et attingi a voluntate: vel ita quod utrumque attingatur in recto, formaliter, et ut quod. Vel ita quod solus finis attingatur hoc modo, medium autem virtualiter, aut in obliquo; vel e converso

medium, ut *quod* immediate, et tbrnmli-ter, et linis solum ut *quo* mediate, et virtualités Primo modo terminant actus specie distinctos: nam qui terminatur ad linem, est primario, et formaliter intentio; qui vero terminatur ad medium, est formaliter, et primario electio. Secundo autem modo idem actus, sive intentio, sive electio terminatur ad utrumque. Aliter tamen, et aliter: nam intentio attingit finem immediate, et ut *quod*, ab eoque specificatur, media vero attingit virtualiter, seu in obliquo: quatenus, qui vult linem ut assequendum per media, virtualiter jam vult ipsa media. Electio autem attingit *ul quod* et immediate medium, ab eoque speciem sumit: sed linem attingit *ul quo*, et virtualiter, in quantum vult media propter illum. Unde intentio a fine descendit ad media: electio vero a mediis ascendit ad linem. Et quia actus suam denominationem non tribuit absolute, et simpliciter nisi ab objecto *quod*, idcirco neque intentio denominat *intentum* medium, sed solum finem; neque electio denominat *electum* finem, sed tantum media. Vide Cajet., Alvarez, Montes, et alios Thomistas super hunc articulum.

De motivo voluntatis.

Hic nomine- *voluntatis* jam intelligitur ipsa potentia. Quia licet intentum sit explicare illum primum actum, de quo q. præcedenti, valde tamen ad id conducit, si cognoscantur ea, quæ potentiam volitivam movent. Cum enim talis potentia in omni sua motione a prædicto actu incipiat, eo quod ille est primus, et initium cæterorum, eadem, quæ fuerint motiva potential, erunt quoque motiva respectu talis actus.

ARTICULUS I.

Virum toIMta» morealur ab iitldlfd u ?

Prima conclusio; Voluntas quantum ad exercitium actus non uiovelur ab intellectu: sed potius ipsa movet cæteras animæ potentias.

Secunda conclusio: Quantum ad specificationem, seu determinationem actus, intellec-

tus movet voluntatem tanquam præseûtans oi objectum.

Ratio primæ conclusionis hæc est. Nam movere quoad exercitium per se convenit causæ efficienti: et quia efficiens non agit, nisi motum a fine, illius potentiæ debet esse proprium, cujus est per se primo a line moveri, atque adeo quæ habet pro objecto linem ultimum, et universalem, sub quo cæteri fines continentur: talis est autem voluntas: ergo, etc. Hanc rationem expendimus supra in hoc tract, disp. 2 a num. 55.

Secunda conclusio suadetur hac ratione. Nam movere quoad specificationem, est determinare quam speciem debeat habere actus: atque adeo proprium est objecti, cujus est per modum formæ extrinsecæ specificare:

specilicaro : cumque objectum nullam motionem in voluntatem exerceat, nisi ab intellectu proponatur, merito hæc motio attribuitur ipsi intellectui tanquam pnesentanti objectum. — zVccedit, quod objectum movet determinando ad modum principii formalis, a quo sumitur in rebus specificatio : unde quia primum principium formale est ens, et universale, quod est objectum intellectus, ideo non immerito intellectui tribuitur hæc motio. Pro hac etiam ratione vide disp. cit. n. 58.

ARTICULUS II.

Utrum voluntas moveatur ab appetitu seutilivo?

Conclusio: Appetitussensitivus movetvoluntateni indirecte ex parte objecti.

Hæc conclusio probatur : nam cum objectum moveat voluntatem sub ratione boni, et convenientis, quidquid est ratio, ut aliquid conveniens appareat, potest dici movere prædictam potentiam ex parte objecti : atqui appetitus sensitivus allectus aliqua passione, ita, v. g. facit, quod objectum talis passionis, puta vindicta, appareat conveniens appetenti : quia qualis unusquisque est, talis finis videtur ei et sicut est allectus, sic judicat. Imo in rei veritate licet absolute non conveniat irato vindicari, sed potius dimittere, ipsi tamen reduplicative, ut irato conveniens est vindicta : quia vindicta revera convenientiam habet cum prædicta passione. Est igitur talis passio causa, ut prædictum objectum appareat conveniens appetenti, et sic moveat voluntatem. Sed circa hanc rationem vide infra tract. 12 disp. 4 n. 9.

ARTICULUS III.

Virum vobinlas moveat se ipsam?

Conclusio: Voluntas ex amore finis movet se ad appetendum ea. quæ sunt ad finem.

Hæc conclusio probatur a simili. Nam ita se habet finis ad voluntatem, sicut principia ad intellectum : atqui intellectus per cognitionem principiorum reducit se de potentia ad actum respectu conclusionum ; ergo etiam voluntas per amorem finis movebit se ad amandum media, quæ sunt ad finem.

ARTICULUS IV.

Utrum voluntas moveatur ab aliquo exteriori principio?

Conclusio est affirmativa.

Est intelligenda non tantum de motione quoad specificationem : quo pacto movetur voluntas ab objecto, et ab intellectu proponente, sed etiam de motione quoad exercitium, quomodo diximus moveri a se ipsa. Ratio est : quia omne, quod est in potentia ad aliquid, debet moveri ab existente in actu : atqui voluntas sæpe est in potentia respectu volitionis finis, non enim semper actu illum vult : igitur debet moveri ab aliquo extrinseco, quod sit in actu respectu talis volitionis. — Et confirmatur. Nam idcirco ad amorem mediorum voluntas movet se ipsam, quia supponitur jam in actu per amorem finis : cum ergo ad istum amorem nullus actus supponatur, nam ipse est primus in voluntate, consequens fit, ut debeat moveri ab aliquo principio extrinseco actuali. Quod sit autem hoc movens extrinsecum, non explicatur in isto articulo, sed in sextum reservatur.

ARTICULUS V.

Utrum voluntas moveatur a corpore calefacto?

Conclusio : Eo modo, quo voluntas movetur ab exteriori objecto, potest moveri a corpore calefacto : sed eo modo, quo movetur quantum ad exercitium actus, omnino repugnat, quod ab illo moveatur.

Primum sic suadetur : quia exteriora objecta subjacent coelestibus motibus, mediis quibus possunt alterari, et immutari : illis autem mutatis, oportet, ut aliter moveatur voluntas circa eorum amorem, vel fugam. Et similiter sensus, et corporalia organa, per quæ prædicta objecta ad intellectum trahuntur, ut proponantur voluntati dependent a motu cœli : atque adeo potest hujusmodi motus mediis illis sortiri aliquem effectum in ipsa voluntate. — Secundum probatur hoc modo : quia nullum corpus potest directe, et immediate agere in rem spiritualem : eo quod res spirituales sicut sunt immaterialiores, ita sunt formaliore, et universalioris virtutis, atque adeo activæ, et non passivæ respectu corporum. Gum ergo voluntas sit potentia spiritualis, omnino repugnat, quod coelum, vel aliquid corporeum agat in illam directe, et immediate : quo pacto debet agere movens, quoad exercitium. Pro hac conclusione militat a fortiori ratio articuli sequentis.

ARTICULUS VI.

rwh

Conclusio est affirmativa.

Probatur. supponendo omnem actum voluntatis essentialiter esse voluntarium, quia essentialiter est ab intrinseco cum cognitione. Oh idque disp. ultima hujus tract, dub. 3 diximus, implicare contradictionem, quod voluntas in aliquo actu a se elicitio patiatur violentiam. Ex hoc formatur sequens ratio. Quia id solum potest causare motum ab intrinseco, et voluntarium. quod vel est ipsa voluntas, vel ejus causa : quemadmodum motum naturalem non potest causare nisi natura ipsa, vel qui naturam causât ; sed causa voluntatis non potest esse alia, quam Deus; ergo ab eo dumtaxat potest tanquam a principio extrinseco directe moveri. Minor probatur.

Tum quia voluntas producit simul cum anima per creationem ex nihilo : crearo autem proprium esi solius Dei, adeo ut neque per modum instrumenti possit in id creatura concurrero. Tum etiam, quia voluntas dicit inclinationem ad bonum universale : unde ab illo tantum potest produci, qui prædictum bonum universale coniinet : quippe nullus alius poterit talem inclinationem conferre : atqui solus Deus continet rationem boni universalis : ergo, etc. In enucleandis his rationibus laboravimus tomo præced. in tract, de Ang. tum disp. 9 a num. 5 tum etiam disp. 14 a num. 17. Super hunc articulum essent plura dicenda de concursu cum simultaneo, tum physico prædéterminante causæ primæ in nostram voluntatem ; sed supersedemus his disputationibus, ut decretis summorum Pontificum pareamus. Videatur quæ tetigimus disp. 2 hujus tract, n. 37.

De modo quo voluntas movetur.

ARTICULUS I.

Virum tvlunla-, ad aliquid naturaliter morealur?

Conclusio est affirmativa.

Appellatur hic *moins naturalis* ille, qui oritur ex ipsa voluntatis natura, et est omnino juxta illam : ita ut voluntas suapte natura sit ad illum aliquo modo determinata. Ratio autem conclusionis hæc est ; quia in his, quæ conveniunt rei, semper principium est natura, vel aliquid naturam consequens : sicut in intellectu principia cujuslibet cognitionis sunt naturaliter nota : similiter ergo principium actuum voluntariorum oportet esse aliquid naturaliter volilum, ad quod proinde voluntas seipsa sit dterminata. Quia sicut in unaquaque re primum, quod invenitur, est natura, et quidquid aliud ibi est, supra naturam fundatur : ita primus modus movendi, et operandi debet esse per modum naturæ, indeque ceteri motus, et operationes originari debent : cum ergo voluntas sit etiam quædam natura, oportet, ut primus modus volendi, et operandi sit modus naturalis, et quod supra hunc

fundetur modus agendi ex electione, et omnino libere.

ARTICULUS II.

U/rut.-! toluntat morealur de necessitate a suo objects?

Prima conclusio : Quantum ad exercitium actus nullum est objectum, quod neecessitel voluntatem.

Intelligitur autem de necessitate per se, et respectu viatorum.

Secunda conclusio : Quantum ad specificationem necessitate est voluntas ad amandum bonum perfectum, uti est beatitudo, et finis ultimus in universali.

Ratio prima conclusionis est : quia dum sumus in via, nullum est objectum, cujus considerationem voluntas non possit avertere : exclusa autem alicujus objecti cognitione, cessat ejus amor. Secunda sic probatur. Quia tunc necessatur voluntas quoad specificationem circa aliquod objectum, quando in tali objecto nulla apparet ratio mali, quæ possit odio haberi : cum ergo beatitudo, et finis ultimus dicant ipsum bonum adæquatum, et perfectum, alienum a ratione omnis mali, consequens est, ut voluntas circa illam maneat hoc modo

modo necessitate. Vide disp. 2 hujus tract, dubio 5 ubi utramque istam conclusionem ex professo probavimus : explicavimusque magis in particulari, quæ sint illa objecta, circa quæ voluntas est necessitate quantum ad specificationem.

ARTICULUS III.

Utrum voluntas moveatur de necessitate ab inferiori appetitu ?

Conclusio: Quando passio appetitus ita crescit. ut totaliter absorbeat iudicium rationis, non manet libertas in voluntate. Quando vero non omnino illud absorbet, manet in voluntate major, vel minor libertas juxta prædicti iudicii discretionem.

Ratio hujus conclusionis est perspicua : nam libertas voluntatis tota fundatur in indifferentia iudicii intellectus, ut late diximus disp. 2 : ergo ablata per passionem indifferentia talis iudicii, auferetur libertas a voluntate, eoque major, aut minor relinquetur, quo magis, aut minus tale iudicium solutum remanet. Nota, quod D. Thom. in hoc art. videtur insinuare, nullum remanere actum voluntatis neque liberum, neque non liberum, quoties passio ita subvertit iudicium rationis, ut non relinquat indifferentiam requisitam ad libertatem : atque adeo non dari in voluntate, sed dumtaxat in appetitu sensitivo motus indeliberatos. Verum, quæ sit in hac re mens Angelici Doct. explicatum est disp. 2 hujus tract, num. 109.

ARTICULUS IV.

Utrum voluntas moveatur de necessitate ab exteriori motu, quod esi Deus ?

Conclusio : Deus sic movet voluntatem, ut non ex necessitate ad unum determinet; sed relinquit ejus actum contingentem, et liberum ; nisi in illis, in quibus naturaliter movetur.

Hujus conclusionis ratio est hæc. Quia Deus unamquamque causam secundam movet accomodate ad suam naturam : et in hoc perfectio suæ providentiæ maxime relucet. Unde sicut causas naturales, quæ suapte natura determinantur ad unum, movet cum necessitate ; ite causas liberas, et contingentes, qualis est voluntas, movet conservando earum libertatem, et indifferentiam. Ea enim est efficacia divinæ voluntatis, et physicae præmotionis, ut non solum se extendat ad substantiam effectus, sed etiam ad omnem ejus modum ; atque adeo non tantum facit, quod causa efficaciter præmota faciat infallibiliter actum, quem Deus fieri vult, sed ut faciat modo congruenti tali causæ, atque adeo libere, si causa libera sit; et necessario si sit necessaria. Ex hac ratione si ejus efficacia penetraretur, facillime ruerent omnes impugnationes, quæ fieri solent ab adversariis doctrinae D. Thomæ contra præmotiones físicas, quasi istæ libertatem a voluntate auferant, cum eam potius conferant, taliter applicando voluntatem ad unum ex extremis contradictionis, ut facultatem ad oppositum intactam, et indemnem relinquunt. Vinde quæ diximus disp. citata, a num. 19 et 37.

Q U Æ S T I O XI

De fruitione, quæ est actus voluntatis.

Post primum actum voluntatis, qui est simplex volitio, agit D. Thom. de fruitione : quia saltem ordine dignitatis cæcros antecedit.

ARTICULUS I.

Utrum fruitio sit actus appetitir potentia ?

Conclusio est affirmativa.

Quæ sic probatur. Nam fruitio a fructu dicitur : fructus autem et est ultimum, quod

ex arbore expectatur. et cum quadam suavitate percipitur : unde fruitio importare debet quamdam dulcedinem, sive delectationem de ultimo expectato a voluntate, quod est finis. Erit igitur actus ipsius voluntatis. cui per se convenit delectari, et quiescere in fine. — Sed licet conclusio, et ratio D. Th. adeo sint perspicuæ, non desunt qui arbitrentur fruitionem esse actum intellectus, illum nimirum, quo assequimur, et possidemus finem. Pauci tamen

hoc luentur. Do quo potest videri Montesinos super hunc articulum.

ARTICULUS II.

1760 Jruitia eatrrttiai Hnism rat: ct.ili tteahir.■, an stiam axit.'itliô'Ji intis ?

Conclusio : Rationali creaturæ convenit fruitio secundum rationem perfectam; brutis autem animatibus secundum rationem imperfectam; aliis vero rebus nullo modo.

Probatur hæc conclusio : nam fruitio sonat delectationem, et quietem appetitus in fine : atque adeo iis dumtaxat competit, quæ finem aliquo modo cognoscunt, et amant, uti sunt rationabilia, et sensitiva : ita tamen, quod secundum cognitionis gradum sit modus fruitionis. Bruta ergo, quæ tantum cognoscunt finem imperfecte, et materialiter (cognoscunt enim rem, quæ est finis, sed non ipsam rationem finis) dumtaxat modo frui dicentur. Rationabilia autem cognoscunt finem perfecte, et formaliter : unde et ratio fruitionis perfecte eis competit. Aliis vero rebus insensibilibus, in quibus nulla est cognitio, nulla potest esse delectatio, aut fruitio linis.

Hic potest dubitari, an ratio fruitionis reperta in delectationibus brutorum, esto non sit perfecta, saltem sit fruitio cum proprietate, et non tantum meiaphorice. Videturque ex eo tenenda pars affirmativa : quia 1). Th. et D. Aug. ab ipso relatus aliquid peculiare concedunt brutis in præsentis articulo respectu hujus actus quod negant in sequentibus respectu electionis, et usus. Cum eruo istorum nomina metaphorice, et improprie brutis non negentur, consequens est, ut nomen fruitionis cum aliqua proprietate illis competat, licet valde imperfecte. Nisi velis assignare discrimen, in eo dumtaxat, quod licet omnia metaphorice convenient, propter majorem tamen similitudinem inter fruitionem, et delectationem brutorum, quam inter alios actus, absolute isti negantur brutis, et fruitio conceditur.

a iu h i i l i s i n .

Vtrwn fruitio sil lautum ultimi /» it'!

Conclusio : Fruitio simpliciter dicta linis nisi esi ultimi linis : sed linis intermedii potest esse fruitio secundum quid.

Ratio hujus conclusionis est : quia duo sunt de ratione fructus : el quod sit ultimum, quod expectatur, et quod delectet, et quietet appetitum. Unde fruitio a fructu dicta importare debet quietem, et delectationem in ultimo. Dupliciter autem potest aliquid dici ultimum : vel quia non refertur in aliquod aliud, et hoc erit ultimum simpliciter : vel quia licet referatur ad aliud, terminat tamen habitudinem aliquorum, quæ ad ipsum ordinantur, respectu quorum potest proinde dici ultimum : et hoc est ultimum secundum quid. Fruitio ergo simpliciter dicta non potest esse nisi de ultimo simpliciter : quia tunc solum voluntas simpliciter quiescit, quando ulterius nullo modo transiit. In ultimo vero secundum quid hoc dumtaxat modo potest quiescere, nempe secundum quid : ergo eodem modo potest illo frui.

ARTICULUS. IV.

Utrum fruitio sit talum fuits habiti?

Conclusio : Perfecta fruitio non est, nisi finis secundum rem habiti, et possessi : finis vero nondum secundum rem possessi, habiti tamen in apprehensione, el in intentione, potest esse fruitio imperfecta.

Probatur facile. Nam fruitio, ut diximus, importat quietem voluntatis ; non autem quiescit voluntas dum finem quierit, sed cum possidet, et habet illum. Verum, quia duplex est possessio, alia perfecta, quando finis habetur secundum rem : et alia imperfecta, quando solum habetur in apprehensione ; oportet, ut fruitio hanc quoque distinctionem admittat, atque adeo, quoti alia sil fruitio perfecta respectu finis secundum rem habiti ; et alia imperfecta respectu finis habili solum in apprehensione. Pro hac quæst. videri possunt, quæ diximus sup. q. 4 in observationibus primi articuli.

De intentione.

AMICUJAS i.

Utrum intentio sit actus intellectus, ei voluntatis?

Conclusio ; Intentio proprie est actus voluntatis, presupposito Uimen nclu intellectus, quo ordinal aliquid in finem.

Probatur ex ipso homine. Tum, quia intentio sonat tendentiam in aliquid; huiusmodi autem tendentia proprie spectat ad voluntatem, quæ fertur ad res, ut sunt in se ipsis; non vero ad intellectum, qui potius illas ad se trahit. Tum etiam quia licet tendant in aliquid tam actio moventis, quam motus mobilis, quod tamen motus mobilis sic tendat, totum est ab actione moventis. Unde intentio primo, et principaliter ad potentiam pertinere debet, cuius est movere reliquas, ut tendant in finem. Hæc autem est voluntas, quæ finem ultimum, et universalem habet pro objecto ; ergo, etc.

De materia huius articuli fuit olim controversia. Nam Div. Bonav., Aureol. et alii arbitri sunt, intentionem esse actum intellectus, vel æque simul intellectus, et voluntatis. Sed sententia Ang. Doct. est communis. Videantur Alvar., Montes, et alii expositores in præsentia.

ARTICULUS II.

Utrum intentio sit tantum finis ultimi?

Conclusio : Quamvis intentio sit actus circa finem, non tamen est solius finis ultimi, sed etiam finis intermedii.

Probatur hac ratione. Nam intentio respicit finem, secundum quod est terminus voluntatis : in motu autem consideratur duplex terminus, nempe terminus ultimus, qui est respectu totius motus ; et terminus non ultimus, in quo solum finitur aliqua pars motus : intentio ergo ad utrumque terminum se extendit, atque adeo tam ad finem ultimum, quam ad finem non ultimum,

Hic est notanda distinctio inter intentionem, et fruitionem. Fruitio enim, quia importat quietem, non datur simpliciter nisi respectu finis ultimi ; quia in eo dum-

laxat quiescit simpliciter voluntas. Intentio vero dicit tendentiam, et motum, quæ æque sunt ad ultimum, et ad intermedium, atque adeo respectu utriusque finis dicitur intentio simpliciter.

ARTICULUS UL

Utrum aliquis possit simul duo intendere?

Conclusio est affirmativa.

Eam probat D. Thom. Quia, vel illa duo accipiuntur, ut subordinate inter se, sicut finis intermedius, et ultimus, et ut non subordinata sicut duplex finis æque intermedius. Primo modo perspicuum est posse simul intendi : quia ubi sunt plura subordinata unum propter aliud, non censentur esse nisi unum. Secundo modo idem constat : nam videmus sæpe unum medium alteri præligi, quia valet ad plura inter se non subordinata : ut cathedra ad lucrum, et ad honorem ; qui autem præligit medium, ut conducens ad plura, simul vult, et intendit illa plura, ad quæ conducit.

Notandum est Divum Thomam nunquam dixisse, quod voluntas possit intendere plura, ut plura, hoc est sine ulla subordinatione : nam hoc, quod est non attingere plura per modum plurium, commune est intellectui, et voluntati. Cum ergo ait, posse voluntatem intendere duos fines non subordinatos, intelligendum est dumtaxat de subordinatione unius ex illis respectu alterius, quæ subordinate non semper requiritur : est tamen necessarium, ut vel unus ex prædictis finibus subordinetur alteri, vel ambo unitertio universaliori, et ultimiori, ut explicate. Doct. in solut. ad 2. Seclusa vero utraque subordinatione, non est dicendum, quod voluntas possit simul duo intendere : sicut neque intellectus potest plura intelligere sine aliqua subordinatione.

ARTICULUS IV.

*rinctt intentio finis sit idem actus .w rolntate ejus
quod esi ad finem ?*

Conclusio : Si fluis, et media secundum se absolute considerentur, non sunt idem actus intentio finis, ct voluntas eorum, quæ sunt ad linem. Si autem finis consideretur, secundum quod ratio diligendi media, et hoc secundum quod diliguntur propter linem, eodem actu fertur in utraque voluntas

Hic articulus fere coincidit cum art. 3 quæst. octavæ, et ntriusque est eadem ratio decidendi, quam ibi adduximus.

ARTICULUS V.

Ulrum intentio emueniat brutis animalibus ?

Conclusio: Intendere finem Unquam ad finem movens, solum est agentis per intellectum, el voluntatem : sed intendere finem tan-

quam ab alio motum, convenit etiam Irrationalibus,

Probatur : nam ad movendum in finem, necessaria esc in movente cognitio linis, ut talis, quæ est cognitio intellectiva : tendere vero in finem tanquam ab alio motum, commune est rebus, quæ ab agente intellectuali oxlrinseco possunt in finem ordinari : atque a leo non est denegandum brutis, quod isto modo in omnibus suis alihus finem intendant. — Sed observandum est, quod hic modus intendendi finem solum per motionem ab alio, non sufficit a<l veram, et propriam rationem intentionis : et ideo absolute, et simpliciter iste actus non ponitur nisi in voluntate. Posset hic disputari, quo pacto conveniat brutis agere propter finem : sed id jam examinavimus tract. 8 disp. 2 dub. ultimo.

Q UÆSTIO XIII

De electione eorum, qnx sunt ad finem.

Huc usque de actibus voluntatis versantibus immediate circa finem : sequuntur deinceps versantes circa media : qui sunt electio, consensus, et usus. Hisque adjunguntur duo ex parte intellectus, quibus diriguntur, nempe, consilium, et imperium. Et quamvis ordine exeeutionis consensus electionem præcedat † voluit tamen D. Th. ab ista inchoare, quia de illo non agitur, nisi in quantum istius est causa; prius autem agendum est de ipsa re, deinceps de ejus causis.

ARTICULUS I.

Ulrum electio iit actus roluntalis, rei rationis ?

Conclusio : Electio secundum substantiam, non est actus intellectus, sed voluntatis.

Rationem hujus conclusionis sumit D. Th. ex objecto electionis, quod est utile, seu bonum conducens ad finem sub hac ratione. Cum igitur bonum, et utile sit objectum voluntatis, consequens est, ut electio substantialiter ad eam pertineat. Dicit vero Ang. Doct. quod formaliter pertinet ad rationem, et materialiter ad voluntatem : eo quod in electione sunt duo, nempe substantia actus, et ordo ad finem.

Ex qn:bus substantia habet se velut materia, et subjectum respectu ordinis. Et quia ilia est ex voluntate, iste vero ex ratione, dicitur prædictus actus materialiter esse voluntatis, et formaliter intellectus. Quæ doctrina præ oculis est habenda, quia multoties invenitur apud D. Th. similis locutio. Cujus rationem habes tract, seq. disp. 6 a n. 69.

ARTICULUS II.

Ulnrm electio conreniat brutis animalibus?

Conclusio est negativa.

Ratio vero est : quia in electione invenitur ordo unius ad aliud, scilicet medii ad finem : quia igitur ordinare solum convenit habentibus rationem, nam est proprium sapientis , ut dicitur in principio Metaph. : inde est, ut electio solis rationalibus conveniat. Quare ordo, qui in aliorum motibus, et actibus splendet, non est ex ipsorum electione, sed ex directione Authoris naturæ, ut explicuimus tract. 8 disp. 2 dub. ult. Verum est tamen, quod in hominibus non tantum dicitur electio actus voluntatis, sed etiam modo suo actus appetitus sensitivi, quatenus imperio, et

actionem consecutum : et tunc saltem ipsa consecutio a nobis fit : ergo, etc.

ARTICULUS V.

Ulrum electio sil solum possibilem ?

Conclusio eSt afUrmaUva.

Est autem intelligenda de illis, quæ vel secundum rem possible sunt, vel saltem ab eligente possible existimantur. Probatur ergo tum ex dictis : quia si electio solum est eorum, quæ per nos aguniur : igitur est possibile. Tum etiam, quia quod eligitur, assumitur ut medium in ordine ad consequendum iinem ; per id autem, quod est impossibile, nullus potest iinem consequi : ergo, etc.

Hic posset disputari, quo pacto voluntas posset ferri in bonum judicatum impossibile : de quo late egimus in tract, de Ang. disput. 10 dub. 2.

ARTICULUS VI.

Ulrum homo ex necessitate eligat, rei libere ?

Conclusio : Homo non eligit ex necessitate, sed libere.

Ratio hujus est, quia solum bonum perfectum, quod est ultimus finis, diligitur ex necessitate : id aulem, quod eligitur, non est linis, sed medium ad finem ordinatum, ac proinde bonum limitatum, et imperfectum : ergo non amatur, neque eligitur necessario. — Adde, quod electio importat discretionem inter plura, acceptionemque unius præ aliis, quæ possent similiter acceptari : ubi autem plura occurrunt, quorum quodlibet posset acceptari, nullum eligitur necessario : ergo, etc.

Hic solet esse duplex quæstio. Prima, an supposita intentione finis efficaci, ubi non est nisi unicum medium, volunlas maneat ad hoc eligendum necessitata? Se- eunda, an ex duobus mediis omnino æqualibus in bonitate, et militate, possit voluntas eligere utrumlibel : aut ex duobus inaequalibus possit eligere minus bonum pro sola sua libertate, sine oo, quod in medio electo aliquid melius, vel utilius intellectus deprehendat.

Ad primam quæstionem communiter respondetur affirmative : ita tamen, quod illa necessitas tantum sit ex suppositione, et secundum quid, seu in sensu composito intentionis efficaci. Cum quo stat, ut µπόdicta electio absolute, el simpliciter ma-

et motioni voluntatis subest. Tndeque virtus morulis in prædicto appetitu existons, diffinitur *habitu! electivus*, etc. De quo infra tract. 12 disp. 2 n. 21.

ARTICULUS III.

Ulrum electio sit solum eorum, gu<r sunt ad finem, an eiiam quandoque ipsius finis?

Conclusio : Finis in quantum talis non cadit sub electione, sed solum id, quod est ad finem. Quia tamen illud, quod in nna consideratione habet rationem linis potest in alia assumi ul medium respectu alterius finis, potest etiam hoc modo sub electione cadere, nisi sit ipse finis ultimus, qui respectu nullius potest esse modium.

Probatur hæc conclusio. Nam electio respectu operationis prædictæ habet se sicut conclusio in demonstratione ; finis vero, sicut principium ; sicut ergo principium in quantum tale non concluditur, sed tantum concluditur illud, quod deducitur ex principiis, ita neque finis quatenus talis eligitur; sed illud dumtaxat, quod ordinatur ad finem, scilicet medium. Porro quemadmodum non repugnat, id quod in una demonstratione assumitur pro principio, dummodo non sit primum, et omnino immediatum, probari in alia tanquam conclusionem : ita quod in una operatione assumitur pro fine, dummodo non sit omnino ultimus, potest in alia appeti tanquam medium ordinatum ad alium finem ultimiozem, et hoc pacto sub electione cadere. Circa hunc articulum esset instituenda disputatio de specilicativo electionis, et examinandum an sit finis, vel media? Sed actum est tract. 8 disp. 1 dub, 4.

ARTICULUS IV.

Ulrum electio sit tantum eorum, quæ per nos aguntur?

Conclusio est affirmativa.

Quæ non sic est intelligenda, quasi totum, quod sub electione cadit, a nobis fiat : sed quia semper invenitur ibi aliquid per nos facium. Probatur : quia non minus subesse debet noslræ causalitati, et actioni medium quod eligitur ad finem, quam ipse finis : siquidem ad hunc per illud pervenitur : atqui in fine semper est aliquid a nobis factum : ergo similiter in mediis, quæ eliguntur. Minor probatur : nam linis, vel est aliqua actio, et tunc certum est a nobis fieri. Vel est aliquid per

ut\u libera. De quo videri possum Alva- rez dispuL 53.'Montes, ot alii expositores D. Thom, in præsenti.

Circa secundum non est ita communis consensus Scholasticorum, sed nobis ve- rior, magisque ad mentem Angelici Doc- tors videtur pars negativa. Pro quo legen- dus est Alvarez disput. 51 et qua diximus disput. 2 hujus tract, a num. 14. Facile autem in hae re continget quivocatio, nisi animadvertatur, quod cum negamus posse voluntatem eligere medium omnino qua- lis, vel minoris bonitatis, intelligendum est de mediis ut stantibus sub ultimo judi-

dicio practice intellectus. Sæpe enim, qo@ speculative apparent æqualia, discernit intellectus penes aliquam majorem como dilatem, utilitatem, aut delectabdilatem, quam in aliquo apprehendit; et hoc suffi- cit, ut eligatur, quia electio sequitur judi- cium practicum, quidquid sit de bonitate objecti in esse rei, et de judicio specula- tivo. Ideo autem multoties non percipitur speculative talis excessus, quia intellectus sæpe non reflectitur supra suos actus, nec dignoscit in actu signato totum quod prac- tice, et in actu exercito voluntati proponit.

Q U Æ S T I O XIV

De consilio, quod electionem pi'cecedit.

Consilium non est actus voluntatis, sed intellectus : ideo tamen agitur de illo in isto loco, quia est causa electionis. Imo quia prius agendum erat de re, quam de ejus causis, præcessit quæstio de electione, quamvis electio ipsa sit consilio posterior.

ARTICULUS I.

Utrum consilium <ii inquisitio?

Conclusio est affirmativa.

Rationem tradit D. Thom. quia ad eli- gendum medium opportunum ad finem in- tentum, oportet, ut præcedat judicium de convenientia electionis : hoc autem judi- cium non dator sine inquisitione rationis : quia in rebus, et actionibus humanis, ut- pote contingentibus, et variabilibus inve- nitur multa incertitudo, quæ non tollitur nisi ratio inquirat, et inquirendo inveniar, el judicet quid sit verum, et agendum ; et quid non. Hæc autem inquisitio, quæ ju- dicio electionis præcedit, *consilium* vo- catur.

ARTICULUS II.

Utrum consilium sit de fine, tel solum de ku,quir jut! ad finem?

Conclusio : De fine in quantum tali non <ll- tur consilium: sed quia contingit, illud, quod in una consideratione se habet, ut tinis, accipi in alia tanquam medium ordinatum ad alium linem. potest hoc motio sub consilio cadere.

Ratio est : quia finis in operabilibus ha-

bet rationem principii : unde sicut de ve- ritate principiorum non est quæstio, sed li per se nota supponuntur, ita neque de fine, ut tali inquirimus an oporteat ipsum amare, et prosequi ; sed hoc præsupposito, quierimus media, quibus est prosequendus: atque ita consilium in hac inquisitione con- sistens, non datur de fine, sed de mediis.

ARTICULUS III.

Utrum c nsi-ium sit solum de hi», qua. a nobis urjuntur?

Conclusio esi affirmativa.

Quæ sic probatur. Nam consilium dicit inquisitionem veritatis in rebus practicis singularibus, et contingentibus : in his autem veritas non qnæritur præcise prop- ter se, quia nempe secundum se magis ætimatur, neque est mullum appetibilis sicut est veritas universalium, et necessa- riorum. Relinquitur ergo, quod veritas consilii quærat in ordine ad operationem, atque adeo quod ipsum consilium non detur nisi de his. quæ a nobis agenda sunt. Quod si aliquando de aliorum factis consilium quærimus, id est in quantum sunt quodam- modo unum nobiscum : vel per unionem affectus, sicut amicus sollicitus est de his quæ ad amicum spectant tanquam de suis : vel per modum instrumenti, sicut dominus consiliatur de his, quæ sunt agenda per servum. Nam agens princi- pale,

pale, et instrumentale sunt quasi una l a causis, quimpliciores sunt, procedi- mus ad effectus magis compositos. Aut est posterius in *esse*, sicut est effectus res- peclu causæ : et tunc esi processus resolu- torius, quia ab effectibus procedimus resol- vendo illos in suas causas. Hoc supposito probatur conclusio. Quoniam inquisitio consilii incipit a fine, qui licet sil prior in cognitione, et intentiune, est tamen pos- terior in *esse* : igilur procedit ordine réso- lutorio.

ARTICULUS IV.

drum consilium sil de omnibus, qnira nobis aguntur?

Conclusio: De duobus non consiliamur : sci- licet de rebus parvis, et de his, quæ determi- nata sunt quuhtor fieri debeant.

Probatur conclusio quoad utramque partem. Nam consilium solum est de his, quæ in dubium veniunt, curamque inge- runt an ita fieri debeant, vel non : quod autem aliquid sub dubio, el cura non ca- dat, ex duobus contingit. Vel quia res est parvi momenti, et ita tanquam parum pro nihilo reputatur, nec refert an sic, aut ali- ter fiat : vel quia habet certam regulam, secundum quam, et non aliter fieri debeat, ut habent communiter res artificiales : de eo enim quod est per regulam determina- tum, ut non possit aliter fieri, frustra esset consulere, an sic oporteat fieri : hæc igitur, etsi a nobis fiant, regulariter non ca- dunt sub consilio. Diximus *regulariter*, quia quædam sunt artes conjecturales, quæ non habent regulas ita certas, et determi- natas, quin consilio indigeant ad recte ope- randum : sicut videmus in Medicina, Ne- gotialiva, et hujusmodi.

ARTICULUS v.

Utrum consilium procédai ordine resolulorio?

Conclusio est affirmativa.

Probatur, animadvertendo, quod duplex est processus noslræ cognitionis : scilicet resolutorius, et compositivus. In omni enim inquisitione oportet incipere ab ali- quo principio, quod sit prius cognitione : aut ergo tale principium simul est prius in *esse*, sicut est causa respectu effectus : et tunc est processus compositivus : nam

De consensu.

ARTICULUS I.

L lrum consensus sil ocius appetituir. vel apprehe- siva: rirlulis ?

Conclusio : Consentire nuu est actus upj-iv hensivæ virtutis, sed appellilivæ.

Ratio vere est : quia consensus importat applicationem animi ad rem quasi ipsi inhærendo, et velati experientiam ex hac inhæsiōne sumendo : sicut igitur inclinare ad res, et ad eas applicare, aut ipsis inhærerere, proprium est appetitivæ virtutis, sic etiam consentire.

ARTICULUS II.

Utrum consensu* contenta! brutis animalibm?

Conclusio est negativa.

Quæ sic probatur. Nam consensus importat applicafionem motus appetitivi ad aliquid : applicare autem non est, nisi illius, in cujus potestate est illud, quod applicatur. Unde quia motus appetitivus brutorum non est in eorum potestate, sed agitur instinctu naturæ : idcirco neque consentire proprie illis convenit ; sed dumtaxat rationabilibus, quæ habent in sua potestate pro fictum motum, possuntque quo voluerint, illum applicare.

ARTICULUS III.

U/nm consensus sii define, tel de his, qua sunt aifinem?

Conclusio : Consensus proprie non est de floc, sed de mediis, quæ ad linem ordinantur.

Ratio est, qnia consensus sequitur consilium, neque est aliud, quam acceptatio illorum, quæ per illud opportuna inveniuntur : sicut ergo consilium non est de fine, sed tantum de mediis ; ita consensus.

Observa ex solutione ad 3 hujus artic. quod consensus importat applicationem voluntatis ad omnia inedia utilia, quæ pr consilium inventa sunt : et ideo prwcfllh electionem, qme dicit acceptationem unius medii dumtaxat : illius nimirum, quod »sl exeeutioni mandandum. Nam postquam voluntas in omnia consensit, judicat intellectus, quod sit opportunius, et istud dumtaxat eligitur. Unde quoties per consilium inventum non fuerit, nisi unicum medium opportunum, non diflert consensus ab electione secundum rem, sed tantum secundum rationem : ut consentire dicatur voluntas in quantum tale medium sibi placet ad exequendum ; eligere vero in quantum profert illud iis, quæ non placent.

ARTICULUS IV.

Utrum consensus inactum pertineat salum ad superu-rem animerpartem?

Conclusio est affirmativa.

Ratio vero est : nam consensus in actum est quasi ultima, et finalis sententia circa ejus exeeutionem : finalis autem sententia non pertinet, nisi ad superiorem judicem, a quo non sit appellatio, atque adeo ad superiorem rationem, et partem animæ, quæ est in ea veiut iudex supremus. post cujus decretum non est locus appellationi. De materia hujus articuli agendum est ex professo in tractatu de peccatis ad artic. 7 quæstionis 74.

appetendum. Sicut ergo consensus non est in brutis, quia non est in eorum potestate applicare appetitum, ita propter oarndem rationem non convenit eis usus : quia neque eorum dominio subest applicaro potentiam exeeutivam.

ARTICULUS III.

Utrum usus possil etiam ultimi esso finit?

Conclusio : Proprie, et simpliciter loquendo homo fruitur line ultimo, non vero utitur : sed in quantum refert illum ad possessionem, potest dici, eo uti.

Prima pars conclusionis est perspicua : nam usus est correlativum utilis. Unde ejus tantum est usus, quod habet utilis rationem ; finis vero ultimus non est utilis, sed est ad quem utilia omnia deserviunt : ergo neque ejus proprie est usus. Et quamvis hæc ratio videatur de omnibus finibus procedere, quærit tamen D. Thom. specialiter de ultimo, nam cæteri licet in quantum fines sunt, non terminent usum, et tamen ordinari possunt ad alium finem, perspicuum videbatur, posse sub usu cadere : quod in fine ultimo, utpote in nulum alium referibili, locum non habet. Et ideo alia via explicat D. Thom. quo pacto possit aliquis ipso uti, distinguens rem, quæ assumitur ut finis ultimus, v. g. pecuniam a possessione talis rei. Nam prout talis res appetitur ut possideatur, videtur appetens uti illa ad possidendum, sed iste solum est usus secundum quid. Et por hoc manet probata secunda pars conclusionis.

ARTICULUS IV.

Utrum urus prn-cedat electionem?

Conclusio : Usus directus sequitur ad electionem sed usus aliquis reflexus potest electionem præcedere.

Hæc conclusio probatur, animadvertendo duplicem esse habitudinem voluntatis ad volitum. Aliam secundum ordinem intentionis, quæ eo tendit, ut voluntas volito conformetur, et ei per affectum uniatur. Et aliam secundum ordinem executionis ad hoc ordinatam, ut volitum secundum rem habeatur. Quia ergo electio pertinet ad primam habitudinem (incipit enim hæc habitudo finis, et completur in electione mediorum), usus autem directus spectat ad secundam : nam est applicatio ad opus, quo finis est exeeutioni mandandus, et in re obtinendus, necesse est, quod electio secundum ordinem directum usum præcedat. Cæterum juxta ordinem reflexum non tantum dicitur usus applicatio potentiæ executivæ ad opus : sed etiam applicatio ipsius voluntatis ad quemcumque actum sive sit eligendi, sive consentiendi, etc. Unde prout sic necesse est, quod usus præcedat electionem, sicut applicatio cujuslibet potentiæ præcedit actum ad quem ordinatur. De materia hujus articuli plura diximus tomo primo in tractatu de prædestinatione. disp. 2 ubi explicuimus diversas coordinationes istorum actuum electionis, consensus, imperii, et usus : et qualiter se procédant, aut consequantur tam secundum ordinem directum, quam reflexum.

De usu.

Ultimus actus voluntatis circa media est usus, quo applicamus potentias operativas ad agendum.

ARTICULUS I.

Utrum uti sit actus voluntati* ?

Uooclusio est affirmativa.

Probatur. Quia usus alicujus rei nihil aliud dicit, quam applicationem talis rei ad aliquam operationem : unde et operatio, ad quam applicamus rem, dicitur ejus usus : sicut *equitare* est usus equi, et *in-*

cidrre usus gladii : atqui applicare ad aliquid proprium est voluntatis sicut, movere, et inclinare : igitur etiam usus. Efficaciam hujus rationis ostendimus disp. 2 hujus tract, a num. 56.

ARTICULUS II.

Utrum uti conveniat brutis animalibus ?

Conclusio est negativa.

Prohaturque hac ratione. Uti est applicare principium actionis ad agendum, sicut consentire est applicare appetitum ad appetendum.

De actibus imperatis a voluntate.

ARTICULUS I.

Utrum imperare sit actus rationis, tel coluntali- ?

Conclusio : Imperium est actus lutionis prosupponitur actu voluntatis.

Ratio est, quia *imperare* est ordinare ad aliquid agendum, intimando, et denunciando : hoc autem essentialiter pertinet ad intellectum, cujus est »rdinare, et enun-

ciare Quia tamen intimatio imperii debet esse efficax ad movendum, molio aulem, et efficacia primario spectat ad voluntatem, pñvsupponitur istius actus, ul intellectus possit imperare.

Conclusionem hujus articuli, et ejus rationem lase discussimus loco citato de pra\lestmaione, toto dub. 2.

ARTICLLUS II.

ñtnairtpeiar pertineat ad animatio bruta?

Conclusio ôsl negativa.

Probatur facile. Nam imperium importat ordinem, et intimationem, ut diximus : ordinare autem non perlinet ad sensum, vel appetitium, sed ad solum intellectum, aique adeo solum potest competere intellectualibus, quæ voluntate, et intellectu gaudent. Vide supra in hoc tract. disp. 2 dub. 3 et tract. 8 disp. 2 dub. ultimo, unde proveniant motus brutorum, cum in eis non sit imperium, neque libertas.

ARTICULUS III.

»4«? précédât ñnperia

Conclusio : Imperium secundum ordinem directum præcedit usum : aliquis tamen usus imparium præcedit secundum ordinem reflexus. prout actus isti, supra se invicem reflectuntur.

Probatur : usus importat ipsam operis exeeutionem, vel applicationem potentia executive ad actum : constat vero, quod imperium præcedit talem executiõnem, et applicationem : nam prius est imperare, quam imperata exequi. Cæterum, quia neque imperium erit, nisi potentia imperativa ad imperandum applicetur, oportet dari aliquem usum, per quem fiat talis applicatio ; et iste est usus reflexus, qui imperium præcedit. De hoc etiam plura diximus loco citato de prædestinatione a num. 80. Videatur Cajetanus in præsentiquæst. 16 art. 4 ubi explicat prioritatem, et posterioritatem omnium horum actuum, Lam secundum ordinem directum, quam reflexum.

ARTICULUS IV.

rittun im/erbun, et aelus imperatus sini unus actus, rei diversi?

Conclusio : Actus imperatus, secundum quod cadit sub imperio, constituit cum illo unum numero actum moralem, seu liuma-

num ; alias autem considerati sectmdiu» »smil plures actus.

J

Ratio vero est, quia actus inferioris potentia respectu actus superioris halxfl sasicul materia ad formam, ex quibus unum aliquo modo coalescit : cum ergo imperium sit actus rationis, quæ est potentia superior, et actus imperatus ad inferiorem potentiam pertineat, consequens est, ut prædicto inudo inter se comparentur : ac proinde quod ex eis unus actus aliquo modo coalescat.

ARTICULUS V.

Cbam actus voluntatis imperetur?

Conclusio est allirmutiva.

Probatur. Nam imperium nihil aliud est, quam actus rationis ordinantis cum quadam motione ad aliquid agendum : manifestum est autem, quod ratio potest ordinare de actu voluntatis : sicut enim potest judicare quod aliquid sit volendum, ita etiam potest id imperando ordinare.

ARTICULUS VI.

Virum actus rationis imperetur'!

Conclusio est aflirmativa.

Probatur. Nam intellectus cum sit potentia spiritualis potest reflectere supra SU..S actus, de ipsisque judicium ferre : igitur poterit illos ordinare, et dirigere, qnod est *imperare*; observat yero D. Thom. quod actus rationis potest considerari dupliciter: *Uno modo* (inquit) *quantum ad exercitium actus : et sic actus rationis semper imperari potest : sicut cum indicitur alicui, quod attendat, et ratione utatur. Alio modo quantum ad objectum : respectu cujus duo actus rationis attenduntur. Primo quidem, ul veritatem circa aliquid apprehendat, el hoc non est in potestate nostra : hoc enim contingit per virtutem alicujus luminis vel naturalis, vel supernaluralis : et ideo quantum ad hoc actus rationis non est in potestate nostra, nec imperari potest. Alius actus rationis csl in dubiis, dum Ms, quæ apprehendit, asscniil: si igitur fuerint talia apprehensa, quibus naturaliter intellectus assential (sicut prima principia) assensus talium, vel dissensus non est in potestate nostra, sed in ordine naturæ ; el ideo proprie loquendo naturæ imperio subjacet. Sunt aulem quaedam apprehensa, quæ non adeo convincunt intellectum quin possit asientire, vel dissentire, vel saltem assensum,*

assensum, vol dissensum suspendere propter aliquam causam ; el in talibus assensus ipse, vel dissensus in potestate nostra est, el sub imperio cadit.

ARTICULUS vii.

Utrum actus appetitus sensibilis imperentur?

Conclusio : Actus sensitivi appetitus subjacent imperio rationis, licet non totaliter.

Hæc conclusio probatur animadvertendo, quod quia appetitus sensitivus est potentia materialis organo corporali affixa, ejus actus non tantum dependet ab ipsa potentia ; sed etiam a dispositione prædicti organi : quæ quidem dispositio non subest immediate rationi, sed causis naturalibus, ut calori, frigori, etc. alterantibus corpus. Potentia autem secundum se movetur ab apprehensione imaginativæ : quæ apprehensio per se loquendo subjicitur rationi, sicut virtus particularis virtuti universali. Hinc liquet veritas conclusionis ; nam ex qua parte motus appetitus a ratione dependet, subjicitur per se loquendo imperio rationis, quæ si præcedat, potest imaginationem avertere, et ita sedare prædictum motum. In quantum vero dependet a dispositione corporali, non omnino subest prædicto imperio : quia multoties talis dispositio impedit prædictam subjectionem, facitque ut appetitus etiam renitente voluntate in motus conformes prædictæ dispositioni insiliat : qui proinde non erunt liberi, sed omnino necessarii, atque adeo expertes bonitatis, et malitiæ, meriti, et demeriti. De materia hujus articuli, plura drenda sunt in tract. de Peccatis.

ARTICULUS VIII.

Utrum actus animæ vegetativæ imperentur?

Conclusio est negativa.

Probatur. Nam ratio imperat per modum virtutis apprehensivæ : unde illos dumtaxat motus imperare potest, qui ex aliqua apprehensione procedunt : tales autem non sunt actus animæ vegetativæ, quia non sequuntur aliquam cognitionem, vel appetitum, qui cognitione regatur, sed solam naturalem inclinationem omnis cognitionis expertem.

ARTICULUS IX.

Utrum actus exteriorum membrorum imperentur?

Conclusio : Motus membrorum, quæ moventur a potentiis rationalibus, et sensitivis subjacent imperio rationis; secus alii motus, quæ consequuntur vires naturales.

Ratio est; nam actus, et motus alicujus potentiae non aliter subjiciuntur imperio rationis, nisi in quantum subjicitur ipsa potentia : quia igitur potentiae sensitivæ et rationales subduntur imperio rationis; non autem potentia naturalis, inde est, ut actus membrorum, quæ ab illis moventur, prædicto imperio subdantur; secus actus membrorum, quæ moventur ab istis.

Vide in hoc tractatu, disp. 5 a num. 33. Videnda etiam sunt pro omnibus istis humanis actibus, quæ habentur infra tract. 12 in arbore prædicamentali toto § I ubi eorum numerus, ordo, et connexio explicantur. Et hæc sint satis pro præsentis tractatu de voluntario, et involuntario, simul et de actibus humanis.

LAUS DEO

INDEX ALPHABETICUS

RERUM NOTABILIVM

QUÆ IN HOC TRACTATU DE VOLUNTARIO ET INVOLUNTARIO CONTINENTUR

A

ACCIDENS. Accidens, an detur aliquod nobilius substantia, 212.

ACTIO. Actio distinguitur formaliter a passione, non tamen entitative, 113.

Actio humana, quto dicatur, 53 Non omnis actio hominis est humana. 54. Quæ actio dicatur propria hominis, ut homo est, 51. Non omnis actio, quæ convenit soli homini est proprio humana, quamvis sit accidens humanum, 55. Num actionibus liberis Dei, et Angelorum conveniat, quoad rem ipsam diffinitio actionis humane, 55. Quid de amore beatifico, 58. Quid de visione. et fruitione, 58.

Quæ actiones sint proprie propter finem, 60. Quid requirat actio, ut sit propter finem, 69. Sufficit quod procedat ex perfecta cognitione finis, 91. Omnes actiones humane a voluntate elicite, sunt proprie propter finem, 60. Aliqua actio humana potest assumi a voluntate, ut finis ultimus, 69. An, et quomodo talis actio sit propter finem, 71 et sequent. In quantum est finis, distinguitur a se ipsa ut est propter finem, 73. Terminus actionis non semper est finis, 70.

Actio elicitæ, quæ dicatur, 45. Possibile assumi a voluntate ut finis ultimus. 69.

Actio imperata, quæ dicatur, 60. Omnes actiones imperatæ sunt proprie propter finem, 71. Recipiatne actio imperatu ab imperante aliquid intrinsecum, 72. Potest assumi ut ultimus finis, 69.

Actio immanens est simul causalitas. et res producta. 55. Est finis tam principii, quam effectus, 69. Actio immanens est finis sub potentiâ, et ideo perfectior quam illa, 22.1. Quid de actione transeunte, 523.

ACTUS Simplex actus alicujus potentiæ terminatur ad solum objectum primum, 22. Discrimen inter actus voluntatis, et intellectus, 37. Actus primarii debent specificari ab objecto formali habitus, vel potentiæ; scilicet actus secundarii, 11. Qui specificatur immediate ab objecto primario, non est proprie actus secundarius, 11.

Actus fuga), a quo specificentur. 53. Qualiter sint propter finem, 59. Omnes actus circa malum supponunt actus circa bonum.

170. Non datur in voluntate actus neuter, qui non sit circa finem, vel circa media, 62. Quem appellet Scotus actum neutrum, 67.

Actus secundus in plus est quam habitus. 112. Potest adtequere amplitudinem voluntatis. 112. Actus perfectioris virtutis, quo pacto ordinetur ad actum minus perfectum, 220. Actus intellectus practici, an sit perfectior actu virtutis, quem dirigit, et quo pacto ad finem ordinetur, 220. Actus immanens est perfectior, quam potentia. 222 Non cuilibet actui, sed tantum adaequato convenit excessus supra potentiam, 222 Quid dicendum de actibus respectu habituum, 222. Quid de actibus habituum infusorum. 223.

ACTUS MORALIS. Vide Moralitatem. Actus otiosus, quis dicatur. 170. Non tollit otiositatem. quod ordinetur ad finem ultimum in communi. 170. Neque quod ordinetur ad finem particularem peccatoris, 170.

ACTUS INDIFFERENS. Vide Indifferentiam. Actus deliberatus, et indeliberatus respectu ejusdem objecti sunt unius speciei, 115.

Actus internatus. an et quomodo possit admitti in voluntate, 485 et deinceps. Actus interpretativi non est idem atque actus præsumptus, 185.

AFFABILITAS. Vide Amicitiam.

AGENS. Omne agens dum agit, debet esse determinatum ad certum effectum, 91 et deinceps. Aliter tamen agens univocum, et agens æquivocum, 91. Unde proveniat illa determinatio, 91. Determinatio specifica effectus non potest provenire, nisi ex determinato fine; secus determinatio numerica, 91. An, et quomodo omne agens agat propter finem, 91 et sequent. Agentium gradus: primi, secundi principalis, et instrumentalis. 121 et deinceps.

AGILITAS. Agilitas est una ex dotibus corporis gloriosi, 336. Disponit illud ad operationes. ei motus, 31. Habet specialem titulum, ut sit quoad aliquid supernaturalis entitative. 359.

AMICITIA. Amicitia ut abstrahit a creati, vel increata, non petit, quod amicus sit finis cui amoris, sed tantum rei unitæ. 79.

AMICUS. Amicus non vult amico maxime bona, et quare. 117. Qui vult bona amici, magis sibi vult bonum, 119 et seq.

AMOR. Sumitur dupliciter, 273. Amor stricte piis dicatur, 273 et deinceps. Abs-trahit a præsentia, vel absentia objecti anniti, et in quocumque ejus statu perseverat, 271. Est inclinatio in id solum, quod congruit naturæ amantis. 151. Amor exislcutis in pec-cato mortali non se extendit ultra bonum siwe natura. 155. Au, et quando amor sit per-fectior cognitione, 25L Amor, qui immediate versatur circa linem, est proprie propler illum. 60 et sequent. Quo pacto talis umor simul sit causalitês, et effectus linis, GG. Inadæ-quate sumptus, supponitur ad effectum linis; non tamen adequate, 66. Non quælibet ejus formalius dependet a line *ul quod*, bene tamen *ut quo*, 66 et sequent. Quomodo intel-ligendum cum dicitur aliquid lieri ex amore Unis. 59. Qualiter per umorem amatum sit in amante, 239. Non est ut tractus, sed ul trahens, 239. Amor non habet rationem possessionis, neque assecutionis. 23L

Quis amor dicatur affectivus, et quis effecti-vus, 83 et sequent. Ulriusque discrimen, 83 et 87. Per amorem affectivum amans tra-hitur ad rem amatam, sed per effectivum trahit illam ad se, 87. In effectivo amans se habet ut dans, et amatum ut recipiens; e contra in affectivo, 83. Amor effectivus oritur ex amantis perfectione, affectivus ex per-fectione objecti amati, 83 Uterque trans-formatamantem in amatum, sed diversimode, 83. Quidquid diligitur tanquam medium, di-ligitur amore effectivo, 83.

Amor amicitiae concernit possessionem boni amati, non ab amante, sed ab amico, 158 et deinceps. Respectu amoris amicitia erga Deum, non solum finis objectivus, sed etiam formalis est extrinsecus amanti, 244. Amor amicitiae ad Deum ejusdem speciei est in via, el in patria. 237 et 274. Possible ita crescere in via, ut amorem patruæ adæijuet, 27 i. Amor amicitiae plus distat a ratione posses-sionis. quam alii actus voluntatis. 27i. An quatenus facit bona amicorum communia, possit dici possessio. 271 et deinceps. Non respicit Deum sub ratione beatificantis, 237. Amor terminatus aL Deum sub ratione beati-ficantis. non est amicitia, sed concupiscentia, 211. Amor concupiscentia respicit immediate Denm. el non mediante amore amicitia-, 211 el sequent. Anior amicitiae non est ultimus finis, neque objectivus, neque formalis amo-ris concupiscentiae. 211. Quis sil linis ultimus formalis istius amoris. 216. Cur amor excluda-tur a ratione dotis animæ. 283. Pertinet ad sub-stantiam matrimonii spiritualis, 283.

Amor naturalis Dei sup- r omnia, non potest esse cum peccato mortali, 382. Nec tamen n-est illud per se expellere, 382. Amor Dei naturalis super- omnia non mansit in Dæm- nibus, 382 An sit perfectior naturali Dei cognitione, 391 el sequent.

Amor beatorum simul est necessarius, el liber, 131. Mutatur intrinsece per extensio-nem ad creaturas, 131. An sit proprie arbor humana, 57. An sil proprie propter linem, 9-1. Qui-£ addat amor patriæ supra amorem via-, 237 et deinceps * Ex vero Dei amore nullus per se movetur ad peccandum, 172.

Amor sui sonat in malum, 151. Quis dica-tur vero amatur sui, 151. Ille magis diligit se ipsum, qui honeste operatur, 15L Tanto magis amat quis seipsum. quanto majora bona

sua vult, 151. Quo pacto unior proprii boni sit causa omnis peccati. 165.

Amor Dei erga creaturas rationales ea amor amicitiae, 79. An talis umor, prout ol ad omnes creaturus, vel aL uon rational-?, sit concupiscentia-, vel benevolentia-, xj Non est amor affectivus, sed pure officlinv, S.î. Deus non umal creaturas proprie ul me-dia, 81. Qua- sil proxima ratio ex parte creaturarum terminandi divinum amarem. 81. Amor Dei urge se ipsum non est effecti-vus. sed pure affectivus. 83. Terminatio di-vini amoris ad creaturas, neque osl propria per modum electionis, neque per moduai in-tenliouis, 87. Potest dici inlenlio, el electio virtualis. 87.

Amor Dei essentialis est propler divinam bonitatem, tanquam propler linalem rationem, 91. An idem dicendum de amore rationis, 92. Ille amor formalissime ut nolionalis, non procedit ex cognitione, sed ex fœcimditale naturæ. 93. Neque ideo est umor imperfec-tus. 63. Est formaliter voluntarius. 9J. Amor Dei erga seipsum. quamvis non sil li-ber, est perfectissime voluntarius, 459 et seq.

AMARI. Amari propter se, et amari proli-ler aliud coincidit cum amari per modum medii, et per modum linis respectu auwris affectivi, secus respectu effectivi, 89.

ANGELUS. An Angeli actionibus conveniat diffinitio actionis humana 57. An, et quo-modo in Angelis beatis sint dotes, 296.

ANALOGIA. Analogia boni ad utile, delec-tabili-, et honestum simul est attributionis, et proportionalitatis, 13.

ANIMA. Anima sine potentia intellectiva non potest beatificari. 216. Anima rationalis qua ratione dicatur anima, et qua spiritus. 311. Anima gloriosa, an, et quomodo ad.Y-quet capacitatem materiae, et eam satiei, 313. Unde illi proveniat, quod post resurrectio-nem perfectiori modo corpus informet, 351, et 353.

Non est capax additionis formalis, 352. Suscipialne aliquo modo magis, et minus in actuando coipus, 352 et deinceps. Quo pacto ejus informatio tam intensive, quam exten-sive dilatetur, 352. Quid sit ejus dominium inteusivum, el extensivum supra materiam, 352. et 342 et deinceps. Quid requirat es parte corporis, ut reddat subtile, et impassi-bile. 351 et sequent. Unde proveniat distinc-tio graduum perfectionis in animabus, 351.

Anima separata conservabit species hic acquisitas, et accipiet a Deo alias per infu-sionem, 397 Anima, quæ in via scientiam acquisivit. consequelur in separatione cæleris paribus perfectionem heatituuriem naturalem, 397. Per solas species illius sintus non cog-noscet res perfecte, 397. Quare sit ei perfec-tionem modus cognoscendi per conversionem ad phantasmata, quam sine conversione, 398.

APPETIBILE. Appetibile propler so eL solus linis, 11 et 12. Quidquid intellectus voluntati proponit, proponit ut appetibile propter se, vel propter aliud, neque potest præscinden-, 68. Primum appetibile non po-dest esse actus voluntatis, 68. Primum appeti-bil supponitur ad omnem actum voluntatis, 212. Nullus actus voluntatis potest esse pri-mum appetibile, 542.

APPELIBILITAS. Appelibilitas «quo pacto consequatur

consequatur ad rationem pertecti, 7. Nùn l est essiuilin boni, s«d proprietas, 7. Duplex appelibilitas. formulis, et objectiva. Prima l est intrinseca objecto, secunda exlrinseca, l 17. Appelibilitas objectiva est illa proprietas boni, qua dicitur *di/fu.muin sui*, 17.

APPETI. Appeti propter se, el propter aliud, an sint contradictoria, 62. Non cadit medium inter illa respectu appetitus, qui di-rigitur cognitione pevfoola-, secus respectu ejus, qui dirigitur imperfecta, 98. Potest idem simul appeti propter se. el propler aliud, 111. Triplex modus appetendi unum propler aliud, 112. Quis constituat rem appetitam iu ratione medii, 112.

APPETITUS. Appetitus omnis tendit in bonum naturæ appetentis, iu qua radica-tur, 158 et deinceps. Quid si radicetur in aliena natura participata, 161. Appetitus creatus, ut est ex nihilo nunquam saliatu, bene tamen ul est a Deo, 168. Appetitus elicited est pri-mario lotius suppositi, et deinde partium-, e contra vero innatus, 256 et deinceps. In om-nibus naturis osl appetitus innatus ad suam perfectionem, 374 et deinceps.

Naturalis appetitus non se extendit ad bea-titudinem supernaturalem, 375. Quare non possit satiari iu via, 385. Ex naturali appetitu videndi causam visis elfecibus, qua ratione probetur possibilitas beatific@ visionis, 376 el sequentibus.

Quæ fuerit circa hoc mens D. Thom., 378. Quid senserit de appetitu elicito, quid de in-nato, quid de condionalo, quid de absoluto, quid de efficaci, quid do inefficaci, 379 et 380. Appetitus naturæ, au possit manere frustraneus, 380.

Appetitus sensitivus secundum se cur non sit liber, 440 et deinceps. Quid ex participa-tione voluntatis, 441. Possitne in suis actibus violentari, 517. An, el quomodo extorqueat voluntatis consensum ea ienitente, 518.

APPREHENSIO. Apprehensio non est ac-tus voluntatis, 291.

ARRHA. Arrha quid sit, 279. Traditur ab sponso sponsæ in emptionis signum, 279. Cur dona, quæ Deus animabus tradit in hac vita (*orrahæ*, et non *doles* dicantur, 279).

ARS. Ars aliquid intrinsecum ponit in suis actibus, 456. Quare nou det potentiae rectum usum, sed solam facultatem bene operandi, 222.

ARTIFICIATA. Artificiata externa, an, et quomodo adæquenl actum intellectus pruclici, 222. Ordo iu artefiictis repertus, est impressio participata rationis, 222.

ATTRIBUTA. Attributione Dei, quæ concer-nunt creaturas, habent in illis speculativum virtuale, 87. Cur tale speculativum *virtuale* dicatur, 87. Aliter divina attributa perlinent ad objectum visionis beatificæ ul est visio, el aliter ut est beatitudo, 272.

AVARITIA. Avaritiæ mala, 191.

AVERSIO. Aversio a Deo est duplex, 180. Quid sit per eam revocari cursum vilæ, et quid impediri, 180.

AUREA. Aurea dicitur corona ex auro facta, 294. Cur præmium essenziale beatorum aurea, sive corona dicatur, 291.

AUREOLA. Aureola dicta est ab aurea, quasi coronula, 291. Signill at quoddam præ-niumaccidentale essentiali superadditum, 294. Minus recte dicitur *Laureola*, 291. Quale de-beat esse præmium accidentale, ut aureola

dicatur. 291i et deinceps. Aureola- diffinitio.

294. Iu quo illud præmium addent de con-sistat, 29a. Pertinet principaliter ad animam, 295. An sit etiam futura m corporibus. 296.

Non dantur, nisi lres aureolæ. Martvrum, Virginum, el Doctorum, 297. Cbr gaudium do aliis operibus non dicatur aureola. 297. Aureola martvrii, quibas debeatur, 297 et sequentibus, vide Martyr.

Quid requiratur, et sufficiat ad virginitatis aureolam promerendam, 312 et sequentibus. Vide Virginitas.

Qui ditentur aureola doctoralus, 312. Non debetur destinatis ad prædicandum, neque Praelatis, nisi de facto id munus exequantur, 303. Debetur sacra) doctrinæ scriptoribus, 303.

In Christo domino non pouuntur aureoiæ sub isto nomine, 314.

Cur non tribuantur Angelis. 314.

Quæ ex tribus aureolis præstanlior sil, 314.

B

BEATITUDO. Alia est naturalis, et alia supernaturalis : alia patriæ. et alia via:, 206. Nomen beatitudinis absolute stat pro beati-tudine supernaturali patriæ, 200. Sumitur quandoque pro statu beatifico, 206. Ejus dif-finitio. 206.

Beatitudo formalis importat unionem animæ cum Deo, 206. Debet esse possessio, el asse-cutio summi boni, 235 el deinceps. Non con-sistit in unione hypostatica, neque in unione alicujus divini attributi per modum formæ cum intellectu, aut voluntate beati : neque in unione, quæ præcise lit per gratiam, 209. Ne-que in unione per illapsum immediatum, 210 et sequentibus. Neque in illapsu me-diato, 211-

Beatitudo formalis non est summum bo-num, nisi possessive, el *ut quo*. 212. Non est uliimus linis, ueque ultimum dilectum sim-pliciter, sed respectu amoris concupiscentiæ. 212. Debet esse perfectissima unio in ratione possessionis, 212. Imo debet esse absolute perfectissima unio, cujus sola creatura ratio-nalis est capax. 212.

Non est lyibitus receptus in essentia animæ, 213. Quo pacto distinguatur a gratia consum-mata, 211. Non est absolute nobilissima forma, sed cum addito. 211. Non est habitus etiam operativus, sed actualis operatio, 215. Est ul-tima inter perfectiones beato extrinsecus. 215. Debet consistere in perfectissima conjunctione ad Deum. 215. Duplex modus hujus conjunc-tionis, 215. Debet esse maxima hominis per-fectio post gratiam, 216.

Debet esse operatio vitalis, et immanens elicitata a beato, 217. Est una simplex operatio, 217. Habet unitatem atomam ab objecto. 218. Si includeret plures actus, non esset aliquid per se unum, 218. Debet osso maxima beati perfectio intensive, sed non extensivi-, 219.

Quo pacto dicatur status omnium bonorum, 219. Qualiter debeat esse summum bonum, quieture beati appetitum, et excludere omne genus mali, 230.

Essentia beatitudinis consistit in solo actu intellectus, qui est visio beatifica. 230. Recte ne sententia hæc fulciatur testimoniis sacra-Scriptura-, 231. Quantum excesserit, qui illum allinis hæreticorum erroribus notu inussit. 231.

INDEX RERUM NOTABILIMUM.

Beatitudo di'bi'i opefalia continua. 3X7. Drbet vs.-e maxim»· delectabilis, 3X7. Der s,· suilh'i^ns. 337. Volita propler sv. 3X7. Debut e\$-e spiviiliiliû optimi sjwculabilis, 3SS. Quo pn-'lo sit primum obj.ctum appetibile a vo- luntate, 213 et sequent. Nun est primum voli- bile amare amiciliv, sed concupiscentim, 218. Quamvis sil primum vulibile, non tamen pri- mum intelligibile, 248.

Beatltuduobjecliva, quam fuerint diversæ circa eam opiniones, [9]. Non consistit in di- vitiis, l'3l »t deinceps. Non in honoribus, no- que in lauda. 191. Non in fama, aut gloria apud homines, 197. Dependet a gloria. qua est apud Deum, l'J7'In vulgari locutione beatitudo eum gloria eocincidit, 197. Non con- sistit in potestate, 197. Neque in aliquo cer- nons bono. 19.» Neque in voluptate. 199. Neque in aliquo bono anima·. 200 et deinceps. Neque in aliquo bono creato, 201 et sequenti- bus. Ratio *tiii.r* objecti healillci est ratio summi boni. Ratio *subquu* est ratio veri. 251.

Beatitudo objectiva in ratione objecti appe- titibilis non ponit iu numero cum formali, 218- Non exercet rationem finis respectu beatitu- dinis formalis, sed per formalem respectu aliorum actuum, 253. Beatitudo formalis non est proprio propler objectivât», 253. Quo pacto ad illam ordinetur, 253.

Beatitudo supernaturalis hujus viteo est in- choatio, et participatio futura», 262. Debet esse operatio voluntatis aut fclis. 202. Nulla operatio hujus vitæ potest diei beatitudo simpliciter. 265. In beatitudine hujus vilæ, non sunt qmvrendæ omnes conditiones rigo- ras® beatitudinis. 268.

Alia est per modum meriti, et alia per mo- dum inchoationis. 266. Prima potest dici bea- titudo moralis, secunda physiii. 206. Prima consistit primario in actu cliariialis, cl secun- dario iu actibus aliarum virtutum. Secunda vero in actu intellectus. 266. An. et quomodo debeat esse perfectissima operatio, ul linis aliarum, 266. Quo pacto peccatum mortale excludat, 266. An consistat in actu fidei, vel doni sapientis, 206 et deinceps. Qu® ex præ- dictis congruentius vocetur absolute beatitudo viæ, 268.

Beatitudo. sive felicitas naturalis, an sit possibilis, 373. Dabilis est in ordine naturæ operatio, quæ beatitudinis nomen mereatur, 3/3. An. ot quomodo natura· viribus po--it obtineri, 381. Possetne haberi in st itu pura· naturæ, 375 et deinceps Quo pacto debeat sa- tiare appetitum, 385 et sequent.

De facto existit in aliquibus beatitudo na- turalis, 381. Non destruitur per supernaliirii- lem. 381. Non amittit suam rationem, ex eo quod ad supernaturalem ordinetur, 382. Non potest esse cum mortali peccato, 382. Poten- tiam peccandi non excludit. 382. Quo puelo d 'beat esse continua. 382. Est actus intellectus spqculalivi, 386. Quinque ejus conditiones ex Philosopho, 386 et sequentibus.

Consistit in contemplatione obstructiva pri- inæ causæ. 380. Requirit virtutes moral.- ut dispositiones, 380 et deinceps. Non potest eas»· cum vitio, neque cum peccato mortali. 380 et 393. Cur potius consistat in cognition· Dei. quam in ejus umore, 391 et sequentibus.

An sil concedenda alia beatitudo naturalis proetica, el in quo consistat, 390. Homo sine mortali existons pot consequi in hac vita

aliquam beatiludinem naturalem, 391 et delà- ceps. Quas miserias talis boaUliido exeludul, 39j. Quitndiu debent permanere, 396, Ati. ul quomodo pusi separationem conseqilältii atiinia beatiludinem naturalem magis, \n| minus perlectam, 306 el scqimntihus.

BEATUS. Est omnino impeccabilisah intrin- seco, 317. Est nec-ossltntus ad innandum in omnibus divinum bonitatem, 318. Non potest amare aliquid contra, aut prwtoi' Deum, 218. Potest appetere omne, quod cadit per se sub objecto voluntatis; non lamen qun· cudunt per accidens, 321. Habet indofcciibililer sibi conjunctam regulam operandi, 325. Si bonio imponatur præceptum poterit non adimplero negative, non vero privative, quod esset vio- lare. 32'3. Quid si Deus suspenderet auxilium efficax ad adimpletionem, 333.

BONITAS DIVINA. Bonitas divina est unica ratio thialis respectu actionum Dei quoad ter- minalionem activam, 78. Est objectum adæ- quatum divina' voluntatis, 78. An, el quo- modo sit de essentia omnis boni, 319.

BONUM. Bonum transcendental^ quid ad- dat supra ens, 7. Consistit in ratione por- fe.-tivi appetitus, licet aliquando explicetur per rationem perfecti, 7. Invenitur primario m flne, et secundario in mediis, 9 et dein- ceps. Bonum linis est bonum simpliciter, bo- num medii secundum quid, 9. Quam habi- tudinem dicant inter se ratio linis, el rallo boni. 16 et deinceps. Bonum, et pulchrum sunt idem re, sed ratione differunt, 16. Qu® sit divisio boni in honestum, delectabile, et utile, 8. 11. Bonum delectabile, et bonum utile pro scindunt a ratione objecti moralis, 56. Nullum bonum est appetibile a voluntate creata, nisi in ratione linis, vel medii, 68. Bonum non movet voluntatem, nisi in ordino ad possessionem, 242. Potius possidet, quam possideatur, 254.

An. el quomodo bonum sil objectum adæ- quatum voluntatis, 21 et seq. Aliud est bo- num adæquatum absolute, aliud ex supposi- tion , 167. Licet aliquod bonum particulare possit esse adæquatum ex suppositione ali- cujus apprehensionis, non tamen absolute, 167. Stante fido nullum bonum particulare j»o- lest apprehendi, utformaliteradæquatum, beue tamen interpretative, 167.

Bonum divinum an, el quomodo adæquet bonum universale, 203,

Bonum proprium unde habeat qnod-sit ir- r fcribile ad linem charilatis, 141. Bonum proprium est bonum perfâçUvum naturæ op- P 'tentis. 156. Non convertitur cum bono inor- diruiio. neque cum bono naturali, neque cum bono creato, sed omnia comprehendit, cl ali- quo modo Deum, 156 et deinceps. Quid addat supra bonum satiativum, ut sic, 161. Quo pacto veri(icetur, quod *amicabile bonutn uni- CltiqW* proprium, 157

Solum bonum proprium diligitur a pecca- tore sup-T omnia, et omnino piopLer se, 162. Esi objectum ud rqualum voluntatis, ul appe- tentis ex inclinatione propriæ naturæ, non tamen absolut·, 162. Siine aliquo modo salia- tivum voluntatis respectu hominis justii. 178.

BRUTA. Non agunt formaliter propter linem. sed tantum materialiter, 9b. Non cognoscunt linem formaliter 95. Quo pacto se moveant, 97. Non habent integrum prin- cipium sui niotus in finem. 97. Liret nun se dirisraul

dirigant in linum, movent so in id, quod est Huis, 'ili. Agunt propior linem, ut mota ab alio, 415. A quo moveantur, 98. In modo se movendi tenent medium locum inter viventia insensibilia, et rationalia. 416. Omnia appetunt sub ratione boni delectabilis, neque utilitatem cognoscunt, 99. Non appetunt formaliter propter aliud, 99. Causantes boni erga appetitum brutorum, potius ostenduntur finalis, quum finalis, 90.

Quamvis in brutis non sit proprio voluntas, est voluntarium proprie (licitum, 417. Est etiam involuntarium, 418. Sunt expertia libertatis, 118. Qualiter præceptis, ul suppliciis ducantur 441. Licet habeant indifferentiam actionum, non tamen indifferentiam libertatis, 441.

C

CASUS. Casus non habet locum respectu primi agentis, 96. Quæ dicantur fieri casu, 90. An sint propter linem, 90.

CAUSA. Repugnant plures causæ totales ejusdem effectus, 108 et deinceps. In causis per se subordinatis non est procedere in infinitum; secus in subordinatis per accidens, 127 et seq.

Causa Analis etiam ut actu causans. distinguitur a suo effectu, 90. Sola indistinctio tollit a line rationem causæ respectu illius, quod est propter linem. 78.

Causa eliciens est, a qua primo incipit motus, 105 Causæ efficientes subordinate} an. et quomodo agant per eandem actionem, 105. Causa efficiens secunda non agit, nisi cum dependentia a prima: nec per hanc subordinationem rationem causæ amittit, 104. In causis efficientibus datur subordinatio, non tantum respectu primæ, vel universalis, sed etiam respectu alterius causæ secundæ. et particularis, 104. Plura hujus rei exempla, 108.

Omnes causæ secundæ præmoventur a Deo ad operandum, 52 et deinceps. Ex vi priemotivum liber® operantur libere, et necessarian necessario, 52.

CAUSALITAS. Causalitas linis in quo consistat, 65 et sequent. Quo pacto distinguatur ab effectu, 66. Ad omnia illa se extendit, ad quæ se extendit causalitas voluntatis, 72.

CHARACTER. Character non recipitur immediate in anima, sed in potentia cognoscitiva, 215.

GUARITAS. Charites attingit non solum Deum, sed quatenus ad Deum ordinantur, 88.

An eodem actu Deum, et proximum attingat, 48 Alii sunt actus charitatis primarii, et alii secundarii, 45. Unde omnes specificantur, 45 et 47.

Non diligit creaturas formaliter, ut media, 47. Neque ut finem, nisi secundario, 88. Ratio terminandi amorem charitatis ex parte creaturarum est ipsa ratio terminandi amorem divinum, 88 Quæ sit hæc ratio, 85. Discrimen quoad hoc inter charitatem creatam, et inherentem, 162 et deinceps, et 88. Nullus actus, in quo est sola utilitas potest imperari immediate a charitate, 88. Sola charitas non quærit quæ sua sunt, 156 et 161.

Implicat actus charitatis sine gratia habituali, 162 et deinceps. Eadem charitas viæ

perseverat in Patria, 237. Quid de ejus actu, 237. Charitas Patriæ, et viæ habent omnino idem objectum, 237. Visum, et creditum non mutant objectum charitatis, 237. Quo pacto actus charitatis dicatur aliquando linis ultimus. 252.

Charitas patriæ determinat voluntatem ad non diligentium aliquid contra, aut præter Deum, 327. Cur id non præset charitas viæ 327.

INDEX RERUM NOTABILIUM.

detur uirque relatio non erit duplex coni prehensio, neque dotes quatuor. 293.

CONCLUSIO. Il libet intrinsecam eugnosci hilitateni, distinctam a ċognoscihiliuib principiorum, 9. Est abjectum formaliter intellectus. 3L Cognitionis conclusionis intenditur propior se, et non propter principia cognoscenda, 31. Discrimen inter conclusiones respectu intellectus, et media respectu voluntatis. 35. Qualis sit dependentia conclusionum a principiis. 36.

CONCUPISCENTIA. Concupiscentia quare nullum causei involuntarium. 528.

CONNATURALE. Connaturale quid dicatur, 211 et deinceps. Quod non est connaturale, non est delectabile, 211.

CONSENSUS. Consensus est actus virtutis appetitiva, 61. Non convenit brutis, 511. Non est, nisi de mediis. 512. Consensus in actum convenit ad rationem superiorem, 512.

CONSILIUM. Consilium est inquisitio rationis, 540. Non est de line, sed de mediis, 510. Solum est de his. quæ per nos aguntur, 510. De rebus parvis, vel, quæ petunt determinato modo fieri, non est consilium, 540.

CONTRARIA. Contraria debent posse reperiri in eodem statu, vel subterfuge intra mundum ordinem. 376.

CONTRADICTIONIS. Contradictio ad libertatem requisita, non est querenda in actibus, sed in objectis, 139. Contradictionis libertas quæ sit, 139. Contradictionis indifferentia quæ dicatur, 130.

CONVERSIO. Ad finem ultimum (qualis esse debeat, 136. et sequent. Nequit voluntas simul esse conversa ad duos fines ultimos, 136. Conversio habitualis supponit actualem. 138. Per quid convertatur voluntas ad bonum proprium, sicut ad finem ultimum. 139 et sequent. Sitne talis conversio peccaminosa, 139. Eadem conversio ad bonum proprium, quæ sine gratia est, ut ad ultimum finem, gratia existente, est, ut ad non ultimum, 111. Actus ordinis naturalis potest convertere voluntatem ad finem ultimum, non tamen habitus. 111 etc.

CORPUS. Corpus gloriosum non potest detineri, neque incarcerari, 339. Potest alia corpora penetrare, 338. Duo corpora gloriosa non se penetrant, 339. Moventur localiter, sed non in instanti, 315.

Corpora damnatorum sunt incorruptibilia, sed non impassibilia, 344. Eorum incorruptibilitas tota est ab extrinseco, 317.

CREATURÆ. Non diliguntur a Deo proprie, ut media, 81 et seq. Non sunt Deo utiles, 82. Immo neque ad Deum. 82. Quæ sit eis proxima ratio terminandi divinam dilectionem, 85. Quo pacto sunt bonum Dei, 85 et deinceps.

Creaturæ irrationales an, et quomodo agant propter finem, 94, et 96 et seq. Non cognoscunt formaliter finem, neque medium. 96. Quo pacto se moveant, 96 et seq. In omnibus moventur ab intelligentia, 100. An hæc intelligentia sit solus Deus, 100. Qualis influxus requiratur ad prædictam motionem, 100.

D

DÆMON. Dæmones licet conservent perfectiones naturales, non tamen quantum ad omnes denominationes, 383. Non diligunt Deum

super omnia etiam ut in nomine naturalem, 383. Non habent naturalem beatitudinem, 383. An. et quomodo resistant Deo in illigotili pinam, 518. Patiantur violentiam in perversionem receptione, 518.

DOLOR. Non est pcùlitt, sed earn consequitur, iül ot 409. Dolor voluntatis est proprio voluntarius, 410 Quid do iloluia appetitus sensitivi. ilo.

DOMINIUM. Dominium, licet sonet actionem, non est nisi relatio, 295. Dominium supra actionem primario convenit soli voluntati, 444. Dominium animæ supra materiam. Vide Anima.

DOS. Dos quid sit, 278 el seq. Dicitur de pretio quod cum uxore datur marito ad sublevanda onera matrimonii, 278. Tria de ratione dotis, 278. Quo pacto conveniat ejus ratio dotibus animæ, 278. Dona, quæ animabus in via conferuntur, non sum doles, sed arrhæ, vel pignus, 278. A quo conferenda sil dos, 279

Tres sunt dotes animæ correspondentes virtutibus Llieologicalibus viae, 279. Sunt visio, fruitio, et comprehensio, 279. Cur plures aliæ perfectiones a ratione dotis excludantur, 279 et deinceps.

Doles animæ non sunt aclus, sed magis habitus, 283. Differunt ab ipso matrimonio spirituali, pro quo conferuntur, quodque ex eis alitur, 285.

An, et quomodo in Angelis, et in anima Christi Domini sint dotes, 295 et seq. Vide Visio, Fruitio, Comprehensio.

Eliam in corporibus beatis erunt dotes : subtilitas, impossibilitas, agilitas, et claritas, 335. Quare non sint plures' neque pauciores, 335 et seq. Ex quo principio oriantur, 346. Omnes quatuor dotes sunt formæ posilivæ, et intrinsecæ, 350. Pertinent ad genus qualitatis, 356. An, et quomodo sint supernalurales, 357. Omnes causantur a gloria animæ per resultautiam physicam, 360.'

E

EFFECTUS. Effectus idem numero potest a pluribus causis particularibus procedere secundum diversas rationes, 93. Huius exempla, 93.

ELECTIO. Quis actus. 38. Variæ acceptiones, 38. Objectum formale *quod* electionis non est finis, sed media, 40. Quo pacto respiciet linem, 46 el 48. Non omne appetibile propter aliud cadit sub electione, 112. An idem actus possit esse intentio, et electio, 113 et 125.

Electio per se primo est actus voluntatis, 26 et 538 Cur dicatur pertinere formaliter ad intellectum, et materialiter ad voluntatem, 538.

Electio Dei non differt virtualiter ab intentione. 50. Etiam si electio divina specillcetur a line, non sequitur idem dicendum esse de electione creata, 51 Quamvis munus electionis creatae transferatur ad divina non debet transferri objectum, 51. Sitne in Deo electio rigorosa, 51.

Electio semper est absolute libera, 539. Nunquam voluntas eliget, nisi intellectus inter eligibilia penes magis, et minus discernat. 539.

ELIAS. Elias sanctissimam paupertatem coluit, eaque ad monachos novi Testamenti delinxit, 19i-

ESSE. Esse supernaturale non potest provenire, nisi a gralia habituali, 215. Esse a se, el esse ab alio, quare eidem rei repugnent.

cum non repugnent movere a se, et movere al) alio, 110.

ESSENTIA DIVINA. Essentia divina aliter est objectum divini intellectus, et aliter divinas inielligenlie, 34. Unitur intellectus beati per se. et non per aliquam speciem, 239. In divina essentia nihil potest apparere mali. Imo apparet omnis ratio boni, 319.

EXEMPLAR. Exemplar, ad quod genus causæ pertineat, 90. Quæ sit habitudo creaturarum ad Deum, ut ad causam exemplarem,

EXEMPLUM. Exemplum non requirit veritatem, 81. Aliqua adducit divus Thomas juxta sententiam contrariam, et etiam Aristoteles præsertim in libris logicalibus, 81.

F

FAMA. Fama quid sit, 197. Quæ dicatur bona fama, et quæ mala, 197. Etiam bona fama differt a gloria, 197.

FINIS. Etymologia linis aperitur, variæque ejus acceptiones, 2. Finis diffinitio, 2. Explicatur duplex ratio finis, 2. Quis dicatur linis *cujus gralia*: quis finis cui , quis finis *cujus*, quis linis *quo*, quis *formalis*, quis *objections*, 2. Quis sit finis *proximus*, quis *remotus*, quis *operis*, quis *operantis* : quis *ultimus*, quis *non ultimus*, 2. Finis formalis debet immediate afficere objectum, 245. Quo pacto linis cum bono coïncidât, vel ab illo distinguatur. 16 et sequent. Solus tinis esi objectum formale voluntatis. 20 et deinceps.

Quid sit proprie aliquid esse propter finem, 60 et deinceps. Quid sit fieri gratia finis, quid ex amore finis , 64. Particula *propter finem* quam dicat causalitatem, 62. Quid ea denotetur. 64. Causalitas linis an differat al» amore voluntatis. 65. Idem amor simul est causalitas, et effectus tinis, 65.

Quæ actiones sint proprie propter linem, 60 et seq. An. et quomodo actiones Dei sint propter finem, 74. An aliquid præter Deum sit finis divinæ actionis, 90. Finis quandoque est causa, quandoque est ratio a priori. 90. Quæ cognitio requiratur ad movendum se in finem. 97 et sequent. Quid sit dirigens se in finem, 414.

In ordine finium osl triplex gradus, sicut in ordine agentium, 121. Finis semper est perfectior his. qute ex natura rei ad illum ordinantur, 218.

Finis intermedius quis dicatur, 102. Necesse est dari hujusmodi lines, 102 et sequentibus. Non amittunt linis rationem, ex eo, quod ad alium ordinentur. 10i. Habent in se propriam bonitatem, per quam iinalizent, 101 et deinceps. Quomodo in cis concurrant omnia requisita in diffinitione finis, 105 et 109 Unus linis intermedius potest alii intermedio ultimiori snbordinari, 107. Finem non ullimum appeti propter ullimum non est appeti, ul medium, 112. Neque actus ad illum terminatus est electio, 113.

Finis ultimus diffinitur, 129. Ejus conditiones, 129. Aliter sumitur in communi, aliter in particulari, 129. Quidquid appetitur sino subordinatione ad aliud . appetitur tanquam linis ultimus, 106 et deinceps. Objecta virtutum moralium non amantur, ut finis ultimus, ini- que positive, neque negative, 106. Imo nullum

hnnmn creatum potest honeste sic appeti, 106.

Nn'l.i wlunt.is p-test >imul m-iuahler appetere plures lines Ultimos adæquatos, 130 et seq. Neque disjunctive, 13 et sequunt. Neque habilualiter. 13t el sequentibus. Neque interpretative, 110. Neque unum habilualiler, el alium acliialiter. 115. Neque unum formaliier. el alium virtualiter, aut utrmnque virtualiter. 05. An possint admitti lines negative ultimi, v 13 et sequentibus, et 131.

Bonum, quod diligitur, ut linis ultimus, petest in duabus rebus apprehendi, non tamen duo lines ultimi, 133. Quod diligitur, ut linis ultimus, debet omnibus anteponi, 153. Debet plene dominari voluntati, et eam ad se convertere, 136. Qualis debeat esse hæc conversio, 137. Implicat simul dari duas hujusmodi conversiones, 137. An in peccatore dum est peccator possint esse saltem successive. 114.

Qiiis sit ultimus linis *cui* respectu peccatoris, 1i3. Quis ultimus *cujus gratin*, 118. Quis materialis adæquatus, et quis ina læquaius. 166 et sequent, vide Peccans, Peccator. Non ex eodem capite aliquis linis csl saiativns voluntatis, et irreferinilis in alium, nisi cum secundum omnem capacitatem satiat. 165. Quem ultimum iinem haberet homo in pura naturo. 165.

An et quomodo omnes actiones humana ordinentur ad finem ultimum, 183 et seq. An semper præcedere debeat intentio formalis linis ultimi, ut cæleræ actiones propter illum liant, 186 et deinceps.

Actus voluntatis non potest esse finis ultimus, neque objectivas, neque formalis, 24 et - [.

FRUITIO. Fruitio alia est perfecta, alia imperfecta : alia simpliciter, alia secundum quid. 535. An. et quomodo conveniat brutis. 535.

G

GAUDIUM. Gaudium requirit aliquam nra's'iitiam rei anuiUe, 271. Gaudium de beo aliud est amicitia», el aliud concupiscentia», 271. Gaudium amicitis idem est in via, ct in patria : gaudium concupiscentis non completur usque ad Patriam, 274. Gaudium amicitis concernit bonum amatum, ut præsens amico : gaudium concupiscentis, ut prmsens amanti, 274.

In quo differant delectatio, fruitio, et gaudium, 271. In Deo non distinguuntur etiam virtualiter amor, ct gaudium, 275. Qualiter differant in bonis. 275. Nullum gaudium constituit essentiam beatitudinis, sed complet, et ornat, 257 et deincops.

GLORIA. Gloria, quid addat supra famam.

GRATIA. Cur debeat necessario supponi ad beatitudinem supematuratem, 211. Gratia consummata quia addat supra gratiam viæ, 216. Gratia sanctificans non ordinatur ad visionem beatificam, neque ad aliam operationem per se ipsam, sed mediis virtutibus. 219.

H

HABITUS. Habitus convertens voluntatem ad iinem ultimum, debet esse illa superior, 138 et sequent. Non potest esse acqui-itus, 138. Omnis habitus acquisitus Subordinatur

i voluntati sicut pars. 138. Cur hnbilus charitatis illam ad@qm»t, 115. Ad attingendum l»<>num proprium, aut bonum eoimiiuno tiou ponitur habitus in voluntate. 138 el 110

Nullus habitus opepativiis potest asse m substantia auimir. 213. Neque alius, niti gratia, 211. Hiee supponi debet ad habitum elicentem hmitilualnis actum, 211. Nqllii» habitus, sive acquisitus, sive infusus est iia pertectus, sicut actus, 219. Potest dici perfectior secundum quid, 219. An habitus acquisitus generetur per actus, tanquam jter causam principalem, 219.

HABITUDO. Habitudo creaturorum d Deum ut ad iinem, non est habitude intidii, sed extensivi ad dillfusivum, 86. Habitudo extensivi ad dillusivum, non dicit solam <lependentliam effectus iu genere causæ ellloicntis. sed etiam in genere tinis, 88. Disûripièa ntriusque dependentia', 88.

HONOR. Honor quid sil, el in quo differat a laude, 195. Fit verbis, el signis, 195. Intrinsece est iu honorante, 195. Redditur existentibus jam in line, 195. M

IGNORANTIA. Ignorantia an, et quomodo causet involuntarium, 529. S

ILLAPSUS. Apud theologos quid sit, 206. Quibus conveniat illabi, 206, el deinceps. In penetratione corporum non est illapsui, 206. Substantiæ spirituales quando dicantur in corpora illabi, 207. In res spirituales non potest illabi creatura, 207. Assistentia Dei per illapsum est eadem, atque per essentiam, immensitatem, el operationem, 207. Illapsus Dei in animam potest esse mediatu, et immediatus. 209. Unio Dei per illapsum non potest .§><. beatitudo. 209. Non potest esse, nisi per modum principii, cl medio effectuo creato, 2t)9.

IMPASSIBILITAS. Esi una ex dotibus corporis gloriosi, 333. Non excludit passionem perfectivam, seri lanium corruptivam, 312. Ligat potentialitatem materiæ ad alias formas, 342 et sequentibus. Dat animæ perfectum dominium extensivum supra materiam, 341.

Impossibilitas beatorum est forma positiva intrinseca, 346, et sequentibus. Quid de impossibilitate Adami in statu justitiæ originalis, 318. Quamvis dos impassibilitalis sil qualitas, hoc tamen, quod est corpus esse impassibile, est effectus substantialis proveniens ab anima, 310. Nulla qualitas directe resistiliva potest reddore corpus absolute impassibile, 350, el sequentibus. An, el quomodo impnssibilitas beatorum sit forma supernaturalis, 356, et sequentibus.

IMPECCABILITAS. Impeccabilitas convenit de facto omnibus beatis. 19. et sequentibus. Oritur ab intrinseco ex ipsa natura beatitudinis. 318. Non modo in sensu composito, sed etiam absolute convenit beatis, 318 el 327. et deinceps. Non solum est respectu peccati commissionis, seri etiam respectu omissionis, 328. Ne-- etiam respectu mortalis, seri etiam respectu venialis, 328.

An si Deus auferret visionem a beato, posset in illo instanti peccare, 331. et deinceps. Aliter se haberet tunc desitio beatitudinis ad peccatum, atque in viatoribus desitio gratis, 331.

IMPERIUM.

IMPERIUM. Impoi'lüm non ost actus voluntatis. sod rationis, 511. Non invenitur in brutis. 514. Pnucedit ustim in ordino directo. sHi'iis in ndluxo, 514. Ex imperio, et actu µη-perato (inaUler liat unus actus, 545. Quinam actus sundanlur rationis imperio. 545,

An imperium voluntatis ponat aliquid intrinsecum in actibus aliarum potentiarum, 71. Quid de imperio charitatis respectu aliarum virtutum, 71.

Imperium intellectus relinquit absolute libram voluntatem, quamvis in sensu composito non valent dissentire, 42i, et 526, et 'sequentibus.

INCLINATIO. Non potest se extendi inclinatio ultra iil. quod principio ejus congruit, 149 ot 157. Manifestat naturam, in qua radica-tur, el reflectitur supra eam conjungendo illi terminum inclinationis. 158. Discrimen inter inclinationem natiu-ulem, et elicitam, 158.

Inclinatio intellectus non est ad res, ut sint, sed ut cognoscantur., secus inclinatio voluntatis, 31.

Inclinationes vitiosæ in habente gratiam, quo paclo subdantur charitali, 136.

INCON TINENS. Incontinens syllogizat in quatuor terminis, et male concludit, 325.

INDIFFERENTIA. Indifferentiæ nomen quid importet, 128 Multiplex modus inditïerentiæ, •128. Quæ indifferentia dicatur activa, quæ passiva, quæ positiva, quæ privativa, qua· objectiva, quæ formalis, quæ conlrarielalis, quæ contradictionis, quæ quoad specificationem, cl quæ quoad exercitium, 128.

Indifferentia voluntatis alia est positiva, alia negativa, 427. Prima requiritur ad libertatem, secunda aufertur per libertatis exercitium, neque habet locum in libertate divina, 127.

Indifferentia objectiva necessaria est ad omnem libertatem, 128. Indifferentia passiva requiritur ad libertatem creatam, 429. Indifferentia constitutiva potentiæ liberæ est per se primo activa, 429. Non est conlrarielalis, sed contradictionis, 429. Indifferentia conlrarielalis per accidens se habet ad libertatis essentiam,

Quæ dicatur indifferentia in essendo, quæ in agendo, ol quæ in proponendo, 145. Prima constituit actum liberum, secunda potentiam, tertia solum dat radicem liberlatis, 415. Prima solum convenit actibus, secunda voluntati, tertia intellectui, 115.

INFAMIA. Infamia quid sit, 197.

INFINITUM. Infinitum eiiamin potentia non admittitur in causis perse subordinatis. 130 et sjq. Quid in subordinatis per accidens, 130.

INNOCENTES. Innocentes pueri an fuerint proprie martyres, et martyrii aureola decorentur, 309 Habuerintne rationis usum, 300.

INSTRUMENTUM. Instrumenta omnia habent virtutem activam sibi propriam, 105. Non est opus instrumento, ubi principalis causa continet elfocum adtrqaale, 120. Causa creata indiget determinalis instrumentis, nec potost pro libilo qualibet re uli, sicut potest increata, 120.

INTELLECTUS. Est perfectior voluntate, 258. An, et quomodo uniatur cum objecto unione reali, 2.19. Differentia ejus a voluntate in modo operandi, 406. An et quomodo moveat seipsum, 106.

Quare intellectus trahat res ad se, cum voluntas feratur ad illas, 31.

Objectum fornale intellectus est solum ens reale, 46. Quod ab intellectu descendit ad fidus voluntatis, est perfretius illis secundum sa· e contra vero quod a voluntate derivatur ad- actus intellectus, 221. Solus actus intellectus est possessio, el assecutio <»!>-jecii, 231 Ot sequentibus.

Intellectus agens quam operationem exerceat in beatis. 363.

INTELLECTIO. Intellectio quamvis ex communi r.ilidne solum uniat unione intentionali, intellectio perfectissima unit realiter, 239. Quare intellectio per soipsam non sil voluntaria, 101 et 405. Neque ex vi intellectus est propter linem, 405. In quo genere motus debeat collucari, i(l7-

INTELLIGENT!A. Tnellelligenlia movet omnes creaturas irracionales in suos line?. 100. Cessaret motus coeli, si non esset inlelligentia, 100 et deinceps.

INTENTIO. Intentio non est actus intellectus, sed voluntatis, 537, Solum est circa finem, sed non lautum circa ultimum, 538, An, et quomodo voluntas possit plura simul intendere, 538 el 121 et seq. Intentio linis quo paclo attingat inedia, 538. In brutis non est proprie intentio, 538.

In quo differant intentio, et simplex volilio. atque ntriusque objectum, 28. Intentio, et electio non semper differunt enlilative, bene tamen formaliter, 113 et 126. Quo pacto primum in intentione sil in exeeutiono ultimum, 260.

INTERMEDIA. Intermedia quæ proprie dicantur, 113 el deinceps. Non habent appetibilitatem, utilitate ad aliud seclusu, 113. Exercent vere rationem finis in ordine ad anteriora, 111 el sequentibus. Solum primum mediam a ratione. intermedii excluditur, 116. Unumquodque intermedium est cujus gratia aliquid Ijt, 116. Ita philosophandum est de intermediis in genere linis, atque de instrumentis in genere efficientis, 121. Licet vere sint fines, sed valde imperfecti, 121. In quosta imperfectior consistat, 122.

Non exercent rationem modii, el linis secundum eamdem rationem 122. In omnibus simul cum utilitate ndesl aliqua delectabililas, vel honestas, I2L In aliquibus adest simul deleclabilitas perfecta independens ab utilitate, 121. Prius sunt appetibilia ni modia, quam ut lines, licet prius exercean rationem linis, quam medii, 125. Imo prius absolute inilnuiiL ut media, quam ut lines, 125.

INVOLUNTARIUM. Involuntarium iu quo differat a violento, coacto, el invito, 506. Pelii resistentium activam por actualem operationem, 509. Triplex involuntarii acceptio, 510.

JUDICIUM. Est radix libertatis, V?2. Solus intellectus potest de suo iudicio judicare, 425. Quot modis hoc Hat. 425.

Ultimum iudicium practicuni infaliibiliter trahit secuïn actum voluntatis, 429. Nou tunon libertati ofllcit, 129 et seq. liuo eam ponit. 429. An recto cohæreat iudicium indifferens ad plura ex parto actus primi, el iudicium determinans ad unum ex parte actus secundi, 427.

JUS. Aliquando jus præsumit interiorem consensum, qui revera non datur. 485. hno supplet aliquando interiorum cuiisunsuin, 185.

JUSTUS. Justus, an et quomodo op'o 'ur

propter bonum suæ naturas L>8. Quid sit ejus finis ultimus, 159. Quidquid justus vult. et etiam seipsum, vult Deo, 159. Constituit satietatem sui appetitus in bono ipsius Dei, 159 et ileinc. Justus peccans veniililer. non habet pro fine ultimo, etiam negative objectum illius peccati, 173. Neque bonum proprium inordinate dilectum, 169. Refert omnia venialia in Deum, non actualiter, sed habitualiter, 169. Qualiter explicanda sit hæc relatio. 175 et sequent. An justus per venialia ponat aliquo modo ultimum finem in creatura, 177 et sequent.

Justus non semper operatur actu, etiam virtualiter propter finem particularem absolute ultimum, 184. Quare justus, in quo sunt vitiosi habitus, non denominetur idcirco. 137.

L

LAPIS. Lapis quare moveatur velocius, quando magis accedit ad centrum, 9. Participat virtutem centri. 9. Finis lapidis non est quiescere a motu, sed possidere centrum, 261.

LAUS. Utrum quid importet, 195. In quo ab honore differat? 195. Quibus debeatur, 195. Quo pacto Deo conveniat, 195.

LIBERTAS. Excludit subjectionem ad aliud, 418. Alia est actionum, et alia personarum, 118. Quæ dicatur libertas a coactione, quæ libertas indifferentia et arbitrii. Quæ libertas naturæ. Quæ libertas a culpa et miseria, et quæ libertas exemptionis. 418.

Nomen libertatis absolute stat pro libertate indifferenti, 464. Nequit hæc negari nostris actibus, 420 et sequent. Quid requiratur libertas ex parte judicii intellectus, 427 et sequent. Quid in voluntate ex parte actus primi, et quid ex parte exercitii actualis. 127. Non est formalissime ipsa indifferentia, quamvis nequeat intelligi sine illa, 449. Quæ indifferentia per se ad libertatem requiratur, 129 et sequent.

Respicit ex parte utriusque extremi exercitium liberum, 433 et sequent. Utrumque exercitium requirit actum positivum, 434 et sequent. Neque per hoc extrahitur a linea libertatis contradictionis, 431 et sequent. Qualis sit divisio libertatis, in contrarietatis, et contradictionis, 335.

In quibus potentiis libertas reperiatur. 435 et sequent. Libertas potentiae est perfectio ejus intrinseca, et similiter libertas actus elicit. 446 et sequent. Quid de imperatis. 450 et 452. Denominatio liberi in actibus imperatis non sumitur a potentia, sed a libertate actus elicit, 152. Libertas actus elicit non est ejus entitas, sed modus superadditus. 452. In quo iste modus consistat. 453 et sequent. Liberior in habitibus, an sit aliquid intrinsecum, et in quo consistat, 456.

An in pueris, et umentibus sit aliqua libertas. 464.

Liberum arbitrium quid sit, 446.

LINGUA HEBRAICA. Lingua Hebraica cur sancta dicatur, 364. Qua lingua utentur in coelo beati, 364. Quomodo intelligendus locus Pauli *Lingua cessabunt*, 364.

LUMEN. Lumen non est adæquatum objectum visus, etiam in ratione objecti formalis, 31.

Lumen gloria est dos animæ, quæ vocatur

visio, 283 et sequent. Est perfectius habitu clarilatis. 25!).

M

MANIFESTATIO. Manifestatio divinæ bonitatis, an sit finis dilectionis Dei erga creaturas, 22.

MARIA. Amor Boalissimio Virg. Mariæ in via superabat in intensione amorem omnium comprehensorum, præter Christum, 233 et deinceps. Eundem numero actum amoris, quem exercebat in via, continuavit in Patria, 234. Decoratur perfectissima virginitatis aureola, licet non habuerit pugnam neque tentationem internam, 313. Quid de tentatione ab hoste externo, 313. Similiter habet aureolum doctricis, 313. Quid de aureola martyrii, 308.

MARTYR. Unde dicatur, 303. Non appellatur absolute Martyr, nisi qui testificatur super doctrina Christi, 303. Quæ requiratur hæc testificatio, 303 et sequent. Opus cujuslibet virtutis ad fidem relatum, potest esse causa martyrii, 301. An esset Martyr, qui moreretur pro solo actu virtutis politica an pro aliqua veritate naturali, 301.

An, et quomodo mors sit de ratione martyrii, 305. Fuerintne vere martyres, qui vitam in tormentis non linierunt et tamen ab Ecclesia inter Martyres, collocantur, 305 et sequent. Quid de B. Joanne Evangelista, et B. Tecla, 306. An sit sufficiens signum proprii martyrii celebrari ab Ecclesia inter Martyres, 308. Impossibile est Christi Martyrem condemnari. 307. Christiani milites, qui in bello pio cadunt, cur non sint Martyres, 308. Quid si hostes pugnent ex odio ad fidem, 308.

MATERIA. Materia quare sit radix corruptionis, 343. Potentialitas materiæ ad plures formas quomodo ligetur perdolem impassibilitatis, 313. Nullus motus sublunaris est materiæ violentus: imo omnes possunt dici illi naturales. 508. Non pateretur violentiam, si omni forma explicaretur, 507.

MATRIMONIUM. Matrimonium metu contractura, quo jure sit irritum, 527. Matrimonium speciale animæ cum Christo, in quo differat ab sponsalibus, 280. Inchoatur in hac vita, non tamen consummatur usque ad patriam, 280 et seipient. Dotes aut illud requisite explicantur per lotam disputationem.

MEDIUM. Proprie quid sit, 9. Duplex ejus acceptio. Habet intrinsecam bonitatem, 8. Utilitas medii est ejus bonitas. 8. Medium utilius plus de fine participat. 9. Quod non conducit ad finem per modum utilis, non est proprie medium. 81. Media non terminant motum voluntatis, nisi per ordinem ad finem. Non tamen tota ratio terminandi est bonitas finis, 9. Medie tantum sunt bona secundum quid, et diminute, 9 et sequent. Habent intrinsecam vim movendi voluntatem, quamvis non primario, 15. Quo pacto ratio medii sit relativa, 14.

De ratione medii est. quod versetur inter finem, et voluntatem, ut inter exirema, 81. Debet præcedere finem in executione, et præcedi ab eo in intentione. 81. Quamvis media non sint objectum formale voluntatis, non tamen sunt objectum per accidens, sed materialia per se, 31. Discrimen inter conclusiones in ordine ad terminandum intellectum, et media in ordine ad terminandam voluntatem. 35.

Creaturæ

INDEX HERUM NOTABILIMUM.

Creaturæ respectu Dei non habent proprie rationem medii, 81. Respectu cuiuslibet medii, debet assignari aliquis linis proximus, 81. Quis sit talis linis, 118.

MERITUM. Meritum, et prannium debent pertinere! ad distinctas potentias, 260, et deinceps.

METUS. An, et quomodo causul involuntarium, 523, et sequent. Quæ fiunt ex metu sunt voluntaria simpliciter, et involuntaria secundum quid. 523. Metus diffinitio, 523. Metus cadens in virum constantem, quæ requiratur, 523. Aliud est operari cum metu, et aliud ex metu, 523. Quot actus concurrant in illo, qui operatur ex metu, 523. Num omnia, quæ ex metu fiunt, habeant aliquid involuntarii, 523.

An operatio alias bona, peccaminosa reddatur si fiat ex indu, 524. Metus gravis, an irritet contractus, 527. An excuset a transgressionem Legis. 527.

MOTIO, MOTUS. MOVERE. Motionem Dei efficacem in liberum arbitrium negabant hærelici Pelagiani, Calvinus vero asserebat auferri libertatem, 428. Vide Prædeterminationem.

Movere se quot modis dicatur, 98, et 405. Quo pacto sit officium vitæ, 98. Quæ moveant se quoad solam executionem operis? quæ simul quoad formam, quæ est movendi principium? quippe etiam quoad ordinem ad linem? 98. Quæ moveant se perfecte, et quæ imperfecte, 406. Voluntas in amorem necessarium. an perfecte se moveat, 458. Quid requiratur ad movendum se perfecte, 458, et 462, licet moveri a se, et moveri ab intrinseco convertantur; non tamen moveri magis ab intrinseco, 463. Quod movetur, fertur in aliud, 406. Non convenit intellectui secundum se, 406. Movere quoad exercitium, quare sit proprium voluntatis, 406. et deinceps. Quo pacto moveat intellectus, 406.

NATURA. Natura non semper agit ut mota ab alio, etiam si necessario operetur, 93. Duplex agendi ut natura, 458, et 460.

NATURALE. Naturale diversas habet acceptiones, 409, et 415. Naturale, et voluntarium, licet multoties coincident, semper differunt formaliter, 415.

NECESSITAS. Alia est quoad specificationem, et alia quoad exercitium, 458. Necessitas quoad exercitium quid requiratur, 460. Potest ex tribus capitibus provenire, 462. Necessitas, quæ oritur ex cognitione perfecta, non obesi perfecto voluntario, 466. et sequent. Non tollit quod agens perfecte se moveat. 92 Voluntas est per se necessitata quoad specificationem circa aliqua objecta. 458. Quæ objecta sic necessitent, 160. Voluntas viatoris a nullo objecto necessitatur per quoad exercitium, 460. et sequent. Omnis actus liber debet ad aliquem necessarium reduci. 453.

Amor, quo Angelus diligit se et Deum linem naturalem, quare sit necessarius quoad exercitium, 453. Si intellectus imperfecte objectum proponat, necessitabitur voluntas per accidens, 155. Quare intellectus necessitetur quoad exercitium ad assensum principiorum, non autem voluntas ad umorem linis, 455. Actus intellectus, et voluntatis puerorum,

amentium, et dormientium omnes sunt quoad exercitium necessarii. 155.

NEGATIO. Negatio, vel privatio qualiter possint apponi ut medium ad aliud, 15. Non eliguntur per se, sed per accidens, neque in ordine ad prosecutionem, sed in ordine ad fugam, 15.

O

OBJECTUM. Quod sit, 18. Varia) objecti divisiones, 18. Quod appelletur objectum formale, et quod materiale. Quid sint objectum *quod*, et objectum *quo*: ratio *qir.r.* § rudio sub *qua*, 18. Plures gradus objecti materialis, 18. Alia divisio objecti in primum, et secundarium, 18. Alia in adæquatum, et in inadæquatum. 18. Alia in principale, et minus principale, 20. Quo pacto coincidat objectum formale cum primario, et objectum materiale cum secundario, 20. Quid sit objectum materiale per se. et quid *per* accidens, 20. Ultima divisio objecti in motivum, et terminativum, 20.

Objectum materiale per se potest movere, licet secundario, 29. Objectum formale voluntatis est solus linis, media vero spectant ad materiale, 21, et sequent. An, et quomodo subordinatio unius objecti ad aliud extrahat subordinatum a ratione objecti formalis, 25. Unde sit dignoscendum, an aliquod objectum sit primum, vel secundarium. 36. Quo pacto objectum adæquatum debeat comprehendere omnia, ad quæ potentia se extendit, 36.

Objectum denominationis primaria semper est formale; secus objectum denominationis secundarium, 41, et deinceps. Triplex modus attingendi virtualiter aliquod objectum, 42. Quid sufficiat ad objectum formale, 42. Non objectum, sed ejus attingentia juxta rationem, est finis virtualis, 220.

ODIUM. An. et quomodo esse, et vita possint odio haberi. 459.

ODOR. Odor unde erit in corporibus beatis, 361.

OMISSIO. Non potest esse voluntaria directe. bene tamen indirecte, 466 et seq. Requirit implisensabiliter actum, qui sit ejus causa, 466. Talis actus non pertinet ad omissionis essentiam, 466. Quo pacto dicatur non requiri per se, 489. Ut omissio sit voluntaria non sufficit, quod sit in potestate voluntatis quantum ad impediri, vel non impediri, 488. Omissio non potest apprehendi ut bona, nisi per modum utilitatis alium linem. 469.

Ut omissio sit voluntaria debet terminare actuale voluntatis influxum. 469. Quare dicatur esse a voluntate ut non agente, 469. Debet esse aliquomodo voluta per actum, 482, et sequent. Non sufficit ad hoc actus pure interpretativus, 483, et sequent. Præceptum operandi vage, an possit frangi, si non detur pura omissio, 487. Peccatum ex negligentia non fit per puram omissionem, 487.

Nequit voluntas suspendere omnem actum posito præcepto, 489. Quid si Deus omnem præmotiune in physicam auferat, 192. et sequent. Quid si voluntati solum proponatur objectum, quod omittit, 494.

Omissio voluntaria, an. et quomodo requiratur debitum non omittendi, 495, et sequent. Omissio voluntaria debet fieri ex opposito actu vel in se, vel in suo debito, 495. Quo

pacto debitum <I·&ituañi per omiissionem, 1')\$. Quamdiii censwHur voluntaria omissio actus praeexistentis, 198.

Qua ratione omittat actum malum ille, qui dormit, 197. Omissio sacri in die teriali. an tussit esse voluntaria, 502. An omissio idulolalriæ. ei, Qui tormentis cruciatur, sil voluntaria. 503. Quala debitum requiratur ad voluntarietatem omissionis. W. An suiliciat obligatio ad solam penam, 193. An aliqua omissio possit esse voluntaria, et non peceaminosa, 500. Quid de effectu sequuto ad omiissionem, sive per ac, sive per accidens, 500. et sequent.

OPERATIO. Qualiter unumquodque sit propter operationem, 219.

ORDO, Ordo, qui invenitur in actibus voluntatis, totus est ex participatione intellectus, 220, et deinceps.

ORDINARE. Ordinare proprium est sapientis. 97. et 122.

OTIOSUM. Otiosum quid dicatur, 185. Omnis actus otiosus est malus, 185. Quicumque actus caret honesto fine, et aliunde non habet malitiam. esi otiosus, 185. Non tollit otiositatem relatio ad linem ullimum in comuni, 185.

P

PARS. Pars iimiquæquū quidquid est, est sui totius, 513. Plus inclinatur ad bonum lotius, quam ad proprium, 513.

PAULUS. Paylus in raptu, quare non fuerit comprehensdr, 287.

PAUPERTAS. Paupertas conducit valde ad consequendam beatitudinem, 192. Perfectiores in lege veteri non divites fuere, sed strenue pauperes, 193. Unde voluntaria panperlas originem traxerit, 193. Non ita distrahit animum, sicut divitiæ, 195. Veros pauperes non sollicitant hujus vitæ necessaria, 195.

PECCANS, PECCATOR. Peccans mortaliter, avertitur a Deo, et constituit linem ultimum in bono creaturæ, 116. et sequent, Eliam si plura, opposita committat, non habet plures fines ultimos. 152. Quid sit illud bonum. in nuo finem ultimum constituit. 117. ul sequent. Non omnia, quæ diligit, refert in objectum sui peccati, neque est paratus relinquere omnia propter illud. 153, et. Omnia amat sub raliom· boni proprii 155. Etiam si operetur ex auxilio supernatural!, 158. Ultimus linis peccatoris non debet esse irreferibilis in Deum quidditative, sed tantum denominative a privatione gratiae, 163.

Etsi omnes actus peccatoris sistant in prædicto fine, non ideo omnes sunt peccaminosi. sed qui sisLuut privative, 163. Peccator nou dicitur simpliciter sui creatura per actus honestos, neque etiam proprie dicitur uti. sed frui secundum quid, 163. Non dicitur constituere per illos linem ultimum in creatura, 163.

Non <ju;elihi>t conversio peccatoris ad suum linem ultimum, avertit a Deo, 161. Quomodo intelligendum eum dicitur, peccatorem ponere. linem ullimum in creatura. 161. Non est improbabile talem finem esse determinate aliquid creatum. 161, ot deinceps, el 170. Tinnis ultimus materialis peccatoris non est ali- quid determinatum, 166. Quæ includat? tG»i. Idem est finis ultimus peccaturis, ul operantis belle, el ut operantis mal·, 171. A4 judi-

candum do bonitati', el malitia nelmiin p catoris. non est attendendus linis ultimus, 171. An aliquo modo omni'< iiclib peccatoris terminentur ad Deum sicut millnem ullimum, 171. et doimaps.

Peccatum omne voluntatis supponit defectum intellectus. 321, et sequent. Qualis debeat osse prædielus defectus, 321, el 321. Qualiter detur in his, qui pocctinl ex tnnllliu, vel passione, 321. Qui peccat ex passione, syllogizat in quatuor terminis, et ideo hialu concludit. 321.

Qui peccat venialiter. non fruilur creatura, sed utitur, 179. Imo non utitur, sed abutitur. 179. Peccatum veniale hominis justi qualiter in Deum referatur, 175, et sequent. Quis sit linis ejus ultimus actualis, 177. Quantum ad relationem actualem sistit in bono proprio, 177.

PENETRABILITAS. Penetrabilius non repugnat corporibus de potentia absoluta, 310. In beatis non est dos, sed miraculum, 310. In quo consistat. 311. Duo corpora gloriosa uuminiani se penetrabunt, 311.

POENA. Pcen.i est in eadem potentia, in qua præmium, 362. Non est in potentia appetitiva, sed in cognosciliva, 362-

POSSESSIO. Possessio non est actus potentiæ appetitivæ, sed cōgnosciliva 232. et sequent. Importat relationem dominii, 232. Non quælibet attingentia objecti specifica est ejus possessio, sed debet esse atractiva, 239. Debet importare unionem realein, et non tantum affectivam, 239.

POTENTIA. An, el quomodo potentia ner omnes suos actus tendat ad objectum formale. 15. Modus operandi potentiæ sequitur conditionem formæ, per quam agit. 101 Quælibet perfectio potentiæ activæ debet intrinsece relucere iu «actibus, 417, el seq. Potentia., quæ a voluntate moventur, aliquid ab ••a participant . 98. Potentia separata ab anima, non maneret vitalis, 216. Potentiæ organo aflixæ, non habent objectum materiale per se, sed tantum objectum formale, et objectum p»T accidens , 20. Quæ potentiæ in suis actibus possint violentari, 515, et seq.

Potentia transiens est perfectior sua operatione : secus potentia immanens, 222. Respectu illius operatio non est linis, bene tamen respectu istius, 222. Possible oppositum sustineri, 222.

Putentia obedientialis inest omnibus rebus ad obtemperandum. Deo 511, et seq. Umnes potenti» etiam corporales resurgent in beatis. non tamen oinnes exercebunt suits operationes. 361. Omnes potential sensitivæ, el appetitivæ elicient in beatitudine proprios actus. 361.

Potentia peccandi convenit creaturi»?, quia lacta ex nihilo, 328. An. et quomodo remaneat in beatis, 328. Non est pars libertatis, k;d defectus. 328. et 123.

POTESTAS. Potestas, quare muneretur n D. Thom. inter bona externa, 198. Alia est physica, et alia moralis, 198.

PRACRICUM. Praclicum intellectus totum ••st ex voluntate. 221. An, et quomodo actus intellectus practici ab actibus voluntatis in perfectione superentur, 221.

PR.EDETERMINATIi >. Prædeterminatio physica non est raliio cur creaturæ irrationalles non se movent in finem, 96. Est omnino

micesruriu ud libertatum, 429. el sequent. N«:- qiaquam illi ollicil, 431, ot ;-equent, ul 426, el seqilunl,

PILESUMPTIO. Prtesiimpflu .juris, quo parla supplemt interioremtmistinsium contrahentium, 112. Non sufficit nd rigorosnm voluntarium, 412.

PRINCIPIA, Comparantur ml concluriimes, sicut linis ad media, U ut 32, et sequent. An sini objectum formule adæqmitum intellectus, 33. Discrimen inter principia, el conclusiones, in ordino nd terminandum intellectum, el voluntatem. 33. Quomodo intelligendus 1). Thom. cum eu æquipnral, 33. In quibus leneut praedictu mquiparatio. 37. et ii. Principia respectu scientiae non sunt ratio, *qu.r*, 41 el 13. Neque ratio *sub qua* proxima, sed radiculis, 16.

PROPTER. Propter in diffinitione linis quid significet, 61. Quid in toto rigoro per eam particulam denotetur, 61. Non importai solum rospectum unius ud aliud, sed verum causalitatem finalem, 119.

PROVIDENTIA. Est ratio ordinandorum ml linem, 98. Divina providentia extendit se ad omnia etiam in particulari, 99, et sequent.

PROXIMUS. Proximus quomodo attingatur per actum charitatis, 18. An per modum medii, 28. An sit objectum pure materiale, vel possit dici formale respectu alicujus aclus charitatis, 18. An ejus amor specie distinguatur ab amore ipsius Dei, 19. Duplex umor charitatis respectu proximi, 49.

PRUDENTIA. Prudentia licet sit in intellectu, annumeratur virtutibus moralibus, 221. Excedit illas in perfectione, 221. Ejus dillinitio el objectum, 221. Quomodo distinguatur ab arte et a lege, 221. Quo pacto prætilmit finem virtutibus moralibus, vel supponat præslilulum, 221. An, et quomodo ordinetur ad actus prædiclarum virtutum, el nihilominus sit perfectior? 221.

PUERI. Pueri decedentes cum solo originali, an habeant naturalem bealiludinem. 311.

PULCHRUM. Pulchrum secundum rem coincidit cum bono, sed ratione differunt, 16, el sequent.

R

REGULA. Regula moralis non potest perfecte cognosci, nisi cognoscantur eu, quæ regulanda sunt, 322.

RELATIO. Prædicamentalis non exprimit perfectionem; secus transcendentalis 13 et 393. Utraque relatio potest esso anima! dos, 321. Quo pacto sit verum, ad relationem non 'lari per se motum. 223 et deinceps. Relationes fundatu in actibus, vel ad eos lerminulæ sæpe accipiunt eorum nomina, 290 et 293.

Relatio voluntatis ad linem ut præsentem, cur dicitur *tenlio*, el *comprehensio*, 289. Supponit apprehensionem intellectus, 290. Cur prædicta relatio dicatur *comprehensio*, et non *trpprehensio*. 290. Relatio alicujus actus ad linem, alia est formalis, alia virtualis, et alia habitualis, 181.

Quoties homo libero operatur, refert omnes suos actus actualiter ad linem ullimum in 'omuni. 182. Ex propria intentione non :-inper refert formaliter. 183- Quid cum opo- iatur ex l haritate, 183.

h^lulioncs divina, cur non exprimant perfectiones? Ii.

RESISTENTIA. Resistentia ad violentum requisita, an debeat osse activa, '07, et 508. •t sequent. Resistentia activa quid sit. 509. Au creatur® aliquando resistant Deo operanti, 515. Quo pacto dæmenes resistant illi indigenti pmnain, 516.

S

SAPUR. Sapor unde erit in beatis, 364.

SATIARE. Saliare appetitum absolute non potest aliquod bonum determinatum, 1CG et sequent. Potest satiare in sensu composito alicujus apprehensionis, 167. Deus a peccatore eliciente actum spei, non apprehenditur ut satians do facto appetitum, seri ut satiaturus pro tempore determinato. 167. In <pio appetitus talis peccatoris satietur, 167.

SCIENTIA. An qjus objectum formule sint principia, vel conclusiones, 43 et 47f et sequenl. Quare post assensum præmissarum opus sit habitu scienti® ad assentiendum conclusioni, 44.

SECURITAS. Securitas quid sil, 287. Non est actus prosecutionis, sed potius fugae, 287.

SENSIBILE. Sensibilia externa, au, et quomodo excedant in perfectione potentias sensitivas, 219. Participant virtutem substantiarum separatarum, 219.

SENSUS. Nihil universale apprehendit, 421. Ejus judicium semper est ud unum determinatus, 497, el sequent. Quare non sil radix libertatis, 497.

Omnes sensus in beatis exercebunt suas operationes, 362. Omnes debent suo modo beatificari, 363. Erunt in cœlo propria omnium sensibilia, 363, el seq. Non nnuuibun- lur physice, sed intenlionuliter, 3Giet seq. A qua distantia objecta percipiant, 369.

SYLLOGISMUS. Syllogismus incontinentis lit in quituur terminis, et totidem propositionibus, 325.

SONUS. Sonus quomodo formandus iu beatis pro voce emittenda, 367.

SPECIES. Intentionales per quod medium ad sensus beati perveniant, 366. An ud visum pervenire possint per lineam reflexam, 366. An de potentia absoluta pervenire possint, sine medio, 366. Ad quam distantiam possint objecta immitere species sensibus beati, 368.

SPES. Amor spei non est amicitia, sed uoncupiscenliæ, 151. Quis sil tinis ultimus *cui* spei informis. 151. Actus spei peccatoris, quo pacto referantur ad liuem ejus ultimn. 170.

SUBSTANTIA. Substantia non ordinetur per se ad operationem etiam beatificum, 212. Sitne beatitudine perfectior, 212 Nulhi substantia est immediate operative. 213.

SUBTILITAS. Esi prima inter dotes corporis gloriosi, 310. Ejtis dillinitio, et v̄aria acceptiones, 340. Subtilitas sumpta pro dote iri quo consistit. 311. Dat aiiiuue perfectum, dominium intdnsivum supra materiam. 311 et deinceps. In quo differat a dolo impussibilitatis, 318. Est forme positiva, 316. Pertinet ud prædicamentum qualitatis, 351. Au. el quomodo sit supenialiinilis, 336. Corpus esse subtile, quo pacto sit effectus prædictæ. do- lis 351.

SUPERNATURALIS. Supernaturali- p i-

fodio non palest deberi alicui ¶reatura 375. Non datur appetitus naturalis ad illam, 375.

T

TENTIO. Teilio quid sit, 292. Denominatio tenentis Deum in voluntate. a qua forma proveniat, 292 et deinceps. Non provenit ab actu, neque ab habitu, sed a relatione, 293. An ¶relatio sit prædicamentalis, vel transcendentalis. 29 i.

TERESIA. Beata M. N. Teresia accepit ¶ Christo Domino clavum in arrham. 278. Distinguens matrimonium spirituale ab sponsalibus, non intendit illud consummari in hac vita, 280. Vicit perfectissime carnem sine pugna, ob idque decoratur virginitatis aureola. 313. Habet quoque aureolam doctricis, 311. Profundet loquitur de beatorum impeccabilitate, et confirmatione in gratia, 317.

THEOLOGIA. Ejus objectum non sunt principia, sed conclusiones, 43. Quare non sit virtus théologalis, 43.

V

VIOLENTUM. An, et quomodo differat ab involuntario, coacto, et invito, 506. Violenti diffinitio, 50G. Quam resistentiam requirat, 507. De facto nunquam est cum resistentia solum passiva, 508. Tenebræ in acre; et a die iudicii, quies in cœlo cur non sint violent@? Au violentia inferri possit agenti ut tali. 507. Violentia passi non consistit in sola abiectione formæ connaturalis, sed etiam in reeep- lirme oppositio, 510.

Non omne violentum est proprie involuntarium. 509. et 510. Quo pacto violentia involuntarium causer. 519. Nullus actus simpliciter violentus, est moralis. 510 et deinceps. Nulla creatura patitur a Deo simpliciter violentiam, 511. Voluntas in elicientia proprii actus nequit violentiam pati. 517, el deinceps. Quid de appetitu sensitivo. 518. Quid de aliis potentiis, 518. An voluntas per carentiam omnis actus, pateretur violentiam, 525. et sequent. An in receptione alicujus formæ provenientis ab extrinseco. possit violentari, 525

VIRGINITAS. Unde dicta. 310, -t sequent. Virginitas moralis, quæ requirat tam ex parte animæ, quam ex parte corporis. 310. Quid possit in ea reparari. 310. Virginitatis aureola quibus debeatur, 311 et sequent. Requirit propositum efficax perpetuo continendi, 311. An debeat esse voto firmatum. 313.

VIRTUS, intellectualis speculativa qua ratione dividatur in scientiam, sapientiam el intellectum. 84.

VISIBILITAS. Visibilitas alia e¶t intrinseca objecto, et alia exlrinseca, et quid sil utraqne. 18.

VISIO. Visio bealiieaest ipsa essentia beatitudinis, 231 el seq. Supponit primum intelligibile, non autem primum volibile, sed potius hoc constituit, 249. Magis accedit ad Deum visio, quam amor. 255.

Inter visionem Dei. et amorem amiciliæ non datur ordo causæ linatis. Si tamen daretur amor, esset propter visionem, 256. An Dei visio prafferenda sil amori, vel econverso, 256. Veri Dei amatores magis appetunt videre Deum, quam amare, non tamen mugis amant visionem, quam Deum, 256. An, et i

quomodo perliciiiiur per delectationem, 258. Videns Deum, etiam si posset suspendere delectalipnom, nequaquam tamen posset tristari, 262. An si vitieus Deum, non amaret illum, diceretur beatus, 2fi2. Nequit videri divina essentia, non visis personis, et attributis, *271. Si ita videretur, talis visio non esset beatitudo, 271. Qui videret solam essentiam, ilesideraret adhuc videre attributa, 271. Non videret totam Dei perfectionem, si relation-.* laterent, 271. Qua efficacia voluerit Divuà Thomas probare possibilitatem beatillcæ visionis rationibus naturalibus, 378 et .sequen- tibus. ¶

Visio beatifica efficit beatum omnino impeccabilem. 319 Tollit omnem defectum, qui potest accidere eliaui circa creaturarum cognitionem 329 el 321. Quam oppositionem habeat visio beatifica. cum peccato, 331. Videns in Deo suam reprobationem, non posset illum odio habere, 330. Visio beatifica est virlualiter deliberativa, 463. ¶

Visio, quæ ponitur dos animæ, non est actus, sed ipse habitus luminis glori», 283 et sequentibus. ¶

visus beati, a qua distantia objecta percipiat, 368.

VITA. Vitæ officium est moveri a se, 98. Quo genere motus, 98.

VITALITAS. Vitalitas potentiæ consistit in actuali conjunctione cum anima, 216.

Vitalitas in actibus elicitis est modus intrinsecus, 455. Si Deus se solo poneret aliquid actum in potentia vitali, non esset vitalis talis actus, 455. ¶

VITIUM. Vilium, quod est simul cum "ratia, an, el quomodo inclinet ad peccanuiin mortaliter. 137. Vitia in homine justo manent retractata, et in via corruptionis; 137. An, el quomodo subordinentur conversioni ad Deum. quæ est per charitatem, 137. Num per talem subordinationem mutantur, 137. Quo paeto vitia, el peccata sint contra naturam hominis, etiam si in illa radicentur, 158.

UNIO. Unio Dei per illapsum (palis sil, 206, et sequentibus. Non differt a modo essendi Dei in rebus per essentiam, et immensitatem, 207. Alia est unio cum Deo in ratione objecti, 207. Quomodo ad hanc pertineat unio per gratiam, 207. Unio hypostatice est perfectissima uinnium excogilabilem, 207. Non est possibile attributa Dei uniri nostris potentiis per modum actus primi, vel secundi, 207. Unio per intellectum perfectior est, quam unio per affectum, 254. Quo sensu aliquando dicatur perfectior unio per affectum, 254.

UNIVOCUM. Univoca, an el tpiomodo possint prædicari secundum magis, et minus, ¶

VOLITIO. Nulla volitio potest esse primum votitum, 241. Omnis volitio debet habere objectum a se distinctum ad quod ordinetur, 2il. Volitio alicujus objecti non potest esse volita, nisi prius sit volitum ipsum objectum, 249. Nullus vult velle nisi quod aliquo modo jam vult, 249. ¶

VOLUNTAS. Voluntas sequitur in omnibus ductum intellectus, 422, el 423. Hujus rei ratio, numero, 421 et sequent. 425. Quomodo sit intelligendum *Sit pro ratione voluntas*, 425. Voluntas in operando debet sequi modum formæ per quam agit. 421. Licet feratur libere ad aliqua objecta potest ad aliqua necessitari. ¶

cessihiri, 123. Quia· sint hæc objecta, 423, el seq. Ad quæ objectu lenitur, el ad qu@ necessilctur, sive quoad specificationem. sive quoad exercitium, 458 et sequenlib. Voluntas prius potentia naturalis, qu tm libera, 47. Sola voluntas est per se primo libera formaliler, 442. Formalissime ut libera influit adæqualo per inlluxnrn positivum, 419. Qualiter in primo actu moveat scipsam, simulque specialiter a Deo moveatur, 453. Supponit iudicium intellectus necessarium . 452. Etiamsi infullibililer sequatur tale iudicium, manet absolute libera, 452. Possible illud suspendere, 452. et sequent.

Voluntas per suum actum non possidet objectum, sed magis ab eo possidetur 219, el sequentibus, et 234. An aliquod genus possessionis sit proprium voluntatis, 266. Omnis actus voluntatis respicit objectum in ordine ad possessionem, et quomodo, 243 Discrimen inter amorem, et desiderium, 243. Aliud discrimen inter amorem amiciliæ, el concupiscentiae, 243.

Voluntas illud magis appetit, quod est supposito melius, quamvis uon sit melius ipsi voluntati, et ideo magis amat actum intellectus, quam actum proprium, 256. Ad voluntatem pertinet primus motus in finem, et quies in illo, sed non possessio, 2G0. Dupliciter ordinatur voluntas ad finem affective, el realiter, 289. Alia est ejus relatio ad unem præsentem, et alia ad absentem, 289.

In elicientia proprii actus nequit voluntas violentiam pati, 51/ et sequentibus. Quid in carentia omnium actuum, 519. Quid in reci- Siendo ab extrinseco aliqqam formam, 519. uid in respiciendo proprium esse, 520 Quid si necessiletur ad amandum, quod petit amari libere, 520.

Voluntatis objectum quod sit? 20. Specificatur a solo fine, 20. Objectum ejus primarium est illud in quodAcndit magis per modum naturæ, non vero in quod tendit magis libere, 461. Objectum voluntatis ut operantis non humano modo, non est fluis sub ratione ¶

finis, se i tantum sub ratione boni, 61. Non potest voluntas attingere bonum, nisi sub ratione finis, vel medii, 23. Quo pacto quidquid voluntas vult, velit propter ultimum finem 187 cl sequentibus.

Primarium motivum voluntatis coincidit cum primario terminalivo, 29. Voluntas illud per se primo intendit, quod per se primo attingit- secus intellectus, 37. Nequit voluntas in aliquo bono creato saliar, 20i. Habet capacitatem infinitam ex parte termini, 201. An, et quomodo voluntas in suis actibus debeat incipere ab intentione linis ultimi, 185.

VOLUNTARIUM. Unde dicatur, duplexque ejus acceptio, 403. Explicatur ejus diffinitio. 403, et sequentibus. Actus appetitus circa malum, sunt proprie voluntarii, 498. Nullus actus voluntarius habet rationem pænæ, 408.

Quid sit voluntarium in actu, quid in potentia, quid perfectum, quid imperfectum, 410. Quid formale, el quid viduale; quid directum, et indirectum, seu interprelalivum, 410, et sequentib.jQuid sit voluntarium morale. el quid physicum, 411. Voluntarium in actibus elicitis non differt ab eorum substantia, 46i.

Voluntarium imperfectum est vere, et proprie voluntarium, 413. Convenit univoce cum voluntario perfecto. 414. Voluntarium perfectum non solum comprehendit liberum, sed etiam necessarium, 456. et sequentibus. Amor Dei erga se, et amor beatificus sunl perfectissime voluntarii, 419. Voluntarium necessarium ex perfecta cognitione, perfectius est, quam liberum. 419.

An, el quomodo omne voluntarium debeat esse volitum, 482,

Divisio voluntarii in perfectum, et imperfectum quædam est generis in species, iil. Quædam secundum diversos gradus perfectionis, 414. Quæ sil divisio voluntarii perfecti in liberum, el necessarium, 455, el sequentibus, et 464. Liberum, et necessarium non variant speciem voluntarii, 461.

FINIS